Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 8. JANUAR 1948 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

IV

REGERING OG RIGSDAG UNDER BESÆTTELSEN

AKTSTYKKER

STENOGRAFISKE REFERATER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1948

BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 8. JANUAR 1948 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

IV

REGERING OG RIGSDAG UNDER BESÆTTELSEN

AKTSTYKKER

STENOGRAFISKE REFERATER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1948

AKTSTYKKER

Indholdsfortegnelse.

A.

Dannelsen af Samlingsregeringen 10. April 1940.

Side

1. Beretning af fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch om hans Deltagelse i Forhandlingerne om Dannelsen af Samlingsregeringen den 10. April 1940 1
2. Beretning af fhv. Statsminister V. Buhl 3
3. Skrivelse fra Folketingsmand, Professor Hartvig Frisch 4
4. Beretning af Statsminister Knud Kristensen 5
5. Berttning af Folketingsmand, fhv. Minister J. Christmas Møller 6
6. Beretning af Folketingsmand A. M. Hansen 8
7. Skrivelse fra Udenrigsministeriet af 29. Juni 1946, hvormed fremsendtes Udenrigsministeriets Telegram af 6. Maj 1940 til Gesandtskaber og udsendte Konsulater i neutrale Lande 9

B.

Perioden 9. April—7. Juni 1940.

8. Skrivelse fra Udenrigsministeriet af 6. Juli 1945 med Fremsendelse af en Del Akter 11
9. General Kaupisch's »Oprop« af 9. April 1940 13
10. Den tyske Rigsregerings Memorandum til den danske Regering af 9. April 1940 .. 14
11. Den tyske (udaterede) »Aufzeichnung« overgivet Udenrigsministeriet den 9. April 1940 19
12. Udenrigsminister Munchs Note af 9. April 1940 (Protestnoten) 21
13. Kongens Opraab til det danske Folk 9. April 1940 22
14. Fællesmøde af Tingenes Medlemmer den 9. April 1940 Kl. 21 (Tale af Stauning og Folketingets Formand) 23
15. Udenrigsministeriets Cirkularnote af 9. April 1940 til de herværende udenlandske Gesandtskaber angaaende den tyske Besættelse af Danmark 25
16. Udenrigsministeriets Cirkulartelegram af 9. April 1940 til de danske Repræsentationer i Udlandet vedrørende den tyske Besættelse af Danmark 26
17. Memorandum (udateret) fra det tyske Gesandtskab afleveret til Udenrigsministeriet den 10. April 1940 27
18. Skrivelse fra Udenrigsministeriet af 12. April 1940, hvori Ministeriet til Justitsministeriet fremsender den tyske Verbalnote af 11. April 1940 vedrørende Spørgsmaalet om Forbindelsen mellem de danske Politimyndigheder og de tyske Militærmyndigheder 31
19. Den tyske Verbalnote af 11. April 1940 32
20. Skrivelse af 20. September 1946 fra fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch vedrørende den tyske Verbalnote af 11. April 1940 (Sikring af de militære Enheder) .. 34
21. Memorandum af 12. April 1940 fra det tyske Gesandtskab (den Rigsbefuldmægtigede) vedrørende tyske Delegerede til de forskellige danske Administrationsgrene 35
22. Verbalnote af 13. April 1940 fra det tyske Gesandtskab vedrørende en Tilforordnet i Erhvervsforhold 37

Side

23. Verbalnote af 15. April 1940 fra det tyske Gesandtskab vedrørende en Tilforordnet for »Innere Verwaltung« 38
24. Referat af et Møde i Udenrigsministeriet den 15. April 1940 af Centraladministrationens øverste Embedsmænd til Drøftelse af visse ved den tyske Besættelse opstaaede Spørgsmaal 39
25. Udenrigsministeriets Verbalnote af 30. April 1940 til det tyske Gesandtskab angaaende Retsgrundlaget for Besættelsen 42
26. Redegørelse fra fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch om hans Virksomhed som Udenrigsminister i Perioden mellem den 9. April og den 7. Juli 1940 43
27. Indenrigsministeriets Telegram af 16. April 1940 til Amtmændene 52
28. Uddrag af Brevveksling April—Maj 1940 mellem Ingeniør Knud Højgaard og Minister Christmas Møller 53
29. Redegørelse af 4. Maj 1947 fra fhv. Justitsminister E. Thune Jacobsen angaaende Anvendelsen af tysk Strafferetspleje over for danske Undersaatter 60

C.

Omdannelsen af Ministeriet 8. Juli 1940.

30. Beretning af fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch om hans Deltagelse i Forhandlingerne om Samlingsregeringen den 8. Juli 1940 66
31. Beretning af fhv. Statsminister V. Buhl 68
32. Beretning af Statsminister Knud Kristensen 69
33. Beretning af fhv. Udenrigsminister J. Christmas Møller 70
34. Referat af Samtale mellem Direktør Sthyr og Minister Renthe-Fink den 2. Juli 1940 76
35. Skrivelse fra Udenrigsministeriet af 20. August 1946 med Ekstrakt af et af Minister Yde afgivet Referat om Samtale med v. Renthe-Fink 76
36. Referat om Samtale mellem Direktør Sthyr og Hr. Schwarzmann den 6. Juli 1940 77
37. Opraab fra Knud Bach af 5. Juli 1940 78
38. Henvendelse fra Bondepartiets Rigsdagsgruppe til en Del af Rigsdagens Medlemmer 79
39. Radioudsendelse af 12. Juli 1940 angaaende Danmarks Stilling efter den tyske Besættelse 81

D.

Tilblivelsen og Offentliggørelsen af 8. Juli-Erklæringen 1940.

40. Redegørelse fra fhv. Udenrigsminister Erik Scavenius om 8. Juli-Erklæringen 1940 82
41. Erklæring af 18. Juli 1940 af H. Jefsen Christensen 83
42. 8. Juli-Erklæringen 84
43. Statsminister Stauning i Pressens Radioavis den 8. Juli 1940 85
44. Erklæring af 8. Juli 1940 fra Ministeren for offentlige Arbejder (Gunnar Larsen) .. 86
45. Tale i Folketinget af Dr. Krag den 20. November 1941 (Uddrag) 87

E.

Gesandt v. Renthe-Finks Démarche Julen 1940.

46. Redegørelse fra fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius vedrørende Gesandt v. Renthe-Finks Démarche omkring Julen 1940 88
47. Uddrag af Statsminister Staunings Tale ved Rigsdagens Aabning den 1. Oktober 1940 90
48. Uddrag af Statsminister Staunings Tale ved Finanslovbehandlingen den 15. November 1940 91
49. Skrivelse af 26. Juni 1946 fra Kommissionen til Justitsministeren 92
50. Rapportafhøring af v. Renthe-Fink 93
51. Rapportafhøring af v. Renthe-Fink 97
52. Rapportafhøring af v. Renthe-Fink 111
53. Uddrag af Akter vedr. Gunnar Larsen-Sagen 112

F.

Christmas Møllers Afgang som Minister og hans senere Udtræden af Samarbejdsudvalget og Fratræden af politiske Hverv. Christmas Møllers Afrejse til England.

Side

54. Redegørelse fra fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius vedrørende daværende Handelsminister Christmas Møllers Afgang som Minister og hans Rejse til England 121
55. Redegørelse fra fhv. Handelsminister Christmas Møller angaaende hans Afrejse til England 123
56. Skrivelse fra Udenrigsministeriet af 10. Juli 1945, hvormed fremsendes Dokumenterne vedrørende den tyske Note af 7. Januar 1941 om Christmas Møllers Fratræden fra ethvert politisk Hverv 126
57. Skrivelse af 13. December 1940 fra Udenrigsminister Scavenius til Minister Renthe-Fink vedrørende Christmas Møllers politiske Foredragsvirksomhed 127
58. Skrivelse af 13. December 1940 fra Christmas Møller til Statsminister Stauning.... 129
59. Aide memoire af 7. Januar 1941 fra det tyske Gesandtskab til Udenrigsministeriet .. 131
60. Skrivelse af 10. Januar 1941 fra Christmas Møller til Statsminister Stauning og Udenrigsminister Scavenius 133
61. Bilag til Skrivelse af 10. Januar 1941 135
62. Skrivelse af 11. Januar 1941 fra Udenrigsminister Scavenius til Minister Renthe-Fink 136
63. Skrivelse af 29. Januar 1941 fra Christmas Møller til Udenrigsminister Scavenius .. 138
64. Skrivelse af 29. Januar 1941 fra Christmas Møller til Kirkeminister Fibiger 139
65. Skrivelse af 22. Oktober 1941 fra Minister Renthe-Fink til Scavenius angaaende Christmas Møllers Foredrag den 16. Januar 1941 i Gl. Hellerup Gymnasiums Diskussionsklub 141
66. Bilag til Skrivelse af 22. Oktober 1941 145
67. Skrivelse af 13. November 1941 fra Udenrigsminister Scavenius til Renthe-Fink .. 151
68. Skrivelse af 12. November 1941 fra Kirkeminister Fibiger til Udenrigsminister Scavenius 153
69. Et den 12. Maj 1942 poststemplet Brev til Justitsministeren fra Christmas Møller .. 154
70. Regeringsmeddelelse af 15. Maj 1942 vedrørende Christmas Møllers Udrejse af Landet 155
71. Meddelelse af 21. Maj 1942 fra den konservative Rigsdagsgruppe vedrørende Christmas Møllers Bortrejse fra Landet 156
72. Departementschef Eivind Larsens Referat vedrørende Dr. Stahlmanns Henvendelse angaaende de nærmere Omstændigheder ved Christmas Møllers Udmeldelse af Det konservative Folkeparti 157
73. Meddelelse fra Justitsministeriet vedrørende Christmas Møllers Udrejse 161

G.

Justitsminister Harald Petersens Fratræden fra Ministerstillingen.

74. Redegørelse fra Harald Petersen ang. Frafald af Tiltale mod Voldsforbryderne i Haderslev 163
75. Redegørelse af Departementschef Aage Svendsen vedrørende Ørum-Sagen 164
76. Dagbogsoptegnelser fra Gunnar Larsen 165

H.

De tyske Krav i Vinteren 1941 om Folketingsmændene Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Nedlæggelse af deres Folketingsmandater og Fratræden af politiske Tillidshverv.

77. Redegørelse fra fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius vedrørende Folketingsmændene Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Fjernelse fra deres Poster som Tillidsmænd inden for det socialdemokratiske Parti og det senere Krav om Nedlæggelse af deres Folketingsmandater 169

Side

78. Skrivelse fra Udenrigsministeriet med Note af 2. Juli 1941 fra den daværende tyske Rigsbefuldmægtigede 171

J.

Perioden Maj—November 1942.

79. Regeringserklæring i Anledning af Statsministerskiftet 175
80. Skrivelse fra Gunnar Larsen til Statsminister Stauning 176
81. — - — - — — 177
82. — - — - Finansminister Buhl 179
83. Uddrag af den af Gunnar Larsen over for Kommissionen afgivne skriftlige Redegørelse 181
84. Uddrag af Skrivelse fra Statsminister Erik Scavenius til Gunnar Larsen 187
85. Erik Scavenius vedrørende den af Gunnar Larsen afgivne skriftlige Redegørelse .. 189

K.

~~Ministeriet Buhl 4. Maj 1942.~~ Regeringsomdannelsen November 1942. (Telegramkrisen.)

86. Redegørelse af fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius vedr. Indbydelse fra Rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til Forhandlingerne i Berlin den 2. November 1942 samt Udenrigsminister Scavenius' Deltagelse i Forhandlingerne om Regeringsomdannelsen i November 1942 190
87. Redegørelse af fhv. Statsminister V. Buhl angaaende Ministerskiftet i November 1942 192
88. Memorandum af fhv. Minister Gunnar Larsen vedrørende Samtale med Renthe-Fink den 10. Juli 1942 199
89. Skrivelse fra Kommissionen til Minister Svenningsen vedrørende Svenningsens Referat af et Møde den 6. November 1942 med Præsident Kanstein 201
90. Minister Svenningsens Svar 201
91. En af Direktør for Udenrigsministeriet Nils Svenningsen udarbejdet Redegørelse angaaende den dansk-tyske Krise September—November 1942 203

L.

Forhandlinger med de tyske Myndigheder August 1943.

92. Redegørelse af fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius vedrørende Opraabet af 21. August 1943 og Forhandlingerne mellem det danske Udenrigsministerium og de tyske Myndigheder i Dagene før den 29. August 1943 234
93. Referater og Aktstykker vedrørende Begivenhederne i August 1943 236

M.

Den militære Undtagelsestilstand i Danmark 29. August—5. Oktober 1943 og Oprettelsen af Departementschefstyret.

94. Skrivelse fra Udenrigsministeriet af 23. April 1947 med Referat vedrørende de tyske Okkupationsmyndigheders Adgang til at udøve strafferetlig Jurisdiktion samt Responsum om visse folkeretlige Spørgsmaal i Forbindelse med den af den tyske Øverstbefalende den 29. August 1943 proklamerede Undtagelsestilstand 294

Side

95. Redegørelse udarbejdet af Direktør Nils Svenningsen for Forhandlingerne i September 1943 om Ordningen af Danmarks Statsadministration efter den 29. Aug. 1943 309
96. Skrivelse af 22. September 1945 fra Direktør Nils Svenningsen vedrørende Offentliggørelse af fornævnte Redegørelse 343
97. Erklæring fra daværende Direktør Nils Svenningsen vedrørende Spørgsmaalet om Dannelsen af en dansk Regering 343
98—99. Udtalelse indhentet hos daværende Statsminister Buhl om Nils Svenningsens Redegørelse 344
100. Aktstykker vedrørende den militære Undtagelsestilstand i Danmark (Udenrigsministeriets Graabog) 345

N.

Medlemmer af Regeringen under Besættelsen.

..... 404

O.

Ekstrakt-Udskrift af Ministermødeprotoller i Perioden 9. April 1940—28. August 1943.

..... 406

P.

Protokoller for Samarbejdsudvalget.

..... 498

A.

Dannelsen af Samlingsregeringen 10. April 1940.

1.

Øster Allé 5, den 12. April 1946.

Hr. Folketingsmand, Dommer Holm, Formand for Kommissionen af 19. December 1945.

Jeg tillader mig herved at tilstille den højtærede Kommission de af denne ønskede Beretninger om min Deltagelse i Forhandlingerne om Dannelsen af Samlingsregeringerne af 10. April og 8. Juli 1940.*)

Ærbødigst

P. Munch.

Dannelsen af Samlingsregeringen af 10. April 1940.

Jeg kan ikke med Hensyn til min Deltagelse i Forhandlingerne om Dannelsen af Samlingsregeringen af 10. April 1940 føje noget væsentligt til det, jeg har meddelt derom i min Beretning til Kommissionen af 15. Juni 1945, se Kommissionens Aktstykker Side 10 og 16.

Der havde i Efteraaret 1939 umiddelbart før Krigens endelige Udbrud paa Ministeriets Initiativ været Forhandling med Venstre og Det konservative Folkeparti om de to Partiers Deltagelse i Ministeriet. Jeg var ivrig derfor ud fra Ønsket om alsidig Drøftelse mellem Partierne over for de vanskelige Forhold, som nu maatte ventes. Tanken kunde imidlertid den Gang ikke gennemføres.

Ved Ministermødet om Formiddagen den 5. April 1940, hvor jeg forelagde Kammerherre Zahles Indberetning af 4. April, rejste jeg Spørgsmaal om Opfordring til Deltagelse af de to Partier i Ministeriet. Den almindelige Opfattelse ved Ministermødet var imidlertid, at Meddelelserne ikke var tilstrækkelig underbyggede til at foranledige et saadant Skridt.

Ved Ministermødet om Morgenen den 9. April udtalte jeg, at da den Politik, Stauning og jeg havde fulgt med det Maal ved en ligelig Neutralitetspolitik at holde Landet udenfor Krigsbegivenhederne, nu var glippet, vilde det være naturligt, at i hvert Fald jeg gik af. De andre Ministre svarede, at det var helt umuligt, at vi saaledes lod dem i Stikken. Jeg sagde dertil, at det var jo ikke Hensigten at svigte dem, men jeg havde villet nævne Spørgsmaalet til Overvejelse. Flere af Ministrene optog nu den Tanke, jeg havde nævnt den 5. April, om at søge Venstre og Det konservative Folkeparti repræsenteret i Regeringen. Der førtes nogen Diskussion om Formen derfor, medens der var almindelig Tilslutning til selve Tanken. Man samlede sig om, at det bedste vilde være, at de to Partier repræsenteredes af Ministre uden Portefeuille; det diskuteredes, om man skulde foreslaa, at det blev 2 eller 3 af hvert Parti. Jeg ansaa en Repræsentation ved Ministre, der ikke

*) jfr. om 8. Juli 1940 A. Nr. 30.

var Fagministre, for det hensigtsmæssigste, idet jeg gik ud fra, at de meget bedre end Fagministre vilde kunne følge Begivenhederne paa de forskellige Omraader. Jeg anbefalede meget, at vi skulde opfordre tre af hvert af de to Partier til at indtræde, idet jeg lagde Vægt paa, at Repræsentationen blev saa fyldig som mulig. Det endte med, at der blev Tilslutning dertil.

Statsminister Stauning talte derefter med Repræsentanter for de to Partier. Det var Dagen før aftalt, at der Kl. 15 den 9. April skulde holdes nyt Møde med Partiformændene. Dette Møde fandt Sted uanset de ændrede Forhold. Her drøftedes da ogsaa Tanken om Deltagelse fra de to Partier i Ministeriet; jeg opfordrede meget stærkt dertil. Der var ved Mødet Iver for at understrege, at det var det hidtidige Ministerium, der havde Ansvaret for Afgørelsen om Morgenen, og i Overensstemmelse hermed udtalte Stauning dette ved Rigsdagens Møde samme Aften.

Ved det første Ministermøde derefter aftaltes det paa Statsministerens Forslag, at de 6 nye Ministre hver skulde knyttes til et eller to Ministerier med den Opgave særlig at følge Begivenhederne inden for dette Omraade. Jeg havde anbefalet denne Ordning, som syntes mig at give de bedste Betingelser for Arbejdet.

Med Hensyn til Formaalet for Dannelsen af Samlingsregeringen kan jeg tilføje, at jeg saa dette deri, at der ved en saadan Regering skabtes det sikreste Grundlag for, at de 4 deltagende Partier kunde blive underrettede om alt foreliggende, og for, at det Samarbejde mellem dem, som jeg ansaa for en bydende Nødvendighed, kunde blive udviklet mest muligt til Fremme af Samlingen i Befolkningen. Den Opgave, Ministeriet samledes om, ansaa jeg for givet ved Udtalelserne i Kongens Henvendelse til Befolkningen om Formiddagen den 9. April og Statsministerens Tale til Rigsdagen den 9. April om Aftenen. Man vilde ordne Landets Forhold ud fra den Kendsgerning, at Landet var besat af fremmede Tropper, men det skete under Protest. Man satte sig som Opgave mest muligt at begrænse de Ulykker og Tab, Forholdene maatte bringe Land og Folk, og saa vidt gørligt at opretholde dansk Forfatningsliv og danske Samfundsforhold.

P. Munch.

2.

København, 7. Juni 1946.

Til Den parlamentariske Kommission.

I Besvarelse af Kommissionens Skrivelse af 2. April d. A., hvori anmodes om en skriftlig Redegørelse for min Deltagelse i Forhandlingerne den 9. og 10. April 1940 om Dannelsen af en Samlingsregering og om denne Regerings Formaal, skal jeg meddele følgende:

Min direkte Deltagelse i Forhandlingerne om denne Regeringsdannelse indskrænkede sig til de Overvejelser, som fandt Sted den 9. April om Morgenen. Inden Statsministeren, Udenrigsministeren og Forsvarsministeren ankom til Ministerialbygningen fra Amalienborg, talte Landbrugsministeren og jeg sammen om Regeringssituationen under de ændrede Forhold, og vi var begge af den Mening, at der omgaaende burde søges dannet en Samlingsregering ved Optagelse af Medlemmer af Partiet Venstre og Det konservative Folkeparti i Ministeriet. Vi fremsatte vor Opfattelse for Statsministeren straks efter hans Ankomst, og han erklærede sig enig i, at der straks burde gøres Skridt til en saadan Ændring af Regeringen. I det Ministermøde, som blev afholdt Kl. 6.30, rejste Statsministeren Spørgsmaalet, og der blev fra alle Sider givet Tilslutning til, at de to Partier blev opfordret til at lade sig repræsentere i Regeringen, hvert med tre Ministre uden Portefølje.

Formaalet var gennem Dannelsen af en Regering paa bred Basis at styrke Samarbejdet mellem de fire Partier paa Rigsdagen og Sammenholdet i Folket saavel til Værn om Landets Interesser udadtil som til Bevarelsen af Ro og Orden og Overvindelse af de fremmødende Vanskeligheder indadtil.

Det fremgik af Statsministerens Udtalelse i Rigsdagens Fællesmøde samme Aften, at det hidtidige Ministerium ikke ved Udvidelsen tilsigtede at medinddrage Venstre og de Konservative i Ansvaret for den Stilling, der var indtaget over for den tyske Besættelsesaktion.

V. Buhl.

3.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 2. April 1946.

Til Hr. Folketingsmand Hartvig Frisch.

Kommissionen anmoder Dem om hertil at fremsende skriftlig Redegørelse om Deres Deltagelse i Forhandlingerne den 9. og 10. April 1940 om Dannelsen af en Samlingsregering og om denne Regerings Formaal.

Lignende Redegørelse har Kommissionen ønsket fra de Herrer P. Munch, Vilh. Buhl, Knud Kristensen, Christmas Møller og A. M. Hansen.

Holm.

Eigil Olsen.

p. t. CENTRALSYGEHUSET, HILLERØD.

5. April 1946.

Til Kommissionen i Henhold til Grundlovens § 45.
Hr. Dommer Holm.

Jeg har modtaget Kommissionens ærede Skrivelse og kan som Svar henvise til min Skildring af de paagældende Forhandlinger i Værket „Danmark besat og befriet" Side 52—54. De dèr fremsatte Udtalelser dækker ganske mine Erindringer om Sagen.

For Professor Hartvig Frisch

E. Frisch.

4.

København, 16. April 1946.

Til Formanden for Den parlamentariske Kommission, Hr. Dommer A. G. Holm, M. F., Rigsdagen, Christiansborg, K.

Som Svar paa Deres Henvendelse af 2. og 3. April om min Deltagelse i Forhandlingerne henholdsvis den 9. og 10. April samt den 8. Juli 1940*) om Dannelsen af en Samlingsregering skal jeg høfligst oplyse:

Forhandlingerne den 9. April 1940 blev paa Venstres Rigsdagsgruppes Vegne ført af fhv. Indenrigsminister Dr. Krag og fhv. Forsvarsminister Søren Brorsen. Jeg var paa Grund af Trafikvanskelighederne forhindret i at deltage og naaede først til København om Aftenen, hvor jeg i et afgørende Partimøde overværede en Redegørelse for de Forhandlinger, der var ført. Regeringsdannelsen var i Virkeligheden paa det Tidspunkt en Realitet, og ved Afstemningen om Tiltrædelsen undlod jeg at stemme sammen med flere andre Medlemmer af Partiet, idet det var min personlige Opfattelse, at det havde været det mest effektive, hvis der i Stedet for en Samlingsregering var blevet dannet en Forhandlingsdelegation med Repræsentanter for de 4 store Partier. Min Begrundelse var den, at en Samlingsregering ikke vilde være tilstrækkelig handlingskraftig, fordi det maatte være en Betingelse for alle Afgørelser, at der var fuld Enighed.

I den Redegørelse, der blev fremsat om Forhandlingerne, oplystes det, at Dr. Krag havde stillet som en Betingelse for Venstres Indtræden i en Regering, at

„Statsminister Stauning paa Regeringens Vegne maatte erklære, at Ansvaret for Begivenhederne den 9. April og for hele den forudgaaende Periode under Ministeriet Stauning samt for den om Morgenen trufne Afgørelse ene og alene paahvilede den gamle Regering,

at der ikke i Fællesregeringen maatte foretages Afstemninger, saaledes at de 6 nye Ministre kunde risikere at blive overstemt,

at de nye Ministre fik Indflydelse paa det forberedende Arbejde i de Fagministerier, de blev tildelt,

at der maatte være Enighed om, at en Regering paa 18 Medlemmer kun kunde være noget forbigaaende, og

at Regeringen maatte omdannes, naar Forholdene havde naaet en mere stabil Karakter."

Disse Betingelser var blevet accepteret af Statsminister Stauning.

.....

Med Højagtelse

Knud Kristensen.

*) jfr. nedenfor A. Nr. 32.

5.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 2. April 1946.

Til Hr. fhv. Udenrigsminister Christmas Møller.

Kommissionen anmoder Dem om hertil at fremsende skriftlig Redegørelse om Deres Deltagelse i Forhandlingerne den 9. og 10. April 1940 om Dannelsen af en Samlingsregering og om denne Regerings Formaal.

Lignende Redegørelse har Kommissionen ønsket fra de Herrer P. Munch, Vilh. Buhl, Hartvig Frisch, Knud Kristensen og A. M. Hansen.

Holm.

Eigil Olsen.

Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Besvarelse af Kommissionens Skrivelse af 2. April d. A. tillader jeg mig herved at fremsende en kort Redegørelse.

Tirsdag den 9. April 1940 tog jeg fra mit Hjem, Nybrogade 26, Kl. ca. 6.30 om Morgenen og var 5 Minutter senere i Rigsdagen. Saa vidt jeg erindrer, var jeg den første Rigsdagsmand, der mødte op. Ikke saa forfærdelig længe efter mødte jeg Folketingsmand Carsten Raft, og han og jeg søgte at faa fat i en af Ministrene og fik fat i Finansminister Vilhelm Buhl og spurgte, om det var fuldstændig udelukket, at den paa Amalienborg trufne Bestemmelse kunde ændres.

I Løbet af Formiddagen samledes den konservative Rigsdagsgruppe lidt efter lidt, og ved 12 Tiden rettedes der en Henvendelse til Rigsdagsgruppens Formand, daværende Folketingsmand Hasle, af Statsministeren, om han (Hasle), Fibiger og jeg kunde komme til Stede ved en Forhandling med Statsministeren i Løbet af nogle Timer. Fibiger var paa det Tidspunkt ikke i Rigsdagen, men var paa Vej med Lyntoget til København fra Jylland.

Til Forhandlingen mødte derfor kun Hasle og jeg, og ved det første Møde var kun Statsministeren til Stede fra Regeringen og fra Venstres Side Dr. Krag. Statsministeren rettede Opfordring til os om, at 3 Repræsentanter for Venstre, nemlig Brorsen, Hauch og Krag, og 3 Repræsentanter for de Konservative, nemlig Fibiger, Hasle og Christmas Møller, skulde indtræde i Ministeriet som Ministre uden Portefølje. Der blev straks fra Dr. Krags Side gjort den Bemærkning, at det jo maatte gøres Offentligheden ganske klart, at Ansvaret for Afgørelsen paa Amalienborg, den 9. April om Morgenen, udelukkende var den daværende Regerings, og at den Omstændighed, at Repræsentanter for Venstre og Konservative indtraadte, ikke maatte betragtes som en Billigelse af den paa Amalienborg trufne Afgørelse. Fra konservativ Side gjordes lignende Betragtninger gældende, men i øvrigt var der ifølge Sagens Natur og den voldsomme Sorg og Harme, som beherskede os alle, intet Ønske om at optage en nærmere politisk Drøftelse.

Statsminister Stauning gav i øvrigt en nærmere Beretning af, hvad der var foregaaet den 9. April om Morgenen, og hvad man overhovedet vidste om Stillingen her i Landet og i Norge.

Den 9. April Kl. 3 blev der holdt Møde mellem Ministre og Partiformænd. Til Stede var: Statsminister Stauning, Udenrigsminister Munch, Forsvarsminister Alsing Andersen, Lektor Dr. Hartvig Frisch og Landstingsmand Charles Petersen. Fra Venstre Brorsen, Dr. Krag og Stensballe, fra Det radikale Venstre A. M. Hansen og fra de Konservative Hasle, Hendriksen og Christmas Møller.

Stauning aflagde Beretning efter lignende Linier som ved det førstnævnte Møde. Jeg mener ikke, det har nogen Interesse for Kommissionen at gengive dette, da der utvivlsomt ikke er noget at tilføje til de mange Beretninger, der allerede er givet af Begivenhederne den 9. April.

Statsministeren gentog derefter Opfordringen til, at 3 af Partiet Venstre og 3 Konservative indtraadte som konsultative Ministre. Fra konservativ Side spurgtes, om man kunde vente en stærkere Regeringserklæring med en mere fast Protest.

Der lovedes Svar i Løbet af Dagen, og ved et Par Møder i Det konservative Folkeparti drøftedes Svaret. Der var ikke Enighed, men Forhandlingerne mundede ud i, at de 3 nævnte Personer fik Lov til at indtræde i Ministeriet, men ikke som egentlige Repræsentanter for Partiet.

Med Hensyn til den nye Samlingsregerings Formaal kan det ikke siges, at der førtes indgaaende Forhandlinger, og dette var jo heller ikke nødvendigt, idet — hvilket der paa Forhaand var Enighed om — Formaalet maatte være at styrke den danske Front over for det, Landet nu begav sig ind i, og at søge at holde sammen over for den kommende Tids Tryk, saa godt som det overhovedet var muligt.

Saafremt det er Kommissionens Mening, at den ogsaa ønsker en Udtalelse om mine egne Synspunkter, skal jeg kun fremhæve, hvad i øvrigt ofte har været offentligt nævnt, at jeg paa samme Maade som Fibiger og Hasle straks var af den Anskuelse, at i den Nødstilstand, Landet befandt sig, var der simpelthen ikke andet at gøre end at skabe den størst mulige Samling paa Rigsdagen.

J. Christmas Møller.

6.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

København, d. 21. Maj 1946.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Besvarelse af den ærede Kommissions Anmodning af 2. April om en skriftlig Redegørelse vedrørende Forhandlingerne den 9. April om Dannelsen af en Samlingsregering skal jeg fremsende nedenstaaende Afskrift af mine private Optegnelser fra dette Møde:

„Derefter drøftede man Venstres og Konservatives Deltagelse i Regeringen, hvorunder Dr. Krag udtalte, at det der skete i Morges er paa den hidtidige Regerings Ansvar. Hvis Venstre og Konservative nu indtræder i Regeringen, vil dette saa ikke udadtil overfor England og Frankrig blive opfattet saaledes, at nu har *hele* det danske Folk bøjet sig for Okkupationen. Vil det ikke svække Danmarks Stilling over for England og Frankrig.

Udenrigsministeren: Vor Stilling vil blive styrket ved en Samlingsregering. Tilraader indtrængende, at dette sker.

Christmas Møller: Er det muligt i den Regeringserklæring, der tænkes givet ved Mødet i Rigsdagen, at give Udtryk for en Protest mod det, der er sket.

Statsministeren: Ja.

Krag spørger: Hvilken Grad af Indflydelse har man tænkt sig, at de konsultative Ministre skulde have, og hvad vil der ske, hvis Samlingsregeringen ikke kan enes.

Statsministeren: Der kan ikke gives nogen Formel for et saadant Samarbejde. Men Meningen maa vel fra alle Sider være, at man vil søge at opnaa Enighed om Løsningen af de Opgaver, der vil melde sig.

Krag: Er det Meningen, at disse konsultative Ministre deltager i Ministermøderne og vil faa Indflydelse paa Lovforslagene, medens de er under Udformning?

Statsministeren: Ja.

Fra Venstres Side kunde der ikke gives positivt Svar før senere, da de ikke havde Partiet samlet og først kunde vente et nogenlunde betragteligt Antal af Medlemmerne samlet i Aften.

Statsministeren: Vi *kan*, hvis det *skal* være, vente til i Morgen, men det vilde være bedst, om Svaret kunde foreligge, saa det kunde meddeles ved Rigsdagens Møde i Aften."

A. M. Hansen.

7.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 29. Juni 1946.

Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 26. Juni 1946 fremsender Udenrigsministeriet hoslagt Afskrift af Indberetning Nr. XXVIII af 17. April 1940 fra den kgl. Gesandt i Berlin*) samt af Udenrigsministeriets Telegram af 6. Maj 1940 til Gesandter og udsendte Konsuler i neutrale Lande.

P. M. V.

E. B.

F. Schøn.

Telegram til Gesandtskaber og udsendte Konsulater i neutrale Lande.

Den 6. Maj 1940.

Den 10. April er det danske Ministerium blevet udvidet saaledes, at det nu tæller Repræsentanter for alle de fire store politiske Partier stop Der er saaledes skabt det bredest mulige Grundlag for Styrelsen af Landets Anliggender under de nuværende Forhold stop

Den tyske Regering erklærede ved de tyske Troppers Indmarch, at den ikke havde til Hensigt „at antaste Kongeriget Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed nu eller i Fremtiden", den anerkender Danmarks principielt neutrale Holdning og den forsikrer, at den ikke har til Hensigt at benytte dansk Omraade som Operationsbasis mod England, saalænge den ikke tvinges dertil ved Foranstaltninger fra Englands og Frankrigs Side stop

Paa dette Grundlag har de to Regeringer opnaaet en Forstaaelse om et oprigtigt og loyalt Samarbejde til Løsning af alle Opgaver, der opstaar af den ny Situation stop Der bestaar i den danske Regering og i Rigsdagen Enighed om, at et godt og forstaaelsesfuldt Samarbejde med de tyske Repræsentanter er i Danmarks Interesse stop Den danske Regering har Ledelsen af alle Forhold i Landet stop Saavidt Hensynet til de tyske Troppers Sikkerhed under deres Ophold i Landet kræver det, vil der blive truffet Særaftaler med de tyske Myndigheder stop

I Overensstemmelse med Kongens og Regeringens Proklamation til Folket af 9. April medvirker de danske Embedsmænd til den bedst mulige Gennemførelse af Samarbejdet med de tyske Myndigheder stop Dette forudsætter gensidig Hensyntagen og Forstaaelse stop Behandlingen af alle betydeligere eller principielle Spørgsmaal formidles gennem Udenrigsministeriet stop Der hersker stadig fuldkommen Ro og Orden i Landet stop Det dansk-tyske Forhold har saaledes helt igennem udviklet sig godt, og der bestaar paa begge Sider Ønske om, at denne gode Udvikling maa fortsætte stop

Det er den danske Regering bekendt, at der cirkulerer Rygter, som skildrer Forholdene i Strid med Sandheden stop Gesandtskaberne og Konsulaterne anmodes om at modarbejde disse Rygter i Overensstemmelse med det ovenfor bemærkede stop

*) Optrykkes under Bind V. Udenrigsministeriet.

Den Afbrydelse af Handelsforbindelsen over Nordsøen og Atlanterhavet, som Forholdene har medført for Danmark som for andre nordiske Lande, kræver en stor Omlægning af dansk Udenrigshandel stop Ved de sædvanlige Kvartalsforhandlinger i det dansk-tyske Regeringsudvalg, i Dagene fra 18. til 20. April, i København er der opnaaet Enighed om at søge Landbrugseksporten til Tyskland saaledes udvidet, at Danmark derigennem kan finde Afsætning for sin Overskudsproduktion af disse Varer; i denne Uge vil Forhandlingerne blive fortsat i Berlin med det Formaal at tilvejebringe en saavidt mulig tilsvarende Forøgelse af de Varer, der tilføres Danmark fra Tyskland stop Forhandlingerne finder Sted med de samme tyske Forhandlere som tidligere stop Fra tysk Side bestræber man sig for indenfor det Muliges Grænser at tage Hensyn til de danske økonomiske Behov stop

Det vil imidlertid være nødvendigt samtidig at optage Forhandlinger med en Række neutrale Lande om Ordningen af Betalingsforholdene og om Befæstelse og Udvidelse af Samhandelen for de Landes Vedkommende, hvor Transportforholdene ikke hindrer det stop Nærmere Instruks herom vil snarest tilgaa de paagældende Repræsentationer stop For nogle Landes Vedkommende er det Hensigten at udsende Handelsdelegationer stop Bekræft telegrafisk Modtagelse

Etrangères

B.

Perioden 9. April — 7. Juli 1940.

(Herunder tyske Noter).

8.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 6. Juli 1945.

Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Skrivelse af 20. Juni d. A. har Kommissionen anmodet Udenrigsministeriet om at erholde saadanne i Ministeriet beroende Aktstykker vedrørende politiske og militære Forhold, som kan tjene til Bedømmelse af, hvorvidt der er Grundlag for at gøre Ansvar gældende overfor Ministre eller andre særlige ansvarlige i Forbindelse med Danmarks Besættelse af tyske Tropper den 9. April 1940. Endvidere har Kommissionen anmodet om at faa overladt Dokumenter o. lign., der eventuelt maatte være forefundet i det herværende tyske Gesandtskab, og som har Forbindelse med nævnte Begivenheder.

I denne Anledning fremsender Udenrigsministeriet hoslagt Fotokopier af følgende 32 Aktstykker:

1. *) Udenrigsminister Munchs (udaterede) Optegnelser om Begivenhederne fra den 4. til den 9. April 1940,
2. *) Direktør Mohrs (udaterede) Optegnelser om Begivenhederne den 4. og 5. April 1940,
3. *) Telefontelegram Nr. 25 fra Gesandtskabet i Berlin vedrørende Legationssekretærens Rejse til København med Meddelelse, modtaget i Udenrigsministeriet den 4. April 1940 Kl. 1.15,
4. *) Kammerherre Zahles politiske Indberetning Nr. XXII af 4. April 1940 vedrørende den forestaaende „Aggression" mod Danmark (modtaget samme Dag),
5. *) Kammerherre Zahles politiske Indberetning Nr. XXIII af 5. April 1940 vedrørende den svenske Gesandts Forespørgsel til den tyske Statssekretær (modtaget samme Dag),
6. *) Kammerherre Zahles politiske Indberetning Nr. XXIV af 6. April 1940 vedrørende den indtrufne Situation (modtaget samme Dag),
7. *) Chiffertelegram fra Gesandtskabet i Berlin Nr. 26 af 7. April 1940 vedrørende en tysk Transportflaades Afgang fra Stettin (dechiffreret den 7. April 1940 Kl. 18.35),
8. *) Kammerherre Zahles politiske Indberetning Nr. XXV af 8. April 1940 vedrørende bl. a. Hans kongelige Højhed Prins Axels Ankomst,
9. Udenrigsminister Munchs Udkast til Svar paa det af Minister von Renthe-Fink den 8. April 1940 stillede Spørgsmaal angaaende Danmarks Stilling i Tilfælde af tysk Neutralitetskrænkelse,
10. *) Svar afgivet telefonisk til Minister von Renthe-Fink af Direktør Mohr den 8. April 1940 Kl. 21.45,
11. *) Direktør Mohrs Notat angaaende det til Minister von Renthe-Fink telefonisk afgivne Svar den 8. April 1940 Kl. 21.45,

*) Optrykt i Bet. I, A. 20—29.

12. Den tyske General Kaupisch's Opraab til den danske Befolkning, nedkastet om Morgenen den 9. April 1940,
13. Den tyske Rigsregerings Memorandum til den danske Regering af 9. April 1940,
14. Den tyske (udaterede) „Aufzeichnung" overgivet Udenrigsministeriet den 9. April 1940,
15. Kongens Opraab til det danske Folk af 9. April 1940,
16. Udenrigsministeriets Cirkularnote af 9. April 1940 til de herværende udenlandske Gesandtskaber angaaende den tyske Besættelse af Danmark,
17. Udenrigsministeriets Cirkulartelegram af 9. April 1940 til de danske Repræsentationer i Udlandet vedrørende den tyske Besættelse af Danmark,
18. Udenrigsminister Munchs Note af 9. April 1940 (afsendt 10. April 1940),
19.*) Kammerherre Zahles politiske Indberetning Nr. XXVI af 9. April 1940 vedrørende Meddelelsen om de tyske Troppers Indmarch og Hans kongelige Højhed Prins Axels Samtale med Rigsmarskal Göring,
20.*) Referat (udateret) af Hans kongelige Højhed Prins Axels Samtale med Rigsmarskal Göring den 9. April 1940,
21. Memorandum (udateret) fra det tyske Gesandtskab afleveret til Udenrigsministeriet den 10. April 1940 med 4 Bilag angaaende 1. Behandlingen af fjendtlige Repræsentationer og fjendtlig Ejendom i Danmark, 2. Presse og Radio, 3. Politi og Toldvæsen, 4. Opretholdelse af Erhvervslivet,
22.*) Kammerherre Zahles politiske Indberetning Nr. XXVII af 11. April 1940 vedrørende Kammerherrens Samtale med Rigsudenrigsminister von Ribbentrop (modtaget i Udenrigsministeriet den 12. April 1940),
23.**) Avisartikel i HAMBURGER FREMDENBLATT den 11. April 1940 indeholdende en Beskrivelse af de tyske Troppers Landgang i Korsør,
24. Memorandum af 12. April 1940 fra det tyske Gesandtskab (den Rigsbefuldmægtigede) vedrørende tyske Delegerede til de forskellige danske Administrationsgrene,
25. Verbalnote af 13. April 1940 fra det tyske Gesandtskab vedrørende en Tilforordnet i Erhvervsforhold,
26. Verbalnote af 15. April 1940 fra det tyske Gesandtskab vedrørende en Tilforordnet for „Innere Verwaltung",
27. Referat af Møde i Udenrigsministeriet den 15. April 1940 af Centraladministrationens øverste Embedsmænd til Drøftelse af visse ved den tyske Besættelse opstaaede Spørgsmaal,
28.**) Artikel i NORDISCHE RUNDSCHAU den 17. April 1940 indeholdende en Beskrivelse af de tyske Troppers Indmarch i Jylland,
29. Udenrigsministeriets Verbalnote af 30. April 1940 til det tyske Gesandtskab angaaende Retsgrundlaget for Besættelsen,
30.***) Kammerherre Zahles Indberetning Nr. XL af 3. Juni 1940 vedrørende de danske Myndigheders Holdning, modtaget i Udenrigsministeriet den 4. s. M.,
31. Radioudsendelse af 12. Juli 1940 angaaende Danmarks Stilling efter den tyske Besættelse,
32**) Avisartikel i MAGDEBURGISCHE ZEITUNG for den 31. Marts 1942, indeholdende et Interview med General Kaupisch om Besættelsen af Danmark.

Med Hensyn til Dokumenter o. lign., som eventuelt maatte være forefundet i det herværende tyske Gesandtskab, og som har Forbindelse med de den 9. April 1940 stedfundne Begivenheder, bemærkes, at Udenrigsministeriet ikke har modtaget noget Materiale af denne Art, men at man paa den givne Foranledning har anmodet de herværende allierede Militærmyndigheder om Oplysning om, hvorvidt saadanne Aktstykker maatte være kommet i sammes Besiddelse.

Naar Svar foreligger, skal man herfra underrette Kommissionen.

J. Christmas Møller.

---

*) Optrykt i Bet. I, A. 29—33.
**) Ikke optrykt.
***) Optrykkes i Bind V. Udenrigsministeriet.

9.

OPROP!

Til Danmarks Soldater og Danmarks Folk!

Uten Grund og imot den tyske Regjerings og det tyske Folks oprigtige Ønske, om at leve i Fred og Venskab med det engelske og det franske Folk, har Englands og Frankrigets Magthavere ifjor i September erklæret Tyskland Krigen.

Deres Hensigt var og blir, efter Mulighet, at treffe Afgjørelser paa Krigsskuepladser som ligger mere afsides og derfor er mindre farlige for Frankriget og England. i det Haab, at det ikke vilde være mulig for Tyskland, at kunde optræde stærkt nok imot dem.

Af denne Grund har England blank, andet stadig krænket Danmarks og Norges Neitralitæt og deres territoriale Farvand.

Det forsøkte stadig at gjøre Skandinavien til Krigsskueplads. Da en yderlig Anledning ikke synes at være givet efter den russisk-finske Fredsslutning, har man nu officielt erklæret og truet, ikke mere at taale den tyske Handelsflaates Seilads indenfor danske Territorialfarvand ved Nordsjøen og i de norske Farvand. Man erklærte selv at ville overta Politiopsigten der. Man har tilslut truffet alle Forberedelser for overraskende at ta Besiddelse af alle nødvendige Støtepunkter ved Norges Kyst. Aarhundredes største Krigsdriver, den allerede i den første Verdenskrig til Ulykke for hele Menneskeheden arbeidende Churchill, uttalte det aapent, at han ikke var villig til at la sig holde tilbake af »legale Afgjørelser eller neitrale Rettigheder som staar paa Papirlapper«.

Han har forberedt Slaget mot den danske og den norske Kyst. For nogen Dager siden er han blit utnævnt til foransvarlig Chef for hele den britiske Krigsføring.

Den tyske Regjering har til nu overvaaket denne Mands Forholdsregler, men den kan ikke taale, at en ny Krigsskueplads nu blir skaffet efter de engelsk-franske Krigsdriveres Ønsker.

Den danske og den norske Regjering har siden Maaneder hat Beskjed om disse Forsøk.

Likeledes er deres Holdning ingen Hemmelighed for den tyske Regjering. De er hverken villige eller istand til at kunne yde en virksom Motstand mot det engelske Indbrudd.

Derfor har Tyskland besluttet at foregripe det engelske Angrep og med sine Magtmidler selv at overta Beskyttelsen av Danmarks og Norges Kongeriges Neitralitæt og værne den saalænge Krigen varer.

Det er ikke den tyske Regjerings Hensigt at skaffe sig et Stottepunkt i Kampen mot England, den har udelukkende det Maal at forhindre at Skandinavien blir Slagmark for de engelske Krigsudvidelser.

Af denne Grund har stærke tyske Militærkræfter siden idag morges tat Besiddelse af de vigtigste militære Objekter i Danmark og Norge. Over disse Forholdsregler treffes der for Tiden Overenskomster mellem den tyske Riksregjering og den Kongelige Danske Regjering. Disse Overenskomster skal sikre at Kongeriget bestaar videre, at Hæren og Flaaten opretholdes, at det Danske Folks Frihet agtes og at dette Lands fremtidige Uafhængighed fuldt ut sikres.

Indtil disse Forhandlinger er afsluttet, maa der ventes at Hæren og Flaaten har Forstaaelse for dette, likeledes at Folket og alle kommunale Steder er fornuftige og har god Vilje, slik at de undlater enhver passiv eller aktiv Motstand. Den vilde være uten Nytte og bli brudt med alle Magtmidler. Alle militære og kommunale Steder anmodes derfor straks at opta Forbindelsen med de tyske Kommandører.

Folket opfordres til at fortsætte det daglige Arbeide og til at sørge for Rolighed og Orden!

For Landets Sikkerhed mot engelske Overgrep sørger fra nu af den tyske Hær og Flaate.

Den Tyske Kommandør
Kaupisch

10.

Den tyske Rigsregerings Memorandum til den danske Regering af 9. April 1940.

Memorandum.

Entgegen dem aufrichtigen Wunsche des deutschen Volkes und seiner Regierung, mit dem englischen und französischen Volke in Frieden und Freundschaft zu leben und, trotz des Fehlens jedes vernünftigen Grundes zu einem gegenseitigen Streit haben die Machthaber in London und Paris dem deutschen Volke den Krieg erklärt.

Mit der Entfesselung dieses von ihnen seit langem vorbereiteten, gegen den Bestand des Deutschen Reiches und die Existenz des deutschen Volkes gerichteten Angriffskrieges haben England und Frankreich den Seekrieg auch gegen die neutrale Welt eröffnet.

Indem sie zunächst unter völliger Missachtung der primitivsten Regeln des Völkerrechtes versuchten, die Hungerblockade gegen deutsche Frauen, Kinder und Greise zu errichten, unterwarfen sie zugleich auch die neutralen Staaten ihren rücksichtslosen Blockademassnahmen. Die unmittelbare Folge dieser von England und Frankreich eingeführten völkerrechtswidrigen Kampfmethoden, denen Deutschland mit seinen Abwehrmassnahmen begegnen musste, war die schwerste Schädigung der neutralen Schiffahrt und des neutralen Handels. Darüber hinaus aber versetzte dieses englische Vorgehen dem Neutralitätsbegriff an sich einen vernichtenden Schlag.

Deutschland seinerseits ist gleichwohl bestrebt gewesen, die Rechte der Neutralen dadurch zu wahren, dass es den Seekrieg auf die zwischen Deutschland und seinen Gegnern liegenden Meereszonen zu beschränken suchte. Demgegenüber ist England in der Absicht, die Gefahr von seinen Inseln abzulenken und gleichzeitig den Handel Deutschlands mit der neutralen Welt zu unterbinden, mehr und mehr darauf ausgegangen, den Seekrieg in die Gewässer der Neutralen zu tragen. In Verfolg dieser echt britischen Kriegführung hat England in immer steigendem Masse unter flagrantem Bruch des Völkerrechtes kriegerische Handlungen zur See und in der Luft auch in den Hoheitsgewässern und Ho-

Memorandum.

Imod det tyske Folks og dets Regerings oprigtige Ønske om at leve i Fred og Venskab med det engelske og franske Folk og til Trods for, at der mangler enhver fornuftig Grund til en gensidig Konflikt, har Magthaverne i London og Paris erklæret det tyske Folk Krig.

Samtidig med at England og Frankrig lader denne Krig bryde ud, som de har forberedt paa langt Sigt, og som er rettet imod det tyske Riges Bestaaen og det tyske Folks Eksistens, har de aabnet Søkrigen ogsaa imod den neutrale Verden.

Idet de med fuldkommen Ringeagt for Folkerettens primitiveste Regler først og fremmest forsøgte at etablere en Udsultningsblokade imod tyske Kvinder, Børn og Oldinge, tvang de samtidig ogsaa de neutrale Stater ind under deres hensynsløse Blokadeforanstaltninger. Den direkte Følge af disse folkeretsstridige Kampmetoder, som England og Frankrig har indført, og som Tyskland var nødsaget til at besvare med sine Modværgeforanstaltninger, var den alvorligste Fortrædigelse af den neutrale Skibsfart og den neutrale Handel. Desuden gav denne engelske Fremgangsmaade imidlertid ogsaa selve Neutralitetsbegrebet Dødsstødet.

Tyskland har paa sin Side ikke desto mindre gjort sig Umage for at varetage de neutrales Rettigheder ved at begrænse Søkrigen til de mellem Tyskland og dets Modstandere beliggende Farvande.

I den Hensigt at bortlede Faren fra sine egne Øer og samtidig afbryde Tysklands Handelssamkvem med den neutrale Verden, har England derimod stadig mere og mere lagt an paa at føre Krigen ind i de neutrales Farvande. Ved denne ægte britiske Krigsførelse har England i stadig større Omfang og under aabenlys Krænkelse af Folkeretten foretaget krigeriske Handlinger til Søs og i Luften ogsaa indenfor Danmarks og Norges Søterritorium og Højhedsomraader.

heitsgebieten Dänemarks und Norwegens vorgenommen.

Deutschland hat diese Entwicklung von Beginn des Krieges an vorausgesehen. Es hat durch seine innere und äussere Wirtschaftspolitik den Versuch der britischen Hungerblockade gegen das deutsche Volk und die Abschnürung des deutschen Handels mit den neutralen Staaten zu verhindern gewusst.

Dies liess in den letzten Monaten immer mehr den völligen Zusammenbruch der britischen Blockadepolitik zu Tage treten.

Diese Entwicklung, sowie die Aussichtslosigkeit eines direkten Angriffs auf die deutschen Westbefestigungen und die in England und Frankreich stetig wachsende Sorge vor den erfolgreichen deutschen Gegenangriffen zur See und in der Luft haben in letzter Zeit in erhöhtem Masse dazu geführt, dass beide Länder versuchen, mit allen Mitteln eine Verlagerung des Kriegsschauplatzes auf das neutrale *Festland* in und ausserhalb Europas vorzunehmen. Dass England und Frankreich hierbei in *erster* Linie die Territorien der kleinen europäischen Staaten im Auge haben, ist der britischen Tradition entsprechend selbstverständlich. Ganz offen haben die englischen und französischen Staatsmänner in den letzten Monaten die Ausdehnung des Krieges auf diese Gebiete zum strategischen Grundgedanken ihrer Kriegführung proklamiert.

Die erste Gelegenheit hierzu bot der russisch-finnische Konflikt. Die englische und französische Regierung haben es in aller Öffentlichkeit ausgesprochen, dass sie gewillt waren, mit militärischen Kräften in den Konflikt zwischen der Sowjet-Union und Finnland einzugreifen und dafür das Gebiet der nordischen Staaten als Operationsbasis zu benutzen. Allein der entgegen ihren Wünschen und Erwartungen erfolgte schnelle Friedensschluss im Norden hat sie gehindert, schon damals diesen Entschluss durchzuführen. Wenn die englischen und französischen Staatsmänner nachträglich erklärt haben, dass sie die Durchführung der Aktion von der Zustimmung der beteiligten nordischen Staaten abhängig machen wollten, so ist das eine grobe Unwahrheit. *Die Reichsregierung hat den dokumentarischen Beweis dafür in Händen, dass England und Frankreich gemeinsam beschlossen hatten, die Aktion durch das Gebiet der nordischen Staaten gegebenenfalls auch gegen deren Willen durchzuführen.*

Das Entscheidende ist aber folgendes: Aus der Haltung der französischen und englischen Regierung vor und nach dem

Tyskland har forudset denne Udvikling ligefra Krigens Begyndelse. Det har ved sin ydre og indre økonomiske Politik forstaaet at forhindre Forsøget paa at gennemføre den britiske Udsultningsblokade mod det tyske Folk og paa at lamme det tyske Handelssamkvem med de neutrale Lande.

Som Følge heraf viste den britiske Udsultningsblokades fuldstændige Sammenbrud sig stadig tydeligere i de sidste Maaneder.

Denne Udvikling saavel som Haabløsheden ved et direkte Angreb paa de tyske Befæstninger mod Vest og de i England og Frankrig stadig om sig gribende Bekymringer med Henblik paa de heldige tyske Modangreb til Søs og i Luften har i den sidste Tid i forhøjet Maalestok ført til, at begge disse Lande med alle Midler forsøger at flytte Krigsskuepladsen over paa det neutrale Fastland i og udenfor Europa. At England og Frankrig i denne Forbindelse først og fremmest tænker paa de smaa europæiske Staters Territorium, er ganske selvfølgeligt, naar man tager den britiske Tradition i Betragtning. De engelske og franske Statsmænd har i de sidste Maaneder ganske aabent proklameret Udvidelsen af Krigen til ogsaa at omfatte disse Omraader som den strategiske Grundtanke for deres Krigsførelse.

Den første Lejlighed i saa Henseende frembød den russisk-finske Konflikt. Den engelske og den franske Regering har ganske aabenlyst udtalt, at de havde i Sinde med militære Styrker at gribe ind i Konflikten mellem Sovjetunionen og Finland, og at de til det Formaal agtede at benytte de nordiske Staters Territorium som Operationsbasis. Det var udelukkende den hurtige Fredsslutning i Norden, der kom imod deres Ønsker og Forventninger, der hindrede dem i allerede den Gang at udføre deres Beslutning. Naar de engelske og franske Statsmænd bagefter har erklæret, at de vilde gøre Gennemførelsen af Aktionen afhængig af de interesserede nordiske Staters Samtykke, saa er det en grov Usandhed. *Rigsregeringen sidder inde med dokumentarisk Bevis for, at England og Frankrig i Fællesskab havde besluttet at gennemføre Aktionen gennem de nordiske Staters Territorium, i givet Tilfælde ogsaa imod disses Vilje.*

Det afgørende er imidlertid følgende: Af den franske og den engelske Regerings Holdning før og efter den sovjetrus-

sowjetrussisch - finnischen Friedensschluss und aus den der Reichsregierung vorliegenden Unterlagen geht einwandfrei hervor, dass der Entschluss, Finnland Hilfe gegen Russland zu bringen, darüber hinaus noch weiteren Plänen dienen sollte. Das dabei von England und Frankreich in Skandinavien mitverfolgte Ziel war und ist vielmehr:

1) Deutschland durch die Besetzung von Narvik von seiner nördlichen Erzzufuhr abzuschneiden und

2) *durch diese Landung englisch-französischer Streitkräfte in den skandinavischen Ländern eine neue Front zu errichten, um Deutschland flankierend von Norden her angreifen zu können.*

Hierbei sollen die Länder des Nordens den englisch-französischen Truppen als Kriegsschauplatz dienen, während den nordischen Völkern nach alter englischer Überlieferung die Übernahme der Rolle von Hilfs- und Söldnertruppen zugedacht ist. Als dieser Plan durch den russisch-finnischen Friedensschluss zunächst durchkreuzt worden war, erhielt die Reichsregierung immer klarer davon Kenntniss, dass England und Frankreich bestimmte Versuche unternahmen, um ihre Absichten alsbald in anderer Form zu verwirklichen. In dem ständigen Drang, eine Intervention im Norden vorzubereiten, haben denn auch die englische und französische Regierung in den letzten Wochen ganz offen die These proklamiert, es dürfe in diesem Krieg keine Neutralität geben und es sei die Pflicht der kleinen Länder, sich aktiv am Kampf gegen Deutschland zu beteiligen. Diese These wurde durch die Propaganda der Westmächte verbreitet und durch immer stärker werdende politische Druckversuche auf die neutralen Staaten unterstützt. Die konkreten Nachrichten über bevorstehende Landungsversuche der Westmächte in Skandinavien häuften sich in letzter Zeit immer mehr. Wenn aber überhaupt noch der leiseste Zweifel an dem endgültigen Entschluss der Westmächte zur Intervention im Norden bestehen konnte, so ist er in den letzten Tagen endgültig beseitigt worden: *Die Reichsregierung ist in den Besitz von einwandfreien Unterlagen dafür gelangt, dass England und Frankreich beabsichtigen, bereits in den allernächsten Tagen, überraschend bestimmte Gebiete der nordischen Staaten zu besetzen.*

Die nordischen Staaten haben ihrerseits den bisherigen Übergriffen Englands und Frankreichs nicht nur keinen Widerstand entgegengesetzt, sondern selbst schwerste

sisk-finske Fredsslutning og af de Dokumenter, som Rigsregeringen har i Hænde, fremgaar det utvetydigt, at Beslutningen om at bringe Finland Hjælp imod Rusland udover dette Formaal ogsaa skulde tjene andre Planer. Det Maal, som England og Frankrig i denne Sammenhæng desuden havde og fremdeles har i Sigte i Skandinavien er tværtimod:

1) ved Besættelsen af Narvik at afskære Tyskland fra dets Malmtilførsel fra Nord og

2) *ved denne Landsættelse af engelsk-franske Stridskræfter i de skandinaviske Lande at skabe en ny Front for fra Nord at kunne angribe Tyskland i Flanken.*

Herved skal de nordiske Lande tjene som Krigsskueplads for de engelsk-franske Tropper, medens der efter gammel engelsk Overlevering tiltænkes de nordiske Folk Rollen som Hjælpe- og Lejetropper. Da denne Plan i første Omgang var blevet forpurret ved den russisk-finske Fredsslutning, fik Rigsregeringen stadig klarere Underretning om, at England og Frankrig foretog visse Forsøg for snarest muligt at kunne gennemføre deres Hensigter under en anden Form. I deres stadige Stræben efter at forberede en Intervention i Norden har da ogsaa den engelske og den franske Regering i de sidste Uger ganske aabenlyst proklameret den Thesis, at der i denne Krig ikke maatte findes Neutralitet, og at det var de smaa Staters Pligt aktivt at tage Del i Kampen mod Tyskland. Denne Thesis blev udbredt af Vestmagternes Propaganda og støttet ved et stadig stærkere politisk Pres paa de neutrale Stater. De konkrete Efterretninger om Vestmagternes forestaaende Landgangsforsøg i Skandinavien fremkom i den sidste Tid stadig hyppigere. Dersom der overhovedet endnu har kunnet herske den ringeste Tvivl om Vestmagternes endelige Beslutning om Intervention i Norden, saa er den i de sidste Dage fuldstændig fjernet: *Rigsregeringen sidder inde med utvetydige Dokumenter, hvoraf det fremgaar, at England og Frankrig har den Hensigt allerede i de allernærmeste Dage overraskende at besætte visse Omraader af de nordiske Stater.*

De nordiske Stater har fra deres Side ikke blot ikke ydet nogen Modstand imod Englands og Frankrigs hidtidige Overgreb, men fundet sig i endog de alvorligste Indgreb i

Einbrüche in ihre Hoheitsrechte ohne entsprechende Gegenmassnahmen geduldet.

Die Reichsregierung muss daher annehmen, dass die Königlich Dänische Regierung die gleiche Haltung auch gegenüber den jetzt geplanten und vor ihrer Durchführung stehenden Aktionen Englands und Frankreichs einnehmen wird. Aber selbst wenn die Königlich Dänische Regierung gewillt wäre, Gegenmassnahmen zu treffen, so ist die Reichsregierung sich darüber im klaren, dass die dänischen militärischen Kräfte nicht ausreichen würden, um den englisch-französischen Aktionen erfolgreich entgegentreten zu können.

In dieser entscheidenden Phase des dem deutschen Volke von England und Frankreich aufgezwungenen Existenzkampfes kann die Reichsregierung aber unter keinen Umständen dulden, *dass Skandinavien von den Westmächten zum Kriegsschauplatz gegen Deutschland gemacht* und das dänische Volk, sei es direkt oder indirekt, zum Kriege gegen Deutschland missbraucht wird.

Deutschland ist nicht gewillt, eine solche Verwirklichung der Pläne seiner Gegner untätig abzuwarten oder hinzunehmen. Die Reichsregierung hat daher mit dem heutigen Tage bestimmte militärische Operationen eingeleitet, die zur Besetzung strategisch wichtiger Punkte auf dänischem Staatsgebiet führen werden. Die Reichsregierung übernimmt damit während dieses Krieges den Schutz des Königreiches Dänemark. Sie ist entschlossen, von jetzt ab mit ihren Machtmitteln den Frieden im Norden gegen jeden englisch-französischen Angriff zu verteidigen und endgültig sicherzustellen.

Die Reichsregierung hat diese Entwicklung nicht gewollt. Die Verantwortung hierfür tragen allein England und Frankreich. Beide Staaten verkünden zwar heuchlerisch den Schutz der kleinen Länder. In Wahrheit aber vergewaltigen sie diese, in der Hoffnung, dadurch ihren gegen Deutschland gerichteten, täglich offener verkündeten Vernichtungswillen verwirklichen zu können.

Die deutschen Truppen betreten den dänischen Boden daher nicht in feindseliger Gesinnung. Das deutsche Oberkommando hat nicht die Absicht, die von den deutschen Truppen besetzten Punkte als Operationsbasis zum Kampf gegen England zu benutzen, solange es nicht durch Massnahmen Englands und Frankreichs hierzu gezwungen wird. Die deutschen militärischen Operationen verfolgen vielmehr ausschliesslich das Ziel der Sicherung des Nordens gegen die beabsichtigte Besetzung norwegischer Stützderes Højhedsrettigheder uden tilsvarende Modforanstaltninger.

Rigsregeringen maa derfor antage, at den Kongelig Danske Regering ogsaa vil indtage den samme Holdning overfor de nu planlagte og umiddelbart forestaaende Aktioner fra Englands og Frankrigs Side. Men selvom den Kongelig Danske Regering skulde paatænke at træffe Modforanstaltninger, saa er Rigsregeringen dog ikke i Tvivl om, at de danske militære Styrker ikke vilde være tilstrækkelige til med Held at kunne modsætte sig de engelsk-franske Aktioner.

I den afgørende Fase af den Eksistenskamp, der af England og Frankrig er paatvunget det tyske Folk, kan Rigsregeringen ikke under nogen Omstændigheder tolerere, *at Skandinavien af Vestmagterne gøres til Krigsskueplads mod Tyskland*, og at det danske Folk, det være sig direkte eller indirekte, bliver misbrugt til Krig imod Tyskland.

Tyskland har ikke i Sinde uvirksomt at afvente eller finde sig i en saadan Udførelse af sine Modstanderes Planer. Rigsregeringen har derfor fra og med i Dag indledet visse militære Operationer, der vil føre til Besættelsen af strategisk vigtige Punkter paa dansk Statsomraade. Rigsregeringen overtager dermed, saa længe denne Krig varer, Beskyttelsen af Kongeriget Danmark. Den er besluttet paa fra nu af og med alle sine Magtmidler at forsvare og definitivt sikre Freden i Norden mod ethvert engelsk-fransk Angreb.

Rigsregeringen har ikke villet denne Udvikling. Ansvaret herfor hviler udelukkende paa England og Frankrig. Begge disse Stater forkynder ganske vist paa hyklerisk Maade, at de vil beskytte de smaa Lande, men i Virkeligheden øver de Vold imod dem i Haab om derved at kunne gennemføre deres mod Tyskland rettede Ødelæggelsesvilje, som de daglig forkynder mere og mere aabenlyst.

De tyske Tropper betræder derfor ikke dansk Jord i fjendtligt Øjemed. Den tyske Overkommando har ikke til Hensigt at benytte de af de tyske Tropper besatte Punkter som Operationsbasis i Kampen mod England, saa længe den ikke ved Forholdsregler fra Englands og Frankrigs Side tvinges dertil. De tyske militære Operationer har tværtimod udelukkende det Formaal at sikre Norden mod engelsk-franske Styrkers planlagte Besættelse af norske Støttepunkter.

punkte durch englisch-französische Streitkräfte.

Die Reichsregierung ist überzeugt, dass sie mit dieser Aktion zugleich auch den Interessen Dänemarks dient. *Denn diese Sicherung durch die deutsche Wehrmacht bietet für die skandinavischen Völker die einzige Gewähr, dass ihre Länder nicht während dieses Krieges doch noch zum Schlachtfeld und zum Schauplatz vielleicht furchtbarster Kampfhandlungen werden.*

Die Reichsregierung erwartet daher, dass die Königlich Dänische Regierung und das dänische Volk dem deutschen Vorgehen Verständnis entgegenbringen und ihm keinerlei Widerstand entgegensetzen. Jeder Widerstand müsste und würde von den eingesetzten deutschen Streitkräften mit allen Mitteln gebrochen werden und daher nur zu einem völlig nutzlosen Blutvergiessen führen. Die Königlich Dänische Regierung wird deshalb ersucht, mit grösster Beschleunigung alle Massnahmen zu treffen, um sicherzustellen, dass das Vorgehen der deutschen Truppen ohne Reibung und Schwierigkeiten erfolgen kann.

In dem Geiste der seit jeher bestehenden guten deutsch-dänischen Beziehungen erklärt die Reichsregierung der Königlich Dänischen Regierung, dass Deutschland nicht die Absicht hat, durch ihre Massnahmen die territoriale Integrität und politische Unabhängigkeit des Königreiches Dänemark jetzt oder in der Zukunft anzutasten.

9. April 1940.

Rigsregeringen er overbevist om, at den med denne Aktion tillige tjener Danmarks Interesser. *Thi denne Beskyttelse fra den tyske Værnemagts Side byder de skandinaviske Folk den eneste Sikkerhed for, at deres Lande ikke under denne Krig alligevel til syvende og sidst bliver Slagmark og Skueplads for de maaske forfærdeligste Krigshandlinger.*

Rigsregeringen forventer derfor, at den Kongelig Danske Regering og det danske Folk ser med Forstaaelse paa den tyske Aktion og ikke yder nogensomhelst Modstand imod den. Enhver Modstand vilde og maatte med alle Midler blive brudt af de indsatte tyske Stridskræfter og vilde derfor kun føre til unødvendig Blodsudgydelse. Den Kongelig Danske Regering anmodes derfor om hurtigst muligt at træffe alle Foranstaltninger for at sikre, at de tyske Troppers Aktion kan ske uden Gnidninger og Vanskeligheder.

I Overensstemmelse med det gode Forhold, der stadig har bestaaet mellem Tyskland og Danmark, erklærer Rigsregeringen overfor den Kongelig Danske Regering, at Tyskland ikke har til Hensigt ved sine Foranstaltninger hverken nu eller for Fremtiden at antaste Kongeriget Danmarks territoriale Integritet eller politiske Uafhængighed.

9. April 1940.

11.

Den tyske (udaterede) »Aufzeichnung« overgivet Udenrigsministeriet den 9. April 1940.

Aufzeichnung.

Die Reichsregierung ersucht die Königlich Dänische Regierung, sofort die nachstehend aufgeführten Massnahmen zu treffen:

1) *Aufruf* der Regierung an Volk und Wehrmacht, jeden Wiederstand gegen die deutschen Truppen bei der Besetzung des Landes zu unterlassen.
2) *Befehl an die dänische Wehrmacht*, mit den einrückenden deutschen Truppen Verbindung aufzunehmen und mit den deutschen Befehlshabern die erforderlichen Vereinbarungen über loyale Zusammenarbeit zu treffen. Die dänischen Truppen werden im Besitz ihrer Waffen belassen, soweit ihr Verhalten dies gestattet.

   Zum Zeichen der Bereitschaft zur Zusammenarbeit ist auf den militärischen Anlagen, denen sich deutsche Truppen nähern, neben der Nationalflagge die weisse Parlamentärflagge zu zeigen.

   Verbindungskommandos sind zu entsenden:
   a) zum Befehlshaber der in die Hauptstadt einrückenden deutschen Truppen (Offiziere des Heeres, der Kriegsmarine und der Luftwaffe);
   b) zu den örtlichen Truppenführern.

   Umgekehrt wird der deutsche Befehlshaber Verbindungsoffiziere zu den dänischen Oberbefehlshabern stellen.

   Aufgabe der Verbindungskommandos ist, eine reibungslose Zusammenarbeit sicherzustellen und Zusammenstösse zwischen deutschen und dänischen Truppen zu verhindern.
3) Unversehrte *Überlassung der militärischen Einrichtungen und Anlagen*, die von den deutschen Truppen zur Sicherung Dänemarks gegen einen äusseren Feind benötigt werden, insbesondere der Anlagen der *Küstenverteidigung*.
4) Zurverfügungstellen genauester Unterlagen über etwa *ausgelegte Minensperren* durch die Königlich Dänische Regierung.
5) Durchführung vollständiger *Luftschutzverdunkelung* des dänischen Gebiets vom Abend des ersten Besetzungstages an.

Aufzeichnung.

Rigsregeringen anmoder den Kongelig Danske Regering om straks at træffe de nedenfor anførte Forholdsregler:

1) *Opraab* fra Regeringen til Folket og Værnemagten om at undlade enhver Modstand overfor de tyske Tropper ved Landets Besættelse.
2) *Ordre til den danske Værnemagt* om at optage Forbindelse med de indrykkende tyske Tropper og træffe de fornødne Aftaler med de tyske Kommandanter angaaende loyalt Samarbejde. De danske Tropper faar Lov til at beholde deres Vaaben, forsaavidt deres Adfærd tillader det.

   Som Tegn paa Beredvillighed til Samarbejde skal der paa de militære Anlæg, som tyske Tropper nærmer sig, ved Siden af det danske Flag hejses et hvidt Parlamentærflag.

   Forbindelseskommandoer skal afsendes:
   a) til Chefen for de tyske Tropper, der rykker ind i Hovedstaden (Officerer i Hæren, Krigsmarinen og Luftvaabnet);
   b) til de stedlige Kommandanter.

   Til Gengæld vil den tyske Chef stille Forbindelsesofficerer til de danske Øverstkommanderende.

   Det er Forbindelseskommandoernes Opgave at sikre et gnidningsløst Samarbejde og at forhindre Sammenstød mellem tyske og danske Tropper.
3) Ubeskadiget *Overdragelse af militære Indretninger og Anlæg*, som de tyske Tropper behøver for at sikre Danmark mod en ydre Fjende, i Særdeleshed *Kystforsvarsanlæg*.
4) Den Kongelig Danske Regering stiller de nøjagtigste Oplysninger til Disposition angaaende eventuelt *udlagte Minespærringer*.
5) For det danske Omraade gennemføres fra den første Besættelsesdag om Aftenen fuldstændig *Mørklægning*.

6) Unversehrte Erhaltung und Sicherstellung des Betriebs der *Verkehrsmittel und -wege und der Nachrichtenmittel.* Zurverfügungstellen der Verkehrsmittel (Eisenbahnen), der *Binnen- und Küstenschiffahrt und der Nachrichtenverbindungen* an die deutschen Besatzungstruppen in dem Umfange, als sie für die Aufgaben der deutschen Truppen und ihre Versorgung benötigt werden.

7) *Auslaufverbot für Kriegs- und Handelsschiffe nach dem Ausland und Startverbot für alle Flugzeuge.*
Die Freigabe des Schiffsverkehrs nach deutschen Häfen und neutralen Ostseehäfen bleibt vorbehalten.

8) Durchführung einer vorläufigen *Personen- und Güterverkehrssperre zwischen Dänemark und Schweden* (Unterbrechung des Fährverkehrs).
Die Wiederaufnahme des Verkehrs und Forderungen für seine Überwachung bleiben vorbehalten.

9) Aufrechterhalten des vorhandenen *Wetterdienstes*, der der deutschen Besatzungstruppe zur Verfügung zu stellen ist. Die öffentliche Bekanntgabe der Wetternachrichten ist zu unterlassen.

10) Sperren jeden *Nachrichten- und Postverkehrs* über See nach dem Ausland. Der Nachrichten- und Postverkehr nach den Ostseestaaten ist auf bestimmte Verbindungen zu beschränken und auf Anfordern des Befehlshabers der Besatzungstruppen zu überwachen.
Der über England laufende Nachrichtenverkehr von Dänemark nach den Färöern, Island und Grönland ist gleichfalls zu sperren.

11) Anweisung an die *Presse und den Rundfunk*, militärische Nachrichten nur mit Genehmigung der deutschen Wehrmachtdienststellen zu bringen. Zurverfügungstellen der Rundfunksender für Verlautbarungen der deutschen Befehlshaber.

12) *Ausfuhrverbot für Kriegsgerät aus Dänemark nach dem Ausland.*

13) Die Durchgabe aller von der Königlich Dänischen Regierung auf Grund der vorstehenden Punkte zu erlassenden Aufrufe und Befehle darf, soweit der *Funkweg* benutzt wird, zunächst nur *verschlüsselt* — nach einem den Gegnern Deutschlands nicht bekannten Schlüssel — erfolgen. Die Freigabe des offenen Funkens über die Rundfunksender bleibt dem Befehlshaber der Besatzungstruppen vorbehalten.

6) *Samfærdselsmidler og -veje samt Efterretningsmidler* bevares ubeskadiget og Driften sikres.
Samfærdselsmidler (Jernbaner), *Indenrigs- og Kystskibsfarten samt Efterretningsforbindelser* stilles til Disposition for de tyske Tropper i det Omfang, der er fornødent for de tyske Troppers Opgaver og deres Forsyning.

7) *Forbud for alle Krigs- og Handelsskibe mod at sejle til Udlandet og Startforbud for alle Flyvemaskiner.*
Frigivelsen af Dampskibstrafiken til tyske Havne og neutrale Østersøhavne forbeholdes.

8) Der gennemføres en foreløbig *Standsning for Person- og Godstrafik mellem Danmark og Sverige* (Afbrydelse af Færgeforbindelsen).
Genoptagelse af Trafiken og Krav om Kontrol med samme forbeholdes.

9) Opretholdelse af den *meteorologiske Efterretningstjeneste*, der stilles til Disposition for de tyske Besættelsestropper. Offentliggørelse af Vejrmeldinger undlades.

10) Enhver *Efterretnings- og Postforbindelse* med Udlandet ad Søvejen standses. Efterretnings- og Postforbindelsen med Østersøstaterne begrænses til bestemte Forbindelseslinier og kontroleres i Henhold til de Krav, der stilles fra Besættelsestroppernes Chef.
Den Efterretningsforbindelse, der fra Danmark gaar over England til Færøerne, Island og Grønland, standses ligeledes.

11) *Presse og Radio* faar Ordre til kun at bringe militære Efterretninger med Samtykke fra de tyske Værnemagtskontorer (Wehrmachtdienststellen). Radiosendere stilles til Disposition for de tyske Kommandanters Bekendtgørelser.

12) *Udførselsforbud for Krigsmateriel fra Danmark til Udlandet.*

13) Viderebefordringen af alle de Opraab og Ordrer, som den Kongelig Danske Regering vil have at udstede i Henhold til ovenstaaende Punkter, skal — forsaavidt *Radioen* benyttes — foreløbig udelukkende ske ved *Kode*, efter en Nøgle, som Tysklands Modstandere ikke kender. Udstedelse af Tilladelse til at sende Radiomeddelelser uden Kode over Radiosenderne forbeholdes Chefen for Besættelsestropperne.

12.

Udenrigsminister Munchs Note af 9. April 1940 (afsendt 10. April 1940).

Kopenhagen, den 9. April 1940.

Herr Gesandter,

Die königlich dänische Regierung hat sich mit dem Inhalt der mir heute morgen von Ihnen übermittelten Schriftstücke bekannt gemacht. Sie hat davon Kenntnis genommen, dass das Betreten des dänischen Bodens von deutschen Truppen nicht in feindseliger Gesinnung erfolgt ist, sowie dass die deutsche Reichsregierung nicht die Absicht hat, durch ihre Massnahmen die territoriale Integrität und politische Unabhängigkeit des Königreichs Dänemark jetzt oder in der Zukunft anzutasten.

Nach Empfang dieser Mitteilung hat sich die dänische Regierung in der gegebenen Lage dazu entschlossen, die Verhältnisse hier im Lande unter Berücksichtigung der erfolgten Besetzung zu regeln. Sie erhebt jedoch gegen diese Verletzung der Neutralität Dänemarks ihren ernsten Einspruch.

Genehmigen Sie, Herr Gesandter, die Versicherung meiner ausgezeichneten Hochachtung.

sign.

P. Munch.

An
Herrn von Renthe-Fink, Deutscher Gesandter, Kopenhagen.

København, den 9. April 1940.

Hr. Gesandt,

Den Kongelig Danske Regering har gjort sig bekendt med Indholdet af de Dokumenter, som af Dem blev overrakt mig i Morges. Den har taget til Efterretning, at tyske Tropper ikke har betraadt dansk Jord i fjendtligt Øjemed, samt at den tyske Rigsregering ikke har til Hensigt ved sine Foranstaltninger at antaste Kongeriget Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed hverken nu eller for Fremtiden.

Efter Modtagelsen af denne Meddelelse har den danske Regering under den givne Situation besluttet sig til at ordne Forholdene her i Landet under Hensyntagen til den stedfundne Besættelse. Den nedlægger dog alvorlig Protest mod denne Krænkelse af Danmarks Neutralitet.

Jeg beder Dem, Hr. Gesandt, modtage Forsikringen om min Højagtelse.

sign.

P. Munch.

Til
Hr. von Renthe-Fink, Tysk Gesandt, København.

13.

Kongens Opraab til det danske Folk af 9. April 1940.

Til Det danske Folk.

Tyske Tropper har i Nat overskredet den danske Grænse og har gjort Landgang forskellige Steder.

Den danske Regering har under Protest besluttet at ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse, som har fundet Sted, og i Henhold dertil kundgøres følgende:

De tyske Tropper, der nu befinder sig her i Landet, træder i Forbindelse med den danske Værnemagt, og det er Befolkningens Pligt at afholde sig fra enhver Modstand overfor disse Tropper.

Den danske Regering vil forsøge at sikre det danske Folk og vort Land imod de af Krigsforhold følgende Ulykker og opfordrer derfor Befolkningen til rolig og behersket Holdning overfor de Forhold, som nu er opstaaet. Ro og Orden maa præge Landet, og loyal Optræden maa udvises overfor alle, som har en Myndighed at udøve.

København, 9. April 1940.

(sign.)
Chr. R.

Th. Stauning.

Under disse for vort Fædreland saa alvorlige Forhold, opfordrer jeg alle i By og paa Land til at vise en fuldtud korrekt og værdig Optræden, da enhver uoverlagt Handling eller Ytring kan have de alvorligste Følger.

Gud bevare Dem alle. Gud bevare Danmark.

Amalienborg, 9. April 1940.

(sign.)
Chr. R.

14.

Fællesmøde af Tingenes Medlemmer, Tirsdag den 9. April 1940 Kl. 21*).

Folketingets Formand: Det er i en saare alvorstung og skæbnesvanger Stund, at Rigsdagens Medlemmer i Aften er kaldt til Møde. Den ydre Anledning er kendt af alle. Den har Dagen igennem fyldt vore Sind med Ængstelse, og vi ser med Uro paa, hvad kommende Timer og Dage vil bringe.

Under saadanne Omstændigheder er det naturligt, at Rigsdagen mødes med Landets Regering for at modtage de Meddelelser, som Landets ansvarlige Ledelse maatte have at give.

Statsministeren *(Stauning):* Det var med smertelig Sorg, at Befolkningen i Morges erfarede om de Begivenheder, der var i Udvikling.

Vi regnede med, at den Politik, Danmark har ført, kunde have holdt os uden for alvorlige Forviklinger, men Tryghedsfølelsen blev afbrudt, da der i Nat blev forebragt Udenrigsministeren en Meddelelse om, at den tysk-danske Grænse var overskredet af tyske Tropper, og at Landgang foregik forskellige Steder i Landet. Under Indtrykket af disse alvorlige, uvarslede Begivenheder og af en Viden om, at Bombardementsmaskiner overfløj Landets Hovedstad, maatte Kongen og Medlemmer af Ministeriet i Morges Kl. 5—5½ tage Standpunkt til den foreliggende Tilstand og til Meldingen om, at den tyske Regering besatte Landet med tysk Militær.

Vi valgte at søge Landets Forhold ordnet under denne Besættelse i Tillid til Forsikringen om, at *Tyskland ikke har den Hensigt igennem de iværksatte Foranstaltninger at antaste Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed.*

Vi valgte denne Vej for at skaane Landet og Folket for en Krigstilstands Følger — men vi maa dybt beklage Tabet af gode danske Sønner i denne Morgens første Timer, og at mange er blevet Invalider.

Der er straks nedlagt Protest over for Tysklands Gesandt i Anledning af den skete Besættelse, og jeg er sikker paa, at den danske Rigsdag staar sammen med Regeringen om de Følelser, denne Begivenhed maa fremkalde.

Den nuværende Regering har Ansvaret for den Afgørelse, der blev truffet i denne Dags Morgen, og vi føler, *at vi har handlet ud fra en ærlig Overbevisning om, at vi ved Afgørelsen fritog Land og Folk for en tungere Skæbne.*

Det er Regeringens Ønske, at den Besættelse, som er foregaaet, maa blive ledet med Forstaaelse og human Følelse over for en gammel, nordisk Nation, der ærligt har gennemført en upartisk Neutralitetspolitik i Forventning om derved at kunne bevare sit nationale Liv i fredelig Udvikling.

Forholdene er blevet anderledes, end vi haabede; men vi vil fremdeles søge at sikre Land og Folk imod Krigens Ulykker, og vi stoler paa Folkets Medvirken. Jeg henviser til den af Kongen og Ministeriet i Dag udstedte Proklamation til det danske Folk og gentager:

Lad Ro og Orden præge Landet, og lad os vente en forstandig og loyal Holdning af alle Landets Borgere.

Vort fælles Ønske er Fred mellem Folkene, og med dette Ønske slutter jeg ogsaa denne Redegørelse.

Til denne Meddelelse skal jeg endnu føje den Oplysning, at der paa ny er blevet forhandlet om Regeringens Sammensætning, og der er givet Tilslutning til

*) Jfr. Folketingstidende 1939—40 Sp. 3939 og Landstingstidende Sp. 1499.

en Udvidelse, saaledes at de 4 store Partier nu bliver repræsenteret i Ministeriet. De nærmere Meddelelser om Enketheder haaber jeg at kunne give i Morgen.

Folketingets Formand: Den Regeringserklæring, vi nu har hørt af Statsministeren, vil efter min Overbevisning blive tiltraadt af et aldeles overvejende Flertal af Danmarks Rigsdag og af Danmarks Befolkning. Jeg føler mig sikker paa, at man vil godkende Regeringens Holdning under den Situation, der i Morges saa særdeles hastigt kom til at foreligge. Rigsdag og Befolkning vil erkende, at Regeringen maatte handle, som sket er, om ikke store Ulykker skulde times Danmark.

Trods det Mørke og den Usikkerhed, der behersker Øjeblikket, vil vi sætte vort Haab til Fremtiden. Vi vil haabe, vort Land maa gaa uskadt gennem den frygtelige Krise, Verden nu oplever, og at vort Folk maa bevare Retten til at leve sit eget nationale Liv uden Indgreb af nogen Art. Vi vil ikke kunne tænke den Tanke, at Danmark ikke skulde bestaa som et frit og selvstændigt Land.

Danmarks Befolkning og dens ansvarlige Regering maa staa sammen i de Dage, der forestaar. Befolkningen vil uden Tvivl forstaa Nødvendigheden af den Holdning, som Kongens Proklamation i Dag opfordrer til. Og Regeringen vil lige saa sikkert forstaa sit store Ansvar.

Sammenhold maa til!

Tvedragt maa forsvinde.

Nu er det Danmark og alene Danmark, det gælder.

Jeg skal blot give den Meddelelse til Slut, at Tingene holder Møde i Morgen, saaledes som tidligere fastsat.

Dermed erklærer jeg dette Møde for hævet.

Mødet hævet Kl. 21^{12}.

15.

UDENRIGSMINISTERIET.

Udenrigsministeriets Cirkularnote af 9. April 1940 til de herværende udenlandske Gesandtskaber angaaende den tyske Besættelse af Danmark.

Note circulaire.

Le Ministère des Affaires Etrangères a l'honneur de faire connaître aux représentations diplomatiques à Copenhague ce qui suit:

Des troupes allemandes ont franchi cette nuit la frontière danoise, tandis que d'autres ont été débarquées à Copenhague et dans divers autres ports danois. Les troupes allemandes se sont mises en possession des objets militaires les plus importants.

Dans un mémorandum, reçu du Gouvernement Allemand, et dans une proclamation, jetée par des avions allemands, il est déclaré, que le motif de l'occupation est de prévenir une attaque anglaise et de surveiller la neutralité du Danemark pendant la guerre. Suivant le mémorandum et la proclamation, le Gouvernement Allemand a l'intention d'assurer l'intégrité territoriale du Royaume, le maintien de l'armée et de la marine danoises ainsi que la liberté du peuple danois et l'indépendance future du pays.

Dans une proclamation au peuple danois publiée aujourd'hui, le Gouvernement Danois s'est prononcé de la manière suivante:

„Le Gouvernement Danois a, en soulevant des protestations, décidé d'organiser la vie du pays en tenant compte de l'occupation qui a eu lieu, et conformément à cette décision, il adresse au public la proclamation suivante:

Les troupes allemandes qui se trouvent actuellement au Danemark, entrent en relations avec les autorités de la défense nationale danoise, et la population a le devoir de s'abstenir de toute résistance vis-à-vis de ces troupes.

Le Gouvernement Danois essayera de protéger le pays et le peuple danois contre les malheurs qu'entraînent des conditions de guerre, et il invite donc la population à

Rundskrivelse.

Udenrigsministeriet har den Ære at meddele de diplomatiske Repræsentationer i København følgende:

Tyske Tropper har i Nat overskredet den danske Grænse, medens andre er blevet landsat i København og i forskellige andre danske Havnebyer. De tyske Tropper har sat sig i Besiddelse af de vigtigste militære Maal.

I et Memorandum modtaget fra den tyske Regering og i et Opraab, som er blevet nedkastet af tyske Flyvere, erklæres det, at Motivet til Besættelsen er at forhindre et engelsk Angreb og at overvaage Danmarks Neutralitet under Krigen. Ifølge ovennævnte Memorandum og Opraab har den tyske Regering til Hensigt at sikre Landets territoriale Integritet, Bevarelsen af den danske Hær og Flaade saavel som det danske Folks Frihed og Landets fremtidige Uafhængighed.

I et Opraab til det danske Folk, som er blevet udsendt i Dag, har den danske Regering udtalt følgende:

„Den danske Regering har under Protest besluttet at ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse, som har fundet Sted, og i Henhold hertil kundgøres følgende:

De tyske Tropper, der nu befinder sig her i Landet, træder i Forbindelse med den danske Værnemagt, og det er Befolkningens Pligt at afholde sig fra enhver Modstand over for disse Tropper. Den danske Regering vil forsøge at sikre det danske Folk og vort Land imod de af Krigsforhold følgende Ulykker og opfordrer derfor Befolkningen til rolig og behersket Holdning over for de Forhold, som nu er opstaaet.

faire preuve d'une attitude calme et pondérée à l'égard de la situation actuellement existante. L'ordre et la tranquillité doivent régner dans le pays, et une conduite loyale doit être manifestée vis-à-vis de tous ceux qui ont une autorité à exercer."

Copenhague, le 9 avril 1940.

Aux
Missions diplomatiques des Puissances étrangères à
Copenhague.

Ro og Orden maa præge Landet, og loyal Optræden maa udvises over for alle, som har en Myndighed at udøve."

København, den 9. April 1940.

(Sign.) **Sv.**

(Udenrigsministeriets Stempel).

Til
De fremmede Magters diplomatiske Missioner i København.

16.

Udenrigsministeriets Cirkulartelegram af 9. April 1940 til de danske Repræsentationer i Udlandet vedrørende den tyske Besættelse af Danmark.

Tyske Tropper har Natten til 9. April overskredet den danske Grænse og har gjort Landgang i København og forskellige andre danske Havne stop I Memorandum modtaget fra den tyske Regering samt i tysk Opraab nedkastet fra Flyvemaskiner motiveres Besættelsen med at Tyskland vil foregribe engelsk Angreb og yde Beskyttelse af Danmarks Neutralitet saalænge Krigen varer stop De tyske Tropper besætter de vigtigste militære Objekter i Danmark stop Ifølge Memorandum og Opraab er det den tyske Regerings Hensigt at sikre Kongerigets territoriale Integritet Hærens og Flaadens Opretholdelse Folkets Frihed og Landets fremtidige politiske Uafhængighed stop I et af Regeringen til det danske Folk udsendt Opraab udtales følgende Citat Den danske Regering har under Protest besluttet at ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse som har fundet Sted og i Henhold dertil kundgøres følgende Kolon De tyske Tropper der nu befinder sig her i Landet træder i Forbindelse med den danske Værnemagt og det er Befolkningens Pligt at afholde sig fra enhver Modstand overfor disse Tropper stop Den danske Regering vil forsøge at sikre det danske Folk og vort Land imod de af Krigsforhold følgende Ulykker og opfordrer derfor Befolkningen til rolig og behersket Holdning overfor de Forhold som nu er opstaaet stop Ro og Orden maa præge Landet og loyal Optræden maa udvises overfor alle som har en Myndighed at udøve Citat Slut.

Etrangères.

ad B.

17.

Memorandum (udateret) fra det tyske Gesandtskab afleveret til Udenrigsministeriet den 10. April 1940 med 4 Bilag angaaende 1. Behandlingen af fjendtlige Repræsentationer og fjendtlig Ejendom i Danmark. 2. Presse og Radio. 3. Politi og Toldvæsen. 4. Opretholdelse af Erhvervslivet.

Memorandum.

Durch die gegenwärtige Stationierung deutscher militärischer Einheiten in Dänemark ist es nach Auffassung der Reichsregierung erforderlich, über die auf Grund der heute Vormittag überreichten Aufzeichnung getroffenen Regelungen hinaus noch weitere Massnahmen zu treffen. Diese würden sich erstrecken müssen:

1) Auf die Behandlung der amtlichen und halbamtlichen feindlichen Vertretungen, deren Personals und auf die Behandlung des feindlichen Eigentums;
2) Auf die Presse und den Rundfunk;
3) Auf das Polizei- und Grenzpolizeiwesen, sowie auf den Zollschutz;
4) Auf die Wirtschaft.

Die Reichsregierung gibt sich der Erwartung hin, dass die Königlich Dänische Regierung diese Massnahmen, die im einzelnen in den Anlagen aufgeführt sind, baldtunlichst ergreifen und darüber hinaus das Ihrige dazu beitragen wird, um die Sicherheit und Versorgung der deutschen militärischen Einheiten zu gewährleisten und irgendwelche Versuche, diesen Schaden zuzufügen, zu verhindern.

Som Følge af den nuværende Stationering af tyske militære Formationer i Danmark er det efter den tyske Rigsregerings Opfattelse nødvendigt at træffe yderligere Forholdsregler udover den Ordning, der er truffet paa Grundlag af den i Formiddags overrakte Optegnelse. Disse vil komme til at omfatte:

1) Behandlingen af de officielle og halvofficielle fjendtlige Repræsentationer, disses Personale og Behandlingen af fjendtlig Ejendom;
2) Presse og Radio;
3) Politi og Grænsepoliti samt Toldbeskyttelse;
4) Det økonomiske Liv.

Rigsregeringen nærer Forventning om, at den Kongelig Danske Regering snarest vil gribe til disse Forholdsregler, der er specificeret i Bilagene, og at den desuden vil bidrage sin Del til at garantere de tyske militære Formationers Sikkerhed og Forsyning og til at forhindre ethvert Forsøg paa at skade dem.

Anlage 1)

Die Behandlung der amtlichen und halbamtlichen feindlichen Vertretungen, deren Personals und die Behandlung des feindlichen Eigentums.

a) Es sind Massnahmen zu treffen, um die Übermittlung von Nachrichten der Missionen, Konsulate, Handelsvertretungen und sonstigen offiziellen und offiziösen Vertretungen der Feindstaaten aus Dänemark zu verhindern.

b) Es ist ferner erforderlich. dass das gesamte Personal dieser Vertretungen dänisches Gebiet baldtunlichst verlässt. Der genaue Zeitpunkt und Reiseweg wird im einzelnen mit der Deutschen Gesandtschaft zu vereinbaren sein.

c) Gleichfalls ist notwendig, eine Regelung hinsichtlich des in Dänemark befindlichen feindlichen Eigentums zu treffen. Eingehende Vorschläge hierzu bleiben vorbehalten. Hinzugefügt wird, dass die Reichsregierung gesonnen ist, die Archive der amtlichen Vertretungen der Feindstaaten zu respektieren.

Bilag 1.

Behandlingen af de officielle og halvofficielle fjendtlige Repræsentationer, disses Personale og Behandlingen af fjendtlig Ejendom.

a) Der skal træffes Forholdsregler for at forhindre, at der af de fjendtlige Magters Gesandtskaber, Konsulater, Handelsrepræsentationer og andre officielle eller halvofficielle Repræsentationer afsendes Efterretninger her fra Danmark.

b) Det er desuden nødvendigt, at disse Repræsentationers samlede Personale snarest muligt forlader dansk Territorium. Det nøjagtige Tidspunkt og Rejserouten aftales i Detailler med det tyske Gesandtskab.

c) Det er endvidere nødvendigt at træffe en Ordning med Hensyn til den fjendtlige Ejendom, der befinder sig i Danmark. Detaillerede Forslag i denne Henseende forbeholdes. Det tilføjes, at Rigsregeringen har i Sinde at respektere de Arkiver, der beror hos de fjendtlige Staters officielle Repræsentationer.

Anlage 2)

Presse und Rundfunk.

Sämtliche Organe der dänischen Presse, die mit der Presse zusammenarbeitenden Nachrichtenbüros, ebenso die Leitung aller in Betrieb bleibenden Rundfunksendungen müssen amtlich darüber unterrichtet werden, dass die gesamte Berichterstattung und die Kommentierung aller Nachrichten in keiner, den Interessen der deutschen militärischen Einheiten schädlichen Weise erfolgen darf. Presse und Rundfunk müssen vielmehr ihre Hauptaufgabe darin sehen, auf die Bevölkerung im beruhigendem Sinne einzuwirken.

Darüber hinaus müssen Massnahmen ergriffen werden, die geeignet sind, eine anti-deutsche Propaganda auch auf allen anderen nur möglichen propagandistischen Gebieten (Flugblätter, Broschüren, Vorträge von Rednern, usw.) wirksam zu unterbinden.

Bilag 2.

Presse og Radio.

Samtlige Organer for den danske Presse, de Telegrambureauer, der arbejder sammen med Pressen, og Ledelsen af alle de Radioudsendelser, der fortsat vil finde Sted, maa officielt underrettes om, at hele Efterretningstjenesten og Kommenteringen af alle Efterretninger maa ske paa en Maade, der ikke kan skade de tyske militære Formationers Interesser. Presse og Radio maa tværtimod se deres Hovedopgave i at virke beroligende paa Befolkningen.

Desuden maa der træffes egnede Forholdsregler for effektivt at forhindre en anti-tysk Propaganda paa ethvert tænkeligt propagandistisk Omraade (Flyveblade, Brochurer, Foredrag ved Foredragsholdere etc.).

Anlage 3)

Das Polizei- und Grenzpolizeiwesen, sowie der Zollschutz.

Die deutschen militärischen Befehlshaber beabsichtigen nicht, eine Beschränkung der Aufgaben der dänischen Polizeikräfte in Anregung zu bringen. Die Reichsregierung bittet die Königlich Dänische Regierung vielmehr, die Tätigkeit der Grenzpolizei und des Zollschutzes in vollem Umfange aufrecht zu erhalten. Hinzugefügt wird, dass die Reichsregierung beabsichtigt, die deutsch-dänische Grenze nach Durchführung der militärischen Massnahmen für den normalen Wirtschaftsverkehr zwischen dem Deutschen Reich und Dänemark sobald als möglich wieder zu öffnen.

Bilag 3.

Politi og Grænsepoliti samt Toldbeskyttelse.

De tyske militære Myndigheder har ikke til Hensigt at foreslaa en Indskrænkning af de Opgaver, der paahviler det danske Politi. Rigsregeringen anmoder tværtimod den Kongelig Danske Regering om i fuldt Omfang at opretholde Grænsepolitiets og Toldvæsenets Virksomhed. Det tilføjes, at Rigsregeringen paatænker snarest muligt, efter at de militære Forholdsregler er gennemført, at genaabne den tysk-danske Grænse for det normale økonomiske Samkvem mellem det Tyske Rige og Danmark.

Vermerk.

Bei der neuen Lage der Verhältnisse ist es von besonderer Wichtigkeit, dass alle Massnahmen zur ungestörten Inganghaltung des dänischen Wirtschaftslebens alsbald getroffen werden. Vor allen Dingen müssen Massnahmen getroffen werden, die geeignet sind, die aus der zu erwartenden weitgehenden Absperrung von westlichen Zufuhren mögliche Erschütterung des Wirtschaftslebens abzumildern. Regierungsseitige Massnahmen wären auf folgenden Gebieten zu treffen:

a) Inganghaltung der Versorgungsbetriebe

b) Das Offenhalten der Handelsgeschäfte, insbesondere derjenigen, die der Versorgung der Bevölkerung mit Gegenständen des täglichen Bedarfs dienen. Ferner Offenhalten der Banken.

c) Inganghaltung der übrigen gewerblichen Betriebe.

d) Rationerung von Waren des täglichen Bedarfs; im Zusammenhang damit Massnahmen gegen unberechtigte Zurückhaltung solcher Waren.

e) Verbot von Preiserhöhungen.

f) Schutz der dänischen Währung.
Annahmezwang von Reichskreditkassenscheinen zum festgesetzten Umrechnungskurs.
Annahmezwang von Empfangsbescheinigungen für Leistungen, die nicht unmittelbar bezahlt werden können.

Neben der Rationierung der Waren des täglichen Bedarfs wäre eine alsbaldige Inkraftsetzung einer behördlichen Regelung der Warenbewirtschaftung zu empfehlen mit dem Ziel sparsamster Verwendung der Vorräte — insbesondere von Betriebsstoffen aller Art, Getreide und Futtermitteln, Textilwaren, Kolonialwaren, Seife, Kohle usw.

Zur Durchführung der umfangreichen Massnahmen würde die Bildung eines dänischen Regierungsausschusses praktisch sein, mit dem die Gesandtschaft über die aus der neuen Lage sich ergebenden Notwendigkeiten und ihre Durchführung verhandeln könnte.

Anmærkning.

I Betragtning af den forandrede Situation er det af særlig Vigtighed, at der snarest træffes alle Forholdsregler for uforstyrret at holde det økonomiske Liv i Danmark i Gang. Fremfor alt maa der træffes Forholdsregler, der er egnede til at mildne de Rystelser indenfor det økonomiske Liv, der muligvis vil indtræffe som Følge af den vidtgaaende Afspærring af Tilførslerne fra de vestlige Lande, der maa forventes. Fra Regeringens Side bør der træffes Foranstaltninger paa følgende Omraader:

a) Forsyningsvirksomhederne bør holdes i Gang.

b) Forretninger, i Særdeleshed de, der forsyner Befolkningen med de daglige Fornødenheder, bør holdes aabne. Bankerne bør ligeledes holdes aabne.

c) De øvrige Erhvervsvirksomheder bør holdes i Gang.

d) Rationering af Varer, der hører til det daglige Livs Fornødenheder; i Tilknytning hertil Forholdsregler mod uberettiget Tilbageholdelse af saadanne Varer.

e) Forbud mod Prisforhøjelser.

f) Beskyttelse af den danske Valuta.
Tvang til at tage imod Reichskreditkassenscheine til den fastsatte Omregningskurs.
Tvang til at tage imod Kvittering for Ydelser, der ikke direkte kan betales.

Ved Siden af Rationeringen af de Varer, der hører til det daglige Livs Fornødenheder, anbefales det hurtigst muligt at sørge for en offentlig Regulering af Vareadministrationen for derved at opnaa den mest sparsommelige Anvendelse af de forhaandenværende Forraad, særlig af enhver Slags Brændselstoffer, Korn og Foderstoffer, Tekstilvarer, Kolonialvarer, Sæbe, Kul etc.

For at gennemføre disse vidtrækkende Foranstaltninger vilde det være praktisk at nedsætte et dansk Regeringsudvalg, som Gesandtskabet kunde forhandle med angaaende de som Følge af den nye Situation nødvendige Forholdsregler og disses Gennemførelse.

18.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 12. April 1940. P. J. I. J. Nr. 10. G. 200. A.

Til Justitsministeriet.

Udenrigsministeriet fremsender hoslagt Afskrift af en fra det tyske Gesandtskab Dags Dato modtagen Verbalnote af 11. ds. angaaende Spørgsmaalet om Forbindelsen mellem de danske Politimyndigheder og de tyske Militærmyndigheder. Gesandtskabet fremsætter, som det vil ses, i denne Note Forslag om, at der fra dansk Side udnævnes en Forbindelsestjenestemand til Sikring af Samarbejdet mellem de ovennævnte Myndigheder i Bestræbelserne for at forhindre Spionage, Sabotage og „Zersetzung" over for de tyske Tropper.

Denne Sag har Dags Dato i Udenrigsministeriet været drøftet med den tyske Gesandt og den i Noten nævnte Fregatten-Kapitän Howoldt. Efter Aftale med Departementschef Svendsen deltog i denne Drøftelse blandt andre Rigspolitichefen. Under Drøftelserne blev det fastslaaet, at Arbejdet med Bekæmpelsen af de ovennævnte Forbrydelser skulde ske i Samarbejde mellem det tyske Militær og det danske Politi, men saaledes at selve den politimæssige Undersøgelse og eventuel Anholdelse og Fængsling af Personer skulde foretages af danske Politimyndigheder, samt at eventuelt anholdte og fængslede skulde hensættes i danske Fængsler.

Anledningen til den omhandlede Drøftelse, som var aftalt med Gesandten, inden Udenrigsministeriet havde modtaget den ovennævnte Verbalnote, var den, at forskellige Personer i Løbet af de sidste Dage var blevet arresteret eller eftersøgt direkte af de tyske Militærmyndigheder. Herom overleverede man fra dansk Side til Gesandten den i Afskrift vedlagte Notits, idet man henstillede, at de deri nævnte Tilfælde maatte blive gjort til Genstand for en hurtig Undersøgelse, om hvis Resultat man udbeder sig Oplysning.

Efter Mødet med Gesandten drøftede Rigspolitichefen med Kaptajn Howoldt nærmere Enkeltheder med Hensyn til den Forbindelse, som det er Tanken at oprette mellem det danske Politi og tysk Militær, og som efter Udenrigsministeriets Formening utvivlsomt ogsaa vil være i dansk Interesse.

Man udbeder sig en Meddelelse fra det kgl. Ministerium om, hvorledes den foreliggende Henvendelse fra det tyske Gesandtskab vil kunne besvares.

P. M. V.

(sign.) **Nils Svenningsen.**

19.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
Kopenhagen

Nr. D. Pol. 3/588.

Verbalnote.

Der Deutsche Gesandte beehrt sich, dem Königlich Dänischen Ministerium des Äussern nachstehendes mitzuteilen:

In dem von dem Deutschen Gesandten am 9. April 1940 übergebenen Memorandum war die Erwartung der Reichsregierung ausgesprochen worden, dass die Königlich Dänische Regierung das Ihrige dazu beitragen werde, um die Sicherung der deutschen militärischen Einheiten in Dänemark zu gewährleisten. Das Dänische Ministerium hatte hierzu das grundsätzliche Einverständnis ausgesprochen. Zu dem Zweck dieser Sicherung ist es nach Ansicht der militärischen Kommandostellen notwendig, dass das Kommando z. b. V. XXXI, das unter Leitung des Fregatten-Kapitäns Howoldt im Kastell steht, diejenige Unterstützung und Mitarbeit von den zuständigen dänischen Stellen erhält, die erforderlich ist, um die notwendigen abwehrmässigen Massnahmen gegen Spionage, Sabotage und Zersetzung durchzuführen.

Der Deutsche Gesandte wäre daher der Königlich Dänischen Regierung zu Dank verpflichtet, wenn die Königlich Dänische Polizei angewiesen würde, den Anregungen des Kommando z. b. V. XXXI, die sich auf die Ermittlungstätigkeit und etwa notwendige Festnahmen in Fällen von Spionage, Sabotage oder Zersetzung beziehen, Folge zu geben. Eine reibungslose Zusammenarbeit zwischen den deutschen militärischen Befehlsstellen einerseits und der Königlich Dänischen Polizei andererseits wird nach Auffassung des Deutschen Gesandten am besten dadurch gewährleistet, wenn dem Kommando z. b. V. der Gruppe XXXI ein Verbindungsbeamter der Königlich Dänischen Polizei zugeteilt würde. Der Deutsche Gesandte wäre daher dankbar, wenn die Königlich Dänische Regierung die Zuteilung eines solchen Beamten bald vornehmen würde.

Kopenhagen, den 11. April 1940.

an das
Königlich Dänische Ministerium des Äussern.
Kopenhagen.

Oversættelse.

19 a.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

Nr. D. Pol. 3/588.

Verbalnote.

Den tyske Gesandt har herved den Ære at meddele det Kongelig Danske Udenrigsministerium følgende:

I det af den tyske Gesandt den 9. April 1940 overrakte Memorandum var der udtalt Rigsregeringens Forventning om, at den Kongelig Danske Regering vilde bidrage sit til at garantere Sikringen af de tyske militære Enheder i Danmark. Det danske Ministerium havde udtalt sin principielle Indforstaaelse hermed. For at skabe denne Sikring er det efter de militære Kommandoposters Opfattelse nødvendigt, at Kommandoen z. b. V. XXXI, som staar under Ledelse af Fregatkaptajn Howoldt i Kastellet, faar den Understøttelse fra og det Samarbejde med de kompetente danske Myndigheder, som er nødvendigt for at gennemføre de nødvendige defensive Foranstaltninger mod Spionage, Sabotage og Ødelæggelse.

Den tyske Gesandt vilde derfor være den Kongelig Danske Regering taknemmelig for, om det blev anvist det Kongelig Danske Politi at efterkomme alle Henvendelser fra Kommandoen z. b. V. XXXI, der angaar Efterforskningen og eventuelt nødvendige Anholdelser i Tilfælde af Spionage, Sabotage eller Ødelæggelse. Et gnidningsløst Samarbejde mellem de tyske militære Kommandoposter paa den ene Side og det Kongelig Danske Politi paa den anden Side vil efter den tyske Gesandts Opfattelse bedst kunne garanteres ved, at der til Kommandoen z. b. V. af Gruppe XXXI blev delegeret en Forbindelsestjenestemand fra det Kongelig Danske Politi. Den tyske Gesandt vilde derfor være taknemmelig for, om den Kongelig Danske Regering snart vilde foranledige delegeret en saadan Tjenestemand.

København, den 11. April 1940.

Til det
Kongelig Danske Udenrigsministerium, København.

20.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DEC. 1945 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

20. September 1946.

Hr. fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch.

Kommissionen anmoder Dem om at besvare følgende Spørgsmaal:

„Hvornaar og hvorledes har Ministeriet godkendt det i tysk Memorandum, afleveret til Udenrigsministeriet den 10. April 1940, fremsatte Krav om, at den danske Regering skal yde Bistand til at sikre de tyske militære Enheder i Danmark m. m.?" (Af tysk Verbalnote af 11. April 1940 vedrørende Forbindelse mellem dansk Politi og tysk Militær fremgaar, at en saadan Godkendelse fra dansk Side foreligger).

Holm.

Eigil Olsen.

Øster Allé 5, Ø., 24. September 1946.

Hr. Dommer Holm, M. F.,
Formand for Kommissionen af 19. December 1945.

Som Svar paa den højtærede Kommissions Forespørgsel af 20. September 1946 tjener følgende:

Jeg antager, at der med det i den tyske Verbalnote af 11. April 1940 om Sikringen af de militære Enheder anvendte Udtryk „Das dänische Ministerium hatte hierzu das grundsätzliche Einverständnis ausgesprochen" i al Almindelighed maa være tænkt paa Beslutningen paa Amalienborg den 9. April om Morgenen om at opgive Modstanden, saaledes som denne fik Udtryk i Kongens og Regeringens Henvendelse til Befolkningen, hvori man udtalte Beslutningen om „at ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse, som har fundet Sted", og hvori man opfordrede Befolkningen til at afholde sig fra enhver Modstand og til rolig og behersket Holdning over for de opstaaede Forhold. Jeg maa formode, at man fra tysk Side deri har lagt den omtalte principielle Antagelse af de tyske Krav. I den Note af 9. April 1940, hvori jeg tog de tyske Tilsagn af 9. April til Efterretning og nedlagde en alvorlig Protest mod den skete Neutralitetskrænkelse, meddeltes det med et lignende Udtryk som i den offentliggjorte Henvendelse til Befolkningen, at den danske Regering havde „under den givne Situation besluttet sig til at ordne Forholdene her i Landet under Hensyntagen til den stedfundne Besættelse".

Jeg har ingen Erindring om nogen anden Udtalelse end de her nævnte, hvortil den omtalte Vending i den tyske Verbalnote af 11. April 1940 kan sigte, og jeg har heller ikke nu kunnet faa noget oplyst om, at der skulde være fremsat en saadan Udtalelse ud over de her omtalte.

Deres ærbødige

P. Munch.

21.

Memorandum af 12. April 1940 fra det tyske Gesandtskab (den Rigsbefuldmægtigede) vedrørende tyske Delegerede til de forskellige danske Administrationsgrene.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
KOPENHAGEN
Der Bevollmächtigte des Reiches.

Memorandum.

Um die durch die besonderen Verhältnisse notwendig gewordene enge Zusammenarbeit zwischen dem Deutschen Gesandten als Bevollmächtigten des Reiches und der Königlich Dänischen Regierung insbesondere auch hinsichtlich der Sicherheit und Versorgung der deutschen militärischen Einheiten so eng als möglich zu gestalten, beabsichtigt die Reichsregierung, dem Deutschen Gesandten als Bevollmächtigten des Reiches für die Verbindung mit den einzelnen Zentralbehörden der Königlich Dänischen Regierung verschiedene Beauftragte zuzuteilen.

Zunächst ist dem Bevollmächtigten des Reiches für den Geschäftsbereich des Königlich Dänischen Aussenministeriums Vortragender Legationsrat Hencke als Beauftragter des Auswärtigen Amtes zugeteilt worden. Für den Geschäftsbereich der inneren Verwaltung und der verschiedenen Wirtschaftsressorts werden dem Bevollmächtigten des Reichs gleichfalls Beauftragte alsbald zugeteilt werden. Ebenso werden dem militärischen Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark Beauftragte für den Geschäftsbereich des Verkehrsministeriums einschliesslich Eisenbahn-, Post- und Telegrafenverwaltung zugeteilt werden.

Ferner hält die Reichsregierung für erforderlich, dass deutsche Verbindungsorgane zu den örtlichen Landesbehörden ernannt werden, um auch die örtliche Zusammenarbeit möglichst reibungslos zu gestalten. Infolgedessen sind als Verbindungsorgane bestellt worden:

a) In Kopenhagen für die Landesteile Seeland und Lolland-Falster: Das Mitglied der Deutschen Gesandtschaft, Herr Friedrich Karl Frielitz.
b) In Odense für den Landesteil Fünen: Herr Konsul Lachmann.

DET TYSKE GESANDTSKAB
KØBENHAVN
Det Tyske Riges Befuldmægtigede.

Memorandum.

For at gøre det ved de særlige Forhold nødvendige snævre Samarbejde mellem den tyske Gesandt i hans Egenskab af det Tyske Riges Befuldmægtigede og den Kongelig Danske Regering saa intimt som muligt i Særdeleshed ogsaa med Henblik paa de tyske Troppers Sikkerhed og Forsyning paatænker Rigsregeringen at lade flere Kommitterede (Beauftragte), der skal varetage Forbindelsen med de enkelte Organer indenfor den Kongelig Danske Regerings Centraladministration, bistaa den tyske Gesandt i hans Egenskab af Rigets Befuldmægtigede.

Foreløbig skal den refererende Legationsraad Hencke som det tyske Udenrigsministeriums Kommitterede bistaa Rigets Befuldmægtigede i de Anliggender, der sorterer under det Kongelig Danske Udenrigsministerium. For den indre Forvaltnings Ressort og for de forskellige økonomiske Ressorts vil der ligeledes snarest blive beskikket særlige Kommitterede, der skal bistaa Rigets Befuldmægtigede. Endvidere vil der blive beskikket Kommitterede for Trafikministeriets Ressort — derunder indbefattet Jernbane-, Post- og Telegrafvæsenet —, der skal bistaa den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.

Desuden anser Rigsregeringen det for nødvendigt, at der udnævnes tyske Forbindelsesorganer til de stedlige danske Myndigheder, for at ogsaa det lokale Samarbejde saavidt muligt kan foregaa uden Gnidninger. I Overensstemmelse hermed er der beskikket følgende Forbindelsesorganer:

a) I København for Landsdelene Sjælland og Lolland-Falster: Medlem af det tyske Gesandtskab Hr. Friedrich Karl Frielitz.
b) I Odense for Landsdelen Fyn: Hr. Konsul Lachmann.

c) In Aarhus für den südlichen Teil des Landesteils Jütland, im Norden begrenzt durch die Ämter Ribe, Vejle und die Amtskreise Skanderborg und Aarhus (Ämter und Amtskreise zum südlichen Teil): Herr Generalkonsul Witte.

d) In Aalborg für den nördlichen Teil des Landesteiles Jütland (nördlich der unter c) bezeichneten Begrenzung): Herr Konsul Brandtner.

Die Herren Lachmann, Witte und Brandtner sind angewiesen, sich sofort an ihren Standort als Verbindungsorgane zu begeben und die Fühlung mit den örtlichen Behörden aufzunehmen. Eine baldige Unterrichtung der zuständigen inneren Ressorts und der in Frage kommenden unteren Verwaltungsinstanzen dürfte erwünscht sein.

Wie bereits mündlich mitgeteilt wurde, ist Legationssekretär Meissner von der Deutschen Gesandtschaft für die ausschliessliche Bearbeitung der Presse und Nachrichten-Angelegenheiten, die sich aus den besonderen Verhältnissen ergeben, einschliesslich der Rundfunk-Angelegenheiten, soweit sie sich auf das Nachrichtenwesen beziehen, zuständig. Für den übrigen Geschäftsbereich des Rundfunks ist Dr. Timmler dem Bevollmächtigten des Reiches beigegeben.

Kopenhagen, den 12. April 1940.

c) I Aarhus for den sydlige Del af Landsdelen Jylland; mod Nord dannes Grænsen af Ribe Amt og Vejle Amt og Amtsraadskredsene Skanderborg og Aarhus (Amter og Amtsraadskredsene hører til den sydlige Del): Hr. Generalkonsul Witte.

d) I Aalborg for den nordlige Del af Landsdelen Jylland (nord for den under c) betegnede Grænse): Hr. Konsul Brandtner.

Herrerne Lachmann, Witte og Brandtner har faaet Ordre til straks at begive sig til deres Plads som Forbindelsesorganer og til at optage Føling med de stedlige Myndigheder. Det vilde være ønskeligt, om der snarest blev givet Underretning til vedkommende administrative Myndigheder og til de lavere administrative Instanser, der kommer i Betragtning.

Som allerede mundtlig meddelt er Legationssekretær Meissner fra det Tyske Gesandtskab udset til at bearbejde alt, hvad der som Følge af de særlige Forhold vedrører Presse og Efterretningsvæsen, derunder ogsaa indbefattet Radioen, forsaavidt som det drejer sig om Efterretningstjenesten. For alt, hvad der ellers vedrører Radioen, skal Dr. Timmler bistaa Rigets Befuldmægtigede.

København, den 12. April 1940.

22.

Verbalnote af 13. April 1940 fra det tyske Gesandtskab vedrørende en Tilforordnet i Erhvervsforhold.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
KOPENHAGEN

Verbalnote.

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich, in Ergänzung des am 12. April 1940 überreichten Memorandums und der Verbalnote vom gleichen Tage mitzuteilen, dass der Beauftragte und Bevollmächtigte des Auswärtigen Amtes für Wirtschaftsfragen, Herr Ministerialrat Ebner, zur Ingangsetzung der Zusammenarbeit zwischen dem Deutschen Gesandten und Bevollmächtigten des Reiches und der Königlich Dänischen Regierung auf wirtschaftlichem Gebiet einschliesslich aller Verkehrsfragen es unternehmen wird, sich mit den einschlägigen inneren Ressorts der Königlich Dänischen Regierung insbesondere.

1) dem Königlichen Ministerium für Handel und Seefahrt,
2) dem Königlichen Ministerium für Landwirtschaft und Fischerei,
3) dem Königlichen Finanzministerium,
4) dem Königlichen Ministerium für öffentliche Arbeiten, sowie,
5) der Danmarks Nationalbank

alsbald in Verbindung zu setzen.

Die Deutsche Gesandtschaft wäre dankbar, wenn die Königlich Dänische Regierung die in Frage kommenden Wirtschaftsressorts entsprechend in Kenntnis setzen und anweisen würde, Herrn Ministerialrat Ebner bei der Erfüllung seiner Aufgabe weitgehendst entgegenzukommen.

Kopenhagen, den 13. April 1940.

DET TYSKE GESANDTSKAB
KØBENHAVN

Verbalnote.

Det Tyske Gesandtskab har herved den Ære i Tilknytning til det Memorandum, der blev overrakt den 12. April 1940, og til Verbalnoten af samme Dato at meddele, at det Tyske Udenrigsministeriums Kommitterede og Befuldmægtigede for økonomiske Anliggender, Hr. Ministerialrat Ebner, snarest vil sætte sig i Forbindelse med den Kongelig Danske Regerings kompetente administrative Organer, i Særdeleshed:

1) det Kongelige Ministerium for Handel og Søfart,
2) det Kongelige Ministerium for Landbrug og Fiskeri,
3) det Kongelige Finansministerium,
4) det Kongelige Ministerium for offentlige Arbejder,
5) den Danske Nationalbank,

med det Formaal at sætte Samarbejdet i Gang mellem den Tyske Gesandt og Rigets Befuldmægtigede og den Kongelig Danske Regering paa det økonomiske Omraade, derunder indbefattet alle Samfærdselsspørgsmaal.

Det Tyske Gesandtskab vilde være taknemmelig, dersom den Kongelig Danske Regering vilde underrette vedkommende økonomiske Ressorts om det fornødne og paalægge dem saavidt muligt at imødekomme Hr. Ministerialrat Ebner ved Opfyldelsen af hans Opgave.

København, den 13. April 1940.

23.

Verbalnote af 15. April 1940 fra det tyske Gesandtskab vedrørende en Tilforordnet for „Innere Verwaltung".

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
KOPENHAGEN

Verbalnote.

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich dem Königlich Dänischen Ministerium des Äussern unter Bezugnahme auf das Memorandum vom 12. April 1940 mitzuteilen, dass Herr Regierungsvizepräsident Kanstein zum Beauftragten des Auswärtigen Amtes für die Fragen der inneren Verwaltung bestellt und als solcher der Gesandtschaft und dem Bevollmächtigten des Reiches zugeteilt worden ist.

Die in Kopenhagen, Odense, Aarhus und Aalborg als Verbindungsorgane zu den örtlichen Landesbehörden bestellten deutschen Persönlichkeiten sind Herrn Regierungsvizepräsident Kanstein in dieser Eigenschaft unterstellt.

Damit der Beauftragte des Auswärtigen Amtes für Fragen der inneren Verwaltung die Zusammenarbeit mit den zuständigen Stellen aufnehmen kann, wäre die Deutsche Gesandtschaft dankbar, wenn diese Stellen, insbesondere das Justiz- und Innenministerium, alsbald in Kenntnis gesetzt würden.

Kopenhagen, den 15. April 1940.

An
Das Königlich Dänische Ministerium des Äussern, Kopenhagen.

DET TYSKE GESANDTSKAB
KØBENHAVN

Verbalnote.

Det Tyske Gesandtskab har herved den Ære i Henhold til Memorandum af 12. April 1940 at meddele det Kongelig Danske Udenrigsministerium, at Hr. Regierungsvizepräsident Kanstein er beskikket som det Tyske Udenrigsministeriums Kommitterede for Anliggender vedrørende den indre Forvaltning og i denne Egenskab skal bistaa Gesandtskabet og Rigets Befuldmægtigede.

De tyske Personer, der i København, Odense, Aarhus og Aalborg er beskikket som Forbindelsesorganer til de stedlige danske Myndigheder, sorterer under Hr. Regierungsvizepräsident Kanstein i denne hans Egenskab.

Det tyske Gesandtskab vilde være taknemmelig, dersom vedkommende Myndigheder, især Justits- og Indenrigsministeriet, snarest vilde blive underrettet, saa at det Tyske Udenrigsministeriums Kommitterede for Anliggender vedrørende den indre Forvaltning kunde indlede Samarbejde med disse Myndigheder.

København, den 15. April 1940.

Til
Det Kongelig Danske Udenrigsministerium, København.

24.

Referat af et Møde i Udenrigsministeriet den 15. April 1940 af Centraladministrationens øverste Embedsmænd til Drøftelse af visse ved den tyske Besættelse opstaaede Spørgsmaal.

Minister Mohr bød Velkommen og anførte, at Mødets umiddelbare Anledning var det fra det tyske Gesandtskab modtagne Memorandum af 12. April, hvori der gaves Meddelelse om, at særlige Delegerede var eller vilde blive udpeget fra tysk Side til Varetagelse af det fremtidige Samarbejde mellem de tyske Myndigheder paa den ene Side og den danske Centraladministration og de lokale Myndigheder paa den anden Side. Minister Mohr var af den Mening, som han ogsaa havde fremsat over for den tyske Gesandt, at der som almindelig Regel ikke burde etableres direkte Kontakt mellem vedkommende tyske Delegerede og de danske Ressortmyndigheder, men at Forbindelsen burde etableres med Udenrigsministeriet som Mellemled. Undtagelse burde alene gøres for Spørgsmaal af rent teknisk Karakter, navnlig de fleste af de under Trafikministeriet henhørende Spørgsmaal, samt for Politiets Vedkommende. Den tyske Gesandt havde heroverfor gjort gældende, at en saadan Ordning vilde fungere for langsomt.

Formaalet med Mødet vilde være at bringe Klarhed over, hvorledes man i de forskellige Grene af Centraladministrationen stillede sig til Udenrigsministeriets Opfattelse med Hensyn til Samarbejdets Form.

Det tyske Memorandum af 12. April blev oplæst og omdelt tilligemed det tyske Gesandtskabs Verbalnote af 13. April.

Departementschef Wilcke anførte, at der for Landbrugsministeriets Omraade allerede var et Forbindelsesorgan mellem danske og tyske Myndigheder, nemlig det dansk-tyske Regeringsudvalg. Hvis der nu skulde etableres et yderligere Forbindelsesled, vilde det kun skabe Uro. Ved Siden af de Spørgsmaal, som Regeringsudvalget behandler, kunde der vanskeligt tænkes at opstaa Spørgsmaal, der nødvendiggjorde Kontakt mellem Landbrugsministeriet og de tyske Myndigheder. Spørgsmaalet om den indenlandske Brændselsproduktions Udvidelse til Supplering af de Brændselsforsyninger, der vil kunne leveres fra tysk Side, vil dog muligvis kunne gøre en saadan Kontakt paakrævet.

Minister Mohr nævnte, at han overfor den tyske Gesandt havde fremhævet Regeringsudvalgets Betydning som Forbindelsesled. Gesandten havde hertil svaret, at det alene behandlede Spørgsmaal om Eksport og Import, og at ogsaa andre Spørgsmaal kunde opstaa.

Departementschef Hoskiær meddelte, at forskellige under Trafikministeriet sorterende Myndigheder, bl. a. Havnefogder, allerede i visse Tilfælde var blevet stillet overfor Krav fra de tyske militære Myndigheder. Han ansaa det derfor for nødvendigt, at der snarest gives de lokale Myndigheder Instruktioner om, hvorledes de skal forholde sig i saadanne Tilfælde.

Generaldirektør Korst nævnte, at der af Toldvæsenet allerede er taget Stilling til visse mindre vigtige Enkeltheder vedrørende Forbindelsen med de tyske Besættelsesmyndigheder. Andre Spørgsmaal af mere principiel Karakter havde imidlertid endnu ikke fundet nogen Løsning. Som Eksempel paa saadanne Spørgsmaal nævnte Generaldirektøren, at Besættelsesmyndighederne i visse Byer havde forlangt Vareforsyninger fra Skibsproviantering shandlernes toldfrie Lagre. Hvis saadanne Forlangender, der var naturlige for Krigsskibes Vedkommende, ogsaa skulde imødekommes, naar de fremsættes af Hærmyndighederne, vilde Statskassen blive berøvet en væsentlig Indtægt. Et andet Spørgsmaal, som heller ikke endnu var afgjort, var, om Toldkasserne rundt omkring i Landet kunde modtage Betaling i tyske Pengesedler. Mange mindre Handlende og Erhvervsdrivende kunde ikke præstere Betalingen i anden Form. Til Løsning af saadanne

Spørgsmaal vilde det maaske være nyttigt at forhandle direkte med en særlig Befuldmægtiget fra tysk Side, men Tolddepartementet vilde dog foretrække, at alle principielle Spørgsmaal behandledes gennem Udenrigsministeriet.

Minister Mohr sagde, at de af Generaldirektøren rejste Spørgsmaal vilde blive taget op til Forhandling med Hr. Ebner.

Departementschef Svendsen omtalte visse Spørgsmaal, som de lokale Politimyndigheder havde maattet tage Stilling til paa egen Haand, men hvorom der savnedes almindelige Instruktioner. I en By havde Politimesteren maattet tilraade private at stille Skrivemaskiner til Disposition for de tyske Tropper, og i en anden By havde de tyske Militærmyndigheder forlangt, at de nedkastede Opraab skulde ophænges i de Handlendes Butiksvinduer.

Kontorchef Mogensen udtalte, at for at opretholde det danske Erhvervslivs Selvstændighed i størst muligt Omfang er det nødvendigt at staa fast paa det Standpunkt, at Kontakten mellem danske og tyske Myndigheder saavidt muligt skal etableres gennem Udenrigsministeriet. Dette har jo gennem de senere Aar udviklet sig til en Central for Danmarks hele Økonomi og Erhvervsliv, og alle erhvervsmæssige Spørgsmaal, som opstaar af den nye Situation, bør derfor koordineres gennem Udenrigsministeriet.

Paa Spørgsmaal af *Departementschef Andreas Møller* udtalte *Minister Mohr*, at det var hans Tanke, at direkte Kontakt mellem de tyske Delegerede og Ressortmyndighederne kun burde etableres i Tilfælde, hvor Forhandling gennem Udenrigsministeriet af tekniske eller lignende Grunde vilde være praktisk uoverkommelig.

Viceadmiral Rechnitzer spurgte, om det ikke vilde være praktisk, at der i Udenrigsministeriet ansattes Delegerede for hvert enkelt Ministerium.

Minister Mohr svarede, at det allerede af Pladshensyn vilde være vanskeligt at realisere en saadan Ordning. Det mest praktiske vilde være, om Udenrigsministeriet i givet Fald hurtigt kunde tilkalde en bestemt Embedsmand fra et af de øvrige Ministerier.

Departementschef Winther fremhævede, at det var nødvendigt for de lokale Myndigheder at faa almindelige Instruktioner om, hvorledes de skulde forholde sig overfor Henvendelser fra de lokale militære Myndigheder. Det var ikke klart, om saadanne Henvendelser altid burde modtages, eller om de kun burde modtages, naar det skete gennem de lokale tyske Forbindelsesorganer. Amtmændene var allerede stillet overfor visse vanskelige Spørgsmaal, saaledes havde de tyske Militærmyndigheder forskellige Steder i Nordjylland krævet Ekspropriation af Arealer til Anlæg af Flyvepladser.

Departementschef Kofoed gjorde sig til Talsmand for, at alle principielle Spørgsmaal forhandles gennem Udenrigsministeriet.

Departementschef Graae mente, at selv om en Delegeret for Undervisningsministeriets Omraade endnu ikke er udpeget, vil dette dog muligvis ske. Han kunde dog ikke tænke sig, at der kunde opstaa mange Spørgsmaal af Interesse for Tyskerne, bortset fra Spørgsmaalet om de tyske Troppers Benyttelse af Statens Skolebygninger. Herom havde Undervisningsministeriet allerede forhandlet med Landets Rektorer og givet dem Instruktioner om, hvorledes de i paakommende Tilfælde skulde forholde sig. Om den principielle Forretningsgang mente Departementschefen, at den fra tysk Side udpegede Delegerede burde henvende sig i Udenrigsministeriet, som fra vedkommende Ressortministerium skulde have den fornødne sagkyndige Bistand.

Departementschef Holbøll nævnte, at der for Kirkeministeriets Forretningsomraade kun kan blive Spørgsmaal om Benyttelse af danske Kirkebygninger, og man havde fra Kirkeministeriets Side ikke noget imod efter Anmodning at stille Kirkebygningerne til Tyskernes Raadighed.

Departementschef Dalhoff udtalte, at Valutacentralen vil sætte sig i Forbindelse med Handelsministeriet og Udenrigsministeriet vedrørende de Spørgsmaal, der opstaar som Følge af den nye Situation.

Departementschef de Jonquières mente ikke, at der indenfor Socialministeriets Forretningsomraade kunde rejses Spørgsmaal fra tysk Side, men han ansaa det for afgørende nødvendigt, at de Spørgsmaal, der desuagtet maatte opstaa, blev behandlet gennem Udenrigsministeriet. Som det vigtigste af saadanne eventuelle Spørgsmaal kunde han tænke sig Problemet om Overførelse af Arbejdskraft til Tyskland. Den nærmere Fremgangsmaade burde muligvis være den, at hvert Ministerium udpegede en Delegeret, saaledes at disse samt de tyske Delegerede grupperede sig om Udenrigsministeriet.

Departementschef Andreas Møller udtalte, at der for Statsministeriets Vedkommende næppe vilde opstaa Spørgsmaal om Forbindelse med de tyske Myndigheder. Pressens Anliggender behandles allerede gennem Udenrigsministeriets Pressebureau og for et andet af de vigtigere Spørgsmaal under Statsministeriets Ressort, nemlig Færøernes Anliggender, kan for Tiden intet foretages, da Forbindelsen med Færøerne er fuldstændig afbrudt.

Kontorchef Villadsen fremhævede det ønskelige af, at mest muligt gik gennem Udenrigsministeriet. For Søfartens Vedkommende behandles dog allerede en Række Spørgsmaal ved direkte Forhandling mellem den tyske Marineforbindelsesofficer og de danske Myndigheder.

Viceadmiral Rechnitzer nævnte som muligt værende af Interesse for de enkelte Ressortmyndigheder, at der for Samsøs og Anholts Vedkommende er udpeget danske Forbindelsesofficerer til Forhandling med de paa Øerne stationerede tyske Styrker om lokale Anliggender.

Departementschef Svendsen nævnte, at der for Politiets Vedkommende allerede den første Dag var etableret direkte Forbindelse med de tyske militære Myndigheder. Ogsaa paa andre Omraader maa der muligvis etableres en direkte Forbindelse; i hvilket Omfang dette maa ske for Anklagemyndighedens og den dømmende Myndigheds Omraade er endnu usikkert. I København havde det vist sig at være en Fordel, at direkte Kontakt var etableret, men han anbefalede dog, at principielle Spørgsmaal henvises til Udenrigsministeriet til Forhandling med det tyske Gesandtskab.

Rigspolitichefen oplyste, at mange af Politiets Anliggender er rent lokale og afgøres paa Stedet; andre Spørgsmaal kommer frem for Rigspolitichefen, der forhandler med den tyske Forbindelsesofficer. De Krav, der fra tysk Side stilles til Politiets Arbejde, er strenge; der forlanges en positiv Indsats mod Spionage og Sabotage mod den tyske Hær, og en Vanskelighed er det, at den danske Lovgivning slet ikke er baseret paa en saa effektiv Indsats, som der kræves. Politiet er indstillet paa at tillempe sit Arbejde mest muligt efter de tyske Krav, men dette medfører Nødvendigheden af en vis Omorganisation. Politiets Arbejde maa centraliseres, og der er allerede skabt et Organ for hele Landet til Behandling af Sager som de nævnte. Rigspolitichefen redegjorde derefter for en Samtale, som han samme Formiddag havde haft med General Kaupisch om det fremtidige Samarbejde.

Departementschef Wilcke sagde, at han selvfølgelig vilde sætte Pris paa, at mest muligt gik gennem Udenrigsministeriet, men han nærede ikke store Forhaabninger om, at det vilde lykkes at undgaa direkte tysk Indblanding i Centraladministrationens forskellige Grene og navnlig indenfor Landbrugets Forretningsomraade.

Departementschef Winther oplyste, at der for Luftværnets Vedkommende bliver udpeget en særlig tysk Delegeret, hvilket maa erkendes at være en praktisk Nødvendighed. Spørgsmaal om Indkvartering behandles af de lokale Myndigheder og af Krigsministeriet. Iøvrigt var Departementschefen af den Mening, at flest mulige Spørgsmaal ogsaa indenfor Indenrigsministeriets Forretningsomraade burde behandles gennem Udenrigsministeriet. De lokale Myndigheder stilles dog overfor en lang Række vanskelige Spørgsmaal, og det var ønskeligt, om der snarest kunde udarbejdes en Instruks til Amtmændene om, hvorledes de i Almindelighed skal forholde sig. Det aftaltes, at en saadan Instruks snarest skulde udarbejdes i Samarbejde mellem Indenrigsministeriet og Udenrigsministeriet.

17. April 1940.

25.

Udenrigsministeriets Verbalnote af 30. April 1940 til det tyske Gesandtskab angaaende Retsgrundlaget for Besættelsen.

Verbalnote.

Im Anschluss an die Note des Herrn Aussenministers vom 9. April 1940 beehrt sich das Königliche Ministerium des Äussern, nachdem die durch die Besetzung geschaffene Lage zum Gegenstand einer Besprechung in dem erweiterten dänischen Ministerkabinet gemacht worden ist, folgendes zu äussern:

Gleichzeitig mit dem Einmarsch der deutschen Truppen in Dänemark hat die Deutsche Reichsregierung der Dänischen Regierung zwei Schriftstücke zukommen lassen, worin die Gesichtspunkte der ersteren bezüglich des Charakters der erfolgten Besetzung sowie bezüglich des Verhältnisses zwischen den dänischen Behörden und den sich zur Zeit in Dänemark aufhaltenden deutschen Truppen dargelegt werden.

In dem Memorandum vom 9. April 1940 wurde erklärt, „dass Deutschland nicht die Absicht hat, durch ihre Massnahmen die territoriale Integrität und politische Unabhängigkeit des Königreiches Dänemark jetzt oder in der Zukunft anzutasten". In diesem Memorandum werden die getroffenen Massnahmen als eine Besetzung „strategisch wichtiger Punkte auf dänischem Staatsgebiet", und zwar zu Sicherungszwecken charakterisiert.

In der gleichzeitig überreichten Aufzeichnung hat die Deutsche Reichsregierung in dreizehn Punkten eine Reihe von Massnahmen angegeben, die deutscherseits als erforderlich zur Sicherung der deutschen Truppen in Dänemark angesehen wurden.

Die Königlich Dänische Regierung betrachtet das Memorandum und die Aufzeichnung vom 9. April 1940 als die Grundlage für den jetzt bestehenden Zustand. Sie rechnet damit, dass durch die bereits stattgefundenen Besprechungen zwischen Vertretern der beiden Regierungen sowie durch etwaige weiter erforderliche Erörterungen eine möglichst reibungslose Regelung der Verhältnisse auf der so gegebenen Grundlage erreicht werden wird.

Kopenhagen, den 30. April 1940.

An
Die Deutsche Gesandtschaft, Kopenhagen.

Verbalnote.

I Tilslutning til Hr. Udenrigsministerens Note af 9. April 1940 har det Kongelig Danske Udenrigsministerium — efter at den som Følge af Besættelsen skabte Situation har været Genstand for en Drøftelse indenfor det udvidede danske Ministerkabinet — herved den Ære at udtale følgende:

Samtidig med de tyske Troppers Indmarch i Danmark har den Tyske Rigsregering ladet tilgaa den Danske Regering to Dokumenter, i hvilke der gøres Rede for førstnævntes Synspunkter med Hensyn til den skete Besættelses Art og med Hensyn til Forholdet mellem de danske Myndigheder og de tyske Tropper, der for Tiden opholder sig i Danmark.

I Memorandum af 9. April 1940 blev det erklæret, at „Tyskland ikke har til Hensigt ved sine Foranstaltninger at antaste Kongeriget Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed hverken nu eller for Fremtiden". I dette Memorandum karakteriseredes de trufne Foranstaltninger som en Besættelse „af strategisk vigtige Punkter paa dansk Statsomraade", der er sket af Sikkerhedshensyn.

I den samtidig overrakte Optegnelse har den Tyske Rigsregering i tretten Punkter anført en Række Foranstaltninger, der fra tysk Side blev anset som nødvendige for at sikre de tyske Tropper i Danmark.

Den Kongelig Danske Regering betragter dette Memorandum og Optegnelsen af 9. April 1940 som Grundlag for den nu bestaaende Tilstand. Den regner med, at der baade som Følge af de allerede stedfundne Konferencer mellem Repræsentanter for begge Regeringerne og ved eventuelle Drøftelser, der yderligere maatte blive nødvendige, paa det saaledes foreliggende Grundlag vil opnaas en saa gnidningsløs Ordning af Forholdene som muligt.

København, den 30. April 1940.

Til
Det Tyske Gesandtskab, København.

26.

ØSTER ALLE 5

18. Marts 1946

Hr. Folketingsmand, Dommer Holm,
Formand for Kommissionen af 19. December 1945.

Jeg tillader mig herved at tilstille den højtærede Kommission den af denne ønskede Beretning om min Virksomhed som Udenrigsminister i Perioden mellem den 9. April og den 7. Juli 1940.

Ærbødigst

P. Munch.

Underbilag

10. April 1940—7. Juli 1940.

I det Ministerium, der blev til den 10. April 1940 ved Optagelse af 6 Repræsentanter for Venstre og Det konservative Folkeparti i det af Socialdemokrater og radikale Venstremænd bestaaende Ministerium, var der fra første Færd Enighed om Hovedlinien i den Holdning, man skulde indtage over for de tyske Myndigheder. Man stillede sig paa det Grundlag, der var givet ved Kongens Henvendelse til Befolkningen den 9. April. Det vil sige, at man bøjede sig for den Kendsgerning, at Landet var besat af fremmede Tropper, og var villig til at ordne Landets Forhold under Hensyntagen dertil. Man vilde søge at sikre Folk og Land mod de af Krigsforhold følgende Ulykker og opfordrede derfor til en rolig og værdig Holdning. Men man fastholdt, at Besættelsen var sket under Protest uden holdbar Begrundelse, og at der ikke kunde være Tale om nogen Billigelse af eller Tilslutning til den tyske Politik og dens Formaal. Man ønskede ikke at lade Tyskerne i Tvivl om, at Besættelsen havde fremkaldt dyb Bitterhed.

Overfor de Enkeltspørgsmaal, der kom til at foreligge, kunde der mellem Ministrene, naar de begyndte Forhandlingerne derom, være noget afvigende Opfattelse af, hvilken Form man skulde give Udtrykket for denne danske Grundstemning, men da den bærende Stemning var ensartet, talte man sig uden Vanskelighed frem til et fælles Resultat.

Med Hensyn til Ledelsen af Udenrigsministeriet ordnedes det saaledes, at Dr. Krag knyttedes til denne. Han fik Kontor i Udenrigsministeriet; de foreliggende Dokumenter om Begivenhederne omkring den 9. April og de politiske Dokumenter, der siden fremkom, blev forelagt ham, og han deltog i stort Omfang i Forhandlingerne indenfor Udenrigsministeriet. De Spørgsmaal, der meldte sig, drøftedes iøvrigt regelmæssig i det samlede Ministerium; Formen for Svar paa tyske Henvendelser overdroges det ved Lejlighed Udenrigsministeren at udarbejde sammen med Dr. Krag og Christmas Møller.

Den 25. April vedtoges det ved Ministermøde at nedsætte et særligt Udvalg til Behandling af udenrigsministerielle Spørgsmaal, bestaaende af Statsministeren, Udenrigsministeren, Forsvarsministeren, Krag og Christmas Møller; Dagen derefter tiltraadte ogsaa Justitsministeren dette Udvalg. Dets Nedsættelse kom ikke til at indskrænke Drøftelsen af de paagældende Spørgsmaal i det samlede Ministerium.

Meget hurtigt kom til Overvejelse Formen for Forhandlingerne med de tyske Myndigheder. Tyskerne havde straks sendt et ikke ringe Antal civile Embedsmænd herop, og det var deres Tanke, at disse skulde træde i direkte Forbindelse med de enkelte Ministerier og de lokale Myndigheder. Allerede fra den 13. April drøftedes i det samlede Ministerium den Holdning, man skulde indtage overfor denne Tanke. Der blev hurtigt Enighed om, at vi burde se at faa ordnet det saaledes, at de tyske Forslag ikke fremførtes direkte til de paagældende, men at de regelmæssig gennem det tyske Gesandtskab forelagdes Udenrigsministeriet og forhandledes dèr; hvor der var Brug for det, kunde der til Forhandlingen med Tyskerne tillige tilkaldes Repræsentanter for de danske Myndigheder, som havde med vedkommende Sag at gøre. Man mente ved at samle Forhandlingerne i Udenrigsministeriet at understrege disse Forhandlingers udenrigsministerielle Karakter og at faa det mest samlede Overblik over Forhandlingerne. Tyskerne gik i Princippet ind herpaa. Rent militære Spørgsmaal drøftedes dog direkte mellem den tyske Militærledelse og General Gørtz. Mellem den tyske Rigsbank og Nationalbanken var der direkte Forhandling om tekniske Pengespørgsmaal.

I Forbindelse med Spørgsmaalet om Forhandlingsformen drøftedes det, om vi skulde søge de 13 Punkter, Tyskerne havde opstillet den 9. April, udtrykkelig fastlagt som Rettesnoren for Forholdet til dem. Jeg var ikke sikker paa Nytten af et Forsøg derpaa. Jeg frygtede, at man derved skulde komme til noget, der lignede en Art Overenskomst, medens det var min Opfattelse, at vi den 9. April vel havde bøjet os for Kendsgerningerne, men ikke sluttet nogenAftale; vi havde jo nedlagt Protest; jeg gik desuden ud fra, at man ikke kunde faa Tyskerne til at binde sig til at nøjes med de 13 Punkter, selv om man tog de 4 Punkter med, de havde føjet til i Løbet af den 9. April, men at Forhandlingerne derom i Stedet vilde medføre, at de forbeholdt sig at føje nye Punkter til. Navnlig Christmas Møller var, selv om han paa ingen Maade ønskede noget, der kunde have Karakter af en Overenskomst, ivrig for, at der skulde gøres et Forsøg paa at faa større Klarhed. Jeg mente, at man kunde gøre noget derfor ved, at vi skriftlig meddelte Tyskerne, at vi betragtede Tilsagnene af 9. April sammen med de 13 Punkter som Grundlaget for den bestaaende Tilstand. I Ministermøde den 16. April aftalte vi at gaa denne Vej. Den 24. April forelaa Udkast til en saadan Skrivelse i Ministermødet, og det overdroges her Krag, Christmas Møller og mig nærmere at forme denne. Da v. Renthe-Fink fik den, sagde han, at der var en Vending deri, som syntes at begrænse alt til de 13 Punkter; denne maatte ventes at fremkalde Indvendinger fra Berlin. Vi drøftede da Sagen paany mellem Ministrene, og Udtalelsen ændredes lidt, saaledes at den ikke kunde ventes at fremkalde Indsigelse. Den 26. April vedtoges det i Ministermøde at overrække Gesandten Skrivelsen. Den er dateret 30. April, og den sagde, at man efter i det udvidede Ministerium at have drøftet den ved Besættelsen skabte Tilstand ønskede at udtale, at i Memorandum af 9. April 1940 havde den tyske Regering erklæret, at Tyskland ikke havde den Hensigt nu eller i Fremtiden at antaste Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed, og de trufne Foranstaltninger var betegnet som en Besættelse af strategisk vigtige Punkter paa dansk Omraade foretaget af Sikkerhedshensyn; dertil havde man føjet 13 Punkter, hvis Iagttagelse ansaas for fornøden til Sikring af de tyske Tropper i Danmark; den danske Regering betragtede Memorandumet og de 13 Punkter som Grundlaget for den nu bestaaende Tilstand, og den regnede med ved Forhandlinger mellem Myndighederne at kunne naa den mest mulig gnidningsfri Ordning af Forholdene paa dette Grundlag. Udtalelsen fremkaldte intet Svar.

Imidlertid var der fra tysk Side rejst Spørgsmaal om den Holdning, forskellige danske Gesandter i neutrale Lande indtog. Minister Kauffmann havde meddelt, at han følte sig frit stillet overfor den af Tyskerne kontrollerede danske Regering, og han havde opnaaet Tilslutning dertil af Gesandterne i Brasilien og Argentina-Uruguay. Tyskerne klagede bittert derover, ligesom over, at den danske Repræsentant i Teheran stillede sig uvillig overfor Tyskerne. De forlangte en Instruks til de danske Repræsentationer, der fastslog det tyske Synspunkt, at Besættelsen var en Beskyttelsesforanstaltning i dansk Interesse. Dette Synspunkt havde jeg straks afvist den 9. April, og jeg kunde da heller ikke nu gaa ind paa det. Den 28. April drøftedes de tyske Krav i Ministermøde. Jeg fremførte Muligheden af en kort Instruks, der beskrev de foreliggende Kendsgerninger; Christmas Møller ønskede en skarp Formulering, der var vendt mod Tyskerne; det var at vente, at Tyskerne, der kontrollerede vore Telegrammer, ikke vilde tillade Afsendelsen af et saadant Telegram, og dette fandt da heller ikke Tilslutning fra nogen Side i Ministeriet. Man henviste Formuleringen til det Ministerudvalg for udenrigsministerielle Spørgsmaal, der

bestod. Det Udkast, vi dèr formede, mødte stærk Misfornøjelse hos v. Renthe-Fink, der især ønskede, at Samarbejdet med de tyske Myndigheder skulde betegnes som „tillidsfuldt". Jeg fandt ikke dette rigtigt. Efter mange besværlige Forhandlinger fandt man Udtryk, som vi mente at kunne gaa med til, og som Tyskerne bekvemmede sig til at nøjes med, saa Instruksen kunde udsendes den 6. Maj. Den nævnede de tyske Tilsagn af 9. April om Integritet og Uafhængighed og understregede, at Tyskland anerkendte Danmarks principielt neutrale Holdning; man sagde, at paa dette Grundlag var der mellem de to Regeringer Forstaaelse om et loyalt Samarbejde til Løsning af de Opgaver, den nye Situation skabte. Der var i Regering og Rigsdag Enighed om, at dette Samarbejde med de tyske Repræsentanter var i Danmarks Interesse. Den danske Regering havde Ledelsen af Landets Forhold. De danske Embedsmænd medvirkede til Samarbejdet. Behandlingen af betydelige Spørgsmaal skete gennem Udenrigsministeriet. Man anmodede Gesandtskaber og Konsulater om at modarbejde urigtige Rygter. Handelsforholdene omtaltes kort.

De fleste af vore Repræsentanter i Udlandet gjorde ingen Bemærkninger til Instruksen, men Kauffmann svarede, at dens Synspunkter var uforstaaelige for Amerikanerne.

Sammen hermed blandedes Spørgsmaalet om Grønland. I U. S. A. dannedes en Komité af Danske med amerikanske Raadgivere med den Opgave at sikre Grønlands Vareforsyning. Da Kauffmann den 28. April meddelte dette, opstod der Ønske i Grønlands Styrelse om herfra at sende nogle til U. S. A. og om muligt videre til Grønland, for at træde i Forbindelse med Styrelsen dèr. Kauffmann advarede, saa snart Tanken blev ham bekendt. Sagen drøftedes mellem Ministeriets udenrigske Udvalg, Direktør Oldendow og nogle af Udenrigsministeriets Embedsmænd. Jeg tvivlede om, at U. S. A. vilde tillade Planens Gennemførelse, Krag ligeledes, men Grønlands Styrelse var ivrig, og de fleste af Ministrene sluttede sig til, og vi bestemte os da til Forsøget. Direktør Oldendow og to andre fik Visum af den amerikanske Gesandt her og tog til Genua. Men før de kom videre, fik Gesandten Ordre til at tage Visumet tilbage, og Tanken maatte opgives.

Herhjemme var der mange, der kritiserede Kauffmanns Holdning i det grønlandske Spørgsmaal. Der kom Møder derom baade i Rigsdagens Grønlandsudvalg og i det udenrigspolitiske Nævn. Min Mening var, at vi ikke havde tilstrækkeligt Kendskab til Grundene til Kauffmanns Stilling til, at vi kunde vurdere den. Tyskerne arbejdede stærkt med Sagen. Kauffmann havde telegraferet, at han ikke kunde give sine Grunde telegrafisk. Siden gav han nogle Antydninger, men ikke mere. Tyskerne, der læste Telegrammerne, krævede nu, at han skulde hjemkaldes for at aflægge Rapport. Jeg modsatte mig dette. Jeg gik ud fra, at han ikke vilde komme, da han regnede med, at han i saa Fald ikke kunde komme tilbage. Til sidst slog v. Renthe-Fink sig til Ro ved, at vi telegraferede til ham, at det var „ønskeligt", at han aflagde et Besøg her. Han blev, som jeg havde tænkt mig, i U. S. A.

Straks efter den 9. April var der en Række vanskelige Forhandlinger med Tyskerne om Retsplejeforholdene. Tyskerne havde med det samme taget nogle danske Statsborgere i Forvaring, dels i Sønderjylland, dels andetsteds i Landet; enkelte var ført over Grænsen. Vi satte meget stærkt ind overfor dette, og det lykkedes i Løbet af nogen Tid at faa næsten alle fri eller overgivet til danske Myndigheder; dog undtoges foreløbig enkelte, som Tyskerne paastod havde spioneret sammen med tyske Grupper.

De tyske Militærmyndigheder gik egentlig ud fra, at Retsplejen hørte under dem i alle besatte Omraader. De paaberaabte sig Haagerkonventionen af 1907 om Krigsførelse til Lands. Jeg hævdede her over for den Opfattelse, at Reglerne i Haagerkonventionen gjaldt Lande, hvor Landets Regering var fjernet; Tyskerne gik selv ud fra, at de ikke var i Krig med Danmark; der bestod en dansk Regering; under den maatte nødvendig Politi og Retspleje høre; i et af de 4 Tillægspunkter af 9. April havde Tyskerne udtrykkelig udtalt, at de ikke ønskede at begrænse det danske Politis Virksomhed. De almindelige Folkeretsregler tillod i øvrigt kun Krigsretter i Sager, hvor Forbrydelser var begaaede af eller mod Medlemmer af det paagældende Militær. Den 12. April fandt en Forhandling Sted i Udenrigsministeriet under Deltagelse af Repræsentanter for Politi og Justitsministerium. Tyskerne syntes her til sidst at gaa ind paa, at selv Sager, hvori det tyske Militær var særlig interesseret: Spioneri, Sabotage og nedbrydende Virksomhed over for Værnemagten skulde behandles af de danske Myndigheder; de var imidlertid interesseret i, at Sager, der vedrørte dem, skulde samles under een Myndighed, og den 15. April udnævntes da en Statsadvokat for særlige Anliggender til Behandling af saadanne Sager. I en tysk Note til Udenrigsministeriet sagde man imidlertid nu, at man gik ind paa, at Retsplejen

forblev dansk, men de tre Grupper Sager, der angik Værnemagten, skulde behandles af Tyskerne. Jeg gjorde, i Forstaaelse med de andre Ministre, bestemt Indsigelse mod denne Undtagelse, og det kom til en Række nye Forhandlinger mellem Tyskerne og Repræsentanter for Udenrigsministeriet og Justitsministeriet. Til sidst kom v. Renthe-Fink en Dag til mig og meddelte, at der nu var opnaaet Samtykke fra Berlin til, at baade Undersøgelse og Retspleje skulde være dansk; for at understrege, hvor svært det havde været at faa Samtykke dertil, sagde han, at det var Hitler personlig, der havde besluttet dette som en særlig Indrømmelse til Danmark; det krævede imidlertid strengere Regler end sædvanlig i Danmark, føjede han til. Et Forslag derom udarbejdedes men uden Dødsstraf. Tyskerne var misfornøjede dermed, men mente, at det vilde være til at komme over; Forslaget gik til Berlin, men derefter syntes Sagen at gaa i Staa.

I den følgende Tid opretholdtes da dansk Politi og Retspleje ogsaa i de Sager, der særlig angik Tyskerne. Enkelte Vanskeligheder opstod; der skete Mineskade paa Færger i Storebælt, og Tyskerne troede det drejede sig om Spionage; en Dreng tog et Maskingevær ved Kastrup Flyveplads, en Telefontraad overklippedes; men man kom over disse Vanskeligheder gennem Forhandling.

Hurtigt efter den 9. April viste det sig, at Tyskerne ikke blot vilde benytte de danske Flyvepladser, som fandtes, men ogsaa anlægge nye Flyvepladser. Saa snart dette blev klart, gjorde jeg med Tilslutning fra Ministeriet Indsigelse derimod; jeg hævdede, at det stred mod det tyske Tilsagn fra 9. April om, at man ikke vilde benytte Danmark som Operationsbasis overfor England; ved hver given Lejlighed vendte jeg tilbage dertil, men det var aabenbart, at Tyskerne i denne Henseende var ganske uimodtagelige for Grunde. Allerede den 15. April forelaa der ved Ministermøde Meddelelse om, at Tyskerne havde anmodet om at faa anvist Arbejdskraft til Anlæg af Flyvepladser i Jylland; de havde udtalt, at de ellers maatte hente tyske Arbejdere hertil. Anlæggene *skulde* ske. I Ministermødet var der Enighed om, at skulde disse Anlæg i alle Tilfælde finde Sted, var det bedre, at de udførtes af danske end af tyske Arbejdere; man ønskede ikke at faa de tyske Arbejdere herop; det maatte jo ventes, at saadanne meget mere end Soldaterne vilde træde i Forbindelse med den danske Befolkning. Ligeledes var man enig om, at det hensigtsmæssigste var, at disse danske Arbejdere paa normal Maade antoges af danske Entreprenørfirmaer, der overtog de paagældende Anlæg.

Ved samme Ministermøde meddeltes det, at Tyskerne havde henvendt sig til General Gørtz med Anmodning om at faa udleveret en Del af vort Antiluftskyts med Ammunition med den Begrundelse, at det skulde benyttes til Forsvaret af Lillebælts- og Storstrømsbroen og Overgangen over Storebælt. Vi aftalte, at jeg skulde meddele Tyskerne, at vi ansaa dette for stridende mod Tilsagnet af 9. April om, at de danske militære Styrker skulde beholde deres Vaaben. Dette skete, men Tyskerne hævdede nu, at General Gørtz havde lovet dem Skytset samme Aften; Generalen sagde, at han kun havde lovet dem Svar samme Aften, men hans Udtalelse syntes altsaa misforstaaet af Tyskerne, og disse krævede nu med største Skarphed Skytset; udleveredes det ikke, betød det stor Konflikt; over for dette gik man ind paa, at Tyskerne kunde hente Skytset, men nedlagde Protest mod dette Overgreb. Den 16. April gav Forsvarsministeren Meddelelse derom i Ministermøde. Man tog her Sagen til Efterretning, som den var kommet til at foreligge, men var enig om fremtidig at stille sig afvisende overfor saadanne mod de tyske Tilsagn af 9. April stridende Krav.

Den 20. April forelaa i Ministermøde tyske Fordringer om Udlevering af andet Skyts. Man lod General Gørtz svare, at det var stridende mod Tilsagnet om, at Hæren ikke skulde udlevere sine Vaaben.

Den 22. April meddelte Forsvarsministeren imidlertid i Ministermøde, at Tyskerne fordrede at laane alt vort moderne Antiluftskyts; vi aftalte, at jeg skulde nedlægge Indsigelse derimod med den sædvanlige Paaberaabelse af Tilsagnene; bøjede man sig ikke derfor, skulde jeg sige, at Sagen maatte behandles af det samlede Ministerium. Ved Ministermødet den 24. April maatte jeg meddele, at Tyskerne havde svaret, at de krævede Antiluftskytset afleveret snarest; skete det ikke, vilde det være Konfliktgrund; der var Enighed i Ministeriet om under disse Forhold at finde sig i Afleveringen, men under Protest; dennes Form overdroges det Krag, Christmas Møller og mig at udarbejde.

Der er iøvrigt af Kommissionen af 15. Juni stillet Forespørgsel om Udleveringen af Luftskytset, og der er givet Svar til Kommissionen derom.

Straks efter den 9. April rejste Tyskerne Krav om nøje Kontrol med de Meddelelser, der tilgik Offentligheden. De hævdede, at det hørte med til at sikre deres Militær-

styrker her. De anbragte fra første Færd Repræsentanter i Radiohuset, og de førte her indgaaende Kontrol med Udsendelserne. Et af de 13 Punkter sagde, at Presse og Radio kun maatte bringe militære Efterretninger med Billigelse af de tyske Værnemagtskontorer, og at Radioen skulde være til Raadighed for den tyske Øverstkommanderende til hans Kundgørelser. Med Hensyn til Pressen traadte man i Forbindelse med Udenrigsministeriets Pressebureau. Allerede Kl. 10 om Formiddagen var der i Udenrigsministeriet Møde med Pressen, hvor denne fik Meddelelse om, hvad der var foregaaet, og hvor Samarbejdet mellem Pressen og Pressebureauet drøftedes. Den følgende Dag, den 10. April, var der atter Møde med Pressens Folk, hvor Bureauets Chef, Eskelund, meddelte de Krav, Tyskerne stillede: udenlandsk Stof maatte kun hentes fra tyske Bureauer og Ritzau; der maatte intet fremkomme, som var fjendtligt mod Tyskland; muligvis kunde der senere tages Stof fra nogle andre Bureauer, naar det ikke var tyskfjendtligt; Udenrigsministeriet maatte kontrollere dette; Stof fra udenlandsk Radio maatte kun bruges efter at være kontrolleret af Udenrigsministeriet. Jeg kom til Stede ved Mødet og havde Lejlighed til at drøfte Stillingen med Pressen.

Fra Udenrigsministeriets Side rejste vi over for Tyskerne Spørgsmaal om Tilladelse til at offentliggøre de officielle Meldinger fra den engelske og den franske Overkommando, idet vi gjorde gældende, at Læserne vilde tabe al Tillid, naar de kun fik Meddelelserne fra een Side; men Tyskerne gik ikke ind paa dette.

For to fremtrædende Journalisters Vedkommende lod Tyskerne straks vide, at de ikke kunde taale, at de vedblivende skrev; det var Blædel og Franz von Jessen; Bestræbelser for at faa dem til at finde sig deri var forgæves, og de to opgav deres journalistiske Virksomhed. En Maanedstid efter Besættelsen gav Artikler i „Nationaltidende" Anledning til, at Tyskerne forlangte, at der skulde være Censur for dette Blad. Det lykkedes dog ved Forhandling at finde en Ordning, der muliggjorde Bladets Fortsættelse.

Der førtes imidlertid en Række Forhandlinger mellem Udenrigsministeriet og Danske Dagblades Fællesrepræsentation samt Hovedstadens og Provinsens Redaktørorganisationer om, hvorledes man bedst kunde træffe en Ordning, der skabte Grundlag for Pressens fortsatte Virksomhed uden voldsomme Indgreb. Det fælles Formaal var at undgaa en tvangsmæssig ved Lov fastsat Begrænsning af Pressens Frihed og i Stedet bygge paa Bladenes frivillige Tilslutning. Man enedes om et Cirkulære til Pressen udsendt af Statsministeren den 6. Maj 1940. Det henviste til det Cirkulære, der var udsendt 16. September 1939, og som atter byggede paa Cirkulære fra 1914. Det tilføjedes imidlertid bl. a., at om krigsmæssige Begivenheder paa dansk Omraade maatte kun bringes Meddelelser udsendt af Ritzaus Bureau eller godkendt af Udenrigsministeriet. De tyske Troppers Bevægelser her maatte ikke omtales uden indhentet Godkendelse, heller ikke Uregelmæssigheder i Trafikken. Pressebureauet kunde stille Krav om, at bestemte Forhold ikke omtaltes. I Tilfælde af grove Overtrædelser kunde Udenrigsministeriet over for Danske Dagblades Fællesrepræsentation og Pressens Telegramudvalg forlange kollegiale Foranstaltninger, der sikrede mod fortsat Overtrædelse. Saadant Forlangende kunde da forelægges et af Organisationerne nedsat Nævn paa 5 Medlemmer.

Pressen som Helhed sluttede sig til denne Ordning. Imidlertid var der et Blad „Fædrelandet", som ganske satte sig ud over den i Tillid til tysk Beskyttelse. Dette vakte megen Misnøje hos de andre Blade; deres Klager foranledigede, at jeg midt i Juni fremsatte den Tanke, at man kunde lovfæste Reglerne af 6. Maj for de Blade, der ikke frivillig bøjede sig for dem. Der var hos Redaktionerne megen Iver for denne Tanke, Forslag udarbejdedes i Pressebureauet og billigedes af Presseorganisationerne. Da det kom til Forhandling med Justitsministeriet, mentes det dèr, at det burde være en Lov af mere almen Karakter. Jeg var betænkelig derved og var i det hele selv i Tvivl om, at Vejen var farbar, idet jeg tænkte mig, at Tyskerne, hvis en saadan Lov kom, i givet Tilfælde vilde hindre dens Anvendelse overfor „Fædrelandet". Overvejelserne trak ud i Resten af min Ministertid.

I øvrigt holdt jeg af og til Møder med Presserepræsentanterne til Drøftelse af Forholdene. Deriblandt var ogsaa Møder, til hvilke alle Provinsredaktørerne havde Adgang. Ved et saadant den 30. April fortaltes det fra Redaktørernes Side, at Tyskerne i forskellige Byer havde ansat Presserepræsentanter, som viste sig virksomme for, at Bladene skulde skrive snart om det ene, snart om det andet; men det var hændt, at den tyske Presseattaché her, Meissner, bagefter havde beklaget sig over saaledes fremkomne Artikler. Det aftaltes, at Eskelund skulde søge fastslaaet med Tyskerne, at saadanne Ønsker om Artikler skulde forelægges Pressebureauet til Afgørelse. Den 25. Juni havde vi et Møde med

Provinsredaktørerne, der især kom til at dreje sig om den Indgriben, Tyskerne havde foretaget imod, at der bragtes Artikler om Genforeningen den 15. Juni.

I de Punkter, Tyskerne havde opstillet den 9. April, var ogsaa Krav om en omfattende Afbrydelse af Forbindelsen med Udlandet, baade med Hensyn til Post, Telegraf og Telefon. Vi søgte straks at faa denne Forbindelse aabnet igen, og for de neutrale Landes Vedkommende lykkedes det, men paa den Betingelse, at baade Telefon- og Telegramtrafikken og Brevforsendelser underkastedes Censur udøvet af Post- og Telegrafvæsenet. Den 23. April udsendte Ministeriet for offentlige Arbejder Meddelelse derom. Denne Censur vedblev at være til megen Vanskelighed baade for Forretninger og Private, og vi søgte med Iver at komme af med den, men kunde ikke opnaa dette.

Den 9. April havde Tyskerne i et af de 4 Tillægspunkter krævet Opretholdelse af Danmarks økonomiske Liv og udviklet, hvorledes de tænkte sig dette. Det frygtedes almindelig her, at de skulde foretage en omfattende Indgriben og stille Krav om Indskrænkning af Forbruget i Danmark. Det synes imidlertid, at de Tyskere, der var sendt herop for at beskæftige sig med danske Erhvervsforhold, hurtigt er blevet klare over, at de ikke magtede denne Opgave. I hvert Fald skete der intet af større Interesse. Handelsforholdet med Tyskland maatte jo ordnes under Hensyn til den nye Situation, og en Ugestid efter den 9. April kom Dr. Walter hertil med det Regeringsudvalg, der sædvanlig forhandlede disse Sager med vort tilsvarende Udvalg. Drøftelserne foregik ogsaa nu ganske under den vante Form. De fortsattes noget senere i Berlin. Der fremkom ikke særlige Vanskeligheder; man byggede saa vidt gørligt paa den forud bestaaende Ordning. Den danske Landbrugseksport maatte jo nu væsentlig gaa til Tyskland. Et Punkt var der dog, som vakte megen Uvilje blandt os. Tyskerne var villige til at levere Kul i nogenlunde tilfredsstillende Mængde; men de krævede, at der da skulde tage et vist Antal danske Arbejdere til Tyskland for at frigøre tyske Arbejdere, som saa kunde anvendes i Minerne. Det var imidlertid afgørende for det danske Næringsliv og Befolkningens Livsforhold, at der skaffedes Kul, som vi hidtil langt overvejende havde faaet fra England, og trods al Uvilje besluttede man i Ministermøde den 21. Maj at gaa ind paa en saadan Ordning; den maatte dog være helt frivillig for Arbejderne; foreløbig sattes 6000 som Højdegrænse, men Tallet forøgedes siden.

Ogsaa med andre Lande, med hvilke vi endnu kunde drive Handel, maatte Aftaler træffes. Tyskerne krævede her Kendskab til Forhandlingerne, saa de kunde sikre sig, at der ikke blev truffet Bestemmelser, som stred mod deres Interesser. Vi maatte gaa ind paa dette, men det fik ikke væsentlig praktisk Betydning.

Imidlertid kom der hertil tyske Embedsmænd og Forretningsfolk med det Formaal at opnaa Aftaler om Industrileverancer. Det kom til Forhandling mellem dem og Industriraadet, og dette henvendte sig derpaa til Udenrigsministeriet. Vi optog Forhandling med Tyskerne om Begrænsning af de tyske Bestillinger. Det lykkedes at faa dem begrænset til 21 Mill. Rmk. ialt, fordelt paa ca. 30 Firmaer, bortset fra nogle Leverancer af Jernbanemateriel fra Scandia. Tyskerne skulde levere Materialet, der ansloges til 6—8 Mill. Rmk. Tyskerne havde ogsaa Ønsker om Leverancer fra Hærens og Flaadens Værksteder, men det lykkedes at undgaa disse.

Finansieringen af Eksporten til Tyskland og af de tyske Troppers Ophold her gav Anledning til mange Overvejelser, men de blev væsentlig af indre Karakter. Vi rejste tidlig Spørgsmaal om Begrænsning af de enkelte Soldaters Opkøb og af Udgifterne til de tyske Anlæg her i Landet. Det stilledes ogsaa i Udsigt, men Løfterne blev daarlig overholdt.

Med megen Bekymring betragtede vi i Ministeriet Forholdene i Sønderjylland. Det var aabenbart, at det tyske Mindretal dèr straks efter Besættelsen regnede med store Omvæltninger, der skulde gøre dem til Herrer i Landsdelen. Men de tyske Myndigheder rejste ikke det sønderjyske Spørgsmaal. I Samtaler med mig i den følgende Tid talte v. Renthe-Fink af og til om, at det var ønskeligt, at vi viste Forstaaelse overfor Mindretallet; jeg sagde, at jeg gik ud fra, at han ønskede at undgaa Uro dernede; han bekræftede dette, men sagde, at han havde ingen Forbindelse med Mindretallet; han vilde dog nu søge Oplysning om dets Holdning. Ved Lejlighed fremførte han nogle Spørgsmaal om Skolekonsulentordningen dèr, som uden Vanskelighed ordnedes af Undervisningsministeriet. Efterhaanden dukkede dog andre Spørgsmaal op. Det gjaldt saaledes det tyske Mindretals Tilbøjelighed til at flage med Hagekors paa tyske Festdage; det stred egentlig mod de danske Regler om Flagning, men disse havde ikke været strengt overholdt; da vi drøftede Spørgsmaalet med Amtmændene dernede, viste disse en vis Sympati for at faa faste Regler derom; v. Renthe-Fink frygtede derimod, at der skulde opstaa Vanskeligheder, hvis

man søgte at forme nye Regler, og foretrak, at man som hidtil anvendte de gamle Regler med Lempe; i Ministeriet viste det sig svært at finde nye tilfredsstillende Regler, og det endte med, at det blev ved det gamle. Der opstod ikke Vanskeligheder af Betydning.

Mindretallet plejede hvert Aar at holde en større Knivsbjergfest; efter det udstedte Mødeforbud krævede dette Justitsministerens Samtykke; man henvendte sig til Justitsministeren derom; denne udtalte Ønske om, at der ikke skulde være Deltagere af tysk Militær eller fra Tyskland. v. Renthe-Fink kom derpaa til mig med Ønske om, at de to Krav frafaldtes; jeg svarede, at der var jo Forhandling mellem de paagældende og Justitsministeren; men kort efter meddeltes det, at Mindretallet havde opgivet at holde Festen.

Gesandten henvendte sig ved Lejlighed til mig med Beklagelse over, at Danske i Sønderjylland boykottede tyske Forretningsfolk; jeg kunde svare, at vi fra dansk Side dernede havde faaet Klager over, at de tyske militære Myndigheder havde lavet Lister over tyske Forretningsfolk og havde givet Ordre til kun at købe hos disse. Han sagde, at han vilde søge Oplysning derom, men han kom ikke tilbage dertil, og hele Spørgsmaalet døde hen. Det samme gjaldt Beklagelse fra hans Side over, at man skulde have genoptaget „Jordkampen"; han kunde ikke skaffe Holdepunkter for Klagerne.

En Dag gjorde han en Bemærkning om, at det ikke var godt i Sønderjylland at have Amtmænd, der var ansat i Genforeningstiden; de viste sig uvillige; jeg afviste Klagen, og han kunde ikke skaffe Grundlag for den.

Genforeningsdagen den 15. Juni gav Anledning til en bevæget Forhandling. Der var planlagt de sædvanlige Fester den Dag, og danske Blade havde forberedt Mindeartikler. Fra Tyskerne havde man foreløbig intet hørt. Om Aftenen den 14. Juni henvendte imidlertid pludselig Meissner sig til Eskelund med Krav om, at han skulde hindre Genforeningsartikler. Eskelund meddelte det til mig. Jeg telefonerede til v. Renthe-Fink, at et saadant Indgreb nu, da Bladene for en Del havde trykt Artiklerne, vilde fremkalde stor Misstemning; Bladene havde vel ogsaa taget Hensyn til Situationen. Han svarede, at det kunde vel gaa, hvis Bladene vilde fremhæve, at Forholdet til de tyske Myndigheder havde udviklet sig tilfredsstillende. Eskelund henvendte sig nu til de københavnske Blade, men det viste sig, at disse Artikler ikke passede godt til de tyske Ønsker, og at man var meget uvillig til at foretage Ændringer. Paa Foranledning af „Berlingske Tidende"s Redaktør holdt jeg nu Møde i Udenrigsministeriet med de københavnske Redaktører; til Stede var ogsaa Christmas Møller, Direktør Mohr og Eskelund. Under Mødet telefonerede Gesandten til Mohr, at han var bange for Genforeningsartikler just paa det Tidspunkt, da Tyskerne stod i Versailles, og ligeledes for Genforeningsfester. Mohr fik det Indtryk, at han i Mellemtiden havde faaet Ordrer fra Berlin. Vi bad Mohr tage en Samtale med v. Renthe-Fink; han traf denne sammen med General Lüdke, men v. Renthe-Fink fastholdt nu meget bestemt sit Standpunkt. Da Mohr kom tilbage og gav os den Besked, viste der sig Enighed om, at det var bedst helt at opgive Genforeningsartiklerne og i Stedet skrive om Valdemarsdagen. Nu kom Justitsministeren og Minister Hasle til. De meddelte, at v. Renthe-Fink tidligere paa Aftenen havde telefoneret til Justitsministeren om Forbud mod Genforeningsfesterne; de var tilbøjelige til at udstede et saadant; Mohr sagde, at han havde forstaaet, at v. Renthe-Fink nok kunde finde sig i lukkede Møder, og man opsatte derfor Afgørelsen til næste Morgen. Da viste v. Renthe-Fink sig betænkelig ved alt, der hed Genforeningsfester, og der udsenptes nu et almindeligt Forbud mod saadanne.

Der havde i Forvejen været mange Rygter om Grænseflytning paa Genforeningsdagen. Avisernes Tavshed og den bratte Aflysning af Festerne medførte en stærk Opblussen af Rygterne. Der skete intet, men Rygterne tog fat igen; de samlede sig nu om Aarsdagen for Versaillesfreden den 28. Juni. Vi holdt i Anledning af Rygterne Møde med de sønderjyske Rigsdagsmænd og Amtmændene derfra. De var ikke meget optaget af Rygterne. De var nu af den Opfattelse, at man med Hensyn til Flagning helst maatte tale med de enkelte; Boykotspørgsmaalet, mente de, kunde bedst ordnes af Handelsforeningerne, hvor der var baade Danske og Tyske.

Frits Clausen havde kort efter den 9. April sammen med Grev Bent Holstein henvendt sig til mig om at foranledige Indgriben mod Mindretalsuroligheder, som de ventede. Nu meddelte han mig, at han var meget foruroliget ved Oplysninger, han havde faaet om Grænseflytningsplaner. Til sidst bad han om at blive modtaget af Kongen. Ved et Ministermøde, hvor vi fik Besked derom, mente vi, at Stauning i Ivert Fald maatte være til Stede. Men Kongen foretrak slet ikke at modtage ham.

Der skete intet særligt i Sønderjylland den 28. Juni.

Efter Besættelsen havde det Spørgsmaal straks meldt sig for mange, om der be-

stod et nærmere Samarbejde mellem det nationalsocialistiske Parti her og de tyske Myndigheder, og om man kunde vente, at Tyskerne vilde kræve en nationalsocialistisk Regering.

Nationalsocialisterne havde lige siden den 9. April sat ind med en hæftig Agitation. „Fædrelandet" angreb ustandselig paa det voldsomste „Systemet". Man havde Brug for en Regering, der „ideologisk" stod paa samme Standpunkt som den tyske, hed det. Der fremkom Meddelelser om, hvorledes nationalsocialistiske Ledere og Folk, der stod dem nær, holdt Møder og fordelte Ministerierne mellem sig. De syntes at gaa ud fra, at Tyskerne vilde give dem Magten. Foreløbig synes der dog ikke at have været megen Forbindelse mellem dem og de tyske Myndigheder her. General Kaupisch og hans Efterfølger General Lüdke havde vistnok ikke Forbindelse med dem, og vi mente, at heller ikke v. Renthe-Fink i den første Tid var i Forhandling med dem.

Den heftige Agitation og de mange Rygter førte imidlertid til, at der hos nogle af Ministrene opstod Iver for, at vi skulde søge Klarhed over, hvor megen Forbindelse der var mellem vore Nationalsocialister og Tyskerne. Jeg ventede mig ikke meget af Spørgsmaal til v. Renthe-Fink derom. Under alle Forhandlinger ligesom forudsatte han jo, at Tyskerne handlede ud fra deres Erklæring af 9. April om Respekt for Danmarks politiske Uafhængighed, men man maatte antage, at han af Hensyn til det tyske Parti vanskeligt ligefrem kunde fornægte de danske Nationalsocialister. Jeg fik imidlertid en Lejlighed til at berøre Sagen. Før sin Afrejse holdt General Kaupisch den 31. Maj en Tale til Pressen. Han understregede her de frygtelige Ulykker, Danmark havde undgaaet; han forstod, sagde han, at Besættelsen var smertelig for Danmark, men den havde været en militær Nødvendighed; han havde forstaaet, at de tyske Soldater var optraadt korrekt; skulde det gode Forhold blive bragt i Fare af radikale nationalistiske Kredse, da vilde det faa skæbnesvangre Følger for Danmark.

Ved Gesandtmodtagelsen den 3. Juni sagde v. Renthe-Fink til mig, at jeg havde vel lagt Mærke til Generalens Advarsel mod dem, der vakte Uro. Jeg benyttede Lejligheden til at spørge, hvem Generalen havde tænkt paa. Gesandten svarede, at det var vel konservative Officerskredse, som var forbitrede over den 9. April; om dem hørte Gesandten en hel Del, der havde vakt hans Bekymring. Jeg sagde dertil, at det forstod jeg ikke; Officererne var jo disciplinerede, med dem vilde der ikke blive Vanskeligheder; den eneste Uro, der var, udgik fra de forskellige Smaagrupper, der brugte Nationalsocialismens Navn og de L. S.-Kredse, der samvirkede med dem. v. Renthe-Fink svarede, at han havde ikke spurgt Generalen, hvem han mente, men han troede ikke, det var disse Grupper; de var jo ideologisk enige med Tyskland.

I de følgende Uger kom Frankrigs Sammenbrud. Det fremmede Urobevægelsen her ved det Indtryk, det gav af Tysklands Overmagt. Den 17. Juni holdt L. S. et Møde i Aarhus, hvor der var en tysk Deltager. Knud Bach krævede her, at Regeringen skulde gaa, fordi den ikke kunde skabe det rette Tillidsforhold til Tyskland; L. S. vilde i Samarbejde med Bondepartiet, det nationalsocialistiske Parti og alle opbyggende Kredse virke for en paa bredt Grundlag hvilende Sammenslutning til Afløsning af det bestaaende partipolitiske System. En Resolution i samme Aand vedtoges. Dagen derefter udtalte Frits Clausen sin Anerkendelse af L. S., og den følgende Dag dementerede han Rygter om et nationalsocialistisk Statskup med den Begrundelse, at Magten paa lovlig Vis vilde tilfalde dem. Bondepartiet nægtede derimod, at det var med i noget Forbund.

Den 20. Juni var der en Samtale mellem Kongen og v. Renthe-Fink i Anledning af en sønderjysk Henvendelse om nogle enkelte, der endnu holdtes i Forvaring. Kongen nævnede her Urostifterne, og Gesandten fralagde sig Forbindelse med dem. Senere paa Dagen henvendte han sig imidlertid til Kabinetssekretær Bardenfleth; han sagde, at der gik Rygter om, at det var Meningen at anholde forskellige Ledere af Nationalsocialisterne og L. S. Det vilde være en Udfordring, som han stærkt maatte advare imod.

Den hele Uro bevirkede, at man paa et Ministermøde den 21. Juni atter fremførte Ønsket om at faa Klarhed. Jeg sagde da, at det var bedst, at Statsministeren og jeg i Fællesskab tog en Samtale med v. Renthe-Fink, og en saadan aftaltes til den 24.

Den 21. Juni var der en Røde Kors Fest i det tyske Gesandtskab, hvor nogle Førere for Nationalsocialister og L. S. var inviterede. Til Stede var ogsaa Folketingsmand Westermann, og han havde en Samtale med Gesandten. Den 22. Juni om Morgenen søgte han sammen med Christmas Møller Stauning og mig for at fortælle om denne Samtale; v. Renthe-Fink havde dèr sagt, at Fagforeninger og Rigsdag maatte træde tilbage; de svarede ikke til Forholdene; der maatte nær økonomisk og militær Samvirken med Tysk-

land. Stauning og jeg opfattede nærmest disse Udtalelser som teoretiske Betragtninger sigtende paa en ikke helt nær Fremtid; Tyskerne troede jo nu paa, at den endelige Sejr vilde blive naaet inden meget længe, og de dannede sig Forestillinger om, hvad der da skulde ske; men sammen med Urostifternes Nærværelse ved Festen var det jo urovækkende nok. Samtalen gengaves ved Ministermøde samme Dag.

Om Eftermiddagen den 24. Juni havde da Stauning og jeg Samtalen med v. Renthe-Fink. Jeg sagde her, at det var meddelt os, at han havde været foruroliget ved Rygter om Anholdelser; han vidste jo nu, at de havde været helt grundløse; vort Princip var størst mulig Frihed for alle Retninger, men hvis der skete direkte lovstridige Handlinger, maatte vi naturligvis gribe ind. Han svarede, at han vidste jo nu, at Rygterne havde været grundløse, men han havde været bange for, at hans Udtalelse til Kongen om, at han intet havde at gøre med de paagældende, kunde have bevirket, at man ikke var betænkelig ved Anholdelser; disse Grupper var dog de første, der havde vist Tyskland Forstaaelse, medens de fleste i de andre Partier var uvillige overfor Tyskland. Han havde ikke været i Forbindelse med de omtalte Ledere. Frits Clausen saa han første Gang ved Røde Kors Festen den 21. Juni.

Jeg omtalte, at der var Rygter om en Art „Session" indenfor Mindretallet i Sønderjylland; han svarede, at det var nogle betydningsløse Opgørelser, som man havde haft i flere Aar. Han gentog, at man helst maatte lempe sig igennem med Flagningen, og sagde, at der var Misfornøjelse med det store Antal C. B. Betjente. Men især fremhævede han, at det var magtpaaliggende, at den store Tilbageholdenhed opgaves, og at der fremkom Vidnesbyrd om Villighed til aktivt økonomisk Samarbejde. Vi kunde kun stille i Udsigt, at Stauning ved Finanslovens tredie Behandling kunde sige nogle Ord om Samarbejdet. Det aftaltes, at vi skulde holde hinanden underrettede om opstaaende Rygter. Samtalen gengaves ved Ministermøde samme Dag. Indtrykket var usikkert.

Søndag den 30. Juni kom det i Roskilde til Uroligheder foranstaltede af Nationalsocialisterne, men saaledes, at tyske Soldater deltog deri. Mandag den 1. Juli bad jeg v. Renthe-Fink komme til mig til Samtale derom. Han ledsagedes af Kanstein. De meddelte, at de straks havde sat en Undersøgelse i Gang med Hensyn til Soldaternes Deltagelse, og at der var udstedt Forbud mod, at tyske Soldater deltog i Møder og Demonstrationer. De mente, at man havde overdrevet i Skildringerne af Begivenhederne i Roskilde. Det aftaltes, at der skulde foregaa en fælles Drøftelse af den danske og den tyske Undersøgelses Resultat, og at der i Gentagelsestilfælde straks skulde være Kontakt mellem de danske Politimyndigheder og de tyske Befalingshavere paa Stedet. Tirsdag den 2. Juli var der derefter et nationalsocialistisk Demonstrationstog af Cyklister paa Raadhuspladsen. Et større Antal af dem anholdtes, og Anholdelsen af 153 opretholdtes den følgende Dag. Tyskerne blandede sig ikke deri.

Jeg haaber i denne Fremstilling, — der er skrevet paa Grundlag af de Oplysninger, jeg for Tiden har til Raadighed — at have faaet de vigtigere Begivenheder vedrørende Udenrigsledelsen i de 3 Maaneder fra 10. April til 7. Juli 1940 med. Jeg har til et Værk om Krigstidens Historie skrevet en Afhandling om dansk Politik i Krigstiden. Deri indgaar jo ogsaa de her omhandlede 3 Maaneder.

P. Munch.

27.

Indenrigsministeriets Telegram af 16. April 1940 til Amtmændene angaaende de af den tyske Regering udnævnte Forbindelsesorganer.

Til Sikring af gnidningsløst Samarbejde med lokale danske Myndigheder i alle praktiske Spørgsmaal har den tyske Regering som Forbindelsesorganer udnævnt i København Hr. Friedrich Karl Friedlitz hvis Embedsomraade bliver Sjælland og Lolland Falster i Odense Konsul Lachmann hvis Omraade bliver Fyn i Aarhus Generalkonsul Witte hvis Omraade bliver Aarhus Vejle Ribe Haderslev Aabenraa-Sønderborg og Tønder Amter samt i Aalborg Konsul Brandtner hvis Omraade bliver de øvrige jydske Amter Stop De nævnte tyske Embedsmænd er beordret til straks at træde i Forbindelse med de lokale danske Myndigheder Stop Alle forekommende Spørgsmaal som maatte blive forebragt af disse Embedsmænd eller de kompetente tyske Militærmyndigheder bør forhandles og ordnes paa bedst mulig Maade Stop Større og/eller principielle Spørgsmaal hvorom der ikke i Forvejen maatte være givet Direktiver vil blive behandlet og afgjort af Centralmyndighederne i København Stop Skulde saadanne større og/eller principielle Spørgsmaal saasom Anmodning om mere almindelig Opgørelse af forhaandenværende Lagerbeholdninger og lignende blive rejst over for en lokal Myndighed vil denne have dels at henvise paagældende tyske militære eller civile Embedsmænd til at søge Sagen afgjort i København dels at indberette Sagen til vedkommende Ministerium Stop Foranstaaende meddeles til Efterretning og videre Bekendtgørelse for Borgmestre og Politimestre samt eventuelt andre Myndigheder efter Amtets Skøn Stop Amtet bedes regelmæssigt eventuelt daglig til Indenrigsministeriet fremsende Indberetning om det her omhandlede Samarbejde saavel som om andre Forhold vedrørende Amtets Administration der under de foreliggende Forhold skønnes at være af særlig Interesse for Centraladministrationen Stop.

28.

Uddrag af Brevveksling April—Maj 1940 mellem Ingeniør Knud Højgaard og Minister Christmas Møller.

(Stillet til Kommissionens Raadighed af de paagældende).

Underbilag 1.

København, den 10. April 1940.

Herr Folketingsmand J. Christmas Møller, Nyropsgade 19, V.

Kære Folketingsmand Christmas Møller.

Da De er den eneste af de designerede nye Ministre, som jeg staar paa en fortrolig Fod med, tillader jeg mig overfor Dem at fremkomme med følgende Udtalelse:

Vi oplevede i Gaar den største Skændsel i Danmarks tusindaarige Historie. Det, der skete, er det logiske Resultat af den politiske Udvikling i Danmark i den sidste Menneskealder, og Ansvaret maa hvile paa de Politikere, der har ledet denne Udvikling. Nedbrydningen af det danske Folks Moral og Selvopholdelsesdrift er foregaaet bevidst og planmæssigt fra de Radikales Side, og Socialdemokraterne har ved deres Tilslutning paataget sig Ansvaret for de Radikales Politik.

Under disse Omstændigheder maa den første Opgave i dansk Politik være at gøre op med Fortidens Fejltagelser, og de to Mænd, som i det sidste Tiaar har haft Magten og Ansvaret, maa træde ud af Regeringen. Jeg haaber, at De og Deres Kolleger indenfor det konservative Parti vil arbejde henimod, at elementære Krav om politisk Anstændighed og Renlighed sker Fyldest.

Venlig Hilsen

Deres hengivne

K. Højgaard.

Underbilag 2.

Pr. Bud. Fortroligt.

MINISTERIET FOR HANDEL,
INDUSTRI OG SØFART

København, den 13. April 1940.

Hr. Ingeniør K. Højgaard, K.DM., Evaldsgade 9.

Kjære Ingeniør Højgaard!

Tak for Deres Brev. — Jeg har ikke haft Tid til at svare Dem, som jeg vilde; det haaber jeg, De undskylder. Hvis jeg kan naa det i Aften, vil jeg prøve paa at ringe til Dem for at tale med Dem en Gang Søndag, om hvad jeg har foretaget mig.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

J. Christmas Møller.

Underbilag 3.

J. CHRISTMAS MØLLER

København, den 14. April 1940.

Hr. Ingeniør K. Højgaard, K.DM., Lemchesvej 19, Hell.

Kjære Ingeniør Højgaard!

Samtidig med at jeg hoslagt tillader mig at fremsende Afskrift af et Brev, jeg har sendt Udenrigsministeren, ønsker jeg overfor Dem at fremhæve, at jeg m. H. t. selve Deres Grundsynspunkt er enig i Deres Synspunkter, og jeg kan heller ikke beskrive den Skam og Fortvivlelse, jeg føler over, hvad der skete den 8.—9. April. Jeg kan sige Dem, at jeg føler det vel saa stærkt som nogen. Jeg har arbejdet i dansk Politik imellem 25 og 30 Aar, og alt andet har jo i og for sig været Biting for mig, Examen, Livsstilling, alt andet, og jeg kan ogsaa udtrykke det paa den Maade, at jeg fik med Politik at gøre for Forsvarssagens Skyld og i og for sig alene af den Grund, og jeg kan endvidere fremhæve, at al min Stræben gennem Aarene har været, at Danmark skulde undgaa det, som skete den 9. April. Jeg har derfor Lov til at sige Dem, at jeg føler mig ramt saa stærkt som nogen, men jeg kan ikke være enig med Dem i, at den første Opgave er at gøre op med Fortidens Fejltagelser. Hvis vi nu skal klare Tingene, saaledes at Stillingen ikke bliver helt fortvivlende for Befolkningen, maa vi prøve paa, om det er muligt at holde den Linje, der er ansat i de tyske Erklæringer af 9. April, og dette synes jeg maa være den første Opgave, ja den eneste Opgave, men jeg vil iøvrigt gerne tale personligt med dem. — De maa forstaa, at det havde været lettere at sige Nej til at gaa ind i Samlingsregeringen, men netop dette, at det havde været lettere at sige Nej, gjorde det jo til en Pligt at sige Ja.

Deres

J. Christmas Møller.

København, den 14. April 1940.

Hr. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch, M.F., Udenrigsministeriet.

Fra en af vort Lands mest ansete og betydelige Mænd, af hvis Medarbejderskab Regeringen ogsaa har benyttet sig, har jeg modtaget et Brev, hvori det hedder:

»Vi oplevede i Gaar den største Skændsel i Danmarks tusindaarige Historie. Det, der skete, er det logiske Resultat af den politiske Udvikling i Danmark i den sidste Menneskealder, og Ansvaret maa hvile paa de Politikere, der har ledet denne Udvikling. Nedbrydningen af det danske Folks Moral og Selvopholdelsesdrift er foregaaet bevidst og planmæssigt fra de Radikales Side, og Socialdemokraterne har ved deres Tilslutning paataget sig Ansvaret for de Radikales Politik.

Under disse Omstændigheder maa den første Opgave i dansk Politik være at gøre op med Fortidens Fejltagelser, og de to Mænd, som i det sidste Tiaar har haft Magten og Ansvaret, maa træde ud af Regeringen. Jeg haaber, at De og Deres Kolleger indenfor det konservative Parti vil arbejde henimod, at elementære Krav om politisk Anstændighed og Renlighed sker Fyldest.«

Jeg har svaret Vedkommende følgende:

»Samtidig med at jeg hoslagt tillader mig at fremsende Afskrift af et Brev, jeg har sendt Udenrigsministeren, ønsker jeg overfor Dem at fremhæve, at jeg m. H. t. Deres Grundsynspunkt er enig i Deres Synspunkter, og jeg kan heller ikke beskrive den Skam og Fortvivlelse, jeg føler over, hvad der skete den 8.—9. April. Jeg kan sige Dem, at jeg føler det vel saa stærkt som nogen. Jeg har arbejdet i dansk Politik imellem 25 og 30 Aar, og alt andet har jo i og for sig været Biting for mig, Examen, Livsstilling, alt andet, og jeg kan ogsaa udtrykke det paa den Maade, at jeg fik med Politik at gøre for Forsvarssagens Skyld og i og for sig alene af den Grund, og jeg kan endvidere fremhæve, at al min Stræben gennem Aarene har været, at Danmark skulde undgaa det, som skete den 9. April. Jeg har derfor Lov til at sige Dem, at jeg føler mig ramt saa stærkt som nogen, men jeg kan ikke være enig med Dem i, at den første Opgave er at gøre op med Fortidens Fejltagelser. Hvis vi nu skal klare Tingene, saaledes at Stillingen ikke bliver helt fortvivlende for Befolkningen, maa vi prøve paa, om det er muligt at holde den Linje, der er ansat i de tyske Erklæringer af 9. April, og dette synes jeg maa være den første Opgave, ja den eneste Opgave, men jeg vil iøvrigt gerne tale personligt med Dem. — De maa forstaa, at det havde været lettere at sige Nej til at gaa ind i Samlingsregeringen, men netop dette, at det havde været lettere at sige Nej, gjorde det jo til en Pligt at sige Ja.«

Men jeg vil gerne tilføje, idet der jo ogsaa er rettet mange Spørgsmaal til os i Partiet, at det er nødvendigt for mig, hvor svært det end er at stille Spørgsmaalene, at bede Dem besvare dem.

Jeg har modtaget en Skrivelse af 11. April saalydende:

»Efter Dit Ønske fremsender jeg den Opstilling af Begivenhederne 8.—9. April, som jeg gav mundtlig i Gruppen i Formiddags. Som jeg gjorde det dèr, understreger jeg, at Materialet ikke er verificeret eller

korrigeret — simpelthen fordi jeg ikke føler mig berettiget til at foretage egentlige Afhøringer i en saa alvorlig Sag. Men, som jeg fra forskellige Sider har faaet mine Oplysninger, udvikler Begivenhederne sig saaledes:

Om Aftenen den 8. var det mit Indtryk, at *vore Formænd* af Mødet med Ministrene havde faaet det Indtryk, at Krisen for Danmark nærmede sig et Maksimum. Udenrigsministerens Skildring af Samtalen med Renthe-Fink kunde kun bekræftet dette Indtryk.

Paa Avisredaktionerne — jeg opholdt mig fra Kl. 0.30 til 3.30 paa »Nationaltidende«s Redaktion — var det Opfattelsen, at Invasionen i Danmark og Norge kom den Nat. Saa tidligt som Kl. 1 meddelte »Nationaltidende«s Korrespondent i Oslo, at nu gik det løs dèr — alle Lys slukkedes, og Flyveralarmen gik.

Personligt traf jeg paa en Kafé Kl. 23.30 Kaptajn X, som indtager en meget betydningsfuld Post i Københavns Forsvar. Han meddelte mig, at han lige havde været i Forbindelse med Generalstabens Efterretningssketion. Man vidste dèr, at der lige syd for Grænsen var opmarcheret store Troppestyrker og Træn, og Kaptajnen hævdede gentagende med stor Fasthed, at man ventede Grænseovergangen denne Nat. (Den store Transportflaade, som udgik fra Stettin, havde man haft Kendskab til i en lille Uge).

Efter alt foreliggende maatte man altsaa være klar over, at Natten mellem den 8. og 9. April for Danmark var den *farligste Nat siden Krigens Begyndelse*, og at det militære danske Værn, hvis der da skulde være nogensomhelst Mening i det, maatte ventes at være i yderste Vagtberedskab med Mandskab, Skyts og Materiel *paa de Steder, hvor det skulde bruges.*

Alligevel udviklede Begivenhederne sig saaledes:

1) Tidligt paa Morgenen den 9. besatte Invasionstropperne — saa vidt vides uden Modstand, uden Skydning, ja maaske endda uden at der kom danske Soldater til Stede — Danmarks vigtigste Trafikaare *Lillebæltsbroen*, der ligger klods op ad Garnisonsbroen Fredericia, den vigtige strategiske Position *Korsør*, som ligger nær ved Garnisonsbyen Slagelse, og *Vordingborg*, som selv er Garnisonsby og spækket med indkaldt Mandskab.

2) I den klare sollyse Aprilmorgen sejlede en tysk Luftflaade (efter »Socialdemokraten«s Oplysninger bestaaende af 30 Bombemaskiner med ledsagende Jagere) ind over Sjælland. Det er vel et Spørgsmaal, om den overhovedet er blevet rapporteret af den danske Meldetjeneste til Vands og til Lands — i hvert Fald mødte den undervejs to danske Maskiner paa fredelig Flyvning fra Værløse til Ringsted, som intet anede og blev skudt ned, og *samtlige andre danske Maskiner* blev ødelagt ved Brandbomber *paa Flyvepladserne*, vistnok uden Modstand, i hvert Fald uden at de dansker Maskiner naaede at tage en Kamp i Luften. *Københavns Luftværnstropper* var, saa vidt jeg kunde bedømme ved min Bortgang fra Kursus paa Artillerivejs Kaserne d. 8. Kl. 23.15, laaset inde paa Kasernen — Mandskab og Materiel —, og da den tyske Luftflaade kom til København, blev der ikke afgivet et eneste Skud. Antagelig var der ikke et eneste Stykke Skyts paa Plads.

3) Tidligt om Morgenen gik et tysk Skib, der med sin graa Farve og Kanoner tydeligt præsenterede sig som Orlogsskib, ad Vejen gennem Minefeltet, forbi de danske Bevogtningsfartøjer, forbi de danske Kystfartøjer ind til Havnen i København og landsatte Tropper ved Toldboden. Det menes, at der er afgivet et Par Skud fra et Kystfort, men de ramte ikke, og hele Sejladsen foregik i øvrigt glat, uhindret og *uden nogensomhelst Modstand.* Tropperne bredte sig over Havneomraadet og gik mod Kastellet, hvor den danske Hærs Overkommando findes. To Skildvagter blev overmandet, men alle de andre danske Soldater *blev taget paa Sengen.* En Time efter Landgangen, d. v. s. mange Timer efter at den danske Residensstad, Fæstnings- og Garnisonsby burde have været i fuldeste Alarmberedskab, spurgte jeg patrouillerende Gadebetjente paa Kongens

Nytorv om, hvad de kunde oplyse om Situationen. De var klar over, at der var tyske Soldater i Gaderne, *men i øvrigt anede de ikke nogetsomhelst.*

— — Jeg synes, det er ganske nødvendigt, at vore tre Ministre forlanger fuld Oplysning om de nævnte Begivenheder, dokumenteret af de paagældende Afdelingers Rapporter. Men da en saadan Fremstilling som min maaske med en Smule Behændighed kan omgaas og bortforklares, maa der ogsaa forlanges en klar Redegørelse for, hvad der var af militært Vagtberedskab paa de Pladser, der er besat, og hvordan der i det hele taget er disponeret med det indeliggende Mandskab *den Nat, hvor de ansvarshavende, efter hvad de vidste, maatte regne med, at Danmark blev besat.*

Men jeg synes ogsaa, at en Redegørelse maa forlanges for følgende Forhold: Den 19. Januar vedtog Rigsdagen under stor Højtidelighed og patetisk Udbrud bl. a. fra Socialdemokratiets Ordfører en Erklæring om, at Danmark vilde forsvare sig med alle til Raadighed staaende Midler. Den 9. April kommer Angrebet — ikke Spor anderledes, maaske hvad Luftstyrkerne angaar blot lidt svagere end ventet. Og Regeringen handlede stik modsat Løftet af 19. Januar. Var dette da et bevidst Bedrageri, eller gik Regeringen helt fra Besindelsen, da Timen var inde?«

Jeg forbeholder mig at vende tilbage med andre Spørgsmaal.

Deres

Underbilag 5.

København, den 15. April 1940.

Herr Folketingsmand J. Christmas Møller, Nyropsgade 19, V.

Kære Folketingsmand Christmas Møller.

Jeg takker Dem for Deres Breve af 13. og 14. ds. og for vor Samtale i Gaar Aftes.

Jeg forstaar nok, at De, da De modtog og efterkom Opfordringen til at indtræde i den saakaldte Samlingsregering, lod Dem lede af den Opfattelse, at det nu, som De siger i Deres Brev, først og fremmest gælder om at »klare Tingene, saaledes at Stillingen ikke bliver helt fortvivlende for Befolkningen«, og at en Samlingsregering skulde være særlig egnet til at løse denne Opgave.

Som jeg forklarede Dem i Aftes, er det min Overbevisning, at en politisk Regering, saaledes som Forholdene nu ligger, intet kan udrette, og at en »Samlingsregering« er en vildledende Absurditet. Udviklingen i Danmark vil blive, hvad Tyskerne kalder »zwangsläufig«, og vi har kun Brug for et rent administrativt Styre, som gennem Embedsmænd drager Omsorg for, at det, der skal ske, sker paa en for Befolkningen saa lemfældig Maade som muligt.

Vi var jo i øvrigt enige om, at den nærmeste Tids Lidelser er af underordnet Betydning; det afgørende Spørgsmaal er, om den danske Nation engang i Fremtiden vil have Mod og Kræfter til at stige op fra sin dybe Fornedrelse.

Deres hengivne

sign. **K. Højgaard.**

Underbilag 6.

København, den 16. April 1940.

Herr Folketingsmand J. Christmas Møller, Nyropsgade 19, V.

Kære Folketingsmand Christmas Møller.

Ved vor Samtale i Forgaars Aftes drøftede vi bl. a. det for os fuldkommen uforstaaelige Forhold, at de Mænd, hvis eneste Opgave det var at forsvare Landet, tilbragte Natten mellem den 8. og 9. April i deres Senge i Stedet for at være vaagne og paa Vagt. Det kunde se ud, som om der her forelaa en Pligtforsømmelse, som normalt maatte medføre, at de Ansvarlige blev stillet for Krigsret, thi det var klart for enhver, der havde Kendskab til Udviklingen, at Faren var overhængende.

Hvad Søværnet angaar, er intet mig bekendt, men med Hensyn til Forsvaret til Lands kan jeg oplyse, at det ved en tilfældig Samtale i Gaar blev mig meddelt, at den kommanderende General og Københavns Kommandant, medens der endnu var Tid, har tigget og bedt Forsvarsministeren om Tilladelse til at træffe de Beredskabsforanstaltninger, som de ansaa for absolut paakrævede; en saadan Tilladelse blev ikke givet. — Jeg henstiller til Dem at tale med Generalmajor Prior, General Leschly og Minister Alsing Andersen.

De erindrer maaske, at De under vor Samtale var den af os, der først udtalte det frygtelige Ord — Landsforræderi.

Deres hengivne

sign. **K. Højgaard.**

Underbilag 7.

J. CHRISTMAS MØLLER

København, den 21. April 1940.

Hr. Ingeniør Knud Højgaard, K.DM., Lemchesvej 19, Hell.

Jeg beder Dem meget undskylde, at det ikke har været muligt for mig at naa at svare paa Deres sidste Brev. Det er ikke fordi, jeg ikke tager mig af de Spørgsmaal.

Jeg vil gerne have Lov til, enten i Morgen Aften, hvis det naas, eller ogsaa ved anden Lejlighed, at give Dem nærmere Redegørelse. Alsing Andersen har jeg forelagt en lang Række Spørgsmaal ved Siden af dem, De allerede har set.

Men vi maa maaske have Lov til at tale om Sagen i Morgen.

Med venlig Hilsen

Deres

J. Christmas Møller.

Underbilag 8.

J. CHRISTMAS MØLLER

København, den 25. April 1940.

Hr. Ingeniør Knud Højgaard, K.DM., Evaldsgade 9, N.

Kjære Ingeniør Højgaard!

I Fortsættelse af vor Korrespondance vilde jeg gerne sende Dem en Afskrift af det Brev, jeg har sendt Udenrigsministeren, til Deres fortrolige og personlige Brug. Jeg føler Trang til at takke Dem for den Maade, paa hvilken vi har kunnet tale om disse Spørgsmaal. Det har været godt for mig, at vi dog maatte kunne gøre det paa den Maade, saaledes at De og andre ikke har misforstaaet mine Bevæggrunde til at gaa ind i det Arbejde.

I øvrigt bliver jeg mere og mere ked af det for hver Dag, der gaar, paa den anden Side kan jeg ikke nægte, at jeg fortsat tror, at det har været rigtigt at gøre det, men det bliver umaadeligt vanskeligt og svært.

Med venlig Hilsen
Deres hengivne
J. Christmas Møller.

+ Bilag.

Underbilag 9.

København, den 22. April 1940.

Hr. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch, MF., Christiansborg.

Det er som Forholdene ligger en Nødvendighed for mig at skrive dette Brev til Dem.

Anledningen er, at De fortsat i Ministermøderne i Virkeligheden fuldkommen afviser det Forslag, jeg har stillet om, at der skulde sendes Hr. Renthe-Fink et Dokument fra den danske Regerings Side, som klart trak Linjen op for, hvad vi i Henhold til de os forebragte Krav er gaaet ind paa, og hvor vi derfor paa den anden Side er berettigede til og besluttede paa at holde. Jeg bemærker, at endnu i Dag har Ministeriets Medlemmer ikke modtaget en Afskrift af det Dokument, Hr. Renthe-Fink overrakte Udenrigsministeren den 9. April.

Jeg mener endvidere, at det vil være af afgørende Betydning, at vi klart formulerer og stærkt fastholder vor Opfattelse, og jeg synes simpelthen, at vi har Forpligtelse over for Befolkningen til at gøre det.

Det vil ogsaa være nødvendigt, synes det mig, snart at give dansk Offentlighed en fyldigere Redegørelse end hidtil foreliggende for hele den Stilling, vi er i.

Jeg vil gerne give disse mine Henstillinger en udførligere Begrundelse.

De kender mit Syn paa den skæbnesvangre Beslutning, Kongen, De og andre Medlemmer af Regeringen traf den 9. April om Morgenen. De ved, at saavel denne Beslutning som de Begivenheder omkring i Landet, der dels indledede den, dels blev dens umiddelbare Konsekvens, har ramt store Dele af vort Folk paa en Maade, som aldrig forvindes. Denne Deres Viden rokker imidlertid ikke Deres Overbevisning om, at en Situation, overfor hvilken Landet efter den Synsmaade, der altid har været Deres, og hvis Hævdelse har været det ufravegne Hovedformaal for Deres Deltagelse i indre dansk Politik, vilde

staa værgeløst, er blevet taget paa den eneste rigtige Maade. I saa Henseende er Logikken paa Deres Side. Derimod vil De ikke kunne bestride, at selve Situationens Indtræden er et aldeles afgørende Nederlag for Deres Vurdering af den Sikring, Deres Udenrigspolitik og de gennem den opnaaede tyske Tilsagn og Tilkendegivelser skulde give Landet. Ingen Fejltagelse i Danmarks Historie overgaar den, for hvilken De har paadraget Dem Hovedansvaret ved til det sidste og med Deres overmægtige personlige Autoritet at have forhindret Erkendelsen af, at Katastrofen rykkede os ind paa Livet, og dermed ogsaa Muligheden af Overvejelse og Beslutning, medens vor Vilje endnu var fri.

De ved fra mit første Brev til Dem og fra vore Samtaler, hvad i hvert Fald min Begrundelse for desuagtet at gaa ind i Ministeriet under den tyske Besættelse har været. Men det Indtryk har fæstnet sig hos mig, at De fortsætter og agter at fortsætte i det Tillidsfuldhedens og Passivitetens Spor, De (i Forholdet til Tyskland) har fulgt gennem Aarene, og i Tilfælde af nye Skuffelser simpelthen være til Raadighed for Magten.

Jeg tillader mig derfor at understrege som min Opfattelse, at ikke mindst De bør se til, at der ikke sker det danske Folk yderligere Skade paa Sjælen, og at Omsorgen herfor formentlig ogsaa vil tjene Landets Velfærd i øvrigt.

Jeg personlig ser i Virkeligheden kun *det* ene Haab for vort Folk, at det kan faa Lov til at begynde helt forfra, naar Krigen en Gang er endt. Men i hvert Fald, hvis vi ikke under Besættelsen har formaaet at optræde nationalt værdigt og fast, ser jeg slet ikke, hvorledes der skal blive nogen Fremtid.

Og jeg synes, at De, som dog vel for Dem selv erkender Deres Nederlag, maa tage Hensyn til — derom kan De være overbevist — de Tanker og Anskuelser, der raader i de videste Kredse af Befolkningen om, at De maa indtage en klar og bestemt, saa fast og frimodig, men naturligvis korrekt, Optræden over for de fremmede Magthavere i Landet. En saadan Indstilling vilde være tilkendegivet ved en Skrivelse som af mig nævnt til Renthe-Fink.

Hvor langt vi kan holde, ved jeg ikke, men baade Folket og Fornuften har efter min Opfattelse Krav paa, at vi viser, hvor vi staar.

29.

Skrivelse fra E. Thune Jacobsen.

Den parlamentariske Kommission har anmodet mig om at oplyse, naar og af hvem inden for dansk Administration det over for den tyske Befuldmægtigede efter Besættelsen blev gjort gældende, at man fra dansk Side maatte holde for, at kun Forbrydelser begaaet af Medlemmer af den tyske Værnemagt kunde paadømmes af tyske militære Domstole og efter tysk Straffelov, idet dette Standpunkt skulde være i Overensstemmelse med de almindelige Tilsagn, som fra tysk Side ved Besættelsen var givet med Hensyn til Landets politiske Uafhængighed.

Jeg skal søge at belyse dette Spørgsmaal og dermed ogsaa Spørgsmaalet om dansk Retsplejejurisdiktion under Besættelsen indtil 29. August 1943, men maa gøre opmærksom paa, at jeg personlig kun deltog i Forhandlingerne herom i de første Dage under Besættelsen, paa et Tidspunkt, hvor jeg var Rigspolitichef, og at de Forhandlinger, der medførte den endelige Ordning af dette Spørgsmaal, blev ført af Udenrigsministeriet og Justitsministeriet og blev tilendebragt, længe før jeg blev Justitsminister i Juli 1941. Mine Oplysninger maa saaledes suppleres af de fornævnte to Ministerier.

I Dagene straks efter Besættelsen foretog den tyske Værnemagt og dens Organer Razziaer saavel i København som i Provinsen og anholdt adskillige Danske, hvoraf nogle omgaaende blev sendt til Tyskland. Da dette efter min Opfattelse var uforeneligt med det givne Tilsagn om vor Suverænitet og vilde være ødelæggende for Politiets Opgave, at opretholde Ro og Orden, foranledigede jeg, at Udenrigsminister Munch indkaldte de tyske Myndigheder til et Møde i Udenrigsministeriet.

Dette Møde blev afholdt den 12. April 1940. Her var bl. a. til Stede fra tysk Side Gesandten Renthe-Fink og den tyske Værnemagts Forbindelsesofficer Kapitän zur See Howoldt og fra dansk Side Udenrigsminister Munch, Direktør Mohr og jeg. Jeg erindrer ikke, om ikke Justitsministeriet var repræsenteret ved Departementschef Svendsen.

Jeg havde belavet mig paa at tage Ordet for at beklage mig over de Anholdelser af danske Borgere, som havde fundet Sted, men den tyske Gesandt tog straks Ordet og oplyste, at Sager angaaende Spionage, Sabotage og Zersetzung over for den tyske Værnemagt efterFolkeretten og den tyske militære Lovgivning og Straffe-retspleje var undergivet den tyske Krigsret, og at man fra Værnemagtens Side selv agtede at gennemføre Undersøgelser og Domfældelser i disse Sager ved sine egne Organer. Jeg var øjeblikkelig klar over, at en saadan Ordning i Løbet af kort Tid maatte medføre, at et dansk Styre vilde falde sammen. Hvis man unddrog det danske Politi et saa vigtigt Omraade af Retsplejen, vilde det betyde, at Politiet, hver Gang Tyskerne anholdt en Dansker, paa Spørgsmaalet om Grunden hertil vilde møde Svaret: Det er en Sag, der ikke kommer jer ved, den drejer sig om Spionage, Sabotage eller Zersetzung. Enhver Person, der i Tyskernes Øjne var misliebig, vilde herefter kunne trækkes bort fra dansk Jurisdiktion, og naar man saa paa de Anholdelser, der allerede var foretaget, maatte man antage, at Tyskerne vilde betragte enhver som misliebig, der før Besættelsen havde udtalt sig imod Nazismen, og som nu kunde tænkes at stille sig hindrende i Vejen for Nazismens Indførelse i Danmark. Der protesteredes derfor ogsaa fra dansk Side herimod, og under de Drøftelser, der i Mødet fandt Sted, blev man enig om, at Bekæmpelsen af de nævnte Forbrydelser skulde ske ved et Samarbejde mellem det danske Politi og det tyske Militær, og saaledes at selve den politimæssige Undersøgelse, eventuelt Anholdelse og Fængsling skulde foretages af danske Politimyndigheder, og at anholdte og fængslede skulde hensættes i danske Fængsler. Under Forhandlingerne blev der fra tysk Side lagt særlig Vægt paa, at alle Sager af denne Art kom til at henhøre under en enkelt dansk Embedsmand, saaledes at Behandlingen i sin Helhed, dermed ogsaa Ledelsen af den politimæssige Undersøgelse, varetoges af denne. Jeg regnede med, at ogsaa Domfældelser i disse Sager vilde komme til at høre under dansk Ret, og Udenrigsministeriet har formentlig haft samme Opfattelse.

Jeg rejste derefter Spørgsmaalet om de Anholdelser, som havde fundet Sted ved den tyske Værnemagts Organer, og fordrede, at de Personer, der var blevet anholdt, blev givet os tilbage, idet jeg vilde være ude af Stand til at opretholde Ro og Orden i Landet, om disse Anholdelser skulde staa ved Magt. Saavel den tyske Gesandt som Værnemagtens Repræsentant, Kaptajn Howoldt, gjorde opmærksom paa, at de Personer, som var anholdt, forud var Værnemagten bekendt som farlige, og man nægtede derfor at udlevere dem. Jeg anmodede imidlertid om, at jeg i Enrum maatte drøfte Spørgsmaalet med Kaptajn Howoldt, og under denne Forhandling, der varede en halv Times Tid, lykkedes det mig at opnaa hans Løfte om, at han vilde sætte disse Personer paa fri Fod, saavel dem, der var ført til Tyskland, som dem, der hensad i tyske Fængsler i Danmark. De paagældende blev alle frigivet.

Samme Aften søgte jeg daværende Justitsminister Unmack Larsen i Justitsministeriet, meddelte ham, hvad der var passeret i Mødet og gjorde opmærksom paa, at man maatte søge snarest at etablere en Ordning, hvorefter Sager angaaende Spionage, Sabotage eller nedbrydende Virksomhed over for de tyske Besættelsestropper blev overdraget til en enkelt Embedsmand, og at man ogsaa sørgede for, at alle de paagældende Sager kom til Behandling hos én bestemt Dommer.

Den 15. April udsendte derefter Justitsministeren en Skrivelse til Statsadvokaterne, Politidirektøren i København og samtlige Politimestre. Skrivelsen vedlægges i Afskrift.

I de følgende Dage har der formentlig været ført visse Forhandlinger mellem Udenrigsministeriet og det tyske Gesandtskab, idet det tyske Gesandtskab den 17. April sendte den danske Udenrigsminister en Skrivelse, hvoraf jeg vedlægger en Afskrift. Skrivelsen var til Stede i det Møde, som fandt Sted den 17. April 1940 i Udenrigsministeriet, og hvori deltog Udenrigsministeriets Direktør, Mohr, Departementschef Svendsen, Rigspolitichefen, Departementschef Winther, Indenrigsministeriet, samt de Herrer Hoffmeyer og Svenningsen, og fra tysk Side den tyske Gesandt og Viceregeringspræsident Kanstein. Efter hvad der fremgaar af Justits-

ministeriets Akter, synes det her første Gang formentlig fra Udenrigsministeriets Side at være gjort gældende over for Tyskerne, at den tyske Besættelse ikke var en krigerisk Besættelse og at dette maatte faa den Følge, at ogsaa Sager angaaende Sabotage, Spionage m. v. over for Besættelsesmagten skulde paadømmes af danske Domstole. I Udenrigsministeriets Referat af Mødet lyder den omhandlede Passus saaledes: »Da det ikke drejer sig om en krigerisk Besættelse af Landet, maatte man fra dansk Side holde paa, at kun Forbrydelser begaaet af Medlemmer af den tyske Værnemagt kunde paadømmes af tyske militære Domstole og efter tysk Straffelov. Dette Standpunkt var i Overensstemmelse med de almindelige Tilsagn, som fra tysk Side ved Besættelsen var blevet givet med Hensyn til Landets politiske Uafhængighed.« Fra tysk Side indtog man et herfra afvigende Standpunkt, som det fremgaar af Noten af 17. April 1940.

Hvad der derefter er passeret, skal i store Træk være følgende: I en Note af 24. April 1940 erklærede Gesandtskabet sig dog villig til Forhandling om, at det blev overladt de danske Domstole at paadømme saadanne Sager paa Betingelse af, at der fra dansk Side blev tilvejebragt betryggende strafferetlige og processuelle Lovbestemmelser. Der fandt en Række mundtlige Forhandlinger Sted, i hvilke jeg som Rigspolitichef ikke deltog, og ved en Note af 1. Maj 1940 erklærede den danske Regering sig beredt til Forhandling. I Justitsministeriet blev der derefter udarbejdet Udkast til en særlig Straffelov med særlige straffeprocessuelle Bestemmelser, idet det maatte erkendes, at den gældende danske Straffelov ikke gav Hjemmel til at straffe Angreb paa den tyske Værnemagt paa tilstrækkelig kraftig Maade. I Udkastet var der foreslaaet meget strenge Straffe, dog i intet Tilfælde Livsstraf. Udkastet blev paa et Møde i Udenrigsministeriet overgivet det tyske Gesandtskab. Der kom imidlertid ikke Svar fra tysk Side, og paa Forespørgsler blev der svaret, at Sagen var under Overvejelse i Berlin. Under de Forhandlinger, der gik forud for Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941, og som blev ført af Udenrigsministeriet og det danske Justitsministerium ved Justitsminister Harald Petersen, blev fra tysk Side oplyst, at man ikke havde kunnet gennemføre Forslaget om en Overenskomst om, at de danske Domstole overtog Paadømmelse af alle Sager vedrørende Forbrydelser mod den tyske Værnemagt, som var begaaet her i Landet. Det blev oplyst, at den tyske Overkommando havde krævet, at visse Forbrydelser, navnlig Spionage, vedblivende skulde høre under tysk Krigsret. Det tyske Gesandtskab havde ment, at Forudsætningerne for en Overenskomst herefter var bristet, og man havde i Stedet bestræbt sig for saa vidt muligt at faa alle Sager af den Art, der var forekommet, henlagt til de danske Domstole.

Dette var ogsaa hidtil lykkedes bortset fra et enkelt Tilfælde, hvor en Dansker havde stjaalet et tysk Maskingevær. Han blev dømt herfor ved tysk Krigsret, men ved Forhandling lykkedes det at faa gennemført, at Straffen blev afsonet i dansk Fængsel. Loven af 18. Januar 1941 (Ørum-Loven), der havde indført strenge Straffe for Forbrydelser mod Værnemagten, skulde bevirke, at det blev lettere at faa disse Sager henlagt til de danske Domstole.

Men Stillingen var herefter i Begyndelsen af 1941, før jeg tiltraadte som Justitsminister, den, at den danske Regering accepterede den Kendsgerning, at den tyske Værnemagt i givet Fald overtog Undersøgelsen og Paadømmelsen i de Sager, der drejede sig om Sabotage, Spionage og Zersetzung, saaledes f. Eks. ved Sabotagetilfælde mod de tyske Telefonledninger i Silkeborg Politikreds i Sommeren 1941 og nogle Sager mod Personer, der havde skjult tyske Desertører. Da i Midten af 1942, altsaa i min Ministertid, den illegale danske Virksomhed og Sabotagen tiltog og i en Række Tilfælde danske Statsborgere blev anholdt af Tyskerne og hensat i tysk Fængsel, saaledes at Undersøgelsen af Sagen og i visse Tilfælde ogsaa Paadømmelsen af den skete ved tysk Krigsret, blev der i Udenrigsministeriet og Justitsministeriet foretaget en Undersøgelse af, hvorvidt den tyske Fremgangsmaade kunde siges at stride mod Folkerettens Regler. Man kom imidlertid til det Resultat, at dette ikke kunde siges at være Tilfældet; de folkeretlige Regler gav Hjemmel for den tyske Fremgangsmaade i Tilfælde af krigerisk Besættelse, men det var usikkert, i hvilket Omfang der kunde sluttes herfra til den fredelige Besættelse, for hvilken selvstændige folkeretlige Regler ikke fandtes. Det blev fastslaaet som et Resultat af den stedfundne Undersøgelse, *at* den tyske Værnemagt i tysk militær Straffelovgivning og tysk militær Strafferetspleje, der i Praksis ikke væsentligt afveg fra

dansk militær Ret, havde Hjemmel til at lade disse Sager paakende ved tysk Krigsret, *at* saadan Paakendelse ikke var i Strid med Folkerettens Regler eller Sædvaneret, og *at* der ikke forelaa nogen almindelig Aftale om, at Paadømmelsen skulde overlades de danske Domstole. Man føjede til, at det dog bedst stemte med den fredelige Besættelses Begreb, at Paadømmelsen overlodes de danske Domstole, saafremt der herved kunde ydes den tyske Krigsmagt tilstrækkelig Beskyttelse. Dette sidste kunde dog kun overfor os selv virke som et Direktiv for Bestræbelserne.

Saavel i et Ministermøde som i et Møde med det af de fem Partier i Rigsdagen, der samarbejdede med Regeringen, nedsat Forhandlingsudvalg afgav jeg en Redegørelse for hele dette Jurisdiktionsspørgsmaal, saaledes som ovenfor refereret, og saavel Ministermødet som det nævnte Udvalg tiltraadte, at der fra min Side arbejdedes videre paa den Linie, der hidtil var fulgt: at man i hvert enkelt Tilfælde, hvor Tyskerne gjorde Fordring paa at overtage en Sag, ved Forhandling søgte at opnaa, at den blev overgivet til danske Politi- og Domsmyndigheder.

Da Spørgsmaalet var af overordentlig stor Betydning, fandt jeg det imidlertid rigtigt for Fremtidens Skyld ogsaa i Statsraadet at redegøre for, hvad der som anført var blevet fastslaaet, og udbede mig Statsraadets Tilslutning til, at der fra min Side blev arbejdet videre paa den Linie, som hidtil havde været fulgt. Tilslutning blev da ogsaa givet af Statsraadet.

Som det af foranstaaende Redegørelse vil ses, havde dette System med dansk Justitsvæsen i de særlige Anliggender, som var Bærepillen for Samlingsministeriets Politik over for de tyske Magthavere, ikke nogen paalidelig Grundvold, da det kun var anerkendt med Forbehold, der til enhver Tid kunde frembringe større eller mindre Huller i Gennemførelsen. — Og set i Forhold til vort danske Samfund var dets Vanskeligheder ikke mindre. Befolkningen hæftede sig stærkt ved de Undtagelser fra Systemet, som Tyskerne gjorde, og vilde betragte dem som Brud paa de fra tysk Side givne Tilsagn ved Besættelsens Begyndelse, og Folk, der kom under dansk Retsforfølgning, syntes undertiden tilbøjelig til at mene sig udsat for daarligt Landsmandsskab, idet de savnede Forstaaelse af, hvad der maatte være Vilkaaret for at slippe for direkte tysk Retshaandhævelse. Vilkaaret: at den Haandhævelse, vi selv præsterede, ogsaa paa Tyskerne kunde gøre Indtryk af at være reel, var nemlig ueftergiveligt.

En uddybende Redegørelse for dette Forhold findes i min oftnævnte Bog »Paa en Urias Post«, Kap. 10, Side 105—108, hvortil jeg kan henvise.

Jeg ønsker sluttelig at tilføje, at der ved Gennemførelsen af Sagerne i de særlige Anliggender gennem alle Led af Ministeriets Administration fra Justitsministeren til yngste Politibetjent som en rød Traad gik en Bestræbelse for at gøre en Indsats for Landsmænd, der trængtes fra tysk Side. Ofte formede den sig som en officiel Forhandling, ofte som en Undladelse af at reagere paa Anmeldelser eller under Forhør afværge for stor Aabenmundethed hos Sigtede, i talrige Tilfælde som en Underhaandsoplysning til Sigtede om en forestaaende Anholdelse eller som en Lukken Øjnene for iagttagne Forseelser. Jeg venter, at Beretninger herom engang vil komme frem og vise Befolkningen, paa hvilken Maade Justitsmyndighederne fra de højeste til de laveste i den ondeste Tid i Landets Historie søgte at løfte Skjoldet for den.

Hellerup, den 4. Maj 1947.

E. Thune Jacobsen.

Til Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

JUSTITSMINISTERIET

Underbilag 1.

København, den 15. April 1940.
J. Nr. 1940—745.

Justitsministeriet har idag tilskrevet Rigsadvokaten saaledes:

»Den 12. April 1940 har der i Udenrigsministeriet fundet en Forhandling Sted med den tyske Gesandt og tyske Militærmyndigheder angaaende Forbindelsen mellem de danske Politimyndigheder og de tyske Militærmyndigheder.

Fra tysk Side fremsattes Forslag om Udpegelse af en Forbindelsestjenestemand til Sikring af Samarbejdet mellem dansk Politi og tysk Militær i Bestræbelsen for at modvirke Spionage, Sabotage og nedbrydende Virksomhed (Zersetzung) overfor de tyske Besættelsestropper.

Under Drøftelserne blev det fastslaaet, at Bekæmpelsen af de nævnte Forbrydelser skulde ske ved Samarbejde mellem det danske Politi og det tyske Militær, men saaledes at selve den politimæssige Undersøgelse og eventuel Anholdelse og Fængsling skulde foretages af danske Politimyndigheder, og at eventuelle anholdte og fængslede skulde hensættes i danske Fængsler.

Under Forhandlingerne blev der fra tysk Side lagt særlig Vægt paa, at alle Sager af denne Art henhørte under en enkelt Embedsmand, saaledes at Behandlingen i dens Helhed, derunder ogsaa den politimæssige Ledelse af Undersøgelserne, varetages af denne.

Under Henvisning hertil skal man herved i Medfør af Retsplejelovens § 716 anmode Hr. Rigsadvokaten om at overdrage Behandlingen af alle Straffesager, hvor der fremsættes Sigtelse for Spionage, Sabotage og nedbrydende Virksomhed overfor de tyske Besættelsestropper, til Statsadvokat Harald Petersen, saaledes at denne i Medfør af Retsplejelovens § 802 ogsaa overtager de vedkommende Politimestre, i København Politidirektøren, efter almindelige Regler paahvilende Opgaver, for saa vidt angaar de paagældende Sager.

Man skal derhos anmode Dem om at paalægge Statsadvokaten at søge Behandlingen af alle de nævnte Sager henlagt til Københavns Byret, saaledes at Sagerne der behandles af en bestemt Dommer.«

Hvilket herved meddeles.

P. M. V.
E. B.
Herfelt.

Til Statsadvokaterne, Politidirektøren i København og samtlige Politimestre.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
Kopenhagen.

Underbilag 2.

Kopenhagen, den 17. April 1940.
Nr. D. Pol. 3/588.

Herr Minister!

In den letzten Tagen ist wiederholt die Frage aufgeworfen worden, inwieweit die Lage auf dem Gebiete der Strafrechtpflege durch die Anwesenheit deutscher Truppen in Dänemark beeinflusst wird. Meine Regierung steht auf dem Standpunkt, dass von den deutschen Wehrmachtsgerichten nur Handlungen abzuurteilen sind, die den Zweck der Besetzung vereiteln oder vereiteln sollen, oder die sich unmittelbar gegen die Wehrmacht, ihre Angehörigen oder ihr Gefolge richten. Die Wehrmachtsgerichte wenden deutsches Strafrecht an. Ich wäre dankbar, wenn die Bevölkerung in geeigneter Weise darauf aufmerksam gemacht würde.

Genehmigen Sie, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

(sign.) **Renthe-Fink.**

Gesandter und Bevollmächtigter
des Reiches.

Seiner Exzellenz
Dem Königlich Dänischen Minister des Äussern,
Herrn Dr. phil. P. Munch, Kopenhagen.

Oversættelse.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København.

ad Underbilag 2.

København, den 17. April 1940.
Nr. D. Pol. 3/588.

Hr. Minister!

I de sidste Dage er det Spørgsmaal gentagne Gange blevet rejst, hvorvidt Stillingen paa Strafferetsplejens Omraade paavirkes af tyske Troppers Tilstedeværelse i Danmark. Min Regering staar paa det Standpunkt, at kun saadanne Handlinger skal paadømmes af de tyske Værnemagtsdomstole, som umuliggør eller tilsigter at umuliggøre Formaalet med Besættelsen, eller som direkte er rettet mod Værnemagten, mod Personer, der hører til Værnemagten eller som er ansat i dennes Tjeneste. Værnemagtsdomstolene anvender tysk Strafferet. Jeg vilde være taknemmelig for, om Befolkningen paa passende Maade maatte blive gjort opmærksom herpaa.

Modtag, Hr. Minister, Forsikringen om min udmærkede Højagtelse.

(sign.) **Renthe-Fink.**

Rigets Gesandt og Befuldmægtigede.

Hans Excellence
den Kongelig Danske Udenrigsminister,
Hr. Dr. phil. P. Munch, København.

C.

Omdannelsen af Ministeriet 8. Juli 1940.

30.

Øster Allé 5, den 12. April 1946.

Hr. Folketingsmand, Dommer Holm, Formand for Kommissionen af 19. December 1945.

Jeg tillader mig herved at tilstille den højtærede Kommission de af denne ønskede Beretninger om min Deltagelse i Forhandlingerne om Dannelsen af Samlingsregeringerne af 10. April*) og 8. Juli 1940.

Ærbødigst

P. Munch.

Dannelsen af Samlingsregeringen af 8. Juli 1940.

I Slutningen af Maj 1940 begyndte i Dele af Pressen en Diskussion om Ændring af Ministeriets Sammensætning. Den 29. Maj gjorde Statsministeren opmærksom derpaa ved et Ministermøde. Fra konservativ Side svarede man, at der i det konservative Parti var Ønsker om Fagministerier til de nye Ministre. Fra Venstres Side sagde man derimod, at Forudsætningerne for Samlingsregeringen hidtil var opfyldt, saa man saa ingen Grund til Ændringer. I den følgende Tid berørtes Spørgsmaalet gentagne Gange ved Ministermøder; man kom ind paa den Tanke, at nogle af de nye Ministre eventuelt kunde overtage visse Omraader i forskellige Ministerier. Til sidst forelagde Statsministeren en Plan derfor, men denne syntes ikke det konservative Parti tilfredsstillende, og det endte med, at man den 14. Juni udsendte en Meddelelse om, at der paa konservativt Initiativ var forhandlet om Ændringer i Ministeriets Ordning, men at man til Slut fra alle Sider havde udtalt Villighed til Samarbejde paa det hidtidige Grundlag.

Den Uro, der havde været om Ministeriet, kom imidlertid snart igen. Statsministeren mødte den stadig, og han fik til sidst det Indtryk, at der burde gøres noget for at komme ud over den. Den 26. Juni sagde han mig, at han var kommet til det Resultat, at det konservative Ønske om Indskrænkning af Ministrenes Antal burde imødekommes; Statsminister og Udenrigsminister maatte nødvendigvis blive, men Socialdemokraternes Antal kunde indskrænkes, og Christmas Møller kunde blive Handelsminister; desuden kunde der dannes et Samarbejdsudvalg, hvor de 4 Partier og Retsforbundet var med, og man kunde udsende en fælles Henvendelse til Befolkningen. Han havde om Formiddagen talt med Kongen, der havde sagt, at det var godt, om han kunde indskrænke Antallet af Ministre.

Derefter førte Statsministeren Spørgsmaalet frem i Ministeriet. Han lagde her Hovedvægten paa den fælles Henvendelse til Befolkningen, men føjede til, at man kunde ogsaa drøfte Formindskelse af Ministeriet og Fordeling af Ministerierne. Det overdroges Stauning, Krag, Christmas Møller og mig at forme Forslag til den fælles Udtalelse.

Den 28. Juni forelagdes dette Forslag i Ministeriet. Stauning havde skrevet det, og der var ikke ved vor Forhandling om det sket væsentlig Ændring deri.

Den 29. Juni havde de 4 Ministre Møde med Partiformændene. Hauch var dog her med i Stedet for Krag, der var syg. Knud Kristensen var ikke tilfreds med Henvendelsens Form; han fandt, at den sagde for lidt. Man diskuterede, om Ministertallet burde være 11 eller 14; jeg foretrak de 14, stadig ud fra den Betragtning, at Ministeriet burde være saa fyldigt et Udtryk for Partierne som muligt. Under et Ophold mellem Møderne henvendte de konservative Deltagere sig til Stauning for at sige ham, at det var Det konservative Partis Ønske, at man skulde skifte Udenrigsminister. Stauning meddelte mig dette umiddelbart derefter; han sagde, at han havde svaret, at det ikke vel lod sig gøre at skifte Udenrigsminister, og at den eneste Afløser, der kunde være Tale om, var Erik Scavenius; de Konservative havde intet sagt om denne Mulighed, men fastholdt deres Ønske. Stauning og jeg havde tidligere vekslet Ord om en saadan Mulighed, men jeg vidste fra Samtale med Scavenius, at han ikke var villig. Efter at Stauning havde fortalt mig om den konservative Henvendelse, talte jeg med Dahlgaard, Jørgen Jørgensen og

*) jfr. foran A. Nr. 1.

Oluf Steen derom. De var alle stærkt imod, og sagde desuden, at Scavenius ikke ved Ministeriets Sammensætning kunde regnes med i Antallet af Repræsentanter for det radikale Parti.

Ved et senere Møde samme Dag, den 29. Juni, drøftedes den paatænkte Henvendelse til Befolkningen atter, og der opnaaedes nu Enighed om den. Den 2. Juli udsendte Formændene for de 5 Partier Henvendelsen.

Den 2. Juli holdtes endvidere Møder om Ministeriets Ordning. Ved et Møde om Eftermiddagen fremførtes fra konservativ Side Ønsket om Udenrigsministerskifte i den Form, at Socialdemokratiet som det største Parti skulde have Statsministeriet, Venstre som det næststørste Udenrigsministeriet. Krag var syg den Dag, men Hauch sagde paa Venstres Vegne, at Venstre intet saadant Ønske havde, og at det ikke kunde slutte sig til de konservative Planer om en Ændring i Udenrigsministeriet. Ved et Møde, vi havde samme Aften, meddelte de konservative Deltagere, at Partiet nu frafaldt Ønsket om Udenrigsministerskifte.

Den 3. Juli var Statsministeren som sædvanlig om Onsdagen hos Kongen. Han sagde mig bagefter, at Kongen havde talt om, at der i nogle Kredse var Ønske om et Udenrigsministerskifte med Scavenius som Efterfølger paa denne Post. Da Stauning fortalte mig dette, foreslog jeg, at vi sammen skulde tage en Samtale med Scavenius om hele Stillingen. Scavenius afviste her ganske Tanken om at træde til, han vilde ingen Nytte kunne gøre, sagde han. Den 4. Juli meddelte Stauning dette til Kongen.

Den 4. Juli om Eftermiddagen ved et Møde, vi havde med Partiformændene, fremsatte Stauning imidlertid en Plan, der tog Hensyn til de Ønsker, der var fremme om Deltagere udefra. Der skulde være 12 Ministre: 2 hentede udenfor Rigsdagen, 4 Socialdemokrater, 2 af hvert af de 3 andre Partier. De Konservative sagde straks, at denne Plan var den, der tiltalte dem mest af det, der hidtil havde foreligget, og efter et Partimøde meddelte de Statsministeren, at de sluttede sig til den. Ogsaa Venstre holdt imidlertid Partimøde, og efter dette ønskede deres Repræsentanter Møde med Ministerudvalget, Krag var her med; Venstre erklærede bestemt, at Partiet ikke kunde gaa ind paa at faa udenforstaaende med i Ministeriet; Venstre ønskede nu at faa Landbrugsministeriet. Dette sidste var Socialdemokraterne afgjort imod. Ud paa Aftenen kom det til et nyt samlet Møde. Her dukkede den Tanke op, at der kunde være tre Ministre af Venstre, hvoraf en uden Portefeuille. Jeg sagde straks, at det syntes mig at være udmærket, hvis Krag vilde blive i Ministeriet, enten saaledes, at han var knyttet som hidtil til Udenrigsministeriet, eller saaledes at han overtog en af Afdelingerne i dette.

Ved et nyt Møde i Venstre samledes man om, at Krag skulde knyttes til Udenrigsministeriet som hidtil, Knud Kristensen være Indenrigsminister, Brorsen Trafikminister. Ved fælles Møde enedes man derefter om 5 Socialdemokrater, 3 af Venstre, 2 Konservative og 2 Radikale.

Den 5. Juli forelagde Stauning denne Liste for Kongen. Han meddelte mig derefter, at Kongen var villig til at beholde det nuværende Ministerium, men skulde det ændres, ønskede han, at der skulde ske noget for at imødekomme Ønskerne om Deltagere udefra, og at Kongen igen havde spurgt om Scavenius. Som Følge deraf talte Stauning og jeg atter med Scavenius. Han fastholdt sin Afvisning, men gik ind paa at tale med Kongen. En saadan Samtale fandt Sted, men Scavenius afslog atter at deltage i Ministeriet.

Om Aftenen samme Dag var der Ministermøde om Situationen. Der forelaa her Rygter om Møder af Nationalsocialister og deres Venner, hvor der lagdes Planer om et nyt Ministerium, og hvorefter de skulde regne med, at Kongen vilde gaa ind paa deres Krav. Dette var jo ubegrundet. Under Mødet tog Stauning til Kongen, han fik dèr bekræftet, at der intet Grundlag var for Rygterne, men da han kom tilbage derfra, meddelte han tillige, at Kongen vedblivende delte Ønsket om Deltagelse i Ministeriet af udenfor staaende og et Udenrigsministerskifte. Stauning fastslog, at Stemningen i Ministeriet var stærkt imod Udenrigsministerskifte, men jeg sagde bestemt, at det var udelukket at holde fast ved dette Standpunkt, hvis det vedblivende voldte Vanskeligheder. Mødet endte med, at vi enedes om, at, som det nu laa, maatte Stauning i det hele have frie Hænder under Forhandlingen med Kongen. Lørdag den 6. Juli sagde Stauning mig, at han udefra havde faaet en Meddelelse, hvoraf han sluttede, at Scavenius følte sig tiltalt af Tanken om to uden for Rigsdagen som Ministre; han havde begyndt Forhandlinger om to udenforstaaende, og han vilde nu igen tale med Scavenius. Lørdag Eftermiddag fik jeg Meddelelse om, at Scavenius var gaaet ind paa at tage Udenrigsministeriet. I Drøftelsen af den nærmere Ordning af det nye Ministerium, der fandt Sted indtil dettes Udnævnelse Mandag den 8. Juli, tog jeg ikke Del.

P. Munch.

31.

København, 7. Juni 1946.

I Skrivelse af 3. April d. A. har Kommissionen udbedt sig en skriftlig Redegørelse vedrørende min Deltagelse i Forhandlingerne om Dannelsen af Samlingsregeringen af 8. Juli 1940. I denne Anledning skal jeg meddele følgende:

Efter at det i et Ministermøde i Slutningen af Maj fra konservativ Side var tilkendegivet, at Partiet ønskede en Omdannelse af Regeringen, saaledes at Venstre og de Konservative fik Andel i Fagministerierne, udtalte Statsministeren i Ministermøde d. 7. Juni, at han efter forskellige Forhandlinger og Overvejelser i de sidste Dage maatte svare de Konservative, at de to gamle Regeringspartier ikke kunde imødekomme Ønsket om en Regeringsdannelse i den angivne Retning; derimod kunde der maaske findes en Form for en mere aktiv Medvirken i Regeringsarbejdet af de nye Ministre. I Tilslutning dertil blev det fra Venstres Side erklæret, at man ikke nærede Ønsker om en ændret Form for Samarbejde, men kunde tænke sig, at der paa frivillig Grund skete en vis Deling af Forretningerne mellem Ministrene.

Dagen efter meddelte de konservative Ministre, at de for deres eget Vedkommende ikke vilde fastholde det konservative Ønske om Ændring af Regeringen. I Ministermøde den 10. Juni kom Statsministeren nærmere ind paa Spørgsmaalet om Overførelse af visse Forretningsomraader til de nye Ministre, men man naaede ikke derved frem til noget Resultat, og den 14. Juni blev det — efter at den konservative Rigsdagsgruppe havde godkendt, at Partiets Ministre havde opgivet Ønsket om en Regeringsomdannelse — i Ministermøde fastslaaet, at saavel de Konservative som Venstre var rede til at fortsætte paa det bestaaende Grundlag.

Imidlertid blev Spørgsmaalet om en Ændring af Regeringen taget op paany af Statsministeren i Ministermøde den 27. Juni. Forinden havde Sagen været indgaaende drøftet i et Møde af de socialdemokratiske Ministre, hvor der — dels under Hensyn til den stadige Kritik over Regeringens Sammensætning, dels paa Grund af den tiltagende Uro omkring det nazistiske Parti og Bondepartiet — blev Enighed om at søge dannet en egentlig Samlingsregering af almindelig Størrelse og med Porteføljer til alle Ministre. Det blev fra min Side fremhævet, at det maatte være et Led i en saadan Regeringsdannelse, at der blev etableret et snævert Samarbejdsudvalg indenfor de 4 Rigsdagspartier som fast Bindeled mellem disse og den nye Regering.

Ud fra disse Retningslinier anbefalede Statsministeren, at Partierne skulde danne en fælles dansk Front, udadtil og indadtil. manifesterende virkelig Samvirken og Sammenhold. Planen vandt Tilslutning fra alle Sider og blev nærmere udformet i de følgende Dage. Samarbejdsudvalget — hvori ogsaa Retsforbundet blev repræsenteret — nedsattes derefter den 2. Juli, fremskyndet ved nazistiske Demonstranters Sammenstød med Politiet den 30. Juni i Roskilde. I de nærmere Forhandlinger om Sammensætningen af den nye Regering tog jeg ikke Del. Som bekendt enedes man den 4. Juli om en Ministerliste, der udelukkende omfattede Politikere, deriblandt Dr. Munch som Udenrigsminister. (Om det paa et tidligere Tidspunkt fra konservativ Side fremsatte, men senere frafaldne Krav om Dr. Munchs Afgang som Udenrigsminister er jeg ikke i Stand til at give præcise Oplysninger).

Kongen, for hvem Statsministeren den 5. Juli forelagde den aftalte Ministerliste, ansaa imidlertid ikke denne for tilfredsstillende, idet han fandt, at der burde tages Hensyn til Ønsker, som var fremme om, at Personer udenfor Rigsdagen fik Sæde i Regeringen. Det blev herefter i et Ministermøde tiltraadt, at Statsministeren skulde søge gennemført følgende Sammensætning af Regeringen, som han selv tidligere havde anbefalet Partierne, men ikke faaet Tilslutning til: 4 Socialdemokrater, 2 Radikale, 2 Venstre, 2 Konservative og 2 udenfor Partierne. Sent om Aftenen blev denne Fordeling tiltraadt af Kongen, og Ministrene gav derpaa Statsministeren fri Hænder til at danne Ministeriet paa dette Grundlag.

Statsministerens afsluttende Forhandlinger angaaende Regeringsdannelsen har jeg ikke nærmere Kendskab til.

V. Buhl.

32.

København, 16. April 1946.

Til Formanden for Den parlamentariske Kommission, Hr. Dommer A. G. Holm, M. F. Rigsdagen, Christiansborg, K.

Som Svar paa Deres Henvendelse af 2. og 3. April om min Deltagelse i Forhandlingerne henholdsvis den 9. og 10. April*) samt den 8. Juli 1940 om Dannelsen af en Samlingsregering skal jeg høfligst oplyse:

.....

Ved Forhandlingerne om en Omdannelse af Regeringen den 8. Juli udtrykte jeg, ogsaa ud fra den Opfattelse, at et Fagministerium med Ministre fra alle Partier ikke vilde være tilstrækkelig handlekraftigt, min Betænkelighed og stillede paa Partiets Vegne følgende Betingelser for at indgaa i en Samlingsregering:

1. En Handelspolitik, der tilsigter at skabe den størst mulige Eksport og Import.
2. Ligelighed i Erhvervs- og Prispolitikken.
3. En Lønpolitik tilpasset efter Erhvervenes Bæreevne og med Udelukkelse af Arbejdskampe.
4. Maalbevidste Bestræbelser for at fremme Arbejdskraftens Bevægelighed.
5. Ændringer i Sociallovgivningen med det Formaal at gøre Folk interesserede i at hjælpe sig selv og at skaffe sig Arbejde.
6. Forenkling af Administrationen, bl. a. ved Ophævelse af Det erhvervsøkonomiske Raad og Valutacentralens Omdannelse.
7. Tidssvarende og paakrævede Reformer paa det finansielle Omraade.

Disse Spørgsmaal blev under de følgende Forhandlinger bl. a. mellem Statsminister Stauning og Partiformændene besvaret tilfredsstillende, hvorefter Venstre erklærede sig rede til at deltage i den nye Samlingsregering med Fagministre.

Med Højagtelse

Knud Kristensen.

*) Note jfr. foran A. Nr. 4.

33.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 3. April 1946.

Til fhv. Udenrigsminister Hr. Christmas Møller.

Kommissionen udbeder sig en skriftlig Redegørelse vedrørende Deres Deltagelse i Forhandlingerne om Dannelsen af Samlingsregeringen af 8. Juli 1940.

Lignende Redegørelse har Kommissionen udbedt sig fra de Herrer P. Munch, Vilh. Buhl og Knud Kristensen.

Holm.

Eigil Olsen.

Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Besvarelse af Kommissionens Skrivelse af 3. April tillader jeg mig hoslagt at fremsende en kort Redegørelse.

I Løbet af Maj Maaned 1940 blev det efter den konservative Rigsdagsgruppes Opfattelse mere og mere klart, at den store Samlingsregering paa 18 Medlemmer ikke var et tilstrækkelig stærkt og handlekraftigt Apparat til at møde de Situationer, som man var klar over efterhaanden vilde opstaa, naar Tyskernes Krav blev større og større. Endvidere herskede der en ikke ringe Utilfredshed med Ordningen med Ministre uden Portefølje, idet man mente, at saavel de konservative som Venstre-Ministrene ogsaa maatte have fuldstændig Ligestilling med de gamle Ministre. Foruden denne Betragtning gjorde to andre Hovedsynspunkter sig gældende; fra adskillige Sider — ogsaa inden for den konservative Rigsdagsgruppe — mente man, at den Mand, Udenrigsminister P. Munch, som havde et ganske særligt Ansvar for den forsvarsnihilistiske Stemning, som havde raadet i Danmark, burde træde tilbage som Udenrigsminister, fordi hans Politik ved den 9. April havde lidt et ganske særligt Nederlag. Den anden Betragtning var den, som maaske raadede noget i den konservative Rigsdagsgruppe, men i øvrigt i udentings konservative Kredse, og ogsaa blev gjort gældende i Pressen (Berlingske Tidende), at det vilde være heldigt, om der blev udnævnt nogle enkelte ledende Erhvervsfolk til Ministre.

Den 3. Juni 1940 sendte de to konservative Gruppeformænd og de 3 konservative Ministre Statsministeren følgende Skrivelse:

Strengt fortroligt. *3. Juni 1940.*

Til Hr. Statsminister Th. Stauning, MF., FM.
Statsministeriet.

Vi tillader os herved at rette nedenstaaende Henvendelse til Statsministeren, idet vi mener, at Tidspunktet nu er inde til at drøfte Spørgsmaalet om Samarbejde mellem Partierne i den kommende Tid og overveje, hvorvidt den Form, Samarbejdet har i Øjeblikket, eller anden Fremgangsmaade, er mest formaalstjenlig.

Vi tillader os at minde om, at da de 3 Medlemmer af den konservative Rigsdagsgruppe gav Tilsagn om at indtræde i det gamle Ministerium, blev der fra alle Sider understreget, at dette var en midlertidig Ordning, og lang Tid til Overvejelser var der jo ej heller, da selve Situationen krævede øjeblikkelig Handling og krævede, at man hverken fra Statsministerens eller fra anden Side anvendte megen Tid til Overvejelser angaaende Ministeriets Sammensætning. Vi bør endvidere understrege, hvilket jo ogsaa den Gang kom offentligt

frem, at der ikke inden for Det konservative Folkeparti var Enighed om den trufne Afgørelse, og at man udsendte en offentlig Meddelelse om, at de 3 konservative Ministre havde modtaget Opfordringen som en personlig Opfordring og ikke var blevet udpeget af Partiet. Ordningens midlertidige og foreløbige Karakter, skabt under Indtrykket af de voldsomme og ulykkelige Begivenheder, understregedes hermed.

Vi har Gang paa Gang indgaaende i vor Gruppe behandlet Spørgsmaalet og er fuldstændig paa det rene med, at de Anskuelser, vi nu fremsætter over for Statsministeren, dækker den aldeles overvejende Opfattelse i vort Parti.

Vor Opfattelse er da den, at der inden for alle Omraader i Statsadministrationen maa tages Hensyn til Tidens Krav om Forenkling, og vi mener, at dette først maa give sig Udtryk i, at der dannes en virkelig Samlingsregering med det nuværende Ministertal nedskaaret til i hvert Fald det gamle, maaske snarere mindre. Vi ønsker at understrege, at det efter vor Opfattelse vil være absolut nødvendigt, med de tunge Byrder, der i Fremtiden maa lægges paa Befolkningen, med de Krav, det bliver nødvendigt at stille til den, at have en Regering, som Befolkningen kan se paa med Tillid. Vanskelighederne kan blive store nok endda. Vi synes ligeledes, at Fortiden har understreget, at Solidariteten mellem Partierne ikke var tilstrækkelig stor, og vi tror, at en egentlig Samlingsregering vilde fremme det indbyrdes Sammenhold mellem Partierne. Vi er overbevist om, at det i det lange Løb ikke vil være tilfredsstillende, at nogle Ministre kun har en konsultativ Stilling og ikke deres eget Omraade, hvor de har et selvstændigt Ansvar. Vi tillader os endvidere at anføre, at vi tror, det vil være overmaade formaalstjenligt, og have en god Virkning udadtil, om der inden for denne Forenklings Ramme skabtes en nyt Ministerium, et Beskæftigelsesministerium, i hvilket alt Arbejde skulde kunne koncentreres, som tog Sigte paa nye Beskæftigelsesmuligheder, nyt Arbejde, nye Produktioner. Dette skal ikke være nogen Kritik af Arbejdet i noget af Ministerierne, men alene et Udtryk for, at det er absolut nødvendigt, at Befolkningen i denne kolossale Tid i større Grad føler, at der arbejdes paa at skabe noget Nyt og der tænkes paa Fremtiden, og ikke i saa høj Grad som nu føler, at der alene arbejdes fra Dag til Dag.

Med Hensyn til Administrationen i øvrigt ønsker vi ligeledes at fremhæve, at det sikkert vil være nødvendigt at koncentrere Afgørelserne i Ministeriet eller i det saakaldte ministerielle Kriseudvalg, og vi er af den Overbevisning, at den Administration, vi i Øjeblikket har faaet med dens utallige Udvalg, Erhvervsøkonomisk Raad, og dettes Sekretariat, Valutacentralen, og dettes Arbejdsudvalg o. s. v., o. s. v., med eet Slag bør forenkles, og at saa mange af Udvalgene og Nævnene som muligt bør skæres bort og Arbejdet koncentreres omkring Handelsministeriet.

En Omdannelse af Regeringen burde naturligvis samtidig medføre, at Regeringen fremsatte en ganske kort Programudtalelse, men ogsaa dette tror vi vil være særdeles formaalstjenligt, idet der gennem denne kunde henvises til de Løfter, der er givet os i Memorandummet, og Befolkningen maaske ogsaa derigennem kunde faa nyt og frisk Mod og haabe, at den nuværende utaalelige og ulykkelige Tilstand dog en Gang holder op.

For en Ordens Skyld tilføjer vi, at der naturligvis ikke kan dannes nogen Regering, som ikke er i Overensstemmelse med Rigsdagen; vi har ingen Tro paa, at et Forretningsministerium eller et Ministerium af Erhvervsfolk vilde være en rigtig Løsning; maaske burde det dog overvejes, alt som Stemning og Forhold er, om der ikke til Ministeriet burde knyttes et Par enkelte fremtrædende Erhvervsfolk. At Statsministeren og Statsministerens Parti med den meget stærke Stilling, Socialdemokratiet har i Rigsdagen, maa være ledende ved Omdannelsen af Regeringen, er en given Ting, men vi mener altsaa, at Tidspunktet er inde til at optage Drøftelser om Spørgsmaalet. Een Ting er jo i hvert Fald givet, nemlig at vi ikke kan blive ved med at køre videre paa denne Facon med, hvad vi vil kalde latent Ministerkrise. Beslutning maa tages om, hvilken Vej man vil gaa, saaledes at Spørgsmaalet indtil videre bringes ud af Verden. Vi afviser naturligvis ikke paa Forhaand noget Synspunkt, ej heller om Statsministeren og hans Partier skulde mene, at en Tilbagevenden til det gamle Ministerium var at foretrække; Arbejdet gik jo sikkert bedre i den gamle Regering, end det gaar i den nuværende.

For en Ordens Skyld føjer vi til, at vi 3 konservative Ministre naturligvis vil stille vore Portefeuiller til Disposition.

Hendriksen. **Ole Bjørn Kraft.** **Fibiger.**

Henning Hasle. **J. Christmas Møller.**

Samtidig hermed rejses ogsaa Spørgsmaalet om Udenrigsminister Munchs Forbliven som Udenrigsminister.

Langvarige Forhandlinger førtes herom, og naar Kommissionen spørger om min Stilling, bør jeg fremhæve, at jeg fra første Færd skarpt understregede, at for det Tilfælde, at den Aktion, en Del Konservative ønskede rettet mod Udenrigsminister Munch, lykkedes, vilde Resultatet være fuldkommen givet, nemlig at vi vilde faa Erik Scavenius til Udenrigsminister i Stedet; hvad man i øvrigt maatte mene om Udenrigsminister Munchs politiske Linie og det overordentlige Ansvar, han naturligvis har for den forsvarspolitiske og nationalpolitiske Udvikling i Danmark op til 9. April, bør det fremhæves, at der — bortset fra den Uenighed, jeg har nævnt angaaende Noten til Tyskerne og den Uenighed, der herskede med Hensyn til at sende en Delegation til Amerika angaaende Grønland — ikke havde været nogen virkelig Uenighed i Ministeriet om den af Dr. Munch førte Politik efter den 9. April, og jeg kan fremhæve, at Dr. Munch i enhver Henseende gjorde, hvad han kunde for at følge den Retningslinie, som Ministeriet havde anlagt.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om at faa saakaldte store Mænd fra Erhvervslivet ind i Ministeriet, var jeg en afgjort Modstander af Synspunktet. De ikke særlig mange Erfaringer, vi har haft i vort politiske Liv, talte ikke derfor, og jeg var overbevist om, at et Ministerium, saaledes som det jo senere fremtraadte fra Højgaard-Kredsen, vilde have meget mindre Modstandskraft over for Tyskerne end et politisk Ministerium.

Den 8. Juni sendte de 2 konservative Gruppeformænd følgende Skrivelse til Statsministeren:

Bringes. *8. Juni 1940.*

Hr. Statsminister Th. Stauning, MF., FM.
Statsministeriet.

Vi beklager levende, at hverken den Henvendelse, vi under 3. ds. sammen med de tre konservative Ministre rettede til Statsministeren, eller den Forhandling, vi ligeledes sammen med de konservative Ministre førte med Statsministeren under 6. ds., har formaaet at overbevise Statsministeren om, at vor indtrængende Henstilling om en Rekonstruktion af Ministeriet er bydende nødvendig.

Baggrunden for vor Henvendelse var vor alvorlige Bekymring for Landets Fremtid og vort heraf følgende Ønske om at medvirke til at skabe en Regering, sammensat paa en saadan Maade, at den i højere Grad end den nusiddende Regering — saavel indadtil som udadtil — kunde tages som en fuldgyldig Repræsentation for det samlede danske Folks Vilje. En virkelig Sammensvejsning inden for Ministeriet af de fire store Partier, af hvilke de to nu føler sig meget løst tilknyttet Regeringen, vilde efter vor Anskuelse medføre, at en Række Vanskeligheder saavel i Rigsdagen som i Pressen fremtidig vilde undgaas. En Regering, der udgik af de fire store Partiers Midte, og hvor Magt og Ansvar var fordelt mellem Ministrene i Forhold til den Styrke, de repræsenterede i Befolkningen, vilde være sikker paa Folkets Tillid og vilde være en uhyre stærk Regering, ikke alene indadtil, men ogsaa udadtil, hvad der vel under de foreliggende Forhold ikke vilde være af mindst Betydning. Naturligvis maatte Følgen af en saadan Regeringsdannelse være den, at alle fire Partier følte sig som medansvarlige for Regeringens Førelse. Enhver maa kunne se, hvilken Styrke, der ligger alene heri!

De to Maaneder, der er forløbne, siden Nyordningen af 10. April gennemførtes, har med stor Tydelighed vist, at det er en svag Ordning, og en Ordning, der er udsat for stærk Kritik fra mange forskellige Hold. En Ændring som af os foreslaaet vil medføre, at Kritikken forstummer, og at det danske Folk, med Undtagelse af de enkelte yderliggaaende Retninger og Vildskud, vilde forstaa og billige den skete Ændring og være klar over, at Ændringen betød, at Regeringen paa bredest muligt Grundlag vilde føre en *dansk* Politik med ligelig Hensyntagen til alle Klasser af Befolkningen.

En Fortsættelse af de nuværende Forhold, selv med de antydede Smaaforandringer, er vi ængstelige for ikke vil medføre, at Uroen og Kritikken forsvinder, og vi maa derfor atter henstille til Statsministeren at tage Sagen op til fornyet Overvejelse. Det er vor inderste Overbevisning, at kun ved at følge de Retningslinier, vi har angivet, vil det være muligt at skabe den Ro og den Fasthed, vi ønsker, og den Styrke inden for Regeringen, der under de nuværende Forhold vil være af den allerstørste Betydning.

Halfdan Hendriksen. **Ole Bjørn Kraft.**

I de følgende Dage drøftedes dette Spørgsmaal. De Konservative stod meget alene med deres Standpunkt, og fra Venstres Side var der ikke noget egentligt Ønske om en Ændring af Ministeriet.

Den 15. Juni 1940 gav jeg Partiets Medlemmer følgende Notat:

Strengt fortroligt.

Til Partiets Rigsdagsmedlemmer.

Jeg gengiver nedenfor Referat af, hvad jeg ifølge Aftale har meddelt Statsministeren; Formen var aftalt med Rigsdagsgruppens Formand.

Med venlig Hilsen

J. Christmas Møller.

I Samtale Fredag d. 14. Juni har jeg, som aftalt, givet Statsministeren en Meddelelse angaaende *Det konservative Folkepartis* Stilling til Spørgsmaalet om Dannelsen af en egentlig Samlingsregering.

Jeg meddelte Statsministeren, at mit Parti havde ført en meget indgaaende Forhandling angaaende dette Spørgsmaal, og der raadede i Partiet fuldkommen Enstemmighed om, at de Skrivelser, Partiets Formænd havde rettet til Statsministeren, i enhver Henseende gav Udtryk for Partiets Anskuelse. Det blev paalagt mig stærkt at understrege over for Statsministeren, at det konservative Parti jo netop ønskede saa megen Ro i Landet som muligt, og mente, at Vejen hertil var den af Det konservative Folkeparti anviste.

Partiet maa derfor i enhver Henseende fastholde de Synspunkter, som i de paagældende Skrivelser var gjort gældende, og maa meget stærkt beklage, at man ikke havde villet tage Hensyn til dem. Det konservative Folkeparti mener, at det hermed i Tide har gjort opmærksom paa den Fare, der er til Stede ved ikke at følge vore Raad, og der blev fra mange Sider og fra Medlemmer af Gruppen fra de forskelligste Dele af Landet givet Udtryk for, at man ikke ret troede, at Statsministeren var klar over, hvorledes Stemningen i Landet er. Samtidig med at jeg meddelte Statsministeren dette, tilføjede jeg, at de konservative Ministre havde givet Partiet Meddelelse om deres Beslutning om at blive i Ministeriet, og Partiet tog den af de konservative Ministre givne Redegørelse vedrørende Rekonstruktionsplanerne og Ministrenes Stilling til disse til Efterretning og stillede indtil videre Sagen i Bero.

Medens alle disse Forhandlinger stod paa i Juni 1940, var Nervøsiteten meget stor i Danmark, ganske bestemt koncentreret om et særligt Forhold, nemlig Spørgsmaalet om Nordslesvig. Igennem hele Juni lige op til den 28. (Versailles-Traktatens Dato) gik der de mest vedholdende Rygter om, at Tyskerne vilde benytte denne Dato til at slette den sidste Grænse, der endnu i en vis Forstand bestod af Versailles-Traktatens mange Grænser — alle de andre var det lykkedes Hitler at slette; og man hævdede, at det tyske Mindretal i Nordslesvig havde faaet Tyskerne til at fejre Versailles-Traktatens Dato paa den her nævnte Maade. Flagstænger rejstes af Tyskerne overalt i Nordslesvig, og en ikke ringe Ængstelse raadede i vide Kredse. Man følte under disse Forhold, at Samarbejdet ikke var tilfredsstillende, og samtidig med at Forhandlingerne om Samlingsregeringen fandt Sted, opstod Tanken om at oprette et politisk Forhandlingsudvalg.

De 3 andre Partier afviste i Juni Maaned de konservative Krav om Udenrigsminister Munchs Tilbagetræden og Omdannelsen af Regeringen, og efter langvarige konservative Forhandlinger frafaldt man altsaa Kravet om Ministeriets Omdannelse. Forhandlingerne angaaende Samarbejdet mellem Partierne førtes videre og resulterede i Erklæringen af 2. Juli 1940, underskrevet af de 9 Partiformænd.

Der vilde imidlertid stadig ikke blive virkelig Ro om Ministerspørgsmaalet, og Forhandlingerne førtes videre i Begyndelsen af Juli Maaned. Disse Forhandlinger endte til sidst, Torsdag den 4. Juli om Aftenen, med at man blev enig om følgende Ministerium:

Statsminister og Forsvarsminister:	*Stauning.*
Udenrigsminister:	*P. Munch.*
Finansminister:	*V. Buhl.*
Justitsminister:	*Unmack-Larsen.*
Landbrugsminister:	*Bording.*
Arbejds- og Socialminister:	*Kjærbøl.*
Minister uden Portefølje, men i Realiteten Viceudenrigsminister:	*Krag.*
Indenrigsminister:	*Knud Kristensen.*
Minister for offentlige Arbejder:	*Brorsen.*
Kirkeminister:	*Fibiger.*
Undervisningsminister:	*Jørgen Jørgensen.*
Handelsminister:	*Christmas Møller.*

Altsaa et Ministerium bestaaende af 5 Socialdemokrater, 3 Venstremænd, 2 Radikale og 2 Konservative. I Løbet af Fredagen gik Statsministeren til Kongen med den nye Ministerliste. Efter at Statsministeren havde været hos Kongen, meddelte han i et Ministermøde, at Kongen havde været lidet tilfreds med Ministerlisten og ikke villet acceptere den; ganske særligt havde Kongen ønsket nogle Repræsentanter udefra og havde, saa vidt jeg kunde forstaa, ogsaa haft Indvendinger at gøre med Hensyn til Udenrigsministerposten.

Parallelt hermed, men uden at jeg i øvrigt kan oplyse noget særligt derom, maa der have været ført en Række Forhandlinger og fra forskellig indflydelsesrig Side gjort store Anstrengelser for at faa Scavenius til Udenrigsminister. Ikke i og for sig som Protest mod Dr. Munch, saaledes som den konservative Betragtning var, men mere som et Udtryk for, at de paagældende Kredse mente, at Erik Scavenius vilde være bedre til at forhandle med Tyskerne end Dr. Munch. Jeg kender ikke meget til de paagældende Forhandlinger. Vi vidste i Ministeriet, at indflydelsesrige Kredse ønskede Scavenius til Udenrigsminister, og at han i Løbet af Fredagen, den 5. Juli, adskillige Gange var hos Kongen, som, saa vidt vi fik det at vide, vist ligefrem bad Scavenius om at overtage Posten, hvilket denne nægtede. Den Situation, der da forelaa for 18 Mands Regeringen, var den meget ubehagelige, at Regeringen og Partierne var blevet enige Torsdag Aften om den nye Regering, men at Kongen havde refuseret at udnævne dem, og Forslag blev derfor stillet om, at vi nu maatte give Statsministeren fuldstændig frie Hænder til at danne den nye Regering, saaledes som han ønskede det, og saaledes at han kunde komme overens med Kongen om den. Min Erindring er, at det var mig, der stillede dette Forslag; der blev meget hurtigt Enighed derom. Statsministeren tog til Kongen, som udtalte sin Tilfredshed med, at der vilde ske en Omdannelse, hvor der ogsaa vilde komme Folk udefra. Under alle disse Forhold indtog Dr. Munch den fuldstændig korrekte Stilling, at han maatte træde tilbage, saaledes som Stemningen over for ham var. Lørdag den 6. Juli om Formiddagen gjorde jeg et sidste fortvivlet Forsøg paa at undgaa Erik Scavenius, idet jeg meget anmodede Stauning om, at han tog Udenrigsministeriets Direktør, Mohr, i Stedet.

I Løbet af Lørdag den 6. og Søndag den 7. Juli førte Stauning forskellige Forhandlinger, som vi andre (i hvert Fald jeg) ikke fik nogen nærmere Besked om, og Mandag den 8. Juli udnævntes Ministeriet.

Der blev ikke under Forhandlingerne om Dannelsen af Regeringen talt om den nye RegeringsProgram, idet man i og for sig paa Forhaand var enig om, at politisk maatte det være en Fortsættelse af 18 Mands Regeringen, og ganske særligt maa det understreges, at den nye Regerings Medlemmer, inden Ministeriet mødtes til Tiltrædelsesaudiens hos Kongen, Mandag den 8. Juli, overhovedet ikke havde set Udkastet til den Udtalelse, som Udenrigsminister Scavenius i Ministermødet Mandag Eftermiddag forelagde Regeringen. Jeg er ubekendt med, hvorvidt Statsminister Stauning har aftalt denne Erklæring med Udenrigsminister Scavenius, inden denne sagde ja paa den aabenbart meget indtrængende Opfordring, som baade Kongen, Munch og Stauning rettede til Scavenius om at blive Udenrigsminister; men jeg formoder, at Statsministeren har kendt Erklæringens Ordlyd, idet han straks, da Erklæringen var blevet læst op i Ministermødet, godkendte denne. — Jeg maa maaske her have Lov til at tilføje, fordi jeg ved, det vil blive hævdet fra anden Side, at der var forholdsvis ringe Diskussion i Ministermødet om Erklæringen af 8. Juli, og at Udenrigsminister Scavenius var forundret over, at det gik saa forholdsvis let for ham at faa Erklæringen gennemført, at denne Betragtning efter min Opfattelse ikke er rigtig. Der kunde ikke være nogen som helst Tvivl hverken hos Statsministeren eller Udenrigs-

ministeren om, at i hvert Fald de 8 politiske Ministre var imod Erklæringen, og jeg tør i hvert Fald for mit eget Vedkommende bestemt hævde, at naar jeg gik med til Erklæringens Udstedelse, hvilket jeg ikke har noget som helst imod, at man anser for en grov, maaske strafværdig Fejl, var Aarsagen dertil den, at jeg følte mig fuldstændig overbevist om, at der kun var et af to at gøre i denne Situation: enten acceptere Erklæringen eller at demissionere; og med det Ansvar, som Det konservative Folkeparti trods alt havde for Ministeriets Omdannelse, mente jeg ikke at kunne forlade det nye Ministerium, samme Dag det var udnævnt.

Jeg maa hævde, at lignende Betragtninger utvivlsomt gjaldt andre af de politiske Ministre. Kommer Tid, kommer Raad, var vel det, vi alle da sagde til os selv.

21. Maj 1946.

J. Christmas Møller.

34.

Bilag til fhv. Minister Gunnar Larsens Redegørelse

Referat af Samtale mellem Direktør Sthyr og Minister Renthe-Fink den 2. Juli 1940.

Renthe-Finks Synspunkt var følgende:

Den foreslaaede Rekonstruktion af Ministeriet er en Umulighed. Det er jo kun de samme Folk, der gaar igen, og det samme uvenlige Forhold til Tyskland vil fortsættes. Ministeriet vil kun faa meget kort Levetid. Der maa ved Dannelsen af Ministeriet tages Hensyn til de danske Nationalsocialister, som gennem Aarene har arbejdet for de tyske Ideer i Danmark.

Jeg svarede, at jeg delte hans Anskuelse, at den foreslaaede Rekonstruktion ikke var heldig, og at der nu arbejdedes paa en Ændring i Sammensætningen, en Ændring, som jeg mente vilde tilfredsstille de tyske Ønsker mere, end den nu foreslaaede Sammensætning gjorde.

Han hævdede, at Munch og Stauning maatte glide ud, og han gentog, at Nationalsocialisterne maatte ind.

Jeg svarede til det første, at det var udelukket, at Nationalsocialisterne kunde faa Sæde i Regeringen, saalænge de ikke raadede over større Stemmetal end nu. Regeringen maatte dannes paa parlamentarisk Basis, og den parlamentariske Basis maatte være Grundlaget for dens Virksomhed.

35.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 20. August 1946.

Til

Den af Folketinget den 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henvisning til at Udenrigsministeriets Opmærksomhed er blevet henledt paa, at forhenværende Udenrigsminister Dr. phil. P. Munch i disse Dage skal afgive Forklaring for Kommissionen, undlader man ikke at gengive følgende Ekstrakt af et af Minister Yde den 5. Juli 1940 afgivet Referat om en Samtale, han havde haft med den daværende tyske Rigsbefuldmægtigede, Hr. von Renthe-Fink angaaende visse Forhold i Forbindelse med Regeringsomdannelsen i Juli 1940:

»Hr. von Renthe-Fink sagde, at Danmark maa have en ny Regering eller den gamle bør rekonstrueres. Den nuværende Statsminister og Udenrigsminister bør dog ikke have Sæde i en ny Regering, da de efter Gesandtens Mening er bundne af Fortiden — »Fagforeningspolitikken« og »Folkeforbundspolitiken« — og derfor vil være hemmede i det Tilpasningsarbejde, som en ny Tid kræver.«

Harald Petersen.

36.

Bilag til fhv. Minister Gunnar Larsens Redegørelse.

Referat af Samtale mellem Direktør Sthyr og Herr Schwarzmann den 6. Juli 1940.

Den 6. Juli om Aftenen Kl. 22½ blev jeg ringet op af Schwarzmann, der ønskede en øjeblikkelig Samtale med mig.

Han meddelte, at man fra tysk Side var betænkelig ved, at Gunnar Larsen og Erik Scavenius gik ind i en Regering Stauning, da en saadan Regering næppe vilde faa lang Levetid, og Gunnar Larsen og Erik Scavenius maatte være rede til at træde til, naar en Regering, der virkelig var i Stand til at regere og forhandle med Tyskland om en fremtidig Ordning, blev dannet.

Fra tysk Side ønskede man, at der, endnu medens Krigen vedvarede, blev truffet en Ordning med Danmark gældende ogsaa for Tiden efter Krigen, og man havde i Tyskland den Tanke, at en saadan Regering først skulde dannes, efter at der var afholdt Valg her i Landet.

Jeg bemærkede hertil, at man formentlig fra dansk Side ikke vilde modsætte sig et Valg, og at det vel var tænkeligt, at Nationalsocialisterne vilde kunne faa Sæde i Regeringen, saafremt de gik virkeligt frem ved Valget.

Schwarzmann bemærkede hertil, at Nationalsocialisterne maatte have Sæde i den nye Regering uden Hensyn til Valget. Man ønskede snarest at se Forkæmperne for de nationalsocialistiske Ideer i Danmark i en dansk Regering, og derfor kunde den nu foreslaaede Regering kun faa kort Levetid.

Jeg fremhævede, at efter min Mening maatte man ogsaa fra tysk Side være interesseret i, at Forholdene fik en rolig Udvikling her i Landet. Den nye Regering vilde sikkert indtage en anden Holdning over for Tyskland, og fra tysk Side maatte man være interesseret i, at Omstillingen her i Landet blev tilrettelagt i en rolig Udvikling og ikke gennem en Regering, der ikke hvilede paa parlamentarisk Basis, idet en saadan Regering kun kunde blive dannet og kun kunde regere i Ly af Besættelsen.

Schwarzmann fastholdt, at man fra tysk Side lagde Vægt paa, at Gunnar Larsen og Erik Scavenius ikke gik ind i Regeringen, og spurgte, om jeg ikke kunde foretage Skridt for hurtigst muligt at forhindre dette. Jeg svarede hertil, at jeg ikke var enig i hans Synspunkt, og at Sagen var afgjort, idet de Herrer havde givet Tilsagn om at indtræde.

Han spurgte derefter, om jeg ikke kunde foranledige, at Gunnar Larsen udsendte en Erklæring, der angav, at han var klar over, at der maatte foretages en Omstilling i Danmark i Forhold til Tyskland. Jeg viderebragte denne Henstilling til Gunnar Larsen, der derefter udsendte en Redegørelse ved sin Tiltrædelse.

Schwarzmann meddelte endvidere, at der ideligt fra de danske Nazister her i Landet blev rettet Angreb paa min Person i Gesandtskabet, og at der ligeledes blev rettet Angreb paa Gunnar Larsens Person, og spurgte mig, om det ikke var muligt for mig at faa Føling med de nazistiske Kredse og drage Omsorg for, at saadanne Angreb ophørte ogsaa i »Fædrelandet«.

37.

Det skelsættende Tidsskifte, der er indledet for Europas Folk, vil sætte sit Præg og øve en dybtgaaende Indflydelse paa vort Fædrelands Livs-Interesser. Skæbnesvangert er det ikke at forstaa en ny Tids Frembrud.

Den nydannede, danske Folkefront af 5 indbyrdes splidagtige Partier har totalt ændret Grundlaget for det politiske Arbejde i vort Land og er kun et krampagtigt Forsøg paa at fortsætte Vanstyret i vort Folk og Bondens Undertrykkelse. Folkefrontens Iver for at dække eget Magtbegær med Fædrelandets Navn er uværdigt.

I denne Skæbnetime for vort Land indbyder Landbrugernes Sammenslutning alle Erhverv og opbyggende Kræfter i vort Folk til at finde hinanden i et Samarbejde, der drager Konsekvensen af den realpolitiske Stilling i Dag.

Det forestaaende Arbejde maa gøres paa nationalt Grundlag med Respekt for det danske Folks Egenart. For Genrejsningsarbejdet gælder følgende Grundsynspunkter:

1. Systemet Stauning afløses snarest gørligt af en Regering, der har Vilje og Evne til at genrejse vort Folk politisk, økonomisk og moralsk, og som er i Stand til at bringe os i rette Forhold til det nye Tyskland.
2. Den kristne Kirke sikres, og den kristne Tro forkyndes i Kirke og Skole.
3. Grundlaget for Landets Økonomi maa være et rentabelt Landbrug og et nøje afstemt Forhold mellem Løn og Priser. Spekulation i Folkets Arbejdsudbytte bringes til Ophør.
4. Arbejdsmulighederne for Landbrugets Produktion og Salg sikres paa Andelsforeningernes Grundlag.
5. Produktionen fremmes mest muligt gennem en tidssvarende Rente-, Valuta- og Skattepolitik.
6. Arbejdsløsheden bekæmpes efter moderne Principper om Arbejdsret og Arbejdspligt. Arbejdsviljen og Selvopholdelsesdriften styrkes.
7. Det offentlige Liv og Administrationen sikres mod Korruption og Bengnaveri.
8. Rigets Selvstændighed underbygges og bevares.

p. t. København, den 5. Juli 1940.

For Landbrugernes Sammenslutning:

Knud Bach.

Undertegnede Medlemmer af Rigsdagen tiltræder foranstaaende og er rede til at samarbejde paa dette Grundlag:

Frits Clausen, Aage Henriksen, Th. M. Andersen, Sv. E. Johansen, Vald. Thomsen, Jens Thomsen, Svend Nielsen, J. S. Foget, Hartel.

38.

Afskrift.

BONDEPARTIETS RIGSDAGSGRUPPE

Rigsdagen, 24. August 1940.

Denne *strengt fortrolige* Henvendelse, af hvilken et Eksemplar er tilstillet Hans Majestæt Kongen, er kun sendt til Rigsdagsmedlemmer indenfor Venstre og Det konservative Folkeparti.

Hr. Folketingsmand .....

Der er nu snart gaaet 5 Maaneder siden den skæbnesvangre 9. April, og der er, siden da, begaaet adskillige for vort Land og Folk skæbnesvangre Fejlgreb. Et af de største var uden Tvivl, at man fra Venstre og Konservativ Side straks traadte til og understøttede den socialdemokratisk-radikale Regeringsdannelse ved at gaa med ind i denne og derved forskertsede Muligheden for Dannelse af en stærk Mindretalsregering udenom Marxismen og dens Mænd.

I Dag kan det afgørende ikke være, om man bibeholder en i Grundloven uhjemlet Statsskik, men at vort Land faar en Regering, der paa fri og værdig Maade kan stille Landet i det bedste Forhold til det tredie Rige.

Fra første Færd stod vi uforstaaende overfor den realpolitiske Værdi af disse Samlingsbestræbelser, og da vi senere af indflydelsesrige Kredse i Tyskland blev gjort opmærksom paa det for vort Land farlige i, at vi lod, som om alt herhjemme politisk set kunde blive, som det var før den 9. April, henvendte Hartel sig den 20. Maj til Statsminister Stauning. Han udtrykte ved denne Lejlighed vort Synspunkt saaledes:

»Gennem Aar har Statsministeren haft Lejlighed til at følge vor Linie: Bekæmpelse af Sanktionerne mod Italien, Krav om Udmeldelse af Folkeforbundet samt ofte gentagne Advarsler til Socialdemokratiets ledende Mænd og Presse om at standse de for Landet saa farlige Angreb paa Personer og Forhold i det nye Tyskland. Det kan derfor ikke overraske Statsministeren, at jeg anser den nuværende Regering, der har haft den modsatte Indstilling, for overordentlig skadelig for Landet i den givne Situation og for ude af Stand til paa en fri og værdig Maade at sikre os de bedst mulige Betingelser hos det nye Tyskland. Jeg frygter, at vi under Statsministerens Regering i Løbet af kort Tid havner i Protektoratet Danmark.«

Vi er saaledes gaaet aabent til Værks og har intet at skjule, idet Formaalet med vore Bestræbelser kun har været dikteret af Ønsket om at bevare Landets Frihed og Selvstændighed og sikre Dynastiet.

De Udtalelser, der i Sommerens Løb er fremsat i toneangivende tyske Blade, bekræfter i alt væsentligt vore Synspunkter: der lægges ikke nogen Pression paa Danmark, men man mener i Berlin, at vi selv maa kunne forstaa, hvorledes Stillingen er, d. v. s. at vi ikke kan lade alt blive ved det gamle, hvis vi ønsker at sikre vort Land de bedst mulige Vilkaar i Forholdet til det nye Tyskland. I de nævnte tyske Bladudtalelser er det ligeledes fremhævet, at Tilpasningen til de nye Forhold ikke vil virke overbevisende, naar den gennemføres af de samme Repræsentanter, som har forestaaet det hidtidige System, og som af Overbevisning hylder de modsatte Standpunkter. Det kan, som det er blevet sagt, ikke nytte at hælde ny Vin paa gamle Læderflasker.

Forudsætningerne for et godt Samarbejde maa være, at man gaar ud fra samme Principper. Tyskland ønsker, saaledes som vi forstaar det, at Danmark selv ordner sine Forhold under Hensyn til dansk Egenart og under fornødent Hensyn til det tyske Førerskab paa visse Omraader. Dermed er ikke sagt, at vi skal være Medlemmer af et nationalsocialistisk Parti, men at vi i Gerning bekræfter vor Indforstaaelse med den nye Ordning.

Det er klart, at indenfor denne Nyordning vil de Nationer faa den bedste Placering, der først forstaar af egen Kraft at tilpasse sig de ændrede Forhold. Vi gik derfor ind i et Arbejde for at danne en Fraktion af danske Politikere, Erhvervsfolk og Privatmænd, der vilde medvirke ved Danmarks Overgang til en saadan ny Politik. Forsøget havde ingen eensidig partipolitisk Karakter, idet Initiativet udgik fra Landbrugernes Sammenslutnings Formand Hr. Knud Bach. Hertil sluttede sig Bondepartiet, Det Nationalsocialistiske Arbejder Parti og Folketingsmand Sv. E. Johansen, og siden har en Række betydende Mænd indenfor dansk Erhvervs- og Aandsliv givet Tilslutning.

Lykkeligt vilde det være, om voksende Kredse fik Forstaaelsen af Alvoren i vor Stilling, og at vi staar overfor Afgørelsen, der kan bestemme vort Lands Fremtid for Slægtled fremover. Vi mener, at Fædrelandskærlighed er en udpræget positiv Følelse, der driver een til at gøre en Indsats for sit Land, og at den ikke kan næres varigt og værdifuldt ved det rent negative at føle Vrede mod eller nære Had til et andet Land.

Derfor bør vor Udenrigspolitik ikke bestemmes af Sympatier eller Antipatier eller af forudfattede Meninger, men hvile paa en Realitetsbedømmelse af historiske, økonomiske og geografiske Forudsætninger.

Vi henvender os nu gennem denne Skrivelse til Dem og beder Dem yde Deres Indsats ved det her skitserede Arbejde. Det kan blive skæbnesvangert »at ville vente og se«, og det kan blive afgørende for Fremtidens Styre af vort Land, om De og andre træffer Beslutning om at ville medvirke.

Det Samarbejdsgrundlag, hvorom der hidtil er opnaaet Enighed, er meddelt Offentligheden i det vedlagte Arbejdsprogram paa 8 Punkter. Hver af de paa Rigsdagen repræsenterede nævnte 3 politiske Grupper har tilsagt hinanden Samarbejde om disse Punkter og staar herudover paa deres hidtidige politiske Grundlag, uafhængige af hinanden.

Vi har ikke alene besluttet at rette denne Henvendelse til Dem for om muligt at faa Dem med i Samarbejdet, men tillige for at De ikke, naar det engang bliver for sent, med Rette skal kunne sige, at De ikke vidste Besked om Forholdene og ikke havde haft Lejlighed til at deltage.

Skulde det ønskes, er vi villige til en mere indgaaende mundtlig Forhandling om dette store Spørgsmaal, men under alle Omstændigheder vil vi være taknemmelige for et Svar.

Vald. Thomsen, Hartel, J. S. Foget, Sv. Nielsen, Jens Thomsen.

39.

Radioudsendelse af 12. Juli 1940 angaaende Danmarks Stilling efter den tyske Besættelse.

I Anledning af at der i den senere Tid i den engelske Radio i Forbindelse med Omtalen af danske indrepolitiske Spørgsmaal, særlig Regeringens Omdannelse, er fremkommet Udtalelser, som bestrider, at den danske Regering har bevaret sin Selvstændighed, har Radioavisen orienteret sig paa kompetent Sted og derved bragt i Erfaring, at den danske Regering, som i Danmarks Interesse ønsker et forstaaelsesfuldt Samarbejde med den tyske Regerings Repræsentanter, har Ledelsen af alle Forhold her i Landet og saaledes har bevaret sin Handlefrihed. Saavidt Hensynet til de tyske Troppers Sikkerhed under deres Ophold her i Landet kræver det, er der selvsagt blevet truffet Særaftaler med de tyske Myndigheder, men dette er sket paa en Maade, hvorved Danmarks Stilling som selvstændig Stat er blevet respekteret fra tysk Side.

I denne Tid, hvor Forholdene i Europa er under Omdannelse, er det den danske Regering magtpaaliggende i Overensstemmelse med den Linie, der blev fastlagt i Kongens og Regeringens Proklamation den 9. April d. A., at bestræbe sig af al Evne for at skabe bedst mulige Forhold for Danmark og det danske Folk. Ensidige og urigtige Fremstillinger af Forholdene her i Landet kan kun virke skadeligt for disse Bestræbelser.

Den 12. Juli 1940.

D.

Tilblivelsen og Offentliggørelsen af 8. Juli-Erklæringen 1940.

40.

ERIK SCAVENIUS
V. Voldgade 108, V.

København, den 16. Juli 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45,
Rigsdagen.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945, hvori Kommissionen har anmodet mig om Redegørelser for en Række Spørgsmaal, tillader jeg mig hoslagt at fremsende Besvarelser af følgende Spørgsmaal:

1. 8. Juli-Erklæringen.

.....
.....
.....

Det bemærkes, at disse Fremstillinger, hvad de faktiske Forhold angaar, er baseret paa Udenrigsministeriets Akter eller Uddrag af samme.

Erik Scavenius.

1. Tilblivelsen og Offentliggørelsen af 8. Juli-Erklæringen 1940.

Tilblivelsen af 8. Juli 1940-Erklæringen forklares ved min Følelse af, at der fra dansk Side burde foretages noget, der kunde være egnet til at styrke den danske parlamentariske Regering overfor de Tendenser, som gjorde sig gældende paa tysk Side for at hidføre en anden Styreform i Danmark. De danske Nationalsocialisters udfordrende Optræden — hvortil kom, at den tyske Gesandt von Renthe-Fink havde advaret mig imod at indtræde i Ministeriet — syntes at tyde paa, at noget var i Gære. Det var uden Optimisme, jeg overtog Udenrigsministeriet. Jeg husker, at jeg i private Samtaler spaaede Ministeriet en Levetid af formentlig nogle Maaneder.

Vi befandt os da i en Periode, hvor Tyskerne ikke alene havde taget Magten i Danmark, men efter Overenskomsten med Rusland og Sejrene over Polen og Frankrig var ubestridt Herrer paa Kontinentet. For under disse Forhold at vinde Kredit hos de overmodige Sejrherrer gik Erklæringen ud paa at anerkende Tysklands ny Magtstilling og dens Virkninger ogsaa for Danmark.

Efter at Erklæringen var blevet tiltraadt af det samlede Ministerium, blev den offentliggjort i den danske Presse, men da den derefter gengaves i tyske Blade, skete det med Udeladelse af Slutningen om Danmarks Selvstændighed og det danske Folks Egenart. Det maatte vække stor Betænkelighed og var en yderligere Aarsag til, at Erklæringen officielt maatte meddeles den tyske Regering, hvis Hensigten med den skulde opnaas.

Det er min Opfattelse, at Erklæringens Virkning paa tysk Side var, at den væsentlig har bidraget til at bringe den danske Regering over det for dennes Eksistens farligste Tidsrum.

14. Juli 1945.

Erik Scavenius.

41.

H. Jefsen Christensens Erklæring af 18. Juli 1940.

»*En Misforstaaelse.*

Der synes at være vide Kredse i det danske Folk, der tror, at den Erklæring. Udenrigsminister Erik Scavenius offentliggjorde ved Overtagelsen af Ministerposten, beror paa et Krav fra tysk Side, og der er derved skabt nogen Uro.

Dette er ingenlunde Tilfældet. Baade Initiativet til og Ordvalget af denne Erklæring skyldes alene Minister Scavenius.

Erklæringen var efter mit Skøn ganske upaakrævet. Der findes næppe nogen kyndig Tysker, der et Øjeblik tvivler om hele det danske Folks Vilje til loyalt at efterkomme den mellem Danmark og Tyskland afsluttede Overenskomst af 9. April 1940. Og Tyskerne forstaar ogsaa, at det danske Folks Æres- og Værdighedsfølelse bør forskaanes for enhver upaakrævet Mindelse om, at vor Selvstændighed er begrænset paa visse Omraader i Øjeblikket.

Der kan kun udvikle sig et godt og frugtbart fremtidigt Samarbejde mellem de to Folk paa økonomisk og kulturelt Omraade under Respekt for hinandens nationale Særpræg og Selvstændighedsfølelse.

Udenrigsministerens Erklæring skabte en uheldig Atmosfære indadtil og vakte en uberettiget Mistanke om Indblanding ude fra. Derfor burde den være holdt tilbage.

København, den 18. Juli 1940.

H. Jefsen Christensen.«

42.

Udtalelse fremsat d. 8. Juli 1940 af Udenrigsministeren (Scavenius) og tiltraadt af den samlede Regering.

(8de Juli-Erklæringen)

Ved min Overtagelse af Udenrigsministeriet vil det findes naturligt, at jeg fremsætter nogle Bemærkninger om Danmarks Udenrigspolitik. Jeg vil herved drage en Parallel mellem Forholdene under Verdenskrigen og nu.

Det har været den lille Stats Opgave at føre en Politik, der holdt Landet udenfor de store Staters Kamp. Opgaven maatte nærmere forstaas saaledes, at Danmark under ingen Omstændigheder maatte komme i Strid med sin store Nabo mod Syd. Denne Politik har fundet Tysklands Forstaaelse og Støtte saavel under Verdenskrigen som under den nuværende Krig — med den Forskel, der følger af de forandrede Muligheder for Krigsførelsen.

Med denne Forskel taget i Betragtning kan man sammenstille Begivenhederne i August 1914 og i April i Aar. I begge Tilfælde var det den tyske Politiks Maal at holde Danmark udenfor Krigsbegivenhederne, idet Landet ved sin Beliggenhed dækker Østersø-Fronten i Forhold til England. Som Følge af de ændrede Vilkaar for Krigsførelsen maatte Opgaven denne Gang væsentlig tilfalde de tyske Land- og Luftstridskræfter, medens den under Verdenskrigen alene løstes af den tyske Flaade. Det maa bemærkes, at denne Omstændighed — de tyske Stridskræfters Tilstedeværelse i Landet selv, hvor friktionsløst den end lykkeligvis udløber — ganske naturligt har gjort Forstaaelsen sværere for det danske Folk. Under Verdenskrigen udelukkede den tyske Flaades Eksistens, at England kunde forsøge at forcere Adgangen til Østersøen og at skaffe Tyskland en 3. Kampfront. Herved bevaredes Danmarks Neutralitet, og dette vil altid blive erindret med Taknemlighed i Danmark.

Under den afsluttede Folkeforbunds-Periode fastholdtes den danske Politiks Linie. Danmark nægtede at deltage i Forbundets mod Tyskland rettede Politik.

Ved de store tyske Sejre, der har slaaet Verden med Forbavselse og Beundring, er en ny Tid oprundet i Europa, der vil medføre en Nyordning i politisk og økonomisk Henseende under Tysklands Førerskab. Det vil være Danmarks Opgave herunder at finde sin Plads i et nødvendigt og gensidigt aktivt Samarbejde med Stortyskland. Det danske Folk stoler paa, at det i den nye europæiske Ordning vil kunne bevare sin Selvstændighed, og det haaber at finde Forstaaelse for sin Egenart og for sin traditionelle fredelige, politiske og sociale Udvikling.

43.

Statsministeren (Stauning) i Pressens Radioavis den 8. Juli 1940 om det nye Ministeriums Opgaver.

Ministeriet er i Dag rekonstrueret. Det bestaar nu af Medlemmer fra de fire største Partier paa Rigsdagen — Det konservative Folkeparti, Det radikale Venstre, Partiet Venstre og Det socialdemokratiske Parti — samt af Repræsentanter hidkaldt fra Livet udenfor de politiske Partier.

Det er en Ændring i de tilvante Forhold, et Brud med mange Aars Sædvane, fremkaldt af de ekstraordinære Tilstande, som Krigsforholdene har paaført vort Land.

Vort Land, dets Erhvervsliv og dets Arbejdere er afskaaret fra de sædvanlige Forbindelser med Omverdenen, og en Tillæmpning maa finde Sted, afpasses efter den Tid og de Vilkaar, som nu forefindes.

Siden den 9. April er vort Land besat af en Nabostats Militær, men dette Forhold vil ophøre, naar Krigens Tid er forbi. Der er givet Danmark Tilsagn om igen at opnaa Uafhængighed og sagt os, at Landets Integritet ikke skal antastes. Det nye Ministerium er altsaa fremgaaet af et Samarbejde mellem Partierne og af en Forstaaelse med Hensyn til Supplering ved Folk uden for det politiske Liv.

. . . . . .

Dette Ministerium har en betydelig politisk Styrke og raader forhaabentlig ogsaa over fornøden saglig Kraft og over Viljen til at handle, som Tiden kræver det, men det maa ikke glemmes, at der stilles store Krav under særdeles alvorlige og vanskelige Forhold. Jeg er imidlertid overbevist om, at Ministeriet møder med den bedste Vilje, men mange Vanskeligheder skal overvindes, for at man kan komme frem til Maalene.

Det vil fremdeles være paa Fredens og Forstaaelsens Grund, at Arbejdet skal udføres, og det er alles Haab, at vi ogsaa maa finde god Vilje til Samarbejde hos de Nationer, med hvilke Samarbejde er muligt under de herskende ændrede Forhold.

. . . . . .

Der vil blive ændret ved Folkets Liv som Følge af det ændrede Billede af Europas Forhold, som maa ventes at foreligge, naar Krigen ender, men det vil være muligt at komme over disse Tidens Krav, naar det danske Folk viser Vilje til at deltage i den fornødne Omstilling. Det kan maaske blive strengt nok, men alle i Samfundet maa yde deres Bistand og Bidrag i Haabet om, at Modgangstider vil blive fulgt af lysere Tider.

For det omdannede Ministerium foreligger baade de nye Tiders Krav og Kravet om at foretage de fornødne Indgreb med den Humanitet, som er en almindelig og anerkendt Regel i det danske Samfund, men dernæst er Opgaven for Ministeriet at føre Danmark igennem disse Ufredstider i loyalt Samarbejde med vor Nabonation og med de Myndigheder, som i Øjeblikket er placeret med fremmede Tropper her i Landet.

Det danske Folk med sin Aarhundreder lange Historie har sine stærke nationale Følelser, som samler sig om Danskhedens Bevarelse, om Frihed og Uafhængighed, men det danske Folk staar ogsaa med Sympati og god Vilje til at opretholde det gode og venskabelige Forhold til andre Nationer og først og fremmest den tyske Nation, med hvilken Samarbejdet er den naturligste Sag.

Der er netop forløbet tre Maaneder, siden Danmark for første Gang oplever en fremmed Magts Besættelse. Det danske Folk har i disse Maaneder bekræftet den Forvisning, som næredes, om Loyalitet, Ro og Orden. Saaledes maa der fortsættes; thi kun derved sikres Muligheden for at bevare Retten til Selvstyre, Retten til at leve videre paa Grundlag af dansk Forfatningsskik og Retten til at opretholde det danske Samfund frit og selvstændigt ud i Fremtiden.

Jeg præsenterer herved Landets omdannede Ministerium, og jeg ønsker, at det maa kunne udføre en god dansk Gerning i Samarbejde med alle gode Kræfter i vort Land.

44.

Erklæring af 8. Juli 1940 fra Ministeren for offentlige Arbejder (Gunnar Larsen) om Aarsagen til hans Indtræden i Regeringen.

Naar jeg som Ikke-Politiker har indvilget i at efterkomme Opfordringen til at indtræde i den rekonstruerede Samlingsregering, skyldes det, at jeg alene ud fra nationale Synspunkter har anset det som min Pligt at yde min Medvirken til at gennemføre den Omstilling i Danmarks økonomiske og sociale Liv, som er nødvendig som Følge af de ændrede Vilkaar, hvorunder det danske Folk paa Grund af den nye Tilstand i Europa i Fremtiden vil komme til at arbejde og leve.

45.

Uddrag af Tale af Dr. Krag den 20. November 1941, Folketingstidende 1941/42 Sp. 592

Sluttelig vil jeg saa gerne gøre nogle faa Bemærkninger til den højtærede Udenrigsminister i Anledning af hans Forhold til Det udenrigspolitiske Nævn. Dette blev nedsat ved Lov af 13. April 1923, og hvert Aar vælger Rigsdagen blandt sine Medlemmer 16 Personer til dette udenrigspolitiske Nævn. Nævnets Opgave er i Henhold til § 2 den: med Regeringen at drøfte Sager af Betydning for Landets Udenrigspolitik og at modtage Oplysninger fra Regeringen om udenrigspolitiske Forhold. Og saa tilføjes det i § 2, sidste Punktum: »Saadanne Sager bør af Regeringen saa vidt muligt forelægges Nævnet, naar de er af større Betydning og ikke allerede har været forelagt Rigsdagen.« Nævnets Medlemmer afgiver en skriftlig Erklæring paa Tro og Love om at bevare Tavsheden om, hvad de erfarer i Nævnet, og jeg ved ikke noget om, at dette Tavshedsløfte af noget Medlem er blevet brudt.

Med de skiftende Udenrigsministre har dette Nævn staaet i bedste Samarbejde. Ikke mindst i de mange Aar, hvor det ærede Medlem Hr. P. Munch var Udenrigsminister, holdtes der jævnlig Møder, hvori forhandledes om alle for Danmark betydende udenrigspolitiske Spørgsmaal, om Indholdet af Clearingaftaler, Handelstraktater, udenrigspolitiske Spørgsmaal af enhver Art, som sagt, hvortil der knyttedes nogen Interesse af Betydning, og jeg vil hævde, at Nævnets Indsats gennem disse Forhandlinger slet ikke blev uden Betydning for de udenrigspolitiske Resultater, der blev naaet. Men helt anderledes er beklageligvis Forholdet nu.

Den nuværende højtærede Udenrigsminister føler sig ikke i fjerneste Maade forpligtet til i Henhold til Lovens § 2 at træde i Forhandling med Det udenrigspolitiske Nævn. Kun i ganske enkelte Tilfælde har han i sin Embedstid foranlediget Forhandling optaget med Nævnet. De Møder — og det er ganske faa, der er Tale om —, som har været afholdt inden for Nævnet, har væsentligt været indkaldt paa Nævnets Medlemmers Foranledning, hvad der selvsagt er i højeste Grad utilfredsstillende, da de enkelte Medlemmer slet ikke kan vide, naar der foreligger Problemer i Relation til Udlandet, som Udenrigsministeren i Henhold til den Forpligtelse, Loven paalægger ham, burde drøfte med Nævnet.

Jeg skal ikke gaa i Enkeltheder, det lader sig i dette Forhold ikke gøre, men jeg vil hævde, at i en Række højst opsigtsvækkende og for danske Forhold betydende udenrigspolitiske Sager har der ikke været etableret nogen Drøftelse med Nævnet. De er forberedt, færdigbehandlet og afgjort, uden at Nævnet har faaet den fjerneste direkte Kundskab derom gennem Forhandling med den højtærede Udenrigsminister, og jeg vil hævde, at dette er klart stridende mod Lovens Ord. Ministerens Optræden over for Nævnet er en Tilsidesættelse af Lovens klare Ord og af Lovens Hensigt, og derfor tillader jeg mig at henstille, saa indtrængende som jeg formaar det, til den højtærede Udenrigsminister, at denne hans Sabotage af Loven af 13. April 1923 om et udenrigspolitisk Nævn ophører. Hvis det ikke bliver Tilfældet, saa burde maaske Konsekvensen være, at der stilledes Forslag om, at Loven ophæves for den nuværende Ministers Embedstid. Det vilde i det mindste være det værdigste for Nævnets Medlemmer. Men jeg er bange for, at det af den højtærede Minister vilde blive hilst med alt for stor Tilfredshed, og at skabe en saadan hos ham, synes jeg ikke der er nogen større Anledning til, efter det Hensyn han har vist Det udenrigspolitiske Nævn i hele sin Embedstid. Men i hvert Fald: Vil man ikke skabe den Tilfredshed hos den højtærede Udenrigsminister, saa vil han maaske være saa venlig at bidrage til en større Tilfredshed blandt Nævnets Medlemmer derved, at han fremtidig respekterer sine Forpligtelser over for Det udenrigspolitiske Nævn i Henhold til Loven; thi det er ikke sømmeligt hverken for den højtærede Minister eller for Nævnets Medlemmer, at der fortsættes som hidtil.

E.

Gesandt v. Renthe-Finks Demarche, Julen 1940.

46.

Redegørelse af fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius.

3. Redegørelse for Forhold og Beslutninger, fremkaldt ved Gesandt von Renthe-Finks Démarche omkring Julen 1940.)*

Af Samtaler, jeg i September og Oktober 1940 havde med tyske Repræsentanter fremgik en betydelig Utilfredshed med den danske Regering og dennes Virksomhed. Det var dog først ved Juletid, at den tyske Gesandt efter et Besøg i Berlin bragte Spørgsmaalet officielt paa Tale over for mig. Hr. von Renthe-Fink indledte med en lille Tale om den tyske Regerings venlige Indstilling overfor Danmark. I Overensstemmelse hermed havde han for sit Vedkommende bestræbt sig for ikke at give noget skarpt Udtryk for tyske Ønsker og Planer om en skarpere Kurs, for Eksempel Forlæggelse af tyske Polititropper til Danmark havde han modvirket. Denne Holdning var fastholdt i Forventningen om ogsaa saaledes at blive forstaaet, men nu var han instrueret om at fremsætte forskellige Bemærkninger om Forholdene her i Landet, som man paa tysk Side maatte mene det nødvendigt, at den danske Regering tog under alvorlig Overvejelse.

Set fra et tysk Synspunkt var den danske Regerings Sammensætning og Virksomhed ikke tilfredsstillende. Man havde særlig følgende Indvendinger:

Regeringen var for afhængig af Partiindflydelse. Den havde ikke vist sig i Stand til at modvirke den tyskfjendtlige Stemning i Landet, og den var for passiv i Udviklingen af det dansk-tyske Forhold.

Jeg bemærkede hertil, at det i Praksis havde vist sig, at den danske Rigsdag og Partierne i den nuværende Situation havde arbejdet sammen med Regeringen hurtigt og friktionsløst. I saa Henseende havde Ministeriet en heldig Sammensætning. Naar man tog i Betragtning de Vanskeligheder, der i stigende Grad vilde opstaa for Arbejderne under de økonomiske Virkninger af Krigen, maatte den nuværende Ledelse anses for hensigtsmæssig, og i denne Henseende maatte man frygte Følgerne af en ny Ledelse, der maaske vilde have Vanskelighed ved at vinde Arbejdernes Tillid. Hr. von Renthe-Fink indvendte, at man paa tysk Side intet havde at erindre imod Fagforeningernes Ledere, hvilket man havde vist ved at indbyde dem til Besøg i Tyskland, men det var det politiske Socialdemokrati, man tog Afstand fra, hvortil jeg bemærkede, at de danske Arbejdere ikke havde Øje for en saadan Modsætning, men tværtimod følte deres politiske Repræsentanter som deres Interessers Forsvarere.

Jeg tilføjede, at muligvis vilde et nyt Ministerium, der formentlig vilde blive opfattet som i højere Grad tyskorienteret, have ringere Muligheder for at paavirke Stemningen paa gunstig Maade. Ogsaa burde man have Øje for de Vanskeligheder, som eventuelt kunde opstaa udadtil i saadanne Spørgsmaal som Grønland, Skibe og Tilgodehavender i Udlandet. Hr. von Renthe-Fink bemærkede, at man sandelig ikke ønskede i Tyskland, at vi skulde miste Grønland.

Jeg stillede i denne Forbindelse forskellige Spørgsmaal, som Hr. von Renthe-Fink noterede ned.

Vilde en ny Regering blive anerkendt fra tysk Side, og kunde den faa den nødvendige Arbejdsfred?

Kunde der opnaas Enighed om, at de danske Nationalsocialister i deres politiske Agitation, hvor de selvfølgelig burde have samme Frihed som andre danske Partier, skulde rette sig efter de bestaaende Love og Politiforanstaltninger og ikke optræde som Provokatører?

Hr. von Renthe-Fink indvendte hertil, at dette var en Sag, der maatte ordnes med de danske Nationalsocialister, hvortil jeg bemærkede, at en Forstaaelse mellem de to Regeringer i saa Henseende ogsaa forekom mig paakrævet.

*) Fremstillingen er, hvad de faktiske Forhold angaar, baseret paa Udenrigsministeriets Akter eller Uddrag af samme, jfr. A. Nr. 40.

Kunde det tyske Troppetal i Danmark mindskes?

Hertil bemærkede Gesandten, at dette var et Spørgsmaal, som maatte afgøres af de militære Myndigheder efter de militære Hensyn.

Kunde den tyske Regering eventuelt tænke sig at gentage 9. April-Tilsagnet?

Til Slut udtalte Hr. von Renthe-Fink, at han inden Aarsskiftet vilde søge Audiens hos Kongen for at gøre Hans Majestæt bekendt med de tyske Synspunkter, og jeg tilsagde, at jeg efter Julehelligdagene vilde referere Spørgsmaalet for Kongen og for Statsministeren.

Som det fremgaar af foranstaaende, bestræbte jeg mig under Samtalen for at advare mod drastiske Fremgangsmaader, der vilde være egnet til at fremkalde Virkninger modsat de ønskede. Paa den anden Side maatte jeg mene, at det under den nuværende militærpolitiske og økonomiske Situation for Landet ikke lod sig gøre at stille sig afvisende over for denne Henvendelse. Spørgsmaalet maatte optages til Undersøgelse og Forhandling, men forhaabentlig var Tidspunktet egnet til at faa en aaben Drøftelse med den tyske Regering, hvorigennem den hidtil savnede modus vivendi kunde opnaas.

Den 2. Januar 1941 kom den tyske Gesandt tilbage til Sagen, idet han meddelte mig følgende tyske Krav, som jeg noterede ned:

En partipolitisk ikke bundet Regering, der er fri for Indflydelse fra Personer, som er politisk belastet over for Tyskland.

Et mere positivt Samarbejde med Tyskland.

En mere energisk Bekæmpelse af antitysk Agitation af enhver Art.

Indstilling af Klapjagten paa danske Nationalsocialister, ogsaa i Pressen. For Eksempel maa Bekendelse til Nationalsocialismen og tyskvenlig Orientering ikke betegnes som Landsforræderi.

Udelukkelse af Christmas Møller fra Politik:

1. Afskedigelse fra hans partipolitiske Embeder inklusive Pressen.
2. Nedlæggelse af Rigsdagsmandatet.

Da jeg drøftede Sagen med Statsminister Stauning, var vi enige om, at vi ikke paa Forhaand kunde stille os afvisende over for en Forhandling, som derefter som Følge af Spørgsmaalets nøje Sammenhæng med de indre politiske Forhold naturligt gled over til Statsministeren.

Efter et nyt Besøg i Berlin berørte den tyske Gesandt igen Sagen den 7. Januar, idet Hr. von Renthe-Fink smilende spurgte mig: „Gaar han, eller gaar han ikke?" Da denne Ytring maatte give mig det Indtryk, at der i hvert Fald ikke var indtraadt nogen Skærpelse i Situationen, benyttede jeg Lejligheden til paa ny at gennemgaa de Argumenter mod Regeringsændringen, som jeg anførte i Referatet af vor Samtale før Jul. Jeg blev overrasket ved at bemærke, at de denne Gang syntes at gøre Indtryk. Hr. von Renthe-Fink ytrede sig ganske vist tvivlende, men forbeholdt sig Overvejelse. Da han bemærkede, at han jo maatte insistere paa, at der toges Hensyn til de af ham opstillede Krav, og kunde dette ske under Hr. Staunings fortsatte Ledelse, sagde jeg, at det samme vilde formentlig blive Tilfældet ogsaa efter en Regeringsændring, og at min Mening nu som før var, at en ny Regeringschef vilde have færre Muligheder end Hr. Stauning. Da Hr. von Renthe-Fink hentydede til mine personlige Vanskeligheder i saa Tilfælde, sagde jeg, at jeg ogsaa vilde lægge Vægt paa, at Hr. Stauning fik en Samtale med ham, hvorved Situationen kunde blive direkte klarlagt. Hr. von Renthe-Fink gentog til Slut, at han vilde tænke over Sagen.

Efter at have forladt mig udtalte Hr. von Renthe-Fink, som det blev refereret for mig, at han var blevet meget forbavset over den af mig udkastede Tanke, nemlig at han burde forhandle direkte med Statsministeren. Han vilde overveje den, men iøvrigt stod Sagen nu paa den danske Regering. Han tilføjede, at det af ham i sin Tid fremsatte Ønske om Hr. Staunings Tilbagetræden som Statsminister ikke betød, at man paa tysk Side ønskede, at Hr. Stauning skulde udtræde af Regeringen. Endvidere havde han fremhævet, at Udtrykket „en partipolitisk ubundet Regering" tog Sigte paa en upolitisk Ministerchef.

Det fremgik af denne sidste Samtale, at man paa tysk Side nu var paa Tilbagetog i dette Spørgsmaal, og det lykkedes da ogsaa Hr. Stauning i sine Forhandlinger med Presseattaché Meissner, der optraadte paa Hr. von Renthe-Finks Vegne, at føre Sagen til et Punkt, hvor man paa tysk Side helt mistede Interessen for den. Regeringen fortsatte uforandret.

14. Juli 1945.

Erik Scavenius.

47.

Uddrag af Statsminister Staunings Tale ved Rigsdagens Aabning d. 1. Oktober 1940.

I Overensstemmelse med § 40 i Danmarks Riges Grundlov har Hans Majestæt Kongen ved Aabent Brev af 20. forrige Maaned indkaldt til en ordentlig Rigsdagssamling, der i Henhold til Kongens Bestemmelse skal aabnes i Dag. Ved Reskript af 20. forrige Maaned har Hans Majestæt Kongen dernæst overdraget mig at aabne denne i Dag sammentrædende Rigsdag og at foranledige det i saa Henseende videre fornødne. Dette sker herved. I Kongens Navn erklærer jeg den ordentlige Rigsdagssamling for aabnet.

Rigsdagen samles i Aar under særegne Forhold, og under Hensyn til disse skal jeg kun knytte faa Bemærkninger til denne Anledning:

Den Krig, der for et Aar siden netop var i sin Begyndelse, fortsættes endnu med megen Styrke, og den har allerede medført indgribende Ændringer i europæiske Forhold.

Danmarks Maal vil være en Politik, der holder den danske Nation samlet om de nationale Opgaver, som er det fornemste for Folket, men dernæst vil det være naturligt, at Nationen har Opmærksomheden henvendt paa den Udvikling i Europa, der vil følge efter Krigen.

Danmark vil fremdeles have Interesse i et fordrageligt Samliv med andre Nationer og i høj Grad med vore Naboer, hvorfor det ogsaa vil være en Opgave at forberede den Tilpasning, der melder sig som en uafviselig Fordring i kommende Tid.

Det maa forudses, at den Fællesfølelse, der lever i det danske Folk, fremdeles vil give sig Udslag i et Samarbejde mellem de Partier, der ønsker at bygge videre paa Landets forfatningsmæssige Grundlag, og det ligger derfor som en Opgave for disse at bestemme angaaende den politiske Udvikling i den forestaaende Periode.

. . . . . .

Ud over de Lovforslag, der kræves i Beskæftigelsesøjemed, og saadanne, som er fornødne for den almindelige Drift af Statshusholdningen, skal jeg ikke forebringe Planer fra Ministeriet, idet man maa regne med, at Tidens nødvendige Gerning i tilstrækkelig høj Grad vil stille Krav baade til Økonomien og til Kræfterne.

Den Tid, vi er inde i, kalder imidlertid paa Samarbejdet imellem alle Danske. Der er een Opgave, som først og fremmest foreligger, nemlig Sikringen af Danmarks Selvstændighed og Bevarelse af Folkets Frihed, og til Samling derom vil Rigsdagen nu øve sin Gerning.

Jeg byder Rigsdagen velkommen til Arbejdet, og jeg ønsker, at den maa være sikret Fredens Vilkaar.

. . . . . .

48.

Uddrag af Statsminister Staunings Tale ved Finanslovbehandlingen d. 15. November 1940. (Fkt. Forh. 1940—41 Sp. 560).

De Taler, der er holdt af de samarbejdende Partiers Ordførere, giver mig ikke Anledning til Bemærkninger, thi disse Taler holdt sig, trods visse Uoverensstemmelser, meget nøje til det, der i Øjeblikket overskygger alt smaat, Bestræbelserne for at holde dem samlede, der urokkeligt staar paa Forfatningens Grund og ønsker at fastholde den parlamentariske Ordning, som har været anerkendt i mange Aar her i Landet.

Fra anden Side har Tonerne været anderledes, men det var ikke overraskende og vækker ikke Uro, navnlig da en af de optrædende Ordførere har bekendt sig som Tilhænger af en Mindretalsregering.

Der har i nogen Tid været udspredt Rygter om Dannelse af en ny Regering, og dertil var der intet at sige, hvis man tænkte paa en Omdannelse efter lovlige Linier. Man synes imidlertid ganske at se bort fra den Tilstand, der baade ved Lov og ved Praksis er fastlagt.

Jeg benytter derfor Anledningen til at udtale, at hele Regeringen staar paa parlamentarisk Grund. Rigsdagen kan ikke lukkes ude fra Deltagelse i Dannelsen af Ministerium, og der er ingen i den samlede Regering — heller ikke Landets Konge —, som nærer noget Ønske om at handle uden om Rigsdagen.

Der findes i Øjeblikket en lovlig Regering, og skal den ændres, maa det ske paa lovmæssig Maade, følgende dansk parlamentarisk Statsskik.

Som det ærede Medlem Hr. Ole Bjørn Kraft har udtalt, er det Kongen, Regeringen og Folkerepræsentationen, der giver Treklangen i vor Forfatning. Disse tre Elementer maa virke sammen, og naar det sker, staar man paa Forfatningens Grund. Forfatningen, som Rigsdagens Medlemmer har lovet at holde, kan ikke tilsidesættes, men den kan ændres. En Ændring kræver imidlertid ikke blot Folkerepræsentationens, men ogsaa Folkets Tilslutning, og der forefindes ikke nogen anden *lovlig* Vej for dem, der ønsker nye Former for den danske Stats Liv.

Danmark er et lovordnet Samfund, hvor vi plejer at holde os paa Lovens og Rettens Grund, og der er ikke Tvivl om, at dette fremdeles er, hvad det danske Folk ønsker.

I denne Sammenhæng vil jeg gerne nævne et Ønske, som i Gaar blev nævnt, Ønsket om et Valg. Det er i og for sig en særdeles tiltalende Tanke, men som et æret Medlem i Gaar sagde: Det er en stor Ulejlighed at paalægge Befolkningen, fordi det ærede Medlem Hr. Frits Clausen fremsætter den Tanke, som mange andre ogsaa har syslet med. Vi havde Valg for $1^1/_2$ Aar siden, og det nuværende Folketing er valgt for en Fireaarsperiode. Om man skal skride til Afholdelse af Valg, maa afgøres efter andre Hensyn end dem, der hidtil er nævnt, thi der bestaar altsaa en lovlig Rigsdag med den Sammensætning, som Vælgerne har ønsket.

Medens jeg er ved Tidens Rygtesmederi, maa jeg med et Par Ord beskæftige mig med det sidste Udslag:

Der spredes i Dag en politisk Pjece, der særlig beskæftiger sig med Begivenhederne den 9. April. Pjecen er i det væsentligste en Gentagelse af visse Avisartikler og tidligere udsendte Pjecers Indhold, men udmærker sig ved en Voldsomhed i Udtrykkene og Forsøg paa Ophidselse, som maaske kan gøre det rigtigt at sige et Par Ord. De Formodninger, Rygter og Paastande, som Pjecen bestaar af, og som er det eneste, Pjecens Forfattere kan operere med, forandrer intet i de faktiske Forhold.

Naar man bebrejder de ansvarlige fra 9. April, at de for sent tog Beslutningen om at opgive Modstanden, maa jeg bemærke, at det ikke havde været muligt

for nogen *neutral* Regering at tage den nævnte Beslutning om Modstandens Opgivelse tidligere, end det skete, og Meddelelse herom vilde ogsaa have været fremme i rette Tid, hvis ikke tekniske Omstændigheder havde hindret dette — Omstændigheder, som vi ikke var Herre over. Selvfølgelig beklager jeg, at danske Soldater mistede Livet under Udøvelsen af deres Pligt, og jeg afviser absolut de grove Trusler, som Pjecen indeholder.

Den samme Pjece fremfører dernæst et Krav om, at den danske Regering ikke skulde have ført Neutralitetspolitik, men i Tide sluttet sig til den ene krigsførende Magt. Jeg tror ikke, at der er nogen politisk kyndig, der vil mene, at en saadan Politik havde været mulig for den danske Regering, hvad enten man stiller sig den ydre eller den indre Situation for Øje, og en saadan Politik er da heller ikke før den 9. April blevet forlangt eller blot antydet fra nogen Side.

Jeg skal indskrænke mig til disse Bemærkninger over for den Pjece, som nu skal udløse visse Stemninger.

. . . . . .

49.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DEC. 1945 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 26. Juni 1946.

Til Justitsministeren.

I Fortsættelse af Skrivelse herfra af 20. Marts d. A., hvori Kommissionen anmodede om, at der under den paatænkte Afhøring af den fhv. tyske Minister i Danmark, Renthe-Fink, stilledes denne nogle nærmere angivne Spørgsmaal, anmoder Kommissionen om, at der yderligere under Afhøringen stilles ham Spørgsmaal, der nærmere kan belyse hans forskellige Demarcher og Forhandlinger med de danske Udenrigsministre i Dagene efter den 9. April 1940, i hvilken Henseende der vedlægges en af fhv. Udenrigsminister, Dr. P. Munch til Kommissionen fremsendt Beretning af 18. Marts d. A. samt en af fhv. Udenrigsminister Erik Scavenius affattet Redegørelse for Forhandlinger og Beslutninger, fremkaldt ved Gesandt von Renthe-Fink's Demarche omkring Julen 1940.

De nævnte Aktstykker*) vedlægges.

Holm.

Eigil Olsen.

*) A. Nr. 26 og 46.

50.

JUSTITSMINISTERIET

København, den 29. August 1946.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 26. Juni 1946 skal man hoslagt fremsende nogle af Politiinspektør Kudsk foretagne Rapportafhøringer af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede Cecil v. Renthe-Fink.

P. M. V.
E. B.

Chr. Ludvigsen.
fg.

Oversættelse.

Vernehmung

des früheren deutschen Gesandten und Reichsbevollmächtigten in Dänemark, Dr. Cecil v. Renthe-Fink, im Polizeipräsidium in Kopenhagen am 13. August 1946.

Die Vernehmung wurde vom Polizeiinspektor Henry Kudsk vorgenommen und erfolgte auf Ersuchen der vom Folkething unterm 19. Dezember 1945 eingesetzten Kommission gemäss § 45 der Verfassung auf Grund eines Schreibens der Kommission vom 26. Juni 1946 an das Justizministerium.

1. Von den nach Dänemark entsandten Zivilbeamten, die mit verschiedenen dänischen Fachministerien in engerer Verbindung treten sollten, erklärt v. Renthe-Fink, dass es nicht in seinem Interesse lag und auch nicht seine Absicht war, diese Beamten in den dänischen Fachministerien unterzubringen, auch nicht durch sie die Hauptverbindung zu den Fachministerien zu errichten. Er war von Anfang an mit dem Aussenministerium als Verhandlungsministerium einverstanden und zwar so, dass alle Verhandlungen über prinzipielle Richtlinien und politisch schwierige Probleme dort geführt wurden, d. h. dass nachdem Einigkeit über die prinzipiellen Fragen erzielt worden war, die Einzelheiten durch Spezialisten mit den dänischen Fachmini-

Afhøring

af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede i Danmark, Dr. Cecil v. Renthe-Fink, paa Politigaarden i København den 13. August 1946.

Afhøringen blev foretaget af Politiinspektør Henry Kudsk og fandt Sted efter Anmodning af den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45 ifølge en Skrivelse af 26. Juni 1946 fra Kommissionen til Justitsministeriet.

1. Med Hensyn til de civile Embedsmænd, der blev sendt til Danmark for at træde i nærmere Forbindelse med forskellige danske Fagministerier, forklarer v. Renthe-Fink, at han ikke havde Interesse i og heller ikke havde til Hensigt at anbringe disse Embedsmænd i de danske Fagministerier, ligesom han heller ikke agtede gennem dem at oprette en Hovedforbindelse med Fagministerierne. Han var lige fra Begyndelsen indforstaaet med, at Udenrigsministeriet skulde fungere som Forhandlingsministerium, saaledes at alle Forhandlinger vedrørende principielle Retningslinier og politisk vanskelige Problemer skulde føres dèr, d. v. s. at naar der var opnaaet Enighed om de principielle Spørgsmaal, skulde Specialister drøfte Detaillerne di-

sterien direkt erörtert werden sollten. In dieser wie in den meisten sonstigen Fragen hat v. Renthe-Fink von Berlin keine speziellen Anweisungen erhalten, nur wurde von dort aus verlangt, dass für Gesandten Hencke im dänischen Aussenministerium ein Bureau errichtet werden sollte. Darauf hat v. Renthe-Fink jedoch nicht bestanden.

Abgesehen von den Mitarbeitern waren die in Frage kommenden Zivilbeamten nur: Gesandter Hencke, Regierungspräsident Kanstein und Ministerialdirigent Ebner. Für Aussenstellen des Reichsbevollmächtigten in Dänemark sollten 3 weitere Beamten angemeldet werden, die mit den staatlichen und kommunalen Behörden ihres jeweiligen Amtsbereichs zwecks Wahrnehmung der militärischen Interessen Fühlung halten sollten. Diesen Plan hat v. Renthe-Fink jedoch allmählich fallen lassen.

. . . . . .

Kontinuiert am 16. August 1946.

10. Von der Zusammenarbeit mit der dänischen nationalsozialistischen Partei erklärt v. Renthe-Fink, in der ersten Zeit, und zwar während Dr. Munch Aussenminister war, mit dieser Partei fast keine Verbindung gehabt zu haben, abgesehen natürlich von der Verbindung mit dem Presseattachee und möglicherweise auch mit Kanstein. Bereits im April oder Mai kam eine Verabredung zwischen v. Renthe-Fink und General Kaupisch zustande, derzufolge der dänischen nationalsozialistischen Partei von der Wehrmacht keine Unterstützung zuteil werden würde oder dürfte. v. Renthe-Fink weist darauf hin, dass von deutscher Seite gegen die Bekämpfung oder Unterdrückung der Demonstrationen der Nationalsozialisten nicht eingegriffen worden ist. Die erwähnte Verabredung mit General Kaupisch ist durch Gerüchte veranlasst, dass von den dänischen Nationalsozialisten gemeinsam mit der S. S. gegen den dänischen Reichstag ein Putsch oder jedenfalls Demonstrationen geplant waren. Es steht fest, dass sich die Partei in Berlin für die dänische Partei sehr stark interessierte, und die Gesandtschaft konnte infolgedessen nicht billigen, dass von dänischer Seite gegen die Nationalsozialisten zu sehr eingegriffen wurde, weil dadurch die Gesandtschaft riskieren konnte, von Berlin gezwungen zu werden, die Nationalsozialisten zu unterstützen. Deshalb hat v. Renthe-Fink persönlich von einer Verhaftung nationalsozialistischer Leiter dringend abgeraten.

Nachdem v. Renthe-Fink Gelegenheit gehabt hat, Dr. Munchs Bericht zu lesen, erklärt er sich mit dem Inhalt desselben,

rekte med de danske Fagministerier. I dette som i de fleste andre Spørgsmaal havde v. Renthe-Fink ikke modtaget særlige Instruktioner fra Berlin, men det blev kun derfra forlangt, at der skulde indrettes et Kontor for Gesandt Hencke i det danske Udenrigsministerium. v. Renthe-Fink insisterede imidlertid ikke herpaa.

Bortset fra Medarbejderne var der kun Tale om følgende civile Embedsmænd: Gesandt Hencke, Regeringspræsident Kanstein og Ministerialdirigent Ebner. Til Afdelinger, sorterende under den Rigsbefuldmægtigede i Danmark, skulde der anmeldes yderligere 3 Embedsmænd, der skulde have Føling med Stats- og kommunale Myndigheder i hver sit Distrikt med Henblik paa Varetagelse af de militære Interesser. Denne Plan har v. Renthe-Fink efterhaanden ladet falde.

. . . . . .

Kontinueret den 16. August 1946.

10. Med Hensyn til Samarbejdet med det danske nationalsocialistiske Parti forklarer v. Renthe-Fink i den første Tid, medens Dr. Munch var Udenrigsminister, næsten ikke at have haft nogen Forbindelse med dette Parti, bortset naturligvis fra Forbindelsen med Presseattacheen og eventuelt ogsaa med Kanstein. Allerede i April eller Maj blev det aftalt mellem v. Renthe-Fink og General Kaupisch, at der ikke fra Værnemagtens Side skulde eller maatte ydes det danske nationalsocialistiske Parti nogen Understøttelse. v. Renthe-Fink henviser til, at der ikke fra tysk Side er blevet grebet ind mod Bekæmpelsen og Undertrykkelsen af Nationalsocialisternes Demonstrationer. Den omhandlede Aftale med General Kaupisch er foranlediget af Rygter, gaaende ud paa, at de danske Nationalsocialister sammen med S. S. havde planlagt et Kup eller i hvert Fald Demonstrationer mod den danske Rigsdag. Det staar fast, at Partiet i Berlin interesserede sig meget stærkt for det danske Parti, og Gesandtskabet kunde som Følge deraf ikke billige, at der fra dansk Side blev grebet for stærkt ind over for Nationalsocialisterne, fordi Gesandtskabet derved kunde risikere fra Berlin at blive tvunget til at støtte Nationalsocialisterne. Derfor fraraadede v. Renthe-Fink personlig indtrængende at undlade Anholdelse af nationalsocialistiske Ledere.

Efter at v. Renthe-Fink har haft Lejlighed til at læse Dr. Munchs Redegørelse, udtaler han, at han er enig i Indholdet, saa-

wie die Situation mit dänischen Augen angesehen worden ist, einig, und er meint, hierzu keine weiteren Auskünfte geben zu können.

Erklärung Nr. 3 des früheren Staatsministers Scavenius ist mit v. Renthe-Fink erörtert worden. Er bestätigt den Inhalt derselben und meint, nur in Bezug auf die Äusserung „geht er (Stauning) oder geht er nicht?" folgendes hinzufügen zu können:

Nachdem v. Renthe-Fink durch Meissner erfahren hatte, dass Stauning amtsmüde sei und den Posten des Staatsministers vielleicht mit dem des Aussenministers umtauschen möchte, hat v. Renthe-Fink Berlin darüber verständigt und ist ermächtigt worden, eine neue Regierung mit einem politisch neutralen Chef zu akzeptieren. Um die Zeit trafen sich v. Renthe-Fink und Stauning zu einem Essen in Christiansborg, und er hat Stauning unter Andeutung der ihm von Meissner gemachten Mitteilung gefragt, ob es richtig sei, dass er als Staatsminister abgehen wolle. Stauning hat hierzu nicht Stellung genommen, sondern die Frage ausweichend beantwortet. Einige Zeit später hat Stauning aber v. Renthe-Fink in der Deutschen Gesandtschaft aufgesucht — das ist überhaupt das einzige Mal, wo Stauning in der Gesandtschaft gewesen ist — und sie hatten da eine lange Aussprache über die Politik der dänischen Regierung und die v. Renthe-Finks. Stauning hat direkt gefragt, ob v. Renthe-Fink und die deutsche Regierung seinen Rücktritt als Staatsminister wünschten. Daraufhin hat v. Renthe-Fink geantwortet, wenn Stauning selbst nicht zurückzutreten wünschte, würde er jedenfalls nicht und Berlin vermeintlich auch nicht seinen Rücktritt verlangen. Wie v. Renthe-Fink in diesem Zusammenhang hinzufügt, ist bei seiner Antwort an Stauning ausschlaggebend gewesen, dass Scavenius dringend abgeraten hatte, Stauning gehen zu lassen und eine Sammlungsregierung aufzugeben. Stauning antwortete, er wünschte nicht seine Person als Konfliktstoff zwischen Dänemark und Deutschland, würde aber nach der Äusserung v. Renthe-Finks im Amt bleiben. Er wäre aber bereit, gewisse Regierungsänderungen vorzunehmen, wenn man von deutscher Seite glaubte, hierauf bestehen zu müssen. Über die Haltung Staunings hat v. Renthe-Fink nach Berlin berichtet und in seinen Kommentaren angeraten, Stauning weiterhin im Amt zu belassen. Dies ist in Berlin auch gutgeheissen worden.

ledes som Situationen er blevet bedømt, set med danske Øjne, og han mener ikke at kunne fremkomme med yderligere Oplysninger til Sagen.

Erklæring Nr. 3 fra tidligere Statsminister Scavenius er blevet gennemgaaet med v. Renthe-Fink. Han bekræfter dens Indhold og mener kun at kunne tilføje følgende i Anledning af Udtalelsen „gaar han (Stauning) eller gaar han ikke?"

Efter at v. Renthe-Fink gennem Meissner havde erfaret, at Stauning var træt af Embedet og muligvis vilde ombytte Statsministerposten med Udenrigsministerposten, underrettede han Berlin og blev bemyndiget til at acceptere en ny Regering med en politisk neutral Chef. Omtrent paa samme Tid traf v. Renthe-Fink Stauning ved en Middag paa Christiansborg og spurgte ham, idet han hentydede til den Oplysning, Meissner havde givet ham, om det var rigtigt, at han vilde gaa af som Statsminister. Stauning tog ikke Stilling til Spørgsmaalet, men svarede undvigende. Nogen Tid derefter opsøgte Stauning v. Renthe-Fink i det tyske Gesandtskab — det var overhovedet den eneste Gang, Stauning har været i Gesandtskabet —, og de havde da en længere Samtale angaaende den danske Regerings og v. Renthe-Finks Politik. Stauning spurgte direkte, om v. Renthe-Fink og den tyske Regering ønskede, at han skulde gaa af som Statsminister. Hertil svarede v. Renthe-Fink, at hvis Stauning ikke selv ønskede at gaa, vilde han i hvert Fald ikke og Berlin formentlig heller ikke forlange hans Tilbagetræden. v. Renthe-Fink tilføjer i denne Forbindelse, at det afgørende for hans Svar til Stauning har været, at Scavenius indtrængende havde fraraadet at lade Stauning gaa og opgive en Samlingsregering. Stauning svarede, at han ikke ønskede at se sin Person som Konfliktstof mellem Danmark og Tyskland, men at han som Følge af v. Renthe-Finks Udtalelse vilde forblive i Embedet. Han vilde imidlertid være rede til at foretage visse Regeringsændringer, hvis man fra tysk Side mente at maatte insistere derpaa. v. Renthe-Fink indberettede til Berlin om Staunings Holdning og tilraadede i sine Kommentarer at lade Stauning blive siddende. Dette har Berlin ogsaa accepteret.

v. Renthe-Finks geänderte Einstellung, wie sie Scavenius am Schluss seiner Erklärung anführt, ist also auf Staunings Initiative zurückzuführen.

Beigefügt wird ein von Polizeiadvokat Bech aufgenommener Rapport vom 23. Juli 1946, teilweise dieselben Fragen betreffend.

v. Renthe-Fink gibt an, den Inhalt dieses Protokolls gutheissen zu können, fügt aber hinzu, dass er an einzelnen Stellen eine andere Formulierung gewählt und sich nicht ganz so stark ausgedrückt hätte, wenn die Rapporte von ihm selbst geschrieben wären. Die Rapporte decken indessen den Inhalt seiner Aussage.

(gez.) **Renthe-Fink.**

(sign.) **Henry Kudsk.**

v. Renthe-Finks ændrede Indstilling, som Scavenius omtaler i Slutningen af sin Erklæring, maa altsaa henføres til Staunings Initiativ.

Der vedlægges en af Politiadvokat Bech optaget Rapport af 23. Juli 1946, delvis omfattende de samme Spørgsmaal.

v. Renthe-Fink tilføjer, at han kan godkende Indholdet af denne Protokol, men tilføjer, at han enkelte Steder vilde have valgt en anden Formulering og ikke vilde have udtalt sig helt saa stærkt, hvis han selv havde skrevet Rapporterne. Disse dækker imidlertid hans Vidneudsagn.

(sign.) **Renthe-Fink.**

(sign.) **Henry Kudsk.**

51.

Uddrag af Rapport over den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede Cecil von Renthe-Fink. (23. Juli 1946).

(Rapportens første Afsnit er optaget i Bet. II A. S.A. 5).

. . . . . .

De almindelige Strømninger i tysk Politik over for Danmark efter Besættelsen var, at Ribbentrop var interesseret i Opretholdelsen af Ro og Orden og klar over, at en videst mulig Fortsættelse af Forholdene fra før Besættelsen var en Forudsætning herfor. Han havde ingen personlig Interesse i at fremkalde nogen Ændring, men han var uden Selvstændighed i Forhold til Hitler og svagere end Himmler, han var mistroisk, uberegnelig og lunefuld. Unterstaatssekretär Luther havde stor Indflydelse paa Ribbentrop. Luther var en tidligere Forretningsmand, som havde været ansat i et Transportfirma, og som bl. a. havde hjulpet Ribbentrop, da denne blev udnævnt til Ambassadør i London, med Flytningen og Indretningen af Ambassaden. Da Ribbentrop i 1937 blev Udenrigsminister, knyttede han Luther til sig, og det lykkedes efterhaanden denne i Udenrigsministeriet at opbygge et stort Apparat, som gik under Navnet „Abteilung Luther". Dette beskæftigede sig særligt med de nationalsocialistiske Bevægelser og de tyske Mindretal i Udlandet og var endvidere Forbindelsesled mellem Udenrigsministeriet og de tyske Parti-Organisationer. I Forhold til Volksdeutsche Mittelstelle, som varetog de kulturelle Forbindelser til de tyske Mindretal, var „Abteilung Luther" en rent politisk Institution. Ribbentrop havde allerede, før han blev Udenrigsminister, et særligt Organ, Dienststelle Ribbentrop, som beskæftigede sig med Forbindelsen til de nationalsocialistiske Bevægelser i Udlandet. Det bestod stadig, efter at Ribbentrop var blevet Udenrigsminister, men mistede efterhaanden sin Indflydelse ved, at Luther overtog dets Funktioner, og overgik til at beskæftige sig med rent formelle Ting som Indbydelser til Partidagen i Nürnberg.

Abteilung Luther beskæftigede næsten udelukkende Folk, som havde tjent deres Sporer i Partiet, og Kpt. betegner Afdelingen som dynamisk og uden den politiske Ansvarsfølelse, som kendetegnede de professionelle Diplomater i Udenrigsministeriet. Luther og hans Folk gik ind for den størst mulige Hjælp og Understøttelse til de nazistiske Bevægelser i de besatte Lande, og det var Luthers Haab og Ønske, at de danske Nationalsocialister vilde komme til Magten. Luthers principielle Politik var at bringe de nationalsocialistiske Bevægelser til Magten, men han ønskede ikke, at dette skulde ske ved Magt, men gennem en politisk Udvikling. Luther var en Mand, der gerne vilde kunne fremvise Resultater. Luther havde tilsyneladende ganske urigtige Forestillinger om den danske Nationalsocialisme og dens Muligheder for gennem en normal politisk Udvikling at komme til Magten. Hans Forbindelsesmand til de danske Nazister var Meissner, og Kpt. ved, at Brødrene Bryld har besøgt ham i Berlin. Luther forsøgte hos Ribbentrop at føre sin Politik igennem, men Ribbentrop har dog raadført sig med Kpt. og Grundherr om deres Opfattelse af den danske Nazisme og dens Udviklingsmuligheder. De holdt begge igen, idet de var af den Opfattelse, at der ikke var noget at bygge paa.

Abteilung Luthers Eksistens i det tyske Udenrigsministerium maa formentlig delvis ses paa Baggrund af, at den var et Værn mod Forsøg fra Partiets Side paa at skaffe sig Indflydelse paa Udenrigsministeriets Anliggender. Ribbentrop førte en stadig Kamp for at bevare Ministeriets Selvstændighed i Forhold til Partiet og til S. S., og det lykkedes ham endog at vinde tabt Terræn tilbage, idet f. Eks. Presseattacheer ved Legationerne var udsendt af Propagandaministeriet, men overgik til at høre til Udenrigsministeriets Stab. For saa vidt fandt Kpt.s Politik, der gik ud paa at holde S. S. væk fra Danmark, Luthers Understøttelse.

Luther blev i 1943 eller 1944 fjernet fra Udenrigsministeriet, idet han havde konspireret sammen med S. S. med det Formaal at styrte Ribbentrop som Udenrigsminister. Hitler stillede sig imidlertid bag ved Ribbentrop, og Luther blev anbragt i en Koncentrationslejr. Hvad der senere er sket med ham, ved Kpt. ikke.

Kpt. havde under sin Virksomhed som Gesandt i Danmark et stort Arbejde med at holde Luthers aggressive Tendenser i Skak.

Meissner blev gennem Luther pousseret frem til den størst mulige Hjælp og Understøttelse til D. N. S. A. P. og kom i en vanskelig Stilling ved, at Kpt. stadig maatte holde ham tilbage.

Luther var paa Besøg i København omkring 1. December 1940 — det var kort efter Marchen til den lille Hornblæser —, idet han vistnok selv havde taget Initiativet til at ville lære Frits Clausen og andre fremtrædende danske Nazister at kende. Der fandt en Frokost Sted i Skovriderkroen, hvor Kpt., Kanstein, Grundherr, Meissner og fra dansk Side Clausen og i alt Fald en af Brødrene Bryld var til Stede. Luther underholdt sig med Clausen, af hvem han fik et godt Indtryk. Luther gav senere over for Kpt. Udtryk for, at Clausen i videst muligt Omfang skulde understøttes fra tysk Side. Kpt. ved ikke, om Luther har givet Clausen Løfter om Støtte til at komme til Magten. Luther har ikke kunnet gøre det paa egen Haand. Kpt. er ubekendt med, om Luther, før han rejste til Danmark, har drøftet Sagen med Ribbentrop og af denne faaet Bemyndigelse til at give Clausen Løfter i den her omhandlede Retning. Kpt. tør ikke udtale sig, om Luther paa egen Haand har givet Clausen Løfter. Han har ingen Holdepunkter for at antage det.

Kpt. erklærer, at Meissner maa være i Stand til at oplyse nærmere om, hvad der skete i Forbindelse med Luthers Besøg.

(Det bemærkes, at Meissner har nægtet at udtale sig, saa længe han sidder paa Vestre Fængsel, og først vil afgive Forklaring, naar han er blevet overflyttet til Trekroner).

Sidst i 1940 sendte Kpt. en Aarsberetning til Udenrigsministeriet i Berlin og gav heri Udtryk for, at det vilde vare længe, før D. N. S. A. P. blev en politisk Magtfaktor, som man maatte regne med, og saafremt man i Berlin var af en anden Opfattelse, beroede dette paa en Vildfarelse.

Først i 1941 var Kpt. i Udenrigsministeriet i Berlin, hvor Ribbentrop paalagde ham at støtte D. N. S. A. P. Da Kpt. gjorde gældende, at dette vilde skabe Vanskeligheder i hans Forhold til den danske Regering, erklærede Ribbentrop, at en Understøttelse var uundgaaelig. Saafremt Udenrigsministeriet ikke paatog sig Hjælpen, vilde S. S. tage Opgaven op, og dette ønskede Ribbentrop at undgaa, idet han samtidig paalagde Kpt. at søge at bevare et godt Forhold til den danske Regering og andre danske Myndigheder og at holde de danske Nationalsocialister rolige.

Den almindelige Tendens inden for S. S. under Krigen var at søge at skabe sig den størst mulige Indflydelse i de besatte Lande, og dette søgtes opnaaet bl. a. ved et Samarbejde med de paagældende Landes nazistiske Bevægelser. Hvad der egentlig var Maalet for S. S.'s Bestræbelser, kan Kpt. ikke udtale sig om, men henviser til, at i de Lande, hvor S. S. havde den største Indflydelse, var der oprettet Reichskommissariater. Det er ikke for Kpt. til at sige, om S. S. havde lignende Hensigter her i Landet, eller om det var Meningen at bringe en nazistisk Regering til Magten. Von Loew var S. D.-Repræsentant i Danmark, og efter Kpt.s Kendskab til hans Virksomhed efter Besættelsen, var det von Loews Hensigt at skabe en Samlingsregering af alle tyskvenlige Elementer og altsaa naturligvis ogsaa af de danske Nazister.

S. S. har under Krigens første Aar søgt at vinde Clausen og D. N. S. A. P. for sig og derved opnaa Indflydelse paa dansk Nazisme. Kpt. kender til Frits Clausens Besøg hos Himmler, til Himmlers Besøg i Danmark, hvor han talte med Clausen, til Mødet mellem Heidrich og Clausen, til Ohlendorffs Besøg i Danmark, til Kontakten mellem Clausen og Berger og endelig til von Loews Virksomhed i Danmark.

Bergers Forbindelse med Clausen har dog nok udelukkende været af militær Karakter, idet Berger som Chef for S. S. Hauptamt i Berlin vel ønskede at hverve Danskere til Tjeneste i Waffen S. S.

Kpt. har den Opfattelse, at Clausen ikke ønskede at knytte D. N. S. A. P.'s Skæbne til S. S., men i Stedet foretrak at holde sig til det tyske Udenrigsministerium og dermed til Luther. Kpt. tror, at Clausen har indset, at Mulighederne for et selvstændigt Danmark i Tilfælde af en tysk Sejr ikke vilde være store, saafremt S. S. kom til at bestemme over Danmarks Forhold, hvorimod Luther, ogsaa af Hensyn til større Indflydelse for det tyske Udenrigsministerium, vilde være interesseret i at bevare Danmark som et selvstændigt Omraade. Dermed er ikke taget Stilling til den indrepolitiske Ordning af Forholdene i Danmark, og Clausen regnede med Sikkerhed med, at hvis Tyskerne vandt Krigen, vilde han komme til Magten, idet formentlig da de politiske Forhold dermed vilde have ændret sig.

Efter at Kpt. var kommet fra Danmark og var blevet afløst af Best, som var S. S.-Mand, skete der dette, at Best lod Clausen og den Fløj af D. N. S. A. P., som ikke vilde indgaa et Samarbejde med S. S., falde og i Stedet indgik i et Samarbejde med de Kredse inden for dansk Nazisme, som var knyttet til Schalburgkorpset og villige til at gaa i Spænd med S. S.

S. S. var her i Landet under Krigen aktiv ogsaa gennem dets forskellige Hvervekontorer, og endelig repræsenterede Germanische Leitstelle en S. S.-Institution. Dets Medlemmer var Personer, som var gaaet ind for den storgermanske Tanke, det vil sige en Sammenslutning af alle germanske Folk.

Det var Kpt.s Hensigt under Besættelsen at faa det bedst mulige ud af Forholdene og bevare Ro og Orden i Landet. Som forklaret vanskeliggjorde det hans Stilling, at han var nødsaget til at understøtte D. N. S. A. P., men det var en Nødvendighed som et Modtræk over for eventuelle S. S.-Planer om at skaffe sig den afgørende Indflydelse herhjemme. Der var, medens Kpt. beklædte sin Stilling, ikke noget tysk Organ, saaledes som senere, og Kpt. bestræbte sig for at undgaa, at et saadant kom til at træde i Funktion i hans Tjenestetid. Han ønskede, at dansk Politi og danske Domstole selv skulde behandle de Sager, som opstod i Anledning af Besættelsen, og vilde dermed opnaa at holde S. S. ude.

Kpt. var vistnok i Juni 1940 i det tyske Udenrigsministerium for første Gang efter Besættelsen og fik da af Ribbentrop Anmodning om at søge Kontakt med de danske Nazister. Grunden var vistnok, at der fra N. S. D. A. P.'s Side var lagt et Pres paa Udenrigsministeriet. Det tyske Parti var kommet til den Opfattelse, at Kpt. ikke havde været tilstrækkelig aktiv, da den første Samlingsregering blev dannet, for at faa tyskvenlige Personer optaget i Regeringen, og Kpt. tror, at Ribbentrops Anmodning maa ses paa denne Baggrund. Der var dog ingen særlig Forbindelse mellem Kpt. og Frits Clausen i 1940, og først efter den ovennævnte Samtale med Ribbentrop, først i 1941, blev Forbindelsen mere intim. Kpt. tror, at det ogsaa var først omkring dette Tidspunkt, at den økonomiske Understøttelse fra tysk Side til D. N. S. A. P. begyndte. Han ved, at Partiet modtog Understøttelse, at „Fædrelandet", Landsarbejdstjenesten og en Avis ved Navn „Folket" fik Penge, men er i øvrigt ikke bekendt med de nærmere Detailler om Tidspunkterne for Understøttelsen og dennes Størrelse. Han henviser her til Gesandtskabets Kanzler Verner.

Clausen opsøgte nogle Gange i 1940 Kpt. i Gesandtskabet og drøftede almindelige politiske Forhold. Clausen gjorde gældende, at det var til stor Gene for hans politiske Virksomhed, at der kort efter Besættelsen var udstedt almindeligt Mødeforbud. Han mente, at han vilde opnaa stor Fremgang for Partiet, saafremt han fik Adgang til Mødepropaganda. Han ønskede Forbudet ophævet generelt, og da Kpt. ansaa det for rimeligt, at Clausen fik en Chance for at vise, hvad han duede til, foranledigede han Mødeforbudet ophævet ved Henvendelse til den danske Regering. Clausen ønskede ogsaa Adgang til den danske Radio. Kpt. erindrer ikke, om han har talt med de danske Myndigheder om dette Spørgsmaal. Mødeforbudet var i øvrigt ikke gennemført efter Krav fra den tyske Værnemagt.

Clausen beklagede sig over, at han ikke kunde skaffe sig et Automobil for at kunne gennemføre sin Propagandavirksomhed for Partiet, medens Samlingspartierne var i Stand dertil.

I „Fædrelandet" var der i Efteraaret 1940 en Artikelserie, som indeholdt voldsomme Angreb paa Samlingsregeringen. Paa tysk Foranledning — efter Ordre fra Udenrigsministeriet — foranledigede Kpt. disse Angreb bragt til Ophør. Ogsaa en Propagandakampagne for at søge danske Officerer tilsluttet D. N. S. A. P. blev standset af Kpt.

I Sommeren 1940 fik Kpt. af Meissner at vide, at Clausen skulde have bragt i Erfaring, at det tyske Mindretal i Sønderjylland paatænkte en Aktion for at faa Grænsen flyttet nordpaa. Clausen skulde have henvendt sig til det danske Udenrigsministerium og gjort det opmærksom paa Sagen*). Kpt. fik da ogsaa en telefonisk Henvendelse fra Direktøren for Udenrigsministeriet, som bad ham undersøge Sagen. Kpt. telefonerede til den tyske Konsul i Aabenraa. Denne havde sat sig i Forbindelse med Dyrlæge Jens Møller, som bestemt bestred, at der var noget om Sagen, og herunder Rygterne om, at Mindretallet havde bestilt nogle Flag, som alle var afbestilt. Kpt. er aldrig blevet klar over, hvad Formaalet med Flagene var. Efter at have faaet Besked fra Konsulen i Aabenraa, telefonerede Kpt. til General Kaupisch, som ogsaa bestred at have Kendskab til Sagen, og derefter underrettede Kpt. Udenrigsministeriets Direktør.

Kpt. blev gjort bekendt med, at Aktionen skulde have været gennemført dels ved Hjælp af en tysk Division i Viborg, dels ved Hjælp af S. S.-Formationer i Hamborg. Han erklærer det for udelukket, at Værnemagten vilde tilsige sin Medvirken til en saadan Aktion.

Saafremt det tyske Udenrigsministerium havde haft Kendskab til Sagen, vilde Kpt. straks være blevet underrettet, idet en saadan Aktion var i Modstrid med Ministeriets Politik i det sønderjyske Grænsespørgsmaal. Grænsespørgsmaalet blev overhovedet ikke berørt, medens Kpt. under Krigen var Gesandt i Danmark.

Det var Kpt.s Opfattelse, at der ikke bestod noget godt Forhold under Krigen mellem D. N. S. A. P. og det tyske Mindretal. Kpt. erindrer, at S. S. i Sønderjylland udsendte en Pjece, hvorefter de danske Nazister og den tyske Folkegruppe skulde lægge de nationale Modsætninger til Side, men Folkegruppen foranledigede ved en direkte Henvendelse til Himmler, at Pjecen blev tilbagekaldt.

Kort efter Besættelsen hørte Kpt. Rygter om, at D. N. S. A. P. i København agtede at foretage Demonstrationer. Han sikrede sig i den Anledning, at Værnemagten ikke vilde gribe ind i Tilfælde af Sammenstød mellem Nazisterne og det danske Politi. Han har ikke selv talt med Clausen om Rygterne, men overlod dette til Kanstein, som var Chef for den Gren af det tyske Gesandtskabs Virksomhed, som vedrørte Værnemagtens Sikkerhed, og som havde Ansvaret for Ro og Orden her i Landet. Kanstein var S. S.-Mand og repræsenterede som saadan S. S.'s almindelige Indstilling over for de besatte Lande, men Kanstein var i øvrigt en besindig og rimelig Mand, som var enig med Kpt. i, at dansk Nazisme under Frits Clausen ikke havde nogen Fremtid for sig. Mellem Kanstein og Meissner bestod et udpræget Modsætningsforhold, dels fordi Meissner efter Berlins Anvisninger hjalp den danske Nazisme og dermed forfægtede andre Anskuelser end Kanstein, dels fordi Meissner vel frygtede, at Kanstein, som repræsenterede S. S. og dettes politiske Opfattelse: alle Germanere som hørende til et fælles storgermansk Omraade, skulde blande sig i Meissners Arbejde med de danske Nazister. Der bestod ogsaa et vist Modsætningsforhold mellem Kpt. og Kanstein, idet Kanstein ansaa Kpt.s Politik over for D. N. S. A. P. for at være uklar. Kansteins Indstilling var den, at enten maatte man gaa helt ind for Frits Clausen, eller ogsaa maatte man lade ham falde. Kanstein var Administrator, ikke Politiker.

Som Leder af Afdelingen for erhvervsøkonomiske Spørgsmaal havde Kpt. Ministerialdirigent Dr. Ebner fra det tyske Rigsernæringsministerium.

Det var Meissner, som var knyttet direkte til Gesandtskabet som Presseattaché, som, medens Kpt. var Gesandt, navnlig havde Forbindelserne til de danske Nazister. Meissner og Luther kendte hinanden, idet de begge havde hørt til Ribbentrops personlige Medarbejdere. Meissner havde gjort Tjeneste i Dienststelle Ribbentrop og hørte under sin Tjeneste i det tyske Udenrigsministerium til dette. Meissner repræsenterede i Danmark den Lutherske Linie, men var dog, som Medlem af Gesandtskabet, nødt til at følge Kpt.s politiske Kurs i Forhold til D. N. S. A. P. Kpt. ved ikke, om Meissner i Forhold til de danske Nazister har handlet paa egen Haand. Han var pligtig at orientere Kpt. om, hvad han foretog sig, for saa vidt det havde

*) Fornævnte Rapportafhøring har været forelagt Udenrigsministeriet, og ifølge Oplysning, afgivet af Direktør *Fr. Hvass*, var det allerede kort efter Besættelsen, at *Frits Clausen* henvendte sig til Udenrigsministeren, hvilket skete i Rigsdagen. I Udenrigsministeriet har Frits Clausen, oplyser Dir. Hvass, saavidt vides aldrig været.

politisk Interesse. Meissner var ærgerrig og uden politisk og diplomatisk Skoling. Han var Medlem af N. S. D. A. P. Om han var tilknyttet S. S., ved Kpt. ikke. I Forstaaelse med Kpt. forsøgte han at samle de indbyrdes stridende danske nazistiske Partier. Kpt. var af den Opfattelse, at en Samling af de tyskvenlige Kredse i Danmark vilde være af Betydning, saafremt det samtidig kunde opnaas, at de danske Nazister anslog en positiv Kurs. Dette kunde maaske give Anledning til, at der i Fremtiden kunde opstaa et Samarbejde eller i alt Fald en gensidig Borgfred mellem den danske Regering og de danske Nazister, hvilket igen vilde betyde, at Mulighederne for at slippe helskindet gennem Besættelsen vilde blive større. Kpt. har adskillige Gange med Clausen drøftet dette Spørgsmaal, men Clausen manglede Format til at tage Skeen op. Det blev ved Tilløb som en enkelt mere positiv Tale i Folketinget. Det var ogsaa Kpt.s Indtryk, at en saadan Linie ikke fandt Tilslutning i Partiet. C. O. Jørgensen var en af de faa, som forstod Betydningen af en ændret Kurs i positiv Retning, men kunde ikke gøre noget derfor.

Meissners Forbindelser inden for D. N. S. A. P. var Clausen og Brødrene Bryld og andre. Brødrene Bryld var efter Kpt.s Opfattelse Modstandere af nye Folk i Clausens Nærhed. De havde monopoliseret ham og tillod ingen at komme ham nær. En Forudsætning for en positiv Linie var efter Kpt.s Skøn, at nye Folk kom til i Ledelsen af D. N. S. A. P. Der var ogsaa vist den Udvej, at Kpt. foranledigede Clausen fjernet og erstattet med en anden Mand, men dette vilde komme til at betyde, at Kpt. fremtidig kom til at staa med Ansvaret for D. N. S. A. P. og vidste ikke, hvem han saa kom til at staa i Forbindelse med.

Kpt. ved ikke, om Meissner har betalt Penge i sine Bestræbelser for at samle dansk Nazisme. Kpt. har ikke anvist ham Penge dertil.

Kpt. skulde af Meissner holdes underrettet om Begivenhederne inden for den danske Nazisme, naar det havde politisk Interesse. Kpt. fik saaledes Kendskab til Splittelsen inden for D. N. S. A. P. først i 1941. Meissner maatte selv skønne over, hvad han ansaa for tilstrækkelig vigtigt at fortælle Kpt. Meissner satte personlig Pris paa Clausen og oprindelig paa Brødrene Bryld, som han havde kendt gennem længere Tid, og som han ganske givet overvurderede politisk. Meissner havde ikke Erfaring og Menneskekundskab. Meissner støttede udelukkende Frits Clausen og i Begyndelsen Brødrene Bryld og tog Afstand fra de Personer, som kom i Modsætningsforhold til dem og eventuelt udtraadte af D. N. S. A. P. Meissner gav Udtryk for, at det var Frits Clausens og Bryld'ernes Ønske at komme til Magten, og at de regnede med og haabede, at dette vilde ske, saafremt Tyskland vandt. Meissner har ikke fortalt noget om, at D. N. S. A. P. haabede at kunne udnytte Besættelsen til straks at gribe Magten.

Meissner beskæftigede sig ogsaa i Forstaaelse med Kpt. med den danske Fagforeningsbevægelse. Han søgte at finde frem til Personer inden for denne, som havde en mere velvillig Indstilling over for Tyskland. Han havde saaledes Forbindelse med Lauritz Hansen og med Brødrene Berg. Meissners Adfærd kan efter Kpt.s Opfattelse ikke ses som et Forsøg paa at ødelægge den danske Fagbevægelse og i Modsætning hertil styrke de nazistiske, faglige Organisationer, Faggrupperne og det danske Arbejdsfællesskab. Kpt. har ikke nærmere Kendskab til de nævnte Institutioner udover at han vidste, at det var nazistiske Arbejdersammenslutninger, og at D. N. S. A. P. bestræbte sig paa at skaffe dem Ligestilling med Fagforeningerne ved Udførelse af Arbejde for Besættelsesmagten her i Landet.

Kpt. ansaa det ud fra sin almindelige politiske Indstilling for at være af Betydning, at der i Danmark ogsaa inden for den danske Fagforeningsbevægelse var Forstaaelse af tyske Forhold. Der blev ogsaa arrangeret Rejser til Tyskland for danske Fagforeningsfolk, hvilket skete i Forstaaelse med Stauning.

Sidst i 1940 havde Meissner en Samtale med Stauning om en eventuel Regeringsændring, saaledes at tyskvenlige Elementer blev optaget i Regeringen. Stauning var efter Meissners Udtalelser til Kpt. tilsyneladende ikke utilbøjelig til en Regeringsændring, idet han var træt af sin Stilling som Statsminister, men da Kpt. senere talte med Stauning om Sagen, ønskede han alligevel at fortsætte som Statsminister, og der kom ingen Regeringsændring i Stand.

Baggrunden for Meissners Henvendelse, som skete i Forstaaelse med Kpt., var Utilfredshed i Berlin med den danske Regering, som han ikke fandt gjorde tilstrækkelig meget for et godt dansk-tysk Forhold. Naar Kpt. sendte Meissner til

Stauning, var det for ikke at give Henvendelsen en for officiel Karakter, og det skete var at betragte som en Føler.

Kpt. underrettede Berlin om det passerede, og man var dèr indforstaaet med, at der ikke fandt nogen Forandring Sted. Det var Luther, som stod bagved den paagældende Aktion, og Kpt. vidste fra Meissner, at Luther stadig pressede paa, for at der skulde ske noget her i Landet.

Da Meissner blev kaldt til Luther, benyttede Kpt. sig af Lejligheden til at give ham en Erklæring om Situationen, idet han gav Meissner som Retningslinie, at Stauning og Samlingsregeringen ubetinget maatte fastholdes. Da Meissner kom tilbage, bragte han den udtrykkelige Indforstaaen fra Rigsudenrigsministeren med.

Kpt. har i øvrigt ikke blandet sig i Regeringssammensætningen herhjemme, udover at han i 1941 foranledigede Harald Petersen fjernet som Justitsminister og i 1940 for saa vidt stod bagved Christmas Møllers Fjernelse, som man fra dansk Side var klar over, at Kpt. vilde fremsætte Krav om, men forinden traadte Christmas Møller tilbage. Kpt. frygtede stadig i 1941, at der fra Berlin skulde blive fremsat bestemte Krav om visse Personer som Ministre, men dette skete ikke, takket være den danske Regerings Holdning. Kpt. erindrer nu, at Forholdet vedrørende Christmas Møller var det, at han i Eftersommeren 1940 rettede en Henvendelse til Scavenius som Udenrigsminister for at faa Christmas Møller fjernet som Handelsminister.

Scavenius sagde nej, og da Kpt. derpaa var i Berlin og redegjorde for Sagen, var man i Udenrigsministeriet, hvor han forhandlede med Ribbentrop, enig i, at Christmas Møller maatte væk. Da Kpt. vendte tilbage til Danmark, var Christmas Møller selv traadt tilbage. Kpt. havde i Berlin faaet vidtgaaende Beføjelser til, saafremt de danske Ministre ikke kunde anses som loyale, at optage Drøftelser med Regeringen om Forandringer. Han har ikke gjort Brug af denne Bemyndigelse og siger, at Harald Petersens Udtrædelse af Regeringen fandt Sted i gensidig Forstaaelse.

Kpt. erklærer, at Christmas Møller ikke ønskedes fjernet, fordi man fra tysk Side havde noget at indvende mod hans indenrigske politiske Linie, men fordi man mistænkte ham for at øve erhvervsøkonomisk Sabotage i Forhold til Tyskland.

Kpt. var rejst fra Danmark, da der i November 1942 fandt en Regeringsændring Sted. Man var fra tysk Side utilfreds med Buhls Forhold i udenrigspolitisk Henseende. Kpt. fik fra Berlin allerede i Sommeren 1942 Anmodning om at henstille til Buhl at være forsigtigere.

Under Krisen i September—Oktober 1942 var det Hitlers Hensigt, fordi han ikke længere havde Tillid til Kongen eller den danske Regering, at udskifte Regeringen og erstatte den med en tysk militær Regering. Der skulde gaas skarpere frem mod Sabotage og anden Uro i Danmark. Det var i denne Anledning, Hanneken blev udnævnt til sin Stilling i Danmark. Fra det tyske Udenrigsministeriums Side blev det imidlertid gjort gældende, at en saadan Kurs var uholdbar, og at det i højere Grad vilde være i tysk Interesse at søge at fortsætte som hidtil, dog saaledes, at Regeringen blev udskiftet. I den Anledning blev Kpt. forespurgt, om han var i Stand til at samarbejde med Scavenius, hvad han bekræftede, idet Scavenius efter hans Opfattelse var en Mand med Forstaaelse af Danmarks udenrigspolitiske Tarv. Kpt. foreslog under en Samtale med Hitler, hvor Best, som da var udnævnt til Kpt.s Efterfølger, ogsaa var til Stede, at den hidtidige politiske Kurs i Danmark skulde følges. Best gik ogsaa ind for dette, og Hitler erklærede sig herefter indforstaaet hermed, uagtet han forinden havde givet Hanneken meget skarpe Instruktioner om Kursen i Danmark. Efter Mødet hos Hitler var Best og Kpt. hos Ribbentrop, som efter at Hitler havde erklæret sig enig i en Fortsættelse af den gamle Kurs, udbad sig Raad om Regeringssammensætningen i Danmark. Kpt. holdt da paa, at Samlingsregeringspolitikere igen burde optages i en ny Regering, og at Scavenius skulde være Regeringschef. Kpt. ved, at Scavenius sagde nej, og Kpt. havde i Berlin en Samtale med Scavenius for at opfordre denne til at fortsætte. Først efter at Scavenius af Kongen var opfordret til at danne Regering, sagde han ja.

Kpt. ved, at Scavenius, som var i Berlin i Anledning af Krisen, af Ribbentrop fik forelagt en Liste over Personer, som var kendt som særlig tyskvenlige, og forespurgt, om Scavenius vilde danne en Regering paa dette Grundlag. Scavenius afslog blankt. Listen hidrørte formentlig fra Abteilung Luther, men Kpt. kan intet bestemt sige herom.

Kpt. ved ikke, om de danske Nazister har taget Initiativet til at bringe sig i Forslag som Ministeremner i Forbindelse med Krisen, men han tror det ikke, idet det hele kom paa med kort Varsel.

Kpt. har Kendskab til Demonstrationen paa Raadhuspladsen i Sommeren 1940, til Demonstrationsmarchen i Roskilde den 30. Juni 1940 og til „Haderslevslaget" den 8. December s. A. Han var klar over, at disse Demonstrationer fandt Sted i Strid med Forbudet mod offentlige Møder. Han havde fra første Færd ladet de danske Nazister forstaa, at de ikke fra hans Side kunde forvente nogen Støtte i Tilfælde af Sammenstød med Politiet. Han tør ikke udtale sig om, hvilke Motiver Frits Clausen har haft til Demonstrationerne. Han tør ikke sige, om Clausens Formaal var at fremkalde det Indtryk, dels at den danske Nazisme blev forfulgt, og dels at der ikke herskede Ro og Orden i Landet.

Efter at Sagerne mod Nazisterne var paadømt og der var Tale om, at de skulde hensættes til Afsoning, modtog han en Henvendelse fra Clausen om at søge at undgaa dette. Ikke paa Grund af Clausens Henvendelse, men fordi Kpt. ansaa det for klogt at skabe en Afspænding i de politiske Forhold i Danmark, rettede han Henvendelse til det danske Udenrigsministerium — han erindrer ikke Tidspunktet — for at søge udvirket Amnesti for det i de allerede foreliggende Sager implicerede Antal Personer. Kpt. gav Udtryk for, at han ansaa det for klogt, om en saadan Amnesti blev givet, og dette skete ogsaa.

Kpt. erindrer, at der for visse af de dømtes Vedkommende, ved Henvendelse fra Gesandtskabet til Udenrigsministeriet, var opnaaet Udsættelse med Afsoningen af Straffen for de for Deltagelse i Demonstrationerne allerede dømte Nazister. Initiativet hertil blev taget af den tyske Værnemagt, for hvem flere af de dømte arbejdede.

Da Børge Bryld først i 1941 blev anholdt af det danske Politi, erindrer Kpt., at han enten fra Clausen personlig eller gennem Meissner fra Clausen fik Anmodning om at søge Bryld løsladt. Kpt. anmodede derefter Kanstein om at foretage det videre fornødne. Kpt.s Formaal var dog kun at opnaa Løsladelse, men ikke i øvrigt at blande sig i Sagens Gang.

Kpt. tilføjer i denne Forbindelse, at Gesandtskabet i flere Tilfælde med Held over for Værnemagten har interveneret, f. Eks. i Ørum-Sagen, som det lykkedes at faa inddraget under dansk Jurisdiktion, og i en Sag allerede fra 1940, hvor en ung Mand ved tysk Krigsret var sigtet for Tyveri af et Maskingevær og krævedes idømt Dødsstraf. Det lykkedes at opnaa, at han kun idømtes 2 Aars Fængsel.

Kpt. husker, at først i 1942 blev han af Direktør Svenningsen i Udenrigsministeriet underrettet om, at Clausen havde mobiliseret S. A. og overtaget Bevogtningen af Partiets Ejendomme i København og andre Steder i Landet. Kpt. satte sig straks i Forbindelse med Værnemagten, og Stabsleder Wodschow fra D. N. S. A. P. blev tilkaldt og fik Ordre til at trække S. A.erne tilbage fra Gaden. I modsat Fald vilde Værnemagten blive sat ind mod dem.

Kpt. tror, at den nævnte Aktion fra Clausens Side skal ses som Udslag af, at han var Fører for et yderliggaaende Parti, som maatte foretage sig noget. Clausen gav Kpt. som Forklaring, at det havde været nødvendigt selv at overtage Beskyttelsen af D. N. S. A. P.'s Ejendomme, fordi disse havde været Genstand for Angreb fra kommunistisk Side, uden at Politiet havde ydet nogen Beskyttelse.

Kpt. erindrer endvidere en Episode fra den sidste Del af hans Virketid her i Landet. Der var sket en Del Rudeknusninger, og Politiet havde fanget 2 unge Nazister, som havde ført en mistænkelig Samtale, der kunde ses som Udtryk for, at Nazisterne paatænkte et Kup. For at søge at komme til Bunds i Sagen foranledigede Kpt., at den overgik til Behandling hos en Auditør ved Værnemagten, hos hvem de i Sagen fængslede danske Nazister sad anholdt, efter at de var overført til ham af dansk Politi. Der kom intet ud af Sagen, og det blev Kpt.s Opfattelse, at dens Fremkomst stod i Forbindelse med et Ønske fra dansk Politi om, at Værnemagten greb ind over for de danske Nazister.

Kpt. har intet Kendskab til Demonstrationsmarchen til „Den lille Hornblæser" udover, at han ved, at den fandt Sted med Tilladelse fra dansk Politis Side. Kpt. erindrer intet om Demonstrationsmarchen fra Ungarnsgades Skole.

Kpt. ansaa det til Stadighed for sin Opgave at bevare Ro og Orden i Landet,

og Generalerne Kaupisch og Lüdke var ganske enige med ham i dette Standpunkt. De danske Nazister kunde ikke vente nogen Hjælp fra Værnemagtens Side dengang.

Kpt. har ikke haft nærmere Kendskab i Detailler til D. N. S. A. P.'s Organisation. Kpt. var klar over, at Partiet arbejdede med Organisationsplaner for en Magtovertagelse, men har ikke faaet dem forelagt eller i øvrigt tilskyndet til eller givet Impulser for Arbejdet. Kpt. erindrer ikke, om Wodschow og Bryld beskæftigede sig med denne Side af Sagen, men han ansaa det hele som temmelig betydningsløst. Situationens Tyngdepunkt laa alene for Kpt. i Berlin. Kpt. var klar over de juridiske Raads Eksistens og vidste, der var noget, som hed Erhvervsraadet, og at dette søgte Samarbejde med Gesandtskabets erhvervsøkonomiske Afdeling. Ebner vil kunne give nærmere Forklaring herom. Kpt. har hørt om, at D. N. S. A. P. havde et internt Efterretningsvæsen, men interesserede sig ikke for dette. Kpt. var klar over, at D. N. S. A. P. havde en særlig Pressetjeneste, og at en af Brødrene Bryld var Leder af denne. Hvad de beskæftigede sig med, er han ikke klar over.

Kpt.s Kendskab til de forskellige nazistiske Institutioner hidrører fra Meissner, som refererede sit Kendskab til D. N. S. A. P. i det Omfang, han regnede med, det havde Interesse.

Landsarbejdstjenesten var opbygget med den tyske Rigsarbejdstjeneste som Forbillede. Kpt. kendte F. O. Jørgensen, som var Leder af Landsarbejdstjenesten, der blev understøttet økonomisk fra tysk Side. Den tyske Rigsarbejdstjeneste havde en særlig Repræsentant her i Landet, Scheifarth. Scheifarth hvervede inden for den danske Landsarbejdstjeneste til den tyske Rigsarbejdstjeneste. Kpt. ved ogsaa, at der her fra Landet blev sendt 20—30 unge Mennesker til Tyskland for at gennemgaa et Rigsarbejdstjenestekursus. Bagefter skulde de her i Landet arbejde for Udbredelsen af Arbejdstjenestens Ideer.

Scheifarth var i sin Tid meget forbavset over og meget imod, at F. O. Jørgensen deltog i S. A.-Mobiliseringen i 1942. Arbejdstjenesten var at betragte som en upolitisk Institution.

Kpt. har aldrig med Clausen drøftet, hvad Formaalet med S. S. egentlig var. S. A. var dannet efter tysk Mønster, saa vidt Kpt. ved. Hvordan deres Uddannelse var, ved Kpt. ikke. Clausen beklagede sig vistnok i 1942 over, at saa mange af hans S. A.-Folk gik til Frikorpset, idet dette betød, at han mistede sine aktive politiske Propagandister.

Kpt. har aldrig hørt, at det var Clausens Mening at anvende S. A. til Gennemførelse af revolutionære Formaal. Værnemagten havde Forbud mod at indlade sig i noget som helst Samarbejde med S. A.

Kpt. har ikke Kendskab til, om Clausen og D. N. S. A. P. har udfoldet Aktivitet for at opnaa, at Danmark tilsluttede sig Antikominternpagten. Efter Kpt.s Opfattelse var Grunden til, at Danmark blev opfordret til at indtræde, dels Tysklands Interesse i, at der skabtes en fælles europæisk antikommunistisk Front, dels særligt for Danmarks Vedkommende, at det kunde betragtes som en Støtteaktion for Finland.

I Kpt.s Tjenestetid i Danmark kom der adskillige Henvendelser fra Berlin om at søge udvirket en Indskrænkning i Jødernes Indflydelse paa det økonomiske og politiske Liv. Kpt. har tilraadet den danske Regering Forsigtighed. Han har med Stauning drøftet Sagen.

I Forhold til Berlin forfægtede Kpt. det Standpunkt, at en Indskriden over for Jøderne vilde vanskeliggøre Opretholdelsen af Ro og Orden i Landet. Kpt. var personlig imod Forfølgelse af Jøderne, men maatte argumentere med politiske og ikke menneskelige Argumenter for at holde Berlin i Ro.

Kpt. kender Ditlev von Steekow, som var Chef for Propagandakompagniet, som var knyttet til Værnemagten her i Landet. I 1940 sendte Steekow, uden om sin militære Chef, en Skrivelse til det tyske Propagandaministerium, hvori han rettede Bebrejdelser mod Kpt. for ikke at tage sig af de danske Nazisters Sag. Propagandaministeriet videresendte Skrivelsen til Chefen for Rigskancelliet Lammers, som var en personlig Bekendt af Kpt., og som undlod at forelægge Sagen for Hitler, men i Stedet sendte Skrivelsen til det tyske Udenrigsministerium, hvorfra Kpt. modtog den til Udtalelse. Kpt. anmodede den Øverstbefalende for Værnemagten i Danmark, vistnok dengang Lüdke, om en Undersøgelse af von Steekows Forhold. Han blev forflyttet, og der blev rejst Sag mod ham. Hvad der skete, ved Kpt. ikke.

Kpt. blev gjort bekendt med, at von Steekow skal have givet Oplysninger til Rigsminister Rosenberg om, at de danske Nazister paatænkte et Kup, at det tilsigtedes ved Hjælp af S. S. at besætte Rigsdagen, og at Føreren herefter skulde stilles over for et fait accompli. Kpt. hørte selv i 1940 de paagældende Rygter, som han dog ikke tillagde nogen Vægt, idet han, saafremt et Kup understøttedes fra tysk Side, ikke kunde have været uvidende herom.

Kpt. er ikke klar over, at von Steekow var Rosenbergs Mand. Hvorledes Rosenbergs almindelige Politik i Forhold til Skandinavien siden Lübeck-Talen i 1936 havde udviklet sig, er han ikke klar over.

Kpt. berigtiger sin tidligere Forklaring om, at han, i Anledning af en nazistisk Demonstration i 1940, havde truffet Aftale med Værnemagten om, at den skulde forholde sig passiv. Det var i Virkeligheden i Anledning af Rygter om det forestaaende nazistiske Kup, at han traf den nævnte Aftale.

Kpt. var klar over, at Clausen, før Frikorpsets Oprettelse, understøttede Hvervningen af S. S. Det var formentlig Clausens Hensigt af ideologiske Grunde at skabe sig en good-will i Tyskland. Kpt. er ikke klar over, om Clausen havde oprettet egentlige Hvervekontorer og har ikke haft Kendskab til, hvor mange der oprindelig blev hvervet til S. S.

Kpt. var ikke klar over, at Clausen sendte Folk til S. S.-Kurser i Klagenfurth og Sennheim. Den nærmere Struktur af disse Kurser har Kpt. ikke Kendskab til. Kpt. tror, at en Grund til Deltagelsen var, at Clausen gerne vilde staa sig godt med S. S. samtidig med, at han dog løb den Risiko, at han, ved at Deltagerne meldte sig til S. S., mistede Indflydelsen paa dem. Hvilke indrepolitiske Formaal Clausen har forbundet med Sagen, tør Kpt. ikke udtale sig om. Han henviser dog til, at det ved flere Lejligheder i „Fædrelandet" blev fremhævet, at de Folk, som var uddannet i Tyskland, skulde danne Stammen i en fremtidig dansk Hær og i dansk Politi. Om det var Clausens S. A.-Folk eller andre aktivistisk indstillede danske Nazister, som deltog i Kurserne, ved Kpt. ikke.

Om Oprettelsen af Frikorps Danmark forklarer Kpt., at formentlig Partiet i Tyskland tog Initiativet til at forsøge oprettet frivillige Korps i de europæiske Lande med det Formaal at deltage i Kampen mod Kommunismen. Kpt. modtog en Henvendelse fra det tyske Udenrigsministerium om at forespørge den danske Regering, om den var villig til at oprette et Frikorps. Regeringen afslog under Henvisning til Danmarks Neutralitet, eller rettere at Danmark ikke var krigsførende. Derimod erklærede Regeringen, at den ikke vilde lægge Hindringer i Vejen for Opretholdelsen af et Korps paa frivillig Basis. Herom underrettede Kpt. det tyske Udenrigsministerium.

Kpt. ved, at Kanstein derefter i Berlin deltog i en Række almindelige Forhandlinger om de forskellige Frikorps. Saaledes drøftedes deres militære Status, de økonomiske Forhold m. v. Det danske Frikorps skulde være et selvstændigt dansk Korps, hvis Uddannelse og administrative Forhold samt økonomiske Anliggender dog skulde varetages af Waffen S. S., hvis Uniformer de vistnok ogsaa bar, dog saaledes at Distinktionerne var særlige. Det var et Ønske fra tysk Side, at Hvervningen her i Landet skulde ske paa bred Basis og ikke monopoliseres af noget bestemt politisk Parti.

Efter at Kpt. af Kanstein var blevet underrettet om Forhandlingen i Berlin, havde han en Drøftelse med det danske Udenrigsministerium om Sagen og præciserede, at det drejede sig om en almindelig Hvervning. Korpset skulde gaa under Navnet „Frikorps Danmark" og bruge det danske Flag.

Hvorledes det gik til, at Kryssing blev den første Chef for Frikorpset, ved Kpt. ikke. Det var oprindelig Meningen, at Frikorpset skulde oprette sine egne Hvervekontorer, og saa vidt Kpt. erindrer, raadede Kryssing over en eller flere danske Infanteriofficerer, som skulde lede Hvervningen.

Pludselig traadte Clausen til og paatog sig at organisere Hvervningen, idet han stillede sit Partiapparat til Raadighed. Clausen monopoliserede faktisk Hvervningen, og dette skete naturligt i Forbindelse med, at de fleste, som meldte sig, var Medlemmer af D. N. S. A. P. Der fandtes dog vistnok andre Hvervekontorer end Partiets, og Kpt. mindes, at da han drøftede Sagen med Kryssing, var der Tale om Hvervning gennem Partiet og paa særlige Hvervekontorer.

Kpt. bestræbte sig for at understrege Frikorpsets almindelige Karakter og henviser herved til, at før Frikorpsets Afrejse fandt der en Parade Sted, hvor foruden General Lüdke, General Gørtz deltog, medens Clausen, der var til Stede, blev holdt i Baggrunden.

Det lettede Clausens Monopolisering af Hvervningen, at der i danske Officerskredse var Modstand mod Frikorpset.

Clausens Motiver til at monopolisere Hvervningen har efter Kpt.s Formening dels været at skabe sig good-will i Tyskland, dels at sætte sig i Relief og skabe Omtale om sit Navn og dels at give de aktivistiske Kredse inden for D. N. S. A. P. noget at virke med.

Om han har forfulgt indrepolitiske Formaal med sin Monopolisering af Frikorpset, tør Kpt. ikke sige. Clausen har ikke drøftet disse Spørgsmaal med Kpt., men kun givet Udtryk for, at naar Krigen var forbi, vilde Frikorpsfolkene ogsaa komme til at spille en Rolle i den danske Hær og i Politiet. Clausen har ikke sagt til Kpt., om han agtede at benytte Frikorpset til et Kup i Danmark. Clausen kendte Kpt.s fjendtlige Stilling til saadanne Planer, og hvis han havde haft Tanker i den Retning, har han ikke villet blotte sig over for Kpt. Kpt. har hørt Rygterne om, at Frikorpset skulde vende tilbage til Danmark og stilles til Raadighed for Clausen, men har ikke lagt nogen Vægt paa Rygterne, som han ikke paa noget Tidspunkt fik bekræftet fra officiel Side. Desuden vilde Lüdke have grebet ind i en saadan Situation.

Kryssing blev efter kortere Tids Forløb afløst af von Schalburg, som stod i Modsætningsforhold til Clausen og som var meget ærgerrig. Da Schalburg i Marts 1942 var paa Orlov i Danmark, foranledigede Kpt, at han mødte i Audiens hos Kongen. Kpt. tilsigtede derved paa ny at understrege Frikorpsets ikke ensidigt politiske Karakter.

Schalburg var nær knyttet til S. S., i hvilket han kort efter Besættelsen meldte sig til Tjeneste. Kpt. har ikke nærmere Kendskab til Martinsen, som først traadte til, kort før Kpt. forlod Danmark.

Kpt. ved dog, at der ogsaa bestod et Modsætningsforhold mellem Martinsen og Clausen.

Kpt. var uvidende om, at Frikorpset sent paa Sommeren 1942 kom paa en samlet Orlov til Danmark. Clausen benyttede Orloven propagandistisk, og der blev sat en Hvervekampagne i Gang, som S. S., som paa Østfronten havde lidt store Tab, lagde stor Vægt paa et godt Udfald af. De forskellige Provokationer og Uroligheder, som Orloven gav Anledning til, bevirkede, at Gesandtskabet maatte skride ind. Kpt. erindrer saaledes, at Frikorpset havde anholdt en Neger og vilde internere ham, men ved Gesandtskabets Indskriden kom han paa fri Fod. I øvrigt foranledigede Gesandtskabet, at General Lüdke, som laa paa Linie med Gesandtskabet, udstedte strenge Ordrer til Frikorpsets Medlemmer om deres Adfærd under Orloven, f. Eks. Forbud mod uniformeret at deltage i andre politiske Møder end Hvervemøder.

Udviklingen inden for Frikorpset gik mere og mere i Retning af større Indflydelse for S. S., og den kronedes med, at Frikorpset i Maj 1943 blev omdannet til Regiment Danmark, som var en ren Waffen S. S.-Institution. Clausen forsøgte at bevare sin Indflydelse paa Frikorpset, bl. a. ved at søge at opnaa Tilladelse til at besøge det ved Fronten. Kpt. ved, at Schalburg modsatte sig det, og det samme gjaldt S. S., som hævdede, at Frikorpset talte andre end D. N. S. A. P.'s Medlemmer. Om Martinsen har modsat sig det paatænkte Frontbesøg fra Clausens Side, ved Kpt. ikke. I Stedet for at komme til Frikorpset har Clausen een eller to Gange været hos Himmler. Hvad Samtalerne har gaaet ud paa, ved Kpt. ikke, men formoder, at Himmler nok har presset Clausen for flere frivillige. Clausen haabede vel paa den ene Side Støtte fra S. S., men frygtede paa den anden Side, at dette skulde berøve ham hans Selvstændighed.

Kpt. har ikke nærmere Kendskab til Udviklingen inden for Frikorpset, efter at han blev kaldt tilbage fra Danmark.

Den formelle Anledning til, at Kpt. blev kaldt tilbage fra Danmark, var Telegramkrisen. Kpt. tror, at Hitler var virkelig krænket over Kongens Telegram og bestemte sig til at følge en skarpere Kurs i Danmark over for Sabotagen og det deri liggende Udtryk for en voksende Modstandsbevægelse. Lüdke blev tilbagekaldt

samtidig med Kpt., hvis Synspunkter han delte. Ved Hannekens Udnævnelse til Lüdkes Efterfølger havde Hitler udtalt, at Hanneken ogsaa skulde være Chef for den civile Administration. Først ved det tyske Udenrigsministeriums Indgriben lykkedes det at opnaa hos Hitler, at Best blev udnævnt til Tysklands udenrigsministerielle Repræsentant i Danmark, som saaledes fik Mulighed for at bevare sin egen Regering og administrative Selvstændighed.

Efter Efteraaret 1942 har Kpt. faktisk ikke haft Kontakt med Udviklingen i Danmark. Han blev dog i 1945 i det tyske Udenrigsministerium raadspurgt i danske Anliggender og kom herunder til at beskæftige sig med de danske internerede i Tyskland, som Udenrigsministeriet var inde paa at hjælpe, men hvor det mødte Modstand fra RSHA. Det var Minister Mohr, for hvem det lykkedes med Udenrigsministeriets Støtte at ordne de interneredes Hjemsendelser.

Kpt. blev nærmere udspurgt om, hvornaar Understøttelsen til D. N. S. A. P., „Fædrelandet", Landsarbejdstjenesten og andre D. N. S. A. P.-Institutioner begyndte. Kpt. tror, at det var samtidig med at han først i 1941 af Ribbentrop fik Ordre til at understøtte D. N. S. A. P. videst muligt. Det er dog antageligt, at mindre Beløb er blevet udbetalt forinden.

Understøttelsen blev udbetalt over det tyske Gesandtskabs Konto IV, og det kan godt passe, at det har drejet sig om ca. 200 000 Kr. maanedlig. Fordelingen af Pengene har Kpt. intet Kendskab til. Dette ved sikkert Werner og Meissner. Kpt. mener, at Pengene blev udbetalt til fri Anvendelse, efter at enkelte Institutioner, som fik Understøttelsen, havde redegjort for i al Almindelighed, hvad Beløbene skulde bruges til. Gesandtskabet fik fra Berlin Anmodning om at udbetale Pengene. Hvem der har foranlediget Berlin, det vil sige det tyske Udenrigsministerium, hertil, ved Kpt. ikke. I Berlin hævdedes det, at en Del af Pengene var D. N. S. A. P.'s Partiindtægter i Tyskland, som ikke kunde overføres paa anden Maade.

Det tyske Udenrigsministerium gjorde videre gældende, at Understøttelsen skulde ses som Vederlag for, at D. N. S. A. P. ikke havde Mulighed for at udfolde sig, men maatte holde sig i Ro, saaledes at det derved mistede Muligheden for større Indtægter i Danmark, og Understøttelsen skulde gaa til Partiets videre Opbygning.

Kpt. er som tidligere forklaret ikke bekendt med, om den er tilgaaet D. N. S. A. P. Formaalet med Understøttelsen til „Fædrelandet" var at søge at skabe Indflydelse paa Bladet og derved opnaa, at det gik ind for en mere positiv Kurs og neddæmpede sin Tone. Kpt. har dog aldrig selv givet almindelige Direktiver for „Fædrelandet", men har overladt dette til Meissner. „Fædrelandet" er med Urette blevet anset for at være det tyske Gesandtskabs Organ. I hvilket Omfang Meissner har grebet ind over for „Fædrelandet", ved Kpt. ikke.

At „Fædrelandet" i 1942 blev overtaget af Mundus, som var det tyske Udenrigsministeriums Holding Selskab for dets udenrigske Interesser, herunder Presseanliggender, og som blev ledet enten af Abteilung Luther eller af Ministeriets Presseafdeling, havde sin Aarsag i, at Udenrigsministeriet var utilfreds med „Fædrelandet"s grove og negative Tone. Schimmelmann skulde staa som en Slags Garant for en bedre Holdning fra Bladets Side.

Kpt. var klar over, at der mellem D. N. S. A. P. og Vilfred Petersens Parti bestod et stærkt Modsætningsforhold. Meissner var Modstander af Vilfred Petersen. Kpt. erindrer ikke, om Clausen, Brødrene Bryld eller andre har henvendt sig til ham for at faa Vilfred Petersen anholdt og uskadeliggjort.

Værnemagten havde beklaget sig over Vilfred Petersen paa Grund af nogle Artikler i dennes Blad „Stormen". Kpt. erindrer ikke, at Vilfred Petersen skulde være anholdt af Tyskerne og ført til Tyskland, men i Stedet for lod sig frivilligt internere.

Om sin Forbindelse med Clausen forklarer Kpt., at Clausen allerede nogle Maaneder efter Besættelsen begyndte at komme ofte i Gesandtskabet. Det var dog ikke altid, at han talte med Kpt. selv. Kpt. ved saaledes, at han som Regel har talt en Del med Kanstein og Meissner. Clausen kom ofte med Klagemaal over Bagateller, f. Eks. den danske Presses tyskfjendtlige Indstilling, tyskfjendtlige Film og det danske Politis svigtende Evne eller Vilje til at beskytte de danske Nazister. Clausen vilde til Tider spille den stærke Mand, men han var i øvrigt svag. Han var efter Kpt.s Opfattelse ikke nogen Fører, og hans Betydning var overvurderet. Han var et revolutionært Temperament, men usikker paa sig selv. Kpt. erindrer ikke, om Clausen har beklaget sig over bestemte Personer saasom Politikere, Politi-

folk eller Nazister uden for D. N. S. A. P., udover hvad der fremgaar af foranstaaende Forklaring. Kpt. erindrer dog, at Clausen klagede over Thune Jacobsen, men om han anmodede om, at denne maatte blive fjernet, husker Kpt. nu ikke i Dag.

Clausens almindelige nazistiske Indstilling og antikommunistiske Holdning havde naturligt som Konsekvens, at han var imod de demokratiske Politikere, og han kunde ikke fra sin snævre partipolitiske Horisont fatte, at Kpt. kunde og ønskede at samarbejde med de danske Regeringer under Besættelsen.

Clausens Standpunkt var, at det under Besættelsen maatte anses for en Anomali, at de danske tyskvenlige Kredse blev holdt uden for Regeringen, og det har sikkert været hans Haab, at Kpt. vilde understøtte ham i dette Synspunkt. Kpt. har ogsaa talt med Stauning om Sagen, og selv om Stauning nok vilde have erkendt, at der kunde være Skønhedsfejl i hans Regering, modsatte han sig bestemt, at der blev optaget Nazister i denne.

Det var Clausens Drøm at komme til at danne Regering, men Kpt. søgte altid at gøre ham klart, at dette under de foreliggende Forhold vilde betyde Uro og Uorden i Landet.

Clausen fremhævede, at det var en Nødvendighed for ham, at der skete et eller andet, idet han ellers vilde have Vanskeligheder med at holde D. N. S. A. P.'s mere radikale Elementer i Ave. Over for Clausens Aspirationer erklærede Kpt., at Spørgsmaalet om en nazistisk Regeringsdannelse ikke var aktuelt, og at Clausen, saa længe han var i Opposition, havde Lejlighed til at dokumentere, at han var i Besiddelse af de særlige Evner, som en Regeringschef burde have.

Clausens Udtalelser om Regeringsdannelse var ikke knyttet til nogen aktuel Situation, men blev fremsat i al Almindelighed.

Clausens Mand i det tyske Udenrigsministerium var Luther, og selv om Ribbentrop gik ind for videst mulig Støtte til Clausen, var Ribbentrops Standpunkt dog dette, at der intet maatte ske i Danmark, som kunde medføre Uro og Uorden. Kpt. har over for Ribbentrop gjort gældende, at hvis Clausen kom til Magten, vilde der blive Uro og Uorden, og Ribbentrop anerkendte for saa vidt dette Standpunkt.

Clausen troede i alt Fald, at naar Tyskland havde vundet Krigen, hvad han var sikker paa det vilde, fik han sin store Chance. Hvorledes dette nærmere skulde forstaas, har Kpt. ikke drøftet nærmere med Clausen.

Kpt. var rejst fra Danmark, da Clausen meldte sig til tysk Krigstjeneste, men allerede i 1942 talte Clausen flere Gange med Kpt. om, at han nu ikke havde andet tilbage end at melde sig til Fronten. Kpt. tror, at Clausen følte det, som havde han mistet Indflydelsen paa D. N. S. A. P. og ikke længere havde den samme Tillid fra tysk Side som tidligere.

Det er Kpt.s Indtryk, at Clausen havde til Hensigt endelig at trække sig ud af Politik, og at hans Fronttjeneste ikke var et Forsøg paa at genvinde Indflydelsen paa Partiet og Tilliden hos Tyskerne.

Kpt. kan ikke udtale sig om, hvorvidt det tyske Udenrigsministerium har tilsigtet at benytte D. N. S. A. P. som et Tvangsmiddel over for den danske Regering, saaledes at hvis denne ikke rettede sig efter tyske Krav, blev det antydet, at Nazisterne vilde komme til Magten. Der forelaa, medens Kpt. tjenstgjorde i Danmark, kun 2 Situationer, hvor den danske Regering nægtede at gaa med til tyske Krav, men efter Forhandlinger bøjede sig. Det ene Tilfælde var Afleveringen af de danske Torpedobaade, men paa dette Punkt havde det ikke været den tyske Regerings Hensigt at lade det komme til en Krise. Det andet var Antikominternpagten. I intet af Tilfældene er der fra tysk Side direkte eller indirekte antydet, at saafremt den danske Regering ikke gav efter, vilde Clausen faa overdraget Regeringen.

Der forelaa selvfølgelig mange andre delikate og vanskelige Situationer, men det lykkedes altid, forinden de tilspidsedes til en Krise, ved Forhandlinger mellem Kpt. og den danske Regering at opnaa en Løsning, og Kpt. har for sit Vedkommende aldrig truet med Clausen.

Kpt. nævner saaledes Grønlandskrisen, hvor det ved Kongens Intervention over for Roosevelt lykkedes at genoprette den tyske Regerings Tillid til den danske Regering. Det var Kpt., som gjorde Scavenius opmærksom paa det farlige i Situationen, og Scavenius foretog sig derefter det videre fornødne.

Om de danske Politikere har frygtet og regnet med Muligheden af, at Clausen, saafremt de ikke gav efter, vilde komme til Magten, kan Kpt. ikke udtale

sig om, han bemærker i denne Forbindelse, at Tyskland jo havde saa mange andre Muligheder til at tvinge Danmark, hvis det var politisk nødvendigt. Danmark var erhvervsøkonomisk ganske afhængig af Tyskland, som leverede Landet Jern og Kul.

Kpt. ved ikke, om Clausen gennem sine tyske Forbindelser har arbejdet paa at fremkalde en vanskelig politisk Situation, som han maaske haabede vilde medføre, at Regeringen nægtede at bøje sig for tyske Krav med den Følge, at han kom til at danne Regering. Kpt. har ikke drøftet saadanne Tanker med Clausen.

Forhandlingerne om en Told- og Møntunion har D. N. S. A. P. intet haft med at gøre.

Kpt. kender C. O. Jørgensen, hvem han betegner som et anstændigt Menneske, som han paa Grund af vanskelige økonomiske Forhold fattede Sympati for. Kpt. har med Jørgensen talt om landbrugsfaglige Spørgsmaal og om Eksportpriserne for danske Landbrugsprodukter, men det var dog særlig med Ebner og dennes landbrugskyndige Medarbejder Hemmersam, at Jørgensen talte. Det var Jørgensens Formaal at søge at vække Gesandtskabets Interesse og Forstaaelse for højere Priser. Jørgensen kom til Gesandtskabet i sin Egenskab af L. S.-Mand og som Repræsentant for D. N. S. A. P.

Hitler og S. S. interesserede sig stærkt for en Kolonisation og dermed i Forbindelse staaende Genopbygning af de besatte Østomraader. Det tilsigtedes ikke at fortrænge f. Eks. Ukrainerne, men det var Meningen at lære dem mere effektivt Landbrug og sætte dem i Stand til at udnytte de tekniske Fremskridt. Gesandtskabet i København fik Anmodning om at interessere sig for Sagen, og Kpt. har talt med Jørgensen om denne. Jørgensen gik ind for Tanken, efter Kpt.s Opfattelse ud fra det Synspunkt, at saafremt de hidtidige Udvandringsmuligheder og andre Ekspansionsmuligheder for danske Landbrugere i Tilfælde af tysk Sejr gik tabt, var det nødvendigt at se sig om efter andre Udveje. Jørgensen skulde hverve danske Landmænd. Om han har gjort det, ved Kpt. ikke. Kpt. tror, at det var den tyske Forvaltning for de besatte Østomraader, som fik Besked om Hvervning. Om Jørgensen har været paa Rejse i Ukraine, ved Kpt. heller ikke. Han vilde formentlig have faaet det fortalt af Jørgensen, saafremt det havde været Tilfældet.

Kpt. ved, at Jørgensen har modtaget Understøttelse af Gesandtskabet til Dagbladet „Folket". Det var den tyske faglige Bondeorganisation, Reichsnährstand, som ydede Understøttelsen. Hvorledes Understøttelsen er kommet i Stand, ved Kpt. ikke, men der har allerede før Krigen bestaaet Forbindelse mellem L. S., hvis Organ „Folket" var, og Reichsnährstand. Understøttelsen blev ydet, uden at der fra Gesandtskabet blev stillet noget Krav til Bladets Indhold. Det var en tyskvenlig Avis, men dens Niveau var højere end „Fædrelandet"s.

Kpt. har ikke haft Forbindelse med Jørgensen, efter at han i Efteraaret 1942 rejste fra Danmark.

Kpt. har ingen Erindring om D. N. S. A. P.'s Stabsleder for Organisation Theofelius Hansen Larsen.

Kpt. kender Brødrene Hans Carl, Børge og Tage Bryld. Som tidligere forklaret søgte de at monopolisere Clausen og hindre, at andre fik Indflydelse paa ham. De paavirkede Clausen i daarlig Retning, f. Eks. ved at tage ham ud at drikke.

Det var Brødrene Bryld, som udførte Partiarbejdet, hvorimod Clausen sjældent vidste noget videre og i alt Fald ikke havde noget Kendskab til Detailler. Deres Hvervevirksomhed kender Kpt. ikke. Han ved, at H. C. Bryld var D. N. S. A. P.s Propagandachef og havde Ledelsen af „Fædrelandet"s økonomiske Forhold. Tage Bryld arbejdede med D. N. S. A. P.'s Pressetjeneste.

Kanstein var en Modstander af H. C. Bryld, og maaske af denne Grund blev H. C. Bryld modarbejdet af S. S. Dette var maaske Grunden til, at han vistnok i 1942 rejste til Tyskland og fik en Stilling dèr. Kpt. mindes, at Bryld skulde være kommet med en fornærmende Udtalelse om Hitler, og at S. S. forsøgte at benytte dette mod ham.

Kpt. tør ikke med Sikkerhed sige, om H. C. Bryld havde Forbindelser i det tyske Udenrigsministerium, f. Eks. til Luther, som han dog var sammen med i 1940 paa Skovriderkroen.

Kpt. ved, at visse Folk inden for D. N. S. A. P. forsøgte at faa Bryld fjernet fra „Fædrelandet", som blev anset for et Organ for Brødrene Bryld. Det lykkedes, ved at Schimmelmann traadte til, at begrænse Brylds Indflydelse paa Bladet.

H. C. Bryld har ikke rettet Henvendelse for at søge at opnaa Indblanding i danske Forhold. Kpt. husker ikke, om Bryld har forevist ham sine Partiorganisationsplaner.

Børge Bryld har Kpt. kun haft lidt Forbindelse med. Han kender intet til Børge Brylds Virksomhed i det juridiske Raad. Kpt. husker ikke, om Børge Bryld sidst i 1940 har rettet Henvendelse til ham om at forhindre Afholdelsen af de danske Kommunevalg. Kpt. og General Lüdke var enige om, at disse vilde virke hindrende for et gnidningsløst Samarbejde, og Kpt. henstillede derfor til den danske Regering om at undlade at afholde dem, hvilket ogsaa skete, idet han henviste til, at der ikke i krigsførende og besatte Lande fandt Valg Sted.

Kpt. har ikke Kendskab til, om Børge Bryld i 1941 indgav falsk Anmeldelse mod Vilfred Petersen.

Meissner er i Stand til at give nærmere Forklaring om Brødrene Brylds Forhold.

Kpt. ved om Axel Juul kun, at denne var Fører for S. A. Kpt. har talt med ham nogle Gange, men ikke specielt om politiske Forhold.

Kpt. vil herefter afgive Forklaring til de enkelte Forhold i Sagen mod Frits Clausen m. fl.

Kpt. ønsker tilføjet Rapporten, at hans Forklaring er afgivet frivilligt efter nøje Overvejelse af, at han har anset det for det rigtigste at afgive Forklaring om Forholdene under Besættelsen.

Kpt. har under sin Tjenestetid her i Landet søgt i det mulige Omfang at opfylde de tyske Løfter fra den 9. April 1940. Det gjaldt for ham om at finde en modus vivendi, som kunde tilfredsstille paa den ene Side dette, at Danmark trods Besættelsen var et suverænt Land, og paa den anden Side, at det for Tyskland var „Kriegsgebiet und Front".

Det kunde hermed ikke undgaas, at visse af de tyske Løfter led under Nødvendigheden af praktiske Kompromisser. Kpt. henviser i saa Henseende til det tyske Krav om dansk Politis Bistand til at fange allierede Faldskærmsjægere (Faldskærmsagenter), som de danske Myndigheder til Gengæld fik Garanti for ikke vilde blive skudt. Saafremt dansk Politi ikke havde været villig til at yde Bistand, havde det været nødvendigt at indkalde tysk Politi med de deraf eventuelt flydende Konsekvenser i Retning af tysk Sikkerhedspoliti i Danmark. Der er, medens Kpt. var i Danmark, overhovedet ikke afsagt Dødsdomme af tyske Myndigheder og heller ikke blevet skudt nogen.

Interneringen af de danske Kommunister havde D. N. S. A. P. intet at gøre med, det var et tysk Krav i Forbindelse med Krigsudbruddet paa Østfronten, og det var Kanstein, som efter Ordre fra Berlin har organiseret Sagen. Tysk Politis Medvirken vilde her have kunnet faa samme Konsekvenser som ovenfor nævnt. Det var ikke paa Grund af Kommunisternes Anskuelser, men kun for saa vidt at de var farlige, at de skulde interneres.

Paa den anden Side betød det, at Gesandtskabet ingen Eksekutiv-Organer havde her i Landet, at Kpt. havde Interesse for de Sager, som vedrørte Besættelsesmagtens Sikkerhed her.

Kpt. præciserer sin Politik i Danmark saaledes:

Understøttelsen til de danske Nationalsocialister var et vanskeligt Handicap for ham. Han var fuldstændig klar over, at rent bortset fra Løfterne den 9. April 1940 laa Tysklands Interesse i en Opretholdelse af Samarbejdet med de lovlige danske Myndigheder, og at en Indgriben i de indre politiske Forhold vilde være til Fordel for de danske Nationalsocialister og til Skade for Tyskland. Under Hensyn til Forholdene i Tyskland og de bestemmende Partiinstansers Holdning var det ikke muligt at forhindre en Understøttelse til de danske Nazister. Kpt.s Politik har været at sørge for, at Understøttelsen ikke faldt i Hænderne paa S. S., men at holde den under sin egen Kontrol og forme den saaledes, at der indrepolitisk ikke opstod nogen Risiko. Efter hans Opfattelse laa Nøglen til Situationen alene i Berlin. Alle hans Anstrengelser gik derfor ud paa at forhindre, at der i Berlin blev truffet Foranstaltninger, som kunde have medført en grundlæggende Forandring i de indre politiske danske Forhold. Det drejede sig først og fremmest om at

bevare det Indtryk, at den danske Regering varetog Besættelsesmagtens Interesser og var villig til et Samarbejde efter en tysk Sejr. Desuden maatte Kpt. søge at gøre det klart, at de danske Nationalsocialister trods vidtgaaende Understøttelse ikke var egnet til at spille nogen indrepolitisk Rolle. Yderligere gjaldt det for Kpt. om at føre en henholdende Politik og prøve at undgaa enhver principiel Afgørelse fra Berlins Side.

Denne Politik var vanskelig at gennemføre, men havde for saa vidt Succes, som de danske Nazister ikke kom til Magten. At Kpt. ikke var villig til at slaa ind paa nogen anden Kurs her i Landet og bestemt tog Afstand fra Indgriben over for Jøder og Frimurere, viser de stadig hyppigere Angreb paa ham fra S. S. og Partiinstanser. Modstanden fra disse Kredse, som før Krigens Afslutning vilde søge de politiske Forhold i Danmark ændret, førte til hans Hjemkaldelse.

Hans Tilbagekaldelse kom til at betyde, selv om det ikke viste sig straks, en principiel Ændring i den tyske Politik over for Danmark.

(sign.) **Renthe-Fink**

52.

Uddrag af Rapportafhøring af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede Cecil v. Renthe-Fink. (20. Juli 1946.)

Die Entscheidung der Sammlungsregierung ist vom Reichsaussenminister respektiert worden, sie hat aber natürlich nicht dazu beitragen, dem Reichsaussenminister gegenüber der Sammlungsregierung freundlicher zu stimmen und seine Zweifel an der Zuverlässigkeit ihrer Politik zu vermindern.

Es ist richtig, dass in Berlin, nachdem die Zollunion gescheitert war, das Interesse für die dänische Nationalsozialisten wuchs.

Die Gesandtschaft ist bei den Zollunionsverhandlungen, da der Schwerpunkt in Berlin lag, nur am Rande beteiligt gewesen. Mein Bestreben ist dahin gegangen, in Berlin nicht den Eindruck aufkommen zu lassen, dass die dänische Haltung in der Zollunionsfrage eine Absage an jede Intensivierung der Zusammenarbeit mit Deutschland bedeutete oder der Ausdruck einer grundsätzlich gegen Deutschland gerichteten Einstellung war.

(gez.) **Renthe-Fink.**

Samlingsregeringens Beslutning*) er blevet respekteret af Rigsudenrigsministeren, men har naturligvis ikke bidraget til at stemme Rigsudenrigsministeren venligere over for Samlingsregeringen og formindske hans Tvivl med Hensyn til Paalideligheden af dennes Politik.

Det er rigtigt, at Interessen for de danske Nationalsocialister øgedes i Berlin, efter at Toldunionen var strandet.

Gesandtskabet har kun periferisk deltaget i Toldunionsforhandlingerne, idet Tyngdepunktet laa i Berlin. Mine Bestræbelser gik ud paa, at der ikke skulde opstaa det Indtryk i Berlin, at den danske Holdning i Toldunionsspørgsmaalet betød Afslag paa al Intensivering af et Samarbejde med Tyskland eller skulde være Udtryk for en principielt mod Tyskland rettet Indstilling.

(sign.) **Renthe-Fink.**

*) Vedrørende Told- og Møntunionen.

53.

Skrivelse af 18. Juni 1947 fra Gunnar Larsen med Dagbogsoptegnelser.

18. Juni 1947.

Til Formanden for Den parlamentariske Kommission, Herr Folketingsmand, Dommer Holm, Danmarks Rigsdag, Christiansborg, København K.

Jeg tillader mig hermed at fremsende nogle Uddrag af min Dagbog fra Januar og Februar 1941 vedrørende Forholdet til og Kampen imod de danske National-Socialister og det hermed i Forbindelse staaende tyske Tryk for at faa den danske Regering omdannet.

Jeg tillader mig at fremsende dette Materiale som Supplement til den Redegørelse, jeg afgav for Kommissionen den 12. ds., hvori jo netop Kampen mod de danske National-Socialister er berørt paa saa mange Maader.

Materialet burde antageligvis have været indeholdt i min Redegørelse eller have dannet Bilag til denne; jeg beder undskylde, at det først fremkommer nu.

Med Højagtelse

Gunnar Larsen.

Uddrag af Dagbogsnotater for den 21. Januar 1941 vedrørende Ministermøde.

. . . . . .

Diskusssionen drejede sig iøvrigt om Spørgsmaalet om Regeringens Omdannelse, idet Stauning paa Renthe-Finks Foranledning skulde tale med denne om Spørgsmaalet samme Eftermiddag. Politikerne gik meget stærkt ind for, at man ikke kunde diskutere nogen Form for Regeringens Omdannelse paa Basis af en upolitisk Statsminister, medens man vilde kunne diskutere andre Ændringer. Scavenius forelagde et Memorandum, som kunde danne Basis for en Slags Vaabenstilstand med Tyskerne. (Vedlagt). Diskussionen endte uden Konklusion med Undtagelse af, at det blev stærkt pointeret, at Stauning personlig ikke maatte gaa. De upolitiske Ministre, inklusive Scavenius, deltog ikke i Diskussionen paa dette specielle Punkt.

. . . . . .

I Tilknytning til de Aftaler, der blev truffet den 9. April 1940, fastslaar de 2 Regeringer Enighed om, at Opretholdelse af fuldkommen Ro og Orden i Danmark under Krigen og den nuværende Besættelse er den Hovedopgave, hvorom Bestræbelserne for Tiden maa samle sig. I Erkendelse heraf fastlægger de 2 Regeringer følgende supplerende Retningslinier for Samarbejdet under Krigen:

1. De 2 Regeringer vil aabent med hinanden gennemdrøfte saadanne Forhold, som efter en af de 2 Regeringers Mening kan modarbejde Opretholdelsen af fuldkommen Ro og Orden i Danmark under Besættelsen, og søge at finde de bedste Midler til Fjernelse af urostiftende Momenter i Forholdet mellem de 2 Lande.

2. Den danske Regering vil drage Omsorg for, at den danske Presse redigeres paa en saadan Maade, at den ikke direkte eller indirekte vanskeliggør Forholdet mellem de 2 Lande, eller mellem den danske Befolkning og Besættelsestropperne. Den vil endvidere bestræbe sig for positivt at udbygge Forstaaelse for de Tanker og Ideer i det nye Tyskland, der ogsaa har Bud til det danske Nabofolk. Den tyske Regering vil drage Omsorg for, at den tyske Presse gennem sin Behandling af Spørgsmaal vedrørende Danmark støtter de 2 Regeringers Bestræbelser for at underbygge Tillidsforholdet mellem de 2 Lande.

De 2 Regeringer vil hver for sig, navnlig ved Paavirkning af den respektive lokale Presse, søge at mildne den politiske Spænding i Grænselandet.

3. Idet den tyske Regering har Bevarelse af indre Ro i Danmark for Øje og ikke ønsker at gribe ind i danske indrepolitiske Forhold, erklærer den at ville medvirke til, at tyske ideologiske Synspunkter, der bringes til Udtryk i Danmark, fremsættes under saadanne Former, at det ikke i den danske Befolkning kan skabe Tvivl med Hensyn til Muligheden for en rolig Udvikling af de danske indrepolitiske Forhold.

I Danmark tilsikres der det danske nationalsocialistiske Arbejderparti den samme Adgang til at arbejde for Partiets politiske Udvikling som den, der er givet ethvert andet dansk politisk Parti, men det danske nationalsocialistiske Arbejderparti maa holde Formerne for sin Virksomhed inden for dansk Lovgivnings Rammer og afholde sig fra Provokation.

Uddrag af Dagbogsnotater for den 22. Januar 1941.

Kl. 14 Ministermøde. Referat af Statsministeren af dennes Samtale med Renthe-Fink Dagen før, som gik ud paa, at Renthe-Fink havde udtrykt sit Ønske og sin Forhaabning om, at det var muligt at etablere et godt Samarbejde med den nuværende danske Regering, idet han samtidig henstillede, at der skete en Regeringsændring derigennem, at i alle Tilfælde Stauning gik som Statsminister, men dog forblev i Regeringen; man saa nemlig gerne Stauning personlig som Medlem af Regeringen, men ønskede samtidig for at kunne faa et frugtbart Samarbejde en upolitisk Statsminister. Stauning havde hertil sagt, at det kunde der ikke være Tale om, da man ikke mente at kunne skifte Statsminister. Derimod var man indstillet paa at lave en Aftale om et nærmere Samarbejde, og Stauning havde her nævnt Hovedlinierne i det af Scavenius udarbejdede Memorandum, som blev forelagt paa Mødet i Gaar. Renthe-Fink havde aabenbart ikke vist stor Interesse for disse Tanker, naar de ikke kunde kombineres med et Statsministerskifte, og havde erklæret, at nu maatte man jo tænke nærmere over Sagerne.

Samme Aften var Stauning blevet opsøgt af von Kohl, der flere Gange tidligere havde optraadt som Mellemmand mellem ham og Renthe-Fink. Denne havde sagt, at Gesandten var meget betænkelig og forbavset over Staunings Holdning, og at man ikke kunde overskue, hvilke Konsekvenser det kunde have. Det kunde jo medføre voldelig Indgriben, hvad von Kohl dog ikke mente, man vilde skride til, og det kunde jo ogsaa medføre, at man fra tysk Side saboterede Leverancer af Kul og andre Leverancer til Danmark. Hertil erklærede Stauning overfor von Kohl, at dette havde man gjort sig fuldstændig klart. von Kohl var derefter blevet noget mere forhandlingsvenlig, men havde udtrykt store Betænkeligheder.

Scavenius refererede, at han i Dag til Morgen havde haft Besøg af Renthe-Fink, som ogsaa overfor ham havde givet Udtryk for sin Forbavselse og sin Beklagelse af den indtagne Holdning, som han meget maatte haabe kunde ændre sig, da den ellers kunde føre til farlige Konsekvenser.

Stauning meddelte iøvrigt, at Dr. Meissner havde meldt sig hos ham senere paa Eftermiddagen, formentlig for at tale om de samme Emner. Der var iøvrigt ikke nogen videre Diskussion af Spørgsmaalet, udover at Scavenius bemærkede, at det var en farlig Politik at sætte Partiernes Velfærd over Landets.

Uddrag af Dagbogsnotater for den 25. Januar 1941 vedrørende Samtale med Minister Renthe-Fink.

.....

Minister Renthe-Fink klagede stærkt over, at man nu igen var gaaet i Baglaas, idet Stauning jo nægtede at gaa ind i Realitetsforhandlinger om en permanent Ordning mellem den danske og den tyske Regering. Jeg svarede, at dette ikke var mit Indtryk, hvortil Renthe-Fink svarede, at dette maaske kunde være rigtigt set fra et dansk Synspunkt, men ikke med tyske Øjne, da det var en Hovedbetingelse fra tysk Side, at man fik en upolitisk Statsminister, som vi iøvrigt selv kunde vælge. Renthe-Fink sagde paa et vist Tidspunkt af Samtalen omtrent ordret saaledes: »Ja, det kan jo være, at vi saa helst alligevel maa give Stauning et Ultimatum«. Jeg fraraadede i høj Grad dette, da det jo kun kunde gøre Situationen vanskeligere, hvortil han svarede, at der var jo Grænser for, hvor taalmodig man kunde være, og han havde i Berlin talt med Ribbentrop, som havde sagt til ham, at Forholdet maatte og skulde ordnes, selv om man naturligvis helst saa det ordnet med det gode ved en fornuftig Forhandling. Jeg fremsatte de sædvanlige Argumenter for Bevarelsen af den nuværende Regering, men Argumenterne syntes denne Gang at gøre endnu mindre Indtryk end sædvanlig. Renthe-Fink berørte paa et vist Tidspunkt ogsaa periferisk Spørgsmaalet om vore Forsyninger, idet han sagde, at vi jo ikke maatte glemme, at Tyskerne til Dato havde gjort sig store Anstrengelser for at holde os forsynet med de nødvendige Varer, men at det jo ikke var godt at vide, hvorledes Tysklands Stilling hertil vilde blive i Fremtiden.

Jeg fremsatte yderligere det Argument, at Tyskland jo dog ogsaa maatte have en militær Interesse i, at der var Ro og Orden i Danmark, og at denne Interesse i høj Grad maatte medvirke til, at man søgte at komme til Rette med den danske Regering. Hertil svarede Renthe-Fink, at dette selvfølgelig var rigtigt, men at Tyskerne under alle Omstændigheder vilde være i Stand til at opretholde Ro og Orden i Danmark. Tyskerne havde saa mange Problemer af denne Art, som var meget større, saa det Spørgsmaal var saa nemt for dem, at det regnede man slet ikke med, selv om han gentog, at det selvfølgelig var ønskeligt, om man kunde ordne sig paa fredelig Vis.

Herefter kom Renthe-Fink igen ind paa de danske Nationalsocialister og navnlig Frits Clausen, og han kom flere Gange med en skarp Kritik af Justitsministeren, som han mente var primus motor i Forfølgelsen af de danske Nationalsocialister. Det er længe siden, jeg har hørt ham gaa saa stærkt i Brechen for dem, og selv om det ikke positivt blev sagt, saa blev det dog ifølge hele Samtalens Karakter tydeligt tilkendegivet, at hvis man fra Regeringens Side ikke vilde indgaa noget Kompromis, saa maatte man fra tysk Side igen poussere de danske Nationalsocialister. Jeg forklarede Renthe-Fink — som saa mange Gange før — alle de Dumheder og Fejl, som de danske Nationalsocialister havde begaaet, og vi kom ligeledes ind paa en Diskussion af de forskellige Personer indenfor Partiet, som jeg paapegede ikke kunde faa Gehør hos den danske Befolkning, men alle Argumenterne prellede mere af, end de havde gjort i længere Tid.

.....

Uddrag af Dagbogsnotater for den 28. Januar 1941.

.....

Kl. 14 Ministermøde. Mødet var indkaldt for at drøfte Statsministerens Forhandlinger med Renthe-Fink og Dr. Meissner. Statsministeren fortalte, at han over for Meissner paa dennes flere Gange fremsatte indtrængende Opfordring til dog at lade noget ske havde antydet, at man kunde tænke sig at supplere Ministeriet. Han tænkte sig en Ordning, hvorved Handelsministeriet deltes i et Handelsministerium og et Søfartsministerium, og at Generaldirektør Knutzen overtog Søfartsministeriet. Yderligere skulde Regeringen forøges med en Minister, som skulde overtage et Kultusministerium, hvorunder Presse, Radio og Teater skulde sortere, og man havde tænkt sig nuværende Departementschef i Statsministeriet Andr. Møller som Minister herfor. Hertil havde Meissner svaret, at en saadan Ordning sikkert var udmær-

ket, men at der jo ogsaa var visse andre Spørgsmaal, som maatte ordnes ved samme Lejlighed, deriblandt Spørgsmaalet om Hedtoft-Hansens Udtræden som ledende Politiker inden for Socialdemokratiet. Dette Spørgsmaal havde Stauning taget Afstand fra og paavist, at der ikke var Grund til Angreb paa Hedtoft-Hansen fra tysk Side.

Spørgsmaalet blev stillet under Debat, og Stauning fik, som naturligt var, fuld Tilslutning fra Socialdemokraternes Side. Tilslutning til Tanken blev ligeledes givet af Udenrigsministeren, Justitsministeren og mig. Undervisningsministeren udtalte vel sin Betænkelighed, men mente dog, at man burde gaa ind paa Tanken, hvis man dermed kunde skaffe Fred et Stykke Tid. Indenrigsministeren udtrykte meget stor Betænkelighed og var bange for, at man var ude paa et Skraaplan, som vilde ende i en Katastrofe, og han var derfor mest tilbøjelig til at tage Afstand, uden at han dog tog endelig Afstand fra Tanken. Han var bange for, at Regeringen vilde faa mindre Tillid i Befolkningen. Handelsministeren og Kirkeministeren tog ligeledes Afstand uden dog at tage endelig Afstand. Man fik imidlertid under Diskussionen Indtryk af, at Stauning var ret maalbevidst og i Virkeligheden agtede at gennemføre Planen.

Der udspandt sig nogen Diskussion om d'Herrer Ministeremners Kvalifikationer, herunder navnlig Spørgsmaalet om deres Danskhed og Paalidelighed. Det drejede sig først og fremmest om Andr. Møller, da man jo var klar over, at han vilde faa en meget stor Magt over Presse, Radio, Teater o. s. v. Samtlige Udtalelser fra dem, der kendte Andr. Møller, var imidlertid stærkt anbefalende. Med Hensyn til Generaldirektør Knutzen udtrykte jeg som min egen personlige Mening, at bortset fra at man naturligvis kunde diskutere hans Indstilling, Væsen o. s. v., saa maatte han i høj Grad siges at være en absolut dansk Mand, og at det, at han mente, at et fornuftigt Samarbejde med Tyskland var det rigtige, ikke paa nogen Maade maatte komme til at skade hans Omdømme som dansk Mand. Spørgsmaalet om hans Tillid i Befolkningen paa Grund af hans Stilling som Formand for den dansk-tyske Forening blev ogsaa fremdraget, og baade Udenrigsministeren og jeg gjorde os stærkt til Talsmænd for, at dette dog ikke kunde lægges ham til Last, da han jo i høj Grad havde paataget sig denne Opgave efter Anmodning fra Regeringen, herunder naturligvis først og fremmest Udenrigsministeren og Statsministeren. Jeg udtalte yderligere, at det maaske netop vilde være en Fordel, at Befolkningen saa, at man fandt det nødvendigt at optage en Mand som Generaldirektør Knutzen i Regeringen, idet man her gav et Fingerpeg om, hvordan man mente, det var paakrævet, at man indstillede sig; med andre Ord, at der i den givne Situation kunde ligge en vis pædagogisk Virkning i Generaldirektør Knutzens Indtræden i Regeringen. Dette var Statsministeren ganske enig i.

Statsministeren havde naturligvis endnu ikke talt med d'Herrer. Det blev iøvrigt vedtaget, at vi alle skulde tænke lidt over Sagen, hvorefter der en af de nærmeste Dage skulde finde en ny Drøftelse Sted.

. . . . . .

Uddrag af Dagbogsnotater for den 29. Januar 1941.

. . . . . .

12.15 var jeg til Frokost hos Redaktør Helweg-Larsen fra Kristeligt Dagblad sammen med Redaktør H. P. Sørensen fra Social-Demokraten. Frokosten var arrangeret af Helweg-Larsen, da han gerne ønskede, at jeg snakkede lidt fornuftigt med H. P. Sørensen om Situationen i Almindelighed og Forholdet til Tyskerne i Særdeleshed, herunder ikke mindst i Relation til disses Ønsker om Regeringsændringer. Vi snakkede lidt om Forholdene i Almindelighed, og H. P. Sørensen erkendte ganske aabent, at Stauning i det sidste Aars Tid eller to ganske havde tabt sin Arbejdskraft og Energi, og at han derfor ikke længere var den virkelige Fører, som han tidligere havde været. Han erkendte fuldt ud det svage i denne Situation, men fastholdt at man ikke desto mindre længst muligt skulde holde paa Stauning, fordi hans Person havde en symbolsk Betydning over for store Dele af den danske Befolkning. Disse Synspunkter kunde jeg jo ganske slutte mig til, men jeg kunde jo ikke undlade at paapege Svagheden i, at man i en Tid som denne ikke havde det saa nød-

vendige, kraftige Førerskab. H. P. Sørensen var ganske indstillet paa, at man skulde og maatte forhandle sig til Rette med Tyskerne og se at lempe sig frem bedst muligt, men som sagt med Bevarelsen af Stauning som Topfigur saa længe det lod sig gøre.

Andre Personer inden for Regeringen blev ogsaa omtalt, herunder navnlig Buhl, hvis Holdning og Mangel paa Vilje til at gøre en økonomisk Indsats for at bekæmpe Arbejdsløsheden jeg stærkt beklagede mig over. Ogsaa paa dette Punkt gav H. P. Sørensen mig ganske Ret. Han var ligeledes enig i mine Bemærkninger om, at jeg under normale Forhold vilde værdsætte Buhl som en særdeles ønskværdig privatkapitalistisk Finansminister, men at jeg ikke mente, det var forsvarligt at anlægge disse Synspunkter i den nuværende Situation, hvor det dog først og fremmest gjaldt om for enhver Pris at beskæftige saa mange af vore Arbejdere som muligt i Danmark.

De mærkelige Konstellationer, der opstod i Regeringen fra Tid til anden, blev ligeledes drøftet, saaledes Handelsministerens og min Kamp for at holde Fedtprisen og lignende Priser nede, hvor vi stod praktisk talt alene og i alle Tilfælde i skarp Modsætning mod Landbrugsministeren, Statsministeren og samtlige socialdemokratiske Ministre. Jeg omtalte ligeledes mit Forslag sidste Sommer om at holde Kornprisen nede af Hensyn til de indirekte Konsekvenser paa Priserne paa samtlige Fødevarer og saa i Stedet skaffe den fornødne Nedslagtning ved Lovforbud. Ligeledes omtalte jeg Diskussionen paa Ministermødet i Gaar i Anledning af Forslaget om en Udvidelse af Hærens Officersstab, hvor der skete det mærkelige, at Scavenius og jeg skulde forsvare denne Sag mod Buhl. Jeg nævnte de Argumenter, jeg havde fremført, som baade Helweg-Larsen, ganske naturligt, men ogsaa H. P. Sørensen var enige i.

Jeg omtalte hele mit Forhold til de tyske Myndigheder, som begge d'Herrer fandt baade hensigtsmæssigt og rigtigt. Alt i alt maa jeg sige, at H. P. Sørensens Stilling under de givne Omstændigheder var fornuftig. Vi diskuterede iøvrigt ogsaa Spørgsmaalet Kommunisterne, og H. P. Sørensen erklærede, at de syntes at have nogen Fremgang for Tiden.

.....

Uddrag af Dagbogsnotater for den 30. Januar 1941.

.....

Kl. 16 Ministermøde. Diskussionen om Regeringens Omdannelse. Stauning havde i Dag talt med Meissner, som havde erklæret, at den fremsatte Plan om to nye Ministre ikke var tilstrækkelig. Han kom med et Modforslag, der gik ud paa følgende: — Hedtoft-Hansen skulde fjernes. Buhl skal erstattes enten med Nationalbankdirektør Bramsnæs eller ? Himmelstrup eller en Kreditforeningsdirektør, hvis Navn jeg ikke husker i Øjeblikket. Generaldirektør Knutzen skulde være Indenrigsminister, idet Knud Kristensen skulde være Landbrugsminister og Bording glide ud. Yderligere skulde Kjærbøls Ministerium deles, og enten Lauritz Hansen eller Axel Olsen skulde have den ene Halvdel af Ministeriet. Fibiger skulde fjernes og erstattes med Biskop Skat Hoffmeyer fra Aarhus eller af en Præst fra Odense, hvis Navn jeg ikke husker. Harald Petersen skulde afgaa og erstattes af enten Højesteretssagfører Gamborg, Byretspræsident Rytter eller Steincke — eller Folketingsmand, Proprietær Hartel efter Regeringens Valg. Stauning havde svaret Meissner, at disse Ændringer kunde man slet ikke diskutere, og Meissner havde derefter sagt, at saa maatte Forhandlingerne føres videre af Renthe-Fink.

Renthe-Fink var kommet til Scavenius samme Formiddag og havde sagt nogenlunde det samme, som Meissner havde sagt til Stauning, dog i en lidt mere afdæmpet Form.

Diskussionen hævedes med Beslutning om, at man skulde tale nærmere om Sagerne.

Uddrag af Dagbogsnotater for den 1. Februar 1941.

. . . . . .

Kl. 16 var Kirsten og jeg til The hos Minister Renthe-Fink i Anledning af den tyske Flyverskes, Fru Elly Beinhorns Foredrag samme Aften. Receptionen var ret stor, idet der foruden Repræsentanter for Gesandtskabet og det tyske Militær ogsaa var kommet de ledende danske Redaktører og en lang Række af Luftfartens Folk. Da jeg havde været der lidt, trak Renthe-Fink mig til Side i et andet Værelse og paabegyndte en af de sædvanlige politiske Diskussioner. Han gjorde opmærksom paa, at man fra tysk Side nu ventede paa, at Stauning skulde foretage sig noget efter de første Samtaler. Han erklærede, at det af Stauning fremsatte Forslag om Andreas Møllers Indtræden som Kultusminister og Generaldirektør Knutzens Indtræden i Regeringen som Søfartsminister fra tysk Side maatte siges ikke at være tilfredsstillende. For det første kendte man ikke Andr. Møller og var ikke sikker paa, at han var tilstrækkelig positivt indstillet over for et Samarbejde mellem Danmark og Tyskland, og hvad Generaldirektør Knutzen angik, udtalte Renthe-Fink, at naar man vilde tilbyde ham en saa lille Post som Søfartsministeriet, saa maatte det være for at forhindre ham i at komme ind i Regeringen. Han erklærede yderligere, at han maatte anse det for uheldigt, at Censuren af Aviser og Radio blev taget væk fra Udenrigsministeriet og underlagt Andr. Møller. Jeg anbefalede stærkt Andr. Møller og gjorde opmærksom paa, at han efter min Mening var baade dygtig, smidig og fornuftig, og at jeg ogsaa mente, han vilde blive mødt med Forstaaelse af den danske Presse, hvad der jo ogsaa havde stor Betydning. Renthe-Fink erklærede herefter, at hvis det var rigtigt, hvad jeg sagde, vilde det jo være en meget fornuftigere Ordning, at Andr. Møller overtog disse specielle Funktioner som en Slags Departementschef eller Direktør under Udenrigsminister Scavenius. Med Hensyn til Knutzen meddelte Renthe-Fink, at man fra tysk Side vilde lægge meget Vægt paa, at han blev optaget i Regeringen. Han syntes iøvrigt, at Generaldirektør Knutzen i sit Forhold til den dansk-tyske Forening havde baaret sig meget fornuftigt ad, idet han i sine Foredrag altid havde slaaet meget paa det danske i Forbindelse med et Samarbejde med Tyskland. Jeg sagde til Renthe-Fink, at hvis det havde Betydning at faa Generaldirektør Knutzen ind i Regeringen, var der maaske den Udvej, at jeg trak mig tilbage, og at Generaldirektør Knutzen saa kunde tiltræde Stillingen som Trafikminister. Dette tog Minister Renthe-Fink stærkt Afstand fra.

Jeg berørte over for Renthe-Fink de sidste tyske Forslag om Ministerombytninger (se Dagbog for 30. Januar) og gjorde opmærksom paa, at Valget af Hartel i alle Tilfælde var ganske uigennemførligt i Samarbejde med den nuværende Regerings Medlemmer. Dette beklagede Renthe-Fink meget, men jeg maatte dog faa Indtrykket af, at en Ordning kunde gennemføres ogsaa uden Hartel. Derimod holdt han stærkt paa, at Justitsministeren maatte udveksles, og i denne Forbindelse vilde man fra tysk Side meget foretrække Kreditforeningsdirektør Poul Madsen*) frem for de andre Kandidater. Jeg gav en lang Række Grunde for, at noget saadant vilde være uigennemførligt, og udtalte, at jeg forstod, at man fra tysk Side ogsaa kunde tænke sig de andre. Hertil svarede Renthe-Fink, at dette jo var antydet, og iøvrigt var Forholdet jo det, at Danskerne selv burde finde de egnede Kandidater, da det jo egentlig ikke var passende, at Tyskerne stillede de konkrete Forslag.

Iøvrigt erklærede Renthe-Fink, at han havde været særdeles tilfreds med, at Stauning havde stillet sig forstaaende over for de 3 Punkter, der var trukket op i det af Scavenius udarbejdede Memorandum (se Dagbog for 22. Januar), men det var jo ikke nok, at man erklærede sig enig i en saadan Tankegang, man maatte jo ogsaa føre den ud i Livet, og som et Led i Udførelsen maatte nødvendigvis høre nogle Personombytninger i tyskvenlig Retning. Man ventede nu fra tysk Side, at Stauning vilde foretage sig noget, men man var ikke indstillet paa at vente alt for længe. I denne Forbindelse kom Renthe-Fink ogsaa tilbage til Raastofforsyningen.

. . . . . .

*) skal formentlig være Poul Rasmussen.

Uddrag af Dagbogsnotater for den 4. Februar 1941.

.....

Kl. 15 Ministermøde. Statsministeren meddelte, at Spørgsmaalet om Hedtoft-Hansen og Folketingsmand H. C. Hansen nu synes at trænge sig paa, idet Tyskerne havde henvendt sig til Udenrigsministeriet og gjort opmærksom paa en Række Meddelelser, som H. I. P. A., det socialdemokratiske Propagandabureau, havde udsendt, og som bestod af Uddrag af forskellige Taler i Sverige og Finland samt forskellige Bladuddrag baade fra Udlandet og herhjemmefra, der efter Tyskernes Mening maatte siges at være antityske og uvenlige. Man stillede derfor nu fra tysk Side Krav om, at de to Herrer maatte nedlægge deres Partiembeder. Spørgsmaalet blev diskuteret uden egentlig Konklusion, men man maatte dog faa Indtrykket af, at man fra alle Sider var enige om, at der næppe var Mening i at modsætte sig de tyske Krav, og at Tilfældet maatte behandles paa samme Maade som Christmas Møllers, idet der dog ikke synes at være Tale om, at de to Herrer skulde nedlægge deres Rigsdagsmandater.

Stauning mente, at Spørgsmaalet om en Omdannelse af Regeringen var traadt noget i Baggrunden fra tysk Side, da Scavenius i Fredags havde haft en Samtale med Minister Renthe-Fink, hvor denne slet ikke var kommet ind herpaa. Jeg refererede da min Samtale med Renthe-Fink i Lørdags (den 1. Februar), hvilket gav Kirkeministeren Anledning til at bemærke, om det ikke var heldigt, at jeg ikke førte saadanne Samtaler med Renthe-Fink, men overlod det til Statsministeren og Udenrigsministeren. Jeg svarede hertil, at jeg ikke havde ført nogen Forhandling med Renthe-Fink, men tværtimod havde henvist denne til at føre Forhandling med Statsministeren og Udenrigsministeren, men at jeg iøvrigt var af den Formening, at det vilde være uheldigt og uklogt, hvis jeg nægtede at tale med Renthe-Fink om disse Spørgsmaal, naar han trængte paa med dem, hvilket Stauning ganske bifaldt. Spørgsmaalet blev iøvrigt ikke nærmere diskuteret.

.....

Uddrag af Dagbogsnotater for den 8. Februar 1941 vedrørende Ministermøde.

.....

Udenrigsministeren gav paa Mødet forskellige Meddelelser om Samtaler med Minister Renthe-Fink af mere eller mindre væsentlig Indhold. Spørgsmaalet om Benaadning af forskellige Nationalsocialister var blevet efterlyst af Renthe-Fink. Justitsministeren ser nu nærmere paa dette Forhold. Der udspandt sig en Diskussion vedrørende Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Nedlæggelse af deres offentlige Hverv inden for Socialdemokratiet. Udenrigsministeren meddelte, at han over for Renthe-Fink havde nægtet at gaa med til at anbefale, at de to Herrer ogsaa nedlagde deres Rigsdagsmandater, og man mente nu, at denne Sag var bragt i Orden. Det blev iøvrigt fra Socialdemokraternes Side fremhævet, hvor uretfærdigt Hedtoft-Hansen i Virkeligheden var blevet behandlet, da han inden for Partiet i Virkeligheden havde forsøgt at arbejde for en større Forstaaelse med Tyskerne. Naar han var faldet, mentes det da ogsaa udelukkende at være paa Grund af hans Kampagne mod de danske Nationalsocialister.

.....

Der udspandt sig en almindelig Diskussion om Hensigtsmæssigheden af, at ogsaa andre Ministre end Statsministeren fra Tid til anden fremsatte Udtalelser vedrørende et politisk Samarbejde med Tyskland. Der var ikke meget Stemning herfor, fordi d'Herrer nødig vilde have Fingrene i Klemme over for Vælgerne.

Iøvrigt var der fra alle Sider, ogsaa fra Statsministeren, Enighed om, at det jo var nødvendigt, at de kønne Ord om godt Samarbejde efterfulgtes af nogen Handling, saaledes at det ikke blev ved Ordene alene, navnlig da det jo nu synes, som om Tyskerne har indstillet sig paa ikke længere at diskutere Ministerændringer. I denne Forbindelse omtalte jeg Spørgsmaalet om Folketingsudvalgets Stilling til Motorvejen paa Lolland og meddelte Dr. Christianis Syn paa Sagen og de Vanskeligheder, der

synes at være, navnlig inden for Venstre. Der var fra alle Sider Enighed om, at Sagen maatte genemføres i den Form, man havde forhandlet sig til Rette med Tyskerne om, ganske uanset om der fra dansk Side maatte være Interesse for at lave Vejarbejde af et noget mindre Format. Det blev foreslaaet, at Statsministeren eventuelt skulde gaa med mig til Mødet i Udvalget, hvis dette var paakrævet, hvilket Stauning erklærede sig enig i.

.....

Uddrag af Dagbogsnotater for den 19. Februar 1941 vedrørende Udenrigsministerens Referat paa et Ministermøde af Herrerne Sthyrs og Wassards Forhandlinger i Berlin.

.....

Under Forhandlingerne i Berlin havde d'Herrer Sthyr og Wassard haft en Række politiske Samtaler med Dr. Draeger, Ambassadør Ritter, Dr. Schwarzmann og Gesandt Grundherr. Formaalet med disse Samtaler havde først og fremmest været at faa bekræftet eller afkræftet det tyske Gesandtskabs Holdning med Hensyn til Omdannelse af den danske Regering. Samtalerne med Dr. Draeger, saavel som med de andre Herrer, bekræftede fuldt ud, at man i de toneangivende Kredse i Berlin nu var kommet til den Overbevisning, at Danskerne havde Ret i, at det for Danmarks Vedkommende først og fremmest gjaldt om at opretholde Ro og Orden paa den nuværende Basis, og man var derfor indstillet paa helt at afholde sig fra Regeringseksperimenter, i alle Tilfælde indtil videre, hvilket formentlig vil sige, saa længe Krigen varede, hvis der ikke fra dansk Side blev begaaet for mange Dumheder. Dr. Draeger havde erklæret, at man i Berlin var klar over, at der var for meget Aktivitet i det tyske Gesandtskab i København og for lidt Orden og System, og det havde nu resulteret i, at Renthe-Fink var blevet stivet gevaldigt af, idet der var udstedt en Instruks om, at der ikke maatte føres politiske Samtaler med Medlemmer af den danske Regering af andre end Renthe-Fink. Dr. Draeger havde henstillet, at man ogsaa fra dansk Side stivede Renthe-Fink af, saaledes at han fik Indtrykket af, at han beherskede Situationen. Dr. Draeger havde været stærkt inde paa, om man ikke gennem den Dansk-Tyske Forening kunde forbedre det dansk-tyske Forhold i al Almindelighed, idet han mente, at man her havde et udmærket Instrument. Sthyr og Wassard havde Indtrykket af, at man fra tysk Side gerne saa et andet tysk Støttepunkt i Danmark end Clausenisterne, og at man derfor var begyndt at interessere sig for den Dansk-Tyske Forening. Dr. Draeger havde Gang paa Gang udtalt, at det jo desværre havde vist sig, at Frits Clausen havde begaaet alle de Dumheder, der var Mulighed for at begaa. I Betragtning af, at det jo netop var med dette Formaal for Øje, at den Dansk-Tyske Forening blev stiftet, synes jeg, man har Lov at sige, at denne uofficielle diplomatiske Aktion har været vellykket og i alle Tilfælde fuldt ud bevist sin Berettigelse og Nytte. Dr. Draeger havde erklæret, at man tænkte sig at indbyde Frits Clausen til Berlin, dels for at give ham en Lejlighed til paa nærmere Hold at se hele det tyske System og dets Funktion, og dels for at de tyske ledende Herrer kunde faa Lejlighed til at danne sig et personligt Indtryk af Frits Clausen. Der var fuld Enighed om, at dette vist maatte siges at være særdeles hensigtsmæssigt. Iøvrigt kunde man ikke faa noget helt klart Indtryk af, i hvor høj Grad Tyskerne havde droppet Frits Clausen, men at Forbindelsen i alle Tilfælde er beholdt indtil videre som en Slags Reserve, maa man regne med, og de Problemer, vi har været ude for i de senere Maaneder, kan saaledes let opstaa igen.

Under Samtalerne havde man ligeledes søgt at finde ud af, i hvor høj Grad de ledende Partiinteresser i Berlin var indforstaaet med den nye Kurs i Danmark. Efter de Oplysninger, det var muligt at fremskaffe, synes alt at tyde paa, at ogsaa Partiet har faaet Instruks om i alle Tilfælde indtil videre at holde sig i Ro med Hensyn til Danmark. Man lagde dog ikke Skjul paa, at der i yderliggaaende Kredse i Berlin var en vis Skuffelse over, at Regeringsaktionen ikke var blevet gennemført, og man maatte regne med, at denne Skuffelse kunde give sig Udslag i en skarpere Holdning over for Danmark i visse Detailspørgsmaal, hvis der ikke i Danmark blev truffet Foranstaltninger til at føre en over for Tyskland imødekommende Kurs, navnlig inden for den offentlige Mening og i Pressen.

Ambassadør Ritters Udtalelser stemte i det store og hele overens med Dr. Draegers, og Dr. Schwarzmann udtalte sig noget lignende, idet denne dog specielt havde gjort opmærksom paa, at det var uhyre vigtigt, at Danmark i den kommende Tid indtog en fornuftig Holdning over for Tyskland og over for rimelige tyske Ønsker for at faa lægt de opstaaede Saar hos visse tyske Kredse. Samtalen med Gesandt Grundherr havde faaet et noget andet Forløb end de andre Samtaler, idet Grundherr ikke lagde Skjul paa sin Skuffelse og ogsaa lod sin Bitterhed komme til Orde. Han udtalte blandt andet, at hvis Danmark ikke kom ind paa en fornuftig Kurs over for Tyskland og søgte at vise en større Forstaaelse af de tyske Ideologier, saa vilde man nemt kunne risikere, at Danmark ved Fredsslutningen fik en ringere Position i Europa end visse andre Lande, f. Eks. Rumænien. Grundherr erklærede endelig vedrørende den antityske Stemning i Danmark, at han var stærk tilbøjelig til at give den danske politiske Regering Skylden herfor, og han forstod derfor heller ikke, at vi ikke havde taget det tyske Vink om at indsætte en upolitisk Statsminister.

Efter den egentlige Redegørelse for Tysklandsforhandlingerne holdt Udenrigsminister Scavenius en længere Tale om den Situation, der nu var opstaaet. Vi var nu kommet tilbage til den Situation, vi havde den 8. Juli 1940; Aktionen for en Regeringsomdannelse og en Oppusten af det nationalsocialistiske Parti var afblæst; man var kommet derhen, hvor man saa meget havde ønsket at komme, men nu gjaldt det om, at man benyttede det Pusterum, man havde faaet, paa en fornuftig Maade. Det gjaldt først og fremmest om at søge at imødekomme det tyske Krav om en forbedret Stemning og Holdning fra Befolkningens Side over for Tyskland.

F.

Christmas Møllers Afgang som Minister og hans senere Udtræden af Samarbejdsudvalget og Fratræden af politiske Hverv. Christmas Møllers Afrejse til England.

54.

ERIK SCAVENIUS
V. Voldgade 108, V.

København, den 21. Juli 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45,

Rigsdagen.

I Forbindelse med min Skrivelse af 16. Juli 1945 tillader jeg mig hoslagt at fremsende Besvarelser af følgende Spørgsmaal i Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945:

2. Hr. Christmas Møllers Afgang som Minister og hans senere Udtræden af Samarbejdsudvalget,

. . . . . .

. . . . . .

10. Ministeriets Forhandlinger og Beslutninger i Anledning af Hr. Christmas Møllers Afrejse til England.

. . . . . .

Disse Fremstillinger er ligesom de tidligere, hvad de faktiske Forhold angaar, baseret paa Udenrigsministeriets Akter eller Uddrag af samme.

Erik Scavenius.

2. Foranledningen til og Forløbet af Forhandlingerne vedrørende den daværende Handelsminister Christmas Møller's Afgang som Minister den 3. Oktober 1940 og hans senere Udtræden af Samarbejdsudvalget.

I Efteraaret 1940 blev det tyske Gesandtskab opmærksom paa daværende Handelsminister, Hr. Christmas Møllers Virksomhed som Taler paa politiske Møder og skaffede sig Referater fra saadanne, ogsaa lukkede Møder. Gesandten hævdede uden dog derfor at anføre Beviser, at Referaterne viste, at Hr. Christmas Møllers Taler var uforenelige med det dansk-tyske Samarbejde og Opretholdelsen af den gode Forstaaelse mellem Landene, og krævede, at Ministeren skulde udtræde af Regeringen. Dette skete ogsaa efter en Forhandling mellem Statsminister Stauning og Hr. Christmas Møller. Stillingen som Minister var jo den mest eksponerede, og det var Statsministerens Opgave at afgøre, om et Medlem af hans Regering kunde fortsætte.

Efter sin Afgang som Minister og senere som Medlem af Samarbejds-Udvalget mente Hr. Christmas Møller at kunne fortsætte sin Virksomhed som politisk Taler, og dette førte til en Fortsættelse af Konflikten, hvorunder den tyske Gesandt krævede ikke alene, at Hr. Christmas Møller helt skulde ophøre med at deltage i Møder baade offentlige og lukkede, men ogsaa efterhaanden drev Forfølgelsen saa vidt til at forlange, at han skulde nedlægge ethvert politisk Hverv, ogsaa Rigsdagsmandatet. Efter at Forstaaelse var opnaaet med Hr. Christmas Møller om at standse sine politiske Foredrag, søgte jeg at faa den videre Forfølgelse til at ophøre ved at fremhæve over for Gesandten, at Kravet om Rigsdagsmandatets Nedlæggelse betød en Krænkelse af den danske Forfatning, og at Kravet om Nedlæggelse af Partihverv var et partipolitisk Spørgsmaal og ikke lod sig gennemføre i Partiet.

Denne Bestræbelse lykkedes imidlertid ikke, og Januar 1941 kom Hr. von Renthe-Fink tilbage til Sagen og forlangte nu, at den danske Regering, som han gav det politiske Ansvar, skulde sørge for, at Hr. Christmas Møller nedlagde sine Partihverv, herunder Rigsdagsmandatet. Dette gik ogsaa Hr. Christmas Møller med til i Erkendelse af Regeringens vanskelige Stilling, og jeg kunde meddele Gesandten, at Hr. Christmas Møller havde nedlagt sine politiske Stillinger efter egen Beslutning.

16. Juli 1945.

Erik Scavenius.

10. Ministeriets Forhandlinger og Beslutninger i Forbindelse med Udenrigsminister Christmas Møllers Afrejse til England i Slutningen af April 1942.

De Vanskeligheder, der opstod for Regeringen som Følge af fhv. Handelsminister Christmas Møllers Afrejse til England, beroede paa den tyske Tilbøjelighed til at give Det konservative Folkeparti og særlig Kirkeminister Fibiger et Medansvar for denne Begivenhed. Da Det konservative Folkeparti var Deltager i Samlingsministeriet, gik dette Medansvar videre til Regeringen.

Paa Ministermødet den 15. Maj enedes man derefter om at udsende følgende Pressemeddelelse:

„Regeringen meddeler:

Onsdag den 13. d. M. modtog Justitsministeren et fra København afsendt og den 12. d. M. her poststemplet Brev fra fhv. Handelsminister og Folketingsmand Christmas Møller indeholdende Meddelelse om, at Hr. Christmas Møller for nogle Dage siden sammen med sin Hustru og Søn havde forladt Landet.

Torsdag den 14. d. M. holdt Hr. Christmas Møller i den engelske Radio en Tale, hvoraf fremgik, at han har begivet sig til England for at gøre fælles Sag med de fri Danske, der i Strid med den danske Regerings Politik har stillet sig til Raadighed for og udfoldet forskellig Virksomhed til Fordel for den ene af de krigsførende Parter.

Regeringen har tidligere givet Udtryk for, at der kun findes een dansk Politik, nemlig den, der føres af Landets ansvarlige Regering i Overensstemmelse med Landets Rigsdag, og at det er enhver Borgers Pligt at indordne sig under denne Politik, idet anden Handlemaade kan volde Landet Vanskeligheder. Regeringen maa derfor beklage, at et tidligere Medlem af Regeringen og den danske Rigsdag uden Tilladelse har forladt Landet og stillet sig til Raadighed for Kræfter, der ikke følger de Retningslinier, som af de ansvarlige danske Myndigheder paa Grundlag af disses Kendskab til alle i Betragtning kommende Forhold er fastlagt som den for Landets Vel rigtige Politik.

Der er af Justitsministeren rejst Sag i Henhold til Bestemmelserne i Straffelovstillægget af 18. Januar 1941."

Den 21. Maj udsendtes følgende Meddelelse fra den konservative Rigsdagsgruppe:

„Den konservative Rigsdagsgruppe har i Dag drøftet Hr. Christmas Møllers Bortrejse fra Landet og har enstemmigt givet Tilslutning til den Erklæring, Regeringen i den Anledning har udsendt."

Til denne Meddelelse føjedes paa Foranledning af den tyske Gesandt følgende:

„Den konservative Partiorganisation oplyser, at Hr. Christmas Møller ikke længere er Medlem af Det konservative Folkeparti."

Det maa anses for heldigt, at Afrejsen, der fandt Sted den 30. April, medens Statsminister Stauning døde den 3. Maj, først blev bekendt efter Statsministerskiftet, thi ellers vilde den have beredt os store Vanskeligheder ved Skiftet, saaledes som Tyskerne tog denne Sag.

16. Juli 1945.

Erik Scavenius.

55.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 11. August 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Som Svar paa den højtærede Kommissions Skrivelse af 27. Juni d. A. tillader jeg mig hoslagt at fremsende den ønskede Redegørelse. Jeg beder Kommissionen undskylde den sene Fremkomst.

Ærbødigst

J. Christmas Møller.

Ved Juletid 1940 havde jeg en kort Samtale med Redaktør Ebbe Munch, som spurgte mig, om jeg kunde tænke mig paa den ene eller anden Maade at udføre et Arbejde for de Allieredes Sag, og dertil svarede jeg Ja, hvorefter Meningen maatte være, at jeg skulde høre nærmere fra Hr. Ebbe Munch. Lørdag den 9. August 1941 havde jeg en Samtale med Fru Jytte Seidenfaden, som lige var kommet tilbage fra et Besøg i Sverige. Fru Seidenfaden meddelte mig følgende:

I et Brev, som Fru Seidenfaden havde læst og lært udenad, skrevet af den daværende Minister of Economic Warfare Hugh Dalton, blev jeg opfordret til at tage til England for at være med i Arbejdet for den frie danske Bevægelse, og fordi det vilde være overmaade nyttigt, at en Politiker, som havde godt Kendskab til Tingene, kunde være i England. Brevet havde Fru Seidenfaden — som sagt — lært udenad, og det blev altsaa overgivet mig paa den her nævnte Maade. Efter i nogle Uger at have spekuleret over Tingene, besluttede jeg mig til at svare Ja paa Henvendelsen, men mente, det vilde være naturligt, om jeg søgte at blive virkelig orienteret om, hvor nødvendigt det var at efterkomme Opfordringen, og hvorfra den nærmere stammede. I og for sig vilde jeg selvsagt helst være blevet hjemme, og paa det Tidspunkt var Forberedelserne ogsaa i Gang for det Modstandsarbejde, som jeg ansaa for saa vigtigt at etablere. Paa den anden Side maatte jeg skønne, at hvis man virkelig i engelske ansvarlige Kredse ønskede en dansk Politiker over til London for at lede den frie danske Bevægelse, vilde det simpelthen være min Pligt at svare Ja. Jeg maatte ligeledes mene, at det var nødvendigt at blive en lille Smule orienteret om, under hvilke Vilkaar man vilde blive modtaget i Storbritannien. Efter at jeg saaledes havde bestemt mig til at svare Ja, var det meget vigtigt for mig at komme i Forbindelse med ansvarlige engelske Kredse, og det lykkedes mig gennem fortrinlig Bistand af Forretningsfører Borch Johansen og Redaktør Ebbe Munch at komme i Forbindelse med den engelske Legation og den daværende engelske Minister i Stockholm.

Fra et Besøg i Stockholm i Efteraaret 1941 medbragte Hr. Borch Johansen en Skrivelse fra den engelske Legation. Denne Skrivelse var af gode Grunde ikke underskrevet, men fremtraadte som en Skrivelse fra Gesandten. Dens Ordlyd var følgende (i Oversættelse):

„Kære C. M.

Alle Deres Breve og Meddelelser er rigtigt modtagne. Deres Nærværelse er paatrængende nødvendig i England.

Vi trænger til Dem, og det saa meget mere nu for at hjælpe til at lede de Danske, der nu er frie, i deres Arbejde for den fælles Frihedens Sag saavel for vort Land som for Deres. Nu, hvor Forholdene i Danmark Dag for Dag bliver mere kritiske,

er det af ganske særlig Betydning, at mindst én velkendt dansk Patriot kommer ud af Danmark for at hjælpe med til at lede de frie Danske, som i Øjeblikket trænger meget til Førerskab. Man har altid været af den Formening, at De, og en ledende Socialist, hvis Navn allerede har været nævnt for Dem, var ideelt egnede til at lede de danske Frihedsstyrker. Nu, hvor Kabinettet Staunings, ja maaske endog Kongens Skæbne er usikker, maa der være en repræsentativ Kreds af Danske rede til at overtage Ansvaret for at tale og handle for Danmark i den nuværende store Konflikt. De er nødvendig til at spille en meget fremstaaende Rolle i Frihedsarbejdet.

Det er ikke muligt i saa kort Tid at gaa ind paa altfor mange Enkeltheder. Det er tilstrækkeligt at sige, at Hans Majestæts Regering ønsker Deres Nærværelse i England, ligesom Enkeltpersoner og Medlemmer af Krigskabinettet gør det. Det er ud fra et finansielt Synspunkt en Selvfølge, at der vil blive sørget behørigt for Dem og ethvert Medlem af Deres Familie, som ogsaa maatte forlade Danmark. De kan være sikker paa at faa en varm Velkomst i England fra Regeringen og fra mange andre, der værdsætter det Mod og de Førerevner, De har lagt for Dagen i Danmark, i Særdeleshed i de seneste Maaneder.

Det er klogere ikke at underskrive dette Brev, men De kan være forvisset om, at jeg er bemyndiget til at fremsætte ovenstaaende Udtalelser. Kom herover saa snart det maatte være Dem muligt. Hvis De kan medbringe Deres Socialist-Kollega, saa meget desto bedre. Men fremfor alt, kom."

Ifølge denne Skrivelse bliver det altsaa meget stærkt fremhævet, at det var overordentlig nødvendigt, at jeg kom.

Jeg fik samtidig mundtlig Besked om, at hvis jeg ønskede det, kunde jeg godt faa en Henvendelse fra the War Cabinet og fra Udenrigsminister Eden, men jeg lod naturligvis svare tilbage, at dette brød jeg mig ikke om. Den Henvendelse, jeg havde faaet, var mig nok.

Jeg lod derpaa svare tilbage, at jeg vilde søge at komme over, og at jeg ønskede, at min Kone og Søn kom med, og der blev derefter truffet Forberedelser til, at vi skulde afhentes i en Flyvemaskine paa Tissø den 9. December. Denne Plan mislykkedes. Man maa huske, hvor ringe Forbindelsen med England var paa det daværende Tidspunkt.

Hr. Borch Johansen ordnede derefter min Afrejse med Skipper Valdemar Schmidt. Denne Afrejse skulde være foregaaet i Januar 1942, men Issituationen forhindrede det, hvorefter vi først kom afsted i April—Maj 1942.

Med Hensyn til den rent praktiske Hjælp har, som allerede nævnt, Forretningsfører Borch Johansen været den, der lagde det hele tilrette for mig og gjorde det paa en efter min Opfattelse fortrinlig Maade. Med Hensyn til Afrejsen var Hr. Borch Johansen altsaa min Medhjælper, og enkelte andre Personer havde ogsaa en Smule Kendskab til min Afrejse, men der var ingen Politikere eller overhovedet Personer af betydelig samfundsmæssig Interesse, der havde Kendskab til min Afrejse. Naar jeg derfor straks hævdede, at jeg havde handlet uden Konference med nogen, mener jeg, at dette var i Overensstemmelse med Sandheden.

Isen hindrede altsaa min Afrejse temmelig længe. Hvis jeg ikke husker fejl, fik jeg i Marts 1942 et Brev fra Hr. Krøyer-Kielberg, i hvilket Præsidenten for „Frie Danske" meget indtrængende anmodede mig om at komme. Dette Brev var skrevet i December 1941, men blev altsaa først modtaget længe efter, at Beslutningen var truffet.

Ordlyden af Hr. Krøyer-Kielbergs Skrivelse var følgende (i Oversættelse):

„Kære Hr. Christmas Møller.

Jeg føler mig overbevist om, at det vilde være af den største Betydning for den frie danske Bevægelse og styrke Forholdet mellem England og Danmark, hvis en velkendt og ledende dansk Politiker som De selv, som aabent og stærkt har udtalt sin Misbilligelse med Hr. Scavenius' Udenrigspolitik, maatte bestemme sig til at forlade Danmark for at slutte sig til Det Danske Raad i London.

Hvis Forslaget tiltaler Dem, og hvis De tror, at De kunde gøre dette uden at skade Kongens Stilling, kan jeg, som Præsident for Det Danske Raad, forsikre Dem om, at De kan være forvisset om at faa en varm og hjertelig Velkomst fra Danske herovre saavelsom fra officielle britiske Kredse. Desuden ved jeg, at der vil være et passende

Arbejde med en sikker Indtægt for Dem, saalænge De maatte opholde Dem i England under Krigen.

Gennem de Kanaler, ad hvilke dette Brev naar Dem, vil De kunne faa Oplysning om de Rejselettelser, der vil blive givet Dem, saafremt De bestemmer Dem til at modtage denne Opfordring.

Deres hengivne

sign. F. Krøyer-Kielberg."

Ja, meget mere har jeg forsaavidt ikke at tilføje til mit Svar paa den højtærede Kommissions Spørgsmaal, men maa dog maaske have Lov til at tilføje følgende, da Kommissionen ogsaa spørger om mine Bevæggrunde til at tage til England.

Paa det Tidspunkt, hvor jeg altsaa fik den her nævnte Opfordring, var jeg allerede saa smaat i Gang med Forberedelserne til adskilligt illegalt Arbejde, og jeg har ogsaa Lov til at fremhæve, at jeg naturligvis helst vilde være blevet hjemme og have udført mit Arbejde i Danmark, saaledes som jeg mente det passede bedst med min Natur og mine Evner. Men naar jeg kan fremhæve, at jeg efter meget kort Betænkningstid svarede Ja paa den britiske Opfordring, var det først og fremmest ud fra den Betragtning, at jeg simpelthen ikke havde Lov til at gøre andet, og at hvad enten min Mission lykkedes eller ikke, saa var det min Pligt at give et positivt Svar paa den Opfordring, der stilledes fra Storbritanniens Side. Jeg ansaa ikke mig selv for særlig velegnet til at løse en saadan Opgave, men nu var Valget engang faldet paa mig, og medens jeg ikke vidste, hvor gavnlig min Indsats eventuelt vilde blive, og ikke havde særlig store Forventninger hertil, vidste jeg, at jeg kunde gøre afgjort Skade ved at svare Nej.

10. August 1945.

J. Christmas Møller.

56.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 10. Juli 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Skrivelse af 27. f. M. har Kommissionen til Klarlæggelse af Spørgsmaalet om, hvorvidt der er Grundlag for at drage Ministre til Ansvar i Anledning af deres Embedsvirksomhed under den tyske Besættelse, under Punkt 3) anmodet om at erholde fremsendt Dokumenterne vedrørende den tyske Note af 7. Januar 1941 om Hr. Christmas Møllers Fratræden fra ethvert politisk Hverv.

I denne Anledning fremsender Udenrigsministeriet hoslagt Fotokopier af følgende Aktstykker:

1. Skrivelse af 13. December 1940 fra Udenrigsminister Scavenius til Minister von Renthe-Fink vedrørende Folketingsmand Christmas Møllers Tilsagn om at bringe sin politiske Foredragsvirksomhed til Ophør;
2. Skrivelse af 13. December 1940 fra Folketingsmand Christmas Møller til Statsminister Stauning vedrørende sidstnævntes Henvendelse til Folketingsmanden og denne Henvendelses Besvarelse;
3. Aide Mémoire af 7. Januar 1941 fra det tyske Gesandtskab til Udenrigsministeriet, hvori der fremsættes Krav om, at Folketingsmand Christmas Møller nedlægger sine politiske Hverv og Stillinger;
4. Skrivelse af 10. Januar 1941 med 1 Bilag fra Folketingsmand Christmas Møller til Statsminister Stauning og Udenrigsminister Scavenius vedrørende Statsministerens og Udenrigsministerens Henstillinger til Folketingsmanden;
5. Skrivelse af 11. Januar 1941 fra Udenrigsminister Scavenius til Minister von Renthe-Fink vedrørende Folketingsmand Christmas Møllers Nedlæggelse af sit Rigsdagsmandat og andre politiske Hverv;
6. Skrivelse af 29. Januar 1941 med 1 Bilag fra Hr. Christmas Møller til Udenrigsminister Scavenius vedrørende Spørgsmaalet om Deltagelse i mindre Møder af lukket Karakter;
7. Skrivelse af 22. Oktober 1941 med 1 Bilag fra Minister von Renthe-Fink til Udenrigsminister Scavenius vedrørende Hr. Christmas Møllers Foredrag den 16. s. M. i Gammel Hellerup Gymnasiums Diskussionsklub;
8. Skrivelse af 13. November 1941 med 1 Bilag fra Udenrigsminister Scavenius til Minister von Renthe-Fink vedrørende et Telegram fra Minister Fibiger til Hr. Christmas Møller;
9. Et den 12. Maj 1942 poststemplet Brev til Justitsministeren fra Hr. Christmas Møller angaaende dennes Udrejse af Landet;
10. Officiel Regeringsmeddelelse af 15. Maj 1942 vedrørende Hr. Christmas Møllers Udrejse af Landet;
11. Meddelelse af 21. Maj 1942 fra den konservative Rigsdagsgruppe vedrørende Hr. Christmas Møllers Bortrejse fra Landet;
12. Departementschef Eivind Larsens (udaterede) Referat vedrørende Dr. Stalmanns Henvendelse den 21. Maj 1942 for at faa Oplysninger om de nærmere Omstændigheder ved Hr. Christmas Møllers Udmeldelse af Det konservative Folkeparti;
13. Officiel Meddelelse fra Justitsministeriet, udsendt gennem Ritzaus Bureau den 1. Juni 1942 Kl. 18.05, vedrørende de nærmere Omstændigheder ved Hr. Christmas Møllers Udrejse.

J. Christmas Møller.

57.

OM/BT Fkt part. Komm 1945 Nr. 28-1

120.9.43
a, a
O.M.

Kopenhagen, den 13.Dezember 1940.

Sehr verehrte Exzellenz!

Unter Bezugnahme auf unsere Unterredungen bezüglich der politisch-oratorischen Tätigkeit des Herrn Christmas Møller in politischen Versammlungen kann ich mitteilen, dass es gelungen ist, Herrn Christmas Møller Verständnis dafür beizubringen, dass diese Tätigkeit in der jetzigen Situation aufhören muss. In Übereinstimmung hiermit will Herr Christmas Møller alle politischen Vorträge, zu welchen er sich bis heute verpflichtet hatte, annullieren.

Im Laufe der diesbezüglichen Verhandlungen stellte es sich, wie ich erwartete, heraus, dass eine Forderung dass Herr Christmas Møller sein Mandat als Reichstagsabgeordneter niederlegen sollte, als ein Verstoss gegen die Verfassung und im Widerstreit mit derselben betrachtet werden würde. Eine Forderung an Herrn Christmas Møller, dass er auf seine Stellung als Sekretär der konservativen Partei verzichten solle, ist eine partei-politische Frage und in der Partei nicht durchführbar.

Ich hoffe jedoch, indem ich die Betätigung Herrn Christmas Møllers als Redner in politischen Versammlungen nunmehr zum Abschluss gebracht habe, in dieser Sache das wesentliche erzielt zu haben, und verbleibe mit den besten Grüssen und Empfehlungen

Ihr sehr ergebener

Seiner Exzellenz
Herrn Minister von Renthe-Fink
Deutscher Gesandter und Bevollmächtigter
des Deutschen Reiches,
K o p e n h a g e n .

AFGAAET
STUB.

Oversættelse.

ad 57.

København, den 13. December 1940.

Meget ærede Excellence!

Under Henvisning til vore Samtaler angaaende Hr. Christmas Møllers politisk-oratoriske Virksomhed paa politiske Møder kan jeg meddele, at det er lykkedes at bibringe Hr. Christmas Møller Forstaaelsen af, at denne Virksomhed under den nuværende Situation maa ophøre. I Overensstemmelse hermed vil Hr. Christmas Møller annullere alle politiske Foredrag, som han indtil nu havde forpligtet sig til at holde.

I Løbet af de paagældende Forhandlinger har det, som jeg ventede, vist sig, at et Krav om, at Hr. Christmas Møller skulde nedlægge sit Mandat som Rigsdagsmand, vilde blive betragtet som en Krænkelse af Grundloven og i Modstrid med denne. Et Krav til Hr. Christmas Møller om, at han skulde give Afkald paa sin Stilling som Sekretær for det konservative Parti, er et partipolitisk Spørgsmaal og ikke gennemførligt i Partiet.

Jeg haaber dog, idet jeg nu har bragt Hr. Christmas Møllers Virksomhed som Taler ved politiske Møder til Ophør, i denne Sag at have opnaaet det væsentlige og forbliver med de bedste Hilsener

Deres meget ærbødige

Min.

Hans Excellence Hr. Minister von Renthe-Fink.
Tysk Gesandt og Befuldmægtiget for det tyske Rige.
København.

58.

Fkt parl. Komm 1945 Nr 28-2

13. December 1940.

CM/KW.

Hr. Statsminister Th. Stauning,
M.P.V.
Statsministeriet,
Slotsholmsgade 10, K.

Kære Hr. Statsminister!

Jeg vil gerne gennem dette Brev bekræfte overfor Statsministeren, at De har rettet følgende Henvendelse til mig, og jeg har besvaret den paa følgende Maade:

For et Par Dage siden meddelte De mig, at der efter Det konservative Folkepartis Møde i Forum i København var rettet Henvendelse til Udenrigsminister Erik Scavenius af den tyske Gesandt om, at man ikke kunde finde sig i mine aabne Møder og den store Omtale af dem, og at den tyske Gesandt havde nævnt, at man, hvis det ikke ophørte, maatte tage meget voldsomme Repressalier, nemlig udvide Værnemagten her i Landet eller have tysk politi eller eventuelt sætte mig fast. Statsministeren meddelte mig tillige, at den tyske Gesandt paa Udenrigsministeriets Forespørgsel om, hvad man da havde at indvende mod mine Taler, intet Svar kunde give og i øvrigt for sig intet havde at indvende. Statsministeren henstillede til mig, at Møderne ikke blev omtalt noget videre i Pressen, og vi aftalte, at jeg skulde sørge for, at der ikke blev nogen Omtale af de Møder, jeg fremtidig holdt, udover et ganske kort Stykke. Jeg kan i den Forbindelse gøre opmærksom paa, at det Møde, jeg holdt i Statsministerens og Arbejds- og Socialministerens Kreds Tirsdag for de socialdemokratiske Vælgerforeninger, overhovedet ikke blev refereret.

Statsministeren meddelte mig i Gaar, Torsdag den 12. December, at nu var den tyske Gesandt kommet igen og havde sagt, at Møderne maatte holde op, ja ligefrem krævet, jeg skulde nedlægge mit Rigsdagsmandat, hvad Udenrigsministeren dog skarpt havde afvist, og at Udenrigsminister Erik Scavenius mente, at han maatte have et Resultat at kunne meddele den tyske Gesandt. Statsministeren henstillede meget indtrængende til mig, at jeg indtil videre holdt op med at afholde aabne Møder og aflyste

13. December 1940.

Hr. Statsminister Th. Stauning - fortsat.

de Møder, jeg havde givet Løfte om, og jeg kan meddele, at jeg straks aflyste to Møder, der var planlagt til Fredag den 13. December i Ebeltoft og Kolind, og har aflyst to Møder, der var planlagt til Søndag den 15. December i Vordingborg og Næstved. De fleste af de Møder, der yderligere er planlagt, er aabne Møder, nemlig for de fem samarbejdende Partiers Tilhængere, og i Januar Maaned er der planlagt en lang Række saadanne Møder. Jeg gaar ud fra, at Statsministeren mener, at det vil være nødvendigt at aflyse disse Møder, og jeg skal naturligvis rette mig derefter, hvorimod Spørgsmaalet om lukkede Medlemsmøder, som indkaldes ved særskilt Meddelelse til hvert enkelt Medlem og ikke omtales i Dagspressen, ikke omfattes af vor Aftale.

Jeg ønsker endelig overfor Statsministeren skarpt at pointere, at jeg i den behagelige Samtale, vi havde om disse Spørgsmaal, ganske overordentlig stærkt understregede, at jeg meget indtrængende maatte henstille til Statsministeren ikke paa nogen Maade eller i nogen Henseende at lytte til de Røster, som ogsaa var kommet Statsministeren for Øre med Hensyn til at skifte Regering. Jeg vilde simpelthen anse det for en Ulykke af katastrofalt Omfang, om man fra nogen Side tog Hensyn til disse Anskuelser og Ønsker, og jeg ønsker at understrege, at den Omstændighed, at jeg har bøjet mig for Statsministerens Henstilling, ogsaa maa ses i Belysning af den afgørende Vægt, jeg lægger paa, at Statsministeren fortsat er Regeringschef. Jeg har - skønt jeg ikke er sikker paa det rigtige i at bøje sig for Kravene til mig - gerne villet give tilkende overfor Dem, at jeg naturligvis vil drage enhver Konsekvens af det Synspunkt, jeg har med Hensyn til, hvem der i denne svære Tid skal lede Landets Anliggender.

Jeg fremsender et Gennemslag, saafremt Statsministeren mener, De vil sende det til Udenrigsministeren.

Med venlig Hilsen

Deres

f/ Udenrigsministeren har meddelt Statsministeren, at lukkede Møder ogsaa [illegible] af Aftalen. 16/12 40

C. M.

59.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 28-1

U. M. Bil.
9/1-1941
120 g 43

Deutsche Gesandtschaft
\Kopenhagen

Aide memoire

Das Verhalten des früheren Handelsministers Christmas M ö l l e r , beispielsweise sein Auftreten in der am 8.12.1940 im Forum abgehaltenen öffentlichen Versammlung, hat den Bevollmächtigten des Reichs in Dezember v.J. veranlasst, die Königlich Dänische Regierung darauf aufmerksam zu machen, daß es mit der Politik der deutsch-dänischen Zusammenarbeit und mit der Aufrechterhaltung des guten Einvernehmens unvereinbar ist, wenn die dänischen Regierungsparteien nicht von Personen, die sich agitatorisch gegen Deutschland betätigt haben, abrücken, sondern sie in den parteipolitischen Schlüsselstellungen belassen. Das Gewährenlassen von Personen, die die besonderen Einflussmöglichkeiten ihrer privilegierten Stellung missbrauchen, hat ganz wesentlich dazu beigetragen, die Stimmung und Einstellung der Bevölkerung zunehmend ungünstig zu beeinflussen und muss auf die Dauer die Gefahr ernster Konflikte heraufbeschwören.

Herr Christmas Möller hat zwar die Verpflichtung übernommen, seine öffentlichen politischen Vorträge einzustellen, seine Posten als Generalsekretär der Konservativen Volkspartei und als führende Persönlichkeit der konservativen Parteipresse aber beibehalten. Wie bereits dargelegt, kann dies deutscherseits nicht als ausreichend angesehen werden.

Der Bevollmächtigte des Reiches darf der Erwartung Ausdruck geben, daß die Königlich Dänische Regierung, die hierfür die politische Verantwortung trägt, das Erforderliche veranlasst, damit Herr Christmas Möller nunmehr seine Parteiämter niederlegt bezw. derselben enthoben wird.

Kopenhagen, den 7.Januar 1941.

Oversættelse.

ad 59.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

Aide-memoire.

Den tidligere Handelsminister Christmas Møllers Adfærd, f. Eks. hans Optræden paa det den 8. December 1940 i Forum afholdte offentlige Møde, har i December f. A. foranlediget Rigets Befuldmægtigede til at gøre den Kongelig danske Regering opmærksom paa, at det ikke er foreneligt med det tysk-danske Samarbejdes Politik og med Bevarelsen af den gode Forstaaelse, naar de danske Regeringspartier ikke tager Afstand fra Personer, der optræder agitatorisk mod Tyskland, men lader dem blive i de partipolitiske Nøglestillinger. At lade saadanne Personer handle, som de vil, der misbruger den særlige Adgang til at øve Indflydelse, som deres privilegerede Stilling giver dem, har bidraget ganske væsentligt til i stigende Grad at paavirke Befolkningens Stemning og Indstilling i uheldig Retning og maa i Længden fremkalde Fare for alvorlige Konflikter.

Hr. Christmas Møller har ganske vist paataget sig den Forpligtelse at indstille sine offentlige politiske Foredrag, men sin Stilling som Generalsekretær for Det konservative Folkeparti og som førende Personlighed for den konservative Partipresse har han bevaret. Som der allerede er gjort Rede for, kan dette fra tysk Side ikke anses for tilstrækkeligt.

Rigets Befuldmægtigede maa derfor give Udtryk for Forventningen om, at den Kongelig danske Regering, som bærer det politiske Ansvar herfor, foranlediger det nødvendige foretaget, for at Hr. Christmas Møller nu nedlægger sine Partihverv, eller at disse fratages ham.

København, den 7. Januar 1941.

60.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 98-4

CHRISTMAS MØLLER
19. NYROPSGADE
CENTRAL 6603

U.M. 111/41 Bil.
120 A 93

KØBENHAVN V., DEN 10. Januar 1941.
CM/KW.

Til d'Herrer Statsminister Th. Stauning og
Udenrigsminister Erik Scavenius.

I Anledning af de Meddelelser, Statsministeren mundtligt har givet og i Anledning af de Memoranda, Udenrigsministeren har tilstillet mig, ønsker jeg overfor Statsministeren og Udenrigsministeren at bemærke, at jeg naturligvis mener, at det fra tysk Side stillede Krav er et groft Overgreb, som ikke i nogen Henseende kan begrundes med den Adfærd, jeg har udvist. Jeg er af den Opfattelse, at denne tyske Indblanding er i direkte Strid med Tysklands højtidelige Løfter af 9. April f.A.

Jeg tillader mig ogsaa at minde om, at - i hvert Fald efter det Referat, jeg har modtaget - Minister Renthe-Fink ikke har kunnet paavise noget Punkt i min Tale til Ekkempel i Forum den 8. December f.A., som han kunde beklage sig over.

Jeg tillader mig endvidere at fremhæve, at jeg aldrig har undladt ved nogen Lejlighed, hvor jeg talte, at fremhæve Kravet om værdig og korrekt Optræden, og at jeg er mig bevidst ikke at have foretaget nogen Handling, som blot med Skygge af Ret kunde bebrejdes mig.

Jeg tillader mig endvidere at bemærke, at jeg jo allerede paa et meget tidligt Tidspunkt overfor Statsministeren har gjort mine Synspunkter gældende, om hvorledes der maatte regeres i Landet og hvilke Hensyn der maatte tages, og at min Person ikke skulde i nogen Henseende staa hindrende i Vejen herfor.

Jeg mente vel ikke, det var rigtigt at gaa som Handelsminister, men jeg gik paa Statsministerens Henstilling. Jeg mente sikkert ikke,

J. CHRISTMAS MØLLER
19, NYROPSGADE
CENTRAL 6803

KØBENHAVN V, DEN 10. Januar 1941.

det var rigtigt at gaa ud af Samarbejdsudvalget, men jeg gik. Og jeg har overfor Stateministeren givet Udtryk for, paa hvilke Punkter jeg mener, der endnu kan bøjes af.

Jeg tør ikke sige, at den Anskuelse, som vist er den almindelige, at jeg skal bøje mig igen, er min. Jeg tror ikke, det var min, hvis det drejede sig om en anden - i hvert Fald ikke, hvis det drejede sig om Stateministeren; men den Henstilling, der er rettet til mig, agter jeg at følge, men ønsker, at d'Herrer giver mig denne Henstilling skriftligt, for Eksempel som foreslaaet i vedlagte Udkast.

Jeg tillader mig endelig at bemærke, at jeg naturligvis herefter føler mig frit stillet med Hensyn til at afholde Møder. - Udenrigsministeriets Pressebureau har jo een Gang vist, at det uden hverken at konferere eller forhandle med den paagældende Rigsdagsmand nedlagde Forbud mod Omtale af hans Møder; det maa jo saa meget lettere kunne gøres mod en Ikke-Rigsdagsmand.

Ærbødigst

J. CHRISTMAS MØLLER

./.

61.

Fkt. parl. Komm. 1945 No. 28-5

10.1.1941.
CM/KW.

U d k a s t.

Konceptet til Statsminister

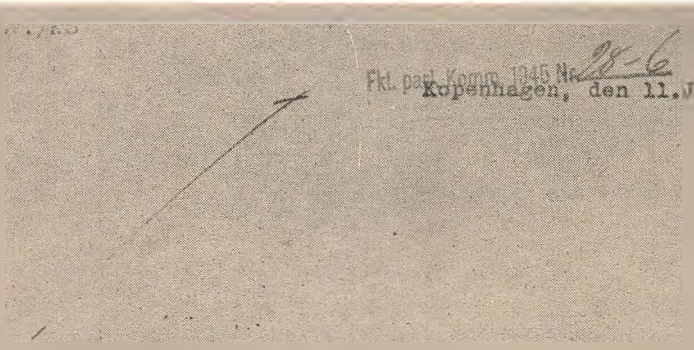
Til Christmas Møller.

I Tilslutning til de Meddelelser, vi som Landets Statsminister og Udenrigsminister har givet Dem angaaende de Henvendelser, den tyske Gesandt har rettet til os angaaende Deres Stilling og de Beklagelser, vi har modtaget angaaende Deres politiske Virksomhed, skal vi hermed meddele Dem, at det er vor Opfattelse, at vi maa henstille til Dem at fratræde samtlige Deres politiske Stillinger og Hverv. Vi gør herunder særlig opmærksom paa, at vi mener, det er nødvendigt, De fratræder Deres Hverv som Forretningsfører for Det konservative Folkeparti, og at De nedlægger Deres Mandat som Medlem af Folketinget. Vi tager ikke dermed Stilling til Berettigelsen af de Beklagelser, der er rettet imod Dem - Beklagelser, som udelukkende har drejet sig om Deres Udtalelser og Deres Mødevirksomhed - og vi ønsker at fremhæve, at De har Ret i, at ~~Monsen Bentha Fink ikke har kunnet påvise~~ de ikke er fremkaldt noget konkret Punkt i Deres Tale af 8. December 1940, men vi mener, saaledes som Landets hele Stilling er, at vi meget indtrængende maa rette denne Henstilling til Dem for ikke at skabe Regeringen større Vanskeligheder, end den i Forvejen har, og fordi vi mener at nære grundet Haab om, at et saadant Skridt fra Deres Side vil have de ønskede Virkninger.

d. 10/1, 1941

Th. St. S. J.

62.

Fkl. pasl. Kopnr. 1945 No. 28-6

Kopenhagen, den 11. Januar 1941.

Sehr verehrte Exzellenz,

Unter Bezugnahme auf das Aide-Mémoire, das Sie mir am 7.ds.Mts. überreicht haben, erlaube ich mir Ihnen hierdurch mitzuteilen, dass Herr Christmas Möller, nachdem ihm die Ihrerseits geltend gemachten Gesichtspunkte nahegelegt worden waren, sein Reichstagsmandat sowie seine Parteiämter auf Grund eigener Entschliessung niedergelegt hat.

Mit den besten Empfehlungen

stets Ihr sehr ergebener

v. Renthe-Fink

Seiner Exzellenz
Herrn Minister von Renthe-Fink,
Deutscher Gesandter und Bevollmächtigter
des Deutschen Reiches,
K o p e n h a g e n.

Oversættelse.

ad 62.

København, den 11. Januar 1941.

Højtærede Excellence.

Under Henvisning til det Aide-Memoire, som De har overrakt mig den 7. d. M., tillader jeg mig herved at meddele Dem, at Hr. Christmas Møller, efter at han var blevet gjort opmærksom paa de Synspunkter, der fra Deres Side var gjort gældende, nu efter egen Beslutning har nedlagt baade sit Rigsdagsmandat og sine Stillinger indenfor Partiet.

Med de bedste Hilsener
altid Deres meget ærbødige
E. Sc.

afgaaet.

Hans Excellence
Hr. Minister von Renthe-Fink,
Tysk Gesandt og Befuldmægtiget for det Tyske Rige.
København.

63.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 28-7

J. CHRISTMAS MØLLER
~~10. NYBROGADE~~
CENTRAL ~~6666~~ 6648.
Nybrogade 26, K.

KØBENHAVN K. DEN 29. Januar 1941.

U/M. 30/1-41 Bil.
~~8 - JAN. 1941~~
Litra A Nr. 43

Hr. Udenrigsminister Erik Scavenius,
SV.
Christiansborg, K.

I Overensstemmelse med mit Brev til Statsministeren og Udenrigsministeren af 1o. Januar og i Overensstemmelse med vor Telefonsamtale Lørdag den 11. tillader jeg mig herved at meddele Dem, at jeg føler mig frit stillet med Hensyn til Spørgsmaalet, om jeg vil deltage i mindre Møder, f. Eks. indenfor mit Parti - Møder, som hverken bliver averterede eller omtalt offentligt, ligesom jeg føler mig frit stillet med Hensyn til, om jeg paa anden Maade vil deltage i Møder af den ene eller den anden Karakter.

Samtidig med at jeg meddeler Udenrigsministeren dette og meddeler, at jeg fremsenderKopi af dette Brev til mit Partis Formand, Kirkeministeren, tillader jeg mig at fremsende Kopi af Skrivelse, jeg i Dag har sendt Hr. Fibiger.

Ærbødigst

J. Christmas Møller

Talt med Kirkeministeren og aftalt. K. Fibiger
Dmg. 31/1 41 EJ

./.

64.

Fkt parl. Komm 1945 Nr. 28

29. Januar 1941.

Hr. Kirkeminister V. Fibiger
MF.R.
Frederiksholms Kanal 21, K.

Kære Fibiger!

Fra forskellige Sider indenfor Det konservative Folkeparti er jeg blevet anmodet om at holde Møder, som var af absolut lukket Karakter, saaledes at Mødet overhovedet ikke blev omtalt i Dagspressen, hverken før eller efter, ejheller blev averteret - alt i Overensstemmelse med det Forbud, Udenrigsministeriets Pressebureau - uden at konferere hverken med de konservative Ministre eller med mig - har nedlagt.

Som Du vil vide, skrev jeg i mit Brev til Stats- og Udenrigsministeren, da jeg blev tvunget ud af Rigsdagen, at jeg vilde forbeholde mig at føle mig frit stillet med Hensyn til at holde Møder. Jeg har senere haft en kort Telefonsamtale med Udenrigsministeren netop om dette Punkt, i hvilken jeg har lovet at give ham Meddelelse i det Øjeblik, jeg vilde holder Møder, og selvom den Slags mindre, fortrolige Møder vel ikke kan falde ind under vor Aftale, agter jeg at fremsende en Kopi af denne Skrivelse til Udenrigsministeren.

Jeg føler mig altsaa frit stillet med Hensyn til at holde Møder af den her nævnte Karakter, men da Spørgsmaalet om min Deltagelse i Møder naturligvis er et Spørgsmaal, som først og fremmest Partiets Ledelse og Du som Partiets Formand maa tage Stilling til, udbeder jeg mig en Udtalelse fra Din Side, om hvorvidt Du har Indvendinger at

29. Januar 1941.

Hr. Kirkeminister V. Fibiger - fortsat.

fremføre mod, at jeg deltager i slige Møder. Det vil vel ogsaa være det rigtigste og mest loyale, at Du veksler et Par Ord med Udenrigsministeren om Sagen, saaledes at der ikke kan være nogen Tvivl om, at Udenrigsministeren har faaet Lejlighed til at anføre sine Synspunkter overfor Dig.

Med venlig Hilsen

Din hengivne

65.

Deutsche Gesandtschaft
Kopenhagen
Tgb.Nr. 1312/41.

2 Anlage.

Kopenhagen, den 24. Oktober 1941.

27 OKT. 1941
GR. 120 | AFD. 9 | SAG. 43

Euere Exzellenz!

Der konservative Politiker Christmas Möller hat am 16. Oktober d.J. abends vor einer grösseren, von Schülern und Eltern besuchten Versammlung im Alten Gymnasium in Hellerup über das Thema "Dänemark von heute" gesprochen. Seine Ausführungen, die sich mit dem deutsch-dänischen Verhältnis befassten, waren nach den mir zugegangenen Mitteilungen einseitig und tendenziös und zielten darauf ab, die Zuhörer gegen Deutschland aufzuhetzen. Eine kurze Inhaltsangabe ist in der Anlage beigefügt. Bezeichnenderweise verbat sich Herr Christmas Möller, dass über seinen Vortrag berichtet werde. Der Rektor der Schule, der die Versammlung leitete, liess Personen, die sich einige Notizen gemacht hatten und ihm von Schülern gemeldet wurden, bitten, nichts aufzuschreiben.

Das Auftreten des Redners verstösst gegen die Zusicherung, dass er sich jeglicher politischen Betätigung enthalten würde. Unter den heutigen Umständen

Seiner Exzellenz
dem Königlich Dänischen Minister des Äussern,
Herrn Erik von Scavenius,
Kopenhagen.

en kann jede Art deutschfeindlicher Agitation in
)änemark gefährliche Folgen haben, wie die Erfahrungen
in anderen Ländern zeigen. Es kann daher nicht genug
davor gewarnt werden, Männer wie Christmas Möller gewähren zu lassen.

Es ist auch nicht zu verstehen, wie der Rektor
ines Gymnasiums seine Schule zu einer solchen Agitation gegen Deutschland hergeben kann. Wenn die Jugend
n den Schulen, und das trifft auch auf die Hochschulen
zu, so einseitig beeinflusst wird, so liegt die Gefahr
ahe, dass unbeherrschte Elemente zu Handlungen verleitet werden, die sich auf das Verhältnis zur deutschen
Wehrmacht und damit auf die deutsch-dänischen Beziehungen überhaupt verhängnisvoll auswirken würden. Es kann
nur im wohlverstandenen dänischen Interesse liegen, die
Jugend zu grösserem Verständnis für die neue europäische
Entwicklung zu erziehen. Meines Erachtens hat der
dänische Unterrichtsminister heute hier eine grosse
und verantwortungsvolle Aufgabe.

Wenn ich Ihnen, Herr Minister, und damit der
Dänischen Regierung diese Besorgnisse vortrage, liegt
mir daran, Ihnen dadurch zum Ausdruck zu bringen, für
wie wichtig ich es zur Vermeidung beiderseits unerwünschter Folgen halte, dass man den von mir berührten

Fragen

Fragen rechtzeitig Beachtung schenkt und die geeigneten Massnahmen trifft.

Mit den besten Empfehlungen

stets Ihr

Reinhardt

Oversættelse.

ad 65.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 22. (el. 23.) Oktober 1941.

Journ. Nr. 1312/41.
1 Bilag.

Deres Excellence!

Den konservative Politiker Christmas Møller har d. 16. Oktober d. A. om Aftenen paa et større, af Elever og Forældre besøgt Møde i det Gamle Gymnasium i Hellerup talt om Emnet »Danmark i Dag«. Hans Udtalelser, som beskæftigede sig med det tysk-danske Forhold, var efter de mig tilflydte Meddelelser ensidige og tendentiøse og gik ud paa at ophidse Tilhørerne mod Tyskland. En kort Indholdsangivelse er vedføjet i Bilaget. Ganske betegnende frabad Hr. Christmas Møller sig, at hans Foredrag blev refereret. Skolens Rektor, der ledede Mødet, lod til Personer, der havde gjort nogle Notate,r og som blev anmeldt til ham af Elever, rette Anmodning om ikke at skrive noget ned.

Talerens Optræden strider mod Løftet om, at han vilde afholde sig fra enhversomhelst politisk Virksomhed. Under de nuværende Forhold kan enhver Slags tyskfjendtlig Agitation i Danmark have farlige Følger, saaledes som Erfaringerne i andre Lande viser. Der kan derfor ikke advares nok mod at lade Mænd som Christmas Møller gøre, som de lyster.

Det er ikke til at forstaa, hvorledes Rektoren af et Gymnasium kan stille sin Skole til Disposition for en saadan Agitation mod Tyskland. Naar Ungdommen i Skolerne, og dette gælder ogsaa Universiteterne, paavirkes saa ensidigt, saa er der nærliggende Fare for, at ubeherskede Elementer fristes til Handlinger, som vilde kunne have skæbnesvangre Følger for Forholdet til den tyske Værnemagt og dermed ogsaa for det tysk-danske Forhold i det hele taget. Det kan kun være i velforstaaet dansk Interesse at opdrage Ungdommen til større Forstaaelse af den nye europæiske Udvikling. Efter min Opfattelse har den danske Undervisningsminister nu her en stor og ansvarsfuld Opgave.

Naar jeg overfor Dem, Hr. Minister, og dermed overfor den danske Regering fremsætter disse Bekymringer, er det mig magtpaaliggende dermed at give Udtryk overfor Dem for, hvor vigtigt jeg anser det — for at undgaa Følger, som er uønskede for begge Parter —, at man i rette Tid skænker de af mig berørte Spørgsmaal Opmærksomhed og træffer de passende Forholdsregler.

Med de bedste Hilsener

stedse Deres

Renthe-Fink.

Hans Excellence
den Kongelig danske Udenrigsminister
Hr. Erik von Scavenius.
København.

66.

Inhaltsangabe der Rede des Herrn Christmas Möller im Diskussionsklub des Alten Gymnasiums in Hellerup am 16.10.1941.

Der Redner stellte in seiner Einleitung die Forderung auf, dass sein Vortrag nicht referiert werden dürfe. Zuhörer, die sich einige Notizen machten, wurden von Schülern dem Rektor gemeldet und im Auftrag desselben gebeten, nichts aufzuschreiben.

Der Redner wies darauf hin, dass die Arbeit des Reichstags und die Berichte der Presse durchaus nicht das abspiegeln, was im Lande vor sich geht. Die politische Arbeit in Dänemark müsse sich vorläufig auf die Arbeit für die innere Front beschränken, da eine Arbeit nach aussen hin zur Zeit nicht möglich ist. Das dänische Volk kann die gegenwärtige Lage nicht richtig meistern, weil es gewohnt ist, jedes Ereignis und jede Lage zu diskutieren, was heute aber nicht möglich ist. Der Redner stellte zunächst drei Fragen:

1. Wie ist das tatsächliche Verhältnis zwischen dänischen und deutsch?
2. Wie müssen wir von den Gesichtspunkten unseres Landes aus den Kampf betrachten, der augenblicklich tobt?
3. Welches ist für heute und für die Zukunft die richtige dänische Linie?

Um die Lage richtig beurteilen zu können, ist es erforderlich, dass das gesamte Material über den 9. April zur Beurteilung vorgelegt wird, und es liegt vor. Wir müssen uns daher klar sein, was geschah am 9. April zwischen den dänischen und deutschen Behörden, und was ist daraus geworden. Auf welcher Grundlage ruht das Verhältnis zwischen Dänemark und Deutschland?

Das Verhältnis zwischen Dänemark und Deutschland beruht auf einem Übereinkommen. Das öffentliche Leben in Dänemark ruht in Dänern selbst verständlicherweise auf der Verfassung, nach aussen hin müsste es auf den getroffenen Abkommen ruhen. Es sind aber in Wirklichkeit garkeine Abkommen getroffen worden; denn am 9. April hat man auf Amalienborg einfach kapituliert.

Fkt. par. 1945 Nr. 21 120 943

[illegible]. Die einzige Grundlage ist das deutsche Versprechen, die Unabhängigkeit Dänemarks [illegible] respektieren. Der Redner verwies auf das Memorandum des Deutschen Gesandten, welches er im Wortlaut verlas, und auf den Wortlaut des Generals Kaupisch. Das Leben eines Volkes muss auf einer Rechtsgrundlage ruhen. Die einzige rechtliche Grundlage für das dänische Volk ist augenblicklich das gemeinte deutsche Versprechen. Der Kampf um Nordschleswig von 1864 bis 1914 beruhte auf weniger auf der völkischen Verbundenheit mit dem dänischen Volke, sondern vielmehr auf dem § 5 des Prager Friedens.

Fragen wir uns nun: Ist das Versprechen gehalten worden:

1. von der allgemeinen Lage aus betrachtet?
2. wie ist die wirtschaftliche Lage?

Zu 1. führte der Redner aus, dass die deutschen Versprechungen, die dänische Gebietshoheit zu achten, von Deutschland in keiner Weise gehalten worden sind. Jeder, der durch Jütland reist, sieht überall die Flugplätze und militärischen Stützpunkte, die von den Deutschen dort angelegt sind, bezw. angelegt werden. Und die Neutralität Dänemarks ist ebenfalls in keiner Weise respektiert worden. Die Hälfte der dänischen Torpedoflotte haben die Deutschen in ihre Kriegsflotte eingereiht. Ebenso hat Deutschland Einfluss genommen auf die Presse und den Rundfunk. Deutschland hat ferner sein Versprechen, sich nicht in die dänischen inneren Verhältnisse einzumischen, fortwährend gebrochen. Die Regierungsbildung, der Rücktritt des Vorsitzenden der Sozialdemokratischen Partei Hedtoft-Hansen und anderer führender Männer, das Verbot der Nationalistischen Partei und ihrer Presse usw. sind alles Ereignisse, die nicht aus dem dänischen Volke heraus hervorgerufen, sondern auf fremden Einfluss zurückzuführen sind. Ebenso ist die Aufhebung des Versammlungsverbots von den Fremden gewünscht worden. Und dieser Wunsch hatte sie auch den Zweck, einer kleinen Gruppe hier im Lande, nämlich Frits Clausen und seinen Leuten, eine Chance zu geben. Es ist offensichtlich, dass die dänischen Nationalsozialisten von Deutschland mit Geld unterstützt werden.

2. Auf wirtschaftlichem Gebiete ist das dänische Volk

dänische Volk vollständig abhängig von dem Wohlwollen Deutschlands. Vor dem Kriege hat Dänemark 80% seines Kohlenbedarfs aus England erhalten. Heute muss Dänemark sich mit dem begnügen, was Deutschland ihm gutwillig überlässt. Der Redner meinte, dass heute die Landwirtschaft vollständig zu Grunde geht. Zum Vergleich zog er Schweden heran. Am 9. April, als der gesamte Schiffsverkehr nach England endgültig unterbrochen wurde, war Schweden in der günstigen Lage, seine Ausfuhrprodukte, Eisenerz und Grubenhols, lagern zu können, ohne dass diese Produkte dadurch Schaden nehmen. Dänemark dagegen konnte seine Ausfuhrprodukte, Schweinefleisch, Butter und Eier, nicht lagern, sondern musste sie um jeden Preis an Deutschland als den einzigen Kunden verkaufen.

Als sicherer Massstab für die wirtschaftliche Lage eines Landes dient der Ausweis der Nationalbank. Hier sind es besonders zwei Konten, die unser Interesse beanspruchen. Da ist zunächst das sogenannte Clearingkonto, auf welchem wir zur Zeit ein Guthaben von 700 Millionen Kronen haben. Daneben besteht noch ein weiteres Konto, das heisst: Verschiedene Debitoren; auf diesem Konto hat Dänemark ein Guthaben von weiteren 700 Millionen Kronen. Das sind zusammen 1400 Millionen Kronen. Man kann also sagen, dass der Krieg Dänemark bisher 1400 Millionen Kronen gekostet hat. Natürlich hat er andere Länder noch viel mehr gekostet. Schweden hat z.B. bis jetzt für Rüstungen über 3 Milliarden ausgegeben, von den ungeheuren Kriegsausgaben Englands garnicht zu sprechen.

Der Redner kam auf das Wesen der Diktatur zu sprechen, im Gegensatz zur Demokratie. Er führte dabei aus: Der Nationalsozialismus ist in Deutschland nicht erst in den Jahren 1920/23 entstanden, sondern er hat von jeher im deutschen Volk gesteckt. Das deutsche Volk hat das Wesen des Herrenvolkes im Gegensatz zum Sklavenvolk. Dieser Standpunkt ist den nordischen Völkern vollkommen fremd. Die Behandlung des norwegischen Volkes entspricht ganz diesem deutschen Standpunkt. In der Demokratie soll jeder seine Meinung frei äussern und zur Geltung bringen dürfen,

und nur

und nur diese Staatsform passt für das dänische Volk. Die Behandlung der Juden, wie sie in Deutschland erfolgt ist, entspricht überhaupt nicht dem dänischen Wesen.

Zum Schluss führte der Redner aus, dass Dänemark keine deutsche und auch keine englische, sondern nur eine dänische Politik treiben müsse.

Die Rede des Herrn Christmas Möller war von Anfang bis Ende eine in raffinierter Weise betriebene Hetze gegen Deutschland., meist in der versteckten Form der Frage. Er stellte in seinem Vortrage immer wieder die oben angeführten Fragen und überliess es dann seinen Hörern, selbst die ihnen von ihm in den Mund gelegte Antwort zu finden.

Oversættelse.

ad 66.

Indholdsangivelse af Hr. Christmas Møllers Tale i det Gamle Gymnasium i Hellerups Diskussionsklub den 16. Oktober 1941.

Taleren stillede i sin Indledning Krav om, at hans Foredrag ikke maatte refereres. Tilhørere, der gjorde Notater, blev af Elever meldt til Rektoren og paa dennes Vegne anmodet om ikke at skrive noget ned.

Taleren henviste i sin Indledning til, at Arbejdet i Rigsdagen og Referaterne i Pressen absolut ikke giver et Billede af det, der foregaar i Landet. Det politiske Arbejde i Danmark maa for Tiden begrænse sig til Arbejdet for den indre Front, da noget Arbejde udadtil for Tiden ikke er muligt. Det danske Folk kan ikke rigtig klare den nuværende Situation, fordi det er vant til at diskutere enhver Begivenhed og enhver Situation, hvilket jo nu ikke er muligt. Taleren stillede først tre Spørgsmaal:

1. Hvorledes er det faktiske Forhold mellem dansk og tysk?
2. Hvorledes maa vi ud fra vort Lands Synspunkter betragte den Kamp, som for Tiden raser?
3. Hvad er for i Dag og for Fremtiden den rigtige danske Linie?

For at kunne bedømme Situationen rigtigt er det paakrævet, at hele Materialet angaaende den 9. April fremlægges til Bedømmelse, og det er til Stede. Vi maa derfor spørge os selv, hvad skete der den 9. April mellem de danske og de tyske Myndigheder, og hvad er der kommet ud af det? Paa hvilken Basis hviler Forholdet mellem Danmark og Tyskland?

Forholdet mellem Danmark og Tyskland beror paa en Overenskomst. Det offentlige Liv i Danmark hviler indadtil selvfølgelig paa Grundloven, udadtil maatte det hvile paa de trufne Overenskomster. Men der er i Virkeligheden slet ikke truffet nogen Overenskomst; thi den 9. April har man paa Amalienborg ganske simpelt kapituleret. Det eneste Grundlag er det tyske Løfte om at respektere Danmarks Uafhængighed o. s. v. Taleren henviste til den tyske Gesandts Memorandum, som han gengav ordret, og til Ordlyden af General Kaupisch's Opraab. Et Folks Liv maa hvile paa et Retsgrundlag. Det eneste retlige Grundlag for det danske Folk er for Tiden det omtalte tyske Løfte. Nordslesvigernes Kamp fra 1864 til 1914 beroede ogsaa mindre paa den nationale Tilknytning til det danske Folk, men snarere paa § 5 i Prager-Freden.

Spørger vi os nu: Er Løftet blevet holdt:

1. set ud fra den almindelige Situation?
2. hvorledes er den økonomiske Situation?

ad 1. udviklede Taleren, at de tyske Løfter om at respektere den danske Territorialhøjhed paa ingen Maade er blevet holdt af Tyskland. Enhver, der rejser gennem Jylland, ser overalt Flyvepladser og militære Støttepunkter, som er anlagt dèr af Tyskerne eller er i Færd med at blive anlagt. Og Danmarks militære Højhedsret er ligeledes paa ingen Maade blevet respekteret. Halvdelen af den danske Torpedoflaade har Tyskerne indlemmet i deres Krigsflaade. Ligeledes har Tyskland skaffet sig Indflydelse paa Pressen og paa Radioen. Tyskland har desuden stadig brudt sit Løfte om ikke at blande sig i de indre danske Forhold. Omdannelsen af Regeringen, Formanden for det socialdemokratiske Parti Hedtoft-Hansens og andre førende Mænds Tilbagetræden, Forbudet mod det kommunistiske Parti og deres Presse o. s. v., er altsammen Begivenheder, som ikke er fremkaldt af det danske Folk, men skyldes fremmed Indflydelse. Ligeledes er Ophævelsen af

Forsamlingsforbudet blevet ønsket af de fremmede. Og dette Ønske havde ene og alene det Formaal at give en lille Gruppe her i Landet en Chance, nemlig Frits Clausen og hans Folk. Det er aabenbart, at de danske Nationalsocialister understøttes med Penge af Tyskland.

ad 2. Paa det økonomiske Omraade er det danske Folk fuldstændig afhængigt af Tysklands Velvilje. Før Krigen har Danmark faaet 80 pCt. af sit Kulforbrug fra England. Idag maa Danmark nøjes med, hvad Tyskland godvilligt overlader det. Taleren mente, at Landbruget nu gaar fuldstændig til Grunde. Til Sammenligning fremhævede han Sverige. Den 9. April, da hele Skibstrafikken med England definitivt blev afbrudt, var Sverige i den heldige Situation at kunne oplagre sine Eksportprodukter, Malm og Grubetræ, uden at disse Produkter tog Skade af det. Danmark derimod kunde ikke oplagre sine Eksportprodukter, Flæsk, Smør og Æg, men maatte for enhver Pris sælge dem til Tyskland som den eneste Kunde.

Som sikker Maalestok for Landets økonomiske Situation tjener Nationalbankens Ugeoversigt. Her er der navnlig to Konti, som paakalder vor Interesse. Det er først den saakaldte Clearingkonto, paa hvilken vi for Tiden har et Tilgodehavende paa 700 Mill. Kr. Men ved Siden deraf findes der ogsaa en anden Konto, der hedder: Forskellige Debitorer; paa denne Konto har Danmark et Tilgodehavende paa yderligere 700 Mill. Kr. Det er ialt 1400 Mill. Kr. Man kan saaledes sige, at Krigen hidtil har kostet Danmark 1400 Mill. Kr. Naturligvis har den kostet andre Lande endnu meget mere. Sverige har f. Eks. indtil nu udgivet over 3 Milliarder til Rustninger, for slet ikke at tale om Englands uhyre Krigsudgifter.

Taleren kom ind paa at tale om det ejendommelige ved Diktaturet i Modsætning til Demokratiet. Han udtalte herom følgende: Nationalsocialismen er ikke først opstaaet i Tyskland i Aarene 1920—23, men har fra gammel Tid siddet det tyske Folk i Kroppen. Det tyske Folk har Karakteren af et Herrefolk i Modsætning til et Slavefolk. Dette Standpunkt er fuldstændig fremmed for de nordiske Folk. Behandlingen af det norske Folk svarer ganske til dette tyske Standpunkt. I Demokratiet skal enhver frit kunne udtale sin Mening og gøre den gældende, og kun denne Statsform passer for det danske Folk. Behandlingen af Jøderne, som det har fundet Sted i Tyskland, stemmer overhovedet slet ikke med dansk Karakter.

Til sidst udtalte Taleren, at Danmark ikke skulde føre nogen tysk og heller ikke nogen engelsk Politik, men kun en dansk Politik.

Hr. Christmas Møllers Tale var fra først til sidst en paa raffineret Maade anlagt Ophidselse mod Tyskland, mest i den skjulte Form af Spørgsmaal. Han stillede i sit Foredrag atter og atter de ovenanførte Spørgsmaal og overlod det saa til sine Tilhørere selv at finde Svaret, som han havde lagt dem i Munden.

67.

Hv/EC/EW. Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 2811

12093

Kopenhagen, den 13. November 1941.

1 Anlage.

Hv. Christmas-Møller

Sehr verehrter Herr Minister,

Bezugnehmend auf unsere Unterredung vor einigen Tagen, während welcher Sie ein Telegramm, das der Konservative Landesrat dem Herrn Christmas Møller gesandt hat, beanstandet haben, gestatte ich mir Ihnen mitzuteilen, dass ich mich deswegen mit dem Vorsitzenden der Konservativen Volkspartei, Herrn Minister Fibiger, in Verbindung gesetzt habe und nunmehr den ~~in Abschrift~~ beigefügten Brief vom gestrigen Tage, der den Wortlaut des in Frage kommenden Telegramms enthält, empfangen habe.

Mit den besten Empfehlungen

Ihr sehr ergebener

22245

An
Seine Exzellenz
Herrn Gesandten C. von Renthe-Fink,
Bevollmächtigter des Deutschen Reiches.

Oversættelse.

ad 67.

København, den 13. November 1941.

1 Bilag.

Meget ærede Hr. Minister.

I Henhold til vor Samtale for nogle Dage siden, i hvilken De har kritiseret et Telegram, som det konservative Landsraad har sendt Hr. Christmas Møller, tillader jeg mig at meddele Dem, at jeg i den Anledning har sat mig i Forbindelse med Formanden for Det konservative Folkeparti, Hr. Minister Fibiger, og nu har modtaget det vedlagte Brev af Gaars Dato, som indeholder Ordlyden af det paagældende Telegram.

Med de bedste Hilsner

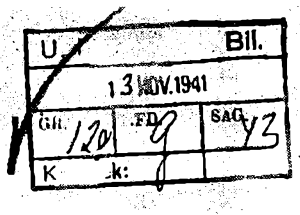
Deres meget ærbødige

Til Hans Excellence,
Hr. Gesandt C. von Renthe-Fink,
Befuldmægtiget for det Tyske Rige.

68.

FKL parl. Komm 1945 Nr.

Afskrift.

DET KONSERVATIVE FOLKEPARTI.
Nyropsgade 19.

København, den 12.11.1941.

Kære Hr.Udenrigsminister!

Efter Anmodning fremsender jeg hermed Afskrift af Telegrammet til Christmas Møller:

" Det konservative Landsraad sender Dem sine hjerteligste Hilsner."-

Med venlig Hilsen,

(sign.) V.Fibiger.

(sign.)Eva Larsen

Herr Udenrigsminister Scavenius,
Udenrigsministeriet.

69.

Fkt. perl. Komm. 1845 Nr. 28 : 2

i Veden Skaungerds, K
Aug 1842.

Til Justitsministeriet.

Jeg tillader mig herved at underdanigst Justitsministeriet, at jeg for
nogle Dage siden sammen med denne Lone og Sön har forladt
Landet.

Jeg anser mig pligtig at underdanigst bemærke, at ingen Sigt i Landet be-
skyldes herfor hverken Lone eller mig selv. Skatterne har ogsaa mig-
tig alfelig Tid gjennem Handling og at kunne tilfredsstille dem
have begge fra mig og at ingen her i Landet kan have
noget tilgode hos mig i mine Kaar.

Samtidig med Afsendelsen af dette Brev til Justitsministeriet
giver jeg Underretning til underlig mig vedkommende Øvrighed.

Christian Lentz.

70.

Fhl. part. komm. 1946 Nr. 28-13

Vedtaget i Ministerrådet 15/5. 42

Regeringen meddeler:

Udkast.

Onsdag den 13. ds. modtog Justitsministeren et fra København afsendt og den 12. ds. her poststemplet Brev fra fhv. Handelsminister og fhv. Folketingsmand Christmas Møller, indeholdende Meddelelse om, at Hr. Christmas Møller for nogle Dage siden sammen med sin Hustru og Søn havde forladt Landet.

Torsdag den 14. ds. holdt Hr. Christmas Møller i den engelske Radio en Tale, hvoraf fremgik, at han har begivet sig til England for at gøre fælles Sag med de "frie Danske", der i Strid med den danske Regerings Politik har stillet sig til Raadighed for og udfoldet forskellig Virksomhed til Fordel for den ene af de krigsførende Parter.

Regeringen har tidligere givet Udtryk for, at der kun findes én dansk Politik, nemlig den, der føres af Landets ansvarlige Regering i Overensstemmelse med Landets Rigsdag. og at det er enhver Borgers Pligt at indordne sig under denne Politik, idet anden Handlemaade kan volde Landet Vanskeligheder. Regeringen maa derfor beklage, at et tidligere Medlem af Regeringen og den danske Rigsdag uden Tilladelse har forladt Landet og stillet sig til Raadighed for Kræfter, der ikke følger de Retningslinier, som af de ansvarlige danske Myndigheder paa Grundlag af disses Kendskab til alle i Betragtning kommende Forhold er fastlagt som den for Landets Vel rigtige Politik.

Der ~~vil nu~~ af Justitsministeren blive ~~indledet Efterforskning~~ i Henhold til Bestemmelserne ~~i § 3~~ i Straffelovstillægget af 18. Januar 1941.

15. Maj 1942

71.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 98/14

Sv.

Den konservative Rigsdagsgruppe meddeler:

" Den konservative Rigsdagsgruppe har Idag drøftet Hr. Christmas Møllers Bortrejse fra Landet og har enstemmigt givet Tilslutning til den Erklæring, Regeringen i den Anledning har udsendt."

– Den konservative Partiorganisation oplyser, at Hr. Christmas Møller ikke længere er Medlem af det konservative Folkeparti.

Den 21. Maj 1942.

Oplæst for Min. a. R.-F. inden Offentliggørelsen. R.-F. foranledigede Tilføjelsen af sidste Stykke.

21/5 42

72.

Fkt. parl. Komm.

Den 21.Maj 1942 Kl. 9,30 ringede Stalmann til mig og spurgte mig, om han snarest muligt kunde faa Oplysning om de nærmere Omstændigheder, under hvilke Christmas Møllers Udmeldelse af det konservative Folkeparti havde fundet Sted, idet han føjede til, at han mente at have hørt, at Udmeldelsen allerede skulde have fundet Sted for et Par Maaneder siden. Jeg meddelte ham, at der ikke i det Materiale, der var kommet frem indtil i Dag, var noget der oplyste dette Punkt, men at jeg skulde prøve paa i Dagens Løb af skaffe det oplyst. Stalmann bad mig indtrængende om at faa fastsat et Møde til Kl. 15, idet jeg forstod, at det var ham meget om at gøre snarest muligt at kunne informere Berlin om Forholdet.

Efter Afslutningen af Torsdagsmødet referede jeg Henvendelsen for Justitsministeren, der straks telefonisk satte sig i Forbindelse med Kirkeministeren og af denne fik oplyst, at Udmeldelsen var sket for kort Tid siden og var foretaget af Partiets Hovedkasserer, Ingeniør Ejner Foss, i Henhold til en ham af Christmas Møller allerede forlængst given Bemyndigelse til at foretage Udmeldelse, naar Foss mente, at Forholdene gjorde det rimeligt. Justitsministeren henvendte sig derefter til Statsministeren om Forholdet, og da jeg paa det Tidspunkt kunde indse, at det ikke vilde være mig muligt at faa alle Oplysninger saa betids, at jeg kunde tage Mødet Kl. 15, ringede jeg Kl. 14 til Stalmann, og vi aftalte da et Møde en Gang senere paa Eftermiddagen.

Kl. 15,40 blev jeg, da jeg paa det Tidspunkt opholdt mig paa Politigaarden, anmodet om at komme til Statsministeren, og da jeg indtraf, var Forhandlingerne i Gang, idet Kirkeministeren, Justitsministe-

rem, Direktør Svanningsen og Folketingsmand Bjørn Kraft allerede var til Stede.

Disse Forhandlinger drejede sig først om en Erklæring fra den konservative Rigsdagsgruppe og derefter om Christmas Møllers Udmeldelse. For dette Forhold redegjorde Bjørn Kraft, idet han oplyste, at C.M. allerede forlængst og igen under Forhandlingerne om Antikominternpagten vilde træde ud af Partiet, men hans nære Venner indenfor dette bearbejdede ham stærkt for at undlade dette skridt. Det fremgik iøvrigt af de faldne Udtalelser, at Motiverne hertil foruden deres personlige Venskabsforhold til C.M. ogsaa var, at man i Partiet nærede nogen Ængstelse for, at Forbindelsen mellem dette og C.M. skulde brydes, idet man da ikke kunde se bort fra, at C.M. da kunde slutte andre Forbindelser. Bjørn Kraft skildrede Forholdet saaledes, at C.M., da han gav efter for Forestillingerne, sagde til sine Venner - og jeg forstod, at det her i første Række var Bjørn Kraft selv og Foss- at saa kunde de selv melde ham ud, hvis Forholdene skulde forandre sig paa en saadan Maade, at de Grunde, som var fremført for hans Forblivelse i Partiet, skulde ændre sig. Der var til Rædighed en Genpart af det Brev af 18.5.42, i hvilket Foss melder C.M. ud af det konservative Folkeparti i København.

Der var ved Mødet Enighed om, at jeg skulde lade gaa videre til Stalmann en Fremstilling af de Forhold, under hvilke Udmeldelsen havde fundet Sted.

Kl. 16,45 havde jeg derefter et Møde med Stalmann. Chantre var ogsaa til Stede. Jeg gav en Fremstilling af Forholdet og overgav Stalmann en Genpart af Brevet af 18.5.42. Stalmanns Reaktion var en Blanding af Overraskelse og meget tydelig Mistro, idet han brugte det Udtryk, at det kun kunde opfattes som et Teater der var opstillet, og det var meget

beklageligt og meget farligt ikke alene for Partiet, men ogsaa for Landet. Han uddybede sin Opfattelse derhen, at Forklaringen om den givne Bemyndigelse maatte være urigtig, og at man havde valgt denne Fremgangsmaade for at undgaa at tage noget Skridt selv fra Partiets Side. Han pegede i denne Forbindelse paa, at Datoen for Brevet og Datoen for den Erklæring, der var udsendt af Partiet, der derefter blev stoppet, faldt sammen. Han understregede, at det hele forekom ham usandsynligt, hvis ikke netop Bemyndigelsesformen var valgt, fordi C.M. havde til Hensigt at rejse ud af Landet. Hvis han stadig var her paa det Tidspunkt, Grundene til hans Forbliven i Partiet faldt bort, var det eneste naturlige selvfølgelig, at han selv meldte sig ud, eller egsaa fortsatte Stalmann, er denne Bemyndigelse givet paa en saadan Maade, at Foss maatte være vidende om og Medhjælper ved C.M.s Udrejse. Jeg imødegik disse Betragtninger, idet jeg havdede, at det Forhold om Fuldmagten maatte ses paa Baggrund af de særlige Omstændigheder, under hvilke C.M. forlod det politiske Arbejde, og at det alene var i de psykologiske Momenter, man maatte finde Forklaringen paa et Forhold, der flygtigt betragtet nok kunde se noget ejendommeligt ud. Under Forhandlingerne viste Stalmann sig meget interesseret i, om Kirkeministeren for sit Vedkommende havde faaet en lignende Bemyndigelse, som d'Hemer Kraft og Foss, hvilket jeg ikke var i Stand til at gøre Rede for, udover at jeg kunde sige, at efter mit Indtryk forelaa noget saadant ikke, men at Kirkeministeren var blevet bekendt med Forholdet efter at Udmeldelsen havde fundet Sted.

Efter Mødet med Statsministeren foranledi-
ges Kirkeministeren og Folketingsmand Poul Søren-

sen til at møde med det samme paa Politigaarden, og jeg kunde da, idet d'Herrer havde indfundet sig inden jeg tog til Mødet med Stalmann, meddele denne, at Foss netop i Øjeblikket blev afhørt om Forholdet. Stalmann spurgte, om det var en Politimæssig Afhøring, hvilket jeg bekræftede.

Tilsidst anmodede Stalmann om i Løbet af Fredagen at blive underrettet om, hvad der kom frem, og han gentog den Anmodning, som har været fremsat af den tyske Gesandt overfor Justitsministeren, om at faa en Fotokopi af C.M. Skrivelse til Kirkeministeren.

Erwin Larsen

Fkl. gen. Komm. 1943 No.

Justitsministeren modtager:

16 1942

Modtaget fra Dep. chef Lassen — Godkendt af Min. v. R-F. Sendt P.B. til vedkommende gennem Ritzau Kl. 18.05 1/6 42

Forinden sin hemmelige Bortrejse fra Danmark havde fhv. Handelsminister Christmas Møller skrevet Breve til forskellige ham nærstaaende Personer, dels dels til Justitsministeren, som denne modtog den 13. Maj 1942.

Sv.

I dette Brev udtales bl.a.:

"Jeg ønsker samtidig at meddele Dem, at ingen her i Landet besiddende hverken dansk eller fremmed Statsborger har været mig behjælpelig med denne Handling, og at Ansvaret for det foretagne Skridt alene kan lægges paa mig, og at ingen her i Landet boende har været eller er indviet i mine Planer."

Ved den Undersøgelse Politiet blev beordret til at iværksætte for at faa oplyst de nærmere Omstændigheder ved Christmas Møllers Rejse, viste det sig imidlertid, at denne Paastand var usandfærdig, idet han og hans Familie den 3e.April 1942 et afsides Sted udenfor Havn var gaaet ombord i en af sin herboende dansk Skipper ejet og ført Motorgalease og med denne ført til Sverige.

Skipperen og hans Bedstemand har aflagt Tilstaaelse herom og er fængslede. Motorgaleasen er beslaglagt. Endvidere har Skipperen forklaret, at Tilrettelæggelsen af Planen i Enkeltheder er foretaget af Forretningsføreren i "Dansk Sejlskibsrederiforening for mindre Skibe", Nyhavn 44, København, cand.polit.Eigil Sophus Lorenz Berch Johansen, med hvem han som Medlem af nævnte Forening stod i nær Forbindelse. Berch Johansen blev derefter fængslet.

Lørdagen den 3e.Maj 1942 fremsatte Berch Johansen Anmodning om at faa Lejlighed til at ophelde sig nogle Timer paa den nævnte Rederiforenings Kontor for at afvikle presserende Forretninger og instruere sit Personale. Under Hensyn til den Betydning, dette vilde have for Rederiforeningen, efterkom Politiet Anmodningen, men denne Imødekommenhed benyttede Johansen til at undvige, da den ledsagende Politimands Opmærksomhed et Øjeblik var bortledt.

Før Oplysninger, der kan føre til den paagældendes Paagribelse, udlæves en Ducør paa indtil 5000 Kr., der udbetales efter Justitsministeriets nærmere Bestemmelse.

Meddelelser kan afgives til Central 1448, Lokal 207, eller til nærmeste Politimyndighed.

G.

Justitsminister Harald Petersens Fratræden fra Ministerstillingen.

74.

København, den 6. Juli 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Skrivelse af 27. Juni 1945 har Kommissionen anmodet om Oplysning vedrørende:

Frafald af Tiltale mod de nazistiske Voldsforbrydere fra Mødet i Haderslev den 8. December 1940.

Som det maa antages, er det Kommissionen bekendt, at der omkring Nytaar 1940—41 fra den tyske Gesandt v. Renthe-Finks Side blev foretaget Forsøg paa at tvinge Ministeriet Stauning til Afgang. Forsøget var først rettet mod det samlede Ministerium, men blev hurtig ændret til kun at angaa Ministeriets Chef, for derefter paany at blive ændret til kun at blive formuleret som et Krav om Justits- og Kirkeministrenes Afgang, for saa til sidst efter en Del Forhandlinger helt at blive opgivet.

Resultatet af disse Forhandlinger var bl. a., at den tyske Gesandt forlangte, at der skulde ske en saakaldt „Befriedigung" af Forholdet mellem Regeringen og de tyske Myndigheder. Som et synbart Tegn paa denne „Befriedigung" blev det fra tysk Side forlangt, at den ovennævnte Sag skulde henlægges af de danske Myndigheder.

Da dette Krav blev mig forebragt af Udenrigsministeren, nægtede jeg at gaa med hertil, dels paa Grund af det i Almindelighed urimelige i Kravet, og dels af Frygten for de Følger, et saadant Tiltalefrafald maatte antages at ville faa navnlig hos Politistyrken, der ikke kunde tænkes fremtidig at ville yde sin fulde Indsats, naar Resultatet blot kunde forventes at ville blive, at Sagen derefter blev beordret henlagt af Justitsministeriet. Jeg var mindre ængstelig for, at et Tiltalefrafald vilde give Nazisterne mere Mod og Lyst til Optøjer, idet Gesandten havde forsikret, at han paa sin Side vilde anvende sin Indflydelse hos de nazistiske Ledere til fremtidig at undgaa den Slags Episoder. Fremtiden viste, at han paa dette Punkt holdt Ord, idet der ikke senere — i hvert Fald ikke i min Ministertid — forekom tilsvarende Episoder.

I de følgende Dage blev jeg indgaaende bombarderet med Forestillinger saavel fra Statsministerens som fra Udenrigsministerens Side, idet begge foreholdt mig Nødvendigheden af, at jeg bøjede mig for Kravet. En fortsat Vægring vilde uvægerligt føre til Kravet om min Afgang — hvad jeg personlig intet havde imod —, men det blev fremhævet over for mig, hvor nødvendigt det var for Regeringen og Landet, at Regeringen gik fuldstændig intakt ud af Krisen. Jeg bøjede mig for dette Argument og beordrede Sagen henlagt.

Forinden dette skete formelt, bad jeg de lokale Myndigheder — Statsadvokat Fischer, Sønderborg, og Politimester Hartmann, Haderslev — komme til Stede i Ministeriet. Jeg satte dem ind i Situationen og bad dem saavel af Hensyn til Politiet som den loyale Del af Befolkningens Moral mundtligt meddele Politistyrken Sagens Sammenhæng og sørge for, at den ligeledes mundtligt gennem Politiets Personale blev spredt blandt Befolkningen i saa vide Kredse som muligt.

For yderligere at befæste Politiets Moral sørgede jeg derhos for, at der blev tildelt de Betjente, der havde gjort personlig Indsats under Episoden, Paaskønnelser. De ældre blev af mig indstillet til Dannebrogsmænd, de yngre fik tildelt Dusører. Jeg bemærker, at skønt Ministeriet ikke ellers beskæftigede sig med Ordenstildelinger, lod jeg disse ekspedere gennem en af mig underskreven Forestilling til Kongen, for at ingen anden end jeg skulde faa Ubehageligheder, saafremt Sagen skulde falde Tyskerne for Brystet. Det er mig for øvrigt bekendt, at denne min Handling vakte en Del Harme blandt Tyskerne og de danske Nazistledere. Bl. a. gav dette sig Udslag i de sidstnævntes Presse, og jeg formoder, at min Handling var en af de Ting, der nogle Maaneder senere fik Tyskerne til at forlange min Afgang som Justitsminister.

Harald Petersen.

75.

DEPARTEMENTSCHEFEN
I JUSTITSMINISTERIET

København, den 13. November 1946.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under den af mig for Kommissionen afgivne Forklaring blev jeg spurgt om, af hvilken Grund der i den i Justitsministeriet udarbejdede Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 om midlertidigt Tillæg til Borgerlig Straffelov anvendtes Udtrykket »udenlandske militære Styrker, der efter Overenskomst med den danske Regering befinder sig her i Landet« om de tyske Besættelsestropper.

Efter at have undersøgt Ministeriets Akter kan jeg herom meddele følgende:

Med Anledning i Ørumsagen gjordes det i en Note, der i Begyndelsen af Januar 1941 af den tyske Gesandt overraktes Udenrigsministeren, gældende, at de danske Straffebestemmelser ikke i alle Tilfælde var tilstrækkelige til at sikre en effektiv Indskriden fra danske Domstoles Side i Sager angaaende Angreb paa de tyske Troppers Sikkerhed. Med Noten fulgte et tysk Forslag til en særlig Straffelov. I det tyske Udkast taltes der om Efterretningstjeneste eller andre »Handlinger til Skade for en venligsindet (befreundet) Stat«. I det danske Modudkast foreslog man Bestemmelsen formuleret saaledes:

Med Fængsel paa Livstid, i mindre alvorlige Tilfælde med tidsbestemt Fængsel i ikke under 1 Aar, straffes den, der *i Forhold til udenlandske militære Styrker her i Landet, med hvilke Danmark ikke er i Krig:*

1) yder væbnet Modstand,
2) træder i Modstandernes Krigstjeneste eller yder Modstanderne en Bistand, der er til Skade for disse militære Styrkers Sikkerhed, eller
3) iøvrigt foretager Handlinger af lignende grov Karakter, der er til Skade for disse militære Styrker, og som er egnede til alvorligt at skade Danmarks Interesser i Forhold til Udlandet.

Mod denne Formulering gjordes der fra tysk Side Indsigelse, idet det beklagedes, at man havde valgt en negativ Formulering »med hvilken Danmark ikke er i Krig« i Stedet for som foreslaaet at benytte Lejligheden til i Loven at slaa fast, at Tyskland var en venligsindet Stat. Det lykkedes dog at vinde Gehør for, at en Straffelov ikke var det rette Sted for Venskabserklæringer, og man enedes om den Formulering, der blev Lovens: »udenlandske militære Styrker, der efter Overenskomst med den danske Regering befinder sig her i Landet«.

I Ærbødighed

Aage Svendsen.

76.

Uddrag af Akterne vedrørende Gunnar Larsen-Sagen.

Bilag Nr. 14.

Underbilag 1.

AFSKRIFT

Til Medarbejderne. Plan for denne Uge (fra den 9. Juli)
Den nye Regering.

Hovedangrebet maa rettes paa de to nye Ministre, Harald Petersen og Gunnar Larsen. Begge maa i Løbet af ganske kort Tid kunne fældes paa Grund af deres Delagtighed i forskellige Affærer, og dermed vil der igen være Regeringskrise. Dette Arbejde maa gaa meget hurtigt, og jeg beder *indtrængende* om hver Morgen at faa et Møde med vore Folketingsmænd, de kan selv bestemme Tid og Sted, om her eller paa Rigsdagen, men Møderne maa finde Sted ganske regelmæssigt og ved Dagens Begyndelse.

Jeg stiller følgende Forslag:

1. Artikel i »Fædrelandet« om Gunnar Larsen — Afsløring af hans Forhold til Kabelfabrikkerne, hvor han er Formand — at en hemmelig Reserve paa 5 Mill. Kr. pludselig opdukker og anvendes til Dannelsen af 3 temmelig ukontrollerede Underselskaber — er Gunnar Larsen eller hans Familie Medlem af det store Spekulationskonsortium i Kabelaktier — Afsløring af Gunnar Larsens Forhold som Formand i Burmeister & Wain; her har vi et ganske haandgribeligt Punkt, som han kan tvinges til at gaa paa, idet han nu i et Par Maaneder har undgaaet at svare paa Johs. Christensens Sigtelse mod Bestyrelsen, hvor han er Formand, for falsk Regnskab — dernæst Angreb paa Gunnar Larsen, fordi han har indsat sin Direktør K. Sthyr som Formand i et Udvalg i Udenrigsministeriet og en Funktionær ved Legationen i Berlin — at Udenrigsministeriet i Strid med Sandheden over for italiensk Køber har hævdet, at der ikke var dansk Kvæg til Raadighed, men paatvunget Italien Cementmaskiner (Urigtigheden af Udenrigsministeriets Svar er skriftlig erkendt af Høgsbro Holm).

Forslag for i Dag.

Udsendelse af Løbeseddel for »Fædrelandet«. Burmeister & Wains Bestyrelse, hvor den nye Trafikminister Gunnar Larsen er Formand, er offentlig sigtet for falsk Regnskab — hvad svarer Gunnar Larsen.

2. Artiklen i »Fædrelandet« om Harald Petersen skrives af undertegnede Sehested. Jeg redegør først for Unmack-Larsens Fald, at jeg under Trusel for Sigtelse for »Falsk Anklage« tvang ham til at hæve Steinckes Sag mod Elith Jensen — mit sidste Brev, hvor jeg tvang Unmack-Larsen til at gaa, offentliggøres i »Fædrelandet« tilligemed Uddrag af Sv. E. Johansens Tale og Folketingsmand Henriksens Pjece, hvori Harald Petersen sigtedes for grov Embedsforbrydelse ved at have hindret Kyhl-Sagens Opklaring og for at have bragt Elith Jensen uskyldig i Fængsel.

3. Forespørgsel til Folketinget med Krav om, at de skyldige Embedsmænd i Kyhl-Sagen suspenderes.

Forespørgslen herom har jeg for mere end en Uge siden indtrængende bedt om at faa fremmet; da Harald Petersen var en af de skyldige Embedsmænd, vilde det have haft den største Betydning, om Forespørgslen var kommet i Tide. Hvis vor Sag lykkes, maa unødvendige Forhalinger og Udskydelser fremtidig undgaas, eller .....

4. Forespørgsel i Folketinget til Justitsministeren: Hvad han foretager sig i Anledning af kriminel Anmeldelse mod Burmeister & Wain, hvis Formand er den nye Trafikminister. Ogsaa denne Forespørgsel har jeg i 14 Dage forgæves søgt fremmet.

5. Forespørgsel til Folketinget i Morgen Onsdag: Hvad agter Justitsministeren at foretage sig i Anledning af, at det socialdemokratiske Partis Formand, Folketingsmand Hans Hedtoft-Hansen, efter det til Rigsdagens Medlemmer omdelte Bevismateriale, formentlig har gjort sig skyldig i Overtrædelse af Straffelovens § 100 (Clausen og Hartel). Forespørgsel om Burmeister & Wain fremsættes ligeledes Onsdag, og jeg henstiller indtrængende, at dette sker fra Sv. E. Johansen. Forespørgslen om Harald Petersen fremmes Torsdag — bør om muligt ogsaa fremsættes af Hr. Sv. E. Johansen.

Hvis alle disse Anvisninger nøjagtigt følges, vil Gunnar Larsen og Harald Petersen være færdige paa en Uge — Korruptionen er Trumf.

sign. **Sehested.**

Underbilag 2.

AFSKRIFT

Til Medlemmerne paa Rigsdagen af D.N.S.A.P. og Bondepartiet og til Hr. Sv. E. Johansen.

Henvisende til mit sidste Brev angaaende Ønskeligheden af, at de for Regeringen og Rigsdagen særlige ubehagelige Forhold drages frem gennem Forespørgsler — Gundlovens § 61 — ønsker jeg gerne endnu at fremsætte nogle Bemærkninger: Den nye Fællesfront maa udnyttes i denne Uge, og det maa ved Begyndelsen af næste Uge staa alle klart, at Regeringen er nødsaget til at trække sig tilbage.

L.S. Propagandaarbejde vil blive forfulgt bl. a. gennem Udsendelsen af en Bondeavis til alle danske Landmænd, hvor Stoffet fra disse Dage samles.

Paa Rigsdagen bør hver Dag stilles mindst een Forespørgsel.

Tirsdag.

Hvad foretager Folketinget sig i Anledning af, at Udenrigsministeriets Pressebureau i Strid med Grundlovens § 84 har indført »Forhaandscensur« bl. a. vedrørende Meddelelser om Landbrugsforhandlingerne med Tyskland, og i Anledning af, at der i Skrivelse fra Statsministeriet af 31. Maj 1940 er anvendt Trusler om Bøder indtil 10.000 Kr. og økonomisk Forfølgning af forskellig Art over for de Redaktører, der ikke respekterer Forbudet.

Onsdag.

Hvad foretager Justitsministeren sig i Anledning af, at der den ..... er indgivet kriminel Anmeldelse imod Bestyrelsen for A/S Burmeister & Wain for falsk Regnskab og Bedrageri, og at Politidirektøren ligesom i Kyhl-Sagerne har henlagt denne Anmeldelse uden den lovbefalede Undersøgelse, og uden at Formanden for Burmeister & Wains Bestyrelse, Gunnar Larsen, gennem Retssag har taget Skridt til at rense sig for kriminelle Transaktioner inden for et af vore største Aktieselskaber.

Hvad foretager Justitsministeren sig i Anledning af, at han i aabent Brev af 6. Juni 1940 er blevet sigtet for Embedsforsømmelse, Straffelov § ..., i Anledning af sit Forhold til denne Sag.

Torsdag.

Hvad agter Regeringen at foretage sig i Anledning af det uheldige Forhold, at Direktøren for Cementcentralen, K. Sthyr, samtidig er valgt til Medlem af Udenrigsministeriets Traktatkommission (jeg kender ikke det nøjagtige Navn for vedkommende Kommission), og idet man henviser til det uheldige Forhold, at Udenrigsministeriet i Skrivelse af ..... i Strid med Sandheden har meddelt en dansk Kreatureksportør, at den italienske Regerings Ønske om Køb af et større Parti dansk Kvæg ikke kunde imødekommes, fordi man paa daværende Tidspunkt ikke havde Kvæg til Eksport, hvilken Meddelelse bevislig var urigtig, jfr. Hr.

Høgsbro Holms Skrivelse af ....., og idet man efter vedkommende italienske Importørs skriftlige Erklæring har formaaet den italienske Regering til at købe Cementmaskiner i Stedet for Kvæg.
Fredag — Landbrugsforhandlinger.

Hvad agter Landbrugsministeren at foretage sig i Anledning af, at det under et Møde i Landbrugsraadet er konstateret, at der fra tysk Side er stillet højere Landbrugspriser i Udsigt, medens det fra vor Handelsdelegations Side er udtalt, at Sagen ikke har særlig Interesse, og at Spørgsmaalet i hvert Fald kan udskydes, til nye Forhandlinger genoptages. (Dette Spørgsmaal kan maaske formuleres bedre).
Næste Mødedag.

Hvad agter Justitsministeren at foretage sig i Anledning af, at Satsen til Pjecen »Fra Alberti til Steincke« underskrevet af en dansk Folketingsmand, paa ulovlig Maade er blevet beslaglagt af Politiet, samtidig med, at Forfatteren ønskede at trykke et nyt Oplag, skønt .....? Forespørgslen begrundes bl. a. dermed, at det maa være Justitsministeren bekendt, at den paagældende Pjece indeholdt en Række rigtige Oplysninger om skandaløse Forhold inden for vor Retspleje, som med Rette er bragt til Offentlighedens Kundskab.

sign. **Sehested.**

Underbilag 3.

Hr. Dr. FRITS CLAUSEN

Fredag, den 12. Juli 1940.

AFSKRIFT

Til Medarbejderne.
Hedtoft-Hansen.

Henvisende til Beretning af 4. Juli maa Hedtoft-Hansen forfølges uden Ophør, til han forlader Rigsdagen. Jeg vedlægger Beretning om, hvad der hidtil er foretaget i denne Sag.

I Dag.

Henvendelse fra Dr. Clausen og Hartel til Rigsdagens Præsidium; man maa forlange en Samtale med Rigsdagens samlede Præsidium, for at Repræsentanter fra de enkelte Partier kan tage Stilling.

Under denne Forhandling maa det siges Præsidiet, at Hedtoft-Hansen og Hartvig Frisch under Hensyn til Landets Sikkerhed og Velfærd øjeblikkelig maa fjernes fra Rigsdagen.

Hvis det viser sig, at det tyske Riges Befuldmægtigede trods den skete Krænkelse af Tysklands Ære ikke stiller Krav til Regeringen om at fjerne Hedtoft-Hansen, maa Pjecen udsendes Mandag, idet jeg samtidig henstiller til Partiføreren at lade foretage de Foranstaltninger, der er egnede til at hindre, at de paagældende Personer oftere viser sig paa Rigsdagen.

Idet jeg henviser til Ugeplanen af 9. Juli, er følgende Foranstaltninger gennemført:

1. Artikel i »Fædrelandet« om Harald Petersen — »Berl. Tid.« og »Jyllandsposten« nægtede at tage den.
2. Forespørgsel i Folketinget om Hedtoft-Hansen.
3. Forespørgsel i Folketinget om kriminel Anmeldelse mod Burmeister & Wain, hvor Trafikminister Gunnar Larsen er Formand.
4. Artikel om Gunnar Larsen i »Fædrelandet« kommer i Morgen.

5. Ny Artikel om Gunnar Larsen i »Fædrelandet« med følgende Indhold:
   a. Udvanding af Kabelselskabet og Dannelse af 3 ukontrollerede Underselskaber (Holding Co.).
   b. En kort Omtale af hans Forhold til Burmeister & Wain.
   c. Udførlig Gennemgang af Forespørgslen i Folketinget, hvorefter F. L. Smidth paa utilladelig Maade har skaffet sig Indflydelse i Udenrigsministeriet derved, at Formanden i Cementcentralen K. Sthyr er Formand i et Udvalg i Udenrigsministeriet, og en Funktionær i F. L. Smidth er ansat ved Legationen i Berlin. Følgerne af Firmaets Indflydelse paa Udenrigsministeriet:

      Italien vil købe dansk Kvæg — Udenrigsministeriet meddeler, at der ikke er dansk Kvæg til Raadighed for Eksport til Italien, hvorimod man forsøger at paatvinge Italien Cementmaskiner for 18 Mill. Lire. Vedkommende danske Eksportører klager til Landbrugsraadet.

      Høgsbro Holm svarer den 4. November 1939 og erkender den fra Udenrigsministeriets Side begaaede Fejl og henleder Udenrigsministeriets Opmærksomhed paa, at Kvægeksporten fuldt ud kan udfylde Rammerne for Eksporten til Italien.

      I Slutningen af Artiklen stilles der Trafikminister Gunnar Larsen forskellige Spørgsmaal:

      1. Er Gunnar Larsen eller hans Familie Medlemmer af Spekulationskonsortiet i Kabelaktier, eller har Gunnar Larsen og hans Familie været Medlemmer af dette Konsortium?
      2. Vil Gunnar Larsen gennem sin Kollega Justitsministeren drage Omsorg for, at der øjeblikkelig rejses Retssag i Anledning af Sigtelsen mod Burmeister & Wains Bestyrelse for falsk Regnskab og lade Offentligheden tilgaa Meddelelse om den retslige Undersøgelses Forløb?
      3. Vil Gunnar Larsen drage Omsorg for, at det utilladelige Forhold ophører, at Direktør K. Sthyr samtidig er Formand i Cementcentralen og Direktør i et Udvalg i Udenrigsministeriet?

H.

De tyske Krav i Vinteren 1941 om Folketingsmændene Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Nedlæggelse af deres Folketingsmandater og Fratræden af politiske Tillidshverv.

77.

Redegørelse af fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius.*)

8. Redegørelse for de tyske Krav i Vinteren 1941 om Folketingsmændene Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Fjernelse fra deres Poster som Tillidsmænd inden for det socialdemokratiske Parti og det senere Krav om Nedlæggelse af deres Folketingsmandater.

I Christmas Møller-Sagen havde den tyske Gesandt dog dennes politiske Talervirksomhed at holde sig til. Noget tilsvarende forelaa ikke for Folketingsmændene Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Vedkommende. Som corpus delicti maatte i dette Tilfælde under Forhandlingerne i Februar 1941 HIPA's Presseudsendelser holde for, og skønt Hr. Hedtoft-Hansen og Hr. H. C. Hansen blot var Medlemmer af en Bestyrelse paa 7—8 Personer, der ikke beskæftigede sig med den daglige Ledelse, holdt den tyske Gesandt fast ved, at der maatte tillægges Partiets politiske Ledelse, altsaa Partiformanden og Partisekretæren, et særligt Ansvar. Ansvaret maatte i sidste Instans ligge hos Statsministeren og Ministeriet ikke mindst under Hensyn til, at man paa dansk Side under de sidste Samtaler om Ministeriets Sammensætning saa stærkt havde holdt paa, at det var umuligt under Hensyn til Forholdene her i Landet, at Statsminister Stauning kunde opgive sin Stilling. Han maatte saa ogsaa tage Ledelsen, som han havde Ansvaret. Hr. von Renthe-Fink haabede, at denne Sag kunde ordnes ligesom tidligere Christmas Møller-Sagen, idet han maatte mene, at ellers vilde, hvad han kaldte „eine grössere Auseinandersetzung" blive uundgaaelig.

Som Følge af denne Aktion nedlagde Hr. Hedtoft-Hansen og Hr. H. C. Hansen deres Poster som henholdsvis Partiformand og Partisekretær inden for det socialdemokratiske Parti. Hr. Hedtoft-Hansen traadte endvidere tilbage som Medlem af Samarbejds-Udvalget.

I denne Forbindelse tilskrev jeg den tyske Gesandt et Brev, dateret den 12. Februar 1941, hvis Hensigt var at afholde ham fra videre Forfølgelse, altsaa at respektere Rigsdagsmandatet. Jeg tillader mig her at anføre dette Brev:

„Under vor Samtale i Lørdags, hvortil De henviser i Deres Brev af 10. d. M., var det mig ikke bekendt, hvorvidt Hr. Hedtoft-Hansen, efter at han nedlagde sine Hverv som Partiformand og som Medlem af Samarbejdsudvalget, endnu kunde siges at deltage i Ledelsen af Partiet og af De samvirkende Fagforbund. Jeg maatte mene, at hvad der med Rimelighed kunde ske i Sagen var sket ved Hr. Hedtoft-Hansens Nedlæggelse af de to nævnte politiske Hverv, men jeg har nu søgt Oplysning om Forholdet.

Jeg kan da oplyse, at Hr. Hedtoft-Hansen har nedlagt Hvervet som Partiformand og er udtraadt af Partibestyrelsen, medens han stadig er en af Partiets delegerede i De samvirkende Fagforbund. Imidlertid er dette et saa internt Partianliggende, at det af opportune Grunde ikke kan anses for hensigtsmæssigt at udvide Fordringerne ud over det, der ikke uden Vanskelighed nu er opnaaet.

Jeg kunde ønske i denne Sammenhæng hertil at føje en Betragtning af almindelig Natur. Vanskeligheden ved politiske Straffeaktioner af den foreliggende Art er, at de for at faa en god eller dog ikke skadelig Virkning maa kunne forstaas ikke alene af det politisk tænkende Mindretal, men ogsaa af Almenheden. Herfor iklædes de et konkret Klædebon, som i Christmas Møller-Sagen dennes personlige politiske Optræden og nu i Hedtoft-Hansen-Sagen HIPA's Meddelelser fra svenske Blade. Heraf følger atter, at Almenheden maa kunne forstaa Forholdet mellem den paaklagede Forseelse og den følgende Straf. Dette fandt Sted i stor Udstrækning i Christmas Møller-Sagen, idet det almindelig erkendtes, at han i den nuværende Situation var optraadt personlig udfordrende. I Hedtoft-Hansen-Sagen derimod,

*) Fremstillingen er, hvad de faktiske Forhold angaar, baseret paa Udenrigsministeriets Akter eller Uddrag af samme, jfr. A. Nr. 40.

hvor det konkrete Anklagegrundlag ikke skyldes nogen personlig Virksomhed fra dennes Side, og hvor han deler Ansvaret for manglende Tilsyn med en Række andre Personer, ligger det meget sværere for den ønskelige Forstaaelse af Forholdet mellem Brøde og Straf.

Der synes at være en almindelig Forstaaelse af, at de Hovedopgaver, der under Krigen og de deraf følgende vanskelige økonomiske Forhold paahviler den danske Regering, er at virke for den gode Forstaaelse og det venskabelige Samarbejde med Tyskland og at opretholde Ro og Orden i Landet. Til disse Formaal behøver Regeringen Autoritet, men Autoriteten formindskes, hvis Almenheden faar det Indtryk, at Regeringen paa tysk Foranledning gennemtvinger Forholdsregler, der ikke af vedkommende Kredse, i dette Tilfælde af det socialdemokratiske Partis menige Medlemmer, erkendes som retfærdige, eller som kunde forstaas som tjenende et fornuftigt Formaal.

Jeg tror, at jeg tidligere har berørt dette Forhold, men jeg vilde ogsaa gerne bemærke, at efter min Opfattelse kan man i Virkeligheden ikke tillægge enkelte Personligheder saa afgørende Betydning for Udviklingen. For denne er derimod betydningsfuld den Forstaaelse, den møder hos Almenheden. Spørgsmaalet bliver med andre Ord, naar man stilles over for en Opfattelse, en Virksomhed eller en Mangel paa samme, som man opfatter som skadelig for den ønskelige Udvikling, ved hvilke Midler en saadan bedst neutraliseres. Visse Personers Trang til at paatage sig en Martyrs Rolle for at opnaa Mængdens Bifald faar en til at tænke paa, om ikke de Midler, der er bragt i Anvendelse i disse Tilfælde, i hvert Fald ikke bør gives et Omfang, som skaber Martyriet.

Efter hvad der meddeles mig, vil der ikke komme flere Pressemeddelelser af den skete Art."

Der var nu forholdsvis Ro om Sagen indtil efter Udbrudet af den tysk-russiske Krig. I et Brev den 2. Juli 1941*) fremførte den tyske Gesandt en Række Anklager mod Hr. Hedtoft-Hansen og Hr. H. C. Hansen for ved deres Agitation at underminere det dansk-tyske Forhold, og han forlangte, at de begge ikke blot formelt, men ogsaa praktisk skulde nedlægge alle deres politiske Hverv. I Forbindelse med de Forhandlinger, der førtes i denne Anledning, ønskede det socialdemokratiske Partis Ledelse en direkte Forhandling med den tyske Gesandt, hvilken fandt Sted den 11. August, og hvori deltog fra dansk Side Folketingsmændene H. P. Hansen og Alsing Andersen samt Formanden for De samvirkende Fagforbund Laurits Hansen. Til Stede paa tysk Side var ogsaa Hr. Kanstein.

Om Resultatet af denne Forhandling meddelte Hr. Alsing Andersen mig i et Brev af 19. August følgende:

„I Fortsættelse af tidligere Skrivelse af 7. August og i Tilknytning til Samtalen den 12. August, hvor jeg redegjorde for vor Folketingsdelegations Samtale med det tyske Riges Befuldmægtigede, Gesandt Hr. von Renthe-Fink og Hr. Kanstein, kan jeg meddele Dem,

at Hr. Hedtoft-Hansen og Hr. H. C. Hansen har erklæret sig villig til ikke at tale ved politiske Møder eller Sammenkomster uden for deres Valgkredse, saa længe Besættelsen varer,

at Hr. Hedtoft-Hansen vil nedlægge sine Hverv som Partiets Repræsentant i De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg og i Forretningsudvalget for Arbejdernes Fællesorganisation i København, og

at Hr. H. C. Hansen vil nedlægge sine Hverv som Partiets Repræsentant i Bestyrelsen og Forretningsudvalget for Arbejdernes Oplysningsforbund.

Jeg tilføjer, at Partiets Ledelse betragter det som en Forudsætning for disse Tilsagns Gennemførelse, at hele Sagen derved betragtes som afsluttet."

Den nævnte Ordning accepteredes af den tyske Gesandt den 23. August som en endelig Afgørelse af Sagen. Han mente dog at maatte tilføje, at man stadig fra tysk Side maatte betragte de to Herrers fortsatte politiske Virksomhed (som Indehavere af Rigsdagsmandater) som en Belastning af det dansk-tyske Forhold og derfor maatte mene, at det rigtige havde været, at man fra dansk Side havde draget Omsorg for deres fuldstændige Tilbagetræden fra det politiske Liv.

18. Juli 1945. **Erik Scavenius.**

*) jfr. A. Nr. 78.

78.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 16. November 1947.

P. J. I. J. Nr. 120. G. 47.

I Skrivelse af 10. November 1947 har Kommissionen anmodet om at maatte erholde tilstillet Afskrift af en Note af 2. Juli 1941 fra den daværende tyske Rigsbefuldmægtigede til den daværende Udenrigsminister vedrørende Folketingsmændene Hedtoft-Hansen og H. C. Hansens politiske Virksomhed.

I denne Anledning fremsender Udenrigsministeriet hoslagt bekræftet Afskrift af den omhandlede Skrivelse af 2. Juli 1941 fra den daværende tyske Rigsbefuldmægtigede, Gesandt v. Renthe-Fink.

Gustav Rasmussen.

Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT

Kopenhagen

Kopenhagen, den 2. Juli 1941.

Sehr geehrter Herr Minister!

In den letzten Monaten ist meine Dienststelle von verschiedenen Seiten immer wieder darauf aufmerksam gemacht worden, dass der frühere Vorsitzende der Sozialdemokratischen Partei Hedtoft-Hansen und der frühere Sekretär H. C. Hansen, die im Februar d. J. aus der Parteileitung ausgeschieden waren, im Lande eine lebhafte Agitation entfalteten, und dass diese Agitation die grösstenteils in geschlossenen Informationsversammlungen vorsichgegangen ist, von starken deutschfeindlichen Tendenzen geprägt war. Nach meinen Informationen hat es Herr Hedtoft-Hansen in seinen Reden in sehr geschickter Weise darauf angelegt, die Gefühle der dänischen Bevölkerung gegen Deutschland und die deutschen Truppen aufzustacheln. So hat Herr Hedtoft-Hansen, als er auf der Hauptausschussitzung der Sozialdemokratischen Jugend am 13. April auf die Besetzung Dänemarks zu sprechen kam, keine objektive Haltung eingenommen, sondern in gehässiger Weise geäussert, dass jetzt ein Jahr vergangen sei, seitdem die militärische Gewaltmacht des totalitären Deutschlands Dänemark besetzte, und dass es typisch für Deutschland sei, wie ein Dieb in der Nacht zu kommen. Im gleichen Zusammenhang hat Herr Hedtoft-Hansen auch zur Grönland-Frage Stellung genommen und hierbei das Verhalten des früheren dänischen Gesandten in Washington Kaufmann als das einzig richtige und mit der allgemeinen dänischen Auffassung in Einklang stehend bezeichnet. Herr Hedtoft-Hansen hat verschiedentlich geäussert, dass man seitens der Sozialdemokratischen Partei gegen diejenigen Kräfte rücksichtslos vorgehen werde, die für eine Annäherung zwischen Dänemark und Deutschland eintreten, und hat zum Ausdruck gebracht, dass die Inschutznahme Dänemarks durch deut-

sche Truppen nicht etwa durch die britische Kriegführung bedingt worden, sondern aus deutschen Machtgelüsten heraus erfolgt sei.

In gleicher Weise hat auch der frühere Sekretär der Sozialdemokratischen Partei, H. C. Hansen, in vertraulichen Informationsversammlungen im ganzen Lande gewirkt. Anfang Mai d. J. hat Herr H. C. Hansen so im 9. Wahlkreis in Kopenhagen gesprochen und hierbei auf Grund des in Dänemark verbotenen Buches von Rauschning »Gespräche mit Hitler« die Ziele der deutschen Politik im allgemeinen und auch Dänemark gegenüber tendenziös dargestellt. Weiter ist Herr H. C. Hansen bei dieser Gelegenheit ausführlich auf die Zusammenarbeit der deutschen und dänischen Stellen eingegangen, wobei er von dauernden deutschen Eingriffen sprach und der Versammlung den Eindruck gab, als würden die Dänen vergewaltigt und unterdrückt und Dänemark an den Rand des Abgrundes gebracht.

Herr Hedtoft-Hansen hat am 9. April d. J. auf dem Wege über die Hipa ein Hetzgedicht des nach England geflüchteten norwegichen Dichters Nordahl Grieg in numerierten Exemplaren verteilen lassen. Als Herausgeber der Schrift ist Svend Johannsen genannt, es kan aber kein Zweifel sei, dass der wahre Inspirator Herr Hedtoft-Hansen gewesen ist. Das Gedicht wird neuerdings in vervielfältigter Form auf Veranlassung von Herrn Hedtoft-Hansen weiter verbreitet.

Weiter ist mir auch bekannt, dass anstelle der eigenen Pressemeldungen der Hipa eine grössere Anzahl deutschfeindlicher schwedischer Fachzeitschriften auf Veranlassung von Herrn Hedtoft-Hansen an die Vertrauensmänner der Hipa vertrieben werden.

Obwohl die Politik der beiden genannten Männer zweifellos stark dazu beigetragen hat, die Stimmung in einem wichtigen Teil der dänischen Bevölkerung Deutschland gegenüber zu verschlechtern und das Verhältnis zwischen der dänischen Bevölkerung und den deutschen Truppen zu trüben, hatte ich mich bisher darauf beschränkt, mehrfach Warnungen auszusprechen, weil ich hoffte, dass diese Warnungen genügen würden, und dass die neue grosspolitische Entwicklung beide Männer zu einer anderen Einstellung veranlassen würde. Zu meinem grossen Befremden erfahre ich nunmehr aber, dass Herr Hedtoft-Hansen zusammen mit Herrn H. C. Hansen im dänischen Reichstag Stimmung gegen die den Kommunisten gegenüber getroffenen Massnahmen macht und den Versuch unternehmt, durch einen inscenierten Protest mit den Kommunisten zu konspirieren. Dieser Vorgang beweist mir eindeutig, dass sowohl Herr Hedtoft-Hansen als auch Herr H. C. Hansen die ihnen bereits im Februar d. J. erteilte ernste Mahnung in den Wind geschlagen haben und ihre subversive Agitation fortsetzen.

Es scheint mir jetzt dringend notwendig, dass die dänische Regierung dafür Sorge trägt, dass jede politische und agitatorische Tätigkeit dieser beiden Männer in Zukunft unterbleibt, und ich glaube, dass es nicht zu vermeiden ist, dass beide nicht nur formell, sondern auch praktisch aus allen ihren politischen Ämtern ausscheiden.

Ebenso glaube ich, dass die Auflösung der Kommunistischen Partei und aller mit ihr zusammenhängenden Organisationen sowie das Verbot jeder kommunistischen Betätigung nicht länger aufgeschoben werden kann.

Mit den angelegentlichsten Empfehlungen bin ich, sehr verehrte Exzellenz, stets Ihr

sign. **Renthe-Fink.**

Seiner Exzellenz
dem königlich Dänischen Minister des Äussern,
Herrn Erik von Scavenius, Kopenhagen.

Oversættelse.

ad 78.

DET TYSKE GESANDTSKAB

København.

København, den 2. Juli 1941.

Meget ærede Hr. Minister!

I de sidste Maaneder er mit Kontor fra forskellige Sider atter og atter blevet gjort opmærksom paa, at den tidligere Formand for det socialdemokratiske Parti Hedtoft-Hansen og den tidligere Sekretær H. C. Hansen, der i Februar d. A. var udtraadte af Partiledelsen, udfoldede en livlig Agitation rundt om i Landet, og at denne Agitation, der for største Delen er foregaaet i lukkede Informationsmøder, var præget af stærke tyskfjendtlige Tendenser. Efter mine Informationer har Hr. Hedtoft-Hansen i sine Taler paa en meget behændig Maade lagt an paa at ophidse den danske Befolknings Følelser mod Tyskland og de tyske Tropper. Saaledes har Hr. Hedtoft-Hansen, da han paa den socialdemokratiske Ungdoms Hovedudvalgsmøde den 13. April kom til at tale om Danmarks Besættelse, ikke indtaget nogen objektiv Holdning, men paa hadefuld Maade ytret, at nu var der gaaet et Aar, siden det totalitære Tysklands militære Voldsmagt besatte Danmark, og at det var typisk for Tyskland at komme som en Tyv om Natten. I samme Forbindelse har Hr. Hedtoft-Hansen ogsaa taget Stilling til Grønlands-Spørgsmaalet og i saa Henseende betegnet den tidligere danske Gesandt i Washington Kauffmanns Optræden som den eneste rigtige og som staaende i Harmoni med den almindelige danske Opfattelse. Hr. Hedtoft-Hansen har ved forskellige Lejligheder udtalt, at man fra det socialdemokratiske Partis Side vilde gaa hensynsløst frem mod de Kræfter, der gjorde sig til Talsmand for en Tilnærmelse mellem Danmark og Tyskland, og har udtrykt, at det, at tyske Tropper har taget Danmark i deres Beskyttelse, ikke skulde være betinget af den britiske Krigsførelse, men var sket som Følge af tyske Magtlyster.

Paa samme Maade har ogsaa den tidligere Sekretær for det socialdemokratiske Parti, H. C. Hansen, virket i fortrolige Informationsmøder i hele Landet. I Begyndelsen af Maj d. A. har Hr. H. C. Hansen saaledes talt i 9. Valgkreds i København og har ved den Lejlighed paa Grundlag af den i Danmark forbudte Bog af Rauschning »Gespräche mit Hitler« paa en tendentiøs Maade fremstillet den tyske Politiks Maal i Almindelighed og ogsaa overfor Danmark. Endvidere er Hr. H. C. Hansen ved denne Lejlighed udførligt kommet ind paa Samarbejdet mellem de tyske og de danske Myndigheder, hvorved han talte om stadige tyske Indgreb og gav Forsamlingen Indtryk af, at de Danske blev voldførte og undertrykte og Danmark bragt til Afgrundens Rand.

Hr. Hedtoft-Hansen har den 9. April d. A. gennem Hipa ladet distribuere i nummererede Eksemplarer et ophidsende Digt af den til England flygtede norske Digter Nordahl Grieg. Som Udgiver af Skriftet er nævnt Svend Johannsen, men der kan ikke være Tvivl om, at den sande Inspirator har været Hr. Hedtoft-Hansen. Digtet bliver i den senere Tid i mangfoldiggjort Form udbredt videre paa Foranledning af Hr. Hedtoft-Hansen.

Desuden er det mig ogsaa bekendt, at i Stedet for Hipas egne Pressemeddelelser et større Antal tyskfjendtlige svenske Fagtidsskrifter paa Foranledning af Hr. Hedtoft-Hansen afsættes til Hipas Tillidsmænd.

Skønt de to omtalte Mænds Politik utvivlsomt har bidraget stærkt til at forværre Stemningen overfor Tyskland i en vigtig Del af den danske Befolkning og til at forstyrre Forholdet mellem den danske Befolkning og de tyske Tropper, saa havde jeg hidtil nøjedes med hyppigt at udtale Advarsler, fordi jeg haabede, at disse Advarsler vilde være tilstrækkelige, og at den nye storpolitiske Udvikling vilde faa de to Mænd til at indstille sig anderledes. Men til min store Forbavselse erfarer jeg nu, at Hr. Hedtoft-Hansen sammen med Hr. H. C. Hansen i den danske Rigsdag søger at vække Stemning mod de overfor Kommunisterne trufne Forholdsregler og gør Forsøg paa ved en iscenesat Protest at konspirere sammen med Kommunisterne.

Denne Fremgangsmaade er mig et utvetydigt Bevis paa, at baade Hr. Hedtoft-Hansen og Hr. H. C. Hansen har ladet haant om den dem allerede i Februar d. A. givne alvorlige Mindelse og fortsætter deres subversive Agitation.

Det forekommer mig nu paatrængende nødvendigt, at den danske Regering drager Omsorg for, at enhver politisk og agitatorisk Virksomhed fra disse to Mænds Side i Fremtiden ophører, og jeg tror, at det ikke kan undgaas, at de begge ikke blot formelt, men ogsaa praktisk træder tilbage fra alle deres politiske Stillinger.

Ligeledes tror jeg, at Opløsningen af det kommunistiske Parti og af alle med det i Forbindelse staaende Organisationer, samt Forbudet mod enhver kommunistisk Virksomhed ikke længere kan udsættes.

Med de hjerteligste Hilsner er jeg, højtærede Excellence,

altid Deres

(sign.) **Renthe-Fink.**

Hans Excellence den Kongelig Danske Udenrigsminister
Hr. Erik Scavenius, København.

J.

Perioden Maj—November 1942.

79.

Regeringserklæring af 4. Maj 1942 i Anledning af Statsministerskiftet.

Det er Regeringens Agt paa Grundlag af det bestaaende politiske Samarbejde at fortsætte den hidtil af Ministeriet Stauning førte Politik. Denne Politik har fundet Udtryk først og fremmest i Kongens og Regeringens Opraab til det danske Folk af 9. April 1940, og dernæst i forskellige senere Tilkendegivelser og Beslutninger, saaledes Udenrigsministerens Erklæring af 8. Juli 1940, samt Regeringens Udtalelser af 26. Juni 1941 og 25. November 1941.

Det vil derfor stadig være Regeringens første Opgave at sikre Opretholdelse af Ro og Orden i Landet og at virke for Befolkningens korrekte, værdige og loyale Optræden over for alle, som har en Myndighed at udøve. En heldig Gennemførelse af denne Opgave er af fundamental og afgørende Betydning for, at det skal kunne lykkes at føre Danmark frelst gennem disse Ufredstider og bevare vore nationale Værdier.

Men dette kan kun opnaas ved et godt og nabovenligt Forhold til den tyske Nation. At fremme og udvikle Samarbejdet til gensidig Gavn og Nytte vil vedblivende være den danske Regering magtpaaliggende.

Ønsket om at holde Danmark uden for de store Staters Kampe har gennem Menneskealdre været bestemmende for vor Politik. Denne vor traditionelle Politik lykkedes det os at gennemføre under Verdenskrigen 1914—19, og heller ikke i det nuværende store Vaabenopgør staar vi som Deltager.

Vi kan dog ikke forholde os ligegyldige over for dette, thi i Kampen mod Kommunismen drejer det sig om en fælles europæisk Interesse, der berører alle Lande paa Kontinentet. For saa vidt angaar Forholdsregler mod Kommunismen paa vort eget Territorium, er den politiske Linie fastlagt ved Loven af 22. August 1941 og Danmarks Tiltræden af Anti-Kominternpagten. Den Linie vil fortsat blive fulgt.

Paa det økonomiske Omraade er det politiske Maal for den Udvikling, Europas Lande nu er inde i, at opnaa en fornuftig Samvirken mellem Landene under Hensyn til de enkelte Staters økonomiske Forhold.

Tyskland indtager her den centrale Stilling. Danmark har vist sin Villighed til at medvirke til Løsning af de praktiske Opgaver, der her melder sig, og er fremdeles rede til at deltage i et loyalt og positivt Samarbejde paa dette Omraade.

Takket være dels Besættelsesmagtens hensynsfulde Optræden, dels Befolkningens Besindighed og Forstaaelse af Tidens Vanskeligheder, er det hidtil lykkedes at gennemføre denne Linie, som blev lagt fast den 9. April 1940, og at komme igennem de to Aar under Forhold, der har været gunstigere, end det paa Forhaand var at vente. Og selv om Vanskelighederne i den kommende Tid skærpes, er vi berettigede til i Tillid til det tyske Riges Løfter om Bevarelse af Danmarks Integritet og politiske Uafhængighed at nære Haabet om en for vort Fædreland fortsat lykkelig Udgang.

80.

Bilag fra Gunnar Larsen Sagen.

1. December 1941.

Herr Statsminister Th. Stauning.

Kære Statsminister.

Medens Udenrigsministeren var i Berlin, benyttede jeg Lejligheden til at tænke lidt over min egen Stilling inden for Regeringen. Dette medførte, at jeg skrev et Udkast til et Brev til Dem vedrørende denne Sag, som jeg imidlertid først drøftede med Minister Kjærbøl. Minister Kjærbøl henstillede i Fredags til mig ikke at afsende Brevet, men i Stedet at tage en Samtale med Dem om Situationen i Almindelighed, hvilket jeg derefter bestemte mig til.

Nu synes Situationen jo imidlertid at være blevet noget anderledes, idet jeg maa gaa ud fra, at der paa Basis af Udenrigsministerens Udtalelser paa Ministermødet i Lørdags og i Statsraadet i Dag inden for en forholdsvis nær Fremtid vil finde en mere almindelig Drøftelse Sted vedrørende Regeringens fremtidige udenrigspolitiske Retningslinie.

Der skulde saaledes ikke være nogen Grund til at tage mine Forhold op til særskilt Drøftelse forinden, men jeg har dog ment, det alligevel var rigtigt, at De var underrettet om de Overvejelser, som jeg har gjort mig, hvorfor jeg hermed fremsender mit oprindelige Koncept til Brev til Dem.

Venlig Hilsen,

Deres hengivne

Gunnar Larsen.

81.

November 1941.

Herr Statsminister Th. Stauning.

Kære Statsminister.

Foranlediget af, at jeg fra forskellig, politisk Side i stigende Grad mærker en vis Utilfredshed over for mig og min Virksomhed inden for Regeringen, vil jeg gerne fremsætte nogle Udtalelser.

Det staar mig ganske klart, at — bortset fra at jeg ikke er Politiker — skyldes denne Utilfredshed den Holdning, jeg viser i Forholdet over for Tyskland. Jeg vil derfor gerne fremhæve, at denne Holdning skyldes, at jeg har ment, det var af en vis Betydning, at ogsaa andre end Udenrigsministeren havde et godt Tillidsforhold til de tyske Myndigheder. Det maatte paa Forhaand være klart, at jeg bedre end de politiske Ministre havde Mulighed for at etablere et saadant, personligt Tillidsforhold, dels fordi man i alle Tilfælde en Overgang fra tysk Side har været tilbøjelig til at nære en vis Mistro til de politiske Ministre, og dels fordi jeg netop i Kraft af ikke at være bundet af noget Parti stod friere, end Tilfældet var for de andre Ministres Vedkommende. Denne Situation har jeg da ogsaa ment burde udnyttes, selv om den naturligvis paa mange Maader har forvoldt mig personlige Gener og Ubehageligheder.

Selv om det ikke skulde være nødvendigt, vil jeg ogsaa ved denne Lejlighed pointere, at min Handlemaade aldrig har været dikteret af andre Synspunkter end dem, jeg mente tjente Landets Tarv i den givne Situation.

Jeg maa i denne Forbindelse gøre opmærksom paa, at den personlige Risiko, som jeg ved denne Handlemaade har løbet, vel nok er betydeligt større, end Tilfældet vilde være for nogen af de andre Ministre, idet ca. to Trediedele af min og min Families Formue er anbragt i England og Amerika, rent bortset fra at min Virksomhed som Minister betyder et endog meget stort aarligt Indtægtstab for mig. Jeg tillader mig at fremhæve dette i Betragtning af, at der inden for de samarbejdende Partier har lydt kraftige Røster om, at min Handlemaade var dikteret af privatøkonomiske Interesser (Dr. Krag og Herr Oluf Pedersen).

I den senere Tid er der inden for Venstre og Højre rejst en Aktion imod noget af det Arbejde, som jeg søger at udrette med Hensyn til Arbejdsløsheden, idet man fra disse Sider udtrykker Ønske om en eventuel Ophævelse eller i alle Tilfælde stærk Indskrænkning af Teknisk Central. Jeg gaar ud fra, at disse Angreb i Realiteten er mindre sagligt begrundede og mere møntet som et direkte Angreb paa mig, fordi man nu i den givne Situation vanskeligt vil kunne angribe mig direkte paa Grund af min Holdning over for Tyskland.

Selvom Teknisk Centrals og Ministeriet for offentlige Arbejders Bestræbelser med Henblik paa Arbejdsløshedens Bekæmpelse vel næppe har nogen direkte Forbindelse med den Utilfredshed, som jeg føler man i visse politiske Kredse nærer mod mig, kan jeg dog ikke undlade at udtale, at jeg i det store og hele ikke har været tilfreds med den Holdning, som Bevillingsmyndighederne og først og fremmest Finansministeren har taget i disse Sager, ligesom jeg ogsaa maa mene, at mange af disse Projekter forsinkes urimeligt i Udvalg, Kommissioner o. s. v. Hvad angaar Spørgsmaalet om Berettigelsen af Teknisk Central, vedlægger jeg Kopi af mit Svar til Redaktør Elgaard i Folketinget under Finanslovdebatten.

Hvis man fra politisk Side ikke er tilfreds med min Virksomhed af den ene eller den anden Art, er det jo en Selvfølge, at jeg naar som helst er parat til at trække mig tilbage som Minister, og jeg behøver vist næppe at anføre, at jeg vilde hilse en saadan Løsning med Glæde.

Jeg kunde tænke mig, at dette Ønske fra politisk Side netop paa Baggrund af den allerseneste Tids Begivenheder kunde være noget forstærket, alene af den Grund at de seneste Begivenheder maaske af visse Kredse kunde udlægges til, at der dog ikke har kunnet opnaas noget gennem den Politik, selv om jeg dog fortsat maa mene, at den overhovedet er den eneste fremkommelige Vej.

Jeg beder Dem imidlertid forstaa, at jeg er parat til at gøre min Pligt, saaledes som jeg ser den, paa den Plads som De i sin Tid har anvist mig, men det vilde da forekomme mig rimeligt, at jeg fik Klarhed over, om De og Rigsdagspartierne eller eventuelt Samarbejdsudvalget principielt er indforstaaet med min Holdning og den Maade, hvorpaa jeg prøver at løse de mig tildelte Opgaver.

Venlig Hilsen,

Deres hengivne

Gunnar Larsen.

82.

København, den 3. Maj 1942.

Hr. Finansminister Buhl, Slotsholmsgade 10, K.

Kære Finansminister.

Naar der nu skal dannes et Ministerium med en ny Chef, maa det jo være en Forudsætning, at de enkelte Medlemmer staar frit, ligesom den ny Statsminister selvfølgelig maa staa frit i sit Valg, hvad enten det ny Ministerium nu dannes efter en Demission eller ved en Bekræftelse af de nuværende Ministres Stilling. Jeg har forstaaet paa en Samtale med Udenrigsministeren, at der er almindelig Enighed om Deres Kandidatur som Statsminister. Jeg har ligeledes forstaaet paa Udenrigsministeren, at der fra tysk Side ikke vilde blive gjort Indvendinger imod Deres Valg som Statsminister, hvad der naturligvis er særdeles glædeligt. Minister Renthe-Finks Udtalelser herom til Udenrigsministeren stemmer iøvrigt, som det vil være Dem bekendt, ikke overens med Udtalelser, som han i sin Tid fremkom med over for mig, og som jeg maatte anse det for min Pligt at lade gaa videre, hvilket jeg gjorde igennem Minister Kjærbøl. Iøvrigt stemmer de seneste Udtalelser af den tyske Gesandt meget godt overens med de Udtalelser, jeg lige har faaet i Berlin af Statssekretæren i det tyske Udenrigsministerium. Da jeg tillægger disse Udtalelser en Del Vægt, tillader jeg mig at citere dem fra min Dagbog:

.... Under Samtalen kom Statssekretæren ind paa Spørgsmaalet om Staunings Sygdom og spurgte, om der forelaa noget nyt, og om der forelaa noget om et Statsministerskifte. I Overensstemmelse med Instruktionerne fra Udenrigsminister Scavenius svarede jeg, at Stauning var i god Bedring og der derfor ikke forelaa nogen Planer om et Skifte. Statssekretæren udtalte sin Glæde herover, fordi et Skifte i Øjeblikket let kunde forvolde politiske Vanskeligheder i Forholdet mellem Danmark og Tyskland, og det vilde i alle Tilfælde foraarsage, at der igen i en Periode vilde komme et kraftigt Søgelys paa København. Fra tysk Side vilde man ikke blande sig i et eventuelt Valg; det maatte foretages paa vort Ansvar. Dette vilde dog ikke sige, at man fra tysk Side var uinteresseret i, hvem der eventuelt blev Statsminister, hvis Stauning døde eller skulde remplaceres, men man gik ud fra, at vi selv var klar over, hvorledes man i Tyskland saa paa de forskellige mulige Kandidater. Jeg gik ikke ind paa nogen Diskussion, men udtalte igen, at Spørgsmaalet jo heldigvis ikke laa for ....

Naar Renthe-Fink i sin Tid udtalte sig imod Deres Kandidatur, var det jo baseret paa Deres Stilling til Anti-Kominternpagten, som han, takket være den katastrofale Mangel paa Diskretion, som hersker, kender lige saa godt som alle andre.

Jeg vil ikke undlade at meddele Dem, at jeg flere Gange har ladet Stauning forstaa, at jeg helst vilde trække mig tilbage, dels fordi jeg har en klar Forestilling om, at min hele Holdning og Indstilling over for Tyskerne ikke var i Overensstemmelse med Regeringens og Rigsdagens Medlemmers Ønsker i saa Henseende, med Undtagelse af nogle ganske enkelte. Jeg tænker her baade paa mit personlige Forhold og Samvær med Tyskerne her i København saavel som mine Rejser til Berlin og mit Forsøg paa at komme i et godt Forhold til saa mange af Tysklands ledende Mænd som muligt af Hensyn til den fremtidige Udvikling. Hvis jeg skal fortsætte i Regeringen, vil det være nødvendigt

for mig at faa en klar Udtalelse om, at man billiger og er indforstaaet med min hidtidige Holdning og Retningslinie. — Jeg skal heller ikke nægte, at jeg adskillige Gange over for Statsministeren har udtalt min Utilfredshed med den Forskel, der altid har været i Deres og min Opfattelse af, hvor stor en Indsats der burde gøres for at bekæmpe Arbejdsløsheden i Danmark. Jeg forudser, at dette Spørgsmaal kan komme til at volde Vanskeligheder, selvom jeg paa den anden Side fuldtud vil erkende, at dette Spørgsmaal næppe i den første Tid kan komme til at spille nogen større Rolle paa Grund af den Udvikling, vi gaar i Møde med meget stor Beskæftigelse i Danmark. Jeg føler det dog i denne Forbindelse som min Pligt at gøre opmærksom paa, at der fra min Side i den aller nærmeste Tid vil blive fremsat Forslag om Etablering af en stor Virksomhed i København til Fremstilling af Koks og Kvælstofgødning i Samarbejde mellem Staten, Københavns Kommune og Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik. Regeringens Holdning til dette Spørgsmaal kan for mig blive et afgørende Moment med Hensyn til min Forbliven i Regeringen. Iøvrigt maa jeg udtale som min Opfattelse, at det vil være absolut nødvendigt, at der umiddelbart efter en Regeringsomdannelse fremsættes en Udtalelse fra Dem eller den samlede Regering, gaaende ud paa, at den ny Regering fuldtud vil gaa i Regeringen Staunings Fodspor i udenrigspolitisk Henseende, saaledes at der ikke kan være nogen Tvivl om, at den ny Regering fuldtud staar ved de af Regeringen Stauning tidligere afgivne Erklæringer, ligesom jeg maa mene, det vilde være hensigtsmæssigt, at en saadan Udtalelse efterfølges af en Gestus paa en eller anden Maade, saaledes at der ikke kan herske nogen Tvivl paa dette Punkt.

Jeg maa ligeledes udtale min Beklagelse af det Forhold, der hidtil har eksisteret med Hensyn til Diskretion inden for Regeringen. Som det vil være Dem bekendt, foreligger der Erfaring for, at Enkelthederne vedrørende en lang Række vigtige Aftaler og Behandlingen af disse er kommet Trediemand i Hænde i en efter min Mening ganske utilladelig Grad. Jeg maa derfor udtale som mit Ønske, at der træffes absolut bindende Aftale om, at noget saadant ikke kan eller maa ske i Fremtiden, da jeg anser disse Arbejdsvilkaar for ganske utaalelige.

Jeg skal til Slut anføre, at jeg helst saa mig befriet for Hvervet som Minister, men jeg ønsker paa den anden Side ikke at skabe unødvendige Vanskeligheder i en for Danmark i Forvejen alvorlig Situation, hvorfor jeg da ogsaa under de ovenfor angivne Forbehold vil være villig til at fortsætte indtil videre, idet jeg dog samtidig maa anføre, at jeg i det lange Løb næppe vil være i Stand til at fortsætte alene af økonomiske Grunde.

Gunnar Larsen.

83.

Uddrag af den af Gunnar Larsen overfor Kommissionen afgivne skriftlige Redegørelse.

.....

Ogsaa det andet Punkt, Dækningspolitikken over for Tyskland, var af stor Betydning for mig. Det havde efterhaanden udviklet sig saaledes, at de tre upolitiske Ministre, daværende Udenrigsminister Scavenius, Justitsminister Thune Jacobsen og jeg selv var kommet i en Stilling, hvor vi praktisk taget alene, kun fra Tid til anden støttet af Stauning, stod som de officielle Eksponenter for Dækningspolitikken og over for Offentligheden isoleret maatte bære Byrden heraf. Dette fik endda være, hvad det være vilde. Der kunde være en vis Mening i de Udtalelser, som Buhl senere i sin Statsministertid fremkom med gaaende ud paa, at det var en praktisk og hensigtsmæssig Ordning, at de tre upolitiske Ministre optraadte som Dækningsmænd over for Tyskerne, medens Politikerne søgte at bevare det gode Forhold til Befolkningen og holde denne i Ro. Forudsætningen for noget saadant maatte imidlertid være, at de tre upolitiske Ministre kunde regne med, at de til Gengæld fik en loyal Behandling fra de politiske Ministres Side og af disse blev dækket over for de politiske Partier og Offentligheden i det hele taget.

Efterhaanden som Tiden skred frem, blev det imidlertid mere og mere klart, at en saadan Loyalitet ikke var til Stede. I Slutningen af November 1941 udarbejdede jeg et Brev til Stauning, over for hvem jeg i øvrigt flere Gange havde udtalt min Utilfredshed med Tingenes Udvikling. Inden dette Brev blev afsendt, foreviste jeg det imidlertid til Minister Kjærbøl, idet jeg opsøgte ham i denne Anledning den 28. November 1941. Kjærbøl anmodede mig om ikke at sende Brevet til Stauning, idet han udtalte, at Stauning paa det daværende Tidspunkt var saa træt af det hele, at det kunde volde betydelige Vanskeligheder, hvis jeg sendte et saadant Brev til ham, som direkte indeholdt et Ønske om min Tilbagetræden, hvorfor han henstillede til mig i Stedet for at tage en Samtale med Stauning.

I Overensstemmelse med Minister Kjærbøls Henstilling undlod jeg at sende det omhandlede Brev til Stauning.

Dagen efter kom man under en Debat paa et Ministermøde ind paa Spørgsmaalet om Regeringens fremtidige politiske Linie, og det vedtoges, at man i den nærmeste Tid skulde optage Spørgsmaalet til en generel Debat. Under disse Omstændigheder fandt jeg det ikke opportunt at afsende Brevet til Stauning, saaledes som jeg havde formuleret det og forevist det for Minister Kjærbøl. Paa den anden Side fandt jeg det rigtigt at orientere Stauning om min Stilling, hvorfor jeg skrev et nyt Brev til ham den 1. December 1941, hvori jeg vedlagde mit oprindelige Brev som Udkast, for at han kunde være fuldt orienteret om min Stilling. Jeg overgav disse Breve til Stauning personligt, som tog dem til Efterretning med Henblik paa de ovenfor omtalte kommende Forhandlinger. Mit Brev til Stauning af 1. December 1941 med det oprindelige Udkast forefindes under Bilag 24 og 25.

Ved Dannelsen af Regeringen Buhl kom Spørgsmaalet om min Forbliven i Regeringen igen op til Diskussion, idet jeg skrev et Brev til Finansminister Buhl, hvori jeg gav Udtryk for mit Syn paa Nødvendigheden af Dækningspolitikkens Gennemførelse, ligesom jeg gav Udtryk for min Utilfredshed med, hvad der var gjort for fra dansk Side at løse Arbejdsløshedsspørgsmaalet, idet jeg samtidig igen udtrykte, at jeg helst saa mig befriet for at fortsætte som Minister. Jeg refererer til dette Brev som Bilag Nr. 26.

Det var klart, at en Udtræden fra min Side samtidig med Regeringen Buhls Dannelse vilde have virket uheldigt og foraarsaget Vanskeligheder for Regeringen over for Tyskerne. Spørgsmaalet om min Udtræden kom imidlertid igen op lidt senere, og jeg citerer fra mine Dagbogsnotater fra den paagældende Dag, den 21. Juli 1942, hvor jeg havde en Samtale med Buhl:

»Buhl slog først lidt ind paa den spydige Tone og spurgte, om jeg endnu ikke havde slaaet det ud af Hovedet. Jeg sagde, at det havde jeg ikke, fordi jeg i forskellige Retninger fandt, at min Forbliven i Regeringen var urimelig, fordi der var en saa aabenbar Modstrid mellem den aktive Dækningspolitik, som jeg mente, jeg gjorde rigtigt i at støtte Udenrigsministeren med i Forholdet over for Tyskerne, og de andre Ministres Synspunkt paa dette Spørgsmaal. Hertil kom, at det maatte tages i Betragtning, at jeg jo ikke var Politiker; det var paa en Maade rent tilfældigt, at jeg paa Basis af Staunings Opfordring for nu over to Aar siden havde stillet mig til Raadighed som Privatmand. Det kunde ikke fragaas, at dette i Tidens Løb havde voldt mig mange Vanskeligheder, ikke alene de økonomiske, som jeg selvfølgelig var indstillet paa, at jeg under de givne Forhold maatte se bort fra, men ogsaa paa anden Maade; navnlig maatte jeg i høj Grad beklage mig over den illoyale Behandling, som jeg følte, jeg var udsat for fra politisk Side. Jeg pointerede, at denne Beklagelse mindst angik Socialdemokratiet, hvor jeg ikke i saa høj Grad havde Følelsen af en illoyal Holdning fra Ministerkollegernes og andre ledende Politikeres Side. Jeg udtalte, at det var naturligvis navnlig i Kredse, der stod Højre og Venstre nær, at jeg ikke alene følte en fuldstændig Mangel paa Støtte, men ogsaa en direkte illoyal Behandling.

Statsministeren svarede, at han ikke mente, at der hos Ministerkollegerne eller hos andre, der kendte til Forholdene, var nogen som helst Utilfredshed med mig; tværtimod laa Forholdet saaledes, at man i høj Grad paaskønnede min saglige Indsats som Minister for offentlige Arbejder, og han var selv af den absolutte Opfattelse, at den Virksomhed, jeg paatog mig, og som jeg havde visse Forudsætninger for at kunne paatage mig, over for Tyskerne i høj Grad var til Støtte og Gavn for den samlede Regering. Kun mente Statsministeren, at jeg maaske til Tider havde været lidt uforsigtig; han nævnede som Eksempel Rejsen til Baltikum, hvor han mente, at jeg i højere Grad i Forvejen skulde have informeret Regeringen om, at Tyskerne vilde i Gang med egentlige Forhandlinger.

Jeg udtalte heroverfor, at dette var et ganske karakteristisk Tilfælde, for jeg havde ikke i Forvejen kunnet vide, at man fra tysk Side vilde udnytte min Rejse propagandamæssigt, saaledes som det var sket fra Østministeriums Side. Ej heller kunde jeg vide, at der vilde blive Tale om egentlige Erhvervsforhandlinger, hvilket man paa en vis Maade heller ikke kunde sige, at der var, i alle Tilfælde slet ikke i det Format, hvorpaa man fra tysk Side propagandamæssigt havde slaaet det op. Dette saas jo ogsaa bedst deraf, at det tyske Udenrigsministerium i Realiteten havde desavoueret Østministerium. Dette erkendte Buhl fuldt ud.

Jeg udtalte yderligere, at samtlige Ministre jo gennem Referater af alle de Forhandlinger og Begivenheder, der var indtruffet i Aarenes Løb, var fuldt orienteret om, at man ved den Slags Lejligheder fra tysk Side var tilbøjelig til propagandamæssigt at udnytte en Situation udover, hvad den i sig selv berettigede til. Med det Forhold, hvori jeg stod til Tyskerne, var det den Slags Ting, man nødvendigvis maatte finde sig i, men det krævede efter min Mening ogsaa en vis Forstaaelse fra den anden Side.

Statsministeren meddelte derefter, at min Udtræden af Regeringen vilde være meget beklagelig, ikke alene fordi man som sagt fuldt ud paaskønnede min Indsats, men ogsaa fordi min Udtræden kunde sætte den øvrige Regering i en meget vanskelig Situation.

Jeg svarede herpaa, at jeg var fuldstændig parat til at gøre min Pligt, og at jeg ikke ønskede at forøge Regeringens Vanskeligheder, tværtimod, men saa maatte jeg paa den anden Side ogsaa have Ret til at forvente en loyal Optræden og en loyal Støtte fra politisk Side; de burde give mig en tilsvarende Dækning over for deres Kredse, som jeg var medvirkende til at give dem over for Tyskerne.

Dette erklærede Buhl sig ganske enig i og udtalte, at man selvfølgelig ikke kunde anmode mig om at forblive i Regeringen, uden at man samtidig gav mig fuld Støtte, men man maatte naturligvis være forsigtig med ikke at gaa for langt.

Jeg svarede, at selvfølgelig maatte Forudsætningen være, at jeg ikke paa nogen Maade overskred min Kompetence, men hvis man paa den anden Side fra de øvrige Ministres Side ikke havde Tillid til mig paa dette Punkt, saa var det jo urimeligt, at jeg blev siddende i Regeringen.

Hertil svarede Statsministeren, at saaledes var det ikke at forstaa. Man havde absolut Tillid til mig, ellers vilde man jo heller ikke opfordre mig saa stærkt til at blive. Iøvrigt meddelte han, at han fandt den Rollefordeling, man efterhaanden havde faaet, hvor først og fremmest Udenrigsministeren og jeg varetog den aktive Politik over for Tyskerne, medens de politiske Ministre søgte at holde sammen paa det indre og i saa høj Grad som muligt søgte at holde Befolkningen og Stemningen i Ro, jo i Virkeligheden havde vist sig at være særdeles praktisk.

Jeg bemærkede, at det jo godt kunde være, at det var praktisk set fra de politiske Ministres Synspunkt, men i saa Tilfælde tilkom det dem i saa meget højere Grad at yde Udenrigsministeren og mig Støtte.

Hertil kom Statsministeren med nogle Udtalelser om, at selvfølgelig kunde man ikke undgaa, at den lille Mand, som var helt ude af Kontakt med Forholdene, fik et helt forkvaklet Indtryk af Begivenhederne. Han havde saaledes mange Gange været ude for, naar han talte med helt tilfældige udenforstaaende Personer, at disse blev meget forbavset over, at han tog Udenrigsministeren kraftigt i Forsvar og udtalte, at han var en god dansk Mand. Noget lignende var sikkert ogsaa Tilfældet for mit Vedkommende, selv om det maaske ikke var saa ekstremt som for Udenrigsministeren. Buhl benyttede i denne Forbindelse Lejligheden til ogsaa at give Udenrigsministeren sin Kompliment, idet han udtrykte sin absolutte Tillid til, at denne gjorde sit yderste paa en udmærket Maade over for Tyskerne for at holde Situationen gaaende.

Herefter udviklede Statsministeren sit Syn paa Situationen, som gik ud paa, at det primære var at holde hele Forholdet gaaende bedst muligt uden at faa slaaet mere i Stykker end højst nødvendigt. Han var ganske klar over, at der kunde komme en hel anden Tid efter denne, hvor maaske helt andre Ting traadte i Forgrunden, men det var da bedst, at der ikke i Forvejen var sket større Ulykker end højst nødvendigt. I Tilfælde af en tysk Sejr, som Statsministeren aabenbart nu i højere Grad end tidligere syntes at regne for en Mulighed, udtalte Statsministeren, at saa var det ikke den nuværende Regering og Rigsdag, der kom til at ordne Forholdene, men hvorledes Begivenhederne kunde komme til at udvikle sig til den Tid, kunde man ikke overse, og man skulde derfor ikke i Øjeblikket disponere med dette for Øje. Det var ogsaa muligt, at der kunde sluttes et Kompromis eller opstaa helt nye Situationer, som man slet ikke kunde se i Øjeblikket, og ogsaa af denne Grund skulde man ikke slaa det bestaaende i Stykker. Som Essensen i det hele betragtede han det stemningsmæssige i Befolkningen, idet han lagde uhyre Vægt paa, at der ikke opstod en ophetzet, fanatisk Antityskhed i Danmark, som kunde blive en Katastrofe for Landet i kommende Generationer, idet han navnlig heftede sig ved, at hvordan den nuværende Krig end forløb, saa vilde Tyskland dog blive liggende dèr, hvor det laa, og Danmark hvor Danmark laa, saaledes at vi skulde leve videre Side om Side, hvorfor det var af den største Betydning, at man ikke fik fremkaldt et Tyskerhad som f. Eks. det norske, der kunde gøre ubodelig Skade Generationer igennem; Statsministeren regnede nemlig med som givet, at hvis det skulde lykkes England at slaa Tyskland ned, saa vilde det dog kun vare et vist Aaremaal, inden Tyskland atter var en stærk Stormagt; anderledes kunde det nu engang efter hans Mening ikke være.

Statsministeren bemærkede derefter, at han altid var gaaet ud fra, at jeg i Grundsynspunktet var enig i disse Betragtninger, og at vi derfor, ganske uanset hvorvidt vi kunde have lidt forskellige Metoder og Veje, dog i det store og hele var enige. Dette kunde jeg ganske slutte mig til.

. . . . . «

Den følgende Dag skrev jeg, efter at have tænkt over Samtalen, et Brev til Statsministeren, som her citeres in extenso:

»Kære Statsminister.

Jeg har nu haft Lejlighed til at tænke lidt over vor Samtale i Gaar og kan naturligvis kun udtrykke min Glæde og Tilfredshed over Deres Udtalelser med Hensyn til min Indsats baade rent sagligt og i Forholdet til Tyskland. Selv om Statsminister Stauning i sin Tid har udtalt noget lignende over for mig, er det selvfølgelig en personlig Tilfredsstillelse at faa det gentaget af Dem som nuværende Statsminister.

I Forbindelse med Deres Løfte om inden for Deres Rækkevidde at gøre forskellige ansvarlige Personer klar over, at jeg har et ret og billigt Krav paa Loyalitet og først og fremmest paa en loyal Omtale, vil jeg mene, at det vilde have en særdeles god Virkning, hvis De ved Lejlighed paa et Ministermøde under en eller anden passende Form kunde finde Anledning til at give Udtryk for dette, helst paa et Ministermøde, hvor samtlige Ministre er til Stede. Jeg tror, at noget saadant, fremsat paa den rigtige Maade, vilde have sin Betydning for Forholdet, og jeg kan i denne Forbindelse meddele Dem, at Justitsminister Thune Jacobsen et Par Gange over for mig har udtalt, at han ikke fandt, at det Arbejde, som ogsaa han har gjort gennem sin Kontakt og sit Samvær med Tyskerne, blev tilstrækkeligt paaskønnet og værdsat af de politiske Ministre.

Venlig Hilsen,

Deres hengivne

Gunnar Larsen.«

Jeg rykkede herefter nogle Gange for at faa Spørgsmaalet frem paa et Ministermøde som lovet, men først den 12. August kom Sagen for paa et Ministermøde. Ifølge mine Dagbogsnotater faldt Statsminister Buhls Udtalelser som følger:

»Kl. 15.00 Ministermøde. Ved Mødet var Udenrigsministeren borte paa Grund af Ferie, og Handelsministeren var endnu ikke kommet tilbage fra Hospitalet. De øvrige Ministre var alle til Stede.

Statsministeren aabnede Mødet med at udtale, at han efter for nogen Tid siden at have modtaget en Skrivelse fra mig nu havde haft en Samtale med mig, hvori jeg havde beklaget mig over Forholdene og navnlig udtrykt, at jeg i vide Kredse mærkede en decideret Uvilje for ikke at sige Fjendskab, som jeg tilskrev Paavirkning fra politisk Side paa Grund af mit Forhold til og Samvær med ledende tyske Personligheder. Jeg havde herefter udtalt, at jeg under disse Omstændigheder gerne vilde anmode om at blive fritaget for Hvervet som Minister. Statsministeren havde heroverfor udtalt sin Anerkendelse af mit Arbejde. Man satte fra Regeringens Side stor Pris paa min saglige Dygtighed, og hvad angik Forholdet til Tyskerne var man ganske indforstaaet med, at det var særdeles ønskeligt, at ogsaa andre end Udenrigsministeren havde en personlig Kontakt med de paagældende tyske Myndigheder. Dette havde jo i mange Tilfælde stor Betydning. Statsministeren udtalte, at han efter sin Samtale med mig havde haft Lejlighed til at drøfte Spørgsmaalet med de politiske Ministre, som alle havde erklæret sig indforstaaet med disse Synspunkter, saaledes at det ikke alene stod for hans Regning. Statsministeren udtalte yderligere, at under Samtalen med mig var det fremkommet, at jeg i Princippet var ganske enig med de af Regeringen fulgte Retningslinier baade hvad den ydre og den indre Politik angik, saaledes at det ikke var dette, der havde foranlediget min Henvendelse. Han udtalte ogsaa, at det selvfølgelig var en Forudsætning, at jeg ikke i Samtaler eller Forhandlinger med Tyskerne foregreb Begivenhedernes Gang, og at jeg holdt Regeringen — eventuelt gennem Udtalelser til Statsministeren — underrettet om vigtigere Oplysninger, som maatte komme mig i Hænde. Statsministeren sluttede med at udtale, at han herefter haabede, at Sagen var bragt ud af Verden, hvilket jeg bekræftede.

Det har aabenbart voldt Statsministeren nogen Vanskeligheder at faa de politiske Ministre til at akceptere denne Udtalelse. Dette fremgik af, at Thune Jacobsen efter Mødet meddelte mig, at han før Mødet havde været kaldt ind til Statsministeren, og denne havde da underrettet ham om de Udtalelser, han vilde fremsætte, og anmodet Thune Jacobsen om ikke at tage Ordet for at undgaa, at der skulde komme Diskussion om Spørgsmaalet. Thune Jacobsen var iøvrigt ganske enig i min Henvendelse til Statsministeren, da jo ogsaa han i mange Retninger følte sig illoyalt behandlet af Politikerne, fordi han i mange Forhold befandt sig i en ganske lignende Situation som jeg.

Jeg skal nu i Løbet af Dagen i Morgen have en Samtale med Kjærbøl for at se, hvad han har ført ind i Protokollen vedrørende de paagældende Udtalelser. Efter al Sandsynlighed har han ikke indført noget, men nu faar vi se. Jeg maa i alle Tilfælde insistere paa, at disse Udtalelser bliver indført ....«

Den 13. August, lige før et Ministermøde, der var indkaldt til Kl. 16.00, opsøgte jeg Minister Kjærbøl for at faa Lejlighed til at se, hvad der var indført vedrørende Statsminister Buhls Udtalelser paa Mødet Dagen før. Jeg citerer af mine Dagbogsnotater:

»Det viste sig ganske rigtigt, som jeg havde antaget, at der intet var blevet indført. Kjærbøl motiverede først dette med, at Udtalelsen var blevet fremsat udenfor Dagsordenen. Jeg svarede herpaa, at dette forstod jeg ikke rigtigt; vi havde jo aldrig nogen egentlig Dagsorden til Ministermøderne, og Udtalelsen var jo fremkommet paa min Henstilling til Statsministeren om paa et Ministermøde at fremsætte netop en saadan Udtalelse, og som Følge deraf maatte jeg ogsaa mene, at det hørte hjemme i Protokollen. Kjærbøl undveg stadig og udtalte, at jeg kunde jo være ligeglad, om det stod i Protokollen eller ej, naar bare det forelaa skriftligt, og han kunde meddele mig, at den Udtalelse, Buhl havde fremsat, i Realiteten var blevet oplæst fra et Stykke Papir, hvorpaa Udtalelsen var nedskrevet i Forvejen, og at dette Manuskript forelaa i Statsministeriet, og det var jo det eneste der kunde interessere mig. Jeg svarede hertil, at det, der interesserede mig, var, at hvis man ønskede min Forbliven i Regeringen, saa ønskede jeg at have Sikkerhed for, at jeg ikke fra visse politiske Kredse — i Særdeleshed fra Højre og Venstre — senere vilde blive snigløbet. Jeg udtalte videre, at det jo ikke var min Hensigt at lave Vanskeligheder, men at jeg maatte mene, at det var et rimeligt Krav, jeg stillede. Kjærbøl svarede herpaa, at hvis jeg ikke ønskede at lave Vanskeligheder, maatte jeg lade være at insistere, og han kunde i Fortrolighed meddele mig, at fra en enkelt Side havde man ikke villet gaa med til Udtalelsens Indførelse i Protokollen.

Da vi netop paa det Tidspunkt stod for at skulle gaa over til Mødet, faldt jeg fra, hvad jeg maa erkende, at jeg senere har fortrudt, for det havde jo kun været rimeligt, at jeg havde insisteret paa at faa det indført i Protokollen. Det, at Buhl har læst Erklæringen op, og at man formentlig enten fra Højres eller Venstres Side ikke har villet have det ind i Protokollen, synes jeg fuldt ud bekræfter min Antagelse om Politikernes Indstilling, og ligeledes bekræfter det jo, at de vil prøve at løbe fra det. Det er derfor min Hensigt at skrive til Statsministeren og bede ham om at tilsende mig en Kopi af hans Udtalelser, da dette jo i Realiteten vil tjene det samme Formaal, som om det var indskrevet i Protokollen.«

Jeg skrev herefter den 17. August 1942 til daværende Statsminister Buhl følgende Brev:

»Kære Statsminister!

For nogle Dage siden henvendte jeg mig til Minister Kjærbøl for at faa Lejlighed til at se Referatet i Protokollen af Deres Udtalelse paa Ministermødet den 12. ds. vedrørende mit Forhold til Regeringen.

Jeg erfarede da, at Deres Udtalelse ikke var blevet indført i Protokollen, og jeg forstaar paa Minister Kjærbøl, at man ikke mener det nødvendigt at indføre en saadan Udtalelse i Protokollen, eller maaske snarere at man ikke ønsker det.

Dette synes mig ikke helt reelt, og i alle Tilfælde forekommer det mig, at det i høj Grad bekræfter min Antagelse vedrørende visse politiske Partiers Syn paa mine Forhold. Naar Forholdet imidlertid er det, at man ønsker min Forbliven i Regeringen, mener jeg, at jeg maa have et rimeligt Krav paa, at min Stilling ikke bliver undermineret, og jeg vilde derfor sætte Pris paa, om De vilde sende mig Deres Referat af Udtalelserne paa Ministermødet den 12. August vedrørende min Samtale med Dem om min Forbliven i Regeringen.

Venlig Hilsen

Deres hengivne

Gunnar Larsen.«

Resultatet heraf blev, at Minister Buhl den 20. August rundsendte sit Referat af Udtalelserne paa Ministermødet den 12. August til samtlige Ministre. Det officielle Referat havde følgende Ordlyd:

»Paa Ministermødet den 12. August 1942 oplyste Statsministeren, at Trafikministeren over for ham under en Samtale havde rejst Spørgsmaalet om sin eventuelle Udtræden af Ministeriet, hvad Trafikministeren ogsaa i et Brev til Statsministeren havde været inde paa. Trafikministeren følte, at han paa Grund af sin Forbindelse med officielle tyske Kredse mødte en stadig stigende Uvilje, ikke mindst inden for Industrien, og han havde det Indtryk, at denne Indstilling ikke var uden Forbindelse med den Kritik, han i dette Spørgsmaal mente at være udsat for i toneangivende politiske Kredse. Det var maaske derfor bedst for begge Parter, at han trak sig tilbage fra Ministerposten. Statsministeren havde heroverfor erklæret, at han maatte lægge Vægt paa, at Trafikministeren forblev i Ministeriet, hvor man anerkendte hans saglige Dygtighed og ogsaa anerkendte Interessen af, at der blev holdt Kontakt med de tyske Kredse og derved blev Lejlighed til at fremhæve danske Synspunkter vedrørende Spørgsmaal, der angik Forholdet mellem de to Lande. Det var naturligvis en Forudsætning, at Ministeriet — eventuelt ved Meddelelse til Statsministeren — blev holdt underrettet om, hvad der fremkom af større Betydning, og at intet blev foregrebet som henhørte under Ministeriets Afgørelse. Heri var Trafikministeren enig, ligesom han fremdeles var enig i det principielle Grundlag for Regeringens Politik saavel indadtil som udadtil. Statsministeren havde derfra faaet bekræftet, at man var enig med ham i den fremsatte Udtalelse over for Trafikministeren.

Statsministeren gik ud fra, at Sagen hermed var ordnet, og hertil blev der givet Tilslutning, idet Sagen iøvrigt uden Forhandling toges til Efterretning.

Udenrigsministeren og Handelsministeren var forhindret i at deltage i Mødet.«

.....

84.

København, den 8. Januar 1945.

Herr Civilingeniør Gunnar Larsen, R., Vestergade 33, K.

Ved en fornyet Gennemlæsning af de Betragtninger om Krigen og Stemningen, som jeg udarbejdede i Foraaret 1944, og i hvilke jeg fremsatte mit Syn paa en Række af Besættelsesaarenes politiske Begivenheder, er det faldet mig ind, at Fremstillingen efter den Maade, hvorpaa den er anlagt, maaske ikke giver et Billede af, i hvilket Omfang den af Dem udførte Virksomhed betød en Støtte for mig ved Gennemførelsen af den politiske Linie, som jeg søgte at følge, og som jeg nærmere har gjort Rede for i de ovennævnte Betragtninger. Da jeg nu har erfaret, at De paany er udsat for en Række Angreb i udenlandsk Radio og i den udenlandske og den hjemlige underjordiske Presse, har jeg fundet det naturligt at genopfriske mit Syn paa og min Erindring om enkelte af de Begivenheder fra vor fælles Ministertid, hvor Deres Handlinger navnlig synes at blive gjort til Genstand for Angreb. Disse Angreb hviler jo alle — for saa vidt det ikke drejer sig om den rene Perfidi — paa manglende Kendskab til eller fejlagtig Bedømmelse af Forholdene, og jeg tvivler ikke om, at den offentlige Diskussion efter Krigen vil bringe den rigtige Balance i Tingene.

De Angreb, som er blevet rettet imod Dem, koncentrerer sig vel hovedsagelig — bortset fra den almindelige Linie, hvorom senere — om Deres Deltagelse i Told- og Møntunionforhandlingerne, Forhandlingerne i Forbindelse med Nedsættelsen af Østrumudvalget og endelig den paastaaede Støtte til antidemokratiske Kredse.

.....*)

Jeg husker, at De i vore Samtaler i Foraaret og Sommeren 1942 Gang paa Gang kom ind paa de Angreb, der allerede da var i Gang imod Dem, og som De mente kunde spores tilbage til Ministerens egen Kreds. De ytrede ofte Ønske om at finde en Anledning til at træde tilbage som Minister, en Tanke, jeg naturligvis ikke kunde tiltræde, da jeg fandt, at Deres Deltagelse i Ministeriet var en politisk Nødvendighed. De fik dog efter Henvendelser til Statsminister Buhl denne til at tage Sagen op paa et Ministermøde i August Maaned; jeg var paa det Tidspunkt paa Ferie, men Buhl sendte mig et Referat af Mødet, hvori det hedder:

»Paa Ministermødet den 12. August 1942 oplyste Statsministeren, at Trafikministeren overfor ham under en Samtale havde rejst Spørgsmaal om sin eventuelle Udtræden af Ministeriet, hvad Trafikministeren ogsaa tidligere i et Brev til Statsministeren havde været inde paa. Trafikministeren følte, at han paa Grund af sin Forbindelse med officielle tyske Kredse mødte en stadig stigende Uvilje, ikke mindst indenfor Industrien, og han havde det Indtryk, at denne Indstilling ikke var uden Forbindelse med den Kritik, han i dette Forhold mente at være udsat for i toneangivende politiske Kredse. Det var derfor maaske bedst for begge Parter, at han trak sig tilbage fra Ministerposten. Statsministeren havde heroverfor erklæret, at han maatte lægge Vægt paa, at Trafikministeren forblev i Ministeriet, hvor man anerkendte hans saglige Dygtighed og ogsaa er-

*) Skrivelsen vil i sin Helhed blive optrykt under et senere Afsnit, omhandlende fhv. Minister Gunnar Larsen.

kendte Interessen i, at der blev holdt Kontakt med de tyske Kredse og derved blev Lejlighed til at fremhæve danske Synspunkter vedrørende Spørgsmaal, der angik Forholdet mellem de to Lande. Det var naturligvis en Forudsætning, at Ministeriet — eventuelt ved Meddelelse til Statsministeren — blev holdt underrettet om, hvad der fremkom af større Betydning, og at intet blev foregrebet, som henhørte under Ministeriets Afgørelse. Heri var Trafikministeren enig, ligesom han fremdeles var enig i det principielle Grundlag for Regeringens Politik, saavel indadtil som udadtil. Statsministeren havde gjort Ministre fra de fire Partier bekendt med Samtalen og havde derved faaet bekræftet, at man var enig med ham i den fremsatte Udtalelse overfor Trafikministeren.

Statsministeren gik ud fra, at Sagen hermed var ordnet, og hertil blev der givet Tilslutning, idet Sagen iøvrigt uden Forhandling toges til Efterretning.«

Jeg vil mene, at der hermed fra Politikerne var givet Dem et tilstrækkeligt klart Tillidsvotum. Om hele den almindelige Linie i Deres Politik og om Deres Stilling som det, Deres Angribere sammenfattende vilde kalde »Kollaborationist«, skal jeg iøvrigt ikke sige mange Ord. Deres Stilling var her parallel med min egen, og Betragtningerne om Nødvendigheden af den førte Politik har jeg fremført i ovennævnte Skrift. Det synes ganske klart, at for at bevare Regeringsmagten paa danske Hænder var det nødvendigt at oparbejde en vis Tillid hos Tyskerne til Regeringen, herunder ogsaa at opnaa en vis personlig Kontakt med de retningsgivende og formidlende tyske Personligheder. Herom var der ogsaa ganske Enighed i Regeringen, og mens de politiske Ministre mente at maatte spille et Dobbeltspil af Hensyn til Vælgerstemningen, var De ikke bundet af saadanne Hensyn. Man kunde derfor benytte Deres Forhandlingsdygtighed i en lang Række Forhandlinger med Tyskerne, ligesom De var i Stand til at aflaste mig ved at formidle en personlig Kontakt mellem danske og tyske Personligheder gennem en privat Selskabelighed o. l., som var en nødvendig Forudsætning for, at man kunde komme paa Talefod med de Tyskere, som havde afgørende Indflydelse paa Holdningen overfor Danmark i disse Aar. Uden dette vilde den Linie, som man havde valgt at følge den 9. April 1940, ikke have kunnet holde i saa mange Aar, som det nu faktisk blev Tilfældet.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

(sign.) **Erik Scavenius.**

85.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.

Den 25. Juni 1947.

Hr. fhv. Stats- og Udenrigsminister
Erik Scavenius, Søndersøvej 4, Gentofte.

Kommissionen fremsender hermed den i Kommissionens Møde i Dag omtalte skriftlige Redegørelse fra fhv. Minister Gunnar Larsen, idet man anmoder Hr. Ministeren om at fremkomme med de Udtalelser, som den maatte give Anledning til. Opmærksomheden henledes særlig paa den paa S. 15—16 og 18—28 givne Fremstilling*)

Holm.

Eigil Olsen.

Finder ikke Anledning til Bemærkninger.

Erik Scavenius.

28. Juni 1947.

*) Foran S. 187—188 og 181—186.

K.

Ministeriet Buhl 4. Maj 1942.
Regeringsomdannelsen November 1942. (Telegramkrisen).

86.

Redegørelse af fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius*).

13. Har den daværende Udenrigsminister direkte eller indirekte foranlediget Rigsudenrigsminister von Ribbentrops Indbydelse til Forhandlingerne i Berlin den 2. November 1942? Endvidere ønskes en Redegørelse for den daværende Udenrigsministers Deltagelse i Forhandlingerne om Regeringsomdannelsen i November 1942, ført saavel i Berlin som herhjemme.

Hitler havde længe fulgt Udviklingen i Danmark og var blevet meget betænkelig ved denne. Kongens Telegram havde været en Afsløring af, at man ikke i Danmark havde forstaaet Situationen. Dette sagde Rigsudenrigsminister von Ribbentrop til mig i Berlin den 2. November 1942. Det fremgik heraf, at man i Hovedkvarteret i længere Tid havde haft til Hensigt at foretage en Aktion i Danmark, og at Kongens Telegramsvar paa Rigskanslerens Lykønskningstelegram den 26. September var forekommet egnet som Paaskud. Den valgte Anledning aabnede vide Perspektiver, men kunde ogsaa siges at betyde en Begrænsning, saaledes som det viste sig ved Krisens Forløb.

Dette Angreb paa Kongen skete den 29. September 1942. Kongens Svar overbragtes samme Dag i Berlin af den danske Chargé d'Affaires, da begge Gesandter for at understrege Krisens Alvor var sendt hjem af Hitler. Det gik ud paa at fremhæve, at Formuleringen af Kongens Telegram havde været den, som gennem mere end 30 Aars Regeringstid havde været Kongen egen ved saadanne Lejligheder, og saaledes at tilbagevise en fornærmelig Hensigt samt at tilbyde at sende Kronprinsen til Rigskansleren for at fjerne den opstaaede Misstemning. Paa dette Skridt modtoges intet Svar. Det har imidlertid været egnet til at styrke de tyske Kræfter, der arbejdede paa en moderat Løsning af Konflikten, og det havde den Fordel, at jeg derefter kunde vende det døve Øre til uofficielle Antydninger fra tysk Side, der opfordrede os til at tage et Initiativ for at besværge Stormen, f. Eks. i Retning af en Omdannelse af Ministeriet. Det vilde have været saa meget mindre hensigtsmæssigt at gaa ind paa denne Tankegang, som vi ikke kunde vide, hvad den tyske Regering tilsigtede. Ovenstaaende Spørgsmaal er saaledes at besvare med Nej.

Efter at Krisen havde varet en Maaneds Tid, blev jeg opfordret til at komme til Berlin til en Samtale med Rigsudenrigsministeren. Instruktionen fra Berlin til det tyske Gesandtskab lød saaledes:

> „Beder Dem opsøge den danske Udenrigsminister og meddele ham, at Stillingen i de dansk-tyske Relationer synes at gøre en direkte Drøftelse med ham ønskelig. Jeg vilde derfor foreslaa den danske Udenrigsminister at komme til Berlin til en saadan Drøftelse. Denne kunde finde Sted Mandag den 2. November, og jeg vilde bede Hr. Scavenius om Meddelelse om, hvorvidt det er ham muligt at være i Berlin denne Dag."

Ved Samtalen, der fandt Sted den nævnte Dag, sagde Hr. von Ribbentrop i Tilslutning til de foran citerede Udtalelser, at en radikal Ændring var nødvendig i Danmark, men at han havde opnaaet Fuldmagt til at ordne det fremtidige Forhold mellem Danmark og Tyskland. Det Minimum, man fra tysk Side maatte forlange, var Dannelsen af en ny Regering, der kunde have den tyske Regerings Tillid. Endvidere maatte den nye Regering af Rigsdagen have en staaende Fuldmagt, saaledes at det ikke i Sager vedrørende

*) Fremstillingen er, hvad de faktiske Forhold angaar, baseret paa Udenrigsministeriets Akter eller Uddrag af samme, jfr. A. Nr. 40.

Forholdet til den tyske Værnemagt og til Tyskland i det hele taget vilde være nødvendigt for Regeringen at gaa til Rigsdagen.

Da Hr. von Ribbentrop om den nye Regering sagde, at denne vilde kunne vække den tyske Regerings Tillid, saafremt den blev ledet af Udenrigsminister Scavenius som Statsminister, fik jeg Lejlighed til at udtale, at hverken kunde jeg personlig ønske at overtage Ministeriets Ledelse, ej heller kunde jeg anse mig for dertil egnet, da jeg som Diplomat og fremmed for den indre Politiks Problemer ikke var i Besiddelse af den Indsigt, som først og fremmest var paakrævet hos en Leder af den samlede Politik. Ved denne Indvending opnaaede jeg, at en anden Løsning ikke paa Forhaand afvistes.

Om Ministeriets Sammensætning sagde Hr. von Ribbentrop, at man paa tysk Side maatte ønske, at de danske Nationalsocialister blev repræsenteret i den nye Regering. Paa mine Indvendinger gaaende ud paa, at hertil savnede D. N. S. A. P. Baggrund i Befolkningen, og at det var nødvendigt at sammensætte Ministeriet saaledes, at man ikke paa Forhaand umuliggjorde et Samarbejde inden for samme, ændrede Hr. von Ribbentrop Kravet om Nationalsocialister til Personer, som stod D. N. S. A. P. nær.

Ved min første Forhandling med den nye Rigsbefuldmægtigede, Dr. Best, i København viste han Forstaaelse for de Argumenter, der talte imod mig som Statsminister, og vi aftalte, at jeg kunde bringe et andet Navn i Forslag. Paa Bemyndigelse af Statsminister Buhl nævnede jeg derefter Nationalbankdirektør Bramsnæs, og Dr. Best erklærede sig villig til at modtage Hr. Bramsnæs til en Forhandling. Til denne Samtale mødte ogsaa Hr. Bramsnæs, men kun for at meddele Dr. Best, at han ikke saa sig i Stand til at paatage sig Hvervet. Partierne med Tilslutning af Erhvervene enedes derefter om Landstingsmand Hauch, som det imidlertid viste sig, at Tyskerne ikke kunde acceptere.

Da jeg efter dette ejendommelige Mellemspil vilde bringe nye Navne — som Overborgmester Viggo Christensen eller Departementschef Kofoed — i Forslag, erklærede Dr. Best, at efter hvad der var passeret, maatte man nu fra tysk Side forlange, at der blev dannet en Regering med mig som Statsminister. Andre Muligheder vilde han overhovedet ikke diskutere. Herved kom jeg i en Tvangssituation og kunde ikke længere undgaa at stille mig til Raadighed, hvis et Ministerium Scavenius lod sig gennemføre.

I Partierne var der naturligvis megen Modstand mod at faa en Statsminister dikteret udefra — vel ogsaa mod mig personlig. Paa den anden Side havde man selv ved Episoden Bramsnæs et Medansvar for den opstaaede Situation, og man havde Følelsen af, at et Ministerium Scavenius var blevet det parlamentariske Styres sidste Chance. Man enedes derefter omsider om, at jeg dannede det nye Ministerium, det konservative Folkeparti og Venstre dog først efter at deres Repræsentanter var blevet kaldt til Amalienborg, hvor Kronprinsregenten paa Kongens Vegne opfordrede Partierne til at tiltræde et Ministerium Scavenius.

Naar jeg skulde danne Ministeriet, kunde jeg over for Dr. Best fastholde de Betingelser, som jeg mente, det nye Ministerium maatte opfylde, nemlig at saa mange som muligt af Ministrene i Ministeriet Buhl gik over til det nye Ministerium, og at der ikke til Ministeriet blev udnævnt Personer, der stod i skarp Modsætning til de Partier, der hidtil havde støttet Regeringen. Idet disse Principper i Løbet af Forhandlingerne blev accepteret paa tysk Side, bortfaldt ogsaa Kravet om „Nationalsocialismen nærstaaende Personer" for de nye Ministres Vedkommende. Det lykkedes at fastholde de politiske Partiers Repræsentanter i Ministeriet med Undtagelse af Statsminister Buhl, Alsing Andersen og Fibiger, og at faa Elgaard accepteret som Afløser af Knud Kristensen, der ikke ønskede at fortsætte. Jørgen Jørgensen maatte flyttes fra Undervisningsministeriet, men Tanken om at faa Dr. Munch ind i Ministeriet som Minister uden Portefeuille kunde ikke gennemføres. Det gamle tyske Ønske om at faa Fagforeningerne direkte repræsenteret i Regeringen blev imødekommet ved Laurits Hansens Udnævnelse til Socialminister. Departementscheferne Holbøll og Kofoed samt Undervisningsinspektør Højberg Christensens Udnævnelser blev uden Vanskelighed gennemført som henholdsvis Kirke-, Finans- og Undervisningsminister.

14. Juli 1945.

Erik Scavenius.

87.

Redegørelse af fhv. Statsminister V. Buhl angaaende Ministerskiftet November 1942.

Lørdag den 31. Oktober blev der om Formiddagen under *Kronprinsregentens* Forsæde holdt *Statsraad* paa Amalienborg. Da Udenrigsminister Scavenius ankom, meddelte han Statsminister Buhl, at han den foregaaende Aften havde faaet Indbydelse fra Rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til Mandag den 2. November at komme til Forhandling i Berlin angaaende den uafviklede Krise mellem Danmark og Tyskland. Scavenius havde svaret Ja til Indbydelsen, hvad Buhl godkendte, ligesom han tiltraadte, at Udenrigsministeren i Statsraadet gav Meddelelse om den nye Situation. Da Kronprinsen umiddelbart efter traadte ind for at hilse paa Ministrene, blev der ikke Tid til videre Samtale eller til at underrette de øvrige Ministre.

I Statsraadet gav *Scavenius* den aftalte Meddelelse; samtidig fremkom han med en længere Redegørelse om, hvilke Spørgsmaal han ventede at blive stillet overfor i Berlin. Hertil udtalte *Buhl* kort over for Kronprinsen, at Sagen maatte nærmere drøftes i Ministeriet, da den ikke i Forvejen var Ministrene bekendt. Modtagelsen af Indbydelsen blev bifaldet af Kronprinsen.

Samme Dag Kl. 15 blev Sagen behandlet i et *Ministermøde;* forinden havde *de politiske Ministre* drøftet den i Fællesskab.

Forhandlingerne i Ministermødet drejede sig i første Række om følgende Punkter i den Redegørelse, Scavenius havde givet i Statsraadet: Dannelse af et nyt Ministerium, i det væsentlige af upolitisk Karakter — Jødespørgsmaalet, først og fremmest Spørgsmaalet om Jøder i fremtrædende Embedsstillinger — Sabotageproblemet, derunder Dødsstraf for alvorligere Sabotage.

Buhl fremhævede over for Scavenius, at en saa radikal Omdannelse af Regeringen sikkert ikke kunde gennemføres, og at det samme gjaldt saavel Jødelovgivning som Indførelse af Dødsstraf. Han gik ud fra, at Scavenius var indforstaaet med, at der under Mødet i Berlin ikke kunde sluttes nogen Aftale, og at der heller ikke maatte skabes nogen Forventning om, at rejste Krav kunde imødekommes. Ministre fra alle fire Partier sluttede sig hertil.

Scavenius udtalte, at han naturligvis ikke kunde træffe nogen Aftale. Han maatte argumentere med de fremsatte Synspunkter og rejse hjem og forelægge Sagen. Han haabede at kunne faa Tyskerne til at forstaa det forkerte i at forlange en anden Regering, men til Gengæld maatte man saa ogsaa vente, at Regeringen skulde gennemføre visse Ting.

Tirsdag den 3. November fik Buhl *telefonisk Meddelelse* fra *Scavenius* om, at Samtalen med v. Ribbentrop havde varet 3 Timer, og at Situationen var alvorlig. Scavenius anmodede om, at der blev holdt *Ministermøde* samme Aften straks efter hans Hjemkomst. Dette Møde fandt Sted Kl. 20.45.

Scavenius oplæste her det som Bilag vedføjede*) af ham selv nedskrevne Resumé af de Betragtninger og Krav, som var fremført i Berlin. Det Minimum, man fra tysk Side maatte forlange, var Dannelsen af en ny Regering, der kunde have den tyske Regerings Tillid, samt en staaende Fuldmagt fra Rigsdagen til den nye Regering, omfattende Sager vedrørende Forholdet til den tyske Værnemagt og til Tyskland i det hele taget.

Nærmere præciseret gik de tyske Krav til den nye Regerings Sammensætning ud paa 1) en upolitisk Ledelse, 2) et upolitisk Flertal blandt Ministeriets Medlemmer, 3) Ophøjelse af Personer, som stod Nationalsocialismen nær, 4) Direkte Repræsentation for Fagbevægelsen. Det var tilkendegivet, at en Regering med Scavenius som Statsminister kunde vente at nyde den tyske Regerings Tillid.

Scavenius oplyser, at han helt havde afvist at overtage Statsministerposten, dertil egner han sig ikke. Han havde gjort gældende, at en Regering som den

*) jfr S. 222.

bestaaende bedst var i Stand til at skabe det rette Forhold; v. Ribbentrop havde her indrømmet, at en ny Regering ogsaa maatte have den danske Befolknings Tillid. Scavenius havde endvidere taget Afstand fra Nationalsocialisters Optagelse i Regeringen, saaledes som det først var krævet; en Tanke om at lade Popp-Madsen indtræde i Regeringen havde han afvist som en fuldkommen Misforstaaelse. Med Hensyn til Repræsentationen for Fagbevægelsen var Axel Olsens og Laurits Hansens Navne blevet nævnt af v. Ribbentrop.

Der var ingen Bebrejdelser fremført over for den danske Regering i Anledning af Sabotagehandlingerne, og der var heller ikke rejst Spørgsmaal om Jødelovgivning.

Det var betonet af v. Ribbentrop, at Danmark nu maatte vælge mellem en Regering, der havde Tysklands Tillid, eller en anden Status.

Scavenius sluttede med at anbefale Dannelsen af en ny Regering; det vilde betyde Udsættelse af den store Katastrofe. Gik man ind derpaa, maatte man naturligvis søge at faa Sikkerhed for, at Forholdene i øvrigt bevaredes uforandrede. Dette mente han, der var Mulighed for, naar man akcepterede Princippet i det tyske Krav.

Under den paafølgende Forhandling, der var af foreløbig Karakter, var der mellem de politiske Ministre Enighed om, at de tyske Krav ikke lod sig gennemføre. Ingen Regering kunde holde Ro og Orden uden Befolkningens Tillid, men denne vilde gaa tabt, saafremt de stillede Krav blev imødekommet. Paa en Bemærkning fra *Scavenius* om, at man maatte overveje, om der maaske kunde naas en akceptabel Løsning ved at udskifte enkelte Personer, svarede *Buhl*, at enkelte Personer ikke burde være en Hindring for en Ordning, men Personskifte maatte ikke være Udtryk for et Systemskifte.

Ministeriet samledes derefter med *Samarbejdsudvalget*, der ventede i Rigsdagen. Her gjorde Scavenius rede for Tysklands Holdning, og Buhl føjede kort til, at der hos de politiske Ministre ingen Tiltro var til en upolitisk Regering.

Nogen Drøftelse mellem Ministeriet og Udvalget fandt ikke Sted, men det blev bekendt, at der under en *Drøftelse i Udvalget*, efter at Ministrene var gaaet, var Enighed om, at en Regeringsdannelse paa det angivne Grundlag maatte afvises.

Onsdag den 4. November Kl. 2 holdtes det næste *Ministermøde* om Sagen.

Buhl udtalte som sin Opfattelse, at et blankt Afslag ikke vilde være tilraadeligt. Man burde søge at blive enige om visse Punkter, som kunde forelægges Tyskerne. Opgaven maatte være at sikre en Regering under politisk Ledelse og med politisk Flertal. Mænd, der stod Nationalsocialisterne nær, kunde ikke optages, og Rigsdagen maatte ikke tilsidesættes.

Andre Ministre udtalte sig i samme Retning, medens Indenrigsminister Knud Kristensen fraraadede at gaa i Forhandling, da han ikke kunde se, at der var Mulighed for et tilfredsstillende Resultat.

Scavenius fremhævede, at Retningslinierne var lagt i Berlin, og der kunde kun forhandles om Detailler. Det blev sikkert nødvendigt at gaa ind paa et Regeringsskifte med et upolitisk Flertal i den nye Regering og at akceptere en Fuldmagtslov. Ellers maatte man vente en øjeblikkelig tysk Aktion med Fjernelse af Regering og Rigsdag.

Samme Dag Kl. 16 mødtes *Ministrene* med *Samarbejdsudvalget*.

Buhl gennemgik de tyske Krav og gjorde Rede for Ministeriets Standpunkt. Den almindelige Indstilling hos de politiske Ministre var, at man burde forsøge, om det ved Forhandling var muligt at opnaa Ændringer, saa at Regeringen bevarede sin politiske Karakter og Rigsdagens Stilling ikke blev undergravet ved en Bemyndigelseslov.

Knud Kristensen var, ligesom i Ministermødet, imod, at man indlod sig i Forhandling.

Scavenius advarede mod et Afslag og ansaa ogsaa det af Ministeriets Flertal opstillede Forhandlingsgrundlag for uanvendeligt. Det afgørende var sikkert Ministeriets Ledelse og Fuldmagtsloven. Man maatte ikke glemme den Mistillid, Antikominternpagten havde fremkaldt; den gjaldt ogsaa Statsministeren. Der kunde forhandles om Enkeltheder, men man maatte tiltræde i Princippet. Ellers vilde Følgen blive norske Tilstande.

Under Forhandlingerne gav Repræsentanter for alle fem Partier i Samarbejdsudvalget Tilslutning til det Standpunkt, som Ministeriets Flertal havde indtaget.

Kl. 19 samledes *de politiske Ministre* og Medlemmerne af *Samarbejdsudvalget* til et Fællesmøde.

Buhl, der var klar over, at man i Berlin lagde afgørende Vægt paa, at der skete et Statsministerskifte, pegede her paa, at man maaske kunde finde en Løsning ved at enes om en anden Statsminister; denne Tanke blev imidlertid afvist fra alle Sider. For Fuldmagtslovens Vedkommende tænkte han sig, at det muligvis var en farbar Udvej, at man, som det havde været nævnt, til Loven knyttede en Bestemmelse om, at eventuelle Forholdsregler skulde godkendes af et Rigsdagsudvalg.

Samme Aften blev Sagen i *Gruppemøder* forelagt inden for dè enkelte Partier. Der var i alle Grupper Enighed om, at man ikke kunde gaa ind paa de tyske Krav. Det blev tiltraadt, at Forhandling skulde søges optaget efter de foran nævnte Retningslinier: Intet Statsministerskifte — politisk Flertal i Regeringen — ingen Ministre med nationalsocialistisk Anstrøg — stærk Begrænsning af Fuldmagtsloven.

Det skal endvidere nævnes, at *Buhl* om Eftermiddagen havde kaldt *Laurits Hansen* til sig, efter at han var blevet bekendt med, at denne den foregaaende Aften havde haft en Samtale med *Kanstein*, der skulde have opfordret ham til at medvirke ved Dannelsen af den nye Regering, eventuelt som Statsminister. Om denne Samtale, der blev ført paa Kansteins Opfordring, havde Laurits Hansen ikke givet nogen Oplysning. Over for Buhl bekræftede han nu, at Samtalen havde fundet Sted, og at Kanstein havde opfordret ham til at gaa ind i en ny Regering; hertil havde han svaret, at han ikke agtede at indtræde i nogen Regering, som ikke havde Socialdemokratiets Tilslutning.

Torsdag den 5. November Kl. 11 holdtes *Ministermøde*, hvor der blev givet Oplysning om den Stilling, Partierne den foregaaende Aften havde indtaget.

Det blev fremholdt, at det maatte anses for udelukket, at der kunde gives Tilslutning fra Partiernes Side, saafremt de tyske Krav opretholdtes uden Mulighed for Forhandling paa det af Partierne angivne Grundlag; hermed maatte Udenrigsministeren regne.

Scavenius udtalte derefter, at han under disse Omstændigheder ikke kunde tage Ansvaret for Sagens videre Forløb. Han vilde ikke møde *Dr. Best* med en Besked, der kunde opfattes som et Afslag. Kunde han ikke møde med et virkeligt Tilbud, vilde han øjeblikkeligt betragte sig som udtraadt af Ministeriet. I det mindste maatte han kunne tilbyde Tyskerne en ny Statsminister.

Efter at det fra alle Sider var foreholdt Scavenius, at hans Handlemaade var uforsvarlig, erklærede han sig dog villig til at deltage i et til om Eftermiddagen berammet Møde med Samarbejdsudvalget. (Hans Samtale med den nyankomne Dr. Best skulde finde Sted samme Dag Kl. 17).

Paa en Henstilling fra Trafikminister *Gunnar Larsen* om at søge Føling underhaanden, f. Eks. gennem Kanstein, svarede Scavenius, at Kanstein i en Samtale i Udenrigsministeriet havde sagt, at man var forberedt paa, at Svaret kunde blive et Afslag, og at alt var i Orden fra tysk Side ogsaa for dette Tilfælde.

Efter *Ministermødet* tog *Buhl* en Samtale med Scavenius. Buhl erklærede herunder, at hans Person ikke skulde staa i Vejen for Forhandlingerne, saafremt en Mand, der var politisk akceptabel, kunde bringes i Forslag som Statsminister; han var rede til i Mødet med Samarbejdsudvalget at gaa ind for, at man burde samles om Nationalbankdirektør *Bramsnæs* som Statsministeremne. Scavenius erklærede sig straks enig i, at en saadan Løsning burde forsøges.

Kl. 13 samledes *de politiske Ministre* med *Samarbejdsudvalget*.

Buhl redegjorde her for Formiddagens Ministermøde og sin Samtale med Scavenius; han tilraadede, at Scavenius blev bemyndiget til over for Best at foreslaa Bramsnæs som ny Statsminister.

Der blev ingen Beslutning truffet paa Mødet, men under Forhandlingerne blev der givet Udtryk for store Betænkeligheder ved at tilbyde et Statsministerskifte, og det blev fremhævet, at der maatte skaffes Klarhed paa de øvrige Punkter.

Kl. 15.30 holdtes Møde mellem *det samlede Ministerium* og *Samarbejdsudvalget*. Forinden havde Partimøder været afholdt.

Buhl kunde her gøre Udenrigsministeren bekendt med, at de politiske Partier var rede til at tilbyde ny Statsminister under Forudsætning af, at der kunde blive Enighed om de andre Punkter. Forslaget om Bremsnæs kunde Partierne tiltræde.

I de faa og travle Timer, der var gaaet, siden Bramsnæs' Navn blev nævnt, havde Buhl ikke haft Lejlighed til at sætte ham ind i Situationen. Buhl fandt det derfor rigtigst, at Scavenius ikke bragte det nye Navn frem over for Best ved Sammenkomsten Kl. 17, men heroverfor gjorde Scavenius gældende, at det var nødvendigt, at han kunde henvise til en anden, naar han selv afslog den Opfordring, der i Berlin var rettet til ham om at overtage Statsministerposten. Man blev derfor enige om, at Scavenius kunde henvise til Bramsnæs, idet man regnede med, at han ikke vilde give Afslag.

Først ved 17.30-Tiden fik *Buhl* en Samtale med *Bramsnæs*, som stillede sig absolut afvisende over for Tanken om, at han skulde paatage sig Hvervet som Statsminister; hans rette Plads vilde fremdeles være i Nationalbanken. Han afslog dog ikke en ny Samtale, hvis Ministeriet maatte ønske det.

Kl. 19.30 holdtes atter *Ministermøde*.

Scavenius gav her et Referat af sin Samtale med *Dr. Best*. Han var begyndt med at meddele, at Buhl var rede til at trække sig tilbage som Statsminister, hvortil Best havde svaret, at dette ogsaa var nødvendigt, da den Forandring i Situationen, som skulde foregaa, maatte give sig et ydre Udtryk. Best ventede derefter, at han selv vilde overtage Statsministerposten, men dette havde han afvist. Han fremførte nu Bramsnæs' Navn, idet han gjorde opmærksom paa, at der ikke fra denne forelaa noget Tilsagn. Best erklærede, at han hurtigt vilde orientere sig og tage Stilling til dette Forslag, og halvanden Time efter Samtalens Slutning havde han meddelt, at han ønskede en Samtale med Bramsnæs næste Dag Kl. 10, hvad Scavenius opfattede som et Tegn paa, at Bramsnæs kunde akcepteres af Tyskerne.

I øvrigt havde Best under Samtalen udtalt, at man fra tysk Side ikke agtede at blande sig i Regeringsdannelsen ved at nævne Navne. Det var ham ogsaa ligegyldigt, om Ministrene var Politikere eller ikke, men Formaalet maatte være at tilvejebringe en Regering, som havde Tillid i Tyskland. Han havde Fuldmagt til at ordne Sagen ud fra dette Synspunkt.

Om Fuldmagtsloven udtalte Best, at der aabenbart var opstaaet en Misforstaaelse med Hensyn til dens Udstrækning. Det drejede sig udelukkende om Værnemagtens og Krigsførelsens Sikring. Her maatte Politiet kunne træffe hurtige Foranstaltninger, dersom det blev nødvendigt; man ønskede i øvrigt, at dansk Politi skulde fungere i samme Omfang som hidtil.

Om Nationalsocialisterne havde Best udtalt, at man ikke kunde vente af ham, at han skulde lade dem falde, men det vilde være hans Opgave at skaffe sig saa mange Venner som muligt i alle danske Kredse.

Efter denne Redegørelse bad *Buhl* nu *Bramsnæs* om snarest at komme ind i Statsministeriet. Ved hans Ankomst blev Ministermødet afbrudt, og der fandt da i Buhls Værelse en længere Samtale Sted, hvori ogsaa *Scavenius* og Landbrugsminister *Bording* deltog. Bramsnæs stillede sig stadig afvisende over for de stærke Opfordringer, der blev rettet til ham, men erklærede sig dog villig til at tage Samtalen med Best næste Formiddag. I det genoptagne Ministermøde blev der givet de øvrige Ministre Meddelelse herom.

Fredag den 6. November fik Buhl af Bramsnæs et Referat af Samtalen med Best.

Bramsnæs havde erklæret, at han ikke mente at kunne paatage sig Statsministerposten, hvortil Best havde bemærket, at det da var nødvendigt, at der meget hurtigt blev bragt en anden i Forslag. Samtalen havde i øvrigt været af almindelig Karakter, og nogen nærmere Drøftelse af Vilkaarene for en ny Regering havde ikke fundet Sted.

Kl. 13 skulde der holdes *Ministermøde*, og *Bramsnæs* indvilgede i da at komme til Stede. Trods indtrængende Opfordringer lykkedes det ikke at ændre

hans Standpunkt. Han havde i Nattens Løb paa det alvorligste overvejet Sagen og var kommet til den faste Overbevisning, at han ikke burde paatage sig Opgaven; hans Alder og Helbredsforhold tillod det ikke.

I de følgende Timer blev der holdt *forskellige Konferencer* og ført *Forhandlinger mellem de politiske Ministre og Samarbejdsudvalget.* Resultatet blev, at man i et *Møde mellem Udvalget og Ministeriet* enedes om at anmode Landstingsmand *Hauch* om Samtykke til, at han blev bragt i Forslag som Statsminister. Hauch, der befandt sig i Sydsjælland, blev i Hast tilkaldt og naaede hurtigt ind til Rigsdagen, hvor han, efter at have orienteret sig nærmere om Partiernes Holdning, stillede sig velvilligt over for den fremsatte Opfordring.

Kl. 19.30 holdtes *Ministermøde.* Her meddelte Buhl, at Hauch antagelig var villig til at overtage Statsministerposten, men at han forinden ønskede en Sammenkomst med Ministeriet.

Hauch kom nu til Stede, og de foreliggende Problemer blev nærmere drøftet. Hauch havde i et andet Værelse en personlig Samtale med *Scavenius*, og til denne Konference blev *Gunnar Larsen* tilkaldt. Efter Konferencens Slutning bekræftede Hauch over for Ministeriet, at han var villig til at danne Regering. Hans Udtalelser i Ministermødet blev mødt med fuld Tilslutning.

Hauch gentog sit Tilsagn i et Møde samme Aften med *Samarbejdsudvalget*, hvori ogsaa *Ministeriet* deltog.

Lørdag den 7. November Kl. 10.45 holdtes *Ministermøde.*

Scavenius gav her Meddelelse om, at han af *Best* under en Samtale Kl. 10 havde faaet den Besked, at Hauch ikke kunde godkendes som Statsminister. Da han var forberedt herpaa, havde han, før han gik til Mødet, bedt Buhl om at nævne andre Navne, og denne havde da peget paa Overborgmester *Viggo Christensen* og Departementschef *K. H. Kofoed.* Dem havde han anført over for Best, som imidlertid erklærede, at nu maatte Scavenius selv overtage Dannelsen af den nye Regering. Og Sagen hastede, den maatte ordnes i Dagens Løb.

Best havde afvist et Ønske fra Scavenius om, at Buhl kunde fortsætte som Fagminister; hans Afgang var at betragte som et Symbol. Man havde imidlertid intet imod Politikere i Regeringen, hvorved Samarbejdet med Rigsdagen kunde konstateres. Scavenius havde derpaa tilkendegivet, at Forudsætningen for ham maatte være, at de flest mulige af de hidtidige Ministre kunde fortsætte, og at der ikke skulde optages Nationalsocialister eller dem nærstaaende Personer i Regeringen.

Af Best var dog nævnt følgende Mænd, som vilde gøre et godt Indtryk: Proprietær C. O. Jørgensen, Knud Bach, Direktør Juncker og Professor Wanscher. Scavenius havde afvist dem alle som Medlemmer af Regeringen.

I Ministeriet tog man foreløbig Anstand paa den nu foreliggende Situation, medens Scavenius gennem Forhandling søgte at opnaa en nærmere Præcisering og Modificering af de tyske Krav til Regeringsdannelsen.

Kl. 15.30 holdtes nyt *Ministermøde.*

Scavenius meddelte her, at han nu fra Best havde modtaget følgende Meddelelse:

> »Af Hensyn til Udenrigsministeren og for at lette Sagens Gennemførelse vil den Befuldmægtigede strække sig saa vidt, at han vil nøjes med at kræve, at *Buhl, Fibiger* og *Alsing Andersen* udskiftes. I Stedet for de afgaaende Medlemmer af Regeringen ønskes Personligheder, der er venligt indstillede over for Samarbejdet med Tyskland, og det vil yderligere være ønskeligt, at der oprettes et særligt Socialministerium under Hr. *Laur. Hansen.* Hr. *Jørgen Jørgensen* maa flyttes til et andet Ministerium, dog ikke Kirkeministeriet.«

Der fandt derefter Drøftelser Sted mellem *de politiske Ministre* og mellem disse og *Samarbejdsudvalget.*

Stemningen var her overvejende for ikke uden videre at afvise en Ordning paa det nu foreliggende Grundlag, men man maatte tillægge det afgørende Betydning at faa Klarhed over følgende fire Spørgsmaal: 1) Hvorledes vilde Scavenius stille sig over for et eventuelt Krav om Tilslutning til 3-Magts Pagten, 2) Hvorledes vilde hans Stilling være over for Krav om en Jødelovgivning, 3) Hvilke upolitiske

Personer kunde der være Tale om at optage i Regeringen, 4) Hvorledes tænkte Scavenius sig Indholdet af Regeringens Tiltrædelseserklæring?

Kl. 17.45 holdtes atter *Ministermøde.*

Efter at Buhl havde forelagt de nævnte fire Spørgsmaal for *Scavenius*, gav denne Udtryk for, at han ikke vilde lade sig forhøre som en mistænkelig Person; Hauch var jo den foregaaende Dag bleven akcepteret, uden at man havde eksamineret ham. Over for Paamindelser om at forstaa Alvoren i de stillede Spørgsmaal erkendte han dog det rimelige i, at de politiske Ministre, der skulde fortsætte, fik nogen Klarhed over, hvad de gik ind til.

Om Regeringserklæringen udtalte han da, at den nødvendigvis maatte ligge paa Linie med hans Erklæring af 8. Juli 1940, og at den derfor maatte have en noget anden Farve end den Erklæring, der senest var afgivet af Ministeriet Buhl.

Tilslutning til 3-Magts Pagten vilde næppe blive aktuel, men noget saadant vilde han være imod.

Jødelovgivningen vilde han ligeledes være imod, hvorimod han var indstillet paa at holde igen over for Jøders Avancement, offentlige Optræden i Radioen o. l.

Hvad de upolitiske Ministre angik, havde han ikke Mulighed for at sige noget, da han jo ikke havde talt med nogen. Paa en Forespørgsel om, hvorvidt han tænkte sig Folk som Knutzen og Højberg Christensen, svarede han bekræftende.

I et paafølgende Møde mellem *Ministeriet* og *Samarbejdsudvalget* blev dette gjort bekendt med Udfaldet af Ministermødet. *Scavenius'* Udtalelser faldt sammen med de Svar, han havde givet i Ministermødet, idet han dog nu erklærede sig villig til inden det nye Ministeriums Dannelse at forelægge Personspørgsmaalene for et mindre Udvalg.

Efter dette Møde tog Buhl til Amalienborg for at orientere *Kronprinsregenten* om Situationen, og Partierne samledes til *Gruppemøder* for at klarlægge deres Stilling. I Socialdemokratiets Møde deltog Partiets Hovedbestyrelse og De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg.

Da Partimøderne var sluttet, holdtes der igen Møde i *Samarbejdsudvalget* sammen med *Ministrene.* Der blev her givet følgende Meddelelser om Partiernes Stilling:

Socialdemokratiet var villigt til at tiltræde en Løsning paa det nu tilvejebragte Grundlag, for saa vidt der kunde opnaas Enighed mellem de fem samarbejdende Partier.

Det radikale Venstre indtog samme Standpunkt.

Retsforbundet kunde ligeledes tiltræde.

Det konservative Folkepartis Møde var endt med en Afstemning, hvor et Flertal var gaaet imod Ordningen.

Venstre havde ikke foretaget nogen Afstemning, men den overvejende Indstilling var ogsaa her imod.

Buhl mindede nu om, at han allerede paa et tidligt Stadium af Forhandlingerne havde fremhævet, at ligesom Kongen stadig havde erklæret, at han vilde staa sammen med Rigsdagen, saaledes maatte ogsaa Rigsdagen, hvis det trak op til en Konflikt, der kunde bringe Kongemagten i Fare, træde i Forbindelse med Kronen, inden den endelige Afgørelse blev truffet; som Forholdene havde udviklet sig, maatte Tidspunktet være inde til en Konference mellem Kronprinsen og Partiformændene. Hertil blev der fra alle Sider givet Tilslutning.

Buhl blev igen modtaget af *Kronprinsen*, som blev underrettet om den kritiske Fase, hvori Sagen var indtraadt. Kronprinsen ansaa det for udelukket, at der kunde søges Forbindelse med Kongen ude paa Diakonissestiftelsen; Kongen havde faaet Sovemiddel og kunde ikke bebyrdes med Sagen paa denne Tid.

Under Samtalen fremsatte *Buhl* sit Syn paa Situationen. Brodden var taget af de tyske Krav; Nægtelsen af at godkende den Mand som Statsminister, der for Tyskland stod som den sikreste Garant for den Holdning, Danmark hidtil havde indtaget, vilde uden Tvivl fremkalde den stærkeste Reaktion; man burde under de givne Forhold ikke tage et Brud, men søge Løsningen med Scavenius som Statsminister gennemført.

Kronprinsen var ogsaa af den Opfattelse, at en Ordning burde tilvejebringes paa det foreliggende Grundlag under Forudsætning af, at det kunde ske med Til-

slutning af alle de samarbejdende Partier, og han var overbevist om, at Kongen vilde være af samme Mening. Kronprinsen delte den Betragtning, at der, saafremt den foreslaaede Løsning glippede, ikke kunde være Tale om Dannelse af et Ministerium uden om Rigsdagen; eventuelle Forsøg herpaa skulde afvises, uanset hvilke Konsekvenser dette maatte medføre.

Kronprinsen var rede til at modtage *Partiformændene*, og der blev sendt Bud efter disse. Regeringspartiernes Formænd i begge Ting kom da til Stede (Dr. Munch mødte i Stedet for den radikale Partiformand i Landstinget).

Konferencen, hvori ogsaa Buhl deltog, begyndte med, at *Kronprinsen* holdt en Tale, som gjorde et stærkt Indtryk paa alle Deltagerne. Han fremhævede Situationens store Alvor og Nødvendigheden af at vise Sammenhold. Kongen var stadig holdt underrettet om Hovedtrækkene i Sagens Forløb indtil da, og Kronprinsen vidste, at han her talte i sin Faders Aand. Ogsaa Rigsdagen havde sit store Ansvar, og det stod til den at naa til Enighed om en Løsning. Blev den Ordning, der nu var Mulighed for at opnaa, ikke gennemført, kunde det betyde Fjernelse af hele vort Forfatningssystem, saavel Rigsdag som Kongemagt. Derfor burde Partierne samles om det Forslag, som forelaa.

H. P. Hansen tilraadede en Løsning paa det foreliggende Grundlag. *Elgaard* gav Udtryk for Venstres Betænkeligheder. Han vilde nu gøre sit Parti bekendt med Kronprinsens Stilling, som Partiet sikkert vilde lægge megen Vægt paa. *Bjørn Kraft* udtalte sig stærkest mod Ordningen; det nye Ministerium vilde møde stor Uvilje i Befolkningen, og urolige Tilstande vilde blive Følgen deraf. *Dr. Munch* tilraadede at tiltræde, en Afvisning vilde udsætte os for at komme ud i norske Tilstande. Han pegede tillige paa den Fare, som et Brud kunde medføre for en Indlemmelse af Sønderjylland i Tyskland.

Kronprinsen opfordrede paa ny til at søge Enighed tilvejebragt, saa at Konflikten kunde undgaas. Han var vis paa, at hans Fader vilde tillægge det den allerstørste Betydning, at Sammenholdet mellem Partierne opretholdtes. *Kraft* tog atter Afstand og henviste til, at der for de andre Partier var Mulighed for at danne en parlamentarisk Regering til Ordningens Gennemførelse. *Dr. Munch* bemærkede hertil, at kun en Regering støttet af alle de store Partier vilde kunne holde Ro i Landet.

Konferencen sluttede med, at *Kronprinsen* endnu en Gang stærkt manede til Enighed mellem Partierne om en rolig Løsning af Sagen.

Efter Partiformændenes Tilbagekomst holdtes nye *Gruppemøder* i Venstre og Det konservative Folkeparti.

Søndag Morgen ved 1-Tiden forelaa fra begge Partier Meddelelse om, at ogsaa de havde tiltraadt Ordningen.

Mandag Morgen samledes *Buhl, Bording, Brorsen, Halfdan Hendriksen* og *Jørgen Jørgensen* med *Scavenius* i Statsministeriet til Drøftelse af Sammensætningen af det nye Ministerium. Der var her Enighed om, at Scavenius skulde søge at bevæge *Knud Kristensen* til at opgive sin Vægring ved at fortsætte som Indenrigsminister. Han havde erklæret sig villig til at blive i et Ministerium Hauch, men i den Samtale, Scavenius nu havde med ham, fastholdt han sin Udtræden.

Der blev uden Vanskelighed opnaaet Enighed om Ministeriets Sammensætning, og der blev ikke fra tysk Side gjort Indvendinger mod nogen af de nye Ministre.

88.

Memorandum af fhv. Minister Gunnar Larsen vedrørende Samtale med Minister Renthe-Fink den 10. Juli 1942.

Da jeg var inviteret til Frokost hos Minister Renthe-Fink Fredag den 10. Juli Kl. 13, henvendte jeg mig til Udenrigsministeren for at høre, om der var noget Spørgsmaal, det var ønskeligt at ventilere uofficielt. Udenrigsministeren gjorde mig opmærksom paa Spørgsmaalet om Besættelsen af Finansministerposten med Folketingsmand Alsing Andersen, idet Udenrigsministeren mente, at denne Sag vilde volde Vanskeligheder.

Da jeg indfandt mig paa Kastelsvej Kl. 13, var Minister Renthe-Fink endnu ikke kommet; han kom 5 Minutter senere og meddelte, at Statsraad Blohm var blevet forsinket af sine Forhandlinger, saaledes at Frokosten maatte udsættes til Kl. 13½. Jeg havde derfor rigelig Tid med Minister Renthe-Fink inden Frokosten, og da Vejret var godt, satte vi os ud i Haven.

Minister Renthe-Fink begyndte straks at beklage sig stærkt over, at man havde ladet Departementschef Cohn holde et Foredrag i Radioen nogle Dage før over et iøvrigt ganske uskyldigt Emne; han paapegede stærkt, at han hele Tiden havde advaret stærkt mod at foretage Forfremmelser af Jøder til offentlige Stillinger og mod at lade Jøder optræde i Radioen, da disse to Punkter var de allerømmeste. I Henhold til de Samtaler, han tidligere havde haft med Direktør Sthyr og med mig, gjorde han sig de allerstørste Anstrengelser for at undgaa at faa Jødespørgsmaalet provokeret frem, fordi han var klar over de overordentlig store Vanskeligheder et saadant Spørgsmaals Optræden paa Arenaen vilde forvolde i politisk Henseende, men han fandt da, at det var ganske urimeligt, at man lod Departementschef Cohn optræde i Radioen, saa meget mere som vi fra hans tidligere Udtalelser vidste, at netop Jøders Optræden i Radioen og Jøders Forfremmelser var de Punkter, der blev lagt særligt Mærke til i Berlin; det blev jo særlig galt, naar det drejede sig om en Mand ved Navn Cohn, som oven i Købet indtog en Departementschefstilling. Minister Renthe-Fink erindrede om, at han tidligere havde sagt, at saadanne Tilfælde straks blev rapporteret til Berlin af de forskellige danske national-socialistiske Grupper; han vilde da blive afæsket en Erklæring, og der kom et nyt Aktstykke ind i Pakken i Berlin om Jødespørgsmaalet i Danmark. Minister Renthe-Fink udtalte, at hvis det var os saa meget om at gøre ikke at faa Jødespørgsmaalet rejst, saa maatte vi undgaa Ting som dette Foredrag, der fra tysk Side uvægerligt vilde blive udlagt som en Provokation, og dette vilde jo ikke have været vanskeligt, da Foredraget lige saa godt kunde have været holdt af en af de andre Embedsmænd i Statistisk Departement.

I Tilslutning til Tilfældet Cohn udtalte Minister Renthe-Fink, at han ikke forstod, at Jøderne i Danmark ikke holdt sig musestille; derigennem vilde man jo bedst undgaa, at Spørgsmaalet blev rejst — ogsaa paa længere Sigt. Minister Renthe-Fink bemærkede yderligere, at han ikke forstod, at de Jøder i Danmark, der havde haft Mulighed derfor, ikke for deres egen Skyld havde absenteret sig for længe siden.

Jeg lovede at lade Tilfældet Cohn gaa videre til de rette Instanser.

Herefter kom vi ind paa mere almindelige Samtaleemner, hvorefter jeg ad Omveje fik drejet Samtalen ind paa Finansministerspørgsmaalet.

Minister Renthe-Fink udtalte her, at han af de fremkomne Avismeddelelser forstod, at det skulde være Alsing Andersen. Han bemærkede, at dette jo ikke var stemmende med de fra tysk Side udtalte Ønsker om en mere saglig Besættelse af Ministerposterne, da han ikke mente, at Alsing Andersen kunde siges at være særlig sagligt kvalificeret til at blive Finansminister; han var paa dette Punkt noget spydig. Iøvrigt udtalte Minister Renthe-Fink, at det undrede ham, at de Konservative havde kunnet akceptere Alsing Andersen.

Jeg svarede herpaa, at saadan som jeg forstod Ordningen, saa var de enkelte Partier nogenlunde suveræne ved Besættelsen af deres Ministerposter, og uanset om de Konservative kunde billige Alsing Andersen eller ej, mente jeg derfor ikke, at de officielt vilde blande sig synderligt i Spørgsmaalet. Iøvrigt udtalte jeg, at jeg selv ansaa det for særdeles hensigtsmæssigt, at Alsing Andersen kom ind i Regeringen, fordi det vilde styrke Regeringen i socialdemokratiske Kredse og derved medvirke til Opretholdelse af en rolig og besindig Udvikling, idet man jo maatte være klar over, at de nuværende socialdemokratiske Repræsentanter i Regeringen ikke stod saa stærkt over for den socialdemokratiske Rigsdagsgruppe efter Staunings Død; samtidig gjorde jeg opmærksom paa, at Alsing Andersen jo Gang paa Gang havde angrebet Versaillestraktatens Bestemmelser.

Minister Renthe-Fink gjorde gældende, at han ikke rigtig forstod, at Alsing Andersen kunde styrke Regeringens Stilling saa meget, da han jo ikke var rigtig Arbejder- og Fagforenings-Socialdemokrat, men snarere Akademiker.

Jeg svarede herpaa, at jeg ikke mente, dette var rigtigt; for det første var Alsing Andersen Socialdemokrat i anden Generation, og for det andet havde han efter min Mening en stor Styrke og Popularitet inden for Partiet, medens man inden for Partiet i højere Grad betragtede Statsministeren som akademisk Socialdemokrat. Ligeledes var Arbejds- og Socialministeren maaske ikke saa populær inden for Fagforeningskredse, fordi han havde taget saa kraftigt fat paa forskellige Problemer i Sociallovgivningen og Arbejdsløsheden paa en Maade, der ikke var helt i Overensstemmelse med socialdemokratiske Ønsker, og Landbrugsministeren var maaske heller ikke slet saa populær som tidligere, blandt andet paa Grund af Stigningerne i Landbrugspriserne, hvorimod Alsing Andersen absolut var populær og nød stor Tillid inden for vide Kredse af det socialdemokratiske Parti.

Minister Renthe-Fink udtalte, at det stadig undrede ham, at Alsing Andersen kunde være saa stor en Støtte, men man var jo fra tysk Side i høj Grad interesseret i en rolig og besindig Udvikling.

Jeg holdt i den videre Samtale noget fast ved Emnet for at være sikker paa, at der ikke var Tale om nogen Misforstaaelse, og Slutresultatet blev, at jeg maatte faa det Indtryk, at selv om man fra tysk Side ingenlunde saa med Begejstring paa Alsing Andersens Kandidatur, saa vilde man dog ikke gøre nogen Indvendinger.

Det undrede mig iøvrigt, at Minister Renthe-Fink ikke udtalte sig skarpere om Alsing Andersen, end Tilfældet var, da jeg efter tidligere Samtaler maatte formode, at han vilde have gaaet stærkere paa. Jeg er derfor af den Opfattelse, at han maa have faaet nye Instrukser gaaende ud paa saa lidt Indblanding i den Slags Forhold i Øjeblikket som muligt; først og fremmest ønskedes en rolig Udvikling.

Under en senere Del af Sammenkomsten, hvorunder Statsraad Blohm, Ministerialrat Ebner og Fregattenkapitän Forstmann var til Stede, fremkom der intet af særlig Interesse. Samtalen drejede sig hovedsagelig om det tyske Skibsbygningsprogram.

København, den 14. Juli 1942.

Uddrag af Dagbogsnotater for Torsdag den 16. Juli 1942.

.....

Kl. 16 Ministermøde. Mødet var indkaldt for at Statsministeren kunde meddele, at Kongen om Formiddagen havde udnævnt Alsing Andersen til Finansminister. Statsministeren redegjorde kort for de Forhandlinger, der havde været ført, navnlig med Scavenius, og udtalte i denne Forbindelse sin Paaskønnelse af den Indsats, som Scavenius og jeg havde gjort over for den tyske Gesandt. Det var en pæn og ganske uforbeholden Paaskønnelse, han udtalte. Det var helt mærkeligt for en Gangs Skyld fra den Side at faa Tak for det, der udrettes paa disse Felter. Iøvrigt berettede Scavenius om sin Samtale med Minister Renthe-Fink under Middagsselskabet Dagen før, som refereret ovenfor. Man var fra alle Sider klar over, at man ikke paa nogen Maade fra tysk Side havde faaet Velsignelse til Alsing Andersen, men kun det, at man fandt sig i det.

.....

89.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.

København, den 19. August 1947.

Hr. Minister Nils Svenningsen, K., Dm., Det danske Gesandtskab, Valhallavägen 70, Stockholm.

Ved Skrivelse af 23. August 1945 fremsendte Udenrigsministeriet til den parlamentariske Kommission en af Dem udarbejdet Redegørelse med 23 Bilag angaaende den dansk-tyske Krise September—November 1942.

Under Henvisning til følgende i et af de nævnte Bilag, et af Dem den 10. November 1942 affattet Referat af et Møde den 6. November 1942 Kl. 11.30 med Præsident Kanstein, forekommende Passus:

»Handelsminister Halfdan Hendriksen havde ikke været tilfredsstillende »in seinen Verhalten« og ved Behandlingen af visse Spørgsmaal. Som eventuel konservativ Kandidat nævnte Kanstein Pastor Amby. Han kendte ikke Pastoren nærmere og kunde derfor ikke ligefrem bringe ham i Forslag, men han vilde dog nævne ham, da Tyskerne havde ham »in sympatische Erinnerung« og vidste, at han ikke var indstillet mod Tyskland. Hr. Kanstein betonede paany, at det konservative Parti som saadant ikke skulde rammes.«,

beder Kommissionen Hr. Ministeren oplyse, hvorvidt det fra tysk Side under Forhandlingen nærmere uddybedes eller begrundedes, hvorfor man fra nævnte Side fremdrog Hr. Pastor Ambys Navn.

Holm.

Erik Jacobsen.

90.

KGL. DANSK GESANDTSKAB

Stockholm, den 4. September 1947.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, København.

I Besvarelse af Kommissionens Skrivelse af 19. f. M. angaaende en Samtale, Undertegnede den 6. September 1942 havde med den tyske Præsident Kanstein om Regeringsdannelsen i November 1942, tillader jeg mig herved at oplyse, at det under den paagældende Samtale fra Hr. Kansteins Side ikke nærmere blev uddybet eller begrundet, hvorfor Pastor Ambys Navn blev fremdraget i denne Forbindelse. Det var mit Indtryk, at Hr. Kanstein personlig ikke havde noget Kendskab til Pastor Amby, og det er mig ikke bekendt, hvad han sigtede til med Bemærkningen om, at Tyskerne havde Pastoren »i sympatisk Erindring«.

Jeg beklager, at Besvarelsen af Kommissionens ovennævnte Skrivelse er blevet forsinket. Det skyldes Bortrejse fra Stockholm.

Med Ærbødighed

sign. **Nils Svenningsen,**
Kgl. dansk Gesandt.

91.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 23. August 1945.

Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henvisning til Punkt 6 i Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945 fremsender man hoslagt en af Direktøren for Udenrigsministeriet udarbejdet Redegørelse med 23 Bilag angaaende den dansk-tyske Krise September—November 1942, hvilken Redegørelse indeholder Oplysninger om de nærmere Omstændigheder i Forbindelse med Tysklands Hjemkaldelse af Gesandt von Renthe-Fink og Hjemsendelsen af Gesandt Mohr fra Berlin i Slutningen af September 1942.

J. Christmas Møller.

Dansk-Tysk Krise September-November 1942.

Fremstilling.

Baggrunden.

Vil man søge at danne sig et Billede af Baggrunden for den politiske Krise, der den 29. September 1942 indtraadte i Forholdet mellem Danmark og Tyskland, maa man i Virkeligheden gaa helt tilbage til Hr. Christmas Møllers hemmelige Afrejse til England i April samme Aar. Dette var en Begivenhed, som i højeste Grad havde foruroliget ikke blot den herværende tyske Gesandt, men ogsaa Ledelsen af Auswärtiges Amt i Berlin. Den havde givet Anledning til, at den tyske Regering — som Statssekretær Weizsäcker i Auswärtiges Amt den 22. Maj 1942 udtrykte sig overfor den danske Gesandt i Berlin — »havde taget Forholdet til Danmark op til en Art Revision«. Den havde vakt en Tvivl hos den tyske Regering med Hensyn til Oprigtigheden af den danske Politik under Besættelsen. — Den nævnte Dag blev Minister Mohr kaldt op til Statssekretær von Weizsäcker, der gjorde ham bekendt med, at den tyske Gesandt i København var blevet beordret til at gøre en Démarche i denne Sag overfor den danske Statsminister og den danske Udenrigsminister. Statssekretæren gav overfor Minister Mohr Udtryk for sin Bekymring for »Incidenter som Tilfældet Christmas Møller, der let kunde medføre Forholdsregler, der følte som Indskrænkning i Danmarks Suverænitet«. Endvidere talte Statssekretæren med Bekymring om den Tendens, han mente at have sporet i forskellige danske politiske Udtalelser til at stimulere Troen paa, at »Ophør af den tyske Besættelse automatisk vilde medføre en længselsfuldt ventet Tilbagevenden til det gamle Europa«. Minister Mohrs Indberetning af 22. Maj 1942 om denne Samtale vedlægges som Bilag 1.

Ved sin Henvendelse til Statsministeren og Udenrigsministeren den 26. Maj 1942 fremsatte den tyske Gesandt de Synspunkter, der i Berlin var blevet gjort gældende overfor Minister Mohr, og fremhævede stærkt Nødvendigheden af, »at der nu fra dansk Side bliver levet op til den ved Statsministerskiftet udsendte Regeringserklæring.« I den følgende Tid viste man fra det tyske Gesandtskabs Side en paafaldende Interesse for Udtalelser, der fremsattes af danske offentlige Personligheder. I flere Tilfælde klagede man saaledes over, at paatænkte Radiotaler, (hvortil Manuskripterne efter Reglerne paa Forhaand skulde indleveres til Censur), ikke havde et tilstrækkeligt »positivt« Indhold.

Der herskede hele Sommeren 1942 hos de tyske Myndigheder stor Utilfredshed med Hensyn til Forholdenes Udvikling i Danmark, en Utilfredshed, der voksede efterhaanden som Hr. Christmas Møllers Taler fra London mere og mere afslørede den virkelige danske Indstilling. Baade i Berlin overfor Minister Mohr og i København overfor Udenrigsministeriet blev man ved med at klage over Hr. Christmas Møllers Virksomhed. Nogle uopklarede Sabotagebrande i Juli Maaned, (der vistnok iøvrigt for en Del viste sig at være paasat af danske Nazister som Provokation), gav Anledning til nye Besværinger fra tysk Side, og man begyndte nu at slaa paa Nødvendigheden af Indførelse af tysk Jurisdiktion i Danmark for visse Handlinger mod tyske Interesser.

Et andet Forhold, der ogsaa bidrog meget til den tyske Utilfredshed, var den danske Regerings Holdning overfor Kommunismen. Man bebrejdede Regeringen, at den »betragtede Tilslutningen til Antikominternpagten som en tom Formalitet« og overhovedet intet gjorde for effektivt at bekæmpe Kommunismen. Det kunde kun skyldes manglende god Villie hos Politiet, naar Aksel Larsen stadig var paa fri Fod! Det var navnlig Værnemagten, der var nervøs for den tiltagende

Sabotage, og Udenrigsminister von Ribbentrop, der interesserede sig for Bekæmpelsen af Kommunismen. Det i tyske Øjne daarlige Resultat paa begge Omraader tilskrev man Politiets manglende Effektivitet.

Den 10. August 1942, paa hvilket Tidspunkt Udenrigsminister Scavenius var bortrejst fra København for nogle faa Dage, rettede Gesandt von Renthe-Fink i Udenrigsministerens Fraværelse en Henvendelse til Udenrigsministeriets Direktør for at »henlede den danske Regerings Opmærksomhed paa Nødvendigheden af, at der paa forskellige Omraader blev taget mere energisk fat til Bekæmpelse af de Kræfter, der her i Landet modarbejder Tyskland«. Gesandten fremholdt ved denne Lejlighed Nødvendigheden af Dødsstraf for Spioner, Sabotører og Faldskærmsagenter, enten saaledes at Dødsstraffen indførtes ved dansk Lovgivning eller saaledes, at de paagældende Sager henvistes til tysk Krigsret. Endvidere beklagede han sig over den kommunistiske Virksomhed, og endelig talte han om den Usikkerhed, der efter hans Mening var opstaaet i Befolkningen om, hvorvidt Regeringen mente det alvorligt med sin Politik, eller om den kun drev Opportunitetspolitik. Gesandten undlod heller ikke paany at komme ind paa Sagen om Hr. Christmas Møllers Afrejse og Politiets manglende Evne til at finde Hr. Aksel Larsen. Direktørens Referat af Gesandt Renthe-Finks Henvendelse vedlægges som Bilag 2. De Betragtninger, Gesandten havde fremført overfor Direktøren, uddybede han nogle Dage senere overfor Udenrigsministeren. Stillet overfor det tyske Krav om Dødsstraf og Truselen om tysk Jurisdiktion her i Landet fandt Regeringen det rigtigt at gøre en afværgende Gestus i Form af en Advarsel til Befolkningen, og Resultatet af forskellige Drøftelser og Overvejelser af Situationen blev da, at Statsministeren den 2. September 1942 holdt en Tale i Radioen, hvori han advarede mod Sabotage under Paapegen af de Konsekvenser, en Fortsættelse deraf vilde kunne faa.

Det tyske Udenrigsministeriums Interesse for en rolig Udvikling af Forholdene i Danmark var utvivlsomt ægte. Medens de andre af Tyskland besatte Lande sorterede under Himmler, henhørte Danmark under Auswärtiges Amts Ressort, og det var for v. Ribbentrop en Prestigesag, at Himmler ikke »tog Danmark fra ham«. Bekymringen for, at noget saadant kunde ske, prægede de Samtaler, der fandt Sted med tyske Embedsmænd her og i Berlin, og Gang paa Gang blev det af disse Embedsmænd understreget, at der ikke skulde meget til for, at »andre« blev bestemmende i Forholdet Danmark-Tyskland — »enhver alvorlig Sabotagehandling kunde medføre en Katastrofe«, hævdede det tyske Udenrigsministeriums Repræsentanter.

Omkring 1. September 1942 gav Gesandt v. Renthe-Fink Udtryk for megen Pessimisme. »Stemningen i Danmark var saa slet som ingensinde før«, skrev han til sin Hustru, der opholdt sig i Berlin, og som refererede denne Udtalelse for Minister Mohr. Renthe-Finks ventede ikke at have lang Tid tilbage i København.

Saaledes var Situationen ved Begyndelsen af den Maaned, der bragte det indtil da største Skred i det dansk-tyske Forhold efter 9. April 1940. Men inden dette Skred fandt Sted paa Maanedens næstsidste Dag, skulde der ske Ting, som yderligere belastede den i Forvejen anspændte Situation. »Frikorps Danmark« kom ind i Billedet som en urovækkende Faktor. Dette Korps havde allerede tidligere virket forstyrrende ind paa Bestræbelserne for at opretholde Ro og Orden og foraarsaget Regeringen Bryderier, men de virkelig store Vanskeligheder viste sig først nu, da Korpset efter en Tid lang at have gjort Fronttjeneste i samlet Trop optraadte paa Skuepladsen herhjemme.

Den 8. September kom Korpset hjem paa Orlov, og de følgende seks-syv Uger var derefter præget af en Række mer eller mindre voldsomme Episoder i Forbindelse med Korpsets Tilstedeværelse. Af Tyskerne og de danske Nazister blev der arrangeret stor Modtagelse paa Banegaarden i København, hvorefter Frikorpset med Musik og Faner marcherede gennem Byens Hovedgader. Dette var i sig selv en kraftig Provokation af Befolkningen, der i Forvejen var fjendtligt indstillet overfor Frikorpset, og som blev yderligere udæsket ved den Brutalitet og Hensynsløshed, de enkelte Frivillige under Orlovsopholdet her udviste saavel overfor Civilpersoner som overfor danske Polititjenestemænd. I en Række Tilfælde tiltog Frikorpsmedlemmer sig Politimyndighed og skred ind mod Befolkningen under Anvendelse af Vold eller Trusler om Vold. Der forekom i de Uger, Frikorpset til-

bragte i Danmark, mangfoldige Sammenstød og Overfald, og det tør siges, at Skylden herfor i det langt overvejende Antal Tilfælde laa hos Frikorpsets Medlemmer, der direkte søgte Anledning til at yppe Kiv og tilsigtede at terrorisere sagesløse danske Borgere.

Det sidste halve Aar inden Frikorpsets Orlovsophold i Danmark havde de danske Nazister ved adskillige Lejligheder ladet sig forlyde med, at Korpset skulde trækkes hjem til Danmark for at være til Raadighed for Frits Clausen med Henblik paa D.N.S.A.P.'s Magtovertagelse, og Udtalelser i samme Retning af ledende danske Nazister forekom ogsaa paa Agitationsmøder under Orlovsopholdet. Der herskede derfor helt naturligt i Befolkningen den Opfattelse, at Frikorpsets Hjemkomst paa Orlov i samlet Trop stod i Forbindelse med nazistiske Planer om et politisk Systemskifte her i Landet.

Virkningen af Frikorpsets raa og brutale Optræden maatte ikke mindst paa denne Baggrund blive, at der hurtigt indtraadte en Skærpelse af Befolkningens fjendtlige Stemning overfor Tyskerne, der jo bar Ansvaret for Korpsets Tilstedeværelse i Landet, og det var endvidere kun naturligt, at der i mange Tilfælde af danske Borgere blev øvet Retorsion overfor de Frivillige.

Af nogen Betydning for Stemningen her i Landet overfor Tyskerne paa dette Tidspunkt var formentlig ogsaa den Kendsgerning, at det var blevet almindelig bekendt, at den tyske Regering havde stillet Krav om Bevæbning af danske Handelsskibe i Nordsøfarten. Denne Sag, som det vil være naturligt her at omtale, var fra tysk Side blevet rejst allerede i September 1941, men det var lykkedes den danske Regering at behandle den henholdende, uden at de tyske Myndigheder satte den paa Spidsen. Faktisk fik man elleve Maaneder til at gaa med Forhandlinger, hvorunder man udfra en Række forskellige Synspunkter med Held argumenterede mod det tyske Krav. I Slutningen af Juli 1942 blev Sagen imidlertid af det tyske Gesandtskab i København paany taget op overfor Udenrigsministeriet, idet der nu var indtraadt den Situation, at Kravet om Bevæbning fra tysk militær Side var blevet fremsat i et konkret Tilfælde, nemlig overfor Kaptajnerne paa tre danske Skibe, der laa i Rotterdam, hvor de havde indtaget Kullast til Danmark. Kaptajnerne havde nægtet at gaa med til Bevæbning af Skibene uden Ordre fra den danske Regering, og det tyske Gesandtskab henvendte sig derfor nu — den 31. Juli 1942 — til Udenrigsministeriet for at udvirke, at saadan Ordre blev givet. Gesandtskabet erklærede, at dette var nødvendigt, og at Resultatet af et afslaaende dansk Svar maatte forventes at blive, at Skibene fik Ordre til i Rotterdam at udlosse den indtagne Kullast. Resultatet af interne danske Overvejelser og Forhandlinger blev en Beslutning om, at man ikke burde bøje sig. Syv Uger gik, uden at der skete noget, men den 18. September 1942 blev den kgl. Gesandt i Berlin pludseligt kaldt op i Auswärtiges Amt, hvor det af en højtstaaende Embedsmand (Ambassadør Ritter) blev ham betydet, at Sagen om Bevæbning af Skibene var »kommet i en Fase, som Værnemagten hverken kunde eller vilde tolerere«. Ambassadøren fremhævede, at det vilde faa »meget alvorlige Konsekvenser«, dersom Sagen ikke blev ordnet. I Stedet for »at sætte Sagen paa Spidsen overfor den danske Regering i København« vilde Auswärtiges Amt imidlertid foretrække at bruge den danske Gesandt i Berlin som Mellemled. Minister Mohr opfordredes derfor af Ambassadør Ritter til at rejse til København for at søge hidført en Løsning.

Minister Mohr ankom til København den 25. September om Aftenen. Dagen derpaa deltog han i et Ministermøde, hvor han paa Grundlag af sin Samtale med Ambassadør Ritter nærmere uddybede de Perspektiver, Ambassadøren havde oprullet: Rekvisitionering af de paagældende danske Skibe til Anvendelse i tysk Interesse og Ophør af Kultilførslerne fra Rotterdam til Danmark. Forhandlingerne med Minister Mohr afsluttedes paa et Ministermøde den 28. September Kl. 20.30, hvor det vedtoges, at Gesandten den næste Dag skulde flyve til Berlin og straks genoptage Forhandlingerne paa Basis af det som Bilag 3 vedlagte Forhandlingsgrundlag. Dette gaar ud paa, at man fra dansk Side under Fastholden af sine Betænkeligheder ved Bevæbning af danske Skibe foreslaar Overdragelse til Tyskland (med Ret og Pligt til Tilbageførelse til de danske Rederier efter Krigen) af et vist Antal Skibe til Benyttelse i Kulfarten fra Rotterdam til Danmark.

Minister Mohr afrejste med Flyvemaskine til Berlin den 29. September 1942, men kom ikke til at fortsætte Forhandlingerne om denne Sag*), idet der samme Dag indtraf en Begivenhed, som rystede de politiske Relationer mellem Danmark og Tyskland og for ca. 2½ Maaned satte den danske Gesandt i Berlin ud af Spillet. Det var den Démarche, Gesandt von Renthe-Fink efter Ordre gjorde overfor Udenrigsminister Scavenius for at give Udtryk for Rigskansler Hitlers Fornærmelse over et Telegram fra Hans Majestæt Kongen.

At Sagen om Bevæbning af danske Handelsskibe skulde have været af nogen selvstændig Betydning i Forbindelse med »Telegramkrisen«s Indtræden og dens Forløb, er usandsynligt, men den har dog sikkert bidraget til at forøge den tyske Regerings Irritation over den tiltagende Modstand og Antityskhed, som de herværende tyske Repræsentanter Dag for Dag maatte spore, og den hører forsaavidt med i Billedet af Baggrunden for »Telegramkrisen«.

Den 26. September 1942 modtog Kongen fra Rigskansler Hitler et saalydende Telegram: »Euer Majestät übermittle ich zum Geburtstag meine aufrichtigen Glückwünsche«. Kongens samme Dag afsendte Svartelegram til Rigskansleren havde følgende Ordlyd: »Spreche meinen besten Dank aus«.

Om de nærmere Omstændigheder i Forbindelse med dette Svartelegrams Forelæggelse for Rigskansler Hitler, om dennes Reaktion, om Baggrunden og om Krisens Forløb paa tysk Side har Minister Mohr paa Grundlag af, hvad han fra forskellige Kilder har erfaret i Berlin, gjort et Notat, der vedlægges som Bilag 4.

Krisen.

Den 29. September 1942 Kl. 11 indfandt Gesandt von Renthe-Fink sig hos Udenrigsminister Scavenius i Udenrigsministeriet og oplæste for ham et Telegram, han havde modtaget fra sin Regering. Udenrigsministeren lod sin Sekretær nedskrive Ordlyden af dette Telegram, Bilag 5. En Oversættelse til Dansk vedlægges som Bilag 6. Telegrammet konkluderer i følgende: »Føreren har anordnet, at den tyske Gesandt i København straks tilbagekaldes, og at den danske Gesandt i Berlin ligeledes forlader sin Post«. Den tyske Gesandt Hr. von Renthe-Fink maatte omgaaende forlade København; han naaede end ikke at aflægge Afskedsbesøg i Udenrigsministeriet. Paa det Tidspunkt, Démarchen fandt Sted, opholdt Minister Mohr sig i Kastrup Lufthavn, idet Afgangen af Maskinen til Berlin var blevet forsinket. Uden at have Kendskab til det passerede fløj han senere paa Dagen til Berlin.

Omtrent samtidig med Hr. von Renthe-Finks Henvendelse til Udenrigsministeren blev den danske Chargé d'Affaires i Berlin, Hr. Steensen-Leth, kaldt op til Statssekretæren i Auswärtiges Amt og af ham informeret om det Skridt, den tyske Gesandt i København var blevet beordret at tage. Samtidig overbragte Statssekretæren Hr. Steensen-Leth Rigskanslerens Anmodning til Minister Mohr om snarest at forlade Berlin, en Anmodning, hvormed Ministeren blev gjort bekendt, da han Kl. 16.45 ankom til Berlin. Hr. Steensen-Leths Referat om disse Begivenheder vedlægges som Bilag 7.

De Overvejelser og Drøftelser, Hr. von Renthe-Finks Henvendelse til Udenrigsministeren gav Anledning til med Kongen og indenfor Regeringen, førte til, at der samme Dag Kl. 19.15 telefonisk til Minister Mohr, Berlin, blev afgivet en Instruktion gaaende ud paa, at Gesandten ved personlig Henvendelse til Statssekretæren i Auswärtiges Amt mundtligt skulde overbringe denne et Budskab, Bilag 8, hvis Ordlyd i en formløs Optegnelse skulde afleveres til Statssekretæren. I dette Budskab meddeltes Kongens Ønske om, at Kronprinsen til Sagens Klaring »kunde faa Lejlighed til snarest at blive modtaget af Rigskansleren for overfor denne paa Kongens Vegne at give Udtryk for den uforanderlige venskabelige Indstilling overfor det stortyske Rige og dets Overhoved, som Kongen i behagelig Erindring om tidligere personlige Besøg hos Rigskansleren stadig har, samt Haabet om et nært og tillidsfuldt Samarbejde mellem Danmark og Tyskland i det kommende nye Europa«.

Da den danske Gesandt i Berlin af den tyske Regering var afskaaret fra officielle Relationer til Auswärtiges Amt, blev det danske Svar overbragt Stats-

*) Kravet om Bevæbning af danske Handelsskibe blev aldrig gennemført.

sekretær Baron von Weizsäcker af Legationsraad Steensen-Leth. Dette skete den 30. September Kl. 10.40. Ved samme Lejlighed meddelte Statssekretæren, at Minister Mohr maatte forlade Berlin endnu samme Dag. Man havde reserveret Plads til ham i Flyvemaskinen, der afgik til København om Eftermiddagen. Hr. SteensenLeths Notat om Mødet med Baron von Weizsäcker vedlægges som Bilag 9 og den tyske Tekst til det afgivne Svar som Bilag 10.

I Forbindelse med Begivenhederne omkring 29. September fandt der et Personskifte Sted paa Posten som Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark. Fra General der Infanterie Lüdke, der siden Sommeren 1940 havde beklædt denne Post, modtog Udenrigsministeren den 2. Oktober 1942 en Skrivelse af følgende Ordlyd:

»In Auswirkung der jüngsten Ereignisse hat der Oberste Befehlshaber der deutschen Wehrmacht mich als »Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark« mit sofortiger Wirkung abberufen.

Meine Amtsgeschäfte übergebe ich an den General der Infanterie von Hanneken.

Ich beehre mich, Euer Exzellenz, hiervon in Kenntnis zu setzen.«*)

Dagen derpaa indløb fra General der Infanterie von Hanneken en saalydende Skrivelse:

»Vom Führer zum Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark ernannt, melde ich hiermit die Uebernahme meiner Dienstgeschäfte.«*)

Dette Personskifte blev ensbetydende med en ny og skarpere Kurs særlig overfor den danske Hær. General von Hanneken iværksatte straks en Række indgribende Foranstaltninger, hvoraf den mest følelige formentlig var, at dansk Militær blev fordrevet fra Jylland. Generalen tilstræbte utvivlsomt overfor Berlin at skabe sig en Position, inden Spørgsmaalet om den fortsatte diplomatiske Repræsentation de to Lande imellem maatte være ordnet.

I Tiden fra det danske Svars Afgivelse i Berlin den 30. September til Udenrigsministeren den 30. Oktober blev indbudt til Konference i Berlin, altsaa en hel Maaned, hørtes intet fra officiel tysk Side om den opstaaede Situation, og fra dansk Side forholdt man sig afventende, uanset de Tilskyndelser, der af uofficielle Kredse blev givet Udenrigsministeren til selv at tage et Initiativ. Paa forskellig Maade fik man efterhaanden Bekræftelse paa, at den danske Befolknings Holdning overfor Frikorps Danmark samt Sabotagen var de vigtigste af de dybereliggende Aarsager til det drastiske Skridt, den tyske Regering havde taget. Saaledes henviste f. Eks. den tyske Generalstabschef i København under en Samtale den 6. Oktober 1942 med den danske Forbindelsesofficer blandt andet til disse to Ting. Medens Forbindelsesofficeren havde det Indtryk, at det navnlig var Sabotagen, der var Aarsag til den tyske Regerings voldsomme Reaktion, fremhævedes paa en Pressekonference i Auswärtiges Amt samme Dag særlig Befolkningens Holdning overfor Frikorpset. Det tyske Udenrigsministeriums Talsmand ved denne Lejlighed udtalte saaledes bl. a.:

»I den sidste Tid er der forefaldet nogle Episoder, som har gjort et meget daarligt Indtryk, hvilket ikke kan undre, naar man hører, at de unge Danske, der kom hjem efter at have sat Livet paa Spil i Kamp mod den fælles Fjende Bolchevismen, er blevet behandlet med Haan og Foragt og bespyttet. Det er naturligvis Ting, som ikke kan undgaa at faa visse Virkninger, og det er i hvert Fald Ting, som ikke har undladt at gøre Indtryk her«.

Forskellige officielle og uofficielle tyske Meldinger, som i Tidens Løb var indgaaet til Berlin om Forlydender om Kongefamiliens afvisende Holdning overfor Besættelsesmagten, havde utvivlsomt ogsaa bidraget til at skærpe Stemningen mod Danmark paa højeste Sted i Tyskland. Antydninger i denne Retning blev i

*) »Som en Følge af de seneste Begivenheder har den Øverstbefalende for den tyske Værnemagt med øjeblikkelig Virkning kaldt mig tilbage i min Egenskab af Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark.

Mine Embedsforretninger overgiver jeg til General der Infanterie von Hanneken.

Jeg har den Ære, Deres Excellence, at underrette Dem herom.«

.....

»Udnævnt af Føreren til Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark melder jeg hermed, at jeg har overtaget mine Tjenesteforretninger.«

.....

sin Tid gjort af Brigadefører Kanstein overfor Udenrigsministeriet og af Embedsmænd i Auswärtiges Amt overfor den danske Gesandt i Berlin.

Fredag Aften den 30. Oktober henvendte den fungerende Leder af det tyske Gesandtskab, Gesandt Barandon, sig i Udenrigsministeriet for at overbringe Udenrigsministeren en Meddelelse fra den tyske Rigsudenrigsminister von Ribbentrop. Denne Meddelelse gik ud paa, at det paalagdes Hr. Barandon snarest at opsøge Udenrigsministeren for at udtale, at de dansk-tyske Relationers nuværende Stilling syntes Rigsudenrigsministeren at gøre en direkte Drøftelse med ham ønskelig. Hr. von Ribbentrop vilde derfor foreslaa den danske Udenrigsminister at komme til en saadan Drøftelse i Berlin. Denne Drøftelse kunde finde Sted Mandag den 2. November, og Hr. von Ribbentrop vilde bede Hr. Scavenius om en Meddelelse om, hvorvidt det maatte være ham muligt at være i Berlin denne Dag. Ordlyden af den telegrafiske Instruktion, der saaledes var tilgaaet Gesandt Barandon, vedlægges som Bilag 11.

Hr. Barandon oplyste ifølge Instruktion fra Rigsudenrigsministeren, at man i Berlin ikke agtede at offentliggøre noget om den foreslaaede Rejse, og at man vilde finde det ønskeligt, om der foreløbig heller ikke fra dansk Side blev meddelt noget offentligt derom.

Udenrigsminister Scavenius, som straks blev gjort bekendt med Hr. Barandons Henvendelse, lod svare, at han takkede Hr. von Ribbentrop for Indbydelsen, som han gerne modtog, og at han vilde indfinde sig i Berlin Mandag den 2. November.

Søndag den 1. November afrejste Udenrigsministeren, ledsaget af Afdelingschef i Udenrigsministeriet, Frants Hvass, til Berlin. Mandag den 2. November fandt den af Rigsudenrigsminister von Ribbentrop ønskede Drøftelse Sted i Auswärtiges Amt. Tirsdag den 3. November vendte Udenrigsministeren tilbage til København. Angaaende dette Besøg i Berlin henvises til det som Bilag 12 vedlagte Referat, affattet af Afdelingschef Hvass. Som Bilag 13 vedlægges den i dette Referat omtalte Notits om Danmarks Ydelser til Tyskland, som af Udenrigsministeren under Konferencen med Hr. von Ribbentrop blev oplæst for denne. Om Forløbet af Samtalen mellem Udenrigsministeren og Hr. von Ribbentrop nedskrev Afdelingschef Hvass i Berlin efter Udenrigsministerens Referat en særlig Notits, der vedlægges som Bilag 14.

Som det vil ses heraf, udtalte Hr. von Ribbentrop, at en radikal Forandring i Danmark var nødvendig, men at han ved Forhandling med Rigskansler Hitler havde opnaaet Fuldmagt til at ordne det fremtidige Forhold mellem Danmark og Tyskland. Han krævede en ny Regering, der kunde have den tyske Regerings Tillid, og denne nye Regering maatte af Rigsdagen have en staaende Fuldmagt til at ordne Sager vedrørende Forholdet til den tyske Værnemagt og til Tyskland i det hele taget. Den nye Regering vilde kunne vente den tyske Regerings Tillid, saafremt den blev ledet af Udenrigsminister Scavenius. Med Hensyn til Regeringens Sammensætning krævede Hr. von Ribbentrop, som det vil bemærkes af Referatet, at der i Regeringen blev optaget Personer, der stod det nationalsocialistiske Parti nær (»nahestehende Persönlichkeiten«). Dette vilde være nødvendigt for at knytte den nationalsocialistiske Bevægelse til den danske Regering. — (Hr. Scavenius har senere mundtligt erklæret, at Hr. von Ribbentrop startede med at forlange Nationalsocialister indsat i den nye Regering og først faldt tilbage paa »nahestehende Persönlichkeiten«, efter at han havde afvist denne oprindelige Fordring. Hr. Scavenius har samtidig bemærket, at det jo heller ikke vilde have været logisk af von Ribbentrop at begynde med »nahestehende Persönlichkeiten«, naar Formaalet med Regeringsomdannelsen bl. a. skulde være Nationalsocialismens Tilknytning til Regeringen. Det kan i denne Forbindelse være af Interesse at oplyse, at Dr. Best den 1. August 1945 under et Politiforhør i København overfor vedkommende Politiembedsmand har forklaret, at Ribbentrop under en Konference med Best, inden denne rejste til København for at tiltræde sin Post i Begyndelsen af November 1942, udtrykkelig havde sagt, at han ønskede Nationalsocialister repræsenteret i Regeringen. Det var i Overensstemmelse hermed, har Dr. Best endvidere forklaret, at Hr. Scavenius blev kaldt til Berlin og fik forelagt en Ministerliste bl. a. indeholdende Nationalsocialister som C. O. Jørgensen, Popp-Madsen og vistnok ogsaa

Arildskov). — Endvidere krævedes, at Fagforeningerne direkte blev repræsenteret i Regeringen. Saafremt man fra dansk Side ikke skulde kunne gaa ind paa en Regeringsændring som forlangt, vilde det kunne ventes, at der hastigt vilde finde en Reaktion Sted fra tysk Side. Om Karakteren heraf kunde Hr. von Ribbentrop dog ikke udtale sig nærmere.

Om Formiddagen Tirsdag den 3. November, hvilken Dags Aften Udenrigsministeren vendte tilbage til København, opsøgte Præsident Kanstein Direktøren for Udenrigsministeriet for at give nogle Meddelelser angaaende Situationen. Om denne Henvendelse henvises til Notits af 4. November 1942, der vedlægges som Bilag 15.

Torsdag den 5. November ankom Dr. Werner Best til København i sin Egenskab af Befuldmægtiget for det tyske Rige i Danmark. Samme Dag fandt der en Konference Sted mellem Udenrigsminister Scavenius og Dr. Best angaaende Spørgsmaalet om Regeringens Rekonstruktion. Paa Grundlag af interne Drøftelser foreslog Udenrigsministeren, at Nationalbankdirektør Bramsnæs burde opfordres til at overtage Posten som Statsminister. Dr. Best var rede til at overveje denne Mulighed samt til at modtage Hr. Bramsnæs til en Drøftelse af Sagen. Et Møde mellem Dr. Best og Nationalbankdirektør Bramsnæs fandt Sted i Dagmarhus Fredag den 6. November. Der kom dog ikke noget positivt Resultat ud deraf, idet Bramsnæs ikke mente at kunne paatage sig det ham tiltænkte Hverv. Fredag Eftermiddag og Aften førtes en Række interne danske Forhandlinger. Man samlede sig herefter om at foreslaa Landstingsmand Hauch som Statsminister. Dette Forslag var imidlertid ikke akceptabelt for Dr. Best.

Lørdag den 7. November Kl. 10 gav Udenrigsministeren Møde hos Dr. Best efter dennes Anmodning. Det viste sig nu, at Dr. Best ikke vilde høre Tale om andre end Hr. Erik Scavenius som Statsminister. Der førtes i Løbet af Lørdagen den 7. November en Række Forhandlinger, der endte med, at alle de store Partier enedes om, at Udenrigsminister Scavenius dannede den nye Regering. Fra tysk Side frafaldt man herefter Kravet om, at der i Regeringen skulde optages Nationalsocialismen nærstaaende Personer.

Om Forløbet af Forhandlingerne fra Fredag den 6. til Mandag den 9. November henvises til det som Bilag 16 vedlagte Referat af 10. November 1942, affattet af Udenrigsministeriets Direktør, der havde været Mellemled mellem Udenrigsministeren og den tyske Forhandler (Brigadefører Kanstein) ved forskellige af de førte Forhandlinger.

Den 9. November udsendtes den som Bilag 17 vedlagte officielle Meddelelse til Pressen om Resultatet af de førte Forhandlinger, og den 10. November udsendtes af den nye Regering den som Bilag 18 vedlagte Programerklæring.

Lørdag den 14. November fandt der i Udenrigsministeriet en Sammenkomst Sted mellem den tyske Rigsbefuldmægtigede Dr. Best og samtlige Medlemmer af det nyudnævnte Ministerium. Ved denne Lejlighed holdt Stats- og Udenrigsminister Scavenius en Tale, Bilag 19, som Dr. Best besvarede ved den som Bilag 20 vedlagte Tale. Oversættelser til Dansk vedlægges som Bilag 21 og 22.

Den 28. November erfarede Udenrigsministeriet underhaanden fra tysk Side, at man med nogenlunde Sikkerhed kunde regne med, at Minister Mohr vilde kunne vende tilbage til sin Post i Berlin. Den 1. December bekræftedes officielt denne Meddelelse, idet det oplystes, at der kunde forventes et gunstigt Svar paa en Forespørgsel fra dansk Side til den tyske Regering om Minister Mohrs Tilbagevenden til Berlin. En saadan Forespørgsel blev overbragt Auswärtiges Amt af den danske Chargé d'Affaires i Berlin, Hr. Steensen-Leth. Minister Mohr vendte tilbage til Berlin og genovertog sin Post som dansk Gesandt i Tyskland den 18. December 1942.

Under sit Ophold i Berlin den 2. November erfarede Udenrigsminister Scavenius, at Dr. Best var udpeget som Befuldmægtiget for det tyske Rige i Danmark, men om nogen formel Anmeldelse af den nye Rigsbefuldmægtigede, endsige om en Anmodning om Agrément for ham, blev der overhovedet ikke Tale. Dr. Best »indfandt sig« simpelthen i sin nye Stilling i København. Efter at den nye Regering var blevet dannet, blev Spørgsmaalet om Dr. Bests Forhold til Kongen drøftet mellem Statsministeren og Doktoren. Den 15. Januar 1943 tilskrev Statsministeren Dr. Best, at han nu saa sig i Stand til at meddele, at Hans Majestæt Kongen og Hans Kongelige Højhed Kronprinsregenten vilde være indforstaaet med at modtage ham, selvom han ikke skulde overrække nogen Akkrediteringsskrivelse.

Lørdag den 6. Februar 1943 blev Dr. Best paa Amalienborg modtaget af Hans Kongelige Højhed Kronprinsregenten. Tilstede ved Audiensen var endvidere Statsminister Scavenius. I et Referat om Forløbet af denne Audiens er bl. a. følgende noteret:

»Dr. Best gjorde i Begyndelsen af Samtalen en Bemærkning om, at denne Audiens var Beviset for, at Krisen i Forholdet mellem Danmark og Tyskland nu var helt overstaaet. Senere hen under Samtalen udviklede han nærmere for Hans kgl. Højhed Kronprinsen den Politik, han agtede at føre her i Landet, gaaende ud paa at sikre Ro og Orden og undgaa at forcere Ting frem, som vilde være i Strid med en naturlig Tingenes Udvikling. Dr. Best viste megen Forstaaelse overfor Danskernes Indstilling og erkendte, at det var meget naturligt, at langt den overvejende Del af Befolkningen var Attentister.

Dr. Bests Udtalelser var kort sagt præget af en velvillig Indstilling overfor Danmark og af Beredvillighed til at føre en Politik, hvorved der i videst muligt Omfang vises Danmark Hensyn.«

Den 9. Februar 1943 deltog Dr. Best i en Sammenkomst i Dansk-Tysk Selskab i Aarhus. Som Svar paa en Velkomsthilsen fra dansk Side ved denne Lejlighed holdt Dr. Best den som Bilag 23 vedlagte Svartale.

Onsdag den 13. Maj 1943 blev Dr. Best modtaget af Hans Majestæt Kongen paa Amalienborg.

Den 19. Juli 1945.

Nils Svenningsen.

Bilag 1.

Bilag.

Samtale med Statssekretær v. Weizsäcker i Anledning af Christmas Møllers »Forsvinden«.

KGL. DANSKE GESANDTSKAB

Berlin, den 22. Maj 1942.

Hr. Udenrigsminister.

Jeg har den Ære at indberette, at Statssekretær v. Weizsäcker idag anmodede mig om en Samtale. Statssekretæren meddelte under denne, at der var tilgaaet den tyske Gesandt i København Instruktion om at rette en Henvendelse saavel til den danske Udenrigsminister som til den danske Statsminister.

Sagen var den, at den tyske Regering i Anledning af Hr. Christmas Møllers Forsvinden til England havde taget Forholdet til Danmark op til en Art Revision og var kommet til det Resultat, at forskellige danske »politiske Udtalelser« i de sidste Par Maaneder havde haft en bestemt »Tendens«, nemlig den, at alt igen vilde blive godt — og det samme som tidligere —, saasnart de ubehagelige tyske Tropper havde forladt Landet. Det var naturligvis forstaaeligt, at man i Danmark kunde føle den tyske Besættelse som et Tryk, men hvis man var retfærdig, maatte man dog indrømme, at Tilstanden i Danmark var taalelig i Forhold til Tilstanden i de fleste andre Lande.

Statssekretæren tilføjede som en Bemærkning af personlig Karakter, at han altid havde glædet sig og været stolt, naar det gik godt i Danmark, der, i Modsætning til flere andre Lande, »sorterede under« Auswärtiges Amt. Men netop ud fra Ønsket om, at det skulde gaa Danmark godt, saa han med Bekymring paa Incidenter som Tilfældet Christmas Møller, der let kunde medføre Forholdsregler, der føltes som Indskrænkning i Danmarks Suverænitet. Ligeledes saa han med Bekymring paa den Baggrund, man — som han havde nævnt — mente at have sporet i senere Tiders politiske Udtalelser i Danmark. Eksempler kunde Statssekretæren ikke nævne, men Tendensen syntes umiskendelig at være Overbevisningen om, at Ophør af den tyske Besættelse automa-

tisk vilde medføre en længselsfuldt ventet Tilbagevenden til det gamle Europa.

Jeg fremhævede, at jeg fra dansk Side kun havde hørt een Mening om Christmas Møllers Forsvinden, og det var: skarp Fordømmelse, og spurgte Statssekretæren, hvorledes han havde tænkt sig, at man kunde modvirke en saadan Tendens, som han mente at have sporet. Dertil svarede Hr. v. Weizsäcker, at det jo blev et Problem for den danske Regering, navnlig Stats- og Udenrigsminister. Han vilde finde det heldigt og mere rimeligt, om Tendensen i danske politiske Udtalelser kunde ændres henimod en Fremhævelse af de Tilstande, der vilde have hersket i Danmark, hvis der ikke havde været nogen tysk Besættelse, men russisk (kommunistisk) Indflydelse. De Perspektiver, en vidtskuende dansk Statsmand burde have, var Tilstandene i Europa, hvis Tyskland ikke var i Stand til at mestre Faren fra Øst. Det vilde være taabeligt at tro, at Kommunismen vilde gøre Holdt i Hamborg eller Kiel. Hvis den oversvømmede Tyskland, vilde den ogsaa oversvømme Danmark. Dette maatte politiske Førere i Danmark dog vel kunne indse, og det maatte de vel ogsaa kunne faa Befolkningen til at forstaa.

Jeg forstod paa Statssekretæren, at han f. Eks. regnede den afdøde Statsminister for at høre til de klartseende, der maaske ogsaa efterhaanden kunde have virket vejledende paa den almindelige Befolkning, om ikke Sygdom og Død var traadt hindrende i Vejen. Men Statssekretæren syntes ogsaa at mene, at det ikke for nogen Statsmand skulde synes en vanskelig Opgave at bringe Folk til at forstaa, at de gamle Tider aldrig vilde vende tilbage, hverken kort eller lang Tid efter Krigen, og at det værste, der kunde hænde den danske Befolkning, vilde være Kommunismens Fremgang i Europa.

Statssekretæren tilføjede, at han havde fundet det rigtigt at gøre mig bekendt med den Instruktion, der var givet Hr. v. Renthe-Fink, og at jeg maaske ogsaa, hvis jeg i den nærmere Fremtid kom til København, kunde nævne vor Samtale dèr.

Jeg har den Ære at forblive med den mest udmærkede Højagtelse

Hr. Udenrigsministerens ærbødigste

(sign.) **O. C. Mohr.**

Bilag 2.

NOTITS

I Udenrigsministerens Fravær henvendte den tyske Gesandt sig Gaars Eftermiddag til undertegnede for at henlede den danske Regerings Opmærksomhed paa Nødvendigheden af, at der paa forskellige Omraader blev taget mere energisk fat til Bekæmpelse af de Kræfter, der her i Landet modarbejder Tyskland. Hr. von Renthe-Fink bemærkede indledningsvis, at han fornylig i Berlin havde haft en Samtale med Minister Mohr angaaende Forholdene her i Landet, og at han under denne Samtale havde faaet det Indtryk, at Minister Mohr ikke var tilbøjelig til at lægge saa stor Vægt paa de Tilfælde af Brandstiftelse, der i den senere Tid var forekommet, og hvor man fra tysk Side maatte formode, at der forelaa Sabotage. Hr. von Renthe-Fink vilde gerne sige, at han ikke fandt Forholdene saa »rosenrøde« her i Landet. Tværtimod mente han, at der stadig gjorde sig en stærkere subversiv Virksomhed gældende fra den fjendtlige Propagandas Side. Denne Virksomhed i Forbindelse med Krigens Varighed og den nedadgaaende Kurve paa det økonomiske Omraade stimulerede de Kræfter, der var indstillet paa Sabotage. Brandstiftelsestilfældene i den senere Tid var tiltaget i betænkelig Grad. Hele denne Udvikling gjorde det nødvendigt, at der blev indført skarpere Straffetrusler. De tyske Krigsretter var jo hidtil saa godt som ikke traadt i Virksomhed her i Landet. Denne Omstændighed i Forbindelse med den forholdsvis milde danske Retspleje bevirkede, at Forbryderne ikke tog Tingene saa alvorligt. Truslen om livsvarig Fængsel virkede ikke, idet Forbryderne, der gik ud fra, at Tyskland vilde tabe Krigen, regnede med at komme paa fri Fod igen i Løbet af et Par Aar eller saa. Denne Tilstand var ikke længere »tragbar«. Det var nødvendigt, at de blev truet med Dødsstraf. Enten maatte den danske Lovgivning indføre Dødsstraffen, eller

ogsaa maatte man gaa over til en ny Praksis, saaledes at alle Sager om Sabotage o. lign. blev henvist til tysk Krigsret, der saa efter tysk Lov kunde ikende Dødsstraf. Gesandten betonede stærkt, at Valget stod mellem disse to Alternativer. Der var tre Grupper af Tilfælde, som efter Gesandtens Mening maatte komme ind under Dødsstraftruslen, nemlig:

1) Virksomhed i engelsk Tjeneste. Som Eksempel her nævnede Hr. von Renthe-Fink Tilfældet Borch Johansen. Denne havde utvivlsomt været ansat i det engelske Efterretningsvæsen.

2) Sabotagehandlinger.

3) Faldskærmsagenter. Det blotte Faktum, at en Mand lander med Faldskærm her i Landet, maatte være tilstrækkeligt til, at han var hjemfaldet til Dødsstraf.

Endvidere maatte der vedtages Bestemmelser, hvorefter den, der faar Kendskab til saadanne Tilfælde og undlader at anmelde dem, straffes strengt. Yderligere maatte der tilsikres Anmeldere Straffrihed.

Gesandten betonede gentagne Gange, at han selv og Hr. Kanstein var meget bekymret for Udviklingen her i Landet, og at de fandt det nødvendigt at indføre Dødsstraf, da de hidtidige Straffelove ikke havde været effektive nok til at forhindre disse Forbrydelser mod den tyske Værnemagt.

Det næste Punkt, Hr. von Renthe-Fink kom ind paa, var den kommunistiske Propaganda. Ogsaa denne var efter hans Mening blevet meget stærkere i den senere Tid. Han troede ikke, at Kommunisterne vilde prøve paa at ophidse til Opstand, men det var givet, at de var meget virksomme for at fremkalde Sabotagehandlinger og for i det Hele at drive Sabotagepropaganda. De illegale kommunistiske Blade havde i den senere Tid vundet stærk Udbredelse. Gesandten medbragte et Nummer af et Blad, der kalder sig »De Frie Danske«, som han maatte formode var udgivet af Kommunister. Det var paafaldende at lægge Mærke til, hvor forholdsvis god Besked disse underjordiske Blade havde om Sager, der var forhandlet i Regeringen og mellem denne og det tyske Gesandtskab. Gang paa Gang kunde man konstatere, at en Forhandling mellem Gesandtskabet og den danske Regering blev nogenlunde rigtig gengivet i de illegale Blade, og i mange Tilfælde var Oplysningerne sivet ud meget hurtigt. Ogsaa den engelske Radio var paafaldende vel underrettet om, hvad der foregik. Gesandten vilde ikke sigte officielle Kredse for at bringe Tingene videre, men et eller andet Sted maatte der være en Lækage. Gesandten nævnede i denne Forbindelse Nimandsudvalget, som han mistænkte for at være det Sted, hvorfra Oplysningerne sivede ud. Der bestod øjensynlig en Forbindelse mellem Kommunisterne og visse politiske Kredse, hvilket Gesandten betegnede som paafaldende.

Det tredie, Hr. von Renthe-Fink ønskede at henlede Opmærksomheden paa, var, at der efter hans Iagttagelser i den senere Tid saavel i den store Befolkning som i Embedsmandsstanden var opstaaet Usikkerhed om, hvorvidt Regeringen mente det alvorligt med sin Politik. Man var ikke klar over, om Regeringen mente det alvorligt, eller om den drev en opportunistisk Politik, eller om den drev en »Politik der inneren Vorbehalte«. Siden Staunings Død var det gaaet tilbage. Stauning havde haft det fornødne Mod til at træde op imod Rygter samt til at gaa ind for en Politik, der svarede til den nye Tingenes Udvikling. Gesandten henviste bl. a. til en Tale, Stauning havde holdt i Marts Maaned 1941 (formentlig Talen i Studenterforeningen). Det er muligt, at Stauning i sit Hjerte ikke havde Sympati for det nye Tyskland — Forlydender om Udtalelser fra hans Side i saa Henseende var fremkommet, men det var givet, at han erkendte Nødvendigheden af at styre en ny Kurs, og dette havde han gennem sine Taler og paa andre Maader vist, at han ogsaa gjorde. I Øjeblikket stod den danske Regering i lav Kurs i Berlin. Regeringen maatte finde Veje og Midler til at give Befolkningen et klart Indtryk af, at den forfølger en bestemt Linie. Det er ikke nok, at der reageres velvilligt paa Henstillinger fra tysk Side om at foretage det ene eller det andet. Befolkningen maa bibringes den Opfattelse, at Regeringen selv forfølger en bestemt Politik, saaledes at den herskende Usikkerhed kan forsvinde. Om Statsministeren brugte Gesandten det Udtryk, at Statsministeren »lässt alles auf sich ruhen«, og om Parlamentarikerne sagde han, at de »tun garnichts«.

Gesandten kom ogsaa ind paa Christmas Møller-Sagen. Mange Mennesker tror, at Christmas Møller flygtede i Forstaaelse med det Konservative Partis Ledelse. Ganske bortset fra, hvorvidt dette er rigtigt eller ej, er selve den Kendsgerning, at denne Opfattelse hersker, farlig.

Medvirkende til den omtalte Usikkerhed i Befolkningen var efter Gesandtens Mening bl. a. ogsaa Pressens Holdning. Pressen bragte ganske vist gennemgaaende gode Reportager fra Korrespondenterne i Berlin, men den afholdt sig jo ganske fra at understøtte Regeringens Politik.

Hr. von Renthe-Fink kom i Samtalens Løb flere Gange tilbage til Sabotagevirksomheden. Han var ikke tilfreds med den Maade, hvorpaa Politiet greb Sabotagesagerne an. Politiet maatte under de herskende Forhold gaa ud fra, at der f. Eks. i Brandstiftelsestilfælde var Tale om Sabotage og anlægge sin Undersøgelse derefter. Det var ikke nok, at Sabotagemistanken først opstod paa et senere Stadium under Sagens Gang. Selvom det ikke drejede sig om Værnemagtseffekter, kunde der meget vel være Tale om Sabotage, idet enhver Ødelæggelse af Ting i disse Tider er »Wirtschaftssabotage«.

Ogsaa Kommunistbekæmpelsen vendte Gesandten paany tilbage til. Han udtrykte sin Forbavselse over, at det endnu ikke var lykkedes Politiet at finde den kommunistiske Folketingsmand Aksel Larsen.

Hr. von Renthe-Fink fortalte, at der nu i Kreuger-Pressen i Sverige forberedtes nogle Artikler af Christmas Møller. Han fandt, at dette var meget uheldigt, og mente, at man fra dansk Side maatte kunne bede den svenske Regering om at forhindre saadanne Artikler. Angaaende denne Sag bebudede han en særlig Henvendelse gennem Gesandt Barandon.

11. August 1942.

Nils Svenningsen.

Bilag 3.

Forhandlingsgrundlag vedtaget i Ministermøde den 28. September 1942.

Det tyske Ønske gaar ud paa, at de vigtigste danske Skibe i Rotterdam-Farten forsynes med Antiluftskyts i de Tilfælde, hvor dette skønnes militært nødvendigt.

Den danske Regering maa stadig nære ganske overvejende Betænkeligheder ved at indgaa herpaa, men foreslaar, at en Del af den Tonnagemængde, der for Tiden deltager i Rotterdam-Farten, overdrages til Tyskland med Ret og Pligt til Tilbageførsel til de danske Rederier ved Krigens Afslutning, saaledes at de økonomiske Betingelser nærmere aftales. Det maa dreje sig om Skibe i et Antal og af en Tonnagemængde, der skønnes at svare til de Undtagelsestilfælde i Rotterdam-Farten, i hvilke Tyskland efter de hidtidige Forhandlinger vilde have forlangt Bevæbning.

Forudsætningen herfor skulde være, at den paagældende Tonnage benyttes til Kultilførsler til Danmark i samme Udstrækning som hidtil, og det maa blive Tysklands Sag at arrangere sig med Hensyn til Skibenes Bemanding.

Ved Udvælgelsen af de paagældende Skibe, hvorom nærmere Aftale maatte træffes, skulde der drages Omsorg for, at ikke et enkelt Rederi eller en enkelt Skibstype bliver særlig ramt, men at der finder en Fordeling Sted dels paa de Rederier, der hidtil har deltaget i Rotterdam-Farten, dels paa de deri anvendte Skibstyper.

Bilag 4.

Krisen paa Kongens Telegram.

Forholdet var det, at Hitler tidligere Aar ikke havde faaet den danske Konges Telegrammer at se, idet Statsminister Meissner havde fundet det tilraadeligt at referere dem mundtligt. Men i 1942 skulde det altsaa ske. Telegrammet blev modtaget i Toget, mens Hitler var paa Vej tilbage til Hovedkvarteret fra Berlin. Han forlangte at se Telegrammet og fik et Raserianfald. Han gav personlig Direktiver med Hensyn til de Skridt, der skulde foretages overfor Danmark. Der var ingen af de tilstedeværende, der kunde berolige ham; Ribbentrop var paa Jagt i Slovakiet.

Selvfølgelig var Telegrammet alene ikke Aarsagen til Misstemningen, Baggrunden var Christmas Møllers Radiotaler fra London, den begyndende Sabotage og ringe Interesse for Bekæmpelse af Kommunisme. Hitler havde i længere Tid forlangt, at samtlige Christmas Møllers Radiotaler omgaaende skulde findes paa hans Skrivebord, og selv om han ikke læste dem alle, var de ham dog en Kilde til megen Irritation. De gik jo mere eller mindre ud paa, at det officielle Danmark holdt det stortyske Rige for Nar, og at Sindelaget var et helt andet end det, man gav det Udseende af. Ytringer, faldne ved det danske Hof, var ogsaa bleven videregivet Hitler.

Efter Telegrammets Modtagelse forlangte Hitler sig forelagt samtlige Indberetninger om Udviklingen i Danmark under Besættelsen. Navnlig den seneste Tids Beretninger om Frikorps Danmark's Modtagelse i København gjorde ikke Stemningen blidere. Det trak utvivlsomt op til, at Danmark skulde blive et Rigskommissariat under Himmlers Ressort. Men Ribbentrop, der paa det Tidspunkt endnu havde en ret stærk Stilling, var ikke til Sinds at opgive uden Kamp. Og hans bedste Kort paa Haanden var Scavenius. Denne havde ved sit Besøg i Berlin Aaret iforvejen ved Antikominternpagtens Undertegnelse gjort et udmærket Indtryk paa Hitler og havde i en længere Samtale med Ribbentrop betaget denne stærkt. Ribbentrop synes siden denne Samtale at hælde til den Anskuelse, at det maaske vilde være rigtigst at opgive Tanken om successivt at arbejde hen mod en nazistisk Regering i Danmark. De danske Nazister duede jo ikke til stort og syntes ikke at have Udviklingsmuligheder. Scavenius var ganske vist maaske ikke tyskvenlig og ikke Nazist, men han var i Ribbentrops Øjne en politisk Dygtighed og en Statsmand med Realitetssans. Og han mentes at anse Danmarks Skæbne bundet til Tysklands. Folk af den Støbning i den danske Regering vilde dog maaske være at foretrække for dilettantiske Nationalsocialister uden en brugelig Fører.

Disse Synspunkter fik langt om længe Hitler overtalt til at gøre Forsøget med en Regering, i hvilken Scavenius skulde være den dominerende Faktor.

Og Dr. Best, der i Modsætning til Renthe-Fink var fuldblods Partimand, kom til Danmark med temmelig frie Hænder til at gøre Ende paa de danske Nazisters Regeringsdrømme.

Juli 1945.

Mohr.

Bilag 5.

Ordlyden af det Telegram, som Minister von Renthe-Fink den 29. September 1942 Kl. 11 oplæste for Udenrigsministeren, og som denne lod sin Sekretær nedskrive ordret.

Der Führer hat dem König von Dänemark zu seinem Geburtstag einen freundlichen Glückwunsch geschickt. Der König hat dies damit quittiert, dass er lediglich eine Art kurze Empfangsbestätigung übersandt hat. Es scheint demnach, dass der dänische König in völliger Verkennung der ihm zukommenden Stellung sich nicht darüber im Klaren ist, dass ein Glückwunsch des Führers des grossdeutschen Reiches für einen König von Dänemark eine ganz besondere Ehrung darstellt. Die Form der Antwort des Königs von Dänemark stellt daher einen bewussten Affront des Führers und des grossdeutschen Reiches dar und es werden Mittel und Wege gefunden werden, um ein für alle Mal eine Wiederholung eines solchen Vorkomnisses unmöglich zu machen. Der Führer hat angeordnet, dass der deutsche Gesandte in Kopenhagen sofort zurückberufen wird, und dass der dänische Gesandte in Berlin gleichfalls seinen Posten verlässt.

Bilag 6.

Ordlyden af det Telegram, som Minister von Renthe-Fink den 29. September 1942 Kl. 11 oplæste for Udenrigsministeren, og som denne lod sin Sekretær nedskrive ordret.

Oversættelse

Føreren har sendt Kongen af Danmark en venlig Lykønskning til Kongens Fødselsdag. Kongen har kvitteret herfor ved blot at oversende en Slags kort Bekræftelse af Modtagelsen. Det synes herefter, som om den danske Konge i fuldstændig Mangel paa Forstaaelse af den ham tilkommende Stilling ikke er klar over, at en Lykønskning fra Føreren for det stortyske Rige for en Konge af Danmark er en ganske særlig Æresbevisning. Formen for Kongen af Danmarks Svar er derfor en bevidst »Affront« (Fornærmelse) af Føreren og det stortyske Rige, og der vil blive fundet Midler og Veje for een Gang for alle at umuliggøre en Gentagelse af en saadan Hændelse. Føreren har anordnet, at den tyske Gesandt i København straks tilbagekaldes, og at den danske Gesandt i Berlin ligeledes forlader sin Post.

Bilag 7.

Den 29. September ved 10 Tiden blev Gesandtskabet ringet op af Legationsrat Siegfried, der bad, om Minister Mohr vilde komme til Statssekretær Baron von Weizsäcker samme Dag Kl. 12.45. Jeg lod svare, at Ministeren ventedes med Formiddagsflyveren Kl. 11.45, at jeg vilde bede ham tage op i Auswärtiges Amt, naar han kom, og selv vilde give Møde, saafremt Ministeren blev forsinket. Kort efter ringede Hr. Siegfried paany og sagde, at der forelaa en Fejltagelse med Hensyn til Tidspunktet, det var Kl. 11.15, hvorefter jeg lovede at komme til Stede.

Statssekretæren sagde først, at den foreliggende Sag var af saa hastende Karakter, at han ikke havde kunnet afvente Minister Mohrs Ankomst, men maatte bede mig overbringe følgende:

I Løbet af Natten var Minister Renthe-Fink blevet instrueret om straks til Morgen at opsøge Udenrigsministeren. Samtalen vilde, saavidt Statssekretæren var informeret, finde Sted Kl. 11. Minister Renthe-Fink skulde »in scharfster Weise« fremhæve overfor Udenrigsministeren, at det var at anse som en ganske særlig Opmærksomhed, naar det stortyske Riges Overhoved sendte en Konge af Danmark et saa venligt Lykønskningstelegram i Anledning af Kongens Fødselsdag, at det Svar, der var indløbet paa dette Telegram, og som nærmest maatte betragtes som en »Empfangsbestätigung«, af Rigskansleren maatte opfattes som en Fornærmelse og som et Bevis for Hans Majestæt Kongens manglende Forstaaelse. Hr. v. Renthe-Fink skulde bede Udenrigsministeren bringe dette til Kongens Kendskab med Tilføjende, at han havde Ordre til derefter »unverzüglich« at forlade København efter at have overgivet Gesandtskabets Ledelse til Hr. Barandon. Denne Meddelelse var Statssekretæren anmodet om ogsaa at bringe til Minister Mohrs Kundskab og anmode Ministeren snarest at forlade Berlin.

Statssekretæren bemærkede endvidere, at man fra tysk Side ikke paatænkte foreløbig at offentliggøre dette, og tilføjede, at han gik ud fra, at jeg hverken ønskede eller kunde knytte Bemærkninger hertil, lige som han for sit eget Vedkommende ikke havde yderligere at tilføje, idet han ikke havde andet Kendskab til Incidentet end, hvad der stod paa det Papir, han læste op for mig.

Da jeg derefter tog Afsked, tilføjede Hr. Weizsäcker, at han gerne vilde modtage Minister Mohr, saafremt Ministeren ønskede at se ham, men at dette dog ikke maatte opfattes som en Opfordring. Hvis Minister Mohr imidlertid ønskede det, henstillede han, at Ministeren sendte ham en Billet til hans private Bopæl og ikke benyttede Telefonen til Auswärtiges Amt. Jeg tog derefter til Lufthavnen, hvor jeg fik at vide, at Maskinen endnu ikke var afgaaet fra København og der endnu intet kunde siges om, hvornaar den kom. Jeg tog derefter til Gesandtskabet, hvor jeg underrettede Fru Mohr og Gesandtskabets Herrer. Jeg understregede, at d'Herrer udadtil burde undgaa at omtale Incidentet, og at de, saafremt de blev spurgt, skulde sige, at Ministeren var paa Ferie, og at Gesandtskabets Forretninger iøvrigt skulde videreføres som sædvanligt. Jeg satte mig derefter i telefonisk Forbindelse med Direktør Svenningsen. Da Flyvemaskinen kom Kl. 16.45, fulgte jeg med Fru Mohr paa Flyvepladsen og underrettede Ministeren.

(sign.) **Steensen-Leth.**

Bilag 8.

Formløs Optegnelse til Oplæsning for og Aflevering til Statssekretæren i Auswärtiges Amt.

Givet telefonisk til Minister Mohr den 29. September 1942 Kl. 19.15.

Udenrigsministeren har overbragt Hans Majestæt Kongen den Meddelelse, som Minister von Renthe-Fink idag har givet ham angaaende den Misstemning, som er opstaaet hos Rigskansler Hitler i Anledning af Kongens Svar paa Rigskanslerens Lykønskningstelegram til Kongens Fødselsdag.

Denne Meddelelse har hos Kongen fremkaldt dyb Bevægelse og bedrøvet Hans Majestæt meget, saa meget mere, som Hans Majestæt ved sit Svar selvfølgelig ikke har tilsigtet at give Udtryk for en mindre venskabelig Indstilling overfor det stortyske Rige eller dets Overhoved. Hans Majestæt ønsker at fremhæve, at han netop under de nuværende vanskelige Forhold med Tilfredshed hilser alle Bestræbelser, der gaar ud paa at fremme og befæste et godt og nabovenligt Forhold til det stortyske Rige, til hvilket Danmark paa saa mange Omraader føler sig knyttet med stærke Baand. Den Tanke: ved Formuleringen af et Takketelegram til Rigskansleren at give denne et Indtryk af Kølighed, ligger Hans Majestæt fuldstændig fjern. I det foreliggende Tilfælde er Svaret holdt i den Form, som gennem en mere end 30-aarig Regeringstid har været Kongen egen ved saadanne Lejligheder.

Det er Hans Majestæt meget om at gøre at faa Lejlighed til snarest muligt at foretage et Skridt, egnet til at bortvejre den opstaaede Misstemning. Dersom ikke Kongen endnu var besværet af Følgerne af en nylig overstaaet alvorlig Sygdom, vilde han have udtrykt Ønske om personlig at aflægge Rigskansleren et Besøg til Sagens Klaring. Kongens Sundhedstilstand og høje Alder forhindrer imidlertid dette, men det vilde glæde Hans Majestæt, om hans Søn, Kronprins Frederik, kunde faa Lejlighed til snarest at blive modtaget af Rigskansleren for overfor denne paa Kongens Vegne at give Udtryk for den uforanderlige venskabelige Indstilling overfor det stortyske Rige og dets Overhoved, som Kongen i behagelig Erindring om tidligere personlige Besøg hos Rigskansleren stadig har, samt for Haabet om et nært og tillidsfuldt Samarbejde mellem Danmark og Tyskland i det kommende nye Europa.

Bilag 9.

Den 30. September Kl. 10.40 blev jeg modtaget af Statssekretær Baron v. Weizsäcker, overfor hvem jeg udtalte mig i Overensstemmelse med vedlagte Optegnelse, der er en Oversættelse til Tysk af den ligeledes vedlagte Meddelelse, der igaar Aftes blev givet Minister Mohr fra Udenrigsministeren. Statssekretæren lovede at give denne Meddelelse videre, idet han samtidig fik et Eksemplar af Optegnelsen til Brug for sine private Akter. Statssekretæren spurgte, hvorledes Udtrykket »weniger freundschaftliche Einstellung« (paa Dansk: mindre venskabelig Indstilling) skulde forstaas, hvortil jeg bemærkede, at jeg gik ud fra, at »weniger freundschaftlich« maatte forstaas i Relation til Førerens Telegram, da dette forekom mig at være den naturligste Forklaring. Udover dette fandt ingen Diskussion om Sagen Sted. Statssekretæren udtalte derefter sin Beklagelse af, at det ikke havde været muligt at arrangere Minister Mohrs Rejse til imorgen tidlig, som af Ministeren ønsket, hvorfor det maatte have sit Forblivende ved, at Ministeren rejste med Flyvemaskinen i Eftermiddag, hvori der var reserveret Plads til ham. Om Fru Mohr maatte ønske at blive længere, kunde dette derimod godt arrangeres. Herom bad han mig tale med den fungerende Protokolchef.

(sign.) **Steensen-Leth.**

Bilag 10.

Der Dänische Aussenminister hat Seiner Majestät dem König die Mitteilung vorgelegt, die Herr Gesandter von Renthe-Fink ihm heute übermittelte betreffend die Missstimmung, die die Antwort Seiner Majestät auf das Glückwunschtelegramm anlässlich des Geburtstages Seiner Majestät bei dem Herrn Reichskanzler Hitler verursacht hat.

Diese Mitteilung hat bei dem König tiefste Bewegung hervorgerufen und Seine Majestät sehr betrübt, um so mehr als der König selbstverständlich nicht beabsichtigt hat, eine weniger freundschaftliche Einstellung gegenüber dem Grossdeutschen Reich oder dessen Oberhaupt durch seine Antwort zum Ausdruck zu bringen. Seine Majestät wünscht hervorzuheben, dass er gerade unter den jetzigen schwierigen Verhältnissen mit Genugtuung alle Bestrebungen begrüsst, die darauf gerichtet sind, die guten und freundnachbarlichen Beziehungen zum Grossdeutschen Reich, an welches Dänemark sich auf so vielen Gebieten mit starken Banden geknüpft fühlt, zu fördern und zu befestigen. Der Gedanke, durch die Formulierung eines Danktelegramms bei dem Herrn Reichskanzler einen Eindruck der Kühle hervorzurufen, liegt Seiner Majestät vollständig fern. Im vorliegenden Falle ist die Antwort in der Formulierung gehalten, die durch eine mehr als 30-jährige Regierungszeit dem König bei solchen Gelegenheiten eigen gewesen ist.

Es ist Seiner Majestät sehr darum zu tun, Gelegenheit zu erhalten, baldmöglichst Schritte zu unternehmen, die geeignet sind, die entstandene Missstimmung zu beseitigen. Falls der König nicht noch and den Folgen einer kürzlich überstandenen schweren Krankheit zu leiden hätte, würde er den Wunsch geäussert haben, zur Klärung der Sache dem Herrn Reichskanzler einen persönlichen Besuch abzustatten. Der Gesundheitszustand und das hohe Alter des Königs verhindern ihn indessen daran. Es würde jedoch Seiner Majestät eine Freude sein, falls sein Sohn, der Kronprinz Frederik, Gelegenheit erhalten könnte, baldigst von dem Herrn Reichskanzler empfangen zu werden, um ihm gegenüber im Namen des Königs die unveränderliche freundschaftliche Einstellung gegenüber dem Grossdeutschen Reich und dessen Oberhaupt, die der König in angenehmer Erinnerung früherer persönlicher Besuche bei dem Herrn Reichskanzler stets gehabt hat, sowie die Hoffnung auf eine enge und vertrauensvolle Zusammenarbeit zwischen Dänemark und Deutschland im kommenden neuen Europa zum Ausdruck zu bringen.

Bilag 11.

Tysk Ordlyd af Rigsudenrigsminister von Ribbentrops Telegram til Gesandt Barandon af 30. Oktober 1942.

Bitte Sie den dänischen Aussenminister aufzusuchen um ihm mitzuteilen »dass mir der Stand der deutsch-dänischen Beziehungen eine direkte Aussprache mit ihm erwünscht erscheinen liesse. Schlüge deshalb dem dänischen Aussenminister vor, zu einer solchen Aussprache nach Berlin zu kommen. Die Besprechung könnte Montag den 2. November stattfinden und ich bäte Herrn von Scavenius um Mitteilung, ob es ihm möglich sei an diesem Tage in Berlin zu sein«.

Oversættelse.

Beder Dem opsøge den danske Udenrigsminister for at meddele ham »at jeg synes de tysk-danske Forholds Stilling gør en direkte Samtale med ham ønskelig. Foreslaar derfor den danske Udenrigsminister at komme til Berlin til en saadan Samtale. Konferencen kan finde Sted Mandag den 2. November, og jeg beder Hr. von Scavenius om Meddelelse, om det er ham muligt at være i Berlin den Dag«.

Bilag 12.

Udenrigsministerens Rejse til Berlin den 1.—3. November 1942 til Drøftelse med Rigsudenrigsminister v. Ribbentrop af de dansk-tyske Relationer.

Ved Afrejsen fra Københavns Banegaard den 1. November om Formiddagen havde fra tysk Side den stedfortrædende Befuldmægtigede, Minister Barandon og Attaché von Mitis givet Møde. Fra Udenrigsministeriet Direktøren og Ministersekretæren. Gesandt Barandon gav paa Perronen i Fortrolighed Udenrigsministeren Underretning om, at han den foregaaende Aften havde haft en Telefonsamtale med Minister von Renthe-Fink, der havde været modtaget af Føreren. Det var Minister Barandons Indtryk, at Udenrigsministeren ikke i Berlin vilde blive stillet overfor Krav, der var »unerträgliche«.

Paa Banegaarden i Berlin mødte den stedfortrædende Protokolchef Ruhe og Legationsraad Steensen-Leth. Under Opholdet i Berlin boede Udenrigsministeren og Undertegnede paa Gesandtskabet.

Udenrigsministeren havde den 2. November en Samtale med Hr. von Ribbentrop, der varede i lidt over 3 Timer, fra Kl. ca. 12—15, jfr. det særlige Referat af Samtalen, der er en saa godt som ordret Gengivelse af Udenrigsministerens Referat til mig af Samtalen umiddelbart efter, at denne havde fundet Sted. Referatets Ordlyd er godkendt af Ministeren. Ribbentrop fulgte ved Slutningen af Samtalen Udenrigsministeren til Forværelset, hvor han hilste paa Steensen-Leth og Undertegnede, hvorefter han ganske kort ønskede Scavenius en god Hjemrejse. Udenrigsministeren havde ikke under Opholdet i Berlin Lejlighed til at tale med andre Embedsmænd i Auswärtiges Amt end Hr. von Renthe-Fink og Hr. Best, jfr. nedenfor. Der var ikke arrangeret Frokost eller Middag fra tysk Side. Medens Steensen-Leth og Undertegnede ventede i Forværelset, kom Statssekretær von Weizsäcker igennem fra sit Kontor og hilste meget venligt, men ganske kort paa os. Paa Forespørgsel hos Hr. Ruhe antydedes det, at der ikke under Besøget var Grund til at lægge Kort hos andre end Statssekretær von Weizsäcker, idet Besøget nærmest ønskedes betragtet som fortroligt. Da Udenrigsministeren imidlertid senere nævnte for Hr. Ruhe, at han gerne ogsaa vilde lægge Kort hos Gesandt von Grundherr, fandt dette ikke paa nogen Maade Indsigelse.

Minister Scavenius meddelte om Samtalen, at den hele Tiden havde holdt sig paa det rent politiske. Ribbentrop ønskede ikke at gaa ind paa konkrete Sager. Hver Gang dette forsøgtes, blev det afvist. Scavenius nævnte Kongens Telegram, idet han udtalte, at det var ham, der maatte bære Ansvaret ved ikke at have draget Omsorg for, at saadanne Telegrammer altid blev formidlet gennem Udenrigsministeriet. Nogen nærmere Drøftelse af Telegramsagen fandt ikke Sted.

Udenrigsministeren læste for Ribbentrop den i Afskrift vedlagte Notits om Danmarks Ydelser paa det økonomiske og finansielle Omraade til Tyskland siden Besættelsen, men heller ikke dette Spørgsmaal ønskede Ribbentrop at diskutere.

Ribbentrop, der udtalte, at den nye Regering vilde kunne vente den tyske Regerings Tillid, saafremt den blev ledet af Scavenius som Statsminister, havde tilsyneladende en Liste foran sig om et nyt Ministerium. Han nævnte af de paa Listen værende Navne Hr. Popp-Madsen som Justitsminister. Scavenius afviste kategorisk, at man vilde kunne tage en yngre og nærmest ubekendt Embedsmand som Popp-Madsen til Justitsminister under de nuværende Forhold. Stillingen maatte nødvendigvis besættes med en Politimand. Ribbentrop fortsatte ikke videre med Angivelse af Navne paa Ministeremner, idet han udtalte, at han var uden Personalkendskab for saa vidt angik de Personer, der maatte kunne komme i Betragtning.

Overfor Ribbentrop havde Scavenius anført, at han ikke fandt sig selv den rette Mand til Statsministerposten. Hans Interesse og Virksomhed havde hele Tiden været Udenrigspolitikken, og han havde ikke den fornødne Tilknytning til Indenrigspolitikken. Da Scavenius under Samtalen havde fremført en Bemærkning om, at man, hvis *han* dannede en Regering paa Linier, som antydet af Ribbentrop, vilde

risikere at blive betragtet som »Tysk«, havde Ribbentrop givet stærkt Udtryk for, at han, der flere Gange under Samtalen havde omtalt Scavenius som dansk Patriot, ikke havde vidst, at Stemningen i Danmark var saa slet, som denne Udtalelse viste. Scavenius havde kraftigst muligt fremhævet, at en ny eller omdannet Regering maatte være akceptabel for det danske Folk. I modsat Fald vilde han faa en umulig Stilling overfor sine Landsmænd og ikke kunne være nogen Nytte til for Tyskerne.

Under Samtalen blev Minister von Renthe-Fink og den nye Befuldmægtigede Hr. Best kaldt ind, for at Scavenius kunde gøre sidstnævntes Bekendtskab. Hr. Best, der var en ung Mand paa 39 Aar, gjorde et godt Indtryk paa Udenrigsministeren, der fandt, at han havde et hurtigt Hovede, og at han syntes indstillet paa at træffe en »zweckmässig« Ordning. Minister von Renthe-Fink tog ikke Del i Konversationen.

Efter at de to Herrer igen havde trukket sig tilbage, gav Ribbentrop nogle Oplysninger om Hr. Best, som han havde anset for den bedst egnede til at overtage Stillingen som Befuldmægtiget i Danmark. Han havde været ansat i den indre Forvaltning, senest i Frankrig, og havde i de sidste Maaneder gjort nogen Tjeneste i Auswärtiges Amt for at blive akklimatiseret til udenrigspolitiske Opgaver.

Udenrigsministeren henstillede, at Hr. Best snarest kom til Danmark, og det aftaltes, at han vilde være i København Torsdag den 5. ds.

Ribbentrop kom iøvrigt under Samtalen ind paa en Række almindelige politiske Betragtninger, der gav Udtryk for Tysklands stærke Stilling og for sikker Optimisme med Hensyn til Krigens Udgang.

Bilag 13.

Eine ruhige politische Entwicklung ist für die Produktion in Dänemark während des Krieges von entscheidender Bedeutung. Die Regierung hat in guter Zusammenarbeit mit dem deutschen Regierungsausschuss stets vor Augen gehabt, die Produktion und die Ausfuhr in einer solchen Weise zu gestalten, dass alles soweit möglich die früheren äusseren Formen behielt, obwohl Deutschland keine Zahlungsmöglichkeiten hatte, so dass die dänische Nationalbank hinzutreten und den Export finanzieren musste.

Diese Politik hat gute Früchte getragen, die für Deutschland stets eine nicht geringe Bedeutung gehabt haben. Vor dem Krieg meinte man, dass die Ausfuhr landwirtschaftlicher Erzeugnisse schnell wegfallen würde, sobald die ausländischen Zufuhren von Futtermitteln aufhörten; durch Umstellungen der Produktion und eine minuziöse Ausnutzung aller Produktionsmöglichkeiten ist es aber gelungen, einen Ueberschuss zu einem Export von Lebensmitteln zu schaffen, der seit dem 9. April 1940 an die $2^1/_2$ Milliarden Kronen ausgemacht hat. Es sind erstklassige Lebensmittel gewesen, die zu billigen Preisen verkauft worden sind.

Die deutschen Rüstungsindustrie ist dadurch entlastet worden, dass dänische Industriebetriebe für Deutschland gearbeitet haben. Seit dem 9. April 1940 sind für etwa 7—800 Millionen Kronen Industriearbeiten geliefert worden, und diese Tätigkeit ist noch immer im Steigen begriffen. Letztens einigte man sich vor ein paar Wochen über ein neues Schiffsbauprogramm in Höhe von ungefähr ein paar Hundert Millionen Kronen.

Die deutsche Wehrmacht in Dänemark hat ihre Aufgaben ungestört durchführen können. Die Finanzierung an die deutsche Wehrmacht durch den dänischen Staat beträgt gegenwärtig über 1 Milliarde Kronen.

Es besteht eine gewisse Neigung zu der Anschauung, dass sich die dänische Produktion für deutsche Rechnung ohne Schwierigkeiten hat bewerkstelligen und aufrechterhalten lassen. Dies ist ein Missverständnis. Die Furcht vor Bombenabwürfen auf dänische Betriebe, die für Deutschland arbeiten, die Anwesenheit des Besetzungsheeres in Dänemark usw. geben zu Reibungen Anlass und macht eine beruhigende Beeinflussung, sowohl der Arbeiter als auch der Arbeitgeber durch die Regierung und die Behörden notwendig. Diese Aufgabe hat die dänische Regierung durchaus gelöst, und sie ist gerade jetzt während des Krieges nicht zu unterschätzen. Es dürfte im Interesse beider Länder liegen, Massnahmen zu vermeiden, die diese gemeinsamen Interessen gefährden könnten.

Oversættelse.

ad Bilag 13.

En rolig politisk Udvikling er af afgørende Betydning for Produktionen i Danmark under Krigen. Regeringen har i godt Samarbejde med det tyske Regeringsudvalg stadig haft for Øje at forme Produktionen og Eksporten paa en saadan Maade, at alt saavidt muligt bibeholdt de tidligere ydre Former, skønt Tyskland ikke havde nogen Mulighed for at kunne betale, saa at den danske Nationalbank maatte træde til og finansiere Eksporten.

Denne Politik har baaret gode Frugter, som for Tyskland stadig har haft en ikke ringe Betydning. Før Krigen mente man, at Eksporten af Landbrugsprodukter hurtigt vilde falde bort, saa snart de udenlandske Tilførsler af Foderstoffer ophørte; men ved Omlægninger af Produktionen og ved en minutiøs Udnyttelse af alle Produktionsmuligheder er det lykkedes at skabe et Overskud til en Eksport af Levnedsmidler, som siden den 9. April 1940 har udgjort henved $2^1/_2$ Milliard Kr. Det har været første Klasses Levnedsmidler, der er blevet solgt til billige Priser.

Den tyske Rustningsindustri er blevet aflastet ved, at danske Industriforetagender har arbejdet for Tyskland. Siden den 9. April 1940 er der blevet leveret for ca. 700—800 Mill. Kr. Industriarbejder, og denne Virksomhed er stadigt stigende. Endelig enedes man for et Par Uger siden om et nyt Skibsbygningsprogram paa omtrent et Par Hundrede Millioner Kroner.

Den tyske Værnemagt i Danmark har uforstyrret kunnet gennemføre sine Opgaver. Finansieringen af den tyske Værnemagt fra den danske Stats Side beløber sig for Tiden til over 1 Milliard Kr.

Der foreligger en vis Tilbøjelighed til at mene, at den danske Produktion for tysk Regning har kunnet finde Sted og ladet sig opretholde uden Vanskeligheder. Det er en Misforstaaelse. Frygten for Bombenedkastninger paa danske Virksomheder, der arbejder for Tyskland, Tilstedeværelsen af Besættelseshæren i Danmark o. s. v. giver Anledning til Gnidninger og gør det nødvendigt, at Regeringen og Myndighederne udøver en beroligende Indflydelse baade paa Arbejderne og paa Arbejdsgiverne. Denne Opgave har den danske Regering fuldtud løst, og det maa netop nu under Krigen ikke undervurderes. Det turde være i begge Landes Interesse at undgaa Forholdsregler, der vilde kunne true disse fælles Interesser.

Møde afholdt i Auswärtiges Amt i Berlin den 2. November 1942 Kl. 12.15—15.15 mellem Rigsudenrigsminister von Ribbentrop og Udenrigsminister Scavenius.

Under en Del af Samtalen var endvidere tilstede Minister von Renthe-Fink og den nye tyske Befuldmægtigede i Danmark, Hr. Best.

Rigsudenrigsministeren udtalte, at Føreren længe havde fulgt Udviklingen i Danmark og var blevet meget betænkelig ved denne. Som Tilstanden efterhaanden var blevet, kunde den ikke fortsætte. Kongens Telegram havde været en Afsløring af, at man ikke i Danmark havde forstaaet Situationen. En radikal Forandring var nødvendig, men Rigsudenrigsministeren havde ved Forhandling med Føreren opnaaet Fuldmagt til at ordne det fremtidige Forhold mellem Danmark og Tyskland. Det Minimum, man fra tysk Side maatte forlange, var Dannelsen af en ny Regering, der kunde have den tyske Regerings Tillid. Endvidere maatte den nye Regering af Rigsdagen have en staaende Fuldmagt, saaledes at det ikke i Sager vedrørende Forholdet til den tyske Værnemagt og til Tyskland i det hele taget vilde være nødvendigt for Regeringen at gaa til Rigsdagen. Den nye Ordning maatte iøvrigt træffes i Indforstaaelse med den tyske Befuldmægtigede, der allerede Torsdag den 5. November vilde komme til København.

Den nye Regering vilde kunne vente den tyske Regerings Tillid, saafremt den blev ledet af Udenrigsminister Scavenius som Statsminister. I denne Forbindelse gav man efter de af Udenrigsminister Scavenius fremførte Betragtninger fra tysk Side Udtryk for, at man forstod, at den nye Regering ogsaa maatte være akceptabel for det danske Folk. Paa Spørgsmaalet om de enkelte Personer i den nye Regering vilde man fra tysk Side ikke gaa nærmere ind, idet man savnede det fornødne Personalkendskab. Det maatte overlades til Danskerne selv at udpege de enkelte Personer, men det maatte dog kræves, at der blandt dem fandtes Personer, der stod det nationalsocialistiske Parti nær (»nahestehende Persönlichkeiten« af det nationalsocialistiske Parti). Dette vilde være nødvendigt for at knytte denne Bevægelse til den danske Regering. Man maatte derhos kræve, at Fagforeningerne direkte blev repræsenteret i Regeringen.

Den ny tyske Befuldmægtigede vilde straks efter sin Ankomst til København søge en Konference med Udenrigsministeren for at erfare, hvorledes Mulighederne for en Ordning som den foranomhandlede laa. Rigsudenrigsministeren vilde se Rigskansleren igen den 9. ds. og maatte da kunne give denne endelig Besked i Sagen.

Hr. von Ribbentrop erklærede paa Udenrigsministerens Forespørgsel, at han ikke kunde give ham noget skriftligt i Sagen om de Henstillinger, han havde fremsat, idet et saadant Papir let vilde blive opfattet som et Ultimatum og netop ikke som Henstillinger, der skulde hjælpe os ud af den Krise, vi var kommet ind i, og gøre det muligt for os at kunne fortsætte med samme Status som hidtil. Hvis man ikke skulde kunne indgaa paa Regerings-Ændringen, vilde det kunne ventes, at der hastigt vilde finde en Reaktion Sted fra tysk Side. Om denne Reaktions Karakter kunde Rigsudenrigsministeren ikke udtale sig nærmere.

Berlin, 2. November 1942.

(sign.) **Hvass.**

NOTITS

Præsident Kanstein indfandt sig efter eget Ønske Tirsdag den 3. ds. Kl. 11 hos undertegnede for til Udenrigsministeriets Orientering at give mig nogle Meddelelser angaaende Situationen. Hr. Kanstein havde netop været i Berlin og var rejst derfra Mandag den 2. ds. omtrent samtidig med, at Drøftelsen mellem Rigsudenrigsminister von Ribbentrop og Udenrigsminister Scavenius begyndte. Kanstein kunde altsaa derfor ikke sige noget om, hvorledes Drøftelsen var forløbet, men han var paa Forhaand orienteret om, efter hvilke Linier man fra tysk Side vilde gaa frem.

Først fortalte Hr. Kanstein lidt om den nye Befuldmægtigede, Dr. Best. Kanstein var personlig meget tilfreds med Valget af Dr. Best. Denne hørte til den Kreds indenfor S. S., som Kanstein selv tilhørte. En anden indenfor denne Kreds var Statssekretær Stuckardt. Jeg maatte forstaa Kanstein saaledes, at han vilde fremhæve, at Best kom fra en rolig og besindig Kreds inden for S. S. Best havde tidligere været Personalechef i Gestapo. Han nød stor Anseelse indenfor Partiet, S. S., Regeringen og Militæret. Han var »S. S. Gruppenführer« (1 Grad højere end Kansteins Rang, der er »S. S. Brigadeführer«). Hans Titel i Auswärtiges Amt, hvor han senest havde været til »Informationsdienst«, var Ministerialdirektor. Hans Titel her vilde formentlig blive »Reichsbevollmächtigter«. Han vilde benytte den tyske Diplomatuniform og ved særlige Lejligheder formentlig S. S. Uniformen.

Paa mit Spørgsmaal om, hvorvidt Dr. Best vilde blive anmeldt i diplomatisk Egenskab og akkrediteret Kongen, svarede Hr. Kanstein, at han troede ikke, dette vilde blive Tilfældet. Der havde i alle Tilfælde været talt om, at Best ikke skulde have diplomatisk Karakter. Kanstein kunde dog ikke med Sikkerhed udtale sig om dette Spørgsmaal.

Det tyske Ønske, som var blevet fremført i Berlin, gik ud paa en Omdannelse af den danske Regering, saaledes at denne kom til at bestaa af Mænd, der var løsgjort fra partipolitiske Bindinger. Dette skulde være Hovedprincippet ved Regeringens Omdannelse. Fra tysk Side maatte man ønske, at Hr. Scavenius overtog Posten som Statsminister, saaledes at han samtidig beholdt Udenrigsministeriet. Jeg maatte dog forstaa Kansteins Udtalelser saaledes, at det ikke var nogen absolut Betingelse, at Hr. Scavenius skulde være Statsminister. (Paa et tidligere Stadium af Krisen — den 5. Oktober d. A. — havde Kanstein overfor mig nævnt, at man gerne saa Generaldirektør Knutzen som Statsminister).

Man vilde fra tysk Side gerne have Repræsentanter for Arbejderne — Fagforbundene — ind i Regeringen, og Kanstein nævnte i denne Sammenhæng, at man gerne saa Kjærbøl, Laurits Hansen og Axel Olsen som Ministre.

Hvad Personspørgsmaalene iøvrigt angaar, omtalte Hr. Kanstein Justitsministerposten. Fra tysk Side satte man ganske vist stor Pris paa Hr. Thune Jacobsen, men man var bange for, at han i visse Situationer ikke var en tilstrækkelig stærk Personlighed. For en Justitsminister gjaldt det fremfor alt om at være ganske ligeglad med sin egen Popularitet. Dette kunde ikke siges om Hr. Thune Jacobsen, der tværtimod havde en vis »Popularitätsbedürfnis«. Hr. Thune Jacobsen, som man gerne vilde beholde indenfor Ministeriet, kunde maaske overtage en anden Ministerpost, f. Eks. blive Indenrigsminister. Som Thune Jacobsens Efterfølger som Justitsminister kunde man ønske Hr. Popp-Madsen, og hvis Thune Jacobsen forblev som Justitsminister, saa man gerne, at Popp-Madsen blev udnævnt til Departementschef i Stedet for Hr. Aage Svendsen. Dels var sidstnævnte ikke Arier, dels havde man Indtryk af, at han særlig i personlige Spørgsmaal havde udøvet en fra et tysk Synspunkt set uheldig Indflydelse. Man lagde stor Vægt paa, at Departementschef Svendsen traadte tilbage.

Jeg søgte at forklare Hr. Kanstein, at Popp-Madsen ikke kunde bruges som Justitsminister. Popp-Madsen var Videnskabsmand og forenede som saa mange Videnskabsmænd store videnskabelige Kundskaber med en udpræget personlig Forfængelighed. Han havde utvivlsomt derfor ikke de fornødne Kvalifikationer. Paa ham passede sikkert Kansteins eget Udtryk om Thune Jacobsen: »Popularitätsbedürfnis«. Jeg tror, Kanstein forstod, at der ikke vel kan være Tale om Popp-Madsen.

Som Landbrugsminister kunde man ønske Hr. C. O. Jørgensen, der tilhørte L. S., og som havde gjort sig fordelagtig bemærket. Uden at nævne Navne udtalte Kanstein endvidere, at baade Kirkeministeriet og Undervisningsministeriet maatte ombesættes.

Naar Regeringen maatte være omdannet efter de ovenfor angivne Linier, var det fra tysk Side Tanken, at Rigsdagen skulde vedtage en Lov, hvorved der blev givet den nye Regering Bemyndigelse til at træffe alle nødvendige Foranstaltninger til Sikring af Ro og Orden, saaledes at der herefter kunde regeres paa Grundlag af en saadan Bemyndigelse.

Baade af Kansteins Udtalelser igaar og af andre Udtalelser, der i den seneste Tid er fældet af Repræsentanter for det tyske Gesandtskab, har jeg faaet det bestemte Indtryk, at de besindige Elementer indenfor den herværende tyske Repræsentation er af den Anskuelse, at de Krav, der nu er fremkommet fra tysk Side, maa betragtes som særdeles moderate. Der er ingen Tvivl om, at Gesandtskabet her har regnet med, at Danmark stod overfor langt mere gennemgribende Ændringer i Landets politiske Status.

Den 4. November 1942.

Nils Svenningsen.

Bilag 16.

Referat.

Fredag den 6. November 1942 Kl. 11.30 indfandt Præsident Kanstein sig hos Undertegnede for at meddele mig de tyske Synspunkter med Hensyn til Regeringsdannelsen etc.

Først omtalte Hr. Kanstein Bemyndigelsesloven. Han havde tænkt sig, at denne kunde være ganske kort og at den kun behøvede at gaa ud paa omtrent følgende:

»Til Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed i Landet er foruden de ifølge Forfatningen dertil beføjede Organer ogsaa Regeringen berettiget til at udstede Forskrifter«.

Paa mit Spørgsmaal om, hvorvidt det forventedes, at Bemyndigelsesloven skulde kunne benyttes til Indførelse af Dødsstraf i Danmark, svarede Hr. Kanstein, at dette ikke var Tilfældet. Til Indførelse af Dødsstraf vilde det efter hans Formening være nødvendigt, at der blev vedtaget en særlig Lov af Rigsdagen paa normal Maade.

Men vi maatte være forberedt paa eventuelt at benytte Bemyndigelsesloven til Foranstaltninger, der stødte an mod Grundlovens Bestemmelser. Da Hr. Kanstein ikke straks kunde nævne et Eksempel, spurgte jeg, om han tænkte paa saadan noget som Opløsning af Foreninger. Han svarede, at dette netop var et Eksempel paa det, han tænkte paa. Endvidere maatte man eventuelt paa Grundlag af Bemyndigelsesloven udstede Forskrifter om, at Grundlovsforhør i Kommunistsager blev udsat udover de 24 Timer, der er foreskrevet i Grundloven.

Med Hensyn til Regeringens Sammensætning bemærkede Hr. Kanstein først, at Partierne naturligvis skulde være repræsenteret i den nye Regering. Han havde tidligere sagt, at der i Regeringen ikke maatte sidde Personer, der var partipolitisk

bundne, men efter hans Udtalelse idag maatte jeg forstaa det saaledes, at man fra tysk Side endog lagde en vis Vægt paa, at Partierne var repræsenteret. Senere hen under Samtalen forklarede Hr. Kanstein nærmere, at det, man mente, var, at de Partipolitikere, der fik Sæde i Regeringen, maatte være saadan indstillet, at de ikke satte det partipolitiske over Embedet som Minister.

Hr. Kanstein nævnte de tre Medlemmer af den nuværende Regering, der nød Tyskernes Tillid, nemlig d'Herrer Scavenius, Gunnar Larsen og Thune Jacobsen og tilføjede i denne Forbindelse, at han var klar over, at Hr. Popp-Madsen ikke egnede sig som Justitsminister. Derimod saa man stadig gerne, at Departementschef Svendsen blev erstattet med Hr. Popp-Madsen.

Man havde fra tysk Side ingen Betænkeligheder ved, at Kjærbøl forblev i Ministeriet. Derimod var det ikke ønskeligt, at Statsminister Buhl fortsatte. Det var »sehr erwünscht«, om Repræsentanter for Fagforbundene, saasom Laurits Hansen og Axel Olsen indtraadte i den nye Regering. Man kunde jo simpelthen udskifte to politiske Socialdemokrater med to Fagforeningsrepræsentanter.

Jeg fremhævede, at alle havde ønsket at beholde Buhl om ikke som Statsminister saa som Finansminister, og at det vilde være politisk heldigt, om han kunde overtage Finansministerposten i det nye Ministerium. Hr. Kanstein forstod godt Betydningen heraf og svarede, at saafremt det gik hurtigt i Orden med Bramsnæs som Statsminister, kunde han tænke sig, at det maaske kunde gaa med Buhl som Finansminister. Senere hen under Samtalen lovede han mig, at han under den nævnte Forudsætning personlig vilde gaa ind for, at Buhl kunde blive.

Med Hensyn til de Konservative var Tyskernes Standpunkt det, at det var »nicht tragbar« at beholde Ministre, der havde Sæde i Regeringen under Christmas Møller-Sagen. Jeg mindede Hr. Kanstein om, at vi allerede den 5. Oktober d. A. havde talt sammen om Muligheden af en Regeringsomdannelse, og at han ved den Lejlighed havde udtalt, at man fra tysk Side ikke havde noget imod Partirepræsentanter som saadanne. Saaledes var man — havde Hr. Kanstein sagt den 5. Oktober — ganske indforstaaet med, at Halfdan Hendriksen forblev i Ministeriet, medens derimod Kirkeminister Fibiger nødvendigvis maatte forsvinde. Det var derfor paafaldende, at man nu stillede sig paa det Standpunkt, at begge de nævnte Herrer maatte ud af Ministeriet. Hr. Kanstein indrømmede at det tyske Standpunkt i denne Henseende siden vor Samtale den 5. Oktober var undergaaet en vis Udvikling. Handelsminister Halfdan Hendriksen havde ikke været tilfredsstillende »in seinen Verhalten« og ved Behandlingen af visse Spørgsmaal. Som eventuel konservativ Kandidat nævnte Kanstein Pastor Amby. Han kendte ikke Pastoren nærmere og kunde derfor ikke ligefrem bringe ham i Forslag, men han vilde dog nævne ham, da Tyskerne havde ham »in sympatischer Erinnerung« og vidste, at han ikke var indstillet mod Tyskland. Hr. Kanstein betonede paany, at det konservative Parti som saadant ikke skulde rammes.

Saa var der Spørgsmaalet om Nationalsocialismen nærstaaende Personligheder. Her vilde Kanstein paany nævne Hr. C. O. Jørgensen, som man fra tysk Side meget gerne saa udnævnt til Landbrugsminister. Af andre, der kunde komme i Betragtning som »nærstaaende«, nævnte Kanstein Professor Wanscher.

Hr. Kanstein resumerede til Slut sine Udtalelser derhen, at følgende Medlemmer af det nuværende Ministerium maatte betragtes som »nicht tragbar«: Fibiger, Alsing Andersen, Jørgen Jørgensen (heller ikke paa en anden Post end Undervisningsministeriet) samt Halfdan Hendriksen.

Kl. 16.30 samme Dag telefonerede Hr. Kanstein for at sige, at man overfor Buhl stadig nærede alvorlige Betænkeligheder, der vel nærmest maatte siges at være af formel-politisk Karakter. Kanstein tilføjede, at han troede ikke, det vilde gaa at beholde Buhl som Finansminister. Saafremt man fra dansk Side lagde meget stor Vægt herpaa, var det i hvert Fald nødvendigt, at Udenrigsministeren herom søgte en Samtale med Dr. Best.

Forsøget paa at danne en Regering med Bramsnæs som Statsminister strandede i Løbet af Eftermiddagen Fredagen den 6. November. Man tog derefter fat paa Forhandlinger om andre Muligheder, og Fredag Aften samlede man sig om Landstingsmand Hauch som Statsminister. Fredag Aften telefonerede Udenrigs-

ministeren, at Hauch havde erklæret sig villig og at ikke blot Partierne, men ogsaa Erhvervene havde sluttet op omkring ham. Udenrigsministeren fandt det heldigt, at man til Statsministerposten kunde foreslaa en Kandidat, der baade i Partierne og indenfor Erhvervene nød en saa almindelig Tillid.

Efter Udenrigsministerens Instruktion forelagde jeg straks telefonisk Hr. Kanstein Forslaget om at lade Hauch danne Regering. Kanstein var usikker, men vilde undersøge Spørgsmaalet nærmere. Senere paa Aftenen telefonerede han for at sige, at Hr. Hauch, af Grunde som han ikke vilde nævne i Telefonen, var »untragbar«. Efter Aftale med Udenrigsministeren søgte jeg samme Aften telefonisk Forbindelse med Hr. Hauch og underrettede ham om, at Tyskerne var betænkelige ved hans Kandidatur. Hr. Hauch var straks meget ivrig for, at man under disse Omstændigheder ikke paa nogen Maade søgte at presse hans Kandidatur igennem, og tidlig næste Morgen telefonerede han paany for yderligere stærkt at fremhæve dette sit Synspunkt. Jeg oplyste ham nu om, at Tyskernes Modstand i Virkeligheden var saa stærk, at der slet ikke kunde være Tale om at udøve et Tryk fra dansk Side.

Lørdag den 7. November Kl. 10 gav Udenrigsministeren efter Aftale Møde hos Dr. Best paa Dagmarhus. Udenrigsministeren gjorde overfor Dr. Best Rede for Situationen, som den nu laa, og vilde, efter at det var gaaet i Stykker med Bramsnæs, og efter at Hauch var kasseret fra tysk Side, foreslaa nye Kandidater til Statsministerposten. Udenrigsministeren vilde gaa ind for Departementschef Kofoed eller Overborgmester Christensen. Det viste sig imidlertid, at Dr. Best nu ikke længere vilde høre Tale om nye Kandidater. Han erklærede kategorisk, at nu maatte man fra tysk Side forlange, at der blev dannet en Regering med Udenrigsminister Scavenius som Statsminister. Andre Muligheder vilde han overhovedet ikke diskutere. Udenrigsministeren fremhævede, at hvis han selv skulde danne Regering, var der to Ting, han maatte lægge afgørende Vægt paa, nemlig dels at saa mange som muligt af de nuværende Ministre forblev i deres Embeder, for at de paagældende indenfor de respektive Partier kunde støtte den nye Statsminister og forsvare hans Politik, dels at Regeringen ikke kom til at tælle Nationalsocialister eller Personer, der stod Nationalsocialismen nær. (Saaledes kunde Udenrigsministeren af Hensyn til Industriraadets Holdning ikke akceptere Direktør Juncker, hvorimod der vel kunde være Tale om Professor Vinding Kruse).

Lørdag den 7. November Kl. 12 kom Præsident Kanstein til en Drøftelse i Udenrigsministeriet. Han talte først med Undertegnede. Paa mit Spørgsmaal om, hvorfor Hauch var blevet kasseret, svarede Kanstein, at Hauch altid havde indtaget en afventende Holdning overfor Samarbejdet med Tyskland. Man maatte fra tysk Side ønske »eine mehr ausgesprochene Persönlichkeit« end Hauch.

Hr. Kanstein forelagde derefter følgende Ministerliste:

Stats- og Udenrigsminister:	Scavenius
Justitsminister:	Thune Jacobsen
Trafikminister:	Gunnar Larsen
Arbejdsminister:	Kjærbøl
Socialminister:	Laurits Hansen
Finansminister:	Kofoed
Indenrigsminister:	Vinding Kruse
Handelsminister:	H. P. Christensen
Landbrugsminister:	?
Undervisningsminister:	Steincke?
Kirkeminister:	Amby? Hoffmeyer?
Forsvarsminister:	?

Hr. Kanstein udtalte paany, at man fra tysk Side ikke nærede Betænkelighed ved, at de politiske Partier var repræsenteret, men man maatte lægge stor Vægt paa, at der fandt Personskifter Sted i ret stort Omfang. Følgende af de hidtidige Ministre betegnede Hr. Kanstein som »nicht tragbar«: Buhl, Alsing Andersen, Fibiger, Jørgen Jørgensen, Halfdan Hendriksen, Brorsen? Angaaende Bording udtalte Kanstein sig noget svævende, og om Knud Kristensen sagde han, at man »hellere vilde have en anden«. Kanstein var øjensynlig ikke klar over det Synspunkt, som Udenrigsministeren havde fremhævet overfor Dr. Best.

Drøftelserne fortsattes nu inde hos Udenrigsministeren, og mellem denne og Kanstein udspandt der sig følgende Samtale:

Scavenius maatte, af de Grunde han havde nævnt for Dr. Best, lægge stor Vægt paa, at saa mange som muligt af de nuværende Ministre forblev i Ministeriet, og yderligere maatte det være en afgørende Forudsætning, at der ikke til Ministre blev udnævnt Personer, der staar i skarp Modsætning til de Partier, der hidtil har støttet Regeringen. Udenrigsministeren maatte finde det af stor Betydning, at Jørgen Jørgensen forblev i Ministeriet, og hvad angik de to Venstremænd, Knud Kristensen og Brorsen, var Forholdet det, at han vilde prøve paa at tvinge dem til ogsaa at blive.

Kanstein spurgte, om Udenrigsministeren ikke kunde bruge Hr. C. O. Jørgensen som Landbrugsminister.

Scavenius svarede, at dette af praktiske Grunde var ganske udelukket. Det vilde være en direkte Udfordring overfor Landbrugsorganisationerne. I det hele maatte Ministeriet sammensættes paa en saadan Maade, at man fik Garanti for en Fortsættelse af det hidtidige gode praktiske Arbejde. Af denne Grund maatte ogsaa Halfdan Hendriksen fastholdes. Overhovedet maatte der foretages saa faa Ændringer som muligt.

Kanstein bemærkede, at Best maatte have misforstaaet Udenrigsministeren og ikke have faaet fat paa dennes Synspunkt. Han stillede Udenrigsministeren det direkte Spørgsmaal, om Hr. Scavenius vilde være i Stand til at danne et Kabinet, saafremt man fra tysk Side indskrænkede sig til kun at kassere Alsing Andersen, Fibiger og eventuelt Buhl.

Scavenius besvarede dette Spørgsmaal bekræftende.

Kanstein: Vilde man kunne skaffe en saadan nydannet Regering den fra tysk Side foreslaaede Bemyndigelseslov?

Scavenius: Ja sikkert, saa meget lettere, naar der kun foretages smaa Ændringer.

Kanstein: Vilde man kunne regne med, at en saaledes nydannet Regering vilde sørge for, at Nationalsocialisterne ikke blev hæmmet i Udviklingen? Vilde man f. Eks. kunne finde en Ordning, hvorefter Arbejdstjenestens Folk under Arbejdet kunde bære en Slags Uniform? Vilde den nye Regering søge forhindret, at Nationalsocialisterne blev boycottet med Hensyn til Leje af Lokaler? Vilde man kort sagt kunne gaa ud fra, at den nye Regering ikke vilde taale »eine Verunglimpfung der D.N.S.A.P.«?

Scavenius erklærede, at Kanstein kunde regne med, at disse Spørgsmaal sikkert lod sig ordne.

Kanstein bemærkede til Slut, at man maatte lægge Vægt paa, at Departementschef Svendsen i Justitsministeriet blev ombyttet med en anden. Dette Spørgsmaal var vanskeligt overfor Berlin.

Lørdag den 7. November Kl. 14.10 kom Kanstein igen til Udenrigsministeren, efter at han havde drøftet Sagerne med Dr. Best. Han erklærede nu, at man fra tysk Side for at lette Udenrigsministeren Regeringsdannelsen vilde nøjes med at kassere Buhl, Fibiger og Alsing Andersen. Om Resultatet af denne Samtale optegnedes, efter at Kanstein var gaaet, følgende Notits:

> »Af Hensyn til Udenrigsministeren og for at lette Sagens Gennemførelse vil den Befuldmægtigede strække sig saa vidt, at han vil nøjes med at kræve, at Buhl, Fibiger og Alsing Andersen udskiftes.
>
> I Stedet for de afgaaende Medlemmer af Regeringen ønskes der Personligheder, der er venligt indstillet overfor Samarbejdet med Tyskland, og det vilde yderligere være ønskeligt, om der oprettes et særligt Socialministerium under Hr. Laurits Hansen.
>
> Hr. Jørgen Jørgensen maa flyttes til et andet Ministerium, dog ikke til Kirkeministeriet.«

Herefter fortsattes Forhandlingerne indenfor Regeringen og paa Rigsdagen, og Lørdag Aften Kl. 19.45 kunde vi her fra Udenrigsministeriet meddele Hr. Kanstein, at der var opnaaet principiel Tilslutning til en Ordning paa den Basis, som var aftalt mellem ham og Udenrigsministeren. Man kunde formentlig herefter regne med, at Sagen vilde gaa i Orden paa denne Basis.

Under Forhandlingerne indenfor Partierne opstod der imidlertid Vanskeligheder, navnlig hos Venstre og de Konservative. De Radikale var det eneste Parti, der uden Betingelser tiltraadte Regeringsdannelse paa det mellem Scavenius og Kanstein aftalte Grundlag. Socialdemokraterne gjorde deres Tilslutning betinget af, at ogsaa de andre Partier tiltraadte. Indenfor Venstre var Stemningen for Forkastelse, og de Konservative vedtog ligefrem ved Afstemning Forkastelse.

Kl. 22.30 meddelte jeg Kanstein, at det gik trægt med Forhandlingerne, men at man dog formentlig kunde haabe paa et Resultat.

Efter nye Forhandlinger, og efter at Partiformændene havde været kaldt op paa Amalienborg til Kronprinsregenten, blev Resultatet omsider, at alle de store Partier enedes om, at Udenrigsminister Scavenius dannede det nye Ministerium, og Kl. 1.20 om Natten kunde vi herfra Udenrigsministeriet give Kanstein følgende Meddelelse:

»Samtlige Partier har tiltraadt, at Scavenius danner det nye Ministerium paa den Basis, som Kanstein Lørdag Eftermiddag aftalte med Udenrigsministeren, d. v. s., at Buhl, Alsing Andersen og Fibiger udtræder, at Jørgen Jørgensen flyttes til en anden Post, dog ikke Kirkeministeriet, at Laurits Hansen bliver Socialminister og at de ledigblivende Poster besættes med Mænd, der er venligt indstillet over for Samarbejde med Tyskland.

Endvidere gennemføres den nye Fuldmagtslov. Arbejdet med at danne Ministeriet vil først kunne paabegyndes paa Mandag.«

I Løbet af Mandagen den 9. November førtes der mellem Hr. Kanstein og Undertegnede en Række Telefonsamtaler angaaende de enkelte Kandidater til de Poster i Ministeriet, der skulde nybesættes. Efter at Knud Kristensen havde erklæret sig uvillig til at fortsætte som Medlem af Ministeriet, blev det bestemt, at Jørgen Jørgensen skulde have Indenrigsministeriet, og at Højberg Christensen skulde være Undervisningsminister. Da det var nødvendigt at finde en Venstremand som Erstatning for Knud Kristensen, da Kofoed skulde have Finansministeriet og Holbøll Kirkeministeriet, og der altsaa ikke var nogen Taburet ledig til en Venstremand, maatte man skride til den Nødløsning at oprette et selvstændigt Ministerium. Dette skete ved, at man udskilte Trafikministeriet fra offentlige Arbejder. Som Trafikminister foreslog man derefter Hr. Kanstein Folketingsmand Elgaard. Kanstein svarede, at der fra tysk Side ikke var noget at indvende herimod, idet han dog betonede, at det jo ikke var noget tysk Ønske, at Minister Gunnar Larsens Omraade blev indskrænket.

Under Hr. Scavenius' Forhandlinger med Politikerne i Løbet af Mandagen opstod der paa et givet Tidspunkt den Idé, at man skulde prøve paa at faa P. Munch til at indtræde i Ministeriet som Minister uden Portefeuille. Denne Tanke blev af mig forelagt Hr. Kanstein, der efter at have overvejet Spørgsmaalet meddelte, at det var »zweckmässig« at lade være med at tage Munch ind i Ministeriet, idet man i Berlin ikke godt vilde kunne forstaa en saadan Foranstaltning.

Resultatet af Forhandlingerne om Mandagen blev følgende Ministerliste:

Stats- og Udenrigsminister:	Scavenius
Finansminister:	Kofoed
Landbrugsminister:	Bording
Undervisningsminister:	Højberg Christensen
Arbejdsminister:	Kjærbøl
Socialminister:	Laurits Hansen
Justitsminister:	Thune Jacobsen
Trafikminister:	Elgaard
Offentlige Arbejder:	Gunnar Larsen
Indenrigsminister:	Jørgen Jørgensen
Handelsminister:	Halfdan Hendriksen
Forsvarsminister:	Brorsen
Kirkeminister:	Holbøll

Den 10. November 1942.

Nils Svenningsen.

Bilag 17.

Meddelelse til Pressen den 9. November 1942.

Der har i den forløbne Uge fundet en Række betydningsfulde Forhandlinger Sted indenfor Regeringen og mellem denne og Samarbejdsudvalget saavel som indenfor de politiske Partier paa Rigsdagen. Det er herunder konstateret, at Forholdene har udviklet sig saaledes, at et Regeringsskifte maa anses for nødvendigt, og efter at Formændene for de Partier, der er repræsenteret i den nuværende Regering, Lørdag Aften havde været tilkaldt til en Konference hos Hans Kongelige Højhed Kronprinsen, ved hvilken Konference Statsminister Buhl var nærværende, afsluttedes Forhandlingerne sent Lørdag Aften med, at Statsminister Buhl med Tilslutning fra de Partier, der støtter den nuværende Regering, tilraadede Kongemagten at opfordre Udenrigsminister Scavenius til at danne en ny Regering.

Udenrigsminister Scavenius er herefter Søndag Eftermiddag paa Diakonissestiftelsen i Overværelse af Kronprinsen blevet modtaget af Hans Majestæt Kongen, der i de sidste Dage er blevet holdt underrettet om Forhandlingernes Gang, og Udenrigsministeren modtog her Opfordringen til at søge dannet en ny Regering. Forhandlingerne herom kan ventes bragt til Afslutning meget hurtigt.

Bilag 18.

Regeringserklæring af 10. November 1942.

Som meddelt den 9. ds. har Forholdene udviklet sig saaledes, at et Regeringsskifte har været nødvendigt. Dette Regeringsskifte har fundet Sted i en for Landet alvorlig Situation. Den nydannede Regering, som nu har overtaget sine Funktioner, vil indadtil fortsætte den hidtil førte Politik, idet den vil have sin Opmærksomhed rettet mod alle Foreteelser paa det økonomiske, finansielle og beskæftigelsesmæssige Omraade her i Landet og paa disse Omraader arbejde for en sund og for Land og Folk gavnlig Udvikling.

Udadtil vil Regeringen se det som sin vigtigste Opgave at virke for en Styrkelse og Befæstelse af det gode og nabovenlige Forhold mellem Danmark og Tyskland og at fremme et gensidigt tillidsfuldt Samarbejde i Ønsket om at skabe fortsatte Udviklingsmuligheder for den befrugtende Vekselvirkning mellem Dansk og Tysk, der gennem Tiderne har haft saa stor Betydning.

I Erkendelse af det europæiske Skæbnefællesskab er Regeringen sig det Ansvar bevidst, som ogsaa et lille Land som Danmark har med Hensyn til Opbygningen af det kommende nye Europa, og den vil efter Evne yde sin Medvirken til Løsningen af saadanne Opgaver, som i denne Forbindelse naturligt vil tilfalde vort Land.

Regeringen vil sikre Opretholdelsen af Ro og Orden i Landet. Den vil ikke taale Sabotage og anden Forbrydelse, der direkte eller indirekte retter sig mod Besættelsestropperne.

Regeringens Standpunkt overfor Kommunismen er klart. Siden Vedtagelsen af Loven af 22. August 1941 er kommunistisk Virksomhed her i Landet ulovlig. Dette fandt sin Bekræftelse ved Danmarks Tiltræden af Anti-Komintern-Pagten, ifølge hvilken den danske Regering er forpligtet til paa dansk Omraade at bekæmpe den kommunistiske Internationales opløsende og nedbrydende Virksomhed.

Bilag 19.

Stats- og Udenrigsminister Scavenius' Tale til Dr. Best den 14. November 1942.

Hr. Reichsbevollmächtigter.

Es gereicht mir zur Freude Sie hier im Kreise des gesamten neugebildeten Kabinetts begrüssen zu dürfen, und ich möchte Ihnen sowohl im eigenen als auch im Namen meiner hier anwesenden Kollegen ein herzliches Willkommen aussprechen!

Über die von der neugebildeten Regierung zu führende Politik brauche ich Ihnen keine nähere Erläuterung zu geben. Sie ist in der am 10. November veröffentlichten Regierungserklärung sowie in meiner Rede im Folketing am 11. November festgelegt. Freundschaftliche Zusammenarbeit mit dem grossdeutschen Reiche und ein gutes Nachbarverhältnis zwichen den beiden Völkern in gegenseitiger Achtung der nationalen Eigenarten, das sind die Ziele, die wir uns von dänischer Seite stets vor Augen halten werden.

Herr Reichsbevollmächtigter, Sie haben Ihr verantwortungsvolles Amt in einer für Dänemark schweren Stunde übernommen. Es war leider zwischen Dänemark und Deutschland ein trübes Verhältnis eingetreten, und wir brauchen ja keinen Hehl daraus zu machen, dass die Lage ernst war. Die Schwierigkeiten auf unserer Seite waren gross. Sie wurden jedoch überbrückt, nicht am wenigsten dank des Verständnisses, das von Ihrer Seite für unsere Lage gezeigt wurde. Ich danke Ihnen für den Einsatz, den Sie bei Ihrer Amtsübernahme zugunsten dänischer Interessen geleistet haben. Ich nehme diesen Auftakt zu unserer Zusammenarbeit hier in Kopenhagen als ein gutes Omen und möchte zum Schluss der Hoffnung Ausdruck geben, dass die Zusammenarbeit zwischen der Dänischen Regierung und Ihnen sich in erspriesslicher Weise zum Besten unserer beiden Länder gestalten möge.

Bilag 20.

Ansprache des Herrn Richsbevollmächtigten, Dr. Best am 14. November 1942.

Hr. Staatsminister,

Für Ihre freundliche Begrüssung sage ich Ihnen aufrichtigen Dank. Ich zweifle nicht daran, dass schon die äussere Form eines offenen und — fast möchte ich sagen: — kameradschaftlichen Meinungsaustauschs, die unser dienstlicher Verkehr in den Besprechungen der hinter uns liegenden Krisentage angenommen hat, unsere künftige Zusammenarbeit erleichtern und angenehm gestalten wird. Darüber hinaus aber möchte ich in dieser Stunde zum Ausdruck bringen, mit wie hoher Achtung ich das grosse Opfer zu würdigen weiss, das Sie durch die Übernahme Ihres verantwortungsvollen neuen Amtes gebracht haben, um sowohl den Interessen Ihres Landes wie einer günstigen Entwicklung des dänisch-deutschen Verhältnisses zu dienen. Meine Achtung vor dieser Ihrer Haltung wird stets eine wichtige Komponente unserer Zusammenarbeit bleiben.

Meine Herren Minister,

Sie sind nach einer Vertrauenskrise, die aus mehr als einem Grunde das deutsch-dänische Verhältnis in den letzten Monaten getrübt hat, in eine Regierung berufen worden, die bereits durch die Tatsache ihrer Bildung den Beginn einer neuen Epoche engerer und freundschaftlicher Zusammenarbeit zwischen Dänemark und dem Reiche symbolisieren soll. Ich gebe der Hoffnung Ausdruck, dass nicht nur

die sachliche Zusammenarbeit zwischen Ihnen und mir fruchtbare Ergebnisse für die grossen Notwendigkeiten Europas und für die übereinstimmenden Interessen unserer beiden Länder zeitigen wird, sondern dass auch aus gegenseitiger Achtung und gegenseitigem Vertrauen ein persönliches Verhältnis zwischen Ihnen und mir erwachsen wird, das die geistige und politische Verständigung zwischen Dänen und Deutschen fördert. Der Bevölkerung Ihres Landes ein Vorbild dieses Verständigungswillens zu geben, ist nach meiner Auffassung eine wichtige Aufgabe Ihrer neuen Regierung.

Zwei Ziele habe ich mir für meine künftige Amtstätigkeit als Bevollmächtigter des Reiches in Dänemark gesteckt:

dass einerseits alle sachlichen Notwendigkeiten, die in Zusammenarbeit mit der Dänischen Regierung erfüllt werden müssen, auf der Grundlage nüchterner Vernunft und Einsicht schnell und reibungslos verwirklicht werden mögen, dass aber gleichzeitig — trotz aller Schwierigkeiten der Situation — in der Bevölkerung des Landes eine positive Einstellung zu der weiteren Entwicklung des dänisch-deutschen Verhältnisses ausgelöst werden möge.

Ich weiss, dass dies weder durch Phrasen noch durch Forderungen erreicht werden kann. Mit Phrasen kann man nicht überzeugen. Mit Forderungen kann man nicht Liebe oder Freundschaft erwirken. Der Weg kann nur über die Vernunft und Einsicht jedes einzelnen Dänen führen. Jeder muss einsehen, dass eine Katastrophe des Reiches auch eine Katastrophe der übrigen europäischen Länder bedeuten würde. Denn die Deutschen würden — das versichere ich Ihnen — in diesem Kriege nicht mehr die Waffen niederlegen, sondern bis zum bitteren Ende den letzten Kampf ausfechten, wo sie auch stehen. Wer also weiss, dass vor der endgültigen Katastrophe des Reiches auch das schöne Land Dänemark der Vernichtung durch einen erbitterten Schlusskampf anheimfiele, der kann die Katastrophe des Reiches nicht wünschen, weil er die Vernichtung Dänemarks nicht will. Diese Erkenntnis wird jedem Dänen die Zusammenarbeit mit dem Reiche, die Ihrem Lande ja nicht durch menschliche Willkür sondern durch geographisches und geschichtliches Schicksal vorgeschrieben ist, in seinem Gewissen erleichtern. Wenn es darüber hinaus gelingt, im persönlichen Verhältnis zwischen den Exponenten der dänisch-deutschen Zusammenarbeit gegenseitige Achtung und gegenseitiges Vertrauen zu pflanzen, so dürfte die Hoffnung berechtigt sein, dass aus der politischen »Vernunftehe« zwischen beiden Ländern doch noch einmal eine politische »Neigungsehe« werden möge.

Für die Verwirklichung dieses schönen Endzieles kann eine enge, vertrauensvolle und erfolgreiche Zusammenarbeit zwischen Ihnen, meine Herren Minister, und mir ein wirksames Vorbild werden. Wir wollen deshalb in dieser Zusammenarbeit eine hohe Pflicht erkennen, die wir gegenüber unseren Ländern zu erfüllen haben.

Bilag 21.

Stats- og Udenrigsminister Scavenius' Tale til Dr. Best den 14. November 1942.

Oversættelse.

Hr. Rigsbefuldmægtigede.

Det er mig en Glæde at kunne byde Dem velkommen her i det samlede nydannede Kabinets Kreds, og jeg vil gerne saavel i eget som i mine her tilstedeværende Kollegers Navn byde Dem hjertelig velkommen!

Om den Politik, som den nydannede Regering vil føre, behøver jeg ikke at give Dem nærmere Oplysning. Den er fastlagt i den den 10. November offenliggjorte Regeringserklæring saavel som i min Tale i Folketinget den 11. November. Venskabeligt Samarbejde med det stortyske Rige og et godt Naboforhold mellem de to Folk i gensidig Agtelse for de nationale Egenarter, det er de Maal, som vi paa dansk Side stedse vil holde os for Øje.

Hr. Rigsbefuldmægtigede, De har overtaget Deres ansvarsfulde Embede i en for Danmark vanskelig Stund. Der var desværre indtraadt et uklart Forhold mellem Danmark og Tyskland, og vi behøver jo ikke at lægge Skjul paa, at Situationen var alvorlig. Vanskelighederne paa vor Side var store. De blev dog overvundet, ikke mindst takket være den Forstaaelse, som der fra Deres Side blev vist for vor Stilling. Jeg takker Dem for den Indsats, som De ved Deres Embedsovertagelse har ydet til Gunst for danske Interesser. Jeg tager denne Optakt til vort Samarbejde her i København som et godt Varsel og vilde gerne til Slut give Udtryk for det Haab, at Samarbejdet mellem den danske Regering og Dem maa forme sig paa gavnlig Maade til Bedste for vore to Lande.

Bilag 22.

Rigsbefuldmægtiget Dr. Bests Tale den 14. November 1942.

Oversættelse.

Hr. Statsminister.

For Deres venlige Velkomsthilsen siger jeg Dem oprigtig Tak. Jeg tvivler ikke om, at allerede den ydre Form af en aaben og — jeg kunde næsten sige: — kammeratlig Meningsudveksling, som vort tjenstlige Samvær under Forhandlingerne i de bag os liggende Krisedage har antaget, vil lette vort fremtidige Samarbejde og gøre det behageligt. Men derudover vilde jeg gerne i dette Øjeblik give Udtryk for, med hvor stor Agtelse jeg véd at værdsætte det store Offer, som De ved Overtagelsen af Deres ansvarsfulde nye Embede har bragt for at tjene saavel Deres Lands Interesser som en gunstig Udvikling af det dansk-tyske Forhold. Min Agtelse for denne Deres Holdning vil stedse forblive en vigtig Komponent i vort Samarbejde.

Mine Herrer Ministre.

De er efter en Tillidskrise, som af mere end een Grund i de sidste Maaneder har formørket det dansk-tyske Forhold, blevet kaldet til en Regering, som allerede ved den Kendsgerning, at den dannedes, skal symbolisere Begyndelsen af en ny Epoke af snævrere og mere venskabeligt Samarbejde mellem Danmark og Riget. Jeg giver Udtryk for det Haab, at ikke blot det saglige Samarbejde mellem Dem og mig vil modnes til frugtbare Resultater for Europas store Fornødenheder og for vore to Landes overensstemmende Interesser, men at der ogsaa ud fra gensidig Agtelse og gensidig Tillid vil fremvokse et personligt Forhold mellem Dem og mig, som vil fremme den aandelige og politiske Forstaaelse mellem Danske og Tyske. At give Deres Lands Befolkning et Forbillede paa denne Forstaaelsesvilje er efter min Opfattelse en vigtig Opgave for Deres nye Regering.

To Maal har jeg sat mig for min fremtidige Embedsvirksomhed som Rigets Befuldmægtigede i Danmark:

at paa den ene Side alle saglige Fornødenheder, som skal fyldestgøres i Samarbejde med den danske Regering, hurtigt og gnidningsløst maa blive virkeliggjort paa Grundlag af nøgtern Fornuft og Indsigt, men at der samtidig — trods alle Vanskeligheder ved Situationen — i Befolkningen maa blive udløst en positiv Indstilling til den videre Udvikling af det dansk-tyske Forhold.

Jeg ved, at dette hverken kan naas ved Fraser eller ved Krav. Med Fraser kan man ikke overbevise. Med Krav kan man ikke opnaa Kærlighed eller Venskab. Vejen kan kun føre over hver enkelt Danskers Fornuft og Forstaaelse. Enhver maa indse, at en Katastrofe for Riget ogsaa vilde betyde en Katastrofe for de øvrige europæiske Lande. Thi Tyskerne vil — det forsikrer jeg Dem — i denne Krig ikke nedlægge Vaabnene, men til den bitre Ende udkæmpe den sidste Kamp, hvor de end staar. Den som saaledes ved, at forud for den fuldstændige Katastrofe for Riget hjemfalder ogsaa det smukke Land Danmark til Tilintetgørelse gennem en bitter Slutkamp, han kan ikke ønske Katastrofen for Riget, fordi han ikke vil

Danmarks Tilintetgørelse. Denne Erkendelse vil for enhver Dansker lette hans Samvittighed ved Samarbejdet med Riget, som jo ikke er foreskrevet Deres Land af menneskeligt Forgodtbefindende, men af geografisk og historisk Skæbne. Saafremt det derudover lykkes at plante gensidig Agtelse og gensidig Tillid i det personlige Forhold mellem det dansk-tyske Samarbejdes Eksponenter, saa turde det Haab være berettiget, at der af det politiske »Fornuftsægteskab« mellem de to Lande dog alligevel engang kunde blive et politisk »Inklinationsparti«.

For Virkeliggørelsen af dette smukke Slutmaal kan et snævert, tillidsfuldt og resultatrigt Samarbejde mellem Dem, mine Herrer Ministre, og mig blive et virksomt Forbillede. Vi vil derfor i dette Samarbejde erkende en høj Pligt, som vi har at opfylde overfor vore Lande.

Bilag 23.

Dr. Bests Svartale i dansk-tysk Selskab i Aarhus den 9. Februar 1943.

Meget vigtigere end de Foredrag, der holdes i Foreninger som »Dansk-tysk Selskab«, er de Forbindelser, der her bliver tilvejebragt mellem Mennesker indbyrdes.

Jeg har Forstaaelse for den danske Egenart og Indstilling, og den Politik, jeg har ført gennem tre Maaneder, er et Bevis for, at jeg har forstaaet noget af den danske Mentalitet.

Dette Kendskab har jeg anvendt til Fordel for det Samarbejde mellem Danmark og Tyskland, ved hvilket den Tillidskrise, som bestod mellem de to Lande, er blevet saavidt overvundet, at jeg — som De ved — i de sidste Dage ogsaa har optaget Forbindelse med Hans kongelige Højhed den danske Kronprins.

Men ogsaa jeg maa bede Danskerne om Forstaaelse for den Situation, det tyske Folk befinder sig i, og for de uhørt vanskelige Opgaver, der er stillet det. Tyskland fører en Kamp ikke blot for sit eget Land og Folk, men ogsaa for Europas Lande og Folkeslag. I disse tunge Dage kan man se, hvilken uhyre Fare for alle Lande der havde hobet sig sammen i Øst, og som er blevet standset af den tyske Værnemagt. Hvad vilde der være blevet af Europa, hvis ikke denne Fare rettidigt var blevet erkendt af os?

Vi kan i denne Kamp ikke lade os opholde af ond Vilje indenfor Europa. Forstaaelsen heraf maa vi forlange af de øvrige europæiske Folk. Jeg forstaar, at det ikke er lette Tider, Danmark maa igennem, men Danmark og Tyskland er sammenkædet gennem en geografisk og historisk Skæbne. Vi er i den samme Baad, og ingen kan staa af.

Men ogsaa udover disse Dage er vi overfor begge Folk ansvarlig for Forberedelsen af en bedre Fremtid. Det er Dansk-tysk Selskabs fortjenstfulde Opgave at forberede en aandelig Indstilling overfor det fremtidige venskabelige og kammeratlige Samarbejde mellem Danske og Tyske.

L.

Forhandlinger med de tyske Myndigheder, August 1943.

92.

ERIK SCAVENIUS
V. Voldgade 108.

København V., den 8. August 1945.

Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Forbindelse med mine Skrivelser af 16. og 21. Juli 1945 tillader jeg mig hoslagt at fremsende Besvarelse af følgende Spørgsmaal i Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945:

.....

15. Tilblivelse af Opraabet af 21. August 1943,

16. Forhandlinger mellem Udenrigsministeriet og de tyske Myndigheder i August 1943.

Disse Fremstillinger er ligesom de tidligere, hvad de faktiske Forhold angaar, baseret paa Udenrigsministeriets Akter eller Uddrag af samme.

Erik Scavenius.

15. Redegørelse for Tilblivelsen af Opraabet af 21. August 1943.

16. Redegørelse for Forhandlingerne mellem det danske Udenrigsministerium og de tyske Myndigheder i Dagene før 29. August 1943.

De Sagen vedrørende Dokumenter vil blive rekvireret i Udenrigsministeriet.

De nævnte Dokumenter er saa udførlige, at de giver et fuldstændigt Billede af de Begivenheder, der førte til Indførelsen af den tyske militære Undtagelsestilstand og Afsættelsen af den danske Regering den 29. August 1943. Maaske følgende Bemærkninger dog kan have nogen Interesse.

I Løbet af Sommeren 1943 opstod hos Almenheden her i Landet Forventninger om et nær forestaaende tysk Sammenbrud — fremkaldt af Russernes sejrrige Fremgang og maaske navnlig af Italiens Frafald. Ophøret af de tyske „Permittentrejser" i Sverige har spillet med ind. Stemningen gav sig — foruden i Strejkebevægelsen — Udtryk i en forøget Sabotage, hvad der atter bragte Spørgsmaalet om Jurisdiktionen over Sabotørerne i Forgrunden.

Fra tysk Side havde man ikke ved Fredsbesættelsen den 9. April 1940 sat Krigens Love i Kraft i Danmark, men det tyske Militær synes at have anset det som selvfølgeligt — „Værnemagten beskytter sig selv, hvor den kommer frem" —, at Forbrydelser mod Værnemagtens Interesser, begaaet af danske Statsborgere, blev behandlet af tysk Krigsret. I Mangel af direkte folkeretlige Bestemmelser om en Fredsbesættelse fandtes Begrundelsen herfor i Analogien fra de Regler, der i Folkeretten omhandler Krigsbesættelsen. Modsat anvendte vi paa dansk Side Analogien fra Fredsforholdene, der jo ikke var ophørt ved Fredsbesættelsen, og krævede, at danske Statsborgere, der forbrød sig mod Værnemagten, stilledes for dansk Domstol og afsonede i dansk Fængsel. Fra tysk Side gik man ikke med til at fastlægge det danske Standpunkt i en skriftlig Aftale, men praktisk talt kunde vi se en indirekte Anerkendelse deraf, baade naar Tyskerne stillede Krav om skærpede Straffebestemmelser, og om Oprettelse af et Tugthus, hvilket blev imødekommet netop for at værne dansk Jurisdiktion paa dette Omraade, og naar det lykkedes Justitsminister Thune Jacobsen i de fleste Tilfælde at opnaa at faa de paagældende udleveret. Efter disse praktiske Linier lod sig — om end ikke uden Vanskeligheder i mange Enkelttilfælde — arbejde lige til August 1943, men det var klart, at der i Modsætningen mellem dansk og tysk Retsopfattelse laa gemt et Konfliktstof, der kun kunde holdes nede, saafremt Sabotagen ikke tog et Omfang, der af det tyske Militær ansaas for faretruende, og saa længe Tyskerne havde Tillid til det danske Politi.

Til den effektive Bekæmpelse af Sabotagen ansaa man det desuden paa tysk Side for nødvendigt at raade over Dødsstraffen, som ikke fandtes i dansk Ret og ikke lod sig genindføre. Under Indtryk af den voksende Sabotage havde de tyske Myndigheder i Begyndelsen af August bestemt, at Sabotører, der ved tysk Krigsret var dømt til strængere Fængselsstraffe, skulde føres til Afsoning i Tyskland. Jeg var dengang paa et kortere Ferieophold i Jylland, men da Dr. Best gik ind paa at udsætte Sagens endelige Afgørelse til min Tilbagekomst, fik jeg en Forhandling med ham om Spørgsmaalet den 9. August. Det lykkedes mig herved under Henvisning til, at en saadan Forholdsregel maatte skærpe den allerede spændte Situation, at formaa ham til at stille Sagen i Bero, men han lagde ikke Skjul paa, at Militæret vilde have vanskeligt ved at forstaa en saadan Disposition, der var i Strid med de Forholdsregler, der blev taget i alle andre besatte Lande.

Jeg indskyder her, at da jeg allerede længe, ja egentlig lige siden Rigsdagsvalget, havde næret Tvivl om det rigtige i, at jeg fortsatte som Statsminister, havde jeg ment det paakrævet aabent at faa diskuteret Spørgsmaalet om en Omdannelse af Ministeriet paa ren parlamentarisk Basis, det vil sige med en Politiker i Spidsen. Herom stillede jeg da Forslag i Ministermøde, hvor det fandt Tilslutning hos mine Kolleger.

Under den nævnte Samtale fremførte jeg derefter denne Tanke over for Dr. Best med den Begrundelse, at det maatte være af Interesse ogsaa fra et tysk Synspunkt, at der i Danmark var en saa stærk Regering som muligt, og at en ren parlamentarisk Regering efter vore Forhold vilde staa stærkere over for Befolkningen end den, der bar mit Navn. Hertil svarede Dr. Best, at han meget vel forstod min Argumentation, men at det vilde være umuligt for ham at gennemføre dette Forslag over for Berlin. Han havde sat igennem, at han faktisk havde likvideret det danske nationalsocialistiske Parti. Dette blev fra Berlins Side betragtet som et stort Offer, som imidlertid blev gjort for at sikre et godt Samarbejde med den siddende Regering. Hvis man nu vilde fremsætte Forslag om ogsaa at likvidere denne Regering, vilde Berlin spørge om, hvad Mening der da havde været i at likvidere de danske Nationalsocialister. Man maatte være klar over, at Ministeriet Scavenius var den sidste Mulighed, der forelaa for at undgaa et Militærdiktatur, som det jo oprindelig havde været Hensigten at etablere i Efteraaret 1942, og denne Stilling var stadig uændret. Eventuelle radikale Ændringer vilde betyde, at hans Politik var forbi, og Ledelsen maatte overgaa til et egentlig Militærstyre. Hertil føjede Dr. Best, at det utvivlsomt var muligt at gennemføre Ro og Orden, det vil sige Standsning af Strejker og Sabotage, ved Anvendelse af Bajonetter og Maskingeværer, som Begivenhederne i Holland og Norge havde vist. Dette var imidlertid ikke hans Politik, og han saa meget nødigt, at Magten gik over til Militæret. Hvis dette skete, var han fuldstændig klar over, at Ministeriet ikke kunde blive siddende.

I Løbet af August kompliceredes Situationen stadig mere, særlig ved Begivenhederne i Odense, idet de Kræfter, der mente at fremme deres Politik ved at faa styrtet den danske Regering og det tyske Militærstyre og Politi indført i Danmark, nu til Sabotagen føjede Strejkebevægelsen. Et energisk Arbejde blev sat ind fra alle Sider for at dæmme op for denne farlige Udvikling. Herved fremkom Opraabet fra Regeringen og Samarbejdspartierne af 21. August, hvortil Arbejderbevægelsen sluttede sig den 25. og Erhvervsorganisationerne den 26. August. Disse Bestræbelser skulde imidlertid blive forgæves som Følge af det tyske Militærs Holdning. Dr. Best, der blev kaldt til Hovedkvarteret i 20'erne, gjorde et sidste Forsøg paa at faa den hidtidige Kurs opretholdt, men blev fuldkommen desavoueret.

Efter at den tyske Befuldmægtigede den 27. August var vendt tilbage, indfandt jeg mig den 28. Kl. 9 efter Aftale hos Dr. Best, der overrakte mig det tyske Ultimatum. Han troede aabenbart ikke, at den danske Regering kunde sige ja til dette, og han gjorde Indtryk af at føle sig helt slaaet ud. Da det samlede Ministerium derefter mødtes med Samarbejdsudvalget, antydede jeg vel, som det var min Opgave, et muligt Forhandlingsgrundlag, men da jeg, efter min Samtale med Dr. Best, ikke kunde tro paa nogen Forhandlingsmulighed, da Militæret nu havde overtaget Ledelsen, sluttede jeg mig til dem, der anbefalede et afvisende Svar.

Den 29. August 1943 indhentede den tyske Overkommando, hvad den i de forløbne Aar ved Udviklingen i Danmark mere og mere var blevet overbevist om, at den havde forsømt den 9. April 1940. At det saa længe lykkedes at bevare vor Status af 9. April i det væsentlige, blev dog afgørende for Danmarks relativt gunstige Skæbne i denne Krig.

8. August 1945.

Erik Scavenius.

93.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 6. August 1945.

Til Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Punkt 7 i Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945 fremsender Udenrigsministeriet hoslagt i Afskrift eller Fotokopi følgende Aktstykker:

1) Referat angaaende Forhandlinger med de tyske Myndigheder i Dagene 3.—4. August 1943 om Fuldbyrdelse af Tugthusstraf i Tyskland;

2) Notits af 11. August 1943 om en Samtale mellem Statsminister Scavenius og Dr. Best den 9. s. M., hvorved opnaaedes, at Spørgsmaalet om at sende dømte Sabotører til Afsoning i Tyskland foreløbig blev stillet i Bero (Fotokopi);

3) Referat af et Møde i Udenrigsministeriet den 12. August 1943 mellem den tyske Rigsbefuldmægtigede og danske Arbejderførere;

4) Referat angaaende Udviklingen af Forholdene i Odense i Dagene 18.—21. August 1943;

5) Skrivelse fra den tyske Rigsbefuldmægtigede til Statsminister Scavenius af 21. August 1943 angaaende Overfaldet paa en tysk Løjtnant Wieseler (Fotokopi);

6) Skrivelse fra den tyske Rigsbefuldmægtigede til Statsminister Scavenius af 21. August 1943 angaaende Krav om Erstatning til tyske Statsborgere, der havde lidt Tab ved Uroligheder i Odense (Fotokopi);

7) Regeringens og Samarbejdspartiernes Opraab af 21. August 1943, offentliggjort den 22. August 1943 (Fotokopi);

8) Arbejderbevægelsens Tilslutningserklæring til nævnte Opraab, offentliggjort den 25. August 1943 (Fotokopi);

9) Erhvervsorganisationernes Tilslutningserklæring til nævnte Opraab, offentliggjort den 26. August 1943 (Fotokopi);

10) Referat med 2 Bilag angaaende Udviklingen af Forholdene i Odense i Dagene 21.—23. August 1943;

11) Skrivelse fra den tyske Rigsbefuldmægtigede til Statsminister Scavenius af 23. August 1943 med Krav om danske Foranstaltninger til Opretholdelse af Ro og Orden, herunder eventuel Indsættelse af Vaabenmagt (Fotokopi);

12) Haandskrevet Brev fra den tyske Rigsbefuldmægtigede til Statsministeren af 23. August 1943, hvormed førnævnte officielle Skrivelse oversendtes (Fotokopi);

13) Notits om Situationen i Odense den 24. August 1943;

14) Notits angaaende en Henvendelse den 25. August 1943 fra den tyske Gesandt Barandon til Statsministeren;

15) Notits angaaende en Henvendelse fra den tyske Gesandt Barandon til Udenrigsministeriets Direktør den 25. August 1943;

16) Statsminister Scavenius' Note til den tyske Rigsbefuldmægtigede af 26. August 1943, indeholdende Tilsagn om, at den danske Regering er rede til at træffe alle til Opretholdelse af Ro og Orden nødvendige Foranstaltninger, herunder Anvendelse af Vaabenmagt i Overensstemmelse med de derom gældende Regler (Fotokopi);

17) Statsminister Scavenius' Note til den tyske Rigsbefuldmægtigede af 27. August 1943, hvormed oversendtes en Check paa 10 000 Kr., udgørende den af Dr. Best foreslaaede Bod for Overfaldet paa den tyske Løjtnant Wieseler i Odense (Fotokopi);

18) Statsminister Scavenius' Note til den tyske Rigsbefuldmægtigede af 27. August 1943, indeholdende Tilsagn om, at den danske Regering i Princippet var rede til at godtgøre de Skader, der var overgaaet tyske Statsborgere ved Urolighederne i Odense (Fotokopi);

19) Notat af 28. August 1943, indeholdende det tyske Ultimatum overgivet Statsministeren af Dr. Best den 28. August 1943 Kl. 9 (Fotokopi);

20) Oversættelse til Dansk af samme;

21) Skrivelse fra den tyske Rigsbefuldmægtigede til Statsminister Scavenius af 28. August 1943, indeholdende Krav om Sanktioner for Urolighederne i Odense, overgivet Statsministeren den 28. August 1943 Kl. 9 (Fotokopi);

22) Oversættelse til Dansk af samme;

23) Memorandum af 28. August 1943, indeholdende det danske Svar paa det tyske Ultimatum, oversendt til den tyske Rigsbefuldmægtigede den 28. August 1943 Kl. 15.30 (Fotokopi);

24) Notits indeholdende kortfattet Oversigt over Udviklingen i Dagene fra 27.—29. August 1943.

Som muligt frembydende Interesse for Kommissionen undlader man ikke samtidig at fremsende to Eksemplarer af en i 1944 ved Udenrigsministeriets Foranstaltning trykt Graabog, indeholdende Gengivelse af alle vigtigere Aktstykker vedrørende den militære Undtagelsestilstand i Danmark fra 29. August—5. Oktober 1943.

J. Christmas Møller.

Bilag 1.

3.— 4. August 1943.

REFERAT

Tirdag Aften den 3. ds. meddelte Kontorchef Eskelund telefonisk, at han af Presseattaché Schröder var blevet anmodet om at sørge for Offentliggørelse af følgende Meddelelse:

»SABOTEURE HART BESTRAFT.

Vollstreckung von Zuchthausstrafen in Deutschland.

Mehrere Saboteure dänischer Staatsangehörigkeit sind von deutschen Kriegsgerichten zu hohen Zuchthausstrafen verurteilt worden, weil sie die deutsche Wehrmacht durch Sabotage an Wehrmachtseigentum und Wehrmachtsfertigungen angegriffen haben. Es wurden verurteilt:

der Arbeiter Axel Tornstrøm zu 15 Jahren Zuchthaus,
der Arbeiter Ejnar Ole Osvald Andersen zu 12 Jahren Zuchthaus,
der Schiffskonstrukteurlehrling Knud Madvig zu 10 Jahren Zuchthaus,
der kaufmännische Angestellte Knud Aage Nielsen zu 8 Jahren Zuchthaus,
der Student Fritz Kruhöffer zu 7 Jahren Zuchthaus,
der Arbeiter Knud Børge Thorvald Hintze Bech zu 5 Jahren Zuchthaus.
der Kontorlehrling Erik Ellis Petersen zu 4 Jahren Gefängnis,
der Seminarist Ole Irgens-Møller zu 2 Jahren Zuchthaus.

Die schwereren Zuchthausstrafen werden in Deutschland (bisher meist im Zuchthaus Fuhlsbüttel bei Hamburg) vollstreckt.« *)

Jeg bad Hr. Eskelund meddele Hr. Schröder, at Udenrigsministeriet ikke uden videre kunde gaa med til at offentliggøre denne Meddelelse. Jeg maatte drøfte denne Sag nærmere med Præsident Kanstein, der i anden Anledning vilde komme til mig næste Dags Formiddag. Efter at have faaet denne Besked og efter paany at have talt med Dr. Best meddelte Hr. Schröder, at Dr. Best for at gøre undertegnede en personlig Tjeneste vilde lade Sagen bero til næste Dag. Samtidig lod Dr. Best dog Hr. Schröder meddele, at han hvad Realiteten angaar ikke var til Sinds at fravige Kravet om Offentliggørelse.

I Forvejen — om Mandagen — havde Statsadvokat Hoff oplyst, at der nu mellem den tyske Befehlshaber og Dr. Best var Enighed om, at alle Sabotører, der af tysk Krigsret blev idømt Frihedsstraf paa 8 Aar eller mere, skulde afsone Straffen i Tyskland.

*) **Sabotører haardt straffet.**

Afsoning af Tugthusstraffe i Tyskland.

Adskillige Sabotører med dansk Statsborgerret er af tyske Krigsretter blevet idømt høje Tugthusstraffe, fordi de har angrebet den tyske Værnemagt ved Sabotage af Værnemagtsejendom eller Værnemagtsarbejder. Dømte blev:

Arbejdsmand Axel Tornstrøm til 15 Aars Tugthus, Arbejdsmand Ejnar Ole Osvald Andersen til 12 Aars Tugthus, Skibskonstruktørlærling Knud Madvig til 10 Aars Tugthus, Handelsmedhjælper Knud Aage Nielsen til 8 Aars Tugthus, Student Fritz Kruhöffer til 7 Aars Tugthus, Arbejdsmand Knud Børge Thorvald Hintze Bech til 5 Aars Tugthus, Kontorlærling Erik Ellis Petersen til 4 Aars Fængsel, Seminarist Ole Irgens-Møller til 2 Aars Tugthus.

De alvorlige Tugthusstraffe afsones i Tyskland (hidtil som oftest i Tugthuset Fuhlsbüttel ved Hamborg).

Tirsdag Formiddag havde Justitsministeren haft en længere Samtale med Hr. Kanstein for bl. a. at drøfte Spørgsmaalet om Tilbageførelse til dansk Fængsel af de danske Statsborgere, der endnu afsoner Straf i Tyskland. Denne Forhandling havde ikke ført til noget, idet Hr. Kanstein havde holdt paa Nødvendigheden af, at der i de sværere Tilfælde fandt Afsoning Sted i Tyskland. Spørgsmaalet om en offentlig Meddelelse herom havde ikke været berørt under Samtalen mellem Justitsministeren og Hr. Kanstein. Denne havde blot nævnt, at Sagen snart vilde blive forebragt den danske Regering officielt. Herved havde han formentlig tænkt paa den ovennævnte Pressemeddelelse.

Onsdag Formiddag den 4. ds. fandt saa den tidligere berammede Samtale mellem Hr. Kanstein og undertegnede Sted i Udenrigsministeriet. Genstanden for denne Samtale blev helt naturligt den ovenfor citerede Pressemeddelelse, hvis Ordlyd øjensynligt ikke paa Forhaand var Hr. Kanstein bekendt. Hr. Kanstein begrundede det tyske Krav om Afsoning i Tyskland i de alvorligere Tilfælde paa følgende Maade.

Det var hidtil ikke lykkedes at bekæmpe Sabotagen i Danmark paa en effektiv Maade. Det drejede sig i mange Tilfælde om alvorlige Forbrydelser, for hvilke Straffen efter de tyske Krigsstraffelove ubetinget var Dødsstraf. Den Rigsbefuldmægtigede og Kanstein havde ført en svær Kamp for at undgaa Anvendelse af Dødsstraf i Danmark og havde fra tysk militær Side maattet høre meget herfor. Forskellige højere tyske Officerer havde udtalt sig i Retning af, at det var en Skandale, at Sabotagen ikke blev bekæmpet med Dødsstraf her i Landet. Det var hidtil lykkedes Dr. Best at hævde sit Standpunkt overfor Militæret, men det var meget vanskeligt at imødegaa Militærets Krav om, at der saa i hvert Fald blev ikendt følelige Frihedsstraffe, og Truslen herom vilde ikke være tilstrækkelig effektiv, dersom Dommene ikke kom til at gaa ud paa Afsoning i Tyskland. Tanken om at faa en Straf ved dansk Domstol med Afsoning i dansk Fængsel var øjensynligt ikke tilstrækkelig afskrækkende for Sabotørerne. Det præventive Moment vilde først rigtigt gøre sig gældende, naar Dommene afsagdes af tysk Krigsret og Straffen blev afsonet i Tyskland.

Overfor disse Betragtninger fremhævede jeg de danske Synspunkter, der efter vor Opfattelse maa tale imod Afsoning i Tyskland. Disse Synspunkter kunde i Korthed sammenfattes som følger:

1. Fra dansk Side kunde vi ikke have nogen større Tiltro til, at Afsoning i Tyskland vilde have nogen effektiv generalpræventiv Virkning. Den farlige Sabotage blev ledet fra England, og jeg kunde ikke godt tænke mig, at de fanatiske Mennesker, der virkelig var opsat paa at hjælpe Englænderne, vilde afstaa fra Forbrydelserne som Følge af Udsigt til Strafafsoning i Tyskland. De fleste af Sabotørerne regnede vel iøvrigt med, at Krigen snart var forbi, og at de da straks vilde blive frigivet som politiske Fanger.

2. Med Hensyn til Stemningen i Befolkningen havde et af de vigtigste Punkter hele Tiden været Jurisdiktionen. Publikum ræsonnerede ikke juridisk udfra folkeretlige Betragtninger. Man holdt sig til de tyske Løfter af 9. April om Ikke-Indblanding og havde ingen Forstaaelse for det tyske Synspunkt, at Værnemagten maa beskytte sig selv, hvor den kommer frem. Det var paa Rigsdagen en almindelig Opfattelse — jeg kunde her henvise til d'Herrer Fibigers og Ole Bjørn Krafts Udtalelser overfor Dr. Best —, at Forudsætningen for Vedtagelsen af de strenge danske Straffelove var den, at Jurisdiktionen i Sager om Forbrydelse mod Værnemagten skulde forblive paa danske Hænder. Man fandt det urimeligt, at danske Statsborgere i det hele skulde dømmes af tysk Krigsret, og man var navnlig meget oprørt over de Tilfælde, hvor der blev dekreteret Afsoning i Tyskland. Det afgørende var ikke, sagde jeg til Hr. Kanstein, om disse Betragtninger var rigtige, men det Faktum, at de nu engang var levende i den danske Befolkning. Man maatte regne med de Forudsætninger, der faktisk var for Haanden, og givet var det, at den senere Tids storpolitiske Begivenheder og Udviklingen i Krigsoperationerne havde ført til en Forværring af Stemningen. Jeg maatte under disse Omstændigheder anse det for utilraadeligt, at man fra tysk Side slog ind paa den Linie, der nu ganske generelt blev fastlagt i det ovenciterede Udkast til Pressemeddelelse.

3. Efterhaanden som Tiden gaar, bliver det stadig vanskeligere at opretholde Politiets »Arbejdsglæde«. Ogsaa ud fra dette Synspunkt vilde Afsoning i Tyskland have en uheldig Virkning.

4. Regeringen var som bekendt blevet stærkt angrebet for sin Holdning i hele Jurisdiktionsspørgsmaalet. For Regeringens Autoritet vilde det være uheldigt, om man fra tysk Side nu lige stik imod de hidtidige Bestræbelser, som gik ud paa at undgaa Afsoning i Tyskland, gennemførte denne Foranstaltning. Særlig var naturligvis Justitsministeren i en vanskelig Situation, og det kunde ikke være i fælles dansk-tysk Interesse, at hans Stilling blev undermineret.

5. Endelig kunde maaske den Betragtning gøres gældende, at den farlige Sabotage som ovenfor nævnt var engelsk-ledet og blev udøvet med engelsk Materiale. Dette var maaske i nogen Grad ensbetydende med en Aflastning af den danske Befolkning, hvis Hovedpart jo stadig var imod Sabotage.

Efter Samtalen var det mit Indtryk, at Hr. Kanstein selv var noget tvivlende om Nytten af Afsoning i Tyskland. I hvert Fald erklærede han rent ud, at han fandt en almindelig offentlig Proklamation om, at tyske Krigsretsdomme skal afsones i Tyskland, uheldig. Han vilde nu forebringe Dr. Best de danske Betragtninger og lovede, at han i hvert Fald vilde prøve paa at faa Dr. Best til at udsætte Spørgsmaalet om Offentliggørelse af ovennævnte Meddelelse, indtil Statsministeren var vendt tilbage fra Jylland.

Kort efter at være vendt tilbage til Dagmarhus telefonerede Hr. Kanstein for at meddele, at Dr. Best maatte fastholde sit Ønske om Offentliggørelse af Meddelelsen i den foreliggende Form. Da jeg spurgte, om man da ikke kunde vente de Par Dage, til Statsministeren kom tilbage, svarede Hr. Kanstein, at Dr. Best havde afvist (»abgelehnt«) dette. Jeg bemærkede derefter, at jeg ikke fandt mig kompetent til paa egen Haand at tage Stilling overfor Dr. Bests Krav, men at jeg straks vilde forebringe Sagen, som den nu forelaa, for Justitsministeren.

. . . . . .

(Interne Drøftelser.)

. . . . . .

Kl. 18.15 blev Justitsministeren og undertegnede modtaget af Dr. Best. Han tog Sagen meget alvorligt, og det var tydeligt, at han havde store Bekymringer i Anledning af Sabotagen. Hr. Kanstein, der ogsaa var tilstede, oplyste, at der i Juni Maaned havde været 51 Tilfælde og i Juli Maaned 77 Tilfælde af Sabotage, heri ikke medregnet de mindre alvorlige Tilfælde saasom Overskæring af Feltkabler og lignende. Dette var efter tysk Opfattelse en foruroligende Stigning, og der *maatte* nu gøres noget alvorligt. Dr. Best gentog i store Træk Hr. Kansteins ovenfor gengivne Betragtninger og lod forstaa, at han i sit Udkast netop med Hensigt havde nævnt Tugthuset ved Hamborg, for at Sabotørerne kunde føle sig truet ogsaa af engelsk og amerikansk Luftbombardement.

Da vi fra dansk Side ogsaa kom ind paa de stemningsmæssige Virkninger, slog den Tanke ned i Dr. Best, at man maaske helt kunde undlade Offentliggørelse i Dagspressen. Det afgørende er jo ikke, sagde han, for mig, at Slagter Hansen, Bogtrykker Petersen o. s. v. læser i deres Partiavis om disse Ting, men det afgørende er, at det bliver bekendt i Sabotørkredse, at Forbryderen bliver ført til Tyskland. Maaske vilde dette, fortsatte han, uden videre sive ud gennem den illegale Presse og fra Mand til Mand, og maaske vilde det ligefrem være en Fordel, om Folk fik det Indtryk, at Overførslen til Tyskland finder Sted i Dølgsmaal. Hr. Kanstein mente ikke, at der var nogen Fare for, at det ikke skulde blive bekendt ad underjordiske Veje, at Sabotørerne føres til Tyskland, og Dr. Best tilbød derefter Justitsministeren at frafalde Kravet om Offentliggørelse i Dagspressen, dersom dette kunde være en Hjælp

for Justitsministeren. Denne svarede hertil, at Problemet jo ikke blot var det formelle om Offentliggørelsen, men navnlig det reelle om selve Overførelsen til Tyskland. Naar han ønskede Sagen udsat, indtil Statsministeren kunde komme hjem, havde han sine gode Grunde herfor. Statsministeren var nu telegrafisk blevet anmodet om at afbryde sin Ferie, og man kunde formentlig regne med, at der kunde holdes Ministermøde om Sagen Fredag den 6. ds. Indtil da maatte vi bede om Udsættelse.

Dr. Best blev ked af at høre, at Statsministeren var blevet afbrudt i sin Ferie og erklærede, at han efter Omstændighederne vilde være indforstaaet med, at Sagen beroede indtil Mandag den 9. ds.

Kl. 20.25 fik jeg telefonisk Forbindelse med Statsministeren, hvem jeg efter Aftale med Justitsministeren og Finansministeren meddelte følgende:

»Justitsministeren og Svenningsen har i Aften haft Samtale med Dr. Best, der til Slut erklærede sig indforstaaet med, at saavel Spørgsmaalet om Offentliggørelse som selve Overførslen af de dømte til Tyskland stilles i Bero til Mandag«.

Den 5. August 1943.

(sign.) **Nils Svenningsen.**

Bilag 2.

Sv./KS 84. A. 20 a P.J.I. Jr.Nr. [redacted]

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 632

Genp.lagt paa 84. G.1[a]

Sv.

N O T I T S.

Mandag den 9.ds. afholdtes Ministermøde i Anledning af det tyske Krav om, at Sabotører i sværere Tilfælde skulde afsone de af tyske Krigsretter idømte Straffe i Tyskland. Der var paa Mødet Enighed om, at en saadan Foranstaltning vilde kunne faa ganske overordentlig ulykkelige Følger og derfor burde søges undgaaet.

Om Eftermiddagen samme Dag havde Statsministeren paa Dagmarhus en Samtale med Dr.Best i Sagens Anledning. Statsministeren gentog overfor Dr. Best de tidligere overfor Hr.Kanstein fremførte danske Synspunkter, idet han navnlig betonede, dels at den paatænkte Foranstaltning vilde være nytteløs, idet den forventede afskrækkende Virkning efter den danske Regerings Opfattelse ikke vilde indtræde, dels at de dømte Sabotører, hvis de blev ført til Tyskland, i vide Kredse af Befolkningen vilde blive betragtet som Martyrer, hvilket igen vilde være ensbetydende med, at Bekæmpelsen af Sabotagen fremtidig vilde vanskeliggøres. Statsministeren maatte derfor indtrængende tilraade Dr.Best at undlade at sende de dømte Sabotører til Afsoning i Tyskland.

Resultatet af Samtalen blev, at Statsministeren og Dr. Best blandt andet med Henblik paa den forhaandenværende Tendens til Strejkebevægelser blandt Arbejderne enedes om, at der indtil videre ikke bliver Tale om at sende dømte Sabotører til Tyskland.

Den 11. August 1943.

[redacted]

Bilag 3.

Møde hos Stats- og Udenrigsminister Scavenius i Udenrigsministeriet Torsdag den 12. August 1943, Kl. 17.

Tilstede var:

Den Befuldmægtigede for det tyske Rige, Hr. Dr. Best,
Stats- og Udenrigsminister Scavenius,
Arbejdsminister Kjærbøl,
Socialminister Laurits Hansen,
Formanden for De samvirkende Fagforbund, Hr. Eiler Jensen,
Næstformanden for De samvirkende Fagforbund, Hr. Einer Nielsen,
Formanden for Dansk Arbejdsmands Forbund, Hr. Axel Olsen,
Formanden for Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, Hr. Peter Andersen,
Direktør Svenningsen.

Statsministeren aabnede Mødet, idet han takkede Dr. Best og de danske Herrer for, at de var kommet tilstede. Formaalet med Mødet var at drøfte, hvad der kunde gøres for at modvirke Strejkebevægelser blandt Arbejderne. Strejker var uheldige allerede udfra et økonomisk Synspunkt, idet de medførte Nedgang af Produktionen, formindsket Eksport og dermed formindskede Muligheder for at faa Varer til Landet; men i Landets nuværende Situation kunde en Strejkebevægelse ogsaa faa særdeles uheldige politiske Virkninger. Det var derfor af største Betydning for hele Landet og for Forholdet til Besættelsesmagten, at Strejker blev undgaaet. Den Rigsbefuldmægtigede vilde gerne overfor de danske Arbejderledere fremsætte sit Syn paa disse Problemer, og de tilstedeværende Repræsentanter for Arbejderorganisationerne havde her en Lejlighed til at give Dr. Best Oplysninger og fremsætte deres egne Synspunkter.

Hr. Eiler Jensen fremsatte indledningsvis nogle Bemærkninger om, at den forhaandenværende Strejkebevægelse, selvom den maatte beklages, dog efter hans Mening ikke var af foruroligende Karakter og, saavidt det var ham bekendt, heller ikke havde noget foruroligende Omfang.

Dr. Best udtalte omtrent følgende: For otte Maaneder siden havde han haft en Samtale med Arbejdsministeren og med Socialministeren og gjort disse opmærksom paa de Vanskeligheder, en Strejkebevægelse altid vilde være ensbetydende med. Han havde den Gang kunnet indskrænke sig til at foreslaa, at der blev udsendt et Cirkulære til de forskellige Arbejderorganisationer med Advarsel mod Strejker. Der forelaa imidlertid nu en politisk skærpet Situation, og det var derfor nødvendigt, at en Strejkebevægelse nu søgtes imødegaaet paa en mere effektiv Maade. Repræsentanter for Fagforbundene og for Partiet samt eventuelt ogsaa Rigsdagsmændene maatte søge personlig Kontakt med Arbejderne for at tale til dem, give dem rigtige Oplysninger om Forholdene og derved søge at overbevise dem om, at det ikke var nødvendigt at gribe til Strejkemidlet. Der vilde nemlig altid kunne findes en Vej til at opfylde Arbejdernes Ønsker. Der maatte forhandles og formidles, og her gjaldt det om at fortælle Arbejderne, at Fagforbundenes Repræsentanter, Regeringen og den Rigsbefuldmægtigede altid var villige til at gøre en Indsats for at imødekomme berettigede Ønsker. Dr. Best frygtede, at Strejkerne blev udnyttet af Agitatorer, der benyttede sig af en forhaandenværende Spænding. Han var klar over, at Arbejderne var den Befolkningsdel, der under de nuværende Forhold maatte lide mest, og han var selv altid rede til at gøre sit for at tilfredsstille Arbejderinteresser. Han kunde godt forstaa, at Arbejderne sommetider følte sig trykket af Forholdene eller af en eller anden Foranstaltning, som nu f. Eks. Undtagelsestilstanden i Esbjerg, men det gjaldt da om at tage Sagen paa en fornuftig Maade

og søge at komme til en Løsning ad Forhandlingsvejen. Hvis man i Esbjerg i Stedet for at gaa i Strejke, gennem Organisationslederne havde fremført en Beklagelse over det, som Arbejderne fandt urimeligt, nemlig at de blev berøvet deres Aftenfrihed efter en lang Arbejdsdag, vilde man utvivlsomt have vist Forstaaelse herfor, og Dr. Best tvivlede ikke om, at man kunde have forhandlet sig til Rette. En Strejke derimod var ensbetydende med, at der blev stillet Fordringer, rettet Angreb og forvoldt Vanskeligheder. Arbejderne selv kunde ikke være tjent dermed, men vilde kun lide Skade. Der maa siges til Arbejderne: »I kan opnaa alt gennem Forhandlinger«, saa behøver Arbejderne slet ikke at gribe til Strejke. Og det er Arbejderførerne, der har Arbejdernes Tillid, som maa sige dette. Endvidere maa Arbejderne opfordres til at sørge for Opretholdelse af Ro og Orden samt til at undgaa Sabotage. En Paavirkning gennem deres egne Førere er det bedste Middel til at faa Arbejderne til at undlade Strejker.

Hr. Eiler Jensen ønskede at gøre opmærksom paa, at Arbejderførerne var temmelig meget belastet med Forhandlinger. De kom nok en Del rundt og talte med Folk, men ikke tilstrækkeligt. De vilde gerne kunne forhandle endnu mere, idet der var en hel Del Utilfredshed blandt Arbejderne og en Del berettiget Utilfredshed. Lønmæssigt var mange Arbejdere under et haardt Tryk. Reserverne var opbrugt, Reallønnen var for lille. Arbejderne var derfor irritable, og der skulde ikke saa meget til, for at det i en given Situation gik galt. Arbejderne saa, at andre høstede Fordele samtidig med, at de selv maatte taale Indskrænkninger. Arbejderførerne søgte at tale Arbejderne til Rette og afholde dem fra Strejker, men det var ikke altid saa let at opnaa noget. Han troede dog ikke, at Vanskelighederne var større end, at det stadig maatte være muligt at stille Arbejderne til Taals, især dersom der kom en rimeligere Fordeling. Med Hensyn til Strejken i Vejle ønskede Hr. Eiler Jensen at bemærke, at dersom Arbejdsgiverne havde været i Stand til at give en fornuftig Forklaring, vilde Sagen formentlig have kunnet ordnes.

Hr. Axel Olsen fremhævede ogsaa det store økonomiske Tryk, hvorunder Arbejderne levede, og som virkede irriterende, saa meget mere som Arbejderne ser, at det ikke er nødvendigt, at de lever under dette Tryk. Dette Faktum indskrænkede Mulighederne for at paavirke Arbejderne. Hr. Axel Olsen pegede endvidere paa, at Danmark havde ydet store Beløb til andre Formaal end produktive, en Omstændighed som naturligvis ogsaa spillede en Rolle i Forbindelse med Spørgsmaalet om Arbejdernes økonomiske Forhold. — Strejketendensen havde ikke nogen Forbindelse med Sabotagehandlinger, den stammede fra de økonomiske Vanskeligheder. Det var naturligt, at Interessemodsætninger gav sig Udtryk i Konflikter. Hr. Axel Olsen var ganske klar over, at det var en Opgave for Organisationerne og for Politikerne at forklare Arbejderne, at de ikke burde strejke. Om det førte til noget Resultat var naturligvis et Spørgsmaal, men han vilde gerne for sit Vedkommende være med til at gøre et Forsøg. Og han vilde endvidere gerne advare mod Deltagelse i Sabotage. Organisationerne havde intet at gøre med Sabotagehandlingerne, og heller ikke større Grupper indenfor Organisationerne kunde beskyldes herfor. Dersom der blandt Sabotørerne var Arbejdere, optraadte de paagældende rent individuelt. Maaske kunde De samvirkende Fagforbund i Forening med Regeringen foretage en Henvendelse til Arbejderne. Det vilde i saa Fald være klart, at der ikke falder Arbejderorganisationerne noget til Last.

Hr. Peter Andersen kunde for sit Vedkommende tiltræde de Udtalelser, der var blevet fremsat, ogsaa han var villig til at tale med sine Folk og advare dem. Der var altid Repræsentanter ude for at forklare Forholdene for de organiserede Arbejdere rundt om i Landet, men man maatte huske paa, at der jo ogsaa fandtes mange uorganiserede Arbejdere. Hvad Sabotagen angaar henviste Hr. Peter Andersen til, at den procentvis var ganske forsvindende. — For Udviklingen fremefter var han desværre noget bange. Han kunde ikke lade være med at sammenligne den nuværende Situation med Situationen under forrige Verdenskrig, hvor der henimod Slutningen havde været forskellige Arbejderkonflikter. Der var blot nu den Forskel, at vi havde den tyske Værnemagt i Landet, hvilket gjorde Tingene yderligere vanskelige. Et Forhold, der irriterede Befolkningen, var, at de tyske Soldater førte en Masse Varer ud af Landet. — Til Trods for en vis Pessimisme mente Hr. Peter Andersen dog, at man baade vilde og kunde gøre noget for at paavirke Arbejderne.

Hr. Eiler Jensen kom tilbage til Arbejdernes økonomiske Vanskeligheder og fremhævede, at det i Betragtning heraf var svært at love Resultater.

Arbejdsministeren omtalte ogsaa det økonomiske Tryk, der hviler paa Arbejderne, og henviste til, at der let kan komme en Udladning, naar andre Forhold støder til. Fra tysk Side havde man begaaet forskellige Fejl, som vanskeliggjorde Forholdene. Der betaltes for høje Lønninger ved Værnemagtsarbejderne, hvorved der skabtes Vanskeligheder paa de normale Arbejdsomraader, og Værnemagten havde baade ved Gennemførelsen af sine Arbejder og ved andre Foranstaltninger skabt Vanskeligheder.

Socialministeren refererede, hvad en Tillidsmand fra Burmeister & Wain havde sagt ham: »En lille Gnist kan faa det hele til at fænge«. Arbejderne kan tage en vis Nedgang, men de kan ikke blive ved med at tage Nedgang. For Arbejdernes Vedkommende var det gaaet ligesom under den forrige Krig. Der var gennem de første tre Aar indtraadt en stor Prisstigning, uden at Arbejderne havde faaet tilstrækkelig Dækning. Under denne Krig havde de indtil nu kun faaet halv Dækning.

Dr. Best udtalte, at han særdeles vel forstod de materielle Vanskeligheder, og at det vilde være ønskeligt, om der kunde findes Udvej til en Forbedring, men han kunde naturligvis i denne Henseende ikke fremsætte noget Forslag.

Statsministeren indskød en Bemærkning om, at hvis man vilde foretage noget i denne Henseende, vilde man straks møde Inflationsbetænkelighederne.

Hr. Eiler Jensen omtalte de Forhandlinger, der havde været mellem Arbejderne og Arbejdsgiverne. Hver Gang havde Arbejderne peget paa de økonomiske Forhold, men hver Gang havde Arbejdsgiverne afvist at komme ind herpaa, de vilde ikke »lade sig true«. Hr. Eiler Jensen lod forstaa, at Arbejderne maaske sommetider havde forlangt mere end rimeligt, men Arbejdsgivernes Standpunkt havde altid været at svare: Nul. — Det var hidtil lykkedes at opretholde Roen blandt Arbejderne, og Taleren haabede, at dette stadig vilde være muligt, men han maatte fremhæve, at det økonomiske spiller en større og større Rolle.

Statsministeren bemærkede, at der saaledes som nu i Esbjerg var forekommet Strejkebevægelser, der virkede som politiske Demonstrationer, som laa helt udenfor det faglige og det lønmæssige.

Arbejdsministeren ønskede at understrege, at det altid vilde være uhensigtsmæssigt at forordne Undtagelsestilstand som et Middel mod Sabotage. Det kunde ikke gaa an at benytte disse drastiske Midler, der ramte en hel stor Bys Befolkning, og han vilde indtrængende henstille til den Rigsbefuldmægtigede at gøre sin Indflydelse gældende, saaledes at man fremtidig undgik den Slags Foranstaltninger i Kampen mod Sabotagen.

Hr. Peter Andersen sluttede sig til Arbejdsministerens Udtalelse, idet han bemærkede, at de 99 pCt. af Befolkningen stod uforstaaende overfor Anvendelsen af de drastiske Midler.

Hr. Eiler Jensen oplyste, at han i sin Beretning paa De samvirkende Fagforbunds Generalforsamling, skønt han ikke mistænkte Arbejderne for at deltage i Sabotage, dog havde fremsat en Advarsel mod enhver Berøring dermed, samt endvidere en Advarsel mod uoverlagte Strejker. Der var ingen paa Generalforsamlingen, der havde taget Afstand fra disse Ytringer.

Dr. Best skelnede mellem politiske Strejker og Lønstrejker. En Lønstrejke var naturligvis altid uheldig, men han savnede ikke Forstaaelse for, at Arbejderne i givet Fald greb til Strejkemidlet for at skaffe sig materielle Fordele. Det var dog et Spørgsmaal, om det ikke var en Opgave for Regeringen at skride ind ogsaa mod Lønstrejker, men dette var noget, som ikke kom den Rigsbefuldmægtigede ved, og som Dr. Best ikke vilde blande sig i. Politiske Strejker derimod maatte for enhver Pris undgaas, da de kun bidrog til en Forøgelse af Spændingen, og Problemet var altsaa: Hvorledes forhindrer vi, at den politiske Strejke opstaar?

Hr. Eiler Jensen mente ikke, at man saa skarpt kunde skelne mellem Lønstrejker og andre Strejker. Forholdet var nemlig det, at de økonomiske Vanskeligheder ogsaa var Baggrunden for de politiske Strejker, idet de gjorde Arbejderne disponeret for Udladning. — Han oplyste, at der næste Uge skulde være et Møde med samtlige Formænd for Forbundene. Han vilde ved denne Lejlighed fremføre de Betragtninger, der her var kommet til Orde.

Dr. Best understregede, hvad han tidligere havde sagt: »Der er altid Udvej gennem Forhandling.«

Arbejdsministeren advarede mod, at man skulde tro, at det var muligt at finde et effektivt Middel til Forhindring af Strejker. Det, den Rigsbefuldmægtigede kunde kræve, var, at Regeringen, Partiet og Fagforbundene gjorde, hvad der var muligt for at modvirke Strejkebevægelsen. Det kunde ikke undgaas, at en saadan Bevægelse vilde gentage sig, maaske endda i forstærket Grad. Det maatte man være klar over. Man skulde nok sætte ind for at modvirke det, men nogen Garanti kunde man ikke give.

Hr. Peter Andersen henledte Opmærksomheden paa et Blad »Arbejdets Røst«, der udgives af Jes Asmussen, og som er Organ for Arbejdsfællesskabet (den danske Arbejdsfront). I dette Blad, der hver Dag fandtes i Postkasserne rundt om i Arbejderhjem, blev Arbejderførerne tilsmudset paa gemen Maade. Det var naturligvis Usandhed, hvad Bladet skrev, men det kunde ikke helt undgaa at gøre nogen Virkning, efterhaanden som det bredte sig mere og mere. Det vilde være ønskeligt, om man kunde faa dette Blad stoppet.

Dr. Best havde forstaaet, at Formanden for De samvirkende Fagforbund vilde tage det omhandlede Problem op paa Formandsmødet i næste Uge. Han fandt dette meget heldigt. Han vilde for sit Vedkommende sammenfatte Resultatet af Drøftelsen saaledes, at han opretholdt sin Henstilling om direkte Paavirkning af Arbejderne i det Omfang, Tid og Forhold gav Arbejderførerne Mulighed herfor. Han forstod godt den store Arbejdsbelastning, der hvilede paa Arbejderførerne, men hævdede, at der maatte gøres noget mere under disse ekstraordinære Forhold end i normale Tider. Han udtalte til Slut Haabet om, at den ønskede Indsats vilde blive til Gavn.

Statsministeren sluttede derefter Mødet.

sign. **Nils Svenningsen.**

18.—21. August 1943.

NOTITS

Efter at Justitsministeriet i Gaar havde modtaget nogle temmelig alarmerende Meddelelser om Forholdene i Odense, henvendte jeg mig ved 16-Tiden telefonisk til Dr. Best for at bede ham om at gøre sin Indflydelse gældende til Opnaaelse af, at de tyske Soldater blev holdt borte fra Gaderne om Aftenen. Der var kommanderet store ekstra Politistyrker til Odense, og der var ingen Tvivl om, at Politiet vilde være i Stand til at genoprette Ro og Orden i Byen, men den første Forudsætning herfor var, at der fra det tyske Militærs Side blev vist Tilbageholdenhed. Dr. Best lovede straks at tage Spørgsmaalet op med Befehlshaber.

Kl. 22.30 telefonerede Hr. Handelmann, Dagmarhus, og meddelte, at der nu herskede Ro i Odense, men at Arbejderne stadig strejkede. Saaledes var der Strejke paa Værftet og i Jernindustrien, og Strejkerne vilde den paafølgende Dag ikke blot blive fortsat, men ogsaa udvidet til andre Foretagender. Det vilde være ønskeligt, om Arbejdsministeren kunde sende en Embedsmand fra sit Ministerium til Odense for at forhandle med Arbejderne. — Jeg telefonerede derefter til Arbejdsminister Kjærbøl, der allerede tidligere paa Dagen havde interesseret sig for Spørgsmaalet om Bilæggelse af Strejkerne. Minister Kjærbøl troede ikke, det vilde være til nogen Nytte at sende en Embedsmand til Odense. Enten maatte han selv rejse, eller ogsaa maatte Organisationerne tage Affære. Foreløbig vilde han orientere sig hos Borgmesteren i Odense, Hr. Werner, der efter et Besøg i København var kommet tilbage til Odense samme Aften. Arbejdsministeren fik under en Samtale med Borgmester Werner bekræftet, at der herskede Ro og Orden i Byen. Efter ved 3-Tiden i Nat igen at have været i Forbindelse med Borgmesteren i Odense telefonerede Minister Kjærbøl Kl. 7 Dags Morgen til Undertegnede for at sige, at der nu vilde blive gjort alt for i Løbet af Dagen i Dag at tale Arbejderne til Fornuft, saaledes at Arbejdet kunde blive genoptaget fra og med i Morgen Fredag. Baade med Henblik paa Forhandlingerne med Arbejderne og paa Politiets Bestræbelser for at opretholde Ro og Orden i Almindelighed vilde det være overordentlig ønskeligt, om de tyske Soldater kunde blive holdt borte fra Gaderne hele Dagen i Dag samt endvidere om Aftenen de førstkommende Dage. Endvidere vilde det være ønskeligt, om det Kompagni Politisoldater, der var paa Vej fra København til Odense, og som havde overnattet i Nyborg, kunde blive trukket tilbage. Disse Soldaters Tilstedeværelse paa Fyn var egnet til at ophidse Gemytterne. Minister Kjærbøl bad mig om at foretage en Henvendelse til Tyskerne angaaende disse Punkter. Jeg sagde straks til Arbejdsministeren, at det var stærke Fordringer at komme med til Tyskerne, og at det i hvert Fald var udelukket at faa Politisoldaterne dirigeret tilbage. Det kunde være vanskeligt nok at faa Tyskerne til at holde Soldaterne i Odense inde i deres Kvarter.

Efter at have talt med Eivind Larsen telefonerede jeg ved 8-Tiden til Præsident Kanstein og forklarede ham, at Politiet var Herre over Situationen, at der nu vilde blive uddelt Løbesedler til Befolkningen med Opfordring om at bevare Roen, at man haabede at komme til en Ordning med Arbejderne i Løbet af Dagen, men at Forudsætningen for et godt Resultat af Politiets og Arbejdsministerens Bestræbelser var, at det tyske Militær optraadte paa tilbageholdende Maade. Jeg fremførte Ønsket om, at Soldaterne maatte blive

holdt inde hele Dagen og om Aftenen de paafølgende Dage, idet jeg fremhævede, at vi fra dansk Side næppe vilde have fundet det rigtigt at komme med denne Henstilling, dersom ikke Forholdet var det, at Soldaterne overfor Befolkningen var optraadt i høj Grad provokerende. Hr. Kanstein afviste ingenlunde Tanken om at holde Soldaterne inde, saaledes som ønsket fra dansk Side. Tværtimod stillede han sig imødekommende overfor denne Tanke og sagde, at han straks vilde tale med Befehlshaber om Sagen.

Jeg nævnte endvidere overfor Hr. Kanstein, at Kommandanten i Odense syntes at være en besværlig Mand at forhandle med. Dette overraskede ikke Hr. Kanstein. Han var ganske klar over dette Forhold.

Endelig kom jeg ind paa Spørgsmaalet om Politisoldaternes Tilstedeværelse paa Fyn. Hr. Kanstein erklærede som ventet, at der selvfølgelig ikke kunde blive Tale om at trække disse Soldater tilbage. Det drejede sig om et Kompagni, der var sendt til Odense som Erstatning for et Værnemagtskompagni, der i Gaar var blevet forlagt fra Odense til Svendborg i Anledning af Uroligheder̃ne der. Han fremhævede, at Politisoldaterne selvfølgelig ikke kom med nogen bestemt Opgave, og at der ikke var Tale om, at de paa nogen Maade skulde optræde eksekutivt. General Hanneken og Dr. Best havde været enige om Hensigtsmæssigheden af, at der kom et nyt militær Element til Odense, efter at de gamle Soldater var kommet paa Kant med Befolkningen. Politisoldaterne var udvalgte Folk med rolig og besindig Optræden, og man kunde godt lade det sive ud i Odense, at man fra tysk Side gerne vilde have en lille Troppeafdeling i Byen, som ved sin Optræden kunde overbevise Befolkningen om, at man fra Militærets Side netop ikke ønskede paa nogen Maade at provokere.

Jeg underrettede straks efter Arbejdsministeren om Forløbet af Samtalen med Hr. Kanstein.

Den 19. August 1943.

Hr. Kanstein meddelte i Formiddags, at der var truffet Foranstaltninger til at holde Soldaterne borte fra Gaderne, dog maatte naturligvis Vagtafløsningshold passere. Ogsaa Politisoldaterne vilde blive holdt borte fra Gaden. Arbejdsministeren meddelte senere paa Dagen, at han fra Odense havde hørt, at der kørte Vogne med stærkt bevæbnede Soldater rundt i Gaderne. Dette meddeltes Kanstein, der efter at have talt med Odense og Militæret oplyste, at det maatte dreje sig om Vagtafløsningshold eller lignende. I Anledning af et Overfald paa en tysk Officer udenfor Banegaarden havde Tyskerne dèr, meddelte Kanstein videre, oprettet en særlig Vagt. Justitsministeren henstillede meget indtrængende, at der overhovedet ikke kom tyske Soldater paa Gaden, heller ikke Formationer under Kommando. Ogsaa Vagten ved Banegaarden ønskede Justitsministeren inddraget. Det var en Forudsætning for, at Politiet effektivt kunde tage Affære, at Byen var helt fri for tyske Soldater. Jernbanefolkene havde aviseret Strejke fra Kl. 8 i Aften af Frygt for Trusler fra Urostifternes Side. Det vilde efter Justitsministerens Opfattelse lette Situationen med Hensyn til Jernbanefolkene, dersom Vagtposten blev inddraget. Jeg talte med Hr. Kanstein om dette. Kanstein vilde tale med Stalmann i Odense og med Militæret.

Hr. Kanstein henstillede tidligere paa Eftermiddagen paa Foranledning af Hr. Stalmann, dels at der blev sendt mere Politi til Odense, dels at Arbejdsministeriet tog Affære overfor de strejkende Arbejdere. Jeg talte herom med Justitsministeren og Arbejdsministeren og kunde kort efter meddele Hr. Kanstein, at der var yderligere Politistyrker undervejs til Odense, og at Arbejdsministeren havde foranlediget, at følgende Fagforeningsfolk straks afrejste til Odense for at forhandle med Arbejderne:

Formanden for Jernbaneforbundet Thorvald Petersen,
Næstformanden for De samvirkende Fagforbund Einer Nielsen,
Næstformanden for Smedeforbundet Vilh. Christensen,
Forretningsføreren for Arbejdsmandsforbundet Peter Andersen.

Den 19. August 1943.

Ved 5-Tiden i Eftermiddag telefonerede Arbejdsminister Kjærbøl og meddelte, at det var lykkedes Borgmester Werner at opnaa, at de offentlige Værker (Vand, Gas, Elektricitet) fortsatte til imorgen Fredag Aften. Borgmesteren haabede, at det inden den Tid maatte lykkes at komme til en Ordning med Arbejderne i Almindelighed, saaledes at Arbejdet kunde blive genoptaget fra og med Lørdag Morgen, men i denne Forbindelse havde Borgmesteren fremhævet Betydningen af, at det tyske Militær stadig optraadte tilbageholdende. Borgmesteren havde stillet det Spørgsmaal, om det kunde paaregnes, at Soldaterne vilde blive holdt inde ogsaa hele Dagen imorgen. Han ønskede meget at faa bekræftet, at dette vilde blive Tilfældet. Arbejdsministeren bad mig tale med Præsident Kanstein.

Talte derefter med Hr. Kanstein, der straks kunde meddele, at man fra tysk Side ikke havde i Sinde at lade Soldaterne komme paa Gaden imorgen. Forholdet vilde altsaa blive det samme imorgen, som det havde været idag, d. v. s. at Soldaterne ikke vil faa Lov til enkeltvis at komme paa Gaden, og at sluttede Kolonner kun vilde forekomme i det Omfang, det var absolut nødvendigt af Hensyn til Vagtskifter o. lign. Hr. Kanstein udtalte, at det ikke var muligt i en By som Odense, hvor der, saavidt jeg forstod, laa ca. 1000 Mand, helt at undgaa, at Soldaterne i tjenstligt Ærinde kom paa Gaden, men han forsikrede, at saavidt det paa nogen Maade var muligt, vilde man undgaa at dette skete. Iøvrigt mente han, at man nu roligt kunde overlade de nærmere Enkeltheder med Hensyn til Ordningen i Odense til de dèr tilstedeværende Herrer. Fra tysk Side var Hr. Stalmann stadig derovre, og fra dansk Side var jo baade Hr. Eivind Larsen og Hr. Hoff tilstede.

Jeg spurgte Hr. Kanstein, hvad der var sket med Hensyn til den tidligere omtalte Vagt, der skulde være oprettet ved Jernbanestationen. Hr. Kanstein erklærede, at der ikke var oprettet nogen ny Vagt dersteds, men at der ved Jernbanen allerede tidligere havde været et »Dienststelle« vistnok for Luftvaabnet.

Den 19. August 1943.

Ved 12-Tiden i Gaar Aftes telefonerede Hr. Eivind Larsen fra Odense. Han betragtede Situationen som overordentlig alvorlig og mente, at der var stor Fare for, at Tingene hurtigt kunde udvikle sig derhen, at hele den bestaaende Ordning blev væltet. De hidtidige Forhandlinger havde ikke ført til noget Resultat. Da Sagen havde en Rækkevidde langt udover det politimæssige, henstillede Hr. Eivind Larsen indtrængende, at undertegnede hurtigst muligt skulde komme til Odense for at deltage i Forhandlingerne. Endvidere vilde det være meget ønskeligt, om jeg kunde faa Kanstein til at tage med. Jeg svarede Hr. Eivind Larsen, at jeg ikke kunde se, hvilken Nytte jeg kunde gøre i Odense, men at Kansteins Tilstedeværelse naturligvis vilde være værdifuld. Hr. Eivind Larsen holdt stærkt paa sit Ønske og mente, at vi begge burde komme.

Jeg talte derefter med Arbejdsministeren og Justitsministeren. Førstnævnte var absolut imod, at der sendtes flere Embedsmænd til Odense, medens Justitsministeren ikke tog noget bestemt Standpunkt. Der var Enighed om, at det i hvert Fald vilde være ønskeligt, om Kanstein tog af Sted. Henimod Kl. 1 telefonerede jeg til Kanstein og sagde, at vi havde modtaget temmelig alarmerende Meldinger fra Eivind Larsen. Uden at omtale dennes Initiativ spurgte jeg Hr. Kanstein, om han ikke kunde tænke sig selv at tage af Sted. Han var straks rede og efter at have raadført sig med Dr. Best meddelte han, at han vilde tage af Sted saa tidligt, at han kunde naa en Færge fra Korsør Fredag Morgen Kl. 9. Jeg takkede Kanstein for hans Beredvillighed og underrettede derefter Justitsministeren og Arbejdsministeren. Ringede dernæst til Odense og talte paany med Eivind Larsen, der var glad for, at Kanstein vilde komme. Han holdt imidlertid stærkt fast ved sit Ønske, at ogsaa jeg skulde komme. Dog var der en svag Mulighed for, at Forhandlingerne i Nattens Løb kunde føre til et Resultat, saaledes at det hverken for Kanstein eller mig blev nødvendigt at rejse. Vi aftalte, at han skulde ringe i Dag til Morgen Kl. 6.30.

Kl. 3 i Nat telefonerede Hr. Kanstein. Efter at Stalmann fra Odense havde haft en lang Konference med Dr. Best, og efter at denne havde talt med Befehlshaber, var Situationen nu den, at der var Udsigt til, at Forholdene kunde ordnes i Odense uden Kansteins Bistand paa Stedet. Kanstein vilde derfor foreløbig afvente Udviklingen og se, hvorledes Sagerne stod hen paa Formiddagen. Han bad om Besked efter min Samtale med Eivind Larsen.

Kl. 6.30 telefonerede Eivind Larsen som aftalt. Han kunde nu meddele, at der var Udsigt til en Ordning i Løbet af Formiddagen, og at det næppe blev nødvendigt, at flere kom derover. Han frafaldt altsaa indtil videre sit Ønske om Kansteins og min Tilstedeværelse. Jeg underrettede Arbejdsministeren og Justitsministeren om Stillingen.

Arbejdsministeren har i Dag til Morgen talt med Borgmester Werner, der bekræftede, at der var gode Udsigter til en Ordning, bl. a. gaaende ud paa, at saavel danske som tyske Soldater skal holdes borte fra Gaderne hele Dagen i Dag og om Aftenen de to førstkommende Dage. Færdselsforbudet skulde opretholdes i Dag. I Tilfælde af Tilløb til Kontroverser mellem tyske Soldater og Befolkningen vil fra i Morgen Feltgendarmeriet og det danske Politi samtidig rykke ud for at tage sig af henholdsvis de tyske Soldater og Civilisterne. Det danske Politi vil overfor Uroligheder skride ind med al fornøden Styrke.

Borgmester Werner fortalte Arbejdsministeren, at det i mange Tilfælde var gaaet vildt til, at der havde været rene Excesser. Saaledes var 170 Lejligheder blevet fuldstændig molesteret. Det drejede sig om danske Nationalsocialister og andre tyskorienterede.

Den 20. August 1943.

Kl. 13.50 telefonerede Hr. Eivind Larsen fra Odense. Der var siden i Morges ikke passeret noget af Betydning. Fagforeningerne forhandler videre, der var Grund til at tro, at der i Løbet af nogle Timer vilde foreligge en endelig Ordning, saaledes at Arbejdet kan blive genoptaget i Morgen tidligt, Lørdag. — Der var Tegn til Uroligheder i Nyborg, Middelfart, Kolding og Sønderborg. Fagforeningslederne var underrettet herom.

Jeg underrettede straks Hr. Kanstein om, hvad Eivind Larsen havde meddelt. Kanstein oplyste, at der fra kommunistisk Side i København skulde være uddelt Løbesedler med Opfordring til Generalstrejke. Han sagde, at dersom der paany skulde komme Vanskeligheder i Odense, vilde han straks rejse derover.

Jeg gjorde Arbejdsministeren bekendt med, at der fra Sønderborg forelaa en Meddelelse om, at der dèr i Arbejderkredse ventileredes Muligheden af Sympatistrejke med den Begrundelse, at et Kontingent af Politiet fra Sønderborg var kaldt til Assistance i Odense. Arbejdsministeren talte med to socialdemokratiske Rigsdagsmænd fra Sønderborg, der var kommet til Gruppemøde paa Rigsdagen. De paagældende vilde pr. Telefon søge at ordne Sagen i Sønderborg.

Den 20. August 1943.

I Løbet af Fredagen den 20. d. M. opnaaedes Enighed om Arbejdets Genoptagelse fra og med Lørdag Morgen ved normal Arbejdstids Paabegyndelse, og der blev gennem Radioen og Pressen udsendt Meddelelser herom. Der var Ro i Byen, og alt syntes saaledes at være trukket i Lave igen. I Løbet af Dagen indtraf imidlertid forskellige Episoder, der maa formodes at have haft deres Oprindelse deri, at tyske Soldater — som det syntes mod de fra tysk Side givne Tilsagn om at holde dem inde paa Kasernen — viste sig paa Gaderne. Der blev nu stor Uro i Byen. Arbejderne vedtog at fortsætte Generalstrejken.

Hen paa Aftenen førtes fra Rigsdagen forskellige Samtaler med Odense, dels af Arbejdsminister Kjærbøl med Borgmesteren, dels af undertegnede med

Departementschef Eivind Larsen. Man bedømte i Odense Situationen meget alvorligt, og det ønskedes, at Minister Kjærbøl og undertegnede skulde rejse derover. Endvidere ønskede man, at Præsident Kanstein indfandt sig i Odense. Hr. Kanstein erklærede sig rede til at rejse og tog da ogsaa afsted tidlig Lørdag Morgen. Arbejdsministeren mente først, at ogsaa han burde tage afsted, men efter Konference med Statsministeren besluttedes det, at Minister Kjærbøl foreløbig skulde afvente Begivenhedernes Gang. Det skønnedes heller ikke rigtigt, at undertegnede rejste, da det var svært at se, hvilken Opgave en Repræsentant for Udenrigsministeriet kunde have i den foreliggende Situation. Paavirkning af de tyske Militærmyndigheder maatte ske gennem Kanstein, der utvivlsomt var rede til at virke formidlende.

Lørdag Formiddag den 21. d. M. meddelte Dr. Best, at man fra tysk Side i Odense meget gerne saa, at Arbejdsministeren kom derover. Tidligt paa Eftermiddagen telefonerede Eivind Larsen fra Odense og bad paany om, at jeg kom derover. Det besluttedes nu endelig at imødekomme hans Ønske.

Den 25. August 1943.

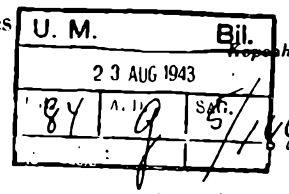
Nils Svenningsen.

Bilag 5.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 62-5

Der Bevollmächtigte des Reiches in Dänemark

- II M 176/43 -

Kopenhagen, den 21.8.1943.

An
Seine Exzellenz
Herrn Staatsminister Erik von Scavenius,

Kopenhagen,
Außenministerium.

Exzellenz !

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark hat mir mitgeteilt, daß am 19.8.1943 gegen 11 Uhr in Odense der auf der Reise nach Deutschland befindliche und im neuen Missionshotel übernachtende Leutnant Wieseler bei dem Versuch, aus dem Nebengebäude zu gehen und seine Rechnung zu bezahlen, von einer Menschenmenge von 4-500 Köpfen überfallen, beschimpft, mit Steinen, einer Bierflasche und einem Messer beworfen, schließlich zu Boden geworfen und mit harten Gegenständen geschlagen, gegen den Kopf getreten und eines Stiefels und der Mütze sowie seiner beiden Pistolen beraubt wurde. Der Leutnant Wieseler hat durch die Mißhandlungen eine Reihe von Verletzungen davon getragen, wegen deren er in ein Lazarett eingeliefert werden mußte.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark weist darauf hin, daß für einen solchen Überfall auf einen deutschen Offizier regelmäßig scharfe Vergeltungsmaßnahmen getroffen werden und daß er sich verpflichtet fühle, für dieses schwere Vergehen der Bevölkerung von Odense eine besondere Genugtuung zu fordern.

Um die gerade erreichte Wiederherstellung der Ordnung in Odense nicht zu gefährden, hat der Befehlshaber zunächst von eigenen Maßnahmen oder Forderungen gegenüber der Stadt Odense, die sonst der militärischen Übung entsprechen würden, abgesehen und mich gebeten, mit der dänischen Regierung eine befriedigende Regelung zu vereinbaren.

Der Befehlshaber wäre bereit, einer Regelung zuzustimmen, nach der ein Betrag von 10 000 Kronen zur Sühne des Überfalls an das Deutsche Rote Kreuz gezahlt würde.

Da auch ich es für politisch unerwünscht halte, daß gegen die Bevölkerung von Odense irgendwelche Sühnemaßnahmen durchgeführt werden, würde ich es begrüßen, wenn durch eine Überweisung des erwähnten Betrages an das Deutsche Rote Kreuz der deutschen Wehrmacht Genugtuung für die Mißhandlung und Verletzung des Leutnants Wieseler gegeben würde.

Für eine baldige Antwort wäre ich Ihnen sehr dankbar.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung !

Oversættelse.

ad Bilag 5.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE FOR RIGET
I DANMARK
— II M 176/43 —

København, den 21. August 1943.

Deres Excellence!

Den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark har meddelt mig, at der den 19. August 1943 henimod Kl. 11 i Odense skete det, at Løjtnant Wieseler, der var paa Rejse til Tyskland og overnattede i det ny Missionshotel, da han forsøgte paa at gaa ud af Sidebygningen og betale sin Regning, blev overfaldet af en Menneskemængde paa 4—500 Mennesker, blev udskældt, at der blev kastet Sten, en Ølflaske og en Kniv efter ham, at han tilsidst blev slaaet til Jorden og slaaet med haarde Genstande, blev sparket i Hovedet og blev berøvet en Støvle og sin Hue samt begge sine Pistoler. Løjtnant Wieseler har ved Mishandlingerne paadraget sig en Række Kvæstelser, paa Grund af hvilke han maatte indlægges paa et Lazaret.

Den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark henviser til, at der for et saadant Overfald paa en tysk Officer regelmæssigt træffes strenge Repressalier, og at han føler sig forpligtet til for denne grove Forbrydelse at kræve en særlig Oprejsning af Odenses Befolkning.

For ikke at udsætte den lige etablerede Genoprettelse af Ordenen i Odense for Fare har den Øverstbefalende foreløbig set bort fra selv at træffe Forholdsregler eller rejse Krav over for Odense By, hvad der ellers vilde stemme med militær Skik og Brug, og har anmodet mig om at træffe Aftale med den danske Regering om en fyldestgørende Ordning.

Den Øverstbefalende vilde være rede til at samtykke i en Ordning, hvorefter et Beløb paa 10.000 Kr. blev betalt til det Tyske Røde Kors som Bod for Overfaldet.

Da ogsaa jeg anser det for politisk uønsket, at der blev gennemført nogensomhelst Repressalier mod Odenses Befolkning, saa jeg gerne, om der blev givet den tyske Værnemagt Oprejsning for Løjtnant Wieselers Mishandling og Kvæstelser ved, at det omtalte Beløb blev anvist til det Tyske Røde Kors.

For snarligt Svar vilde jeg være Dem meget taknemmelig.

Modtag, Hr. Excellence, Udtrykket for min udmærkede Højagtelse.

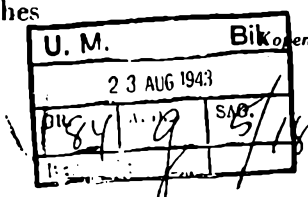
Dr. Werner Best.

Til Hans Excellence
Hr. Statsminister Erik von Scavenius,
København
Udenrigsministeriet.

Bilag 6.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 63-6

Der Bevollmächtigte des Reiches
in Dänemark
- II L 175/43 -

Kopenhagen, den 21.8.1943.

An
Seine Exzellenz
Herrn Staatsminister Erik von Scavenius,

Kopenhagen,
Außenministerium.

Exzellenz !

Wie ich Ihnen schon gestern mitteilte, sind bei den Unruhen in Odense zahlreiche Gewalttaten gegen die Personen und das Eigentum deutscher Staatsbürger begangen worden.

Da es den dänischen Staatsorganen in Odense leider nicht gelungen ist, diese Gewalttaten zu verhindern, muß erwartet werden, daß die dänische Regierung das Erforderliche zur Wiedergutmachung der entstandenen Schäden tun wird.

Die einzelnen Ersatzansprüche werde ich der Regierung übermitteln, sobald mir von den Geschädigten die Unterlagen zugeleitet worden sind.

Ich wäre Ihnen aber dankbar, wenn Sie mir schon auf dieses Schreiben hin die grundsätzliche Bereitschaft der Regierung zum Ersatz dieser Aufruhrschäden bestätigen wollten.

Ich halte es im übrigen für dringend erforderlich, daß die Täter dieser Gewalttaten möglichst schnell ermittelt, festgenommen und im Rahmen der Gesetze hart bestraft werden, und wäre Ihnen für die Veranlassung der erforderlichen Maßnahmen sehr dankbar.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung !

W. Best

Oversættelse.

ad Bilag 6.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE FOR RIGET
I DANMARK
— II L 175/43 —

København, den 21. August 1943.

Deres Excellence!

Som jeg allerede igaar meddelte Dem, er der ved Urolighederne i Odense begaaet talrige Voldshandlinger mod tyske Statsborgeres Personer og Ejendom.

Da det desværre ikke er lykkedes for de danske Statsorganer i Odense at forhindre disse Voldshandlinger, maa det ventes, at den danske Regering vil foretage det nødvendige til Godtgørelse af de opstaaede Skader.

De enkelte Erstatningskrav skal jeg sende til Regeringen, saa snart som de skadelidte har sendt mig Bilagene.

Men jeg vilde være Dem meget taknemmelig for, om De efter denne Skrivelse vilde bekræfte, at Regeringen principielt er rede til at betale Erstatning for disse Oprørsskader.

Jeg anser det for Resten for paatrængende nødvendigt, at Gerningsmændene til disse Voldshandlinger saa hurtigt som muligt bliver fundet, anholdt og haardt straffet inden for Lovens Rammer, og vilde være Dem meget taknemmelig for, om De foranledigede de paakrævede Forholdsregler truffet.

Modtag, Deres Excellence, Udtrykket for min udmærkede Højagtelse.

Dr. Werner Best.

Til Hans Excellence
Hr. Statsminister Erik von Scavenius,
København
Udenrigsministeriet.

Bilag 7.

U. M.'s PRESSEBUREAU.

BLAD-UDDRAG

AVISENS TITEL: BØRSEN
DATO: 22 AUG. 1943
J. NR.:

SAG:

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 63-7

Opraab fra Regeringen og Samarbejdspartierne

En Appel til Befolkningen om ikke at udæske eller lade sig udæske

Officielt meddeles Lørdag: 21/7 43

I Statsraadet i Dag forelagde Statsministeren følgende Opraab, som Regeringen og Rigsdagens Samarbejdsudvalg med Tilslutning af de samarbejdende Partiers Rigsdagsgrupper retter til det danske Folk. Hans Majestæt KONGEN bifaldt Udsendelsen af dette Opraab.

„Under den tyske Besættelse, der nu varer paa fjerde Aar, har det været uundgaaeligt, at der af og til er opstaaet visse Gnidninger Selve Besættelsens Langvarighed fremkalder en større Modtagelighed overfor formodede Fornærmelser og stigende Utaalmodighed og Irritation i Befolkningen

I den sidste Tid er der indtraadt Begivenheder af foruroligende Karakter. Sabotage er øvet i stigende Omfang. Demonstrationer er forekommet forskellige Steder, og der er gjort Forsøg paa at bringe Jernbaner og offentlige Værker til Standsning. En Fortsættelse af saadanne Tilstande vil være af ødelæggende Virkning for danske Samfundsforhold. Tilførsler af Levnedsmidler og Brændsel vil blive hæmmet, og der vil opstaa alvorlige Forstyrrelser af den ordnede Produktion til Skade for hele Befolkningen.

For den danske Regering har det stedse været Opgaven at fjerne opstaaede Vanskeligheder og paa det bedste varetage den danske Befolknings Interesser overfor de tyske Myndigheder. Dette vil ogsaa blive Tilfældet overfor de senest indtrufne Begivenheder.

Skal det lykkes at føre dansk Folkestyre og Samfundsliv frelst gennem Krigens Ulykker og Farer, er Befolkningens Medvirken hertil nødvendig

Med denne dybt alvorlige Situation for Øje retter Regeringen og Samarbejdsudvalget med Tilslutning af de samarbejdende Partiers Rigsdagsgrupper en indtrængende Opfordring til den danske Befolkning om ikke paa nogen Maade at udæske til eller lade sig udæske til uoverlagte Handlinger, men bevare Ro, Besindighed og Sammenhold. Enhver, der ønsker, at dansk Styre i Landet skal bevares, maa føle det som sin Pligt i alle Forhold at bidrage til, at lovordnede Tilstande fortsat kan opretholdes. Ingen maa tage sig selv til Rette. Det er de lovlige Myndigheder og de ansvarlige Ledere, der maa foretage de Skridt, som er nødvendige til Beskyttelse af danske Interesser."

Bilag 8.

U. M.'s PRESSEBUREAU.
Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 62—8

BLAD-UDDRAG

AVISENS TITEL Social-Demokraten
DATO 25 AUG. 1943
J. NR.:

SAG:

EN APPEL TIL HOVEDSTADENS ARBEJDERE:

Afvis Provokationer!!

Uansvarlige Kredse søger at forlede Hovedstadens Arbejdere til desperate Handlinger

Følg kun de Paroler, de ansvarlige — Organisationer udsteder

EFTER Indbydelse af De samv. Fagforbund, Arbejdernes Fællesorganisation og Socialdem. Forbund samledes i Gaar Formiddags ca. 400 Tillidsmænd for Hovedstadens faglige og politiske Arbejderbevægelse til Møde i »Folkets Hus«, Enghavepark.

Fællesorganisationens Formand, *Robert Nielsen*, aabnede og ledede Mødet. De samv. Fagforbunds Førmand. *Eller Jensen*, fhv. Statsminister *Buhl* og Socialdem. Forbunds Formand *Alsing Andersen* redegjorde for den foreliggende Situation, hvorefter Forsamlingen med alle Stemmer mod 6 vedtog flg. af Alsing Andersen forelagte Resolution:

Til Hovedstadens Arbejdere!

I en alvorlig Stund retter Formændene for Hovedstadens Fagforeninger sammen med Fagforbundenes Formænd og den socialdemokratiske Arbejderbevægelses politiske Tillidsmænd i København—Frederiksberg en Appel til Hovedstadens Arbejdere om at staa fast sammen om den Linje, som hidtil har skabt Respekt om dansk Arbejderbevægelse.

Under tre Aars Besættelse har vi med denne Linje søgt at sikre det danske Folk dets demokratiske og organisationsmæssige Rettigheder. Den socialdemokratiske Arbejderbevægelse kan med Stolthed pege paa, at den uden Vaklen har holdt sin væsentlige Del af den Front, hvis Formaal har været paa een Gang at sikre det danske Folkestyre og det danske Folks nationale Selvhævdelse.

I den seneste Tid har Provokatører af blandet Oprindelse søgt at lokke danske Arbejdere ud i desperate politiske Eventyr.

Nu har disse Provokatører begyndt deres Spekulationer i Hovedstaden. Uansvarlige Kredse forsøger ved anonyme Opraab at opkaste sig til Ledere for de organiserede Arbejdere. Ved falske Lokketoner forsøger disse Kredse, der aldrig har haft nogen Interesse for Demokratiet eller for Arbejderbevægelsen, at forlede Hovedstadens Arbejdere til Letsindigheder.

De har nu den Dristighed, at opfordre Arbejderne til at lægge Krop til disse Spekulationer, idet de kynisk opfordrer til Strejker og Uroligheder.

De valgte, ansvarlige Tillidsmænd for Hovedstadens faglige og politiske Arbejderbevægelse udtaler deres Fordømmelse af denne ansvarsløse Provokatørgerning.

Forsamlingen peger paa, at Virkeliggørelsen af saadanne Planer uvægerlig vil betyde en Katastrofe baade for Arbejderhjemmene og for hele det danske Folk.

Forsamlingen opfordrer derfor Hovedstadens Arbejdere til at forstaa deres store Ansvar baade for deres egen Bevægelse og for Folkets nationale Interesser.

Nu skal Sammenholdet og Kammeratskabet staa sin Prøve.

Vis derfor alle Provokationer tilbage.

Følg i enhver Situation kun de Paroler, som jeres egne ansvarlige Organisationer udsteder.

Bilag 9.

U. M.'s PRESSEBUREAU.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 69-9

BLAD-UDDRAG

AVISENS
TITEL: Nationaltidende
DATO: 26 AUG. 1943
J NR.:

SAG:

Erhvervslivets Mænd maa medvirke til, at Kongens Bud følges

Fælles-Opfordring fra Erhvervslivets Hovedorganisationer om Bevarelse af Ro og Orden

I Aftes udsendtes gennem Ritzaus Bureau følgende:

I ANLEDNING af de alvorlige Begivenheder, der i den senere Tid er indtruffet forskellige Steder i Landet og i Tilslutning til det af Regering og Rigsdag udsendte Opraab til Befolkningen om ikke paa nogen Maade at udæske til eller lade sig udæske til overlagte Handlinger, opfordrer dansk Erhvervsliv Hovedorganisationer alle, der har Tilknytning til dansk Erhvervsliv, til af yderste Evne at medvirke til, at man overalt følger Kongens Bud af 9. April 1940 om, at Ro og Orden skal bevares.

København, den 25. August 1943.

Dansk Arbejdsgiverforening.
De danske Handelsforeningers Fællesorganisation.
Grosserer-Societetets Komité.
Industriraadet.
De samvirkende danske Husmandsforeninger.
Dansk Dampskibsrederiforening.
Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri.
Haandværksraadet.
Landbrugsraadet, Fællesrepræsentationen for De samvirkende danske Landboforeninger og De samvirkende danske Andelsselskaber.
Provins-Handelskammeret.
De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark.

21.—23. August 1943.

REFERAT

Forholdene i Odense udviklede sig ikke saaledes, at der faldt Ro over Byen og Arbejdet blev genoptaget næste Morgen, saaledes som bekendtgjort i Radioen og Pressen efter Resultatet af de indtil Fredag den 20. ds. førte Forhandlinger. Grunden hertil var utvivlsomt bl. a. den, at tyske Soldater i Løbet af Fredagen viste sig paa Gaderne, hvilket af Befolkningen blev opfattet saaledes, at Tyskerne havde brudt den Fredag Morgen trufne Aftale om at holde Soldaterne i deres Kvarterer. Det var tydeligt, at dette »Brud paa Aftalen« i højeste Grad havde ophidset Gemytterne i Odense. Nye Forhandlinger blev derfor nødvendige.

Efter Departementschef Eivind Larsens flere Gange gentagne indtrængende Opfordring afrejste jeg Lørdag Eftermiddag til Odense med Ankomst dersteds Kl. 10 Aften. Om Eftermiddagen havde der været ført Forhandlinger med Tyskerne, og der var her i Princippet opnaaet Enighed om Udsendelse af en Slags Fælleserklæring. Tyskerne havde under disse Drøftelser nærmest erkendt, at Aftalen fra Fredag Morgen var blevet brudt, men under Forhandlingerne senere hen paa Natten viste det sig, at man fra tysk Side havde en Række Forklaringer og Undskyldninger, som tilsigtede at konstatere, at Værnemagten i Virkeligheden ikke havde brudt Aftalen, idet de Patruljer, der var blevet udsendt i Løbet af Fredagen, og som af Befolkningen var blevet opfattet som ordenshaandhævende Enheder, udelukkende havde haft andre tjenstlige Formaal, saasom Afhentning af Post og Varer til Kasernerne, Meldetjeneste og lignende.

De interne danske Drøftelser om et Udkast til en Fælleserklæring paabegyndtes paa Raadhuset umiddelbart efter min Ankomst Kl. 22. Disse Drøftelser var i høj Grad præget af, at det var Befolkningen i Byen, der følte sig som den forurettede Part, men man erkendte Nødvendigheden af, at der i Udkastet ogsaa kom en Advarsel til Befolkningen. Mellem Kl. 12 og 1 paabegyndtes Forhandlingerne med Tyskerne. Det kom her stærkt til Udtryk, at det var Værnemagten og de i Odense bosiddende tyske Statsborgere, der følte sig som den forurettede Part. Forhandlingerne vanskeliggjordes i høj Grad som Følge af den forhaandenværende modstridende Opfattelse af Skyldspørgsmaalet. Tyskerne fandt det danske Udkast for ensidigt og insisterede paa, at Advarslen til Befolkningen blev nærmere uddybet. Efter nye interne Drøftelser paa begge Sider standsede man ved en Formulering, som var tilfredsstillende for de danske Forhandlere, og som Tyskerne, d. v. s. d'Herrer Kanstein, Stalmann og Böhme, syntes at være tilbøjelige til at akceptere, selvom de ikke var begejstrede derfor. Det var vort Indtryk, at Hr. Kanstein ikke vilde insistere paa Ændringer eller Tilføjelser i dette Udkast, og at der ikke vilde opstaa Vanskeligheder under den Drøftelse, som han forbeholdt sig at tage med den tyske Kommandant i Odense.

Det skal her indskydes, at det omhandlede Udkast var formuleret som en Erklæring, der tænktes underskrevet af Odense Borgmester og af den tyske Kommandant i Odense, samt at der i Udkastet var Tale om en »Aftale« med Værnemagten, et Udtryk som iøvrigt var foreslaaet af Tyskerne, medens der i det første danske Udkast kun havde været talt om Gennemførelse af »Foranstaltninger«. I Tilslutning til Meddelelsen i Udkastet om Nægtelse af Udgangs-

tilladelse for de tyske Soldater havde man fra dansk Side indsat nogle nærmere Oplysninger om den *tjenstlige* Færden paa Gaderne, Værnemagten naturligvis maatte opretholde ogsaa under Orlovsnægtelsen.

Ved 2—3 Tiden meddelte Hr. Kanstein telefonisk fra Kasernen, at Sagen laa vanskeligt, idet Kommandanten ikke fandt sig beføjet til paa egen Haand at tage Stilling. Man havde derfor telefonisk forelagt Sagen i København. Lidt senere telefonerede Hr. Kanstein paany. Der var nu kommet Svar fra København, gaaende ud paa, at man under ingen Omstændigheder kunde godtage det forelagte Udkast, da dette var altfor ensidigt og gav Indtryk af, at Skylden laa paa Værnemagtens Side. Værnemagten kunde ikke finde sig i, at det i Erklæringen blev præciseret, hvad den maatte og ikke maatte foretage sig under Orlovsspærringen. Heller ikke kunde nogen »Aftale« akcepteres, ligesom Erklæringen ikke kunde medundertegnes af en Repræsentant for den tyske Værnemagt. Endelig ønskede man i København ikke, at Orlovsspærringen blev omtalt i Erklæringen. Beskeden fra København var kort sagt yderst nedslaaende, idet den nærmest gik ud paa, at man havde kasseret det væsentlige i Udkastet, d. v. s. Meddelelsen om Orlovsspærringen og en Forklaring, der sluttede sig dertil. Hr. Kanstein mente under disse Omstændigheder ikke, at der var andet at gøre, end at han tog den første Morgenfærge fra Nyborg, saaledes at han kunde være i København ved 11-Tiden. Han vilde da straks tale baade med General Hanneken og med den Rigsbefuldmægtigede Dr. Best, hvilken sidste havde været enig med Hanneken i dennes Kritik af Udkastet.

Under disse Omstændigheder forekom yderligere Forhandling i Odense os straks haabløs. Efter at have overvejet Sagen lidt, indvilligede Arbejdsminister Kjærbøl i sammen med undertegnede at tage hen paa den tyske Kaserne for endnu engang at understrege de danske Synspunkter, navnlig Nødvendigheden af en Meddelelse om Orlovsspærringen.

Kl. henimod 6 Søndag Morgen indfandt vi os paa Kasernen. Fra tysk Side var til Stede de tre ovennævnte Forhandlere samt Oberstløjtnant Weis, Kommandanten i Odense. Vi gennemgik de tyske Indvendinger og erklærede, at vi fra dansk Side ikke vilde insistere paa tysk Underskrift, saafremt Erklæringen kunde indledes med en Passus om, at den udsendtes i Forstaaelse med den tyske Værnemagt. Hvad angaar Ordet »Aftale« var der naturligvis intet i Vejen for at erstatte dette med »Ordning« eller lignende. Det var jo Tyskerne selv, der havde foreslaaet »Aftale«. Hvad endelig angaar Orlovsspærringen maatte vi bestemt holde paa, at denne blev omtalt i Erklæringen. Det var i Virkeligheden Tyngdepunktet i Erklæringen, og hvad vilde der egentlig blive tilbage, dersom ikke Orlovsspærringen blev nævnt. Det var under ingen Omstændigheder nok med, at Orlovsspærringen blev gennemført. Det var en Nødvendighed, at den blev omtalt, det var jo det, hele Sagen i Virkeligheden drejede sig om.

For det Tilfælde, at man fra tysk Side stadig vilde vægre sig ved at optage nærmere Forklaringer om Orlovsspærringen i Erklæringen, overvejedes den Tanke, om disse Forklaringer kunde blive omtalt i en Kommentar til Erklæringen. Det samme gjaldt Udkastets sidste Punkt, som ogsaa var blevet kasseret i København, nemlig en Udtalelse om, at Feltgendarmeriet skulde sikre korrekt Holdning for Værnemagtens Vedkommende, medens det danske Politi skulde have den tilsvarende Opgave med Hensyn til danske Statsborgere. Fra dansk Side vilde vi finde det beklageligt, dersom disse Stykker ikke kunde forblive i Erklæringen, men saafremt der ikke maatte bestaa nogensomhelst Mulighed herfor, maatte man vel falde tilbage paa at tage Stykkerne i en Kommentar.

Endelig maatte vi holde paa, at Orlovsspærringen, da Sagen nu øjensynlig blev forsinket ca. 24 Timer, blev udvidet til ogsaa at omfatte Onsdagen.

Hr. Kanstein, som baade var legemligt meget træt og øjensynlig nedslaaet over Forhandlingernes Forløb, mente ikke, at det kunde nytte noget at søge Sagen ordnet telefonisk med København. Man risikerede da, at der kom et kategorisk Afslag, der umuliggjorde Forhandlingernes Fortsættelse. Han vilde personlig tage til København og derefter give os Besked Søndag omkring Kl. 13. Kl. 6.30 forlod vi den tyske Kaserne.

Kl. 13.45 indfandt Departementschef Eivind Larsen og undertegnede os hos Hr. Stalmann for at erfare Resultatet af Kansteins Forhandling i København. Dette gik ud paa følgende: Ordet »Aftale« erstattes med »Ordning«. Den tyske Underskrift erstattes med en Indledningspassus om, at Borgmesteren i Forstaaelse med den tyske Værnemagt bekendtgør det opnaaede Resultat. Meddelelsen om Orlovsspærringen bevares i Erklæringen, dog saaledes at Udtrykket »ikke faar nogen Udgangstilladelse« erstattes med »forbliver i deres Kvarterer«. Orlovsspærringen udstrækkes til ogsaa at omfatte Onsdagen. Forklaringerne til Meddelelsen om Orlovsspærringen maa udgaa af Erklæringen, men kan omtales i en Kommentar. Det samme gælder Meddelelsen om Feltgendarmeriets og Politiets Opgaver. I Stykket, der indeholder Advarsel til Befolkningen, maa der kun tales om »Demonstrationer« *ikke* om »Demonstrationer *mod den tyske Værnemagt*«.

Med disse Ændringer vilde man altsaa nu i København akceptere Erklæringen, men Stalmann var blevet instrueret om overfor Eivind Larsen og undertegnede at udtale, at den tyske General, der mente at have strakt sig ganske overordentligt vidt og udvist en usædvanlig Imødekommenhed i denne Sag, maatte tage et almindeligt Forbehold om, at Regeringen herefter maatte være rede til at tage alle politimæssige Forholdsregler, eventuelt ogsaa Anvendelse af Vaabenmagt, for at opretholde Ro og Orden i Landet. Ordret lød Forbeholdet saaledes: »Der Befehlshaber wird fordern, dass die Regierung sich bereit erklärt, alle politischen (skal formentlig være polizeilichen) Massnahmen, unter Umständen auch unter Anwendung von Waffengewalt, einzusetzen um Ruhe und Ordnung im Lande aufrechtzuerhalten«.

Vi erklærede fra dansk Side, at vi selvfølgelig ikke kunde akceptere dette Forbehold som en Forudsætning for Ordningen i Odense. Det drejede sig her om et almindeligt Spørgsmaal af største Rækkevidde, som i egentligste Forstand var et Regeringsanliggende. Stalmann var straks ganske klar over, at Generalens Forbehold ikke kunde opstilles som en Forudsætning for Ordningen i Odense. Ved en Telefonsamtale med Hr. Kanstein i København blev det klart, at dette heller ikke var Meningen. Hr. Stalmann havde blot Ordre til at gøre Eivind Larsen og mig bekendt med, at Generalen den følgende Dag, Mandag, vilde komme med sin Fordring til Regeringen.

Umiddelbart efter Samtalen med Stalmann begav jeg mig til Raadhuset, hvor man ventede paa Resultatet. Som Situationen laa, var der selvfølgelig intet andet at gøre end at akceptere Erklæringen i den Form, hvori den nu endelig var blevet godkendt af de tyske Myndigheder i København. Selvom det tidligere Udkast vilde have været at foretrække, maatte det erkendes, at ogsaa den sidste Redaktion var anvendelig, ligesom det akcepteredes at give de nærmere Forklaringer om Orlovsspærringen m. m. i en Kommentar. Hen paa Eftermiddagen forelaa Odense Magistrats Godkendelse af det opnaaede Resultat.

Arbejdsminister Kjærbøl tilbød at lægge Navn til den kommenterende Artikel. Et Udkast til en saadan Artikel blev Søndag Aften ved 18.30-Tiden af mig forelagt for Hr. Stalmann. Til Trods for, at Tanken med Kommentaren jo kun var at faa Lejlighed til at sige det, der ikke maatte staa i selve Bekendtgørelsen, gav Udkastet Stalmann og Böhme, der ligeledes var til Stede, Anledning til at komme med en længere Udvikling af Balancen i Henseende til Skyldfordelingen mellem Befolkningen og Værnemagten. Ligesom man fra tysk Side havde maattet kræve en vis Balance i Bekendtgørelsen, maatte det samme ogsaa gælde Kommentaren. Yderligere var der i Udkastet Udtryk, som efter Stalmanns Opfattelse ligesom undskyldte eller forsvarede Befolkningens Optræden og altsaa indeholdt en Brod mod Værnemagten. Det tegnede til at udvikle sig til en Gentagelse af den Diskussion, der havde staaet paa omtrent hele Natten med Hensyn til Bekendtgørelsen. Efter megen Tale frem og tilbage og Ændring af nogle Udtryk, samt Tilføjelse af en Henvisning til Bekendtgørelsens Advarsel til Befolkningen, lykkedes det omsider ved 21-Tiden Søndag Aften at komme til Enighed ogsaa om Kommentarens Ordlyd.

Det var Tanken, at Bekendtgørelsen og Kommentaren skulde trykkes i en særlig »Avis«, der endvidere skulde indeholde:

1. Regeringens og Rigsdagens Opraab af 21. August 1943.
2. Odense Byraads Opraab af 20. August 1943.
3. De samvirkende Fagforbunds Opraab med Advarsel mod Sabotage.
4. Beslutningen fra Arbejdernes Fællesorganisations Formandsmøde den 20. August 1943.

Der var Søndag Aften truffet Foranstaltninger til, at en saadan »Avis« kunde blive trykt i Svendborg, da det var umuligt at faa det gjort i Odense, og det var Tanken at trykke et meget stort Oplag — man talte om 75.000 Eksemplarer —, saaledes at ingen i Odense vilde kunne undgaa i Dag, Mandag Morgen, at faa Tryksagen i Hænde.

Naar man baade fra dansk og fra tysk Side mente at maatte sætte saa meget ind paa at bane Vejen for Strejkens Afblæsning, skyldtes det ikke mindst Frygten for, at Eksemplet fra Odense vilde kunne virke smittende andre Steder. Der havde i de sidste Dage allerede været Tilløb til Uroligheder af forskellig Art i flere fynske Byer.

Som Bilag 1 vedlægges den endelige Ordlyd af Bekendtgørelsen og som Bilag 2 Arbejdsministerens Kommentar.

Inden min Afrejse til Odense havde Udenrigsministeriet fra Justitsministeriet modtaget en lang Fjernskriverindberetning fra Politimester Bach i Aalborg angaaende Begravelsen af den dræbte Bankassistent Langsted. Kontorchef Herfelt havde forhandlet om Sagen med Dr. Fest, der efter at have forelagt Sagen for den Rigsbefuldmægtigede havde ladet Herfelt faa det Indtryk, at man fra tysk Side var indforstaaet med, at der ikke blev skredet ind af Politiet overfor Deltagelse i Begravelsen. Den Rigsbefuldmægtigede havde dog taget det Forbehold, at der maatte tales med Hr. Kanstein (som nu var i Odense). Det ønskedes, at undertegnede drøftede Sagen med Hr. Kanstein dèr. Drøftelserne i Odense Natten mellem Lørdag og Søndag angaaende Forholdene dersteds gav ikke den ringeste Mulighed for, at ogsaa Aalborg-Sagen kunde blive taget op med Hr. Kanstein.

Under Forhandlingen med Stalmann Søndag Kl. 13.45 blev vi gjort bekendt med, at de højeste tyske Myndigheder i København havde indtaget det Standpunkt, at Deltagerantallet ved Begravelsen ikke maatte overskride 50, og at Demonstrationer i Forbindelse med Begravelsen ikke vilde blive taalt. Værnemagten vilde i givet Fald skride ind direkte overfor Befolkningen og om fornødent gøre Brug af Skydevaabnene. Vi sagde til Stalmann, at Forhandlingerne om Aalborg selvfølgelig ikke kunde føres i Odense, men maatte finde Sted i København, hvor Kontorchef Herfelt i Justitsministeriet og Afdelingschef Hvass i Udenrigsministeriet var orienteret om Sagen.

Eivind Larsen afrejste Søndag Eftermiddag til København, da hans Nærværelse dersteds nu skønnedes vigtigere end i Odense. I Eftermiddagens og Aftenenes Løb havde jeg nogle Telefonsamtaler med Justitsministeren og Afdelingschef Hvass. Kl. 23.15 Søndag Aften telefonerede Afdelingschef Hvass og meddelte følgende: Situationen var meget alvorlig. Der var fra tysk Side stillet kategoriske Krav, som Dr. Best ogsaa gik ind for. Der var berammet Ministermøde til Mandag Morgen Kl. 9.30. Justitsministeren var i Forbindelse med Dr. Best, og ogsaa Statsministeren var rede til at tale med denne. Man overvejede at faa Begravelsen udsat. Det ønskedes, at jeg skulde komme hjem hurtigst muligt. Jeg afrejste derfor omgaaende fra Odense, kom over Storebælt med en Minestryger og var i København Mandag Morgen Kl. 4.

Den 23. August 1943.

Nils Svenningsen.

Underbilag 1.

til Referat af 23. August 1943.

AFSKRIFT.

Bekendtgørelse fra Borgmesteren i Odense.

I Forstaaelse med den tyske Værnemagt bekendtgør Borgmesteren i Odense følgende:

Efter at der i Forstaaelse med Regeringen har været ført Forhandlinger med Repræsentanter for de tyske Myndigheder, Odense Byraad, Repræsentanter for Odense Erhvervsorganisationer, Arbejdernes Fællesorganisation i Odense og De samvirkende Fagforbund i Danmark er det aftalt at meddele Odense Bys Borgere:

Under Samtaler Fredag Morgen blev der opnaaet Enighed om et Grundlag for Tilvejebringelse af normale Tilstande i Byen. Ved forskellige Misforstaaelser, som i Løbet af Lørdagen blev bragt ud af Verden, blev dette imidlertid ikke ganske gennemført.

Ved en ny Forhandling, som Forholdene derfor gjorde hensigtsmæssig, er der nu truffet følgende Ordning:

1) Den tyske Værnemagt er rede til at bidrage til en almindelig Afspænding og Beroligelse. Den har derfor truffet en Orlovsordning paa den Maade, at alle tyske Soldater, der befinder sig i Odense, forbliver i deres Kvarter Søndag, Mandag, Tirsdag og Onsdag, men de normale Øvelser samt tjenstlig Færden til Fods og i Vogn vil naturligvis blive gennemført som hidtil.
2) Det er en Forudsætning, at Befolkningen ogsaa fra sin Side yder al mulig Bistand til Bevarelse af Ro og Orden, saaledes at Muligheden for Uoverensstemmelser, der kan blive af dybtgaaende og alvorlig Karakter, udelukkes. Det forventes saaledes, at enhver afholder sig fra at deltage i Demonstrationer og bestræber sig for at undgaa alt, som maatte være egnet til at fremkalde Indtryk af, at Befolkningen ikke efterkommer Kongens og Regeringens indtrængende Opfordringer om at undgaa enhver uoverlagt Handling.

Odense, den 22. August 1943.

I. Vilh. Werner.

Underbilag 2.

til Referat af 23. August 1943.

AFSKRIFT.

En Udtalelse fra Arbejdsministeren.

En Bekendtgørelse om en Række Forhandlinger er offentliggjort af Borgmesteren i Odense. Forhandlingernes Formaal har været at finde et Grundlag for Afvikling af de nuværende Tilstande, som er dybt alvorlige for Befolkningen i Odense, men tillige er et Anliggende, der vil kunne faa langt videregaaende Virkninger for den danske Befolkning. Kongen, Regeringen og Rigsdagen har fastlagt den Linie, som bør følges af os alle. De har gjort det med Tilslutning fra saa godt som alle danske Borgere, og det maa nu være saaledes, at ogsaa Odense Bys Borgere tager Hensyn til de fælles Interesser, som Kongen, Regeringen og Rigsdagen har søgt og fremdeles søger at varetage efter bedste Skøn og under Hensyntagen til de Kendsgerninger, som vi ikke formaar at ændre.

Den tyske Værnemagt er, som det fremgaar af Borgmester Werners Bekendtgørelse, rede til at bidrage til en almindelig Afspænding og Beroligelse i Odense. Dette fremgik af de Samtaler, der blev ført Fredag Morgen paa Byens Raadhus og som foranledigede den Afblæsning af Strejken, der enstemmigt blev vedtaget af Arbejdernes Fællesorganisations Formandsmøde Fredag Eftermiddag. Men en Række Begivenheder og Misforstaaelser medførte, at Beslutningen ikke fik den tilsigtede Virkning.

En ny Forhandling blev derfor nødvendig; paa Regeringens Vegne har jeg fulgt dens Forløb, og for at undgaa nye Misforstaaelser samt for at hindre Muligheder for Vildledning af Befolkningen skal jeg til Tydeliggørelse give nogle orienterende Oplysninger.

Det siges i Borgmester Werners Bekendtgørelse, at den tyske Værnemagt har truffet en Orlovsordning paa den Maade, at alle tyske Soldater, der befinder sig i Odense, vil forblive i deres Kvarter Mandag, Tirsdag og Onsdag. De har heller ikke haft Udgangstilladelse i Lørdags og i Dag (Søndag). Men den tyske Værnemagts normale Øvelser fortsættes, og dette forudsætter, at tyske Tropper ogsaa i det Tidsrum, da Udgangstilladelse har været og vil være inddraget, under Kommando *marcherer* gennem Byen til og fra Øvelserne, ligesom sædvanlig Meldetjeneste og Vagtafløsning har fundet og vil finde Sted. *Kørende* tyske Tropper vil kun blive sendt gennem Byen, naar nødvendige Forsyninger maa hentes; naar der udskiftes Vagtposter, som er af militær Betydning; naar Trafik til og fra Banegaarden maa foregaa, og naar nødvendig Meldetjeneste skal udføres. Tysk Feltgendarmeri vil varetage Ordenstjenesten for den tyske Værnemagts Vedkommende, medens dansk Politi har den tilsvarende Opgave med Hensyn til danske Statsborgere.

Endelig vil jeg pege paa, at det — som ogsaa fremhævet i Borgmesterens Bekendtgørelse — er en Forudsætning, at Befolkningen fra sin Side yder Bistand til Bevarelse af Ro og Orden.

p. t. Odense, den 22. August 1943.

Johs. Kjærbøl,
Arbejdsminister.

Bilag 11.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 63.-11.

Der Bevollmächtigte des Reiches in Dänemark

II/739/43.

Kopenhagen, den 23.8.1943.

U. M. Bil.
27 Aug. 43
84 | 21 | 20

V a

An
Seine Exzellenz
Herrn Staatsminister Erik von Scavenius,
K o p e n h a g e n,
Aussenministerium.

Exzellenz!

Die Sabotageakte, Demonstrationen, Streiks und Unruhen an zahlreichen Orten Dänemarks, die in dem Aufruf der Regierung und der zusammenarbeitenden Parteien vom 21.8.43 treffend gekennzeichnet worden sind, bedrohen nicht nur den Bestand der dänischen Staatsordnung sondern auch wichtigste militärische Interessen der deutschen Wehrmacht.

Die deutsche Wehrmacht steht auf dänischem Boden nicht zu reinen Besatzungszwecken sondern zu Zwecken einer Kriegführung, die jeden Augenblick kämpferische Form erhalten kann. Um dieser Kriegführung willen kann die deutsche Wehrmacht in dem präsumtiven Kriegsgebiet keine Vorfälle dulden, die geeignet sind, eine erfolgreiche Kriegführung zu beeinträchtigen.

Die deutsche Wehrmacht hat es bisher der dänischen Regierung und ihren Organen überlassen, im Sinne der Vereinbarungen vom 9. April 1940 selbst die erforderlichen Massnahmen zu treffen, um die Ruhe und Ordnung im Lande aufrecht zu erhalten und die Durchführung der geltenden Gesetze sicherzustellen. Die Ereignisse der letzten zwei Wochen haben jedoch bei der deutschen Wehrmacht die Befürchtung erweckt, dass die Organe des dänischen Staates entweder nicht den Willen oder nicht die Macht haben, gegen Saboteure, Demonstranten und Ruhestörer

so wirksam einzuschreiten, dass keine Beeinträchtigung der deutschen militärischen Interessen eintritt.

Bevor von der deutschen Wehrmacht eigene Massnahmen zur Sicherung ihrer Kriegführung ins Auge gefasst werden, wird noch einmal an die dänische Regierung die Aufforderung gerichtet, das Äusserste zu tun, um eine solche Veränderung der Situation zu verhüten.

Ich bitte Sie deshalb im Namen des Befehlshabers der deutschen Truppen in Dänemark und im eigenen Namen, mir eine Erklärung abzugeben, dass die dänische Regierung entschlossen ist, alle zur Aufrechterhaltung der Ruhe und Ordnung und zur Durchführung der geltenden Gesetze erforderlichen Massnahmen zu treffen und zwar mit allen zur Verfügung stehenden Machtmitteln des Staates, erforderlichenfalls auch mit Einsatz von Waffengewalt.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung!

Oversættelse.

ad Bilag 11.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE FOR RIGET
I DANMARK
II/739/43.

København, den 23. August 1943.

Deres Excellence!

De Sabotagehandlinger, Demonstrationer, Strejker og Uroligheder paa talrige Steder i Danmark, som i Opraabet af 21. August 1943 fra Regeringen og de samarbejdende Partier er blevet træffende karakteriseret, truer ikke blot den danske Statsordnings Bestaaen, men ogsaa de vigtigste militære Interesser for den tyske Værnemagt.

Den tyske Værnemagt staar paa dansk Jord ikke blot i rene Besættelsesøjemed, men ogsaa for at kunne føre en Krig, der hvert Øjeblik kan antage Form af Kamphandlinger. Af Hensyn til denne Krigsførelse kan den tyske Værnemagt ikke finde sig i, at der paa det præsumtive Krigsomraade forefalder Begivenheder, som er egnede til at genere en heldig Krigsførelse.

Den tyske Værnemagt har hidtil overladt den danske Regering og dens Organer i Overensstemmelse med Aftalerne af 9. April 1940 selv at træffe de fornødne Foranstaltninger for at opretholde Ro og Orden i Landet og for at sikre Gennemførelsen af de gældende Love. Men Begivenhederne i de sidste to Uger har hos den tyske Værnemagt vakt Frygt for, at den danske Stats Organer enten ikke har Vilje eller ikke har Magt til saa effektivt at gribe ind mod Sabotører, Demonstranter og Urostiftere, at der ikke indtræder nogen Ulemper for de tyske militære Interesser.

Førend den tyske Værnemagt tager under Overvejelse selv at træffe Foranstaltninger til Sikring af sin Krigsførelse, rettes der atter engang en Opfordring til den danske Regering om at gøre sit yderste for at forebygge en saadan Forandring af Situationen.

Jeg anmoder Dem derfor paa den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmarks Vegne og paa mine egne Vegne om til mig at afgive en Erklæring om, at den danske Regering er besluttet paa at træffe alle til Opretholdelsen af Ro og Orden og til Gennemførelsen af de gældende Love nødvendige Forholdsregler og det med alle Statens til Raadighed staaende Magtmidler, om fornødent ogsaa med Anvendelse af Vaabenmagt.

Modtag, Deres Excellence, Udtrykket for min udmærkede Højagtelse.

W. Best.

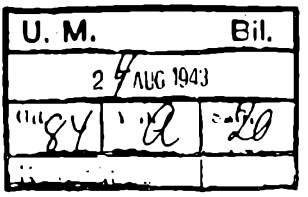
Til Hans Excellence
Hr. Statsminister Erik von Scavenius,
København
Udenrigsministeriet.

Bilag 12.

Der Bevollmächtigte des Reiches
in Dänemark

Kopenhagen, 23.8.43.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 63-12

a

Exzellenz,

In diesem persönlichen Briefe möchte ich Ihnen mitteilen, dass das anliegende offizielle Schreiben durch sehr ernsthafte militärische Befürchtungen der deutschen Wehrmacht veranlasst worden ist und dass man von dieser Seite die Lage als sehr ernst ansieht.

Ich würde es deshalb sehr begrüßen, wenn die erbetene Erklärung mir bald gegeben werden könnte, damit ich die militärischen Besorgnisse beruhigen kann.

Zu einer Besprechung, in der ich Ihnen weitere Erläuterungen über den Ernst der Lage geben könnte, stehe ich jederzeit gern zur Verfügung.

Mit ergebensten Grüßen

Ihr

Zimmermann

Oversættelse.

ad Bilag 12.

DEN BEFULDMÆGTIGEDE FOR RIGET
I DANMARK

København, den 23. August 1943.

Deres Excellence,

I dette personlige Brev vilde jeg gerne meddele Dem, at den vedlagte officielle Skrivelse er foranlediget ved, at den tyske Værnemagt nærer meget alvorlige bange Anelser af militær Karakter, og at man fra denne Side betragter Situationen som meget alvorlig.

Jeg saa derfor meget gerne, om den udbedte Erklæring *snart* kunde gives mig, for at jeg kan berolige de militære Bekymringer.

Til en Konference, hvor jeg vilde kunne give Dem yderligere Forklaringer om Situationens Alvor, staar jeg til enhver Tid gerne til Disposition.

Med ærbødige Hilsner, Deres

Werner Best.

24. August 1943.

NOTITS

Tirsdag Morgen den 24. ds. talte jeg med Arbejdsminister Kjærbøl, der endnu opholdt sig i Odense, angaaende Begravelsen af den dræbte Elektriker. Denne Begravelse var fastsat til Onsdag den 25. ds. ved Middagstid. Minister Kjærbøl udtalte, at der i Odense var Enighed om, at det var bedst at faa Begravelsen overstaaet inden Torsdag, hvilken Dag de tyske Soldater igen vilde faa Orlov. Jeg svarede, at man her vilde være indforstaaet dermed, medmindre der i Løbet af en Timestid kom anden Besked. Talte derefter med Kontorchef Herfelt og enedes med ham om at lade det blive saaledes, som man ønskede det i Odense.

Man maatte regne med stor Deltagelse ved den paagældende Begravelse, og for en Sikkerheds Skyld henvendte jeg mig efter Aftale med Departementschef Eivind Larsen Tirsdag Eftermiddag til Hr. Kanstein for at faa Sikkerhed for, at Tyskerne ikke vilde stille Krav om Begrænsning af Deltagelse i Begravelsen eller lignende. Hr. Kanstein, som næsten hele Dagen havde beskæftiget sig med denne Sag, oplyste, at Befehlshaber havde anordnet, at der ikke maatte komme mere end 50 Mennesker til Begravelsen — i Lighed med Afgørelsen i Aalborg-Tilfældet den foregaaende Dag. Hr. Kanstein havde forgæves søgt at faa Generalen til at frafalde Kravet.

Jeg gjorde Hr. Kanstein opmærksom paa, at Restriktioner med Hensyn til denne Begravelse vilde medføre den allerstørste Risiko for, at der igen opstod Uroligheder i Odense, og at den Ordning, der med saa store Vanskeligheder var blevet etableret, vilde gaa i Stykker igen. Endvidere fremhævede jeg, at der jo her ikke var Tale om en Sabotør, men om en ung Mand, der i den almindelige Ophidselse havde været ude af sig selv og handlet under Affekt, idet han med de bare Næver var sprunget løs paa en Maskinpistolskytte. Der forelaa intet om, at den paagældende i Forvejen havde gjort sig skyldig i Forbrydelser mod Værnemagten, og en Deltagelse i hans Begravelse vilde ikke være andet end Udtryk for almindelig menneskelig Medfølelse med den Familie, der ved den unge Mands Død var blevet Offer for de sørgelige Begivenheder i Odense.

Hr. Kanstein forstod særdeles vel disse Betragtninger, og jeg kunde forstaa, at baade han og Stalmann, med hvem han havde konfereret, var ganske enige med os. For Generalen var det et Prestigespørgsmaal. Trods alt vilde Kanstein prøve endnu engang at tale med Generalen. Jeg sagde, at min Henvendelse kunde opfattes som foretaget paa Statsministerens Vegne.

Ved 20-Tiden om Aftenen telefonerede Gesandt Barandon, at han, ledsaget af Kanstein, havde været hos Generalen, men at denne urokkeligt havde holdt fast ved sit Standpunkt. Deltagernes Antal maatte begrænses til 50, og Politiet maatte sørge for, at der ikke kom flere. Paa mit Spørgsmaal om, hvorvidt det var saaledes at forstaa, at Generalen vilde lade Tropperne skride ind, saafremt der samlede sig en større Menneskemængde, svarede Barandon, at det maatte formodes, at dette vilde ske.

I Aftenens Løb havde jeg flere Telefonsamtaler med Arbejdsministeren, der nu var kommet til København, og med Kontorchef Herfelt. Vi drøftede bl. a. ogsaa den Udvej at lade Begravelsen finde Sted tidligt om Morgenen ligesom i Aalborg. Arbejdsministeren havde i Sagens Anledning forskellige Samtaler med Borgmesteren og Politimesteren i Odense.

Resultatet blev, at Begravelsen fandt Sted tidligt Dags Morgen, uden at den overværedes af mere end nogle ganske faa Mennesker. Minister Kjærbøl havde gennem Arbejderorganisationerne i Odense sørget for, at Ændringen af Tidspunktet for Begravelsen var blevet gjort bekendt rundt omkring paa Arbejdspladserne, hvorfra der ellers vilde være kommet Deputationer (2 Mand fra hver Virksomhed) til Begravelsen. At publicere Ændringen af Tidspunktet ved Løbesedler havde Arbejdsministeren og Myndighederne i Odense anset for uheldigt. Tyskerne havde modsat sig, at man uden for Krematoriet benyttede Højttaler for at underrette de Mennesker, der eventuelt kom til Stede til det oprindeligt fastsatte Tidspunkt.

Den 25. August 1943.

Nils Svenningsen.

25. August 1943.

NOTITS

Gesandt Barandon har i Dag paa General von Hannekens Vegne rettet Henvendelse til Statsministeren for at opnaa Sikkerhed for, at tyske Skibe, der ankommer til dansk Havn fra Norge (eller andetsteds fra) med Tropper og Krigsmateriel vil blive 1) ført ind i Havnen, 2) fortøjet og 3) losset uden Vanskeligheder.

Gesandt Barandon tog ved sin Henvendelse Sigte paa Aalborg, hvor der for Tiden er Generalstrejke. Han var efter de Oplysninger, Generalen havde givet ham, gaaet ud fra, at der vilde komme et eller flere Skibe til Aalborg i Morgen, Torsdag den 26. ds.

Han udtalte overfor Statsministeren, at Generalen, saafremt der ikke var ubetinget Sikkerhed for, at Skibene kom ind og blev losset, vilde dekretere militær Undtagelsestilstand i Aalborg, d. v. s. at den udøvende Magt vilde overgaa til Pladskommandanten, at der vilde blive udstedt Strejkeforbud, Udgangsforbud etc.

Ved en Forhandling med en tysk Transportofficer, der kom til Stede i Udenrigsministeriet sammen med Gesandt Barandon, blev det klarlagt, at Formodningen om, at der skulde komme Skibe til Aalborg i Morgen, ikke var begrundet. Vedkommende Transportofficer (en Oberstløjtnant) oplyste, at der i den nærmeste Tid vil ankomme Skibe som følger:

26.	August.....	4	Skibe	til Aarhus
28.	—	4	—	- København
29.	—	2	—	- Aarhus
30.	—	4	—	- Aalborg
1.	September...	4	—	- Aarhus
3.	— ...	4	—	- Aalborg.

Der gik i Aarhus Rygter om, at der med Skibene i Morgen vilde ankomme norske Officerer (som Krigsfanger), og at der i den Anledning vilde blive Vanskeligheder ved Skibenes Ankomst, men Transportofficeren betonede, at dette kun var Rygter, og at han ikke vidste noget positivt.

Det fremgik af Transportofficerens Udtalelser, at de tyske Militærskibe som Regel selv sørger for Losning, og at der kun bliver Brug for dansk Medvirken, naar tungt Materiale skal losses med Kran.

Efter at Gesandt Barandon herfra havde ført en Telefonsamtale med General von Hanneken, udtalte han paa Generalens Vegne, at det var nødvendigt, at den danske Regering forhindrede Strejker — Generalen tænkte paa et almindeligt Strejkeforbud — samt Udskejelser af forskellig Art, der rettede sig mod Tyskerne, saasom Klipning af Haar paa tyskvenlige Kvinder. Hvis Regeringen ikke var i Stand hertil, truede den militære Undtagelsestilstand.

Den 25. August 1943.

Nils Svenningsen.

AFSKRIFT.

NOTITS

Gesandt Barandon telefonerede Gaars Eftermiddag for at meddele, at Præsident Kanstein netop havde haft en Konference med Departementschef Eivind Larsen angaaende Sagen om den tyske Officer, der i Odense var blevet mishandlet ved et Opløb udenfor Banegaarden.

Hr. Kanstein havde overfor Hr. Eivind Larsen betonet denne Sags Alvor, og Hr. Barandon, der lod forstaa, at Dr. Best fra Tyskland havde givet ham Instruktioner om Sagen, ønskede nu ogsaa overfor Udenrigsministeriet at fremhæve, at det var af den allerstørste Vigtighed, at Gerningsmændene til Overfaldet paa Officeren blev fundet, og at det vilde kunne faa højst ubehagelige Følger, dersom det ikke lykkedes Politiet at finde Gerningsmændene.

Hr. Barandon talte meget indtrængende om Sagen og kunde ikke noksom fremhæve dens Vigtighed og de Betænkeligheder, der knyttede sig til den. Smaa Aarsager, sagde han, kan jo ofte faa de mest vidtrækkende Følger, og i denne Forbindelse vilde han erindre om Krisen, der kom ud af Telegrammet i September 1942. Han endte med at sige, at der af denne Sag kunde udvikle sig en Ulykke.

Den 26. August 1943.

sign. **Nils Svenningsen.**

Bilag 16.

Sv./KS

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 63-16

Kopenhagen, den 26. August 1943.

Exzellenz,

Die dänische Regierung hat sich mit dem Inhalt Ihrer Note vom 23.ds.Mts. betreffend Massnahmen zur Aufrechterhaltung der Ruhe und Ordnung im Lande bekannt gemacht, und wünscht anläßlich dieser Note folgendes zu Ihrer Kenntnis zu bringen.

Die Regierung hat, wie so oft und so klar zum Ausdruck gebracht, den besten Willen in wirksamer Weise gegen Saboteure, Demonstranten und Ruhestörer einzugreifen, und selbst wenn bedauerliche Begebenheiten als Folge von Reibungen zwischen dänischen Staatsangehörigen und deutschen Soldaten vorgekommen sind, und selbst wenn solche Vorfälle zweifellos auch in Zukunft nicht werden vermieden werden können, muss die dänische Regierung jedoch behaupten, dass die Situation an keinem Ort in Dänemark einen solchen Charakter angenommen hat, dass Grund zu der Annahme besteht, dass die dänischen ordnungshandhabenden Behörden nicht in der Lage sein sollten, im grossen und ganzen die Aufrechterhaltung der Ruhe und Ordnung im Lande auch in einer für die deutsche Wehrmacht befriedigenden Weise fortan zu sichern.

In Uebereinstimmung mit der Einstellung die die Regierung seit Anfang der Besetzung gehabt hat, habe ich die Ehre Ihnen in Beantwortung der obengenannten Note zu erklären, dass die dänische Regierung entschlossen ist, alle zur Aufrechterhaltung der Ruhe und Ordnung und zur Durchführung der

Seiner Exzellenz
Herrn Dr. Werner Best,
Bevollmächtigter des Deutschen Reiches in Dänemark,
Dagmarhus.

Udfærdiget

geltenden Gesetze erforderlichen Massnahmen zu treffen und zwar mit allen zur Verfügung stehenden Machtmitteln des Staates in Uebereinstimmung mit den diesbezüglich geltenden allgemeinen Bestimmungen, darunter auch den Regeln über Waffenbenutzung der Polizei.

Zu dieser Erklärung ist es mir daran gelegen die Aeusserung hinzufügen, dass es - damit die obenerwähnten Bestrebungen, Ruhe und Ordnung wiederherzustellen und aufrechtzuerhalten, nicht scheitern sollen - nach Erachten der Regierung im Interesse der guten dänisch-deutschen Zusammenarbeit eine notwendige Voraussetzung ist, dass die Wehrmacht ihrerseits das Ihrige dazu beitragen wird, dass auf dem Gebiet der Ordnungshandhabung keine Konkurrenz zwischen der dänischen Ordnungsmacht und der deutschen Wehrmacht entsteht. Im Hinblick auf die Autorität der dänischen Ordnungsmacht der Bevölkerung gegenüber ist es eine Notwendigkeit, dass die Bevölkerung sich davon überzeugt fühlen kann, dass die Ordnungshandhabung ausschliesslich eine rein dänische Angelegenheit ist.

Ich würde es daher sehr begrüssen, wenn der Herr Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark sämtlichen Ortskommendanten die erforderliche Weisung zugehen lassen soll, dass deutsche Truppen gegen Demonstrationen, Aufläufe und dergleichen als ordnungshandhabende Faktor nicht eingreifen, und ich knüpfe daran die Hoffnung, dass die Wehrmacht stets die Ruhe und Besonnenheit bewaren möge, die bisher im allgemeinen ihr Auftreten geprägt hat, sodass vermieden wird, dass deutsche Soldaten selbst Anlass dazu geben, dass Reibungen entstehen.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung.

Erich Scavenius

Oversættelse.

ad Bilag 16.

Sv./KS

København, den 26. August 1943.

Deres Excellence,

Den Danske Regering har gjort sig bekendt med Indholdet af Deres Note af den 23. d. M. angaaende Forholdsregler til Opretholdelsen af Ro og Orden i Landet og ønsker i Anledning af denne Note at bringe følgende til Deres Kundskab.

Regeringen har, som det saa ofte og saa klart er bragt til Udtryk, den bedste Vilje til paa effektiv Maade at gribe ind mod Sabotører, Demonstranter og Urostiftere, og selv om der er forekommet beklagelige Begivenheder som Følge af Gnidninger mellem danske Statsborgere og tyske Soldater, og selv om saadanne Episoder utvivlsomt heller ikke i Fremtiden vil kunne undgaas, maa den danske Regering dog hævde, at Situationen intet Sted i Danmark har antaget en saadan Karakter, at der er Grund til at tro, at de danske ordenshaandhævende Myndigheder ikke skulde være i Stand til i det store og hele vedvarende at sikre Opretholdelsen af Ro og Orden i Landet ogsaa paa en for den tyske Værnemagt fyldestgørende Maade.

I Overensstemmelse med den Indstilling, som Regeringen siden Besættelsens Begyndelse har haft, har jeg den Ære i Besvarelse af den ovennævnte Note overfor Dem at erklære, at den danske Regering er besluttet paa at træffe alle de til Opretholdelsen af Ro og Orden og til Gennemførelsen af de gældende Love nødvendige Forholdsregler og det med alle Statens til Raadighed staaende Magtmidler i Overensstemmelse med de i saa Henseende gældende almindelige Bestemmelser, derunder ogsaa Reglerne om Politiets Benyttelse af Vaaben.

Til denne Erklæring er det mig magtpaaliggende at tilføje den Udtalelse, at det — for at de ovenomtalte Bestræbelser for at genoprette og opretholde Ro og Orden ikke skal strande — efter Regeringens Opfattelse i det gode dansk-tyske Samarbejdes Interesse er en nødvendig Forudsætning, at Værnemagten paa sin Side vil bidrage sit til, at der ikke paa Omraadet for Ordenens Haandhævelse opstaar nogen Konkurrence mellem den danske Ordensmagt og den tyske Værnemagt. Med Henblik paa den danske Ordensmagts Autoritet overfor Befolkningen er det en Nødvendighed, at Befolkningen kan føle sig overbevist om, at Ordenshaandhævelsen udelukkende er et rent dansk Anliggende.

Jeg saa derfor meget gerne, om den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark vilde lade samtlige lokale Kommandanter tilflyde den nødvendige Instruks om, at tyske Tropper ikke griber ind som ordenshaandhævende Faktor mod Demonstrationer, Opløb og lignende, og jeg føjer dertil Haabet om, at Værnemagten stedse maa bevare den Ro og Besindighed, som hidtil almindeligt har præget dens Optræden, saa at det kan undgaas, at tyske Soldater selv giver Anledning til, at der opstaar Gnidninger.

Modtag, Deres Excellence, Udtrykket for min udmærkede Højagtelse.

sign. **Erik Scavenius.**

Til Hans Excellence
Hr. Dr. Werner Best,
Befuldmægtiget for det Tyske Rige i Danmark,
Dagmarhus.

Bilag 17.

Sv./KS

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 63-17

84.G.5/188 a

Kopenhagen, den 27. August 1943.

Den modfølgte Check tilbagesendes af Dr. Best til Statsministeren den 28.8.1943 Kr.G.

Exzellenz,

In Beantwortung Ihrer Note vom 21.ds.Mts. betreffend den Ueberfall auf Leutnant Wieseler in Odense am 19.ds.Mts. erlaube ich mir Ihnen, nachdem diese Angelegenheit zum Gegenstand einer Besprechung im Ministerrat gemacht worden ist, folgendes mitzuteilen.

Die dänische Regierung spricht Ihnen und dem Herrn Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark ihr tiefstes Bedauern darüber aus, dass dänische Staatsbürger sich dazu haben hinreissen lassen, einen deutschen Offizier in so empörender Weise zu überfallen und bittet Sie und den Herrn General von Hanneken davon überzeugt zu sein, dass der Ueberfall nicht nur von der Regierung, sondern auch von der Stadtleitung Odenses sowie von dem - bei weitem überwiegenden - besonnenen Teil derjenigen Dänen, zu deren Kenntnis der Vorfall gelangt ist, aufs schärfste verurteilt wird.

Eine eingehende Untersuchung dieser Angelegenheit zum Zwecke des Ausfindigmachens und der Bestrafung der Täter ist sofort in die Wege geleitet, und wenn auch die Aufklärung der Sache unter den gegebenen Umständen nicht leicht sein dürfte, da die eigentlichen Täter, wie Sie selbst äussern, unter einer 4-500 köpfigen Menschenmenge zu suchen sind, gibt sich die Regierung jedoch der Hoffnung hin, dass die Ermittelung in kürzter Zeit wird beendet sein können.

Die Regierung versteht, die Haltung, die Sie und Herr

Seiner Exzellenz
Herrn Dr. Werner Best,
Bevollmächtigter des Deutschen Reiches in Dänemark,
Dagmarhus.

Afgået

General von Hanneken in dieser Angelegenheit eingenommen haben, zu schätzen und begrüsst es mit Dank, dass man deutscherseits von den in einem solchen Falle nach Praxis der deutschen Wehrmacht sonst üblichen Vergeltungsmassnahmen der betreffenden Stadt gegenüber hat absehen und eine anderweitige Regelung vorschlagen wollen.

Ihrer Anregung gemäss, beehre ich mich Ihnen einen Scheck in Höhe von 10.000 Kr. anbei zu übersenden und wäre Ihnen dankbar, wenn Sie die Güte haben würden, den Betrag an das Deutsche Rote Kreuz weiterzuleiten.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

Hzzy. Erik Scavenius

Kr. 10000

Anvist paa Nationalbanken
ved Check Nr. 47578 Serie II
af 27/8 1943

5647

BOGHOLDER1

Post Nr.	Kontering	Debet	Kredit
	6/12 K 15	10000	
	Lb R 1		10.000 -

Mot. Fol. / / 19

Oversættelse.

ad Bilag 17.

Sv /KS

København, den 27. August 1943.

Deres Excellence,

I Besvarelse af Deres Note af 21. d. M. angaaende Overfaldet paa Løjtnant Wieseler i Odense den 19. d. M. tillader jeg mig, efter at denne Sag har været gjort til Genstand for Konference i Ministerraadet, at meddele Dem følgende.

Den danske Regering udtaler overfor Dem og den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark sin dybeste Beklagelse over, at danske Statsborgere har kunnet lade sig henrive til paa en saa oprørende Maade at overfalde en tysk Officer, og beder Dem og Hr. General von Hanneken være overbeviste om, at Overfaldet paa det skarpeste fordømmes ikke blot af Regeringen, men ogsaa af Odenses Bystyre, samt af den — langt overvejende — besindige Del af de Danske, til hvis Kundskab Begivenheden er naaet.

En indgaaende Undersøgelse af denne Sag er straks blevet indledet for at finde og afstraffe Gerningsmændene, og selv om ogsaa Sagens Opklaring under de givne Omstændigheder ikke turde være let, da de egentlige Gerningsmænd, som De selv udtaler, maa søges blandt en Menneskemængde paa 4—500 Mennesker, saa nærer Regeringen dog Haab om, at Undersøgelsen maa kunne afsluttes i Løbet af den korteste Tid.

Regeringen forstaar at værdsætte den Holdning, som De og Hr. General von Hanneken har indtaget i denne Sag, og hilser med Tak, at man fra tysk Side har set bort fra de i et saadant Tilfælde efter den tyske Værnemagts Praksis ellers sædvanlige Repressalier overfor den paagældende By og har villet foreslaa en Ordning paa anden Maade.

Paa Deres Foranledning har jeg hermed den Ære vedlagt at sende Dem en Check paa 10.000 Kr. og vilde være Dem taknemmelig for, om De vilde have den Godhed at videresende Beløbet til det Tyske Røde Kors.

Modtag, Deres Excellence, Udtrykket for min udmærkede Højagtelse.

sign. **Erik Scavenius.**

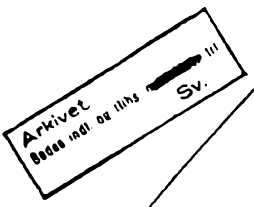
Til Hans Excellence
Hr. Dr. Werner Best,
Befuldmægtiget for det Tyske Rige i Danmark,
Dagmarhus.

Bilag 18.

Sv./KS

84.G.5/188 a

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 63-18

P.J.I. 84.G.5/188

Kopenhagen, den 27.August 1945.

Exzellenz,

In Beantwortung Ihrer Note vom 21.de.Mts. -II L 175/43 - betreffend die Gewalttaten die in Odense gegen die Personen und das Eigentum deutscher Staatsbürger begangen worden sind, erlaube ich mir Ihnen, nachdem diese Angelegenheit in einem Ministerrat erörtert worden ist, mitzuteilen, dass die dänische Regierung grundsätzlich bereit ist, die betreffenden Schäden wiedergutzumachen.

Die einzelnen Ersatzansprüche werden, sobald mir Ihrerseits die Unterlagen zugeleitet worden sind, schleunigst erledigt werden.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

gez. Erik Scavenius

Seiner Exzellenz,
Herrn Dr. Werner Best,
Bevollmächtigter des Deutschen Reiches in Dänemark,
Dagmarhus.

Oversættelse.

ad Bilag 18.

Sv./KS

København, den 27. August 1943.

Deres Excellence,

I Besvarelse af Deres Note af 21. d. M. — II. L. 175/43 — angaaende de Voldshandlinger, som er blevet begaaet i Odense mod tyske Statsborgeres Personer og Ejendom, tillader jeg mig, efter at denne Sag har været Genstand for Behandling i et Ministerraad, at meddele Dem, at den danske Stat principielt er rede til at godtgøre de paagældende Skader.

De enkelte Erstatningskrav vil hurtigst muligt blive bragt i Orden, saa snart Bilagene fra Deres Side er blevet mig tilsendt.

Modtag, Deres Excellence, Udtrykket for min udmærkede Højagtelse.

(sign.) **Erik Scavenius.**

Til Hans Excellence,
Hr. Dr. Werner Best,
Befuldmægtiget for det Tyske Rige i Danmark,
Dagmarhus.

Bilag 19.

Appeared at State Dept. Liaison Office 28/8 1943 ke. 9 i Bagmandens.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 63-14

Forderungen der Reichsregierung.

Sofortige Verhängung eines Ausnahmezustandes über das ganze Land durch die Dänische Regierung.

Der Ausnahmezustand soll die folgenden Einzelmassnahmen umfassen:

1.) Verbot aller Ansammlungen von mehr als fünf Personen in der Öffentlichkeit.

2.) Verbot jedes Streiks und jeder Unterstützung von Streikenden.

3.) Verbot jeder Versammlung in geschlossenen Räumen oder unter freiem Himmel.

Verbot des Betretens der Strassen zwischen 20^{30} und 5^{30} Uhr, Schliessung der Gaststätten um 19^{30} Uhr.

Ablieferung aller noch vorhandenen Schusswaffen und Sprengstoffe bis zum 1.9.1943.

4.) Verbot jeder Beeinträchtigung dänischer Staatsbürger wegen ihrer oder ihrer Angehörigen Zusammenarbeit mit deutschen Stellen oder Verbindungen zu Deutschen.

5.) Einführung einer Pressezensur unter deutscher Beteiligung.

6.) Einsetzung dänischer Schnellgerichte zur Aburteilung von Zuwiderhandlungen gegen die zur Aufrechterhaltung der Sicherheit und Ordnung erlassenen Anordnungen.

Für Zuwiderhandlungen gegen die vorstehend bezeichneten Anordnungen sind die nach dem zeitweiligen Gesetz über Ermächtigung für die Regierung, Bestimmungen zur Aufrechterhaltung von Ruhe, Ordnung und Sicherheit zu treffen, zulässigen Höchststrafen anzudrohen.

Für Sabotage und jede Beihilfe hierzu, für Angriffe auf die Deutsche Wehrmacht und ihre Angehörigen sowie für den Besitz von Schusswaffen und Sprengstoffen nach dem 1.9.43 ist unverzüglich die Todesstrafe einzuführen.

Die Reichsregierung erwartet Annahme der vorstehenden Forderungen durch die Dänische Regierung bis heute 16,oo Uhr.

Kopenhagen, den 28.8.1943.

Rigsregeringens Krav.

Den danske Regering skal øjeblikkelig erklære Undtagelsestilstand over hele Landet.

Undtagelsestilstanden skal omfatte følgende Enkeltforanstaltninger:

1. Forbud mod, at mere end 5 Personer samles offentligt.
2. Forbud mod enhver Strejke og mod enhver Understøttelse af Strejkende.
3. Forbud mod enhver Forsamling i lukket Rum eller under aaben Himmel.
   Forbud mod at betræde Gaderne mellem Kl. 20.30 og Kl. 5.30.
   Lukning af Restauranter Kl. 19.30.
   Aflevering inden den 1. September 1943 af alle endnu forhaandenværende Skydevaaben og Spængstoffer.
4. Forbud mod enhver Generen (Beeinträchtigung) af danske Statsborgere paa Grund af deres eller deres Paarørendes Samarbejde med tyske Myndigheder eller Forbindelse med Tyske.
5. Indførelse af Pressecensur under tysk Medvirken.
6. Oprettelse af danske Hurtigdomstole til Paadømmelse af Handlinger, der strider mod de til Opretholdelse af Sikkerhed og Orden udstedte Anordninger.

For Overtrædelse af de forannævnte Anordninger skal trues med de højeste Straffe, der kan komme i Betragtning efter den for Tiden gældende Lov om Bemyndigelse for Regeringen til at træffe Bestemmelser til Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed.

For Sabotage og enhver Medvirken hertil, for Angreb mod den tyske Værnemagt og dens Medlemmer samt for Besiddelse af Skydevaaben og Sprængstoffer efter den 1. September 1943 skal der ufortøvet indføres Dødsstraf.

Rigsregeringen forventer den danske Regerings Akcept af foranstaaende Fordringer inden Kl. 16 i Dag.

København, den 28. August 1943.

Bilag 21.

Fkt. parl. Komm. 1945 Nr. 63-21

84.9.5/188

Der Bevollmächtigte des Reiches in Dänemark

II/190/43.

Kopenhagen, den 28.8.1943.

Overgivet Statsmin.-Kontoret af Dr. Best i Kbhvn. den 28-8-1943 Kl. 9.

An
Seine Exzellenz
Herrn Staatsminister Erik von Scavenius,
Kopenhagen,
Aussenministerium.

U. M. Bil.
28 Aug.
84.9.5/188

Exzellenz!

Die Reichsregierung hat mich beauftragt, der Dänischen Regierung wegen der Vorfälle in Odense und insbesondere wegen des dort verübten Überfalls auf einen deutschen Offizier folgendes mitzuteilen:

Die Reichsregierung stellt folgende Forderungen:

1.) Die Stadt Odense hat binnen fünf Tagen eine Strafe von einer Million Kronen an eine von dem Befehlshaber der deutschen Truppen zu bezeichnende Kasse zu bezahlen.

2.) Die Dänische Regierung ergreift die nötigen Massnahmen, um die an der Misshandlung des deutschen Offiziers Schuldigen festzustellen und den deutschen Besatzungsbehörden auszuliefern.

Bis zur Auslieferung der Schuldigen werden folgende Strafmassnahmen über Odense verhängt:

a) Das Betreten der Strassen nach 20 Uhr bis 5 Uhr wird verboten.

b) Alle Kinos, Theater und sonstigen Vergnügungsstätten werden geschlossen.

c) Die Gaststätten werden von 19 Uhr ab geschlossen.

3.) Sollten bis zum 5. September die Schuldigen nicht ausgeliefert sein, so werden 1o von den Besatzungsbehörden ausgewählte Einwohner von Odense festgenommen

und

und bis zur Auslieferung der Schuldigen in Haft behalten.

4.) Die Reichsregierung kündigt der Dänischen Regierung an, dass bei einer etwaigen Wiederholung solcher Vorfälle sie zu noch schärferen Massnahmen schreiten wird.

Genehmigen Sie, Exzellenz, den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung!

Bilag 22.

OVERSÆTTELSE

København, den 28. August 1943.

Hans Excellence Statsminister Erik Scavenius,
København.

Deres Excellence,

Rigsregeringen har beordret mig til paa Grund af de i Odense forefaldne Begivenheder og særlig paa Grund af det der skete Overfald paa en tysk Officer at meddele den danske Regering følgende:

Rigsregeringen stiller følgende Krav:

1. Byen Odense skal inden 5 Dage betale en Bod paa 1 Million Kroner til en Kasse, som Befehlshaberen over de tyske Tropper vil angive.
2. Den danske Regering træffer de fornødne Forholdsregler for at finde og udlevere til de tyske Besættelsesmyndigheder de Personer, der er skyldige i Mishandlingen af den tyske Officer.
   Indtil Udlevering af de skyldige har fundet Sted, træffes der følgende Straffeforanstaltninger overfor Odense:
   a. Færdsel paa Gaderne efter Kl. 20 til Kl. 5 forbydes.
   b. Alle Biografer, Teatre og andre Forlystelsessteder lukkes.
   c. Restaurationer lukkes fra Kl. 19.
3. Hvis de skyldige ikke skulde være udleveret inden 5. September, vil 10 af Besættelsesmyndighederne udvalgte Indbyggere i Odense blive arresteret og holdt i Arrest, indtil Udleveringen af de skyldige sker.
4. Rigsregeringen meddeler den danske Regering, at den i Tilfælde af en Gentagelse af saadanne Begivenheder vil skride til endnu skarpere Forholdsregler.

Modtag .....

sign. **W. Best.**

Bilag 23.

Sv./KS

84.A.20 e

Fkt parl. Komm. 1945 Nr. 61-73

Sendt med Ministeren
Kont. Lic. Dr. Best
28/8 1943 Kl. 15 30

AUFZEICHNUNG.

Durch die am 9. April 1940 getroffene Regelung wurde ein Zustand geschaffen, dessen Hauptzweck war, die Aufrechterhaltung der Ruhe und Ordnung im Lande zu sichern. Die Regierung hat in der ganzen seitdem verflossenen Zeit diesen Zweck vor Auge gehabt und bis zu den Vorfällen der letzten Zeit ist es im grossen und ganzen gelungen, die Bestrebungen durchzuführen, die in dieser Hinsicht auf verschiedene Weise entfaltet worden sind.

Die Regierung und der Reichstag haben ihr Bestes getan um die Bevölkerung in Ruhe zu halten. Zuletzt ist am 21. August 1943, mit Approbation Seiner Majestät des Königs, seitens der Regierung und des Zusammenarbeitsausschusses des Reichstags mit Zustimmung der Reichstagsgruppen der zusammenarbeitenden Parteien ein Aufruf veröffentlicht worden, worin die Bevölkerung in eindringlicher Weise aufgefordert wird, unüberlegte Handlungen zu vermeiden und Ruhe und Besonnenheit zu bewahren. Dieser Aufruf hat in allen Kreisen der Bevölkerung Widerhall gefunden, und sowohl die Arbeiterorganisationen als die grossen Wirtschaftsorganisationen haben durch Erklärungen von 24. und 25. August 1943 den Aufruf der Regierung und des Reichstags unterstützt.

Es kann bereits jetzt festgestellt werden, dass diese Aktionen Wirkung gehabt haben. Es ist deutlich eine Entspannung eingetreten, und die Regierung hegt die begründete Hoffnung, dass es gelingen wird, die vorhandene

Streikbewegung zu bekämpfen, sodass die Arbeitsverhältnisse im Lande wieder zur Ruhe kommen werden.

Die Regierung ist, wie in der Note des Herrn Staatsministers vom 26.August 1943 zum Ausdruck gebracht, bereit, alle zur Aufrechterhaltung der Ruhe und Ordnung und zur Durchführung der geltenden Gesetze erforderlichen Massnahmen zu treffen und zwar mit allen zur Verfügung stehenden Machtmitteln des Staates in Uebereinstimmung mit den diesbezüglich geltenden allgemeinen Bestimmungen, darunter auch den Regeln über Waffenbenutzung der Polizei.

Eine Bewerkstelligung der deutscherseits geforderten Massnahmen würde die Möglichkeiten der Regierung, die Bevölkerung in Ruhe zu halten, vernichten, und die Regierung bedauert daher, es nicht richtig finden zu können, an der Durchführung dieser Massnahmen mitzuwirken.

Kopenhagen, den 28. August 1943.

Oversættelse.

ad Bilag 23.

Sv./KS

(Sendt med Ministerens Kort til Dr. Best
28. August 1943 Kl. 15.30).

Notits.

Ved den den 9. April 1940 trufne Ordning blev der skabt en Tilstand, hvis Hovedformaal det var at sikre Opretholdelsen af Ro og Orden i Landet. Regeringen har igennem hele den siden da forløbne Tid haft dette Formaal for Øje, og lige til den sidste Tids Begivenheder er det i det store og hele lykkedes at gennemføre de Bestræbelser, som i denne Henseende paa forskellig Maade er blevet udfoldet.

Regeringen og Rigsdagen har gjort deres bedste for at holde Befolkningen i Ro. Til sidst er der, med hans Majestæt Kongens Approbation, af Regeringen og Rigsdagens Samarbejdsudvalg med Tilslutning af de samarbejdende Partiers Rigsdagsgrupper blevet bekendtgjort et Opraab, i hvilket Befolkningen paa indtrængende Maade opfordres til at undgaa uoverlagte Handlinger og bevare Ro og Besindighed. Dette Opraab har fundet Genklang i alle Kredse af Befolkningen, og baade Arbejderorganisationerne og de store Erhvervsorganisationer har ved Erklæringer af 23. og 25. August 1943 understøttet Regeringens og Rigsdagens Opraab.

Det kan allerede nu konstateres, at disse Aktioner har øvet deres Virkning. Der er tydeligt indtraadt en Afspænding, og Regeringen nærer det begrundede Haab, at det vil lykkes at bekæmpe den øjeblikkelige Strejkebevægelse, saa at Arbejdsforholdet i Landet atter vil komme i Ro.

Regeringen er, saaledes som det har fundet Udtryk i Hr. Statsministerens Note af 26. August 1943, rede til at træffe alle til Opretholdelsen af Ro og Orden og til Gennemførelsen af de gældende Love nødvendige Forholdsregler og det med alle Statens til Raadighed staaende Magtmidler i Overensstemmelse med de i saa Henseende gældende almindelige Bestemmelser, derunder ogsaa Reglerne om Politiets Benyttelse af Vaaben.

En Iværksættelse af de fra tysk Side krævede Foranstaltninger vilde ødelægge Regeringens Muligheder for at holde Befolkningen i Ro, og Regeringen beklager derfor, at den ikke kan finde det forsvarligt at medvirke til Gennemførelsen af disse Foranstaltninger.

København, den 28. August 1943.

AFSKRIFT

NOTITS

Fredag den 27. ds. vendte Dr. Best ved 11.30-Tiden tilbage til København fra sin Rejse til det tyske Førerhovedkvarter. Endnu inden Flyvemaskinen var landet i Kastrup, meddelte Gesandt Barandon, at Dr. Best ønskede en Samtale med Statsministeren mellem Kl. 12 og 13, efter at han først havde talt med General von Hanneken. Lidt senere meddelte Hr. Barandon, at der ikke kunde blive nogen Samtale mellem Kl. 12 og 13, og senere paa Eftermiddagen blev Samtalen paany udskudt. Ved 18-Tiden meddelte Hr. Barandon, at der næppe vilde blive nogen Samtale den Dag, da der endnu ventedes paa en Besked fra Berlin. Det aftaltes, at Statsministeren Lørdag den 28. ds. Kl. 9 skulde indfinde sig hos Dr. Best i Dagmarhus, medmindre der i Mellemtiden kom anden Besked. Dette blev ikke Tilfældet.

Lørdag den 28. ds. indfandt Statsministeren sig som aftalt hos Dr. Best Kl. 9 Morgen. Dr. Best gjorde Statsministeren bekendt med de tyske Fordringer, der i Korthed gik ud paa følgende:

1. Den danske Regering skulde erklære Undtagelsestilstand over hele Landet.
2. Den danske Regering skulde indføre Dødsstraf for Sabotage og Angreb paa den tyske Værnemagt.
3. Odense-Sagen skulde ordnes ved en Bøde paa 1 Mill. Kr. og Udlevering til de tyske Myndigheder af Gerningsmændene. Der truedes med, at Værnemagten vilde tage Gidsler og holde disse i Arrest, indtil Gerningsmændene var fundet.
4. Den tyske Regering forventede Accept af Punkt 1 og 2 inden Lørdag den 28. Kl. 16.

Allerede Kl. 9.15 telefonerede Statsministeren fra Dagmarhus til undertegnede og bad mig sammenkalde Ministeriets Medlemmer til Møde snarest muligt. I Løbet af ca. tre Kvarter lykkedes det at samle Ministrene, saaledes at Ministermødet kunde paabegyndes ved 10-Tiden.

Efter at Sagen havde været drøftet i Ministeriet, i 9 Mands Udvalget og i Statsraad, besluttedes at svare afvisende paa de tyske Krav under Punkt 1 og 2. En Besvarelse af Punkt 3 var herefter overflødig. Svaret blev afgivet i Form af en »Aufzeichnung«, som med Statsministerens Visitkort Kl. 15.45 blev afleveret til Dr. Bests Sekretær paa Dagmarhus.

I Løbet af Eftermiddagen talte jeg med Dagmarhus om Spørgsmaalet om en Offentliggørelse af den danske Regerings Stillingtagen til de tyske Krav. Jeg gjorde gældende, at det var rimeligt, at Befolkningen ved en eller anden eventuelt ganske kort Meddelelse blev gjort bekendt med, hvad der var passeret. Svaret fra Dagmarhus gik ud paa, at der ikke maatte finde nogen Offentliggørelse Sted, og man fandt det heller ikke ønskeligt, at Udenrigsministeriet orienterede Pressens Folk om, hvad der var sket.

I Løbet af Eftermiddagen og Aftenen indtraadte der ikke nogen Reaktion paa det danske Afslag. Ved 22-Tiden meddelte Presseattaché Schröder Kontorchef Eskelund, at der i Nattens Løb kunde forventes en tysk Meddelelse til Offentligheden. Hr. Schröder kunde dog ikke sige, paa hvilket Tidspunkt denne Meddelelse vilde fremkomme.

Den 29. August Kl. 3.20 telefonerede Kanstein og bad mig meddele Statsministeren, at han efter Ordre fra Befehlshaber straks skulde aflevere et Brev til Statsministeren. Jeg ringede denne Besked til Statsministeren og ca. Kl. 4 indfandt Hr. Kanstein sig paa Ministerens Bopæl i Hjortekær og afleverede en Skrivelse fra General von Hanneken, hvori meddeltes følgende:

Da den danske Regering ikke er i Stand til at opretholde Ro og Orden i Landet meddeles, at den Øverstbefalende i Overensstemmelse med (im Sinne) Artikel 42—56 i Haager-Landkrigsordningen har erklæret militær Undtagelsestilstand i Danmark med øjeblikkelig Virkning. Den udøvende Magt er dermed overgaaet til den tyske Værnemagt. Som Følge af den militære Undtagelsestilstand har den Øverstbefalende dekreteret, at den danske Hærmagt skal afvæbnes og opløses. Der er givet Hans Majestæt Kongen og Hans kgl. Højhed Kronprinsen Meddelelse om Erklæringen af den militære Undtagelsestilstand. Generalen beder Statsministeren meddele Regeringen, at dennes Beføjelser er tilendebragt ved Værnemagtens Overtagelse af den udøvende Magt. Generalen forventer, at Medlemmerne af Regeringen vil afholde sig fra enhver mod det tyske Rige rettet Handling.

Omtrent samtidig afleverede Presseofficer Daub til Kontorchef Eskelund en Bekendtgørelse med dansk og tysk Tekst, hvorved Generalen erklærede Undtagelsestilstanden i hele Danmark.

Kl. 10 samledes Ministrene til Møde i Udenrigsministeriet for at drøfte Spørgsmaalet om Formaliteterne i Forbindelse med Ministeriets Tilbagetræden og Spørgsmaalet om en Opfordring til Tjenestemændene om at forblive paa deres Poster og fortsætte deres Gerning.

Den 30. August 1943.

sign. **Nils Svenningsen.**

M.

Den militære Undtagelsestilstand i Danmark 29. August til 5. Oktober 1943 og Oprettelsen af Departementschefstyret.

94.

DEN AF FOLKETINGET
UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.

København, den 23. Januar 1947.

Til Udenrigsministeriet.

Kommissionen tillader sig at anmode om skriftlig Besvarelse af nedenstaaende Spørgsmaal snarest belejligt:

Foreligger der en skriftlig Udarbejdelse af Udenrigsministeriets Overvejelser vedrørende Danmarks folkeretlige Stilling under den tyske Besættelse, herunder særlig en Redegørelse for den folkeretlig begrundede Ret for den tyske Værnemagt til selv at tage sig af Sager vedrørende Spionage, Sabotage og »Zersetzung«?

I bekræftende Fald anmodes Udenrigsministeriet om at tilstille Kommissionen den (eller disse) Redegørelser.

Holm.

Eigil Olsen.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 23. April 1947.

2 Bilag.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I en Skrivelse af 23. Januar 1947 har Kommissionen forespurgt Udenrigsministeriet, om der foreligger en skriftlig Udarbejdelse af Udenrigsministeriets Overvejelser vedrørende Danmarks folkeretlige Stilling under den tyske Besættelse, herunder særlig en Redegørelse for den folkeretligt begrundede Ret for den tyske Værnemagt til selv at tage sig af Sager vedrørende Spionage, Sabotage og »Zersetzung«, idet Kommissionen i bekræftende Fald har anmodet om at faa tilstillet de paagældende Redegørelser.

Saaledes foranlediget skal man herved meddele, at der ikke i Udenrigsministeriet er blevet udarbejdet nogen almindelig Redegørelse for Danmarks folkeretlige Stilling under den tyske Besættelse. Derimod er der til intern Benyttelse i Enkeltsager blevet udarbejdet en Del Referater og Responsa, i hvilke Spørgsmaalet om Besættelsens Karakter er blevet behandlet i Tilknytning til den paagældende Sag. Saaledes er Spørgsmaalet om de tyske Okkupationsmyndigheders Adgang til at udøve strafferetlig Judisdiktion gjort til Genstand for en folkeretlig Undersøgelse i vedlagte Referat af 24. April 1940,

affattet af nuværende Fuldmægtig, Dr. jur. Max Sørensen, og forsynet med en Paategning af Udenrigsministeriets Raadgiver i Folkeret, Dr. jur. Georg Cohn.

I September 1943 afgav Landsretssagfører, Dr. jur. Erik Brüel efter Udenrigsministeriets Anmodning et Responsum hertil om visse folkeretlige Spørgsmaal i Forbindelse med den af den tyske Øverstbefalende den 29. August 1943 proklamerede Undtagelsestilstand. En Genpart af dette Responsum vedlægges ligeledes.

Efter endt Afbenyttelse bedes Bilagene tilbagesendt til Udenrigsministeriet.

I en Skrivelse af 24. Marts 1947 har Kommissionen derhos udbedt sig Oplysning om, hvorvidt der i Tiden kort efter Besættelsens Begyndelse foreligger en Skrivelse fra det tyske Gesandtskab, hvorefter Overkommandoen modsætter sig, at Retsplejen ligger paa danske Hænder.

I Besvarelse heraf meddeles, at Udenrigsministeriet ikke har modtaget nogen saadan Skrivelse.

Gustav Rasmussen.

Referat.

Om Adgangen for de tyske Okkupationsmyndigheder til at udøve strafferetlig Jurisdiktion her i Landet, saalænge Besættelsen varer, kan formentlig kun anføres ret ufuldstændige folkeretlige Synspunkter. Den Form, hvorunder Besættelsen er sket, adskiller sig saa væsentligt fra den i Folkeretten bedst kendte Form for Besættelse, Besættelse af et fjendtligt Territorium, at Slutninger fra de for denne gældende Regler ikke kan drages.

Egentlige folkeretlige Regler om en krigsførende Magts Besættelse af *neutralt* Omraade kan næppe paavises. Under Krigen 1914—18 forekom saadan Besættelse i 3 Tilfælde, nemlig Tysklands Besættelse af Luxembourg, Entente-Magternes Besættelse af Saloniki og Corfu samt Japans Besættelse af Omraadet omkring Tsingtau, men kun det første af disse Tilfælde synes at frembyde en vis Analogi med den nu skete Besættelse af dansk Omraade; selv ikke denne Analogi er dog fuldstændig, idet Besættelsen begrundedes med, at Frankrig allerede havde krænket Luxembourgs Neutralitet, og at den derfor skete ikke blot »zur Sicherung der in unserm Betrieb befindlichen dortigen (d. v. s. in Luxembourg) Eisenbahnen gegen Ueberfälle der Franzosen« (Telegram af 2. August 1914 fra den tyske Rigskansler til den tyske Gesandt i Luxembourg) men ogsaa »um freie Bahn für weiteres Handeln zu gewinnen« (Opraab af 3. August 1914 fra Kommandanten for det 8. preussiske Armékorps til Luxembourgs Befolkning). Det fremhævedes dog, at Besættelsen ikke betød nogen fjendtlig Handling overfor Luxembourg.

De to andre Tilfælde skete i det udtrykkelig anførte Øjemed fra det besatte Omraade at rette Angreb mod Centralmagterne og var derfor dels i højere Grad kompromitterende for det besatte Omraades Neutralitet og dels forbundet med videregaaende Indgreb i de derværende Myndigheders Beføjelser end en Besættelse, der udelukkende har til Formaal at beskytte det besatte Omraade mod fjendtligt Angreb. Nærmere Enkeltheder om de to sidstnævnte Besættelsers Konsekvenser paa dette Omraade foreligger dog ikke. Selv bortset herfra kan der næppe af de Former, hvorunder Besættelsen forløb i de nævnte Tilfælde, udledes generelle Regler.

Til det her rejste Spørgsmaal maa der derfor tages Stilling ud fra visse mere almindelige Synspunkter, hvorved det dog vil være af en vis Interesse at fremdrage de Synspunkter, der fra tysk Side under Besættelsen af Luxembourg anførtes som Begrundelse for den dengang trufne Ordning af Jurisdiktionsspørgsmaalet, idet der ialtfald ikke kan anføres antagelige Grunde for at gøre mere omfattende Indgreb i danske Myndigheders Kompetence end der i sin Tid skete i de luxembourgske Myndigheders Kompetence.

Visse Tilfælde giver formentlig ikke Anledning til Tvivl.

I. Forseelser eller Forbrydelser, der af tyske Militærpersoner her i Landet begaas mod den tyske Militærmagt, maa formentlig være undergivet tysk Jurisdiktion, saaledes at Lovovertrædelsen bedømmes efter tysk Ret og paadømmes af tyske (militære) judicielle Myndigheder.

Følgende Blæktilføjelse findes paa Referatet:
Forelægges Raadgiveren i Folkeret til Udtalelse.

Den 29. April 1940.
Sv.

II. Omvendt maa det være givet, at almindelige borgerlige Lovovertrædelser begaaet af Personer uden Tilknytning til de tyske Besættelsestropper og ikke rettet mod disses Interesser maa være undergivet dansk Jurisdiktion som hidtil.

Mellem disse to klare Ydertilfælde grupperer sig en Række mere eller mindre tvivlsomme Mellemtilfælde.

III. Af de tyske Troppers Eksterritorialitet følger, at en Handling, der begaas af nogen til disse hørende Personer, maa være unddraget Forfølgning ved dansk Domstol, selvom Handlingen involverer en Krænkelse af en ved dansk Lovgivning beskyttet Interesse. Danske Politimyndigheder vil i et saadant Tilfælde kunne gøre vedkommende tyske Myndighed bekendt med Lovovertrædelsen og anmode om, at den maa blive paatalt, men kan ikke iøvrigt tage noget Initiativ til dens politimæssige eller retslige Forfølgning.

IV. For Handlinger, der begaas af Personer under dansk Jurisdiktion iøvrigt, og som er rettet mod nogen til de tyske Tropper hørende Person eller mod nogen tysk militær Interesse, stiller Forholdet sig tvivlsomt.

a. Hvis Lovovertrædelsen har Karakter af en almindelig borgerlig Forbrydelse uden politisk Motiv, som f. Eks. Berigelsesforbrydelser, Legemskrænkelser og i et vist Omfang ogsaa Æreskrænkelser, bør den formentlig forfølges for dansk Domstol og paadømmes efter dansk Ret. I en Note af 17. April 1940 har det tyske Gesandtskab imidlertid anført, at tyske Militærdomstole vil være kompetente til at paadømme bl. a. Handlinger, der »sich unmittelbar gegen die Wehrmacht, ihre Angehörigen oder ihr Gefolge richten«, hvilket synes at omfatte ogsaa almindelige borgerlige Forbrydelser.

Dette Standpunkt vilde være berettiget, saafremt der var Tale om Besættelse af et fjendtligt Land. I sin Omtale af den tyske Besættelse af Belgien 1914—18 udtaler Amerikaneren Garner (International Law and the World War II. p. 85) saaledes følgende, der efter Sammenhængen maa forstaas som alene angaaende Besættelse af fjendtligt Omraade:

»The right of a military occupant to deprive the existing courts of their jurisdiction of offences against the authority of the occupying power as well as of offences against persons belonging to his armed forces is recognized by most writers on international law, and in practice military occupants have usually acted in accordance with this theory.«

Hvor det imidlertid drejer sig om Besættelse af neutralt Omraade, hvis Befolkning ikke indtager en fjendtlig Holdning overfor Besættelsestropperne, synes en saadan Ordning unødigt vidtgaaende. Den blev da heller ikke i Princippet gennemført under den tyske Besættelse af Luxembourg. Man fulgte her den Linie, at Forbrydelsers Forfølgning og Paakendelse overlodes til de luxembourgske Myndigheder i Tilfælde »durch die keine erhebliche militärischen Interessen berührt werden«, hvilket Standpunkt bl. a. bekræftedes i et Brev af 30. September 1918 fra den tyske Rigskansler til den luxemborgske Regering (p. 57 i den af det luxemborgske Statsministerium udgivne officielle Aktsamling »Neutralité du Grand-Duché pendant la guerre de 1914—18«). Den ovenfor omtalte Gruppe af borgerlige Forbrydelser synes netop i overvejende Grad at kunne betegnes som Handlinger, der ikke berører væsentlige militære Interesser.

Den nugældende tyske Kriegsstrafverfahrensordnung af 17. August 1938 omfatter heller ikke saadanne Handlinger. Civile Personer uden Tilknytning til Værnemagten kan kun behandles efter den derved indstiftede »Kriegsverfahren«, saafremt de begaar en af følgende Handlinger (jfr. § 2):

a) Spionage.
b) Franc-tireur-Virksomhed.
c) Overtrædelse af Forordninger, der af Kommandanten over et besat udenlandsk Omraade er givet til Sikring af Værnemagten m. v.
d) Nedbrydende Virksomhed (Zersetzung).
e) Høj- og Landsforræderi m. v.

Om der ved Siden af denne »Kriegsverfahren« findes en anden under Krigsforhold anvendelig Procesordning for tyske Militærdomstole, har ikke kunnet oplyses med Sikkerhed, men synes ikke sandsynligt; hvis en saadan anden Ordning ikke gælder, vil tysk militær Jurisdiktion i den her omhandlede Gruppe af Sager saaledes være uden Hjemmel i gældende tyske Forskrifter.

Det kan herved yderligere anføres, at den *danske* militære Straffelov af 7. Maj 1937 ikke har anset det fornødent at inddrage disse Lovovertrædelser under militær Jurisdiktion i Tilfælde, hvor Danmark er i Krig. De bedømmes fortsat efter den borgerlige Straffelov og paakendes af de civile Domstole.

Samtlige disse Omstændigheder synes at være Udtryk for, at det nu indtagne tyske Standpunkt er unødigt vidtgaaende. Naar det yderligere fra tysk Side betones, jfr. Memorandum af 9. April 1940, 4, sidste Stk., at Besættelsen ikke har Karakter af en fjendtlig Besættelse, er der næppe tvingende Grunde til fra tysk Side at kræve eller fra dansk Side at yde en kraftigere Beskyttelse af tyske Militæres Person og Ejendom end den Beskyttelse, der gives andre Personer, der opholder sig her i Landet, være sig danske eller Udlændinge, civile eller militære.

Saafremt det desuagtet maatte ønskes at udvide den strafferetlige Beskyttelse af tyske Interesser i denne Henseende, vilde det muligvis være en farbar Udvej ved en speciel Lov at give en Regel til Beskyttelse af tyske militære Personer, svarende til Straffelovens § 107, ifølge hvilken den for Legemskrænkelser, Frihedskrænkelser og Æreskrænkelser foreskrevne Straf kan forhøjes med indtil det halve, saafremt nogen af de nævnte Handlinger begaas mod et fremmed Statsoverhoved eller Sendebud. Eventuelt kunde Regelen ligestille ogsaa andre Forbrydelser, f. Eks. Berigelsesforbrydelser, med de allerede nævnte.

b. Hvad endelig angaar Handlinger, som har til Formaal at svække den tyske Militærmagt som saadan, f. Eks. Spionage, Sabotage og nedbrydende Virksomhed, eller som iøvrigt modvirker Besættelsens Formaal, Handlinger, som normalt vil være foretaget udfra politiske Motiver, vil de i ovennævnte tyske Note af 17. April 1940 fremsatte Krav om ogsaa i disse Tilfælde at udøve tysk militær Jurisdiktion her i Landet være vanskeligere at imødegaa.

Under Besættelsen af Luxemborg stod den tyske Regering saaledes fast paa det Standpunkt, at saadanne Handlinger var underlagt tysk Militærjurisdiktion. Det hedder herom i ovenciterede Brev af 30. September 1918 fra den tyske Rigskansler til Luxemborgs Regering:

»Andererseits muss die Deutsche Regierung daran festhalten, dass wegen solcher Straftaten, wodurch deutsche militärische Interessen in erheblichem Masse gefährdet werden, die Zuständigkeit der deutschen Militärgerichte auch dann begründet ist, wenn diese Straftaten von Luxemburgern auf luxemburgischem Gebiet begangen sind. Es widerspricht dies dem friedlichen Charakter der Besetzung des Landes keineswegs; denn es liegt im Wesen jeder militärischen Besetzung, dass sich der besetzende Truppenkörper gegen die ihn bedrohenden Gefahren selbst zu schützen hat, und zwar ohne Rücksicht darauf, ob es sich um Angriffe militärischer oder anderer Art handelt. Hiernach muss grundsätzlich für die Verfolgung aller Handlungen, die geeignet sind, die militärischen Interessen der besetzenden Macht zu schädigen, die Zuständigkeit der deutschen Militärgerichtsbarkeit in Anspruch genommen werden.«

Ifølge de ovennævnte Regler i den nugældende tyske Kriegsstrafverfahrenordnung er de heromhandlede Handlinger endvidere underlagt den militære Krigsjurisdiktion uden Hensyn til, af hvem og hvor de er begaaet. Endelig staar den danske militære Straffelov paa det Standpunkt, at Handlinger af denne Art straffes efter den militære Straffelov, selv om de er begaaet af Personer uden Tilknytning til Krigsmagten, jfr. Lovens § 6 c) sammenholdt med § 34—38 og 40—42.

Det maa derfor indrømmes, at den Beskyttelse, der kan ydes af danske Domstole under Anvendelse af den gældende borgerlige Lovgivning ikke svarer til de Krav, der med Rimelighed kan stilles af en Hær paa Krigsfod.

Paa den anden Side synes de tyske Krav om fuldstændig Overtagelse af Jurisdiktionen i disse Anliggender mere vidtgaaende end paakrævet, og ikke i fuld Overensstemmelse med de Forudsætninger, hvorunder den danske Regering er gaaet ind paa at affinde sig med den tyske Besættelse.

Naar det nemlig i det tyske Memorandum af 9. April betones, at den politiske Uafhængighed ikke vil blive antastet, synes dette naturligst at maatte forstaas saaledes, at danske Myndigheders Kompetence i Anliggender, der vedrører danske Statsborgeres Retsstilling, ikke vil blive begrænset mere, end den militære Situation med Nødvendighed kræver. Saafremt man fra dansk Side gennemfører en Særlovgivning, hvorved der gives tilsvarende Bestemmelser til Beskyttelse af den tyske Hær som i den danske militære Straffelov er givet til Beskyttelse af den danske Hær under Krigsforhold, skulde en Anvendelse af tysk Strafferet ikke være paakrævet for effektivt at værne de tyske Besættelsestropper mod Anslag fra Landets Befolkning, og der kan formentlig fra dansk Side gives saa betryggende Forsikringer om danske Domstoles loyale Gennemførelse af saadanne Regler, at en Henlæggelse af Sagerne til tyske militære Retter skulde synes upaakrævet. Saafremt en Behandling efter den militære Retsplejelovs almindelige Regler, hvilken Behandlingsform ved særlig Lov maatte gøres anvendelig i disse Tilfælde, ikke af de tyske Myndigheder maatte erkendes at yde tilstrækkelige Garantier, kunde den Mulighed overvejes som en yderligere Imødekommen af de tyske Krav i saadanne Sager at tilforordne de danske Domstole en eller flere tyske Bisiddere, der opfylder Betingelserne for at beklæde Dommersædet i en *tysk* Krigsret.

Den principielle Linie, der vil kunne hævdes fra dansk Side, synes, uanset ovennævnte Indrømmelser, at maatte være den, at der ikke for de tyske Besættelsesmyndigheder er nogen praktisk Nødvendighed for at unddrage danske Myndigheder nogen Del af deres Jurisdiktion over Personer, der ikke hører til de tyske militære Styrker, og at dette under disse Omstændigheder derfor ikke vilde være i fuld Harmoni med de fra tysk Side givne Tilsagn.

Den 24. April 1940.

M. S.

Følgende Blæktilføjelse findes paa Referatet:

Retsgrundlaget er de *Aftaler*, som er truffet mellem den danske og den tyske Regering, og hvorefter Danmark ikke har givet Afkald paa Jurisdiktionen over de danske Statsborgere. De tyske Besættelsestropper maa derimod ifølge alm. Regler antages at være eksterritoriale og derfor falde udenfor dansk Jurisdiktion. Dette er et nøjagtigt Udtryk for den foreliggende Retstilstand og synes at maatte fastholdes. Dette gælder navnlig i Betragtning af, at der hidtil ikke har vist sig praktiske Tilfælde, hvor denne Ordning skulde være uigennemførlig.

6. Maj 1940.

G. C.

Herom er senere modtaget:

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 9. Marts 1948.

J. Nr. 84.A.22.

Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I Skrivelse af 18. Februar 1948 har Kommissionen under Henvisning til en Paategning af 6. Maj 1940 paa et Referat af 24. April 1940, hvori jeg med Hensyn til Spørgsmaalet om de tyske Okkupationsmyndigheders Adgang til at udøve strafferetlig Jurisdiktion udtaler, at Retsgrundlaget er de Aftaler, som er truffet mellem den danske og den tyske

Regering, udbedt sig en Udtalelse fra mig om, hvorledes man fra Ministeriets Side dengang opfattede det nævnte Udtryk »Aftaler«, idet det overfor Kommisisonen bl. a. af daværende Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch stærkt er blevet betonet, at man dengang ikke ønskede at komme ind i noget, der havde Karakteren af en Overenskomst, ikke havde sluttet nogen Aftale, men vel havde bøjet sig for Kendsgerningerne den 9. April 1940.

Saaledes foranlediget tillader jeg mig at meddele, at jeg, saavidt jeg erindrer, i den paagældende Udtalelse ved Udtrykket »Aftaler« ikke tænkte paa udtrykkelige Aftaler af skriftlig eller mundtlig Art om Jurisdiktionens Udøvelse, men paa den Ordning, som under danske Myndigheders Medvirken var etableret ved Besættelsen. Det jeg mente, der juridisk maatte lægges Vægt paa, var, at Danmark ikke ved nogen Aftale havde givet Afkald paa Jurisdiktionen over danske Undersaatter, og at disse derfor maatte være de danske Myndigheders Jurisdiktion underkastet i Analogi med Bestemmelsen i Art. 43 i Reglementet til den 4. Haag-Konvention af 18. Oktober 1907, hvorefter de i Landet gældende Love skal respekteres.

Georg Cohn.

RESPONSUM

Ved et mig den 11. ds. overleveret Promemoria af s. D. har det høje Ministerium udbedt sig en Redegørelse fra mig for:

1. de folkeretlige Virkninger med Hensyn til Danmarks Stilling i Forhold til Besættelsesmagten og andre Stater af den af den tyske Øverstbefalende den 29. August 1943 under Henvisning til (»im Sinne der«) Landkrigsreglementets Art. 42—56 proklamerede Undtagelsestilstand,
2. hvilken Gyldighed de af den tyske General under Undtagelsestilstanden udstedte Anordninger vil have efter Undtagelsestilstandens Ophør.

Saaledes foranlediget skal jeg forsøge i det følgende efter bedste Evne at besvare de mig stillede Spørgsmaal:

ad Spørgsmaal 1.

A. Besvarelsen af Spørgsmaalet om de folkeretlige Virkninger med Hensyn til Danmarks Stilling *i Forhold til Besættelsesmagten* af den af den tyske Øverstbefalende d. 29. August d. A. proklamerede Undtagelsestilstand forudsætter, at man gør sig klart, hvorledes dette Forhold var, *inden* Undtagelsestilstanden proklameredes.

Med Hensyn hertil har jeg i min i »Nordisk Tidsskrift for international Ret« 1940, pag. 259 ff. offentliggjorte Afhandling »Militær Besættelse«, til hvilken der henvises, gjort Rede dels for Forskellen mellem *Erobring* og *Besættelse*, dels for Forskellen mellem *krigerisk Besættelse* — occupatio bellica — og *fredelig Besættelse* — occupatio pacifica — hvorhos jeg har karakteriseret den tyske Besættelse af Danmark som en Besættelse af sidstnævnte Art, jfr. om de for en saadan gældende Regler nærmere nedenfor.

Til det i fornævnte Afhandling anførte maa endnu føjes, at den tyske Besættelse, uagtet den dels som foretaget i aabenlys Strid med den kort i Forvejen afsluttede dansk-tyske Ikke-Angrebspagt, dels som en grov Krænkelse af Danmarks Neutralitet, var et flagrant Retsbrud, dog bragtes paa et overenskomstmæssigt eller dog quasi-overenskomstmæsisgt Grundlag derved, at en dansk Note af 9. April 1940 — samtidig med at protestere mod Besættelsen som saadan — under Henvisning til en Udtalelse i et s. D. overrakt tysk Memorandum om, at Rigsregeringen hverken nu eller i Fremtiden havde til Hensigt at antaste Danmarks territoriale Integritet eller politiske Uafhængighed, akkviescerede ved Besættelsen og i Verbalnote af 30. April 1940 erklærede, at man ansaa dels Memorandum'et af 9. April 1940, dels en samme Dag til Udenrigsministeriet afleveret

tysk »Aufzeichnung« »als die Grundlage für den jetzt bestehenden Zustand«, jfr. ogsaa Cirkularnote til samtlige Gesandtskaber og udsendte Konsuler af 6. Maj 1940: »Paa dette Grundlag har de to Regeringer opnaaet Forstaaelse om et oprigtigt og loyalt Samarbejde til Løsning af alle Opgaver, der opstaar af den nye Situation«.

Spørgsmaalet bliver herefter, om Proklamering af Undtagelsestilstanden den 29. August d. A. har gjort nogen Forandring i det saaledes tilvejebragte Forhold mellem de to Lande.

En saadan maatte formentlig bestaa enten deri, at den hidtidige occupatio pacifica ved de den 29. August indtrufne Begivenheder skulde være blevet forvandlet til en occupatio bellica, eller deri at det overenskomstmæssige Grundlag, paa hvilket Tilstanden var bragt, maa anses for bortfaldet.

Med Hensyn til det førstnævnte af disse to Spørgsmaal forudsætter Forvandlingen af den hidtidige occupatio pacifica til en occupatio bellica Etablering af Krigstilstand mellem de to Parter. Afgørende for om en saadan foreligger er det, om en af Parterne, respektive begge, har tilkendegivet den anden sin Hensigt til at etablere saadan Tilstand. Formen herfor behøver ikke nødvendigvis at være en Krigserklæring, men kan ogsaa være »concludente Fakta«. Da det er in confesso, at der ingen Krigserklæring foreligger fra nogen af Siderne, kan Undersøgelsen begrænses til Spørgsmaalet om, hvorvidt der i Forbindelse med de den 29. August d. A. indtraadte Begivenheder skulde foreligge andre Handlinger fra den ene eller den anden Parts Side, der skulde kunne tages som Udtryk for, at den ene af de to Stater havde til Hensigt at etablere Krigstilstand i Forholdet til den anden.

Fra *dansk* Side foreligger ikke nogen Handling, af hvilken en saadan Tilkendegivelse kan udlæses. Regeringen har saa langt fra at nære noget Ønske om at etablere Krigstilstand i det længste søgt at bevare Forholdet paa det tidligere tilvejebragte Grundlag og er herved i Henseende til at søge at undertrykke mod Okkupanten rettede Tilkendegivelser af Partitagen i Krigen gaaet langt videre, end den efter gældende Folkeret er pligtig til, idet der efter denne vel bestaar Pligt for *Staten* til at vise Upartiskhed, men *ikke* Pligt for denne til at paalægge *Borgerne* at vise samme Holdning. Selv om der imidlertid ikke foreligger nogen dansk *Statsakt*, der kan give Udtryk for Ønsket om at etablere Krigstilstand i Forhold til Okkupanten, kunde en saadan tænkes tilkendegivet ved en Folkerejsning, en saakaldt »levée en masse«. Til Trods for den Genklang, de mod Okkupanten rettede Sabotagehandlinger m. m. ubestrideligt har fundet i vide Kredse af Befokningen, er dette dog ikke paa nogen Maade tilstrækkeligt til i retlig Henseende at kunne sidestilles med en »levée en masse«, hvortil kræves aktiv Krigsførelse fra saa at sige hele Befolkningen (»Mand af Huse«) mod den fjendtlige Magt. Noget saadant har som bekendt intet Øjeblik foreligget, hvad der da heller ikke har været paastaaet fra tysk Side, hvor man ogsaa synes at anerkende den danske Regerings gode Vilje til at bekæmpe Sabotage m. v., idet der ved Undtagelsestilstandens Proklamering blot henvistes til dens manglende *Evne* hertil.

Heller ikke den Modstand, der visse Steder gjordes af Tropperne ved den danske Hærs og Flaades Afvæbning, kan involvere en Tilkendegivelse af Krigstilstand. Om denne Modstand gælder det samme som om den Modstand, der blev gjort den 9. April: Det drejer sig ikke blot om en ganske ringe, men navnlig ogsaa om en uorganiseret, specielt en ikke beordret Modstand, der følgelig ikke kan være Udtryk for Statens Villie.

Selv om der saaledes ikke fra dansk Side foreligger nogen Tilkendegivelse af, at der skulde bestaa Krigstilstand mellem Danmark og Tyskland, er det jo muligt, at de den 29. August indtraadte Begivenheder er Udtryk for en saadan Tilkendegivelse fra *tysk* Side. Noget *skriftligt* herom foreligger *ikke*. Hverken den Note, hvorved Undtagelsestilstanden notificeres den danske Regering, eller den til Befolkningen rettede Proklamation nævner noget om, at man fra tysk Side skulde have til Hensigt at etablere Krigstilstand mellem de to Lande. En saadan Hensigt maa derfor, hvis den skal kunne antages at foreligge, kunne udlæses af »concludente Fakta«. I denne Henseende kan navnlig den Øverstbefalen-

des Henvisning til det efter sin Ordlyd kun for occupatio bellica gældende Landkrigsreglements Art. 42—56, Afvæbningen og Opløsningen af den danske Hær, og Okkupantens Overtagelse af den udøvende Magt og visse i Forbindelse hermed staaende Forhold komme i Betragtning. *Henvisningen til Landkrigsreglementet* kan man næppe tillægge en saa vidtgaaende Betydning. I den Note, hvori den tyske Øverstbefalende notificerer Stats- og Udenrigsminister Scavenius Undtagelsestilstandens Indførelse, hedder det, at den er proklameret »*im Sinne der* Artikel 42—56 der Haager Landkriegsordnung«. Dette oversætter Proklamationens danske Tekst — urigtigt — ved »i Henhold til«. Dette gør imidlertid en meget væsentlig Forskel. Havde der virkelig staaet »i Henhold til«, d. v. s. »unter Bezugnahme auf« el. l., havde der været Tale om en en direkte Henvisning til Landkrigsreglerne, der snarere havde kunnet involvere en Tilkendegivelse fra tysk Side af, at der nu forelaa Krigstilstand. Udtrykket »im Sinne der« giver derimod formentlig Udtryk for, at man fra tysk Side er klar over, at L. K. R., der efter sin Ordlyd kun har Sigte paa Krigstilstand, ikke *direkte* men kun analogisk finder Anvendelse paa Forholdet. Rigtigheden af denne Opfattelse bestyrkes paa formentlig afgørende Maade ved, at de to af den tyske Øverstbefalende d. 4. September d. A. udstedte Forordninger begge betegner sig som udstedt i Henhold til *Analogien* af L. K. R., d. v. s. at man netop mener, at der *ikke* bestaar Krigstilstand mellem dem, thi hvis dette var Tilfældet, var der jo ingen Grund til at bruge Udtrykket »im Sinne der« eller tale om Analogi.

En Tilkendegivelse fra tysk Side af, at der bestaar Krigstilstand mellem de to Lande, kunde dernæst tænkes at ligge i *den danske Hær og Flaades Afvæbning og Opløsning*. Det kan dog næppe antages, at dette Skridt skulde være Udtryk for, at man fra tysk Side anser sig for at være i Krigstilstand med Danmark. Ganske vist maa Afvæbningen antages at være motiveret i hvert Fald delvis med Ønsket om at sætte den danske Hær ud af Spillet som Støttefaktor under en eventuel fjendtlig Invasion, men at den saaledes betragtes som *potentiel* Fjende, er formentlig ikke tilstrækkeligt til at konstituere en Tilkendegivelse fra tysk Side af Krigstilstand. Det drejer sig her om en Sikkerhedsforanstaltning, som man blot maa undre sig over, at Okkupationsmagten ikke traf allerede den 9. April, da den formentlig havde vakt langt mindre Irritation.

Snarere end i de netop berørte Forhold kunde man deri, at Okkupationsmagten — efter Notens Ordlyd at dømme, jfr. Udtrykket »damit«, *som Led i selve Undtagelsestilstandens Etablering — overtager hele den udøvende Magt* og samtidig ved at anmode om, at det maa blive meddelt Regeringens Medlemmer, at deres Beføjelser derved maa betragtes som ophørt, saa at sige *afsætter Regeringen og dermed afskærer Kongen fra at udøve sine forfatningsmæssige Funktioner*, se et Udtryk for Etablering af Krigstilstand. Den folkeretlige Berettigelse af dette Skridt er højst tvivlsomt, jfr. nedenfor under Besvarelsen af Spørgsmaal II, men det kan dog næppe fortolkes som værende Udtryk for et Ønske fra Okkupantens Side om at etablere Krigstilstand mellem de to Lande, jfr. herved ogsaa, at den diplomatiske Forbindelse mellem dem efter den 29. August stadig bestaar i samme Former som i Tiden mellem den 9. April 1940 og nævnte Dato.

Det andet af de foran nævnte Spørgsmaal, nemlig hvorvidt Undtagelsestilstandens Proklamering og de dermed i Forbindelse staaende Forhold har ændret noget med Hensyn til det overenskomstmæssige Grundlag, paa hvilket Okkupationen som nævnt var blevet bragt, maa derimod formentlig besvares bekræftende.

Medens det fra tysk Side afgivne Tilsagn om, at man ikke har til Hensigt hverken nu eller i Fremtiden at antaste Danmarks territoriale Integritet eller politiske Uafhængighed, som en ensidig, uopfordret og uden at den gjordes betinget af nogen anden Holdning fra dansk Side, end at der ikke gjordes militær Modstand mod Besættelsen, afgivet Villieserklæring fra tysk Side antagelig stadig maa være i Kraft, maa det fra dansk Side givne Tilsagn om, at man akkviescerede ved Besættelsen, anses for at have været betinget af, at denne gennemførtes i de dengang aftalte Former, d. v. s. at den danske Regering beholdt, som det hedder i Cirkularnoten af 6. Maj 1940, »Ledelsen af alle Forhold i Landet«. Dette Tilsagn maa derfor anses for at være bortfaldet med Okkupationsmagtens Overtagelse af den udøvende Magt. (Fra tysk Side vil man formentlig heroverfor hævde, at

Forudsætningen for, at den danske Regering beholdt Ledelsen, var, at den var i Stand til at opretholde Ro og Orden, og at Okkupationsmagten, naar den ikke saa sig i Stand dertil, selv maatte overtage denne Opgave, jfr. herom nedenfor under Besvarelsen af Spørgsmaal II, hvor den folkeretlige Berettigelse af Okkupantens Overtagelse af hele den udøvende Magt vil blive gjort til Genstand for nærmere Undersøgelse).

Jeg kommer saaledes med Hensyn til Besvarelsen af det første af de af det høje Ministerium stillede Spørgsmaal til det Resultat, at Undtagelsestilstandens Indførelse forsaavidt ikke har gjort nogen Forskel i Forholdet til Okkupationsmagten, som der stadig hersker Fredstilstand mellem de to Lande, d. v. s. at Besættelsen ogsaa efter Undtagelsestilstandens Indførelse principielt maa betragtes som en occupatio pacifica, blot at denne ikke længere kan anses for at være reguleret ved Overenskomst.

Da der i Folkeretten ikke findes særlige Regler om occupatio pacifica, maa en saadan bedømmes udfra det Grundsynspunkt, at der hersker Fredstilstand mellem Okkupant og okkuperet, d. v. s. at Forholdene i Fredstid i alle Tilfælde skal være det principielle Udgangspunkt, fra hvilket der kun gøres de for Opnaaelse af Besættelsens Formaal strengt nødvendige Undtagelser, der i Tvivlstilfælde qua Undtagelser efter almindelige Fortolkningsregler maa fortolkes snævert og i intet Tilfælde kan gaa ud over det i det til Haagerkonvention IV/1907 knyttede Landkrigsreglement (i det følgende citeret som L. K. R.) Afsnit III opstillede Regler om militær Myndighed paa den fjendtlige Stats Territorium, der i Mangel af positive Regler om occupatio pacifica finder analogisk Anvendelse paa denne som absolut Maksimum for de Krav, Okkupanten kan stille.

At Proklameringen af Undtagelsestilstanden saaledes, selvom den har medført en betydelig *Grads*forskel i Forholdet mellem Okkupant og okkuperet, dog ikke har medført nogen *Væsens*forskel i Forholdet, baserer jeg foruden paa det foran om Begivenhederne den 29. August anførte og den fortsatte Opretholdelse af den diplomatiske Forbindelse mellem de to Lande, paa det *retlige* afgørende Faktum, nemlig den faktiske Magts Overgang til Okkupanten. Dette Faktum indtraadte den 9. April og ikke den 29. August, og det er derfor den førstnævnte Dato, at væsensforskellen i Forholdet mellem de to Lande indtræder, medens det den 29. August indtraadte blot er en videre Udvikling af en tidligere indtraadt Situation. Naar dette ikke almindeligt erkendes, er Grunden hertil formentlig bl. a., at de tilvante Styreformer indtil Undtagelsestilstandens Indførelse kunde bevares. Dette er imidlertid ikke afgørende, thi selv om man ikke deler den Opfattelse, at den danske Regering i Tiden efter den 9. April kun rent formelt havde sin Handlefrihed, men tværtimod erkender, at den, bortset fra de Forhold, den var gaaet ind paa at ordne efter tysk Ønske, virkelig havde »Ledelsen af alle Forhold i Landet«, var dette dog fra det Øjeblik, da den faktiske Magt i Landet gik over til Okkupanten, kun »precario«, saaledes som det viste sig baade ved Statsministerskiftet i Maj 1942 og — navnlig — ved Regeringsomdannelsen i November s. A.

B. Spørgsmaalet om de folkeretlige Virkninger (af Undtagelsestilstanden) med Hensyn til *Danmarks Forhold til andre Stater* af den af den tyske Øverstbefalende den 29. August proklamerede Undtagelsestilstand er i alt væsentligt implicite besvaret ved det under *A.* anførte. Naar Undtagelsestilstandens Proklamering opfattes blot som en Ændring af den *Maade*, paa hvilken Besættelsen gennemføres, men ikke af dennes principielle Karakter, medfører den formentlig ikke nogen Forandring i Danmarks Stilling til andre Stater i Relation til den Situation, der i saa Henseende forelaa i Tiden mellem den 9. April 1940 og den 29. August 1943. Danmark kan derfor efter min Opfattelse nu som før opretholde diplomatisk Forbindelse med andre Stater, ligesom det formentlig fortsat kan hævde, at det principielt er en neutral Stat, selv om dets Territorium som besat af en af de krigsførende maa henregnes til Krigsskuepladsen i dette Ords folkeretlige Bemærkelse.

Selv om Kongen, efter at Ministeriet er ophørt at fungere, anser sig for afskaaret fra at udøve saadanne forfatningsmæssige Funktioner, hvortil Medunderskrift af en Minister kræves, maa det være muligt fortsat at akkreditere ham som Landets Statsoverhoved Gesandter fra andre Stater, eller dog i hvert Fald

at lade de Gesandter, der allerede har overrakt ham deres Akkreditiver, fortsætte deres Funktion: Kongen kan allerede af den Grund, at der ikke bestaar Krigstilstand mellem Danmark og Tyskland, ikke, som man undertiden hører det paastaaet, paa nogen Maade betragtes som Krigsfange, saaledes som f. Eks. Kong Leopold af Belgien, jfr. herved at de foran Kongens Bolig opstillede tyske Vagtposter opfattes, efter Forlydende, fra tysk Side som en Æresvagt og ikke som en Sikkerhedsvagt.

Hvilke Indskrænkninger der end som Følge af Manglen paa Regering maatte bestaa med Hensyn til Kongens statsretlige Funktioner, jfr. herom straks nedenfor, er hans *folke*retlige Stilling efter mit Skøn principielt den samme som i Tiden mellem den 9. April 1940 og den 29. August 1943. *Betragter* Kongen sig f. Eks. paa Grund af, at der staar tyske Vagtposter foran hans Bolig, som Krigsfange, resp. som interneret, er der her Talé om et »frivilligt Fangenskab«, resp. en frivillig Internering, d. v. s. om en Demonstration fra Kongens Side af lignende Art som Pavens »Fangenskab« i Vatikanet i Tiden fra 1870 til 1929.

Naar visse danske diplomatiske Tjenestemænd i Udlandet af det den 29. August passerede har følt sig foranlediget til at forbeholde sig deres Handlefrihed overfor Ordrer fra det danske Udenrigsministerium, beror dette formentlig paa en Fejlvurdering af den foran berørte Art af den Handlefrihed, den danske Regering siden den 9. April 1940 har været i Besiddelse af: Forskellen mellem om de paagældende Tjenestemænd modtager deres Ordrer fra en dansk Udenrigsminister, hvis Handlefrihed, selv om den i Enkeltheder ikke kontrolleres, dog generelt er begrænset af, at hans Dispositioner ikke strider mod Okkupationsmagtens Interesser, eller via Direktøren i Udenrigsministeriet, hvis Handlefrihed er begrænset paa nøjagtig samme Maade, synes ikke at være tilstrækkelig til at kunne begrunde en Ændring i de paagældendes Holdning.

(*Statsretlig Excurs:* Skønt det egentlig falder udenfor de stillede Spørgsmaal, vil det dog maaske i Forbindelse med Omtalen af Kongens Stilling ikke være unaturligt under Hensyn til den nære Forbindelse mellem den folkeretlige og den statsretlige Side af denne, paa dette Sted at give en kort statsretlig Excurs. Naar Kongen f. T. er afskaaret fra at udøve sine forfatningsmæssige Funktioner, er dette først og fremmest en Følge af, at han er uden de Ministre, gennem hvilke han alene kan udøve de almindelige Regeringsbeføjelser. Denne Hindring for Kongens Udøvelse af sine forfatningsmæssige Funktioner kan ikke ryddes til Side uden Kongens egen Medvirken. En Vanskelighed ved at opnaa denne vil det være, saafremt Kongen betragter sig mere eller mindre som berøvet sin personlige Frihed, fordi der foran hans Bolig er posteret tyske Vagtposter. Denne Vanskelighed havde maaske kunnet ryddes til Side udfra følgende Ræsonnement: Hvis det er rigtigt, at de tyske Vagtposter foran Kongens Bolig ifølge tysk Opfattelse er en »Æresvagt« og ikke en Sikkerhedsvagt, d. v. s. at de skulde kunne opfattes som en Afløsning for de Vagter, der som en særlig Æresbevisning overfor Kongen i hans Funktion af øverste Krigsherre sædvanlig stilles foran Kongens Bolig af det danske Militær, jfr. herom Berlin: Statsforfatningsret I. 1937 pag. 265, kunde man maaske komme ud over denne Vanskelighed ud fra det Ræsonnement, at Kongens militære Funktion efter Opløsningen af den danske Hær og Flaade er blevet uden Genstand, hvorved Forudsætningen for, at der overhovedet skal staa *militær* Vagt foran Kongens Bolig, er bortfaldet, saaledes at Vagten — hvis man endelig vil opstille en saadan — i Virkeligheden bør være civil Politivagt af danske Betjente, svarende til Kongens civile Funktion af Indehaver af den udøvende Magt, en Egenskab, der maa antages stadig at bestaa, da det, uanset de benyttede Udtryk, formentlig kun er *Udøvelsen* af denne, der ved Undtagelsestilstandens Proklamering midlertidig er gaaet over til Okkupanten. (En Sondring mellem en og samme Persons militære og civile Egenskaber er saavidt jeg ved gjort f. Eks. for saavidt angaar Direktøren i Krigsministeriet, hvis Funktion af General er »en suspens«, men hvis Funktion af Direktør i Krigsministeriet fortsættes, formentlig netop med den Konsekvens, at de særlige Æresrettigheder, som Generalen har Krav paa, er suspenderet, medens de Rettigheder, der knytter sig til Direktørstillingen, bevares).

Kunde en Ombytning af den tyske Militærvagt foran Kongens Bolig med dansk Politivagt bevirke, at Kongen ikke længere ansaa sig for berøvet sin personlige Frihed, var i hvert Fald denne Hindring for at opnaa Kongens Medvirken til at komme ud af det nuværende statsretlige Dødvande bortryddet, forsaavidt som ingen — virkelig eller formodet — Begrænsning i Kongens personlige Handlefrihed da længere vilde forhindre ham i at udnævne en ny Regering og afskedige den forrige i Henhold til dens derom den 29. August fremsatte Begæring, jfr. at det ifølge dansk statsretlig Praksis er den tiltrædende Statsminister, der kontrasignerer sin Forgængers Afskedsbevilling. En eventuel ny Regering kunde i og for sig dannes paa et Initiativ fra Kongens Side, jfr. Grundlovens § 13, hvad der forsaavidt vilde være det naturlige, som det formentlig netop er Kongemagtens Opgave at sikre Kontinuiteten i Landets Styre under Forhold, hvor denne som nu trues af Afbrydelse. Kan et saadant Initiativ imidlertid ikke ventes, f. Eks. fordi Kongen, saaledes som han ved tidligere Lejligheder har gjort, ønsker at følge Rigsdagen, kunde man maaske med Udnyttelse af, at Rigsdagen ifølge Grundloven, ogsaa uden at være indkaldt af Kongen, skal træde sammen den 5. Oktober, lade denne Bestemmelse (der som rent formel formentlig ikke rammes af Mødeforbudet, eller i hvert Fald med Okkupationsmagtens Samtykke kunde undtages fra dette — den her antydede Ordning forudsætter jo en Aftale med denne —) ske Fyldest og derpaa lade Rigsdagen f. Eks. paa Præsidiets Forslag vedtage en Adresse til Kongen om at udnævne et Forretningsministerium ad modum Ministeriet Friis 1920, bestaaende f. Eks. af de nuværende Administrationschefer med en fra alle Sider anerkendt udenforstaaende Personlighed som Statsminister.

Om noget saadant er ønskeligt, respektive gennemførligt, er et politisk, respektive et taktisk Spørgsmaal, hvis Besvarelse falder udenfor de mig stillede Spørgsmaal. Jeg har blot i Forbindelse med Omtalen af Kongens Retsstilling tilladt mig at pege paa visse Muligheder indenfor Grænseomraadet mellem Stats- og Folkeret for at komme ud af det nuværende statsretlige Vacuum paa en Maade, der set fra et dansk Synspunkt rent personligt forekommer mig at være at foretrække saavel for den nuværende Ordning, der i Længden er uholdbar, som navnlig ogsaa for en af Okkupationsmagten indsat kommissarisk Regering).

ad Spørgsmaal II.

Med Hensyn til det andet af de stillede Spørgsmaal, nemlig Spørgsmaalet om Gyldigheden efter Undtagelsestilstandens Ophør af de af den tyske Øverstbefalende under denne udstedte Forordninger, maa det formentlig blive afgørende for Besvarelsen af dette, hvorvidt de paagældende Forordninger, der savner enhver Forbindelse med dansk konstitutionel Ret og alene afleder deres Gyldighed fra Folkeretten, er overenstemmende med denne, thi selvom Danmark ikke som forskellige andre Stater, saaledes f. Eks. U. S. A., visse andre amerikanske Stater, Tyskland iflg. Weimarforfatningens Art. 4, Frankrig, Holland og i et vist Omfang England, har gjort Folkeretten til Bestanddel af den nationale Ret, er den dog ogsaa efter dansk Retsopfattelse gældende Ret (jfr. herom Alf Ross: Lærebog i Folkeret, pag. 77, og Axel Møller: Folkeret I. Udg., 1933, pag. 9, navnlig Noterne 4 og 5).

Spørgsmaalet om hvorvidt de af den tyske Øverstbefalende udstedte Forordninger er gyldige ifølge Folkeretten, afhænger i første Instans af, om Proklameringen af Undtagelsestilstanden overhovedet er folkeretsmæssig, og dernæst af, om Generalen ved Udstedelsen af de paagældende Forordninger har holdt sig indenfor den Kompetence, de folkeretlige Regler giver ham.

I L. K. R. Art. 42 bestemmes det, at Okkupanten, naar den lovlige Magt faktisk er gaaet over i Hænderne paa ham, tager »alle de Forholdsregler, der beror paa ham,« for saa vidt muligt at genoprette og sikre den offentlige Orden og det offentlige Liv, d. v. s. at det overlades til Okkupantens frie Skøn som den i saa Henseende ansvarlige at bestemme, hvilke Forholdsregler han vil træffe, derunder om han vil lade den siddende Regering fortsætte, tage en anden Regering af Statsborgere fra det besatte Omraade, selv overtage Regeringen etc. etc. Gaar han derved udover sin folkeretlige Beføjelse, er der intet *Retsmiddel* herimod, saalænge Besættelsen varer: Først naar Besættelsen en Gang er ophørt, kan der gøres Krav paa Oprejsning hos Okkupanten ad sædvanlig Vej.

Ved Udnyttelsen af disse meget vidtgaaende Beføjelser for Okkupanten maa det imidlertid erindres, at L. R. K. forudsætter *Krigstilstand* mellem Okkupant og okkuperet og kun analogisk, d. v. s. som Nødhjælp, naar alle andre Regler svigter, finder Anvendelse paa occupatio pacifica. I første Række maa paa denne anvendes det foran definerede Synspunkt: at der bestaar Fredstilstand mellem Okkupant og okkuperet, og at derfor Forholdene i Fredstid kun bør fraviges, hvor det er absolut nødvendigt af Hensyn til Besættelsens Gennemførelse i Overensstemmelse med dens Formaal.

Selv om Okkupanten er berettiget til, naar han skønner det nødvendigt, at stramme Kravene ogsaa til en fredelig Besættelse, kan han ikke, hvor Talen er om en occupatio pacifica, anses for berettiget til at gaa til Maksimum, hvor dette ikke er absolut nødvendigt, men bør erindre sig, at der bestaar Fredstilstand mellem ham og den okkuperede, hvorfor der ikke bør stilles samme Krav som under Krigstilstand. Det er særlig med Hensyn hertil, at der til Trods for, at L. K. R. finder analogisk Anvendelse ogsaa paa occupatio pacifica, er en Forskel mellem de to Arter af Besættelse, der for dem, der ved Forhandling med Okkupanten skal prøve »to make the best of it«, er af ikke ringe Værdi, da det naturligvis er af Betydning med fuld folkeretlig Føje at kunne procedere paa, at Forholdene principielt skal være som i Fredstid, i Stedet for at starte Proceduren udfra det langt svagere Udgangspunkt: at de skal være som i Krigstid, hvorved man begynder ved det, der ellers bliver yderste Maksimum, nemlig de i L. K. R. indeholdte Regler.

At Okkupationsmagten, efter at den danske Regering ved Note af 28. August 1943 havde erklæret, at den ikke fandt det rigtigt at medvirke til Gennemførelsen af de af Okkupanten s. D. i en Form, der i hvert Fald nærmer sig Ultimatummets, stillede Krav, af Hensyn til Krigsførelsen og sin egen Sikkerhed, d. v. s. Hensyn, der klart falder indenfor Besættelsens Formaal, selv paatog sig Gennemførelsen af de ønskede Foranstaltninger og for paa effektiv Vis at kunne gennemføre disse proklamerede Undtagelsestilstand i hele Landet, kan, som Forholdene havde udviklet sig, næppe med Rette kritiseres udfra et folkeretligt Synspunkt. Som allerede nævnt, har Okkupanten nemlig ifølge L. K. R. Art. 43 Ret — og Pligt —til at tage *alle de Forholdsregler, som beror paa ham,* for saa vidt muligt at genoprette og sikre den offentlige Orden og det offentlige Liv. Ordet »genoprette« er formentlig kommet ind i Konventionen, fordi denne har for Øje en Besættelse, hvor den offentlige Orden som Følge af krigeriske Handlinger tænkes forstyrret. Forholdet kan imidlertid være det samme, hvor denne Orden forstyrres f. Eks. derved, at vide Kredse af Befolkningen, saaledes som det var Tilfældet her i Landet, understøtter eller ved Passivitet medvirker til mod Okkupanten rettet fjendtlig Virksomhed i Landet, hengiver sig til Strejker, Gadeoptøjer ad modum Odense etc. Fauchille udtaler saaledes (Traité II pag. 218), at »L'occupant a le droit et le devoir envers lui-même de prendre toutes les mesures afférentes à sa propre securité, *et de ne pas admettre une résistance de la population qui pourrait mettre en péril les advantages par lui obtenus*« (udh. her). Selv om den Tilstand, der forelaa her i Landet umiddelbart forud for Undtagelsestilstandens Proklamering, som foran omtalt ikke kan kaldes noget »levée en masse« og følgelig ikke kan konstituere Krigstilstand, maa den dog vistnok siges at komme saa nær som muligt til en »résistance« fra Befolkningens Side af den af Fauchille omhandlede Art og berettiger følgelig Okkupanten til at træffe de *fornødne* Foranstaltninger til Varetagelsen af sin *Sikkerhed.*

Herved synes Okkupationsmagten ved at overtage *hele den udøvende Magt* at være gaaet væsentligt videre end nødvendigt. Det havde, saavidt jeg kan skønne, for Opnaaelsen af det af Okkupanten tilstræbte Formaal været tilstrækkeligt, at han havde overtaget denne saa vidt, at han selv kunde forfølge og ved Standret paadømme Sabotagehandlinger m. m., direkte rettet mod Værnemagten resp. dennes Materiel eller mod saadanne Indretninger som Fæstningsværker, Jernbaner, Telefon, Telegraf etc., der tjener Okkupantens Formaal med Besættelsen, saaledes at disse Handlinger ogsaa, hvor de blev begaaet af danske Statsborgere, forfulgtes og paadømtes af tyske Krigsretter, jfr. herved Fauchille, Traité II pag. 227: ».... les habitants du pays occupé ne sont pas soumis aux lois pénales de l'Etat envahis-

seur, *sauf en ce qui conserne la répression* (udh. her) des crimes et des délits commis contre l'armée envahissante, ses officiers, ses soldats« og eventuelt i Forbindelse hermed via den danske Regering have udstedt Strejkeforbud m. m., hvad Regeringen i Bemyndigelsesloven havde fuld Hjemmel til at gøre, og hvorved der formentlig ikke vilde have været større Betænkelighed, men for at kunne bekæmpe Sabotage m. m. at overtage hele den udøvende Magt — bl. a. altsaa ogsaa rent løbende Skridt som f. Eks. Udnævnelse af Professorer og Bevilling af Laan til Statshusmænd for at nævne et Par extreme Eksempler — turde være ganske urimeligt. Noget Krav herom findes da heller ikke blandt Rigsregeringens Krav af 28. August, ligesom det formentlig ogsaa er et Udtryk for, at Okkupanten selv mener at være gaaet for vidt, at Overtagelsen af den udøvende Magt hidtil synes at være af ret formel Natur, for saa vidt angaar alle andre Spørgsmaal end netop Bekæmpelsen af de forannævnte Forhold, jfr. at Administrationen stadig ledes af sine sædvanlige Chefer, uden at der i Centraladministrationen er indsat tyske Kontrollører o. l.

Naar Ullmann (Völkerrecht § 183 pag. 445) udtaler, at Okkupanten ikke maa ændre eller endnu mindre undertrykke den retlige Organisation paa det besatte Omraade, saaledes som den er opbygget ved den eksisterende Lovgivning, eller afbryde det administrative Apparats Funktioneren, kan noget saadant derfor formentlig *endnu* ikke siges at være sket, og det turde derfor være en dansk Interesse af første Orden snarest at udnytte dette heldige Tilfælde til snarest paany at faa den udøvende Magt — bortset formentlig fra den nævnte specielle Jurisdiktion — over paa en dansk Regerings Hænder.

Naar Okkupationsmagten ved Overtagelsen af hele den udøvende Magt er gaaet væsentligt videre end Besættelsens Formaal kræver og herved har gjort sig skyldig i et Brud paa Reglerne om Besættelse, er det tænkeligt, at han vil begrunde dette med, at hans Fremgangsmaade er berettiget, ikke efter Besættelsesreglerne i og for sig, men som Repressalie. Anvendelsen af dette Synspunkt forudsætter imidlertid et virkeligt eller paastaaet Retsbrud fra dansk Side, som formentlig skulde bestaa i, at man ikke havde formaaet at opretholde Ro og Orden i Landet. Dette Synspunkt kan som foran omtalt være af Betydning for den fortsatte Bestaaen af det overenskomstmæssige Grundlag, paa hvilket Besættelsen ved Noteudvekslingen af 9.—30. April 1940 var bragt, men noget Retsbrud fra dansk Side kan det ikke konstituere, jfr. herved dels at der ikke bestaar nogen Pligt for en Regering til at paalægge Undersaatterne Upartiskhed, og at den danske Regering til Trods herfor har gjort sit Bedste for at forebygge Meningstilkendegivelser og søge Ro og Orden opretholdt, samt sidst, men ikke mindst, at det saavidt mig bekendt heller ikke fra tysk Side nogensinde er paastaaet, at der skulde foreligge noget saadant Retsbrud. Snarere kunde den danske Regerings svigtende Evne — i det Omfang hvori denne kan siges at være konstateret — til at opretholde Ro og Orden udgøre et Forhold, for hvilket *Retorsion* kunde tænkes at være berettiget, men da denne bestandig maa være en retmæssig — omend uvenskabelig — Handling, vil dette Synspunkt ikke kunne retfærdiggøre det Retsbrud, der fra Okkupantens Side maatte være begaaet derved, at han ved Overtagelsen af hele den udøvende Magt er gaaet videre end nødvendigt ved straks at gaa til Maksimum af, hvad L. K. R. Art. 43 tillader, jfr. herved at denne Bestemmelse som foran bemærket i og for sig *tillader* Overtagelsen af hele den udøvende Magt paa det okkuperede Omraade, hvis man straks vil gaa til Maksimum. Det er dette, man, hvor Talen er om occupatio pacifica, formentlig *ikke* uden Nødvendighed kan.

Selv om Okkupanten imidlertid ved at overtage *hele* den udøvende Magt er gaaet videre end Formaalet nødvendiggjorde, kan hans Beføjelse til at proklamere Undtagelsestilstand og gennemføre de Bestemmelser, han anser for nødvendige til Bekæmpelse af Sabotage m. m., som allerede nævnt, næppe anfægtes.

Spørgsmaalet bliver saa, om de af den tyske Øverstbefalende udstedte Forordninger falder indenfor denne Ramme. L. K. R. Art. 43 bestemmer med Hensyn til Okkupantens Lovgivningsbeføjelse, at de i Landet gældende Love skal respekteres, medmindre dette er absolut umuligt. De af den tyske Øverstbefalende hidtil udstedte Forordninger fremtræder nu vel ikke som direkte Ændringer af dansk Lovgivning, men snarere som et af Forholdene fremkaldt Tillæg til denne, der

imidlertid paa vigtige Punkter ændrer endog grundlovsfæstede Regler. Man maa derfor paa de paagældende Forordninger anlægge det Synspunkt, at de i dem indeholdte Forskrifter skal være »absolut nødvendige«, jfr. med Hensyn til dette Spørgsmaal min Artikel i »Nordisk Tidsskrift for international Ret« 1943/1—2, »Den statsretlige Udvikling i Norge efter den 9. April 1940« pag. 43 ff. Det unddrager sig min Erkendelse, om og i bekræftende Fald i hvilket Omfang det har været nødvendigt for Okkupanten at udstede de to Forordninger af 4. September d. A., for henholdsvis at komme i Besiddelse af danske Bygninger og Grundstykker og for at kunne faa danske Firmaer til at arbejde for sig: Man har som almindelig Iagttager ikke Indtryk af, at det hidtil har voldt Okkupanten større Besvær ved at tilbyde Overpris for Lejemaal, Leverancer, Arbejdsydelser m. v. at faa, hvad han i saa Henseende ønskede. Det er jo imidlertid muligt, at Proklameringen af Undtagelsestilstanden har accentueret Befolkningens fjendtlige Holdning til Okkupanten, saa end ikke de store Fortjenstmuligheder har kunnet formaa den til at stille de nødvendige Bygninger m. v. til hans Raadighed. Er dette Tilfældet i et saadant Omfang, at der foreligger Nødvendighed for Okkupanten for at skaffe sig Hjemmel for at kunne paalægge Befolkningen at overlade Bygninger m. m. til ham, kan Udstedelsen af den herhenhørende Forordning formentlig næppe kritiseres som værende i Strid med L. K. R. Art. 43, og omvendt maa den, hvis dette *ikke* er Tilfældet, anses som stridende mod L. K. R., da den næppe for det proklamerede Formaal med Undtagelsestilstanden: Genoprettelse af Ro og Orden, kan siges at have været absolut nødvendig. Dette er snarere Tilfældet med Forordningen om Arbejdsydelser, jfr. det i denne indeholdte Strejkeforbud.

Selv om Forordningerne imidlertid ikke maatte være i Strid med L. K. R. Art. 43, maa de naturligvis heller ikke stride mod dettes andre Bestemmelser. I saa Henseende synes navnlig Forordningen om Afstaaelse af Bygninger og Grundstykker ikke forenelig med Bestemmelsen i Art. 46 om, at privat Ejendom er ukrænkelig. Medens dette maaske vilde være Tilfældet, saafremt der ydedes fuldstændig Erstatning i Overensstemmelse med Grundlovens Ekspropriationsbestemmelser, er Ydelsen af en — efter den rekvirerende Myndigheds Skøn fastsat — »principiel Godtgørelse« (som der tilmed ikke er Adgang til at indbringe for nogen upartisk Instans) næppe tilstrækkeligt til at opfylde det i L. K. R. Art. 46, 2. Stk., opstillede Krav om Ejendomsrettens Ukrænkelighed. Det Omfang, hvori Tjenester og Arbejdsydelser efter den anden af de to Forordninger skal kunne forlanges, synes mig ogsaa at gaa væsentligt ud over den i L. K. R. Art. 52 fastsatte Begrænsning: at saadanne Ydelser kun skal kunne fordres til Besættelseshærens Behov. Den praktiske Betydning af det her anførte afhænger dog naturligvis ganske af, i hvilket Omfang der vil blive gjort Brug af de to Forordninger. Derimod maa Forordningen om Aflevering af Hærens Materiel m. m., ogsaa hvor det er paa private Hænder, formentlig siges at falde ind under L. K. R.s Regler, jfr. Art. 53, 2. Stk.

Hvad enten de to Forordninger er i Overensstemmelse med Folkeretten eller ej, maa de under Besættelsen af de danske Domstole lægges til Grund som gældende Ret, saaledes at der, saafremt man mener, at de ikke er i Overensstemmelse med Folkeretten, senere gøres Erstatningskrav gældende mod den tyske Stat, jfr. herved belgisk Højesteretsdom af 16. Maj 1916 og norsk Højesteretsdom af 10. Februar 1941.

Hvad angaar deres Gyldighed *efter* Undtagelsestilstandens Ophør, d. v. s. det af det høje Ministerium stillede Spørgsmaal 2, sammenfatter jeg min Besvarelse af dette saaledes:

a. Forordningernes Gyldighed *efter at Undtagelsestilstanden er ophørt, medens Besættelsen endnu vedvarer:*

1. Undtagelsestilstanden ophører ifølge dansk-tysk Overenskomst:

   I Tilfælde af en saadan maa det formodes, at de to Forordninger vil blive ratihaberet af den danske Regering, der under den angivne Eventualitet maa paaregnes paany at overtage den udøvende Magt, eller at man paa anden Maade i danske konstitutionelle Former vil sikre Okkupanten, at han kan opnaa de Goder, som Forordningerne nu skal sikre ham. Tidligere trufne Dispositioner i Henhold til Forordningerne bevarer deres Gyldighed.

2. Undtagelsestilstanden ophører ved ensidig tysk Akt:
Forordningerne maa fortsat lægges til Grund som gældende Ret.

b. Forordningernes Gyldighed *efter Besættelsens* (og dermed Undtagelsestilstandens) *Ophør:*
Selve Forordningerne falder naturligvis ved Besættelsens Ophør bort. Der vil saaledes kun være Tale om, hvorvidt Retsvirkningen af Dispositioner, truffet i Henhold til dem, fortsat kan bestaa. Der maa her sondres:

1. Anses Forordningerne for at være udstedt i Overensstemmelse med Folkeretten, maa deres Retsvirkninger ogsaa, for saa vidt de strækker sig udover Besættelsen, have fuld Gyldighed.
2. Anses de for ikke at være udstedt i Overensstemmelse med Folkeretten, er de i Henhold til dem foretagne Dispositioner uden Retsvirkning. Erstatningskrav maa gøres gældende mod den tyske Stat for det Retsbrud, den har begaaet ved at udstede folkeretsstridige Forordninger, som Danmark under de foreliggende Forhold til Trods for deres Ulovlighed har været nødt til at lægge til Grund som gældende Ret.

København, Nikolaj Plads 26, den 21. September 1943.

Erik Brüel,
Dr. jur.

95.

UDENRIGSMINISTERIET.

København, den 12. September 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henvisning til Punkt 8 i den ærede Kommissions Skrivelse af 27. Juni 1945 fremsendes hoslagt en af Direktør Svenningsen udarbejdet Redegørelse for Forhandlingerne i September 1943 om Ordningen af Danmarks Statsadministration efter 29. August 1943 med 16 Bilag.

J. Christmas Møller.

INDHOLD

		Side
1.	Orienterende Samtale med den tyske Rigsbefuldmægtigede den 31. August 1943	311
2.	Interne Drøftelser 1.—4. September 1943	312
3.	Samtale med Dr. Best den 5. September 1943	313
4.	Interne Drøftelser 6.—9. September 1943	314
5.	Samtale med General von Hanneken den 9. September 1943	315
6.	Samtale med Dr. Best den 10. September 1943	316
7.	Interne Drøftelser 10.—23. September 1943	316
8.	Samtale med Dr. Best den 23. September 1943	322
9.	Samtale med General von Hanneken den 23. September 1943	324
10.	Udviklingen efter 23. September 1943	324

FORTEGNELSE OVER BILAG

		Omtalt Side	Optrykt Side
1.	Finansministeriets Cirkulære-Skrivelse af 11. September 1943 angaaende Udnævnelse og Afskedigelse af Tjenestemænd	314	327
2.	Justitsministeriets Exposé af 18. September 1943 om Retningslinierne for Administrationschefernes Beføjelse til at give Regler af Lovgivningsindhold	315	329
3.	Skrivelse til Kabinetssekretæren fra Udenrigsministeriets Direktør af 15. September 1943	319	331
4.	Skrivelse til H. K. H. Kronprinsen fra Højesteretspræsidenten af 15. September 1943	320	332
5.	Udkast til Svar til den tyske Rigsbefuldmægtigede, udarbejdet af Udenrigsministeriets Direktør den 17. September 1943	320	333
6.	Skrivelse til Udenrigsministeriets Direktør fra Kabinetssekretæren af 17. September 1943	320	334
7.	Udkast til Svar til den tyske Rigsbefuldmægtigede, formuleret af Dr. P. Munch og Udenrigsministeriets Direktør i Forening	321	335
8.	Samme Udkast med to af Folketingsmand Buhl foreslaaede Rettelser (den endelige Ordlyd)	321	336
9.	Skrivelse til Kabinetssekretæren fra Udenrigsministeriets Direktør af 21. September 1943	321	337
10.	Skrivelse til Folketingsmand Buhl fra Udenrigsministeriets Direktør af 21. September 1943	321	337
11.	Notits af 22. September 1943 angaaende Samtale mellem Folketingsmand Buhl og Udenrigsministeriets Direktør samme Dag	322	338
12.	Skrivelse til Udenrigsministeriets Direktør fra Kabinetssekretæren af 22. September 1943	322	339
13.	Skrivelse til Hans Majestæt Kongen fra Højesteretspræsidenten af 23. September 1943	322	339
14.	Den tyske Tekst til Svaret til den Rigsbefuldmægtigede	322	340
15.	Cirkulære-Telegram til de danske Gesandtskaber i Udlandet af 7. Oktober 1943	324	341
16.	Udenrigsministeriets Cirkular-Note til de herværende fremmede Missionschefer af 14. Oktober 1943	325	341

Forhandlinger i September 1943 om Ordningen af Danmarks Statsadministration efter 29. August 1943.

Efter at Ministeriet Scavenius som Følge af Begivenhederne den 29. August 1943 var ophørt at fungere, blev det undertegnedes Opgave at føre Forhandlinger med den tyske Rigsbefuldmægtigede, Dr. Best, om den kommende Ordning af Danmarks Statsadministration samt at søge den Kontakt med danske Politikere og Embedsmænd, disse Forhandlinger nødvendiggjorde. Fra forskellig Side foretoges der uopfordret Henvendelser til mig angaaende denne Sag. I det følgende skal fremsættes en Redegørelse for, hvorledes Sagen udviklede sig i Tiden fra den 31. August til den 23. September 1943, samt nogle Bemærkninger om Udviklingen i den nærmeste Tid efter sidstnævnte Dag.

1. *Orienterende Samtale med den tyske Rigsbefuldmægtigede Tirsdag den 31. August Kl. 17.30.*

Paa Dr. Bests Anmodning indfandt jeg mig den 31. August Kl. 17.30 paa hans Kontor i Dagmarhus. Han ønskede at erfare, hvilke Tanker man fra dansk Side havde gjort sig med Hensyn til den fremtidige Ordning. Jeg maatte svare, at der endnu ikke havde været Tid til nogen dyberegaaende Overvejelse heraf, idet hele Mandagen jo var gaaet med Drøftelser af Formaliteterne i Forbindelse med Ministeriet Scavenius' Fratræden, men at jeg var interesseret i at høre, om Dr. Best fra sin Side havde noget at sige derom.

Dr. Best bemærkede hertil, at man stod overfor to Alternativer, som han i store Træk opridsede saaledes:

1. *Dansk Administration.* Udnævnelse af en Regering. *Embedsmands*regering eller maaske rettere *Fagmands*regering, da ellers Risiko for Krav om Mænd med særlig politisk Indstilling. Altsaa f. Eks. en Bankdirektør som Finansminister, en Købmand som Handelsminister, en Landmand som Landbrugsminister o. s. v. — Embedsmænd naturligvis ikke udelukket fra som Fagmænd at indtræde i Regeringen; dette maaske endda i flere Tilfælde ønskeligt.

Rigsdagen forbliver existent, men skal kun sammentræde af og til for Vedtagelse af særlig vigtige Love, først og fremmest Finansloven. Bemyndigelseslov for Regeringen til at holde løbende Lovgivningsarbejde i Gang ved Anordninger.

Tyske Myndigheder overtager Forfølgelse af alle *Forbrydelser*, for hvilke der maa gælde *Dødsstraf*. Hertil henregnes næppe Overtrædelse af Strejkeforbud. — Deling af Politiarbejdet mellem dansk Politi og tysk Politi nødvendig. Enten skarp Skillelinie mellem Sagerne eller maaske snarere mellem Funktionerne, saaledes at Tyskerne overtager alle de odiøse Funktioner, saasom Paagribelse, Forhør etc., da Frygt for, at det skarpe Skel mellem Sagerne vil kunne føre til, at dansk Politi, der da intet Ansvar har, vil modarbejde tysk Politi. I Tilfælde af Skel mellem Funktionerne skulde dansk Politi yde delvis Medvirken, f. Eks. give Oplysninger fra Personalregistret.

Ikke sandsynligt, at der vil blive stillet særlige Fordringer til Regeringen. Strejkeforbudet maa formentlig opretholdes og Kravet om Aflevering af Vaaben og Sprængstoffer gennemføres.

2. *Tysk Administration.* Sandsynligt, at man i givet Fald vil vælge »den civile Linie«, altsaa Indsættelse af en civil Forvaltningschef. Danske Tjenestemænd hævdes i saa Fald at være forpligtet til fortsat at forrette Tjeneste. Dette udledes af Landkrigsordningens Bestemmelser om Okkupantens Ret til at træffe alle Foranstaltninger til Opretholdelse af Ro og Orden, altsaa ogsaa Ret til at befale Tjenestemændene at fungere. I Holland og Belgien fortsætter Tjenestemændene deres Funktion.

Dr. Best fremhævede, at dette var hans personlige uforbindende Betragtninger over de to Muligheder, der kunde blive Tale om.

Ad Mulighed 1 bemærkede jeg, at Regeringsdannelse kun kunde finde Sted med Rigsdagens Tilslutning. Dr. Best fremkom ikke med Indvendinger herimod.

2. *Interne Drøftelser 1.—4. September.*

I Dagene 1.—4. September fandt der en Række Drøftelser Sted med Kabinetssekretæren, Departementscheferne, Folketingsmand Buhl, Statsminister Scavenius og Dr. Munch. Med Henblik paa den Afvikling af Besættelsen, der maatte komme i en nærmere eller fjernere Fremtid, maatte det Spørgsmaal melde sig, om det ikke var ønskeligt at søge dansk Styre bevaret. Alle var dog klar over, at det var i højeste Grad usandsynligt, at Rigsdagen kunde gaa med til en Regeringsdannelse. Folketingsmand Buhl indtog fra første Færd det faste Standpunkt, at der ikke under nogen Omstændigheder kunde blive Tale om, at Rigsdagen under nogen Form medvirkede til Dannelse af en dansk Regering. Rigsdagen vilde derved kompromittere sig i Folkets Øjne. Betragtningerne om Værdien af at bevare Kontinuiteten og opretholde Statsmaskineriet paa danske Hænder tillagde Folketingsmanden mindre Vægt. Han vilde i givet Fald ikke vige tilbage for at lade Tyskerne overtage Administrationen i Danmark. Man drøftede, om ikke Rigsdagen egentlig burde sammenkaldes, men var klar over, at dette var risikabelt rent bortset fra, at tysk Tilladelse dertil næppe kunde opnaas. Efter at have drøftet Situationen med Repræsentanter for de øvrige Partier meddelte Folketingsmand Buhl, at der var en ganske afgjort Stemning imod, at Rigsdagen paa nogen Maade skulde medvirke til en Regeringsdannelse. Den Regering, der vilde kunne blive Tale om, vilde ikke have nogensomhelst Myndighed over for Befolkningen. Rigsdagen kunde ikke finde sig i en Begrænsning af dens Beføjelser (Bemyndigelsesloven) og kunde heller ikke akceptere, at en Del af Politiomraadet blev afgivet til Tyskerne. Det eneste, man ansaa for muligt, var at danne en parlamentarisk Regering paa Grundlag af *status quo ante* Undtagelsestilstandens Indførelse, men alle var klar over, at noget saadant var den rene Utopi.

Jeg stillede Folketingsmand Buhl forskellige Spørgsmaal:

Vilde det være af nogen Betydning for Rigsdagen, dersom der kunde opnaas visse Garantier, f. Eks. mod Jødelovgivning og mod Udskrivning til Arbejdstjeneste?

Vilde det gøre nogen Ændring, dersom man kunde forhindre, at Tyskerne (hvad de efter Forlydende havde i Sinde) skred til Ophævelse af forskellige danske Kontrolforanstaltninger overfor Værnemagten paa det økonomiske Omraade?

Vilde det betyde noget, dersom Bemyndigelsesloven kunde undgaas, saaledes at der kunde administreres videre paa det bestaaende Lovgivningsgrundlag?

Vilde en ren Embedsmandsregering (Departementscheferne som Ministre) være mere akceptabel for Rigsdagen end den foreslaaede Fagmandsregering?

Alle disse Spørgsmaal besvarede Folketingsmand Buhl med afgjort Nej. Det hele var gaaet definitivt i Stykker. Jerntæppet var faldet. Der var intet at gøre. Det vilde være uværdigt at danne en dansk Regering. Rigsdagen vilde gøre sig umulig som Samlingspunkt for Folket. Man kunde ikke have nogen Tillid til, at det vilde blive muligt for en dansk Regering at samarbejde med Tyskerne. Regeringen vilde ikke være i Stand til at opretholde Ro og Orden, da den manglede Befolkningens Tillid. Ingen Trusler om — respektive Garantier imod — Jødelovgivning, nationalsocialistisk Styre, Arbejdspligt etc. vilde kunne bevæge Rigsdagen til at medvirke.

Folketingsmand Buhl mente imidlertid, at man foreløbig burde svare Dr. Best henholdende og paaberaabe sig Vanskelighederne ved at skaffe en fyldest-

gørende Orientering, bl. a. fordi et stort Antal Rigsdagsmænd var fængslede, og fordi Trafikvanskelighederne (Rejseforbudet) hindrede Kontakt med forskellige Rigsdagsmænd i Provinsen. Man burde tilføje, at det var vort Indtryk, at man ikke kunde vente, at Rigsdagen vilde medvirke til en Regeringsdannelse paa det angivne Grundlag.

Med Hensyn til Tjenestemændenes Stilling var Folketingsmand Buhl af den Opfattelse, at Tjenestemændene, ogsaa i Tilfælde af at der ikke kom en ny dansk Regering, burde fortsætte deres Gerning. Han gik ud fra, at de vilde gøre dette, og tilføjede, at man fra Rigsdagens Side fandt det ønskeligt. Embedsmændene maatte altsaa i givet Fald efterkomme Ordrer fra Chefen for den tyske Administration i Landet og maatte eventuelt ogsaa selv tage Initiativ til at forelægge Sager for de tyske Administrationsmyndigheder, som f. Eks. Spørgsmaalet om Forlængelse af udløbne Love.

Statsminister Scavenius var stemt for, at der tilstræbtes en Ordning med Bibeholdelse af dansk Styre, selv om visse Omraader vedrørende Politiet maatte overlades til Tyskerne. Dr. Munch var ikke blind for, at det kunde være forbundet med visse Fordele at bevare dansk Styre, men var klar over, at Rigsdagen vilde være imod at medvirke.

Efter den 3. September at have drøftet Situationen med Kongen bekræftede Kabinetssekretæren mundtligt Rigtigheden af Formodningen om, at Kongen ikke vilde kunne akceptere en Ordning, som ikke Rigsdagen kunde gaa med til.

3. *Samtale med Dr. Best Søndag den 5. September Kl. 12.30.*

Undertegnede udtalte indledningsvis omtrent følgende: Under Samtalen i Tirsdags havde Dr. Best betonet, at der fra tysk Side ikke forelaa noget Forslag, men at han kun uforbindende havde meddelt mig sine egne Betragtninger over de to Muligheder, der var Tale om. Ved mine Undersøgelser havde jeg naturligvis derfor maattet fremhæve dette, og ligesom Dr. Best i Tirsdags havde talt uforbindende, var det, jeg i Dag kunde sige, ogsaa uforbindende Oplysninger til Orientering. Forskellige praktiske Forhold havde vanskeliggjort en Undersøgelse af Spørgsmaalet, idet det havde været umuligt at faa Forbindelse med en Række Politikere. Dels var mange af disse — det gjaldt navnlig de Konservative — arresteret, og dels havde Trafikforbudet hindret Kontakt med Rigsdagsmænd i Provinsen. Arrestationerne havde iøvrigt fremkaldt en umaadelig Forbitrelse, en Omstændighed som naturligvis spillede ind. Efter de Sonderinger, det havde været muligt at foretage, var det imidlertid mit Indtryk, at det ikke kunde forventes, at Rigsdagen vilde medvirke til en dansk Ordning paa det af Dr. Best antydede Grundlag (Regering udnævnt af Kongen, Begrænsning af Rigsdagens Virksomhed, Deling af Politiomraadet). Det var Opfattelsen, at en saadan Regering vilde savne enhver Autoritet overfor Befolkningen.

Dr. Best bekræftede, at der endnu ikke forelaa noget bestemt Forslag fra tysk Side. Han vidste endnu ikke, hvilken Ordning man i Berlin ønskede indført her i Landet. Han var blevet spurgt fra Berlin, hvorledes Situationen laa, og havde svaret, at han ved Henvendelse til undertegnede havde søgt at opnaa Orientering. Han vilde nu træde i Forbindelse med Berlin og underrette den tyske Regering om, i hvilken Retning det efter mine Udtalelser syntes at tendere, samt forespørge, hvilke Ønsker man maatte have i Berlin.

For det Tilfælde, at Dr. Best skulde faa Instruktion om at stille et egentligt Forslag om Dannelse af en dansk Regering paa det af ham antydede Grundlag, var vi enige om, at det vilde være nødvendigt, at Rigsdagen fik Lejlighed til paa en eller anden Maade at tage Stilling. Det vilde næppe anbefale sig at sammenkalde hele Rigsdagen til Møde, men Dr. Best stillede sig forstaaende overfor Tanken om, at man sammenkaldte de forskellige Partiers Gruppebestyrelser til Møde hver for sig.

Dr. Best spurgte, hvorledes Kongen i givet Fald vilde stille sig til at udnævne en Regering uden Rigsdagens Medvirken. Jeg svarede, at det var fast Praksis, at Kongen ikke udnævnte Regering uden Rigsdagens Medvirken, og at man efter de Oplysninger, jeg havde modtaget fra Kabinetssekretæren, maatte regne med, at Kongen ogsaa i den foreliggende Situation vilde holde fast ved denne Praksis.

Vi var enige om, at den nuværende Mellemtilstand ikke burde blive af lang Varighed, men at der paa den anden Side næppe forspildtes noget ved, at det trak lidt ud med den endelige Ordning til f. Eks. henimod Midten af Maaneden.

Dr. Best oplyste, at selv om Generalen i Øjeblikket havde den udøvende Magt, havde han selv dog stadig Fuldmagter til at handle paa det politiske og det økonomiske Omraade, og det var hans Hensigt Skridt for Skridt igen at faa større Indflydelse paa disse Omraader. I denne Forbindelse spurgte han, om Departementscheferne var i Stand til i givet Fald paa hans Anmodning at gennemføre Bestemmelser af den ene eller anden Art. Jeg svarede, at Departementscheferne ikke kunde fastsætte Bestemmelser, hvortil der krævedes Lov, men at visse mindre vigtige Forhold formentlig kunde klares ved Bekendtgørelser, udstedt af Departementscheferne. Dr. Best erklærede paa Forespørgsel, at der ikke forelaa konkrete Problemer, hvis Løsning krævede Udstedelse af nye Bestemmelser.

Dersom det ikke lykkedes at danne en dansk Regering, vilde naturligvis, sagde Dr. Best, den rene tyske Krigsforvaltning blive indført, og han bekræftede sin Udtalelse fra i Tirsdags om, at man sandsynligvis vilde vælge »den civile Linie«. Til Trods for alt, hvad der var sket, og for den ubehagelige Situation, han personlig befandt sig i, mente han, at det vilde være til Gavn for begge Parter, dersom han selv forblev i Stillingen som den tyske Forvaltningschef her i Landet. Han haabede, at han vilde kunne virke »affjedrende« under de nye Forhold, og det var stadig hans Agt at søge at klare Tingene paa den lempeligst mulige Maade, selv om han naturligvis ikke altid kunde være »den venlige Dr. Best«, han hidtil havde været. Jeg bestyrkede ham i, at det sikkert vilde være en Fordel for os, dersom han forblev paa Posten. Med Hensyn til Stillingens Benævnelse bemærkede han, at han ikke havde nogen Lyst til at blive »Reichskommissar«, han fandt Titlen »Reichsbevollmächtigter« mere tiltalende.

Under Drøftelsen af Alternativ 2 (tysk Styre) kom Dr. Best med en Bemærkning om, at der maaske kunde blive Tale om Indsættelse af et Slags Administrationsraad. Jeg indvendte, at dette dog vel ikke kunde være nogen Nødvendighed. Det forekom mig, at den tyske Forvaltningschef i givet Fald maatte kunne regere direkte gennem Departementscheferne. Dr. Best stillede sig forstaaende overfor denne Indvending. Jeg fremhævede, at der naturligvis var en hel Masse Sager i hvert Departement, som den tyske Forvaltningschef ikke personlig kunde tage sig af, og at det derfor var nødvendigt, at han i vidt Omfang delegerede Beføjelserne til Departementscheferne. Ogsaa denne Tanke syntes at finde Forstaaelse hos Dr. Best.

I Samtalens Løb kom jeg overfor Dr. Best bl. a. ogsaa ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt det overhovedet var nødvendigt i Tilfælde af Alternativ 1, at Rigsdagen gav Regeringen en Bemyndigelseslov. Vilde det ikke være tilstrækkeligt, at Rigsdagen ved en almindelig Lov forlængede alle de Love, der udløber i den kommende Tid, og hvis Forlængelse er en Nødvendighed for Staten? En eventuel Regering vilde derved blive i Stand til at fortsætte Administrationen paa det nu bestaaende Lovgivningsgrundlag, og vilde dette i Virkeligheden ikke være fuldt tilstrækkeligt? Dr. Best mente ikke, man kunde undvære en Bemyndigelseslov. Erfaringerne fra andre besatte Omraader viste, at Forholdene under de ekstraordinære Tilstande mange Gange krævede Bestemmelser, der gik ud over det bestaaende Lovgivningsgrundlag.

Inden jeg tog Afsked, betonede jeg endnu en Gang, at jeg ikke havde noget Grundlag for at vække Forhaabninger, hvorfor man maatte regne med Sandsynligheden af, at Svaret paa et eventuelt Forslag om Dannelse af en dansk Regering vilde blive negativt.

4. *Interne Drøftelser 6.—9. September.*

Mandag den 6. September Kl. 16 afholdtes Departementschefsmøde, hvor jeg gjorde Rede for, hvad der senest var passeret. Paa dette Møde drøftedes endvidere Spørgsmaalet om Udnævnelse og Afskedigelse af Tjenestemænd, et Spørgsmaal, som fandt sin Løsning ved Finansministeriets Cirkulæreskrivelse til samtlige

Ministerier og Styrelser af 11. September 1943 (Bilag 1). Herefter ansaas Cheferne for de forskellige Administrationsgrene for at være beføjet til ved Konstitution at besætte Stillinger, som forudsætter kongelig Udnævnelse. Ogsaa Spørgsmaalet om Afskedigelse af Tjenestemænd ordnedes ved denne Skrivelse.

Endvidere drøftedes Spørgsmaalet om Fortsættelse af det nødvendige Lovgivningsarbejde. Man erkendte Nødvendigheden af, at der blev fundet en Form, hvorunder der af Administrationscheferne kunde gives Bestemmelser af Lovkarakter. Departementschef Svendsen blev anmodet om angaaende dette Spørgsmaal at søge Føling med Retspræsidenterne.

Torsdag den 9. September. Paa Departementschefsmøde meddelte Departementschef Svendsen, at det var hans Indtryk, at det ikke vilde støde paa Vanskeligheder fra Domstolenes Side, dersom man enedes om, at Departementscheferne indenfor nærmere fastsatte Rammer skulde have Adgang til at udstede Lovanordninger. — Det kan allerede her nævnes, at Resultatet af yderligere Overvejelser og Undersøgelser blev, at Justitsministeriet i et Exposé af 18. September 1943 (Bilag 2), som tilstilledes de enkelte Administrationschefer, angav Retningslinierne for disses Beføjelser paa det her omhandlede Omraade.

5. *Samtale med General von Hanneken Torsdag den 9. September Kl. 16.*

Denne Samtale fandt Sted i Anledning af Kravet til Byen København om en Bøde paa 1 Mill. Kr. for Drabet paa en tysk Soldat. Generalen benyttede Lejligheden til at spørge, hvorledes det gik med Dannelsen af en Regering. Jeg svarede — henholdende ligesom overfor Dr. Best —, at der i store Kredse var absolut Modvilje mod at medvirke til en Ordning, men at der i andre Kredse var Stemning for, at der skulde gøres et Forsøg. Det var umuligt i dette Øjeblik at sige, hvad Resultatet vilde blive, men en Ting var givet, nemlig at den stedfundne Arrestation af en lang Række Rigsdagsmænd i højeste Grad havde vanskeliggjort dette Spørgsmaal. Generalen bemærkede, at en Regering naturligvis maatte være rede til prompte at gennemføre, hvad der forlangtes fra tysk Side. Det kunde ikke gaa, som det var gaaet hidtil, hvor Sagerne i mange Tilfælde var blevet trukket ud i det uendelige, uden at der var kommet en Løsning. Han kunde saaledes nævne Sagen om Anerkendelse af Ægteskaber indgaaet for tyske Krigsretter. Denne Sag var blevet taget op i Oktober 1942, og til Dato var der ikke kommet en Ordning. Det var Generalens Indtryk, at den afgaaede Justitsminister havde været imod denne Sags Fremme. Den Slags Ting kunde naturligvis ikke blive ved at gaa, hvis der kom en dansk Regering.

Hvorledes vilde Tjenestemændene stille sig, spurgte Generalen, hvis der ikke kom en dansk Regering? Jeg svarede, at naar der blot ikke blev indsat en Quisling-Regering, vilde der næppe blive Vanskeligheder med Tjenestemændene, men det var ogsaa en Forudsætning. Generalen udviklede derefter nærmere sine Tanker, som gik i Retning af, at det ikke var nødvendigt at foretage nogen større Ændring overhovedet. Man kunde fortsat opretholde Undtagelsestilstanden (dog saaledes, at alle de generende politimæssige Restriktioner blev lempet for ikke at sige praktisk taget ophævet). Dette vilde betyde, at den udøvende Magt forblev hos Generalen, at Kongen og Rigsdagen forblev suspenderet, og at Administrationen førtes videre af Departementscheferne. Disse kunde af Generalen faa en Bemyndigelse til at udstede og gennemføre de fornødne Love, og hele Administrationen kunde da fortsættes som hidtil under Undtagelsestilstanden. Generalen var lidt inde paa Tanken om Dannelse af et Slags Departementschefsraad, men erkendte, at dette i Virkeligheden ikke vilde være nødvendigt. Det var mit Indtryk, at han i meget stor Udstrækning kunde tænke sig at lade Departementscheferne regere paa egen Haand, men han gjorde dog en Bemærkning om, at der kunde være Sager, som maatte foredrages ham. Jeg maatte forstaa Generalen saaledes, at han egentlig selv var mest stemt for en Fortsættelse af den bestaaende Tilstand saaledes som her antydet. Han gjorde en Bemærkning om, at det vel egentlig maatte være i Danskernes egen Interesse at overlade Ansvaret til Tyskerne.

6. *Samtale med Dr. Best Fredag den 10. September Kl. 17.45.*

Samtalen fandt Sted i Anledning af Arrestationerne. Benyttede Lejligheden til at spørge, om der forelaa noget fra Berlin med Hensyn til Regeringsspørgsmaalet. Dr. Best erklærede, at der intet forelaa fra Berlin, og at han iøvrigt ventede paa et Forslag fra dansk Side. Hvis et saadant Forslag kom, vilde han sende det til Berlin med sine Bemærkninger. Han foretrak denne Fremgangsmaade fremfor at stille en Forespørgsel i Berlin. Han vilde hævde, at han slet ikke havde tænkt paa at henvende sig til Berlin, inden der forelaa et dansk Forslag. Jeg opponerede heroverfor og henviste til hans Udtalelser den foregaaende Søndag. Han mente, jeg maatte have misforstaaet ham. (Dette er ganske udelukket. Søndag den 5. September havde Dr. Best erklæret, at han endnu ikke vidste, hvad Berlin ønskede, og at han nu vilde forhøre sig. Vi havde indgaaende drøftet Muligheden af at sammenkalde Rigsdagens Gruppebestyrelser i Tilfælde af, at der fra Berlin skulde komme et Forslag om Dannelse af dansk Regering. Af mig ubekendte Grunde maa Dr. Best i Mellemtiden have opgivet sit Forsæt at forhøre sig i Berlin). Uden at gaa nærmere ind paa »Misforstaaelsen« bemærkede jeg, at der jo iøvrigt ikke var forspildt noget, idet vi havde benyttet Tiden til yderligere Overvejelse. Det var dog endnu ikke muligt at sige, om der vilde fremkomme et dansk Forslag. En stor Del af Rigsdagsmændene sad stadig arresteret, og hertil kom nu yderligere Vanskeligheder som Følge af Generalens Krav til Københavns Kommune om en Bod paa 1 Mill. Kr. Denne Sag vilde utvivlsomt yderligere svække Lysten til at foretage noget i Regeringsspørgsmaalet.

Vi kom ind paa Spørgsmaalet om Embedsmændenes Stilling, og jeg udtalte i den Forbindelse, at der næppe vilde blive Vanskeligheder med Embedsmændene, naar blot der ikke kom en Quisling-Regering. Dr. Best kom med en Bemærkning om, at man jo ikke kunde vide, hvilke Kræfter der eventuelt kunde være i Bevægelse i den Retning; der gik jo mange Traade til Berlin!

Jeg forklarede Dr. Best, at vi indgaaende havde beskæftiget os med Spørgsmaalet om Departementschefernes Kompetence og var kommet til det Resultat, at Departementscheferne kunde foretage Konstitutioner. Sandsynligvis vilde der ogsaa blive fundet en Løsning paa Spørgsmaalet om Departementschefernes Kompetence til i et vist Omfang at udstede nye Lovbestemmelser.

7. *Interne Drøftelser 10.—23. September.*

Fredag den 10. September Kl. ca. 21. Telefonsamtale med Folketingsmand Buhl, hvem jeg underrettede om, at der ikke kunde ventes noget tysk Forslag, men at Dr. Best tværtimod ventede paa at høre fra os. Hr. Buhl vilde nu igen sammenkalde Repræsentanter for Partierne og gøre de paagældende bekendt hermed. Han mente, at det vilde være rigtigst at tage et Møde med Partirepræsentanterne i Udenrigsministeriet Mandag den 13. September.

Lørdag den 11. September Kl. 10.45. Samtale med Dr. Popp-Madsen, der sikkert søgte mig efter Tilskyndelse fra tysk Side. Dr. P.-M. ønskede at meddele mig, at han i Løbet af den sidste Uge havde haft Besøg af nogle tyske Venner fra S.S. En af dem var S.S.-Sturmbannführer Klingenberg, der personlig stod Himmler nær. De paagældende havde været her for at orientere sig om Situationen. De havde i høj Grad anbefalet, at der blev dannet en dansk Regering af Fagmænd. En saadan Regering vilde kunne faa betydelige Indrømmelser, respektive Garantier. Saaledes vilde f. Eks. Kongen kunne faa Garden tilbage, uanset at Hæren var nedlagt. Man vilde ogsaa fra tysk Side kunne garantere imod, at der kom Krav om extrem Lovgivning (Jøder, Arbejdstvang og lignende). Jeg forstod paa Dr. Popp-Madsen, at man fra tysk Side var meget ivrig for, at der blev taget et dansk Initiativ til Dannelse af en Regering. Skete dette ikke, maatte man regne med Risiko for, at en tysk Forvaltning gennemførte Nürnberglovene, ophævede Frimurerlogerne og lignende.

Jeg tog Hr. P.-M.'s Meddelelser til Efterretning.

Samme Dag Kl. 14. Samtale med Dr. P. Munch i dennes Hjem. Gjorde Dr. Munch bekendt med, at der ikke kunde ventes noget Forslag fra tysk Side, idet Tyskerne tværtimod ventede at høre fra os. Dr. Munch var enig i, at man ikke burde forholde sig passiv, men saasnart Forholdene endelig kunde overskues, meddele Tyskerne, at man fandt det betænkeligt, saaledes som Tingene havde udviklet sig, at stille Forslag om Dannelsen af en dansk Regering. Samtidig burde man underrette Tyskerne om, at Statsmaskineriet kunde fungere videre, idet Departementscheferne og Retspræsidenterne havde fundet ud af, at de førstnævnte maatte være kompetente til i et vist Omfang at udstede Lovbestemmelser, som var nødvendige for at holde Administrationen i Gang paa det bestaaende Lovgivningsgrundlag. (Jeg havde fortalt Dr. Munch, at dette kunde forudses at blive Resultatet af en Undersøgelse, som Departementschef Svendsen var i Gang med).

Mandag den 13. September Kl. 9.45. Samtale med Kabinetssekretær Bardenfleth i Udenrigsministeriet. Jeg underrettede B. om Dr. Popp-Madsens Henvendelse. Fremhævede overfor Kammerherren Ønskeligheden og Betimeligheden af, at der i den foreliggende Situation blev ført Forhandlinger mellem Kongen og ledende Personligheder i Landet. Efter min Mening burde Kongen tale med ledende Politikere, eventuelt ogsaa med andre fremtrædende Personligheder i Landet. Kammerherre Bardenfleth var enig heri, men nævnte den Betænkelighed, at ethvert Møde mellem Kongen og fremtrædende Mænd i Landet vilde give Anledning til Rygter om, at nu skulde den og den danne Regering o. s. v. Jeg mente, at man maatte sætte sig ud over disse Betænkeligheder. Det var jo saa godt som givet, at Resultatet blev, at man meddelte Tyskerne, at der ikke kan dannes nogen Regering, men selv i saa Fald maatte det dog i Fremtiden kunne paavises, at der havde fundet Overvejelser Sted i ansvarlige Kredse.

Samme Dag Kl. 15.30 afholdtes Møde i Udenrigsministeriet med Repræsentanter for Rigsdagen. Tilstede var:

Folketingsmand Buhl,
Folketingsmand Fibiger,
Folketingsmand Knud Kristensen,
Folketingsmand Dr. Munch,
Folketingsmand Oluf Pedersen,
Kabinetssekretær, Kammerherre Bardenfleth,
Departementschef Andreas Møller,
Undertegnede.

Buhl henviste til den Meddelelse, han Fredag Aften den 10. September havde modtaget fra mig, gaaende ud paa, at der ikke kunde ventes noget tysk Forslag med Hensyn til Regeringsdannelse, og oplyste, at han i denne Anledning havde sammenkaldt nogle Repræsentanter for de forskellige Partier til en Drøftelse af Situationen, som den nu forelaa. Resultatet af denne Drøftelse var blevet, at der var Enighed om, at der ikke vilde fremkomme nogen Henvendelse til Dr. Best fra Rigsdagens Side.

Buhl omtalte dernæst Tjenestemændenes Stilling og erklærede, at man paa Rigsdagen mente, at de burde fortsætte deres Gerning. Rigsdagen vilde stille sig bag dem. Endelig spurgte Buhl om de Problemer, der optog Departementscheferne med Hensyn til Administrationens Videreførelse.

Jeg omtalte forskellige Forhold, der vedrørte Spørgsmaalet om Regeringsdannelse:

1. Gav Oplysning om, at der uden om det tyske Gesandtskab indirekte var tilgaaet mig Meddelelse fra tysk Side, som gav Anledning til at befrygte, at Tyskerne, dersom der ikke blev dannet en dansk Regering, vilde skride til Gennemførelse af Jødelovgivning, Foranstaltninger mod Frimurerne etc. her i Landet, kort sagt alt det vi kender fra andre besatte Lande. Paa den anden Side var der Grund til at tro, at Tyskerne, saafremt der blev dannet en Regering, vilde gøre Indrømmelser og give Garantier mod extreme Krav.

2. Nævnte Spørgsmaalet om Forhandlinger mellem Kongen og ledende danske Personligheder, herunder først og fremmest Politikere. En skønne Dag vilde Tyskernes Taalmodighed være til Ende, og de vilde paatvinge os en bestemt

Ordning. Det maatte formentlig af Hensyn til Eftertiden ligge ganske klart, at man ikke fra dansk Side var drevet ind i den nye Tilstand, uden at der havde fundet indgaaende Overvejelser Sted, og hertil hørte formentlig i første Række, at Situationen burde drøftes mellem Kongen og Landets ledende Mænd.

3. Gjorde dernæst opmærksom paa, at foruden andre Ulemper vilde en tysk Administration formentlig betyde, at der i de forskellige Ministerier vilde blive indsat en Række tyske Kommissærer, eventuelt ogsaa Danske, der var villige til at gaa Tyskernes Ærinde. Der var jo allerede gjort en Begyndelse i Radioavisen, hvor Tyskerne havde taget Ledelsen og antaget danske Medhjælpere.

4. Endelig spurgte jeg, om de Rigsdagsmænd, der havde været samlet til Drøftelse, kunde tale paa Rigsdagens Vegne, eller om det ikke vilde være rigtigst, at man søgte opnaaet Tilladelse til, at et større Antal Medlemmer af Rigsdagen blev kaldt sammen til Drøftelse af den alvorlige Situation.

Buhl erklærede, at man under Overvejelserne havde taget alt i Betragtning, ogsaa Risikoen for extrem Lovgivning og for en Quisling-Regering. Hvad angaar Forhandlinger med Kongen, gik han ud fra, at Kabinetssekretæren havde holdt Hans Majestæt underrettet om Sagens Udvikling.

Kabinetssekretæren bekræftede, at han hele Tiden havde refereret for Kongen, hvad der var passeret, og at Kongen ikke havde givet Udtryk for noget Ønske om at se Politikerne, ligesom Kongen heller ikke havde givet Udtryk for andet end Enighed i det Standpunkt, disse havde indtaget.

Buhl udtalte dernæst med Hensyn til Spørgsmaalet om Partiernes Stilling, at han kunde erklære, at Socialdemokraterne var enige om ikke at medvirke til Dannelse af en Regering.

Fibiger udtalte, at han jo havde været interneret lige til Lørdag den 11. September, men at han i Interneringslejren havde drøftet Spørgsmaalet om Regeringsdannelse med de Partifæller, der ligeledes var interneret. De Konservative havde i Interneringslejren været enige om, at det var en Umulighed at danne en Regering. Han mente paa Partiets Vegne at kunne erklære, at de Konservative bestemt fraraadede dette.

Knud Kristensen var enig med Buhl og Fibiger med Hensyn til Spørgsmaalet om Regeringsdannelse. Han vilde i og for sig sætte Pris paa, om Rigsdagen kunde blive sammenkaldt, men dette maatte blot ikke tages som en Tilbøjelighed til en positiv Indstilling overfor Spørgsmaalet. Han ansaa det ikke for muligt og heller ikke for ønskeligt, at der blev dannet en Regering. Den vilde uvægerligt komme i Opposition til Befolkningen. Han var naturligvis villig til at gaa til Kongen, dersom Hans Majestæt nærede Ønske derom.

Oluf Pedersen var ligeledes enig i, at der ikke forelaa nogen Mulighed. Jerntæppet var gaaet ned, som det var blevet sagt. Han mente, man nu burde gøre en Indsats for at opnaa en Ordning med Hensyn til Departementschefernes Administration, der i Realiteten sikrede os samme Forhold, som vi vilde have opnaaet ved Dannelse af en Regering.

Dr. Munch bemærkede, at de Radikale ikke havde haft nogen større Styrke samlet, men det var dog Opfattelsen blandt dem, han havde talt med, og ligeledes hans egen Opfattelse, at det vilde være uheldigt at gøre et Forsøg paa Regeringsdannelse. Dr. Munch anførte herfor to Grunde: for det første regnede han med, at et Forsøg vilde glippe paa Vejen, og derved vilde kun indtræde en Forværring. Et mislykket Forsøg var værre end slet intet. For det andet maatte man gaa ud fra, at dersom der virkelig blev dannet en Regering, vilde der hurtigt igen indtræde en Konflikttilstand, og dette vilde føre til et skærpet Modsætningsforhold. Man maatte gøre Tyskerne forstaaeligt, at det hele i Virkeligheden kun vilde blive forværret, samtidig med at man gjorde dem det klart, at Statsmaskineriet kunde gaa videre ved Departementschefernes Hjælp. Det var givet, at Sabotagen ikke vilde kunne standses. Dr. Munch spurgte om Rigsdagens Stilling. Hvorledes vilde der blive forholdt med Hensyn til dens Sammentræden? — Hvad angaar Forhandlinger med Kongen, var Politikerne naturligvis rede til saadanne Forhandlinger, dersom Kongen ønskede det. Med Hensyn til Embedsmændenes Stilling

bekræftede Dr. Munch Buhls Udtalelser, idet han sagde, at ingen jo bebrejdede Embedsmændene, at de blev i deres Stillinger.

Jeg bemærkede angaaende Rigsdagen, at denne maatte betragtes som suspenderet ved Mødeforbudet. Saafremt der blev dannet en Regering, var det fra tysk Side Tanken, at Rigsdagen skulde træde sammen til Vedtagelse af en Bemyndigelseslov og derefter kun i ganske særlige Anledninger. Blev der ikke dannet nogen Regering, var det givet, at Rigsdagen ikke kunde træde sammen. Mødeforbudet tilsigtede i Virkeligheden at ramme alle politiske Møder og alle Møder, hvor der blev drevet kommunistisk Agitation.

Dernæst drøftedes Spørgsmaalet om Departementschefernes Beføjelser til at foretage Konstitutioner og udstede Lovanordninger. Det oplystes, at et Udvalg, bestaaende af Departementschef Andreas Møller, Departementschef Svendsen, Departementschef Wilcke og Departementschef Dige, nærmere havde undersøgt disse Spørgsmaal, og at der havde været forhandlet med Retspræsidenterne her i København. Der var herefter i Princippet Enighed om, at Departementscheferne maatte kunne udstede Lovanordninger til Videreførelse af Administrationen, forudsat for det første, at der forelaa en absolut Nødvendighed, og for det andet, at Lovanordningerne holdt sig indenfor dansk Retsbevidstheds Begreber.

Buhl gav Udtryk for nogen Betænkelighed ved, at der havdes to Sæt Retsregler, nemlig dels den tyske Administrations, dels Departementschefernes Anordninger.

Der var nu tilvejebragt fornøden Klarhed med Hensyn til de ledende Rigsdagsmænds Stilling, og der var god Udsigt til, at Departementschefernes begrænsede Lovgivningsmyndighed kunde gennemføres. Endnu havde der dog ikke været nogen Kontakt mellem Kongen og Politikerne. Jeg ansaa det for vigtigt, at dette skete, og ventede eventuelt at høre herom fra Kabinetssekretæren. Jeg maatte som nævnt være af den Formening, at Svaret til Dr. Best ikke burde afgives, inden saadan Kontakt havde fundet Sted.

Under en af de mange Samtaler, jeg i disse Dage havde med Kolleger og andre, var det Spørgsmaal blevet rejst overfor mig, om det kunde tænkes at være en brugbar Kompromisløsning, at der ikke blev dannet nogen egentlig Regering, men kun udnævnt en eller to eller højst tre Ministre, saaledes at den forfatningsmæssige Mekanisme var i Orden. Dette skulde ikke være nogen Regering i egentlig Forstand, men kun et nødvendigt formelt Led i Forbindelse med Departementschefernes Administration. Der skulde heller ikke af Rigsdagen vedtages nogen Bemyndigelseslov, men Rigsdagen skulde, efterhaanden som det blev nødvendigt, forlænge gældende Love.

Tirsdag den 14. September nævnte jeg denne Tanke for Folketingsmand Buhl ved en Sammenkomst hos Dr. Munch. Hr. Buhl holdt imidlertid fast ved sit principielle Standpunkt. Heller ikke en Miniatureregering som antydet vilde efter hans Mening være tilfredsstillende. Det afgørende for ham var, at Rigsdagen ikke paa nogen Maade kunde tage Ansvaret for en Regering, hvad enten den var sammensat paa den ene eller den anden Maade. Med Hensyn til Svaret til Tyskerne ønskede han, at dette kom til at gaa ud paa, at der efter hvad der var passeret den 28. August og derefter ikke skønnedes at være noget Grundlag for Dannelsen af en Regering. I Forbindelse med Afgivelsen af dette Svar maatte det være Udenrigsministeriets Opgave at søge at gøre de tyske Myndigheder forstaaeligt, at det i Virkeligheden for begge Parter vilde være det under Omstændighederne bedste, dersom den nuværende Ordning kunde fortsættes uden Indblanding fra tysk Side i Administrationen.

Onsdag den 15. September sendte jeg Kammerherre Bardenfleth et Brev (Bilag 3) med Referat af Mødet i Udenrigsministeriet den 13. Bad Kammerherren forelægge Sagen for Kongen med Forespørgsel om, hvorvidt Kongen billigede, at jeg paa det foreliggende Grundlag foretog en Henvendelse til de tyske Myndigheder i Overensstemmelse med Politikernes Ønske, forinden der endnu havde fundet nogen Drøftelse Sted af Situationen mellem Kongen og Repræsentanter for Rigsdagen.

Samme Dag Kl. 17 indfandt Højesteretspræsident Troels Jørgensen sig efter eget Ønske hos mig. Højesteretspræsidenten vilde gøre mig bekendt med, at han samme Dag havde sendt Kronprinsen et Brev, hvori han havde fremført følgende to Synspunkter: 1) Den almindelige Retstilstand her i Landet vil være i alvorlig Fare under et tysk soldatermæssigt Styre. 2) Det er ikke i Overensstemmelse med Grundloven, naar Kronen i den forhaandenværende Situation forholder sig passiv. Kongen har efter Grundloven en Pligt til at *søge* et Ministerium dannet. Skulde der bestaa en objektiv Umulighed herfor, er Kongen naturligvis ansvarsfri, men Forsøget maa gøres, det maa konstateres, om der foreligger en Mulighed eller ej. For Kongedømmet kunde det betyde en Fare, dersom der intet skete. Det tyske Styre vilde kunne henvise til Kronens Passivitet, og dette vilde kunne medføre, at det tyske Styre satte sig fast. — I Slutningen af Brevet havde Højesteretspræsidenten henstillet, at Kronprinsen søgte Forbindelse med Statsministeren, da han havde forstaaet, at sidstnævnte tøvede med at tage et Initiativ. Højesteretspræsidenten meddelte, at han overfor Justitsminister Thune Jacobsen havde fremholdt, at ogsaa de afgaaede Ministre havde en Pligt til overfor Kongemagten at fremføre deres Opfattelse af den foreliggende Situation. — Højesteretspræsidenten spurgte, om det Initiativ, han havde taget overfor Kronprinsen, var kommet for sent. Jeg svarede, at det var det forsaavidt ikke, som der endnu ikke var givet nogen Meddelelse til Tyskerne. Jeg gjorde ham bekendt med, at jeg havde anmodet Kammerherre Bardenfleth om at forelægge Kongen Spørgsmaalet om Afgivelse af et Svar til Tyskerne paa det foreliggende Grundlag.

Det omtalte Brev gengives som Bilag 4 efter Afskrift, modtaget fra Kabinetssekretæren.

Torsdag den 16. September Kl. 12, Samtale med Kammerherre Bardenfleth i Udenrigsministeriet. Vi drøftede Højesteretspræsidentens Henvendelse til Kronprinsen og var enige om, at det, ikke mindst efter at Højesteretspræsidenten nu havde fremholdt Kronens Ansvar og Pligt til ikke at forholde sig passiv, vilde være det rigtigste, om Kongen tilkaldte de fem Rigsdagsrepræsentanter, med hvem der havde været forhandlet. Inden disse Repræsentanter blev tilkaldt, mente vi, at det vilde være det formelt mest korrekte, at Kongen tilkaldte Statsminister Scavenius, selvom man paa Forhaand var klar over, at denne ikke kunde gøre andet end henvise til Politikerne.

Fredag den 17. September udarbejdede jeg Udkast til Svar til Dr. Best (Bilag 5), idet jeg i Realiteten var klar over, efter hvilken Linie dette Svar burde affattes. Brev modtoges fra Kabinetssekretæren (Bilag 6) om, at Kongen samme Formiddag havde modtaget først Statsministeren og dernæst Repræsentanter for de samarbejdende Partier paa Rigsdagen, og at Kongen derefter havde udtalt, at Hans Majestæt kun ønskede at handle i Forstaaelse med Rigsdagen.

Samme Dag Kl. ca. 18 talte jeg med Dr. Munch, der tilbød at prøve paa at finde en Formulering af Svaret. Jeg fortalte Dr. Munch om mit Udkast til Svar og sendte ham dette, for at vi senere kunde drøfte det nærmere.

Lørdag den 18. September Kl. 16.45 henvendte Dr. Popp-Madsen sig til mig i Udenrigsministeriet. Han kom for at sige, at Direktør Boldsen og den Kreds, der samlede sig omkring ham, var interesseret i, at der blev dannet en Regering. Boldsen havde spurgt om, overfor hvem han skulde sætte ind, om det vilde være rigtigt, han søgte Statsminister Scavenius. Jeg svarede, at Statsministeren næppe kunde tage noget Initiativ efter en Henvendelse fra Boldsen, men at denne jo kunde søge Forbindelse enten med Erhversorganisationerne eller med fremtrædende Erhvervsdrivende, der tillige var Medlemmer af Rigsdagen. — Popp-Madsen oplyste dernæst, at der, efter de Oplysninger han havde modtaget fra sine S.S.-Forbindelser, var Grund til at formode, at man fra tysk Side i givet Fald kunde tænke sig at udøve Pression paa Kongen for at faa ham til at danne en Regering.

Samme Dag Kl. 17.45 søgte Højesteretspræsidenten mig i Udenrigsministeriet. Han var interesseret i at erfare, om Statsministeren og Partirepræsentanterne var blevet gjort bekendt med Synspunkterne i hans Brev til Kronprinsen. Jeg svarede, at Statsministeren af mig var blevet orienteret desangaaende, men at jeg ikke vidste, om Kongen havde refereret hans Betragtninger for Partirepræsentanterne. Dette

maatte Kabinetssekretæren kunne oplyse. Højesteretspræsidenten var urolig for, hvad der herefter skulde ske. Han interesserede sig meget for, om Politikerne var bekendt med Meddelelserne om Mulighederne for at opnaa visse Garantier fra tysk Side i Tilfælde af Regeringsdannelse. Jeg svarede, at dette var Tilfældet.

Søndag den 19. September Kl. 9.45 telefonerede Landsretssagfører Reitzel-Nielsen til mig. Han omtalte, at Højesteretspræsidenten hævdede, at det tilbagetraadte Ministerium havde en Pligt til at træde sammen for at drøfte Situationen. Thune Jacobsen vilde være rede til at tale med Kanstein for at udvirke Tilladelse til et Ministermøde. Jeg henviste til Statsministeren og sagde, at jeg naturligvis intet kunde gøre med Hensyn til at sammenkalde til Ministermøde uden en Ordre fra ham, og at jeg ikke kunde tage noget Initiativ i denne Henseende.

Samme Dag Kl. 14, Samtale med Dr. Munch i dennes Hjem. Vi drøftede Formuleringen af Svaret til Tyskerne og enedes om en Ordlyd (Bilag 7).

Mandag den 20. September Kl. 10.45, Samtale i Udenrigsministeriet med Folketingsmand Buhl, der iøvrigt kom i Anledning af Arrestationerne. Vi drøftede Udkastet til Svaret til Tyskerne. Paa to Punkter ønskede Buhl mindre Ændringer. I Stedet for at sige, at det var »vanskeligt at fremsætte Forslag«, vilde Buhl foretrække: »mener man ikke at kunne fremsætte Forslag«. I Stedet for at sige: »Forudsat at Foranstaltninger af mere eller mindre lignende Karakter som de nuværende opretholdes....«, vilde Buhl hellere sige: »Opretholdes Foranstaltninger af mere eller mindre lignende Karakter....«. Udkastet renskreves med disse to Rettelser (Bilag 8).

Samme Dag Kl. 17, Samtale med Departementschef Koch, der søgte mig for at sige, at han havde talt med Kjærbøl og Laurits Hansen. Koch mente, at Kjærbøl indsaa Umuligheden af at danne en Regering, men havde paa Fornemmelsen, at Laurits Hansen var stemt for dette eller i hvert Fald ønskede at vide, hvad Alternativet var. Jeg bemærkede, at dersom Repræsentanter for Fagbevægelsen kom og meddelte, at de ikke var enige med Buhl i hans Standpunkt, vilde jeg føle mig forpligtet til at søge Afgivelsen af Svaret til Tyskerne udsat, for at en mere dybtgaaende Prøvelse kunde finde Sted. Paa det foreliggende Grundlag kunde jeg imidlertid ikke tage noget Initiativ.

Tirsdag den 21. September om Formiddagen telefonerede Departementschef Koch og meddelte ex tuto, at der ikke kunde ageres paa Grundlag af hans Henvendelse den foregaaende Dag.

Samme Dag Kl. 15, Møde med Departementscheferne. Jeg redegjorde for, hvorledes Sagen havde udviklet sig, siden Statsministeren og Partirepræsentanterne var blevet kaldt til Kongen Fredag den 17. September. Oplæste Kabinetssekretærens Brev af 17. September, Udkastet til Svar til Tyskerne samt det Brev, jeg samme Dag vilde sende Folketingsmand Buhl. Fremhævede, at det var Tanken, at Svaret skulde afgives mundtligt, dog saaledes at der efterlodes en formløs Optegnelse af Ordlyden. Omtalte, at Udkastet til Svar vilde blive forelagt for Kongen. Der var paa Mødet Stemning for, at det indstilledes til Kongen positivt at bifalde, at man nu tilstræbte en Ordning, hvorefter Regeringsfunktionerne føres videre af Administrationscheferne. Der var nogen Betænkelighed ved i Svaret at sige, at Administrationscheferne vilde kunne paaregne fuld Støtte fra politiske Kredse. Jeg lovede mundtligt at forklare Tyskerne, at der tænkes paa moralsk Støtte. Endelig var man ivrig for, at det overfor Tyskerne blev fremhævet, at det var en Forudsætning for en Fortsættelse af den nuværende Ordning, at Departementscheferne *frit* ligesom hidtil i Tiden fra den 29. August, altsaa uden tysk Indblanding, kunde føre Forretningerne videre. Nogle ønskede dette fremhævet skriftligt i Svaret, men Ønsket herom frafaldtes. Aftalen blev, at dette Synspunkt skulde fremføres mundtligt overfor Tyskerne.

Efter Mødet afsendtes Brev til Kabinetssekretæren (Bilag 9) med Forespørgsel om, hvorvidt Kongen kunde bifalde den i Udkastet angivne Ordning, samt til Folketingsmand Buhl (Bilag 10) med Anmodning om Bekræftelse paa, at de samarbejdende Partier paa Rigsdagen ønskede Svaret afgivet i Overensstemmelse med Udkastet.

Onsdag den 22. September Kl. 14.45, Samtale i Udenrigsministeriet med Folketingsmand Buhl, der kom for at besvare mit Brev og meddele mig Resultatet af Drøftelserne mellem Politikerne. Om Forløbet af denne Samtale skrev jeg en Notits (Bilag 11), der den 23. September af Buhl forsynedes med Paategningen »Godkendes, 23. 9. 43, V. Buhl«.

Samme Dag modtoges Brev fra Kabinetssekretæren (Bilag 12), hvori meddeltes, at Kongen havde paalagt Kabinetssekretæren at svare, at den af mig stillede Forespørgsel »vil kunne besvares bekræftende«.

Samme Dag Kl. 23 telefonerede Justitsminister Thune Jacobsen for at meddele, at han havde modtaget en Henvendelse fra Højesteretspræsidenten, der hævdede, at Kongen, uanset at Rigsdagen ikke vilde medvirke, havde en Pligt til at søge en Regering dannet. Jeg henviste Justitsministeren til Statsministeren og gjorde ham bekendt med, at jeg havde aftalt at komme til Dr. Best den næste Dag, Torsdag den 23. September Kl. 12.30.

Torsdag den 23. September tilskrev Højesteretspræsidenten Kongen et Brev, der gengives som Bilag 13 efter Afskrift, modtaget fra Kabinetssekretæren. Dette Brev kunde ikke bevirke nogen Ændring i Aftalen for den næste Dag.

8. *Samtale med Dr. Best Torsdag den 23. September 1943 Kl. 12.30.*

Samtalen indledtes med en Bemærkning fra min Side om, at det jo var temmelig længe siden, Dr. Best havde hørt fra mig, men at Mellemtiden var blevet benyttet til indgaaende Undersøgelser og Overvejelser, og at jeg nu kom med gode Nyheder, selvom det ikke var et Forslag om Dannelse af en Regering. Jeg udtalte mig dernæst nøje i Overensstemmelse med det vedtagne Udkast til Svar. Med Hensyn til Enkeltheder i dette gjorde jeg følgende Bemærkninger:

1. De Foranstaltninger, der tales om i Stykke 2, er f. Eks. Mødeforbudet, den skærpede Pressecensur og den tyske Radiokontrol.

2. Naar der i 3. Stykke tales om, at Statsforvaltningen kan føres videre paa en baade for Befolkningen og for Besættelsesmagten »befriedigende« Maade, skulde dette Udtryk dække det danske »betryggende«. Jeg forklarede Betydningen heraf, da de to Ord ikke er helt kongruente.

3. I Slutningen af Stykke 3 siges, at Administrationscheferne vil kunne paaregne fuld Støtte fra politiske Kredse. Hermed tænkes paa moralsk Støtte, derimod ikke paa Indledelse af et Samarbejde mellem Administrationen og Politikerne.

4. En Forudsætning for, at Administrationscheferne kan føre Statsforvaltningen videre saaledes som angivet i Manuskriptet, maa det være, at de stadig væk kan administrere frit uden tysk Kontrol (»Überprüfung«) ligesom hidtil siden den 29. August.

Fremhævede, at man fra Domstolenes Side havde stillet sig særdeles forstaaende med Hensyn til Administrationschefernes Lovgivningsfunktion, et Punkt der var af største Vigtighed, for at der overhovedet kunde foreslaas en Ordning. Bestræbte mig for at fremstille det danske Tilbud som noget, der burde kunne tilfredsstille Tyskerne. Jeg overgav Dr. Best den tyske Tekst (Bilag 14) til Ordlyden af Svaret.

Efter at have paahørt min Udvikling spurgte Dr. Best, om det var ganske umuligt at danne en Regering. Svarede, at det paa det foreliggende Grundlag var umuligt. Hvad mener De med foreliggende Grundlag, spurgte Dr. Best, er det Undtagelsestilstanden, De tænker paa? Svarede, at det ikke var Undtagelsestilstanden, men at jeg tænkte paa de Antydninger, Dr. Best havde givet af de to Alternativer: enten dansk Regering eller tysk Krigsforvaltning. Dr. Best havde skitseret disse to Alternativer, men der var jo ikke blevet forelagt os noget egentlig tysk Forslag. Det var dette Forhold, jeg tænkte paa med Udtrykket foreliggende Grundlag.

Dr. Best fandt for sit Vedkommende, at det danske Tilbud, der jo ikke havde noget at gøre med de af ham skitserede Alternativer, men som jo var noget helt tredie, var antageligt, blot var han bange for, at man i Berlin vilde opfatte det som Udtryk for Trods og Modvilje. Jeg bemærkede hertil, at det tværtimod var et Udtryk for god Vilje fra dansk Side, og tilføjede, at det vel var et Spørgsmaal, om det ikke var en Fordel for Tyskland i den givne Situation, at der ikke her i Landet fandtes en egentlig Regering. Dr. Best indrømmede, at Tilbudet for Administra-

tionens og Domstolenes Vedkommende var Udtryk for god Vilje, men hvorledes skulde man efter Tilbudet bedømme Rigsdagens Stilling? Han indrømmede endvidere, at det maaske kunde være bekvemt for Tyskland, at der ikke fandtes nogen Regering. Med Hensyn til Rigsdagens Stilling bemærkede jeg, at man ikke kunde se bort fra den uhyre vanskelige Situation, Politikerne efter det passerede befandt sig i. Det var virkelig, saaledes som Tingene laa, ganske overordentlig vanskeligt for Politikerne at tage et andet Standpunkt end sket. Dr. Best erkendte disse Vanskeligheder.

Herefter rejste Dr. Best Spørgsmaalet om, hvorledes der skulde forholdes med Hensyn til nødvendige Foranstaltninger, hvis Iværksættelse maatte ligge udover den Kompetence, Administrationscheferne efter det danske Tilbud vilde faa. Det kunde f. Eks. tænkes, at der maatte træffes særlige Forholdsregler i Forbindelse med en truende Invasion, saasom Evakuering eller lignende. Hvis saadanne Forholdsreglers Gennemførelse ikke laa indenfor Administrationschefernes Kompetence, hvad saa? I saa Fald maatte, svarede jeg, de tyske Myndigheder selv tage Affære og udstede den fornødne Anordning. General von Hanneken havde jo allerede siden den 29. August selvstændig udstedt forskellige Forordninger, som vi maatte bøje os for.

Dr. Best kom derefter ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt den øverste tyske Chef her i Landet skulde være en civil eller en militær Embedsmand, med andre Ord om det skulde være General von Hanneken eller ham selv. Jeg svarede, at dette jo var et Spørgsmaal, som vi fra dansk Side ikke vel kunde blande os i. Da Dr. Best insisterede paa at høre min Mening om, hvad der vilde være mest hensigtsmæssigt, bemærkede jeg, at de Kredse her i Landet, der i den forløbne Tid havde lært ham at kende, utvivlsomt helst saa, at det blev ham selv, der fik den øverste Myndighed, men at Befolkningen i Almindelighed sikkert vilde finde det mere forstaaeligt, dersom det blev Generalen. Det var nu engang begyndt med, at Generalen havde faaet tillagt den udøvende Magt under Undtagelsestilstanden, og Folk havde vistnok i Almindelighed lettere ved at affinde sig med Befalinger fra Militærets Side end med Ordrer fra civile Myndigheder. En civil Øverstbefalende vilde let blive opfattet som en Rigskommissær, selvom det ikke var tilsigtet, at Danmark skulde være et Rigskommissariat. (Dr. Best havde tidligere under Samtalen gjort en Bemærkning om, at han, saafremt Valget faldt paa ham, netop ikke ønskede at være Rigskommissær).

Samtalen førtes derefter hen paa Spørgsmaalet om Undtagelsestilstandens Karakter og Spørgsmaalet om, hvorledes Situationen vilde være i det Øjeblik, Undtagelsestilstanden blev ophævet. Dr. Best holdt paa, at det ikke var Meningen med Undtagelsestilstanden, at Kongen helt var berøvet den udøvende Magt. F. Eks. var der efter hans Mening intet til Hinder for, at Kongen under Undtagelsestilstanden vilde kunne udnævne Ministre og Embedsmænd. Dette var nemlig ikke et Omraade, som berørte Generalens Interessesfære. Meningen med Undtagelsestilstanden var i Virkeligheden, at Generalen kun overtog Magten her i Landet — herunder baade den lovgivende, den udøvende og den dømmende Magt — i det Omfang, det var nødvendigt for Varetagelsen af Værnemagtens Interesser, saaledes at alle danske Myndigheder derudover skulde forblive i Besiddelse af deres Beføjelser. Jeg bemærkede hertil, at der jo i saa Fald blev en Konkurrence mellem Kongen og Generalen om den udøvende Magt. For Kongen maatte det formentlig være en uholdbar Situation at være i Besiddelse af nogle Beføjelser og være afskaaret fra andre. Jeg henviste til Generalens Brev til Statsministeren af 29. August, hvori det klart siges, at den udøvende Magt som Følge af Undtagelsestilstandens Erklæring er overgaaet paa den tyske Værnemagt, og hvori endvidere udtales, at Generalen har gjort Hans Majestæt Kongen bekendt med Undtagelsestilstandens Erklæring, med andre Ord har notificeret for Kongen, at den udøvende Magt er frataget Hans Majestæt.

Hvorledes vilde Kongens Stilling blive ved Undtagelsestilstandens Ophævelse, spurgte jeg Dr. Best. Han svarede, at naar Undtagelsestilstanden ophæves, bliver Kongens og forsaavidt ogsaa Rigsdagens Stilling den samme, som den var før den 29. August. Kongen og Rigsdagen vil altsaa have deres normale Beføjelser og vil i og for sig selv kunne bestemme, om de vil udøve disse. Ved at stille sig paa det Standpunkt, at der ikke udnævnes nogen Regering, giver Kongen og Rigsdagen

selv Afkald paa at fungere. For Rigsdagen vilde det ikke have noget Formaal at træde sammen, naar der ikke findes nogen Regering. Med Hensyn til Kongens Stilling udtalte Dr. Best, at der f. Eks. intet vilde være til Hinder for, at Hans Majestæt modtog Gesandter. Jeg spurgte, om ikke Rigsdagens Møder ramtes af Mødeforbudet, hvortil Dr. Best svarede, at en Dispensation sikkert var mulig, men at det som sagt ikke havde noget Formaal, at Rigsdagen traadte sammen. Skete dette, vilde Rigsdagen sandsynligvis vedtage en Protest, og dette kunde jo kun være uheldigt.

Mit Hovedindtryk af Samtalen var, at Dr. Best for sit eget personlige Vedkommende var forholdsvis tilfreds med det fremkomne Tilbud, at han forstod Vanskelighederne ved at danne en Regering, og at han i Berlin vilde virke for, at Tilbudet blev akcepteret. Han gjorde dog en Bemærkning om, at man naturligvis aldrig kunde vide, hvorledes den tyske Regering vilde stille sig.

9. *Samtale med General von Hanneken Torsdag den 23. September 1943 Kl. 18.15.*

Udtalte mig i Overensstemmelse med Manuskriptet og overrakte Generalen en Kopi af dette.

Generalen kom ligesom Dr. Best ind paa Spørgsmaalet om, hvorledes der skulde forholdes, saafremt det blev nødvendigt af Hensyn til Værnemagten, at der blev truffet Foranstaltninger, hvis Iværksættelse laa uden for den Kompetence, Administrationscheferne havde. Svarede, at i saa Fald maatte den fornødne Anordning udstedes fra tysk Side. Generalen spurgte, om man fra dansk Side var indforstaaet med, at saadanne Anordninger efter Undtagelsestilstandens Ophævelse i givet Fald blev udstedt af Dr. Best som Rigsbefuldmægtiget. Svarede, at vi jo ikke vidste, om den Øverstbefalende blev en civil eller en militær Embedsmand. Saafremt det blev den Rigsbefuldmægtigede, maatte vi naturligvis bøje os for de Anordninger, han udstedte. Paa Foranledning af Generalen bemærkede jeg, at Befolkningen i Almindelighed maaske nok vilde have lettest ved at forstaa, om det var Generalen, der havde Beføjelsen til at udstede de for Værnemagtens Interesser nødvendige Anordninger, som maatte ligge uden for Administrationschefernes Kompetence.

10. *Udviklingen efter 23. September 1943.*

I Dagene umiddelbart efter den 23. September afventedes under en vis Spænding den tyske Regerings Reaktion paa det danske Svar, men Tiden gik, uden at der i saa Henseende skete noget. Man blev efterhaanden klar over, at den tyske Regering sandsynligvis foreløbig ikke vilde kræve nogen Ændring med Hensyn til Statsforvaltningen i Danmark, men forholde sig afventende og se, om Ordningen vilde vise sig holdbar i Praksis. Mandag den 4. Oktober erklærede saaledes Dr. Best under en Samtale med undertegnede i Dagmarhus, at han ikke ventede nogen Reaktion fra Berlin. Dr. Best havde indberettet til sin Regering, hvorledes Tilstanden var, og hvorledes alt kunde føres videre, selv uden at der blev dannet en Regering. Han havde ikke udbedt sig Instruktioner og ansaa det ikke for sandsynligt, at den tyske Regering vilde reagere.

Tirsdag den 5. Oktober talte Gesandt Barandon i Udenrigsministeriet med undertegnede om de danske Gesandtskaber i Udlandet og de fremmede Gesandtskaber i København. Han erklærede, at Tendensen fra tysk Side med Hensyn til Diplomaterne, baade vore i Udlandet og de fremmede her, kunde udtrykkes med »quieta non movere«.

Den 7. Oktober afsendtes til de danske Gesandtskaber i Udlandet et Cirkulære-Telegram (Bilag 15), hvori meddeltes nærmere Oplysning om, hvad Departementschefstyret gik ud paa. Det tilføjedes i Telegrammet, at Kongen og Politikerne havde godkendt Departementschefstyret.

I den herværende Presse blev der den 7. Oktober offentliggjort officiøse tyske Udtalelser om, at Dr. Bests Funktioner atter var traadt i Kraft i fuldt Omfang, og at man efter tysk Bedømmelse kunde karakterisere Forholdene i Danmark som i det væsentlige »normaliserede«.

Under en Samtale Lørdag den 9. Oktober bekræftede Dr. Best sin tidligere Udtalelse om, at han ikke ventede nogen Reaktion fra Berlin paa den danske Meddelelse af 23. September. Han mente, at man i Berlin havde affundet sig med den gældende Ordning, og han tilføjede, at dette i Praksis havde bekræftet sig derved, at Myndighederne i Berlin korresponderede med ham om de Sager, om hvilke han siden den 29. August havde forhandlet med Udenrigsministeriet.

Alt dette bestyrkede den Opfattelse, at man fra tysk Side indtil videre vilde akkviescere ved den foreliggende Situation, selvom Interessen i, at der blev dannet en dansk Regering, i og for sig var usvækket.

Under Samtalen Lørdag den 9. Oktober fremkom Dr. Best da ogsaa med nogle Bemærkninger om det beklagelige i, at der ikke havde kunnet dannes en dansk Regering. Han beklagede, at de Kræfter, der fra dansk Side havde været virksomme for, at en Regering ikke blev dannet, havde ledet Udviklingen paa en saadan Maade, at det for ham havde været umuligt at tage et Initiativ for at faa en Regering dannet. Han sigtede hermed til, at der i engelsk Radio og udenlandsk Presse var fremkommet Meddelelser om, at han skulde have »tigget og bedt« om, at der maatte blive dannet en Regering, og paa enhver Maade været virksom herfor, Meddelelser, som utvivlsomt maatte have deres Oprindelse i de Kredse, der her havde holdt igen. Efter at den udenlandske Propaganda havde anslaaet disse Toner, havde Dr. Best naturligvis maattet ligge stille i Sagen og forholde sig afventende.

Dr. Best gav Udtryk for en vis Bitterhed, der rettede sig mod Kongen og mod Rigsdagen, hvilke to Statsmagter efter hans Formening, »for at sige det rent ud, havde strejket«.

Dr. Best sagde ikke, at Tilstedeværelse af en dansk Regering vilde kunne have hindret Jødeaktionen, men han antydede stærkt, at den Omstændighed, at der ikke fandtes nogen Regering, i høj Grad havde gjort Forholdet lettere for de Kræfter, der fra tysk Side ønskede Aktionen gennemført. Naar der tidligere havde været Tale om Foranstaltninger overfor Jøderne, havde Best kunnet afparere Tilløb hertil under Henvisning til, at en Jødeaktion vilde have til Følge, at den danske Regering gik af. Havde der nu siddet en Regering, var det vel ikke udelukket, at Best endnu en Gang kunde have bremset under Henvisning til, at ellers gik Ministeriet i Stykker. Men denne Mulighed for at bremse havde han altsaa desværre ikke haft.

Under senere Samtaler i Løbet af Oktober 1943 kom Dr. Best paany tilbage til Spørgsmaalet om Regeringsdannelse og udtalte, at man fra tysk Side til enhver Tid vilde være rede til at forhandle herom, dersom det ønskedes fra dansk Side. Han understregede, at der over for Danmark intet var foretaget, som kunde præjudicere Retableringen af Danmarks fuldstændige Suverænitet efter Krigen. Hvad angaar Aktionen mod Jøderne, fremhævede Best som noget efter hans Mening værdifuldt, at man fra tysk Side havde indskrænket sig til en faktisk Handling (Arrestation og Deportering) og altsaa afholdt sig fra at søge gennemført en retslig Ordning med Hensyn til Jødernes Behandling her i Landet.

Som Bilag 16 vedlægges Udenrigsministeriets Cirkularnote til de herværende fremmede Missionschefer af 14. Oktober 1943.

Det vil af foranstaaende ses, at jeg under hele den Periode, Forhandlingerne stod paa, holdt mig i nær Kontakt dels med Kongens Kabinetssekretær, dels med Statsminister Buhl. Det vil endvidere ses, at det ikke — som hævdet fra en vis Side — var Politikerne, der gav mig en skriftlig Formulering af Svaret til Tyskerne, men omvendt mig, der udarbejdede og forelagde Politikerne et for dem acceptabelt Udkast dertil. Under de Forhandlinger, det faldt i min Lod at føre i September 1943, bestræbte jeg mig for som Embedsmand at formidle Meningsudvekslingen mellem de danske og de tyske Instanser paa bedst mulig Maade. Sagen var ikke saa enkel, at det i Formen blot drejede sig om at svare Ja eller Nej til Spørgsmaalet om dansk Regeringsdannelse. Var dette Spørgsmaal paa et tidligt Tidspunkt af Forhandlingerne blevet besvaret blot med et Nej, er det sandsynligt, at vi havde faaet tysk Administration her i Landet. Opgaven var netop at finde den rigtige Form for Svaret og det rigtige Tidspunkt for dets Afgivelse. Jeg følte i denne Henseende Vægten af et stort Ansvar hvilende paa mig og maatte i den for Landet saa

dybt alvorlige Situation føle det som en Pligt under de interne Forhandlinger at søge Sagen belyst fra alle Sider. Det kunde efter min Mening ikke forsvares, at vi drev ind i en uvis Tilstand uden at have søgt nøje at gøre os klart, hvad Konsekvenserne af vort Svar vilde kunne blive, og uden at Sagen havde været drøftet mellem alle kompetente Instanser. Nu bagefter, da det hele er overstaaet og overstaaet paa en for Land og Folk efter Omstændighederne usandsynlig lykkelig Maade, er det tilgiveligt, om det for mange stiller sig som noget selvfølgeligt, der ikke er Diskussion værd, at der dengang blot skulde have været svaret Nej, men det maa ikke glemmes, at Situationen i September 1943 frembød Problemer, som ikke uden videre kunde løses ved Hjælp af en primitiv Formel. Det gjaldt dog om for den, der stod med det direkte Ansvar, at manipulere paa en saadan Maade, at vi saavidt muligt undgik det andet Alternativ, hvormed der var truet: tysk Administration og alle deraf flydende Konsekvenser. »Departementschefsordningen« var ikke et Færdigprodukt, der stod til Raadighed den 29. August. Det var noget, man først i Løbet af første Halvdel af September fandt frem til efter indgaaende Overvejelser og efter Overvindelse af store Betænkeligheder. Takket være den Mulighed, der saaledes frembød sig for et »Administrationsstyre«, opnaaedes, at man kunde svare Nej til Tyskernes Ønske om en Regering *uden* at fremkalde Virkeliggørelsen af det andet Alternativ.

København i August 1945.

Nils Svenningsen.

Bilag 1.

FINANSMINISTERIET.

København, den 11. September 1943.

L. 4826/43.

Til samtlige Ministerier og Styrelser.

A. Vedrørende Fremgangsmaaden ved Udnævnelser af Statstjenestemænd maa indtil videre følgende iagttages:

I. Stillinger, som ifølge Tjenestemandslovens Regler forudsætter kgl. Udnævnelse, besættes indtil videre i Tilfælde af Ledighed ved Konstitution efter den ved Embedsledighed sædvanlige Behandling (eventuelt Opslag).

Under Konstitutionen oppebærer den paagældende den fulde Løning for vedkommende Stilling med Pensionsfradrag, som om han var udnævnt i Stillingen. Tilsvarende gælder for særlige Ydelser.

Ved senere fast Ansættelse vil der blive søgt tilvejebragt fornøden Hjemmel for, at han i Henseende til Lønning og Pension bliver stillet, som om han var udnævnt fra Konstitutionstidspunktet.

II. Stillinger, som efter Tjenestemandslovens Regler forudsætter Ansættelse af paagældende Minister, vil kunne besættes paa Ministeriets Vegne af Departementschef (Generaldirektør). Saafremt Stillingen er ledig som Følge af en af de under I nævnte Konstitutioner, maa Stillingen kun besættes ved Konstitution efter de under I nævnte Regler, indtil den ved egentlig Ledighed i Gruppen kan besættes paa normal Maade. Denne sidste Besættelse finder da Sted med tilbagevirkende Kraft fra Konstitutionsdagen at regne.

III. Med Hensyn til de Stillinger, der ifølge Tjenestemandslovens Regler besættes af paagældende Styrelses Chef, forholdes overensstemmende med hidtil gældende Regler.

B. Ved Afskedigelse af Statstjenestemænd maa indtil videre følgende Regler iagttages:

I. Statstjenestemænd med kgl. Udnævnelse, som paa Grund af Svagelighed har indgivet Ansøgning om Afsked eller har naaet den for deres Tjenestestilling gældende Aldersgrænse, maa efter Bestemmelse af paagældende Departementschef (Generaldirektør) fratræde deres Stilling mod at oppebære en Ydelse, svarende til Pension med Tillæg efter Tjenestemandslovens Regler.

Tilsvarende gælder Tjenestemænd, som uden at have indgivet Ansøgning om Afsked maa afskediges paa Grund af Svagelighed m. v.

II. De ovenfor under A. II. og III. omhandlede Statstjenestemænd vil kunne afskediges paa sædvanlig Maade med Pension efter Tjenestemandslovens Regler. —

Spørgsmaalet om Ansættelse og Afskedigelse af Statstjenestemænd skal i Overensstemmelse med hidtidig Praksis forelægges Finansministeriet. Dette gælder ogsaa Spørgsmaal om Afskedigelse efter Tjenestemandslovens §§ 60 og 61.

Der vedlægges Formularer til Skrivelser angaaende Ansættelse og Fratræden af de under henholdsvis A. I og B. I omhandlede Tjenestemænd.

P. M. V.

sign. **Dige.**

Ulrik Andersen.

Underbilag 1.

Bilag 1. (Formular til Skrivelse angaaende Konstitution).

Efter at de til Embedet som ..... indkomne Ansøgninger har været underkastet den administrative Behandling, konstituerer man Dem herved i nævnte Embede med senere Indstilling til Udnævnelse for Øje.

Med Hensyn til Lønning, Uniform, særlige Ydelser etc. betragtes De som udnævnt i Stillingen.

Bekendtgørelse i Statstidende bør ske saaledes:

N. N. er fra ..... konstitueret som .....

Underbilag 2.

Bilag 2. (Formular til Skrivelse angaaende Fratræden).

I Henhold til Deres derom indgivne Ansøgning har ..... bevilget, at De fratræder Deres Tjenestestilling som ..... med Udgangen af ..... Maaned ....., saaledes at der fra ..... at regne tillægges Dem en Ydelse svarende til Pension med Tillæg efter Tjenestemandslovens Regler.

Bekendtgørelse i Statstidende bør ske saaledes:

Efter derom indgiven Ansøgning er N. N. den ..... fratraadt Stillingen som ..... paa Grund af

Alder

Svagelighed

Justitsministeriets Exposé af 18. September 1943.

1. Saafremt den nuværende midlertidige Ordning forlænges, saaledes at Administrationscheferne — idet der ikke dannes nogen Regering — hver inden for sit Administrationsomraade udøver den øverste administrative Beføjelse, er der efter de stedfundne Forhandlinger Enighed mellem Administrationscheferne og Repræsentanter for Domstolene om, at der i begrænset Omfang af Administrationscheferne kan gives Regler af Lovgivningsindhold, naar følgende Forudsætninger i det enkelte Tilfælde er opfyldt:

a) Loven skal være nødvendig af Hensyn til Samfundslivets uforstyrrede Fortsættelse og Opretholdelse af Ro og Orden.

b) Loven maa ikke stride mod dansk Retsbevidsthed.

Med Hensyn til det første Krav bemærkes, at det lettest kan opfyldes, naar det drejer sig om Forlængelse af tidsbegrænsede Love, hvis Gyldighedstid udløber; men Nødvendigheden af ny Lovgivning i Tilslutning til gældende dansk Ret kan ikke udelukkes.

Saadanne Love kaldes Lovanordninger.

2. Det vil være hensigtsmæssigt, at tidsbegrænsede Love, hvis Gyldighed udløber, forlænges paa bestemt Tid, saa vidt muligt i nøje Tilknytning til den paa vedkommende Omraade hidtil gældende Praksis, og ikke indtil videre. Andre Lovanordninger gives normalt uden Tidsbegrænsning. Det vil ofte være naturligt at betegne Lovanordninger som midlertidige.

3. Love, der ikke er tidsbegrænsede, men blot indeholder Paabud om, at Loven skal forelægges Rigsdagen til Revision i dennes ordentlige Samling 1943—44, løber videre af sig selv, uden at Lovanordning er nødvendig.

4. Da Lovanordninger skal høre til Undtagelserne og kan gribe ind paa andre Administrationsomraader, og da ensartet Fremgangsmaade er stærkt paakrævet, bør Lovanordninger før deres Udfærdigelse i Udkast sendes til de øvrige Administrationschefer. Saafremt en Lovanordning har finansielle Konsekvenser, bør der forhandles med Finansministeriet, idet alle fornødne Oplysninger om Lovanordningens finansielle Betydning maa forelægges for Finansministeriet.

I hvilket Omfang Lovanordninger forinden deres Udstedelse bør forevises de tyske Myndigheder, maa afgøres konkret i Overensstemmelse med hidtidig Praksis.

Underbilag.

UDKAST.

I. Lovanordning om Forlængelse af Gyldigheden af Lov Nr. .... om ....

Da Lov Nr. .... udløber den .... 1943, og da det maa anses for nødvendigt, at Loven forlænges, bestemmer ....ministeriet herved følgende:

Gyldigheden af Lov Nr. ..... forlænges indtil Udgangen af ..... Maaned 1944.

Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.

..... *ministeriet, den*

Navn.
Departementschef (Generaldirektør).

Paraf.

II. Finanslovanordning for Finansaaret 1. April 1944 til 31. Marts 1945.

Da det maa anses for nødvendigt, at der tilvejebringes Hjemmel for Opkrævning af Statens Indtægter og Afholdelse af dens Udgifter, fastsætter Finansministeriet herved følgende:

.....

III. Lovanordning om Normering af Tjenestemandsstillinger m. v. for Finansaaret 1944—45.

Da det maa anses for nødvendigt, at der træffes Bestemmelser om Normering af Tjenestemandsstillinger m. v. for Finansaaret 1944—45, bestemmer Finansministeriet herved følgende:

.....

IV. Lovanordning om Ændring i Borgerlig Straffelov af 15. April 1930.

Da det af Hensyn til den offentlige Ro og Orden maa anses for nødvendigt at ændre visse af Straffelovens Regler, bestemmer Justitsministeriet herved følgende:

.....

V. Lovanordning om visse Ægtevielser.

Da Ægteskaber, der her i Landet indgaas for tyske militære Embedsmænd, ikke er gyldige efter dansk Ret, og da det maa anses for nødvendigt, at der tillægges saadanne Ægteskaber Retsgyldighed, bestemmer Justitsministeriet herved følgende:

.....

VI. Anordning om Ændring i kgl. Anordning Nr. .... angaaende Forvaringsanstalten for Psykopater i Herstedvester.

Da det maa anses for nødvendigt at ændre visse Bestemmelser i kgl. Anordning Nr. .... angaaende Forvaringsanstalten for Psykopater i Herstedvester, bestemmer Justitsministeriet herved følgende:

.....

Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.

Justitsministeriet, den .....

Navn.
Departementschef.

Paraf.

Bilag 3.

København den 15. September 1943.

Kære Bardenfleth.

Under Henvisning til vor Telefonsamtale tillader jeg mig hoslagt at sende Dem Referat af Mødet i Udenrigsministeriet den 13. ds.

Fra Politikernes Side er det gennem forhenværende Statsminister, Folketingsmand Buhl, meddelt mig, at man ønsker, at Svaret til de tyske Myndigheder kommer til at gaa ud paa, at der efter det, som er passeret den 28. August og derefter, ikke skønnes at være noget Grundlag for Dannelse af en dansk Regering. I Forbindelse med Afgivelsen af dette Svar skulde det være Udenrigsministeriets Opgave at søge at gøre de tyske Myndigheder forstaaeligt, at det i Virkeligheden for begge Parter vilde være det under Omstændighederne bedste, dersom den nuværende Ordning kunde fortsættes uden Indblanding fra tysk Side i Administrationen. Man skulde gøre Tyskerne bekendt med, at Statsmaskineriet kan fungere videre, idet Departementscheferne i den givne Situation vil kunne foretage Konstitutioner af Tjenestemænd og under visse Forudsætninger ogsaa vil kunne udstede Lovanordninger, nemlig paa Betingelse af for det første, at der foreligger Nødvendighed for de paagældende Lovbestemmelser, og for det andet, at disse holder sig indenfor dansk Retsbevidstheds Begreber.

Jeg mener ikke at kunne henvende mig til de tyske Myndigheder angaaende dette for Landet livsvigtige Spørgsmaal, forinden Sagen har været forelagt Hans Majestæt Kongen med Forespørgsel om, hvorvidt Hans Majestæt billiger, at jeg paa det foreliggende Grundlag foretager en Henvendelse til de tyske Myndigheder i Overensstemmelse med Politikernes Ønske — forinden der endnu har fundet nogen Drøftelse Sted af Situationen mellem Hans Majestæt og Repræsentanter for Rigsdagen.

Jeg skal ikke her komme nærmere ind paa alle de Betragtninger, der kan anføres for og imod, at der gøres Forsøg paa at faa dannet en Regering. Blot vil jeg bede om, at det maa blive foredraget for Hans Majestæt Kongen, at der haves Holdepunkter for en Formodning om, at et negativt Svar fra dansk Side vil medføre, at Danmark kommer til at lide samme Skæbne som de øvrige af Tyskland besatte Lande i Europa, medens der paa den anden Side bestaar en vis Udsigt til, at vi, saafremt der dannes en Regering, vil kunne faa forskellige Indrømmelser og Garantier fra tysk Side mod Indførelse af extreme Foranstaltninger.

Med venlig Hilsen
Deres hengivne

sign. **Nils Svenningsen.**

Højvelbaarne
Hr. Kammerherre G. Bardenfleth, K. af Dbg., DM.,
Hans Majestæt Kongens Kabinetssekretær, Amalienborg.

Bilag 4.

HØJESTERETSPRÆSIDENT
TROELS G. JØRGENSEN

København, den 15. September 1943.

Deres kongelige Højhed!

Det er uden Aftale til nogen Side og ogsaa uden Forhandling med mine Kolleger i Højesteret, at jeg drister mig til denne personlige (og derfor kun haandskrevne) Henvendelse til Deres kongelige Højhed. Jeg gør det imidlertid, fordi jeg efter min Stilling og efter de Oplysninger, der er naaet mig, føler mig overvældende stærkt tilskyndet dertil.

For Øjeblikket kan der styres — ogsaa paa Lovgivningsomraadet — af Administrationens Departementschefer, og Domstolene vil være villige til at anerkende Gyldigheden af de Afgørelser og »Lovanordninger«, som de med Paaberaabelse af Forholdenes Nødvendighed maatte udsende. Administrationscheferne venter ikke selv, at dette vil kunne blive af ret lang Varighed, og de vil formentlig under alle Omstændigheder udgøre et meget svagt Værn for de danske Interesser.

To Ting er efter mine Tanker meget væsentlige.

Den ene er, at den almindelige Retstilstand, hvorved jeg ikke særlig tænker paa de mod Værnemagten rettede Lovovertrædelser, er i alvorlig Fare under et tysk soldatermæssigt Styre. Dette har allerede vist sig og vil antagelig vise sig efter en progressiv Skala.

Den anden er det statsretlige Problem med Kongemagtens Stilling. Det siddende Ministerium har indgivet sin Demissionsbegæring, men ifølge Tilkendegivelse fra tysk Side kan *disse* Ministre ikke fortsat fungere, hvorimod der ikke lægges Hindringer i Vejen for Dannelsen af et andet Ministerium. Under disse Omstændigheder ser jeg ikke rettere end, at det grundlovsmæssige Krav er, at et saadant Ministerium *søges* dannet. Jeg mener med andre Ord ikke, at en Passivitet fra Kronens Side, der nu allerede maa regnes i Uger, er grundlovsmæssig.

Udover dette, at Manglen af et normalt grundlovsmæssigt Styre, som alt bemærket, stiller Landet meget svagt under den fortsatte Okkupation, denne blive nu kort eller lang, frygter jeg for, at Indførelsen af en tysk Rigsstyrelse ogsaa derved, at den kan henvise til denne Passivitet, kan blive skæbnesvanger for Kongedømmets Fremtid her i Landet.

Rigsdagens Medvirken foregik før den 29. August i direkte Form. Den kan ogsaa foreligge gennem en Bemyndigelseslov for en af Kongen indsat ny Regering. Herom skal jeg ikke udtale mig, saalidt som om de Koncessioner fra tysk Side, som maatte være Forudsætningen for at skabe en ny Start.

Min Stilling forbyder mig at overtage nogen politisk Rolle. Jeg har derfor ikke haft nogen Forbindelse med Statsministeren, men det er sagt mig, at han tøver med af eget Initiativ at overveje Stillingen med Deres kongelige Højhed. Summen af, hvad jeg ovenfor har fremført, er derfor den Henstilling, at Deres kongelige Højhed vilde indlede en saadan Overvejelse med Statsministeren.

Da der efter det Syn, jeg har udviklet, er et saa stort statsretligt Ansvar ved at undlade at søge de normale parlamentariske Veje betraadt, har jeg følt Ansvar ved at undlade denne undersaatlige Henvendelse.

I dybeste Ærbødighed

sign. **Troels G. Jørgensen.**

Bilag 5.

Udkast 17. September 1943.

Spørgsmaalet om Mulighederne for Dannelse af en dansk Regering er blevet undersøgt. Resultatet er blevet, at der efter Begivenhederne den 29. August ikke skønnes at være Grundlag for Udnævnelse af en Regering, der vilde kunne gøre sig Haab om med Bibeholdelse af Befolkningens Tillid og med Opretholdelse af den fornødne Autoritet at føre Statens Administration videre.

Det er derefter blevet overvejet, om der paa anden Maade maatte kunne findes Midler og Veje til Videreførelse af Statsforvaltningen under Hensyntagen til Befolkningens Interesse i en saavidt muligt uforstyrret Fortsættelse af Samfundslivet under de ændrede Forhold. Det har herved været af Betydning at skaffe sig Overblik over Kompetencen hos de Centralforvaltningschefer, der efter den tyske Befehlshabers direkte Opfordring og efter den tilbagetraadte danske Regerings Ønske den 29. August overtog Ledelsen af de forskellige Ministerier, Generaldirektorater og Direktorater. I dette Øjemed har der været ført Forhandlinger mellem de højeste Justitsforvaltningsmyndigheder og kompetente Repræsentanter for Domstolene, og der bestaar herefter Enighed mellem Centralforvaltningscheferne og Domstolenes Repræsentanter om, at de førstnævnte i den givne Situation — saa længe der ikke eksisterer nogen Regering, og saa længe de selv hver inden for sit Administrationsomraade udøver den øverste administrative Beføjelse — i begrænset Omfang kan give Regler af Lovgivningsindhold, naar følgende Forudsætninger i det enkelte Tilfælde er opfyldt:

a) Loven skal være nødvendig af Hensyn til Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed, Samfundslivets uforstyrrede Fortsættelse eller Landets Forsyning med Livsfornødenheder.

b) Loven maa ikke stride mod dansk Retsbevidsthed.

Med Hensyn til det første Krav bemærkes, at det lettest kan opfyldes, naar det drejer sig om Forlængelse af tidsbegrænsede Love, hvis Gyldighedstid udløber; men Nødvendigheden af ny Lovgivning i Tilslutning til gældende dansk Ret kan ikke udelukkes.

Saadanne Love kaldes Lovanordninger.

Endvidere er det blevet bragt paa det rene, at Centralforvaltningscheferne, saa længe der ikke eksisterer nogen Regering, er beføjet til ved Konstitution at besætte Statstjenestemandsstillinger og ved Fratrædelsesbevillinger at bringe en Statstjenestemands Tjeneste til Ophør.

Der er saaledes skabt Sikkerhed for, at Statsforvaltningen kan videreføres uforstyrret, uanset at de grundlovsmæssige Indehavere af den udøvende og den lovgivende Magt midlertidig er ude af Stand til at udøve deres Funktioner.

Bilag 6.

Amalienborg, den 17. September 1943.

Kære Svenningsen.

Deres Brev af 15. d. M. og det medfulgte Referat af Mødet den 13. d. M. i Udenrigsministeriet med Folketingsmændene Buhl, Fibiger, Knud Kristensen, Dr. Munch og Oluf Pedersen har jeg forelagt Hans Majestæt Kongen. Hans Majestæt er saaledes ogsaa derigennem blevet orienteret om dette Mødes Forløb og ligeledes om den af forhenværende Statsminister Buhl paa de nævnte Politikeres Vegne fremsatte nærmere Præcisering af det Svar, som Politikerne ønsker afgivet til de tyske Myndigheder, samt om den Udenrigsministeriet i Forbindelse hermed overdragne Opgave med Hensyn til at søge den nuværende Ordning fortsat.

Efter Modtagelsen af Deres Brev er der fra Højesterets Præsident fremkommet en Henvendelse angaaende den foreliggende Situation med speciel Fremhævelse af det statsretlige Problem med Kongemagtens Stilling. Denne Henvendelse i Forbindelse med samtlige foreliggende Omstændigheder har foranlediget Hans Majestæt til at søge en Forhandling dels med Statsminister Scavenius dels med de ovennævnte Repræsentanter for de 5 samarbejdende Partier paa Rigsdagen.

Efter at de nævnte Herrer i Dag i Overværelse af Hans Kongelige Højhed Kronprinsen har haft Foretræde for Hans Majestæt paa Sorgenfri og her haft Lejlighed til direkte at gøre Kongen bekendt med deres Syn paa den foreliggende Situation og for de politiske Repræsentanters Vedkommende tillige for deres Opfordring til Udenrigsministeriet angaaende det Svar, man ønsker afgivet til de tyske Myndigheder, har Kongen paalagt mig at meddele Dem, at Hans Majestæt overfor Politikerne udtalte, at Allerhøjstsamme kun ønskede at handle i Forstaaelse med Rigsdagen.

Med venlig Hilsen
Deres hengivne

sign. **G. Bardenfleth.**

Højvelbaarne
Hr. Direktør, Legationsraad N. T. Svenningsen,
Kmdr. af Dbg. og Dbm. I.F.3.

Udkast 19. September 1943.

Da man ikke er klar over, under hvilke Betingelser et Ministerium vilde komme til at arbejde, er det vanskeligt at fremsætte Forslag.

Forudsat at Foranstaltninger af mere eller mindre lignende Karakter som de nuværende opretholdes ved Undtagelsestilstandens Ophævelse, er der jo ikke Mulighed for at danne et grundlovsmæssigt Ministerium, idet et Ministerium under disse Forhold vilde savne væsentlige Dele af de forfatningsmæssige Beføjelser.

Men selvom der ikke dannes nogen Regering, vil der kunne drages Omsorg for, at Statsforvaltningen føres videre paa en saavel for Befolkningen som for Besættelsesmagten betryggende Maade, idet de almindelige Regeringsfunktioner vil kunne udøves af de danske Administrationschefer. De har den 29. August overtaget Ledelsen efter den tyske Øverstkommanderendes direkte Opfordring og efter den tilbagetraadte danske Regerings Ønske. Administrationscheferne vil kunne paaregne fuld Støtte fra politiske Kredse og fra Befolkningen. De vil kunne finde faste Former for Samarbejdet sig imellem.

Der har været ført Forhandlinger mellem de højeste Justitsforvaltningsmyndigheder og kompetente Repræsentanter for Domstolene, og der bestaar herefter Enighed mellem Centralforvaltningscheferne og Domstolenes Repræsentanter om, at de førstnævnte i den givne Situation — saa længe der ikke findes et Ministerium, og saa længe de hver inden for sit Administrationsomraade udøver den øverste administrative Beføjelse — kan give Regler af Lovgivningsindhold, naar følgende Forudsætninger i det enkelte Tilfælde er opfyldt:

a) Loven skal være nødvendig af Hensyn til Samfundslivets uforstyrrede Fortsættelse og Opretholdelse af Ro og Orden.

b) Loven maa ikke stride imod dansk Retsbevidsthed.

Det første Krav opfyldes lettest, naar det gælder Forlængelse af tidsbegrænsede Love, men Nødvendigheden af ny Lovgivning i Tilslutning til gældende dansk Ret kan ikke anses for udelukket.

Saadanne Love kaldes Lovanordninger.

Administrationscheferne vil, saalænge der ikke findes noget Ministerium og de følgelig udøver Regeringsfunktionerne, ved Konstitution kunne besætte Statstjenestemandsstillinger og ved Fratrædelsesbevillinger bringe en Statstjenestemands Stilling til Ophør.

Der er saaledes skabt Sikkerhed for, at Statsforvaltningen uforstyrret kan føres videre, uanset at de grundlovsmæssige Indehavere af den udøvende og den lovgivende Magt midlertidig er ude af Stand til at udøve deres Funktioner.

Udkast 20. September 1943.

Da man ikke er klar over, under hvilke Betingelser et Ministerium vilde komme til at arbejde, mener man ikke at kunne fremsætte Forslag.

Opretholdes Foranstaltninger af mere eller mindre lignende Karakter som de nuværende ved Undtagelsestilstandens Ophævelse, er der jo ikke Mulighed for at danne et grundlovsmæssigt Ministerium, idet et Ministerium under disse Forhold vilde savne væsentlige Dele af de forfatningsmæssige Beføjelser.

Men selvom der ikke dannes nogen Regering, vil der kunne drages Omsorg for, at Statsforvaltningen føres videre paa en saavel for Befolkningen som for Besættelsesmagten betryggende Maade, idet de almindelige Regeringsfunktioner vil kunne udøves af de danske Administrationschefer. Disse har den 29. August overtaget Ledelsen efter den tyske Øverstkommanderendes direkte Opfordring og efter den tilbagetraadte danske Regerings Ønske. De vil kunne paaregne fuld Støtte fra politiske Kredse og fra Befolkningen. De vil kunne finde faste Former for Samarbejdet sig imellem.

Der har været ført Forhandlinger mellem de højeste Justitsforvaltningsmyndigheder og kompetente Repræsentanter for Domstolene, og der bestaar herefter Enighed mellem Centralforvaltningscheferne og Domstolenes Repræsentanter om, at de førstnævnte i den givne Situation — saa længe der ikke findes et Ministerium, og saa længe de hver inden for sit Administrationsomraade udøver den øverste administrative Beføjelse — kan give Regler af Lovgivningsindhold, naar følgende Forudsætninger i det enkelte Tilfælde er opfyldt:

a) Loven skal være nødvendig af Hensyn til Samfundslivets uforstyrrede Fortsættelse og Opretholdelse af Ro og Orden.

b) Loven maa ikke stride imod dansk Retsbevidsthed.

Det første Krav opfyldes lettest, naar det gælder Forlængelse af tidsbegrænsede Love, men Nødvendigheden af ny Lovgivning i Tilslutning til gældende dansk Ret kan ikke anses for udelukket.

Saadanne Love kaldes Lovanordninger.

Administrationscheferne vil, saalænge der ikke findes noget Ministerium, og de følgelig udøver Regeringsfunktionerne, ved Konstitution kunne besætte Statstjenestemandsstillinger og ved Fratrædelsesbevillinger bringe en Statstjenestemands Tjeneste til Ophør.

Der er saaledes skabt Sikkerhed for, at Statsforvaltningen uforstyrret kan føres videre, uanset at de grundlovsmæssige Indehavere af den udøvende og den lovgivende Magt midlertidig er ude af Stand til at udøve deres Funktioner.

Bilag 9.

København, den 21. September 1943.

Kære Bardenfleth.

Idet jeg anerkender Modtagelsen af Deres Brev af 17. d. M. indeholdende Meddelelse om, at Hans Majestæt Kongen har stillet sig paa det Standpunkt, at Hans Majestæt kun ønsker at handle i Forstaaelse med Rigsdagen, tillader jeg mig hoslagt at fremsende Udkast til Svar til de tyske Myndigheder. Det er Tanken, at Svaret skulde afgives mundtligt, dog saaledes at en formløs Optegnelse af Ordlyden efterlades hos de tyske Myndigheder.

Udkastet sendes i Dag med det i Afskrift vedlagte Brev til Formanden for Rigsdagens Samarbejdsudvalg, Folketingsmand Buhl, med hvem jeg har drøftet Formuleringen.

Folketingsmanden vil formentlig i Løbet af Dagen i Morgen overfor Udenrigsministeriet bekræfte, at Rigsdagens samarbejdende Partier ønsker, at Svaret afgives i Overensstemmelse med det ovennævnte Udkast. Jeg havde derefter tænkt at søge først Dr. Best og dernæst General von Hanneken for at overbringe Svaret.

Jeg tør henstille, at Hans Majestæt Kongen maa blive gjort bekendt med den paatænkte Fremgangsmaade — med allerunderdanigst Forespørgsel om, hvorvidt Hans Majestæt bifalder, at Bestræbelserne under de givne Forhold rettes paa at tilvejebringe en Ordning, hvorefter Departementscheferne fortsat udøver Regeringsfunktionerne saaledes som angivet i Udkastet.

Med venlig Hilsen
Deres hengivne
sign. **Nils Svenningsen.**

Højvelbaarne
Hr. Kammerherre G. Bardenfleth, K. af Dbg., DM.,
Hans Majestæt Kongens Kabinetssekretær, Amalienborg.

Bilag 10.

København, den 21. September 1943.

Hr. fhv. Statsminister, Folketingsmand Vilh. Buhl,
Formand for Rigsdagens Samarbejdsudvalg,
Amagerbrogade 31, S.

Under Henvisning til de stedfundne Drøftelser af Spørgsmaalet om Betimeligheden af at søge dannet en Regering tillader jeg mig hoslagt at fremsende Afskrift af et Brev fra Kabinetssekretær, Kammerherre Bardenfleth af 17. d. M., hvori bekræftes, at Hans Majestæt Kongen har stillet sig paa det Standpunkt, at Hans Majestæt kun ønsker at handle i Forstaaelse med Rigsdagen.

De har mundtligt meddelt mig, at Resultatet af de Forhandlinger, der i Løbet af de sidste tre Uger har fundet Sted om denne Sag, er blevet, at enhver Mulighed for Regeringsdannelse med Rigsdagens Medvirken er udelukket.

Idet jeg vedlægger det under vor Samtale Gaars Formiddag omtalte Udkast til et Svar til de tyske Myndigheder, tillader jeg mig at anmode Dem om paa Samarbejdsudvalgets Vegne at ville bekræfte, at de samarbejdende Partier paa Rigsdagen ønsker, at Svaret afgives i Overensstemmelse med nævnte Udkast.

Med venlig Hilsen
Deres ærbødige
sign. **Nils Svenningsen.**

Bilag 11.

Fortroligt.

NOTITS

Fhv. Statsminister, Folketingsmand Buhl indfandt sig Dags Dato Kl. 14.45 i Udenrigsministeriet for at meddele Undertegnede Resultatet af de Drøftelser, der tidligere paa Dagen havde fundet Sted mellem Repræsentanter for de 5 samarbejdende Partier af Udkastet til Svaret til de tyske Myndigheder.

Folketingsmanden oplyste, at følgende Rigsdagsmænd havde deltaget i de paagældende Drøftelser:

For Socialdemokratiet:	Hans Rasmussen (Formand for Folketinget), Charles Petersen (Formand for Landstinget), Buhl, H. P. Hansen, Bording.
For Venstre:	Knud Kristensen, Stensballe, Erik Eriksen (Partiets Næstformand).
For de Konservative:	Fibiger, Hasle.
For de Radikale:	Dr. Munch, Jørgen Jørgensen, A. M. Hansen.
For Retsforbundet:	Oluf Pedersen.

Drøftelserne var mundet ud i følgende:

Mødets Deltagere tiltræder Formuleringen af Udkastets to første Stykker. De godkender Udkastets øvrige Indhold.

De er enige i, at Administrationscheferne kan foretage Udnævnelser og Afskedigelser, saaledes som angivet i Udkastet.

Spørgsmaalet om Administrationschefernes Lovgivningsfunktioner var blevet indgaaende drøftet. Der var blevet udtalt visse Betænkeligheder med Hensyn til Faren for, at man fra tysk Side vilde kunne stille Krav om Lovgivning i tysk Interesse. Mødets Deltagere gaar ud fra, at Administrationscheferne vil vise den største Vagtsomhed paa dette Punkt. De forudsætter, at der i det hele kun vil blive lovgivet af Administrationscheferne i Tilfælde, hvor dette maatte være bydende nødvendigt, og de forudsætter endvidere, at der ved Udøvelsen af Lovgivningsfunktionen ikke bliver handlet i principiel Strid med den bestaaende danske Retstilstand.

Mødets Deltagere kan billige Bestræbelserne for, at den i Udkastet angivne Ordning søges tilvejebragt, men heri ligger naturligvis ikke nogen Forhaandsgodkendelse af Indholdet af de Lovanordninger, som i det enkelte Tilfælde maatte blive udstedt.

Folketingsmand Buhl erklærede, at det var de ledende Personligheder indenfor de samarbejdende Partier, der havde været samlet til den omtalte Drøftelse, og at det kan hævdes, at de paagældende Rigsdagsmænd kan handle paa de samarbejdende Partiers Vegne. Folketingsmanden oplyste, at der i de forløbne 3 Uger havde været stærk Kontakt mellem Rigsdagsmændene indenfor de forskellige Partier.

København, den 22. September 1943.

sign. **Nils Svenningsen.**

Godkendes 23. 9. 1943. sign. V. Buhl.

Bilag 12.

H. M. KONGENS KABINETSSEKRETARIAT.

Amalienborg, den 22. September 1943.

Kære Svenningsen.

I Overensstemmelse med Deres Anmodning har jeg for Hans Majestæt Kongen allerunderdanigst foredraget Deres senest modtagne Brev af 21. d. M. med Bilag angaaende Svar til de tyske Myndigheder.

Hans Majestæt har herefter paalagt mig at meddele Dem, at Deres i det nævnte Brev fremsatte Forespørgsel om, hvorvidt Hans Majestæt bifalder, at Bestræbelserne under de givne Forhold rettes paa at tilvejebringe en Ordning, hvorefter Departementscheferne fortsat udøver Regeringsfunktionerne saaledes som angivet i Udkastet, vil kunne besvares bekræftende.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

sign. **Bardenfleth.**

Højvelbaarne
Hr. Direktør, Legationsraad N. T. Svenningsen,
Kmdr. af Dbg. og Dbm. I.F.3.

Bilag 13.

Deres Majestæt.

Højesteret og de andre overordnede Retter har tiltraadt den Opfattelse, at Administrationscheferne under de nuværende Forhold er berettiget til at afgive Resolutioner og udstede Anordninger, der efter almindelige Regler vilde kræve kongelig Udfærdigelse, og tillige til uden Rigsdagsmedvirken at udstede »Lovanordninger« med Lovskraft alt i det Omfang, hvori Forholdene gør en Fornyelse af Retsgrundlaget nødvendigt.

Denne abnorme Ordning, hvis nærmere Konsekvenser meget let vil kunne vække alvorlig Tvivl indenfor Domstolene, lader sig kun forsvare derved, at der for Tiden ikke findes nogen Regering i forfatningsmæssig Forstand.

Underskrevne Præsident for Højesteret anser det for min Pligt at gøre Deres Majestæt udtrykkelig opmærksom paa, at den fuldstændige Mangel af en Regering efter min Opfattelse ikke er i Overensstemmelse med Grundlovens Afsnit III, særlig § 11. Det kræves her, at Kongen til enhver Tid er omgivet af Ministre med forfatningsmæssigt Ansvar, og dette Krav er for Tiden kun formelt, men ikke reelt sket Fyldest. Okkupationsmagtens Indskriden har, efter hvad der i Udenrigsministeriet er meddelt mig, kun været rettet imod det nuværende Ministerium. Det omtalte Krav bestaar imidlertid uafhængigt af, om bestemte Rigsdagspartier er villige eller ikke til at danne Regering, idet det gaar ud paa, at de til Statens fortsatte Bestaaen nødvendige Styrelsesakter foretages af grundlovsmæssige Myndigheder.

København, den 23. September 1943.

Allerunderdanigst

sign. **Troels G. Jørgensen.**

Da man sich nicht darüber im klaren ist, welche Bedingungen für die Arbeit eines Ministeriums gegeben sein würden, glaubt man keine Vorschläge machen zu können.

Werden bei der Aufhebung des Ausnahmezustandes Massnahmen aufrechterhalten, die ihrem Charakter nach den augenblicklich geltenden mehr oder weniger ähnlich sind, besteht ja keine Möglichkeit für die Bildung eines verfassungsgemässen Ministeriums, da einem Ministerium unter diesen Verhältnissen wesentliche Teile der verfassungsmässigen Befugnisse fehlen würden.

Aber selbst wenn keine Regierung gebildet wird, kann dafür Sorge getragen werden, dass die Staatsverwaltung in einer sowohl für die Bevölkerung als auch für die Besetzungsmacht befriedigenden Weise fortgeführt wird, indem die allgemeinen Regierungsfunktionen von den dänischen Verwaltungschefs ausgeübt werden können. Diese haben am 29. August auf die direkte Aufforderung des Befehlshabers der deutschen Truppen und auf den Wunsch der zurückgetretenen dänischen Regierung die Leitung übernommen. Sie werden mit voller Unterstützung seitens politischer Kreise und von seiten der Bevölkerung rechnen können. Sie werden feste Formen für die Zusammenarbeit unter sich finden können.

Zwischen den höchsten Justizverwaltungsbehörden und massgeblichen Vertretern der Gerichte sind Verhandlungen geführt worden, und danach besteht zwischen den Chefs der Zentralverwaltung und den Vertretern der Gerichte Uebereinstimmung dahin, dass erstere in der gegebenen Lage — solange es kein Ministerium gibt, und solange jeder von ihnen innerhalb seines Verwaltungsbereichs die höchste verwaltungsmässige Befugnis ausübt — Bestimmungen gesetzgeberischen Inhalts erlassen können, wenn im Einzelfall folgenden Voraussetzungen genügt ist:

a) Das Gesetz muss mit Rücksicht auf die ungestörte Fortführung des Lebens des Gemeinwesens und auf die Aufrechterhaltung von Ruhe und Ordnung eine Notwendigkeit sein.
b) Das Gesetz darf nicht gegen das dänische Rechtsbewusstsein verstossen.

Der ersteren Bedingung wird am leichtesten genügt, wo es sich um die Verlängerung zeitlich befristeter Gesetze handelt, aber die Notwendigkeit einer neuen Gesetzgebung im Anschluss an geltendes dänisches Recht kann nicht als ausgeschlossen angesehen werden.

Derartige Gesetze werden als Gesetzanordnungen bezeichnet.

Die Verwaltungschefs werden, solange es kein Ministerium gibt und solange sie daher, die Regierungsfunktionen ausüben, staatliche Beamtenstellungen im Wege der kommissarischen Bestellung (»Konstitution«) besetzen und den Dienst eines Staatsbeamten durch Rücktrittsbewilligung zum Abschluss bringen können.

Somit ist dafür Gewähr geschaffen, dass die Staatsverwaltung ungeachtet des Umstandes, dass die verfassungsmässigen Inhaber der ausübenden und der gesetzgebenden Gewalt vorübergehend ausserstande sind, ihre Funktionen auszuüben, ungestört weitergeführt werden kann.

Bilag 15.

Cirkulæretelegram til samtlige Gesandtskaber den 7. Oktober 1943.

Udenrigsministeriets Telegram Nr. .... af 31. 8. 1943. Den militære Undtagelsestilstand er ophævet fra og med 6. Oktober Stop Kongen er i Besiddelse af sine forfatningsmæssige Beføjelser men da der ikke er dannet Regering udøver Administrationscheferne hver indenfor sit Forvaltningsomraade fremdeles den administrative Myndighed Stop Administrationscheferne vil i Form af Lovanordninger udfærdige Bestemmelser som ellers skulde være vedtaget af Lovgivningsmagten naar følgende Forudsætninger i det enkelte Tilfælde er opfyldt Kolon 1 Bestemmelsen skal være nødvendig for Samfundslivets uforstyrrede Fortsættelse eller for Opretholdelsen Ro og Orden 2 Bestemmelsen maa ikke stride mod dansk Retsbevidsthed Stop Denne Ordning er tiltraadt af Repræsentanter for Domsmagten Stop Kongen og Politikerne har godkendt at Administration og nødvendig Lovgivning gennemføres som foran anført.

Etrangeres.

Bilag 16.

UDENRIGSMINISTERIET

NOTE VERBALE.

Le Ministère des Affaires Etrangères a l'honneur de porter ce qui suit à la connaissance des Missions diplomatiques des Puissances étrangères à Copenhague:

Lorsque le Commandant en chef des troupes allemandes au Danemark a, le 29 août 1943, proclamé l'état d'exception dans le pays, il a, en même temps, officiellement déclaré au Président du Conseil que les attributions exécutives du Gouvernment avaient, de ce fait, pris fin. Le Ministère Scavenius a, le 29 août, donné sa démission à Sa Majesté le Roi. Cette démission n'a pas été acceptée, mais nonobstant la levée de l'état d'exception le 6 octobre, le Ministère Scavenius n'a pas repris ses fonctions.

Les Chefs de l'Administration Centrale (Chefs de Département, Directeurs Généraux et Directeurs) exerceront à titre provisoire, chacun dans les limites de son ressort, le pouvoir exécutif comme pendant l'état d'exception. Un ordre a été établi, suivant lequel ils pourront édicter, sous forme de décrets-lois, des dispositions qui, dans des conditions normales, devraient être adoptées par le pouvoir législatif, pourvu que soient remplies, dans chaque cas, les conditions suivantes:

1. La disposition doit être nécessaire pour la continuation tranquille de la vie sociale et pour le maintien de l'ordre public;
2. La disposition ne doit pas être contraire à la conception danoise du droit.

Sa Majesté le Roi et les principaux représentants des partis coopérants du »Rigsdag« ont approuvé que l'administration et la législation necessaire soient provisoirement continuées de la manière ci-dessus indiquée.

Copenhague, le 19 octobre 1943.

Aux Missions diplomatiques
des Puissances étrangères
à Copenhague.

Oversættelse.

ad Bilag 16.

UDENRIGSMINISTERIET

Verbalnote.

Udenrigsministeriet har den Ære at meddele følgende til de fremmede Magters Gesandtskaber i København:

Da den øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark den 29. August 1943 proklamerede Undtagelsestilstand i Landet, erklærede han samtidig over for Statsministeren, at Regeringens udøvende Beføjelser hermed var bortfaldet. Ministeriet Scavenius indgav den 29. August sin Afskedsbegæring til Hans Majestæt Kongen. Denne Afskedsbegæring blev ikke modtaget, men trods Undtagelsestilstandens Ophævelse den 6. Oktober genoptog Ministeriet Scavenius ikke sit Hverv.

Cheferne for Centraladministrationen (Departementschefer, Generaldirektører og Direktører) vil foreløbigt, hver inden for sit Forvaltningsomraade, udøve den administrative Myndighed som under Undtagelsestilstanden. En Ordning er blevet indført, ifølge hvilken de i Form af Lovanordninger vil kunne udfærdige Bestemmelser, som under normale Forhold skulde vedtages af Lovgivningsmagten, under Forudsætning af at følgende Betingelser opfyldes i hvert enkelt Tilfælde:

1. Bestemmelsen skal være nødvendig for Samfundslivets uforstyrrede Fortsættelse og for Opretholdelsen af Ro og Orden;
2. Bestemmelsen maa ikke være i Strid med dansk Retsbevidsthed.

Hans Majestæt Kongen og de førende Repræsentanter for de samarbejdende Partier i Rigsdagen har tiltraadt, at Forvaltningen og den nødvendige Lovgivning foreløbig videreføres som ovenfor anført.

København, den 19. Oktober 1943.

Til de fremmede Magters Gesandtskaber i København.

96.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 22. September 1945.

Til
Formanden for den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Idet jeg hoslagt fremsender Afskrift af en Erklæring, som jeg Dags Dato har anmodet Ritzaus Bureau om at offentliggøre, tillader jeg mig at anmode Hr. Formanden om godhedsfuldt at ville foranledige, at den af mig til Kommissionen afgivne Beretning om Forhandlingerne i September 1943 om Danmarks Statsadministration efter den 29. August 1943 offentliggøres.

Med udmærket Højagtelse

Nils Svenningsen.

97.

Ritzaus Bureau anmodes om at udsende følgende:

I et Interview i Dagbladet »Information« den 21. ds. udtaler fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius bl. a. følgende om Situationen efter 29. August 1943:

> »Dr. Best gik ind for Dannelsen af en ny dansk Regering, vel ikke mindst fordi det vilde styrke hans Stilling over for de to Generaler, og baade Svenningsen og jeg var for saa vidt enige, Svenningsen, fordi han var ængstelig ved at paatage sig det Ansvar, der ellers vilde blive lagt paa hans Skuldre.«

»Berlingske Tidende« gengiver idag denne Udtalelse med følgende Kommentar:

> »Hr. Scavenius' Udtalelser indeholder, som man ser, den ikke uinteressante Oplysning, at Direktør Svenningsen og han har forhandlet indbyrdes om den Situation, der forelaa efter den 29. August, og været enige i de Bestræbelser, Direktør Svenningsen udfoldede for at faa en ny dansk Regering bragt i Stand.«

I denne Anledning ser jeg mig nødsaget til at erklære, at jeg under de interne orienterende Forhandlinger i September 1943 med en Række fremtrædende Politikere, Embedsmænd m. fl. — herunder ogsaa den netop tilbagetraadte Statsminister — *ikke tog Stilling for eller imod Dannelsen af en dansk Regering.* At jeg derimod var ivrig for at undgaa Indførelse af tysk Administration her i Landet og derfor virksom for at finde Udvej for Bevarelse af Administrationen paa danske Hænder, vedkender jeg mig gerne. Jeg var imod at give et kort, blankt Afslag paa Tyskernes Opfordring til at danne Regering, og heri var Politikerne enige.

Jeg har i Skrivelse af Dags Dato anmodet Formanden for den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45 om at foranledige, at den af mig til Kommissionen afgivne Beretning om Forhandlingerne i September 1943 offentliggøres.

København, den 22. September 1945.

Nils Svenningsen.

Til
Ritzaus Bureau.

98.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 8. JANUAR 1948 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 18. Februar 1948.

Hermed fremsender Kommissionen til Gennemsyn et Eksemplar af en af Udenrigsministeriets tidligere Direktør, Nils Svenningsen, udarbejdet Redegørelse for Forhandlingerne i September 1943 om Ordningen af Danmarks Statsadministration efter 29. August 1943.

Saafremt Ministeren maatte ønske at knytte eventuelle Bemærkninger til Redegørelsen, vilde Kommissionen sætte Pris paa at modtage disse snarest belejligt.

Holm.

Eigil Olsen.

Hr. Minister V. Buhl.

99.

Til

Den parlamentariske Kommission.

Den 18. Marts 1948.

Efter at være gjort bekendt med den Redegørelse, som Ambassadør Nils Svenningsen har afgivet til Kommissionen bl. a. angaaende den Stilling, som fra politisk Side blev indtaget efter den 29. August 1943, skal jeg meddele, at jeg ikke har Bemærkninger at gøre til den givne Fremstilling.

V. Buhl.

100.

UDENRIGSMINISTERIET

Til tjenstlig Brug

DEN MILITÆRE UNDTAGELSESTILSTAND I DANMARK

29. AUGUST TIL 5. OKTOBER 1943

DEN TYSKE ØVERSTBEFALENDES
SKRIVELSER, FORORDNINGER OG BEKENDTGØRELSER SAMT
ANDRE OFFICIELLE TYSKE MEDDELELSER OG
TILKENDEGIVELSER

DANSKE BESTEMMELSER
I ANLEDNING AF UNDTAGELSESTILSTANDENS
OPHÆVELSE

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

1. Skrivelse af 29. August 1943 til Hans Majestæt Kongen fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark 348
2. Skrivelse af 29. August 1943 til Hans Kongelige Højhed Kronprinsen fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark 349
3. Skrivelse af 29. August 1943 til Stats- og Udenrigsminister Scavenius fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark 350
4. Skrivelse af 29. August 1943 til Chefen for Generalkommandoen fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark 351
5. Skrivelse af 29. August 1943 til Viceadmiral Vedel fra den kommanderende Admiral Dänemark 352
6. Bekendtgørelse af 29. August 1943 om Proklamation af den militære Undtagelsestilstand 353
7. Referat af Administrationschefernes Møde hos den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark den 29. August 1943 355
8. Skrivelse af 29. August 1943 fra Wehrmachtkommandantur Kopenhagen til det danske Politi vedrørende Forbud mod civil Automobilkørsel 357
9. Kommentar til Proklamationen af Undtagelsestilstanden udsendt den 29. August 1943 gennem Radioen 358
10. Kommentar til Proklamationen af Undtagelsestilstanden udsendt den 30. August 1943 gennem Radioen 359
11. Skrivelse af 31. August 1943 til Departementschef Eivind Larsen, Justitsministeriet, fra Chefen for Civilforvaltningen hos den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark vedrørende Forbud mod civil Automobilkørsel 360
12. Skrivelse af 31. August 1943 til Departementschef Eivind Larsen, Justitsministeriet, fra Chefen for Civilforvaltningen hos den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark vedrørende Forbud mod civil Trafik paa Jernbanerne 361
13. Meddelelse af 31. August 1943 om Forbud mod civil Trafik paa Jernbanerne 362
14. Meddelelse fra Politidirektøren i København af 31. August 1943 vedrørende Regler for Færdsel, Rejser og Lukketider 363
15. Meddelelse af 31. August 1943 om Indførelse af visse Lempelser i Færdselsforbudet 364
16. Meddelelse i Dagspressen af 31. August 1943 om, at alle Militærpersoner skal melde sig inden 3. September 364
17. Skrivelser af 1., 2. og 17. September 1943 til Udenrigsministeriet fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark vedrørende de i Københavns Frihavn beroende Varelagre 365
18. Meddelelse i Dagspressen af 3. September 1943 om Forbud mod at bære den danske Hærs og Marines Uniformer 367
19. Bekendtgørelse af 3. September 1943 om Aflevering af Vaaben, Ammunition og Sprængstoffer, der befinder sig i dansk Privatbesiddelse 368
20. Forordning af 4. September 1943 vedrørende Beslaglæggelse af Bygninger og Grundstykker 369
21. Forordning af 4. September 1943 vedrørende danske Firmaers Leveringer til eller Arbejder for den tyske Værnemagt i Danmark 371
22. Meddelelse af 5. September 1943 om svære Straffe for Hjælp til Sabotører og Spioner 373
23. Meddelelse af 7. September 1943 om høj Belønning for Angivelse af Sabotører 375
24. Meddelelse af 9. September 1943 om skærpede Færdselsbestemmelser for Storkøbenhavn, Afspærring af visse Gader samt Paalæggelse af Byen København af en Bod paa 1 Million Kroner i Anledning af, at en tysk Politisoldat er blevet dræbt 376

Side

25. Meddelelse af 13. September 1943 om, at Bildrosker og civile Personbiler atter kan køre 377
26. Meddelelse af 14. September 1943 om Rygter om Beslaglæggelse af Cykler m. m. 378
27. Meddelelse af 14. September 1943 om Straffe for Forseelser mod Forordninger fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark 379
28. Meddelelse af 14. September 1943 om Skærpelse af Spærretiden i Storkøbenhavn paa Grund af alvorlige Sabotagehandlinger 380
29. Meddelelse af 14. September 1943 om Skærpelse af Spærretiden i Aalborg Politikreds m. v. i Anledning af en Række Sabotagehandlinger 382
30. Meddelelse af 14. September 1943 om Muligheden for at besøge de internerede Militærpersoner og om Udsigterne for deres Løsladelse 383
31. Anordning af 16. September 1943 om Aflevering af Materiel, der tilhører den danske Hær, og som endnu befinder sig i Privatbesiddelse 385
32. Bekendtgørelse af 18. September 1943 om Forbud mod Jagt og Skydning i visse Omraader i Jylland 386
33. Skrivelse af 19. September 1943 til Justitsministeriet og Rigspolitichefen fra Admiral Dänemark vedrørende Forbud mod Lystsejlads 387
34. Anordning af 20. September 1943 om Forbud mod Udskænkning af Spirituosa i Tiden Kl. 17—10 389
35. Meddelelse af 21. September 1943 om Gavepakker til de internerede Militærpersoner og om Besøgstilladelse m. m. 390
36. Meddelelse af 21. September 1943 angaaende et Mordforsøg paa en tysk Soldat samt om Paalæggelse af Byen København af en Bod paa 500000 Kroner og Belønning til Personer, der giver Oplysninger, som kan føre til Gerningsmandens Paagribelse .. 391
37. Meddelelse af 22. September 1943 om Flagning paa H. M. Kongens Fødselsdag 392
38. Meddelelse af 22. September 1943 angaaende Mordet paa en tysk Soldat samt om Paalæggelse af Byen Odense af en Bod paa 1 Million Kroner og Belønning til Personer, der giver Oplysninger, som kan føre til Gerningsmandens Paagribelse 392
39. Meddelelse af 24. September 1943 om Forbud mod Sportsstævner 393
40. Meddelelse af 30. September 1943 om Spærretid for hele Jylland 393
41. Meddelelse af 2. Oktober 1943 om Løsladelse af de internerede danske Soldater, udsendt gennem Ritzaus Bureau af de tyske Myndigheder 394
42. Skrivelse af 4. Oktober 1943 om Sejladsen til Bornholm 394
43. Meddelelse af 5. Oktober 1943 om Ophævelse af den militære Undtagelsestilstand .. 395
44. Skrivelse af 5. Oktober 1943 fra det tyske Riges Befuldmægtigede angaaende Bestemmelser, der skal forblive i Kraft efter Ophævelse af Undtagelsestilstanden 396
45. Bekendtgørelse af 6. Oktober 1943 fra det tyske Riges Befuldmægtigede angaaende nogle af de under Undtagelsestilstanden udstedte Anordninger, der forbliver i Kraft 398
46. Skrivelse af 13. Oktober 1943 fra Udenrigsministeriets Direktør til det tyske Riges Befuldmægtigede angaaende de fra dansk Side i Anledning af Undtagelsestilstandens Ophævelse udfærdigede Bestemmelser 399
47. Skrivelse af 18. November 1943 fra Udenrigsministeriets Direktør til Oberregierungsrat Dr. Haensch vedrørende den fra dansk Side udstedte Bekendtgørelse om Forbud mod Jagt og Skydning i visse Omraader i Jylland 400

Tillæg

1. Den officielle Meddelelse om Ministeriet Scavenius' Tilbagetræden, offentliggjort i Dagspressen den 31. August 1943 401
2. Landkrigsreglementets Art. 42—56 402

1.

Skrivelse af 29. August 1943 til Hans Majestæt Kongen fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.

DER BEFEHLSHABER
DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Hauptquartier, den 29. August 1943.

Euer Majestät

teile ich mit, dass ich, da die Dänische Regierung nicht in der Lage ist, die Ruhe und Ordnung im Lande aufrechtzuerhalten, im Sinne der Artikel 42—56 der Haager Landkriegsordnung den militärischen Ausnahmezustand über Dänemark mit sofortiger Wirkung verhängt habe.

Die vollziehende Gewalt ist damit auf die deutsche Wehrmacht übergegangen.

In Verfolg des militärischen Ausnahmezustandes habe ich die Entwaffnung und Auflösung der dänischen Armee befohlen.

Die Wache für Euer Majestät wird durch die deutsche Truppe gestellt.

Ich bitte Euer Majestät, in Sorgenfri zu verbleiben und sich jeder gegen das Deutsche Reich gerichteten Handlung zu enthalten.

Eine gleiche Benachrichtigung ist Seiner Königlichen Hoheit dem Kronprinzen zugestellt.

Ich habe den Oberleutnant von Zimmermann als Ordonnanzoffizier für Euer Majestät befohlen.

Ich habe die Ehre zu sein Euer Majestät

sehr ergebener
(gez.) *von Hanneken.*

ad 1.

Oversættelse.

DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE I TROPPER DANMARK

Hovedkvarteret, den 29. August 1943.

Deres Majestæt

meddeler jeg, at jeg, da den Danske Regering ikke er i Stand til at opretholde Ro og Orden i Landet, med øjeblikkelig Virkning har erklæret den militære Undtagelsestilstand i Danmark, i Analogi med Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsreglementet.

Den udøvende Magt er dermed overgaaet til den tyske Værnemagt.

I Tilslutning til den militære Undtagelsestilstand har jeg befalet, at den danske Armé skal afvæbnes og opløses.

Vagten for Deres Majestæt stilles af tyske Soldater.

Jeg anmoder Deres Majestæt om at forblive paa Sorgenfri og afholde Dem fra enhver mod det Tyske Rige rettet Handling. En lignende Meddelelse er givet Hans Kongelige Højhed Kronprinsen.

Jeg har befalet Premierløjtnant von Zimmermann til at være Ordonnansofficer for Deres Majestæt.

Jeg har den Ære at være Deres Majestæts

meget ærbødige
(sign.) **von Hanneken.**

2.

Skrivelse af 29. August 1943 til Hans Kongelige Højhed Kronprinsen fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.

DER BEFEHLSHABER
DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Hauptquartier, den 29. August 1943.

Euer Königlichen Hoheit

teile ich mit, dass ich, da die Dänische Regierung nicht in der Lage ist, die Ruhe und Ordnung im Lande aufrechtzuerhalten, im Sinne der Artikel 42—56 der Haager Landkriegsordnung den militärischen Ausnahmezustand über Dänemark mit sofortiger Wirkung verhängt habe.

Die vollziehende Gewalt ist damit auf die deutsche Wehrmacht übergegangen.

In Verfolg des militärischen Ausnahmezustandes habe ich die Entwaffnung und Auflösung der dänischen Armee befohlen.

Die Wache für Euer Königliche Hoheit wird durch die deutsche Truppe gestellt.

Ich bitte Euer Königliche Hoheit, in Schloss Amalienborg zu verbleiben und sich jeder gegen das Deutsche Reich gerichteten Handlung zu enthalten.

Eine gleiche Benachrichtigung ist Seiner Majestät dem König zugestellt.

Ich habe die Ehre zu sein Euer Königlichen Hoheit

sehr ergebener
(gez.) *von Hanneken.*

ad 2.

Oversættelse.

DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 29. August 1943.

Deres Kongelige Højhed

meddeler jeg, at jeg, da den Danske Regering ikke er i Stand til at opretholde Ro og Orden i Landet, med øjeblikkelig Virkning har erklæret den militære Undtagelsestilstand i Danmark, i Analogi med Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsreglementet.

Den udøvende Magt er dermed overgaaet til den tyske Værnemagt.

I Tilslutning til den militære Undtagelsestilstand har jeg befalet, at den danske Armé skal afvæbnes og opløses.

Vagten for Deres Kongelige Højhed stilles af tyske Soldater.

Jeg anmoder Deres Kongelige Højhed om at forblive paa Amalienborg Slot og afholde Dem fra enhver mod det Tyske Rige rettet Handling.

En lignende Meddelelse er givet Hans Majestæt Kongen.

Jeg har den Ære at være Deres Kongelige Højheds

meget ærbødige
(sign.) **von Hanneken.**

3.

Skrivelse af 29. August 1943 til Stats- og Udenrigsminister Scavenius fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.

DER BEFEHLSHABER
DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Hauptquartier, den 29. August 1943.

Euer Exzellenz

teile ich mit, dass ich, da die Dänische Regierung nicht in der Lage ist, die Ruhe und Ordnung im Lande aufrechtzuerhalten, im Sinne der Artikel 42—56 der Haager Landkriegsordnung den militärischen Ausnahmezustand über Dänemark mit sofortiger Wirkung verhängt habe.

Die vollziehende Gewalt ist damit auf die deutsche Wehrmacht übergegangen.

In Verfolg des militärischen Ausnahmezustandes habe ich die Entwaffnung und Auflösung der dänischen Armee befohlen.

Ich habe Seiner Majestät dem König und Seiner Königlichen Hoheit dem Kronprinzen Mitteilung von der Verhängung des militärischen Ausnahmezustandes gemacht.

Ich bitte, der Regierung mitzuteilen, dass ihre Befugnisse durch die Uebernahme der vollziehenden Gewalt auf die deutsche Wehrmacht beendet sind.

Ich erwarte, dass die Regierungsmitglieder sich jeder gegen das Deutsche Reich gerichteten Handlung enthalten.

Ich bin Euer Exzellenz

sehr ergebener
(gez.) *von Hanneken.*

ad 3.

Oversættelse.

DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 29. August 1943.

Deres Excellence

meddeler jeg, at jeg, da den Danske Regering ikke er i Stand til at opretholde Ro og Orden i Landet, med øjeblikkelig Virkning har erklæret den militære Undtagelsestilstand i Danmark, i Analogi med Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsreglementet.

Den udøvende Magt er dermed overgaaet til den tyske Værnemagt.

I Tilslutning til den militære Undtagelsestilstand har jeg befalet, at den danske Armé skal afvæbnes og opløses.

Jeg har givet Hans Majestæt Kongen og Hans Kongelige Højhed Kronprinsen Meddelelse om Erklæringen af den militære Undtagelsestilstand.

Jeg anmoder Dem om at meddele Regeringen, at dens Beføjelser er ophørt ved Overtagelsen af den udøvende Magt til den tyske Værnemagt.

Jeg venter, at Regeringens Medlemmer vil afholde sig fra enhver mod det Tyske Rige rettet Handling.

Jeg er Deres Excellences

meget ærbødige
(sign.) **von Hanneken.**

4.

Skrivelse af 29. August 1943 til Chefen for Generalkommandoen fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.[1])

DER BEFEHLSHABER
DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Hauptquartier, den 29. August 1943.

Sehr geehrter Herr General!

Da die dänische Regierung nicht in der Lage ist, die Ruhe und Ordnung im Lande aufrechtzuerhalten, habe ich im Sinne der Artikel 42—56 der Haager Landkriegsordnung den militärischen Ausnahmezustand über Dänemark verhängt.

In Verfolg dieser Massnahme habe ich die Auflösung und Entwaffnung der dänischen Armee angeordnet. Zu dieser Stunde wird die Entwaffnung durch deutsche Truppen durchgeführt.

Ich bitte, sich jeder Handlung gegen die deutschen Vollzugsorgane zu enthalten.

Ich verfüge über Sie die Schutzhaft und bitte Sie, sich in Begleitung des Überbringers vorläufig in das Hotel Angleterre zu begeben und sich dort zu meiner Verfügung zu halten.

Mit Empfehlungen bin ich

Ihr
(gez.) *von Hanneken.*

ad 4.

Oversættelse.

DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 29. August 1943.

Meget ærede Hr. General!

Da den danske Regering ikke er i Stand til at opretholde Ro og Orden i Landet, har jeg erklæret den militære Undtagelsestilstand i Danmark, i Analogi med Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsreglementet.

I Tilslutning til denne Forholdsregel har jeg befalet, at den danske Armé skal opløses og afvæbnes. I dette Øjeblik bliver Afvæbningen gennemført af tyske Tropper.

Jeg anmoder Dem om at afholde Dem fra enhver Handling mod de tyske Eksekutionsorganer.

Jeg erklærer Dem for Arrestant og anmoder Dem om under Ledsagelse af Overbringeren foreløbig at begive Dem til Hotel d'Angleterre og der at holde Dem til min Disposition.

Med Hilsner er jeg

Deres
(sign.) **von Hanneken.**

[1]) En ligelydende Skrivelse blev samtidig sendt til Direktøren for Krigsministeriet samt til andre Generaler m. fl.

5.

Skrivelse af 29. August 1943 til Viceadmiral Vedel fra den kommanderende Admiral Dänemark.

DER KOMMANDIERENDE ADMIRAL
DÄNEMARK

O. U., den 29. August 1943.

Sehr geehrter Herr Admiral!

Die Unruhen und Sabotageakte der letzten Wochen, die durch Massnahmen der dänischen Regierung nicht zu beheben waren, haben es mit sich gebracht, dass der Befehlshaber der deutschen Truppen auf Befehl des Führers mit dem heutigen Tage die Exekutivgewalt in Dänemark übernimmt.

Als Soldat werden Sie es verstehen, dass ich in dieser Lage Massnahmen zur Sicherung der dänischen Marine ergreifen muss. Mein Bestreben geht darauf hinaus, den Übergang so unblutig wie möglich zu gestalten. Bei nüchterner Betrachtung der Dinge werden Sie mir darin beipflichten müssen, dass in Anbetracht der tatsächlichen Machtverhältnisse ein Widerstand gegen meine bis ins kleinste vorbereiten Massnahmen völlig zwecklos ist und unter Umständen für die Ihnen anvertraute Marine schicksalsschwere Folgen haben könnte.

Um Ihnen, Herr Admiral, die Möglichkeit zu irgendwelchen pflichtgemässen Entschlüssen, deren Durchführung die Lage doch nicht ändern könnte, zu nehmen, muss ich Sie ersuchen, sich als in Schutzhaft befindlich zu betrachten. Der Überbringer dieses hat Befehl, Sie in das Hotel d'Angleterre zu geleiten.

(gez.) *Wurmbach.*

ad 5.

Oversættelse.

DEN KOMMANDERENDE ADMIRAL
DÄNEMARK

O. U. den 29. August 1943.

Meget ærede Hr. Admiral!

De sidste Ugers Uroligheder og Sabotagehandlinger, som den danske Regerings Foranstaltninger ikke har kunnet sætte en Stopper for, har medført, at den Øverstbefalende over de tyske Tropper paa Førerens Befaling fra og med i Dag overtager den udøvende Magt i Danmark.

Som Soldat vil De forstaa, at jeg i denne Situation maa gribe til Forholdsregler til Sikring af den danske Marine. Mine Bestræbelser gaar ud paa at forme Overgangen saa ublodigt som muligt. Naar De ser nøgternt paa Tingene, maa De give mig Ret i, at under Henblik paa de faktiske Magtforhold vil enhver Modstand mod mine indtil de mindste Enkeltheder forberedte Foranstaltninger være fuldstændig unyttig og eventuelt kunne faa skæbnesvangre Følger for den Marine, som er betroet Dem.

For at unddrage Dem, Hr. Admiral, enhver Mulighed for at træffe nogensomhelst pligtmæssige Beslutninger, hvis Gennemførelse dog ikke vilde kunne forandre Situationen, maa jeg anmode Dem om at betragte Dem som værende Arrestant. Overbringeren af denne Skrivelse har Ordre til at ledsage Dem til Hotel d'Angleterre.

(sign.) **Wurmbach.**

6.

Bekendtgørelse af 29. August 1943 om Proklamation af den militære Undtagelsestilstand.[1])

København, den 29. August 1943.

De sidste Begivenheder har vist, at den danske Regering ikke mere er i Stand til at opretholde Ro og Orden i Danmark. De af fjendtlige Agenter fremkaldte Uroligheder retter sig umiddelbart mod den tyske Værnemagt. Jeg proklamerer derfor i Henhold til[2]) Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsordningen[3]) den

militære Undtagelsestilstand

i hele Danmark.

Med øjeblikkelig Varsel anordner jeg følgende:

1.) Embedsmænd og Funktionærer ved de offenlige Myndigheder og Institutioner skal loyalt fortsætte med at opfylde deres Embedspligter. De skal efterkomme de Anvisninger, som bliver givet af de indsatte tyske Myndigheder.

2.) Sammenstimlinger og Ansamlinger af mere end 5 Personer paa Gaden og paa offentlige Steder er forbudt, ligesom alle Forsamlinger, ogsaa de ikke offentlige, er forbudt.

3.) Lukketiden fastsættes til Mørkets Frembrud. Fra dette Tidspunkt er ogsaa enhver Trafik paa Gaden forbudt.[4])

Kopenhagen, den 29. August 1943.

Die jüngsten Ereignisse haben gezeigt, dass die dänischen Behörden nicht mehr in der Lage sind, Ruhe und Ordnung i Dänemark aufrechtzuerhalten. Die von feindlichen Agenten angezettelten Unruhen richten sich unmittelbar gegen die deutsche Wehrmacht. Ich erkläre daher im Sinne der Artikel 42—56 der Haager Landkriegsordnung den

militärischen Ausnahmezustand

für ganz Dänemark.

Mit sofortiger Wirkung ordne ich an:

1.) Die Beamten und Angestellten der öffentlichen Behörden haben ihre Dienstgeschäfte loyal weiterzuführen. Sie haben den Weisungen der eingesetzten deutschen Aufsichtspersonen Folge zu leisten.

2.) Zusammenrottungen — Ansammlungen von mehr als 5 Personen — in der Öffentlichkeit sind verboten, desgleichen alle Versammlungen, auch die nicht Öffentlichen.

3.) Die Polizeistunde wird auf Eintritt der Dunkelheit festgesetzt. Mit diesem Zeitpunkt ist auch jeder Verkehr auf der Strasse untersagt.

---

[1]) Fra tysk Side forelaa Erklæring om, at den af de tyske Myndigheder selv udarbejdede danske Tekst til denne Bekendtgørelse vilde være at betragte som den autentiske. Senere meddelte de tyske Myndigheder, at de tyske Tekster til Generalens Bekendtgørelser m. v. maatte betragtes som autentiske. Der blev da fra Udenrigsministeriets Side draget Omsorg for, at den Oversættelse, som blev offentliggjort, i Forvejen var godkendt af de tyske Myndigheder.

[2]) Der foreligger her en Uoverensstemmelse mellem den tyske Tekst og den danske, idet den sidstnævnte Tekst ikke kan forstaas paa anden Maade end saaledes, at den militære Undtagelsestilstand proklameres med Hjemmel i Landkrigsreglementet. Ordene »im Sinne« har imidlertid ikke denne Betydning. Meningen maa antages at have været, at den tyske Øverstbefalende under den militære Undtagelsestilstand vilde anvende de i Landkrigsreglementet indeholdte Regler.

[3]) Se Side 402—403.

[4]) Spærretiden har under Undtagelsestilstanden flere Gange været Genstand for henholdsvis Lempelser og Skærpelser, der til Dels har været forskellige i de forskellige Dele af Landet.

4.) Enhver Afbenyttelse af Post, Telegraf og Telefon er indtil videre forbudt.

5.) Enhver Strejke er forbudt. Opfordring til Strejke til Skade for den tyske Værnemagt fremmer Fjenden og straffes i Reglen med Døden.

Overtrædelser af ovenstaaende Bestemmelser vil blive straffet ved de tyske Standretter.

Mod Voldshandlinger, Sammenstimlinger o. s. v. vil der hensynsløst blive gjort Brug af Vaaben.

Enhver Borger i Danmark, som efterkommer denne paa folkeretligt Grundlag hvilende Krigslov, tilsikres Personens og Ejendommens Beskyttelse i Henhold til Lovene.

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.

4.) Jeder zivile Nachrichtenverkehr ist vorläufig verboten.

5.) Jeder Streik ist verboten. Aufhetzung zum Streik zum Nachteil der deutschen Wehrmacht ist Feindbegünstigung und wird in der Regel mit dem Tode bestraft.

Zuwiderhandlungen gegen vorstehende Bestimmungen werden von den deutschen Standgerichten abgeurteilt.

Gegen Gewaltanwendung, Zusammenrottungen usw. wird rücksichtslos von der Waffe Gebrauch gemacht.

Jedem Einvohner Dänemarks, der sich den auf völkerrechtlicher Grundlage beruhenden Kriegsanordnungen fügt, wird Unversehrtheit der Person und des Eigentums im Rahmen der Gesetze zugesichert.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark.

7.

Referat af Administrationschefernes Møde hos den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark den 29. August 1943.

Møde

hos den tyske Øverstbefalende General von Hanneken paa Nyboder Skole Søndag den 29. August Kl. 12.

Tilstede var fra tysk Side
General von Hanneken,
Oberstløjtnant v. Heydebreck,
Major v. Münchow,
Brigadefører Kanstein og
Dr. Handelmann.

Fra dansk Side
Departementschef i Statsministeriet Andreas Møller,
Direktør for Udenrigsministeriet Nils Svenningsen,
Afdelingscheferne i Udenrigsministeriet E. Wærum, M. A. Wassard og F. Hvass,
Generaldirektør for Skattevæsenet K. Korst,
Departementschef i Justitsministeriet Eivind Larsen,
Direktør for Fængselsvæsenet H. Tetens,
Rigspolitichef K. Begtrup-Hansen,
Vicepolitichef Arthur Dahl,
Departementschef i Indenrigsministeriet J. Saurbrey,
Departementschef i Arbejdsministeriet J. T. Høirup,
Departementschef i Socialministeriet H. H. Koch,
Departementschef i Ministeriet for offentlige Arbejder F. Hoskiær,
Generaldirektør for Statsbanerne P. Knutzen,
Generaldirektør for Post- og Telegrafvæsenet K. J. Jensen,
Departementschef i Landbrugsministeriet, Dr. polit. J. Wilcke,
Departementschef i Kirkeministeriet J. Thomsen,
Departementschef i Undervisningsministeriet A. Barfod,
Departementschef i Undervisningsministeriet F. Graae,
Politidirektør i København I. Stamm,
Formand for Politimesterforeningen, Politimester i Københavns Amts nordre Birk A. V. Seidenfaden.

General von Hanneken lod sig gennem Direktør Svenningsen forestille for hver enkelt af de danske Mødedeltagere. Han tog derefter Ordet og udtalte, at han havde foranlediget Mødet afholdt for under de nuværende Forhold at søge Føling med de ledende danske Embedsmænd.

Sabotagehandlingerne havde i den senere Tid grebet stærkt om sig, og der var efterhaanden blevet skabt almindelig Uro. Store Ødelæggelser havde fundet Sted af dansk Ejendom, og Skade var ogsaa sket paa det tyske Krigspotentiel. Den tyske Rigsbefuldmægtigede havde rettet gentagne Henvendelser til de danske Myndigheder, uden at det var lykkedes at dæmme op for Sabotagehandlingerne og Uroen. Det var Generalens Indtryk, at visse underordnede danske Myndigheder ikke altid havde

gjort, hvad de burde for at modvirke disse Forhold. Den tyske Rigsregering havde gjort et sidste Forsøg ved at rette Henvendelsen den 28. August til den danske Regering om Indførelse af civil Undtagelsestilstand, men denne Henvendelse var blevet afslaaet. For Værnemagten var det af afgørende Betydning, at Ro og Orden herskede, og det havde derfor under de foreliggende Forhold vist sig nødvendigt at indføre militær Undtagelsestilstand. Den danske Hær og Marine havde man set sig nødsaget til at afvæbne, idet man var kommet paa Spor af, at der i Hæren og Marinen var visse Elementer, der havde sluttet sig sammen for i Tilfælde af en Invasion at støtte Invasionstropperne. Den tyske Værnemagt maatte under den foreliggende militære Situation have Ryggen fri og havde derfor maattet træffe passende Foranstaltninger. Den indførte Undtagelsestilstand vilde imidlertid kun vare saa længe, som det var absolut nødvendigt.

Generalen rettede derpaa en indtrængende Appel til Embedsmændene om at fortsætte paa deres Poster. Han oplyste, at der ikke var sket nogen Ændring med Hensyn til Kongens Stilling udover, at Kongen forbigaaende rent praktisk var forhindret i at udøve sine Funktioner. Der var stillet tysk Vagt ved Sorgenfri, og efter de Oplysninger, Generalen sad inde med, befandt Hans Majestæt sig vel, selvom Nattens Hændelser sjæleligt og legemligt havde taget paa ham. En Forbindelsesofficer var stillet til Raadighed.

Til Hans Kgl. Højhed Kronprinsen var der ligeledes afgivet Vagt. Kronprinsen var ganske fri i sine Bevægelser, og hvis han vilde ændre Bopæl, stod det ham ogsaa frit for, naar det blot i Forvejen blev meddelt til Generalen.

Forskellige højerestaaende Officerer af den danske Hær og Flaade var i Nat blevet taget og bragt i »Schutzhaft« paa Hotel d'Angleterre. Om Hærens og Flaadens videre Skæbne kunde Generalen ikke i Dag give Meddelelse, idet dette afhang af Førerens Bestemmelse. Gennemførelsen af den militære Undtagelsestilstand var i det store og hele gaaet glat. Der var Tab paa begge Sider. Ingen større Ødelæggelser havde fundet Sted, og der var nu Ro i hele Landet.

Den overvejende Del af den danske Befolkning var, udtalte Generalen, imod Sabotage og havde forudset det, der nu var kommet. Det var hans Haab, at Arbejderne vilde følge Parolen om Ro og Orden og fortsætte deres Arbejde. Befolkningen saa hen til Embedsmændene, og deres Holdning kunde derfor blive afgørende for, at Undtagelsestilstanden snarest kunde hæves. Han rettede derfor som nævnt i første Række sin Appel til Embedsmændene. Han vidste, hvad det betød at se et Sammenbrud af det, man havde levet for, men han haabede, at man vilde betragte det, der var sket, mere som et »Umbruch«, det vilde kunne gøre det lettere at bære. Det var ikke hans Hensigt at søge at paavirke Embedsmændene til at blive tyskorienterede (»zu Deutschland zu bekehren«), men Værnemagten kunde ikke tolerere, at Embedsmændene ikke blev paa deres Poster. Overfor dem, der ikke gjorde dette, vilde de strengeste Bestemmelser blive bragt til Anvendelse. Generalen havde ved denne Lejlighed ikke ønsket blot at afgive en Erklæring, men at rette en indtrængende Anmodning (»Bitte«) til Embedsmændene, og han saa gerne, at man fremkom med de Bekymringer, man maatte have.

Departementschef Eivind Larsen rejste Spørgsmaalet om Grunden til Politiets Afvæbning.

Generalen svarede, at Grunden hertil maatte søges i det Forhold, at nogle Politibetjente, da de havde hørt nogle Skud, troede, at det drejede sig om Sabotage, og havde grebet til Vaaben. Der var derved opstaaet en Konflikt, idet vedkommende tyske Soldater havde følt sig truet. Generalen vilde foranledige, at Politiet faar deres Vaaben udleveret, og naar Politiet igen overtager deres Poster, vilde det tyske Militær paa Gaderne blive trukket tilbage.

Rigspolitichef Begtrup-Hansen spurgte, om det maatte være rigtigt, at Politimesteren i Fredericia var arresteret af tyske Tropper.

Der var ikke Generalen eller hans Officerer noget bekendt herom, men denne Sag vilde omgaaende blive undersøgt.

Direktør Svenningsen tog Ordet paa de tilstedeværende danske Embedsmænds Vegne og gav Udtryk for den dybe Alvor, hvormed man betragtede de indtrufne Begivenheder. Hvad der var sket, var følt som et voldsomt og overraskende Slag. Det var med Interesse, at man havde hørt Generalens Udtalelser, og han kunde

sige, at alle Embedsmændene var besjælet af Ønsket om at gøre det bedste for vort Land i denne skæbnesvangre Stund. En Række Spørgsmaal vilde melde sig, men man vilde ikke paa dette Møde kunne gaa ind paa Enkeltheder. Der havde ikke været Lejlighed til for Embedsmændene at drøfte Situationen, før man kom til Mødet med Generalen, men man vilde snarest efter Mødet træde sammen og drøfte Situationen under Hensyntagen til det af Generalen fremførte.

Generalen takkede og udtalte, at han regnede med, at Embedsmændene vil arbejde videre til Bedste for Landet og paavirke de underordnede til at gøre deres Pligt.

Generalen sluttede med at meddele, at Brigadefører Kanstein under den militære Undtagelsestilstand vilde blive Leder fra tysk Side af Civilforvaltningen.

8.

Skrivelse af 29. August 1943 fra Wehrmachtkommandantur Kopenhagen til det danske Politi vedrørende Forbud mod civil Automobilkørsel.

WEHRMACHTKOMMANDANTUR
KOPENHAGEN
(Ortskdtr. I/716)

Az. **Tgb. Nr. 4086**

Kopenhagen, den 29. August 1943.

Jeglicher Zivilkraftfahrverkehr wird hiermit verboten. Ausnahmen können nur für Personen gemacht werden mit besonderem Ausweis der Wehrmachtkommandantur, wo glaubhaft lebensnotwendige Fahrt nachgewiesen werden muss.

Die Wehrmachtkommandantur bittet sie hierin zu unterstützen.

An

1) Heeresstreifendienst
2) Feldgendarmerie
3) Dänische Polizei

der Stadt Kopenhagen

zur Kenntnisnahme und Beachtung.

(gez.) *Mauff*
Oberstleutnant u. Wehrmachtkommandant.

ad 8.

Oversættelse.

VÆRNEMAGTSKOMMANDANTUR
KØBENHAVN

København, den 29. August 1943.

Enhversomhelst civil Automobilkørsel forbydes hermed. Undtagelser kan kun gøres for Personer, der er i Besiddelse af en særlig Legitimation fra Værnemagtskommandanturen, hvor det maa paavises, at der sandsynligvis foreligger en livsvigtig Kørsel.

Værnemagtskommandanturen anmoder Dem om Hjælp i saa Henseende.

Til

1) den militære Patrouilletjeneste
2) Feltgendarmeriet
3) det danske Politi i København

til Efterretning og Efterlevelse.

(sign.) **Mauff.**
Oberstløjtnant og Værnemagtskommandant.

9.

Kommentar til Proklamationen af Undtagelsestilstanden udsendt den 29. August 1943 gennem Radioen.

Som det fremgaar af den Proklamation, vi lige har læst op, er der nu her i Danmark indtraadt en Situation, som ikke kan komme uventet for nogen, der har fulgt det systematiske Undergravningsarbejde, som fremmede Elementer i den senere Tid har drevet her i Landet.

Man ved, at det danske Folk, som i sig selv er roligt og behersket, paa det kraftigste fordømmer de sidste Maaneders Udvikling. Regeringens Opraab, som Hans Majestæt Kongen billigede, var forgæves.

Provokatører, betalt af fremmede Magter, har konsekvent faaet fremtvunget en Tilstand, der maa gaa enhver Dansk nær til Hjerte. Gennem Maaneder har de drevet deres lyssky Ødelæggelsesværk, som Nat efter Nat tilføjede Danmark og det danske Folk Skader, der desværre ikke alene kan maales i Penge. Langt mere skæbnesvangert var, at disse saakaldte Patrioters Virksomhed efterhaanden vanskeliggjorde og til Slut ganske ødelagde det korrekte Forhold, der gennem de tre svære Besættelsesaar havde bestaaet mellem den danske Regering, den danske Befolkning og de tyske Myndigheder.

Det danske Folk i sin Helhed er ikke Skyld i denne Udvikling. Det sympatiserer ikke med de Sabotører og Urostiftere, der har forsøgt at styrte Landet i Ulykke — det havde Mulighed for midt i en Verdensbrand at kunne ordne sine indre Forhold i Ro og paa sin egen Maade.

De Forholdsregler, som den Øverstkommanderende for de tyske Tropper i Danmark nu har maattet træffe, er ikke rettet imod det danske Folk — lige saa lidt som selve Besættelsen for 3 Aar siden var det.

Regeringen har desværre ikke formaaet at sætte en Stopper for de landsskadelige Sabotørers Ødelæggelser. Trods Kongens og Regeringens Opraab og Formaninger har Sabotagehandlingerne stadig taget til og har efterhaanden ført til en ganske uholdbar Tilstand.

Den tyske Rigsregering rettede derfor den 28. August 1943 en Henvendelse til den danske Regering og opfordrede den til paa egen Haand at erklære Undtagelsestilstand og træffe de nødvendige Forholdsregler til Opretholdelsen af Ro og Orden. Den danske Regering erklærede imidlertid, at den ikke var i Stand til at løse denne Opgave.

Den tyske Rigsregering saa sig derfor nødsaget til — i Danmarks egen Interesse — selv at sørge for Genoprettelsen af Ro og Orden i Landet — og gav derfor den Øverstkommanderende over de tyske Tropper Ordre til at erklære militær Undtagelsestilstand over hele Danmark.

Den haarde Tid, som det danske Folk nu maa gennemgaa, er Resultatet af Hr. Christmas Møllers og hans Fællers Sabotagevirksomhed.

Man maa være klar over, at den tyske Værnemagt ubønhørligt vil skride ind mod enhver, der ikke retter sig efter Proklamationens Bestemmelser. Derimod tilsikres der enhver, der roligt retter sig efter de givne Instrukser, Persons og Ejendoms Ukrænkelighed indenfor Lovens Rammer.

Alle maa derfor følge de givne Anordninger og vise den lille Flok af Sabotører og Urostiftere, at langt den største Del af det danske Folk føler et dybt Ansvar for Landets Skæbne og er klar over, at kun en rolig Udvikling atter kan føre det tilbage til normale Tilstande.

Kun paa denne Maade kan alle bidrage sit til at skabe Danmark en lysere Fremtid.

10.

Kommentar til Proklamationen af Undtagelsestilstanden udsendt den 30. August 1943 gennem Radioen.

Ved den Bekendtgørelse, som den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark i Gaar udsendte om militær Undtagelsestilstand, er der, som enhver har hørt og læst, udstedt Bestemmelser, hvis nøje Iagttagelse er af den største Vigtighed for hver enkelt. Vi vil derfor gøre klart for os, hvad en militær Undtagelsestilstand egentlig betyder. Den betyder, at den Øverstbefalende over de tyske Tropper overtager hele den udøvende Magt i Danmark og dermed alene bestemmer over enhver Art af statslig Virksomhed, i Lovgivning, Retspleje og Forvaltning.

Den Øverstbefalende kan altsaa udstede nye Love, han kan ændre den gældende Ret, og samtlige Myndigheder og Embedsmænd har at tage hans Anvisninger til Følge.

Det betyder naturligvis ikke, at alle bestaaende Love i Danmark træder ud af Kraft, eller at den Øverstbefalende rent ud ny-organiserer hele det private og offentlige Liv. Det vilde jo fremkalde en syndig Forvirring paa alle Livsomraader, mens det dog er Undtagelsestilstandens Mening at genoprette og fastholde Ro og Orden i Landet, efter at Regeringen ikke har været i Stand til det.

Den Øverstbefalendes Anordninger er tværtimod, som Navnet »Undtagelsestilstand« siger det, Undtagelsesbestemmelser, som kun gælder, saalænge denne Tilstand varer, og som iøvrigt lader uberørt alle de af Landets Love, som ikke strider imod den Øverstbefalendes Anordninger. Ogsaa Myndighederne, Embedsmændene og de offentlige Institutioner har, forsaavidt som det er foreneligt med Undtagelsestilstanden, at fortsætte deres normale Virksomhed.

Hvor der fra den Øverstbefalendes Side er blevet indsat Kontrollanter, indskrænker deres Opgave sig til Kontrol af, at de Myndigheder og Embedsmænd, som er under Opsyn, loyalt fortsætter deres tjenstlige Opgaver indenfor Rammen af den Øverstbefalendes Anordninger og den iøvrigt bestaaende Ramme.

Fra dette Synspunkt maa ogsaa forstaas de enkelte Paabud i Bekendtgørelsen, som jo griber dybt ind i hver enkelt Borgers private Liv. Forbudet mod Sammenrotninger og Forsamlinger maa tages meget alvorligt. Vi Danske er tilbøjelige til ogsaa ved ubetydelige Anledninger at danne harmløse og nysgerrige Opløb. Der maa med Alvor henvises til, at saadanne Opløb under Undtagelsestilstanden er forbundet med Livsfare for hver enkelt. Ingen, som ikke vil udsætte sig for den Fare at blive skudt, maa letsindigt sætte sig ud over den fastsatte Lukketid og Forbudet mod Færdsel paa Gaderne efter Mørkets Frembrud.

Den, som ikke tager blot et enkelt Anraab fra en Post eller en Militærpatrouille til Følge, udsætter sig for at blive skudt.

Strejkeforbudet maa ogsaa tages meget alvorligt. Ophidselse til Strejke til Skade for den tyske Værnemagt er en Begunstigelse af Fjenden og vil i Reglen blive straffet med Døden.

Den som afbryder, beskadiger elller gør ulæselig de officielle Opslag, som den Øverstkommanderende har anordnet, udsætter sig ligeledes for den Fare at blive haardt straffet.

Alle Overtrædelser afgøres af de tyske Standretter. De Straffe, som truer, er Dødsstraf eller langvarigt Tugthus.

I hver enkelts Interesse er det nødvendigt for os een Gang for alle at klargøre os Meningen og Betydningen af den militære Undtagelsestilstand, som nu hviler over os.

Enhver Lytter vil nu være klar over, hvor alvorlig han har at tage disse Bestemmelser. Men enhver vil ogsaa derudaf kunne slutte, hvor Ansvaret for Opretholdelse af Ro og Orden hos hver enkelt ligger, og at enhver af os paa denne Maade kan bidrage til, at Undtagelsestilstanden saa snart som muligt bliver erstattet med en normal Tilstand.

11.

Skrivelse af 31. August 1943 til Departementschef Eivind Larsen, Justitsministeriet, fra Chefen for Civilforvaltningen hos den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark vedrørende Forbud mod civil Automobilkørsel.

DER CHEF DER ZIVILVERWALTUNG
BEIM BEFEHLSHABER DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Kopenhagen, den 31. August 1943.

Herrn Departementschef Eivind Larsen — Kgl. Dänisches Justizministerium — Kopenhagen.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark hat im Zuge des erklärten Ausnahmezustandes folgendes angeordnet:

»Der zivile Kraftfahrverkehr ist bis auf weiteres verboten. Ausnahmen können für den Verkehr im Dienste kriegs- und lebenswichtiger Betriebe oder lebensnotwendiger Fahrten (Arzt, Hebammen usw.) gestattet werden.

Solche Fahrten können nur mit einem besonderen Ausweis erfolgen. Anträge sind an die zuständigen dänischen Polizeibehörden zu richten. Diese prüft die Anträge und stellt die Ausweise aus, welche zwecks Abstempelung dem zuständigen deutschen Standortältesten vorzulegen sind. Dieser gibt sie nach Inordnungbefund an die Dänische Polizei zurück, welche sie den Antragstellern aushändigt.«

Ich bitte, die zuständigen Polizeibehörden entsprechend zu verständigen. Die Bevölkerung ist durch Rundfunk auf die Einschränkung des zivilen Kraftfahrverkehrs hingewiesen worden.

(gez.) *Kanstein.*

ad 11.

Oversættelse.

CHEFEN FOR CIVILFORVALTNINGEN
HOS DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

København, den 31. August 1943.

Hr. Departementschef Eivind Larsen,
Kgl. Danske Justitsministerium, København.

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark har som en Følge af den erklærede Undtagelsestilstand forordnet følgende:

»Den civile Automobilkørsel er indtil videre forbudt. Undtagelser kan kun tillades, hvor det drejer sig om Kørsel, der er af Betydning for krigs- eller livsvigtige Virksomheder, eller som er af absolut livsvigtig Betydning (Læger, Jordemødre o. s. v.). Saadan Kørsel kan kun finde Sted, naar man er i Besiddelse af en særlig Legitimation. Ansøgninger herom stiles til de paagældende danske Politimyndigheder. Denne undersøger Ansøgningen og udsteder Legitimationerne, som skal forelægges den kompetente lokale tyske Kommandant til Afstempling. Naar denne har fundet Sagen i Orden, sender han Legitimationsbeviset tilbage til det danske Politi, som udleverer det til Ansøgeren.«

Jeg anmoder om, at De vil give de paagældende Politimyndigheder Underretning i Overensstemmelse hermed. Befolkningen har gennem Radioen faaet Meddelelse om Indskrænkningen i den civile Automobilkørsel.

(sign.) **Kanstein.**

12.

Skrivelse af 31. August 1943 til Departementschef Eivind Larsen, Justitsministeriet, fra Chefen for Civilforvaltningen hos den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark vedrørende Forbud mod civil Trafik paa Jernbanerne.

DER CHEF DER ZIVILVERWALTUNG
BEIM BEFEHLSHABER DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Kopenhagen, den 31. August 1943.

Herrn Departementschef Eivind Larsen, Kgl. Dänisches Justizministerium, Kopenhagen.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark hat im Zuge des erklärten Ausnahmezustandes folgendes angeordnet:

»Der zivile Reiseverkehr ist bis auf weiteres verboten. Ausnahmen können für den Verkehr im Dienste kriegs- und lebenswichtiger Betriebe oder lebensnotwendiger Fahrten (z. B. Arzt, Hebammen usw.) gestattet werden. Solche Fahrten können nur mit einem besonderen Ausweiss erfolgen. Anträge sind and die zuständige dänische Polizeibehörde zu richten. Diese prüft die Anträge und stellt die Ausweise aus, welche zwecks Abstempelung dem zuständigen deutschen Standortältesten vorzulegen sind. Der Standortälteste gibt sie nach Inordnungsbefund an die dänische Polizeibehörde zurück, welche sie den Antragstellern aushändigt.

An denjenigen Orten, an welchen sich kein Standortältester befindet, können diese Ausweise von den Bürgermeistern ausgestellt werden.

Wochen- und Monatsarbeiterkarten, beschränkt für die Fahrt zur und von der Arbeitsstätte, sind nicht genehmigungspflichtig. Sie haben demnach ohne Ausweise volle Gültigkeit.«

Ich bitte, die zuständigen Polizeibehörden und Bürgermeister entsprechend zu verständigen. Die Bevölkerung ist durch Rundfunk auf die Einschränkung des Reiseverkehrs hingewiesen worden.

(gez.) *Kanstein.*

ad 12.

Oversættelse.

CHEFEN FOR CIVILFORVALTNINGEN
HOS DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

København, den 31. August 1943.

Hr. Departementschef Eivind Larsen,
Kgl. Danske Justitsministerium, København.

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark har som en Følge af den erklærede Undtagelsestilstand forordnet følgende:

»Den civile Rejsetrafik er indtil videre forbudt. Undtagelser kan kun tillades, hvor det drejer sig om Trafik, der er af Betydning for krigs- eller livsvigtige Virksomheder, eller som er af absolut livsvigtig Betydning (f. Eks. Læger, Jordemødre o. s. v.). Saadanne Rejser kan kun finde Sted, naar man er i Besiddelse af en særlig Legitimation. Ansøgninger herom stiles til den paagældende danske Politimyndighed. Denne undersøger Ansøgningerne og ud-

steder Legitimationerne, som skal forelægges den kompetente lokale tyske Kommandant til Afstempling. Naar Kommandanten har fundet Sagen i Orden, sender han Legitimationsbeviset tilbage til den danske Politimyndighed, som udleverer det til Ansøgeren. — Paa de Steder, hvor der ikke findes nogen lokal tysk Kommandant, kan disse Legitimationsbeviser udstedes af Borgmestrene.

Uge- og Maanedskort for Arbejdere, som kun gælder for Rejsen til og fra Arbejdsstedet, behøver ikke at godkendes. De har følgelig fuld Gyldighed uden Legitimationer.«

Jeg anmoder om, at De vil give de paagældende Politimyndigheder og Borgmestre Underretning i Overensstemmelse hermed. Befolkningen har gennem Radioen faaet Meddelelse om Indskrænkningen i Rejsetrafikken.

(sign.) **Kanstein.**

13.

Meddelelse af 31. August 1943 om Forbud mod civil Trafik paa Jernbanerne.

Fra kompetent tysk Side meddeles, at civil Trafik paa Banerne indtil videre er forbudt[1]). Undtagelser kan gøres, hvor det drejer sig om Rejser, der er af Betydning for krigs- eller livsvigtige Virksomheder, eller som er af livsvigtig Betydning (f. Eks. Læger eller Jordemødre). Saadanne Rejser kan kun foretages, naar man er i Besiddelse af en særlig Legitimation. Henvendelse derom sker til vedkommende Politimyndighed. Denne undersøger Sagen og afgiver Legitimationen til Afstempling hos den lokale tyske Kommandant. Befindes Sagen i Orden, gives Tilladelse til den vedkommende danske Politimyndighed, der atter tilstiller Ansøgeren den. Paa Steder, hvor der ikke findes nogen lokal tysk Kommandant, kan disse Legitimationer udstedes af den stedlige Borgmester.

[1]) Fra den 12. September blev Restriktionerne for Jernbanerejser i alt væsentligt ophævet.

14.

Meddelelse fra Politidirektøren i København af 31. August 1943 vedrørende Regler for Færdsel, Rejser og Lukketider.

Politidirektøren i København meddeler:

Efter Forhandling med de tyske Myndigheder i København kan følgende Regler meddeles til Vejledning for den københavnske Befolkning:

Lukketiden for Bevœrtninger, Teatre og Biografteatre er Kl. 20. Kl. 21 skal alle være inden Døre, og ingen maa færdes paa Gaden i Mørklœgningstiden, medmindre de er i Besiddelse af en særlig Tilladelse — Passértilladelse (om særlige Regler for Tjenestemænd, Luftbeskyttelsespersonel m. v. se nedenfor).

Al Butikshandel — ogsaa Gadehandel med Is, Pølser og andet — skal ophøre Kl. 18.

Sporvogne og S-Tog.

Sporvogns-, Omnibus- og Trolleyvognskørsel ophører Kl. 20.45. Paa dette Tidspunkt skal Passagerer have forladt Vognene. Tomme Vogne kan efter dette Tidspunkt køre til Garagerne.

Den normale S-Togstrafik ophører Kl. 21. Efter dette Tidspunkt udsendes kun ét Tog i Timen paa hver Strækning. *Samtlige Jernbanepassagerer, der efter Kl. 21 ankommer til Jernbanestationer beliggende mellem Hvidovre og Hellerup, transporteres ved Statsbanernes Foranstaltning til Hovedbanegaarden, hvor de skal rette Henvendelse til Banegaardsofficeren for at faa udstedt fornødent Ausweis.*

Al Person-Bilkørsel forbudt.

Al Benyttelse af Personmotorkøretøjer (herunder Drosker og Lillebiler) er Døgnet rundt forbudt, medmindre det kan godtgøres, at Kørslen er af livsvigtig eller krigsvigtig Karakter.

Alle Jernbanerejser er forbudt civile Personer, medmindre det drejer sig om Personer, der er beskæftiget ved krigsvigtige eller livsvigtige Virksomheder. *Kørsel med S-Banen betragtes ikke som Jernbanerejser.*

Udstedelse af Passér-Tilladelser.

Ved Politiets Foranstaltning indrettes et Registreringskontor for Udfœrdigelse af de særlige Passértilladelser. Kontoret indrettes i Folkeregistret, Gyldenløvesgade 15. (For saa vidt angaar Udstedelse af Passértilladelse til Arbejdere i Virksomheder, der arbejder i 3-Skift, gælder, at disse vil blive søgt udfærdiget i Samarbejde med Industriraadet).

Politiets, Brandvæsenets, Redningskorpsenes, Luftbeskyttelsestjenestens samt Hospitalernes Tjenestevogne kan uhindret køre Døgnet rundt.

Stats- og Kommunaltjenestemœnd, der er i Uniform, og som skal til eller fra Tjeneste, kan Døgnet rundt færdes uden Passértilladelse. Det samme gælder Vagtselskabets Vœgtere.

Under Luftalarm.

Luftbeskyttelsestjenestens Personel: overordnet C.B.-Mandskab, Fabrikluftværnspersonel, Meldevagter, Husvagter m. fl. kan i tjenstlig Anledning færdes til og fra Tjenestested og give Møde ved Flyvervarsel. For disse Personer kræves ingen Passértilladelse. C.B.-Mandskab legitimerer sig med C.B. Tjenestebevis samt Jyllandspas. Fabrikluftværnspersonel, Husvagter og Meldevagter skal medføre deres Armbind og Beskikkelse eller Legitimationskort.

Læger, Jordemødre og Nat-Arbejdere.

Læger og Jordemødre kan færdes Døgnet rundt (ogsaa pr. Cykle) i Stillingens Medfør, men i Mørklœgningstiden skal de være i Besiddelse af særlig Passértilladelse. Det tilsvarende gælder Arbejdere, der arbejder paa Natskifte i absolut livsvigtige Virksomheder.

15.

Meddelelse af 31. August 1943 om Indførelse af visse Lempelser i Færdselsforbudet.

Officielt meddeles:

Paa Grund af den danske Befolknings rolige Optræden er der fra og med den 31. August 1943 indført visse Lempelser i Paabudet mod at færdes i Mørklægningstiden. Lempelserne vil paa de forskellige Steder blive meddelt af den stedlige Værnemagts Kommandant til de civile danske Myndigheder, som derefter giver Befolkningen Meddelelse.

16.

Meddelelse i Dagspressen af 31. August 1943 om, at alle Militærpersoner skal melde sig inden 3. September.

Vedkommende tyske Myndighed har anmodet Ritzaus Bureau om at offentliggøre følgende:

Alle aktive danske Militærpersoner, der den 29. August ikke befandt sig ved deres Afdeling eller paa deres Tjenestested, skal omgaaende melde sig til den nærmeste tyske Kommandant. Undladelse af senest den 3. September at efterkomme denne Anvisning straffes i Henhold til Reglerne om Undtagelsestilstanden.

17.

Skrivelser af 1., 2. og 17. September 1943 til Udenrigsministeriet fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark vedrørende de i Københavns Frihavn beroende Varelagre.

a)

DER BEFEHLSHABER
DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

H. Qu., den 1. September 1943.
Az. 62a.

An das Dänische Aussenministerium, Kopenhagen.

Hiermit wird angeordnet, dass über die Warenbestände im Freihafen ab sofort nicht mehr verfügt werden darf. Es wird ersucht, entsprechende Anweisungen an die zuständigen staatlichen Stellen und die davon betroffenen Firmen umgehend zu erteilen.

Ein Verzeichnis der Bestände der Lagerorte sowie der Eigentümer der Waren ist meinem Intendanten umgehend einzusenden.

Verschiffungen und Verladungen, die im Rahmen bestehender Handelsverträge vorgenommen werden, fallen nicht unter diese Anordnung.

(gez.) *von Hanneken.*

b)

DER BEFEHLSHABER
DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Kopenhagen, den 2. September 1943.
Az. 62a.

Betr.: Anordnung über die Warenbestände im Kopenhagener Freihafen vom 1. 9. 43.

An das Dänische Aussenministerium, Kopenhagen.

Im Nachgang zu obiger Anordnung wird hiermit verfügt, dass Waren aus dem Kopenhagener Freihafen im Rahmen der bisher von der dänischen Regierung zugelassenen Kontingente auch weiterhin ins Inland verbracht werden dürfen.

Es wird erwartet, dass ein Verzeichnis der Bestände, Lagerorte und Eigentümer (Stichtag 29. August 1943) umgehend eingereicht wird.

(gez.) *von Hanneken.*

c)

DER BEFEHLSHABER
DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Kopenhagen, 17. September 1943.

Abt. IVa Az. 62a.

Betr.: Anordnung über die Warenbestände im Kopenhagener Freihafen.

An das Dänische Aussenministerium, Kopenhagen.

Die Anordnung vom 1. September 1943 betreffend Sperrung des Warenverkehrs aus dem Kopenhagener Freihafen ins Inland und Ausland wird mit sofortiger Wirkung aufgehoben.

(gez.) *von Hanneken.*

ad 17.

a) **Oversættelse.**

DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

H.Kv.

Den 1. September 1943.

Az. 62a.

Az. 62a H.Kv.

Til Det Danske Udenrigsministerium, København.

Det bestemmes hermed, at der fra dette Øjeblik af ikke mere maa disponeres over Varebeholdningerne i Frihavnen. Man anmoder om, at der omgaaende maa blive givet de kompetente Statskontorer og de af Forbudet berørte Firmaer de nødvendige Instrukser.

En Liste over Beholdningerne paa Lagerpladserne samt over Varernes Ejermænd skal omgaaende indsendes til min Intendant.

Afskibninger og Afladninger, som foretages indenfor Rammerne af gældende Handelstraktater, falder ikke ind under denne Anordning.

(sign.) **von Hanneken.**

b)

DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

København, den 2. September 1943.

Az. 62a.

Ang.: Anordning af 1. 9. 43 om Varebeholdningerne i Københavns Frihavn.

Til Det Danske Udenrigsministerium, København.

I Tilslutning til ovenanførte Anordning bestemmes det hermed, at Varer fra Københavns Frihavn, som falder ind under de hidtil af den danske Regering tilladte Kontingenter, ogsaa fremdeles maa forsendes til Indlandet.

Man venter, at en Liste over Beholdningerne, Lagerpladserne og Ejermændene (Skæringsdag 29. August 1943) omgaaende vil blive indsendt.

(sign.) **von Hanneken.**

c)

DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

København, den 17. September 1943.

Afd. IV a. Az. 62a.

Ang.: Anordning om Varebeholdningerne i Københavns Frihavn.

Til Det Danske Udenrigsministerium, København.

Anordningen af 1. September 1943 om Spærringen af Varetrafikken fra Københavns Frihavn til Indland og Udland ophæves med øjeblikkelig Virkning.

(sign.) **von Hanneken.**

18.

Meddelelse i Dagspressen af 3. September 1943 om Forbud mod at bære den danske Hærs og Marines Uniformer.

Uniformsforbud.

I Henhold til en Bekendtgørelse fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark er det forbudt offentligt at bære den danske Hærs eller den danske Marines Uniformer.

19.

Bekendtgørelse af 3. September 1943 om Aflevering af Vaaben, Ammunition og Sprængstoffer, der befinder sig i dansk Privatbesiddelse.

Oversættelse.

Auf Grund meiner Bekanntmachung vom 29. 8. 1943 über die Verhängung des Ausnahmezustandes in Dänemark ordne ich an:

Bis zum 7. 9. 1943 sind alle noch im dänischen Privatbesitz befindlichen automatischen und Handfeuerwaffen (Maschinengewehre, Maschinenpistolen, Gewehre, Pistolen, Revolver) einschliesslich der dazugehörigen Munition bei der nächsten Dienststelle der dänischen Polizei abzuliefern.

Von der Ablieferungspflicht werden ausgenommen:

1. Waffen, die mit polizeilicher Genehmigung zur Ausübung der Jagd benutzt werden.
2. Kleinkaliber und Luftbüchsen bis zum Kaliber 6 mm ohne gezogenen Lauf.
3. Waffen, die von den zur Bewachung von Wirtschaftsbetrieben, Eisenbahnanlagen usw. eingesetzten Wachmannschaften benutzt werden.

Bei den gleichen Dienststellen und bis zu demselben Zeitpunkt sind alle in dänischen Privatbesitz befindlichen Handgranaten, Bomben, Sprengmittel und Sprengstoffe abzuliefern. Hiervon ausgenommen werden behördlich angemeldete und nach den behördlichen Vorschriften gesicherte Sprengstofflager.

Wer die obengenannten Waffen, Munition und Sprengstoffe bis zum 7. 9. 1943 abliefert, geht straffrei aus. Wer nach dem 7. 9. 43 im Besitz dieser Waffen, Munition und Sprengstoffe angetroffen wird, hat die Todesstrafe zu erwarten.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark.

Kopenhagen, den 3. 9. 1943.

I Medfør af min Bekendtgørelse af 29. August 1943 om Indførelse af Undtagelsestilstand i Danmark forordner jeg:

Alle automatiske Vaaben og Haandvaaben, saasom Maskingeværer, Maskinpistoler, Geværer, Pistoler og Revolvere samt enhver Form for Ammunition, der endnu befinder sig i dansk Privatbesiddelse, skal afleveres til nærmeste danske Politimyndighed inden den 7. September 1943.

Fritaget for Afleveringspligt er følgende:

1. Jagtvaaben, som benyttes med Politiets Tilladelse.
2. Salon- og Luftbøsser indtil Kaliber 6 mm uden riflet Løb.
3. Vaaben, som benyttes af de af Politiet godkendte Sabotagevagter i Virksomheder, Jernbaneanlæg o. s. v.

Alle Haandgranater, Bomber, Sprængmidler og Sprængstoffer, der befinder sig i Privatbesiddelse, skal ligeledes afleveres til nærmeste Politimyndighed inden den 7. September 1943. Undtaget herfra er Sprængstoflagre, som er anmeldt til vedkommende Myndighed og er sikret efter denne Myndigheds Forskrifter.

Enhver, der afleverer ovennævnte Vaaben, Ammunition, Sprængstoffer o. s. v. inden den 7. September 1943, undgaar Straf.

Enhver, som efter den 7. September 1943 er i Besiddelse af omtalte Vaaben, Ammunition, Sprængstoffer o. s. v., maa vente at blive straffet med Døden.

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.

København, den 3. September 1943.

20.

Forordning af 4. September 1943 vedrørende Beslaglæggelse af Bygninger og Grundstykker.

Oversættelse.

Im Sinne der Art. 42—56 der Haager Landkriegsordnung wird mit sofortiger Wirkung für das Gebiet des Königreiches Dänemark folgendes verordnet:

§ 1.

Zur Sicherstellung der von der deutschen Wehrmacht im Lande zu erfüllenden Aufgaben ist diese berechtigt, durch die Bedarfsstelle (§ 5) Gebäude und Liegenschaften nebst Bestandteilen und Zubehör zu beschlagnahmen.

§ 2.

Die Beschlagnahme hat, wenn nicht die Bedarfsstelle etwas anderes bestimmt, die Wirkung, dass nachträgliche Rechtsgeschäfte über die beschlagnahmten Gebäude und Liegenschaften im Verhältnis zur deutschen Wehrmacht unwirksam sind und dass ohne Genehmigung der beschlagnehmenden Bedarfsstelle keine Veränderungen an den Liegenschaften und Gebäuden vorgenommen werden dürfen. Den Rechtsgeschäften stehen Verfügungen gleich, die im Wege der Zwangvollstreckung oder der Arrestvollziehung erfolgen.

§ 3.

Die Beschlagnahme erfolgt zur Nutzniessung mit der Massgabe, dass notwendige bauliche Änderungen von der deutschen Wehrmacht vorgenommen werden dürfen. Im übrigen wird der Schutz des privaten Eigentums in vollem Umfange gewährleistet.

§ 4.

Die Bedarfsstelle gewährt für die Nutzung der beschlagnahmten Gebäude und Liegenschaften grundsätzlich eine Vergütung oder Entschädigung.

Der Anspruch auf Vergütung oder Entschädigung ist bei der Bedarfsstelle anzumelden.

I Analogi med Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsreglementet forordnes med øjeblikkelig Virkning følgende for Kongeriget Danmarks Omraade:

§ 1.

Til Sikring af den tyske Værnemagts Opgaver her i Landet er denne berettiget til gennem vedkommende tyske Myndighed (»Bedarfsstelle«) (jfr. § 5) at beslaglægge Bygninger og Grundstykker med Bestanddele og Tilbehør.[1])

§ 2.

Beslaglæggelsen har, naar vedkommende tyske Myndighed (»Bedarfsstelle«) ikke træffer anden Bestemmelse, den Virkning, at efterfølgende Retshandler vedrørende de beslaglagte Bygninger og Grundstykker er uvirksomme i Forholdet til den tyske Værnemagt, og at ingen Forandringer kan foretages ved de beslaglagte Grundstykker og Bygninger uden den beslaglæggende Myndigheds Samtykke. Ligestillet med saadanne Retshandler er Tvangsfuldbyrdelses- og Arrestdispositioner.

§ 3.

Beslaglæggelsen sker til Brug med det Forbehold, at den tyske Værnemagt kan foretage nødvendige Ombygninger. Iøvrigt tilsiges Beskyttelse i fuldt Omfang af den private Ejendomsret.

§ 4.

Vedkommende tyske Myndighed (»Bedarfsstelle«) yder principielt en Godtgørelse eller Erstatning for Benyttelsen af de beslaglagte Bygninger og Grundstykker.

Krav om Godtgørelse eller Erstatning skal anmeldes til vedkommende tyske Myndighed (»Bedarfsstelle«).

[1]) I den tidligere i Dagspressen offentliggjorte Oversættelse er Slutningen af § 1 gengivet saaledes: »... Bygninger og Grundstykker med mur- og nagelfast Tilbehør samt Inventar.« Den her valgte Oversættelse (»Bestanddele og Tilbehør«) er en nøjagtigere Gengivelse af den autentiske tyske Tekst.

§ 5.

Die Bedarfsstelle der deutschen Wehrmacht, die zur Inanspruchnahme von Leistungen berechtigt ist, ist der Intendant beim Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark.

§ 6.

Von der Beschlagnahme nach dieser Verordnung sind ausländische Staatsangehörige befreit, soweit sie nicht einer Feindmacht angehören, oder soweit nicht auf Grund von Staatsverträgen und von anerkannten Regeln des Völkerrechtes Befreiungen bestehen.

§ 7.

Zuwiderhandlungen gegen diese Verordnung sind strafbar und werden von dem deutschen Standgericht abgeurteilt.

Kopenhagen, den 4. Sept. 1943.
Der Befehlshaber der deutschen Truppen
in Dänemark.
gez. v. Hanneken,
General der Infanterie.

§ 5.

Bedarfsstelle er: »Intendanten hos den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.«

§ 6.

For Beslaglæggelse i Henhold til denne Forordning er udenlandske Statsborgere fritaget, saafremt de ikke tilhører en fjendtlig Magt. Fritagelse i Henhold til Statstraktater eller til anerkendte Folkeretsregler forbliver bestaaende.

§ 7.

Overtrædelser af denne Forordning er strafbare og paadømmes af den tyske Standret.

København, den 4. Sept. 1943.
Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.
sign. v. Hanneken,
General i Infanteriet.

21.

Forordning af 4. September 1943 vedrørende danske Firmaers Leveringer til eller Arbejder for den tyske Værnemagt i Danmark.

Oversættelse.

Im Sinne der Art. 42—56 der Haager Landkriegsordnung wird mit sofortiger Wirkung für das Gebiet des Königreiches Dänemark folgendes verordnet:

§ 1.

Alle dänischen Firmen, Industrie-, Handelsunternehmen und Einzelhändler sind verplichtet, auf Anfordern der Bedarfsstellen gegen eine angemessene Vergütung Lieferungs- und Leistungsaufträge der deutschen Wehrmacht in Dänemark einschliesslich der ihr angeschlossenen Verbände, der Organisation Todt (OT) und des Rüstungsstabes Dänemark im Rahmen der erreichbaren Leistungs- und Lieferungsmöglichkeit anzunehmen und ohne Verzug auszuführen.

Kündigungen des Arbeitverhältnisses dürfen bei solchen Firmen, die mit Aufträgen der Bedarfsstellen in Anspruch genommen oder über eine künftige Inanspruchnahme benachrichtigt worden sind, nur in üblichem Umfange ausgesprochen und angenommen werden.

Die Bekanntmachung des Ministeriums für Handel, Industrie und Seefahrt Nr. 639 von 11. 12. 1940 über den Verkauf von Waren an die deutsche Wehrmacht und deren einzelne Angehörige wird hierdurch nicht berührt. Ebenso bleiben die bestehenden Bestimmungen über das Anmelde- und Preisprüfungsverfahren in Kraft.

§ 2.

Wenn dänische Firmen, Industrie-, Handelsunternehmen und Einzelhändler die vorgeschriebene Verkaufsgenehmigung des dänischen Aussenministeriums nicht einholen oder von der erteilten Genehmigung keinen Gebrauch machen, können die Bedarfsstellen Beschlagnahmen gegen angemessene Gebühr veranlassen.

§ 3.

Bedarfsstellen sind:

a) der Intendant beim Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark,
b) der Rüstungsstab Dänemark.

I Analogi med Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsreglementet forordnes med øjeblikkelig Virkning følgende for Kongeriget Danmarks Omraade:

§ 1.

Alle danske Firmaer, Industri- og Handelsvirksomheder samt Detailhandlere er forpligtet til paa Forlangende af vedkommende tyske Myndigheder (»Bedarfsstellen«) (jfr. § 3) mod en passende Godtgørelse at modtage og uden Opsættelse udføre Bestillinger paa Leverancer til eller Arbejder for den tyske Værnemagt i Danmark, herunder de denne tilsluttede Institutioner, Organisation Todt (O. T.) og »Rüstungsstab Dänemark« i saa vid Udstrækning, som der foreligger Arbejds- og Leveringsmulighed.

Opsigelse af Arbejdsforhold til Firmaer, til hvilke vedkommende tyske Myndigheder (»Bedarfsstellen«) har afgivet Bestillinger eller givet Meddelelse om, at Bestillinger vil blive afgivet, kan kun gives og antages i sædvanligt Omfang.

Bekendtgørelse Nr. 639 af 11. December 1940 fra Ministeriet for Handel, Industri og Søfart om Salg af Varer til den tyske Værnemagt og dennes enkelte Medlemmer berøres ikke af foranstaaende. Ligeledes forbliver de bestaaende Bestemmelser angaaende Anmeldelses- og Priskontrolordningen i Kraft.

§ 2.

Saafremt danske Firmaer, Industri- og Handelsvirksomheder og Detailhandlende undlader at indhente den foreskrevne Salgstilladelse hos det danske Udenrigsministerium eller ikke gør Brug af den meddelte Tilladelse, kan vedkommende tyske Myndigheder (»Bedarfsstellen«) foranledige Beslaglæggelse imod en passende Erstatning.

§ 3.

»Bedarfsstellen« er:

a) Intendanten hos den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark,
b) »Rüstungsstab Dänemark«.

§ 4.

Zuwiderhandlungen gegen diese Verordnung sind strafbar und werden von dem deutschen Standgericht abgeurteilt.

Kopenhagen, den 4. Sept. 1943.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark.

(gez.) von Hanneken,
General der Infanterie.

§ 4.

Overtrædelser af denne Forordning er strafbare og paadømmes af den tyske Standret.

København, den 4. Sept. 1943.

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.

(sign.) v. Hanneken,
General i Infanteriet.

22.

Meddelelse af 5. September 1943 om svære Straffe for Hjælp til Sabotører og Spioner.

Oversættelse.

Zur Belehrung und Warnung der dänischen Bevölkerung gibt der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark folgendes bekannt:

1. Nach den gesetzlichen Bestimmungen wird mit *Todesstrafe* oder mit *schwerer Freiheitsstrafe* bestraft, wer Spionen, Saboteuren, oder Personen, die deutsche Staatsgeheimnisse verraten haben oder zu verraten versuchen, oder sonstigen Personen, die Handlungen zum Nachteil des Deutschen Reiches oder seiner Verbüneten begangen haben oder zu begehen versuchen, oder ferner Personen, die einer dem Deutschen Reiche und seinen Verbündeten feindlichen Macht Vorschub leisten (Feindbegünstigung), durch *Beherbergung oder durch anderweitige Unterstützung* Hilfe leistet.

2. Mit *Todesstrafe* oder *schwerer Freiheitsstrafe* wird bestraft, wer von dem Vorhaben der Spionage, der Sabotage, des Geheimnisverrats oder der sonstigen Feindbegünstigung im Sinne von Ziffer 1 glaubhafte Kenntnis erhält und es unterlässt, den deutschen Dienststellen unverzüglich Anzeige zu erstatten.
   Wer diese Anzeigepflicht bisher versäumt hat, bleibt straffrei, wenn er das Versäumte so rechtzeitig — spätestens aber bis zum 8. 9. 1943 — nachholt, dass die geplante Tat noch verhindert werden kann.

Ergänzend wird dazu von zuständiger Seite noch mitgeteilt:

Es hat sich in der jüngsten Vergangenheit gezeigt, dass irregeleitete dänische Staatsangehörige aus Gründen allgemeiner Menschlichkeit oder auch aus falschverstandenem Nationalgefühl herausgeglaubt haben, Saboteuren oder anderen Personen, die wegen Feindbegünstigung verfolgt wurden, helfen zu müssen. Die Bekanttmachung des Befehlshabers der deutschen Truppen in Dänemark soll alle dänischen Staatsan-

Til Vejledning og Advarsel for den danske Befolkning bekendtgør den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark følgende:

1. Med *Dødsstraf* eller *haard Frihedsstraf* straffes i Medfør af de derom fastsatte Bestemmelser den, der *ved at huse eller ved anden Understøttelse* yder Hjælp: til Spioner, til Sabotører, til Personer, der har forraadt eller forsøger at forraade tyske Statshemmeligheder, til Personer, der har begaaet eller forsøger at begaa Handlinger til Skade for det tyske Rige eller dets Forbundsfæller, samt til Personer, som yder en i Forholdet til det tyske Rige og dets Forbundsfæller fjendtlig Magt Støtte (Begunstigelse af Fjenden) ved at give saadanne Personer Husly eller understøtte dem paa anden Maade.
2. Med *Dødsstraf* eller *haard Frihedsstraf* straffes den, der faar paalideligt Kendskab til Forehavende om: Spionage, Sabotage, Forraaden af Hemmeligheder eller anden Begunstigelse af Fjenden i Medfør af 1., og som undlader ufortøvet at give de de tyske Myndigheder Underretning derom.
   Den, der hidtil har forsømt denne Anmeldelsespligt, undgaar Straf, hvis han opretter det forsømte saa rettidigt — dog senest den 8. September 1943 — at den planlagte Handling endnu kan forhindres.

Fra kompetent Side føjes hertil følgende supplerende Meddelelse:

Det har i den seneste Tid vist sig, at vildledte danske Statsborgere af almindelige Menneskelighedsgrunde eller udfra misopfattet Nationalfølelse har ment at burde hjælpe Sabotører eller andre Personer, der eftersøgtes for Begunstigelse af Fjenden. Bekendtgørelsen fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark tilsigter at gøre alle danske Statsborgere opmærksom paa, at saadanne Handlinger nu straffes med de

gehörigen darauf aufmerksam machen, dass derartige Handlungen nunmehr mit den härtesten Strafen — unter Umständen auch mit dem Tode — bestraft werden. Dabei wird ausdrücklich darauf hingewiesen, dass zu den Saboteuren auch solche Personen gehören, die durch Sabotagehandlungen öffentliche und private Einrichtungen, Betriebe usw. zu zerstören suchen, die nicht unmittelbar im Dienste der deutschen Wehrmacht stehen.

Es wird ferner ausdrücklich darauf hingewiesen, dass zur Feindbegünstigung auch jede Unterstützung von Soldaten einer feindlichen Macht gehört, sofern es sich nicht um die erste zur Erhaltung des Lebens unbedingt notwendige Hilfe bei verwundeten feindlichen Soldaten handelt. Jeder dänische Staatsangehörige, der mit feindlichen Soldaten in Berührung kommt, und sich nicht der Gefahr einer strengen Bestrafung aussetzen will, tut gut daran, sofort die zuständigen deutschen Dienststellen zu benachrichtigen.

Feindbegünstigung im erweiterten Sinne der obenangeführten Bekanntmachung ist auch jeder Versuch, innerhalb eines Betriebes Unruhe zu stiften oder zum Streik aufzufordern. Jeder dänische Staatsangehörige muss sich darüber klar sein, dass die dem Deutschen Reiche feindlich gesinnten Mächte versucht haben und immer noch versuchen werden, Dänemark zu einem Unruheherd zu machen, um auf diese Weise den deutschen Besatzungsbehörden ihre Aufgabe zu erschweren. Wer daher derartige Versuche direkt oder indirekt unterstützt, muss damit rechnen, dass er auf Grund der Bestimmungen des militärischen Ausnahmezustandes genau so hart und so streng bestraft wird, wie derjenige, der sich aktiv an Handlungen beteiligt, die gegen die Interessen des Deutschen Reiches und der deutschen Wehrmacht gerichtet sind.

haardeste Straffe — efter Omstændighederne ogsaa med Døden. Opmærksomheden henledes herved udtrykkelig paa, at til Sabotørerne henregnes ogsaa Personer, der ved Sabotagehandlinger søger at ødelægge offentlige og private Indretninger, Virksomheder o. s. v., som ikke umiddelbart staar i den tyske Værnemagts Tjeneste.

Opmærksomheden henledes endvidere udtrykkelig paa, at til Begunstigelse af Fjenden henregnes ogsaa enhver Understøttelse af en fjendtlig Magts Soldater, forsaavidt der ikke er Tale om en første, til Livets Opretholdelse ubetinget nødvendig Hjælp overfor saarede fjendtlige Soldater. Enhver dansk Statsborger, der kommer i Forbindelse med fjendtlige Soldater, og som ikke vil løbe Risikoen for en streng Straf, gør vel i straks at give Underretning til de kompetente tyske Myndigheder.

Begunstigelse af Fjenden i udvidet Betydning i Henhold til ovenanførte Bekendtgørelse er ogsaa ethvert Forsøg paa indenfor en Bedrift at anstifte Uro eller opfordre til Strejke. Enhver dansk Statsborger maa være paa det rene med, at de mod det tyske Rige fjendtligt sindede Magter har forsøgt og fremdeles vil forsøge at gøre Danmark til et Arnested for Uro for paa denne Maade at vanskeliggøre de tyske Besættelsesmyndigheder deres Opgave. Den, der direkte eller indirekte understøtter saadanne Forsøg, maa følgelig regne med paa Grundlag af den militære Undtagelsestilstands Bestemmelser at blive straffet, nøjagtigt ligesaa strengt og haardt som den, der aktivt er delagtig i Handlinger, som er rettet mod det tyske Riges og den tyske Værnemagts Interesser.

23.

Meddelelse af 7. September 1943 om høj Belønning for Angivelse af Sabotører.

Oversættelse.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark gibt folgendes bekannt:

In der letzten Zeit haben unverantwortliche, meist landfremde Elemente Gleissprengungen und andere Sabotageakte an den Bahnlinien Nordjütlands vorgenommen oder versucht. Dadurch sind nicht nur für militärische Transporte, sondern auch für den zivilen Bahnverkehr Behinderungen und Gefahren entstanden. In Zukunft wird Störungen dieser Art mit allen Mitteln entgegengewirkt werden.

Ehe zu Mitteln gegriffen wird, die in ihren Auswirkungen bedauerlicher Weise auch die wohlgesinnten, ordnungsliebenden Teile der dänischen Bevölkerung treffen, ergeht an diese die Aufforderung, sich an der Verhinderung der Eisenbahnsabotage tätig zu beteiligen. Erforderlich ist nicht nur die Anzeige über die glaubhafte Kenntnis des Vorhabens eines Sabotageverbrechens, zu welcher jeder bei hoher Strafe verpflichtet ist, sondern auch *die Meldung aller verdächtigen Personen und auffälligen Umstände, die zur Entdeckung und Verhinderung der Sabotagefälle führen können.*

Wer den deutschen Behörden sachdienliche Angaben solcher Art macht und dadurch zur Verhinderung einer geplanten Sabotage beiträgt oder die Ergreifung der Täter oder die Beschlagnahme von Sprengstofflagern ermöglicht, dem wird eine

hohe Belohnung

zugesichert. Diese Belohnung wird für jeden einzelnen Fall der Sabotage auf einen Betrag bis zu

20 000 Kronen

festgesetzt.

Vertrauliche Behandlung der Meldung wird zugesichert.

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark bekendtgør følgende:

I den sidste Tid har uansvarlige, oftest udenlandske Elementer, foretaget eller forsøgt at foretage Sporsprængninger og andre Sabotagehandlinger paa de nordjyske Jernbanelinier. Der er derved opstaaet Vanskeligheder og Farer ikke alene for militære Transporter, men ogsaa for den civile Jernbanetrafik. For Fremtiden vil Forstyrrelser af denne Art blive modvirket med alle Midler.

Før der gribes til Midler, som i deres Følger beklageligvis ogsaa vil træffe de velsindede, ordenselskende Dele af den danske Befolkning, fremkommer der Opfordring til dem om virksomt at yde Medvirkning til Forhindring af Jernbanesabotage. Fornøden er ikke alene Anmeldelse om paalideligt Kendskab til Forehavende om at begaa en Jernbaneforbrydelse, hvortil enhver er forpligtet under strengt Strafansvar, men ogsaa *Anmeldelse af alle mistænkelige Personer og paafaldende Omstændigheder, der kan føre til Opdagelse og Forhindring af Sabotage.*

Til den, der giver de tyske Myndigheder hensigtssvarende Meddelelse af en saadan Art og derved bidrager til Forhindring af en planlagt Sabotage eller muliggør Paagribelse af Gerningsmændene eller Beslaglæggelse af Sprængstoflagre, yder der en

høj Belønning.

Denne Belønning fastsættes i hvert enkelt Tilfælde af Sabotage til et Beløb af indtil

20 000 Kroner.

Der tilsikres fortrolig Behandling af Anmeldelsen.

24.

Meddelelse af 9. September 1943 om skærpede Færdselsbestemmelser for Storkøbenhavn, Afspærring af visse Gader samt Paalæggelse af Byen København af en Bod paa 1 Million Kroner i Anledning af, at en tysk Politisoldat er blevet dræbt.

Auf Grund der Bekanntmachung des Befehlshabers der deutschen Truppen in Dänemark vom 29. 8. 43 über die Verhängung des Ausnahmezustandes in Dänemark wird folgendes mitgeteilt:

In der Nacht vom 7. zum 8. 9. 43 wurde in der Vesterbrogade, Kopenhagen, ein Angehöriger des Polizeiverfügungsbataillon von hinten angeschossen und so schwer verlezt, dass er inzwischen gestorben ist. Mit sofortiger Wirkung wird daher folgendes bestimmt:

1. Der Radfahrverkehr in Gross-Kopenhagen wird ab 20 Uhr bis 5 Uhr verboten. Ausgenommen hiervon sind nur Angehörige der Polizei, Feurwehr, uniformierte Angehörige des Rettungskorps, der dänischen Staatsbahn und der Post. Ferner sind ausgenommen diejenigen Personen, die einen Passierschein der Standortkommandantur zum Betreten der Strasse während der Sperrzeit besitzen.
2. Von 21.00 Uhr bis 5 Uhr wird das folgende Strassenviertel abgesperrt: Vesterbrogade, Saxogade, Sönderboulevard, Halmtorvet, Reventlowsgade. Ausgenommen hiervon sind die gleichen Personen wie unter 1 aufgeführt.
3. Als Busse für den feigen Überfall zahlt die Stadt Kopenhagen bis zum 10. 9. 43, 17 Uhr, einem Betrag von Kr. 1.000.000.—. Die Zahlung hat in der angegebenen Frist auf das Konto der Feldkasse Kopenhagen bei der dänischen Nationalbank zu erfolgen.

Oversættelse.

I Medfør af Bekendtgørelsen af 29. August 1943 fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark om Indførelse af Undtagelsestilstand i Danmark meddeles følgende:

Natten mellem 7. og 8. September 1943 er en tysk Vagtmester blevet skudt ned bagfra paa Vesterbrogade og saaret saa alvorligt, at han siden er afgaaet ved Døden. Med øjeblikkelig Virkning fastsættes derfor følgende:

1. I Tiden Kl. 20 til Kl. 5 er det forbudt at køre paa Cykel i Storkøbenhavn.[1]) Undtagne herfra er kun Medlemmer af Politi og Brandvæsen samt uniformerede Personer, hørende til Redningskorpset, Statsbanerne og Postvæsenet. Undtaget er endvidere Personer, der er i Besiddelse af en Passerseddel fra Kommandanturen til Færdsel paa Gaden indenfor Spærretiden.
2. Fra Kl. 21 til Kl. 5 afspærres Kvarteret mellem følgende Gader: Vesterbrogade, Saxogade, Sdr. Boulevard, Halmtorvet, Reventlowsgade. Undtagne herfra er de samme Personer som under Punkt 1.
3. Som Bod for det fejge Overfald betaler Byen København inden 10. September 1943 Kl. 17 et Beløb paa 1 Million Kroner. Beløbet skal inden den angivne Frist indbetales paa Konto Feldkasse Kopenhagen i den danske Nationalbank.

[1]) Dette Forbud ophævedes samtidig med Undtagelsestilstanden den 6. Oktober.

Meddelelse af 13. September om, at Bildrosker og civile Personbiler atter kan køre.

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark har anordnet, at Bildrosker, Lillebiler og private Personbiler, der har Køretilladelse fra de danske Myndigheder, fra og med Tirsdag den 14. September atter kan køre.

Hele denne Trafik maa dog kun foregaa indenfor det Sted: for Hovedstaden de tre Hovedstadskommuner, for Provinsbyerne vedkommende By og dens naturlige Opland, og for Landet vedkommende Landdistrikt, hvor Køretøjet hører hjemme, og kun i Tiden mellem Kl. 8 og Kl. 20.

26.

Meddelelse af 14. September 1943 om Rygter om Beslaglæggelse af Cykler m. m.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird mitgeteilt:

In Kopenhagen und in zahlreichen anderen Städten des Landes sind von böswilligen Elementen Gerüchte über die angebliche Beschlagnahme von Gegenständen aller Art, insbesondere von Fahrrädern, durch Dienststellen der deutschen Wehrmacht verbreitet worden, die einzig und allein den Zweck haben, die Bevölkerung zu beunruhigen. Besonders krasse Beispiele sind die Gerüchte über die angebliche Beschlagnahme des Vestersöhus in Kopenhagen und über die Beschlagnahme von vielen Hunderten von Fahrrädern, die ebenfalls in Kopenhagen durchgeführt sein soll. Im letzteren Falle haben die Verbreiter des Gerüchtes u. a. behauptet, den Besitzern der betreffenden Fahrräder sei von den deutschen Dienststellen eine Bescheinigung ausgestellt worden, auf Grund derer die Empfänger bei der dänischen Nationalbank eine Vergütung von 40.— Reichsmark bekommen sollen.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird dazu mitgeteilt, dass auf Seeland nur an einer Stelle am 29. August 51 Fahrräder vorübergehend beschlagnahmt wurden. Diese Fahrräder sind jedoch schon am gleichen Tage auf Veranlassung einer übergeordneten Dienststellen der zuständigen dänischen Polizeidienststelle zurückgegeben worden, damit sie von dort aus den Besitzern wieder ausgehändigt werden konnten.

Es ist natürlich möglich, dass von einzelnen Soldaten oder von untergeordneten Dienststellen in ähnlicher Weise Fahrräder beschlagnahmt worden sind. Aus diesem Grunde werden alle diejenigen Personen, die ihr Fahrrad abgeben mussten, aufgefordert, sich bei der zuständigen dänischen Polizeidienststelle oder bei der deutschen Standortkommandantur zu melden, damit die Rückgabe des Fahrrades veranlasst werden kann.

Oversættelse.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

I København og adskillige andre af Landets Byer har ondsindede Elementer udspredt Rygter, der ene og alene har til Formaal at forurolige Befolkningen, om, at Instanser i den tyske Værnemagt skal have beslaglagt alle mulige Slags Genstande, i Særdeleshed Cykler. Særlig ondartede Eksempler er Rygterne om en formentlig Beslaglæggelse af Vestersøhus i København og om Beslaglæggelse af Hundreder af Cykler, der ligeledes skal have fundet Sted i København. Hvad det sidste angaar, har Rygtesmedene blandt andet paastaaet, at der af tyske Instanser var udstedt Bevis til Ejerne af de paagældende Cykler, paa Basis hvoraf Indehaveren skulde kunne faa en Erstatning hos den danske Nationalbank paa 40 RM.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles i denne Anledning, at der kun paa et Sted paa Sjælland den 29. August en kort Tid har været beslaglagt 51 Cykler. Disse Cykler blev imidlertid straks samme Dag paa Foranledning af en overordnet Tjenesteinstans tilbagegivet det danske Politi paa det paagældende Sted. for at de derfra atter kunde blive udleveret til Ejerne.

Det er naturligvis muligt, at der paa lignende Maade kan være beslaglagt Cykler af enkelte Soldater eller underordnede Militærinstanser. Enhver, der maatte have afleveret sin Cykel, opfordres derfor til at henvende sig til det danske Politi paa vedkommende Sted eller til den lokale tyske Kommandant, saaledes at der kan drages Omsorg for Tilbagelevering af Cyklen.

27.

Meddelelse af 14. September 1943 om Straffe for Forseelser mod Forordninger fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark.

Von zuständiger deutscher Seite wird mitgeteilt:

Viele Dänen sind sich immer noch nicht im Klaren darüber, dass während des militärischen Ausnahmezustandes auch geringfügige Vergehen gegen die erlassenen Verordnungen und gegen die Interessen der deutschen Wehrmacht streng bestraft werden. So mussten sich z. B. während der ersten vierzehn Tage seit der Verhängung des Ausnahmezustandes in den verschiedenen Städten des des Landes zahlreiche Personen vor deutschen Standgerichten wegen des Abreissens der Bekanntmachungen des Befehlshabers der deutschen Truppen, wegen Beleidigung der deutschen Wehrmacht oder einzelner Angehöriger der deutschen Wehrmacht und ähnlicher Delikte verantworten. Sie wurden zu Gefängnisstrafen von 2 Monaten bis zu mehreren Jahren verurteilt.

In diesem Zusammenhang muss darauf hingewiesen werden, dass jeder, der während des Ausnahmezustandes wegen Vergehens gegen die Verordnungen des Befehlshabers der deutschen Truppen in Dänemark zu einer längeren Freiheitsstrafe verurteilt wird, damit rechnen muss, dass die Strafverbüssung in deutschen Strafanstalten durchgeführt wird. In einer Reihe von Fällen ist bereits die Strafverbüssung in deutschen Strafanstalten angeordnet worden.

Oversættelse.

Fra kompetent tysk Side meddeles:

Mange Danske har endnu ikke gjort sig det klart, at under den militære Undtagelsestilstand straffes selv smaa Forseelser mod de udstedte Forordninger og mod den tyske Værnemagts Interesser strengt. Saaledes er f. Eks. i de første 14 Dage efter Undtagelsestilstandens Indførelse forskellige Steder i Landet et større Antal Personer blevet stillet for tysk Standret for Nedrivning af Bekendtgørelser fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper, for Fornærmelse mod den tyske Værnemagt eller enkelte Medlemmer af den og for lignende Forseelser. De er blevet idømt Fængselsstraffe paa fra 2 Maaneder op til flere Aar.

I denne Sammenhæng maa det understreges, at enhver, der under Undtagelsestilstanden *idømmes en længere Frihedsstraf for Forseelser mod Forordninger fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark, maa regne med, at Straffens Afsoning vil foregaa i tyske Straffeanstalter.* I en Række Tilfælde er der allerede anordnet Strafafsoning i de tyske Straffeanstalter.

28.

Meddelelse af 14. September 1943 om Skærpelse af Spærretiden i Storkøbenhavn paa Grund af alvorlige Sabotagehandlinger.

Oversættelse.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird mitgeteilt:

Von der zuständigen deutschen militärischen Stelle wird mitgeteilt, dass die Polizeistunde in *Grosskopenhagen* für alle öffentlichen Lokale, Kinos, Theater und sonstigen Vergnügungsstätten vom Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark mit Wirkung vom 14. September 1943 auf 20 Uhr festgesetzt wird, weil in der Nacht vom 12. zum 13. und in der Nacht vom 13. zum 14. September wieder mehrere Sabotagefälle schwerer Art verübt worden sind.

Das Betreten der Strassen ist ab sofort von 21 bis 5 Uhr verboten. Ausnahmen von dieser Regelung nur für diejenigen Personen, die auch bisher in der Sperrzeit die Strassen betreten durften.

Der Radfahrverkehr in Grosskopenhagen bleibt wie bisher von 20 bis 5 Uhr verboten. (Ausnahmen wie bisher).

Die Absperrung des in der Bekanntmachung des Befehlshabers der deutschen Truppen in Dänemark vom 9. September angegebenen Stadtviertels bleibt bestehen.

Für die durch Sabotagen zerstörten 6 Lastkraftwagen der deutschen Wehrmacht hat die Stadt Kopenhagen bis zum 15. September 1943 um 15 Uhr vollwertigen Ersatz zu stellen.

Durch die oben genannten Sabotagefälle ist ausser den erwähnten 6 Lastkraftwagen der deutschen Wehrmacht, für deren Ersatz die Stadt Kopenhagen aufzukommen hat, in erheblichem Umfang dänisches Eigentum beschädigt worden. Es zeigt sich also wieder einmal, dass die Folgen der verbrecherischen Sabotageanschläge ausschliesslich von der dänischen Wirtschaft und der dänischen

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark har, som Følge af at der i Nætterne fra 12. til 13. og fra 13. til 14. September paany er forefaldet et Antal alvorlige Sabotager, fastsat, at alle offentlige Lokaler, Biografer, Teatre og andre Forlystelsesetablissementer i Storkøbenhavn fra og med Tirsdag den 14. September skal lukke Kl. 20.00.

Færdsel paa Gaderne er, ligeledes med øjeblikkelig Virkning, forbudt i Tiden fra Kl. 21.00 til Kl. 5.00. Undtagne herfra er kun de Personer, der hidtil har haft Ret til at færdes paa Gaderne i den Tid, hvor Færdselsforbudet er gældende.

Færdsel paa Cykler i Storkøbenhavn er fremdeles forbudt i Tiden fra Kl. 20.00 til Kl. 5.00. Undtagne fra dette Forbud er de samme Personer som hidtil.

Afspærringen af det i Bekendtgørelse fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark af 9. September fastsatte Kvarter paa Vesterbro vedbliver at bestaa som hidtil.

Byen København har inden den 15. September 1943 Kl. 15.00 at levere Erstatning til samme Værdi af 6 Lastbiler tilhørende den tyske Værnemagt, som er blevet ødelagt ved Sabotage.

Ved de ovennævnte Tilfælde af Sabotage er der udover Ødelæggelsen af de 6 Værnemagten tilhørende Lastbiler, for hvilke Københavns Kommune vil have at stille Erstatning, i betydelig Udstrækning sket Skade paa dansk Ejendom. Det viser sig altsaa endnu en Gang, at Følgerne af de forbryderiske Sabotagehandlinger udelukkende kommer til at bæres af det danske Erhvervsliv og den danske

Bevölkerung getragen werden müssen. Solange es möglich ist, dass Saboteure in den Nachtstunden ihrem verbrecherischen Tun nachgehen, wird auch die nächtliche Ausgangssperre für die Gesamtbevölkerung aufrechterhalten bleiben, bezw. verschärft werden müssen. So beklagenswert dieser Umstand auch für die Bevölkerung ist, so muss doch andererseits festgestellt werden, dass die zuständigen deutschen Dienststellen schon im Interesse einer rücksichtslosen Bekämpfung der Sabotage die Strassen während der Nachstunden von jeglichem Verkehr freihalten müssen.

Befolkning. Saalænge Sabotørerne viser sig at kunne drive deres forbryderiske Spil i Nattetimerne, maa Færdselsforbudet i Nattetimerne for den samlede Befolkning opretholdes, eventuelt skærpes. Saa beklageligt dette end er for Befolkningen, maa det dog paa den anden Side fastslaas, at de paagældende tyske Instanser allerede for at kunne gennemføre en hensynsløs Bekæmpelse af Sabotagen maa holde Gaderne frie for enhver Færdsel i Nattetimerne.

29.

Meddelelse af 14. September 1943 om Skærpelse af Spærretiden i Aalborg Politikreds m. v. i Anledning af en Række Sabotagehandlinger.

Oversættelse.

Von der zuständigen deutschen militärischen Stelle wird mitgeteilt:

Da in der Nacht vom 13. zum 14. September 1943 in Aalborg wiederum eine Reihe von Sabotageakten verübt worden ist, haben die zuständigen deutschen militärischen Behörden angeordnet, dass für den gesamten Polizeikreis Aalborg einschliesslich der Bezirke Svenstrup und Skalborg die Polizeistunde auf 19 Uhr festgesetzt wird. Um 19 Uhr haben alle Kinos, Lokale, Theater und sonstigen Vergnügungsstätten zu schliessen. Der Strassenverkehr wird für die Zeit von 20 bis 5 Uhr gesperrt. Während der Sperrzeit dürfen die Strassen innerhalb des Polizeikreises Aalborg nur von denjenigen Personen betreten werden, die mit einem entsprechenden Ausweis auf Grund der früheren Bekanntmachungen versehen sind.

Durch die oben genannten Sabotagefälle ist nur teilweise deutsches Wehrmachtseigentum beschädigt worden, das auf Grund der bestehenden Abmachungen durch den dänischen Staat ersetzt werden muss. In der Mehrzahl der Fälle wurde ausschliesslich dänisches Eigentum beschädigt. Die Folgen der Sabotagehandlungen fallen also der dänischen Wirtschaft und der dänischen Bevölkerung zur Last. Solange es möglich ist, dass Saboteure in den Nachtstunden ihrem verbrecherischen Tun nachgehen, wird auch die nächtliche Ausgangssperre für die Gesamtbevölkerung aufrechterhalten bleiben, bezw. verschärft werden müssen. So beklagenswert dieser Umstand auch für die Bevölkerung ist, so muss doch andererseits festgestellt werden, dass die zuständigen deutschen Dienststellen schon im Interesse einer rücksichtslosen Bekämpfung der Sabotage die Strassen während der Nachtstunden von jeglichem Verkehr freihalten müssen.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

Da der Natten mellem 13. og 14. September paany er forøvet et Antal Sabotagehandlinger, har de kompetente tyske Militærmyndigheder anordnet, at Lukketiden for hele Aalborg Politikreds samt Omraaderne Svenstrup og Skalborg fastsættes til Kl. 19. Alle Biografer, offentlige Lokaler, Teatre og andre Forlystelsesetablissementer skal lukke Kl. 19. Færdsel paa Gaderne er forbudt i Tiden fra Kl. 20 til Kl. 5, indenfor hvilket Tidsrum kun saadanne Personer maa færdes paa Gaderne i ovennævnte Omraader, der er forsynet med Passérseddel dertil paa Grundlag af tidligere Bekendtgørelse.

Ved de ovennævnte Tilfælde af Sabotage er der kun delvis Tale om Skade paa tysk Værnemagtsejendom, der nu i Medfør af de bestaaende Aftaler maa erstattes af den danske Stat. I de fleste af Tilfældene er udelukkende dansk Ejendom blevet beskadiget. Følgerne af Sabotagerne kommer altsaa det danske Erhvervsliv og den danske Befolkning til at bære. Saalænge Sabotørerne viser sig at kunne drive deres forbryderiske Spil i Nattetimerne, maa Færdselsforbudet i Nattetimerne for den samlede Befolkning opretholdes, eventuelt skærpes. Saa beklageligt dette end er for Befolkningen, maa det dog paa den anden Side fastslaas, at de paagældende tyske Instanser allerede for at kunne gennemføre en hensynsløs Bekæmpelse af Sabotagen maa holde Gaderne frie for enhver Færdsel i Nattetimerne.

30.

Meddelelse af 14. September 1943 om Muligheden for at besøge de internerede Militærpersoner og om Udsigterne for deres Løsladelse.

Oversættelse.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird mitgeteilt:

In den letzten Tagen haben sich zahlreiche Angehörige von internierten dänischen Soldaten an das Wachtpersonal der einzelnen Lager und an andere deutsche Dienststellen mit der Bitte gewandt, die Soldaten aufsuchen und sprechen zu dürfen. Abgesehen davon, dass derartigen Bitten während der Dauer des militärischen Ausnahmezustandes aus anderen gewichtigen Gründen zur Zeit noch nicht stattgegeben werden kann, lässt sich auch aus technischen Gründen eine allgemeine Besuchserlaubnis vorläufig noch nicht durchführen. Gesuche dieser Art sind daher vorerst zwecklos, wenn es sich nicht um ganz besonders gelagerte Ausnahmefälle handelt (schwere Krankheitsfälle oder Todesfälle in der Familie usw.). Nur in solchen Fällen wird von den zuständigen deutschen Dienststellen geprüft werden, inwieweit eine Besuchserlaubnis erteilt werden kann.

Darüber hinaus wird von der dänischen Bevölkerung immer wieder die Frage gestellt, wann die internierten Soldaten freigelassen werden können. Auch diese Frage wird von den zuständigen deutschen militärischen Dienststellen zu gegebener Zeit geprüft und entschieden. Man muss sich doch im Klaren darüber sein, dass es den deutschen Dienststellen nicht leicht fällt, die Durchführung so weitgehender Vergünstigungen zu überlegen, wenn gleichzeitig immer wieder festgestellt werden muss, dass auch bei den Sabotagefällen der allerjüngsten Zeit die unverantwortlichen Saboteure aus der Bevölkerung heraus noch unterstützt worden sind. Und wenn selbst dort, wo sich nur ganz wenige bezahlte Subjekte aktiv an Sabotagehandlungen beteiligt haben, doch festgestellt werden muss, dass diese Sabotagefälle nicht hätten durchgeführt werden können, wenn sich

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

I de sidste Dage har talrige Paarørende til internerede danske Soldater henvendt sig til Vagtmandskabet ved de enkelte Lejre og til andre tyske Tjenestesteder for at faa Tilladelse til at besøge og tale med Soldaterne. Bortset fra at saadanne Henvendelser, saa længe den militære Undtagelsestilstand vedvarer, foreløbig af andre vigtige Grunde endnu ikke kan imødekommes, kan det indtil videre heller ikke af tekniske Grunde lade sig gøre at gennemføre en almindelig Tilladelse til at aflægge saadanne Besøg. Henvendelser af denne Art er derfor indtil videre unyttige, hvor det ikke drejer sig om ganske særligt begrundede Undtagelsestilfælde (alvorlig Sygdom eller Dødsfald i Familien og lignende). Kun i saadanne Tilfælde vil de paagældende tyske Tjenestesteder tage Spørgsmaalet om, hvorvidt der kan gives Besøgstilladelse, op til Behandling.

Der spørges endvidere fra den danske Befolknings Side til Stadighed om, hvornaar de internerede Soldater vil kunne blive frigivet. Ogsaa dette Spørgsmaal vil, naar Tiden kommer, blive taget op og afgjort af de kompetente tyske militære Instanser. Men man maa gøre sig det klart, at det ikke falder de tyske Instanser let at tage Spørgsmaalet om Gennemførelse af en saa vidtgaaende Imødekommenhed op til Overvejelse, naar det samtidig til Stadighed maa fastslaas, at selv ved den seneste Tids Sabotagetilfælde ydes der de uansvarlige Sabotører Hjælp fra Befolkningens Side. Eller naar det selv dèr, hvor kun ganske faa betalte Subjekter aktivt har taget Del i Sabotagerne, alligevel maa konstateres, at disse Sabotagehandlinger ikke havde kunnet gennemføres, hvis Befolkningen aktivt tog Del i Bekæmpelsen af saadanne Handlinger og paa denne Maade

die Bevölkerung aktiv an der Bekämpfung derartiger Handlungen beteiligt, und auf diese Weise mithelfen würde, dass wieder Ruhe und Ordnung im Lande herrschen.

Ein geradezu klassisches Beispiel für die Passivität der Bevölkerung in diesen Dingen, die doch ihr eigenes Schicksal weitgehend beeinflussen, wie die Ereignisse der letzten Wochen genügend deutlich bewiesen haben, ist die Tatsache, dass es in Kopenhagen möglich war, dass von einem vollbesetzten Strassenbahnwagen herunter eine Sprengbombe gegen ein Gebäude geworfen werden konnte, ohne dass die übrigen Fahrgäste sich gemüssigt fühlten, den Täter der Polizei zu übergeben.

Abschliessend kann also gesagt werden, dass auch in dieser Frage die dänische Bevölkerung selbst entscheidend dazu beitragen kann, das Los der Internierten zu verbessern und den deutschen Besatzungsbehörden den Entschluss zu einem weiteren Entgegenkommen zu erleichtern.

hjalp med til, at der igen herskede Ro og Orden i Landet.

Et simpelthen klassisk Eksempel paa Befolkningens Passivitet i disse Forhold, der dog, som Begivenhederne i de sidste Uger tydeligt nok viser, har en langtrækkende Indflydelse paa dens egen Skæbne, er den Kendsgerning, at det i København har været muligt, at der fra en menneskefyldt Sporvogn er blevet kastet en Sprængbombe imod en Bygning, uden at de øvrige Passagerer følte sig foranlediget til at overlevere Gerningsmanden til Politiet.

Alt i alt kan det altsaa siges ogsaa for dette Spørgsmaals Vedkommende, at den danske Befolkning selv i afgørende Grad kan bidrage til at bedre de Interneredes Lod og at lette de tyske Besættelsesmyndigheder Beslutningen om en videregaaende Imødekommenhed.

31.

Anordning af 16. September 1943 om Aflevering af Materiel, der tilhører den danske Hær, og som endnu befinder sig i Privatbesiddelse.

Oversættelse.

Auf Grund der Bekanntmachung vom 29. August 1943 über die Verhängung des militärischen Ausnahmezustandes in Dänemark wird folgendes angeordnet:

Bis zum 1. 10. 1943 ist sämtliches dänisches Heeresgerät, das sich noch in dänischem Privatbesitz befindet oder zur Aufbewahrung an Zivilpersonen gegeben wurde, bei der nächsten deutschen militärischen Dienststelle anzumelden oder abzuliefern.

Wer bis zum 1. 10. 1943 das dänische Heeresgerät nicht anmeldet oder abliefert, wird nach den Bestimmungen des militärischen Ausnahmezustandes bestraft.

I Medfør af Bekendtgørelsen af 29. August 1943 om Etablering af militær Undtagelsestilstand i Danmark anordnes:

Alt den danske Hær tilhørende Materiel, der endnu befinder sig i dansk Privatbesiddelse, eller som er givet Civilpersoner til Opbevaring, skal senest den 1. Oktober 1943 anmeldes eller afleveres til nærmeste tyske militære Myndigheder.

Den, der undlader inden 1. Oktober 1943 at anmelde eller aflevere saadant den danske Hær tilhørende Materiel, straffes i Henhold til Reglerne for den militære Undtagelsestilstand.

32.

Bekendtgørelse af 18. September 1943 om Forbud mod Jagt og Skydning i visse Omraader i Jylland.[1])

Oversættelse.

Ab 29. 9. 43 wird im Küstengebiet beginnend 5 km südlich Frederikshavn bis Skagen und der Westküste Jütlands entlang bis westlich Ribe und für die gesamte Insel Fanø jedes Schiessen und Ausübung der Jagd durch Zivilpersonen in einem 2 km breiten Streifen von der Küste landeinwärts gehend verboten. Im Hinterland ist jedes Schiessen im 500 m Umkreis von Wehrmachtsunterkünften ebenfalls für Zivilpersonen untersagt.

Fra den 29. September at regne er paa en Kyststrækning begyndende 5 km Syd for Frederikshavn, nordpaa til Skagen og derfra sydpaa langs Jyllands Vestkyst indtil Vest for Ribe, endvidere for hele Fanøs Vedkommende, al Jagt og anden Skydning forbudt Civilpersoner i en Afstand fra Kysten paa 2 km ind i Landet. Bag denne Linie er enhver Skydning indenfor en Afstand af 500 Meter fra Steder, hvor der findes tysk Værnemagt, ligeledes forbudt Civilpersoner.

---

[1]) Jfr. Justitsministeriets Bekendtgørelse af 25. September 1943 af følgende Ordlyd:

»I Medfør af § 2 i midlertidig Lov Nr. 219 af 1. Maj 1940 om skærpet Straf for visse Overtrædelser af Borgerlig Straffelov og om Ændring af Politilovgivningen fastsættes herved følgende:

§ 1.

Stk. 1. Enhver Brug af Skydevaaben er forbudt indenfor et Omraade af 500 m fra Steder, hvor der er stationeret tysk Militær.

Stk. 2. Paa følgende Kyststrækning: 5 km Syd for Frederikshavn, nordpaa til Skagen og derfra sydpaa langs Jyllands Vestkyst til Vest for Ribe samt paa Øen Fanø er enhver Brug af Skydevaaben forbudt indenfor et Omraade af 2 km fra Kysten ind i Landet.

Stk. 3. Bestemmelserne i Stk. 1 og 2 finder ikke Anvendelse paa Benyttelsen af Slagteapparater.

§ 2.

Overtrædelse af Bestemmelserne i § 1, Stk. 1 og 2, straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 2 Aar.

§ 3.

Denne Bekendtgørelse træder i Kraft den 29. September 1943.
Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.«

33.

Skrivelse af 19. September 1943 til Justitsministeriet og Rigspolitichefen fra Admiral Dänemark vedrørende Forbud mod Lystsejlads.[1])

ADMIRAL DÄNEMARK
B. Nr. G 17580 Kü.

Geheim. Stabsquartier, den 19. September 1943.

An
Justizministerium *Kopenhagen.*
Reichpolizeichef *Kopenhagen.*

Betrifft: Wassersportfahrzeuge.

Es wird gebeten, folgende Sicherungsmassnahmen gegen die missbräuchliche Verwendung von Wassersportfahrzeugen zu treffen.

1) Am Sonntag, den 26. September 1943, haben sämtliche im Bereiche Dänemark vorhandenen Segelsportfahrzeuge in der Zeit von Sonnenaufgang bis Sonnenuntergang — soweit dieses noch nicht geschehen — auf dem kürzesten Wege ihren gemeldeten Liegeplatz aufzusuchen. Während des Verholens der Fahrzeuge darf der Abstand von der Küste nicht mehr als 2 sm betragen. Die Genehmigung zum Auslaufen erteilt die dänische Küstenpolizei. Die weitere Überwachung der Fahrzeuge erfolgt ebenfalls durch die dänische Küstenpolizei.
2) Für alle im Küstenbereich zwischen Hundested und Præstø vorhandenen, nicht gewerbsmässig benutzten Ruderboote und sämtliche Kajaks und Kanus, die bisher noch nicht unter polizeilicher Aufsicht in Häfen oder Sammelplätzen zusammengezogen worden sind, ist dieses am Sonntag den 26. September 1943, in der Zeit von Sonnenaufgang bis Sonnenuntergang nachzuholen. Genehmigung zum Auslaufen und weitere Überwachung der Fahrzeuge erfolgt durch die dänische Küstenpolizei.

Im übrigen wird noch bemerkt, dass das Verbot des Wassersportverkehrs sich auf den ganzen Bereich Dänemark bezieht. Admiral Dänemark bittet, die erfolgte Durchführung der Massnahmen und die Übernahme der Fahrzeuge in polizeiliche Überwachung zu bestätigen.

Zusatz *nur* für K. i. A. Dänische Inseln.

Der Sund ist am 26. 9. mit verfügbaren Booten der H. S. Fl. Kopenhagen und den Küstenschutzbooten des Haka Helsingør zu überwachen.

(gez.) *Wurmbach.*

[1]) Jfr. Justitsministeriets Bekendtgørelse af 30. September 1943 af følgende Ordlyd:

»I Medfør af § 2 i midlertidig Lov Nr. 219 af 1. Maj 1940 om skærpet Straf for visse Overtrædelser af Borgerlig Straffelov og om Ændring af Politilovgivningen fastsættes herved følgende:

§ 1.

Al Lystsejlads med Motorbaade, sejlførende Fartøjer, Robaade, Kanoer, Kajakker og lignende er indtil videre forbudt i dansk territorialt Farvand, medmindre Rigspolitichefen i hvert enkelt Tilfælde har meddelt Tilladelse hertil.

§ 2.

Overtrædelse af det i § 1 givne Forbud straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 2 Aar.

§ 3.

Denne Bekendtgørelse træder i Kraft straks.
Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.«

ad 33.

Oversættelse.

ADMIRAL DÄNEMARK

B.Nr. G. 17580 Kü.

Fortroligt.

Stabskvarteret, den 19. September 1943.

Til Justitsministeriet København, Rigspolitichefen København.

Angaaende: Fartøjer til Lystsejlads.

Man anmodes om at træffe følgende Sikkerhedsforanstaltninger mod Misbrug ved Anvendelsen af Lystfartøjer:

1) Søndag, den 26. September 1943, skal alle Sejlsportsfartøjer, som findes i dansk territorialt Farvand, i Tiden fra Solopgang til Solnedgang — forsaavidt dette ikke allerede maatte være sket — opsøge deres anmeldte Liggeplads ad den korteste Vej. Under Fartøjernes Forhaling maa Afstanden fra Kysten ikke udgøre mere end 2 sm.
   Tilladelse til at løbe ud meddeles af det danske Kystpoliti: Den yderligere Kontrol med Fartøjerne øves ligeledes af det danske Kystpoliti.
2) For alle i Kystomraadet mellem Hundested og Præstø værende, ikke erhvervsmæssigt benyttede Robaade og alle Kajakker og Kanoer, som hidtil endnu ikke er blevet samlet i Havne og Samlepladser under Polititilsyn, skal dette nu finde Sted Søndag den 26. September 1943 i Tiden fra Solopgang til Solnedgang. Tilladelse til at løbe ud gives af det danske Kystpoliti, som ligeledes øver den yderligere Kontrol med Fartøjerne.

Iøvrigt bemærkes yderligere, at Forbudet mod Lystsejlads angaar hele Danmarks Omraade. Admiral Dänemark anmoder om, at De vil bekræfte den stedfundne Gennemførelse af Forholdsreglerne og Fartøjernes Overtagelse under Polititilsyn.

Tilføjelse *kun* for K.i.A. Danske Øer.

Øresund skal den 26. 9. kontrolleres med »H.S.Fl. Kopenhagen«s disponible Baade og med »Haka Helsingør«s Kystbeskyttelsesbaade.

(sign.) **Wurmbach.**

34.

Anordning af 20. September 1943 om Forbud mod Udskænkning af Spirituosa i Tiden Kl. 17—10.[1])

Oversættelse.

Auf Grund der Bekanntmachung des Befehlshabers der deutschen Truppen in Dänemark über die Verhängung des Ausnahmezustandes wird angeordnet, dass mit Wirkung vom 20. 9. 43 bis auf weiteres der Ausschank von Spirituosen in den öffentlichen Lokalen in der Zeit von 17 bis 10 Uhr morgens verboten ist.

I Medfør af Bekendtgørelsen fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark om Etablering af Undtagelsestilstand anordnes, at Udskænkning af Spirituosa i offentlige Lokaler med Virkning fra Mandag den 20. September indtil videre er forbudt i Tiden fra Kl. 17 til Kl. 10 Morgen.[2])

---

[1]) Jfr. Justitsministeriets Bekendtgørelse af 22. September 1943 af følgende Ordlyd:

»I Medfør af § 2 i midlertidig Lov af 1. Maj 1940 om skærpet Straf for Overtrædelse af Borgerlig Straffelov og om Ændring af Politilovgivningen fastsættes herved følgende:

§ 1.

Udskænkning af stærke Drikke med Undtagelse af Øl og Vin i Beværtninger, Gæstgiverier og andre offentlige Lokaler, herunder Forsamlings- og Selskabslokaler, er indtil videre forbudt i Tiden fra Kl. 17 til Kl. 10.

§ 2.

Den, der udskænker eller nyder stærke Drikke i Strid med Bestemmelsen i § 1, straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 2 Aar.

§ 3.

Denne Bekendtgørelse træder i Kraft straks.

Hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.«

[2]) Forbudet ophævedes den 11. Oktober 1943.

35.

Meddelelse af 21. September 1943 om Gavepakker til de internerede Militærpersoner og om Besøgstilladelse m. m.

Oversættelse.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird mitgeteilt:

Da viele Angehörige von Internierten in der Zusendung von Paketen das erforderliche Mass an Beschränkung nicht eingehalten haben, wird bestimmt, dass jedem Internierten in der Woche nur 1 Paket im Höchstgewicht von 5 kg zugesandt werden darf.

Angehörige von Internierten der ehemaligen dänischen Wehrmacht wenden sich in zahlreichen Fällen an die Dienststelle der deutschen Wehrmacht, um eine Besuchserlaubnis, einen Urlaub oder die Entlassung ihrer internierten Angehörigen zu erwirken. Die Begründung derartiger Anträge rechtfertigt nur in seltenen Fällen deren Genehmigung. Die Bevölkerung wird daher darauf hingewiesen, dass Anträge auf Besuchserlaubnis und Urlaub nur in dringendsten Fällen (z. B. Todesfall naher Angehöriger usw.) Aussicht auf Erfolg haben.

Eine bevorzugte Entlassung einzelner Internierter aus privaten Gründen kann mit Rücksicht auf die gleichmässige Behandlung aller ehemaligen dänischen Soldaten nicht genehmigt werden.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

Da mange af de Internerede Paarørende ikke har overholdt en nødvendig Begrænsning med Hensyn til Gavepakker, fastsættes det, at hver Interneret pr. Uge kun maa faa tilstillet en Pakke, der højst maa veje 5 kg.

Paarørende til Internerede, der tilhører den tidligere danske Hær, har i mange Tilfælde henvendt sig til den tyske Værnemagt for at opnaa Tilladelse til at aflægge deres Paarørende Besøg eller anmode om Orlov for eller Frigivelse af internerede Paarørende. I de fleste Tilfælde har der ikke været tilstrækkeligt Grundlag for at imødekomme disse Henvendelser. Det meddeles derfor til Efterretning, at Anmodninger om Tilladelse til Besøg og om Orlov for de Internerede kun har Udsigt til at blive imødekommet, hvis der foreligger de alleralvorligste Grunde, f. Eks. Dødsfald i den nærmeste Familie o. l.

Særlig Imødekommenhed med Hensyn til Frigivelse af enkelte Internerede af private Grunde kan under Hensyn til en ligelig Behandling af alle de internerede tidligere danske Soldater ikke finde Sted.

36.

Meddelelse af 21. September angaaende et Mordforsøg paa en tysk Soldat samt om Paalæggelse af Byen København af en Bod paa 500 000 Kr. og Belønning til Personer, der giver Oplysninger, som kan føre til Gerningsmandens Paagribelse.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird mitgeteilt:

Die am 20. September erlassenen Anordnungen des Befehlshabers der deutschen Truppen in Dänemark haben — abgesehen von dem für das ganze Land geltenden Ausschankverbot für Spirituosen — für die Bevölkerung von Gross-Kopenhagen eine weitere Verlängerung der Sperrzeit für den Strassenverkehr gebracht, die bis einschliesslich 23. September gilt. Darüber hinaus wurde der Stadt Kopenhagen eine Busse von 500.000 Kronen auferlegt.

In diesem Zusammenhang muss noch einmal darauf hingewiesen werden, dass die neuen Anordnungen auf einen feigen Mordversuch zurückzuführen sind, der am 18. September an einem deutschen Wehrmachtsangehörigen verübt worden ist.

Der betreffende Soldat war im Begriffe, auf seinem Fahrrad von Avedöre zu seiner Wohnung zu fahren, als er auf dem Roskildevej aus einer Entfernung von 5 m in den Rücken geschossen wurde, sodass er mit einer schweren Verletzung in das Lazarett eingeliefert werden musste.

Es handelt sich also um einen Mordversuch aus dem Hinterhalt. In einer vom Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark veranlassten Bekanntmachung durch Plakatanschlag wird die Erwartung ausgesprochen, dass die Bevölkerung von diesem gemeinen Verbrechen abrückt und mithilft, den Täter, der nach der Tat geflüchtet ist, seiner verdienten Strafe zuzuführen.

Denjenigen Personen, die entsprechende Mitteilungen machen, die zur Festnahme des Täters führen, wird eine Belohnung von 50.000 Kronen zugesichert. Es ist dafür Sorge getragen, dass die Namen dieser Personen geheim gehalten werden.

Oversættelse.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

De Anordninger fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark, der blev udstedt den 20. September, har — udover Udskænkningsforbudet for Spirituosa, der er gældende for hele Landet — for Befolkningen i Storkøbenhavn bragt en yderligere Forlængelse af Færdselsforbudet, som er gældende indtil Torsdag den 23. September inkl. Der er derudover paalagt Byen København en Bod paa 500.000 Kroner.

Det maa i denne Anledning endnu en Gang understreges, at de nye Anordninger maa føres tilbage til et fejgt Mordforsøg, der den 18. September er forøvet mod en tysk Militærperson.

Den paagældende Soldat var paa Cykel paa Vej fra Avedøre til sin Bolig, da han paa Roskildevej blev skudt i Ryggen fra en Afstand af fem Meter. Han blev haardt saaret bragt til et Lazaret.

Der foreligger altsaa et Forsøg paa Mord fra Baghold. Den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark har foranlediget en Bekendtgørelse ved Hjælp af Plakater, hvori der udtales Forventningen om, at Befolkningen tager Afstand fra denne gemene Forbrydelse og hjælper med til, at Gerningsmanden, der flygtede efter at have forøvet sin Gerning, kan faa sin fortjente Straf.

Der tilsikres Personer, som giver Oplysninger, der fører til Gerningsmandens Paagribelse, en Belønning paa 50.000 Kroner. Der er draget Omsorg for, at saadanne Personers Navne hemmeligholdes.

37.

Meddelelse af 22. September 1943 om Flagning paa H. M. Kongens Fødselsdag.

Oversættelse.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird mitgeteilt:

Anlässlich des Geburtstags des dänischen Königs am 26. 9. 1943 darf an allen Orten die an dem Tage übliche Beflaggung gezeigt werden.

Die Schaufenster können in üblicher Weise geschmückt werden.

Die öffentlichen Verkehrsmittel können Flaggenschmuck zeigen.

Die Bestimmungen über das Versammlungsverbot während des Ausnahmezustandes bleiben für den 26. 9. voll bestehen.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

Der kan overalt flages i sædvanlig Udstrækning paa den danske Konges Fødselsdag Søndag den 26. September 1943.

Udstillingsvinduer o. l. kan smykkes paa sædvanlig Maade.

Offentlige Transportmidler maa være udsmykkede med Flag.

Bestemmelserne om Forsamlingsforbud under Undtagelsestilstanden forbliver gældende i fuld Udstrækning for Søndagen den 26. September.

38.

Meddelelse af 22. September 1943 angaaende Mordet paa en tysk Soldat samt om Paalæggelse af Byen Odense af en Bod paa 1 Million Kroner og Belønning til Personer, der giver Oplysninger, som kan føre til Gerningsmandens Paagribelse.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

De Anordninger fra den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark, der blev udstedt den 20. September, har — udover Udskænkningsforbudet for Spirituosa, der er gældende for hele Landet — for Befolkningen i Odense bragt en yderligere Forlængelse af Færdselsforbudet, der er gældende indtil Torsdag den 23. September inkl.

Der er derudover paalagt Byen Odense en Bod paa 1 Million Kroner.

Det maa i denne Anledning endnu en Gang understreges, at de nye Anordninger maa føres tilbage til et fejgt Mord, der den 19. September er blevet forøvet paa en tysk Underofficer.

Den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark har foranlediget en Bekendtgørelse ved Hjælp af Plakater, hvori der udtales Forventningen om, at Befolkningen tager Afstand fra denne gemene Forbrydelse og hjælper med til, at Gerningsmanden faar sin fortjente Straf.

Der tilsikres Personer, som giver Oplysninger, der fører til Gerningsmandens Paagribelse, en Belønning paa 50.000 Kr. Der er draget Omsorg for, at saadanne Personers Navne hemmeligholdes.

39.

Meddelelse af 24. September 1943 om Forbud mod Sportsstævner.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird mitgeteilt:

Zur Klärung von Irrtümern wird bekanntgegeben, alle Sportwettkämpfe in ganz Dänemark mit Zuschauern sind mit Ausnahme von Pferdesport-Veranstaltungen verboten. Nur Trainingsspiele ohne Zuschauer sind erlaubt.

Oversættelse.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

For at undgaa Misforstaaelser bekendtgøres herved, at bortset fra Travløb, Galopløb og andre Hestesport-Foranstaltninger er over hele Danmark alle Sportskampe, hvortil der er Tilskuere, forbudt. Kun Træningskampe, hvortil der ingen Tilskuere er, er tilladt.

40.

Meddelelse af 30. September 1943 om Spærretid for hele Jylland.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird mitgeteilt:

Mit Wirkung vom 1. Oktober 1943 werden für ganz Jütland folgende Sperrzeiten festgesetzt:

Alle öffentlichen Lokale, Kinos, Theater usw. schliessen um 20 Uhr.

Das Betreten der Strasse ist von 21 bis 5 Uhr verboten. Ausgenommen hiervon sind nur Angehörige der Polizei, Feuerwehr, uniformierte Augehörige des Rettungskorps, der dänischen Staatsbahn und der Post. Ferner sind ausgenommen diejenigen Personen, die einen Passierschein zum Betreten der Strassen während der Sperrzeit besitzen.

Oversættelse.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

Med Virkning fra Fredag den 1. Oktober fastsættes for hele Jylland følgende Spærretider:

Alle offentlige Lokaler, Biografer, Teatre o. s. v. skal lukke Kl. 20.

Færdsel paa Gaderne (Landeveje og andre offentlige Veje) er forbudt i Tiden fra Kl. 21 til Kl. 5. Undtagne herfra er kun Politiets og Brandvæsenets Personale samt Personale ved Redningskorpset, Statsbanerne og Postvæsenet, naar de er i Uniform. Undtagne er endvidere Personer, der er i Besiddelse af Passérseddel til Færdsel paa Gaderne indenfor Spærretiden.

41.

Meddelelse af 2. Oktober 1943 om Løsladelse af de internerede danske Soldater, udsendt gennem Ritzaus Bureau af de tyske Myndigheder.

Officielt meddeles:

Efter at Jøderne, som ved deres tyskfjendtlige Ophidselsesvirksomhed og deres moralske og materielle Støtte til Terror- og Sabotagehandlinger, hvilket i væsentlig Grad har bidraget til Skærpelsen af Situationen i Danmark, ved de fra tysk Side trufne Forholdsregler er blevet udskilt af det offentlige Liv og hindret i fortsat at forgifte Atmosfæren, vil der som Opfyldelse af det Ønske, der næres i videre Kredse af den danske Befolkning i de nærmeste Dage blive paabegyndt Løsladelse af internerede danske Soldater, og Løsladelsen vil finde Sted i det Tempo, der bestemmes af de tekniske Muligheder.

42.

Skrivelse af 4. Oktober 1943 om Sejladsen til Bornholm.

DER BEFEHLSHABER
DER DEUTSCHEN TRUPPEN
IN DÄNEMARK

Hauptquartier, den 4. Oktober 1943.

An das Kgl. Dänische Aussenministerium, Kopenhagen.

Auf Grund der Bekanntmachung des Befehlshabers der deutschen Truppen in Dänemark über die Verhängung des Ausnahmezustandes in Dänemark wird folgendes angeordnet:

1. Die Routendampfer von Kopenhagen nach Bornholm und zurück müssen bei Belegung der Schiffe mit mehr als 5 Soldaten der deutschen Wehrmacht den Weg 32 (Sundweg) benutzen. Sie haben die Fahrt durch den Falsterbokanal zu vermeiden. Zuwiderhandlungen werden auf Grund der Kriegssonderstrafrechtsordnung, Teil I § 4, bestraft.
2. Admiral Dänemark wird mit der Kontrolle der Durchführung der Anordnung beauftragt.

Ich bitte, die in Frage kommenden Schiffahrtsgesellschaften umgehend zu verständigen.

A. B.

(gez.) *Handelmann.*

ad 42.

Oversættelse.

DEN ØVERSTBEFALENDE
OVER DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 4. Oktober 1943.

Til Det Kgl. Danske Udenrigsministerium, København.

Paa Grundlag af den af den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark udstedte Bekendtgørelse om Erklæringen af Undtagelsestilstand i Danmark forordnes følgende:

1. Rutedamperne fra København til Bornholm og retur skal, naar der er mere end 5 Soldater af den tyske Værnemagt ombord, benytte Rute 32 (Sundruten). De skal undgaa at sejle gennem Falsterbokanalen. Overtrædelser straffes paa Grundlag af den særlige Krigsstrafferetslov, Kap. I, § 4.
2. Det overdrages Admiral Dänemark at føre Kontrol med Gennemførelsen af denne Forordning.

Jeg anmoder Dem om omgaaende at underette de paagældende Skibsfartsselskaber herom.

Efter Ordre
(sign.) **Handelmann.**

43.

Meddelelse af 5. Oktober 1943 om Ophævelse af den militære Undtagelsestilstand.

Oversættelse.

Von zuständiger deutscher militärischer Seite wird mitgeteilt:

Der militärische Ausnahmezustand wird mit Beginn des 6. Oktober 1943 aufgehoben.

Fra kompetent tysk militær Side meddeles:

Den militære Undtagelsestilstand ophæves fra og med Onsdag den 6. Oktober ved Døgnets Begyndelse.

44.

Skrivelse af 5. Oktober 1943 fra det tyske Riges Befuldmægtigede angaaende Bestemmelser, der skal forblive i Kraft efter Ophævelse af Undtagelsestilstanden.

DER REICHSBEVOLLMÄCHTIGTE
IN DÄNEMARK
II/82/43.

Kopenhagen, den 5. Oktober 1943.

An den Leiter des dänischen Aussenministeriums Herrn Direktor N. Svenningsen, Kopenhagen.

Sehr geehrter Herr Svenningsen.

Unter Bezugnahme auf unsere Besprechung am 4. 10. 43 teile ich Ihnen mit, dass der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark wünscht, dass die folgenden von ihm getroffenen Anordnungen und Regelungen auch nach der Aufhebung des militärischen Ausnahmezustandes in Kraft bleiben:

1) Ziffer 5) der Bekanntmachung über Verhängung des Ausnahmezustandes vom 29. 8. 43 betreffs Streikverbot.
2) Die Verordnung über Beschlagnahme von Gebäuden und Liegenschaften vom 4. 9. 43.
3) Verordnung über Lieferung und Leistung dänischer Firmen für die deutsche Wehrmacht in Dänemark vom 4. 9. 43.
4) Bekanntmachung betr. Ablieferung von Waffen und Sprengstoffen, die sich in dänischem Privatbesitz befinden vom 3. 9. 43.
5) Sportschiessen und Jagdausübung an der Küste Jütlands und in der Nähe von Wehrmachtunterkünften vom 18. 9. 43.
6) Abgabe dänischer Heeresgeräte, die sich noch in dänischen Privatbesitz befinden oder zur Aufbewahrung an Zivilpersonen gegeben wurden vom 16. 9. 43.
7) Bekanntmachung über das Verbot des Tragens dänischer Wehrmachtsuniform in der Oeffentlichkeit.
8) Bekanntmachung über Beschränkung des Reise- und Postverkehrs nach Schweden vom 10. 9. 43.
9) Oeffentliche Bekanntmachung über Zusicherung von Belohnungen bei Aufdeckung von Sabotageakten usw., Ergreifen von Saboteuren.

Ich wäre Ihnen sehr dankbar, wenn Sie mir möglichst bis zum heutigen Abend mitteilen wollten, welche dieser Anordnungen und Regelungen von der dänischen Verwaltung als dänische Anordnung oder Regelung übernommen wird.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(gez.) *W. Best.*

Under en mundtlig Drøftelse mellem den tyske Rigsbefuldmægtigede og Direktøren for Udenrigsministeriet den 5. Oktober 1943 konstateredes, at det fornødne med Hensyn til Punkt 4 og 5 i foranstaaende Skrivelse vilde blive foretaget ved dansk Foranstaltning, at Punkt 8 og 9 ikke gav Anledning til nogen Foranstaltning hverken fra dansk eller fra tysk Side, samt at der for de øvrige Punkters Vedkommende vilde blive udfærdiget en Bekendtgørelse af den tyske Rigsbefuldmægtigede, der iøvrigt erklærede, at han endvidere agtede at opretholde Forsamlingsforbudet i det Omfang, hvori det hidtil var blevet haandhævet.

Den under Nr. 8 nævnte Bekendtgørelse ses ikke at have foreligget for de danske Myndigheder.

ad 44.

Oversættelse.

DEN RIGSBEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

II/82/43

København, den 5. Oktober 1943.

Til Lederen af det danske Udenrigsministerium
Hr. Direktør N. Svenningsen, København.

Meget ærede Hr. Svenningsen.

Under Henvisning til vor Konference af 4. 10. 43 meddeler jeg Dem, at den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark ønsker, at følgende af ham udstedte Anordninger og Bestemmelser ogsaa efter Ophævelsen af den militære Undtagelsestilstand skal vedblive at være i Kraft:

1. Nr. 5 i Bekendtgørelsen af 29. 8. 1943 om Erklæringen af Undtagelsestilstand angaaende Forbud mod Strejker.
2. Forordningen af 4. 9. 43. om Beslaglæggelse af Bygninger og Grundstykker.
3. Forordning af 4. 9. 43 om Leverancer og Arbejdsydelser fra danske Firmaer til den tyske Værnemagt i Danmark.
4. Bekendtgørelse af 3. 9. 43 om Aflevering af Vaaben og Sprængstoffer, der findes i dansk Privatbesiddelse.
5. Sportsskydning og Udøvelse af Jagt ved Jyllands Kyst og i Nærheden af Værnemagtens Standpladser af 18. 9. 43.
6. Afgivelse af Materiale, der tilhører den danske Hær, og som endnu findes i dansk Privatbesiddelse eller er blevet overgivet Civilpersoner til Opbevaring af 16. 9. 43.
7. Bekendtgørelse om Forbud mod offentligt at bære dansk Militæruniform.
8. Bekendtgørelse af 10. 9. 43 om Indskrænkning i Rejse og Postforbindelsen til Sverige.
9. Offentlig Bekendtgørelse om Løfte om Belønninger ved Afsløring af Sabotagehandlinger o. s. v., Paagribelse af Sabotører.

Jeg vilde være Dem meget taknemmelig, om De saavidt som muligt senest i Aften vilde meddele mig, hvilken af disse Anordninger og Bestemmelser der overtages af den danske Administration som dansk Anordning eller Bestemmelse.

Med udmærket Højagtelse

(sign.) **W. Best.**

45.

Bekendtgørelse af 6. Oktober 1943 fra det tyske Riges Befuldmægtigede angaaende nogle af de under Undtagelsestilstanden udstedte Anordninger, der forbliver i Kraft.

Oversættelse.

Der Reichsbevollmächtigte Dr. Best gibt bekannt, dass die folgenden von dem Befehlshaber der deutschen Truppen während des militärischen Ausnahmezustandes erlassenen Anordnungen auch nach der Aufhebung des Ausnahmezustandes in Kraft bleiben, bis ihre Aufhebung bekannt gegeben wird:

1) Die in der Bekanntmachung über die Verhängung des Ausnahmezustandes vom 29. 8. 1943 enthaltenen Anordnungen betr. Streikverbot und Versammlungsverbot (das letzte in dem bisher gehandhabten Umfange),
2) die Verordnung über Beschlagnahme von Gebäuden und Liegenschaften vom 4. 9. 1943,
3) die Verordnung über Lieferung und Leistung dänischer Firmen für die deutsche Wehrmacht in Dänemark vom 4. 9. 1943,
4) die Bekanntmachung über das Verbot des Tragens dänischer Wehrmachtsuniform in der Oeffentlichkeit vom 3. 9. 1943,
5) die Verordnung über die Abgabe dänisches Heeresgeräts vom 16. 9. 1943.

Die übrigen während des Ausnahmezustandes erlassenen Anordnungen treten mit der Aufhebung des Ausnahmezustandes ausser Kraft.

Det tyske Riges Befuldmægtigede, Dr. *Best*, meddeler, at følgende af den Øverstbefalende over de tyske Tropper i Danmark under den militære Undtagelsestilstand udstedte Anordninger forbliver i Kraft efter Undtagelsestilstandens Ophævelse, indtil Meddelelse om deres Ophævelse maatte blive givet:

1) De i Bekendtgørelse om Etablering af Undtagelsestilstand af 29. August 1943 indeholdte Bestemmelser vedrørende Forbud mod Strejker og vedrørende Forsamlingsforbud — dette sidste i det Omfang, hvori Forbudet hidtil er blevet haandhævet.
2) Forordningen om Beslaglæggelse af Bygninger og Grundstykker af 4. September 1943.
3) Forordning om Leverance og Arbejdsydelse for den tyske Værnemagt i Danmark fra danske Firmaer af 4. September 1943.
4) Bekendtgørelse af 3. September 1943 om Forbud mod offentligt at bære dansk Militær-Uniform.
5) Forordning af 16. September 1943 om Aflevering af dansk militært Materiel.

De øvrige under Undtagelsestilstanden udstedte Anordninger træder ud af Kraft ved Undtagelsestilstandens Ophævelse.

Den tyske Tekst til denne Bekendtgørelse blev af den tyske Rigsbefuldmægtigede tilstillet Udenrigsministeriet med en Skrivelse af 6. Oktober 1943 af følgende Ordlyd:

»An
das Königlich Dänische Aussenministerium
zu Hd. von Herrn Direktor Svenningsen,
Kopenhagen.

Unter Bezugnahme auf die fernmündliche Besprechung mit Herrn Direktor Svenningsen am 5. 10. 43 teile ich mit, dass ich heute durch Presse und Rundfunk bekannt gegeben habe, dass fünf Verordnungen, die der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark während des militärischen Ausnahmezustandes erlassen hat, bis zu ihrer besonderen Aufhebung in Kraft bleiben.

Der Wortlaut dieser Bekanntmachung ist als Anlage beigefügt.

Für die Uebermittlung von Abdrucken aller Anordnungen, die von den dänischen Ministerien aus Anlass der Aufhebung des Ausnahmezustandes getroffen worden sind, wäre ich sehr dankbar.

(gez.) W. Best.

46.

Skrivelse af 13. Oktober 1943 fra Udenrigsministeriets Direktør til det tyske Riges Befuldmægtigede angaaende de fra dansk Side i Anledning af Undtagelsestilstandens Ophævelse udfærdigede Bestemmelser.

Kopenhagen, den 13. Oktober 1943.

An
den Herrn Bevollmächtigten des deutschen
Reiches in Dänemark, Dagmarhus.

Bezugnehmend auf das Schreiben des Herrn Reichsbevollmächtigten vom 6. ds. Mts., II/84/43, betreffend die Aufhebung des Ausnahmezustandes erlaubt sich das Ministerium des Aeussern hierdurch mitzuteilen, dass dänischerseits aus Anlass der Aufhebung des Ausnahmezustandes folgende Bestimmungen erlassen worden sind:

1) Bekanntmachung des Justizministeriums vom 6. Oktober 1943 betreffend Verbot gegen den Besitz von Schusswaffen, Munition und Sprengstoffen.
2) Bekanntmachung des Justizministeriums vom 11. Oktober 1943 betreffend Aufhebung des Ausschankverbots.
3) Bekanntmachung des Handelsministeriums vom 6. Oktober 1943 betreffend Polizeistunde für Vergnügungsstätten, Restaurants usw.
4) Runderlass des Handelsministeriums vom 6. Oktober 1943 an die Polizeibehörden betreffend die Polizeistunde.
5) Runderlass des Generaldirektorats der Staatsbahnen Nr. 301 betreffend Aufhebung der Beschränkung des Fahrkartenverkaufs für Schnellzüge.
6) Runderlass des Verkehrsministeriums vom 6. Oktober 1943 betreffend die Benutzung des Liniennetzes der konzessionierten Fernsprechgesellschaften.

Von den obengenannten Erlassen wird je ein Abdruck beigefügt.

Der Direktor des Aussenministeriums:
(gez.) *Nils Svenningsen.*

ad 46.

Oversættelse.

København, den 13. Oktober 1943.

Under Henvisning til Hr. Rigsbefuldmægtigedes Skrivelse af 6. d. M. II/84/43 angaaende Ophævelsen af Undtagelsestilstanden tillader Udenrigsministeriet sig herved at meddele, at der fra dansk Side i Anledning af Ophævelsen af Undtagelsestilstanden er blevet udstedt følgende Bestemmelser:

1) Bekendtgørelse fra Justitsministeriet af 6. Oktober 1943 angaaende Forbud mod at besidde Skydevaaben, Ammunition og Sprængstoffer.
2) Bekendtgørelse fra Justitsministeriet af 11. Oktober 1943 angaaende Ophævelse af Udskænkningsforbudet.
3) Bekendtgørelse fra Handelsministeriet af 6. Oktober 1943 angaaende Lukketid for Forlystelsesetablissementer, Restauranter o. s. v.
4) Cirkulære fra Handelsministeriet af 6. Oktober 1943 til Politimyndighederne angaaende Lukketiden.
5) Cirkulære fra Generaldirektoratet for Statsbanerne Nr. 301 angaaende Ophævelse af Indskrænkning i Billetsalget til Hurtigtog.
6) Cirkulære fra Trafikministeriet af 6. Oktober 1943 angaaende Benyttelse af de statsautoriserede Telefonselskabers Linienet.

Der vedlægges et Aftryk af hver af de ovennævnte Bekendtgørelser.

Direktøren for Udenrigsministeriet:
(sign.) **Nils Svenningsen.**

47.

Skrivelse af 18. November 1943 fra Udenrigsministeriets Direktør til Oberregierungsrat Dr. Haensch vedrørende den fra dansk Side udstedte Bekendtgørelse om Forbud mod Jagt og Skydning i visse Omraader i Jylland.

UDENRIGSMINISTERIET

Kopenhagen, den 18. November 1943.

Herrn Oberregierungsrat Dr. Haensch, Dagmarhus.

Sehr geehrter Herr Haensch.

Bezugnehmend auf unsere telephonische Besprechung vor einigen Tagen sowie auf das diesseitige Schreiben an den Herrn Reichsbevollmächtigten vom 13. Oktober 1943, betreffend die Aufhebung des Ausnahmezustandes, erlaube ich mir Ihnen hierdurch mitzuteilen, dass der Punkt 5 in dem Schreiben des Herrn Reichsbevollmächtigten vom 5. Oktober (Sportsschiessen und Jagdausübung an der Küste Jütlands und in der Nähe von Wehrmachtunterkünften) bereits durch eine Bekanntmachung des Justizministeriums vom 25. September, d. h. kurz nach dem Erlass der diesbezüglichen deutschen Anordnung erledigt wurde. Weitere Massnahmen bezüglich dieses Punkts beim Ablauf des Ausnahmezustandes waren somit nicht erforderlich.

Ein Abdruck der obengenannten Bekanntmachung vom 25. September 1943 wird beigefügt.

Mit ausgezeichneter Hochachtung

(gez.) *Nils Svenningsen.*

ad 47.

Oversættelse.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 18. November 1943.

Meget ærede Hr. Haensch.

Under Henvisning til vor telefoniske Konference for nogle Dage siden og til vor Skrivelse af 13. Oktober 1943 til Hr. Rigsbefuldmægtigede angaaende Ophævelsen af Undtagelsestilstanden tillader jeg mig herved at meddele Dem, at Punkt 5 i Skrivelsen fra Hr. Rigsbefuldmægtigede af 5. Oktober (Sportsskydning og Udøvelse af Jagt ved Jyllands Kyst og i Nærheden af Værnemagtens Standpladser) allerede er bragt i Orden ved en Bekendtgørelse fra Justitsministeriet af 25. September, d. v. s. kort efter Udstedelsen af den paagældende tyske Anordning. Yderligere Forholdsregler angaaende dette Punkt ved Undtagelsestilstandens Ophør var saaledes ikke paakrævede.

Et Aftryk af ovennævnte Bekendtgørelse af 25. September 1943 vedlægges.

Med udmærket Højagtelse

(sign.) **Nils Svenningsen.**

Hr. Oberregierungsrat Dr. Haensch, Dagmarhus.

TILLÆG

1.

Den officielle Meddelelse om Ministeriet Scavenius' Tilbagetræden, offentliggjort i Dagspressen den 31. August 1943.

Officielt meddeles:

Ministeriet Scavenius har den 29. August til Kongen indgivet sin Demissionsbegæring og er straks ophørt at fungere.

Administrationen i Ministerierne og Generaldirektoraterne ledes indtil videre af vedkommende Departementschef, Generaldirektør eller Direktør.

Forinden Ministeriet traadte tilbage, har det afgivet følgende Udtalelse:

I denne for vort Land saa alvorlige Time ønsker vi paany at opfordre Befolkningen til at udvise Ro og Besindighed. Særligt er det os magtpaaliggende at udtale, at vi forventer, at alle Statens Tjenestemænd i den forhaabentlig korte Tid, Undtagelsestilstanden vil vare, forbliver paa deres Post og under deres Ansvar som Tjenestemænd fortsætter deres Gerning til Bedste for Land og Folk, saaledes at det søges undgaaet, at der opstaar Gnidninger mellem Statens Organer og de tyske Autoriteter, der i Kraft af Krigens Love og den erklærede Undtagelsestilstand midlertidig har en særlig Myndighed at udøve.

Denne Udtalelse blev den 30. August 1943 gennem Kabinetssekretæren forelagt Kongen og af Hans Majestæt paategnet saaledes:

Bifaldes

Christian R.

Sorgenfri Slot, 30. August 1943.

2.

Landkrigsreglementets Art. 42—56.

Artikel 42.

Et Territorium anses for besat, naar det faktisk er underlagt den fjendtlige Hærs Myndighed.

Okkupationen udstrækker sig kun til de Territorier, hvor denne Myndighed er etableret og i Stand til at udøves.

Artikel 43.

Naar den lovlige Magt faktisk er gaaet over i Hænderne paa den, som holder Landet besat, tager denne alle de Forholdsregler, som bero paa den, for saavidt muligt at genoprette og sikre den offentlige Orden og det offentlige Liv, idet de i Landet gældende Love respekteres, medmindre dette er absolut umuligt.

Artikel 44.

Det er forbudt en Krigsførende at tvinge Befolkningen paa et besat Territorium til at give Oplysninger om den anden Krigsførendes Hær eller Forsvarsmidler.

Artikel 45.

Det er forbudt at tvinge Befolkningen paa et besat Territorium til at aflægge Ed til den fjendtlige Stat.

Artikel 46.

Familiens Ære og Rettigheder, Personernes Liv og private Ejendom saavel som religiøs Overbevisning og Gudstjenestens Udøvelse skulle respekteres.

Privat Ejendom kan ikke konfiskeres.

Artikel 47.

Plyndring er udtrykkelig forbudt.

Artikel 48.

Dersom den, der holder Landet besat, paa det besatte Territorium opkræver Skatter, Afgifter samt Bro-, Bom- og desl. Penge fastsatte til Fordel for Staten, skal samme saavidt muligt gøre det i Overensstemmelse med de gældende Paaligнings- og Repartitionsregler, og deraf følger for samme Forpligtelsen til at bestride Omkostningerne ved det besatte Territoriums Administration i samme Omfang, som den lovlige Regering var forpligtet dertil.

Artikel 49.

Dersom den, der holder Landet besat, foruden de i foregaaende Artikel betegnede Afgifter paa det besatte Territorium opkræver andre Kontributioner i Penge, kan det kun være til nødvendigt Brug for Hæren eller Administrationen af det paagældende Land.

Artikel 50.

Ingen kollektiv Straf, hverken pekuniær eller anden, kan paalægges Befolkningen paa Grund af individuelle Handlinger, for hvilke de ikke kunne betragtes som solidarisk ansvarlige.

Artikel 51.

Ingen Kontribution kan opkræves undtagen i Kraft af en skreven Ordre og paa en kommanderende Generals Ansvar.

En saadan Opkrævning skal saavidt muligt ikke foretages uden i Overensstemmelse med de for Paaligning og Repartition af Skatterne gældende Regler.

For hver Kontribution udleveres en Kvittering til Yderne.

Artikel 52.

Rekvisitioner in natura og Tjenester kunne kun fordres af Kommunerne og Beboerne til Besætningshærens Behov. De skulle staa i Forhold til Landets Hjælpekilder og være af en saadan Beskaffenhed, at de ikke for Befolkningen medføre Forpligtelse til at deltage i Krigsforetagender mod deres Fædreland.

Disse Rekvisitioner og Tjenester kunne kun fordres med Bemyndigelse af den, der har Kommandoen i det besatte Omraade.

Ydelser in natura skulle saavidt muligt betales kontant; i modsat Fald skulle de konstateres ved Modtagelsesbeviser, og Betaling af de skyldte Summer skal ske snarest muligt.

Artikel 53.

Den Hær, der holder et Territorium besat, kan kun lægge Beslag paa de rede Penge, Statspapirer og forfaldne Værdipapirer, der i egentlig Forstand tilhøre Staten, paa Vaabenoplag, Transportmidler, Magasiner og Forraad og i det hele paa al Statens rørlige Ejendom, der er egnet til at bruges ved Krigsforetagender.

Alle Midler, der ere skikkede til, enten til Lands, til Søs eller i Luften at viderebefordre Nyheder, eller ere brugelige til Transport af Personer eller Ting, undtagen de ved Sølovgivningen bestemte Tilfælde, ligesom Vaabenoplag og i det hele alle Krigsforraad, selv om de tilhøre private Personer, kan beslaglægges, men de skulle restitueres, og Skadeserstatningen skal fastsættes ved Fredsslutningen.

Artikel 54.

Undersøiske Kabler, som forbinde et besat Territorium med et neutralt Territorium, skulle kun konfiskeres eller ødelægges i absolute Nødstilfælde. De skulle ligeledes tilbagegives, og Skadeserstatningen fastsættes ved Fredsslutningen.

Artikel 55.

Den besættende Stat maa kun betragte sig som Bestyrer og Bruger af de offentlige Bygninger, faste Ejendomme, Skove og Landbrug, der tilhøre den fjendtlige Stat og befinde sig i det besatte Omraade. Den skal bevare disse Ejendommes Substans og bestyre dem i Overensstemmelse med Reglerne for Brugsret.

Artikel 56.

Kommunens Ejendom og saadanne Etablissementer, der ere indrettede til Gudstjeneste, Godgørenhed og Undervisning, til Kunst og Videnskab, skulle, selv om de tilhøre Staten, behandles som privat Ejendom.

Enhver Beslaglæggelse, forsætlig Ødelæggelse eller Forringelse af saadanne Etablissementer, af historiske Mindesmærker, af Kunstens eller af Videnskabens Værker er forbudt og skal forfølges.

N.

Medlemmer af Regeringen under Besættelsen.

Ministeriet Stauning II.

Udnævnelsesdatum 30. April 1929.

A. Indtil Rekonstruktionen den 8. Juli 1940.

Statsminister: *Th. A. M. Stauning.*
Udenrigsminister: *P. R. Munch.*
Finansminister: *V. Buhl.*
Indenrigsminister: *Bertel Dahlgaard.*
Justitsminister: *Sv. Unmack Larsen.*
Undervisningsminister: *Jørgen P. L. Jørgensen.*
Kirkeminister: *Johannes Th. C. Hansen.*
Forsvarsminister: *Alsing E. Andersen.*
Minister for offentlige Arbejder: *Axel I. Sørensen.*
Minister for Landbrug og Fiskeri: *Kr. M. Bording.*
Minister for Handel, Industri og Søfart: *Johannes Kjærbøl.*
Socialminister: *Ludvig Christensen.*
Ministre uden Portefeuille:
Søren Brorsen,
O. C. Krag,
Henrik A. R. Hauch,
Henning Hasle,
G. L. J. Christmas Møller,
K. V. K. Fibiger,
} fra 10. April 1940.

B. Efter Rekonstruktionen den 8. Juli 1940.

Statsminister: *Th. A. M. Stauning.*
Udenrigsminister: *Erik J. C. Scavenius.*
Finansminister: *V. Buhl.*
Indenrigsminister: *Knud Kristensen.*
Justitsminister:
Harald Petersen til 9. Juli 1941, derefter
E. Thune Jacobsen.
Undervisningsminister: *Jørgen P. L. Jørgensen.*
Kirkeminister: *K. V. K. Fibiger.*
Forsvarsminister: *Søren Brorsen.*
Minister for offentlige Arbejder: *Gunnar Larsen.*
Minister for Landbrug og Fiskeri: *Kr. M. Bording.*
Minister for Handel, Industri og Søfart:
G. L. J. Christmas Møller til 3. Oktober 1940, derefter
Halfdan Hendriksen.
Arbejds- og Socialminister: *Johannes Kjærbøl.*

Ministeriet Buhl I.

Udnævnelsesdatum 4. Maj 1942.

Statsminister: *V. Buhl.*
Udenrigsminister: *Erik J. C. Scavenius.*
Finansminister:
V. Buhl til 16. Juli 1942, derefter
Alsing E. Andersen.
Indenrigsminister: *Knud Kristensen.*
Justitsminister: *E. Thune Jacobsen.*
Undervisningsminister: *Jørgen P. L. Jørgensen.*
Kirkeminister: *K. V. K. Fibiger.*
Forsvarsminister: *Søren Brorsen.*
Minister for offentlige Arbejder: *Gunnar Larsen.*
Minister for Landbrug og Fiskeri: *Kr. M. Bording.*
Minister for Handel, Industri og Søfart: *Halfdan Hendriksen.*
Arbejds- og Socialminister: *Johannes Kjærbøl.*

Ministeriet Scavenius.

Udnævnelsesdatum 9. November 1942.

Stats- og Udenrigsminister: *Erik J. C. Scavenius.*
Finansminister: *K. H. Kofoed.*
Indenrigsminister: *Jørgen P. L. Jørgensen.*
Justitsminister: *E. Thune Jacobsen.*
Undervisningsminister: *A. C. Højberg Christensen.*
Kirkeminister: *V. Holbøll.*
Forsvarsminister: *Søren Brorsen.*
Minister for offentlige Arbejder: *Gunnar Larsen.*
Trafikminister: *N. Elgaard.*
Minister for Landbrug og Fiskeri: *Kr. M. Bording.*
Minister for Handel, Industri og Søfart: *Halfdan Hendriksen.*
Socialminister: *Laurits Hansen.*
Arbejdsminister: *Johannes Kjærbøl.*

Ministeriet indgav 29. August 1943 sin Afskedsbegæring og ophørte samtidig at fungere.

O.

Ekstrakt-Udskrift af Ministermødeprotokoller i Perioden 9. April 1940—28. August 1943.

Indledende Korrespondance.

Skrivelse fra Kommissionen, tilsendt samtlige Ministre, der fungerede i Besættelsestiden.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 8. JANUAR 1948
NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 23. Februar 1948.

Kommissionen paatænker som Bilag til sin førstudkommende Beretning at optrykke Uddrag af Protokollerne over Ministermøder.

Da Kommissionen har fundet det rigtigt, at de paagældende Ministre, forinden saadan Offentliggørelse finder Sted, faar Lejlighed til at gøre sig bekendt med Udskrifterne, fremsendes hermed de paagældende Udskrifter.

Saafremt De maatte ønske at fremsætte eventuelle Bemærkninger hertil, bedes disse fremsendt snarest belejligt og senest den 3. Marts d. A.

Svarskrivelser fra Ministre.

1.

April 1948.

I Anledning af Offentliggørelsen af en Ekstrakt af de i Tiden fra 9. April 1940 til 28. August 1943 førte Ministermøde-Protokoller skal jeg for Ministerierne Stauning og Buhls Vedkommende fremhæve, at Protokollerne i første Række er ført med det Formaal at vise, hvilke Sager der er behandlet, og hvilke Beslutninger der blev truffet paa Ministermøderne. Protokollaterne er ikke oplæst, og de medtagne stærkt sammentrængte Referater af fremsatte Udtalelser er saaledes ikke godkendt af Ministrene. — Selv har jeg ingen Bemærkninger at gøre til den foreliggende Ekstrakt.

V. Buhl.

2.

Søndersøvej 4, Gentofte

20. April 1948

Ved hoslagt at tilbagesende de med Deres Brev af G.D. fulgte Erklæringer vedrørende Ministermøde-Protokollerne fra Besættelsestiden skal jeg i Tilslutning til fhv. Statsminister Buhls Erklæring for Ministeriet Scavenius' Vedkommende oplyse, at disse fortsattes paa samme Maade som under Ministerierne Stauning og Buhl. Jeg kan slutte mig til Minister Buhls og fhv. Handelsminister H. Hendriksens Karakteristik af disse Protokoller.

Erik Scavenius.

3.

Ved Klosteret 10, I, Kbhvn. Ø.

26. Februar 1948.

Idet jeg tilbagesender Referatet fra Ministermøder under Krigen, gør jeg opmærksom paa, at jeg har foretaget en Rettelse Pag. 485, og meddeler samtidig, at jeg ikke var til Stede i Mødet 7. Juli 1941, hvilket ikke er anført i Protokollen.

Søren Brorsen.

4.

DANMARKS RIGSDAG

Den 20. Februar 1948.

Jeg har intet at bemærke til de tilsendte Uddrag af Ministermøde-Protokollerne; men jeg tillader mig at gøre opmærksom paa, at der foran i Hæftet bør indsættes en Fortegnelse over Ministeriets Medlemmer i Tiden 9. April 1940—8. Juli 1940, da Referatet i Protokollen jo ikke angiver Navnene paa Fagministrene.

Bertel Dahlgaard.

5.

CARLSBERG BRYGGERIERNE
Den adm. Direktør.

København, den 1. Marts 1948.

I Anledning af den højtærede Kommissions Forespørgsel af 23. Februar, hvormed fulgte »Uddrag af Protokollerne over Ministermøder«, skal jeg udtale følgende:

Jeg var i de første Maaneder af min Ministertid uvidende om, at der overhovedet førtes en »Protokol« over Ministermøderne. Rent tilfældigt erfarede jeg dette, men jeg har ikke set denne »Protokol«, der aldrig er blevet oplæst ved noget Ministermøde, hvor jeg har været til Stede, og jeg har følgelig ikke godkendt »Protokollen«s Indhold, til hvilket jeg intet Kendskab har haft før efter Modtagelsen af den højtærede Kommissions ovenfor nævnte Skrivelse. Jeg tager ethvert Forbehold over for de citerede Udtalelser, der er revet ud af deres naturlige Sammenhæng, og som savner den fornødne Baggrund. »Udtalelserne«, »Forslagene«, »Henstillingerne«, »Foranledningerne« svæver frit i Luften og giver ikke det rette Billede af de Forhandlinger, der fandt Sted i Ministermøderne — og det har da sikkert heller aldrig været Hensigten, at denne »Protokol« skulde anvendes som Dokumentation eller Bevismateriale.

H. Hendriksen.

6.

Den 24. Februar 1948.

Jeg vil gerne gøre opmærksom paa en Fejl i Referaterne om de afholdte Ministermøder i Ministeriet Scavenius' Tid.

Side 484 staar omtalt: Møde i Statsministeriet den 9. November 1942 Kl. 14. Ministeriet blev først udnævnt om Aftenen den 9. November, og det nævnte Møde blev først afholdt den 10. November. Hvis det kan ske, bør denne Fejl rettes.

V. Holbøll.

7.

I Besvarelse af den ærede Kommissions Skrivelse af 23. ds., hvormed fulgte Ekstrakt-Udskrift af Ministermødeprotokoller i Perioden 11. April 1940—28. August 1943 skal jeg udtale, at jeg paa følgende Punkter finder Anledning til at korrigere Referentens Protokollater, der aldrig har været oplæst for eller godkendt af Ministrene:

Side 462 skriver Referenten »..... og udkastede den Tanke, at der blev gennemført en Lovgivning, hvorved la Cour kunde interneres.«

Min Udtalelse faldt saaledes: »..... og nævnede som en blandt flere Udveje, at der kunde genemføres en Lov, hvorefter la Cour kunde interneres, men at jeg dog ikke kunde tilraade en saadan Udvej.«

Til dette Standpunkt sluttede de øvrige Ministre sig, idet der var Enighed om, at det ikke vilde være gørligt at gennemføre en Lov som den nævnte, men at man maatte overlade Justitsministeren at arbejde med Sagen saaledes, at der kunde opnaas en for Tyskerne antagelig Dom.

Side 496 skriver Referenten: »..... maatte det være under Indflydelse af et *Tryk* fra tysk Side eller .....«.

Jeg anvendte ikke Ordet »Tryk« men Ordet »*Krav*«, idet jeg nærmest havde for Tanken de Krav, General Hanneken og Dr. Best den 16. Februar 1943, 29. Maj 1943 og i Juni s. A. havde stillet til mig om Indførelse af Bod, Undtagelsestilstand, Dødsstraf m. v. — Krav, hvis Gennemførelse jeg gennem Forhandling havde Held til at afværge.

E. Thune Jacobsen.

8.

DEPARTEMENTET FOR FINANSVÆSENET

København, den 4. Marts 1948.

I Anledning af Brev af 23. f. M. med Uddrag af Protokollerne fra Ministermøderne i Perioden fra 11. April 1940—28. August 1943 skal jeg udtale, at det ikke er korrekt, naar det i Referatet fra Ministermødet den 17. August 1943 er udtalt, at jeg havde »irettesat« Oberst Paludan-Müller. Jeg refererede en Forhandling, der havde fundet Sted mellem Obersten og mig, og hvori jeg havde hen-

stillet til ham at undgaa Episoder som den, der havde fundet Sted ved en Borgerfest i Tønder, men om nogen Irettesættelse i dette Ords tjenstlige Betydning var der ikke Tale.

Jeg forlanger ingen Rettelse eller lignende i den Anledning, men ønsker blot paa dette Punkt at tage Afstand fra det i Protokollen anvendte Udtryk.

K. H. Kofoed.

9.

I Anledning af den mig tilsendte Ekstrakt-Udskrift af Ministermødeprotokoller i Perioden 11. April 1940—28. August 1943 skal jeg, for den Tid jeg var Medlem af Ministeriet og deltog i dettes Møder, tillade mig at gøre følgende Bemærkninger:

1) Referaterne er ikke forelagt Ministrene og derfor ikke godkendt af disse.
2) Referaterne er meget kortfattede og giver i mange Tilfælde ikke et rigtigt Billede af, hvad der er foregaaet, og hvilke Standpunkter, der er taget af de enkelte Ministre.
3) Forhandlingerne om Spørgsmaalene er i flere Tilfælde foregaaet *dels* i Ministermøderne *dels* i Nimandsudvalget, hvor Ministrene har været til Stede og deltaget i Forhandlingerne, og i nogle Tilfælde tillige i Statsraadet. Den Omstændighed, at en Minister ikke har udtalt sig om et vigtigt Spørgsmaal i Ministermødet, kan derfor bero paa, at han i et andet Møde, hvor hans Kolleger ogsaa har været til Stede, har tilkendegivet sit Standpunkt.
4) Paa visse Punkter beror Referatet paa en Misforstaaelse af, hvad der er foregaaet.

Som Eksempler paa hvorledes disse Forhold kan medføre, at man kan faa et forkert Billede af, hvad der er foregaaet, skal jeg anføre:

a) I Spørgsmaalet Told- og Møntunionen faar man af Referatet det Indtryk, at Ministrene ikke havde saa meget imod, om en saadan blev tilvejebragt, og dog er det virkelige Forhold det, at i hvert Fald de fleste af de politiske Ministre var afgjorte Modstandere deraf. For mit eget Vedkommende husker jeg, at jeg fra første Færd udtalte mig bestemt derimod.
b) Referatet, af 9. Juli 1941, Side 445 slutter med at sige, at der var Enighed om, at der ikke ønskedes nogen ændret Udenrigspolitik. Dette er urigtigt og modsiges jo ogsaa af det øvrige Referat, der i det store og hele var en Kritik af Udenrigsministerens Politik.
c) I Referatet af Mødet den 15. Juli 1941 faar man Indtryk af, at en Tillidserklæring til Udenrigsministeren blev tiltraadt fra alle Sider. Dette er urigtigt, jeg tog Forbehold, men lovede at tage Spørgsmaalet op til ny Overvejelse. Dagen efter meddelte jeg Statsministeren skriftligt, at jeg ikke kunde tiltræde. Genpart af Brevet kan fremvises.

Under Hensyn til alle de anførte Forhold mener jeg at maatte tage al mulig Forbehold over for det Billede, man paa Grundlag af Referaterne kan danne sig af Begivenhederne.

Knud Kristensen.

10.

INGENIØR GUNNAR LARSEN

Den 2. Marts 1948.

Jeg har rigtigt modtaget den ærede Kommissions Aktstykker Nr. 89 indeholdende Protokoller over Samarbejdsudvalgets Møder samt Ekstraktudskrift af Ministermøde-Protokollerne fra den 9. April 1940 til den 28. August 1943.

Jeg skal herefter bemærke, at jeg principielt intet har at indvende imod Offentliggørelsen af de paagældende Dokumenter, idet jeg dog gør opmærksom paa, at jeg var bortrejst, da Aktstykkerne blev fremsendt, og jeg har saaledes kun haft meget lidt Tid til at konferere Materialet med mine Dagbogsnotater, hvorfor jeg forbeholder mig Ret til at fremsende mine egne Dagbogsreferater, som maatte vedrøre de Emner, der er behandlet i de paagældende Aktstykker, respektive offentliggøre disse.

Gunnar Larsen.

11.

Den 26. Februar 1948.

I Anledning af foranstaaende Forespørgsel skal jeg bemærke, at jeg mener, disse Notater, saa lidet fuldstændige og ikke godkendte i næste Ministermøde, de er, har liden Interesse.

Medens jeg mener, den parlamentariske Kommission ikke kan være bekendt at offentliggøre Hr. Oluf Pedersens Notater, gælder en saadan Betragtning ikke disse — men der maa udtrykkeligt gøres opmærksom paa, at Ministrene ikke har set eller godkendt Udtalelserne og navnlig, at de er ganske ufuldstændige.

J. Christmas Møller.

Ekstrakt-Udskrift af Ministermødeprotokollerne i Perioden 9. April 1940—28. August 1943.

Tirsdag 9. April 1940. (Kl. 6.30 Fm.).

Statsministeren, Udenrigsministeren og Forsvarsministeren refererede Morgenens Begivenheder. Den tyske Gesandt havde telefoneret til Udenrigsministeren noget over Kl. 4 og meddelt, at han havde faaet Ordre til at overrække en Note fra den tyske Regering. Overrækkelsen fandt Sted i Udenrigsministerens Hjem henad Kl. 4.30. Gesandten havde meddelt, at tyske Tropper i dette Øjeblik overskred den danske Grænse i Sønderjylland og gjorde Landgang flere Steder i Danmark. Dette var blevet nødvendigt for at komme England i Forkøbet, da man havde faaet Vished for, at England ellers vilde sætte sig fast paa dansk Territorium. Derimod havde den tyske Regering ikke til Hensigt at antaste Danmarks Integritet og politiske Uafhængighed, hverken nu eller i Fremtiden.

Gesandten havde til Opgave at opfordre den danske Regering til ikke at lade Tropperne gøre Modstand mod Indrykningen, da Tyskland i saa Fald vilde bryde Modstanden med alle Midler. Gesandten maatte bede om Svar meget hurtigt, da tyske Kampmaskiner om kort Tid vilde være over København, og da den tyske Værnemagt iøvrigt havde Ordre til at fortsætte den paabegyndte Indrykning. Foreløbig vilde de tyske Flyvemaskiner ikke paabegynde noget Bombardement, men være rede dertil, dersom Svaret ikke blev imødekommende. Udenrigsministeren havde svaret, *at* han maatte nedlægge Protest mod Neutralitetskrænkelsen, *at* Militæret som bekendt havde Ordre til Modstand, og *at* han maatte forelægge Henvendelsen for Kongen og Statsministeren. Dette erkendtes med stærk Fremhævelse af, at det hastede.

Forsvarsministeren meddelte, at der, medens Gesandten opholdt sig hos Udenrigsministeren, til Krigsministeriet og Marineministeriet var indløbet Meddelelser om, at Tyskere var gaaet over Grænsen ved Krusaa og havde gjort Landgang ved Middelfart, Korsør, Nyborg og paa Langeliniemolen i København. Sidstnævnte Tropper var derefter trængt ind i Kastellet.

— Noget efter Kl. 5 indfandt de 3 nævnte Ministre sig sammen med Viceadmiral Rechnitzer og Generalløjtnant Prior paa Amalienborg.

Endnu før den samlede Konference med Kongen var paabegyndt noget før Kl. 5.30, telefonerede den tyske Gesandt til Amalienborg og spurgte efter Svaret, idet han erindrede om, at det var nødvendigt for ham meget snart at give den tyske Regering Meddelelse om det danske Svar.

Efter at Kongen og Kronprinsen havde faaet forelagt Situationen af Statsministeren og Udenrigsministeren, fandt en Raadslagning Sted mellem de tilstedeværende. Alle Deltagerne var klar over, at det i den foreliggende Situation, hvor der var Tale om, at et ganske uvarslet Overfald var under fuld Udvikling, ikke vilde være muligt at forhindre Gennemførelsen af den paabegyndte Aktion eller at yde effektiv Modstand. General Prior mente, at der endnu ikke var ydet Modstand nok, medens de andre Deltagere var af den Opfattelse, at man — som Forholdene laa — burde indstille Kampen nu og søge en Ordning med den tyske Regering, idet en fortsat Modstand kun kunde føre til det samme Resultat, blot under langt haardere Vilkaar for Land og Folk, naar den danske Modstand var nedkæmpet.

Omkring Kl. 6 afsluttedes Raadslagningen med, at Kongen gav Tilslutning til den Opfattelse, at Kampen burde indstilles. Der blev givet den tyske Gesandt Meddelelse om Beslutningen, og der udsendtes derpaa Ordre til de danske Tropper om ikke længere at yde Modstand.

— De tilstedeværende Ministre godkendte den paa Amalienborg trufne Beslutning.

Efter en kort Drøftelse vedtog Ministermødet derpaa at lade Rigsdagen sammenkalde til Møde samme Aften og at opfordre Venstre og Konservative til nu at lade sig repræsentere i Regeringen med hver 3 Medlemmer.

I nogle Møder senere paa Dagen drøftedes en Række af de Enkeltheder, som der skulde tages Stilling til i Anledning af den tyske Besættelse, og i et Møde Kl. 20.30 Aften gaves Meddelelse om, at Venstre og Konservative havde besluttet at indtræde i Ministeriet med hver 3 Medlemmer.

Desuden godkendtes den Tale, som Statsministeren havde udarbejdet til Rigsdagens Fællesmøde samme Aften.

11. April 1940 Kl. 9.

. . . . . .

Statsministeren bød de nye Ministre Velkommen og udtalte Haabet om et godt Samarbejde til Landets Vel under de alvorlige Forhold.

Statsministeren gav Meddelelse om Henvendelser fra forskellige mindre Grupper baade nazistiske og ikke-nazistiske om Optagelse af Folketingsmand Svend E. Johansen i Ministeriet. — Til Efterretning.

Man vedtog at orientere Bondepartiet og Retsforbundet, naar vigtigere Spørgsmaal forelaa — efter lignende Regler som hidtil.

De nye Ministres Arbejdsomraader fastlagdes efter Statsministerens Forslag.

Det vedtoges at overveje midlertidig Antagelse af visse militære Befalingsmænd til Assistance for Politiet.

. . . . . .

Det vedtoges straks at optage Forhdl. med Tyskerne for at forhindre, at Tyskerne afhenter Folk til Afhøring og evtl. Arrestation.

. . . . . .

12. April 1940 Kl. 15.

. . . . . .

II. Justitsm. bemyndiges til at udstede Bkg. om Forbud mod offentlige Møder.

. . . . . .

IV. Det oplystes, at Nationalbanken forhandlede med den tyske Rigsbank om den tyske Besættelseshærs Betalingsmidler.

13. April 1940 Kl. 14.

. . . . . .

III. Justitsm. meddelte, at Tyskerne i store og hele syntes indforstaaet med, at dansk Politi og danske Domstole maatte have Ledelsen. Man ønskede dog en Centralisation af Efterforskning og Domfældelse i Sager, der angik den tyske Værnemagts Sikkerhed, Spionage o. s. v.

Mødet gav Tilslutning til den Plan, som Justitsm. skitserede. Med Gennemførelsen heraf skulde Tyskernes private Aktioner ophøre.

IV. Udenrigsm. gav Medd. om Tyskernes Ønske om at faa Kontakt med de forskellige Myndigheder — ogsaa lokale — gennem særlige civile Embedsmænd.

. . . . . .

15. April 1940 Kl. 14.

. . . . . .

III. Forsvarsm. gav Meddelelse om Forhdl. ang. den Styrke, som vi kunde beholde inde, og de Kaserner, vi kunde raade over.

Tyskerne havde henstillet, at man overdrog dem 24 Stk. 20 mm. A/L Skyts med Ammunition til Forsvar af Lillebæltsbroen, Storebælt og Storstrømsbroen.

Man vedtog at meddele gennem Udenrigsm., at man ansaa dette for at være i Strid med Bestemmelsen om, at Hæren maatte beholde sine Vaaben.

IV. Tyskerne havde anmodet om at faa anvist Arbejdskraft til Anlæg af Flyvepladser i Jylland. I modsat Fald maatte de hente tyske Arbejdere. Man var enige om at søge Sagen ordnet, saaledes at danske Entreprenørfirmaer paatager sig Arbejdet og antager danske Arbejdere paa normal Maade.

. . . . . .

VII. Et Opraab til Befolkningen fra Statsm. tiltraadtes.

Desuden bemyndigedes Justitsm. til i Tilslutning hertil i Radioen at fremsætte en Advarsel til Bef. om forsigtig Optræden.

. . . . . .

16. April 1940 Kl. 16.

. . . . . .

III. a) Trafikm. gav Medd. om Trafikvanskelighederne. Storebælt paany lukket, da tysk Minefartøj sprængt. Tyskerne vilde stille Minestrygere til Raadighed for Færgerne, men Ministrene enige om ikke at genoptage Passagerfarten straks.

. . . . . .

V. Forsvarsm. meddelte, at Tyskerne havde hævdet kategorisk, at General Gørtz havde lovet dem de nævnte 20 mm. Kanoner endnu samme Aften. G. hævdede, at han kun havde lovet *Svar* samme Aften. Dette sikkert rigtigt, men for at undgaa Konflikt paa Grund af en Misforstaaelse havde man meddelt, at Skytset vilde blive udleveret *i dette Tilfælde*, men at det principielle Spm. ikke dermed var afgjort.

Mødet tog Sagen til Efterretning, som den var kommet til at foreligge, men man var enige om fortsat at holde igen og modsætte sig saadanne Krav.

VI. Christmas Møller foranledigede en Drøftelse af det fra tysk Side rejste Ønske om et nærmere Samarbejde gennem særlige befuldmægtigede overfor Civiladministrationen.

Et Direktiv fra Indenrigsm. til de lokale Myndigheder oplæstes og tiltraadtes. Udenrigsm. forklarede nærmere, hvorledes Praksis skulde forme sig, idet Udenrigsm. og det tyske Gesandtskab skulde være Centraler for Samarbejdet.

Der var Enighed om at tilstille Tyskerne et skriftligt Svar paa denne Henvendelse, saaledes at man præciserer, at »de 13 Punkter« maa være Grundlaget for Samarbejdet, ligesom der bør henvises til de Løfter og Tilsagn, som er givet i Opraab og Taler fra tysk Side.

. . . . . .

17. April 1940 Kl. 16.

. . . . . .

III. Udenrigsm. omtalte flg. Spm.:

a) Kontakten mlm. Tyskerne og de enkelte Ministerier. Der synes at være Udsigt til Ordning, saa at de paagld. tyske Embedsmænd henvender sig i Udenrigsm., naar der er Sager at forebringe.

b) Der var modtaget en Note fra tysk Gesandt, hvori man anerkendte, at Retsplejen skal være dansk, idet man dog vil gøre Undtagelse ved Forbrydelser mod den tyske Værnemagt. Herimod havde Udenrigsm. gjort Indsigelse. Der forhandles.

c) Man var enig om at gøre Ty. opm. paa, at man ansaa Benyttelse af danske Flyvepladser og Anlæg af nye for at være i Strid med givet Tilsagn om ikke at benytte dansk Territorium til Krigsoperationer.

d) Der forhandles om at faa de officielle franske og engelske Overkommando-Meldinger offentliggjort i dansk Presse ligesom ogsaa en Begrænsning af det tyske Telegramstof.

18. April 1940 Kl. 16.

. . . . . .

III. Enighed om at træffe en Ordning, saa at Rigsdagen stadig kan være beslutningsdygtig trods Trafikvanskeligheder.

. . . . . .

IX. I Anledning af Indbydelse paa Bornholm til Overværelse af tysk Troppeparade paa Hitlers Fødselsdag var man enige om, at da. Øvrighedspersoner ikke burde deltage.

Da ingen Medd. forelaa andre Steder fra sendes ingen alm. Parole ud herom.

20. April 1940 Kl. 15.

I. Trafikm. meddelte, at Ty. ønskede udvidet Adgang til Kontrol med *Telefonsamtaler*, samt Krav om *Censur* med Telefon, Telegraf og Post *til Udlandet* (dansk Personale).

Man havde stillet i Udsigt at genoprette direkte Telegrafforbindelse med Island og Grønland.

— Vedtages at optage Brevforbindelsen med England og Frankrig til Forhdl. gennem U.M.

— Sp. om evt. Lovhjemmel for Brevcensur og Formen for Medd. til Offentligheden undersøges.

. . . . . .

III. Ty. Militær ønskede at købe eller laane (helst laane) 1 Batteri $10^1/_2$ cm. Kan. og 1 Batteri 15 cm. Kan. af fransk Model — for at sætte sig ind i Konstruktionen.

Enighed om at lade General Gørtz meddele, at man ikke anser sig for beføjet hertil, da det strider mod Tilsagnet om at Hæren ikke skal udlevere Vaaben.

. . . . . .

V. Justitsm. meddelte, at nogle Emigranter i Henh. t. Fremmedloven var taget i Forvaring af danske Myndigheder, da Ty. ansaa dem for Deltagere i Spionage og for at have til Hensigt at søge til Sverige med tyskfjendtlige Meddelelser.

. . . . . .

VII. Udenrigsm. gav Medd. om Handelsforhdl. med den tyske Delegation. Forhdl. skal fortsættes.

Fra tysk Side var intet Krav rejst om Rationering i Danmark.

. . . . . .

X. Indenrigsmin. meddelte, at man i Gaar havde faaet Medd. fra Vejle, der tydede paa, at der forestod alm. Indbydelser til ty. Troppeparader Lørdag. Efter Konference mellem Statsm., Udenrigsm., Forsvarsm. og Indenrigsm. St. Bededags Formiddag var gennem Amtmændene tilgaaet Borgmestre, Politimestre og militære Chefer flg. Direktiv:

Indbydelse til alm. Reception bør ikke afslaas principelt, (hvilket kunde udlægges som Demonstration mod Statsoverhovedet), derimod vilde Indbyderne forstaa, at det var naturligt med Tak at meddele, at man ikke var i Stand til at overvære tyske Troppeparader.

22. April 1940 Kl. 13.

. . . . . .

. . . . . .

V. b) I Anledning af at Tyskerne ønskede at laane alt vort moderne A/L-Skyts med Tilbehør, var der Enighed om, at Udenrigsm. skulde nedlægge Protest derimod med Henvisning til Bestemmelsen om, at den da. Hær skulde beholde sine Vaaben.

Hvis man ikke bøjer sig for denne Protest, maa Udenrigsmin. meddele, at Sagen saa maa behandles af det samlede Ministerium.

. . . . . .

VI. Indenrigsm. gav Medd. om det nye engelske Luftangreb paa Aalborg Lufthavn. Der var etableret Luftværnstilstand i Aalborg og Omegn, og Luftværnsinspektør S. A. Andersen var ankommet for at deltage i Arbejdet.

— Der var Enighed om, at Udenrigsm. i Anledning af disse Begivenheder bør nedlægge den alvorligste Protest mod Benyttelsen af danske Flyvepladser og dansk Territorium som Udgangspunkt for ty. militære Operationer, hvilket ogsaa strider mod det tyske Memorandum (Side 5).

. . . . . .

23. April 1940 Kl. 15.

. . . . . .

II. Udenrigsm. forelagde et Par Udkast til Memorandum til tyske Regering om selve det Grundlag, hvorpaa Besættelsen har fundet Sted. — Sagen drøftes videre i Morgen, naar Udkast er omsendt.

. . . . . .

III. d) Trafikm. forelagde Udkast til Medd. til Offentligheden om Kontrol med Telefon-, Telegram- og Postforb. til og fra Udlandet. — Tiltraadtes.

. . . . . .

VII. Justitsm. gav forskellige Meddelelser.

For at bevare Ledelsen af politimæssige Undersøgelser, bl. a. i Forbindelse med Færgeuheldene, vilde det være nødvendigt at afvige fra dansk Retsplejes Regler. — Enighed om at dette under de nuværende Forhold var nødvendigt.

24. April 1940 Kl. 16.

. . . . . .

VII. Udenrigsm. meddelte, at han overfor den tyske Gesandt havde gjort Indsigelse mod Flyvepladsernes Benyttelse som stridende mod de 13 Pktr.

Desuden var rettet Henstilling om at undgaa den stærke Flyvning over Kbhvn.

*) — I Forbindelse med dette Spm. var rejst Spm. fra tysk Gesandt om det danske A/L-Skyts' Overdragelse.

Dersom Spm. paany rejses, vil Udenrigsm. søge at afværge det, men iøvrigt sige, at Sagen saa maa behandles af det samlede Ministerium.

VIII. Udkast til Henvendelse til tysk Regering om Tilsagnene i Memorandum og de 13 Punkter som Grundlag for Forholdet under Besættelsen forelaa. — Den endelige Redaktion overlodes til Dr. Krag, Christmas Møller og Dr. Munch.

. . . . . .

X. Udenrigsm. meddelte, at Ty. ønskede engelske og franske værnepligtige ført til Tyskland »for at udveksle dem med Tyskere, som Engl. og Frankrig havde taget til Fange paa lign. Maade.«

— Sagen maa forhandles i kommende Tid, og man maa søge en Ordning, hvorved de pgld. sikres her i Landet.

XI. Udenrigsm. meddelte, at Ty. ønskede fls. Idrætsstævner. — Alm. Enighed om at søge dette undgaaet.

. . . . . .

XIV. Udenrigsm. havde nu faaet Medd. om, at man maatte ønske *A/L-Skytset* afleveret snarest. Ellers vilde det være *Konfliktgrund.*

Man var enige om, at Skytset under disse Forhold maatte afleveres, men under Protest. Formen for Protesten overvejes af Dr. Krag, Christmas Møller og Dr. Munch.

. . . . . .

*) se Pkt. XIV.

25. April 1940 Kl. 15.30.

. . . . . .

IV. Christmas Møller refererede en Sag ang. Henvendelse fra Højesteretssagfører Hvidt til Schäfer i tysk Gesandtskab om Arbejdsløshedens Bekæmpelse. En Indbydelse fra Schäfer til Hvidt forelaa. — Christmas Møller bemyndigedes til at raade Hvidt til at svare, at hans Henvendelse var blevet misforstaaet.

Paa denne Foranledning var man enige om at søge Organisationsfmd., selvstændige næringsdrivende o. a. gjort opmærksom paa, at alle Forhandlinger maatte foregaa gennem Regeringen.

I samme Forbindelse drøftedes den af L. S. »udsendte Proklamation«, der spillede paa Sammenligning med Bøndernes Forhold i Tyskland.

Man var enige om at lade de fire Partiers Blade optage en Advarsel mod »at gaa paa egen Haand« m. H. t. Handelsforhandlinger.

Desuden overdrages til det udenrigsm. Udvalg at overveje Formen for et Statens Informationsbureau evtl. efter svensk Mønster.

. . . . . .

VI. Justitsm. gav Medd. om, at den tyske Regering var villig til at lade Sager om Anslag mod den tyske Værnemagt afgøre af danske Myndigheder, under visse Forudsætninger.

Sagen drøftes nærmere, naar man har Klarhed over, hvad de tyske Ønsker betyder.

26. April 1940 Kl. 15.

. . . . . .

Hauch fremdrog en Artikel, hvori »Fædrelandet« mistænkeliggjorde Regeringen og Embedsmænd som ikke værende de rette Mænd til at forhandle med Tyskland. Ogsaa »Lolland-Falsters Folketidende« havde haft en Artikel skadelig for Landets Interesser. Hauch mente, at der maatte sættes en Stopper for slige Skriverier, ved Grundlag for Forbud mod slige Blade kortere eller længere Tid eller paa anden effektiv Maade.

Man var enige om at give en alvorlig Advarsel til de nævnte Blade gennem Udenrigsministeriet, og desuden at lade Justitsministeriet overveje, hvilke særlige Foranstaltninger der kunde træffes for at forhindre lignende Foreteelser i Fremtiden.

Man vedtog efter nogen Diskussion at overrække den tyske Gesandt den tidligere drøftede *Verbalnote* om de Tilsagn, der var givet Danmark ved Besættelsen, og de 13 Punkter som Grundlag for Ordning af Forholdene.

. . . . . .

28. April 1940 Kl. 10.

. . . . . .

II. Udenrigsm. omtalte den Holdning, som Gesandten i U.S.A. og andre Gesandter havde indtaget efter 9. April især overfor de tyske Gesandter.

Den tyske Gesandt i København havde henstillet, at den danske Regering gav de danske Ges. en Forklaring, saaledes at normale Forhold kunde opretholdes mlm. de tyske og danske Gesandter. U.M. oplæste Udkast til Telegram. — Christmas Møller oplæste et af ham udarbejdet, mere udførligt Udkast.

— Efter nogen Diskussion overdroges det Ministerudvalget at redigere den endelige Ordlyd.

III. Justitsm. meddelte, at man under Protest havde maattet imødekomme et Krav fra General Kaupisch om at overføre til Kastellet nogle Personer, der var sigtet i en særlig Spionsag. — Fra tysk Side var fremhævet, at der ikke herved blev skabt noget Præcedens for fremtidige Sagers Behandling.

. . . . . .

VI. Man drøftede Spm. om tyske Højttalervogne og Militærkoncerter i Forhold til Forbudet mod Sammenstimlen.

. . . . . .

30. April 1940 Kl. 14.30.

. . . . . .

III. Trafikm. gav Medd. om Forholdene i Kastrup Lufthavn. Den var helt overtaget af Tyskerne og stor Indkvartering i Omegnen.

— Man havde haft Besøg af Vejeksperter fra Tyskland, der havde erklæret sig rede til at levere Danmark, hvad der var Brug for til Istandsættelse af Vejene efter den tyske Indmarch.

Dette Spm. forhandles gennem U.M.

IV. Paa given Foranledning bemyndiges U.M. til paany at understrege overfor Ty., at Forhandlinger ikke maatte finde Sted direkte mellem ty. Udsendinge og danske Nævn, Kommissioner og private Foretagender.

. . . . . .

7. Maj 1940 Kl. 17.

I. Man vedtog at søge tyske Soldaters *stærke Indkøb* af Varer standset ved Bekg. fra Handelsm. Der forhandles med Ty. gennem U.M.

. . . . . .

8. Maj 1940 Kl. 16.30.

. . . . . .

V. Forsvarsm. omtalte Ty. Ønske om at anbringe dels tyske Kanoner, dels danske Kanoner fra Kystdefensionen samt A/L-Skyts forskl. Steder i Landet. Man blev enige om ikke at rejse formel Protest herimod, men i Alm. lade Udenrigsm. udtale sine Betænkeligheder samt Krav om at Kanonerne bringes tilbage til Forterne efter Krigen, om det ønskes fra dansk Side.

. . . . . .

VII. Ty. havde meddelt, at danske frivillige, som i Norge ikke tilhørte den regulære Hær, vilde blive betragtet som Friskytter. — Det meddeles Ty., at vi ingen Mulighed har for at give de pgl. nogen Meddelelse derom.

14. Maj 1940 Kl. 9.30.

. . . . . .

II. Der forelaa nyt Telegram fra Kauffmann, der advarede stærkt mod Afsendelse af Delegation fra Grønlands Styrelse. Man vedtog derpaa at standse Delegationen i Genua — idet dog Chr. Møller tog Forbehold overfor Beslutningen.

. . . . . .

14. Maj 1940 Kl. 19.30.

. . . . . .

II. Trafikm. meddelte, at Ty. ønskede A/L-Skyts opstillet paa Færgerne. — Bør afvises af Udenrigsm.

III. Udenrigsm. meddelte, at Ty. Ges. havde været utilfreds med nogle Art. i »Nationaltidende« og nu forlangte Bladets Stof forelagt til Censurering.

— Det meddeltes i 28. Møde, om Aftenen, at man havde fundet en mindelig Ordning.

. . . . . .

16. Maj 1940 Kl. 14.

I. Justitsm. gav Oplysninger om saakaldte private tyske Sessioner i Sønderjylland. — Undersøges nærmere.

. . . . . .

III. Ty havde rejst Krav om, at eng. og franske Statsborgere her skulde bringes til Tyskland for at udveksles.

IV. Der var rejst Spm. om at samle de herværende pol. Emigranter i særlige Lejre.

. . . . . .

18. Maj 1940 Kl. 10.

. . . . . .

II. Man drøftede den antiparlamentariske Agitation fra visse Kredse.

. . . . . .

20. Maj 1940 Kl. 13.

. . . . . .

Hauch omtalte »Fædrelandet«s Skriverier som stridende mod Landets Interesser og selve Parlamentarismen.

Det burde ikke længe kunne passere. Der maatte træffes Foranstaltninger herimod. Hasle sluttede sig hertil, og Ministermødet enedes om at søge udarbejdet Lovforslag herom.

Udenrigsm. og Forsvarsm. gav Beretning om Begivenhederne omkring d. 9. April, Marinens trykte Beretning omsendes. Hærens er under Udarbejdelse.

21. Maj 1940 Kl. 16.

. . . . . .

II. Statsm. meddelte, at Hartel i en Samtale havde raadet til at danne en anden Regering, der havde mere Sympati hos den tyske Regering end den nuværende Samlingsregering.

. . . . . .

IV. Udenrigsm. redegjorde for Handelsforhdl. med Tyskl., herunder at 5000 danske Arb. var nødvendige for at sikre Fremskaffelsen af Brændselet fra Tyskland til Danm.

Man var enige om at søge dette Antal Arb. fremskaffet saa vidt muligt ad Frivillighedens Vej.

V. Justitsm. redegjorde for Udkast til Lov om Opretholdelse af Ro og Orden.

. . . . . .

VII. Forsvarsm. nævnte Spm. om Søartilleriets Samarbejde med Syndikatet til Levering af 20 mm Skyts til Tyskland. — Enighed om at give Afkald herpaa og overlade Arb. til Privatindustrien.

. . . . . .

22. Maj 1940 Kl. 16.45.

. . . . . .

III. Man enedes om at afvente Forhdl. paa Fredag med Tyskerne om Straffeloven, inden man tog Bestemmelse om Lovgivningen til Opretholdelse af Ro og Orden.

. . . . . .

29. Maj 1940 Kl. 15.30.

I. Statsm. spurgte hvad Meningen var med den Diskussion, som var rejst i en Del af Pressen om en Rekonstruktion af Regeringen.

Christmas Møller udtalte, at der i hans Parti var Ønske om at faa Sagen drøftet, da man ønskede Tildeling af Fagministerier til de nye Ministre.

Krag mente, at Forudsætningerne for Samlingsreg. hidtil var opfyldt, og saa ingen Grund til at foretage Forandring.

Sagens videre Drøftelse udsattes.

. . . . . .

VI. Justitsmin. gav Medd. om Forhdl. med Ty. om Straffeloven.

. . . . . .

30. Maj 1940 Kl. 14.

I. *Hasle* mente, at man burde tale lige ud med den ty. Gesandt baade om det ty. Mindretal og de danske Nazisters, Bondepartiets og andres Optræden. — Man drøftede disse Spm.

3. Juni 1940 Kl. 13.

I. Fibiger gav nogle Oplysn. om Sehesteds Planer. Sagen undersøges.

. . . . . .

4. Juni 1940 Kl. 15.

I Anledning af Artikler i »Natt.« spurgte Statsm. de konservative Ministre — der ogsaa havde tilstillet Statsm. et Brev sammen med de to konservative Partiformænd — hvad Meningen hermed var, m. H. t. Kravet om Rekonstruktion af Ministeriet. Statsm. kunde ikke se anden Udvej, end at de Konserv. paany tænkte over Spm. og slog sig til Ro med nuværende Ordning.

— Efter nogen Drøftelse gik Sagen til alm. Overvejelse og endelige Forhdl.

. . . . . .

7. Juni 1940 Kl. 15.

I. Statsm. meddelte, at han efter forskl. Overvejelser og Forhdl. de sidste Dage maatte meddele de Konserv., at han og de to gamle Reg.partier ikke saa nogen Mulighed for at imødekomme de Konserv.'s Ønske om Regeringens Omdannelse som af dem foreslaaet. Maaske kunde anden Form for mere intim Medvirken findes.

Krag meddelte, efter at V.'s Ministre havde konfereret med deres Partiformænd, at der ikke fra Venstres Side var noget Ønske om en ændret Form for Samarbejde i Regeringen. — Maaske kunde tænkes en vis Deling mellem de forskl. Ministre paa frivilligt Grlag.

. . . . . .

8. Juni 1940 Kl. 14.

I. Statsm. meddelte, at de konservative Ministre havde meddelt, at man, som Opfattelsen var hos de andre Ministre, ikke vilde fastholde det konservative Ønske om Ændring af Regeringen.

. . . . . .

IV. Justitsm. fik Bemyndigelse til at bevæbne Politiet mere effektivt.

V. Forsvarsm. meddelte, at Generalerne Prior og Gørtz havde fremsat Ønske om at træde tilbage, men at Sagen var stillet i Bero.

. . . . . .

10. Juni 1940 Kl. 15.

. . . . . .

II. Statsm. skitserede Ordning, hvorefter nogle af de nye Ministre fik tildelt visse Forretningsomraader. — Udsattes.

. . . . . .

V. Man drøftede Spm. om Udvidelse af Politistyrken.

11. Juni 1940 Kl. 10.

I. De konservative Ministre meddelte, at den skitserede Fordeling af Arb. til de konsult. Ministre ikke kunde anses for tilfredsstillende. Man vilde derfor foretrække at lade Sagen falde og blive ved den nuværende Ordning.

Man enedes paa Forslag af Dr. Krag om at overveje Spm. endnu en Gang og afgøre Sagen inden Ugens Udgang.

. . . . . .

12. Juni 1940 Kl. 14.30.

. . . . . .

IV. Vedtoges at lade Justitsm. fremsætte en Udtalelse til Pressen om Baggrunden for Frits Clausens Foresp. og derefter nægte Forespørgselens Fremme.

. . . . . .

14. Juni 1940 Kl. 15.

. . . . . .

II. Vedtoges at der ikke bør skrides ind af Myndighederne, dersom det ty. Mindretal i Sønderjylland vil fejre Indtagelsen af Paris ved Flagning med ty. Flag. Den da. Bef. bør opfordres til absolut Ro.

III. En Indstilling fra Justitsm. om Forøgelse af Politistyrken drøftedes og sendtes til Forhdl. med Finansm. og hurtig Afgørelse.

. . . . . .

V. Man drøftede Spm. om eventuel Fordeling af visse Omraader af Ministeriernes Arb. til de nye Ministre.

Christmas Møller meddelte, at den konservative Gruppe havde tiltraadt de konserv. Ministres Beslutning, saaledes at man er rede til at fortsætte paa nuværende Grundlag.

Fra Venstres Side bekræftedes, at der ikke fra dette Partis Side var Ønske om nogen Ændring. Man enedes om at give Offentligheden en Meddelelse i den Form, som Statsm. havde givet Udkast til.

18. Juni 1940 Kl. 15.

I. Man drøftede en Art. i »Fædrelandet« med Trusel om Magtovertagelse i Forb. med Afleveringen af Vaaben, idet man antydede, at man selv havde Vaaben. — Enighed om at foretage Afhøringer.

. . . . . .

19. Juni 1940 Kl. 16.

I. Man gav Tilslutning til Placering af nogle Fyrskibe paa Trafikruterne Sjælland—Jylland for at rapportere om eventuelle Miner o. l.

Desuden Tilslutning til Cirkulære til Politimestrene om at give den lokale tyske Kommandant Medd. om Iagttagelser af Interesse.

. . . . . .

20. Juni 1940 Kl. 16.

I. Justitsm. gav Medd. om en Sabotagehandling mod ty. Telefonledning i Esbjerg. — Justitsm. søger Føling med ty. Gesandt om Sagen.

II. Man drøftede et ty. Krav om Deltagelse i Filmcensuren. Sagen undersøges.

. . . . . .

IV. Udenrigsmin. meddelte, at Ty. ønskede yderligere 6000 Arbejdere til Tyskland. — Tilslutning.

. . . . . .

VI. Man drøftede den ty. Værnemagts store Brug af Tømmer til Barakker m. m. — Enighed om at søge det begrænset.

Desuden søges Rimelighed og Ensartethed gennemført i Erstatningsspm., hvor Tyskerne overtager Arealer og Ejendomme.

21. Juni 1940 Kl. 16.

. . . . . .

III. Justitsm. gav forskl. Medd. Man vedtog at lade Statsm. og Udenrigsm. tale med ty. Gesandt om de fremdragne Forhold.

. . . . . .

22. Juni 1940 Kl. 17.

I. Statsm. og Christmas Møller gav Medd. om en Samtale, som en Folketingsmd. havde haft med den ty. Gesandt ved en Sammenkomst i Gesandtskabet.

. . . . . .

IV. Justitsm. gav Medd. om Afhøring af Redaktøren af »Fædrelandet« og den Journalist, der havde skrevet »Vaabenartiklen«.

V. Tyskerne foreslog af Sikkerhedsgrunde de store Benzin- og Olietanke camoufleret. — Tiltr.

24. Juni 1940 Kl. 13.

. . . . . .

V. Brorsen gjorde nogle Bemærkninger om den forestaaende Samtale mellem Statsm., Udenrigsm. og den ty. Gesandt. — Der fandt en alm. Drøftelse heraf Sted.

24. Juni 1940 Kl. 17.

I. Udenrigsm. refererede Samtalen med den ty. Gesandt om de Spm., der havde været fremført i Ministermøderne.

II. Udenrigsm. gav Medd. om Forhdl. i Moskva.

25. Juni 1940 Kl. 17.

I. Forsvarsm. gav paa Grundlag af Indberetninger og Samtaler Medd. om Stemningen indenfor Befalingsmandskredse. — Der syntes ingen Stemning for at lade sig paavirke af uansvarlige Kredse.

II. Udenrigsm. gav Medd. om en Samtale, som Frits Clausen havde søgt ang. Forholdene i Sønderjylland.

. . . . . .

27. Juni 1940 Kl. 9.

I. Statsm. omtalte den fortsatte Uro om Ministeriets Sammensætning. Man maatte søge at skabe Ro og Samling ved at Partierne, f. Eks. gennem en Proklamation, danner en *fælles, dansk* Front, baade indadtil og udadtil. Man bør manifestere virkelig Samvirken og Sammenhold. Hvis det var nødvendigt, var Soc. Dem. og Rad. ogsaa villige til at drøfte Ministeriets Formindskelse og Fordeling af Porteføljer.

Efter nogen Forhandling overdroges det til Statsm., Udenrigsm., Christmas Møller og Krag at søge udarbejdet en Udtalelse som Grundlag for et saadant Samarbejde.

28. Juni 1940 Kl. 9.45.

I. Statsm. forelagde Udkast til Proklamation om det nationale Samarbejde.

Det vedtoges derpaa at underrette de fire Partiers Formænd i begge Ting om Ministeriets Drøftelser.

Derefter drøfter 4-Mands Udvalget Sagen med Formændene i et Fællesmøde, hvis saadant synes paakrævet.

. . . . . .

29. Juni 1940 Kl. 10.

I. I Anledning af en Indbydelse fra den ty. Admiral i Danmark til Admiral Briand m. fl. var man af den Opfattelse, at Indbydelsen burde modtages af Briand. — Christmas Møller havde dog helst set, at det havde ventet noget endnu.

. . . . . .

VIII. Statsm. gav Medd. om Møde med Partiformd. ang. det planlagte snævrere Samarbejde mellem Partierne. — Nyt Møde Kl. 14.

. . . . . .

29. Juni 1940 Kl. 16.30.

Statsm. refererede det nye Møde med Partiformændene, hvor man særlig fra Venstres Side havde ønsket nøjere Orientering.

2. Juli 1940 Kl. 18.

I. Der blev givet Referat ang. Forhdl. om det snævrere politiske Samarbejde. Der var Vanskeligheder m. H. t. Fordelingen af Porteføljerne.

II. *Justitsm.* gav Medd. om Rygter ang. planlagte Demonstrationer fra nazistisk Side i Aftenens Løb.

Udenrigsm. meddelte, at den ty. Overkommando vilde give Ordre til, at ingen Ty. af Værnemagten maatte deltage i Møder eller Demonstrationer i Danmark.

2. Juli 1940 Kl. 21.

Statsm. meddelte, at det ikke havde været muligt at opnaa Enighed om Formen for Rekonstruktionen, men at Partierne var enige om at udstede den fælles Proklamation om Samarbejdet. Retsforbundet deltager.

3. Juli 1940 Kl. 17.

. . . . . .

IV. Udenrigsm. og Forsvarsm. gav Medd. fra Marineattaché Kjølsen.

5. Juli 1940 Kl. 19.

Statsm. meddelte, at Kongen ikke havde anset den foreslaaede Sammensætning af det nye Ministerium for tilfredsstillende, bl. a. under Henvisning til de i Pressen fremsatte Ønsker om Inddragning af Personer udenfor Rigsdagen.

Efter nogen Drøftelse enedes man om, at Statsministeren straks burde søge Kongen og give ham Meddelelse om Ministeriets enstemmige Opfattelse.

Man var desuden enige om, at Statsm. burde forsøge at gennemføre den Ordning, som han havde foreslaaet (men som den Gang ikke havde faaet alm. Tilslutning), gaaende ud paa et Ministerium bestaaende af 4 Socd., 2 Kons., 2 Venstre og 2 Rad. samt 2 udenfor Rigsdagspartierne.

5. Juli 1940 Kl. 22.15.

I. Statsm. refererede Samtalen med Kongen. Denne havde ganske kunnet tiltræde Tanken om en Sammensætning som den af Statsm. tidligere foreslaaede.

Statsm. fik Ministeriets Bemyndigelse og frie Hænder til at forhandle om og fastsætte en saadan ny Regerings-Sammensætning, hvad Personerne angaar.

8. Juli 1940 Kl. 10.

Statsm. meddelte, at hans Forhdl. om Regeringens Sammensætning havde ført til flg Resultat:

Stauning:	Statsminister.
Scavenius:	Udenrigsminister.
Buhl:	Finansminister.
Bording:	Landbrugsminister.
Kjærbøl:	Socialminister.
J. Jørgensen:	Undervisningsminister.
Chr. Møller:	Handelsminister.
Brorsen:	Forsvarsminister.
Fibiger:	Kirkeminister.
K. Kristensen:	Indenrigsminister.
Gunnar Larsen:	Trafikminister.
Harald Petersen:	Justitsminister.

— Statsm. takkede de afgaaende Ministre for det gode Samarbejde.
Udenrigsm. Munch takkede Statsm. paa de afgaaende Ministres Vegne.

Møde i Statsministeriet Mandag den 8. Juli 1940, Kl. 10.

. . . . . .

Udenrigsministeren oplæste en af ham til »Berliner Börsenzeitung« udarbejdet Opsats vedrørende Danmarks Forhold til Tyskland og foreslog den tilstillet Dagbladet »Politiken« og derfra gennem Ritzaus Bureau den øvrige Presse. Dette tiltraadtes, dog saaledes, at den paagældende Udtalelse blev tilstillet »Ritzaus Bureau« direkte.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 11. Juli 1940, Kl. 15.30.

Samtlige Ministre var fremmødt.
Udenrigsministeren foreslog følgende:

1) at tilstille den tyske Regering i Berlin den i sidste Møde omtalte Udtalelse med en Note.
2) i større Udstrækning end hidtil at anvende Generalkonsul Yde, Hamborg, i Orienteringen overfor Tyskland og give ham Gesandtkarakter (Titel).
3) Under Hensyn til, at Folkeforbundet praktisk ikke eksisterer mere, at trække Danmarks Repræsentant tilbage og ophøre med Betaling af Bidrag.
   En højtidelig Udtrædning kan ikke anses for ønskelig.

4) at anerkende Slovakiet.

ad 1 og 2) tiltraadtes.

ad 3) Sagen drøftes med Partiernes Fællesudvalg og tages derefter op til fornyet Behandling i et Ministermøde.

ad 4) tiltraadtes.

Forsvarsministeren meddelte, at man fra tysk Side var interesseret i Fremstilling af Ammunition paa Hærens Værksteder saaledes, at Leverancerne skete til Dansk Industri Syndikat.

Forsvarsministeren ønskede Bemyndigelse til at tilendebringe Forhandlingerne med Tyskerne og søge opnaaet, at Raastofferne leveres af Tyskland, og at Arbejdslønnen delvis erlægges gennem Levering af Raastoffer over Clearing. Der førtes tilsvarende Forhandlinger med Marinen.

Udenrigsministeren anbefalede hurtigt Svar.

Bemyndigelse blev givet.

Fra tysk Side har man i længere Tid insisteret paa, at Danmark skal overtage Minestrygningen i danske Farvande. Danmark har hertil egnede Fartøjer, som i saa Tilfælde maa armeres med Henblik paa Nødværge. Under Hensyn til, at vi maa være interesserede i, at Forbindelsen mellem Landsdelene kan opretholdes, anbefalede Forsvarsministeren at imødekomme Tyskerne.

Det paalagdes Forsvarsministeren at konferere med Kongen om Sagen.

Tyskerne havde fremsat Anmodning om, at Danmark lod foretage Opmaaling af Samsø Bælt.

Forsvarsministeren oplyste, at Marinen længe havde været interesseret heri og anbefalede at Opmaalingen foretoges.

Tiltraadtes.

.....

Møde i Statsministeriet Mandag den 15. Juli 1940, Kl. 11.

.....

Justitsministeren anmodede om Tilslutning til at anvende Kr. 15 000.— til Indretning af en Del af Horserødlejren til Anbringelse af tyske Emigranter saa længe den tyske Værnemagt er her.

Tiltraadtes.

.....

Justitsministeren oplyste, at det var en bevidst Taktik fra Nazisterne i Rigsdagen at stille Forespørgsler, og at det derfor var nødvendigt at afvise disse Forespørgsler.

Herom var der Enighed.

Udenrigsministeren meddelte, at han havde været i ..... angaaende den paa Mødet den 11. Juli behandlede Sag vedrørende Danmarks Stilling til Folkeforbundet.

Udvalget havde tilsluttet sig Udenrigsministerens Standpunkt.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 16. Juli 1940, Kl. 11.

.....

Trafikministeren slog til Lyd for at faa en Mand til Amerika for at skaffe Klarhed over det grønlandske Spørgsmaal og tilbød at stille en saadan Mand til Raadighed. Det overlodes til Trafikministeren og Udenrigsministeren at forhandle om Sagen.

.....

Udenrigsministeren forelagde Udkast til en Meddelelse til Offentligheden vedrørende Danmarks Stilling til Folkeforbundet.

Tiltraadtes.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 17. Juli 1940, Kl. 15.

.....

Forsvarsministeren meddelte, at han havde opnaaet Kongens Tilslutning til, at Danmark overtog den paa Mødet den 11. Juli omtalte Minestrygning. Der gaves Tilslutning til, at Danmark overtager Minestrygningen, at de paagældende Fartøjer

armeres, og at Forsvarsministeren forhandler med Udenrigsministeren om Ordningens Gennemførelse.

. . . . . .

Trafikministeren meddelte, at Tyskerne havde vist megen Interesse for det danske Vejvæsen. Der havde været forhandlet mellem Tyskerne, Udenrigsministeriet og Trafikministeriet.

Der var særlig Interesse for København—Rødby—Femern-Forbindelsen og for en Autostrada Hamborg—Aalborg.

Sagen tages op til Behandling paa et senere Møde.

. . . . . .

Møde i Statsministeriet Fredag den 19. Juli 1940, Kl. 10.30.

. . . . . .

Justitsministeren redegjorde for Aarsagerne til Udarbejdelsen af og for Indholdet i »Forslag til Lov om midlertidigt Tillæg til Borgerlig Straffelov«.

Efter en indgaaende Drøftelse af Forslaget tiltraadtes dette med nogle af Justitsministeren foreslaaede Ændringer.

Trafikministeren vilde gerne erfare, om Udenrigsministeren havde noget imod, at Trafikministeren rejste til Berlin for at forhandle med Tyskerne om de paa Mødet den 17. Juli omhandlede Vejanlæg.

Udenrigsministeren anbefalede, at Rejsen blev foretaget.

Sagen blev udsat til Behandling paa senere Møde.

. . . . . .

Møde i Folketingets Ministerværelse Fredag den 19. Juli, Kl. 16.30.

. . . . . .

Udenrigsministeren meddelte, at Landstingsmand Jefsen Christensen i det udenrigspolitiske Nævn havde kritiseret, at den Erklæring, som Udenrigsministeren afgav overfor Tyskland ved sin Tiltræden, ikke var forelagt Nævnet, og Landstingsmanden havde villet udsende en Protesterklæring. Udenrigsministeriets Pressebureau havde dog standset denne Protest.

Toges til Efterretning.

Udenrigsministeren meddelte videre, at Minister Mohr samtidig med, at han havde været i Berlin for at overrække den paa Møderne den 11. og 15. Juli omhandlede Note, havde haft en Samtale med Ritter angaaende det fremtidige økonomiske Samarbejde mellem Danmark og Tyskland. Udenrigsministeren oplæste et Referat af denne Samtale og gav Udtryk for, at det vilde være klogt, om Danmark gik i Forhandling med Tyskland inden Krigen var tilendebragt.

Toges til Efterretning.

Møde i Statsministeriet Mandag den 22. Juli, Kl. 15.

. . . . . .

Landbrugsministeren meddelte, at der paa Foranledning af Tyskerne havde været en Forhandling med disse om Spørgsmaalet vedrørende Landets Forsyning med Træ. Tyskerne havde ønsket nedsat et lille Udvalg under Landbrugsministeriet til Behandling af Spørgsmaalet. Endvidere havde Landbrugsministeren haft en Forhandling med Godsejer Hasselbalch angaaende Udvidelse af Danmarks Faareavl. Tyskerne havde forhandlet med Hasselbalch om Sagen. Tyskerne havde foreslaaet, at der blev sendt en Mand til Tyskland for at studere den tyske Uldordning.

Ogsaa om Kornloven havde Landbrugsministeren haft en Forhandling med Tyskerne, som bl. a. havde fremhævet, at Bryggeriernes Forbrug af Korn maatte nedsættes. Tyskerne havde insisteret paa at faa Adgang til, naar Forslaget vedrørende Arbejdslønningerne var udarbejdet, at blive gjort bekendt dermed.

Udenrigsministeren ansaa det for nyttigt at forhandle med Tyskerne om de økonomiske Problemer. Det er farligt, at L.S. forsøger at gøre sig gældende overfor Tyskerne. De af Landbrugsministeren omtalte Forhandlinger maatte anses for et Led i den Koordinering, der vilde blive en Følge af vor Indlemmelse i det store Livsrum.

Udenrigsministeren mente, at Tyskernes Interesse for Mælkespørgsmaalet var blevet vakt af L.S. under Henvisning til, at en Nedsættelse af Mælkepriserne vilde forøge Konsumet. Det var imod Tyskernes Forventning, at der ikke var forhandlet med dem om Mælkeloven. Renthe-Fink havde henstillet, at Lovens Behandling blev udsat, og man ventede at høre fra Tyskerne i Dag.

Statsministeren betonede, at vi kunde ikke have en Tilstand, hvor Tyskerne forhandlede med Enkeltpersoner.

Udenrigsministeren anførte under Henvisning til den Samtale, Minister Mohr havde haft med Ritter i Berlin (se Referat for 19. Juli), at han ønskede, i Modsætning til hvad Mohr havde givet Udtryk for overfor Ritter, at lægge Forhandlingerne om de økonomiske Forhold op i et højere Plan, og Udenrigsministeren havde foranlediget, at der i Overensstemmelse hermed blev skrevet til Ritter.

Det besluttedes, at Handelsministeren forholder sig afventende med Hensyn til Mælkeloven,

at der sendes en Mand til Tyskland for at studere Uldforsyningsspørgsmaalet, og

at man forholder sig afventende med Hensyn til Udvalget om Træforsyningsspørgsmaalet.

. . . . . .

Møde i Statsministeriet Fredag den 26. Juli, Kl. 15.

. . . . . .

Indenrigsministeren oplyste, at der her i Landet fandtes en Del udenlandske Statsborgere, der havde opholdt sig i Danmark saa længe, at de maatte betragtes som hjemmehørende her. Den tyske Gesandt havde nu forlangt, at der blev bragt Orden i dette Forhold, og Indenrigsministeren var af den Opfattelse, at det kunde gøres ved en Bemyndigelseslov, saaledes at Indenrigsministeriet kunde ordne hvert enkelt Tilfælde.

Indenrigsministeren fik Bemyndigelse til at udarbejde Forslag til en midlertidig Bemyndigelseslov.

Handelsministeren meddelte, at Tyskerne havde erklæret sig indforstaaet med, at Mælkeloven nød Fremme paa Rigsdagen. Dog insisterede de paa, at hvis der skete Nedgang i Flødepriserne, skulde det komme Producenterne til Gode.

Toges til Efterretning.

. . . . . .

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 30. Juli, Kl. 15.30.

. . . . . .

Udenrigsministeren meddelte, at han havde haft en Forhandling med den tyske Ambassadør Ritter, der havde fremsat Ønske om, at der snarest muligt optoges Forhandlinger i Berlin om en Told- og Møntunion, idet der skulde søges opnaaet en Rammeoverenskomst. Udenrigsministeren vilde anbefale, at vi imødekom Tyskerne. Vort vestlige Marked er tabt. Vi risikerer at blive overladt til os selv, hvis vi ikke nu vil forhandle. Der kan i en Overenskomst ligge en Beskyttelse. De erobrede Lande glider af sig selv ind i en Sammenslutning, men det maa ogsaa paaregnes, at Sverrig og Svejts vil komme med. Vi maa optage Forhandlingerne baade af politiske og økonomiske Grunde. Der maa ogsaa finde en Raadslagning Sted med Kongen.

Det besluttedes at forelægge Spørgsmaalet for 9-Mands-Udvalget næste Dag Kl. 9.30, derefter forelægge det for Kongen og paany behandle Spørgsmaalet i et Ministermøde Kl. 12.

. . . . . .

Forsvarsministeren meddelte, at der fra Søofficererne var fremkommet Ønske om at blive gjort bekendt med Redegørelserne for Begivenhederne den 9. April. Der var ogsaa indenfor Rigsdagskredse fremkommet tilsvarende Ønsker. General Prior havde i sin Tid gjort Hærens Officerer bekendt med tilsvarende Redegørelse. Det vedtoges ikke at tilstille de paagældende de skriftlige Fremstillinger, men give Adgang til at de kunde gennemlæses, saaledes at de paagældende Publikationer ikke kom ud.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 31. Juli, Kl. 12.

. . . . . .

Statsministeren meddelte, at han sammen med Udenrigsministeren havde været i 9-Mands-Udvalget vedr. Ambassadør Ritters Opfordring til Forhandling med Tyskland om en Told- og Møntunion. Kongen var ligeledes gjort bekendt med Sagen og havde bifaldet, at Forhandlingerne optoges.

Udenrigsministeren meddelte, at der var truffet Aftale om Forhandlingernes Paabegyndelse Mandag den 5. August og foreslog, at Trafikministeren blev Leder af Forhandlingsdelegationen. Udenrigsministeren oplæste Svaret, som han agtede at tilstille Ritter.

Det blev paalagt Udenrigsministeren at gøre det udenrigspolitiske Nævn bekendt med Sagen. Iøvrigt skulde Delegationens Sammensætning overvejes nærmere.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Lov om Indfødsrets Meddelelse (kun omfattende engelske Statsborgere).

Tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 1. August, Kl. 11.30.

. . . . . .

2) Forsvarsministeren forelagde en Skrivelse fra General Prior, hvori denne beklagede sig over, at Hæren og Flaaden ikke har været med til Planlæggelse af Landets Militærpolitik. Han stillede desuden Forslag bl. a. om Indledelse af Forhandlinger med Tyskland.

Det besluttedes at imødegaa Generalen ved Samtale, hvori Statsministeren deltager. Endvidere skal en skriftlig Besvarelse finde Sted. Udkast hertil omsendes Ministeriet.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 6. August, Kl. 14.

Udenrigsministeren meddelte, at der for Delegationen i Berlin var forelagt et Forslag, der maatte anses for uantageligt.

Det var Hensigten at meddele Ritter dette.

Justitsministeren gav forskellige Oplysninger vedr. de af Tyskerne afholdte Sessioner.

Refererede en mellem Rigspolitichefen og Kanstein stedfunden Forhandling om Spørgsmaalet.

. . . . . .

Arbejdsministeren meddelte, at der ved en Forhandling i Udenrigsministeriet den foregaaende Dag var foreslaaet fra tysk Side, at det aftalte Kontingent paa 12000 danske Arbejdere til Tyskland blev forhøjet til 18000.

Tiltraadtes.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 8. August 1940, Kl. 14.

. . . . . .

Udenrigsministeren gav forskellige Oplysninger om Forhandlingerne i Berlin.

Toges til Efterretning.

Udenrigsministeren oplæste et Brev fra Gunnar Larsen refererende en Samtale mellem denne og Militærattaché Kjølsen vedr. Danmarks fremtidige Stilling til Militærspm.

Sagen udsattes til Viderebehandling.

Forsvarsministeren refererede Samtalen med General Prior (Mødet 1. August Pkt. 2) og oplæste det Svar, som agtedes tilsendt Generalen.

Tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Fredag den 9. August 1940, Kl. 15.

Trafikministeren redegjorde for de i Berlin førte Forhandlinger.

Efter en indgaaende Drøftelse vedtoges det, at der skal tilstilles Ministeriets enkelte Medlemmer det af Tyskerne forelagte Forslag og de af Delegationen udarbejdede Rapporter, ligesom der udarbejdes et Modforslag. Derefter tages Sagen op til fornyet Behandling.

Møde i Statsministeriet Mandag den 12. August, Kl. 17.

. . . . . .

Der fandt en indgaaende Drøftelse Sted af det af Udenrigsministeriet udarbejdede Udkast til Forslag vedr. det mellem Tyskland og Danmark verserende Told- og Møntspørgsmaal.

Sagen optoges til fornyet Behandling.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 13. August, Kl. 13.

Statsministeren meddelte, at Handelsaftaleudvalget var indkaldt til Møde D. D. Kl. 16 og Rigsdagens 9-Mands-Udvalg til Kl. 20.

Der var endvidere fastsat Statsraad til næste Dag Kl. 11.

Det paa Mødet den 12. August omhandlede Forslag blev paany indgaaende drøftet.

Man enedes om at afvente Resultatet af Forhandlingerne paa de to ovennævnte Møder.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 14. August, Kl. 13.30.

Trafikministeren meddelte, hvorledes han mente, at Forhandlingerne skulde genoptages i Berlin.

Efter en fornyet Drøftelse var der Enighed om den Fremgangsmaade, som Trafikministeren havde foreslaaet.

. . . . . .

Justitsministeren redegjorde for forskellige Foreteelser indenfor Frits Clausens Parti, L.S. og andre, som D.D. vilde afholde et Møde hos Sehested paa Broholm.

Toges til Efterretning.

Møde i Statsministeriet Fredag den 16. August, Kl. 16.

. . . . . .

Statsministeren meddelte, at Repræsentanter for Erhvervene havde givet til Kende, at de fastholdt deres Modstand mod Gennemførelse af en dansk-tysk Told- og Møntunion.

Toges til Efterretning.

Indenrigsministeren meddelte, at der fra flere Amtmænd var rettet Forespørgsel om, hvorledes de skulde stille sig med Hensyn til tyske Indbydelser.

Det blev besluttet at lade Indenrigsministeren tilkendegive Amtmændene, at de burde stille sig i et venligt Forhold til Tyskerne.

. . . . . .

Møde i Statsministeriet Mandag den 19. August 1940, Kl. 13.

. . . . . .

Trafikministeren redegjorde for de sidst førte Forhandlinger i Berlin vedr. Told- og Møntspørgsmaalet.

Justitsministeren gav nogle Oplysninger om det paa Broholm afholdte Møde den 13. August (se Referat 14. August) samt nogle dermed i Forbindelse staaende Spørgsmaal.

Det besluttedes at optage Sagen til videre Behandling.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 20. August, Kl. 14.

. . . . . .

Udenrigsministeren meddelte, at saaledes som Forhandlingerne med Tyskland havde udviklet sig, kunde der være Grund til for ham til at træde tilbage, men han vilde ikke i saa Henseende tage Initiativet. Udenrigsministeren refererede en Samtale med Renthe-Fink Dagen i Forvejen, og hvoraf det fremgik, at Tyskland ikke regnede med Forhandlingernes Fortsættelse i Øjeblikket. Det var Hensigten efter en Forhandling med Erhvervene at sende en Embedsmand til Berlin og forelægge Resultatet, dog saaledes, at der blev Mulighed for at bevare den forhandlingsmæssige Forbindelse.

Udenrigsministeren motiverede et Forslag om Ophævelse af Mødeforbudet.

Udkast til Note til Tyskland vil blive forelagt Ministeriet, medens Spørgsmaalet om Mødeforbudet overvejes af Justitsministeriet.

. . . . . .

Møde i Statsministeriet Torsdag den 24. August 1940, Kl. 15.

. . . . . .

Der forelaa »Udkast til Retningslinier for Forhandlingsdelegationer«, hvilket Udenrigsministeren oplæste.

Udkastet blev tiltraadt med enkelte Ændringer.

Forsvarsministeren meddelte, at Værnemagten havde stillet Krav om, at enten overtog Værnemagten Middelgrundsfortet eller ogsaa overtog det danske Militær Fortet, der i Øjeblikket blev benyttet til Skoleuddannelse. Forsvarsministeren foreslog, at der til Betjening af Skytset blev stillet tysk Militær til Raadighed. Trafikministeren meddelte, at Tyskerne havde krævet Færgerne armeret.

Det blev overladt til Forsvarsministeren at forhandle med Værnemagten paa det af Ministeren angivne Grundlag.

. . . . . .

Møde i Statsministeriet Mandag den 26. August 1940, Kl. 15.

. . . . . .

Forsvarsministeren var fraværende.

Trafikministeren oplæste Referat af det sidste Møde i Berlin mellem Ministeren og Ambassadør Ritter.

Udenrigsministeren ansaa det for formaalstjenligt at træde i Forbindelse med Erhvervenes Repræsentanter, ikke mindst af Hensyn til den forventede Prisudvikling for Brændsel og Raavarer. Det blev besluttet at lade Sagen behandle i Handelsaftaleudvalget.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 27. August 1940, Kl. 14.30.

. . . . . .

Statsministeren redegjorde for Udkast til en Cirkulæreskrivelse til Amtmændene vedrørende disses Repræsentation overfor Tyskerne og foreslog enkelte Ændringer.

Tiltraadtes.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 4. September 1940, Kl. 11.30.

. . . . . .

Forsvarsministeren meddelte, at Bygningen af 2 Torpedobaade var standset den 9. April. Der var indtil nævnte Tidspunkt anvendt 2 Millioner Kr., og selvom der ikke blev fortsat i indeværende Aar, vilde der paaløbe kontraktlige Forpligtelser til et Beløb af 900.000 Kr. Forsvarsministeren anbefalede at fortsætte Bygningen.

Tiltraadtes.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 5. September 1940, Kl. 11.30.

. . . . . .

Spørgsmaalet om Mødeforbudet blev drøftet. Et af Justitsministeren omsendt Forslag blev tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 7. September 1940, Kl. 15.

. . . . . .

Justitsministeren var fraværende.

Forsvarsministeren oplyste, at der fra tysk Side var rejst et Spørgsmaal om Ændring af Afmærkningen ved Indsejlingen til Esbjerg Havn, og anbefalede, at der blev overladt Tyskerne et Vagerskib med tysk Besætning til at foretage Afmærkningen.

Tiltraadtes

Møde i Statsministeriet Lørdag den 8. September 1940, Kl. 15.

. . . . . .

Statsministeren meddelte, at Aarsagen til Sammenkaldelsen af Ministrene var den G. D. omhandlede Sag vedr. Afmærkningen af Sejlløbet til Esbjerg.

Forsvarsministeren og Udenrigsministeren gjorde nærmere Rede for de med Tyskerne vedr. Sagen førte Forhandlinger.

Den tyske Gesandt havde erklæret sig utilfreds med den paa Ministermødet G. D. trufne Beslutning.

Det blev besluttet, at Statsministeren den følgende Dag forelægger Sagen for Kongen.

Indenrigsministeren meddelte, at en Del af Amtmændene var utilfredse med de Direktiver, der i Henhold til Beslutning paa Ministermødet den 16. August var givet Amtmændene vedrørende deres embedsmæssige Forhold til Tyskerne.

Der var fra de tyske Myndigheder fremkommet Ønsker om at blive gjort bekendt med Kommunernes Regnskaber for de sidste tre Aar. Det blev besluttet at tage en Forhandling med en Repræsentation for Amtmændene samt at overlade til Indenrigsministeren nærmere at undersøge Sagen vedrørende Ønsket om, at Tyskerne blev gjort bekendt med Regnskaberne, og i givet Fald stille sig imødekommende overfor det fremsatte Ønske.

Møde i Statsministeriet Mandag den 9. September 1940, Kl. 17.

. . . . . .

Statsministeren meddelte, at Kongen helt havde bifaldet det af Forsvarsministeren og Ministeriet tagne Standpunkt.

Dette fastholdes derefter.

Møde i Statsministeriet Fredag den 13. September 1940.

. . . . . .

Statsministeren oplyste, at Udenrigsministeren havde ønsket, at Trafikministeren rejste til Moskva for at undertegne den med Rusland indgaaede Handelsaftale.

Tages til Efterretning.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 14. September 1940, Kl. 15.

. . . . . .

Handelstraktaten med Rusland forelagdes.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 18. September 1940, Kl. 13.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

Indenrigsministeren meddelte, at det danske Politi havde fremsat Ønske om at faa tilstillet Stiller- og Kandidatlisterne. Spørgsmaalet blev overladt til Forhandling mellem Indenrigsministeren og Justitsministeren.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 28. September 1940, Kl. 15.

. . . . . .

Kirkeministeren var fraværende.

IV. Forsvarsministeren meddelte Indholdet af et Brev, som Ministeren havde modtaget fra Marineattaché i Berlin, Kaptajn Kjølsen. Det besluttedes at optage det i Brevet indeholdte Spørgsmaal til nærmere Overvejelse.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 1. Oktober 1940, Kl. 16.30.

. . . . . .

II. Justitsministeren meddelte, at man fra tysk Side ønskede Mødeforbudet ophævet, Ministeren redegjorde nærmere for nogle Forhandlinger, han havde ført med de tyske Myndigheder om anførte Spørgsmaal og foreslog visse Lempelser i Mødeforbudet.

Tiltraadt.

idet der var Enighed om at forelægge Spørgsmaalet for Rigsdagens Samarbejdsudvalg.

IV. Forsvarsministeren meddelte, at 4 Officerer havde modtaget Indbydelse til en Rejse i Tyskland, Holland og Belgien.

Tages til Efterretning.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 3. Oktober 1940, Kl. 10.

I. Handelsministeren havde bedt sig fri for Posten som Handelsminister. Statsministeren vilde nu forhandle med det konservative Folkeparti om Efterfølgeren. Spørgsmaalet blev indgaaende drøftet, og Handelsministeren gav herunder Udtryk for, at han fastholdt at ville demissionere. Regeringen tog med Beklagelse dette til Efterretning.

III. Justitsministeren redegjorde for nogle Forhandlinger, han havde haft med Rigsdagens Samarbejdsudvalg om Mødeforbudet.

Der var herunder fremsat Ønske om, at de 4 Partier i Regeringen blev repræsenteret. Hertil udpegedes: Knud Kristensen, Fibiger, Jørgen Jørgensen og Bording.

Møde i Statsministeriet Fredag den 4. Oktober 1940, Kl. 14.

. . . . . .

Forsvarsministeren var fraværende.

IV. Kirkeministeren meddelte, at Udenrigsministeriet havde beklaget sig over en Vending, der var anvendt i Prædiken ved Rigsdagsgudstjenesten.

Tages til Efterretning.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 8. Oktober 1940, Kl. 14.

. . . . . .

Undervisningsministeren var fraværende.

III. Forsvarsministeren erindrede om, at den tidligere Regering havde haft under Overvejelse at bygge en Torpedostation i Isefjorden, men at Spørgsmaalet efter 9. April var stillet i Bero. Planen ønskedes nu gennemført.

Henvist til Behandling i Finansministeriet.

VI. Landbrugsministeren meddelte, at der fra tysk Side var fremsat Ønske om, at tyske Officerer fik Adgang til Ridning med Forhindringer i Dyrehaven.

Der var Enighed om at give et stærkt begrænset Tilsagn, afpasset efter Dyrehavens Karakter og med Hensyntagen til danske Officerers Interesser.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 10. Oktober, Kl. 15.

. . . . . .

Undervisningsministeren var fraværende.

III. Paa Foranledning af Forsvarsministeren blev det tiltraadt, at nogle Landofficerer efter Indbydelse aflagde Besøg i Tyskland.

IV. Det blev besluttet at sende en Militærattaché til Berlin.

V. Det blev overladt Justitsministeren rent administrativt gennem Politiet at foretage Beslaglæggelse af Bladet »Stormen«, hvorom der var fremsat Forlangende af Værnemagten.

Møde i Statsministeriet Fredag den 11. Oktober 1940, Kl. 15.

. . . . . .

I. Det paa Mødet den 28. September under Punkt 4 omhandlede Spørgsmaal blev optaget til Drøftelse.

Forsvarsministeren redegjorde nærmere for de Retningslinier, der maatte følges ved Samtalen mellem Marineattacheen og den tyske Marine.

Det paalagdes Forsvarsministeren at gøre Kongen bekendt med Sagen, idet de angivne Retningslinier iøvrigt blev tiltraadt.

IV. Justitsministeren oplyste, at Forhandlingerne med Tyskerne vedrørende Mødeforbudet var resulteret i, at Møderne skulde ophøre $1^1/_2$ Time før Restauranternes Lukketid.

V. Det blev besluttet at lade Indenrigsministeren udarbejde Valglister, uden at det dermed blev tilkendegivet, at de ordinære Kommunevalg skulde afholdes.

Møde i Statsministeriet Mandag den 14. Oktober 1940, Kl. 13.

. . . . . .

Justitsministeren var fraværende.

I. Trafikministeren redegjorde for en Samtale, han havde haft med den tyske Gesandt vedrørende Rødby-Femernruten, hvorunder der fra tysk Side særlig var lagt Interesse for Dagen vedrørende Autostradaen.

Det blev besluttet at lade Trafikministeren fortsætte Samtalerne med den tyske Gesandt med Henblik paa at forberede Anlæget af den fra tysk Side ønskede Autostrada.

Møde i Statsministeriet den 16. Oktober 1940, Kl. 16.30.

. . . . . .

III. Handelsministeren beretter, at der skal være en tysk Udstilling, hvor man *ønsker Handelsministeren som Protektor*. Dette bifaldes.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 22. Oktober 1940, Kl. 16.

. . . . . .

III. Paa Foranledning af Forsvarsministeren gjorde Udenrigsministeren nærmere Rede for de Forudsætninger, der maatte tilvejebringes for en eventuel Samtale mellem Prins Axel og Gøring.

Møde i Statsministeriet Mandag den 28. Oktober 1940, Kl. 10.

. . . . . .

II. Der forelaa Udkast til: »Indenrigsministeriets Forestilling om midlertidig Henlæggelse under særlige Forhold af den Centraladministrationen og de under denne hørende centrale Institutioner tilkommende Myndighed til nogle af Amtmændene som Administratorer for visse Landomraaders Vedkommende.«

XX. Udkastet blev overladt Indenrigsministeren til nærmere Forhandling med de respektive Embedsmænd.

Det blev endvidere paalagt Indenrigsministeren at overveje Amtmandsspørgsmaalet i Almindelighed.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 31. Oktober 1940, Kl. 14.

. . . . . .

II. Der opnaaedes Enighed om den under Punkt 2 paa Mødet den 28. Oktober behandlede Sag saaledes, at Amtmand Herschend sættes i Stedet for Amtmand Hvidt.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 9. November 1940, Kl. 14.

. . . . . .

IV. Trafikministeren fremlagde Forslag til Lov om Tilvejebringelse af en Jernbane- og Automobilfærgefart over Femern Bælt, udgaaende fra Rødby Havn med tilhørende Jernbaneforbindelse.

Tiltraadtes.

VII. Fra Folketingsmand Oluf Pedersen var fremsat Forslag til at lovfæste Rigsdagens Samarbejdsudvalg.

Kunde ikke tiltrædes.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 12. November 1940, Kl. 15.

. . . . . .

I. Det blev besluttet at imødekomme et af Rigsdagens Samarbejdsudvalg fremsat Ønske om, at Udenrigs-, Justits-, Forsvars-, Handels- og Landbrugsministrene et Par Gange om Maaneden gav saadanne Oplysninger, som maatte have Interesse for Udvalgets Medlemmer.

II. Statsministeren henstillede til Overvejelse at ophæve det saakaldte Sthyrske Udvalg. Udenrigsministeren vilde overveje Spørgsmaalet.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 14. November 1940, Kl. 11.

. . . . . .

II. Udenrigsministeren redegjorde for de Forhandlinger, der var ført i Samarbejdsudvalget vedrørende Udsendelsen af en af Preben Wenck forfattet Pjece og fremlagde Udkast til en Udtalelse i Rigsdagen under Finanslovdebatten.

Statsministeren ansaa det for formaalstjenligt ogsaa at fremsætte i Rigsdagen nogle Udtalelser vedrørende de Forholdsregler, der var truffet vedrørende Grønland.

Finansministeren oplyste om en Instruks, som det var meddelt ham, at de tyske Grænseposter havde faaet.

IV. Justitsministeren, der nu var kommet til Stede, oplyste, at han vilde konferere med Rigsadvokaten med Hensyn til, hvorledes man skulde forholde sig overfor Preben Wenck Pjecen.

Møde i Statsministeriet Mandag den 18. November 1940, Kl. 14.

. . . . . .

III. Justitsministeren gav en Redegørelse for Forløbet af den den foregaaende Dag af Nazisterne afholdte Demonstration.

Det blev paalagt Justitsministeren at give Politiets Ledelse Paalæg om ikke fremtidig at tillade tilsvarende Demonstration.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 20. November 1940, Kl. 17.

. . . . . .

Indenrigsministeren og Trafikministeren var fraværende.

I. Det blev besluttet at lade en af Folketingsmand Svend E. Johansen fremsat Forespørgsel i Folketinget behandle i Samarbejdsudvalget.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 23. November 1940, Kl. 11.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

II. Justitsministeren gav forskellige Oplysninger, der stod i Forbindelse med Arrestationen af Blankensteiner og Preben Wenck.

Tages til Efterretning.

Møde i Statsministeriet Fredag den 28. November 1940, Kl. 13.30.

. . . . . .

Landbrugsministeren og Arbejdsministeren var fraværende.

V. Justitsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende den af Tyske Myndigheder iværksatte Spærrezone i Jylland.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 7. December 1940, Kl. 10.30.

. . . . . .

Handelsministeren, Indenrigsministeren og Trafikministeren var fraværende.

III. I Anledning af et af Rigsadvokaten til Politiet udsendt Cirkulære vedrørende Uniformsforbudet erklærede Justitsministeren paa Foranledning af Udenrigsministeren at ville foranledige, at de i Cirkulæret indeholdte Bestemmelser blev modificeret.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 10. December 1940, Kl. 11.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

II. Meddelelse blev givet af Statsministeren om en af Niels Høst, Vilh. la Cour, Holger Andersen, Johan Hansen, Percy Ipsen, A. P. Møller, Kampmann,

Saxild og Højgaard foretaget Henvendelse til Kongen om Ændring af Formerne for Ministeriet saaledes, at der dannes en Regering af upolitiske Personer, muligvis med Prins Axel som Leder.

IV. Tysklands Gesandt har klaget over Christmas Møllers Tale i »Forum« Søndag den 8. December og har truet med Repressalier. — Der forhandles med Christmas Møller.

V. Beretning om Arbejderes og Arbejdsgiveres Rejse i Tyskland.

Møde i Statsministeriet Mandag den 16. December 1940, Kl. 14.

.....

Justitsministeren var fraværende.

VI. Der var Enighed om ved kommende Forhandlinger med Tyskerne at søge begrænset de tyske Soldaters Indkøb i Danmark, og det blev paalagt Handelsministeren at tage Spørgsmaalet om Rationering af Beklædningsgenstande op til Overvejelse.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 28. December 1940, Kl. 11.

.....

Trafikministeren var fraværende.

Udenrigsministeren redegjorde for en Samtale, han havde haft med den tyske Gesandt, hvorunder denne havde fremsat Ønske om en Ændring af Ministeriets Sammensætning.

Statsministeren meddelte, at han sammen med Udenrigsministeren havde givet Kongen Underretning herom Dagen i Forvejen. Rigsdagens Samarbejdsudvalg vilde blive underrettet Mandag den 30. December.

Møde i Statsministeriet Mandag den 30. December 1940, Kl. 17.

.....

Trafikministeren var fraværende.

Statsministeren redegjorde for de Forhandlinger vedrørende Regeringens Sammensætning, der var ført med Kongen og Rigsdagens Samarbejdsudvalg.

Møde i Statsministeriet den 3. Januar 1941, Kl. 15.

.....

II. Forsvarsministeren foreslog, at et af General Prior stillet Forslag om Oprettelse af et Forsvarsraad blev tiltraadt, saaledes at en Repræsentation for Regeringen deltog i Raadets Møder.

Det blev besluttet, at man intet havde at indvende imod, at der kvartalsvis blev afholdt Møde, hvori deltog Statsministeren og Forsvarsministeren, eventuelt Udenrigsministeren og Finansministeren.

IV. Spørgsmaalet om det fra tysk Side rejste Krav om en Rekonstruktion af Regeringen blev drøftet.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 8. Januar 1941, Kl. 15.

.....

I. Udenrigsministeren redegjorde for en Henvendelse fra den tyske Gesandt vedrørende Christmas Møller og redegjorde for en Samtale med Gesandten vedrørende Regeringens Sammensætning.

Statsministeren gav visse supplerende Oplysninger.

Udenrigsministeren gav endvidere nogle Oplysninger vedrørende det overfor Bladet »Demokraten« iværksatte Forbud samt om Kravet fra tysk Side om Fjernelse af Redaktøren af Bladet »Nationaltidende«.

Møde i Statsministeriet Fredag den 10. Januar 1941, Kl. 14.

.....

Justitsministeren var fraværende.

I. Paa Grundlag af et af det Sthyrske Udvalg udarbejdede Memorandum vedrørende Samhandelsforholdet med Tyskland drøftedes specielt Spørgsmaalet om en Kronehævning.

Det blev besluttet ved de kommende Forhandlinger med Tyskland forsigtigt at tage Spørgsmaalet om Kronehævning op i Forbindelse med den opstaaede Prisskævhed.

III. Der var Enighed om at overlade til Indenrigsministeren at foretage det nærmere vedrørende de forestaaende kommunale Valg.

Møde i Statsministeriet Mandag den 13. Januar 1941, Kl. 14.

. . . . . .

IV. Det blev bifaldet, at der paa Foranledning af Tyskerne fandt en meget minimal Forhøjelse af Kroneværdien Sted.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 16. Januar 1940, Kl. 14.

. . . . . .

III. Statsministeren meddelte, at den tyske Gesandt havde fremsat Anmodning om, at 12 danske Torpedobaade blev overladt til Brug for den tyske Marine.

Sagen overlades til Forsvarsministeren til nærmere Overvejelse.

VI. Spørgsmaalet om at yde en Bevilling til Den dansk-tyske Forening blev overladt til Overvejelse af Undervisningsministeren.

Møde i Folketingets Ministerværelse Fredag den 17. Januar 1941, Kl. 15.

. . . . . .

Justitsministeren var fraværende.

Spørgsmaalet om Udleveringen af Torpedobaadene til Tyskland blev drøftet. Forsvarsministeren oplæste et af Søværnskommandoen om denne Sag udarbejdet Memorandum.

Sagen vilde blive behandlet i Statsraad den følgende Dag. Det blev besluttet, at Statsministeren, Udenrigsministeren og Forsvarsministeren skulde tale med Kongen forinden Statsraadet.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 18. Januar 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Statsministeren meddelte, at han sammen med Udenrigsministeren og Forsvarsministeren havde været hos Kongen angaaende Tyskernes Krav om Udlevering af nogle Torpedobaade.

Forsvarsministeren oplæste Udkast til et Svar til Tyskerne indeholdende en Henstilling til dem om at frafalde Kravet.

Udenrigsministeren meddelte, at han ønskede at stille sin Portefeuille til Raadighed, men indgik dog paa at udarbejde Udkast til et Svar til Tyskerne, hvilket skulde forelægges i et nyt Ministermøde.

Dette afholdtes samme Dag Kl. 16.30.

Udenrigsministeren oplæste Udkast til et Svar til Tyskerne, hvilket nærmere skulde overvejes.

Møde i Statsministeriet Mandag den 20. Januar 1941, Kl. 14.

. . . . . .

I. Udenrigsministerens Udkast til Svar til den tyske Gesandt vedrørende Kravet om Udlevering af nogle Torpedobaade til Tyskland blev drøftet, og Udkastet tiltraadt med nogle Ændringer.

Det blev overdraget Udenrigsministeren at aflevere Svaret til Gesandten.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 21. Januar 1941, Kl. 13.30.

. . . . . .

I. Der var Enighed om at forhindre afholdt Festligheder i Anledning af Højtideligholdelse af Afstemningsdagen i Sønderjylland.

II. Den nuværende politiske Situation med Henblik paa Forholdet til Tyskland blev indgaaende drøftet.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 22. Januar 1941, Kl. 14.

. . . . . .

I. Statsministeren refererede en Samtale, han havde haft med den tyske Gesandt angaaende Ministeriets Sammensætning.

II. Forsvarsministeren refererede en Samtale, som var ført mellem ham og Marineattacheen i Berlin vedrørende Overdragelse af nogle Torpedobaade til Tyskland.

I Tilslutning hertil meddelte Udenrigsministeren, at den tyske Gesandt skriftlig havde fastholdt Kravet om Udleveringen.

Det blev besluttet at efterkomme Kravet, hvilket Kongen var indforstaaet med. Rigsdagens Samarbejdsudvalg vilde blive underrettet af Forsvarsministeren.

III. Statsministeren redegjorde for en Skrivelse fra Borgmester Thulstrup i Haderslev angaaende forestaaende Kommunevalg.

Det blev paalagt Indenrigsministeren at konferere med de sønderjydske Rigsdagsmænd.

IV. Trafikministeren fremlagde Forslag til Lov om Anlæg af en Motorvej fra Rødby Havn til Storstrømsbroen, herunder Bygning af en Bro over Guldborgsund.

Finansministeren insisterede paa, at Benzinafgiften blev forhøjet med 1 Øre pr. l til Dækning af Afskrivningen.

Tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 25. Januar 1941, Kl. 10.

. . . . . .

I. De i Forbindelse med Afleveringen af Torpedobaadene staaende Forhold blev drøftet.

Der var Enighed om, naar Skibene var afleveret og forudsat, at Tyskerne kunde tiltræde, at udsende en Meddelelse til Offentligheden og tilkendegive, at der var protesteret fra dansk Side.

II. Indenrigsministeren meddelte, at han havde haft en Forhandling med de sønderjydske Rigsdagsmænd vedrørende Kommunevalget i Sønderjylland.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 28. Januar 1941, Kl. 14.

. . . . . .

I. Statsministeren redegjorde for nogle Samtaler med Meissner, hvorunder sidstnævnte havde fremsat nogle Ønsker om forskellige Omforandringer i Ministeriet og om forskellige andre Forhold.

Der var Enighed om at tage de paagældende Spørgsmaal op til nærmere Overvejelse.

IV. Forsvarsministeren meddelte, at man fra tysk Side havde accepteret de Punkter, der fra dansk Side var opstillet vedrørende Afleveringen af Torpedobaadene.

IV. Justitsministeren meddelte, at Tyskerne havde klaget over, at Kystbevogtningen ikke var tilstrækkelig. En Imødekommenhed af Tyskernes Krav vilde nødvendiggøre en betydelig Udvidelse af Politiet.

Sagen blev overladt til Forhandling med Finansministeren, og hvis der opnaaedes Enighed mellem denne og Justitsministeren, tiltraadte Ministeriet.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 30. Januar 1941, Kl. 16.

. . . . . .

I. Statsministeren redegjorde for en Forhandling, han havde haft den foregaaende Dag med Meissner om en Omordning af Ministeriet og om Hedtoft-Hansens Fjernelse som Partiformand.

II. Der var Enighed om at se Tiden an med Hensyn til de paa Rigsdagen fremsatte private Lovforslag.

III. Der var fra tysk Side fremsat Anmodning om en Ombytning af Luftskytset saaledes, at det danske Skyts kunde anvendes udenfor Landets Grænser.

Tiltraadtes saaledes, at Statsministeren underrettede Kongen.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 4. Februar 1941.

. . . . . .

I. Den tyske Gesandt har nu forebragt Udenrigsministeren Krav om Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Afgang fra Partistillinger under Henvisning til et af H.I.P.A. udsendt Informationscirkulære.

Udsattes.

II. Der vekslede Bemærkninger om Mulighederne for Prisfastsættelse, Kronehævning o. s. v.

Forhandlingerne i Berlin afventes.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 6. Februar 1941, Kl. 10.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

III. Udenrigsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende Torpedobaadenes Udlevering. Forsvarsministeren gav nogle supplerende Oplysninger.

Til Efterretning.

IV. Udenrigsministeren redegjorde for en Forhandling, han havde haft med Hedtoft-Hansen og Alsing Andersen angaaende det tyske Krav om Hedtoft-Hansens Fjernelse.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 8. Februar 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Indenrigsministeren var fraværende.

I. Vedrørende en af Bondepartiet i Folketinget fremsat Forespørgsel om Kronehævningen blev det besluttet at afvente nærmere Underretning om Forløbet af Forhandlingerne i Berlin.

II. Der var Enighed om *ikke* for Tiden at udsende en Redegørelse til Offentligheden om Torpedobaadenes Aflevering.

Udenrigsministeren gav nogle Oplysninger om en Samtale, han havde haft samme Dag med den tyske Gesandt vedrørende Politiet og Urostifterne samt H.I.P.A.'s Virksomhed.

Endvidere drøftedes Anlæget af Autostradaen paa Lolland.

III. Forsvarsministeren meddelte, at den tyske Storadmiral havde fremsat Ønske om, at Kommandørkaptajn Nørregaards Enke fik tilkendt et større Beløb een Gang for alle.

Tiltraadt.

Storadmiralen havde ligeledes tilkendegivet, at der var Mulighed for, at der fra tysk Side blev stillet Materialer til Raadighed for Bygning af Torpedobaade til den danske Marine.

Sagen skulde overvejes i Forsvarsministeriet.

IV. Trafikministeren meddelte, at Tyskerne var opmærksom paa, at der blev udsendt private Meddelelser pr. Radio.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 11. Februar 1941, Kl. 14.

. . . . . .

I. Udenrigsministeren meddelte, at der havde været forhandlet med Tyskerne vedrørende de forestaaende kommunale Valg. Udenrigsministeren havde betonet, at hvis Tyskerne af militære Grunde vilde modsætte sig Valgenes Afholdelse, maatte dette uopholdelig gives til Kende. Udenrigsministeren betonede med Hensyn til Benaadning af Urostifterne, at dette Spørgsmaal maatte løses paa bred Basis.

Paa given Foranledning havde Udenrigsministeren udarbejdet Udkast til et Brev til den tyske Gesandt vedrørende Hedtoft-Hansen, hvilket blev oplæst. Endvidere oplæste Udenrigsministeren et Referat af en Samtale, som Wassard og Sthyr havde haft med Dr. Dreyer i Berlin og med forskellige andre ledende Personligheder i Tyskland.

II. Der var Enighed om at nægte Fremme af den af Bondepartiet stillede Dagsorden i Folketinget vedrørende en Kronehævning.

Møde i Statsministeriet Fredag den 14. Februar 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Indenrigsministeren var fraværende ved Mødets Begyndelse.

I. Udenrigsministeren meddelte, at Forhandlingerne mellem Udenrigsministeriet og den tyske Repræsentation om de forestaaende kommunale Valg var fortsat og resulteret i, at den tyske Gesandt havde henstillet, at Valgenes Afholdelse blev udskudt indtil videre. Behandlingen blev udsat, indtil Indenrigsministeren kom. Behandlingen fortsattes efter, at Indenrigsministeren var kommet til Stede. Der var Enighed om at udsætte Valgenes Afholdelse, men hurtigst muligt at forelægge Sagen for Samarbejdsudvalget.

II. Handelsministeren redegjorde for Forhandlinger, som var ført med Tyskerne om Levering af Raagummi fra Danmark mod Levering af Kunstgummi fra Tyskland.

Sagen overlades til Handelsministeren til videre Forhandling med Tyskerne, tilsigtende det bedst mulige Resultat.

Møde i Statsministeriet Mandag den 17. Februar 1941, Kl. 10.30.

. . . . . .

Handelsministeren var fraværende.

VII. Indenrigsministeren fremlagde Forslag til Lov om Udskydelse af de kommunale Valg.

Tiltraadt med en eventuel Ændring vedrørende Valg af kommunale Revisorer.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 18. Februar 1941, Kl. 16.

. . . . . .

I. Udenrigsministeren meddelte, at Regeringsudvalget var kommet hjem fra Berlin, og at Udenrigsministeriet nu var i Færd med at udarbejde Rapporter, der vilde blive tilstillet Regeringens Medlemmer.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 19. Februar 1941, Kl. 16.

I. Udenrigsministeren meddelte, at man i England var i Færd med at danne en saakaldt dansk Regering og oplæste et Udkast til en Udtalelse til Udsendelse til Offentligheden.

Udtalelsen blev tiltraadt.

II. Udenrigsministeren oplæste et Protokollat over forskellige paa Regeringsudvalgsmøderne i Berlin trufne Aftaler. Han oplæste endvidere Referat af Samtalen, som Medlemmerne af det danske Regeringsudvalg havde haft med fremtrædende Personligheder i Berlin. Udenrigsministeren fremsatte derefter nogle personlige Bemærkninger vedrørende Danmarks Forhold til Tyskland og om Gennemførelse af en Planøkonomi i Danmark.

Møde i Statsministeriet Fredag den 21. Februar 1941, Kl. 15.30.

. . . . . .

Nationalbankdirektør Bramsnæs var til Stede.

I. Bramsnæs gav en udførlig Redegørelse for Danmarks øjeblikkelige økonomiske Situation og konkluderede i den Betragtning, at det var nødvendigt at foretage en Kronehævning.

Der var Enighed om at anmode Bramsnæs om at orientere sig hos den tyske Rigsbank, samtidig med at der optages Forhandling med Tyskerne om Priserne paa Eksportvarerne og Importvarerne.

II. Paa Foranledning af Forsvarsministeren drøftedes Spørgsmaalet om gennem Levering af Staal at opnaa en Kompensation for de tidligere udlaante Kanoner, som Tyskerne nu ønskede at beholde.

III. Handelsministeren meddelte, at han havde givet Ordre til, at Besætningerne paa nogle Skibe, der i Konvoj skulde gaa omkring Skagen med Brændsel, skulde sejle med de paagældende Skibe.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 25. Februar 1941, Kl. 15.

. . . . . .

Kirkeministeren og Justitsministeren var fraværende.

III. Udenrigsministeren gav en Redegørelse for dansk Industris Beskæftigelse for tysk Regning og foreslog et Centralorgan til Varetagelse af den samlede Beskæftigelse i Danmark.

Under den paafølgende Diskussion blev Udenrigsministeren stærkt imødegaaet, men der var Enighed om, at det vilde være nyttigt at faa noget mere Indflydelse paa de tyske Bestillinger hos den danske Industri. Sagen vilde iøvrigt blive taget op til Behandling i Beskæftigelsesudvalget.

V. Man indvendte ikke noget imod, at Trafikministeren modtog en Indbydelse til at besøge Leipzigermessen, men det blev fundet ejendommeligt, at Handelsministeren ikke var indbudt.

Møde i Folketingets Ministerværelse Fredag den 28. Februar 1941, Kl. 14.

. . . . . .

IV. Finansministeren meddelte, at man fra tysk Side havde fremsat Anmodning om Lettelse af forskellige Skatter og Afgifter i Anledning af, at den nuværende Tysk Skole skulde nedlægges og en ny Skole opføres.

Der var Enighed om, at Finansministeren rent administrativt imødekommer den fremsatte Anmodning.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 4. Marts 1941, Kl. 15.

. . . . . .

I. Trafikministeren var fraværende.

Statsministeren meddelte, at han havde faaet en Henvendelse fra Nationalbankdirektør Bramsnæs, der havde anmodet om at faa en nærmere Præcisering af Regeringens Stilling med Hensyn til Spørgsmaalet om en Kronehævning.

Der var Enighed om at meddele Bramsnæs, at Forhandlingerne maa føres i Overensstemmelse med det i Mødet den 21. Februar indtagne Standpunkt saaledes, at Forhandlingerne i Berlin om en Kronehævning og om Priserne paa Import- og Eksportvarerne føres jævnsides, og hvis der opnaas Imødekommenhed paa begge Omraader, forelægges Resultatet for Regeringen, der træffer den endelige Afgørelse.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 6. Marts 1941, Kl. 14.30.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

IV. Paa Foranledning af Forsvarsministeren blev det besluttet at bygge 6 Torpedobaade til en samlet Sum af 27 Mill. Kr., dog saaledes, at Byggeprogrammet foreløbig sattes til 21 Mill. Kr. De fornødne Materialer forudsattes leveret af Tyskland udover den fastsatte Kontingentering og skulde betales af Danmark.

Det paalagdes Forsvarsministeren at forhandle med Samarbejdsudvalget om Sagen.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 13. Marts, Kl. 16.30.

. . . . . .

Finansministeren var fraværende.

III. Trafikministeren redegjorde for sin G. D. afsluttede Rejse til Tyskland og Frankrig.

Udenrigsministeren oplæste en Rapport fra Kammerherre Zahle i Berlin.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 15. Marts 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Undervisningsministeren og Justitsministeren var fraværende.

V. Udenrigsministeren gav forskellige Oplysninger vedrørende Danmarks Forhold til Tyskland samt om de Forhandlinger, der var ført i Berlin om en Kronehævning.

Endvidere meddelte Udenrigsministeren nogle Oplysninger vedrørende Brændselstilførslerne fra Tyskland, herunder specielt Hugo Stinnes' Leverancer til Danmark.

Endelig gav Udenrigsministeren en Meddelelse om Smørleverancerne til Tredieland.

VI. Trafikministeren oplyste, at D.S.B. ønskede at nedsætte Taksterne paa S.-Banen.

Tiltraadt.

Endvidere fremkom Trafikministeren med Spørgsmaalet om en Bevæbning af Færgerne.

Skulde nærmere overvejes.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 22. Marts 1941, Kl. 10.30.

. . . . . .

VI. Udenrigsministeren gav en Redegørelse for de i Berlin førte Forhandlinger om en Kronehævning.

Det blev besluttet at tage en Konference med Bramsnæs.

Yderligere fremkom Udenrigsministeren med nogle Udtalelser vedrørende det fremtidige Forhold mellem Danmark og Tyskland.

VII. Trafikministeren meddelte, at Tyskerne havde ønsket at afholde en Autostradaudstilling, men Ministeren havde foranlediget, at Udstillingens Afholdelse blev udskudt.

VIII. Der var Enighed om at søge afværget Demonstration den 9. April ved at rette en Henvendelse desangaaende til de politiske Partier og Erhvervsorganisationerne.

Forsvarsministeren var fraværende.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 26. Marts 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Finansministeren var fraværende.

I. Udenrigsministeren redegjorde for de i Forbindelse med Udlandets Rekvisition af danske Skibe staaende Forhold.

Der var Enighed om at forhandle med Tyskland om Sagen.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 27. Marts 1941, Kl. 15.30.

. . . . . .

Finansministeren og Udenrigsministeren var fraværende.

III. Der var Enighed om ikke at imødekomme et af General Prior fremsat Ønske om Flagning paa halv den 9. April.

Der gaves Tilslutning til et Forslag fra Forsvarsministeren om at dirigere »Peder Skram« fra en Provinshavn til København.

IV. Trafikministeren opfordrede til at paavirke de respektive Grupper til at medvirke til en hurtig Gennemførelse af Lovforslaget vedr. Rødby-Femern Ruten.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 2. April 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Finansministeren var fraværende.

II. Der var Enighed om at søge truffet Aftale med Tyskerne vedrørende eventuelle Demonstrationer eller Flagning paa halv den 9. April og om fornødent at udstede en Bekendtgørelse imod demonstrative Handlinger.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 3. April 1941, Kl. 16.30.

. . . . . .

I. Udenrigsministeren redegjorde for en Sag vedrørende tysk Krav om Overtagelse af 3 Nybygninger, som Odense Staalskibsværft byggede for norsk Regning, hvilket Krav Skibsreder A. P. Møller havde modsat sig, medmindre han ved Underkaution fra den danske Stat blev sikret mod Tab.

Udenrigsministeren redegjorde samtidig for de Forhandlinger, der var ført i Berlin i Anledning af de Forholdsregler, der i Amerika var iværksat overfor danske Skibe, og Beslaglæggelse af danske Skibe i Chile.

Med Hensyn til det første Spørgsmaal var der Enighed om at søge Finansudvalgets Tilslutning til at stille Garanti, medens det andet Spørgsmaal blev henvist til Forhandling med Finansministeriet. Udenrigsministeren gav endelig en Redegørelse for Placering af tyske Ordrer i den danske Industri og de Forhandlinger, der var ført om en Kontrol med Hensyn til Industriens Eksport.

Sagen blev udsat til senere Forhandling.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 5. April 1941, Kl. 11.

. . . . . .

Kirkeministeren var fraværende.

Udenrigsministeren redegjorde for de Forhandlinger, der Dagen forud var ført i Samarbejdsudvalget vedrørende Befolkningens Stilling den kommende 9. April. Spørgsmaalet var henvist til Afgørelse i Regeringen.

Udkast til en Henvendelse til Befolkningen gennem Pressesekretariatet blev forelagt. Justitsministeren vilde udsende et Cirkulære til Politimestrene, indeholdende Direktiver for Politiets Optræden den 9. April. Udkast til et saadant Cirkulære blev oplæst.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 5. April 1941, Kl. 16.15.

. . . . . .

Kirkeministeren var fraværende.

I. Trafikministeren fremlagde Udkast til Overenskomst mellem Trafikministeriet og den tyske Rigstrafikminister om Rødby-Femern Ruten.

Trafikministeren bemyndigedes til at forhandle om Sagen.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 12. April 1941, Kl. 11 (Paaskelørdag).

. . . . . .

Udenrigsministeren gjorde Rede for en Overenskomst, der var indgaaet mellem Gesandten i Washington og Regeringen i Washington, og i Følge hvilken Grønland blev afstaaet til U.S.A. for den Tid, Krigen varer, med Adgang for U.S.A. til at oprette Forsvarsbaser paa Grønland.

Den tyske Regering havde nedlagt en skarp Protest mod det foretagne Skridt og krævet gennemført forskellige Forholdsregler bl. a. en Lov, i Følge hvilken danske Statsborgere, der handler imod de tyske Interesser, kan fratages deres Statsborgerret, ligesom det krævedes, at Gesandten blev hjemkaldt.

Udenrigsministeren forelagde Udkast til en Meddelelse til Offentligheden, i hvilken der tages Afstand fra det af Minister Kauffmann foretagne Skridt, samt en Forestilling til Kongen om Afskedigelse af Gesandten.

Endvidere forelagdes Udkast til en Note til den herværende amerikanske Chargé d'Affaires samt en Skrivelse til samtlige Danmarks Gesandter i Udlandet.

Samtlige Udkast godkendtes.

Endelig forelagde Udenrigsministeren Udkast til en Lov vedrørende danske Skibe og disses Besætninger i Udlandet og Udkast til en hermed i Forbindelse staaende Bekendtgørelse.

Det sidste Spørgsmaal blev overladt til Forhandling mellem Udenrigsministeriet og Handelsministeriet.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 16. April 1941, Kl. 15.30.

. . . . . .

Der var Enighed om, at Samarbejdsudvalget skulde have forelagt Sagen vedrørende Kauffmann-Affæren.

Statsministeren oplæste et Telegram, som Landsfogeden havde sendt i Anledning af Amerikas Anneksion af Grønland.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 22. April 1941, Kl. 13.30.

. . . . . .

Landbrugsministeren var fraværende.

III. Udenrigsministeren gav Meddelelse om et Budskab, som Præsident Roosevelt havde tilstillet Kongen, og forelagde Udkast til et Svar fra Kongen til Roosevelt.

Der var Enighed om, at Udenrigsministeren forhandlede med Kongen om Sagen, og at et endeligt Udkast blev forelagt Regeringen.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 24. April 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Udenrigsministeren og Handelsministeren var fraværende.

I. Statsministeren meddelte, at der var rettet Henvendelse til ham i Anledning af Kravet om Redaktør Helweg-Larsens Fjernelse. Det overlades Statsministeren at konferere med Redaktørforeningen om Sagen.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 26. April 1941, Kl. 11.

. . . . . .

I. Udenrigsministeren oplæste Udkast til et Budskab til Præsident Roosevelt som Svar fra Kongen til Præsidenten paa dennes Budskab til Kongen.

Endvidere oplæste Udenrigsministeren et Svar til den amerikanske Udenrigsminister.

De to Udkast blev omdelt til Regeringens Medlemmer.

Begge Udkast tiltraadtes.

Møde i Statsministeriet Mandag den 12. Maj 1941, Kl. 13.30.

Trafikministeren var fraværende.

I. Udenrigsministeren fremlagde et Svar fra den amerikanske Udenrigsminister paa den Henvendelse, som var tilsendt ham, samt Svar fra den amerikanske Præsident til Kongen.

Til Efterretning.

II. Statsministeren fremførte Spørgsmaalet om et Besøg af svenske Rigsdagsmænd i Danmark indbudte af den danske Rigsdag. Der var Betænkelighed ved at lade arrangere Besøget under den paatænkte Form.

V. Udenrigsministeren oplæste Udkast til et Svar fra Udenrigsministeren til den amerikanske Udenrigsminister paa dennes sidste Henvendelse til Udenrigsministeren.

Til Efterretning.

Endvidere oplæste Udenrigsministeren Udkast til en Forestilling til Kongen om Afskedigelse af 3 Konsuler, der havde gjort fælles Sag med Kauffmann.

Tiltraadt.

VI. Forsvarsministeren meddelte, at Danmarks Marineattaché i London egenmægtigt havde opgivet sin Stilling, og at man i Marineministeriet var stemt for at suspendere ham.

Udenrigsministeren meddelte, at Marineattacheen var fratraadt, og at Legationen ikke ansaa ham for knyttet til denne.

Der var Enighed om at bevilge Marineattacheen Afsked.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 13. Maj, Kl. 13.30.

. . . . . .

III. Forsvarsministeren fik Tilslutning til at forhandle med Tyskerne om et af Flyvetropperne fremsat Ønske om Øvelsesflyvning med Svæveflyvere.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 17. Maj 1941, Kl. 11.

. . . . . .

Trafikministeren, Kirkeministeren, Indenrigsministeren og Forsvarsministeren var fraværende.

II. Justitsministeren meddelte, at Tyskerne havde forlangt Legitimationskort med Fotografi for at faa Adgang til de i Jylland spærrede Omraader, og der vilde herom blive udsendt en Bekendtgørelse.

Møde i Folketingets Ministerværelse Tirsdag den 20. Maj 1941, Kl. 15.

. . . . . .

III. Udenrigsministeren meddelte, at Direktøren i Udenrigsministeriet Mohr paa nærmere angivne Betingelser havde indvilget i at overtage Posten som Gesandt i Berlin i Stedet for afdøde Kammerherre Zahle.

Tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 24. Maj 1941, Kl. 11.

. . . . . .

I. Statsministeren forebragte en Besværing fra Samarbejdsudvalget om, at Udvalget ikke fik tilstrækkelig Underretning om trufne Dispositioner. Iøvrigt vilde Samarbejdsudvalget fremtidig holde Møde hver Tirsdag Kl. 10.30.

IV. Der var Enighed om i Lighed med i 1940 at nedlægge Forbud mod Afholdelse af Genforeningsfester.

Møde i Statsministeriet Mandag den 26. Maj 1941, Kl. 15.30.

. . . . . .

I. Udenrigsministeren meddelte, at det var kommet til hans Kundskab, at Tyskerne vilde benytte en Del af Frihavnen til deres Skibe.

Udenrigsministeren vilde indhente nærmere Oplysninger.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 11. Juni 1941, Kl. 15.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

Statsministeren redegjorde for en Række Forhandlinger, der var ført i Anledning af et fra tysk Side fremsat Krav om Justitsministerens Afsked.

Mødet afbrudt for Afstemning i Folketinget. Ved Mødets Genoptagelse var Trafikministeren kommet til Stede.

Justitsministeren var af den Opfattelse, at hvis der ikke kunde tilvejebringes en Overenskomst med Tyskerne, vilde det være formaalstjenligt, at han demissionerede.

Møde i Statsministeriet Fredag den 13. Juni 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Forsvarsministeren var fraværende.

Der forelaa en Protestskrivelse fra Partiet Venstre imod Justitsministerens Afgang.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 19. Juni 1941, Kl. 13.

. . . . . .

Landbrugsministeren og Forsvarsministeren var fraværende.

I. Statsministeren redegjorde for de i Forbindelse med Justitsministerens Afgang staaende Spørgsmaal.

V. Trafikministeren meddelte, at Tyskerne havde fremsat Ønske om, at Post til mistænkelige Personer kunde beslaglægges.

Møde i Statsministeriet Mandag den 23. Juni 1941, Kl. 12.

. . . . . .

I. Udenrigsministeren fremlagde Udkast til en Verbalnote til den amerikanske Regering med Meddelelse om, at de amerikanske konsulære Embedsmænd og amerikanske Statsborgere i American Express Company forlader Danmark senest 15. Juli.

Tiltraadt med et Par Ændringer.

II. Der forelaa Anmodning fra tysk Side om at trække Danmarks Repræsentation i Rusland tilbage.

III. Udenrigsministeren fremlagde Udkast til en Udtalelse fra Regeringen i Anledning af Udbrudet af Krigen mellem Tyskland og Rusland.

Der var Enighed om at tage Standpunkt hertil paa et senere Møde.

IV. Udenrigsministeren oplæste en Henvendelse fra de tyske Myndigheder vedr. forskellige Sikkerhedsforanstaltninger, der ønskedes gennemført i Anledning af den tysk-russiske Krig.

Møde i Statsministeriet Mandag den 23. Juni 1941, Kl. 15.

. . . . . .

I. Den under Pkt. 1 paa forrige Møde behandlede Note blev paa Foranledning af Indenrigsministeren paany behandlet, og en enkelt Ændring blev indføjet.

II. Det under Pkt. 3 paa forrige Møde omhandlede Udkast blev behandlet, og Kirkeministeren foreslog en ændret Redaktion.

Der opnaaedes Enighed om en ny Affattelse af Udtalelsen.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 25. Juni 1941, Kl. 10.

. . . . . .

III. Fra tysk Side var der rejst Indvendinger mod Affattelsen af den paa Møderne den 23. Juni behandlede Udtalelser.

Udenrigsministeren vilde rundsende det Udkast, hvorom der var Enighed, samt den af Tyskerne ønskede Tilføjelse.

IV. Der blev givet Forsvarsministeren Tilslutning til en Skrivelse til Generalkommandoen vedr. Militærets Assistance for Politiet ved Bekæmpelse af eventuelle Sabotagehandlinger.

V. Der var Enighed om, at danske Orlogsskibe ikke skulde benytte deres Artilleri, naar Luftangreb paa Byer fandt Sted.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 26. Juni 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Udtalelsen til Offentligheden i Anledning af den tysk-russiske Krig drøftedes.

Henvistes til fornyet Behandling i et nyt Møde Kl. 15.30.

Efter en fornyet Drøftelse blev det overdraget Statsministeren og Udenrigsministeren at forhandle med Samarbejdsudvalget.

Derefter fandt der et Møde Sted Kl. 18.

Det lykkedes her at opnaa Enighed.

Møde i Statsministeriet Mandag den 30. Juni 1941, Kl. 15.

. . . . . .

Forsvarsministeren og Kirkeministeren var fraværende.

I. Statsministeren oplæste et Brev fra Folketingsmedlem Martin Nielsen, hvori denne protesterede imod de foretagne Anholdelser af ham og forskellige Statsborgere.

III. Spørgsmaalet om Hvervning af frivillige til Finland drøftedes.

Sagens Behandling blev udsat til næste Møde.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 1. Juli 1941, Kl. 13.

. . . . . .

Forsvarsministeren og Kirkeministeren var fraværende.

I. Spørgsmaalet om frivillige til Finland blev drøftet. Det blev besluttet, at Regeringen paa nuværende Tidspunkt ikke blander sig i Spørgsmaalet. Der var ingen Betænkelighed ved, at der blev ydet Finland humanitær Hjælp, f. Eks. gennem Røde Kors. Handelsministeren vilde undersøge Muligheden for at nedsætte Smørrationen til Fordel for Finland.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 2. Juli 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Forsvars-, Kirke-, Handels-, Indenrigs- og Udenrigsministeren var fraværende.

II. Der var Enighed om, at de danske Officerer, der gik over i Frikorps til Deltagelse i Krigen, kunde faa Tilladelse hertil imod at tage deres Afsked fra den danske Hær.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 3. Juli 1941, Kl. 15.30.

. . . . . .

Forsvarsministeren, Kirkeministeren og Indenrigsministeren var fraværende.

I. Det blev paa Forslag af Udenrigsministeren tiltraadt, at danske Officerer, der gik over i Frikorps til Deltagelse i Krigen, i Stedet for at blive afskedigede traadte uden for Nummer.

II. Udenrigsministeren meddelte, at det fra tysk Side var krævet, at Folketingsmændene Hedtoft Hansen og H. C. Hansen skulde nedlægge alle deres politiske Hverv.

Der var ligeledes fremsat Ønske om, at Professor Hartvig Frisch indstillede sin Foredragsvirksomhed.

Statsministeren vilde undersøge Spørgsmaalene nærmere.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 5. Juli 1941, Kl. 11.

. . . . . .

Forsvarsministeren, Kirkeministeren, Trafikministeren, Finansministeren og Undervisningsministeren var fraværende.*)

I. Fra Folketingsmedlem Frits Clausen forelaa Andragende om et Beløb paa 5 Mill. Kr. til Oprettelse af et Frikorps.

Udenrigsministeren anbefalede Andragendet, medens Indenrigsministeren ønskede, naar Regeringen var samlet fuldtalligt, at hele Forholdet til Tyskland blev drøftet.

Spørgsmaalene vilde blive behandlet paa et senere Møde.

IV. Udenrigsministeren gav forskellige Oplysninger vedr. Forholdet til Tyskland og kom herunder ind paa Spørgsmaalet om Stillingen til det danske Kommunistparti.

Møde i Statsministeriet Mandag den 7. Juli 1941, Kl. 15.

. . . . . .

Kirkeministeren, Indenrigsministeren, Trafikministeren, Landbrugsministeren og Finansministeren var fraværende.*)

Udenrigsministeren oplæste en Henvendelse fra den tyske Gesandt, hvori fremsættes Ønske om, at danske Officerer og Værnepligtige fik Adgang til at indtræde i Frikorps Danmark.

Udenrigsministeren forelagde Udkast til Memorandum indeholdende de nærmere Regler for de paagældendes Overgang til Frikorpset. Dette skulde behandles paa et Møde Kl. 17, hvor der opnaaedes Enighed om en ændret Affattelse.

*Møde i Statsministeriet Onsdag den 9. Juli 1941, Kl. 15.***)*

. . . . . .

Statsministeren bød den nye Justitsminister Thune Jacobsen velkommen.

I. Forsvarsministeren meddelte, at det kneb med at faa Materialer frem til de nye Torpedobaade og Minestrygere.

Sagen blev overladt til Forhandling med Handelsministeriet.

II. Indenrigsministeren gav gennem en længere Redegørelse Udtryk for sin Misfornøjelse med den Udvikling, der ved Udenrigsministerens Politik var tilvejebragt i Forholdet mellem Danmark og Tyskland. Udenrigsministeren imødegik Indenrigsministeren og erklærede, at det maatte være Statsministeren og Udenrigsministeren, der sammen med Kongen bestemte, hvilken Politik der skulde føres overfor Tyskland.

*) Endvidere var Forsvarsministeren fraværende jfr. foran S. 407.

**) Knud Kristensen herom foran S. 410.

Forsvarsministeren betonede, at Regeringen i den vanskelige Situation, som Danmark befandt sig i, maatte tage Stilling til Spørgsmaalene, efterhaanden som de opstod.

Undervisningsministeren erklærede, at der maatte føres en Politik, som kunde bevare Befolkningens Sammenhold, og bebrejdede Udenrigsministeren, at denne ikke tilstrækkeligt sørgede for at være i Kontakt med Regeringen.

Kirkeministeren henstillede til Udenrigsministeren, at Udtalelser til Offentligheden og Erklæringer ikke blev afgivet uden at være tiltraadt af Regeringen og blev affattet i Overensstemmelse med trufne Beslutninger.

Finansministeren fremhævede Nødvendigheden af, at Udenrigsministeren ved Forhandlinger med Tyskerne gjorde disse opmærksom paa, at der maatte tages Hensyn til den danske Befolknings Indstilling. Det vilde være en Ulykke, om Danmark skulde gaa ud af denne Situation som et splittet Folk.

Landbrugsministeren pegede paa Nødvendigheden af, at Befolkningen forstod Regeringens Handlinger, da det ellers vilde gaa ud over Landbrugsproduktionen til Skade for Eksporten til Tyskland.

Trafikministeren maatte mene, at den Politik, der var ført gennem det sidste Aar, havde givet Danmark en langt gunstigere Stilling, end Tilfældet var i den overvejende Del af de øvrige Lande.

Udenrigsministeren henstillede til Statsministeren, da der nu var udtalt Mistillid til ham fra Repræsentanter for alle fire Partier, at søge at finde en ny Udenrigsminister.

Statsministeren henstillede at tage de faldne Udtalelser til Efterretning og Overvejelse, idet der var Enighed om, at der ikke ønskedes ført en ændret Udenrigspolitik.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 15. Juli 1941, Kl. 11.30.)*

. . . . . .

Forsvarsministeren var fraværende.

Statsministeren oplæste følgende Erklæring:

»I Mødet den 9. Juli fandt Indenrigsministerens Kritik overfor Udenrigsministeren Tilslutning fra Finans-, Landbrugs-, Undervisnings-, Handels- og Kirkeministeren, medens Statsministeren forholdt sig passiv. Da det ved Debattens Slutning konstateredes, at Repræsentanter for samtlige Partier havde udtalt deres Misbilligelse af Udenrigsministeren, saa denne sig ikke i Stand til at fortsætte og blev ikke modsagt fra nogen Side.

Naar det nu alligevel ønskes, at Udenrigsministeren skal tage Afskedsbegæringen tilbage, maa det være Forudsætningen, at Ministeriet i sin Helhed giver Tilslutning til dette Ønske og udtaler sin Tillid til Udenrigsministerens fortsatte Virksomhed paa Grundlag af Erklæringen af 8. Juli 1940, idet alle er enige om at tilsige hinanden loyalt Samarbejde i Landets Interesse.«

Undervisningsministeren ønskede enkelte Ændringer indført i Erklæringen.

Indenrigsministeren kunde ikke forstaa, at det kunde have nogen Betydning, at der udtaltes Tillid til Udenrigsministeren, naar denne Tillid faktisk ikke var til Stede.

Justitsministeren udtalte bl. a., at det vilde være en Støtte for Udenrigsministeren at forhandle Spørgsmaalene i Regeringen. Det vilde være muligt at oplyse Befolkningen paa en saadan Maade, at denne kunde forstaa Regeringens Handlinger. Hvor vi kan komme i Samarbejde med Tyskland, uden at vi bringer os i et skævt Forhold til anden Side, bør vi positivt gaa ind i et saadant Samarbejde. Indenrigsministeren gik imod Tillidserklæringen.

Kirkeministeren mente ikke, at det var nødvendigt med en Tillidserklæring eller med højtidelige Protokollater.

Udenrigsministeren hævdede, at Erklæringen var nødvendig for at tage den udtalte Mistillid tilbage.

Undervisningsministeren hævdede, at Udenrigsministeren ikke kunde benytte en vanskelig Situation til at faa en Særstilling.

*) Knud Kristensen herom foran S. 410.

Landbrugsministeren havde ikke noget imod at udtale loyalt Samarbejde eller Tilslutning til 8. Juli-Erklæringen, men kunde ikke gaa med til en Tillidserklæring til Udenrigsministeren.

Finansministeren erklærede under Hensyn til den foreliggende Situation, at han kunde tiltræde Erklæringen, idet han opfattede Udtalelsen om Tillid til Udenrigsministeren som et teknisk Udtryk, der ikke tilkendegav en rent personlig Indstilling overfor Udenrigsministeren.

Da Udenrigsministeren fastholdt Ordlyden af Erklæringen og gjorde denne til en Betingelse for sin Forbliven i Regeringen, udtalte Statsministeren, at han under de givne Omstændigheder maatte kræve en Afslutning af Forhandlingerne, og hvis det ikke var muligt at opnaa Enighed, maatte han opgive at føre Regeringen videre.

Under disse Omstændigheder erklærede Undervisnings-, Landbrugs- og Handelsministeren, at de ikke vilde tage Ansvaret for Regeringens Afgang, men var villige til at bringe det Offer, som det var, at tiltræde Erklæringen i den givne Form.

Indenrigsministeren udtalte, at han maatte overveje at træde ud af Regeringen og henstillede, at der i hvert Fald blev levnet Tid til at underkaste Situationen en fornyet Overvejelse.

Efter enkelte yderligere Bemærkninger fastholdt Statsministeren, at der maatte træffes en Afgørelse og udtalte, at han betragtede Erklæringen som tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 23. Juli 1941, Kl. 15.

.....

Udenrigsministeren var fraværende.

II. Forsvarsministeren indstillede efter Konference med Kongen, at der blev udnævnt en Viceadmiral, og at Stillingen blev besat med Kommandørkaptajn Vedel, der dog først maatte udnævnes til Kontreadmiral og derefter, naar der var gaaet et Stykke Tid, blev Viceadmiral.

Indstillingen blev tiltraadt.

IV. Justitsministeren gav nogle Oplysninger i Anledning af det for Tiden stedfindende Besøg af tyske Politiofficerer samt nogle Oplysninger vedr. forskellige Kommunisters Indeholdelse.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 31. Juli 1941.

.....

Arbejdsministeren var fraværende.

Udenrigsministeren forelagde Forslag om at anerkende den nye Stat Kroatien, hvilket tiltraadtes.

Endvidere foreslog Udenrigsministeren at anerkende Regeringen i Nanking og i Mantschuko. Han havde forhørt sig om Opfattelsen i Ø.K. og St. nordiske Telegrafselskab.

Endelig Afgørelse udsattes til et følgende Møde.

Møde i Statsministeriet Fredag den 1. August 1941.

.....

Arbejdsministeren var fraværende.

II. Justitsministeren forelagde Lovforslag om Forbud mod det kommunistiske Parti. Forslaget er stærkt anbefalet af Højesteretspræsidenten og forskellige andre Jurister.

Sagen tiltraadtes, men et ændret Forslag vil blive omsendt.

III. Det bifaldes, at man anerkender Nanking- og Mantschuko-Regeringerne, saaledes som foreslaaet af den japanske Regering.

Møde i Statsministeriet Mandag den 4. August 1941, Kl. 14.

.....

Indenrigsministeren og Trafikministeren var fraværende.

I. Et ændret Forslag om Forbud mod det kommunistiske Parti var omsendt.

Tiltraadtes.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 6. August 1941, Kl. 16.

. . . . . .

I. Statsministeren meddelte, at der havde fundet et Møde Sted mellem Partibestyrelserne vedr. forskellige af de Spørgsmaal, der i den senere Tid havde været behandlet i Regeringen (Frikorps Danmark).

Forsvarsministeren meddelte, at den tyske Overkommando paa Foranledning af General Prior havde meddelt, at den danske indkaldte Militærstyrke kunde forøges paa Betingelse af, at der sendtes et Regiment til Finland til at indtræde i Krigen mod Rusland.

Der var Enighed om ikke under de foreliggende Omstændigheder at forøge de indkaldte Styrker, hvorved ogsaa Spørgsmaalet om at sende et Regiment til Finland bortfaldt.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 9. August 1941, Kl. 11.

. . . . . .

III. Justitsministeren meddelte, at han havde forhandlet med Samarbejdsudvalget om Forslaget om Forbud mod det kommunistiske Parti, hvorefter der var foretaget forskellige Ændringer i Forslaget.

Dette tiltraadtes med Henstilling til Justitsministeren om at forkorte Bemærkningerne mest muligt.

IV. Forsvarsministeren oplæste Udkast til en Skrivelse til den tyske Overkommando vedr. Spørgsmaalet om en Forøgelse af de danske militære Styrker.

Udenrigsministeren redegjorde for de Forhandlinger, han havde ført med den tyske Gesandt om dette Spørgsmaal.

Forsvarsministerens Udkast blev tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 14. August 1941, Kl. 15.

. . . . . .

II. Der var omdelt et nyt Forslag til Lov om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed, som Justitsministeren motiverede.

Forslaget blev tiltraadt med en Ændring i § 2, sidste Stykke, og en Ændring i Bemærkningernes første Stykke.

III. Forsvarsministeren meddelte, at man fra tysk Side havde krævet Danmarks Marineattaché i Berlin fjernet.

Tages til Efterretning.

V. Udenrigsministeren meddelte, at man forsøgte at forhindre, at det tyske Parti i Sønderjylland vilde afholde en Eksercits med Vaaben.

Tiltraadt.

Møde i Statsministeriet den 18. August 1941, Kl. 11.

. . . . . .

II. Trafikministeren meddelte, at Tyskerne havde udtrykt Forhaabning om, at Anlægget Rødby-Femern blev forlænget til København og derfra videre til Helsingør. Ministeren foreslog for at vise Imødekommenhed at forberede Anlægget af en Ringvej omkring København.

Tiltraadt.

VII. Der blev givet Forsvarsministeren Tilslutning til at foranledige, at General Gørtz blev udnævnt til kommanderende General.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 20. August 1941, Kl. 9.30.

. . . . . .

II. Udenrigsministeren gav forskellige Meddelelser vedr. Danmarks Repræsentation i forskellige Lande samt vedr. forskellige Spørgsmaal, der berørte Deutsche Volksgruppe her i Landet.

Sidstnævnte Spørgsmaal blev overladt til Forhandling mellem Justitsministeren og Præsident Kanstein.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 23. August 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Justitsministeren var fraværende.

III. Forsvarsministeren meddelte, at General Gørtz havde nægtet at modtage Stillingen som kommanderende General, og indstillede General Leschly til Posten.

Det blev paalagt Forsvarsministeren at tale med General Gørtz om Sagen.

Møde i Statsministeriet Mandag den 25. August 1941, Kl. 13.

. . . . . .

Kirkeministeren og Trafikministeren var fraværende.

III. Forsvarsministeren meddelte, at hverken han eller Statsministeren havde kunnet formaa General Gørtz til at overtage Posten som kommanderende General.

Spørgsmaalet tages op til Overvejelse paa et senere Møde.

IV. Forskellige Spørgsmaal vedr. de arresterede Kommunisters og deres Familiers Forhold blev drøftet.

Møde i Statsministeriet Fredag den 29. August 1941, Kl. 15.

. . . . . .

IV. Forsvarsministeren meddelte, at General Gørtz havde indvilget i at overtage Posten som kommanderende General.

V. Justitsministeren gav nogle Oplysninger vedr. Praktiseringen af Forbudsloven mod Kommunisterne. Om forskellige Spørgsmaal vilde Justitsministeren forhandle med Statsministeren.

Justitsministeren henstillede til Overvejelse, om man gennem Pressen skulde lade Offentligheden tilgaa nogle Oplysninger om Behandlingen af de internerede Kommunister.

Det blev henstillet til Justitsministeren at give Rigsdagens Presseloge de nødvendige Oplysninger til pressemæssig Bedømmelse af Spørgsmaalet.

VI. De i Forbindelse med S.K.s Virksomhed i Sønderjylland opstaaede Spørgsmaal blev drøftet.

Møde i Statsministeriet Mandag den 8. September 1941, Kl. 15.

. . . . . .

Statsministeren og Handelsministeren var fraværende.

II. Udenrigsministeren meddelte, at Dr. Walther havde stillet i Udsigt, at Tyskland var villig til at medvirke til en Regulering af Prisniveauet i Danmark, dels ved en Forhøjelse af Prisen paa Smør til Eksport, dels ved en Regulering af Danmarks Importvarer fra Tyskland og endelig gennem en Kronehævning.

Der var Enighed om, indtil der kunde optages Forhandlinger om de nævnte Spørgsmaal, at opretholde de nuværende Smørpriser.

III. Udenrigsministeren meddelte, at den tyske Militærattaché havde fremsat Ønske om, at danske Handelsskibe, der gik i Konvoj i Nordsøen, blev bevæbnet til Beskyttelse mod Flyverangreb.

Der var Enighed om at behandle Sagen paa et senere Møde.

VI. Justitsministeren, der kom til Stede noget senere, redegjorde for en Forhandling med den tyske Gesandt vedrørende Schleswigsche Kameradschaften (se Pkt. 1).

Paa en Forespørgsel fra Indenrigsministeren erklærede Justitsministeren, at S.K. skulde sidestilles med de danske Skytteforeninger ogsaa med Hensyn til Geværerne, naar disse ikke anvendes.

Møde i Statsministeriet Fredag den 12. September 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Statsministeren og Handelsministeren var fraværende.

VI. Justitsministeren gav forskellige Oplysninger vedrørende det nationalsocialistiske Parti. Endvidere gav Ministeren forskellige Oplysninger om Kommunisternes Stilling indenfor Fagforeningerne.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 16. September 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Statsministeren og Kirkeministeren var fraværende.

II. Handelsministeren meddelte, at han over Statsministeren havde modtaget en Anmodning fra Frikorps Danmark om at stille et Antal Motorkøretøjer til Raadighed for Korpset, saaledes at det skete paa frivilligt Grundlag.

Der var Enighed om, at Tilladelse til Udførsel af Lastbiler, kunde ikke gives. Angaaende ønskede 50 Personbiler og 60 Motorcykler var der Enighed om at lade Handelsministeren give den ønskede Udførselstilladelse.

III. Paa Foranledning af Indenrigsministeren blev det besluttet at lade Valglisterne udarbejde.

IV. Trafikministeren redegjorde for de Forhandlinger, der i de seneste Dage var ført med Rigsminister Todt angaaende de i Forbindelse med Rødby-Femern Ruten staaende Vejanlæg.

VI. Justitsministeren meddelte, at han underhaanden havde faaet Underretning om, at der var Kræfter i Bevægelse for at danne et nyt nationalsocialistisk Parti.

Møde i Statsministeriet Fredag den 19. September 1941, Kl. 15.

. . . . . .

Landbrugs-, Forsvars-, Handels- og Indenrigsministeren var fraværende.

I. Trafikministeren ønskede at erfare Regeringens Stilling til Spørgsmaalet om Anlæg af en Ringvej udenom København, idet det vilde have Betydning, at dette Vejanlæg kunde tilbydes under de Forhandlinger, der i Øjeblikket fandt Sted med de tyske Vejbygningsmyndigheder.

Da der var en Del Ministre fraværende, kunde der ikke tages endelig Stilling til Problemet, men der var Enighed om, at Teknikerne kunde gaa nærmere ind i Opgaven.

II. Spørgsmaalet om Armering af de danske Handelsskibe, der sejlede i tysk Konvoj, blev udskudt til Behandling paa et senere Møde, efter at Udenrigsministeren nærmere havde redegjort for Spørgsmaalet. (jfr. Møde 8. Sept. Pkt. 3).

III. Finansministeren henstillede til Udenrigsministeren, at der blev optaget Forhandlinger med Tyskerne om de Anlæg, som Værnemagten stadig foretog her i Landet, idet Finansministeren henviste til Danmarks vanskelige økonomiske Stilling.

Møde i Statsministeriet Tirdag den 23. September 1941, Kl. 10.30.

I. Den under Punkt 2 paa Mødet d. 19. September drøftede Sag, danske Handelsskibes Armering, blev paany drøftet.

Udenrigsministeren oplæste et Udkast til Svar til den tyske Gesandt, hvori Kravet fra tysk Side af praktiske Grunde under Hensyn til manglende Skyts og Ammunition afvises, men ikke udelukkede en fornyet Behandling af Spørgsmaalet, hvis en saadan blev ønsket fra tysk Side.

I en ændret Affattelse blev Udkastet tiltraadt.

II. Under Hensyn til de Ministre, der var fraværende ved Mødet d. 19. September, resumerede Trafikministeren den paa nævnte Møde under Punkt 1 behandlede Sag (den københavnske Ringvej) og udbad sig Bemyndigelse til at forhandle videre med de tyske Vejbygningsmyndigheder paa Grundlag af det forelagte Projekt.

Under Forudsætning af Samarbejdsudvalgets Tilslutning blev Bemyndigelsen givet.

Møde i Statsministeriet Fredag den 3. Oktober 1941, Kl. 15.

. . . . . .

XIII. Justitsministeren redegjorde for Sagen vedrørende S.K. i Sønderjylland og de Forhandlinger, der i saa Henseende var ført med de tyske Repræsentanter og Myndigheder i Sønderjylland.

Under Forudsætning af, at Justitsministeren informerede Politiet i Sønderjylland til videre Underretning for Befolkningen, blev den ved ovennævnte Forhandlinger opnaaede Ordning tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 8. Oktober 1941, Kl. 12.

I. Udenrigsministeren oplæste Referatet af et Møde, der Dagen i Forvejen havde fundet Sted, og hvor Spørgsmaalet om Kultilførslerne var blevet drøftet med de tyske Myndigheder. For at opretholde disse var det fra tysk Side hævdet, at det var nødvendigt, at 5000 danske Arbejdere tog Beskæftigelse ved Gruberne, dog ved Arbejde over Jorden.

Det blev paalagt Arbejdsministeren at tage sig af Spørgsmaalet ved Forhandling med De samvirkende Fagforbund.

II. Trafikministeren fik Tilslutning til sammen med en Delegation at modtage en Indbydelse til et Besøg i Tyskland.

Møde i Statsministeriet Fredag den 10. Oktober 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Landbrugsministeren og Forsvarsministeren var fraværende.

II. Jfr. Referat af Mødet 16. Sept., Punkt 2. Handelsministeren meddelte, at der af Frikorps Danmark paany var rejst Krav om Udlevering af 70 Lastbiler.

Det blev paalagt Handelsministeren at undersøge, hvorvidt der var Mulighed for at stille de paagældende Biler til Raadighed.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 14. Oktober 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Udenrigsministeren var fraværende.

V. Justitsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende de internerede Kommunister og disses Familier. Arbejdsministeren supplerede de givne Oplysninger og gjorde nærmere Rede for de paagældende Familiers Underhold.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 16. Oktober 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Finansministeren var fraværende.

I. Paa Foranledning af Trafikministeren drøftedes Spørgsmaalet om den københavnske Ringvej.

Sagen skulde drøftes i Grupperne.

II. Paa Foranledning af Arbejdsministeren drøftedes Spørgsmaalet om 5000 danske Arbejderes Anbringelse ved Grubearbejdet.

Udenrigsministeren vilde tage Spørgsmaalet op til Forhandling med Tyskerne med Henblik paa at undgaa, at danske Arbejdere paa Forhaand skulde forpligte sig til at gaa i Gruberne.

Møde i Statsministeriet Mandag den 20. Oktober 1941, Kl. 10.30.

. . . . . .

Kirkeministeren, Handelsministeren og Trafikministeren var fraværende.

IV. Spørgsmaalet om danske Arbejdere til Grubearbejde i Tyskland blev drøftet, og der var Enighed om, at Handelsministeren maatte søge Spørgsmaalet vedrørende Bonusordningen løst.

VIII. Der var Enighed om, at Indenrigsministeren lod udarbejde Valglister med Henblik paa eventuelle Kommunevalg, idet der dog ogsaa var Enighed om, at saadanne Valg ikke kunde afholdes under den nuværende Situation.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 22. Oktober 1941, Kl. 15.

. . . . . .

Kirkeministeren og Justitsministeren var fraværende.

III. Paa Foranledning af en Henvendelse fra den herværende tyske Gesandt vedrørende den københavnske Ringvej blev dette Spørgsmaal drøftet, herunder meddelte Indenrigsministeren, at Venstre havde nægtet at yde Medvirkning til Gennemførelse af den omhandlede Ringvej.

Det blev overdraget Statsministeren, Udenrigsministeren og Trafikministeren paany at forhandle om Sagen med Samarbejdsudvalget.

Møde i Statsministeriet Fredag den 24. Oktober 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Kirkeministeren var fraværende.

II. Udenrigsministeren oplæste Referat af en Tale, som Christmas Møller havde holdt den 16. Oktober ved et Møde paa en Skole. Den tyske Gesandt havde i den Anledning tilstillet Udenrigsministeren en Note, hvori udtrykkes en Beklagelse baade over Christmas Møller og Rektoren for Hellerup Gymnasium, Møller. Udenrigsministeren henstillede til Handelsministeren at foranledige, at Christmas Møller forholdt sig rolig, og til Undervisningsministeren, at denne tog sig af Rektor Hartvig Møller.

Handelsministeren vilde anmode Kirkeministeren i dennes Egenskab af Formand for det konservative Parti at gøre Forestilling overfor Christmas Møller, medens Undervisningsministeren vilde tage Affære med Hensyn til Afholdelse af Foredrag paa Skolerne.

III. Trafikministeren havde faaet Opfordring til at skrive nogle Artikler til et Par tyske Publikationer, hvilket man var indforstaaet med.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 30. Oktober 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Statsministeren og Trafikministeren var fraværende.

II. Handelsministeren redegjorde for de Forhandlinger, der var ført med Kulimportørerne om en Bonusordning for de danske Arbejdere, der tog Arbejde i Gruberne i Ruhr.

Arbejdsministeren meddelte, at han havde forhandlet med Forretningsudvalget for De samvirkende Fagforbund, der vilde foranledige, at danske Arbejderes Opmærksomhed blev henledt paa det omhandlede Grubearbejde.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 5. November 1941, Kl. 16.

. . . . . .

I. Udenrigsministeren meddelte Resultatet af de Forhandlinger, der var ført vedrørende Schleswigsche Kameradschaften.

Endvidere gav Udenrigsministeren Oplysning om en Episode, der var foregaaet i Forbindelse med en Kransenedlæggelse paa en Kirkegaard i Sønderborg, foranstaltet af den tyske Folkegruppe. Endvidere havde Tyskerne klaget over Kaj Munks Oplæsning ved et Møde i K.B.-Hallen, der dannede Indledning til Bogugen.

Udenrigsministeren opfordrede til at bidrage til, at der ikke skete Udfordringer overfor Tyskerne.

Det blev overladt til Kirkeministeren at tale med Munk om Sagen.

III. Trafikministeren redegjorde for sin Rejse til Tyskland.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 11. November 1941, Kl. 10.

. . . . . .

V. Udenrigsministeren meddelte, at Ordningen angaaende Schleswigsche Kameradschaften nu var fastlagt gennem en Noteudveksling mellem Udenrigsministeren og den tyske Gesandt.

Endvidere havde der fundet en Samtale Sted mellem Udenrigsministeren og den tyske Gesandt vedrørende Spørgsmaalet om Kronehævning.

Den tyske Gesandt havde udtrykt Betænkelighed ved, at Kongen havde deltaget i forskellige Møder, hvor der ikke var iagttaget fornødent Hensyn til Tyskland.

Endelig refererede Udenrigsministeren en Samtale med den nye svenske Gesandt Dardel.

Udenrigsministeren vilde akkreditere Gesandten i Berlin som Danmarks Repræsentant i Tjekoslovakiet.

Møde i Statsministeriet Mandag den 17. November 1941, Kl. 11.

. . . . . .

Kirkeministeren var fraværende.

I. Trafikministeren redegjorde for Forslag til Lov om Anlæg af en Motorvej Vest om København samt Udbygning af Hørsholmvejen som Motorvej.

Efter en Drøftelse af Forslaget blev det overdraget Trafikministeren at fremkomme med et nærmere udarbejdet og noget ændret Forslag.

II. Udenrigsministern oplæste en Redegørelse, som De forenede Staters Regering over den herværende Legation havde tilstillet Udenrigsministeren, omhandlende Amerikas Stilling til Grønland.

Udenrigsministeren redegjorde endvidere for de Indberetninger, som Blechinberg og Tscherning havde afgivet.

Endelig meddelte Udenrigsministeren, at Fensmark i Teheran havde indtaget en lignende Stilling *der* som Kauffmann i Amerika.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 20. November 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Der forelaa Henvendelse fra den tyske Gesandt, der havde fremsat Ønske om, at Danmark tiltraadte Overenskomsten mod den kommunistiske Internationale.

Spørgsmaalet blev udsat til Drøftelse paa et senere Møde.

Møde i Statsministeriet Fredag den 21. November 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Handelsministeren var fraværende.

Spørgsmaalet om Danmarks Tiltrædelse af Anti-Komintern-Pagten blev paany drøftet.

Der kunde ikke opnaas Enighed om, at Danmark tilsluttede sig Pagten, men Sagen skulde paany drøftes, efter at Statsministeren og Udenrigsministeren havde forelagt Spørgsmaalet for Rigsdagens Samarbejdsudvalg.

Møde i Statsministeriet Fredag den 21. November 1941, Kl. 16.30.

. . . . . .

Handelsministeren var fraværende.

Statsministeren redegjorde for Forhandlingerne i Samarbejdsudvalget vedrørende Anti-Komintern-Pagten.

Under Sagens videre Drøftelse kom Minister Mohr og Direktør i Udenrigsministeriet Svenningsen til Stede.

Efter at Statsministeren havde meddelt, at han var kaldt til Kongen, hævedes Mødet.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 22. November 1941, Kl. 10.

. . . . . .

Statsministeren redegjorde for et Brev fra Minister Renthe-Fink, hvori denne betoner Alvoren i den opstaaede Situation.

Udenrigsministeren refererede en Samtale, han havde haft med den tyske Gesandt efter Ministermødet Dagen i Forvejen og fremførte en Række Synspunkter, der mundede ud i en Opfordring til at komme til en Forstaaelse med Tyskland.

Efter at Indenrigsministeren havde taget Afstand fra en Tilslutning til Pagten, hævedes Mødet, uden at der blev truffet Beslutning, men et nyt Møde blev berammet til efter Statsraadet.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 22. November 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Spørgsmaalet om Danmarks Tilslutning til Anti-Komintern-Pagten blev paany drøftet. Herunder stillede Undervisningsministeren et Forslag gaaende ud paa, at Regeringen tilslutter sig de Principper, der er udtrykt i Pagten og henholder sig til den Erklæring, der blev afgivet 26. Juni 1941, men at Regeringen ikke kan være Deltager i en Pagt, omfattende en Række krigsførende Stater. Det blev overdraget Udenrigsministeren at søge en Samtale med den tyske Gesandt, inden Regeringen forhandler med Samarbejdsudvalget, hvilken Forhandling var fastsat til Kl. 16.

Møde i Statsministeriet Søndag den 23. November 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Statsministeren meddelte, at Situationen var indtraadt i en ny Fase, idet der var afgivet et Memorandum, i hvilket Tyskland kræver en Tilkendegivelse i Løbet af Eftermiddagen, samtidig med at det mundtligt var tilkendegivet, at hvis Danmarks Svar ikke var imødekommende, vilde Tyskland ikke vedkende sig Aftalen af 9. April 1940.

Udenrigsministeren oplæste et Referat af, hvad der var foregaaet siden Møderne G. D.

Der blev omdelt en Formulering af de Punkter, der skulde anføres i den Noteudveksling, som skulde finde Sted mellem Udenrigsministeren og den tyske Gesandt.

Ministeriet gik derefter til Forhandling med Samarbejdsudvalget.

Møde i Statsministeriet Mandag den 24. November 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Udenrigsministeren og Undervisningsministeren var fraværende.

I. Statsministeren fremlagde Udkast til en Pressemeddelelse vedrørende Tiltrædelsen af Anti-Komintern-Pagten.

Statsministeren vilde forhandle med Direktør Svenningsen om at faa Ordene »logisk og naturlig« taget ud af Udkastets andet Stykke.

V. Arbejdsministeren fik ligeledes Tilslutning til at fortsætte den iværksatte Ordning med Hensyn til Understøttelse af de internerede Kommunisters Paarørende.

Møde i Folketingets Ministerværelse Tirsdag den 25. November 1941, Kl. 14.

. . . . . .

Udenrigsministeren og Landbrugsministeren var fraværende.

I. Statsministeren meddelte, at det tyske Udenrigsministerium havde forbudt Offentliggørelse af Danmarks Tiltrædelse af Anti-Komintern-Pagten i den Form, der var tiltraadt af den tyske Gesandt.

Der var nu opnaaet Enighed mellem Scavenius i Berlin og Tyskerne om en ny Affattelse, og Pressen havde faaet tilstillet Redegørelsen til Offentliggørelse.

Landbrugsministeren var nu kommet til Stede, og

II. meddelte, at Dr. Walther havde fremsat Ønske om, at Danmark rationerede Kød, Flæsk og Fedt, og at Prisen paa Flæsk blev forhøjet, medens Smørrationen skulde kunne opretholdes.

Der var Enighed om, at Landbrugsministeren kunde forhandle om den omtalte Rationering, men maatte modsætte sig en Forhøjelse af Flæskepriserne.

Møde den 26. November 1941 (Statsministerens Referat).

. . . . . .

Justitsministeren refererede, at der den foregaaende Dag fandt nogle Demonstrationer Sted og Anholdelse af over 40 Personer. Ministeren har før paalagt Politiet at gaa lemfældigt frem, men om Aftenen blev det nødvendigt at skride ind overfor Urostifterne.

Dags Formiddag er Ministeren blevet kaldt til Telefonsamtale med Renthe-Fink i Berlin. Denne berettede om en bitter Stemning paa Grund af Demonstrationerne og forlangte haard Afstraffelse. Ministeren har konfereret med Rektorerne paa Universitetet og andre Læreanstalter, og disse vil formane Studenterne til ikke at deltage i videre Uroligheder. Han agter endvidere at affatte en Beretning til den tyske Regering, i hvilken han vil paapege, at noget af Uroen hidrører derfra, at Pressen af Tyskland blev forbudt at give den aftalte Forklaring angaaende Underskrivningen af Anti-Komintern-Pagten.

Møde i Statsministeriet Fredag den 28. November 1941, Kl. 15.30.

. . . . . .

Udenrigsministeren var fraværende.

I. Justitsministeren gav en Redegørelse for de i de forudgaaende Dage stedfundne Demonstrationer, foranlediget af Danmarks Tiltrædelse af Anti-Komintern-Pagten. Ministeren var af den Formening, at Urolighederne var ebbet ud, men Ministeren havde ved en Middag, som Værnemagten havde indbudt til den foregaaende Aften, betonet overfor de tyske Myndigheder, at disse ikke havde vist tilstrækkelig Forstaaelse af den Situation, som Danmark var kommet i.

III. Landbrugsministeren meddelte, at Generalkonsul Krüger havde givet til Kende, at Tyskerne ikke ønskede Rationering af Kød, Flæsk og Fedt.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 29. November 1941, Kl. 14.

Udenrigsministeren redegjorde for sin Rejse til Berlin i Anledning af Danmarks Tiltrædelse af Anti-Komintern-Pagten.

Udenrigsministeren sluttede med at gøre den Opfattelse gældende, at det var nødvendigt, at Regeringen gjorde sig klart, at det kunde blive nødvendigt, hvis Udviklingen førte dertil, at Danmark maatte tilslutte sig Aksepagten.

Finansministeren og Forsvarsministeren tog Afstand herfra.

Justitsministeren fastslog, at Urolighederne nu var ophørt.

Der var Enighed om, at Regeringen maatte gøre sig klart, hvorledes Stillingen med Hensyn til den fremtidige Politik skulde være, og at Klarhed maatte tilvejebringes gennem Drøftelser i Regeringen.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 6. December 1941, Kl. 14 .

VI. Arbejdsministeren meddelte, at Tyskerne ønskede Antallet af danske Arbejdere, der kunde tage Arbejde i Norge, forhøjet til 8000. Ministeren gav forskellige Oplysninger til Belysning af Ledigheden i de forskellige Fag, som Tyskerne ønskede Arbejdere fra, og udtrykte Betænkelighed ved at imødekomme Tyskerne.

Sagen blev overladt til Forhandling mellem Arbejdsministeriet og Udenrigsministeriet.

VII. Der blev givet Arbejdsministeren Tilslutning til at yde Landsretssagfører Robert Mikkelsen en særlig Understøttelse, saaledes at hans Forretning kunde opretholdes, samtidig med at hans Hustru og Svigermoder fik Underholdsbidrag, saalænge Landsretssagføreren var interneret.

IX. Udenrigsministeren gav forskellige Oplysninger i Tilslutning til Gesandt i London Reventlows Stilling.

XI. Trafikministeren meddelte, at Tyskerne havde krævet Skamlebæk Radio overladt til Udsendelser, formentlig til Støjsender i Forbindelse med de danske Udsendelser fra England.

Spørgsmaalet blev overladt til Forhandling mellem Trafikministeren og Undervisningsministeren.

XIII. Justitsministeren gav forskellige Oplysninger i Forbindelse med de stedfundne Demonstrationer, der forøvrigt nu var ophørte, og Ministeren fik Tilslutning til, at Politiet skred ind overfor en Demonstration, der var planlagt i Haderslev i Anledning af Aarsdagen for den saakaldte »Spadedemonstration« den 8. December 1940.

Den tyske Gesandt havde overfor Justitsministeren betonet Nødvendigheden af, at Politiet i den kommende Tid var stærkt og i Stand til at varetage Opgaver i Forbindelse med Stillingen til England.

Der var Enighed om ikke foreløbig at bringe Politivedtægtens § 5 i Anvendelse overfor »Kamptegnet«.

Møde i Folketingets Ministerværelse Tirsdag den 9. December 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

III. Det tilstræbes, at Kommandørkaptajn Ramlau Hansen gaar til Berlin som Marineattaché.

IV. Udenrigsministeren forelagde Udkast til en Skrivelse til Amerika angaaende Kauffmanns Optræden.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 11. Dec. 1941, Kl. 15.30.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

II. Handelsministeren refererede en Sag fra Nationalbanken angaaende Udlæggene for Værnemagten her i Landet. Man tiltraadte en Erklæring, Handelsministeren har afgivet.

III. Udenrigsministeren forelagde Udkast til en Henvendelse fra Kongen til de udbrudte Tjenestemænd.

Tiltraadtes foreløbig.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 16. December 1941, Kl. 10.30.

. . . . . .

V. Trafikministeren oplæste et Kædebrev vedrørende Forløbet af den Situation, der var opstaaet i Forbindelse med det tyske Krav om Tiltrædelse af Anti-Komintern-Pagten.

Tages til Efterretning.

Endvidere meddelte Trafikministeren, at forskellige Professorer havde nægtet at oplæse Rektor Blochs Opfordring til Studenterne under Anti-Komintern-Pagtens Tiltrædelse, og at en ved Seruminstituttet ansat Mediciner opfordrede til Sabotage mod Tyskerne. Undervisningsministeren vilde undersøge Sagen.

VI. Der var Enighed om med Hensyn til Understøttelsen af de internerede Kommunisters Paarørende at følge den engang fastsatte Linie.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 18. December 1941, Kl. 10.

. . . . . .

Statsministeren redegjorde for Indholdet af det Svar, han vilde afgive paa Frits Clausens Forespørgsel i Folketinget D. D.

Der var Enighed om, at Danmark ikke kunde levere Smør til Finland, uden at der blev givet Kompensation gennem Levering af finske Varer.

Iøvrigt blev der givet Tilslutning til den Linie, Statsministeren havde anlagt i sit Svar.

Møde i Statsministeriet Mandag den 22. December 1941, Kl. 16.

. . . . . .

Kirkeministeren var fraværende.

I. Udenrigsministeren redegjorde for Samtaler, som Ministeren havde ført med den tyske Gesandt angaaende Forholdet til den herværende amerikanske Repræsentation.

Tages til Efterretning.

II. Udenrigsministeren meddelte, at Tyskerne havde ønsket, at den ugentlige Smørration blev nedsat med 50 gr., for at Danmark kunde levere et Kvantum Smør, indtil 4000 t, til Finland. Betalingen skulde erlægges i svenske Kroner til Indkøb af Raavarer i Sverige.

Handelsministeren henstillede, at Nedsættelsen af Smørrationen først fandt Sted fra 1. Februar, saaledes at man derefter strakte Smørrationerne over et længere Tidsrum end nu fastlagt.

Der var Enighed om, at fra 1. Januar nedskæres Smørtildelingerne med 10 pCt., og om at henstille til Handelsministeren at foretage Foranstaltninger til Indskrænkning af Smørforbruget i Forbindelse med Servering af varm Mad paa Restauranterne.

III. Udenrigsministeren redegjorde for den Korrespondance, der var ført i Anledning af det tyske Krav om Bevæbning af danske Handelsskibe. Udenrigsministeren henstillede, at det tyske Krav blev imødekommet.

Handelsministeren erklærede, at han ikke vilde medvirke til, at der blev sat tysk Skyts om Bord i danske Handelsskibe, og at tysk Militær blev anvendt ved Betjeningen af Skytset.

Handelsministerens Standpunkt blev støttet af Forsvarsministeren og Landbrugsministeren. Ogsaa Finansministeren og Undervisningsministeren var betænkelig ved at imødekomme det tyske Krav. Det blev overladt til Udenrigsministeren at undersøge, hvorledes Stillingen var for de svenske Skibe, naar disse gik i Konvoj, samt at Handelsministeren erkyndigede sig om, hvorledes Rhedere og Mandskab vilde stille sig til Bevæbningen.

V. Statsministeren redegjorde for de Forhandlinger, der var ført i Anledning af Udenrigsministerens Udtalelser paa Ministermødet den 29. November, og efter Konference med de 8 politiske Ministre meddelte Statsministeren, at der eksempelvis vilde være Modstand imod at gennemføre en Jødelovgivning, at tiltræde Tremagtspagten, samt at stille Militær til Raadighed udenfor Landets Grænser, endvidere maatte det være en Forudsætning, at Spørgsmaal, der blev rejst fra tysk Side, i god Tid blev behandlet i Ministermøde, forinden der blev taget Standpunkt.

Tages uden Diskussion til Efterretning.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 3. Januar 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

I. Handelsministeren redegjorde for de Forhandlinger, der var ført med Repræsentanter for Rhederne og for de søfarendes Organisationer, og fra begge Parter havde man givet Udtryk for, at man vilde modsætte sig Bevæbning af danske Handelsskibe.

Udenrigsministeren ansaa det for uklogt ikke at imødekomme det tyske Krav om Bevæbning.

Der var Enighed om at lade Tyskerne tilgaa Meddelelse om Rhedernes og de søfarendes Stilling.

VI. Udenrigsministeren meddelte, at der var sket Henvendelse til den svejtsiske Regering om at varetage Danmarks Interesser i U.S.A. Der var sket Henvendelse til Reventlow om at lade sig rapellere. Der var ligeledes sket Henvendelse til den argentinske Regering om, at Danmark blev repræsenteret ved en Chargé d'Affaires, og en saadan var allerede udnævnt til at træde i Stedet for Gesandten, der havde gjort fælles Sag med Kauffmann.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 6. Januar 1942, Kl. 15.
Arbejdsministeren var fraværende.

. . . . . .

III. Trafikministeren redegjorde for en Samtale med Tysklands Gesandt, hvorunder denne havde forberedt, at vi maatte gaa over fra Benzindrift af Automobiler til Generatordrift.

Han havde videre omtalt Smørordningen til Finland, som han fandt utilfredsstillende.

Endelig havde han omtalt Jødelovgivningen, hvilken Trafikministeren havde sagt var uigennemførlig, og Gesandten havde sluttelig erklæret, at man saa maatte søge at undgaa Sagens Optagelse.

Endelig havde Gesandten beklaget Behandlingen i Rigsdagen af Lovforslaget om Ringvejen udenfor København.

Udenrigsministeren refererede, at han ogsaa havde talt med Renthe-Fink om Jødelovgivningen og sagt, at den var uigennemførlig. Trafikministeren refererede, at der var nogen Fare for Storebælts-Overfarten. Man havde søgt at faa Politi om Bord, men det var ikke lykkedes endnu.

Sagen overvejes nærmere.

IV. Udenrigsministeren refererede, at Kauffmann i Amerika nu arbejdede sig længere ud, idet han nu har tiltraadt en Række Magters Krigserklæring til Tyskland paa de frie Danskes Vegne.

Han forelagde Udkast til Offentliggørelse angaaende Kauffmanns Stilling, hvilket i Hovedsagen tiltraadtes under Forbehold af Indenrigsministerens og Forsvarsministerens Tilslutning.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 8. Januar 1942, Kl. 13.

. . . . . .

Indenrigsministeren og Forsvarsministeren var fraværende.

I. Kirkeministeren gav Udtryk for Beklagelse af, at den i sidste Møde behandlede Regeringserklæring var offentliggjort, uden at Venstres Ministre havde haft Lejlighed til at tage Stilling til den. Kirkeministeren havde iøvrigt kunnet ønske en enkelt Ændring i Erklæringen.

Handelsministeren sluttede sig til Kirkeministerens Standpunkt. Statsministeren oplyste, at Kongen havde udtalt Misfornøjelse med, at Erklæringen var offentliggjort uden at være forelagt ham.

Finansministeren erklærede, at den stedfundne Offentliggørelse var i Strid med de for Regeringen givne Arbejdsvilkaar.

Udenrigsministeren tilbageviste den rejste Kritik. Det var en Fejl, at begge Venstres Ministre var bortrejst.

Undervisningsministeren ansaa det for uklogt, at man ikke havde afventet det Tidspunkt, hvor de to Ministre kunde have haft Erklæringen i Hænde, og det var forkert, at Kongen ikke var gjort bekendt med Udkastet.

Udenrigsministeren erklærede, at det var forkert, at Bladene havde dementeret visse Rygter, der var fremkaldt af den engelske Radio. Kirkeministeren oplyste, at de paagældende Bladmeddelelser var godkendt af Udenrigsministeriet.

Landbrugsministeren var i Særdeleshed betænkelig ved, at Kongen ikke var underrettet om Erklæringen.

Justitsministeren var meget betænkelig ved, at i et givet Tilfælde havde en Jøde taget en Kommunist under sin Beskyttelse.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 13. Januar 1942, Kl. 11.

. . . . . .

Landbrugsministeren var fraværende.

V. Trafikministeren fik Tilslutning til at afholde et Foredrag i Berlin om danske Industriforhold.

VII. I Anledning af at Justitsministeren D. D. skulde have en Samtale med den tyske Gesandt, udbad Ministeren sig nogle Oplysninger hos Undervisningsministeren vedrørende nogle Professorer. Undervisningsministeren var ikke i Stand til at meddele nærmere.

Udenrigsministeren kritiserede en Tale, som Indenrigsministeren havde holdt i Aalborg.

VIII. Udenrigsministeren efterlyste de fornødne Argumenter til at underbygge Afvisningen af Kravet om Handelsskibenes Bevæbning.

Handelsministeren oplæste en Redegørelse for de svenske Myndigheders Stilling til Bevæbning af neutrale Handelsskibe.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 14. Januar 1942, Kl. 16.

. . . . . .

Udenrigsministeren var fraværende.

II. Justitsministeren gav en Redegørelse for en Samtale, som Ministeren havde haft med den tyske Gesandt om forskellige Spørgsmaal.

III. Undervisningsministeren gjorde Rede for en Sag vedrørende en Henvendelse, som Frits Clausen ønskede udsendt gennem Radioen, men som var blevet afvist.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 20. Januar 1942, Kl. 15.

. . . . . .

Handelsministeren var fraværende.

V. Der blev givet Tilslutning til, at der blev forhandlet med Tyskerne om, at Danmark fik een, eventuelt to Militærattacheer i Stockholm.

VI. Udenrigsministeren meddelte, at der fra tysk Side var fremsat Forslag om en Opskrivning af Kronen med $8^1/_2$ pCt. Der forhandledes i Øjeblikket med Tyskerne om Spørgsmaalet under Medvirkning af Nationalbanken.

VII. Udenrigsministeren gav forskellige Oplysninger vedrørende de danske Gesandter i Udlandet.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 21. Januar 1942, Kl. 20.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

Nationalbankdirektør Bramsnæs deltog i Forhandlingerne.

Bramsnæs redegjorde for de Forhandlinger, der var ført med Tyskerne om en Kroneopskrivning, og om det Resultat, der var opnaaet.

Bramsnæs oplæste en skriftlig Redegørelse, der ved Mødets Begyndelse var omdelt til Mødedeltagerne.

Handelsministeren tog Reservation med Hensyn til forskellige Punkter i Redegørelsen.

Landbrugsministeren var betænkelig, hvis Ordningen skulde blive opfattet som et Middel til Prisnedsættelse for Forbrugerne, og mente, at man skulde nøjes med at pege paa, at Kronehævningen vilde hemme en Prisstigning.

Finansministeren var enig med Landbrugsministeren og paapegede den store Værdi, det havde overfor Tyskerne, at disse maatte have Ansvar for Prisudviklingen i Danmark. Finansministeren var enig med Handelsministeren i, at Stk. 3 i Bilaget til Redegørelsen burde udgaa.

Forsvarsministeren og Indenrigsministeren fik forskellige Spørgsmaal besvaret, men mente begge, at der var meget godt i Ordningen. Ogsaa Kirkeministeren gav Tilslutning, efter at nogle af ham rejste Spørgsmaal var besvaret.

Undervisningsministeren gav i det store og hele Tilslutning, men kunde ønske et Par Ændringer indført.

Landbrugsministeren kunde ønske, at Spørgsmaalet blev forelagt Samarbejdsudvalget.

Bramsnæs gav nogle supplerende Oplysninger og imødegik nogle af de rejste Indvendinger, men mente at kunne imødekomme enkelte af de fremkomne Ønsker.

Der blev givet Tilslutning til den opnaaede Ordning under Forudsætning af, at der optages en Forhandling med Dr. Walther om en anden Affattelse af Punkt 3 i »Brevet«, eventuelt at Stykket blev slettet.

Sagen skulde forelægges Samarbejdsudvalget den følgende Dag Kl. 15, saaledes at et Regeringsmedlem fra hvert Parti plus Finansministeren deltog.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 22. Januar 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

I. Kronehævningen.

ad I. Der forelaa Meddelelse om, at man fra tysk Side tiltraadte de Ændringer, der ønskedes fra dansk Side.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 27. Januar 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Landbrugsministeren var fraværende.

I. Indenrigsministeren gav en Redegørelse for en Række Spørgsmaal, der stod i Forbindelse med Indfødsretsloven.

Udenrigsministeren anlagde den Betragtning, at det vilde være klogest at tage de Personer ud af Forslaget til Indfødsretsloven, som maatte antages at have Interesse for Tyskerne.

Der var Enighed om at tage de enkelte Tilfælde op til Behandling og iøvrigt lade Spørgsmaalet forhandle mellem Indenrigsministeriet og Udenrigsministeriet.

II. Trafikministeren refererede, at han var vidende om, at man fra tysk Side vilde forhandle om en Postunion med Tyskland.

Der var Enighed om foreløbig at stille sig afventende fra dansk Side.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 3. Februar 1942, Kl. 10.30.

. . . . . .

Udenrigsministeren var fraværende.

VI. Justitsministeren meddelte, at der fra tysk Side var klaget over, at der blev sunget tyske Nidviser i Skolerne.

Undervisningsministeren gav forskellige Oplysninger vedrørende Skolernes Forhold til Tyskerne og erklærede, at der ikke var berettiget Grund til Klage fra tysk Side.

Forskellige Spørgsmaal vedrørende Jøderne blev drøftet.

Møde i Statsministeriet Fredag den 6. Februar 1942, Kl. 13.

. . . . . .

I. Udenrigsministeren oplæste Udkast til en Verbalnote til Tyskerne vedrørende Bevæbning af Handelsskibene. Noten var udarbejdet af Udenrigsministeren, Handelsministeren og Forsvarsministeren i Forening.

Der var Enighed om at afvente, om der opstod en Situation, der krævede, at Noten blev afleveret.

Udenrigsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende Stillingen til Danmarks Gesandt i London.

Endvidere oplæste Udenrigsministeren et Brev fra Politimesteren i Aalborg, som udtrykte sin Tilfredshed med Driften af Roxy-Etablissementet i Aalborg.

Udenrigsministeren redegjorde for Spørgsmaalet: Valutaspitzen. Angaaende »Nationaltidende«s Stilling til Tyskerne gav Udenrigsministeren en udførlig Redegørelse.

Vedrørende Udviklingen i Norge gav Udenrigsministeren nogle Oplysninger.

Den tyske Gesandt havde beklaget, at Militæret og Børnene i Skolerne havde været udæskende overfor de frivillige fra Østfronten, naar disse var paa Besøg i Danmark, og overfor deres paarørende.

Sidstnævnte Sag blev overgivet til Justitsministeren.

III. Justitsministeren redegjorde for forskellige Foreteelser, som havde paakaldt Tyskernes Interesse, saaledes i Forbindelse med Georg Brandes' 100-Aarsdag.

Efter en foretagen Redegørelse vedrørende »Kamptegnet« besluttedes det, at Justitsministeren skal forberede en Aktion ved Samtale med Præsident Kanstein under Fremhæven af den Fare, som »Kamptegnet« rummer for den indre Ro her i Landet.

Møde i Statsministeriet Mandag den 9. Februar 1942, Kl. 15.

.....

Trafikministeren var fraværende.

II. Justitsministeren redegjorde for, hvad der var sket i Anledning af de danske National-Socialisters Etablering af uniformerede Vagtposter ved de national-socialistiske Kontorer og Kvarterer. Endvidere gav Justitsministeren Oplysning om en Forhandling, der havde fundet Sted mellem Politimyndigheder og tyske Repræsentanter angaaende Georg Brandes-Mødet og Frits Clausens Sagsanlæg mod et socialdemokratisk Provinsblad, hvor Dommeren efter Clausens Opfattelse ikke havde været upartisk. Ogsaa Spørgsmaalet om Stillingen til de danske frivillige og deres paarørende havde været behandlet.

Udenrigsministeren paapegede Nødvendigheden af at modarbejde de Chikanerier, som de frivillige og deres paarørende var ude for, og nævnte nogle Foranstaltninger, som Udenrigsministeriet i saa Henseende agtede at foretage.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 12. Februar 1942, Kl. 14.30.

.....

Trafikministeren og Arbejdsministeren var fraværende.

IV. Udenrigsministeren meddelte, at der har været afholdt Møder med Embedsmændene og senere med Pressen angaaende Forfølgelsen af Nazister og Frivillige.

Sagen tages op senere.

Fra Norge er der kommet nogle Spørgsmaal om, hvorledes vi vil opfatte en Repræsentation for Norge.

Sagen optages senere.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 14. Februar 1942, Kl. 11.

.....

Trafikministeren og Undervisningsministeren var fraværende.

V. Justitsministeren redegjorde for en Episode i Sdr. Felding, hvor der havde været Sammenstød i Forbindelse med et Nazistmøde.

Endvidere redegjorde Justitsministeren for Sagen vedrørende Dommeren i Thisted. (se Referat af 9. Februar Stk. 2).

VI. Udenrigsministeren redegjorde nærmere for de Forhandlinger, der havde været ført med Embedsmændene vedrørende de frivillige i tysk Tjeneste.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 17. Februar 1942, Kl. 16.

.....

Trafikministeren var fraværende.

III. Spørgsmaalet vedrørende Arbejdskraft til Tyskland blev drøftet. Arbejdsministeren vilde tilstille Udenrigsministeren det fornødne Materiale til Bedømmelse af Ledigheden her i Landet.

Ligeledes blev det tidligere debatterede Spørgsmaal om Stillingen til de frivillige i tysk Tjeneste paany drøftet, og Udenrigsministeren henstillede, at der blev foretaget forebyggende Foranstaltninger overfor Skolerne og Officererne.

Undervisningsministeren og Forsvarsministeren vilde overveje Spørgsmaalet.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 24. Februar 1942, Kl. 10.30.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

III. Undervisningsministeren henledte Opmærksomheden paa Spørgsmaalet om Danmarks Deltagelse i den aarlige Kunstudstilling i Venedig. Der var Enighed om, hvis Sverrig deltog, at lade Undervisningsministeren arbejde for, at Danmark deltog.

Undervisningsministeren henledte ligeledes Opmærksomheden paa de paa Finansloven opførte kommunistiske Forfattere.

Der var Enighed om at tage Andersen Nexø og Hans Kirk ud.

IV. Sagen vedrørende den af den tyske Krigsret foranledigede Arrestation af Dr. la Cour blev drøftet.

Der var Enighed om, at Justitsministeren — som af ham selv ønsket — i Fremtiden tog haardere fat paa de Personer, der gennem deres Taler fremkaldte et Modsætningsforhold til Tyskerne.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 28. Februar 1942, Kl. 11.

. . . . . .

Undervisningsministeren var fraværende.

IV. Handelsministeren meddelte, at der forelaa Anmodning om, at der blev stillet 12 Biler med dansk Mærkat til Raadighed for danske Nazister.

Trafikministeren oplyste, at der i Tyskland var udstedt en Forordning, tilsigtende en meget skrap Indskrænkning af Benzinforbruget, som man formodentlig kunde henvise til for at undgaa at give Tilladelsen.

Der var Enighed om under Henvisning til den nævnte Forordning at søge at faa Tyskerne til at frafalde Anmodningen.

V. Justitsministeren redegjorde for de forskellige Forhandlinger, der var ført i Anledning af la Cour-Sagen, og redegjorde iøvrigt for, hvorledes Stillingen mellem det danske Politi og de tyske Myndigheder formede sig i Øjeblikket.

Indenrigsministeren fremsatte den Tanke, om det ikke kunde være nyttigt, at Regeringen fremkom med en Udtalelse, tilsigtende at forhindre, at Talere ved deres Virksomhed fremkaldte Uro i Befolkningen og Vanskeligheder med de tyske Myndigheder.

Udenrigsministeren betonede stærkt Nødvendigheden af, at Opviglerne blev standset i deres Virksomhed.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 3. Marts 1942, Kl. 14.

. . . . . .

I. Der var Enighed om at afvente Krigsrettens Afgørelse i la Cour-Sagen, forinden Statsministeren fremkom med en Udtalelse.

VI. Landbrugsministeren fik Tilslutning til eventuelt at forstrække Finland med 10.000 t Rug som Laan.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 4. Marts 1942, Kl. 16.

. . . . . .

Udenrigsministeren var fraværende.

VII. Justitsministeren meddelte, at la Cour var overgivet til de danske Myndigheder. De danske Myndigheder maatte nu gennemgaa Akterne, og der kunde være en Risiko for, at de danske Myndigheder ikke kom til samme Resultat som den tyske Krigsret.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 5. Marts 1942, Kl. 15.

. . . . . .

I. Statsministeren oplæste en Erklæring til Fremsættelse i Rigsdagen i Anledning af la Cour-Sagen og til Forebyggelse af, at der af Talere blev skabt Vanskeligheder i Forholdet mellem Danmark og Tyskland.

Udenrigsministeren forelagde Udkast til et »Budskab fra Regeringen« til Anvendelse ved Afholdelse af Møder i de forskellige Politikredse, hvor man med Bistand af Folk fra Centraladministrationen kunde gøre Rede for den øjeblikkelige Situation.

Der var Enighed om at vente med at Statsministeren fremsatte den omhandlede Erklæring og at vende tilbage til en fornyet Behandling af Udenrigsministerens Udkast.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 7. Marts 1942, Kl. 14.

. . . . . .

II. Trafikministeren gav en Redegørelse for Forløbet af sin sidste Rejse i Tyskland.

IX. Udenrigsministerens Udkast til »Budskab fra Regeringen« (se Referat af 5. Marts Stk. 1) blev drøftet. Udenrigsministeren oplyste, at det var Hensigten, at de paagældende Møder blev afholdt under Ledelse af Amtmændene.

Udkastet blev tiltraadt med enkelte Ændringer. Iøvrigt skulde de paagældende Møder tilrettelægges efter Forhandling mellem Udenrigsministeren og Indenrigsministeren.

X. Udenrigsministeren gav forskellige Oplysninger vedrørende vore Gesandters Stilling i England og Amerika. Reventlow maatte antagelig nu afskediges.

Tyskerne havde forlangt, at den herværende brasilianske Gesandt maatte forlade Danmark, hvilket maatte medføre, at Sehested forlod Rio.

Chunking havde nu anerkendt Kauffmann og opfordret denne til at lade sig repræsentere i Chunking. Collin skulde henvende sig til Nanking-Regeringen, der havde givet til Kende, at den vilde anerkende ham.

Møde i Statsministeriet Mandag den 16. Marts 1942, Kl. 15.

. . . . . .

Indenrigsministeren var fraværende.

VI. Justitsministeren redegjorde for, hvorledes la Cour-Sagen stillede sig i Øjeblikket, og udkastede den Tanke, at der blev gennemført en Lovgivning, hvorved la Cour kunde interneres.*)

Der var Enighed om, at det vilde ikke være gørligt at gennemføre en Lov som den nævnte, men at overlade til Justitsministeren at arbejde med Sagen saaledes, at der kunde opnaas en for Tyskerne antagelig Dom.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 18. Marts 1942, Kl. 15.

. . . . . .

Trafikministeren og Kirkeministeren var fraværende.

VI. Justitsministeren meddelte, at der nu blev gjort Forsøg paa at tilvejebringe det fornødne Bevismateriale mod la Cour for dermed at opnaa en Dom, som Tyskerne kunde affinde sig med.

Justitsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende »Kamptegnet«.

*) Vedrørende det paagældende Protokollat ønsker daværende Justitsminister Thune Jacobsen følgende Korrigering foretaget (jfr. foran S. 408).

I Stedet for Ordene: ».... og udkastede den Tanke, at der blev gennemført en Lovgivning, hvorved la Cour kunde interneres.« hævder Thune Jacobsen, at hans Udtalelse faldt saaledes: ».... og nævnede som en blandt flere Udveje, at der kunde gennemføres en Lov, hvorefter la Cour kunde interneres, men at jeg dog ikke kunde tilraade en saadan Udvej.«

Til dette Standpunkt sluttede — fortsætter Thune Jacobsen — de øvrige Ministre sig, idet der var Enighed om, at det ikke vilde være gørligt at gennemføre en Lov som den nævnte, men at man maatte overlade Justitsministeren at arbejde med Sagen saaledes, at der kunde opnaas en for Tyskerne antagelig Dom.

Møde i Folketingets Ministerværelse Mandag den 23. Marts 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Statsministeren og Indenrigsministeren var fraværende.

II. Justitsministeren oplyste, at der i et Blad »De frie Danske« havde været en Meddelelse om, at Handelsministeriet havde stillet Kaffe til Raadighed for den Dansk-tyske Forening.

Handelsministeren dementerede.

Udenrigsministeren paapegede, at den engelske Radio havde kunnet citere Dokumenter, som vedrørende Schoch-Sagen havde været forelagt i Ministermøde.

Der var Enighed om, at de fortrolige Meddelelser, som blev afgivet i Ministeriet, maatte behandles med den største Varsomhed.

IV. Der blev givet Handelsministeren Tilslutning til at stille 4 Biler og 2 Motorcykler til Raadighed for Frikorps Danmarks Hververe, saaledes at de paagældende Køretøjer blev forsynet med dansk Mærkat.

VI. Trafikministeren havde modtaget en Henvendelse fra tysk Side om at faa bygget en ny Startbane i Kastrup Lufthavn.

Der var Enighed om at stille sig imødekommende.

Møde i Folketingets Ministerværelse Tirsdag den 24. Marts 1942, Kl. 16.

. . . . . .

Statsministeren var fraværende.

IV. Justitsministeren fremsatte nogle Udtalelser vedrørende Politiets Stilling til forskellige Spørgsmaal og gav forskellige Oplysninger vedrørende de internerede Kommunister.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 1. April 1942, Kl. 16.

. . . . . .

Statsministeren, Udenrigsministeren, Handelsministeren og Trafikministeren var fraværende.

V. Justitsministeren fik Tilslutning til at foranledige, at Kaj Munks nye Bog »Niels Ebbesen« blev forelagt Udenrigsministeriets Presseafdeling med Henblik paa at forhindre Bogens Udgivelse.

Møde i Statsministeriet Fredag den 10. April 1942, Kl. 13.30.

. . . . . .

Statsministeren og Landbrugsministeren var fraværende.

I. Justitsministeren redegjorde for, hvorledes den 9. April var forløbet. Det havde vist sig, at Dagen i al Almindelighed var forløbet roligt. Det blev oplyst, at Chefen for Grænsegendarmeriet, Paludan-Müller, havde beordret Flagene hejst paa halv Stang, hvilket dog i Almindelighed var blevet forhindret.

Spørgsmaalet om Grænsegendarmeriets Stilling blev drøftet og vilde blive taget op til Overvejelse af Finansministeren.

II. Udenrigsministeren gav et Referat af nogle af de Møder, der var afholdt i Politikredsene som Led i Bestræbelserne for at sikre Ro og Orden.

IV. Udenrigsministeren meddelte, at der paany fra tysk Side var fremsat Krav om Bevæbning af de danske Handelsskibe i Rotterdam-Farten. Udenrigsministeren havde anmodet om nærmere Oplysning vedrørende Forstaaelsen af den tyske Notits.

Møde i Statsministeriet Fredag den 17. April 1942, Kl. 15.

. . . . . .

Statsministeren var fraværende.

Justitsministeren gav Oplysninger angaaende la Cour-Sagen, i hvilken Proceduren var berammet til den 18. d. M. — Det vedtoges, at Proceduren skulde søges udsat en kortere Tid.

Møde i Statsministeriet Fredag den 24. April 1942, Kl. 15.

. . . . . .

Statsministeren og Trafikministeren var fraværende.

XII. Justitsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende la Cour-Sagen. Med Henblik paa »Kamptegnet« fremsatte Justitsministeren den Opfattelse, at det havde været klogt, at der ikke var anvendt en skarpere Fremgangsmaade overfor Bladet, specielt med Hensyn til Bladets Plakater.

Der var Enighed om, at Justitsministeriet i Samraad med Udenrigsministeriet skulde skride ind, hvis de paagældende Plakater var af den Karakter, at det maatte anses for nødvendigt, at de ikke blev opslaaet.

XIII. Der var Enighed om at give Tilslutning til, at Udenrigsministeren forhandlede med Tyskerne om en Forhøjelse af fjerde Konto, saaledes at man fra tysk Side fortsat udredede Underholdsbeløbene til frivillige Danskes Paarørende.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 29. April 1942, Kl. 17.

. . . . . .

Statsministeren og Trafikministeren var fraværende.

Justitsministeren gav nogle Oplysninger om Forløbet af et af K. U. foranstaltet Møde i Brønshøj.

Endvidere redegjorde Justitsministeren for de Begivenheder, der stod i Forbindelse med National-Socialisternes Møde i K. B. Hallen den 26. April. Justitsministeren havde haft en Forhandling med den tyske General, der syntes at være ilde berørt over den Optræden, som de danske frivillige fra Frikorps Danmark havde udvist. Justitsministeren erklærede, at han ikke kunde finde sig i den Opførsel, som de frivillige havde vist.

Udenrigsministeren redegjorde for en Forhandling, som Ministeren havde haft med den tyske Gesandt.

De givne Oplysninger tages til Efterretning.

Møde den 30. April 1942.

(Efter Referat af Buhl).

. . . . . .

Justitsministeren meddelte, at Dommen over Lektor la Cour nu var forestaaende. Det henstilledes til Justitsministeren at søge Dommens Afsigelse yderligere udsat, og det besluttedes, at et eventuelt Krav om Udlevering af la Cour efter Dommens Afsigelse straks maatte forelægges Ministeriet, inden videre foretoges.

Møde den 1. Maj 1942, Kl. 19.

. . . . . .

Efter at Finansministeren havde givet Meddelelse om Statsministerens alvorlige Sygdom, besluttedes det enstemmigt at henstille til Kongen at konstituere Finansministeren som Statsminister. Udenrigsministeren mente det rigtigst at give den tyske Gesandt Meddelelse om Konstitutionen, inden denne blev officiel. Mødet blev derefter suspenderet, for at Udenrigsministeren kunde sætte sig i Forbindelse med den tyske Gesandt.

Kl. 20.15 vendte Udenrigsministeren tilbage og oplyste, at Gesandten havde taget Meddelelsen om Konstitutionen til Efterretning.

Finansministeren tog derefter til Kongen.

Arbejdsministeren og Trafikministeren var fraværende paa Grund af Bortrejse.

Møde i Statsministeriet Søndag den 3. Maj 1942, Kl. 17.

. . . . . .

Indenrigsministeren var fraværende.

I. Finansministeren mindedes i smukke Ord afdøde Statsminister Stauning.

II. Finansministeren gjorde opmærksom paa, at der med Hensyn til Re-

geringens Stilling var to Muligheder, enten at Regeringen indgav sin Demission, eller at man afventede Udnævnelsen af en ny Statsminister, og at Regeringens Medlemmer derefter blev bekræftede i deres Embeder.

Finansministeren anbefalede den sidste Fremgangsmaade, hvorved det blev tilkendegivet, at Regeringen vilde fortsætte den hidtil fulgte Politik. Dette blev tiltraadt.

Udenrigsministeren meddelte, at den tyske Gesandt havde udtalt, at med Hensyn til den kommende Statsminister maatte Regeringen selv tage Ansvaret. Der maatte udstedes en Erklæring.

Trafikministeren oplæste et Brev, som han havde skrevet til Finansministeren, men som ikke var blevet tilstillet denne endnu. Brevet indeholdt Referat af en Samtale, som Trafikministeren under sin sidste Rejse havde haft med Statssekretær Weizsäcker, og tillige en Redegørelse for, hvorledes Trafikministeren opfattede sin Stilling i Ministeriet; Trafikministeren beklagede de Indiskretioner, som fremkom i Bladene.

Der var Enighed om, straks naar den nye Statsminister var udnævnt, at afgive en kort Erklæring, og at Statsministeren, naar Rigsdagen traadte sammen, fremkom med en Udtalelse, og at Kongen blev underrettet herom.

Møde i Statsministeriet Mandag den 4. Maj 1942, Kl. 16.

. . . . . .

II. Finansministeren oplæste Udkast til en Regeringserklæring i Forbindelse med Statsministerskiftet. Udkastet var omdelt til Ministrene.

Forsvarsministeren, Kirkeministeren, Undervisningsministeren, Indenrigsministeren, Handelsministeren og Landbrugsministeren kunde ikke tiltræde den Affattelse, Erklæringen havde faaet.

Udenrigsministeren erklærede, at det med den manglende Forstaaelse, som blev udvist, var umuligt for ham at fortsætte som Medlem af Regeringen. Det var nødvendigt at svække den Mistillid, som maatte forudsættes at opstaa fra tysk Side ved Statsministerskiftet. Udenrigsministeren var villig til at overveje Erklæringen, men den anlagte Linie maatte følges.

Trafikministeren var enig heri.

Landbrugsministeren erklærede, at Udenrigsministeren ikke med Rette kunde forlange noget nyt ind i Erklæringen, naar der var Enighed om at anerkende den hidtil førte Politik.

Udenrigsministeren oplæste en Indberetning, som Trafikministeren havde tilstillet Udenrigsministeren, indeholdende Referat af dennes Forhandlinger under Rejsen til de baltiske Stater.

Finansministeren foreslog, at Sagen blev behandlet paa et nyt Møde samme Dag.

III. Justitsministeren redegjorde for, hvorledes la Cour-Sagen stod i Øjeblikket. Tyskerne forlangte en Straffedom og nægtede at tage Interneringsspørgsmaalet op, forinden en saadan forelaa.

Der var Enighed om at lade foretage en Reassumption.

Møde i Statsministeriet Mandag den 4. Maj 1942, Kl. 19.

. . . . . .

Udkastet til Regeringserklæringen blev paany drøftet.

Der opnaaedes Enighed om en ændret Affattelse, som vilde være at forelægge Samarbejdsudvalget, idet det forudsattes, at Ministrene kom til Stede i Udvalget.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 5. Maj 1942, Kl. 11.30.

. . . . . .

I. Den nyudnævnte Statsminister Buhl aabnede Mødet med en lille Tale, under hvilken han udtalte Haabet om, at det Samarbejde, han nu skulde staa i Spidsen for, maatte forme sig saaledes, at Eftertiden kunde være tjent dermed.

IV. Justitsministeren meddelte, at Schalburg havde været hos ham og erklæret, at han beklagede de Optrin, som de frivillige fra Frikorps Danmark havde

foranlediget. Justitsministeren gav forskellige Oplysninger om de forefaldne Episoder.

Endvidere meddelte Justitsministeren, at efter hvad der forelaa, kunde der forventes en forholdsvis mild Dom i la Cour-Sagen. Hvad Interneringen angik, vilde Tyskerne ikke forhandle herom, forinden Dommen var faldet. Justitsministeren spurgte, om der var Mulighed for, at Udenrigsministeren kunde forhandle med den tyske Gesandt om Sagen, saaledes at la Cour ikke blev overflyttet til tysk Krigsret.

Udenrigsministeren mente, at det maatte være formaalstjenligt at gennemføre en Lovgivning, hvorved vi beholdt Justitsen i vor egen Haand.

Undervisningsministeren fandt, at det maatte være muligt at opnaa en Ordning med Tyskerne om Interneringsspørgsmaalet, da la Cour skriftligt havde tilkendegivet, at han var villig til frivilligt at lade sig internere.

Der var Enighed om at lade Justitsministeren gennemføre de fornødne Lovændringer, og hvis Byretsdommen ikke fulgte Anklagen, at lade Dommen appellere og at meddele Tyskerne dette.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 6. Maj 1942, Kl. 10.

. . . . . .

I. Statsministeren oplæste Udkast til en Udtalelse, som han samme Dag vilde fremsætte i Folketinget.

Tiltraadt.

II. Udenrigsministeren lod omdele Udkast til en dansk Pressemeddelelse vedrørende Trafikministerens Rejse til de baltiske Lande, samt Genpart af den Pressemeddelelse, som Tyskerne vilde udsende. Der var Enighed om, at Ministrene maatte have Lejlighed til at gennemgaa det af Trafikministeren omsendte Memorandum vedrørende nævnte Rejse, forinden der tages Stilling til Udsendelse af en Pressemeddelelse.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 6. Maj 1942, Kl. 15.

. . . . . .

I. Det af Trafikministeren udarbejdede Memorandum vedrørende Forhandlingerne i Berlin og Riga drøftedes.

Handelsministeren havde den Anskuelse, at der var truffet Aftale med Østlandet om Vareudveksling. Ministeren udtalte sig imod, at der skulde stilles Lastbiler og Omnibusser til Raadighed for Genopbygningsarbejdet.

Trafikministeren gjorde opmærksom paa det politiske Moment i Sagen. Tyskerne ønskede, at Danmark skulde deltage i Opbygningsarbejdet.

Udenrigsministeren fastslog, at det drejede sig om, hvorvidt vi vilde være med i dette Opbygningsarbejde. Danmark fik her en Chance, som det gjaldt om at udnytte, og det var nødvendigt at faa udsendt en Pressemeddelelse.

Landbrugsministeren foreslog, at Bemærkningen om det private Udvalg udgik, og ligeledes en Passus om, at der var Enighed om Forudsætningerne for Erhvervsvirksomheders Retablering i Balticum, da Regeringen ikke var bekendt med disse Forudsætninger.

Der opnaaedes Enighed om en ændret Affattelse af Pressemeddelelsen.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 13. Maj 1942, Kl. 15.30.

. . . . . .

IV. Arbejdsministeren forelagde Forslag til Lov om Ændring i Lov om Formidling af Arbejdskraft til Arbejde i Landkommunerne m. v.

Udenrigsministeren gav Tilslutning til Forslaget, med hvilket Tyskerne skulde gøres bekendt, forinden det blev fremsat.

Trafikministeren rejste Spørgsmaalet om, hvorledes det kunde forhindres, at der ved Værnemagtsarbejderne blev betalt urimeligt høje Lønninger.

Det blev paalagt Arbejdsministeren at rette Henvendelse til Underdirektør Odel om de høje Lønninger. Iøvrigt kunde Arbejdsministeren gaa videre med Forslaget, naar der var givet Tilslutning til dets Fremsættelse af Udenrigsministeren.

VII. Justitsministeren meddelte, at Christmas Møller med Familie havde forladt Landet. Det var nødvendigt at lade foretage en dybtgaaende Undersøgelse af, hvorledes det havde været muligt, at de paagældende kunde komme ud af Landet.

Justitsministeren gav Oplysning vedrørende de af en Række unge Mennesker overfor den tyske Værnemagt i Aalborg foretagne alvorlige Handlinger. Det syntes, som om Aalborg Katedralskole var Arnestedet, og at ogsaa tilsvarende Skoler i Aarhus, Randers og Odense i saa Henseende syntes at være farlige.

Undervisningsministeren var enig med Justitsministeren om, at der maatte tales med de paagældende Rektorer om Skolernes Stilling til Eleverne angaaende disses Opførsel overfor Værnemagten.

Dommen i la Cour-Sagen var faldet den foregaaende Dag, og la Cour var idømt 4 Maaneders Fængsel. Dommen vilde blive appelleret til Højesteret.

Med Hensyn til la Cours Afskedigelse maatte Højesteretsdommen afventes.

Møde i Statsministeriet Fredag den 15. Maj 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Udenrigsministeren oplæste Referat af den Radiotale, som Christmas Møller havde holdt i London, samt den engelske Radios Referat af Christmas Møllers Modtagelse i London.

Udenrigsministeren omdelte Udkast til en Udtalelse i Anledning af Christmas Møllers Bortrejse.

Justitsministeren gav Udtryk for Nødvendigheden af en aldeles dybtgaaende Undersøgelse af denne Sag.

Kirkeministeren betonede, at Christmas Møller ikke ved sin Bortrejse besad noget Tillidshverv indenfor Det konservative Folkeparti. Kirkeministeren havde ikke noget imod, at Regeringen fremkom med en Udtalelse, men kunde ikke tiltræde en saadan i den foreliggende Form.

Landbrugsministeren kunde heller ikke tiltræde det foreliggende Udkast, til hvilket det ikke var muligt at finde Tilslutning. Statsministeren oplæste den Bestemmelse i Straffelovstillægget af 18. Januar 1941, som indeholdes i § 3, og til hvilket der henvises i Udkastet.

Undervisningsministeren ansaa det for nødvendigt at udsende en Erklæring, men i en mere modificeret Form end foreslaaet.

Forsvarsministeren ønskede at faa Tid til at overveje Erklæringen nærmere.

Der blev foretaget forskellige Ændringer i Udkastet, som skulde behandles paa et nyt Møde Kl. 17.

Møde i Statsministeriet Fredag den 15. Maj 1942, Kl. 17.

. . . . . .

Indenrigsministeren var fraværende.

I. Udenrigsministeren omdelte et nyt Udkast til Udtalelse i Overensstemmelse med de Ændringer, der blev foreslaaet paa det foregaaende Møde.

Kirkeministeren omdelte et Udkast, som han sammen med Handelsministeren havde udarbejdet.

Denne Udtalelse blev med en enkelt Ændring tiltraadt.

II. Udenrigsministeren meddelte, at der fra Minister Mohr var kommet Underretning om, at der vilde komme en Udsending fra det tyske Udenrigsministerium hertil for at forhandle om Genopbygningsspørgsmaalet i Balticum.

Spørgsmaalet skulde diskuteres paa et senere Møde.

III. Paa Foranledning af Justitsministeren oplyste Statsministeren, at Spørgsmaalet om la Cours Afskedigelse var taget op til Overvejelse mellem Finansministeren og Undervisningsministeren.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 16. Maj 1942, Kl. 11.

. . . . . .

Udenrigsministeren oplæste et Memorandum udarbejdet af Trafikministeren og vedrørende Genopbygningen i Østlandet. Det foresloges heri, at Direktør Jun-

cker blev Formand for det Udvalg, der til Sagens Løsning skulde nedsættes, og Trafikministeren ansaa det for heldigt, at det officielle Udvalg blev det samme som det privat nedsatte.

Udenrigsministeren mente, at vi burde afvente Gesandt Schnurres Ankomst (se Referat 15. Maj Pkt. 2), men det vilde være nyttigt, at vi indstillede os paa at knytte Juncker til Udvalget som Formand.

Handelsministeren oplyste, at Formændene for Industriraadet og Grosserer-Societetet havde erklæret, at de ikke kunde tiltræde, at Juncker blev Formand for Udvalget. Det maatte være et Udvalg, hvori Erhvervsorganisationerne var repræsenteret sammen med Repræsentanter for de interesserede Ministerier.

Kirkeministeren og Landbrugsministeren gav Udtryk for den samme Opfattelse som Handelsministeren.

Statsministeren henviste til, at man fra tysk Side sigtede paa et Regeringsudvalg, og at det derfor var naturligt at følge den af Handelsministeren anviste Fremgangsmaade.

Udenrigsministeren gav i meget stærke Udtryk sin Utilfredshed til Kende og forlod i Vrede Mødet.

Indenrigsministeren erklærede, at det var uheldigt, at Trafikministeren rejste til Tyskland og gennem sine Forhandlinger fremkaldte Vanskeligheder for os.

Der var Enighed om at afvente Forhandlingerne med Gesandt Schnurre og derefter behandle Sagen paa et nyt Møde.

Møde i Statsministeriet Fredag den 22. Maj 1942, Kl. 10.

. . . . . .

IV. Undervisningsministeren meddelte, at han havde ladet foretage en Undersøgelse af Forholdene paa Aalborg Katedralskole i Anledning af den Affære, der var omtalt paa Mødet den 13. Maj under Pkt. 7. Skolens Rektor havde faaet Orlov og var fratraadt sin Stilling.

V. Udenrigsministeren oplæste Referat af de Forhandlinger, som var ført med Gesandt Schnurre vedrørende Genopbygningen i de østlige Omraader.

Endvidere oplæste Udenrigsministeren Udkast til Breve til Medlemmerne af det privat nedsatte Udvalg, i hvilke de paagældende opfordres til at fungere som Underudvalg for Regeringsudvalget og med Direktør Juncker som Formand.

Handelsministeren kunde ikke tiltræde en saadan Ordning.

Undervisningsministeren henstillede, at man søgte at opnaa en Ordning, og blev heri støttet af Statsministeren, der gjorde opmærksom paa, at Tyskerne ønskede, at der blev tilvejebragt Forbindelse mellem det private Udvalg og Regeringsudvalget.

Trafikministeren, Landbrugsministeren og Forsvarsministeren gav Udtryk for Velvilje til det af Udenrigsministeren indtagne Standpunkt.

Udkastet vilde blive rundsendt til Ministrene, hvorefter Sagen skulde behandles paa et nyt Møde.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 3. Juni 1942, Kl. 13.30.

. . . . . .

V. Justitsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende Christmas Møller-Sagen samt angaaende la Cour-Sagen. Angaaende la Cours Afskedigelse blev det overladt til Statsministeren at se nærmere paa Spørgsmaalet.

VI. Udenrigsministeren meddelte, at Tyskerne havde ønsket at faa Oplysning om, hvorfor Kirkeministeren skulde tale i Radioen paa Grundlovsdagen.

Det oplystes, at i Følge den fastlagte Turnus var det en Repræsentant for Det konservative Folkeparti, der denne Gang skulde tale.

VIII. Udenrigsministeren oplyste, at Tyskerne paany havde rejst Spørgsmaalet om Bevæbning af de danske Skibe, der sejler paa Rotterdam-Farten.

Der var indkaldt til Forhandling i Udenrigsministeriet med Rederne.

Møde i Statsministeriet Mandag den 8. Juni 1942, Kl. 13.

. . . . . .

V. Udenrigsministeren meddelte, at den tyske Gesandt havde udtalt sin Utilfredshed med Forløbet af Christmas Møller-Sagen. Justitsministeren misbil-

ligede Opdagelsespolitiets Varetagelse af Borch Johansens Person, men det blev nok nødvendigt at foretage Foranstaltninger overfor den Betjent, der skulde passe paa Borch Johansen.

Kirkeministeren fastslog, at det konservative Parti ingen som helst Forbindelse havde med Borch Johansen.

Der blev givet Tilslutning til, at Justitsministeren skred ind overfor den paagældende Politimand.

VI. Udenrigsministeren oplyste, at der var planlagt Sørgehøjtidelighed i Anledning af, at Føreren for Frikorps Danmark var faldet paa Østfronten.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 11. Juni 1942, Kl. 16.

. . . . . .

II. Justitsministeren meddelte, at 6 af de internerede Kommunister i Horserød-Lejren var undvegne, hvoraf dog 4 var paagrebne. Justitsministeren fandt sig foranlediget til at overflytte de internerede til Vestre Fængsel.

Mødet blev hævet, men efter at Udenrigsministeren havde vekslet nogle Bemærkninger med Forsvarsministeren, blev Mødet genoptaget, paa Udenrigsministerens Foranledning.

Udenrigsministeren meddelte, at Tyskerne havde indbudt Statsministeren, Udenrigsministeren og Forsvarsministeren til at overvære Sørgehøjtideligheden for den faldne Schalburg, men at Forsvarsministeren nægtede at deltage. Udenrigsministeren bad Statsministeren om at opfordre Forsvarsministeren til at deltage, hvilket blev oplyst, at Statsministeren allerede havde gjort.

Forsvarsministeren fastholdt sin Nægtelse af at deltage.

Det blev fra alle Sider med Undtagelse af Indenrigsministeren givet Tilslutning til Statsministerens Opfordring til Forsvarsministeren om at deltage.

Forsvarsministeren blev paalagt at overveje Sagen til næste Dag.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 13. Juni 1942, Kl. 11.

. . . . . .

I. Justitsministeren meddelte, at Tyskerne med Henblik paa en eventuel engelsk Invasion i Danmark, havde krævet Skærpelse af Kontrollen med Legitimationskortene, Forbud mod Færdsel paa visse Strækninger i Mørkelægningstiden, Evakuering af Hansted og Hanstholm samt skærpet Bevogtning af Jyllands Østkyst.

Der var Enighed om at bemyndige Justitsministeren til at forhandle med Tyskerne og søge opnaaet den for Danmark bedst mulige Ordning.

II. Undervisningsministeren meddelte, at han nu havde besluttet at lade la Cour afskedige.

Der var Enighed om, at Undervisningsministeren suspenderede den Understøttelse som Olga Eggers oppebærer paa Finansloven.

III. Justitsministeren meddelte, at Tyskerne havde været meget utilfredse med de Domme, der var overgaaet Skipperen og hans Medhjælper paa det Skib, som havde ført Christmas Møller til Sverige. Dommene var appelleret til Højesteret.

Møde i Folketingets Ministerværelse Tirsdag den 16. Juni 1942, Kl. 16.

. . . . . .

Trafikministeren og Landbrugsministeren var fraværende.

III. Udenrigsministeren meddelte, at der til den forestaaende Sørgehøjtidelighed for Schalburg var udstedt Indbydelse til Chefredaktørerne, som havde været uvillige til at efterkomme Indbydelsen, men som dog efter en Forhandling med Udenrigsministeren havde forstaaet, at Indbydelsen maatte efterkommes. Redaktør Stein havde dog nægtet at deltage. Den tyske Gesandt havde insisteret paa en Lovgivning, som kunde tvinge Pressen til at følge Regeringens Politik. Udenrigsministeren henstillede, at man indenfor Partierne søgte at paavirke de respektive Redaktører til at indstille sig positivt til Regeringens Politik.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 20. Juni 1942, Kl. 10.30.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

I. Der forelaa en skriftlig Tak fra den tyske Gesandt og fra den tyske General for Deltagelsen ved Schalburgs Sørgehøjtidelighed.

VI. Udenrigsministeren meddelte, at Tyskerne havde frafaldet Kravet om en generel Ordning af Spørgsmaalet om Bevæbning af danske Handelsskibe, men Tyskerne havde forbeholdt sig i givet Fald at kunne kræve de enkelte Skibe bevæbnet, hvis en særlig Situation skulde kræve det. Rederiforeningen havde afslaaet overhovedet at gaa ind paa nogen som helst Bevæbning og nægtet at lade Skibskaptajnerne underrette om det tyske Standpunkt.

Der var Enighed om, at Handelsministeren talte med Direktør Kørbing om det sidste Standpunkt, som Tyskerne havde indtaget til denne Sag.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 23. Juni 1942, Kl. 16.

. . . . . .

Handelsministeren var fraværende.

III. Endvidere gav Justitsministeren nogle Oplysninger om det nu standsede Blad »Frit Danmark«.

Justitsministeren kunde ønske, at der blev Mulighed for ved større samlede Postforsendelser at undersøge Brevenes Indhold.

Trafikministeren var villig til at medvirke ved en saadan Ordnings Gennemførelse.

Der var Tilslutning til at gennemføre en saadan Ordning for samlede Forsendelser, hvor der ikke paa Kuverterne var angivet Afsender.

Efter Anmodning af Trafikministeren er nedenanførte af Trafikministeren udarbejdede Notat indsat:

»Jeg, Trafikministeren, forelagde derefter den Indbydelse, det danske Postvæsen har modtaget fra det tyske Postvæsen om Deltagelse i en forberedende Konference i Italien, som skulde tilrettelægge Arbejdet for en efterfølgende Konference i Wien i Efteraaret vedrørende Dannelsen af en europæisk Postforening. Jeg redegjorde for de postale Hensyn, som i høj Grad talte for en Tilslutning, men udtalte, at Spørgsmaalet naturligvis ikke kunde afgøres paa et sagligt Grundlag; det var først og fremmest det politiske, det drejede sig om. Jeg udtalte her, at paa Baggrund af de af Regeringen afgivne Erklæringer vilde det efter min Mening være umuligt at sige Nej til en saadan Indbydelse, navnlig naar det slet ikke kunde begrundes sagligt; det vilde jo være en aabenlys Desavouering af Regeringserklæringerne og kunde kun udlægges som en Demonstration, hvilket man vel navnlig ikke kunde indlade sig paa, naar Stemningen i Forvejen var saa daarlig. Dette var der almindelig Enighed om, idet dog Forsvarsministeren gerne ønskede Sagen underkastet endnu en Behandling.«

»Justitsministeren udtalte, at det vilde være ønskeligt, om Postvæsenet i visse Tilfælde, naar det drejede sig om Masseforsendelser, kunde gribe ind og aflevere disse til Politiet, naar man havde begrundet Formodning om, at det drejede sig om illegale Forsendelser; det var navnlig Forsendelser uden navngiven Afsender, der kom i Betragtning. Justitsministeren henstillede til mig, at en saadan Ordning blev truffet mellem Postvæsenet og Politiet, selvom han var klar over, at det var mod Postloven. Jeg svarede hertil, at uanset at det stred mod Postloven, vilde jeg ikke tage i Betænkning at tage Ansvaret for en saadan Fremgangsmaade, da der i den ekstraordinære Situation, hvori vi befandt os, maatte gribes til ekstraordinære Midler som Beskyttelsesforanstaltninger. Dette var da ogsaa analogt med, hvad vi havde gjort med Hensyn til Telefoncensuren samt Censuren med Breve til visse mistænkelige Personer, navnlig saadanne, som man mistænkte for Spionagevirksomhed eller lignende, og dette var der jo givet Tilslutning til paa et tidligere Ministermøde.

Der udspandt sig nogen Diskussion om Spørgsmaalet. Navnlig udtrykte Undervisningsministeren sin Betænkelighed ved at give Postvæsenet en saadan Bemyndigelse, medens navnlig Udenrigsministeren udtalte, at man selvfølgelig

maatte benytte de Midler, man havde, til at værge sig bedst muligt. Jeg udtalte, at jeg ikke mente, man behøvede være bange for, at Postvæsenet skulde misbruge en saadan Bemyndigelse, da Postvæsenet ifølge sin Indstilling ganske naturligt vilde være imod saadanne Foranstaltninger, hvorfor man kunde være sikker paa, at Bemyndigelsen vilde blive benyttet med den størst mulige Diskretion. Tilsidst enedes man om, at en saadan Bemyndigelse kunde gives.«

Møde i Statsministeriet Fredag den 26. Juni 1942.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

»Mødet var indkaldt paa min, Trafikministerens, Foranledning for at faa Spørgsmaalet vedrørende Postvæsenets Stilling til Indbydelen til Afdelingschef Krog om Deltagelse i den forberedende Postkonference i Italien afgjort.

Jeg redegjorde kort for Sagen i Overensstemmelse med, hvad jeg havde udtalt paa Mødet den 23. ds., og der udspandt sig en kort Diskussion, hvorunder Statsministeren gjorde opmærksom paa, at det jo foreløbig kun drejede sig om en forberedende Konference. Jeg svarede, at dette var rigtigt, men at man paa den anden Side maatte være klar over, at det vilde være vanskeligt at trække os ud senere, naar vi først var gaaet med, medmindre der opstod helt nye Momenter i Sagen, som man ikke paa nærværende Tidspunkt kunde overse. Indenrigsministeren udtalte, at det jo var rigtigt, at det i den Slags Sager var det første Skridt, der var det afgørende, for naar vi havde sagt A, maatte vi ogsaa sige B. Han udtalte blot, at man, naar man til sin Tid skulde indgaa den endelige Overenskomst, da ikke akcepterede en Overenskomst, der var bindende for Tid og Evighed, men at der blev indsat en Opsigelsesfrist. Jeg svarede, at der var Koutume for dette i de internationale Postoverenskomster, og et saadant Krav vilde man derfor altid kunne gennemføre. Der var iøvrigt Enighed om, at Indbydelsen skulde akcepteres.«

Møde i Statsministeriet Lørdag den 27. Juni 1942, Kl. 15.30.

. . . . . .

Kirkeministeren og Trafikministeren var fraværende.

I. Der var af Frits Clausen og Aage Henriksen stillet følgende Forespørgsel til Undervisningsministeren:

»Finder Undervisningsministeren det ikke paakrævet gennem den danske Radiofoni at give de danske Sømænd i Udlandet Oplysninger om Forholdene i Danmark, for derved at modvirke den af fhv. Handelsminister John Guido Christmas Møller blandt disse paa løgnagtig Maade drevne Propaganda, hvis Formaal efter hans egne Udtalelser i den engelske Radio er at formaa vore i Udlandet internerede Landsmænd til at tage Hyre paa engelske og amerikanske Skibe?«

Der var Enighed om, at Forespørgslen bør afvises.

II. Undervisningsministeren redegjorde for en Episode, der var forefaldet ved Eksamensafslutningen paa Statsskolen i Esbjerg. Rektoren vilde faa Orlov, hvorefter der senere vilde blive taget Stilling til hans Forbliven i Skolevæsenet.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 14. Juli 1942, Kl. 14.

Forsvarsministeren var fraværende.

I. Undervisningsministeren redegjorde for Spørgsmaalet vedrørende la Cours Afskedigelse og eventuelle Pension og meddelte, at Undervisningsministeriet efter Forhandling med Finansministeriet var kommet til det Resultat, at der blev tillagt la Cour $^3/_4$ Pension = 4725 Kr.

Udenrigsministeren ansaa det for mest hensigtsmæssig, at man nøjedes med at tildele la Cours Hustru en Understøttelse. Der var Enighed om at stille Pensionsspørgsmaalet i Bero foreløbig og indtil videre at tildele la Cours Hustru en maanedlig Understøttelse stor Kr. 350.00

VI. Trafikministeren oplæste Indholdet af den Protokol, til hvilken der skulde tages Stilling paa den forestaaende Postkonference i Wien (se Referat af Mødet den 23. Juni Pkt. 3).

Det blev paalagt Trafikministeren at skaffe oplyst, hvorledes Rigsdagens og Regeringens Stilling var, naar den endelige Stilling skulde tages.

VIII. Justitsministeren refererede forskellige Episoder, der var forefaldet i den senere Tid dels i Forbindelse med national-socialistiske Møder, og dels i Forbindelse med Sabotagehandlinger.

Justitsministeren gav endvidere forskellige Oplysninger om Forholdene i Hanstholm, hvilke Indenrigsministeren supplerede.

Justitsministeren havde taget Forholdsregler for at forhindre, at forskellige Personer ved Møder og Taler ophidsede Befolkningen mod Tyskerne, og udtalte Bekymring for, at der fra tysk Side skulde blive iværksat Repressalier.

Der var Enighed om, at Listen over de af Tyskerne mistænkte Personer blev tilstillet de respektive Ministre.

Endelig forebragte Justitsministeren en Sag vedrørende Landsretssagfører Reitzel-Nielsen, som Højesteretssagfører Ejvind Møller vilde afskedige, hvilken Afskedigelse stod i Forbindelse med visse Foreteelser indenfor Juristforbundet.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 16. Juli 1942, Kl. 16.

. . . . . .

Forsvarsministeren var fraværende.

I. Statsministeren havde indstillet Alsing Andersen til Udnævnelse som Finansminister, og Udnævnelsen forelaa nu.

Den tyske Gesandt havde udtrykt Betænkelighed ved denne Udnævnelse, men havde under Samtaler med Udenrigsministeren og Trafikministeren erklæret, at man vilde affinde sig dermed.

II. Trafikministeren meddelte, at Overenskomster, som den under Pkt. 6 paa sidste Møde omtalte, aldrig har været forelagt Rigsdagen, men ratificeres af Regeringen.

IV. Justitsministeren meddelte, at den tyske General havde ønsket, at Tyskerne overtog Undersøgelsen af Sagen vedrørende Udgivelsen af Bladet »Frit Danmark«, hvilket vilde være meget beklageligt.

Der var Enighed om, at Politiet maatte sætte alle Kræfter ind paa at finde de skyldige.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 28. Juli 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Udenrigsministeren og Arbejdsministeren var fraværende.

II. Man drøftede Justitsministerens Udkast til Lov om Undtagelsestilstand.

Man var enige om at fremskynde Forhandlingerne til de forskellige Sider bl. a. Samarbejdsudvalget, for at Lovforslaget snarest kan blive gennemført.

Man var desuden enige om at de paagældende Generalbefuldmægtigede (§ 7) burde udnævnes af Kongen (Regeringen), og at man burde søge at vælge de Generalbefuldmægtigede blandt Amtmændene.

III. Justitsministeren gav Medelelse om en Episode med Hitler-Jugend i Haderslev (Optog i Uniform og med Faner).

Møde i Statsministeriet Torsdag den 6. August 1942, Kl. 10.

. . . . . .

I. Statsministeren forelagde en Sag om Strid mellem Korsør By og den tyske Marineledelse om Anbringelse af en Flydedok. Den i Havnen værende Bedding skal repareres, og de tyske Myndigheder er derfor meget interesseret i dette Arrangement. Der forelaa Notits fra det tyske Gesandtskab om Sagen. Der findes ingen Lovhjemmel for Regeringen til at paalægge Korsør Byraad at rette sig efter det tyske Ønske.

Enighed om, at der maatte være stor Betænkelighed i Regeringen ved den forøgede Risiko for Færgetrafikken, og at man derfor maatte henstille indtrængende til Tyskerne at undlade Arrangementet. Hvis Ønsket fastholdes, var man enig om at formaa Korsør Byraad til at give efter.

II. Landbrugsministeren meddelte, at Tyskerne havde tilbudt Soldaterhjælp til Høstens Bjergning. Baade Bech og Hauch advarer stærkt herimod. Enighed om at sige Tak med Tilføjelse, at man ikke har Brug derfor.

Møde i Statsministeriet Mandag den 17. August 1942, Kl. 10.

. . . . . .

Handelsministeren og Trafikministeren var fraværende.

I. Justitsministeren forelagde et nyt Udkast til Forslag om Undtagelsestilstand. Forslaget var tiltraadt af Forsvarsministeriet, Udenrigsministeriet og Højesteretspræsidenten. Efter en nøje Gennemgang af Forslagets enkelte Paragraffer var der Enighed om, at Statsministeren og Justitsministeren forelagde Forslaget for Samarbejdsudvalget næste Dag.

IV. Justitsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende den verserende Retssag om Overfald paa K.U. i K.B.-Hallen og om Politiets Krav om Udlevering af K.U.s Kartotek i forskellige Byer.

V. Udenrigsministeren oplæste en Indberetning fra Minister Mohr i Berlin, af hvilken fremgik, at Tyskerne var utilfredse med det danske Politis Stilling til Kommunisterne. Endvidere oplæste Udenrigsministeren Referat af en Samtale mellem Renthe-Fink og Direktør Svenningsen, hvilken ogsaa drejede sig om formentlige Sabotagehandlinger og Politiets paastaaede Mangel paa Evne til at komme den danske Kommunisme til Livs. Den tyske Gesandt havde udtalt sin Misfornøjelse med den danske Presses Stilling og paastaaet, at den danske Regering stod lavt i Kurs i Berlin.

Justitsministeren gav en udførlig Redegørelse for Politiets Stilling til de danske Kommunister og paapegede Politiets Interesse i at bekæmpe Kommunismen og de Bestræbelser, som Politiet i saa Henseende udfoldede.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 19. August 1942, Kl. 13.45.

. . . . . .

II. Paa Grund af det stigende Antal formodede Sabotagehandlinger og forøgede Vanskeligheder i Almindelighed havde Justitsministeren henvendt sig til Finansudvalget om den fornødne Bevilling til en øjeblikkelig Udvidelse af Politikorpset med 500 Mand med deraf følgende Ansættelse af Overordnede.

De paagældende skulde anvendes til Bevogtningstjeneste, men skulde udskilles fra det almindelige Korps og have en noget højere Løn.

III. Justitsministeren gav Oplysning om en Række Brandstiftelser den foregaaende Nat. Der var Omstændigheder, som tydede paa, at danske Nazister stod bag ved Attentaterne.

Møde i Statsministeriet Mandag den 31. August 1942, Kl. 14.

. . . . . .

III. Udenrigsministeren meddelte, at der havde været tyske Udsendinge heroppe, dels for Partiet og dels for det tyske Udenrigsministerium. Disse Udsendinge havde ikke fundet Forholdet i Danmark tilfredsstillende og konstateret, at Stemningen var stærkt imod Tyskland. Under Henvisning hertil havde man fra tysk Side krævet Dødsstraf for Sabotagehandlinger indført eller de paagældende Saboterer overført til tysk Krigsret. Det var dog lykkedes at faa Tyskerne til foreløbig at frafalde Kravet. Udenrigsministeren fandt det nødvendigt at stramme Tøjlerne overfor de Kredse, Officerer, Præster og Lærere, som bidrog til at øge Stemningen mod Tyskland. Ogsaa de jødiske Embedsmænd havde Tyskerne Opmærksomheden henvendt paa. Tyskerne havde ogsaa beklaget sig over den Forfølgelse, som Personer, der var venligt indstillet overfor Tyskland, blev udsat for.

Udenrigsministeren kom ind paa den konservative Generalkorrespondents Angreb paa Direktør Sthyr og gav stærke Udtryk for sin Utilfredshed med, at dette Angreb var fremkommet, ligesom det var uheldigt, at en Række Blade gav sin Tilfredshed med, at Cementtildelingen til Rødby—Femern Vejen var standset, til Kende.

Justitsministeren oplæste en Erklæring fra Sthyr, hvoraf det fremgik, at Sthyr havde tilstillet en Redaktør Høyer mindre Pengebeløb til Bekæmpelse af Frits Clausen. Justitsministeren oplyste, at Sthyr havde stillet 1500,00 Kr. til Raadighed for antikommunistisk Virksomhed.

Finansministeren betegnede det som en meget alvorlig Affære, at Sthyr havde stillet Penge til Raadighed for den politiske Underverden.

Justitsministeren fandt, *at* det var uheldigt, at man havde skrevet paa en saadan Maade, *at* Trafikministeren kunde blive mistænkt, *at* det i det hele taget var uheldigt at skrive offentligt om den Slags Foreteelser, og *at* Sthyr ikke burde have støttet en Mand som Asmussen.

Sagen blev stillet i Bero, indtil Kammeradvokatens Erklæring forelaa.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 8. September 1942, Kl. 15.

. . . . . .

I. Udenrigsministeren oplæste den Instruks, som fra tysk Side var givet de enkelte Medlemmer af Frikorps Danmark i Anledning af Korpsets Hjemkomst. Udenrigsministeren oplyste endvidere om de Forholdsregler, som fra dansk Side var iværksat for at opretholde Ro og Orden.

Udenrigsministeren angreb — som han udtrykte sig — den Separatpolitik, som blev drevet fra konservativ Side. Der kunde nu forventes en Klage fra Frits Clausen til Justitsministeren over nogle Udtalelser, som Ole Bjørn Kraft var fremkommet med paa et Møde i Odense.

Udenrigsministeren oplæste et Brev fra Minister Mohr, hvori blev refereret en Samtale med Gesandt von Grundherr, og hvoraf det fremgik, at Gesandten havde været særdeles tilfreds med sit Besøg i Danmark.

Justitsministeren havde efter en Samtale med Kanstein den fulde Tro paa, at det ikke var Meningen at anvende Frikorps Danmark til særlige Formaal i Danmark. Han gav forskellige Oplysninger om de Foranstaltninger, der var truffet i Forbindelse med Frikorps Danmarks Ophold her.

Justitsministeren redegjorde for de nærmere Omstændigheder ved Drabet paa Kriminalbetjent Østergaard Nielsen og oplæste en Skrivelse, som Statsministeren havde modtaget fra »frie Danske i Danmark«, og hvori Statsministeren blev angrebet. Justitsministeren omtalte to Skinnesabotager og gav Udtryk for sin Betænkelighed ved Forholdenes Udvikling. Det bliver efterhaanden, som Krigen strænges, et Spørgsmaal, om det danske Politi kan forbeholdes alle Arrestationer, naar det drejer sig om livsvigtige Spørgsmaal for Tyskerne. Der skulde nu forhandles med Kanstein om Forholdet.

Efter at der fra forskellig Side var givet Udtryk for Ængstelse ved den Udvikling, som kunde forventes, udtalte Udenrigsministeren Nødvendigheden af at opgive den afvisende Holdning overfor Tyskerne, som vi hidtil havde vist. Hvor det drejer sig om livsvigtige Foreteelser for Tyskerne, maa vi i givet Fald overlade Sagernes Behandling til Tyskerne og paa mindre livsvigtige Ting kræve Sagerne behandlet af det danske Politi.

Statsministeren betonede, at vi ikke fra Myndighedernes Side maatte indtage en saadan Holdning, at den danske Befolkning reagerede imod os.

Trafikministeren oplyste, at D.S.B. ikke havde Personale til at bevogte Banelinierne, men at han havde krævet Indberetning fra Generaldirektoratet for at faa Overblik over, hvad der skal til for at bevogte Banerne.

III. Justitsministeren meddelte, at den tyske Gesandt vilde indberette Reitzel-Nielsen-Sagen til Berlin, idet Gesandten havde den Opfattelse, at Reitzel-Nielsen blev forfulgt paa Grund af venlig Indstilling overfor Tyskerne.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 12. September 1942, Kl. 15.

. . . . . .

Indenrigsministeren var fraværende.

I. Justitsministeren gav en Redegørelse for de forefaldne Episoder i Forbindelse med Frikorps Danmark.

Udenrigsministeren mente, at det vilde være formaalstjenligt, hvis det var muligt, at tilvejebringe en Kontakt mellem Hærens Officerer og Frikorps Danmarks Officerer.

Kirkeministeren ønskede oplyst, om Medlemmerne af Frikorps Danmark skulde bære Skydevaaben under Opholdet i Danmark.

Finansministeren betonede, at baade fra Fagforeningernes og Socialdemokratiets Side var der gjort, hvad der var muligt, for at dæmpe Animositeten mod Frikorps Danmark.

Trafikministeren mente ikke, at den af Udenrigsministeren fremsatte Tanke var gennemførlig.

Forsvarsministeren betonede, at der paa Forhaand var gjort, hvad der var muligt, for at det danske Militær optraadte korrekt; der kunde næppe gøres mere.

Paa Opfordring af Justitsministeren lovede Forsvarsministeren at tale med General Gørtz om Muligheden af, at denne tog en Samtale med Lederen af Frikorps Danmark, Martinsen.

Undervisningsministeren betonede, at hvis Regeringen officielt havde stillet sig bag Oprettelsen af Frikorps Danmark, vilde Regeringens Stilling have været fuldkommen uholdbar.

II. Justitsministeren oplæste et Udkast til Svar paa Frits Clausens aabne Brev til Justitsministeren i Anledning af Ole Bjørn Krafts Tale i Odense, til hvilket Svar den tyske Gesandt havde stillet Krav om en ændret Affattelse.

Kirkeministeren udtalte, at alle indenfor det konservative Parti misbilligede Christmas Møllers Tale i den engelske Radio vedr. Sabotagehandlinger, og gav Tilslutning til det af Justitsministeren udarbejdede Udkast.

Handelsministeren var villig til om fornødent at medvirke til en Udtalelse, som misbilligede Christmas Møllers Tale.

Statsministeren mente ikke, at Justitsministeren skulde stilles i den Situation, at Befolkningen kom til at tvivle paa Justitsministerens Retsbevidsthed og Redelighed.

Der var Enighed om at lade forsøge, om der kunde fremkaldes en Udtalelse fra Bjørn Kraft, som kunde indgaa i Justitsministerens Svar.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 15. September 1942, Kl. 10.

. . . . . .

Landbrugsministeren og Indenrigsministeren var fraværende.

I. Trafikministeren gav en Redegørelse for Spørgsmaalet: Bevogtning af Statsbanernes Skinnelegemer og anbefalede en nærmere angivet Bevogtningstjeneste, som blev tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Fredag den 18. September 1942, Kl. 11.

. . . . . .

Indenrigsministeren var fraværende, og Arbejdsministeren kom senere.

II. Der var Enighed om at lade Justitsministeren meddele den tyske Gesandt, at Regeringen af Hensyn til Opretholdelse af Ro og Orden ikke kunde imødekomme Ønsket om Forevisning af Frikorps Danmark-Filmen i Biograferne.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 19. September 1942, Kl. 11.

. . . . . .

Indenrigsministeren og Kirkeministeren var fraværende.

Justitsministeren redegjorde for de Forhandlinger, som var ført med den tyske Gesandt vedrørende Frikorps Danmark-Filmen (se Ref. 18/9 Pkt. 2). Der syntes at være en Mulighed for at opnaa en Ordning, saaledes at Filmen forevistes i nogle faa Biografteatre over nogle faa Dage.

Der blev givet Tilslutning til videre Forhandling paa Grundlag af, at Filmen blev forevist i et Minimum af Biografer, og at det blev klaret, hvorledes Stillingen skulde være i Provinsen.

Finansministeren henstillede, at Scenerne, hvori Frits Clausen optræder, blev taget ud af Filmen.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 24. September 1942, Kl. 16.30.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

II. Finansministeren gav Meddelelse om, at der fra den tyske Førerstab var givet Ordre til, at alle tyske Personer knyttet til Værnemagten fremtidig skulde have Ret til at udføre fra Danmark, hvad de kunde bære af urationerede Levnedsmidler og Nydelsesmidler.

Det syntes nødvendigt at meddele de danske Toldsteder, at de maatte lade disse Personer passere ukontrollerede, indtil nye Forhandlinger, som maatte kræves, eventuelt havde ændret dette Direktiv.

Det overlodes til Finansministeren at foretage det fornødne efter Forhandling med Statsministeren, der var fraværende.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 26. September 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Den danske Minister i Berlin, Mohr, deltog i Mødet.

Minister Mohr meddelte, at han havde haft en Samtale med von Ritter, som herunder havde udtrykt sin Forundring over, at Danmark var gaaet imod, at danske Skibe paa Rotterdam-Farten blev bevæbnede.

Værnemagten havde nu rejst Krav om, at enkelte Skibe blev bevæbnede, naar Værnemagten fandt det fornødent, og hvis Kravet ikke blev imødekommet, vilde et Afslag faa meget alvorlige Konsekvenser.

Arbejdsministeren gjorde Rede for en Sammenkomst, han havde haft med Minister Mohr og Gesandt Schnurre i Berlin om Spørgsmaalet.

Handelsministeren gik stærkt imod at imødekomme Kravet.

Statsministeren rejste Spørgsmaalet, om de danske Skibe, der skulde bevæbnes, skulde sejle med Neutralitetsmærke.

Undervisningsministeren gjorde den Opfattelse gældende, at der ikke var nogen saglig Begrundelse for Kravet, der maatte opfattes som en politisk Handling.

Statsministeren mente, at det var farligt at lade enkelte Skibe bevæbne.

Minister Mohr forlod Mødet.

Udenrigsministeren betonede, at det nu drejede sig om, enten at følge den Politik, som hidtil havde givet Danmark en gunstig Stilling, eller at gøre Brud paa den hidtil fulgte Politik med det Resultat, at Danmark kom ud i Tilstande, der svarede til dem, som andre Lande var blevet underkastet.

Spørgsmaalet skulde behandles paa et nyt Møde den følgende Mandag, hvor der skulde træffes Afgørelse.

II. Udenrigsministeren oplæste et Udkast til en Skrivelse til det tyske Gesandtskab vedr. det under Punkt 2 paa Mødet den 24. September omhandlede Spørgsmaal.

Møde i Statsministeriet Mandag den 28. September 1942, Kl. 10.30.

. . . . . .

I. Statsministeren udtalte, at der efter hans Mening var to Ting, som vi med Hensyn til Bevæbning af danske Handelsskibe ikke kunde gaa med til, nemlig at lade danske Skibe under dansk Flag og dansk Neutralitetsmærke sejle med tysk Bestykning, betjent af Tyskere, og ejheller at tvinge danske Søfolk til at sejle med Skibene.

Handelsministeren sluttede sig til Statsministeren.

Udenrigsministeren saa ingen anden Udvej end at paalægge Rederne at lade Skibene sejle under de af Tyskerne givne Vilkaar.

Forsvarsministeren anførte enkelte Citater fra det Udkast til Note, som i sin Tid var udarbejdet af Udenrigsministeriet, og som argumenterede mod det tyske Krav.

Trafikministeren pegede paa, at dansk Politi fangede engelske Faldskærmsjægere og afleverede dem til Tyskerne.

Undervisningsministeren gik stærkt imod Udenrigsministerens Standpunkt.

Sagen skulde forhandles ved et nyt Møde Kl. 14.

II. Justitsministeren meddelte, at nogle af de arresterede Sabotører i Aalborg var brudt ud af Arresten om Natten og havde foretaget nye Sabotagehandlinger.

Møde i Statsministeriet Mandag den 28. September 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Minister Mohr var til Stede. Kirkeministeren var fraværende.

Statsministeren meddelte, at de siden Mødet den 26. September stedfundne Drøftelser havde ført til, at der inden for Regeringen var overvejende Enighed om, at man ikke kunde lade bevæbnede Skibe sejle under dansk Flag, og at man ikke kunde tvinge danske Besætninger om Bord i saadanne Skibe ved Tvang.

Under den fortsatte Drøftelse udtalte Minister Mohr, at det efter hans Opfattelse var nødvendigt at fremkomme med et Forslag overfor Tyskerne.

Mødet resulterede i, at Statsministeren og Handelsministeren samt Minister Mohr og Direktør Svenningsen optog en Forhandling med Rederne.

Møde i Statsministeriet Mandag den 28. September 1942, Kl. 20.

. . . . . .

Statsministeren referede Forløbet af Forhandlingerne med Rederne vedrørende Bevæbning af danske Handelsskibe. Resultatet var blevet, at Rederne overlod Spørgsmaalets Løsning til Regeringen, men gav Tilsagn om Støtte til en Ordnings Gennemførelse, men det henstilledes, at ikke et enkelt Rederi blev ramt særligt haardt.

Justitsministeren gav et Referat af en Samtale, han havde haft med den tyske Gesandt og Kanstein om de sidste Foreteelser i Forbindelse med Frikorps Danmark.

Minister Mohr og Direktør Svenningsen kom til Stede.

Direktøren oplæste Udkast til en skriftlig Udtalelse til Tyskerne.

Udkastet blev tiltraadt med enkelte Ændringer.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 29. September 1942, Kl. 17.

. . . . . .

Statsministeren meddelte, at der var opstaaet en meget alvorlig Situation, som Udenrigsministeren nærmere gjorde Rede for. Den tyske Fører var blevet fornærmet over det telegrafiske Svar, som Kongen havde givet paa Førerens Lykønskningstelegram i Anledning af Kongens Fødselsdag. Føreren havde bestemt, at den tyske Gesandt i Danmark skulde hjemkaldes og den danske Gesandt i Berlin hjemsendes. Der var af Udenrigsministeren og Statsministeren gjort Forestilling overfor Kongen om at lade Kronprinsen rejse til det tyske Hovedkvarter, hvilket var accepteret af Kongen og Kronprinsen.

Udenrigsministeren oplæste Udkast til et Telegram til den tyske Rigskansler med Anmodning om at modtage Kronprinsen og indeholdende venlige Udtalelser overfor Tyskland.

Udkastet blev enstemmigt tiltraadt.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 1. Oktober 1942, Kl. 15.30.

. . . . . .

II. Statsministeren forelagde endvidere Udkast til Aabningstale ved Rigsdagens Sammentræden. Dette blev tiltraadt med enkelte Ændringer, og vedr. Afsnittet om de udenrigspolitiske Forhold skulde der forhandles mellem Statsministeren og Udenrigsministeren, hvorefter Udkastet paany skulde behandles i Ministermøde.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 3. Oktober 1942. Kl. 14.

. . . . . .

I. Statsministeren oplæste en ændret Affattelse af Aabningstalens Stykke 3 (se Referat af Mødet 1. Oktober Pkt. 2), som Udenrigsministeren havde udarbejdet. Affattelsen blev tiltraadt, idet Forsvarsministeren gav Udtryk for sin Utilfredshed med en enkelt Passus.

II. Paa Foranledning af Trafikministeren gav Forsvarsministeren nogle Oplysninger om forskellige Dispositioner, som den kommanderende General havde truffet, og som Tyskerne havde billiget.

IV. Justitsministeren gav forskellige Oplysninger om Sabotagehandlinger, ydet Bistand til Faldskærmsjægere m. m.

Justitsministeren henstillede til Forsvarsministeren at udlevere fra det militære Depot de fornødne Uniformsgenstande til de nye Reservepolitibetjente, da det ikke var muligt paa anden Maade at faa Betjentene uniformerede.

Det blev paalagt Forsvarsministeren at stille sig imødekommende.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 7. Oktober 1942. Kl. 10.30.

. . . . . .

Kirkeministeren var fraværende.

II. Justitsministeren gav en Redegørelse for de Episoder, der i de senere Dage var forefaldet i Aalborg.

Forsvarsministeren redegjorde for Indholdet af en Samtale mellem General Gørtz og den tyske General.

Møde i Statsministeriet Fredag den 9. Oktober 1942, Kl. 11.

. . . . . .

Handelsministeren var fraværende.

I. Statsministeren oplæste en Notits vedrørende en Samtale mellem Afdelingschef Hvass og Baron von Mitis, hvoraf det fremgik, at man ikke maatte betragte den øjeblikkelige dansk-tyske Situation som overstaaet.

II. Der var Enighed om at lade Krigsministeriet og Udenrigsministeriet repræsentere ved Frikorps Danmarks Afskedsparade.

III. Statsministeren oplyste, at Samarbejdsudvalget havde indbudt Statsministeren, Udenrigsministeren, Justitsministeren samt en Minister for hvert af Partierne til Drøftelse af Spørgsmaalet om Offentlighedens Information om forefaldne Begivenheder.

V. I Anledning af, at Tyskerne havde krævet leveret Halm og Hø, var der Enighed om at levere Halmen, medens der ikke var Mulighed for at levere Hø. Iøvrigt maatte saadanne Spørgsmaal behandles i Regeringsudvalget.

VII. Forsvarsministeren meddelte, at Værnemagten havde krævet 132 Familier ud af de af dem beboede Lejligheder i Kaserner i København.

Møde i Statsministeriet Mandag den 12. Oktober 1942. Kl. 14.

. . . . . .

Handelsministeren og Indenrigsministeren var fraværende.

I. Forsvarsministeren meddelte, at den tyske Værnemagt havde krævet, at Jylland og Als blev rømmet for danske Tropper, idet der ikke vilde blive rejst

Indvendinger imod, at det paagældende Mandskab blev indkvarteret paa Fyn og Lolland, medens Garnisonerne paa Sjælland ikke maatte forøges. Forsvarsministeren vilde dog gøre Forsøg paa at faa indkvarteret noget af Mandskabet i Næstved og Høvelte og iøvrigt saa langt som det var muligt i Barakker, hvoraf man regnede at kunne faa en Del fra Arbejdsministeriet. Omordningen skulde være tilendebragt inden den 15. November. Efter dette Tidspunkt maatte uniformerede Befalingsmænd ikke faa Adgang til Jylland.

Forsvarsministeren blev bemyndiget til at foretage det fornødne til Sagens Løsning.

II. Landbrugsministeren meddelte, at der var forhandlet med Tyskerne om Levering af Hø til den tyske Værnemagt (se Referat af Mødet 9/10, Pkt. 5).

Der var dog næppe Mulighed for at undgaa Leverancen.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 14. Oktober 1942, Kl. 16.

.....

Handelsministeren og Udenrigsministeren var fraværende.

II. Forsvarsministeren redegjorde for de Forhandlinger, der var ført med Tyskerne om den under Pkt. 1 paa Mødet den 12. Oktober forhandlede Sag.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 20. Oktober 1942, Kl. 14.

.....

VII. Forsvarsministeren redegjorde for de Forhandlinger, der var ført med Tyskerne om Evakueringen af de danske Tropper i Jylland.

Der var Enighed om, at Forsvarsministeren gav begge Rigsdagens Finansudvalg en Redegørelse for Sagen.

IX. Paa Justitsministerens Foranledning blev Spørgsmaalet om at rejse Sag mod Karmark Rønsted for dennes Udtalelser i Borgerrepræsentationen drøftet.

Man vilde afvente en Samtale mellem Direktør Svenningsen og Præsident Kanstein om Sagen.

Møde i Statsministeriet Fredag den 23. Oktober 1942, Kl. 10.30.

.....

Udenrigsministeren, Trafikministeren og Kirkeministeren var fraværende.

I. Finansministeren forelagde Forslag til Lov om midlertidige Told- og Forbrugsafgifter. Da Forhandlingerne med Tyskerne om Toldafgifterne ikke var tilendebragt, foreslog Finansministeren, at det paagældende Afsnit udgik, indtil der var opnaaet Enighed med Tyskerne.

Tiltraadt.

III. Statsministeren meddelte, at Tyskerne havde ønsket, at det Materiel, som var anvendt til Boring efter Olie for amerikansk Regning, blev beslaglagt til Brug for Tyskerne ved Boringer i Tyskland. Der blev givet Tilslutning til, at visse Arbejder, som Geologerne havde ønsket iværksat, blev paabegyndt for dansk Regning, og at Danmark eventuelt fik Boreматerialet udleveret til videre Overgivelse til Tyskland.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 27. Oktober 1942, Kl. 13.

.....

Statsministeren meddelte, at Lægerne ser med stigende Bekymring paa Kongens Tilstand. Statsministeren bad om Tilslutning til, at Regeringens Førelse blev overdraget til Kronprinsen, hvilken blev givet. Statsministeren gav nærmere Oplysning om de forskellige Arrangementer, som i Tilfælde af Kongens Død skulde

iværksættes. Udenrigsministeren fremsatte nogle Betragtninger med Henblik paa den øjeblikkelige Situation mellem Tyskland og Danmark og dens Tilknytning til et eventuelt Regentskifte.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 29. Oktober, Kl. 15.

. . . . . .

Indenrigsministeren, Forsvarsministeren og Landbrugsministeren var fraværende.

I. Der forelaa fra Udenrigsministeren et Memorandum vedrørende »Tysk Henvendelse angaaende Bygning af ensartede Skibe paa danske Værfter«, hvilket blev oplæst, og som Udenrigsministeren bad om Tilslutning til.

Tilslutningen blev givet, idet Sagen dog skulde forelægges Samarbejdsudvalget.

II. Spørgsmaalet om Værnemagtens Adgang til at købe ikke rationerede Varer i Danmark drøftedes.

IV. Trafikministeren gav nogle Oplysninger vedrørende Forhandlingerne paa den for nylig afholdte Postkongres i Wien.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 31. Oktober 1942, Kl. 15.

. . . . . .

Statsministeren indledte med en Udtalelse om, at det var en betydningsfuld Udtalelse, som Udenrigsministeren var fremkommet med i Statsraadet i Dag (i Tilslutning til en Indbydelse fra Udenrigsminister Ribbentrop til Udenrigsminister Scavenius til et Besøg i Berlin den paafølgende Mandag) (Referentens Bemærkning). Statsministeren betonede, at der ikke var Mulighed for, for ham personlig, at give Tilslutning til en Omdannelse af Regeringen, saaledes at denne blev mindre politisk betonet. Iøvrigt gik Statsministeren ud fra, at Udenrigsministeren ikke gik ind paa Forhaandstilsagn. Statsministeren maatte ogsaa tage Forbehold med Hensyn til Forholdsregler overfor Jøderne og til et eventuelt Krav om Indførelse af Dødsstraf.

Indenrigsministeren udtalte sig i Tilslutning til Statsministeren.

Kirkeministeren spurgte, om Spørgsmaalet vedrørende Repræsentationen henholdsvis i Berlin og København havde været drøftet. Kirkeministeren udtalte sig endvidere imod en Omdannelse af Regeringen og imod en Jødelovgivning. Ligeledes tog han Afstand fra Fængsling af visse Personer, hvis Virksomhed Tyskerne var utilfredse med, og til Indførelse af Dødsstraf.

Undervisningsministeren tilsluttede sig de foran anførte Synspunkter.

Der var iøvrigt ikke noget nyt i de Synspunkter, som Udenrigsministeren havde fremført i Statsraadet, som sandsynligt vilde blive fremført fra tysk Side under de forestaaende Forhandlinger i Berlin. Udenrigsministeren var jo bekendt med Regeringens Stilling.

Finansministeren erindrede om, at Udenrigsministeren i Statsraadet ogsaa havde nævnt Spørgsmaalet om flere danske Arbejdere til Tyskland.

Udenrigsministeren pegede paa, at Baggrunden for den forestaaende Forhandling var, at Ribbentrop sandsynligvis i Forstaaelse med Himmler havde opnaaet, at Danmarks Forhold fortsat skulde høre under det tyske Udenrigsministerium, men det maatte antages, at der vilde blive stillet Danmark visse Betingelser. Udenrigsministeren maatte argumentere ud fra Kendskabet til den danske Regerings Standpunkt og iøvrigt vende tilbage med de eventuelle Krav, som maatte blive stillet fra tysk Side. Der vilde sikkert blive fremsat meget stærke Krav med Hensyn til Regeringsspørgsmaalet i Danmark samt angaaende Jødespørgsmaalet.

Justitsministeren refererede en Samtale, han havde haft med en tidligere tysk Rigsdagsmand, og hvorunder Justitsministeren med Henblik paa det fremtidige

Forhold mellem Danmark og Tyskland havde advaret imod, at man fra tysk Side gik for haardt frem imod Danmark.

Justitsministeren kom iøvrigt ind paa forskellige Betragtninger over de Spørgsmaal, som i denne Situation maatte anses for aktuelle, idet han særligt knyttede sine Betragtninger til de politimæssige og domsmæssige Interesser, som var knyttet til de paagældende Spørgsmaal.

Finansministeren ansaa det for formaalstjenligt, at Justitsministeren var i Kontakt med Regeringen, naar der skulde interneres Kommunister.

Trafikministeren mente, at Politiet maatte være opmærksom paa, at der kunde opstaa Demonstrationer i Forbindelse med Udenrigsministerens Rejse, hvad de øvrige Ministre dog ikke ansaa, at der var Fare for.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 3. November 1942, Kl. 11.30.

.....

Udenrigsministeren og Forsvarsministeren var fraværende.

I. Statsministeren meddelte, at Udenrigsministeren G. D. havde telefoneret, at han havde haft en 3 Timer lang Samtale med Ribbentrop, at Situationen var alvorlig, og at der maatte holdes Ministermøde umiddelbart efter Udenrigsministerens Hjemkomst, Tirsdag Aften, og der blev derfor fastsat Møde til nævnte Aften.

Statsministeren havde foranlediget, at Samarbejdsudvalget holdt sig klar til Afholdelse af Møde, og der var Enighed om, at Rigsdagsgrupperne indkaldtes til Onsdag Aften Kl. 21.

II. Justitsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende Kommunistspørgsmaalet.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 3. November 1942, Kl. 20.40.

.....

Udenrigsministeren oplæste et Referat af de Krav, som Udenrigsminister Ribbentrop havde fremsat i Berlin, og føjede dertil mundtligt forskellige Oplysninger vedrørende Forhandlingerne i Berlin.

Landbrugsministeren, Undervisningsministeren, Kirkeministeren og Indenrigsministeren var enige i den Opfattelse, at en ny Regering med et mindre politisk Islæt ikke vilde blive accepteret af Rigsdagen.

Det var jo ogsaa et Spørgsmaal om Kongens Stilling.

Statsministeren betonede, at en Regering uden Forbindelse med Rigsdagen ikke vilde kunne opnaa Befolkningens Tillid.

Statsministeren og Udenrigsministeren vilde umiddelbart efter Mødet informere Kabinetssekretæren, hvorefter den samlede Regering skulde mødes med Samarbejdsudvalget paa Rigsdagen.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 4. November 1942, Kl. 14.

.....

Statsministeren resumerede de Krav, som von Ribbentrop havde stillet, og betonede, at det maatte tilstræbes indenfor de givne Rammer at tilvejebringe et Modforslag.

Forsvarsministeren ansaa det for nødvendigt, at Statsministeren deltog i de forestaaende Forhandlinger med den nye Befuldmægtigede Dr. Best.

Undervisningsministeren var af den Opfattelse, at man ikke blankt kunde afvise Tyskernes Krav.

Kirkeministeren mente heller ikke, at man burde afvise, men det vilde med de Krav, som var stillet, blive svært at finde en Løsning.

Indenrigsministeren ansaa det ikke for muligt med de Krav, der var stillet, at finde frem til et Tilbud, som kunde antages af Tyskerne.

Finansministeren udtalte sig for at finde frem til et Forslag, som man kunde stille Tyskerne. Han ansaa det for nødvendigt at søge opnaaet en Udsættelse af Forhandlingerne, indtil Kongen kunde blive inddraget i disse.

Udenrigsministeren betonede, at under Forhandlingerne i Berlin var Retningslinierne lagt, og at der kun kunde forhandles om Detailler.

Handelsministeren udtalte, at hvis det laa saa haardt, som Udenrigsministeren havde givet Udtryk for, maatte han dele Indenrigsministerens Opfattelse.

Justitsministeren var meget betænkelig ved en Bemyndigelseslov, som kunde medføre Foranstaltninger, der ikke kunde billiges af Rigsdagen, og som uden dennes Tilslutning vilde fremkalde et Modsætningsforhold mellem Befolkningen og Politiet.

Statsministeren sluttede Mødet med at erindre om, at Forhandlingerne fortsattes i Samarbejdsudvalget Kl. 16.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 5. November 1942, Kl. 11.

. . . . . .

Statsministeren gav et Referat af Mødet den foregaaende Aften mellem de politiske Ministre og Samarbejdsudvalget. Statsministeren betonede, at hvis Kravet fra Tyskerne opretholdtes uden Mulighed for Forhandling, vilde der ikke kunne forventes Tilslutning fra de politiske Partiers Side, og hermed maatte Udenrigsministeren regne.

Undervisningsministeren, Indenrigsministeren og Kirkeministeren gav Underretning om de respektive Partiers Stilling. Finansministeren gav, paa Grundlag af Stillingen indenfor Socialdemokratiet, Statsministeren Tilslutning til dennes Udtalelser.

Justitsministeren mente, at Udenrigsministeren burde sætte ind for at Tyskerne accepterede en politisk Statsminister og Udskiftning af enkelte Ministre, samt at der søgtes Forhandling om en praktisk Udformning af Bemyndigelsesspørgsmaalet.

Trafikministeren udkastede den Tanke, om det ikke vilde være formaalstjenligt at foretage en Underhaandsorientering hos Kanstein.

Udenrigsministeren havde foretaget en saadan uden Resultat og betonede, at det var afgjort nødvendigt, at der opnaaedes en Ordning, som overfor Tyskerne bar Præget af, at der var sket noget.

Udenrigsministeren meddelte, at han fratraadte som Udenrigsminister.

Indenrigsministeren betegnede Udenrigsministerens Optræden som ansvarsløs, hvad Landbrugsministeren sluttede sig til med Opfordring til Udenrigsministeren om at optage en Forhandling med Dr. Best.

Trafikministeren opfordrede Udenrigsministeren til at meddele Dr. Best, hvorledes Stillingen er.

Statsministeren henstillede indtrængende til Udenrigsministeren, at denne gjorde Tjeneste, indtil Situationen var afklaret.

Udenrigsministeren lovede at deltage i Mødet med Samarbejdsudvalget Kl. 13.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 5. November 1942, Kl. 19.30.

. . . . . .

Udenrigsministeren afgav Referat fra sit Møde med Dr. Best.

Møde i Statsministeriet Fredag den 6. November 1942, Kl. 13.30.

. . . . . .

I. Statsministeren meddelte, at Bramsnæs havde givet Referat af sin Samtale med Dr. Best, men Bramsnæs var fortsat uvillig til at danne Regering. Best havde taget Afstand fra, at Buhl forblev i Regeringen.

Udenrigsministeren ansaa det ikke for udelukket, at Buhl kunde forblive, Bramsnæs kom nu til Stede og refererede sin Samtale med Dr. Best, men fastholdt, at han ikke kunde overtage Statsministerposten.

Undervisningsministeren og Kirkeministeren opfordrede indtrængende Bramsnæs til at overtage Posten.

Udenrigsministeren betonede, at Tyskerne ikke vilde presse National-Socialismen frem. Som Situationen nu laa, maatte enhver dansk Mand kunne medvirke til Opgavens Løsning. Opgaven ligger lettere for Bramsnæs, og Pligten kan man ikke svigte.

Trods yderligere indtrængende Opfordringer fastholdt Bramsnæs sit Standpunkt.

II. Justitsministeren forelagde Udkast til Forslag til Lov om Bemyndigelse for Regeringen til at træffe Bestemmelser til Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed. Der blev givet Bemyndigelse til at indlede Forhandlinger med Tyskerne om Spørgsmaalet i Almindelighed men iøvrigt at stille det i Bero, indtil Statsministerspørgsmaalet var afgjort.

Møde i Statsministeriet Fredag den 6. November 1942, Kl. 19.50.

. . . . . .

Indenrigsministeren og Justitsministeren var fraværende.

Statsministeren meddelte, at Hauch, som maatte formodes at være villig til at paatage sig Opgaven som Statsminister, vilde indfinde sig. Hauch kom til Stede sammen med Indenrigsministeren.

Hauch erklærede, at den Situation, vi befinder os i, kræver, at vi faar dannet en Regering, og meddelte, at han under de givne Forhold vilde paatage sig Opgaven.

Hauch ønskede en Samtale med Udenrigsministeren, hvorfor de to Herrer forlod Mødet.

Justitsministeren kom nu til Stede.

Trafikministeren blev tilkaldt til Konference med Udenrigsministeren og Hauch. Da den var endt, kom de tre Herrer tilbage, og Hauch meddelte, at han vilde vedstaa sit Tilsagn om at danne Regering.

Statsministeren takkede Hauch.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 7. November 1942, Kl. 10.45.

Udenrigsministeren, Indenrigsministeren og Handelsministeren var fraværende.

Statsministeren meddelte, at Udenrigsministeren havde underrettet Statsministeren om, at der var uoverstigelige Hindringer for Gennemførelse af Hauch som Statsminister. Statsministeren havde paa eget Ansvar bragt Overborgmester Viggo Christensen eller Departementschef Kofoed i Forslag.

Udenrigsministeren kom nu til Stede og meddelte, at Tyskerne nu kun vilde acceptere Scavenius som Statsminister.

Handelsministeren kom til Stede.

Udenrigsministeren gav en nærmere Redegørelse for sine Forhandlinger med Dr. Best.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 7. November 1942, Kl. 17.50.

. . . . . .

Statsministeren refererede Resultatet af Udenrigsministerens Forhandlinger med Tyskerne og oplæste et Notat indeholdende en nærmere Præcisering af Tyskernes Krav.

Statsministeren havde konfereret med de politiske Ministre og Samarbejdsudvalget, og der var krævet Oplysning om Udenrigsministerens Stilling til Spørgsmaalene om Tremagtspagten, Jødelovgivning, de Tyskerne venligt sindede Personer, der skulde optages i Regeringen, samt endelig, om den kommende Regeringserklæring vilde holde sig indenfor Rammerne af den hidtil førte Politik.

Undervisningsministeren betonede, at det var afgjort nødvendigt, hvis der skulde opnaas et Resultat, at der blev skabt Klarhed over de Spørgsmaal, som Statsministeren havde nævnt.

Udenrigsministeren reagerede overfor den Opfattelse, at han skulde være en mistænkelig Person. Den kommende Regeringserklæring vilde antagelig faa en noget anden Farve end tidligere, hvilket Situationen vilde kræve.

Statsministeren opfordrede Udenrigsministeren til at forstaa Stillingen og bl.a. være villig til at forhandle med et snævert Udvalg paa Rigsdagen om, hvem de nye upolitiske Ministre skulde være.

Indenrigsministeren gjorde opmærksom paa, at da Samlingsregeringen blev dannet, var der ogsaa forhandlet om den fremtidige Politik.

Udenrigsministeren udtalte, at det drejede sig om at drive en Politik, som kunde tilvejebringe og opretholde den Tilstand, der var før 29. September. Det vilde være haabløst at ville afgive Erklæringer, som, naar de kom ud i Offentligheden, vilde give Tyskerne Indtryk af Tvetydighed. Vi kan ikke i samme Øjeblik, vi træffer en Ordning med Tyskerne, afgive Erklæringer, som Tyskerne vil opfatte som uvenskabelige.

Finansministeren erklærede, at han var tilfreds med de Udtalelser, som Udenrigsministeren havde fremsat vedrørende Tremagtspagten og Jødelovgivning. Det var dog et rimeligt Krav, at de Ministre, som skulde indtræde i Regeringen, fik at vide, hvem de upolitiske Ministre skulde være.

Landbrugsministeren betonede, at Udenrigsministeren ikke kunde forlange, at de udpegede Medlemmer af Regeringen skulde indtræde uden at vide, hvorledes Stillingen var.

Statsministeren spurgte om, paa hvilke Punkter den nye Regeringserklæring skulde afvige fra de tidligere afgivne, hvilket Udenrigsministeren erklærede for ugørligt.

Møde i Statsministeriet Mandag den 9. November 1942, Kl. 14.)*

. . . . . .

I. Statsminister Scavenius gav en Redegørelse for Forløbet af den nu overstaaede alvorlige politiske Situation. Statsministeren betonede, at vi nu maatte søge at komme igennem paa en saadan Maade, at Tyskerne ikke fik Opfattelsen af, at Stillingen ikke kunde bære.

Statsministeren lod omdele et Udkast til en Regeringserklæring, som blev oplæst, indgaaende drøftet og med enkelte Ændringer enstemmigt tiltraadt.

III. Justitsministeren forelagde »Forslag til midlertidig Lov om Bemyndigelse for Regeringen til at træffe Bestemmelser til Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed«.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 11. November 1942. Kl. 13.15.

. . . . . .

Statsministeren oplæste Udkast til en Udtalelse, som Statsministeren vilde fremsætte ved Aabningen af Folketingets Møde samme Dag. Udkastet var omdelt og blev tiltraadt.

---

*) Skal formentlig være Tirsdag den 10. November, jfr. foran S. 408.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 11. November 1942, Kl. 15.

. . . . . .

II. Statsministeren meddelte, at General Hanneken havde krævet, at den lokale Befolkning skulde beskytte Kystbanen begrundet i den Sabotage, som var forøvet imod den. Dette var afværget ved at sætte Politi paa Strækningen Espergærde—Helsingør.

Generalen havde dog krævet, at hvis der atter fandt Sabotagehandlinger Sted, maatte Borgerne stilles til Raadighed for Beskyttelsen.

Statsministeren udkastede den Tanke, at civile Folk blev stillet til Raadighed for Bevogtningen eller at lade Militæret overtage Opgaven.

Der var Sympati for at anvende Militæret, men Sagen skulde til fornyet Behandling i et kommende Ministermøde.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 18. November 1942, Kl. 14.15.

. . . . . .

Indenrigsministeren var fraværende.

IV. Statsministeren fremsatte nogle politiske Betragtninger paa Baggrund af den Tale, som Dr. Best holdt den foregaaende Lørdag ved Sammenkomsten i Udenrigsministeriet. Det var nødvendigt at give Udtryk for en mere positiv Indstilling overfor Tyskland bl. a. gennem Pressen, og hver især af Ministrene maatte yde sin Medvirkning.

Landbrugsministeren advarede mod Erklæringen, som lovede mere, end det var muligt at indfri.

Forsvarsministeren maatte forbeholde sig at se paa de enkelte Krav, der maatte fremkomme.

Trafikministeren betonede, at hvad Regering og Rigsdag gik med til, maatte Befolkningen acceptere uden at rejse Kritik f. Eks. gennem Pressen.

Handelsministeren mente, at der fortsat maatte være en politisk Deling mellem, hvad der vedrørte Forholdet udadtil, og hvad der vendte indad.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 21. November 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Handelsministeren, Trafikministeren og Arbejdsministeren var fraværende.

II. Justitsministeren forelagde Forslag til Lov om Sikkerhedsforanstaltninger indenfor Erhvervsvirksomheder m. m.

Blev tiltraadt med den Ændring, at borgerligt Ombud udgaar af Forslaget.

IV. Forsvarsministeren gav nogle yderst fortrolige Oplysninger.

Møde i Statsministeriet Mandag den 23. November 1942, Kl. 15.

III. Statsministeren fremsatte nogle Betragtninger angaaende den af Forsvarsministeren under Pkt. 4 paa sidste Ministermøde fremdragne Sag.

Forsvarsministeren oplæste en Rapport fra den danske Forbindelsesofficer, af hvilken det fremgik, at alt Materiel af enhver Art, som tilhørte den danske Hær, skulde overlades til Tyskerne efter Krav fra General Hanneken.

Forsvarsministeren gav nogle Oplysninger om, hvad der allerede var overladt Tyskerne af Materiel, og meddelte, at man i Krigsministeriet havde udarbejdet en foreløbig Fortegnelse over, hvad man kunde tilbyde Tyskerne.*)

Der var Enighed om, at den samlede Regering gik til Samarbejdsudvalget og foreslog en Ordning i Overensstemmelse med det af Forsvarsministeren fremførte.

*) Daværende Forsvarsminister S. Brorsen ønsker sidste Led »hvad man kunde tilbyde Tyskerne.« korrigeret til: »hvad man yderligere kunde forhandle med Tyskerne om.«

Møde i Statsministeriet Torsdag den 26. November 1942, Kl. 15.

. . . . . .

Statsministeren maatte beklage, at General Rolsted havde talt med forskellige Politikere.

Statsministeren gav Oplysning om de tyske Soldaters Adgang til Indkøb her i Landet: Den nye Ordning var næsten en Tilbageførelse til det tidligere gældende.

Endelig gav Statsministeren et Referat af Situationen i Thisted. Dr. Best havde grebet ind til Fordel for Byen.

Spørgsmaalet om Aflevering af Hærens Materiel drøftedes.

V. Justitsministeren gav nogle Oplysninger om Affæren i Thisted, om et Cirkulære vedrørende Anvendelse af Radio paa offentlige Steder og for aabne Vinduer og endelig vedrørende Justitsministeriets Propagandaudvalg.

VI. Handelsministeren oplæste Udkast til Meddelelse til samtlige Handlende vedrørende Værnemagtens Adgang til Indkøb og fik Tilslutning til, at Distributionen af Meddelelsen foregik gennem Politiet.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 28. November 1942, Kl. 13.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

I. Statsministeren gav forskellige Oplysninger vedrørende Spørgsmaalet om Aflevering af Materiel tilhørende den danske Hær og oplæste Udkast til en Note, som skulde tilstilles Tyskerne. Endvidere oplæste Statsministeren en Fortegnelse over det Materiel, som det maatte formenes, at den danske Hær kunde undvære.

Efter en Drøftelse af Udkastet blev dette tiltraadt med nogle Ændringer.

IV. Justitsministeren gav Meddelelse om, at Kommandanten i Thisted havde ophævet Undtagelsestilstanden.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 3. December 1942, Kl. 16.

. . . . . .

I. Statsministeren meddelte, at han havde mødt en vis Velvilje hos Tyskerne med Hensyn til, at Sager angaaende danske Statsborgeres Forseelser overfor den tyske Værnemagt blev behandlet af de danske Myndigheder.

II. Forsvarsministeren redegjorde for de Forhandlinger, der var ført med Tyskerne om Aflevering af en Del af Hærens Materiel, og oplæste en Rapport fra General Rolsted angaaende dette Spørgsmaal. Ligeledes oplæstes et Brev fra General von Hanneken til General Rolsted. Forsvarsministeren redegjorde endelig for, hvad der kunde forventes Enighed med Tyskerne om at udlaane, idet der skulde træffes endelig Afgørelse den 4. December Kl. 10.

Tilslutning blev givet.

III. Statsministeren meddelte, at der var Mulighed for at opnaa en Ordning med Tyskerne, saaledes at Bevogtningen af de respektive Banestrækninger skete ved dansk Militær. Der skulde forhandles mellem Tyskerne, Udenrigsministeriet og Forsvarsministeriet om Sagen.

IV. Paa Foranledning af Handelsministeren blev der Enighed om at lade Tyskerne tilgaa Meddelelse om, at Udnævnelse af højere Embedsmænd vilde blive behandlet i det samlede Ministerium, og at man vilde være opmærksom paa, at der ikke kom tyskfjendtlige Personer i saadanne Stillinger.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag den 10. December 1942, Kl. 15.30.

. . . . . .

Undervisningsministeren var fraværende (kom senere til Stede).

IV. Justitsministeren gav forskellige Oplysninger vedrørende Kampagner for Opretholdelse af Ro og Orden og om de Arrestationer af danske Statsborgere, som havde fundet Sted i den senere Tid.

Møde i Statsministeriet Mandag den 14. December 1942, Kl. 14.30.

. . . . . .

Ministeren for offentlige Arbejder var fraværende.

I. Statsministeren oplæste den Tale, han agtede at holde i Folketinget ved Finanslovdebatten den følgende Dag.

Der blev fra næsten alle Ministre udtalt stor Betænkelighed ved en enkelt Passus i Talen.

IV. Justitsministeren gav forskellige Oplysninger om aktuelle Spørgsmaal bl. a. vedrørende 3 Faldskærmsjægere, som var landet ved Skodsborg.

Sidstnævnte Spørgsmaal blev udskudt til videre Behandling, naar Statsministeren, som havde maattet forlade Mødet, var til Stede.

Justitsministeren oplæste Udkast til en Rundskrivelse til Politimestrene vedrørende Brugen af Radio paa offentlige Steder (se Referat af 26. Nov., Pkt. 5).

Sagen skulde videre behandles paa et nyt Møde.

Ministermødet Onsdag den 16. December 1942, Kl. 11.

. . . . . .

I Statsministerens Fraværelse lededes Mødet af Finansministeren. Til Stede iøvrigt: Forsvars-, Landbrugs-, Handels-, Trafik-, Indenrigs-, Justits-, Kirke- og Undervisningsministeren.

Indenrigsministeren gjorde derefter Rede for et Krav fra tysk Side om Erhvervelse af ca. 200 Kontorlokaler her i Byen til den civile tyske Administration. Forskellige Ejendomme var beset, bl. a. Nordisk Kollegium. Planerne var dog opgivne, og der var fra tysk Side akkviesceret ved et Tilbud om Opførelse af en helt ny Bygning. Den skulde ligge paa en Plads øst for Knippelsbro, der ejedes af Kommunen — Købesum 850 000 Kr. Opførelsessum ca. 3 000 000 Kr. Færdiggørelse inden 1. September 1943. Tyskerne vilde selv skaffe Materialer, Professor Suenson var tænkt som Arkitekt. Det foresloges iøvrigt at benytte Teknisk Central som Leder af Byggeforetagendet. Det tiltraadtes enstemmigt at give sin Tilslutning til, at Indenrigsministeren søgte Finansudvalgets principielle Tilslutning til Sagens Fremme.

Møde i Statsministeriet Mandag den 21. December 1942, Kl. 14.

. . . . . .

Handelsministeren, Trafikministeren og Ministeren for offentlige Arbejder var fraværende.

I. Landbrugsministeren redegjorde for de Forhandlinger, der var ført med Tyskerne om Produktionen og Fordelingen af Flæsk og Oksekød. Tyskerne havde krævet, at Tildelingen til Hjemmeforbruget skulde udgøre 700 g Flæsk og Oksekød pr. Uge pr. Person, og heroverfor havde man fra dansk Side riposteret ved at gøre gældende, at der i saa Fald maatte gennemføres en Rationering, hvad Tyskerne ikke ønskede.

Landbrugsministeren foreslog, at vi beholdt Adgangen til det sædvanlige Forbrug af Oksekød og nedsatte Flæskeforbruget med 20 pCt. i Forbindelse med en Kunderationering og saaledes, at Værnemagtens Forbrug blev holdt udenfor.

Socialministeren fremsatte den Tanke at forbinde en saadan Ordning med en Rabatordning, som skulde komme de ubemidlede til Gode.

Der var Enighed om, hvis den af Landbrugsministeren foreslaaede Ordning var gennemførlig, at tiltræde den og lade Socialministeren overveje en Rabatordning for ubemidlede.

III. Statsministeren oplæste en Skrivelse fra Dr. Best med Meddelelse om, at Folketingsmand, Dyrlæge Jens Møller beklagede sig over at være forbigaaet ved Udnævnelse af en Overdyrlæge ved Graasten Svineslagteri.

Landbrugsministeren redegjorde for Sagen og lovede at tage Spørgsmaalet op til nærmere Overvejelse.

Her forlod Arbejdsministeren Mødet.

IV. Justitsministeren forelagde Udkast til et Cirkulære til Politiet angaaende Underholdning ved Radio paa offentlige Steder.

V. Justitsministeren meddelte, at han gerne snarest vilde søge Spaniensk æmperne, ca. 100 Mand, løsladt, men der kommer stadig noget paa tværs. Nu sidst er der af Kommunister stjaalet 50 kg Aerolit i Faxe, hvor de har afvæbnet Betjentene. I første Omgang er tre anholdt og 25 kg Aerolit beslaglagt.

Chievitz er overført til dansk Fængsel.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 5. Januar 1943, Kl. 14.

. . . . . .

I. Statsministeren overbragte en Nytaarshilsen fra Kongen og meddelte, at det ikke fra tysk Side var ønsket at modtage et Nytaarstelegram fra Kongen eller Kronprinsregenten.

Overfor Kongen havde Statsministeren udtalt sin Beklagelse af, at Statsministeren ikke paa Forhaand var underrettet om, at Kongen vilde holde Nytaarstale i Radioen. Statsministeren beklagede forskellige Udnævnelser, der havde fundet Sted, og at Handelsministeren i sin Radiotale ved Juletid til Søfolk og Fiskere havde nævnt Understøttelsesforholdet til de hjemmeværende Paarørende.

II. Statsministeren meddelte, at det efter Samraad med Indenrigsministeren var Hensigten at drøfte Spørgsmaalet om det kommende Folketingsvalg med Rigsdagens Samarbejdsudvalg.

IV. Statsministeren meddelte, at der nu var tilvejebragt en Ordning for Reitzel-Nielsen, saaledes at denne stod til Raadighed for Statsministeriet og Justitsministeriet.

VIII. Der blev givet Tilslutning til en af Justitsministeren foreslaaet Ordning vedrørende Bevogtning af visse Jernbanelinier.

IX. Justitsministeren oplæste en Protestskrivelse fra en Kreds af Læger i Anledning af Fængsling af nogle Læger. Justitsministeren fremsatte i Tilslutning hertil nogle Betragtninger med Hensyn til Retsplejeloven.

Der blev fra forskellige Ministre fremsat samstemmende Udtalelser, som gav Udtryk for Tilslutning til Justitsministerens Bestræbelser for paa Grundlag af Retsplejeloven bedst muligt at hævde de danske Retsmyndigheders Stilling og søge undgaaet en Skærpelse af Retstilstandene.

Der var Enighed om, at Justitsministeren og Statsministeren gik til Samarbejdsudvalget og søgte Tilslutning til det af Justitsministeren udførte Arbejde.

Møde i Statsministeriet Mandag den 18. Januar 1943, Kl. 11.30.

. . . . . .

I. Handelsministeren redegjorde for nogle Forhandlinger, der var ført med Tyskerne om et af disse rejst Krav om Udlevering af nogle af D.F.D.S.s Skibe.

Der var Enighed om at imødekomme det rejste Krav om Udlevering af Skibene »A. P. Bernstorff«, »M.G. Melchior« og »Aarhus«, men at Sagen forelægges Samarbejdsudvalget.

Møde i Statsministeriet Mandag den 25. Januar 1943, Kl. 14.

. . . . . .

II. I Anledning af, at Statsministeren samme Dag skulde have en Samtale med Dr. Best om det forestaaende Folketingsvalg, blev Spørgsmaalet drøftet.

VIII. Trafikministeren meddelte, at der i Odense var begaaet et Attentat mod en Jernbanevogn indeholdende Vaaben, og kom derved ind paa Spørgsmaalet om Bevogtning af Banerne. Det blev oplyst, at der snart kunde ventes en Ordning.

Møde i Folketingets Ministerværelse Tirsdag den 26. Januar 1943, Kl. 14.30.

. . . . . .

II. Statsministeren redegjorde for den Forhandling, han havde ført med Dr. Best vedrørende Folketingsvalget.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 2. Februar 1943, Kl. 11.

. . . . . .

IV. Spørgsmaalet om Rigsdags- og Kommunevalg blev drøftet.

Møde i Statsministeriet Fredag den 5. Februar 1943, Kl. 15.30.

. . . . . .

I. Statsministeren meddelte, at Kronprinsregenten den følgende Dag vilde modtage Dr. Best, og at Dronningen vilde modtage Dr. Best og Frue.

Statsministeren gav nogle Oplysninger vedrørende Valgene og kom derpaa ind paa Hal Kochs Stilling til Ungdomskredsene. Det oplystes, at Tyskerne nu havde arresteret 3 unge Mennesker.

Dr. Best havde overfor Statsministeren udtrykt sin Utilfredshed med de danske Hærofficerers Stilling til Tyskerne.

Justitsministeren gav nærmere Oplysning om de 3 unge Mennesker, som var arresteret, og fremsatte nogle Betragtninger i Almindelighed om Befolkningens Stilling til Tyskerne.

III. Handelsministeren meddelte, at Sagen vedrørende Bygning af Standardskibe var gaaet i Orden, og oplyste, at Værnemagten havde fremsat Krav om at faa Raadighed til senere Brug over 500 Biler, som ikke i Øjeblikket var i Brug.

Handelsministeren meddelte endvidere, at Tyskerne havde givet Afkald paa at faa overdraget »M. G. Melchior« (se Ref. 18. Januar, Pkt. 1), og redegjorde nærmere for de Vilkaar, paa hvilke de to andre Skibe skulde overdrages.

Der blev givet Tilslutning til, at Handelsministeren svarer D.F.D.S., at Staten ikke kan indgaa paa de af Selskabet stillede Garantikrav.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 17. Februar 1943, Kl. 14.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

III. Endelig forelagde Indenrigsministeren »Forslag til Lov om Udskydelse af de kommunale Valg«.

Der var Enighed om at lade Forslaget nyde Fremme.

IV. Justitsministeren gav en Redegørelse for de Sabotagehandlinger, der havde fundet Sted i 1943, og for en Forhandling, der i den Anledning havde fundet Sted med Tyskerne. Et Spørgsmaal, som var rejst af Tyskerne om dansk Vagttjeneste ved Værnemagtens militære Anlæg, blev indgaaende drøftet, men da bl. a. Statsministeren havde maattet forlade Mødet, forinden Sagen blev forelagt af Justitsministeren, blev Afgørelse udskudt til et senere Ministermøde.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 23. Februar 1943, Kl. 15.30.

. . . . . .

Forsvarsministeren var fraværende.

I. Statsministeren havde haft en Samtale med Dr. Best om Valgspørgsmaalet, hvorunder Dr. Best havde fremsat den Tanke, at hvis der blev Valg, i hvilket det tyske Mindretal paa Grund af Forholdene ikke kunde deltage, ønskedes der oprettet et Kontor under Statsministeriet til Varetagelse af Mindretallets Interesser.

Endvidere gav Statsministeren nogle Oplysninger vedrørende Spørgsmaalet om de landmilitære Officerers Stilling til Tyskerne, og Statsministeren oplæste en Rapport fra General Gørtz vedrørende dette Spørgsmaal.

Statsministeren havde modtaget en Rapport vedrørende Stillingen i England, dels overfor Danmark og dels til den militære Situation i Almindelighed og indeholdende forskellige Oplysninger om aktuelle Spørgsmaal. Ogsaa en Rapport om Stillingen i Tyskland blev oplæst af Statsministeren.

IV. Justitsministeren oplyste, at 9 danske Statsborgere, som var arresterede og overført til Tyskland, nu vil blive tilbageført til Danmark, og gav forskellige Oplysninger vedrørende Justitsministeriets Samarbejde med Tyskerne.

Justitsministeren gav en Redegørelse angaaende de stedfundne Sabotagehandlinger.

Justitsministeren kom derefter ind paa det under Pkt. 4 paa Ministermødet den 17. Februar sidst anførte Spørgsmaal om Bevogtning af Værnemagtens militære Anlæg og redegjorde for de Forhandlinger, som var ført med Vagtselskabet.

Der førtes en indgaaende Diskussion om Sagen, men der var overvejende Stemning for at gaa imod Tyskernes Ønske, medmindre det hele kunde ske paa frivilligt Grundlag.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 2. Marts 1943, Kl. 13.30.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

I. Statsministeren meddelte, at Dr. Best havde givet Underretning om, at Tyskerne principielt havde tiltraadt, at der blev afholdt Valg. Der var dog stillet forskellige Spørgsmaal, som ønskedes besvaret. De rejste Spørgsmaal blev drøftet.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 4. Marts 1943, Kl. 15.

. . . . . .

Trafikministeren var fraværende.

I. Indenrigsministeren forelagde »Forslag til Lov om Ændringer i Lov om Valg til Rigsdagen« og oplæste Udkast til Bekendtgørelse vedrørende det tyske Mindretals Stilling foranlediget af, at nævnte Mindretal ikke vilde opstille Kandidat ved det forestaaende Valg. Der var Enighed om at udskyde Fremsættelsen af Lovforslaget til førstkommende Tirsdag og at tilstræbe, at der blev skabt Klarhed over, hvilken Ordning der kunde opnaas med Hensyn til det tyske Mindretals fremtidige Stilling.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 6. Marts 1943, Kl. 10.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

II. Statsministeren redegjorde for de Fredag Eftermiddag den 4. Marts førte Forhandlinger med Dyrlæge Jens Møller. Kravet fra dennes Side var et Kontor under Statsministeriet. Den senere paa Dagen givne Besked fra Dr. Best gik ud paa enten en Ordning med den tyske Folkegruppe eller intet Valg.

Sagen skal ordnes i Dag og vil Kl. 14 blive drøftet i Samarbejdsudvalget.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag den 10. Marts 1943, Kl. 16.

. . . . . .

Justitsministeren var fraværende (kom under Pkt. 3).

IV. Statsministeren oplæste Udkast til en Henvendelse til det danske Folk fra Kongemagten for at imødegaa Sabotagehandlinger.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 25. Marts 1943, Kl. 14.

. . . . . .

II. Der var Enighed om at benævne Lederen af det tyske Mindretals Kontor for Kontorchef.

III. Statsministeren rejste Spørgsmaalet om Stillingen til Sabotagehandlingerne, hvilket blev drøftet indgaaende.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 7. April 1943, Kl. 15.30.

. . . . . .

Socialministeren og Ministeren for offentlige Arbejder var fraværende.

II. Statsministeren oplæste Udkast til Regler for det nye Kontor vedrørende den tyske Folkegruppes Interesser.

Tiltraadt med en enkelt Ændring.

III. Statsministeren indskærpede, at Udnævnelsen af højere Embedsmænd blev behandlet i Ministermøde.

Møde i Folketingets Ministerværelse Torsdag d. 8. April 1943, Kl. 13.

. . . . . .

Socialministeren var fraværende.

II. Statsministeren meddelte, at der nu skulde anvendes samme Fremgangsmaade over for de her i Landet værende Amerikanere, som tidligere var iværksat over for Englændere.

III. Justitsministeren meddelte, at det danske Politi havde iværksat Bevogtning af Dr. Best.

Paa Justitsministerens Foranledning førtes der en indgaaende Diskussion vedrørende Spørgsmaalet om de Faldskærmsjægere, som kommer her til Landet.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 10. April 1943, Kl. 13.30.

. . . . . .

Socialministeren var fraværende.

I. Statsministeren meddelte, at Tyskerne havde i Sinde at bevæbne de Storebæltsfærger, som udelukkende sejler med tyske Tropper og tysk Materiel.

Trafikministeren gav supplerende Oplysninger og meddelte, at han ikke kunde tiltræde, at Færgerne blev bevæbnede, men mente, at der var Mulighed for at stille et Skib til Raadighed for Tyskerne til speciel Transport, saaledes at det paagældende Skib var bemandet med Tyskere og var uden danske Neutralitetsmærker.

Efter en Diskussion om Sagen var der Enighed om, at der skulde forhandles videre med Tyskerne om Sagen paa Grundlag af det af Trafikministeren fremsatte Forslag.

II. Statsministeren fremsatte nogle Bemærkninger vedrørende det konservative Partis Stilling til Regeringen, hvad der gav Anledning til Modbemærkninger fra Handelsministeren.

Indenrigsministeren paapegede Nødvendigheden af, at Statsministeren i Spørgsmaal, der vedrørte den enkelte Minister, ikke forhandlede med Tyskerne uden at være i Overensstemmelse med paagældende Minister.

Indenrigsministeren ansaa det for formaalstjenligt, at der blev optaget Forhandlinger med det konservative Parti.

Landbrugsministeren udtalte sig i samme Retning.

Justitsministeren redegjorde for en Forhandling, han havde haft med Præsident Kanstein om Sabotagehandlingerne.

Handelsministeren erklærede sig villig til, naar han fik konkrete Oplysninger, at forhandle med sit Parti om Sabotagespørgsmaalet.

Møde i Statsministeriet Mandag den 12. April 1943, Kl. 13.

. . . . . .

Socialministeren var fraværende.

I. Statsministeren meddelte, at der forsøgtes paa i Anledning af Hitlers forestaaende Fødselsdag at faa udvekslet Telegrammer mellem Kongen og Hitler.

VI. Justitsministeren kom ind paa Spørgsmaalet om Christmas Møllers Stilling til Sabotagehandlingerne, hvorved Opmærksomheden blev henledt paa K.U. Det havde vist sig, at flere unge Medlemmer af K.U. havde foretaget Sabotagehandlinger.

Handelsministeren meddelte, at det konservative Folkeparti og Ledelsen af K.U. vilde indskærpe Partiernes Medlemmer, at der ikke maatte finde Sabotagehandlinger Sted, og i givet Fald vilde de paagældende blive ekskluderet.

Møde i Folketingets Ministerværelse Onsdag d. 14. April 1943, Kl. 14.

. . . . . .

II. Statsministeren oplæste et Memorandum, som den tyske Befuldmægtigede D. D. havde overrakt Statsministeren vedrørende den danske Forsvarsmagts Stilling til Tyskerne.

Statsministeren oplæste endvidere et Brev, som han havde modtaget fra Ole Bjørn Kraft i Anledning af nogle Udtalelser, som Kraft havde fremsat i Den konservative Klub, og som Statsministeren havde paatalt.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 4. Maj 1943, Kl. 15.

. . . . . .

Justitsministeren var fraværende.

II. Statsministeren gjorde Rede for Jødespørgsmaalets Udvikling siden Besættelsen og henledte Opmærksomheden paa Universitetets Stilling til dette Spørgsmaal. Undervisningsministeren gav forskellige Oplysninger, suppleret af Ministeren for offentlige Arbejder.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 6. Maj 1943, Kl. 14.

. . . . . .

Justitsministeren og Trafikministeren var fraværende.

II. Statsministeren fremsatte nogle Synspunkter med Henblik paa den øjeblikkelige Stilling til Tyskerne. Statsministeren pegede her særligt paa Saboterne, det danske Militær og Pressen.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 12. Maj 1943, Kl. 11.30 efter Statsraadet.

. . . . . .

I. Statsministeren meddelte, at Kongen efter Lægernes Tilskyndelse agtede at overtage Regeringens Førelse i en nær Fremtid.

V. Forsvarsministeren oplæste en Rapport fra General Rolsted vedrørende en Forhandling, som Generalen havde haft med General von Hanneken.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 19. Maj 1943.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

V. Justitsministeren forelagde et Forslag vedrørende Ægteskaber indgaaet efter tysk Lov i Danmark. Hensigten var at gøre disse Ægteskaber lovlige i Forhold til dansk Lovgivning i Tiden efter 9. April 1940.

Der skal føres visse Forhandlinger med de tyske Myndigheder, før Forslaget forelægges Rigsdagen.

Tiltraadt men forelægges igen.

Møde i Folketingets Ministerværelse Fredag den 28. Maj 1943, Kl. 15.

. . . . . .

Forsvarsministeren redegjorde for Forhandlinger, der var ført mellem Forsvarsministeriet, Statsministeriet, Finansministeriet og Samarbejdsudvalget vedrørende danske Officerers Tjeneste i Tyskland efter derom fremsat Ønske fra tysk Side.

Statsministeren oplæste Genpart af en Skrivelse, som han havde tilsendt den tyske Befuldmægtigede vedrørende dette Spørgsmaal, samt en Skrivelse fra Dr. Best som Svar paa Statsministerens Skrivelse. Statsministeren betonede, at den paagældende Tjeneste skulde være frivillig.

Møde i Folketingets Ministerværelse Tirsdag den 1. Juni 1943, Kl. 15.45.

. . . . . .

Finansministeren og Undervisningsministeren var fraværende.

II. Der var Uenighed mellem Statsministeren og Forsvarsministeren om Affattelsen af den Meddelelse, der skulde udsendes til de militære Afdelinger vedrørende danske Officerers Adgang til at melde sig til frivillig Tjeneste i Tyskland.

Der opnaaedes Enighed om Affattelsen.

Møde i Folketingets Ministerværelse den 10. Juni 1943.

. . . . . .

Arbejdsministeren var fraværende.

X. Justitsministeren har foranlediget, at der er sat fast Politivagt ved Aerolitfabriken i Jyderup.

Ialt er nu 100 Kommunister løsladt fra Interneringslejren.

Gav nogle Oplysninger om Døssing, Chievitz og Prytz.

Møde i Folketingets Ministerværelse den 23. Juni 1943, Kl. 13.55.

. . . . . .

Socialministeren og Undervisningsministeren var fraværende.

I. Forsvarsministeren meddelte, at Dansk Samling havde stillet en Forespørgsel om Begrundelsen for, at Forsvarsministeren havde givet de Officerer, der vilde deltage i tysk Tjeneste, de Indrømmelser, som indeholdtes i den udsendte Meddelelse til de militære Afdelinger.

Der var Enighed om, at Forsvarsministeren gik til Nimandsudvalget for derved at foranledige, at Forespørgslen blev afvist.

III. Trafikministeren meddelte, at den tyske Befuldmægtigede for Banerne havde forespurgt om Banernes Stilling, hvis der opstod en alvorlig Situation i Jylland.

Generaldirektøren havde svaret, at en saadan Situation ikke kunde overses i Øjeblikket, men at man regnede med venlig Forstaaelse fra tysk Side.

Der var Enighed om, at D.S.B. i den givne Situation maatte søge Trafikken gennemført.

Møde i Folketingets Ministerværelse den 24. Juni 1943, Kl. 13.30.

. . . . . .

Undervisningsministeren var fraværende.

II. Statsministeren referede en G. D. stedfunden Samtale med Dr. Best om Tyskernes illegale Opkøb af Levnedsmidler.

Dr. Best havde herunder erklæret, at han var opmærksom paa Forholdet og vilde foretage, hvad der var muligt for at standse Trafikken.

Møde i Folketingets Ministerværelse den 1. Juli 1943, Kl. 15.

. . . . . .

Undervisningsministeren, Forsvarsministeren og Finansministeren var fraværende.

I. Der var Enighed om at foranledige en af Frits Clausen til Justitsministeren stillet Forespørgsel afvist.

Møde i Statsministeriet den 15. Juli 1943, Kl. 13.30.

. . . . . .

Handelsministeren og Forsvarsministeren var fraværende.

II. Statsministeren oplæste et Brev fra Dr. Best vedrørende de stedfundne Uroligheder i København.

Justitsministeren kompletterede de til Ministrene omsendte Rapporter vedrørende Uroligheder.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 22. Juli 1943, Kl. 14.

. . . . . .

Socialministeren, Forsvarsministeren og Justitsministeren var fraværende.

IV. Der var Enighed om at lade forskellige Blade, som havde nægtet at optage en tysk Hverveannonce, vide, at en saadan Annoncering var i Overensstemmelse med den hidtidige Praksis.

V. Indenrigsministeren havde foranlediget, at Tyskerne fik overladt Paladsteatret til Filmsforestilling i Stedet for det bombede Colosseum.

VI. Indenrigsministeren rejste Spørgsmaalet om Administrationen i Jylland under en eventuel engelsk Invasion i Jylland og redegjorde for de Drøftelser, der havde fundet Sted vedrørende denne Sag.

Indenrigsministeren var kommet til det Resultat, at der i en saadan Situation maatte indsætte en Generaladministration, og man havde her tænkt paa Departementschef Eivind Larsen, som skulde bistaas af en Amtmand.

Indenrigsministeren omdelte et Lovforslag, som tog Sigte paa den omhandlede Situation, og redegjorde for Forslaget Indhold.

Der var Enighed om, at Forslaget blev taget under Overvejelse.

Møde i Statsministeriet Mandag den 9. August 1943, Kl. 11.

I. Statsministeren oplæste et Referat afgivet af Direktør Svenningsen i Anledning af Tyskernes Krav om, at Sabotører, som blev idømt 8 Aars Tugthus og derover, skulde føres til Tyskland, og at Meddelelse herom skulde tilgaa den danske Offentlighed.

Statsministeren udtalte, at man maatte advare Tyskerne imod at gennemføre de paatænkte Fremgangsmaader.

Justitsministeren redegjorde for de Domme, der var afsagt af tysk Krigsret over danske Sabotører, og den Ordning, der med Godkendelse af Tyskerne var truffet vedrørende de dømtes Afsoning af Straffene.

Justitsministeren pegede paa den Ændring, der var sket i den danske Befolknings Holdning til Tyskerne, og nævnte den Uro, der hersker i Arbejderbefolkningen. Sabotagehandlingerne var i Stigning, men det viste sig, at Politiet arbejdede godt. Der var sørget for, at Sabotørerne ikke kunde faa Adgang til Sprængstof, og Sabotagen maatte anses for at være af engelsk Oprindelse og blev gennemført med Støtte fra engelsk Side.

Socialministeren gjorde opmærksom paa, at han altid havde bekæmpet Sabotagen, og redegjorde for de Synspunkter, han havde fremsat under de førte Forhandlinger med Finansministeren og Justitsministeren.

Ministeren for offentlige Arbejder tilsluttede sig Socialministerens Synspunkter med Hensyn til Uroen blandt Arbejderne.

Trafikministeren fastslog, at den faste Linie, som Regeringen hidtil havde fulgt med Hensyn til Sabotagehandlingerne, ikke var blevet svækket. Det var Ophævelsen af Permittenttrafikken i Sverige, der paavirkede den danske Befolkning. Vi maa meddele Tyskerne, at vi agter at fortsætte den hidtil fulgte Linie, men at enhver Afvigelse herfra vil fremkalde en skæbnesvanger Reaktion fra Befolkningens Side.

Indenrigsministeren udtalte, at vi til det yderste maa søge afværget drastiske Foranstaltninger fra Tyskernes Side.

Landbrugsministeren gjorde gældende, at hvis Tyskerne vilde forsøge at nedkæmpe Sabotagen, kunde Regeringen ikke fortsætte, og dette maatte meddeles Tyskerne.

Handelsministeren erklærede sig enig i de Synspunkter, der var fremført af de foregaaende refererede Ministre, hvilket Forsvarsministeren tilsluttede sig. Det var nødvendigt, at Fagforeningslederne fik den nødvendige Støtte fra Regeringen med Hensyn til Bekæmpelsen af Uroen i Befolkningen.

Finansministeren redegjorde for sin Deltagelse i de forløbne Forhandlinger.

Arbejdsministeren gjorde nogle Synspunkter gældende med Hensyn til Stillingen paa Arbejdspladserne.

Statsministeren mente, at det burde overvejes, om ikke der var Mulighed for at ændre Regeringens Sammensætning, saaledes at der blev tilvejebragt en Regering, der var fuldt parlamentarisk og dermed stærkere overfor Befolkningen.

Landbrugsministeren erklærede, at det havde haft sin Betydning, at Scavenius overtog Regeringen.

Justitsministeren var af den Opfattelse, at Statsministeren ikke havde faaet den Støtte, han fortjente.

Ministeren for offentlige Arbejder var principielt enig med Statsministeren om, at det vilde være formaalstjenligt at faa en parlamentarisk Regering, og henstillede, at Statsministeren fik Bemyndigelse til i saa Henseende at orientere sig hos Tyskerne.

Indenrigsministeren frygtede for, at der kunde rejses en Stemning imod Regeringen, hvis ikke der i Tide skete en saadan Ændring i Regeringens Sammensætning, at det kunde berolige Befolkningen.

Statsministeren vilde nu forhandle med Dr. Best og, hvis det var muligt, orientere sig med Hensyn til en Ændring af Regeringen.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 10. August 1943, Kl. 11.

. . . . . .

I. Statsministeren aflagde Beretning om sin Samtale med Dr. Best om det paa Mødet den 9. August under Pkt. 1 omhandlede Spørgsmaal vedrørende dømte Sabotører. Under denne Samtale havde Statsministeren ogsaa berørt Spørgsmaalet om en Ændring af Regeringen, hvad Dr. Best dog havde modsat sig.

Der var Enighed om at tilvejebringe en Forhandling mellem Dr. Best og Repræsentanter for Fagforbundene under Forsæde af Statsministeren.

Møde i Statsministeriet Tirsdag den 17. August 1943, Kl. 14.

. . . . . .

I. Statsministeren gav Udtryk for den alvorlige Situation, der var opstaaet dels paa Grund af den stigende Sabotagevirksomhed og dels de Provokationer, som havde fundet Sted i forskellige Byer overfor den tyske Værnemagt. Statsministeren henviste til de provokerende Udtalelser, der fremkom i den engelske Radio. Statsministeren gav Udtryk for Nødvendigheden af, at han traadte tilbage, og betonede, at han efter de Angreb, der fandt Sted paa hans Person, nu maatte være frit stillet.

Forsvarsministeren gav nogle Oplysninger om Sammenstødet mellem danske og tyske Soldater i Svendborg.

Justitsministeren var enig med Statsministeren i dennes Syn paa de Angreb, der rettedes mod Statsministeren og Justitsministeren.

Justitsministeren gav en nærmere Redegørelse for Situationen i Svendborg og Odense og betonede, at intet Medlem af Regeringen af personlige Grunde maatte trække sig tilbage. Skulde der ske noget i saa Henseende, maatte det være under Indflydelse af et Tryk*) fra tysk Side, eller fordi Befolkningen udtrykkelig gav til Kende, at den ønskede Regeringens Afgang. Det gjaldt ikke den enkelte Ministers Person, men den danske Befolknings Vel.

Statsministeren betonede, at det ikke drejede sig om hans Person, men han fandt, at en Regering, der var i Overensstemmelse med Rigsdagen, bedre kunde opretholde Roen i Befolkningen.

Trafikministeren gav Udtryk for megen Ængstelse over den øjeblikkelige Situation. Hvis Regeringen ikke kan dæmme op for Voldshandlingerne, er det nødvendigt, at Regeringen gaar.

Trafikministeren gav Tilslutning til Justitsministerens Opfattelse af Nødvendigheden af, at Befolkningen fik Oplysning om, hvorledes Situationen er.

Landbrugsministeren gav Tilslutning til de af Justitsministeren fremførte Synspunkter. Skal der afgives en Regeringserklæring til Befolkningen, maa det være med Tilslutning af Samarbejdsudvalget.

Regeringen maa fortsætte saa længe, vi har Rigsdagen med os, og indtil vi eventuelt bliver stillet overfor Krav fra tysk Side, som vi ikke kan imødekomme.

Indenrigsministeren følte sig brøstholden overfor de Indiskretioner, som fandt Sted med Hensyn til Forhandlingerne i Regeringen. Regeringen maa overfor Samarbejdsudvalget tilkendegive Nødvendigheden af, at Samarbejdsudvalget utvetydigt stiller sig bag Regeringen.

Ministeren for offentlige Arbejder spurgte Statsministeren, om denne troede, at vi kunde faa Lov til at give Befolkningen fuld Besked.

Handelsministeren erklærede, at han ikke havde informeret nogen vedrørende Forhandlingerne i Regeringen.

Forsvarsministeren fandt, at den nuværende Situation var uholdbar for Regeringen. Det vilde være nødvendigt, at Regeringen fik Tilslutning fra den samlede Rigsdag.

Der var Enighed om den næste Dag at tage en Forhandling med Samarbejdsudvalget.

*) Udtrykket »Tryk fra tysk Side« ønsker daværende Justitsminister Thune Jacobsen erstattet med »Krav fra tysk Side« og hævder at have anvendt sidstnævnte Udtryk, idet han nærmest havde for Tanken de Krav, General Hanneken og Dr. Best den 16. Februar 1943, 29. Maj 1943 og i Juni s. A. havde stillet til ham om Indførelse af Bod, Undtagelsestilstand, Dødsstraf m. v. — Krav, hvis Gennemførelse han gennem Forhandling havde Held til at afværge, (jfr. foran S. 409).

IV. Finansministeren redegjorde for en Episode, der var forefaldet ved Tønders 700 Aars Jubilæumsfest, hvor Chefen for Grænsegendarmeriet, Oberst Paludan-Müller havde optraadt uheldigt. Obersten havde ogsaa tidligere udvist uheldig Optræden. Finansministeren havde personlig irettesat Obersten.*)

Der var Enighed om ikke at foretage videre i Sagen.

Møde i Statsministeriet Onsdag den 25. August 1943, Kl. 13.30.

. . . . . .

Udkast til en Note til Dr. Best som Svar paa dennes Henvendelse til Regeringen blev enstemmigt tiltraadt.

Justitsministeren redegjorde for den øjeblikkelige Situation, specielt i Aalborg, og fremsatte forskellige Synspunkter med Hensyn til Politiets Arbejde og de tyske Soldaters Optræden.

Møde i Statsministeriet Torsdag den 26. August 1943, Kl. 13.45.

. . . . . .

I. Den øjeblikkelige Situation blev drøftet.

II. Der blev givet Statsministeren Tilslutning til visse nærmere Aftaler med Nanking-Regeringen, som vilde medføre, at dansk Ejendom kunde anses for at være beskyttet.

Møde i Statsministeriet Fredag den 27. August 1943, Kl. 14.

. . . . . .

I. Statsministeren oplæste Ordlyden af en Note, som var tilstillet Dr. Best i Anledning af et Overfald paa en tysk Officer i Odense. Noten var bilagt en Check paa 10.000 Kr. til Tysk Røde Kors.

Forsvarsministeren pegede paa, at danske Officerer var overfaldet fra tysk Side, og at det maatte være rimeligt at gøre de tyske Myndigheder bekendt hermed. Ogsaa en dansk Vagtpost i Odense var blevet overfaldet af tysk Militær.

Justitsministeren gav Meddelelse om Situationen i de forskellige Byer, hvor der strejkes, samt om, hvad der var foregaaet i København den foregaaende Dag.

Arbejdsministeren supplerede Justitsministerens Oplysninger.

Ogsaa Landbrugsministeren gav forskellige Oplysninger.

Handelsministeren redegjorde for Stillingen mellem Rederne og Søfolkene.

Indenrigsministeren meddelte, hvorledes Stillingen var i Roskilde.

Der blev givet Handelsministeren Tilslutning til, at Teatre og Forlystelsesetablissementer lukkes Kl. 22, og at Restauranter og Selskabslokaler lukkes Kl. 23. Dette gælder København, medens Provinsen kan holde aabent til Kl. 23 over det hele.

Møde i Statsministeriet Lørdag den 28. August 1943, Kl. 10.

. . . . . .

Statsministeren oplæste de Fordringer, som den tyske Regering stillede til den danske Regering, og som var overleveret Statsministeren af Dr. Best Kl. 9.

Der blev fastsat Møde med Samarbejdsudvalget Kl. 11.

(Hermed slutter Ministermødeprotokollerne.)

*) jfr. nærmere herom Skrivelse af 4. Marts 1948 (S. 409) fra daværende Finansminister, nuværende Departementschef K. H. Kofoed, der om den paagældende Protokoltilførsel bl. a. udtaler:

I Anledning af Brev af 23. f. M. med Uddrag af Protokollerne fra Ministermøderne i Perioden fra 11. April 1940 til 28. August 1943 skal jeg udtale, at det ikke er korrekt, naar det i Referatet fra Ministermødet den 17. August 1943 er udtalt, at jeg havde »irettesat« Oberst Paludan-Müller. Jeg refererede en Forhandling, der havde fundet Sted mellem Obersten og mig, og hvori jeg havde henstillet til ham at undgaa Episoder som den, der havde fundet Sted ved en Borgerfest i Tønder, men om nogen Irettesættelse i dette Ords tjenstlige Betydning var der ikke Tale.

P.

Protokoller for Samarbejdsudvalget.

Indledende Korrespondance.

1.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DECEMBER 1945
NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 26. Februar 1946.

Hr. fhv. Folketingsmand Oluf Pedersen, Roskilde.

Kommissionen har i sit Møde i Dag vedtaget at anmode Dem om hertil snarest muligt at fremsende den af Dem førte Protokol vedrørende Samarbejdsudvalgets Møder.

Holm.

Eigil Olsen.

2.

Til Den parlamentariske Kommission.

Idet jeg hermed paa det tidligere Nimandsudvalgs (Trettenmandsudvalgs) Vegne til Kommissionen overgiver de af Udvalgets Sekretær, Folketingsmand Oluf Pedersen, førte Mødeprotokoller, skal jeg gøre opmærksom paa, at de deri optagne Referater ikke er blevet oplæst for og heller ikke er gennemset af Medlemmerne og saaledes ingensinde er godkendt af disse. Heller ikke nu har Medlemmerne forinden Afleveringen af Protokollerne gjort sig bekendt med de dem deri tillagte Udtalelser.

Alle Udtalelser er fremsat i Tillid til fuld Fortrolighed, og Medlemmerne gaar ud fra, at ingen offentlig Gengivelse finder Sted, uden at det paagældende Medlem forinden er gjort bekendt dermed, ligesom man forventer, at Kommissionen, saafremt den overfor et Medlem under hans personlige Fremmøde maatte ønske at fremdrage refererede Udtalelser, forinden tilstiller den paagældende et Referat af den samlede Forhandling, hvorunder Udtalelserne skal være fremkommet. Bliver der til Kommissionens Brug foretaget en hel eller delvis Mangfoldiggørelse af Referaterne, bedes Eksemplarer heraf tilstillet Udvalgets Medlemmer.

København, den 26. Marts 1946.

V. Buhl.

3.

(Skrivelse tilstillet Samarbejdsudvalgets Medlemmer.)

DEN AF FOLKETINGET UNDER 8. JANUAR 1948
NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 6. Februar 1948.

I Skrivelse af 26. Marts 1946, hvorved Minister V. Buhl paa det tidligere Nimandsudvalgs (Trettenmandsudvalgs) Vegne til Kommissionen overgav de af Udvalgets Sekretær, daværende Folketingsmand Oluf Pedersen, førte Mødeproto-

koller, fremsatte Minister V. Buhl Ønske om, at der, saafremt der til Kommissionens Brug blev foretaget en hel eller delvis Mangfoldiggørelse af Referaterne, blev tilstillet Udvalgets Medlemmer Eksemplarer heraf og i Overensstemmelse hermed tilsendte Kommissionen Dem i Efteraaret 1946 et trykt Eksemplar indeholdende de nævnte Referater i deres Helhed.

Kommissionen undlader ikke nu at meddele, at man som Bilag til Kommissionens førstkommende Beretning agter at lade de nævnte Referater trykke i deres Helhed. Da denne Trykning skal paabegyndes om ca. 10 Dage, bedes De, saafremt De maatte ønske at knytte Bemærkninger til de i nævnte Protokoller indeholdte Referater, tilstille Kommissionen disse Bemærkninger senest den 16. d. M.

4.

I Skrivelse af 6. Februar d. A. har Kommissionen meddelt os, at den paatænker at offentliggøre de af daværende Folketingsmand Oluf Pedersen som Sekretær i Samarbejdsudvalget (»Nimandsudvalget«) førte Protokoller over Forhandlingerne i Udvalget i Tiden indtil 28. August 1943, og man har samtidig givet os Lejlighed til at fremsætte eventuelle Bemærkninger til de foreliggende Referater.

I denne Anledning ønsker vi at fremsætte følgende Udtalelse:

Samarbejdsudvalgets Medlemmer har aldrig skænket disse Mødeprotokoller nogen særlig Opmærksomhed, og vi maa paa det bestemteste tage Afstand fra, at de betragtes som en dokumentarisk Fremstilling af, hvad Medlemmer eller Ministre har udtalt under Udvalgsmøderne. Referaterne er ikke oplæst for eller gennemset af Mødedeltagerne og saaledes ingensinde godkendt. Efter at Kommissionen har tilstillet os en trykt Gengivelse af Protokollerne, har vi konstateret, at Referaterne i det hele er saa løse og summariske og paa en Række Punkter saa misvisende eller fejlagtige, at vi maa tage ethvert Forbehold over for deres Anvendelse som historiske Aktstykker. At korrigere Referaterne eller skrive dem om, saaledes at den rette Sammenhæng kom klart frem, har vi ikke ment at kunne indlade os paa.

April 1948.

Alsing Andersen. V. Buhl. Chr. Christiansen. Bertel Dahlgaard. N. Elgaard. V. Fibiger. Hartvig Frisch. A. M. Hansen. H. P. Hansen. Hans Hedtoft. Halfdan Hendriksen. Ole Bjørn Kraft. Knud Kristensen. Axel B. Lange. Christmas Møller og J. P. Stensballe.

5.

(Skrivelse tilstillet Ministeren under Besættelsen).

DEN AF FOLKETINGET UNDER 8. JANUAR 1948
NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45

Den 17. Februar 1948.

Kommissionen tillader sig hermed efter Aftale med fhv. Statsminister, Minister V. Buhl at fremsende et Eksemplar af de af daværende Folketingsmand Oluf Pedersen i sin Tid førte Protokoller over Samarbejdsudvalgets Møder.

Det er Kommissionens Hensigt snarest at offentliggøre disse. Sagen har været forelagt de tidligere Medlemmer af Samarbejdsudvalget, som har den Opfattelse ikke at ville modsætte sig en Offentliggørelse, trods den Omstændighed, at Protokollerne aldrig har været oplæst eller er godkendt. Udvalgets Medlemmer agter at indskrænke sig til et almindeligt Forbehold over for Indholdet.

Samarbejdets Medlemmer har imidlertid ment, at Protokollerne, før Offentliggørelse finder Sted, bør forelægges de daværende Ministre til Udtalelse.

Kommissionen udbeder sig Deres eventuelle Bemærkninger hertil snarest belejligt, om muligt inden den 1. Marts d. A.

Holm. *Eigil Olsen.*

6.

København, den 23. Februar 1948.

Idet jeg takker for Tilsendelsen af Aftryk af de af daværende Folketingsmand Oluf Pedersen førte Protokoller over Samarbejdsudvalgets Møder, skal jeg udtale, at jeg i Lighed med Udvalgets Medlemmer ønsker at tage et almindeligt Forbehold angaaende Protokollernes Indhold.

Kr. Bording.

7.

Ved Klosteret 10,I, Kbhvn. Ø.

Den 27. Februar 1948.

Hvad de paagældende Aktstykker angaar, har jeg foretaget Rettelser paa pag. 597, 737, 740, 745, 801, 804. Samtidig gør jeg opmærksom paa, at jeg tager ethvert Forbehold over for det af Hr. Oluf Pedersen affattede Referat.

Søren Brorsen.

8.

UNDERVISNINGSINSPEKTØREN
FOR GYMNASIESKOLERNE

Idet jeg herved takker for Tilsendelsen af Rentrykket af de af daværende Folketingsmand Oluf Pedersen i sin Tid førte Protokoller over Samarbejdsudvalgsmøder, skal jeg udtale, at jeg intet har at bemærke til Tanken om Offentliggørelse af disse Protokoller.

Højberg Christensen.

9.

J. E. Ohlsensgade 7.

Den 23. Februar 1948.

Jeg har gennemlæst det mig tilsendte Referat af Samarbejdsudvalgets Møder, navnlig fra den Tid, jeg var Minister, og har intet at indvende imod Referatet.

V. Holbøll.

10.

Hellerup, den 2. Marts 1948.

I Anledning af den ærede Kommissions Skrivelse af 17. Februar 1948, hvormed fulgte til Udtalelse et Eksemplar af de af daværende Folketingsmand Oluf Pedersen i sin Tid førte Protokoller over Samarbejdsudvalgets Møder, skal jeg bemærke, at jeg ikke har noget at erindre imod Protokollernes Offentliggørelse, men at jeg i Lighed med de tidligere Medlemmer af Samarbejdsudvalget maa tage et almindeligt Forbehold overfor Indholdet.

Dette Indhold kan paa den Maade, hvorpaa det er tilvejebragt — her er ikke Tale om stenografisk Referat — kun give et noget ufuldstændigt Billede af Forhandlingerne, idet Referatet fremtræder som et i Lapidarstil holdt meget koncentreret Excerpt af faldne Udtalelser eller Udviklinger, saaledes at disse ofte fremtræder i for kategorisk eller unuanceret Form. Hertil kommer, at Concipisten i visse Tilfælde har ligget under for Fejlhuskninger eller Misforstaaelser. Concipistens bekendte friske Udtryksmaade afspejler sig stundom i Referatet, naar han f. Eks. lægger mig Ordene »hold Kæft« eller »der vil blive Bal i Haven« i Munden.

Saa bramfri Ord anvender jeg ikke i værdige Forsamlinger som Nimandsudvalget.

Idet jeg altsaa maa tage et almindeligt Forbehold overfor Indholdet, finder jeg dog Anledning til exempelvis at foretage følgende Korrektiver til Protokollaterne:

S. 646 L. 20 f. o. — L. 13 f. n.

Referatet noget mangelfuldt og unøjagtigt. Jeg henviser til min Bog »Paa en Urias Post« S. 52 L. 6 f. n. — S. 54 L. 13 f. n.

S. 659 L. 3 f. o. — L. 6 f. o. Referatet er saa stærkt sammentrængt, at Meningen bliver utydelig.

Min Udtalelse lød: »Der er efter min Mening kun tre Udveje, enten at man gennemfører en Lov, saa Personer, der Gang paa Gang er straffet for Overtrædelse af Lov om Ytringsfriheden af 22. Juli 1940, kan interneres, en Udvej, jeg vilde finde meget betænkelig og derfor maa fraraade, eller at man lader den Anklage, der er rejst mod la Cour, udvide til at omfatte andre Forhold, hvor han har forset sig mod Ytringsfriheden for derved at kunne faa en Straffedom, som Tyskerne kan acqviescere ved, d. v. s. undlade selv at internere ham eller ved tysk Krigsret giver ham en haard Dom.

S. 671 L. 23 f. o.

Ordene »idet ingen maa føre Krig mod Føreren« burde fra Concipistens Side være gengivet saaledes: »at la Cours Angreb betragtes som en Fornærmelse mod Føreren«.

S. 748 L. 32 f. o.

Ordene »Indførte vi det selv, da kun under visse Omstændigheder, og vi er mere sikre paa de danske Domstole og nogle færre Dødsdomme.« Concipistens lapidariske Referat kunde fejlagtigt give Indtryk af, at jeg vilde gaa ind for, at vi indførte Dødsstraffen selv. Diskussionen paa Mødet kom efter, at jeg havde oplyst, at General Hanneken paa Grund af den stigende Sabotage var inde paa Tanken om at overtage Sagerne om Sabotage og indføre Dødsstraf ved tysk Krigsret, ind paa, om vi selv skulde indføre Dødsstraf, og jeg oplyste i den Anledning, hvorledes Forholdet i saa Fald vilde forme sig.

S. 748 L. 5 f. n.

Concipisten refererer ».... Tyskerne har evig Ret i, at de ikke kan forlige sig med Sabotagen.«

Jeg udviklede, med hvilken Alvor Generalen og den tyske Værnemagt saa paa Sabotagen, og at man ikke kunde afdisputere dem dette Standpunkt.

S. 760 L. 5 f. o. Concipisten refererer:

»Det er ikke underligt, at de har taget dem, og ikke noget at sige til, om de alle iberegnet Frk. Ammundsen blev skudt.«

Jeg havde udviklet for Udvalget, at Tyskerne ansaa de saakaldte Fald-

skærmsspringere og deres Hjælpere for den største Fare, der truede Værnemagten, og som af mig i Udvalgsmødet den 15. December 1942 nævnt, var der fra Føreren givet Ordre om, at Faldskærmsspringere skulde føres til Tyskland og skydes. Min ovenfor anførte Udtalelse lød derfor paa, at det ikke skulde undre mig, om de alle, ogsaa Frk. Ammundsen, vilde blive skudt. Efter Concipistens Referat »ikke noget at sige til« kunde det fejlagtigt se ud, som om jeg billigede saadanne Dødsdomme.

S. 784 L. 6 f. o. —: »livsfarligt Tugthus« skal naturligvis være »livsvarigt«.

S. 789 L. 8 f. o. —: »Bliver der fældet Dødsdom, vil det danske Politi ikke kunne medvirke.« Min Udtalelse lød: »Fældes der Dødsdom, vil det danske Politi ikke mere medvirke ved Undersøgelser angaaende Sabotage m. v.«

S. 789 L. 10 f. o. — Concipisten refererer: »Efter min Mening er Dommene over Prytz og Døssing for mild«. Concipisten har udeladt Begrundelsen, som lyder: »idet man kunde forvente, at Tyskerne straks vilde reagere ved at overføre dem til tysk Krigsret ....«

Angaaende denne Sag henviser jeg til min Bog »Paa en Urias Post«, hvor der Side 126 L. 9 f. o. — S. 129 L. 16 f. o. findes en fyldig Redegørelse for den.

E. Thune Jacobsen.

11.

DEPARTEMENTET FOR FINANSVÆSENET

Den 22. Februar 1948.

I Besvarelse af Skrivelse af 17. d. M., hvormed fremsendtes et Eksemplar af Hr. Oluf Pedersens i sin Tid førte Protokol over Samarbejdsudvalgets Møder, skal jeg udtale, at der ikke i Referaterne er tillagt mig (i min Egenskab af Finansminister i Tiden fra 9. November 1942 til 29. August 1943) Udtalelser, som jeg finder Anledning til at anmode om at faa korrigerede. Jeg bemærker ex tuto, at det forekommer mig ønskeligt, om der ved Protokollernes Offentliggørelse fandtes — til Vejledning for Læseren — en Liste over, hvem der var Indehaver af de forskellige Ministerportefeuiller paa de forskellige Tidspunkter.

K. H. Kofoed.

12.

CIVILDOMMEREN
I KØBENHAVNS AMTS NORDRE BIRK

I Anledning af Kommissionens Skrivelse af 17. Februar 1948 skal jeg meddele, at jeg intet har at erindre imod, at de af Folketingsmand Oluf Pedersen førte Protokoller over Samarbejdsudvalgets Møder offentliggøres.

Harald Petersen.

13.

Gentofte, den 20. Februar 1948.

Idet jeg takker for det mig tilsendte Eksemplar af Protokollerne over Samarbejdsudvalgets Møder under Besættelsen, skal jeg bemærke, at jeg i Lighed med Udvalgets Medlemmer maa indskrænke mig til at tage et almindeligt Forbehold over for Indholdet.

Erik Scavenius.

14.

INGENIØR GUNNAR LARSEN

Den 2. Marts 1948.

Hr. Folketingsmand, Dommer Aage G. Holm, R.,
Danmarks Rigsdag, Christiansborg, K.

Jeg har rigtigt modtaget den ærede Kommissions Aktstykker indeholdende Protokoller over Samarbejdsudvalgets Møder samt Ekstraudskrift af Ministermøde-Protokollerne fra den 9. April 1940 til den 28. August 1943.

Jeg skal herefter bemærke, at jeg principielt intet har at indvende imod Offentliggørelsen af de paagældende Dokumenter, idet jeg dog gør opmærksom paa, at jeg var bortrejst, da Aktstykkerne blev fremsendt, og jeg har saaledes kun haft meget lidt Tid til at konferere Materialet med mine Dagbogsnotater, hvorfor jeg forbeholder mig Ret til at fremsende mine egne Dagbogsreferater, som maatte vedrøre de Emner, der er behandlet i de paagældende Aktstykker, respektive offentliggøre disse.

Gunnar Larsen.

PROTOKOL

FOR

SAMARBEJDSUDVALGET

AF 2. JULI 1940

FRA 2. JULI 1940 TIL 23. NOVEMBER 1941

PROTOKOLLEN ER FØRT AF OLUF PEDERSEN
FRA 2. JULI 1940

REFERATERNE ER IKKE GODKENDT
AF MEDLEMMERNE

Ved et Møde paa Christiansborg, afholdt under Ledelse af Statsminister Th. Stauning, Tirsdag den 2. Juli 1940, vedtoges følgende Beslutning, der udsendtes officielt:

„De paa Rigsdagen repræsenterede Partier, der ønsker den bestaaende Forfatning bevaret som Grundlag for det politiske Liv, har besluttet at gennemføre et nationalt dansk Samarbejde.

Partierne lægger alle Parti-Uoverensstemmelser til Side og samles til Sikring af den Uafhængighed og Integritet, som er tilsagt vort Land, og som er Folkets fornemste Ønske.

Dette Samarbejde vil paa Rigsdagen og igennem Regeringen virke for Løsning af de Opgaver, som Tiden fører frem, og navnlig vil det være magtpaaliggende at gennemføre saadanne Reformer, som ogsaa med Hensyn til Budgetter og Statsøkonomi under de ændrede Vilkaar skaber Sikkerhed for sunde økonomiske Forhold.

Desuden vil man skride til saadanne Foranstaltninger, som kan bidrage til Formindskelse af Understøttelsestrangen, ved at den arbejdsdygtige Befolkning føres over til Udførelse af Arbejde, der kan tjene til Sikring baade for de Arbejdsløse og for Samfundet.

Iøvrigt vil det være Formaalet at bringe Dagens Opgaver til hurtig Løsning og at sikre det bedst mulige Samarbejde med de Nationer, med hvilke Forbindelse er mulig, og hvis Forstaaelse vi ogsaa paakalder. Nationalt Samarbejde med disse Folk er Maalet for vore Partiers Bestræbelser.

For at sikre Samarbejdets videre Udvikling og tilrettelægge Arbejdet, naar Rigsdagen ikke er samlet, vælger Partierne et Fællesudvalg paa 2 Medlemmer fra hvert af de fire Partier og 1 Medlem fra Danmarks Retsforbund.

Det konservative Folkeparti:

Halfdan Hendriksen. *Ole Bjørn Kraft.*

Det radikale Venstre:

J. Veistrup. *A. M. Hansen.*

Venstre:

J. P. Stensballe. *Knud Kristensen.*

Socialdemokratiet:

Charles Petersen. *Hartvig Frisch.*

Danmarks Retsforbund:

Oluf Pedersen.

Oluf Pedersen.“

Medlemmer af Samarbejdsudvalget:

Ved det første Møde (se omstaaende).

Det andet Møde (se omstaaende).

Derefter:

For Socialdemokratiet:

Hartvig Frisch; fra 26. November 1940 *Alsing Andersen,*
Hedtoft Hansen; fra 12. Februar 1941 *H. P. Hansen* (Slagelse).

For Venstre:

Elgaard,
Stensballe.

For Det konservative Folkeparti:

Halfdan Hendriksen; fra 9. Oktober *Christmas Møller*; fra 17. Oktober *Lange.*
Ole Bjørn Kraft.

For Det radikale Venstre:

A. M. Hansen,
P. Munch (fra 18. Oktober 1940—12. Februar 1941 *Dahlgaard*).

For Danmarks Retsforbund:

Oluf Pedersen.

Ledelse:

Hartvig Frisch ledede de indledende Møder.

Formand derefter:

Fra 16. Juli 1940 *Elgaard*;
fra 1. Oktober 1940 *Halfdan Hendriksen* (fra 9. Oktober *Ole Bjørn Kraft*);
fra 1. Januar 1941 *A. M. Hansen*;
fra 1. April 1941 *Alsing Andersen*;
fra 1. Oktober 1941 *Elgaard.*

Sekretær:

Oluf Pedersen.

1) Onsdag den 3. Juli 1940 Kl. 16 afholdtes efter Indbydelse af Statsministeren et Møde for at tilrettelægge Arbejdet i Fællesudvalget mellem de fem Partier, som var indgaaet i et nationalt dansk Samarbejde.

Foruden Statsministeren deltog:

D'Hrr. Hartvig Frisch, Hedtoft Hansen fra Socialdemokratiet, Stensballe og Knud Kristensen fra Venstre, Halfdan Hendriksen og Ole Bjørn Kraft fra Det konservative Folkeparti, A. M. Hansen fra Det radikale Venstre og Oluf Pedersen fra Danmarks Retsforbund.

Da Det radikale Venstre og Venstre endnu ikke havde valgt Medlemmer, vedtoges det at udskyde Konstitueringen — og at Hr. Hartvig Frisch skulde indbyde til Møde senere.

Oluf Pedersen.

2) Fredag den 5. Juli Kl. 15 afholdtes et Møde, hvori foruden de ovennævnte deltog Hr. Oluf Steen.

Paa Mødet vedtoges det at kalde Udvalget for *Samarbejdsudvalget.*

Paa Mødet drøftes endvidere Udvalgets Ledelse og Samarbejdet i Rigsdagens Udvalg.

Oluf Pedersen.

3) Fredag den 12. Juli 1940 Kl. 13,15 afholdtes et Møde, hvori deltog følgende Medlemmer:

D'Hrr. Hartvig Frisch, Hedtoft Hansen, Stensballe og Elgaard, som havde afløst Knud Kristensen, der var blevet Indenrigsminister, A. M. Hansen og P. Munch, Ole Bjørn Kraft og Oluf Pedersen. Hr. Halfdan Hendriksen var ikke mødt, og derfor vedtoges det at udsætte Konstitueringen.

I Mødet gav Udenrigsminister Erik Scavenius Møde og redegjorde for Danmarks Stilling til Folkenes Forbund.

Oluf Pedersen.

4) Tirsdag den 16. Juli afholdtes det konstituerende Møde i Udvalget.

Det vedtoges foreløbigt, at de fire store Partier skiftevis hvert Kvartal skulde have Ledelsen som Formand og Retsforbundet Sekretariatet.

Paa Forslag af Hr. Hartvig Frisch foresloges det, at Formanden skulde gaa paa Omgang efter Partiernes Størrelse, først Socialdemokratiet, derefter Venstre, Det konservative Folkeparti og Det radikale Venstre.

Hr. Frisch takkede for den Tillid, man havde vist ham som foreløbig Leder og foreslog, at Venstre nu overtog Formandsskabet.

Hr. Elgaard valgtes derefter til Formand for Juli Kvartal og Hr. Oluf Pedersen til Sekretær.

Indenrigsminister Knud Kristensen forelagde et Lovforslag om Begrænsning af Tinglysningen i fast Ejendom.

Landbrugsministeren, Hr. Bording, forelagde et Lovforslag om Kornlov.

Arbejds- og Socialministeren, Kjærbøl, forelagde et Forslag om Forhøjelse af Særhjælp.

Ministeren for Handel, Industri og Søfart, Christmas Møller, forelagde et Lovforslag om Bemyndigelse til at ordne Forsyningen med Mælk og Fløde til billigst mulige Priser samt Forslag til Lov om Krigsulykkesforsikring.

Lovforslagene drøftedes og toges til Efterretning.

Det vedtoges i et senere Møde at drøfte Udvalgets Forhold til Partierne og Udvalgsbesættelserne i Tingene.

Oluf Pedersen.

5) Møde afholdtes Torsdag den 18. Juli Kl. 15,00.

Alle med Undtagelse af A. M. Hansen var mødt.

Formanden, Hr. Elgaard, forelagde et Forslag til Forretningsgang:

1. Forslag og Beslutninger bør foreligge skriftligt fra Ministrene.
2. Naar alle er enige, tiltrædes det straks.
3. Problemer eller Forslag, der ikke finder enig Tilslutning, afgøres i Løbet af to Døgn.
4. Udvalget skal forpligte Grupperne ved deres Tilslutning.
5. Er der Uenighed, maa Sagen behandles videre i Regeringen og eventuelt om muligt udsættes.
6. Udvalget kan behandle alle Spørgsmaal i Forbindelse med den Situation, vor Fællesregering skal klare, og kan kræve alle fornødne Oplysninger.
7. Medlemmerne er bundne til Fortrolighed.
8. Udvalget holder Møder med kortest mulige Varsel, naar Udvalgets Medlemmer eller Regeringen ønsker det.

Forslaget tiltraadtes og skal nærmere udarbejdes skriftligt til Godkendelse i Partierne.

Dr. Munch ønskede en Forhandling med Regeringen om hele Forsyningsspørgsmaalet.

Man drøftede Stillingen i Rigsdagens Udvalg og enedes om, at Formanden bør følge Ministerens Parti. Ordfører og Formand for Udvalg angaaende Lovforslag fra partiløse Ministre vælges frit.

Oluf Pedersen.

Bilag.

Retningslinier for Udvalgets Arbejde.

Paa et den 18. Juli i Udvalget afholdt Møde vedtoges efter Forhandling nedenstaaende Retningslinier for Udvalgets Arbejde:

1. Meddelelser eller Forslag fra Regeringen *skal*, saa længe Udvalget er enigt derom eller krævet af Regeringen ved Foretagelsen, behandles som fortrolige.

2. Meddelelser eller Forslag, der forelægges Udvalget, maa saa vidt gørligt forud for eller samtidig med Forelæggelsen være tilstillet Udvalgets Medlemmer i skriftlig eller trykt Form.

3. Er der Enighed i Udvalget om de forelagte Spørgsmaal, ekspederes disse omgaaende. Kan der ikke opnaas Enighed i Udvalget om Tilslutning og Fremme af en Sag, gaar denne tilbage til ny Overvejelse i Regeringen. Samtidig kan Udvalgets Medlemmer forelægge Spørgsmaalet i deres respektive Partier. Regeringen bestemmer, hvis Enighed ikke derved opnaas, hvad der videre skal foretages i Sagen. Medlemmerne har Ret til Udtalelser i Udvalgets Protokol om Emner, hvorom Enighed ikke er opnaaet.

4. Under rigsdagsløse Perioder maa Meddelelser og Forslag, som Regeringen ønsker fremmet, hurtigt behandles af Udvalget, og Medlemmernes Stilling til Sagen vil være forpligtende over for Rigsdagsgrupperne. Er der ikke Enighed om Spørgsmaalets Fremme, har Medlemmerne Ret til to Døgns Respit til at søge Forhandling med deres respektive Rigsdagsgrupper og til nærmere Overvejelse af Sagen. Regeringen afgør, om Sagen trods Uenighed i Udvalget skal fremmes. Sker dette, er de Medlemmer, der har taget Anstand, ansvarsfri.

5. Regeringen bestemmer, i hvilken Udstrækning Meddelelser eller Forslag skal forelægges Udvalget, ligesom Udvalget paa egen Foranledning over for Regeringen kan fremsætte Krav om Behandling af og Oplysning om almene Forhold og Problemer, eventuelt resulterende i Lovforslagets Fremsættelse og Gennemførelse.

6) Møde afholdtes Fredag den 19. [Juli] 1940 Kl. 13,00.
Alle Medlemmer undtagen A. M. Hansen var mødt.

Justitsministeren (Harald Petersen) forelagde Forslag til Lov om midlertidig Ændring i Straffelov.

Efter en Forhandling blev det eenstemmigt tiltraadt.

Derefter drøftedes Samarbejdet i Udvalgene.

Oluf Pedersen.

7) Møde afholdtes Lørdag den 20. Juli Kl. 14,30.
Alle Medlemmer undtagen A. M. Hansen var mødt.
Statsministeren var mødt.

Formanden forelagde Statsministeren de udarbejdede Retningslinier for Udvalgets Arbejde.

Statsministeren forelagde Udvalget en Række Henvendelser angaaende Sommertidens Forlængelse og bad Udvalgets Medlemmer forelægge dette Spørgsmaal i Partierne.

Hr. Hartvig Frisch forelagde Udvalget Spørgsmaal om Samarbejde mellem de fem Partiers Presse og Regeringen ved f. Eks. ugentlige Møder mellem Regeringen og denne Presses Repræsentanter.

Endvidere forelagde Hr. Hartvig Frisch Forslag om Ændringer i Forretningsordenen til Folketinget.

Oluf Pedersen.

8) Møde afholdtes Onsdag den 31. Juli 1940.
Alle Medlemmer samt Statsministeren og Udenrigsministeren var mødt.

Udenrigsministeren meddelte, at der fra Tyskland var kommet en særlig Udsending, der ønskede, at Danmark skulde tiltræde en Forhandling om Told- og Møntunion.

Statsministeren knyttede nogle Bemærkninger til.

Begge Ministre fremhævede, at det var strengt fortroligt.

Hartvig Frisch udtalte, at dette Skridt var meget betydningsfuldt. Det brød Broerne af.

Halfdan Hendriksen kunde ikke tiltræde.

Udenrigsministeren: Det er kun til Efterretning.

Oluf Pedersen: Tanken om Toldunion med de nordiske Lande har før været fremme, nu ogsaa med Tyskland. Var ikke imod Afskaffelse af Told.

A. M. Hansen: Det er næppe til at gaa imod.

Ole Bjørn Kraft: Mærkeligt kun at forelægge Sagen til Efterretning.

Statsministeren: Udvalget er Stedfortræder for Partierne.

Udenrigsministeren: Der bliver Lejlighed til at vende tilbage til Sagen. Nu kun rede til Forhandlinger — det er pointeret, at vi staar frit, men vi kommer til at underskrive, om ikke en anden Politik skal komme.

Munch: Frivilligheden er begrænset. Der er en vis Fordel ved dette Tilsagn om Danmarks Eksistens.

Man kan ikke lade være at optage Forhandlingerne. Rettede en Del Spørgsmaal angaaende Ikrafttræden, Kontingentering og Møntforhold.

Stensballe: Ikke Stilling i dette Møde.

Elgaard: Sagen bør i det udenrigspolitiske Nævn.

Udenrigsministeren: Havde daarlige Erfaringer om dettes Fortrolighed.

Hartvig Frisch: Tiltraadte Dr. Munchs Udtalelser.

Udenrigsministeren: Ved Handel hver Part sin Fordel, her økonomisk Fordel for Danmark, siger Udsendingen.

Ministeren oplæste et Udkast til Svar.

Det blev, efter at Ministrene var gaaet, drøftet at søge ny Forhandling, men besluttet kun at søge denne, hvis der var nye Momenter i Sagen efter Regeringens videre Drøftelse med Udsendingen fra Berlin.

Oluf Pedersen.

9) Møde afholdtes Tirsdag den 13. August 1940 Kl. 8,00.

Mødt var alle Udvalgets Medlemmer og hele Regeringen.

Hr. Elgaard bød Velkommen.

Statsminister Stauning meddelte, at man nu havde faaet et Forslag fra Tyskland.

Udenrigsminister Scavenius redegjorde for Forslaget og et dansk Modforslag, han havde udarbejdet.

Hartvig Frisch ønskede oplyst, hvad der var sket i Berlin.

Halfdan Hendriksen betegnede den Dag, da man havde givet Tilslutning til Forhandlingerne, som en sort Dag.

Oluf Pedersen ønskede et dansk Modforslag, saadan som vi maatte ønske det.

A. M. Hansen ønskede at blive ved Rammen fra forrige Møde.

Statsministeren oplyste, at Regeringen ikke havde taget Standpunkt.

Gunnar Larsen, Minister for offentlige Arbejder, redegjorde for de under hans Ledelse førte Forhandlinger i Berlin. De første Underhaandsforslag havde Delegationen afslaaet at forelægge i Danmark. Det officielle Forslag var pointeret som frivilligt.

Elgaard spurgte, om Beslutning ikke kunde udskydes. Selv efter Modforslaget var Danmarks erhvervsmæssige Selvstændighed udslettet.

Handelsminister Christmas Møller saa gerne en Klaring, men ønskede ikke at bindes som sket ved Udenrigsministerens Forslag.

Landbrugsminister Bording: Afslutter vi dette, da kan vi ikke føre Forhandlinger med andre Lande.

Hedtoft Hansen syntes, Modforslaget var for vagt og ønskede ogsaa et Forslag, der viste, hvad vi vilde.

Udenrigsministeren: Spørgsmaalet er, om vi betragter det hele som noget forbigaaende.

Oluf Pedersen delte ikke alle de fremførte Bekymringer og saa gerne et Resultat, men et andet Resultat.

Hartvig Frisch saa gerne, at vi stillede andre Modforslag end Udenrigsministerens.

P. Munch: Den dybtgaaende Uenighed i Regering og Udvalg er det nødvendigt at overvinde.

Paa Forespørgsel af *Halfdan Hendriksen* oplystes det, at Erhvervene ikke havde tiltraadt Modforslaget.

Bording: Der er ikke i Ministeriet givet Tilslutning, hverken til Forslaget eller Modforslaget. Der gives ingen Sikkerhed for Erhvervslivet.

Finansminister Buhl ønskede det økonomiske klaret før det politiske.

Udenrigsministeren: Ved at forhandle undgaar vi et Diktat.

Delegationen bør bestræbe sig for at faa en Told- og Møntunion og ikke Gemeinschaft.

Vi kan ikke lade det strande paa Præciseringen. Standpunkt i Tyskland er taget paa højeste Sted, og vi kan ikke bestemme Taktikken.

Det gælder om at fjerne den nærmeste Fare.

Elgaard: Vi er rede til at fortsætte i Morgen.

Statsministeren: Vi kan da mødes Kl. 4.

Justitsminister Harald Petersen: Jeg ser ikke hellere, end at man maa fortsætte Forhandlingerne i Berlin ellers baade og.

Oluf Pedersen.

10) Møde afholdtes Onsdag den 14. August Kl. 4.

Mødt var alle Udvalgets Medlemmer samt Statsministeren, Udenrigs-, Handels-, Justits-, Kirke-, Arbejds-, Indenrigs- og Finansministeren samt Ministeren for offentlige Arbejder.

Statsministeren meddelte, at der havde været Statsraad og Ministermøde, og man var enedes om, at Delegationen rejste til Berlin uden at medføre Forslag, men for at faa Oplysninger, bl. a. om Forholdet Krone til Mark.

Halfdan Hendriksen erklærede, at han ikke var imod Forhandlingernes Fortsættelse, nu de var indledet.

Hartvig Frisch gik ud fra, at Ministeriet nu var naaet til Enighed.

Det afgørende er, at Ministeriet staar samlet.

Statsministeren bekræftede den nævnte Enighed i Statsraad og Ministerium.

Hartvig Frisch ønskede Oplysning om den dansk-tyske Forening og *Udenrigsministeren* erklærede, [at Formaalet] var at give de herværende Tyskere bedre Selskab, end de var vant til.

A. M. Hansen spurgte, om man ønskede størst mulig Tilslutning, og det bekræftedes af Udenrigsministeren.

Ole Bjørn Kraft spurgte om Stillingen paa Grønland.

Udenrigsministeren oplyste, at USA's Stilling var meget usikker. Der vilde komme en Beretning fra vor Repræsentant om hans Stilling.

Oluf Pedersen.

11) Udvalget holdt Møde Tirsdag den 27. August 1940 Kl. 20,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Arbejdsminister Kjærbøl forelagde Forslag til Lov om Arbejdsforhold.

Ministeren oplyste, at der var nedsat et Udvalg paa fem Medlemmer fra Ministeriet foruden Ministeren, og han ønskede, at der ogsaa valgtes fem fra Samarbejdsudvalget.

Dette tiltraadtes, dog saaledes at hvert Parti valgte et Medlem, uden at vedkommende behøvede at være Medlem af Samarbejdsudvalget.

Oluf Pedersen.

12) Udvalget holdt Møde Onsdag den 28. August 1940 Kl. 15,00.

Til Stede var Udvalgets Medlemmer undtagen Hr. Stensballe. Endvidere Statsminister Stauning, Udenrigsminister Scavenius og Trafikminister Gunnar Larsen.

Statsministeren meddelte, at man var blevet enig om at lade Forhandlingerne med Tyskland falde, idet man dog fortsætter Undersøgelserne, herunder Drøftelsen med Erhvervene.

Udenrigsministeren og *Trafikministeren* gav en nærmere Redegørelse.

Hartvig Frisch beklagede, at Udvalget ikke var holdt à jour med Forhandlingerne.

Ole Bjørn Kraft ønskede, at Udvalget blev taget paa Raad inden nye Forhandlinger optoges, og det gav Statsministeren Tilsagn om. Ole Bjørn Kraft vilde ligeledes gerne have en Drøftelse af Arbejdsløshedsplanerne.

Oluf Pedersen.

13) Udvalget afholdt Møde Onsdag den 10. September Kl. 16.

Alle Medlemmer var mødt.

Arbejdsministeren mødte med Forslag til Lov om Ændring i Reguleringen efter Pristal, saa Loven imod denne modificeredes.

Elgaard og *Halfdan Hendriksen* var betænkelige.

Oluf Pedersen og *A. M. Hansen* fandt en Lønstigning nødvendig.

Hartvig Frisch gav Tilslutning.

Stensballe var betænkelig ved, at der for Løn over 80 Kr. ugentlig fortsattes [med] Indbetaling til Arbejdsløshedsfonden.

Ole Bjørn Kraft vilde have Forslag om Brødpris og Rabatkort samtidig.

Dette fandt almindelig Tilslutning.

Oluf Pedersen ønskede en Afgift paa Salg af fast Ejendom.

Arbejdsministeren lovede at komme med Forslag baade angaaende Lønstigning, Brødpris og Rabatkort til samlet Drøftelse.

Oluf Pedersen.

14) Udvalget var af Arbejdsministeren indbudt til Møde Torsdag den 17. Sept. Kl. 13.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Formanden, Hr. Elgaard, og Hedtoft Hansen.

Desuden var Arbejdsminister Kjærbøl og Landbrugsminister Bording mødt.

Arbejdsministeren beklagede en Fejl ved Indkaldelsen, der ikke var sket efter Aftale med Udvalgets Formand og Rigsdagens Bureau.

Hr. Stensballe ledede Mødet.

Landbrugsministeren forelagde et Forslag om Nedsættelse af Brødpriserne med 24 Øre.

Det vilde koste 16,5 Mill. Kr. i Høstaaret og kunde ske uden nye Skatter.

Arbejdsministeren forelagde paany sit Forslag om Tillæg til Lov Nr. 276 af 3. Maj 1940 om det for Regulering af Arbejdslønningerne gældende Pristal.

Halfdan Hendriksen spurgte, om ikke Ophævelsen af Strejkebidrag dækkede Stigningen i Priserne.

Oluf Pedersen gav Tilslutning til det i sidste Møde af Hr. Stensballe fremsatte Ønske om, at Lønnen ogsaa for de 80 Kr. og derover gik til Arbejderne og ikke til Arbejdsløshedsfonden.

Hartvig Frisch synes ogsaa, at Grænsen ikke burde være der.

A. M. Hansen og *Halfdan Hendriksen* gik ind for Grænsen, hvorefter *Hartvig Frisch* bøjede sig, naar denne Grænse var et Ønske fra anden Side.

Stenballe havde nævnt de 80 Kr. ud fra *personlige* Synspunkter.

Arbejdsministeren oplyste, at de 80 Kr. stod i Forbindelse med Arbejdsreguleringen.

Det oplystes, at Lovforslaget angaaende Ændring i Pristalsloven var stillet af den samlede Regering. Brødprisen havde kun været i „Kriseministeriet". Begge Forslag gaar nu i Partierne med Svar inden Torsdag Kl. 12.

De konservative Repræsentanter vilde anbefale det, medens Hr. Stensballe tog Afstand.

Oluf Pedersen.

15) Udvalget holdt Møde Tirsdag den 1. Oktober — Dagen før Rigsdagens Aabning.

Mødt var:

Hartvig Frisch (S),
Hedtoft Hansen (S),
Elgaard (V),
Stensballe (V),
Ole Bjørn Kraft (K),
A. M. Hansen (R),
Oluf Pedersen (Rf.).

P. Munch (R) og Halfdan Hendriksen (K) var ikke mødt.

Desuden var Finansministeren mødt.

Elgaard bød Velkommen og foreslog Valg af ny Formand.
Hertil valgtes Halfdan Hendriksen.
I hans Sted ledede *Ole Bjørn Kraft* Mødet.

Finansministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Loven om Indkomst- og Formueskat.

Trods denne vil Finansloven udvise et Underskud paa 66 Mill. Kr. Heri var saa ikke medregnet Omsætningsskatten.

Efter at *Elgaard* og *Oluf Pedersen* havde taget Forbehold angaaende denne, gaves Tilslutning.

Oluf Pedersen spurgte om Gælden fra Tyskland.

Finansministeren oplyste, at Staten garanterede overfor Nationalbanken. Gælden var ialt paa ca. 600 Mill. Kr., halvt paa Clearing, halvt paa „Kreditkassen".

Hartvig Frisch spurgte om Kreditfonden.

Finansministeren oplyste, at der ikke var meget Træk i den.

Hartvig Frisch omtalte Besættelsen af Udvalg. Socialdemokratiet ønskede ikke at afgive et Udvalgsmedlem i Finansudvalget.

Oluf Pedersen beklagede dette.

Det vedtoges, at i de andre staaende Udvalg afgiver Socialdemokratiet et Mandat i Udvalg om Forretningsorden, Venstre i § 45-Udvalget og Konservative i Udvalg om Andragender til Retsforbundet.

Oluf Pedersen.

16) Møde afholdtes Onsdag den 2. Oktober Kl. 14.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Hr. P. Munch.

Halfdan Hendriksen takkede for Valget til Formand og rejste Ønsket om, at flere Lovforslag fremsattes først i Landstinget.

Rigsdagens Arbejde burde koncentreres mere.

Ministrene burde over for Udvalget redegøre for paatænkte Lovforslag.

Ogsaa andre end Socialdemokrater bør lede de vigtige Udvalg.

Der er Møde Kl. 16 sammenkaldt af Statsministeren, men der bør indkaldes gennem Udvalgets Formand.

Der var Enighed om, at Formanden søger Forhandling med Statsministeren om en Ordning, saa Udvalget blev holdt orienteret om *alle* vigtige Forhold.

Hr. Hartvig Frisch fremdrog Spørgsmaal vedrørende Finanslovdebatten og Samarbejdet.

17) Møde afholdtes Onsdag den 2. Oktober Kl. 16.

Statsministeren og Justitsministeren var mødt.

Alle Udvalgets Medlemmer var til Stede.

Statsministeren ønskede at give Oplysninger om Arbejds- og Beskæftigelsesplanerne.

Det var Meningen at dække Udgifterne ved Laan og afskrive Beløbet over en Aarrække.

Oluf Pedersen fremsatte visse Betænkeligheder og ønskede Arbejdsløshedsunderstøttelsen afløst af Arbejde for alle, saa Snylterne blev afskaffet.

Statsministeren henviste til den nye Arbejdsløshedsstatistik.

Justitsministeren ønskede at give Meddelelser angaaende de offentlige Møder, hvor man fra den tyske Værnemagts Side havde fremsat Krav om Mødeforbudets Ophævelse.

Efter de nye Bestemmelser bliver der kun tilladt offentlige Møder ved Dagslys, og deres Antal kan begrænses til eet i hver Politikreds.

Om en Imødegaaelse af Forsøg paa fra anden Side at give en falsk Fremstilling af det danske Folks Ønsker førtes en længere Forhandling.

Nyt Møde med en Minister fra hvert af de fire Partier og Justitsministeren aftaltes til Torsdag Kl. 15.

Oluf Pedersen.

18) Møde afholdtes Torsdag den 3. Oktober Kl. 15.

Alle Medlemmer var mødt.

Desuden Justitsministeren, Landbrugsministeren, Undervisningsministeren, Kirkeministeren og Indenrigsministeren.

Halfdan Hendriksen redegjorde for sit Møde med Statsministeren, der havde billiget:
at Forslag fremsattes i større Omfang i Landstinget,
at Rigsdagens Arbejde koncentreredes og
at Udvalget fik Ministrenes Planer, førend de var endelig udformet.

Derefter drøftedes Mødeforbundets Indflydelse paa Arrangement af Møder.

Hedtoft Hansen bebudede et Cirkulære fra hans Parti — som han gerne vilde have Tilslutning til — om Fællesmøder fra de fem Partier og at disse blev nationalt betonet, eventuelt med Resolution.

Der var fra Venstres Side Betænkelighed ved at fare for stærkt frem.

Nærmere Drøftelse skal ske mellem de fem Partiers Formænd.

Statsministeren kom til Stede og meddelte, at Handelsminister Christmas Møller i Aftes havde meddelt, at han ønskede at udtræde af Ministeriet, og at Hr. Halfdan Hendriksen havde lovet at indtræde i hans Sted. Statsministeren oplyste, at den tyske Gesandt ikke var mødt til Rigsdagens Aabning — og at en Underhaandsmeddelelse gik ud paa, at han var stødt paa Handelsministeren.

Halfdan Hendriksen udtalte, at han kun under stærkt Pres ogsaa fra Christmas Møller havde sagt ja.

Og *Hartvig Frisch* pointerede, at Christmas Møller selv mente at burde gaa — og havde været uforsigtig.

Halfdan Hendriksen takkede for Samarbejdet.

Oluf Pedersen.

19) Udvalget holdt Møde Torsdag den 8. Oktober Kl. 15,30.

Mødt var Statsministeren, Arbejdsministeren, Indenrigsministeren, Undervisningsministeren, Landbrugsministeren, Finansministeren og Ministeren for offentlige Arbejder.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Halfdan Hendriksen var mødt. Formanden udbad sig Tilladelse til, at Hr. Christmas Møller deltog i Stedet for.

Statsministeren indledede og meddelte, at der vilde blive forelagt en Række Forslag, hvorom der i Ministeriet var Enighed, andre, om hvilke der var Uenighed.

1. Statsministeren forelagde Forslag til Lov om Stianlæg, det drejede sig om 3 Mill. Kr.

Derefter fremlagdes i trykt Form følgende Lovforslag:

2. Landbrugsministeren: Landvinding.
3. — : Grundforbedring.
4. — : Laan til Ensilagebeholdere.
5. — : Forlængelse om Lov om mindre Landbrug.
6. — : Forlængelse om Frugtavlskolonier.
7. — : Gældssanering.
8. — : Arbejderboliger.
9. — : Istandsættelse af Bygninger paa Landet.
10. Undervisningsministeren: Ændring i Skolelov.
11. Arbejdsministeren: Ungdomslejre.
12. — : Offentlige Arbejder til Beskæftigelse for Ledige.
13. Indenrigsministeren: Bygningsistandsættelse.
14. Finansministeren: Tilvejebringelse af Midler.

Oluf Pedersen tog Forbehold angaaende Ensilagebeholderne og § 2 i Nr. 9. Her tog Venstre ogsaa Forbehold.

De Konservative tog Forbehold angaaende Nr. 5.

Fra flere Sider toges Forbehold overfor Nr. 12.

Oluf Pedersen tog Forbehold overfor Nr. 14.

Nærmere Forhandling skal ske, inden Lovene gaar i Statsraadet.

Oluf Pedersen.

20) Møde afholdtes Onsdag den 9. Kl. 9½.

Udvalgets Medlemmer undtagen Munch og Hedtoft Hansen var mødt. Christmas Møller for Hr. Halfdan Hendriksen.

Ministrene fra i Gaar undtagen Landbrugsministeren var mødt.

Der gaves Tilslutning til:

1. Lovforslag om de grønne Omraader.
2. Landbrugets Gæld — Oluf Pedersen tog Forbehold.
3. Mindre Landbrug. Konservative tog Forbehold.
4. Frugtavlskolonier.
5. Grundforbedring.
6. Ensilagebeholdere. Venstre tog Forbehold.
7. Arbejderboliger, ogsaa Forbehold fra Venstre.

Hr. Elgaard rejste Spørgsmaalet om, at Bestemmelser om de „Forsikredes" Fortrinsret blev uforandret i bestaaende Love imod ikke at optages i nye.

Statsministeren erklærede, at det vilde være taget op til Ministeriets Drøftelse.

Tiltraadt blev:

8. Lovforslag om Landvinding. Oluf Pedersen ønskede ikke, at dette blev en Gave fra det offentlige.
9. Ændring i Folkeskoleloven.
10. Ungdomslejre.
11. Bygningsistandsættelse. Oluf Pedersen tog Forbehold.
12. Tilvejebringelse af Midler. Oluf Pedersen tog Forbehold.

Forslaget om Dækning ved Indkomstskat enedes man om skulde udgaa.

Oluf Pedersen.

21) Møde afholdtes Onsdag den 9. Oktober 1940 Kl. 16,15.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Hr. P. Munch. I Stedet for Hr. Halfdan Hendriksen mødte Hr. Christmas Møller.

Fra Ministeriet var mødt de samme syv Ministre som i Mødet Tirsdag — Ministeriets Beskæftigelsesudvalg.

Der behandledes:

13. Lovforslaget angaaende Beskæftigelse.

Ændringsforslag fra Ministeriet angaaende Arbejdslønnen tiltraadtes.

Oluf Pedersen forelagde et Ændringsforslag, der bemyndigede Kommunerne til med Statstilskud at igangsætte Arbejder for de, der havde været ledige mere end 3 Maaneder og lukke for Adgang til disse for Understøttelse med offentligt Tilskud.

Ændringerne henvistes til eventuel Behandling i det Folketingsudvalg, der skal behandle Lovforslaget.

14. Istandsættelse af Bygninger.

Fra Ministeriet forelaa Ændringsforslag angaaende Fortrinsret for Arbejdsløshedsforsikrede.

Dette tiltraadtes — og skal være normgivende for *nye* Forslag, medens den gamle Form bibeholdes i Love, der kun forlænges.

Derefter drøftedes Lovforslagenes Behandling, idet man ønskede denne før Finanslovdebatten.

Hr. Elgaard spurgte, om der forelaa noget om L. S. Delegationen.

Statsministeren udtalte: Det gør der ikke.

Hr. Hartvig Frisch rejste Problemet om Indtægtsskat af realisable Værdier.

Oluf Pedersen.

22) Møde afholdtes Fredag den 11. Oktober Kl. 14.

Mødt var Ole Bjørn Kraft, Hartvig Frisch, Stensballe, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Finansministeren forelagde Forslag om Forlængelse af 2 × 7 Kr. maanedlig til Tjenestemændene. Herom var Enighed i Regeringen — og om ikke at yde ekstra.

Tilslutning til de fem Maaneders Forlængelse gaves fra de fire Partier. Venstre skal give Besked til Finansministeren.

Oluf Pedersen.

23) Møde afholdtes Tirsdag den 15. Oktober 1940 Kl. 16,00.

Mødt var alle Medlemmer undtagen P. Munch og Christmas Møller.

Arbejdsministeren forelagde Forslag om midlertidigt Tillæg til Alders- og Invalide-rentenydere.

Forslaget tiltraadtes — Venstre og Konservative dog med Forbehold, og saaledes at Ministeren kan gaa til Kongen i Morgen.

Ole Bjørn Kraft gav — efter at Ministeren var gaaet — Meddelelse om et Brev fra Hr. Christmas Møller, der gik ud paa, at han fratraadte Udvalget.

Forud var gaaet en Henvendelse fra den tyske Gesandt til Regeringen.

Det Konservative Parti havde taget dette til Efterretning.

Der førtes en Forhandling, som *ikke* resulterede i Opfordring til Hr. Christmas Møller om at blive.

Formanden, Hr. Ole Bjørn Kraft, ønskede et Samraad med Justitsministeren angaaende Overtrædelse af Uniformsloven og med Finansministeren angaaende Omsætningsskatten.

En Henvendelse til Statsministeren herom tiltraadtes.

Oluf Pedersen.

24) Udvalget holdt Møde Torsdag den 17. Oktober Kl. 10¾.

Mødt var alle Medlemmer undtagen P. Munch og Axel B. Lange, der er indtraadt i Stedet for Christmas Møller.

Finansministeren forelagde Forslag om Forbrugsafgifter. Dette var endnu paa et forberedende Stade i Ministeriet.

Drøftelsen af Forslaget udsattes.

Derefter udbad A. M. Hansen sig Adgang til, at Hr. Bertel Dahlgaard *midlertidigt* deltog i Møderne i Stedet for P. Munch, som var paa Rekreation. Dette tiltraadtes.

Oluf Pedersen.

25) Udvalget holdt Møde Fredag den 18. Oktober 1940 Kl. 10½.

Mødt var alle undtagen Elgaard og Lange. Hr. Dahlgaard var mødt for P. Munch og blev budt velkommen.

Finansministeren var mødt.

Stensballe udtalte, at Venstres Ordførere ikke var glade ved Forslaget. Han ønskede Ændringer.

Oluf Pedersen var indforstaaet med, at Pengene skulde til, men var principielt imod Forslaget.

Det var naturligt at tage en Formueafgift, ligesom i 1848, paalignet fast Ejendom og med Deltagelse af Panthaver.

En Afgift paa 7 pCt. betalt med ½ pCt. aarligt vil give Dækning.

A. M. Hansen fandt, at jo længere Tid, der gik, jo værre blev Klædeafgiften for de fattige. Ønskede hellere øget Importafgift.

Ole Bjørn Kraft saa gerne, at en Del gled ud, saaledes Afgift paa Hvidtøl og Forbudet imod Hjemmebryg.

Stensballe: Ogsaa jeg.

Finansministeren: Saa glider det ud.

Ministeren afviste en Formueafgift som ganske uegnet i Situationen.

Oluf Pedersen fandt dette urigtigt og spurgte om Stillingen til, at han fremsatte sit Lovforslag i Folketinget. Dette skal senere drøftes.

Oluf Pedersen.

26) Udvalget holdt Møde Fredag den 18. Oktober Kl. 10,30.
Alle Medlemmer var mødt undtagen Hr. Elgaard.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om Ændring til Lov af 30. Maj om Boligbyggeri.

Dette tiltraadtes.

Finansministeren ønskede at udskyde Behandlingen af Forbrugsafgifterne til Tirsdag.

Derefter forelagde Finansministeren Forslag om Forlængelse af Benzinafgift — Loven om Udskydelse af Revision af Grundstigningsskylden.

Oluf Pedersen ønskede selve Loven ændret.

Dette afvistes.

Finansministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Børsskat og Afgift paa Arv.

Alle Forslag blev tiltraadt.

Oluf Pedersen.

27) Udvalget holdt Møde Tirsdag den 22. Oktober 1940.
Mødt var alle Medlemmer undtagen Elgaard og Hedtoft Hansen.

Finansministeren forelagde Forslag om et nyt Statslaan paa 20 Mill. Kr. foruden Konvertering.

Dette blev tiltraadt fra alle Sider undtagen Oluf Pedersen, der ønskede Formueafgift.

Derefter drøftedes Forbrugsskatterne.

Finansministeren havde ændret Forslaget, saa der blev ydet 10 Kr. Mærker pr. Barn for mindrebemidlede, ligesom ved Smørrabatkort, dog antagelig fem Mill. Kr. højere.

Ligeledes vilde Ministeren gerne gaa til 10 pCt. i Stedet for 11,1 pCt. og nedsætte Chokolade og Kosmetik.

Ole Bjørn Kraft var imod Rabatmærker. Saa gerne Nedsættelse til 10 pCt. og Nedsættelse af Chokolade og Kosmetik.

Dahlgaard vilde hellere have Skatterabat.

Hartvig Frisch vilde gerne væk fra Hvidtølskatten.

Oluf Pedersen beklagede, at det ikke var muligt at finde Ørenlyd for en Formueafgift.

Politisk var det værdifuldt med Rabatmærker til Tøj, men helst alle Børn.

Finansministeren ønskede en Grænse.

A. M. Hansen saa helst, at det blev til alle Børn.

Forslaget gaar nu til Partierne.

Møde igen Kl. 16,30.

Oluf Pedersen.

28) Udvalget holdt Møde 22. Oktober Kl. 16,30.
Alle Medlemmer undtagen Hr. Elgaard og Hr. Hartvig Frisch var mødt.

Hr. Ole Bjørn Kraft meddelte den tilstedeværende Finansminister at de Konservative var betænkelige ved Købekortene, men iøvrigt tiltraadte de Forbrugsafgifterne.

Hr. Stensballe oplyste, at Venstre jo i sin Tid var imod, og at de skulde have Partimøde i Aften.

Hr. A. M. Hansen gik ud fra, at det vilde lykkes at faa hans Partis Tilslutning, maaske med en enkelt Undtagelse.

Oluf Pedersen udtalte, at han jo havde været haardt imod og havde foreslaaet en Formueafgift i Stedet for, men ikke fundet Tilslutning.

Købekortene bøder paa de uheldigste Virkninger, og han antog, at Retsforbundet vilde undlade at stemme.

Han forbeholdt sig senere at stille Forslag om Afgifternes Ophævelse, inden Lovens Udløb ved Forslag i Tinget.

Dette blev der protesteret imod, idet man hævdede, at Forslag burde stilles i Udvalget, og Finansministeren gentog sit Tilbud om en saglig upartisk Undersøgelse i Skattekommissionen.

Oluf Pedersen.

29) Møde afholdtes Onsdag den 24. Oktober Kl. 14,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Der drøftedes Finanslovdebat og var Enighed om at gøre den normal, men ikke for langvarig.

Desuden drøftedes Linien i Ordførernes Taler.

Den af Bondepartiet stillede Forespørgsel angaaende Smørprisen vedtoges det at lade nyde Fremme.

Oluf Pedersen.

30) Udvalget holdt Møde Fredag den 8. November 1940 Kl. 10.

Mødt var fra Ministeriet: Statsministeren, Udenrigsministeren, Finansministeren, Handelsministeren, Indenrigsministeren og Landbrugsministeren.

Alle Medlemmer var mødt.

Statsministeren indledte med en Henvisning til en udsendt Redegørelse angaaende en Kroneværdihævning paa 7—8 pCt. Ministeriet havde ikke taget Stilling.

Handelsministeren udtalte, at man fra alle Sider var imod fortsat Prisstigning, og bebudede udvidet Priskontrol, men dette kan dog aldrig blive effektivt.

Prisen fra Tyskland stiger baade paa Eksport og Import, og det eneste effektive var at ændre Kronekurs.

Landbrugsministeren redegjorde for Tysklandsforhandlingerne. Der skal i Oktober Kvartal leveres 15 Mill. kg Smør imod 4 Millioner Olie ellers kun 11 Mill. kg. Prisen er 4 Kr. 50 Øre for de 12 Mill. kg og 4 Kr. 75 Øre pr. kg for de 3.

I Januar skal leveres 12 Mill. kg imod 4 Mill. kg Olie ellers kun 8 Mill. kg Smør. Prisen er 5 Kr. for de 8 og 5 Kr. 25 Øre pr. kg for de 4.

Ingen Eksport til andre Lande.

Tyskland havde tilraadet en hurtig Rationering. Den er paa 350 gr Smør og Margarine imod kun 266 g for Smør, Margarine og Olie i Tyskland iberegnet Hoteller.

Vi har lovet 850 000 Slagtesvin i Oktober og Januar Kvartal, nemlig 40 000 om Ugen i første og 25 000 om Ugen i andet Kvartal.

12 000—13 000 Svin ugentlig bruges herhjemme, men vi maa være forberedt paa en Rationering.

Næste to Kvartaler har vi lovet 350 000 Svin, men der er kun 195 000 efter Beregning. Tyskerne nævnte 15 000 ugentlig til Hjemmemarkedet, og der skal saa eksporteres Resten *op til* de 350 000.

Æg er Tyskerne ikke saa interesseret i og Prisen sættes lavt i Forhold til Flæsk.

Finansministeren var enig med Handelsministeren om Kronepolitiken. Tre økonomiske Professorer og Knud Korst og Sv. Nielsen fra Nationalbanken foreslaar en Kursændring. Der er ingen saglig Grund for nuværende Kronekurs.

Indenrigsministeren udtalte, at Ministeriet var enig om at begrænse Prisstigningen, men ikke om Fremgangslinien.

Hvis Tyskland vil give høje Priser, saa nytter Ændring i Kronekursen ikke, uden Aftale med Tyskland svæver det hele frit i Luften.

Vi bør søge Aftale baade om Pris og Mængde.

Udenrigsministeren udtalte, at man der ikke mente, at en Kursændring vilde rejse de store Spørgsmaal, og en anden Prispolitik kan næppe opnaas.

Saalænge vi ikke vil føre en almindelig Forhandling, er der næppe Vej frem.

Finansministeren troede ikke, at man vilde undgaa en Kronestignings Virkning gennem tysk Prispolitik. Ved Kronestigning vilde Staten komme til at dække Nationalbankens Tab.

Landbrugsministeren var enig med Indenrigsministeren i Virkningerne over for Tyskland.

Vi kan sætte en lavere Hjemmepris paa Smør og Flæsk samt lade Lønningerne stige.

Formanden, Ole Bjørn Kraft, oplyste, at Statsministeren havde meddelt, at endelig Stilling ikke skulde tages i Dag.

Dahlgaard fandt det rigtigt i Dag at lave en Kronestigning.

Elgaard fraraadede Kronestigning.

Hartvig Frisch var enig med Landbrugs- og Indenrigsministeren.

Ole Bjørn Kraft ønskede at kende Landbrugets Stilling.

Oluf Pedersen var imod en Kronestigning, men gerne for Ændring i Markkurs ved ny Prisstigning, man burde fastholde nuværende Landbrugspriser.

A. M. Hansen var ogsaa betænkelig.

Oluf Pedersen.

31) Møde afholdtes den 8. November Kl. 2,30.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Dahlgaard og Axel B. Lange.

Formanden omtalte Udvalgets Arbejdsform. Det drejede sig dels om Beslutninger angaaende aktuelle Problemer, dels om paa Rigsdagens Vegne at være orienteret i alle Forhold, særligt angaaende Forholdet til Tyskland samt ogsaa til de yderligtgaaende Partier.

Formanden foreslog fast Møde med Regeringen f. Eks. 2 Gange maanedligt. Her burde de forskellige Ministre møde, maaske undtagen Udenrigsministeren, der havde det udenrigspolitiske Nævn.

Forslaget vandt almindelig Tilslutning, dog *ogsaa* omfattende Udenrigsministeren.

Formanden spurgte efter Protokol og denne blev forelagt.

Kl. 15,00 kom ogsaa Hr. Dahlgaard til Stede.

Justitsministeren var mødt.

Formanden, Ole Bjørn Kraft, spurgte om, hvordan det gik med Overholdelse af Uniformsloven og ligeledes om en S.A.-Appel til Landsoldaten den 19. November.

Justitsministeren redegjorde for de førte Forhandlinger. Der var givet Løfte om Overholdelse af Landets Love.

Formanden fandt det alvorligt, om man ikke greb ind imod eventuelle Demonstrationer. Omtalte Uddannelsen af S.A. i Tyskland.

Justitsministeren oplyste, at de halve var kommet tilbage kasseret som ubrugelige.

Elgaard ønskede Uniformsforbudet ophævet. Han tog Forbehold over for et Løfte fra Formanden om at stille *alle* ønskede Pengemidler til Raadighed for Politiet.

Hartvig Frisch fandt det uforstaaeligt, at Politidirektøren havde givet Tilladelse til S.A.-Appel ved Landsoldaten.

Hedtoft Hansen var enig heri. Det var en uhørt Provokation.

Dahlgaard: Er Nazimøderne ikke slet besøgte? Mindegudstjenesten er en Provokation. Værnemagtens Chef, Hr. Lüdke, havde givet Udtryk for, at han ikke regnede med Frits Clausen-Folkene.

Oluf Pedersen ønskede enten Uniformsforbudet haandhævet eller ophævet. Kransen ved Landsoldaten er en national Haan.

Befolkningen staar bag Politiet.

A. M. Hansen: Kan der ikke gives Kontraordre?

Dahlgaard spurgte efter Hr. Popp-Madsens Arbejde i Justitsministeriet.

Justitsministeren: Han arbejder med Overformynderiets Midler og Separation.

Han var enig med Dahlgaard i, at Ophævelse af Mødeforbudet var blevet en Skuffelse for Nazi.

I Roskilde af 1 000 Deltagere kun en 6—7 kendte.

Uniformsforbudet er vanskeligt at overholde.

Det gælder om at lade Nazi udfolde sig, saa vi kan se, hvor faa de er.

Formanden takkede for Redegørelsen. Nu vidste Ministeren, hvordan vi saa paa det.

Ministeren: Ja, jeg ser paa det som d' Herrer.

Næste Møde Tirsdag Kl. 10 angaaende eventuel Kronestigning.

Oluf Pedersen.

32) Møde afholdtes Tirsdag den 12. November Kl. 10.

Mødt var Stats-, Udenrigs-, Landbrugs-, Handels-, Undervisnings- og Finansministeren.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Elgaard var mødt.

Svar skulde gives paa Regeringens Henvendelse.

Stensballe frygtede Konsekvenserne for Samarbejdet, om man gik til en Kronestigning.

Oluf Pedersen var imod Kronehævning, men ønskede gerne, at man fastholdt nuværende Prisniveau gennem Ændring i Markkurs.

Ole Bjørn Kraft saa godt den psykologiske gode Virkning, men der var politiske Svagheder. Han var ikke principielt imod. En Tilskudsordning vilde blive nødvendig for at holde Priserne nede.

Finansministeren anser det for umuligt uden en højere Indkomstskat at give øget Tilskud til Prisnedsættelse, saa der maa komme en Lønregulering.

Dahlgaard: Sagligt er Kronehævning rigtig.

Hartvig Frisch ønskede at understrege Nødvendigheden af en Lønregulering.

Hedtoft Hansen: Enten Kronestigning eller Lønregulering.

Axel B. Lange var ikke klar over, om det var Meningen at hæve Kronen nu eller ved ny Prisstigning. Faren var det store Overskud paa Clearingen.

Landbrugsministeren mente, det var muligt at naa til Enighed om Kronestigning. Men man bør da fastholde Flæskeprisen og lade Lønningerne stige.

Handelsministeren: Kronestigningen paavirker baade Import og Eksport. Alt det andet er Lapperi.

Finansministeren oplyste, at Ordningen med Statsgaranti for Clearingen udløb 1. Januar, man kan da forhandle om en Fornyelse.

Udenrigsministeren: Det er efter Enighed om Leveringernes Omfang, at Tyskland har accepteret en særlig Hjemmemarkedspris.

Vi skal antagelig acceptere [det] tyske Prisniveau.

A. M. Hansen havde ladet sig paavirke af Gennemlæsningen af Henvendelsen, men tvivlede paa Garanti imod yderligere Prisstigning.

Der var under Drøftelserne Enighed om, at stod Valget mellem Kronestigning eller Prisstop paa Hjemmemarkedet, saa vilde Landbruget vælge det sidste.

Formanden erklærede, at det næppe var muligt at naa til Enighed om andet end Hjemmemarkedsprisen.

Landbrugsministeren forelagde et Forslag om Opdyrkning af Hede med eventuel Ekspropriation. Dette tiltraadtes.

Finansministeren forelagde Forslag om Ændring i Tjenestemandsloven og et dertil knyttet Forslag om Bevarelse af Enkepensionsret for separerede og fraskilte.

Dette gik til Partierne. Svar inden Ugens Udgang.

Formanden stillede Forespørgsel til Statsministeren angaaende Udvalgets Arbejde med faste Mødedage for Ministrene. Dette skal overvejes i Ministeriet.

Dernæst spurgte *Formanden* om Regeringens Stilling til „Fædrelandet"s Skriverier.

Statsministeren troede ikke paa et Forbud.

Oluf Pedersen mente, at det hele var „Bluff".

Nyt Møde Kl. 16½ med Ministeren for offentlige Arbejder.

Oluf Pedersen.

33) Møde afholdtes Tirsdag den 12. November Kl. 16½.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard og Hartvig Frisch var mødt.

Ministeren for offentlige Arbejder forelagde Forslag til Lov om Tilvejebringelse af en Jernbane- og Automobilfærgefart over Femern Bælt, udgaaende fra Rødby Havn, med tilhørende Jernbaneforbindelse.

Forslaget var fremkaldt af den udenrigspolitiske Situation, dels Jernbane, dels Autostrada. Regeringen — dog ikke Ministeren — var nølende. Vejen kræver stort teknisk Forarbejde, derfor kun Jernbaneforslag. Tyskerne var mest interesseret i Vejen.

Der førtes en Forhandling om Forslaget og andre Emner. Svar paa Forslaget skal gives i denne Uge fra Partierne. Forslaget er fortroligt.

Oluf Pedersen.

34) Møde afholdtes Onsdag den 13. November Kl. 16,30.

Mødt var alle Medlemmer samt Udenrigs- og Justitsministeren.

Formanden, Ole Bjørn Kraft, omtalte en Pjece „Den fulde Sandhed".

Justitsministeren oplyste, at han havde været indstillet paa at beslaglægge den, men Udenrigsministeren var imod.

Udenrigsministeren oplyste, at Pjecen var en Gentagelse af tidligere Pjece, men blot voldsommere. Den er noget forfærdeligt Sludder, men har antagelig været forelagt det tyske Gesandtskab.

Man kan ikke fornærmes af den Slags Folk. Det er tvivlsomt, om den kan beslaglægges, og det er politisk uklogt.

Hedtoft Hansen frygtede, at vi var inde paa en uholdbar Taktik.

Udenrigsministeren; Hvad skal jeg gøre? Vi er kun en Skinregering.

Hartvig Frisch: Der er i Pjecen en Undsigelse af høje Statsembedsmænd.

Dahlgaard: Det vil give en god Agitation for Frits Clausen, om Pjecen beslaglægges. Men der bør ogsaa være Adgang til at belyse disse Folk.

Oluf Pedersen fandt, at Pjecen var den bedst mulige Agitation imod Frits Clausen; jeg synes, disse Folk skal have Lov til at ødelægge sig selv.

Udenrigsministeren oplyste, at Pjecens Forfatter havde søgt Ansættelse i Ministeriet og lovet da *ikke* at angribe Regeringen.

Hans Medforfatter til Pjecen om 9. April, Hr. Blankensteiner, er straffet for Falsk.

Justitsministeren: Hr. Asmundsen, der nu skal være Fagleder, er flere Gange straffet.

Hedtoft Hansen: Hr. Harry Nørup er straffet.

Justitsministeren: Medredaktør Bach Pedersen er straffet.

En Beslaglæggelse skal følges af Retsforfølgning, ellers kan den ikke opretholdes.

Injuriesag er en daarlig Vej.

Ole Bjørn Kraft syntes, at der i Pjecen var Trusler, som kan være farlige ved Demonstrationen paa Søndag.

Justitsministeren: Over for mig har Dahl-Jensen erklæret, at vel var der flyttet en Del af de københavnske Betjente, men der var ingen Tvivl om, at de magtede Opgaven. Denne var imod at gribe ind imod den givne Tilladelse. Der var truffet en skriftlig Overenskomst.

Hartvig Frisch syntes, at der maatte være Mulighed for Straf for Pjecens Trusler.

Oluf Pedersen.

35) Møde afholdtes Fredag den 15. November 1940 Kl. 10,30.

Mødt var alle Medlemmer undtagen A. B. Lange og Stensballe.

Arbejdsministeren forelagde Forslag til Lov om Ændring i Arbejdsfordelingsloven, saa der blev Adgang til i særlige Tilfælde at fremtvinge den.

Svar gives Tirsdag.

Der blev med nogle Forbehold givet Tilsagn til Gennemførelse af Banen til Rødby. Der blev givet Tilslutning til Finansministerens Forslag om Pension ved Separation m. v.

Oluf Pedersen.

36) Møde afholdtes Lørdag den 16. November Kl. 9,30.

Mødt var alle Medlemmer undtagen A. B. Lange og Stensballe.

Handelsministeren Halfdan Hendriksen redegjorde for Forsyningerne med Kul, Koks, Benzin, Sprit, Petroleum og Brændselsolie samt Jern og Tømmer.

Derefter redegjorde Ministeren for Sukker, Kaffe, Brød, Fedt m. v.

I Tilslutning hertil førtes en Forhandling, og Formanden takkede for de givne udførlige Oplysninger.

Oluf Pedersen.

37) Møde afholdtes Tirsdag den 19. [November] Kl. 16.

Mødt var Elgaard, Stensballe, Hartvig Frisch, Hedtoft Hansen, Ole Bjørn Kraft, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Formanden omtalte Forespørgselen fra Bondepartiet og et Forslag til Dagsorden, der tiltraadtes.

Ded vedtoges at lade Johansens Forespørgsel ang. Jacobsen fremme, hvis ikke Regeringen har særlige Grunde imod.

Formanden meddelte, at Finansministeren havde Forslag om at udsætte Ejendomsskyldvurderingen et Aar. Det tiltraadtes.

Justitsministeren havde fremsendt Forslag om Forlængelse af Adgang til Navneændring og Lov om Brandpoliti paa Landet. Tiltraadtes.

Det aftaltes ikke at deltage i Finanslovsdebatten som Ordfører *forud* for de andre Partier.

Oluf Pedersen.

38) Møde afholdtes Torsdag den 21. November Kl. 9½.

Alle Medlemmer var mødt.

Justitsministeren gav en Redegørelse for „Søjlehussagen", som der ikke var Fugls Føde paa.

Ministeren meddelte, at der underhaanden havde, før hans Tid, været Tale om 20 000 Kr. for at blive Jakobsens Angreb kvit. Dette blev fra alle Sider beklaget. Jakobsen betalte til Hr. Johansens nye Parti.

Angaaende Forespørgslen udtaltes, under Forbehold af Partiernes Sanktion, at da Sagen er rejst under Finanslovsdebatten, besvares den dèr af Justitsministeren, og at Forespørgslen ikke nyder Fremme.

Fra J. A. K. var modtaget Brev om, at de ikke var imod det nationale Samarbejde.

Oluf Pedersen.

39 a) Møde afholdtes Tirsdag den 26. November Kl. 16,30.

Handels- og Finansministeren samt alle Medlemmer var mødt.

I Stedet for Hartvig Frisch var indtraadt Hr. Alsing Andersen, som blev [budt] Velkommen.

Ministrene forelagde Ordningen med Købekort til Manufakturvarer.

Grænsen er 500 Kr. i Indkomst — over Smørrabatkortene, nemlig 2 600—2 300 og 2 000. Grænsen for Formue 25 000.

Der uddeles ca. 15. December 2 Kort à 5 Kr. pr. Barn under 15 Aar den 1. Januar.

Hvor Indtægten i Aar er lavere, kan det efter nye Ligning eventuelt rettes.

Der regnes med 785 000 Kort.

Ordningen tiltraadtes.

Næste Møde Torsdag Kl. 16,30.

Oluf Pedersen.

39 b) Møde afholdtes Torsdag den 28. November Kl. 16,30.

Mødt var: Hr. Alsing Andersen,
— Hedtoft Hansen,
— Elgaard,
— Stensballe,
— Ole Bjørn Kraft,
— Axel B. Lange,
— A. M. Hansen og
— Oluf Pedersen.

Fraværende var: Hr. Dahlgaard.

Statsministeren var mødt og udtalte, at Kongen havde sluttet sig til Statsministerens Udtalelse angaaende Regeringsdannelse ved Finanslovsdebatten.

Statsministeren havde drøftet med Kongen Spørgsmaal om en Regering Prins Axel — det er afvist af Kongen og ogsaa af Prinsen.

Kongen afviser Tanken om National-socialistisk Regering, saa længe de ikke har parlamentarisk Berettigelse.

Fornylig skete en Henvendelse fra visse Borgere. Den blev afvist af Kongen uden Statsministerens Tilstedeværelse, men saa ønskede de ikke at komme.

Men Minister Høst kom alene. Han hævdede, at der tiltrods for „Samlingen" var Uro og Spænding.

Man ønskede et Ministerium af politisk uafhængige, frit stillede Mænd.

Det blev sagt, at Politikernes Bedømmelse ikke kan tillægges virkelig Betydning.

Men man erkender, at Forfatningen skal respekteres, dog skal Kongen skaffe en Nyordning i Forstaaelse med Folkerepræsentationen og med Fuldmagt til at handle uden om denne.

Der henvises til 7. August-Loven af 1914 og siges, at Rigsdagen skal erkende sin egen Overflødighed.

De vil have en upolitisk Regering, som de mener, at Tyskland vil anerkende. Det skal være Mænd med fornøden Respekt og der nævnes Prins Axel som Statsminister, men ved Siden heraf en Vicestatsminister.

Ministrene skal være fritstillet og fædrelandskærlige, *om muligt* Mænd med venlig Indstilling imod Bønder og Arbejdere.

Kongen havde afvist dette som en mærkelig Ordning, og Statsministeren foreslog at forelægge Sagen for Partierne.

Statsministeren bemærkede, at Henvendelsen var en Fornærmelse ikke blot mod Rigsdagen, men ogsaa imod Arbejdere og Bønder.

Statsministeren vilde have Lov til at referere Drøftelsen til Kongen.

Paa Spørgsmaalet: Hvem er de Folk, oplyste Statsministeren, at de var:

Holger Andersen (fhv. Landstingsmand),
Johan Hansen (tidligere Minister),
Percy Ipsen,
A. P. Møller,
Vilhelm la Cour,
Kampmann,
Saxild og
Højgaard.

Elgaard fandt, at dette var Hjernespind, som ikke behøvede at tage mange Minutter.

A. M. Hansen: Det er Naivitet og Ringeagt.

Alsing Andersen: Hjernespind.

Ole Bjørn Kraft: Forfatningen maa opretholdes efter sin Aand. Selv om man fra konservativ Side havde ønsket Folk udefra ingen Sympati for den Slags.

Oluf Pedersen: Retsforbundet havde fuld Tilslutning til Regeringen. Henvisningen maa afvises. De har ikke mere Ret, end om det var Bønder eller Arbejdere.

Stensballe: Fuld Tilslutning til Afvisningen. Ikke godt med Folk udefra.

Axel B. Lange: Enig med Kraft.

Hedtoft Hansen: Vi maa understrege, at Tanken er os fremmed.

Ole Bjørn Kraft: Det er fra alle Sider en blank Afvisning. Maaske bør vi svare i en Skrivelse.

Dette henvises til et nyt Møde.

Derefter fremsatte *Statsministeren* Spørgsmaalet om Valg.

Dette blev drøftet.

Oluf Pedersen.

40) Møde afholdtes Fredag den 29. November Kl. 14,30.

Statsministeren var mødt. Alle Medlemmer undtagen Hr. Dahlgaard deltog i Mødet.

Formanden forelagde Forslag til et Svar til Statsministeren (Kongen).

Nyt Møde til Underskrivning af Henvendelsen aftaltes til Kl. 17.

Oluf Pedersen.

41) Møde afholdtes Onsdag den 4. December Kl. 9,30.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Hr. Hedtoft Hansen.

Kirkeministeren forelagde Forslag om Adgang til Præsteembeder. Lægmandspræster kan søge andet Embede efter 7 Aars Tjeneste — ellers blot Forlængelse af bestaaende Lov. Der rejstes forskellige Spørgsmaal bl. a. om kvindelige Præster. Dette kan tages op i Tinget, og Forelæggelsen blev tiltraadt.

Handelsministeren gav Oplysninger om visse Tilførsler. Der manglede 80 000 t Kul i det lovede, deraf de 30 000, fordi ingen vilde sejle til Rotterdam.

Ministeren forelagde Forslag til Lov om Priser.

Fremsættelsen blev tiltraadt.

Arbejds- og Socialministeren forelagde Forslag om Fordeling af Flæsk og Svinekød til trængende Personer. Forslaget blev tiltraadt, dog at Bemærkninger angaaende Dækning udgaar.

Endvidere forelagde Ministeren Forslag om højere Dagpenge og Børnetilskud til arbejdsløse. Dette gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

42) Møde afholdtes Tirsdag den 10. December 1940.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Alsing Andersen var mødt.

Arbejds- og Socialministeren forelagde Udkast til Lov om Ændring i Lov af 30. Maj ang. Pristalsreguleringen.

Regeringen havde ikke taget Stilling.

Forslaget blev efter en Debat, der gav Udtryk for mange Betænkeligheder, henvist til Partierne.

Ministeren forelagde Forslag om Smørrabatmærker i Januar Kvartal til et Beløb af 2 185 000 Kr. Tiltraadtes.

Oluf Pedersen.

Bilag.

Til Statsministeren.

Ni-Mands-Udvalget i Rigsdagen, som repræsenterer de 5 samarbejdende Partier (Danmarks Retsforbund, Det konservative Folkeparti, Det radikale Venstre, Socialdemokratiet og Venstre), der ved sidste Valg i alt talte 1 530 000 Stemmer af 1 700 000 afgivne, anmoder Statsministeren om — efter at have hørt en Redegørelse for Ministerens Konference med Hans Majestæt Kongen om den Henvendelse, Kongen har modtaget om at ændre Formerne for Regeringens Sammensætning — at takke Kongen, fordi denne Henvendelse er rettet til Udvalget, og at takke, fordi Kongen har bifaldet, at Statsministeren den 15. November i Aar maatte udtale følgende:

„Jeg benytter derfor Anledningen til at udtale, at hele Regeringen staar paa parlamentarisk Grund. Rigsdagen kan ikke lukkes ude fra Deltagelse i Dannelsen af Ministerium, og der er ingen i den samlede Regering — heller ikke Landets Konge —, som nærer noget Ønske om at handle udenom Rigsdagen. Der findes i Øjeblikket en lovlig Regering, og skal den ændres, maa det ske paa lovmæssig Maade, følgende dansk parlamentarisk Statsskik."

De fornævnte Partiers Repræsentanter tilslutter sig i eet og alt denne Regeringserklæring og ønsker hertil at føje:

1) at denne da ogsaa er i nøjeste Overensstemmelse med Erklæringer, Hans Majestæt tidligere har afgivet eller givet Tilslutning,
2) at vi er af den Opfattelse, at Forfatningens Aand og Bogstav kræver, at det af Kongen udpegede Ministerium skal kunne arbejde sammen med — det vil sige være i Overensstemmelse med — Folkets valgte Repræsentanter,
3) at vi vil anse det for en stor Ulykke for Land og Folk, om denne danske forfatningsmæssige Linie blev brudt, saa som det vilde ske, dersom Hensyn toges til føromtalte Henvendelse, og endelig
4) at vi vilde anse det for skæbnesvangert, om de vide og store Kredse, vore Partier repræsenterer, Arbejder, Bonde og Borger, ikke fortsat var direkte repræsenteret i Regeringen.

Rigsdagen, den 29. November 1940.

Danmarks Retsforbund.
sign. *Oluf Pedersen.*

Det konservative Folkeparti.
sign. *Ole Bjørn Kraft. Axel B. Lange.*

Det radikale Venstre.
sign. *A. M. Hansen. Bertel Dahlgaard.*

Socialdemokratiet.
sign. *Alsing Andersen. H. C. Hedtoft-Hansen.*

Venstre.
sign. *N. Elgaard* og *J. P. Stensballe.*

43) Møde afholdtes Onsdag den 11. December Kl. 16,30.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Stensballe var mødt.

Ole Bjørn Kraft omtalte de kommunale Valg og Ønske om Valg i alle Kommuner samme Dag.

Dahlgaard rejste Problemet om Suppleanters Oprykning ved Fælleslister.

Ole Bjørn Kraft meddelte, at der Fredag vilde blive Møde med Justitsministeren.

Oluf Pedersen spurgte, hvordan det forholdt sig med Benzin til DNSAP's „Sysselledere". Det undersøges.

Derefter kom *Finansministeren* til Stede og forelagde Forslag til Ændring i Toldlov.

En Ændring i Manufakturloven var paakrævet, og man var meget interesseret paa tysk Side. Forslaget havde været i Skattekommissionen, men *ikke* i Ministeriet.

Ministeren omtalte nogle „Nøglesatser", der gav Nedsættelse for Celuld og Forhøjelse for Uld og Bomuld. Der var sat en Hørtold for at animere til Dyrkning.

Ole Bjørn Kraft oplyste, at de Konservative vilde tiltræde.

Elgaard oplyste, at Venstre havde faaet en Redegørelse.

Oluf Pedersen beklagede, at Retsforbundet var holdt uden for Forhandlingerne indtil nu, som om vor Stilling er ligegyldig, hvad der jo talmæssig er. Vi har kun Adgang til at stemme *imod*, og det har vi bestemt os til.

Vi vil godt være med til Nedsættelserne, men er imod den forøgede Toldbeskyttelse, som er et Slag i Ansigtet under det givne Samarbejde.

Dahlgaard fandt, at den Slags maatte tages i disse Tider. Det var umuligt at afskaffe Toldsatserne i Dag.

Oluf Pedersen havde ikke stillet dette Krav, men gik imod en Forhøjelse, der var i Strid med Grundlaget for Samarbejdet.

Ministeren beklagede, om Loven ikke kunde gennemføres i Enighed.

Ole Bjørn Kraft henstillede til Retsforbundet at undlade at stemme.

Oluf Pedersen: Vi skal overveje Lovforslaget med nogle Eksperter, men det maa ventes, at vi stemmer imod; det er *unødvendigt* med dette Slag imod vore Principper.

Oluf Pedersen.

44) Møde afholdtes Torsdag den 11. December 1940.

Alle Medlemmer undtagen A. B. Lange og Stensballe var mødt.

Arbejdsministeren var mødt.

Elgaard svarede, at Venstre ønskede Forslaget udskudt til efter Nytaar, subsidiært ikke Tilslutning til Lønningers Stigning, naar de var over ca. 55 Kr.

Kraft ønskede Forslaget henvist til Arbejds- og Forligsnævnet.

Hedtoft Hansen: I Socialdemokratiet megen Utilfredshed med, at de laveste Lønninger (Landarbejderne) ikke efter det faar Stigning.

Oluf Pedersen ønskede Oplysning om Stigningen siden September — i Tal.

Fandt det bedre at lempe Arbejdsdelingen ved øget Tilskud til de, der arbejdede paa Deling, og var imod 80 Kr. Grænsen.

Dahlgaard var betænkelig ved dette isolerede Forslag, men vilde ikke gaa imod.

A. M. Hansen: Vor Gruppe ønsker en Kronestigning.

Arbejdsministeren udtalte, at Forslaget var en Afrunding af et helt Kompleks. Dette var sidste Gang, senere til Arbejds- og Forligsnævnet.

Efter en længere Forhandling blev det henstillet til Ministeren at søge Spørgsmaalet løst i Ministeriet, og naar dette var blevet enig, komme igen. Ministeren var ikke tilfreds med dette.

Finansministeren forelagde Udkast til Præg paa de nye Skillemønter.

Oluf Pedersen.

45) Møde afholdtes Fredag den 12. December Kl. 14,30.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Axel B. Lange.

Det aftaltes ikke at føre Samraad med Ministrene fra Finansudvalget ned i Salen.

Finansministeren forelagde Forslag til Tekstanmærkninger paa Finanslov vedrørende Varelager, Skibe og Realisation af Landbrugets Besætninger.

Det sidste var der Uenighed med Venstre i Finansudvalget, men Venstres Repræsentant i Lønningsdirektorat og Venstres Ministre havde tiltraadt det, Partiet Venstres Medlemmer i Finansudvalg ikke vilde være med til og som gik ud paa, at kun Realisation af indtil Halvdelen blev regnet for indkomstskattepligtig og kun med halvt Beløb.

Efter en Drøftelse blev man enige om, at kun $^1/_3$ af Realisationen blev skattepligtig med det halve Beløb. Forslaget skal af Venstres Repræsentanter forelægges i Partiet.

Oluf Pedersen.

46) Møde afholdtes Fredag den 20. December.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Elgaard var mødt.

Justitsministeren redegjorde for Begivenhederne den 17. November, Urolighederne i Haderslev m. v. og Politidirektør Stamms Forhold drøftedes.

Oluf Pedersen.

47) Møde afholdtes Mandag den 30. December 1940 Kl. 13.

Mødt var alle Medlemmer.

Statsministeren var mødt og oplyste, at den tyske Gesandt havde været hos Udenrigsministeren og meddelt, at Udviklingen i Danmark ikke var tilfredsstillende.

Man ønskede en Regeringsomdannelse.

Dette Ønske vil i Dag af Hr. Renthe Fink blive forebragt Kongen.

Kongen vilde nægte at modtage Gesandten, men vi bad ham gøre det.

Nyt Møde bestemtes til Kl. 14.

Oluf Pedersen.

48) Møde afholdtes Kl. 14.

Alle Medlemmer samt Stats- og Udenrigsministeren var mødt.

Udenrigsministeren oplæste sit Referat af Samtalen med den tyske Gesandt, der bl. a. fremhævede, at det var hans Indsats, at vi ikke fik tysk Politi.

Gesandten havde beklaget sig over Christmas Møllers Virksomhed og undret sig over, at det Konservative Parti brugte ham.

Udenrigsministeren redegjorde for sine Synspunkter. Spørgsmaalet maa tages op.

Der førtes en Debat, som fra alle Sider viste Betænkelighed ved at foretage et Ministerskifte efter Krav udefra, der kan skade det Samarbejde, som er Nationens Styrke.

Og man frygtede, at det blot var en Station paa Vejen.

Kongen har bedt om Tid til Overvejelse.

Oluf Pedersen.

Referat

af Mødet den 30. December 1940 Kl. 14,00.

Udenrigsministeren oplæste Referat af sit Møde med den tyske Gesandt, hvor han havde stillet Spørgsmaal, om man efter en eventuel Regeringsomdannelse vilde være med til at standse Provokatørernes Arbejde, og om man vilde gentage Løftet af 9. April.

Dette sidste blev noteret ned, men ubesvaret. Desuden Spørgsmaal om mindre Militær — dette blev besvaret med, at det var afhængigt af militære Forhold. Provokatørerne var et indre dansk Spørgsmaal.

Udenrigsministeren fandt, at Gesandtens Spørgsmaal om Regeringsomdannelse burde tages op, da vi er afhængige af Tyskland — dog *ikke* Personerne.

Det drejede sig om en tysk Parole, var en tysk Regeringsaktion, hvilket ogsaa blev bekræftet gennem Artikler i tysk Presse og Hr. Yde havde i Tyskland fundet en anden Indstilling end tidligere. Der maatte en anden Ledelse, for man kom ingen Veje, da Samarbejde med Nationalsocialisterne var erklæret for umuligt og man havde fundet sig i Hr. Christmas Møllers Virksomhed.

Dahlgaard mente, at en Henvendelse fra den tyske Udenrigsminister til den danske Konge var usædvanlig. Udenrigsministeren benægter dette.

Hedtoft-Hansen fandt det mærkeligt, at man ønskede en Regering, der havde været tyskvenlig, ændret.

Dahlgaard: Hvordan er Tilsagn fra tysk Side muligt over for en tænkt dansk Regering?

Forudsætningen er, at Samarbejdet ikke bringes i Fare. Det er vor eneste Styrke. Tyskland kan ikke se bort fra et enigt dansk Folk.

Oluf Pedersen syntes ikke om at faa gentaget Tilsagnet fra 9. April. Der skal ikke gives Mulighed for at løbe fra det.

Elgaard: Det vil gøre et forfærdeligt Indtryk, om vi faar en anden Statsminister, ja maaske endog en Regering uden Socialdemokratiet. Vi kommer i en slem Situation, og Hr. Stauning kan sagtens, thi han bliver kanoniseret.

Ole Bjørn Kraft: Det er Sammenholdet, vi skal passe paa. Og en Regering med Ledelse udenfor Samarbejdet er en Umulighed. Vi har ingen Klaring.

Skal der blot en anden Statsminister? Gives der andre Veje til at vise Imødekommenhed, f. Eks. Optagelse af nogle Folk udefra?

Udenrigsministeren: Kravet har tilspidset sig i et Krav om Statsministerens Tilbagetræden, det kan ske efter en lang Arbejdstid. Derfor behøver Samarbejdet ikke at sprænges og Socialdemokraterne ikke at gaa ud, man vinder aldrig ved at sætte Sagen paa Spidsen. Hvis den nuværende Regering og dens Partier sætter sig imod, giver det Ulykker. De kan holde Gang i Spektakelmagerne og vi er økonomisk afhængige af Tyskland.

Ministeren fremhævede ogsaa Værnemagtens Betydning for Beskæftigelsen her i Landet.

Vil det danske Folk være i Stand til at bære en Afvisning? (*Oluf Pedersen:* Ja). Ja, man lever helt uden for det hele. Ligesom d. 9. April bør vi bøje os.

Alsing Andersen: Dette er urimeligt. Her bryder man med den politiske Uafhængighed, vi blev lovet den 9. April.

Udenrigsministeren: Om vi kommer til at opgive alt, afhænger af England.

Dahlgaard: Vi kan ikke faa nogen Sikkerhed. Og der er Ting, som vi ikke kan ofre.

Elgaard: Samarbejdet er stærkt, og Danmark er ikke helt uden Styrke.

Oluf Pedersen: Jeg tror, at man i Udenrigsministeriet er daarligt orienteret, naar Ministeren siger, at Samarbejdet kun er udvendigt.

Er det kun Statsministeren, der skal skiftes, en Indrømmelse, der skal gives uden noget reelt Offer, saa kan det overvejes.

A. M. Hansen: Vi svækker os ved at bøje af. Det giver ogsaa Uro, og det er vel ikke det, man ønsker?

Udenrigsministeren: Denne Regering er likvideret i Tyskland, da den sagde Nej til Told- og Møntunion.

Ole Bjørn Kraft: Er der ikke anden Vej?

Udenrigsministeren: Nu er det hele koncentreret paa Hr. Stauning.

Alsing Andersen: Det er blot en Station paa Vejen.

Oluf Pedersen.

Dateret 30. December 1940 fik Udvalgets Medlemmer tilsendt følgende Skrivelse fra Socialdemokratisk Forbund:

„I Fortsættelse af vore Drøftelser i Dag i Samarbejdsudvalget vil vi til Orientering gerne meddele Dem, at paa et i Aften afholdt Møde, hvori deltog Repræsentanter for den samlede — faglige og politiske — Arbejderbevægelse, vedtog man eenstemmigt:

1. at fraraade Statsminister Stauning under de foreliggende Forhold at følge Kravet om Demission,
2. at man, hvis Statsminister Stauning desuagtet demissionerer, maa betragte det som en Selvfølge, at Demissionen gælder hele Ministeriet.

Mødet var endvidere af den Opfattelse, at det maa anses for udelukket, at Repræsentanter for Arbejderbevægelsen under Forhold som forannævnte vil indtræde i en eventuel ny Regering.

Venligst

(sign.) *Alsing Andersen.* *Hedtoft Hansen.*"

49) Møde afholdtes Lørdag den 4. Januar 1941 Kl. 10,30.

Mødt var alle Medlemmer:

Hedtoft Hansen,
Alsing Andersen,
Elgaard,
Stensballe,
Ole Bjørn Kraft,
Axel B. Lange,
A. M. Hansen,
Bertel Dahlgaard og
Oluf Pedersen.

Desuden var mødt Statsminister Stauning og Udenrigsminister Scavenius.

Ole Bjørn Kraft bød Velkommen.

A. M. Hansen overtog derefter Formandshvervet for Januar Kvartal og indledte med at ønske godt Nytaar med Fodslag.

Statsministeren meddelte, at der ikke var noget Nyt udover tysk Ønske om upolitiske Personer i den danske Regering.

Udenrigsministeren oplyste, at det var et Memorandum til Kongens personlige Underretning.

Man fremsatte fra tysk Side til Overvejelse Tanken om en Regering uafhængig af Partierne, og hvis Medlemmer ikke var belastet over for Tyskland. Det var intet Ultimatum.

Ministeren mente, at ligesom man ikke tog Kampen den 9. April, maatte man i Fortsættelse af, hvad der skete 8. Juli, bøje af.

Der var ikke Ønsker om, at Partierne ikke deltog i Regeringen.

Han formanede til at tage Sagen med Besindighed.

Statsministeren benægtede, at dette maatte være en Følge af 9. April.

Alsing Andersen: Der foreligger det nye, at det ikke er en personlig Agitation, men en videregaaende. Tyskerne vil afgøre, at en Minister ikke er bundet eller belastet.

Oluf Pedersen: Dette er Krav om, at det danske Folk ikke skal styre Danmark ved egne Repræsentanter, men da vi ikke forskertsede vor Ret den 9. April, maa vi ikke underkaste os.

Udenrigsministeren: Ja, vor Ret til at gaa ad Helvede til.

Dahlgaard: Er det Kongens Indstilling, at vi skal give efter, og hvilke Følger vil et Afslag faa?

Henvendelsen er jo ikke motiveret konkret, der maa dog være Saglighed.

Udenrigsministeren: Vi kan ikke tale om Tilsagn af 9. April, da det hele er forandret og Tysklands Magt øget.

Herhjemme er den antityske Stemning steget, og her synes man, at Regeringen har svigtet.

Det økonomiske er tilfredsstillende, her drejer det sig om det politiske.

Tyskerne hævder, at en Kamp imod Nationalsocialister er en Kamp imod dem.

Henvendelsen hænger sammen med de danske Nationalsocialisters Nederlag.

Det er bedst med en Udvikling. Vi skal ikke vige længere end nødvendigt.

Kongen er stærkt knyttet til det nuværende System, og Samarbejdet mellem Kongen og Statsministeren er tilfredsstillende.

Dahlgaard: Bortset fra Christmas Møller er der af alle indskærpet et godt Forhold over for Tyskland.

Udenrigsministeren redegjorde for sin Samtale med Renthe Fink, hvor han overfor Gesandten havde henvist til, at Stauning var det danske Folks Fører, ligesom at Ret og Politi maatte respekteres i et ordnet Samfund.

Elgaard: En ny Regering maa da ogsaa samarbejde med Rigsdagen. Tror Ministeren, at vi efter et Personskifte er sikret imod nye Henvendelser med Krav om Personer, der hylder den nationalsocialistiske Ide?

Udenrigsministeren: Det foreligger ikke.

Der stilles kun politiske Krav, ikke personlige.

Alsing Andersen: Vi blev dog nødt til at spørge, for ikke at faa de nye smidt ud.

A. M. Hansen: At blotte os er det allerfarligste.

Hedtoft Hansen: Vi skal være varsomme med at opgive Rigsdagens Indflydelse.

Dahlgaard: Er det ikke saaledes, at tysk Mentalitet kræver en vis Modstand?

Udenrigsministeren: I de politiske Spørgsmaal er vor Mening uden Betydning.

50) Møde afholdtes igen [samme Dag] Kl. 13.

Alle var mødt samt Stats- og Udenrigsministeren.

Ole Bjørn Kraft: Skal der træffes endelig Stilling.

A. M. Hansen: Ikke i dette Møde.

Ole Bjørn Kraft: Vi er alle — ogsaa Udenrigsministeren — enige i, at Rigsdagen ikke skal sættes ud af Spillet og Samarbejdet ikke brydes.

Vi har drøftet det i Partiet og er enige om, [at] der ikke bør føres egentlige Forhandlinger med Tyskland.

Der er ingen Grund for Rigsdagen til at give Afkald paa sin Ret ved en almindelig Bemyndigelseslov.

Jeg forstaar, at alle — ogsaa Udenrigsministeren — er enige i, at Nationalsocialister ikke skal deltage i Regeringen, og jeg gaar ud fra, at ogsaa Udenrigsministeren vil staa sammen med os andre i det, vi beslutter.

Maaske bør vi gøre noget, som viser, at vi ikke er utilgængelige for Forhandling.

Udenrigsministeren: Jeg er i det store og hele enig med Kraft, men jeg ønsker for enhver Pris at undgaa en Katastrofe.

Oluf Pedersen: Det, der er galt, er den Samling, vi er glade for, og saa ønsker man, at vi skal ofre vor „Fører".

Vi er alle interesseret i et godt Forhold mellem det danske og tyske Folk — bortset fra Christmas Møller har vi været neutrale.

A. M. Hansen: Hvordan med Matteottifonden?

Dahlgaard: Kan det tænkes, at man vil skyde vor Konge til Side?

Hedtoft Hansen: Matteottifondens Regnskab er gennemset og Emigrantfortegnelsen overgivet til det tyske Politi. Det samme gælder andre Hjælpefond og vi har intet at skjule.

Udenrigsministeren: Det hele har den Form, at hvad Tyskerne ønsker, det skal ske. Det vanskelige er, at det danske Folk ikke er indstillet paa det nye. Med Hensyn til Konsekvenserne da næppe økonomiske. Der er en anden Fare, og det er militære Hensyn.

Jeg mener, at vi maa have Personer frem, som har Tysklands Tillid — det er en Beskyttelsesforanstaltning.

Dahlgaard: Var det ikke muligt at faa en Afspænding ved at skabe særlige Organer til visse Forhandlinger?

Udenrigsministeren: Det vanskelige er ikke det økonomiske.

Elgaard: Jeg forstaar, at Udenrigsministeren vil tage en Imødekommelse under Overvejelse, men vil dette være tilstrækkeligt?

Udenrigsministeren: Det er Ledelsen, *det* er galt med. Det kan ikke erstattes med nogle Medhjælpere. Begge Dele er noget andet.

Alsing Andersen: Renthe Fink har sagt, at det er en Regering uafhængig af Rigsdagen.

Udenrigsministeren: Dette maa forstaas, at det gælder Ledelsen, ikke selve Partiernes Indflydelse. Man ønsker ikke en upolitisk Regering, men en Regering, der selv kan tage Standpunkt og som vil arbejde med det paa nye Europa.

Ole Bjørn Kraft: Udenrigsministeren siger, at han har en Mæglerstilling, og hvis den mislykkes, kan han gaa til Privatlivet, men det vilde være at handle aktivt og udlevere os. Ministeren maa paalægge sig Byrder.

Udenrigsministeren: Jeg har ikke haft Sukces. Hvis vi stiller os afvisende, har vi Katastrofen.

Ole Bjørn Kraft: Er ikke enig heri.

Udenrigsministeren: Jeg har ikke indgivet Demissionsbegæring.

A. M. Hansen: Selvfølgelig maa vi alle — ogsaa Udenrigsministeren — blive paa Broen.

Alsing Andersen: Jeg vil gerne understrege, at vi alle — ogsaa Udenrigsministeren — maa staa sammen. Det er ikke i enhver Situation det bedste at medvirke til en Ændring.

Nyt Møde antageligt Torsdag.

Oluf Pedersen.

51) Møde afholdtes Torsdag den 9. Januar 1941 Kl. 13,00.

Mødt var Stats-, Udenrigs- og Justitsministeren. Alle Medlemmer var mødt.

Justitsministeren redegjorde for et Forbud paa tre Dage imod „Demokraten" i Aarhus.

Det var senere efterfulgt af Krav om Afsked af de to Redaktører — ligesom ved „Nationaltidende".

Motiveringen var, at Bladet var tyskfjendtlig ifølge Hr. Meissners Opgivelse.

Det blev fra flere Sider anført, at Artiklerne var langt ude, men en Klaring ønskedes.

Udenrigsministeren fandt, at naar man ikke havde modsat sig en Ordning vedrørende „Nationaltidende", saa det underligt ud, om man vilde stille sig anderledes, fordi det var „Demokraten".

Elgaard oplyste, at en Meddeler ved „Fyns Tidende" var krævet afskediget for en Meddelelse angaaende Værnemagten og de unge Piger.

Udenrigsministeren lovede at tage en Forhandling med den tyske Presseattaché Meissner, naar denne kom tilbage fra Tyskland.

Justitsministeren omtalte Vilfred Petersen-Sagen.

Denne havde udgivet en Pjece, som Tyskerne vilde have ham sat fast for. Dommeren vilde ikke. Tyskerne truede med Krigsret og derefter vilde Vilfred Petersen hellere frivilligt blive i Fængslet.

Næste Spørgsmaal drejede sig om, hvad der var sket vedrørende Ministerskiftet.

Statsministeren havde, medens Gesandten var borte, faaet en Henvendelse fra Hr. Meissner om en fredelig Løsning.

Denne foreslog, at Hr. Stauning traadte tilbage som Statsminister og blev Udenrigsminister, medens den upolitiske Generaldirektør Knutzen blev Statsminister og Hr. Scavenius Gesandt i Berlin.

Udenrigsministeren havde talt med Gesandten, der havde overgivet et skriftligt Memorandum, hvori det krævedes, at det konservative Folkeparti afsatte Hr. Christmas Møller.

Hr. Renthe Fink tilføjede, at Kravet om Ministerskifte kun var, at Stauning gik af som Statsminister.

Dahlgaard: Hvad er Hr. Meissner.

Udenrigsministeren: Han er Partiets Repræsentant i Gesandtskabet.

Ole Bjørn Kraft: Hvad er det for politiske Hverv, som Christmas Møller skal afgive.

Udenrigsministeren: Det er som Generalsekretær og ledende Politiker. Jeg tror, det ogsaa gælder Rigsdagsmandatet.

Statsministeren: Meissner har sagt, at det ogsaa gælder Rigsdagsmandatet. Regeringen har overdraget Statsministeren at tale med Partiets Formand, Hr. Fibiger, og henstille, at Opfordringen følges — at Christmas Møller tager Orlov og Suppleanten indkaldes.

Dahlgaard syntes, at det var urigtigt, at Regeringen opfordrede et Medlem af Rigsdagen til at nedlægge Mandat.

Ole Bjørn Kraft: Regeringen kan ikke lade være at tage Stilling. Er der den Udvej, at de Konservative træder ud af Regeringen?

Udenrigsministeren: Det er ikke dermed klaret.

Oluf Pedersen fandt, at Tyskerne var veget vedrørende Ministerskiftet; ligesom man ikke vilde være fjendtlig over for England, burde der ikke tales fjendtligt imod Tyskland, saaledes som Christmas Møller havde gjort.

Var det ikke en Udvej, at Christmas Møller gik ud af det Konservative Parti, men ikke af Rigsdagen.

Elgaard fandt, at de Konservative selv maatte afgøre Spørgsmaalet.

Christmas Møller var jo advaret af Statsministeren.

Axel B. Lange: Ikke let at afgøre. Vil man staa sammen med os, hvis der svares Nej?

Dahlgaard: Sagen er pinlig, men havde vi alle indtaget Christmas Møllers Stilling, da havde Situationen for Danmark været haabløs.

Stensballe: Christmas Møller har været for langt ude.

Alsing Andersen vilde rent principielt afvise.

Udenrigsministeren: Bliver der en negativ Løsning, svækkes vi i det store Spørgsmaal.

Netop naar vi kender Maalet, gælder det om at trække ud.

A. M. Hansen mente, at Christmas Møller havde været uforsigtig.

Ole Bjørn Kraft: Det afgørende er, at Tyskland stiller Krav.

Hedtoft Hansen: Kan ikke tage Stilling for Partiet, men personligt imod.

Alsing Andersen: Det er betænkeligt at tage Stilling.

Nyt Møde aftaltes til følgende Dag.

Oluf Pedersen.

52) Møde afholdtes Fredag den 10. Januar 1941 Kl. 16,00.

Indenrigsministeren og alle Medlemmer undtagen Elgaard var mødt.

Ole Bjørn Kraft [oplyste], at Christmas havde stillet sig paa det Standpunkt at tage Ansvaret selv og bøje sig for Henvendelsen fra Stats- og Udenrigsministeren. Han havde opsagt sin Stilling og nedlagt sit Folketingsmandat.

A. M. Hansen: Vi tager det til Efterretning, idet vi meget beklager, at Forholdene har medført dette.

Ole Bjørn Kraft ønskede, at det blev fastslaaet, at det var frivilligt, og det bør fastslaas skriftligt.

Der blev givet Tilslutning, at Formen for dette aftaltes mellem Kraft og de to Ministre.

Derefter drøftedes de kommunale Valg. Der var Enighed om at søge dem samlet, dog ikke paa een Dag, og om en gensidig Tolerance i Valgkampen, eventuelt Listeforbund, hvor andre opstillede, og en pæn Polemik.

Møde mellem Partisekretærer m. v. aftaltes til Onsdag efter Indbydelse af de Konservative.

Oluf Pedersen.

53) Møde afholdtes Torsdag den 16. Januar 1941 Kl. 14,45.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Elgaard var mødt.

Justitsministeren mødte med Forslag til Lov om midlertidigt Tillæg til borgerlig Straffelov.

Forslaget forelagdes efter Ønske fra tysk Side, dog for § 1 ogsaa efter Interesse fra Justitsministeren.

Ministeren redegjorde for nogle Flyveres Arrestation. Efter tysk Krigsret vil dette for to af dem medføre Dødsstraf, og dette kan kun undgaas ved Lovforslaget, der vil resultere i livsvarigt Fængsel for disse to.

Desuden fastsættes der Straf for Personer uden for dansk Statsomraade, selv om disse ikke befinder sig inden for dansk Højhedsomraade.

Deres Formue kan beslaglægges, men Ministeren havde modsat sig Konfiskation.

Der skal for militære Forseelser ikke medvirke Domsmænd.

Forslaget var afdæmpet fra dansk Side, men Ændring kan ikke ske.

Den tyske Kommandant har tiltraadt, at Udlevering sker til dansk Ret, dog uden Appel, og tysk Bevisførelse skal lægges til Grund.

De har alle tilstaaet, det gælder ogsaa Ørum.

Lovforslaget maa være færdigt i denne Uge, og kan ikke diskuteres paa sædvanlig Maade.

Hedtoft Hansen var ikke betænkelig for § 1 under nuværende Justitsminister, men for at redde to danske Statsborgeres Liv er vi rede til at gaa langt.

Hvis Bevismaterialet ikke accepteres til livsvarigt Fængsel hvad da?

Justitsministeren: Dette Ultimatum maa Dommeren bøje sig for for derved at redde to Liv.

Accepteres der ikke, kan det faa slemme Konsekvenser. Forudsætningen er, at vi faar Eneret paa Omraadet. Ørum kan dømmes efter tysk Ret, da han er sat fast i Berlin.

Ole Bjørn Kraft var ogsaa betænkelig. Det kan kaste over alle et Skær af Landsforræderi.

Dahlgaard: Det er beklageligt, at nogle Overtrædelser kan medføre denne Lov. Han ønskede Loven tidsbegrænset.

Oluf Pedersen ansaa det for afgørende, at vi blev under dansk Politi og Domstol.

I og for sig intet imod § 1. Ønskede, at der stod Rygter i Stedet for Meddelelser.

Alsing Andersen: Er § 1 krævet for at redde Ørum?

Justitsministeren: Der ligger en Beskyttelse i dansk Anklagemyndighed og Domstol.

Der havde aldrig været rejst strafferetlige Beskyldninger imod Christmas Møller.

Han kunde ikke se Værdien af Tidsbegrænsning, da Loven kan ophæves ved kgl. Anordning.

Stensballe nærede de samme Betænkeligheder, men der er vel ingen Vej udenom. Er det eenstemmigt i Ministeriet?

Justitsministeren: Ja.

Det bestemtes, at Forslaget ikke bliver omtalt under Behandlingen i Tinget fra Partiernes Side, men skal i Udvalg.

Oluf Pedersen.

54) Møde afholdtes Onsdag 22. Januar 1941.

Mødt var alle Medlemmer.

Landbrugsministeren forelagde et Forslag til Ændring i Opsigelsesregler for Arbejderboliger, hvor der ikke forelaa Kontrakt og Arbejderen selv er Skyld i Fortrædelse.

Forslaget gik til Partierne.

Handelsministeren redegjorde for Tilførselsforhold.

Brændselstilførslen har været stor i den sidste Tid og der er *Kul* til fem Uger. Ringmærkerne kan antagelig snart sættes i Kraft.

Lageret var pr. 1. Januar 284 000 t Kul og Koks, deraf 62 000 t Koks.

Desuden har D. S. B. 250 000 t Kul og i Reserve har Staten 353 000 t Briketter og 30—40 000 t Kul, hvoraf senere 18 000 t Briketter er brugt.

Der kommer daglig 4 à 500 Vogne med 17½ à 20 t Kul eller Koks til Jylland og Fyn.

Vi har ikke faaet *Margarineolie* som lovet til 15. Januar og vil ikke give hele Befolkningen Margarinemærker.

Af *Benzin og Sprit* har vi til ca. 3 Maaneder.

Der er Kludder med Rusland angaaende Petroleum og Benzin, da de herfra aftalte Varer ikke er leveret, og man ikke vil give stor Kredit.

Af *Brændselsolie* er der til tre Maaneder. — D. S. B. til ca. 1 Aar.

Kaffen er daarlig fordelt, men vist nok til det meste af Aaret.

Af *Sukker* er der 220 000 t, hvoraf de 50 000 til Eksport — maaske 60 000 t.

Vore Rationsmængder er større som Helhed end i andre ogsaa neutrale Lande. Svejts kun halvt Fedtstoffer af os. Norge 40 pCt. Sukker og kun 6 kg Brød. Finland kun halvt af vort Fedtstof. 6 kg Brød imod 9 à 10 kg her. Sverrig 250 g Smør imod 350 g her, 6½ kg Brød.

Tyskerne har givet Tilladelse til at rejse Sag imod Overtrædelser imod Salgsbestemmelser til Værnemagten.

Dahlgaard fremdrog Levering og Pris paa Tømmer samt Svindelen med Tørv og ønskede en Opfordring til at tynde Havens Hegn.

Handelsministeren oplyser, at „Julegaverne" var standset til Værnemagten ud over December. Værnemagtskontoen var paa 430 Mill. Kr. og Clearingen paa 400.

Elgaard: Er der Hungersnød visse Steder af Europa?

Handelsministeren: Det er bekræftet fra Holland.

A. M. Hansen var betænkelig ved det meget Brænde til Bilerne.

Ministeren syntes ikke, det var for meget, men det er galt med Gummi — kun til 3—4 Mdr. Generatorbrændselsprisen nedsættes.

Oluf Pedersen.

55) Møde afholdtes 22. Januar Kl. 14,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Finansministeren forelagde Forslag om ændret Refusion fra Staten af Kommunernes sociale Udgifter.

Refusionen vil, oplyste Ministeren, blive skudt ca. ½ Aar frem.

Staten havde i Øjeblikket intet Overtræk, ja endda trukket en Del Skatkammerbeviser ind, saa der var under 100 Mill. Kr. imod det tilladte 130 Mill. Kr.

Der blev givet Tilslutning.

Oluf Pedersen.

56) Møde afholdtes 22. Januar Kl. 16,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Forsvarsministeren oplyste, at der fra tysk Side var stillet Krav om Udlevering af 12 Torpedobaade til Brug som Hjælpeskibe ved Uddannelse.

Kravet vakte baade Bestyrtelse og Sorg og havde gjort et dybt Indtryk paa Kongen, da det var et Indgreb i vor Suverænitet og stridende imod Løfterne af 9. April.

Ved Behandling i Ministerraad Enighed om Protest, idet man anmodede om ny Overvejelse.

Der blev overrakt den tyske Gesandt en Note. Derefter Henvendelse til vor Marineattaché i Berlin fra Storadmiralen. Denne oplyste, at det berørte dem pinligt. Baadene vilde ikke blive brugt i selve Søkrigen. Det fremgik heraf, at Tyskland var i en vanskelig Situation. Kravet maatte absolut fastholdes.

Ved et Ministermøde i Dag oplyste Udenrigsministeren, at en ny Note var afleveret, hvori Kravet fastholdtes og derefter blev det bestemt at give efter. Vi kan ikke anvende Magt og ny Protest nytter ikke. Denne Beslutning har Kongens Billigelse.

Ministeren oplyste, at der var nedsat et lille Udvalg angaaende Afleveringen, idet de selv maa hente dem.

Man vilde ikke forhandle hverken om Salg eller Leje, der skal ikke forhandles om Penge.

Dette er nærmest til Efterretning — efter at der er nedlagt en skarp Protest.

Hedtoft Hansen: Skal Baadene være bevæbnede?

Forsvarsministeren: Ikke afgjort endnu.

Dahlgaard: Enig i, at der ikke skal tales om Erstatning. Skal Offentligheden have Besked? Hvor hurtigt kan det ske. Og sikrer man imod Sabotage. Hvorfor ikke Undervandsbaad?

Forsvarsministeren: Der er givet Ordre til at passe paa. Vi har drøftet Spørgsmaalet om Offentligheden.

Vore Undervandsbaade er smaa i Forhold til de tyske.

Ole Bjørn Kraft: Jeg forstaar, at det kun er til Efterretning. Der bør søges, at Baadene udleveres uden Vaaben.

Skal det meddeles, da ogsaa om Protesten, eller ikke offentlig Meddelelse.

Hvad med Ministerkrisen, den burde være afspændt. Skal vi have ny Regering, maa det blive dens Sag at udlevere Flaaden.

Elgaard: Det kan ikke holdes skjult, men alt bør gøres for ikke at stilles i slet Lys over for England.

Alsing Andersen: Det kan give ubehagelige Følger. Vi kan ikke meddele noget.

Ole Bjørn Kraft: Protesten maa følges til Dørs. Er Kongens Stilling helt klar?

Forsvarsministeren: Hvad Ministerkrisen angaar, da hver Sag for sig.

Kan Tyskerne ikke faa det paa denne Maade, tager de med Magt. Indtil nu kun Tale om Skroget.

Kongen er indforstaaet med det skete — dog at de selv maatte tage dem — men det gaar ikke.

Derefter kom *Trafikministeren* til Stede og forelagde Forslag om en Motorvej fra Rødbyhavn til Storstrømsbroen, herunder Bygning af en Bro over Guldborgsund.

Der foreslaas kun Vej til Guldborgsund med en Udgift paa 20 Mill. Kr. Det hele vil koste ca. 42 Mill. Kr.

Oluf Pedersen: Der er ingen Fornuft i en saadan Motorvej, hellere blot en god Landevej.

Ole Bjørn Kraft: Er Ministeren ikke enig i, at det ikke er sagligt begrundet?

Trafikministeren: Jo.

Spørgsmaalet skal forelægges Partierne. Det var eenstemmigt fra Ministeriet.

Oluf Pedersen.

57) Møde afholdtes Torsdag den 23. Januar 1941.

Alle Medlemmer undtagen Hedtoft Hansen var mødt.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Lov om Folkebespisning.

Det er udarbejdet ud fra den Baggrund, at der eventuelt ikke blev Brændsel til Gas. Kommunalbestyrelsen skal da have Bemyndigelse til at indrette Folkekøkkener, hvor Udgift til selve Maden betales af Forbrugerne, de øvrige Udgifter $^2/_3$ af Kommuner, $^1/_3$ af Staten. Skal der ogsaa være Spisning paa Stedet, maa Forbrugerne betale dette.

Ogsaa af Hensyn til Besparelsen paa Madvarer kan det foranstaltes.

Forslaget blev tiltraadt til normal Behandling.

Oluf Pedersen troede ikke paa Madbesparelsen, men var ikke imod Bestemmelser med Hensyn til Mangel paa Gas.

Dahlgaard rejste Spørgsmaalet om Deltagelsen for de Arbejdere, som var i Tyskland, i de kommunale Valg.

Ministeren erklærede, at man var enig i ikke at lave Særforanstaltninger. Hver enkelt maa selv rekvirere sin Stemmeseddel, og det hele vil være besværligt, naar Lovens Bestemmelser skal overholdes.

Dahlgaard: Det bør fastholdes, at der kan stemmes.

Formanden, *A. M. Hansen*, oplyste, at Ministeren for offentlige Arbejder havde meddelt, at den tyske Rigsvejbygmester kom til ham i Morgen. Derfor gerne Afgørelse angaaende Vejloven.

Ministeren havde beklaget, at en Journalist i Aftes havde kendt Loven.

Elgaard oplyste, at Venstre endnu ikke havde behandlet Vejloven.

Alsing Andersen meddelte, at de i Socialdemokratiet ønskede den behandlet paa normal Maade.

Elgaard fremhævede Ministerens Udtalelse om, at der skulde ske noget ogsaa paa tysk Side — de skal arbejde i samme Tempo og han troede ikke, at der skete noget.

Oluf Pedersen: Det er jo det samme Forslag, som vore egne Ingeniører fremsatte i 1936, blot nu til 42 Mill. Kr. imod den Gang 14, og det er meningsløst at lave en Vej, hvor der ikke maa færdes paa af andre end de faa.

Der var Enighed om at behandle Lovforslaget normalt.

Oluf Pedersen.

58) Møde afholdtes Torsdag d. 4. Februar Kl. 10,30.

Statsministeren var mødt.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Elgaard var til Stede.

A. M. Hansen: Udvalget har ønsket Oplysning angaaende Forhandlingerne vedrørende Ministeriet og Beskæftigelsesplanerne.

Ministerplanerne.

Statsministeren omtalte de tyske Ønsker, hvor der fra dansk Side var afvist Forslag om ny Statsminister og Hr. Staunings Overtagelse af Udenrigsministeriet.

Statsministeren havde derefter ved ny Henstilling antydet Hr. Knutzens Optagelse i Ministeriet og Hr. Andreas Møller som Kultusminister.

Fra tysk Side ønskedes en anderledes radikal Ændring. Hr. Meissner havde foreslaaet:

1) Indenrigsministerens Afgang og erstattet af Hr. Knutzen.
2) Hr. Knud Kristensen som Landbrugsminister i Stedet for Hr. Bording.
3) Finansministeriets Overgang til enten Hr. Bramsnæs, Hr. Finsen eller Hr. Himmelstrup.
4) Justitsministeren erstattet af Hr. Gamborg, Hr. Thune Jacobsen eller Hr. Rytter.
5) Hr. Laurits Hansen eller Hr. Axel Olsen som Socialminister, idet Hr. Kjærbøl skulde være Minister alene imod Arbejdsløshed.
6) Et Kulturministerium ved Hr. Hartel og
7) Kirkeministerens Afgang og Afløsning ved Hr. Hoffmeyer i Aarhus eller Hr. Rud, Odense.

Statsministeren havde afvist dette og i Ministeriet var ingen Stemning for dette Eksperiment.

Derefter havde Gesandten, Hr. Renthe Fink, været hos Udenrigsministeren, men ingen nye Forslag.

Statsministeren omtalte Klager over en bestemt Person (Hedtoft Hansen), men der var ingen Klagepunkter.

Dahlgaard undrede sig over den Rolle, som Hr. Meissner spillede.

Alsing Andersen syntes ikke, at der var meget Alvor i alt dette. Godt at Ministeriet i Enighed har afvist. Hr. Hedtoft Hansen har kun udført, hvad Organisationen har paalagt ham af Hjælpearbejde over for Emigranterne og ikke deltaget heri efter 9. April.

Stensballe kunde tiltræde Afvisningen. Venstre vilde næppe have billiget Optagelse af to nye Ministre som af Statsministeren antydet.

Ole Bjørn Kraft: Enig i Afvisningen. Nu bør dette holde op.

Han saa gerne en særlig Presseminister og maaske ogsaa en Koncentration af Beskæftigelsen hos en enkelt Minister, men ikke paa tysk Initiativ.

A. M. Hansen: En Ændring i Dag bør afvises.

Oluf Pedersen: Enig i Afvisningen. Det var nok Hr. Hartel, det drejede sig om. Betænkelig ved en Presseminister. Enhver Ændring er i Dag en Svækkelse.

Stensballe: En Ændring er sikkert en Face. Selv om det var som Nødforanstaltning, gik Venstre næppe med.

Dahlgaard: Det er maaske en Fordel, at Tyskerne angaaende Pressen skal rende mange Steder.

A. B. Lange: Hvorledes med „Nationaltidende"s Redaktion?

Statsministeren: Her var grebet ind fra anden dansk Side og det var afblæst ligesom med „Demokraten", hvor den ene Redaktør fortsatte og den anden stadig var Medarbejder.

Statsministeren oplyste endvidere, at der maaske kan oprettes et Kulturdepartement under Statsministeriet.

Beskæftigelsen.

Statsministeren redegjorde for Planer angaaende Ændring i Fiskerflaaden til større Skibe og et nyt Koksværk ogsaa med Fremstilling af Kunstgødning.

Endvidere Planer om Sanering af Borger- og Adelgade.

Derefter drøftedes den kommunale Valgkamp og dens Tone.

A. M. Hansen omtalte Debatten angaaende den nye Vej og kritiserede Oluf Pedersens Tale.

Oluf Pedersen syntes, at den var anbefalet for rigeligt.

Ole Bjørn Kraft sluttede sig til Formanden. Vi kan ikke sætte O. P. ind i Udvalget, naar han vil afgive Særindstilling.

A. M. Hansen henstillede, at O. P. stemte for Forslaget.

Oluf Pedersen: Jeg vil søge at faa det ændret.

Dahlgaard fremdrog de økonomiske Problemer, som snarest bør tages op til Løsning. Nu forhandles der i Tyskland og disse bør føres paa bredere Basis, ligesom der er Forhandlinger angaaende Løn.

Statsministeren: Vi skal drøfte det i Ministeriet i Dag.

Derefter skal Udvalget drøfte disse vanskelige Spørgsmaal.

Oluf Pedersen.

59) Møde afholdtes Torsdag den 6. Februar 1941.

Mødt var Finansministeren.

Af Medlemmer var Alsing Andersen, Hedtoft Hansen, Ole Bjørn Kraft, Stensballe og Oluf Pedersen samt A. M. Hansen til Stede.

Finansministeren forelagde Forslag om Konvertering af et Statslaan. Dette tiltraadtes.

Formanden meddelte, at de fire Partier havde vedtaget at yde hver 25 Kr. maanedlig, i alt 100 Kr. maanedlig fra 1. Januar til Nimandsudvalgets Sekretariat. Beløbet indbetales til Formanden.

Oluf Pedersen.

60) Møde afholdtes Fredag den 7. Februar Kl. 13,30.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Elgaard var mødt.

A. M. Hansen oplyste, at Mødet var indkaldt efter Ønske fra Alsing Andersen.

Hedtoft Hansen ønskede at redegøre for den Henvendelse, som havde ført til, at han var traadt tilbage som Formand og *H. C. Hansen* som Sekretær for Socialdemokratiet.

Man ønskede *ikke* Vejledning, men blot at give Besked.

Hedtoft Hansen omtalte HIPA, som i den sidste Tid var ledet af Otto Jensen, som nu var død. Der var oversat Artikler fra *legale* Blade, som enhver kan købe her i Landet og dette var udsendt til ca. 50 Repræsentanter foruden Rigsdagsmændene, men ikke til Pressen — selv om det hed Pressemeddelelser.

Disse Meddelelser var fotograferet og bilagt en Klage til Udenrigsministeriet fra Gesandten, Hr. Renthe Fink og fremført af Udenrigsministeren i et Ministermøde. Overfor dette havde man anført, at Udsendelsen var helt for Otto Jensens Regning og ikke godkendt af Bestyrelsen.

Udenrigsministeren fandt, at dette var uden Betydning, og kun at skyde Skylden paa andre ligesom Skoledrenge.

Det var i Følge Udenrigsministerens Oplysning til ham tysk Opfattelse, at hans [Hedtoft Hansens] Person var i Vejen for et godt dansk-tysk Forhold.

Hr. Scavenius var ogsaa i Følge Hedtoft Hansens Udtalelser utilfreds med Kongen, bl. a. at Flagene var hejst paa halv ved Torpedobaadenes Afsejling.

Der var ikke stillet Krav om, at han skulde forlade Rigsdagen.

Udenrigsministeren havde sagt, at Ofret maatte bringes, og Socialdemokratiet havde endnu ikke bragt noget Offer.

Gesandten havde over for Udenrigsministeren hævdet, at Formand og Sekretær havde Ansvar for Udsendelsen, eventuelt ved deres Forsømmelse, dog faldt der ogsaa Ansvar paa Statsministeren og hele Ministeriet — og han havde haabet, at Sagen kunde løses uden en Note — ellers en større Aktion.

Hedtoft Hansen sluttede med at gentage, at man ikke bad om Raad, men han havde ønsket at give disse Oplysninger. Han havde nedlagt sin Stilling som Formand og vilde fra i Morgen udtræde af Samarbejdsudvalget, og H. C. Hansen fratræder som Sekretær.

A. M. Hansen: Dette er overordentligt pinligt.

Dahlgaard: Mener Hedtoft Hansen, at Udenrigsministeren kunde have reddet Situationen?

Oluf Pedersen: Scavenius anser os for svagere, end vi er, men maaske vi andre overvurderer Styrken. Dette er beklageligt, men Udsendelsen havde næppe været nødvendig. Den var uforsigtig. Her var den ikke noget reelt Grundlag.

Ole Bjørn Kraft: Der kan gøres meget, naar man vil, paa et sagligt Grundlag. Ligesom ved Christmas Møller tager vi ikke Stilling.

Dahlgaard: Scavenius har skuffet mig ved ikke at være nøgtern, men vanskeligt er det. Scavenius har sikkert gjort meget for at bevare Hedtoft Hansen.

Hedtoft Hansen: Dette er sikkert rigtigt.

Ole Bjørn Kraft: Tyskerne har den Opfattelse, at Otto Jensen intet vilde foretage sig uden nogen Tilladelse.

Hedtoft Hansen takkede for Samarbejdet — og Udvalget takkede ham for Samarbejdet.

Oluf Pedersen.

61) Møde afholdtes Onsdag den 12. Februar Kl. 15,30.

A. M. Hansen meddelte, at fhv. Finansminister H. P. Hansen var indtraadt i Udvalget i Stedet for Hr. Hedtoft Hansen, og at fhv. Udenrigsminister P. Munch var kommet hjem og indtraadt paany.

Udvalget bestaar derefter af:

Hr. Alsing Andersen og H. P. Hansen (S),
— Elgaard og Stensballe (V),
— Ole Bjørn Kraft og Axel B. Lange (K),
— A. M. Hansen og P. Munch (RV) samt
— Oluf Pedersen (DR).

Statsministeren var mødt og meddelte, at Ministeriet var enig i en Afvisning af Bondepartiets Forespørgsel af 7. Februar ang. Kronehævning og Regeringens Stilling dertil.

Der er visse Forhandlinger i Gang i Tyskland, og herom vil blive givet Meddelelse fra Ministeriernes Pressebureau.

Elgaard udtalte, at Kronehævning som isoleret Fænomen ikke eksisterede. En Afvisning kan udnyttes, og rent instinktmæssig kan den ikke godt afvises.

Oluf Pedersen mente ikke, at det var galt at give Oplysning om Spørgsmaalet i Folketinget.

Det aftaltes, at Spørgsmaalet skulde i Partierne, og Ordlyden af den paatænkte Meddelelse drøftes.

Nyt Møde Torsdag Kl. 12,45.

Oluf Pedersen.

62) Møde afholdtes Torsdag den 13. Februar Kl. 12,45.

Alle Medlemmer undtagen A. B. Lange var mødt.

Statsministeren forelagde følgende Udkast til Ministeriernes Pressebureau:

„Til Orientering angaaende Begrundelse for Afvisningen af Bondepartiets Forespørgsel angaaende Kronekursen kan anføres:

Der foreligger ikke og har ikke foreligget noget Spørgsmaal om Kronens Værdi til Ministeriets Afgørelse. En offentlig Drøftelse som den, Forespørgselen vilde have fremkaldt, maatte anses for urovækkende og skadelig, særlig for Tiden, da Delegerede fører Forhandlinger om Handelsaftalen med Tyskland, og en Række andre økonomiske Spørgsmaal ligeledes er under Behandling — og endnu uafklarede."

Ole Bjørn Kraft: Handelsministeren er ikke tilfreds med Indledningen.

Elgaard: Venstre ønsker, at „urovækkende" og de 2—3 Linier efter „Tiden" udgaar.

Oluf Pedersen var enig heri.

Mødet udsattes for Afstemningen i Tinget, hvor Forespørgslen nægtedes Fremme.

Statsministeren havde udarbejdet et nyt Udkast. Det lød saaledes:

„Statsministeriet meddeler i Anledning af Afvisning af Spørgsmaalet om Kronens Værdi, at det ikke er ført frem til Afgørelse i Ministeriet.

En offentlig Drøftelse som den, Forespørgslen vilde fremkalde, maatte anses for skadelig under de forhaandenværende Forhold."

Dette tiltraadtes.

Derefter redegjorde Statsministeren for den Beretning, Hr. Generaldirektør Knutzen havde aflagt. Hr. Draeger havde erklæret, at Spørgsmaalet om Ministeriets Omdannelse nu er afblæst. Og Hr. Goebbels havde udtalt, at Danmark jo maatte ordne egne Forhold — idet han dog havde udtalt, at Danmark militært og økonomisk ikke kunde være helt selvstændigt.

Ole Bjørn Kraft spurgte, om det var Ministeriets Ønske, at Generaldirektøren rejste og lavede storpolitiske Aftaler.

Statsministeren havde intet kendt dertil.

Oluf Pedersen fandt, at Hr. Knutzens Udtalelse, som refereret i Pressen, om at vi var Halvnazister, var uheldig.

Statsministeren: Tyskerne siger, at vi er en Slags Nazister — paa dansk Maade.

Oluf Pedersen.

63) Møde afholdtes Lørdag den 15. Kl. 14.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Elgaard og A. B. Lange.

Desuden Udenrigs-, Indenrigs- og Finansministeren, senere ogsaa Statsministeren.

Udenrigsministeren: Det drejer sig om en Udsættelse af de kommunale Valg. Den 11. ds. havde Hr. Kanstein fra det tyske Gesandtskab en Samtale med Hr. Svenningsen i Udenrigsministeriet, hvori der gaves Udtryk for tysk Betænkelighed. Der var nu indrepolitisk roligt og et bedre Forhold med Værnemagten, som kunde skades, og desuden bliver Valget samtidigt med øget Militæroperation over for England. Derfor ønskede man fra tysk Side Valget udsat 1 Aar.

Fra dansk Side henvistes til, at Livet helst skulde gaa sin normale Gang.

Senere havde man søgt at blive klar over, om det var alvorligt ment, og der blev fra tyske Centralmyndigheder svaret, at Valg under Krigen ikke var almindelig Skik.

Derefter Samtale mellem Udenrigsministeren og den tyske Gesandt og et Brev fra denne, hvori der udtales, at der kan ventes forstærkede Krigsoperationer, og det var for at opretholde Ro i Landet bedst at udsætte Valgene.

Forslag til Lov herom kan først fremsættes Onsdag, naar Rigsdagen holder Møde, men man ønskede allerede i Dag en Meddelelse.

H. P. Hansen: Det er gaaet, som mange havde frygtet, men der er vel intet at gøre? Særligt ud fra kommunale Synspunkter uheldigt.

Alsing Andersen: Det er ogsaa ud fra almindelige Synspunkter skadeligt for den gode Stemning.

Udenrigsministeren var enig i det uheldige, men det var dog værre at faa dem aflyst lige før Valgdagen.

Ole Bjørn Kraft beklagede, at Valgene maatte aflyses, men bedst da at gøre det nu.

Oluf Pedersen syntes, at det i Virkeligheden var uheldigt med Valg i denne Situation.

Udenrigsministeren: Vi er militær Operationsbasis.

H. P. Hansen: At vi kan blive Basis, har Tyskland vidst hele Tiden.

P. Munch: Hovedpunktet i Erklæringen af 9. April var, at vi ikke skulde være Operationsbasis imod England.

A. M. Hansen: Aflysningen er Udtryk for et Sammenspil mellem den tyske Repræsentation og de danske Nationalsocialister. Det danske Folk vil forstaa, hvorfra det kommer.

Derefter drøftedes Ordlyden af den Meddelelse, som skulde udsendes, idet man enedes om:

„Paa given Foranledning og under Hensyn til den militære Situation har Indenrigsministeren i Dag over for Samarbejdsudvalget fremsat Forslag om at udsætte Valgene eet Aar."

Udenrigsministeren og Statsministeren forlod Mødet.

Senere meddeltes, at Udenrigsministeren var imod at skrive „paa given Foranledning".

Ministeren blev paany tilkaldt og udtalte:

Det er meget, at man ogsaa skal slaas med det uforstandige. Det forstandige er at holde den Sætning ude, den kan kun gøre Forholdet værre, og det er os, der kommer til at betale.

Fra flere Sider hævdede man fortsat, at det burde staa, men man bøjede sig dog for Udenrigsministerens Ønske.

Oluf Pedersen var enig med Udenrigsministeren.

Finansministeren meddelte, at man ønskede at ændre i Reglerne angaaende den fælleskommunale Beskatning, saa der ikke blev Procenter til Eftergivelse af Kommunerne, idet man var bekymret for at lade Kommuerne bære hele Risikoen ved Eftergivelse, da mange af dem, der havde store Indtægter, næppe til sin Tid kan betale.

A. M. Hansen: Ingen er vist imod Forelæggelse af Forslag herom. Der kan jo tales om Enkelthederne.

Forslaget tiltraadtes.

Næste Møde Tirsdag Kl. 10,30.

Oluf Pedersen.

64) Møde afholdtes Tirsdag den 18. Februar Kl. 10,30.

Alle Medlemmer undtagen Ole Bjørn Kraft var mødt.

Handelsministeren forelagde:

1. Forslag til Lov ang. Pap i Fodtøj.
2. — - Forlængelse ang. berusende Drikke Færø.
3. — - — — Patenter.
4. — - — — Udbetaling Banker og Sparekasser.
5. — - — — Skibsfarten.
6. — - — — Vareforsyning m. v.

Herom var taget Forbehold ang. Tiden for Forlængelsen, der var sat til Udgangen af Marts 1941, men eventuelt kan blive til Udgangen af December 1941.

7. Krigsforsikring for Lodser og
8. Krigsforsikring af Havne.

Dette var eenstemmigt tilraadet fra et Udvalg.

Alle Forslag, dog for Nr. 6 med nævnte Forbehold, tiltraadtes.

Arbejdsministeren forelagde:

9. Midlertidig Ophævelse af § 85 i Folkeforsikringen.
10. Forlængelse af Lov om Overarbejde.

Kons. og Rf. tog Forbehold.

Oluf Pedersen mente, at disse Partier, der før havde stemt imod, nu kunde undlade at stemme.

A. M. Hansen: Den Teori er ikke holdbar.

11. Forlængelse af Funktionærlov.

Lange ønskede Fristen for Lovens Revision forkortet, og det bestemtes, at denne *ikke* udskydes, idet den foreslaaede § 2 udgaar.

12. Forlængelse af Ulykkesforsikringsloven.

13. Ændring til Lov om Arbejdsfordeling.

Regeringen var enig i alle Ændringer, dog Indenrigsministeren Forbehold for § 3.

Elgaard maatte tage Forbehold.

Arbejdsministeren beklagede dette.

Alsing Andersen: Meningen er, at vi skal undgaa Debat i Tinget, og maatte være enig med Elgaard i Udsættelsen.

Oluf Pedersen havde gerne set større Tilskud til dem, der fik forkortet Arbejdstid og som ikke tjener mere end de Arbejdsløse.

Elgaard ønskede bestemte Eksempler ang. Nødvendigheden af tvungen Deling.

Ny Forhandling efter Partimøderne aftaltes.

14. Fra *Justitsministeren* var til Medlemmerne sendt Forslag ang. Brandforsikring paa Landet. Tiltraadtes.

15. *Indenrigsministeren* forelagde Forslag til Udskydning af de kommunale Valg. Forslaget fremsendes til Medlemmerne.

Angaaende Debatten aftaltes, at det uden Debat henvises til Udvalg.

16. Forslag om Forlængelse af Afdragslempelser for Statsboligfondslaan. Tiltraadtes.

17. Forslag til Lov om Renten af Udlaan imod Pant af fast Ejendom.

Forslaget gav Renten fri, men fastsætter Kursen. Dette Forslag gaar til Partierne.

65) Møde afholdtes Torsdag den 20. Februar Kl. 15,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Arbejdsminister Kjærbøls Forslag til Ændring i Arbejdsdeling drøftedes.

Stensballe erklærede, at Venstre var imod Ændringen til tvungen Arbejdsdeling og Betaling ogsaa for syvende Dagen, ligesom man ønskede Ændring i den foreslaaede Lønskat.

Ole Bjørn Kraft: De Konservative ønsker Nedsættelse ogsaa for Gruppen 4 800—6 000.

Alsing Andersen beklagede Venstres Stilling, da der er megen Utilfredshed. Var ikke imod Ændring i Satsen 4 800—6 000, naar der blev højere Sats for større Indtægt.

A. M. Hansen: De Radikale er betænkelige ved at forlade Frivilligheden, særlig da Loven har virket tilfredsstillende, som den er. Syvende Dagen og den ændrede Lønskat vilde de give Tilslutning.

H. P. Hansen beklagede Venstres Stilling til syvende Dagen.

Arbejdsministeren: Kan gaa med til Ændring i Satsen for de højestlønnede. Derimod bør Ændringen om syvende Dagen opretholdes, da ellers de arbejdsløse stilles bedre. Ministeren forstod ikke, at man var imod at udvide Nævnets Beføjelser. Vil man ikke gaa med, maa man nøjes, men det er sagligt urigtigt.

Stensballe: Kan vi vente en Ændring i Arbejdsløshedsloven.

Oluf Pedersen forstod, at der kan blive Enighed om at beholde Frivilligheden. Kan man ikke opgive syvende Dagen, men forhøje Beløbet pr. Dag?

Arbejdsministeren: Det giver en besværlig Administration, og Ministeren fastholdt syvende Dagen.

Elgaard: Ministeren kan faa Loven forlænget. Grænsen for, hvad der gives, ligger saa højt, at de, der beskæftiges som arbejdsløse ikke faar mere.

Det aftaltes, at der skal føres nye Forhandlinger.

Udenrigsministeren redegjorde for Handelsforhandlinger med Tyskland. Der er fra dansk Side leveret det aftalte, bortset fra Kød, hvor der var lovet 120 000 Kreaturer i Oktober Kvartal og leveret 98 000 Stk.

Der er aftalt noget mindre Leveringer i dette Kvartal, nemlig:

12 000 t imod 15 000 t af Smør,
4 000 t imod 7 000 t af Æg,
450 000 Stk. Svin imod 585 000 og
65 000 Kreaturer imod 120 000.

Det skulde give en Eksport paa 113 Mill. Rigsmark og 9,3 Mill. af andre Varer.

Der ønskes fra tysk Side flere Industrivarer imod at levere Materialerne.

Der mangler i tyske Leveringer

21 000 t Jern og Staal, men det vil man søge efterleveret. Desuden ekstra og bl. a. til en Isbryder til DSB.

I Tilslutning er der ført Samtaler om nogle Prisnedsættelser for Materiale til Skibe paa 25 pCt. og for andre 10 pCt.

Textil er der lovet 2 000 t af og desuden 500 t Kunstsilke, men ikke for Tiden Forpligtelse til bestemte Leverancer. Den Annulering, der er sket, gælder ikke Danmark alene, men skyldes, at der er lovet mere end man kan opfylde. Tyskland har lovet at levere Kemikalier og Sygeplejeartikler. Træ, Kul og Koks regnes med at mangle i Europa 50 000—60 000 t.

Angaaende Værnemagten da har man lovet, at 85 000 m^3 Træ skal erstattes, og det, den bruger, medregnes i Kontingenterne for vor Udførsel.

Uden for de officielle Drøftelser har man drøftet Kronens Hævning, men Forhandling skal ske mellem Rigsbanken og Nationalbanken. Man indrømmer, at Midlet er godt, men er betænkelig ved, at det kan se ud som Sænkning af Markværdien.

Landbruget skal i sin Told have Erstatning ved højere Priser, der er endnu en Margin for Smør, medens Flæskeprisen er over tysk Indlandspris.

A. M. Hansen: Kan vi faa Tallene skriftligt?

Udenrigsministeren: Det skal jeg forsøge.

Oluf Pedersen: Kan vi regne med, at Kronespørgsmaalet er udskudt, til efter at vi har klaret Lønninger m. v.

Udenrigsministeren: Det vil være uheldigt.

Ole Bjørn Kraft: Hvad er det med et dansk Raad eller Regering i England?

Udenrigsministeren: Der vil komme et Dementi — det er fantastisk, om Gesandten har deltaget.

Elgaard: Ved man, der er en fri Sender?

Udenrigsministeren: Ja, men den er svær at oplede.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Lov om Byggeri med Hensyn til Sanering.

Oluf Pedersen: Kan man ikke blive helt fri for Bygningsskatter, der er urimelige?

Stensballe: Der bør ikke alene være Bistand til kommunal Sanering.

Forslaget gaar i Partierne. Svar paa Torsdag.

Derefter drøftedes den kommunistiske Forespørgsel, hvor der var Betænkelighed ved en Afvisning, som Regeringen havde ønsket.

Oluf Pedersen.

66) Møde afholdtes Fredag den 21. Februar Kl. 14,30.

Alle Medlemmer undtagen A. B. Lange var mødt.

Forslaget om Arbejdsdeling til Viderebehandling.

Arbejdsministeren foreslog en ændret Skala, saa 4 800 til 5 400 nedsættes med 24 Kr. fra 120 til 96. Det kostede 1,1 Mill. Kr.

Til Gengæld foresloges fra 5 400 til 6 000 en Forhøjelse fra 120 til 144. Det gav ca. 405 000, og fra

6 000 foresloges Forhøjelse fra 192 til 204 Kr. Det gav 300 000 Kr.

Vil det tiltale Hr. Kraft?

Ole Bjørn Kraft: Absolut Nej.

Oluf Pedersen foreslog at nøjes med 12 Kr.'s Nedsættelse fra 4 800 til 5 400 og undlade Forhøjelse. Dette tiltraadtes under Forbehold af Partiernes Sanktion.

Stensballe oplyste, at Venstre ikke vilde gaa med til syvende Dagen.

Ministeren opgav Tvangsbestemmelsen.

Nyt Møde Onsdag.

Oluf Pedersen.

67 a) Møde afholdtes Onsdag den 5. Marts 1941.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen var mødt.

Justitsministeren forelagde Forslag til Forlængelse af Vaabenlov og Cyklestier. Begge Forslag tiltraadtes.

A. M. Hansen: Hvordan med Haderslev?

Justitsministeren redegjorde for Sagen, idet Tyskerne havde rejst Indvending imod at drive Klapjagt paa deres Meningsfæller. De stillede Krav om, at Sagerne standsedes. Dette var Justitsministeren imod, men jeg fik det som noget afgjort.

Derefter nærmere Forhandlinger, som var resulteret i, at Sagerne henlagdes — idet Ministeren vilde søge at faa Politiet belønnet med Dusør og Hæderstegn.

Der havde ikke siden Nytaar været Ballade og Tyskerne har lovet ikke at hjælpe dem, der bryder dansk Lov.

Ole Bjørn Kraft var forundret over dette og misbilligede, at Stats- og Udenrigsministeren havde handlet imod Justitsministeren.

Oluf Pedersen gik ud fra, at der vilde blive grebet ind ved Gentagelse af Uroligheder.

Alsing Andersen: Det, der er sket, kan vel ske uden Skade, men ogsaa vi er imod.

Stensballe ønskede en Forhandling med Stats- og Justitsministeren.

A. M. Hansen: Vi havde hørt om, at der fra tysk Side var forsøgt at faa Sagerne standset, men ikke, at der var lovet Fritagelse for Straf.

Justitsministeren: Dette var med i Forhandlingerne om Ministerskifte. Man havde fra tysk Side ventet, at han var halvnazistisk og derfor skuffet — men fra hans Side var Henlæggelsen en bedsk Pille.

Ole Bjørn Kraft: Hvad med Gangsteraffærerne?

Justitsministeren oplyste, at der var nogen Uklarhed. Men fra Hr. Bryld var man gaaet til Tyskerne med Anmeldelse imod Vilfred Petersen for at være Spion, og der var foretaget Ransagning — under Overværelse af dansk og tysk Politi — uden Resultat.

Bagefter havde Vilfred Petersen fundet det eftersøgte, og Anmelderne Hr. Bryld og Danner havde været til Afhøring.

Oluf Pedersen: Hvad med Rygterne om Frits Clausens Forhold til tyske Penge.

Justitsministeren oplyste, at det skal være Hr. Bryld, som havde faaet Penge og var rykket 3—4 Gange.

Derefter drøftedes *Fortroligheden*, hvorunder P. Munch hævdede, der var kun eet godt Middel: at handle hurtigt.

Desuden drøftedes *Lønskatten*, som ingen var Tilhænger af.

Oluf Pedersen.

67 b) Møde afholdtes Torsdag den 6. Marts 1941 Kl. 16,30.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Elgaard var mødt.

Arbejdsminister Kjærbøl forelagde Forslag om Smørrabatkort til trængende til Forlængelse for et Aar.

Tilslutning gaves.

Derefter foreslog Ministeren, at Dyrtidshjælpen efter Sociallovens § 85 til Alders- og Invaliderentenydere m. v. forblev uændret.

Besked gives den 7. fra Partierne.

Forsvarsminister Brorsen oplæste en Skrivelse fra Marineattacheen i Berlin om, at

„Storadmiral Raeder havde givet Ordre til, at den danske Marine skulde have de Staal- og Jernleverancer, som vi eventuelt maatte ønske, hvis vi agtede at bygge nye — og større — Torpedobaade eller lign. til vor Flaade. Det laa nemlig Storadmiralen meget paa Sinde, at vi derigennem fik et Bevis for, at den tyske Regering ikke paa nogen Maade har til Hensigt at reducere den danske Marine, men — som tidligere forklaret — kun i øjeblikkelig Forlegenhed for færdige Skolebaade.

Desuden understregede han, at man fra tysk Side lagde Vægt paa, at vi forstod, at en saadan Afgivelse af krigsvigtige Materialer, som Tyskland selv havde haardt Brug for, kun kunde finde Sted under disse særlige Omstændigheder."

Derefter har man drøftet at bygge 6 Torpedobaade og de vil koste 2,45 Mill. Kr. for hver, hvortil yderligere kommer 2 Mill. Kr. til Vaaben, eller i alt ca. 27 Mill. Kr.

Det skal strække sig over 2 Aar, og de skal ikke være færdige, før Tyskerne har forladt Landet. Betaling for Staal m. v. over Clearing.

Spørgsmaalet er behandlet i Ministeriet, og da man har Vaaben fra de til Tyskland afleverede, kan Beløbet nedsættes med 1 Mill. Kr. for hver, saa der skal 3½ Mill. Kr. pr. Baad.

Faar vi Baadene tilbage, skal der naturligvis Artilleri til de nye Baade.

Tyskerne skæver stadigt efter Orlogsværftet, og vi skal gerne selv beskæftige det.

Arbejdslønnen, der normalt er ca. 55 pCt., bliver nu 40 à 45 pCt.

Ole Bjørn Kraft: Vi køber vel Staalet.

Forsvarsministeren: Ja.

Oluf Pedersen: Jeg stoler ikke helt paa, at vi er sikret imod, at Tyskerne overtager Baadene.

Spørgsmaalet gik til Partierne.

Ole Bjørn Kraft ønskede at lægge et godt Ord ind for Flyvetillæg til Flyverne, selv om de ikke kan flyve. Det var beregnet i deres Løn.

A. M. Hansen: Det kan faa Konsekvenser.

Derefter forelagde *Finansminister Buhl* to Skattespørgsmaal for Samarbejdsudvalget.

Det første var Brugsforeningsskatten, som de Konservative ønskede ændret, saa det skattefri Fradrag nedsattes fra 5 til 4 pCt.

Det andet gælder Skalaen til Indkomst- og Formueskat, hvor Venstre ønsker Nedsættelse for Tilskud, til Nedsættelse af amtskommunal Grundskyld er bortfaldet.

Skal der være Dækning paa Finansloven, kræves der imidlertid en Forhøjelse paa ca. 50 pCt., da der maa regnes med ca. 200 Mill. Kr. Underskud.

Dertil kommer den store Gældsforøgelse, som giver Købekraft, som der ikke er Værdi til, saa Venstres Ønske forekommer Ministeren helt urimelig.

Begge Spørgsmaal havde fra Skattelovsudvalget været i Partierne, men da der ikke var Enighed, havde man bedt Ministeren forelægge det i Samarbejdsudvalget.

Lange forstod det saaledes, at Ministeren ønskede de Konservatives Tilslutning til at frafalde Ændring i Brugsforeningsskatten, men det var svært. Faar vi ikke vort Ønske, maa vi opretholde vor Kritik.

A. M. Hansen: Kan ikke se, hvad der opnaas ved et Forlig, da Kritik af Brugsforeningsskatten stadig vil fortsætte.

Oluf Pedersen fandt ikke, at der var noget Grundlag for Skattenedsættelsen, vi laante jo efter helt fantastisk Maalestok.

Da Uddelere og andre jo betaler Skat, er de Konservatives Agitation helt urimelig.

Axel B. Lange: Vi forstod det saadan, at der i et Samarbejde ogsaa skulde tages Hensyn til vor Mening, at vi ikke altid skal underkaste os.

Ole Bjørn Kraft: Naar Venstre siger Nej, saa bøjer man sig. Der *maa* vises os Imødekommenhed. Mange af vore Folk vil ellers gaa fra Afstemningen.

Stensballe: Vi fra Venstre sagde Nej overfor noget nyt. Her drejer det sig om et gammelt Spørgsmaal. Venstre har, som oplyst, svaret Nej.

Alsing Andersen: Vi har vedtaget at ville gaa med til en Nedsættelse fra 5 til 4 pCt. under Forudsætning af Enighed.

H. P. Hansen forstod godt de Konservatives Vanskeligheder og foreslog at gaa med.

A. M. Hansen: Kan der blive Enighed om de 4 pCt. og uændret Skala da gerne med.

Stensballe: Jeg kan kun love at referere Stillingen her.

A. M. Hansen: Vi skal naa til Enighed.

Spørgsmaalet gaar i Partierne.

68) Møde afholdtes Fredag den 7. Marts Kl. 15,30.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Hr. Elgaard og H. P. Hansen.

Finansministeren tilbød at gaa med til Nedsættelse af Fritagelse for Andelsforeninger fra 5 til 4 pCt. imod, at Sagen ikke rejstes igen under nuværende Situation og at stille 5 Mill. Kr. til Raadighed for alle Sygehuse til Nedsættelse af Udgifterne.

Ole Bjørn Kraft var indforstaaet med, at de Konservative ikke under de givne Forhold ved Revision af Loven vil rejse Krav angaaende Brugsforeningsskatten.

Elgaard fandt, at de Udvalg, der er nedsat i Tinget selv, bør handle i Samarbejdets Aand.

Naar Finansministeren vilde give de 5 Mill. til Sygehusene, vilde han sætte sin Autoritet ind paa Nedsættelsen fra 5 til 4 pCt.

Oluf Pedersen var imod denne Nedsættelse, men gik med, da det for de Konservative var en Hjertesag. Tilskud til Sygehusene maatte være til alm. Nedsættelse, ikke blot den amtskommunale Grundskyld.

Derefter drøftedes en Ritzaumeddelelse om Henlæggelse af Sagen fra Haderslev og Benaadning — Samraad skal søges med Stats-, Udenrigs- og Justitsministeren.

Oluf Pedersen.

69) Møde afholdtes Onsdag den 12. Marts Kl. 10.

Mødt var alle Medlemmer.

Stats-, Udenrigs- og Justitsminister var mødt.

A. M. Hansen: Udvalget har ønsket at blive orienteret angaaende Retssagerne fra Haderslev, idet Udvalget føler sig brøstholdent over ikke at være holdt fuldt orienteret og det er meget betænkeligt ved, at enhver Straf frafaldes.

Statsministeren oplyste, at det var et tysk Ønske, at der blev givet Amnesti. Ministeren havde sagt, at der kunde tales om det. Jeg forstaar godt, at Udvalget beklager sig.

Ole Bjørn Kraft: Det er urimeligt, at selv Folk, der har angrebet Politiet med Spade, gaar fri. Hvordan med Fremtiden? Nu ser vi, at Hr. Bryld modtoges sammen med Ministeren for offentlige Arbejder i Berlin.

Alsing Andersen sluttede sig til O. B. Kraft. Vi har jo før øvet Indflydelse.

Udenrigsministeren: Hvor?

Alsing Andersen: F. Eks. ved „Demokraten"s Sag.

Udenrigsministeren: Nej.

A. M. Hansen: Jo, det har Udvalget gjort.

Alsing Andersen: Det er vist første Gang, at Voldsmænd imod Politiet er gaaet fri. Har Forhandlingerne ogsaa omfattet Blankensteiner og Wenckheim?

Justitsministeren: Nej.

Elgaard tilsluttede sig de fremsatte Beklagelser. Befolkningen spørger, hvad betyder dette. Man frygter, at Nazisterne i Ly af vor store Nabo kan sætte sig udover dansk Lov.

Udenrigsministeren: Regeringen har sit Ansvar, og Ministeren mente ikke, at noget var vundet ved at have drøftet Sagen i Udvalget. Ministeren oplæste sit Brev til Tyskerne, hvori han fremhævede, at det danske Politi kun havde søgt at opretholde Ro og Orden.

Heri omtaltes Trusler i „Fædrelandet" med Beskyldninger for Terror, som Ministeren bestemt tilbageviste. Disse var et Brud paa Forudsætningerne, men Regeringen gik dog med til Amnesti i Tillid til, at det vilde give Afspænding, men i Gentagelsestilfælde maatte Politiet hævde Loven.

Udenrigsministeren vilde gerne have en anden Tone over for Nazisterne.

A. M. Hansen: Udvalget træder i Rigsdagens Sted og maa have Besked af Regeringen.

Oluf Pedersen glædede sig over, at Gentagelser vilde blive straffet. Ministerens Brev var oplysende.

Vore Nazister maa holde Loven, og skal Tonen forbedres overfor dem, saa maa de ikke rejse Krav om Tilslutning til Tremagtspagten. Det var Landsforræderi.

Elgaard: Vi fører ikke Krig med de danske Nazister, de er selv ude om de Prygl, de faar.

H. P. Hansen: Udvalget maa holdes underrettet af Regeringen.

Der er i Befolkningen Misfornøjelse med det skete. Blot Nazisterne lader være at genere Folk, er der ingen, som rører dem, men det [er] umuligt at behandle dem som vore Venner.

Alsing Andersen: Det er jo saadan, at vi trues, men det gaar ikke.

Ole Bjørn Kraft troede, at det var urigtigt, naar Udenrigsministeren siger, at det ikke kommer Udvalget ved. Han var ogsaa glad ved Brevet. Befolkningen forstaar ikke, at der gives streng Straf for Kædebreve, medens de andre gaar fri.

Udenrigsministeren skal ikke tro, at Nazisterne er nogle stakkels forfulgte Personer.

Justitsministeren: Det er ved Slagsmaal svært at finde de skyldige, de maa behandles solidariske.

Tyskerne vilde ikke gaa med til, at tredive blev straffet. Ministeren havde været betænkelig ved at frafalde Straf, men Amtmand Refslund Thomsen havde ment, at det gik an over for den sønderjyske Befolkning.

Ministeren læste ikke „Fædrelandet" eller „Nationalsocialisten", de var ligegyldige.

Der havde ikke været Ballade, siden der var givet Amnesti.

Udenrigsministeren glædede sig over, at man ikke vilde gøre Nazisterne til Martyrer. Tilslutning til Tremagtspagten var Goebbels Ide.

A. B. Lange: Er der rettet Henvendelse fra tysk Side ang. den danske Uge i Stockholm som antitysk.

Udenrigsministeren: Ja, Henvendelser er rettet, men imødegaaet.

Oluf Pedersen.

70) Møde afholdtes Torsdag den 13. Marts Kl. 10½.

Alle Medlemmer var mødt.

Finansminister Buhl forelagde Forslag til Ændring i Lov Nr. 98 af 31. Marts 1931 om Statens Tjenestemænd (Reguleringstillæg) m. v.

Oluf Pedersen mente, at Rigsdagsmændene burde haft 15 pCt. Tillæg i Stedet for 10 pCt. for at være ligestillet med Arbejderne og Tjenestemændene.

Dette afvistes fra Ministeren, der oplyste, at der nu ialt ydes Rigsdagsmændene 24 + 10, i alt 34 pCt. Tillæg.

Afvisningen tiltraadtes fra alle Sider.

Lovforslaget blev tiltraadt.

Ministeren fremsatte Forslag til Forlængelse af *Rentelempelser* for Sønderjylland. Herom var Enighed i Ministeriet, men Lovforslag fremsættes først senere paa Rigsdagen.

Handelsminister Halfdan Hendriksen havde to Forslag, som han ønskede Tilladelse til at fremsætte paa Rigsdagen.

1. Forslag om 2 Mill. Kr. Tilskud til *Istandsættelse* af Skibe, dog højst 30 pCt. og højst 10 000 Kr. i det enkelte Tilfælde.
2. Forlængelse af Lov Nr. 306 af 30. Maj 1940 om Priser og Lov Nr. 652 af 17. December 1940.

Forslaget er uændret. Der vilde som Bemærkninger medfølge Beretning fra Priskontrolraadet.

I hver By vilde blive en Mand, som modtog Klager. Desuden branchekyndige Tillidsmænd.

Ministeren havde afvist Ønsker fra Handelen om Lempelser og fra Arbejdernes Erhvervsraad om Skærpelser.

Oluf Pedersen spurgte, om der var Oplysning angaaende de høje Kulpriser.

Ministeren oplyste, at der var behandlet 65 Klager, hvoraf der i 26 Tilfælde var krævet Politirapport og i 10 Tilfælde begæret Tiltale.

Axel B. Lange udtalte, at Detailhandleravancen paa 15 Øre pr. hl var for ringe, bortset fra Agenten.

A. M. Hansen var betænkelig ved de branchedygtige Tillidsmænd.

Besked skal gives fra Partierne.

Ministeren var rede til i Udvalg at drøfte selve Administrationen, men ønskede uændret Lovforslag.

A. M. Hansen omtalte Dr. Krags voldsomme Angreb i Folketinget paa Regering og Samarbejdsudvalg for et Forslag, der var behandlet og opnaaet fuld Enighed om i Landstinget.

Elgaard: Der var ingen Baggrund for Angreb paa Nimandsudvalget.

Stensballe: Forslaget var behandlet i 2 Partimøder, og der havde man lige saa stort Besvær med ham.

Ole Bjørn Kraft: Netop om Forslaget angaaende Pension til Enker stod Rigsdagen frit.

Axel B. Lange: Det er vanskeligt, at vi ogsaa skal dække Administrationen. Han var utilfreds med Fordelingen af Hønsefoder.

Oluf Pedersen.

71) Møde afholdtes Fredag den 14. Marts Kl. 15,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Udenrigsministeren var til Stede.

A. M. Hansen: Mødet er indvarslet for at blive orienteret angaaende Hvervningerne til den tyske Hær.

Udenrigsministeren: Der er tidligere afholdt Session, men da ikke som nu til selve den tyske Hær.

Ministeren oplæste Bekendtgørelsen om frivillig Tjeneste i „Standard Nordland". De skal kæmpe for Storgermanien og senere vende tilbage.

Der har jo tidligere i det dulgte været Hvervninger, bl. a. til den spanske Borgerkrig og til Finland.

Herom i sin Tid Undersøgelser imod Lærer Markussen: Det unge Grænseværn, og i Anledning af en Meddelelse i „Fædrelandet", og det blev da i et Ministermøde besluttet ikke at rejse Sag.

Der er i dansk Lov intet, som forbyder at gaa i fremmed Tjeneste, men kun Straf for at bære Vaaben imod den danske Stat og dens Forbundsfæller.

Det er kun Hvervning, der er forbudt, men dette blev omgaaet i den finsk—russiske Krig.

Udenrigsministeriet havde henstillet til den tyske Legation at finde Former, som der er brugt tidligere.

Ole Bjørn Kraft: Tyskerne driver stærk Agitation, og mange Forældre har klaget.

Udenrigsministeren: Vi har forsøgt at faa Aldersgrænsen hævet fra 17 til 18 Aar. Det skal kun dreje sig om 500.

Ole Bjørn Kraft: Hvilken statsborgerlig Stilling faar de hvervede?

Udenrigsministeren: Tyskerne ønsker, at der bevares dansk Statsborgerret, men den mistes efter dansk Lov.

Oluf Pedersen: Naar det siges i „Fædrelandet", at det er dansk Gerning, maa det være vildledende og ren Besked maa kunne kræves.

Elgaard: Indkaldes de unge tysksindede i Sønderjylland.

Udenrigsministeren: Tyskerne ønsker, at det bliver muligt at generhverve dansk Statsborgerret. Der er givet Tilsigelse fra Jens Møller og 100 var mødt. Deraf gik de 40, da de fik nærmere Besked, og kun 18 af de øvrige blev udtaget til at møde den 10. Marts.

Elgaard: Er Diskussionen om Kronehævning forbudt af Udenrigsministeriets Pressebureau?

Udenrigsministeren: Ja. Dette er paa Linie med tidligere, og nu da Nationalbankdirektøren er i Berlin, vil den næppe være heldig.

Alsing Andersen forelagde nogle Dokumenter angaaende „Klagenfurtskolen", som omdeltes til Medlemmerne.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Forlængelse med Ændring af Huslejelov.

Det blev vedtaget, at der skal gives Svar senest Onsdag fra Partierne.

A. M. Hansen forelagde et fra Justitsministeren fremsendt Forslag om Adgang til Ekspropriation til Formaal vedrørende Rets-, Politi- og Fængselsvæsenet.

Det vedtoges først at søge nærmere Forhandling med Justitsministeren.

Oluf Pedersen.

72) Møde afholdtes Onsdag den 19. Marts Kl. 11,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Justitsministeren forelagde Forslaget om Ekspropriationsret til Rets-, Politi- og Fængselsvæsenet.

Loven var foranlediget af Odense Kommune, og den skal sikre imod Udnyttelse af Spekulanter.

H. P. Hansen syntes, Forslaget var for vidtgaaende.

Stensballe mente, at det var nok med Lov for et Aar ad Gangen.

Oluf Pedersen mente, at Loven var paakrævet.

Den gik til Partierne med Svar Torsdag.

Undervisningsministeren forelagde Lov om Forlængelse af Loven om landbrugsfaglig Undervisning med enkelte Ændringer.

Ogsaa den gik til Partierne.

Arbejdsministeren forelagde Forslag om ændret Beregning af Dagpenge til Ulykkesforsikrede, saa der blev et Tillæg paa 30 pCt. imod nu 15 pCt.

Gik til Partierne.

Derefter forelagde Arbejdsministeren Forslag om Forlængelse af Dagpengenes Maksimumsbeløb og Børnetillæg, saaledes at Tillægget svarer til Lønstigningen + Børnetillæg, medens den gældende Lovs Tillæg nedsættes.

Merudgiften blev c. 15 + 8 Mill., medens den ellers vilde blive c. 27,5 + 14 eller c. 17 Mill. Kr. mere.

Besked i Morgen — eventuel ny Drøftelse i Samarbejdsudvalget.

Oluf Pedersen.

73) Møde afholdtes Torsdag den 20. Marts Kl. 14,15,

for at drøfte et Forslag fra A. M. Hansen om at henvise Forslaget fra Socialministeren om forlænget Dageantal m. v. til et Ekspertudvalg. Det blev ikke vedtaget.

Sekretæren var ikke til Stede.

Oluf Pedersen.

74) Møde afholdtes Fredag den 21. Kl. 11.

Alle Medlemmer var mødt.

Arbejdsministeren var kommet til Stede.

Elgaard meddelte, at Venstres Gruppe vilde foreslaa, at der i Lovforslaget om Dageantal m. v. skete det, at Kap. II om forlænget Dageantal gled ud.

Desuden ønskede man bedre Kontrol og Foranstaltninger imod, at de, der for kort Tid fik Arbejde til høj Løn, ikke straks fik Understøttelse samt Ændring af Forholdet mellem Understøttelse og Arbejdsdage.

Arbejdsministeren beklagede om Venstre ikke vilde gaa med til Forlængelse af Dageantallet. De øvrige Spørgsmaal overvejes i et Regeringsudvalg.

Alsing Andersen anbefalede at gaa med til det forlængede Dageantal for Understøttelse.

Ole Bjørn Kraft ønskede en Begrænsning for visse Fag, da det ligger meget uens.

A. M. Hansen: Ogsaa hos os visse Betænkeligheder med forlænget Dageantal. Ønsker Forslaget til et Ekspertudvalg.

Arbejdsministeren: De 40 Dage ikke afgørende, men en generel Ordning.

Oluf Pedersen beklagede, at man ikke helt forlod Understøttelse og krævede Arbejde. De 40 Dage var ham ikke imod, men for bedre Kontrol.

H. P. Hansen: Misbrug bliver anmeldt.

Stensballe ønskede Kap. 1, men at Kap. II udgik.

Efter yderligere en Række Udtalelser bestemtes det paany at drøfte Forslaget i Partierne og afholde nyt Møde paa Tirsdag.

Oluf Pedersen.

75) Møde afholdtes Tirsdag den 25. Marts 1941.

Alle Medlemmer var mødt, desuden Stats- og senere Arbejdsministeren.

Statsministeren: Der gaar Rygter om, at man vil foretage visse Demonstrationer den 9. April, og det maa vi søge at undgaa.

Ole Bjørn Kraft: Enig i, at det var uheldigt med Demonstrationer, men advarede imod et almindeligt Flagforbud. Hvordan med Pressen?

Statsministeren: Der har været henstillet *ikke* at nævne noget, men det har Pressen afvist.

Alsing Andersen: Meget uheldigt vil det være med et Flagforbud.

H. P. Hansen saa gerne et godt Forhold, men den Maade, Tyskerne optræder paa, gør det vanskeligt, saaledes har de lavet Slagsmaal i Slagelse.

Oluf Pedersen syntes, at det var naturligt at flage paa halv den 9. April.

Ole Bjørn Kraft: Det er en helt naturlig Reaktion.

Derefter behandledes Arbejdsministerens Forslag om Ændring i Understøttelserne samt om forøget Dageantal for Arbejdsløshedskasserne.

Elgaard oplyste, at Venstre havde behandlet Forslaget paa [et Partimøde]. De vilde ikke gaa med til Forhøjelse af Dageantal og vi ønsker strengere Kontrol. Vor Taalmodighed er ved at være Slut.

A. M. Hansen havde ogsaa Betænkeligheder ved de 40 Dages Forlængelse, men var ikke helt afvisende.

H. P. Hansen: Vil Venstre heller ikke tage Kapitel I?

Elgaard: Det kan vi forhandle om. Vi er jo alle enige om, at Misbrug skal hindres og vi har paavist hvordan.

Alsing Andersen: Vil Venstre kræve bestaaende Love ændret for at fortsætte Samarbejdet?

Stensballe: En Ændring var med i Overvejelserne for Samarbejdet, da det blev indgaaet.

Arbejdsministeren: Kan der ikke gøres noget, for at Loven ikke træder i Kraft med fuld Dyrtidsbetaling, saa maa det ske.

A. M. Hansen: Hvordan med de Unge?

Arbejdsministeren: Dette bliver klarlagt og hvis Reglerne tilsidesættes, bliver de ændret.

Oluf Pedersen fandt, at der i Tilskuddet til Børn var nogen Dækning for, at der ikke gaves fuld Understøttelse. Kan man ikke, som foreslaaet af Kraft, øge Dageantallet for nogle Fag.

Arbejdsministeren: Der er ingen Grund til at sætte ind imod de Kasser, som har højt Dageantal.

A. M. Hansen foreslog 20 Dages Forlængelse.

P. Munch: Jeg synes, det er uheldigt, om Loven ikke ændres førend 1. April. Er der ikke Enighed i Ministeriet?

Arbejdsministeren: Kun om at gaa til Samarbejdsudvalget og Partierne.

Elgaard forstod godt, at visse Fag, hvor Materialer manglede, havde Vanskeligheder, men ønskede ikke en generel Forhøjelse.

Ole Bjørn Kraft var ikke imod en generel Forhøjelse paa f. Eks. 30 Dage, men kan det ikke gøres for visse Fag. Der er jo Enighed baade om Kapitel I og at Ministerudvalgets Arbejde bør fremskyndes.

Arbejdsministeren: Det er teknisk meget vanskeligt. Indenrigsministeren har foreslaaet en fælles Kasse for hele Landet uafhængig af Fagforeningerne.

Axel B. Lange: Hvordan er det med Sagen fra Kolding?

Arbejdsministeren: Hvis Bladenes Fremstilling er rigtig, vil der blive grebet ind.

Elgaard: Ja, Loven maa holdes — uden Angivere.

Elgaard: Hvad siger de andre Partier til de 20 Dages Forlængelse af Dageantallet?

Ole Bjørn Kraft: — eller 25 Dage.

Dette gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

76) Møde Tirsdag den 25. Marts Kl. 14,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Arbejdsministeren var til Stede.

Til Behandling var først Forslaget om Arbejdsløshedskasser om ændret Understøttelse og forlænget Dagetal.

Elgaard meddelte, at Venstres Stilling var uændret.

P. Munch: Vil det sige, at man foretrækker den bestaaende Lov uændret.

Elgaard: Det er vi ikke fremmed for.

Ole Bjørn Kraft: Det burde dog ikke blive Resultatet.

P. Munch foreslog et Møde med den samlede Regering. Dette blev tiltraadt af *Ole Bjørn Kraft.*

Derefter drøftedes et Forslag til Lov om Landbrugets Arbejdskraft.

Arbejdsministeren oplyste, at Forslaget var udarbejdet af et Underudvalg i Ministeriet, hvor der var opnaaet Enighed, men Venstres Ministre havde mødt Modstand i deres Gruppe.

Elgaard redegjorde for Venstres Ønsker.

Oluf Pedersen erkendte, at der var et Problem, men den foreslaaede Løsning var overordentlig betænkelig.

Arbejdsministeren: Forslaget kan ikke ændres. Er det ikke fyldestgørende, vilde det blive ændret.

H. P. Hansen og *Alsing Andersen* gav Tilslutning til, at det var haardhændet.

Ole Bjørn Kraft: Vi har ikke behandlet det i vort Parti.

A. M. Hansen: Heller ikke vi har behandlet det.

Det blev henstillet til Ministeren at søge at opnaa Enighed i Regeringen om Arbejdsløshedskasserne — og at de to Lovforslag skulde høre sammen.

Forslag om Forlængelse af Lov om Udvalg for Arbejdsanvisning gik til Partierne.

Forslag om Udvidelse af Skolebespisningen gik efter Ønske fra Elgaard til Partierne.

Forslag om Ændring i Normalbidrag gik efter Ønske af Ole Bjørn Kraft til Partierne.

Næste Møde i Morgen Kl. 17,00.

Oluf Pedersen.

77) Møde afholdtes Onsdag den 26. Marts Kl. 17,00.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Elgaard var mødt, desuden var Arbejds-, Landbrugs-, Forsvars-, Kirke- og Undervisningsministeren til Stede.

Arbejdsministeren oplyste, at Ministeriet havde drøftet de forskellige Love.

Man var her kommen ind paa at begrænse Afsnit 2 i Loven om Arbejdsløshedshjælp og Dageantal til 7 Maaneder, saa der var Tid til at drøfte de Kontrolforanstaltninger, som behandledes i Ministerudvalget. Det var en Forudsætning, at organiserede og uorganiserede blev ligestillet. Enighed var der ikke opnaaet, derfor var flere Ministre kommen med til Mødet.

Stensballe meddelte, at man fra Venstres Side kan tiltræde, at Lovforslaget angaaende Landbrugets Arbejdskraft blev fremsat.

Ole Bjørn Kraft: Kan Arbejdsgiverne antage de Folk, de er vant til?

Landbrugsministeren oplyste, at hvis mindre Landbrugere gik i Mosen, kunde de ikke kræve anvist anden Arbejdskraft til deres egen Bedrift.

Arbejdsministeren oplyste, at den enkelte Arbejdsgiver kan kræve en bestemt Mand anvist, hvis han er ledig.

Forslaget blev tiltraadt.

Derefter drøftes Forslaget om Arbejdsløshedshjælp og Dageantal.

Fibiger [Kirkeminister] anbefalede Forlængelse paa 7 Maaneder.

Stensballe vilde ikke sige, at hans Gruppe ikke vilde gaa med til dette Forslag.

Oluf Pedersen fandt, at Lovforslaget var uden større Betydning; thi vigtigere end Forlængelse af Dageantallet var en god Kontrol, men nu vil Venstre og Socialdemokratiet vise, hvem der er stærkest. De burde lade os andre afgøre Forslaget.

A. M. Hansen: Vi maa kunne enes om Forlængelse i 7 Maaneder og med 25 Dage.

Stensballe: Det maa være en Forudsætning, at de fra Venstre rejste Spørgsmaal tages op.

Arbejdsministeren: Det vil ske i Ministerudvalget.

Det aftaltes, at Arbejdsministeren kan gaa til Kongen med Loven om Landbrugets Arbejdskraft og Normalbidraget.

Arbejdsløshedshjælpen skal behandles videre i Venstre og Skolebespisningen har de Radikale taget Forbehold overfor indtil videre.

Derefter rejste *Ole Bjørn Kraft* Spørgsmaalet om *Lønskatten*, hvorom *Arbejdsministeren* udtalte, at han var med til en Nedsættelse paa 17 Mill. imod før 8,7 Mill. Kr.

Oluf Pedersen.

78) Møde afholdtes Torsdag den 27. Kl. 16,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Indenrigsministeren bad om Tilslutning til Lovforslag om Fordeling af 5 Mill. Kr. til Sygehusudgifterne.

Gaves.

Endvidere Forslag om Garanti for 15 Mill. Kr. i ny Serie for Sønderjysk Kreditforening.

A. M. Hansen: Vi kan vel tiltræde?

Oluf Pedersen: Jeg maa gaa imod. Det er sagligt ubegrundet og uforsvarligt.

Axel B. Lange: Kan de ikke undvære Garantien nu, saa aldrig.

H. P. Hansen: Under de foreliggende Forhold kan det næppe undværes, men der er ingen Mening i det. Saaledes gav Husmandskreditforeningen med Statsgaranti meningsløse høje Laan.

Det vedtoges at fremsætte Forslaget, selv om Oluf Pedersen vil stemme imod.

Arbejdsministeren spurgte om Stillingen til Arbejdsløshedsloven og Tremandsudvalget til kommunal Anvisning.

Elgaard: Vi maa fastholde, at Kap. II udgaar. Vi vil gaa med til Anvisningsudvalget i tre Maaneder og ønsker nedsat et Udvalg fra Regering og Partier til at drøfte hele Arbejdsløshedsloven. Dette Arbejde skal afsluttes inden 1. Juni.

Arbejdsministeren mente, at denne Frist var for kort og beklagede, at Kap. II var afvist.

Det drøftedes videre at lade Loven om Landbrugets Arbejdskraft og Tremandsudvalget udløbe samtidig til 1. Oktober. Det oplystes, at Venstre vilde gaa med til Kap. I i Arbejdsløshedsforslaget uden Betingelser.

Der blev taget Forbehold overfor de sammenhængende Lovforslag til efter nærmere Behandling i Partierne, saaledes som Sagen nu laa.

Oluf Pedersen.

79) Møde afholdtes Fredag den 28. Kl. 15,45.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard, H. P. Hansen og Lange var mødt.

Handelsministeren forelagde Forslag til Sukkerordning.

Prisen paa Roer stiger fra 2,89 til 4,10. pr. Dbct, men Arealet udredes og forventet Eksport menes at give saa meget, at Prisstigning paa Sukker herhjemme kan undgaas.

Fabrikkerne vil ikke faa Adgang til højere Udbytte, bortset fra Fortjeneste paa Behandling af Kryolitaffald.

Oluf Pedersen: Det er vigtigt, at Prisen ikke stiger, enten det saa skal ske ved eventuelt at give lavere Roepris eller eventuelt Statstilskud.

Handelsministeren: Det er Regeringen enig i og jeg har drøftet med Finansministeren eventuelt at give Afkald paa indenlandsk Afgift.

Tilslutning til Fremsættelse gaves.

Oluf Pedersen.

80) Møde afholdtes Mandag den 31. Marts Kl. 16,00.

Alle Medlemmer undtagen Hr. Stensballe var til Stede.

Landbrugsministeren forelagde Forslag til Kornordning for 1941—42.

Elgaard: Jeg gaar ud fra, at der er Enighed mellem Regeringen og Landboorganisationerne og har da intet at indvende.

Ole Bjørn Kraft: Det maa være Rigsdagen, som har den endelige Afgørelse, og hvis Enighed kan opnaas, maa Ændring være mulig. Der har jo indenfor Tolvmandsforeningerne været en stærk Opposition imod Bestemmelserne om Skovene, ligesaa Strid om den hollandske Vægt.

H. P. Hansen: Hvad med $^1/_8$ til højere Pris, er det til Heste.

Landbrugsministeren: Det er Meningen, at Forhøjelsen skal falde paa Industrien. Angaaende Skovene overvejedes en ændret Affattelse.

Lange: Lagerlejen vil stige, hvis ikke de givne Regler for hollandsk Vægt ændres. Han forbeholdt sig Kritik af Administrationen.

Tilslutning til Fremsættelse med Fremhævelse af Villighed til nærmere Forhandling gaves.

Landbrugsministeren ønskede Tilslutning til Forhøjelse af Beløb til Istandsættelse af Landbrugsbygninger udover 40 Mill. Kr.

Oluf Pedersen: Vi kan jo ikke saadan blive ved at give Penge ud.

Landbrugsministeren: Netop derfor kom jeg her.

A. M. Hansen: De Penge har skabt meget Arbejde og er ikke drysset ud.

A. M. Hansen spurgte, om Udvalget fortsat ønskede, at Justitsministeren skulde komme — selv om han kom i det udenrigspolitiske Nævn. Dette blev uafklaret.

A. M. Hansen meddelte, at hans Tid udløb. Til ny Formand valgt Alsing Andersen fra 1. April.

Oluf Pedersen.

81) Møde afholdtes Onsdag den 2. April 1941.

Alle Medlemmer undtagen Alsing Andersen og Elgaard var mødt.

Stats-, Justits- og Udenrigsministeren var til Stede.

H. P. Hansen ledede Mødet og oplyste, at Mødet var indvarslet efter Ønske af Kraft.

Ole Bjørn Kraft: Der hersker Uklarhed over Stillingen den 9. April. Vi har givet Tilslutning til, at der ikke blev offentlige Møder, men har forstaaet, at Justitsministeren ogsaa mener, at der ikke bliver lukkede Møder.

Der er ogsaa Uklarhed om Flagning og angives, at man fra tysk Side venter, at de danske Flag skal tages ned.

Det hele skal helst forløbe roligt, men saa maa der være noget Afløb.

Hvorledes med Nedlæggelse af Kranse?

Udenrigsministeren: Fra tysk Side, særlig Militærets, er man betænkelig. Der er fra KU i Gentofte lavet smaa Sedler, der opfordrer til Flagning og anden Tilkendegivelse af Sorg.

Drastiske Foranstaltninger vil være meget betænkelig, men hvis det danske Politi ikke vil hejse Flagene ned, vil eventuelt det tyske Militær gøre det.

Fra Udenrigsministeriet vil det blive meddelt, at Pressen bør holde sig til den 9. April at omtale Aarets Forløb. Kongens Henstilling om Loyalitet bedes hver enkelt medvirke til Overholdelse af. Det bør siges, at det er en Skæbnedag, men det bør ske uden ydre Tilkendegivelse. Jeg tror, at i højere Grad, det bliver en Sørgedag for hver enkelt, jo bedre Forløb vil den faa.

Ministeren fraraadede Afholdelse af Møder og vilde henstille til Tyskerne at vise en tilsvarende Tilbageholdenhed, saa der ikke blev Musik og Sang den Dag, ligesom at Soldaterne blev holdt tilbage fra Gaderne.

Hr. Scavenius mente det bedst at forbyde Flagning den 9. April eller at fraraade Flagning.

Justitsministeren troede, at de politiske Møder ikke blev holdt den 9. April af Foreninger — de offentlige var forbudt.

I en Note fra den tyske Gesandt er det fremhævet, at man ikke vilde tolerere Flagning eller Sørgedragt. Inden en Time vilde Flagene blive pillet ned. Ligesaa ønskedes Indskriden imod sort Tøj og sort Slips.

Ministeren havde overvejet et Forbud imod Flagning uden særlig Dispensation. Fra Amtmand [Refslund] Thomsen en Henvendelse om eventuelt at Statsmagten nedlagde Kranse den 9. April, men ikke anden Kransenedlæggelse.

Statsministeren: Ved Mødet her var der kun Tale om offentlige Møder, men senere har det udviklet sig. Det vilde være beklageligt, om der blev Tilløb til Demonstration. Jeg har ikke hørt om Forbud før her, men det er muligt, at det maa gøres. Beklageligt, om Tyskerne pillede Flagene ned. Nemt er det ikke at forbyde sort Tøj.

A. B. Lange: Tyskerne maa jo tro, at alle vil demonstrere uden Forbud.

H. P. Hansen: Er det Flagning baade paa hel og halv — baade dansk og tysk, der skal forbydes.

A. M. Hansen: Jeg er meget betænkelig ved et Forbud. Det vil virke udæskende. Bedre er blot en Henstilling fra Statsministeren.

Ole Bjørn Kraft: Vi har tilskrevet Gentofte KU, at de ikke maa lave noget den 9. April. Var ogsaa betænkelig ved et Forbud. Forstod ikke, at Tyskerne havde noget imod vor Flagning.

Justitsministeren: Kan man opnaa det samme ved en Henstilling, er ingen mere tilfreds end jeg.

Ole Bjørn Kraft: Der bør ikke i Statsministerens Tale tales om Tyskernes korrekte Optræden.

H. P. Hansen: Enig med A. M. Hansen og Kraft. Det kan ikke siges, at det tyske Militær har optraadt korrekt.

Udenrigsministeren: I Slagelse?

Justitsministeren: Nej, det gælder hele Landet. Vi har faaet Indberetning om Overfald paa ganske sagesløse Personer.

A. M. Hansen var imod Kransenedlægning.

Oluf Pedersen havde helst set, at man overalt flagede paa halv Stang, men vilde dog ikke gaa imod en Henstilling om, at undlade det, naar Tyskerne ønskede det. Demonstrationer bør undgaas, men det er dog ikke en Demonstration, at jeg altid gaar med sort Slips.

Stensballe troede, at Venstre vilde være imod Forbud.

Udenrigsministeren: Der var ikke blandt Pressens Folk nogen, der bestred de tyske Soldaters korrekte Optræden. Partierne maa paatage sig at advare imod Flagning og lukkede Møder, ellers maa Regeringen gøre det rigtige. Naturligvis ikke Indskriden imod sort Slips.

H. P. Hansen: Vi ved jo endnu ikke, hvad Regeringen vil.

Justitsministeren: Situationen er ret alvorlig, der er organiseret Demonstration ved Paaklædning.

Ole Bjørn Kraft: Kransenedlægning ved Soldaterforeningerne vilde give et Afløb til fredeligt Forløb. Det kan Tyskerne ikke være imod.

Udenrigsministeren: Følger vi Justitsministeren, kan vi faa Grundlag for at bede Tyskerne holde sig inde.

P. Munch: Jeg anser en Forhaandsforhandling for at være rigtig. Det vil være slemt, om Tyskerne vilde hente Flagene ned.

Justitsministeren: Tyskerne siger, de vil vente en Time og derefter hejse dem ned.

P. Munch: Det maa være ordnet forud. Regeringen maa nu overveje og eventuelt komme tilbage til os.

H. P. Hansen: Forstaar, at vi er enig med Dr. Munch i, at Regeringen skal overveje Spørgsmaalet om Flagning — og at vi henvender os til Partierne om ikke at holde Møder den 9. April.

Oluf Pedersen.

82) Møde afholdtes Torsdag den 3. April 1941.

Alle Medlemmer undtagen Alsing Andersen, A. M. Hansen og Elgaard var mødt.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Ændringer i Lov Nr. 153 af 13. April 1938 om Laan til Boligbyggeri m. v. I Forslaget var indgaaet

1) at der ikke skal tages højst muligt Laan forud,
2) forhøjet Laanesum,
3) Laan til Ombygning Forsamlingshus,
4) Ret for Haandværkerne til eet Salg uden at Rentegodtgørelsen bortfalder og
5) Nedsættelse for Familier med 6 Børn paa 60 pCt.

Forslaget var tiltraadt af hele Regeringen, men Enkeltheder kan drøftes.

Ole Bjørn Kraft: Vi har drøftet et Forslag parallelt med dette, men han var ikke imod dette.

H. P. Hansen gav Tilslutning.

Indenrigsministeren: Pastor Amby er gaaet ind for Byggeri i Byernes Periferi — og med centraliseret Byggeri, og han havde ikke stærk Tro paa mere Indgreb fra Staten.

Stensballe: Vi kan godt give Lovforslaget Tilslutning. Hvad det konservative [Folkeparti] angaar, vilde han spørge, om de vilde begynde for sig selv.

Ole Bjørn Kraft: Det er en Tanke, som Hr. Amby paa egne Vegne har fremført.

Oluf Pedersen havde Sympati for Havebyer ligesom Amby, men ikke for Statscentralisering. Gav Tilslutning til Forslaget.

Tilslutning vedtoges.

Ole Bjørn Kraft omtalte Forhandlingerne i Gaar og mente, at et Flagforbud maatte gennemføres under de givne Forhold, men *baade* for dansk og tysk.

Omtalte et Krav om Afsættelse af Redaktør Helweg Larsen fra „Kristeligt Dagblad". Nærmere Forhandling med Regeringen søges.

Oluf Pedersen.

83) Møde afholdtes Fredag den 4. April 1941 Kl. 15,00.

Alle Medlemmer samt Stats-, Udenrigs- og Justitsministeren var mødt.

Udenrigsministeren: Der er søgt Klarhed angaaende 9. April og fra tysk Side mener man, at Forbud imod Flagning er for stærkt.

Ligeledes syntes de, at Udenrigsministeriets Henvendelse til Pressen var for svag og negativ. Jeg hævdede, at vilde man undgaa Demonstrationer, maatte det undgaas at sige noget, Folk ikke syntes om.

Gesandtens Udkast, mente Udenrigsministeren, ikke egnede sig til den Dag.

Udenrigsministeren havde peget paa, at der var Risiko ved at undlade en Bekendtgørelse.

Justitsministeren oplyste, at han var rede til at udsende et Cirkulære, men hvad skal der staa.

Ole Bjørn Kraft syntes, det hele var mærkeligt, da der vil blive flaget, naar det ikke er forbudt. Hvad med Kransenedlægning.

Oluf Pedersen: Hvis det ikke er forbudt, kan man ikke forlange Flagene ned. Kransenedlægning maa være Staten, ikke Soldaterforeninger.

Udenrigsministeren glædede sig over, at hans Ønske om Forbud havde vundet Tilslutning.

En Henstilling bør dog ogsaa følges. Tyskerne har paataget sig, at der fra deres Side, heller ikke i Sønderjylland, bliver demonstreret. Kransenedlægning opfatter Tyskerne ikke som en Demonstration.

A. M. Hansen: Jeg ser ikke pessimistisk paa Forløbet af 9. April.

Justitsministeren: Ja, det gaar nok.

Alsing Andersen: Tyskerne ønsker altsaa ikke Forbud.

Oluf Pedersen: Vanskeligheden er, at mange ikke opfatter Flagning som en Demonstration mod Tyskland, men blot en national Tilkendegivelse, som det jo ogsaa er.

Udenrigsministeren: Alt dette har jeg sagt til Tyskerne.

Ole Bjørn Kraft: Jeg misbilliger, om man vil rejse Straffesag, hvis der ikke er Forbud.

A. B. Lange: Vil man ikke hejse Flaget for at hejse det ned igen, naar Politiet ønsker det.

Elgaard: En alvorlig Henstilling vil Folk rette sig efter.

A. M. Hansen: Hvem skal rette Henstillingen.

Alsing Andersen: Regeringen.

Justitsministeren: Det er ikke Meningen at rejse Straffesager.

Ole Bjørn Kraft: Jeg advarer imod, at der henvises til Straffeloven.

H. P. Hansen: Hvad med Sørgedragt?

Alsing Andersen: Det hele maa klares ved Henstillinger.

Udenrigsministeren oplæste en Henvendelse til Befolkningen — der efter Forhandling var udarbejdet og som blev overbragt af Fuldmægtig *Svenningsen.*

Elgaard: Det spænder for vidt. Det skal kun advare imod Demonstrationer.

Ole Bjørn Kraft, Alsing Andersen, Oluf Pedersen og *H. P. Hansen* gav Tilslutning til Elgaard.

Udenrigsministeren: Har personlig fremført det samme. Oplæste en ny Opfattelse *uden* det økonomiske.

Elgaard: Det er bedre, men der staar mere, end det er rigtigt paa denne Dag.

Udenrigsministeren: Ja, De lever i Deres egen lille Verden.

Elgaard: Det behøver vi ikke at tale om, men bedst er det, at der ikke er Svinkeærinder.

Udenrigsministeren oplæste senere den tyske Gesandts Udkast og omtalte sin Opfattelse af Besættelsen.

Det bestemtes, at Regeringen skal søge udarbejdet en Henvendelse, der drejer sig om den 9. April for at undgaa Demonstrationer, men uden enhver Hyldest til Besættelsen.

Oluf Pedersen.

84) Møde afholdtes Onsdag den 23. April 1941.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Stensballe.

Stats- og Udenrigsministeren var mødt.

Alsing Andersen: Det drejer sig om Kauffmann-Sagen, desuden nogle Pressesager og Landbrugs- og Indenrigsministrene vil forelægge Lovforslag.

Statsministeren: Da Besættelsen fandt Sted, indtog Gesandten i USA Kauffmann en Særstilling, og det blev fra Grønlandsudvalget, bl. a. Hr. Ellinger, krævet, at han blev afskediget, hvad man dog den Gang ikke fandt Grund til.

I de første Paaskedage fik vi Besked om en Overenskomst med USA afsluttet i Kongens Navn. Dette blev der i et Ministermøde taget bestemt Afstand fra. Og dette er bifaldet i et Statsraad, hvor der blev besluttet Hjemkaldelse og senere Afskedigelse.

Statsministeren oplæste et Telegram fra en grønlandsk Landsfoged, der sikrede sig.

Udenrigsministeren: Da Besættelsen var sket, tog Kauffmann straks det Standpunkt, at *kun han* repræsenterede Danmark og dette blev godkendt af USA.

Han har dog opfyldt givne Ordrer — dog medvirkede han til, at Direktør Oldendow blev nægtet Indrejsetilladelse. Canada vilde have annekteret Grønland, men det var USA imod.

Ved den imaginære Overenskomst kom USA Canada i Forkøbet.

Hr. Kauffmann var en skuffet Mand og hans Broder var beordret til USA i Fjor.

Vi havde været bedre tjent med, at Canada havde beslaglagt Grønland efter de Metoder, de krigsførende for Tiden betjener sig af.

Det fremgaar af Overenskomsten, at de næppe vil afgive Grønland igen, og det ligger meget mørkt. Særlig galt er Misbruget af Kongens Navn, der gav Tyskland en Formodning om Dobbeltspil, og dette at en dansk Gesandt har mistænkeliggjort hele vor Udenrigstjeneste.

Gennem den herværende amerikanske Gesandt er der nedlagt Protest og derefter modtaget et venligt Budskab og derefter Svar fra Kongen.

Det er en mærkelig Situation. Naar USA fastholder en Gesandt, vi har afskediget, saa afskæres enhver anden Forbindelse. Vi har ikke en Gang en anden Stat til at repræsentere os. Det er vist aldrig sket før.

Alsing Andersen: Har de andre Embedsmænd i USA gjort sig solidariske med Hr. Kaufmann?

Udenrigsministeren: Nej, kun de 3 Konsuler. Oplæste Roosevelts Budskab om, at han havde taget Grønland i Forvaring.

Oluf Pedersen: Kan den ikke opsiges med 12 Maaneder?

Udenrigsministeren: Det første i Punkt 10 afgørende.

Oluf Pedersen: Gælder Overenskomsten, naar Gesandten er afskediget?

Udenrigsministeren: Det hævder USA.

Elgaard: Er der rejst Spørgsmaal om at afbryde Forbindelsen?

Udenrigsministeren: Jeg ser ingen Interesse heri, heller ikke fra tysk Side paa at sætte denne Sag paa Spidsen.

Ole Bjørn Kraft: Vil Grønlands Kultur særlig i Østgrønland ikke blive ødelagt? Kan vi faa en Udsending derop?

Udenrigsministeren: Nej, ingen dansk Mand kan komme til USA eller Grønland for Øjeblikket — men det skal blive overvejet.

Alsing Andersen spurgte om Presseforholdene ved „Kristeligt Dagblad" og „Nationaltidende".

Udenrigsministeren: Der har været ført Forhandlinger bl. a. om Censur, men Hr. Meissner sagde Nej.

Hr. Helweg Larsen har drillet — og har selv vedkendt sig denne „Sportsinteresse".

Han vil gerne gaa. Tyskerne vil have lukket Bladet og Bestyrelsen for „Kristelig Dagblad" vil ikke af med Helweg Larsen.

Oluf Pedersen: Hvorfor gaar Sagen ikke til Nævnet?

Udenrigsministeren: Det idømmer kun Bøder.

Ole Bjørn Kraft: Naar man kræver 2 Medarbejdere ved „Nationaltidende" og som ikke kan faa en Linie i Bladet, uden Redaktøren vil — den ene blot fordi han er Jøde, er vi langt ude. Tyskerne er mærkelig haardhændet, naar de mener, at en Mand er skadelig.

Udenrigsministeren: Pressen er kun negativ overfor Tyskland. Derfor eksploderer Tyskerne en Gang imellem. Vilde Pressen vise lidt mere Smidighed, gik det lettere.

Oluf Pedersen: Jeg synes, Pressen ofte er rigeligt velvillig.

Derefter drøftedes *Grundlovsdagen*, der var Enighed om, at den helst skulde gaa uden nogen Parole.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om Forøgelse af Tilskud til Reparationer og Fristen for Arbejdets Udførelse.

Oluf Pedersen: Kan man fortsætte ad den Vej, nu oppe paa 100 Mill. i Tilskud til Reparationer.

Indenrigsministeren: Tidsfristen for Ansøgning er ikke forlænget.

Tilslutning gaves.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Lov om Begrænsning af Tinglysning paa fast Ejendom.

A. B. Lange: Har den gjort Gavn.

Indenrigsministeren: Ja, ved mindre Pantsætning.

Oluf Pedersen: Dog bør en Konjunkturafgift til.

Indenrigsministeren: Det overvejes af Finansministeren. Der var Enighed om Forlængelsens Forelæggelse.

Ole Bjørn Kraft: Ja, med fuld Frihed overfor det.

Landbrugsministeren forelagde Forslag om Forhøjelse med 20 Mill. op til 75 til Istandsættelse af Bygninger paa Landet.

Der var blevet givet Tilslutning til, at dette forelægges Finansudvalget.

Aksel B. Lange spurgte efter Saasæd.

Oluf Pedersen.

85) Møde afholdtes Fredag den 25. April Kl. 14,00.

Mødt var Alsing Andersen, Stensballe, Ole Bjørn Kraft, A. M. Hansen, P. Munch og Oluf Pedersen.

Handelsministeren redegjorde for Kødprisen, hvor Ministeren havde krævet Indgriben af Priskontrolraadet og hvor der forberedes Maksimalpris.

P. Munch: Naar Kødkonserves gaar til Tyskland, fraregnes det saa i Kontingentet? Hvordan med de løse Penge?

Handelsministeren: De løse Penge er et vanskeligt Spørgsmaal, de giver øget Købeevne, men Prisen skal holdes nede.

Stensballe: Forhandles der om Rentenedsættelse.

Handelsministeren: Ikke med os.

Ole Bjørn Kraft: De løse Penge er en Fare for Prisstigning. Det eneste rationelle er en Rationering.

Handelsministeren: Efter tysk Krav har vi lavet en kødløs Dag. Jeg har modsat mig Smørkort til Restaurationerne. Ministeren redegjorde for Kul — som der er leveret for lidt af — og Koks, som der er leveret rigeligt af.

Brændselsolie er der kommet en Del af, men noget forsinket. Petroleum er der kommet en Del af.

Og Raastof til Margarine mangler der at levere, men Ministeren vilde ikke udsende Margarinemærker, før det kom.

Oluf Pedersen: Faar Tyskerne Generatorbrænde?

Handelsministeren: Nej, men de har lejet en Del Vognmænd med Generatorbiler.

Oluf Pedersen: Der siges da ikke Nej til Koks?

Handlesministeren: Selvfølgelig ikke. Vi overvejer at uddele Brændsel allerede i Sommer.

Ole Bjørn Kraft: Der gaar Rygte om, at Tyskerne tager det halve af Kobberet.

Handelsministeren: Selvfølgelig ikke. Vi har kun 8 300 t og bruger aarlig 15—20 000 t.

Oluf Pedersen.

86) Møde afholdtes Tirsdag den 6. Maj 1941.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Stensballe og Lange.

Finansministeren forelagde Lovforslag om:

1) Statslaan paa 60 Mill. Kr. 4 pCt. til Kurs 96 — 20 Aar effektiv Rente 4,45 pCt. (for Køberne 4,38) til Afløsning af 65 Mill. Kr. 4½ pCt.
2) Statslaan 40 Mill. Kr. 3 pCt. Kurs 99½ — 5 Aar til Afløsning af 3½ pCt.
3) Indtil 2 Aar Forlængelse af Resterne af svensk Statslaan — Rest 3¾ Mill. Kr.

Bankerne har taget Forbehold, indtil Tegningen sker.

Ole Bjørn Kraft fandt det stadigt dyrt.

Oluf Pedersen foretrak det kortvarige billige Laan.

Forslaget gik til Partierne.

A. M. Hansen: rejste Spørgsmaalet om en Forhandling med Forsvarsministeren i Anledning af dennes Udtalelser om længere Uddannelsestid. Det har rejst en Diskussion, der bør undgaas.

Alsing Andersen: Er der noget, som trykker, er en Debat naturlig her i Udvalget.

Elgaard: Meddelelse om, at Regeringen forbereder en Ordning af Militæret giver Baggrund for en Forhandling.

Ole Bjørn Kraft: Ministeren har kun sagt, at de militære Ministerier forbereder en Nyordning ved et Kursus for Værnet.

H. P. Hansen: Benyttes disse Kursus til militær Nyordning, er det uheldigt.

Alsing Andersen: Det blev udtrykkelig sagt, at det gør man ikke.

Der vil nu blive Møde med Forsvarsministeren.

Ole Bjørn Kraft: Vi husker alle den Sag angaaende en KU Formand i Gentofte, som havde opslaaet Mærkater angaaende Flagning den 9. April.

Det er meddelt mig, at han nu er idømt 20 Dages Hæfte og dette bør foranledige en Forhandling med Justitsministeren.

Dette vandt Tilslutning.

Oluf Pedersen.

87) Møde afholdtes Onsdag den 7. Maj Kl. 16,00.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen var mødt.

Forsvarsministeren redegjorde for sin Tale ved det militære Kursus, hvor han havde sagt, at intet kunde siges om Fremtiden, men tilføjet, at Ministeriet havde nedsat Smaaudvalg bl. a. om Skibstyper m. v. til intern Brug. Han havde ogsaa fortalt, at man efter denne Krig kunde tænke sig en kollektiv Militærmagt, og at hvis vi skulde have Militær, skulde der længere Uddannelsestid. Endvidere om civil Uddannelse i Retning af Landstormen. Oprindelig var det ikke Meningen, at Talen skulde refereres.

A. M. Hansen syntes, at Udtalelserne var for vidtgaaende og det havde rejst en Diskussion, som det var malplaceret at føre i et besat Land.

Forsvarsministeren: Det er første Gang, jeg har udtalt mig og han fandt dette naturligt.

Ole Bjørn Kraft: Af de, der var til Stede, opfattede ingen det som andet end Ministerens personlige Fremtidsmusik.

Alsing Andersen: Ravagen skyldes Aviserne.

A. M. Hansen: Det skal slaas fast, at Spørgsmaalet ikke bør rejses nu, og det har Ministeren gjort; det er i Strid med Samarbejdet.

P. Munch: Hele dette Spørgsmaal kan volde store Vanskeligheder, da det er meget ømtaaleligt, ogsaa for Officererne, der har lidt en stor Skuffelse. Diskussionen har næppe Betydning for Fremtiden, fordi meget kommer til at ligge helt anderledes.

Kan Ministeren ikke standse Diskussionen?

Oluf Pedersen: Enig i, at en Diskussion er farlig, den konservative Presse er ikke loyal og bør ikke heri støttes af Regeringen. Jeg ser, at Hr. Hartel kræver mere Militær og Tilslutning til Tremagtspagten.

Forsvarsministeren: Kan Nimandsudvalget ikke standse Diskussionen, der er rejst af „Ekstrabladet"s Omtale.

Ole Bjørn Kraft: Heller ikke jeg er Tilhænger af Militærdiskussion. Vi kan ikke standse den, da det vil se ud som en Reprimande til Ministeren, men intet imod at Ministeren selv afværger den.

A. M. Hansen: Kan vi blive enige om at afvise en Diskussion i vore Blade?

Elgaard: Det blev i Gaar sagt, at ingen er imod de afholdte Kursus. Udenfor Hovedstaden har Bladene ikke skrevet om Sagen. Kan Ministeriernes Pressesekretariat ikke standse Diskussionen.

Forvarsministeren: Jeg har intet imod at give Pressen Besked.

Der var Enighed om, at Ministeren standser Diskussionen ved Hjælp af Ministeriernes Pressesekretariat.

Justitsministerens Forslag angaaende Strafferetsplejen var til Behandling.

Alsing Andersen meddelte, at hans Parti kan tiltræde, men ønskede højere Dagpenge til Nævninge og Domsmænd.

Elgaard havde Betænkeligheder ved visse Bestemmelser.

Ole Bjørn Kraft: Vi er meget betænkelige ved § 687 om Opgivelse af Nævninge, der er fastsat i Grundloven.

A. M. Hansen: Heller ikke Glæde i mit Parti.

Oluf Pedersen var ogsaa betænkelig.

Justitsministeren oplyste, at det ikke var et Krav fra tysk Side, men det er besværligt under disse Forhold at bevare vor Retspleje og dette skal Ændringerne medvirke til.

En eventuel Frifindelse ved Nævninge vilde blive meget farlig.

Grunden til Forslaget er en Indstilling fra de, der til daglig beskæftiger sig med disse Sager.

Han mente ikke, at disse Sager betød Indgreb imod Grundloven, men vi er i øvrigt i en Nødssituation.

Der var fuld Enighed i Regeringen. Han kunde tænke sig, at der i § 687 udgik „eller betydelig samfundsøkonomisk Interesse" og var villig til for § 687 og 688 at give Tidsbegrænsning til f. Eks. 2 Aar.

Ole Bjørn Kraft troede, at Nævningene vilde dømme rigtigt og vilde gerne have ny Drøftelse i Partiet.

Justitsministeren: Retsplejeudvalget har sagt god for Ændringen til § 687. I sin Tid krævede Tyskerne ny Straffelov og Retsplejelov, de var dog utilfredse med vort Forslag, og da Tiden gik uden Vanskeligheder, blev det stillet i Bero indtil videre.

Det vedtoges, at Sagen paany skal i Partierne, for at man kan redegøre for Justitsministerens Begrundelse.

Justitsministeren oplyste, at i Sagen mod K U i Gentofte for Mærkater havde der været en Forsvarer — idet han fik 20 Kr. i Salær.

Oluf Pedersen.

88) Møde afholdtes Tirsdag den 20. Maj Kl. 14,30.

Alle Medlemmer undtagen Ole Bjørn Kraft var mødt.

Arbejdsministeren forelagde Forslag om Forskudsbetaling til Arbejdsløshedskasserne. Det var tiltraadt af Ministeriet, dog at Knud Kristensen ønskede det i Nimandsudvalget.

Der blev givet Tilslutning til Fremsættelse.

Paa Foranledning af *Alsing Andersen* drøftedes Ændring i Arbejdsløshedskasserne for de haardt ramte Fag og Hr. *Elgaard* fremsatte den personlige Tanke at tage op de direkte og voldsomt ramte Fag.

Ministeren havde overvejet at aabne Kasser med ekstra høj Ledighed for ekstra Hjælp.

A. M. Hansen ønskede dette behandlet i det sociale Udvalg.

Det aftales, at Hr. Elgaard først drøfter det med Folk i hans Parti, *inden* Ministeren gaar til det sociale Udvalg.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om Skanderborg Amt. Dette gik til Grupperne.

Det oplystes, at alle — undtagen de Konservative — havde givet Tilslutning til Ændringen i Retsplejeloven. *Oluf Pedersen* ønskede dog frit *Valg* af Sagfører blandt de til beneficerede og offentlige Sager udsøgte.

Lange ønskede Oplysning om Passene til den afspærrede Del af Jylland.

Samraad søges med Justitsministeren.

P. Munch ønskede Samraad med Statsministeren om Island. Det oplystes, at der er aftalt Møde om dette Spørgsmaal i det udenrigspolitiske Nævn.

Oluf Pedersen.

89) Møde afholdtes Onsdag 21. Maj Kl. 16,00.

Mødt var alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen.

Alsing Andersen meddelte, at der fra Island kun forelaa, hvad der stod i Aviserne. Der blev udarbejdet et Svar, som vilde blive Udvalget forelagt.

Han bad Justitsministeren give Oplysning angaaende Legitimationskortene i Dele af Jylland.

Justitsministeren oplyste, at de skyldtes tysk Frygt for Spioner. Vi har gjort, hvad vi kan afværge dem. Det tyske Militær har forbeholdt sig at føre Kontrol med Kontrollen, der bliver dansk Politimyndighed.

Ole Bjørn Kraft: Bliver de med dansk Tekst.

Justitsministeren: Ja.

Elgaard: Det er en meget kedelig Sag.

Ole Bjørn Kraft: Hvorfor blev det ikke forelagt her i Udvalget?

Justitsministeren: Det skulde gaa ekspres, helst inden 2. Juni, men det var ikke muligt, og Samarbejdsudvalget var jo ikke hjemme.

Ole Bjørn Kraft: Udvalget er et Bindeled mellem Regering og Rigsdag og Sagen burde være os forelagt. Kravet begrundes i Kapitulationsbetingelserne. Vi maa holdes bedre underrettet.

Alsing Andersen gav dette Tilslutning og vilde rejse det over for Statsministeriet, da det ikke var specielt imod Justitsministeren.

P. Munch: Vi bliver nødt til, naar Rigsdagen ikke er inde, at have en fast Mødedag.

Lange: Det er kedeligt at høre den Slags fra anden Side ude i Landet uden selv at vide Besked.

Justitsministeren oplyste, at de engelske Flyvere vidste overraskende god Besked. Vilde gerne være i nær Kontakt med Rigsdagen, men maatte forbeholde sig i visse Tilfælde først bagefter at give Beretning.

Ole Bjørn Kraft ønskede Oplysning om de Bevægelser, vi har.

Alsing Andersen: De mødes i Uniform.

Justitsministeren: Nationalsocialisterne har fortsat ringe Tilslutning. De fylder ikke Lokalerne.

Der er givet Adgang til Uniform ved lukkede Møder — og under Overfrakken.

Justitsministeren spurgte, om der var Trang til Forlængelse af Henstandsloven.

Det besluttedes at bede Landbo- og Husmandsforeningerne udtale sig.

Landbrugsministeren forelagde Lovforslag om Jordfordeling i Forbindelse med Landvindingsarbejder, ogsaa udenfor Sønderjylland. Regeringen er enig heri.

Dette tiltraadtes.

Socialministeren forelagde Forslag om Ændring i Arbejdsfordelingsloven.

Det gik til Grupprne.

Det oplystes, at Tilslutning var givet til Deling af Skanderborg Amt.

Ole Bjørn Kraft ønskede bedre og fyldigere Oplysninger om alt, hvad der skete her i Landet. Heri maa ske en Ændring.

Dette fandt almindelig Tilslutning og Møde hver Tirsdag aftaltes.

Ole Bjørn Kraft ønskede en Redegørelse for Socialdemokratiets Forhold til Kommunistisk Agitation.

Oluf Pedersen.

90) Møde afholdtes Onsdag den 28. Maj Kl. 10,30.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard var mødt.

Ministeren for offentlige Arbejder meddelte, at Tyskerne allerede havde leveret tilbage $^1/_3$ af de 500 Jernbanevogne, som de havde lejet. Dette hjælper paa Transportvirksomheden, som ligger slemt, hvorfor man overvejer Aflæsning paa Søn- og Helligdage.

Ministeren omtalte Ændringer i Stærkstrømsloven, der havde været i Raastofkommissionen. Der ønskes nu en nærmere Udpensling af dennes Forslag i en særlig Kommission.

Endvidere ønskede Ministeren — og hertil kræves en Lov — at de Bestemmelser, der træffes efter Handelsministeriets Bekendtgørelser kan bestaa, efter at dennes Bemyndigelse er ophørt.

Ministeren gav Oplysning om Kommissionens Sammensætning.

H. P. Hansen syntes, at der i Kommissionen var rigelig Repræsentation for alt det, der er samlet paa faa Hænder og ikke fornødent til de bestaaende Værker.

Lovforslaget var ikke nødvendigt. Jeg protesterer bestemt imod at give Udvalget, der er nedsat, endnu større Magt.

Stensballe: Vi kan jo intet have imod Kommissionen, men var ikke tilfreds med Sammensætningen. Loven er ikke nødvendig i Øjeblikket.

Oluf Pedersen gav H. P. Hansen Tilslutning, „de store" begunstiges i Øjeblikket.

Ministeren vilde ikke fastholde Lovforslaget og lovede at overveje Ændringer i Kommissionen, saa Købstadkommunerne blev bedre repræsenteret.

Ministeren for offentlige Arbejder forelagde endvidere Forslag om Erhvervelse af Viborg-Aalestrup og Nedlæggelse af denne og Hobro-Løgstør.

Stensballe syntes ikke, at Tiden var inde, Hvad med Gummi?

Ole Bjørn Kraft: Tilsagn kan ikke gives i Øjeblikket.

H. P. Hansen: Det hele staar saa usikkert i Øjeblikket.

A. M. Hansen: Er vi ikke under Nødvendighedens Lov — men ikke sige ligefrem Nedlæggelse, naar Godstrafik opretholdes.

Stensballe: Der kan ikke købes nye Vogne med Gummi.

Trafikministeren: Gummiproblemet ligger meget alvorligt i Løbet af 12 Maaneder. Ev. kan Personkørsel genoptages. Var det ikke rigtigt, at Generaldirektøren kom til Stede i Udvalget?

Dette bifaldtes.

Foreløbigt udsattes Sagen.

Alsing Andersen omdelte Udkast til Skrivelse vedrørende Island, Oversigt over Priskontrolraadet, Oversigt over Rationeringer og et Referat med Rationeringsplan. Dette maatte *ikke* refereres i Partierne.

Oluf Pedersen.

91) Møde afholdtes Onsdag den 28. Maj Kl. 14,30.

Mødt var Alsing Andersen, H. P. Hansen, Stensballe, Ole Bjørn Kraft, Lange, A. M. Hansen, P. Munch og Oluf Pedersen. Elgaard var ikke mødt.

Statsministeren redegjorde for Islands Altings Vedtagelse, Gesandtens Forbehold taget paa egen Haand, Redegørelse efter Avisudklip over de indrepolitiske islandske Stridigheder og det udarbejdede Udkast til dansk Svar.

Alsing Andersen fandt det ejendommeligt, at Islænderne benyttede den nuværende Situation som Paaskud.

Oluf Pedersen spurgte, om ikke vor Beklagelse burde udgaa. Dette mentes ikke og Sagen toges til Efterretning.

Statsministeren omtalte Ønsket om ugentlig Møde, men mente, at man nødigt vilde komme, om der intet særligt var. Det aftales, at Aflysning skal ske senest Lørdag ellers Møde Tirsdag Kl. 11, første Gang den 10. Juni, om der ikke indkaldes før.

Alsing Andersen omtalte Rigsdagens Arbejde, hvor Udvalgene ikke arbejdede, naar Rigsdagen ikke holdt Møde.

Folketinget burde først indkaldes, naar Betænkning var afgivet.

Dette vandt Tilslutning fra alle Sider. Der omtaltes Generaldebat ved Tillægsbevillingens 3die Behandling. Dette skal drøftes nærmere.

P. Munch: Hvad med Himmlers Besøg?

Statsministeren: Der er intet sket. Hr. Himmler var tilfreds med, at vi holdt Kommunisterne nede.

Ole Bjørn Kraft efterlyste Aflysning af Nazisternes Møder og Ministeriets Efterretninger.

Statsministeren oplyste, at baade Indenrigs- og Justitsministeren faar Oplysning fra henholdsvis Amtmænd og Politimestre.

Lange fremdrog Saneringen og Københavns Kommunes Forhold, der var i Strid med Forudsætningerne.

Oluf Pedersen mente, at Kommunen havde Ret i, at de var bundet af Loven.

Oluf Pedersen.

92) Møde afholdtes Onsdag den 4. Juni Kl. 13.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard samt Lange og Kraft var mødt. Kraft var sygemeldt.

Udenrigsministeren gav Oplysning om Hvervning af Arbejdere til Norge.

Den 28. April fremsatte Tyskerne Anmodning om 3 000 Arbejdere til militært Byggeri i Norge. Fra dansk Side bemærkedes, at det var mærkeligt, og under 29. April meddeltes, at vi var indforstaaet med, at der *frivilligt* uden noget Pres heller ikke gennem Nægtelse af Understøttelse skete denne Hvervning. Den startedes gennem Faggrupperne, men er senere overgaaet til Heises Bureau, der ogsaa skaffer Arbejdere til Tyskland, iøvrigt ved man intet om Resultatet, men de første 1 000 skulde være blevet ledige ved tyske militære Arbejder i Jylland.

Alsing Andersen: Er det til Arbejder, hvor norske har vægret sig?

Udenrigsministeren: Derom vides intet.

P. Munch: Vides der noget om Arbejderne i Jylland og Bornholm?

Udenrigsministeren: De er blevet indskrænket.

Indenrigsministeren gav Oplysning om Indberetningerne fra Amtmænd. Bl. a. er det meddelt, at Materialer til Dueodde er blevet indskibet i Rønne Havn — ogsaa de her i Landet købte.

Gav endvidere Oplysning om forskellige Stridigheder vedrørende Erstatning.

Oluf Pedersen: Vides der noget, om Tyskerne virkelig bruger de Penge, de faar, til det angivne Formaal?

Indenrigsministeren: Pengene kan kun bruges her i Landet.

Ministeren for offentlige Arbejder gav Oplysning om de forskellige tyske Arbejder her i Landet. Der er nu Kontrol med Priserne, der betales. I alt bekræftiges 31. Juli 1940 23 000 og 31. December 6 000. Det er senere steget noget igen.

Der er anlagt 2 Flyvepladser ved Aalborg.

En ved Karup paa ca. 1 000 Tdr. Land. Desuden ved Frederikshavn, Thisted Ry og Esbjerg samt Værløse. De er, bortset fra Værløse, nu færdiganlagte.

Der er lavet Kanonstilling ved Hanstholm og Dueodde, hvor der var planlagt 4, men blev 1 Batteri.

Ved Oksbøl Øvelsesterrain.

Flyvepladsen ved Aalborg kostede ca. 40 Mill., den ved Karup 30—40 Mill. og denne og Flyvepladsen ved Thisted er fra dansk Synspunkt uden Værdi.

Ved Aarhus er lavet Nødlandingsplads kun til 50 à 100 000 Kr.

Der er bygget grundmurede, permanente Bygninger og det er antydet fra underordnet Side, at 5 Aar er for kort Aaremaal.

Oplysningerne er fortrolige.

P. Munch: Vides der noget om, hvor mange Soldater?

Trafikministeren: Nej.

Ministeren oplyste, at der var klaget over Kastrup, men han vilde have, at vi selv ordnede den. Det var billigere og det blev efter vore Ønsker.

Alsing Andersen meddelte, at Udvalgene var paalagt at gøre deres Arbejde færdigt, inden Rigsdagen blev indkaldt.

Næste Møde afholdes Torsdag den 12. Kl. 13,30.

Oluf Pedersen.

93 a) Møde afholdtes Onsdag den 11. Juni 1941 Kl. 11.

Alle Medlemmer var mødt — H. P. Hansen noget forsinket.

Trafikminister Gunnar Larsen forelagde et omsendt Lovforslag angaaende Søndagsaflæsning paa DSB.

Forslaget blev velvilligt modtaget.

93 b) Kl. 11,15 afholdtes Møde med Statsministeren.

Statsministeren meddelte, at der Grundlovsdagen var afholdt Fodboldkamp med Fornærmelse imod Værnemagten og denne gav Anledning til en Note.

I Lørdags tilkaldtes Udenrigs- og Statsministeren til en Konference, hvor Tyskerne klagede over forskelligt, baade at Civile havde spyttet og Militære, der gik om ad en anden Gade for at undgaa at hilse. De truede derfor med egen Justits ved en Krigsret.

De krævede en bedre Organisation af Politiet, og der var ikke i Justitsministeriet den fornødne Støtte, hvilket førte til Overvejelse af en Ordning, saa en Politimand blev Departementschef. Men dette var Tyskerne ikke tilfreds med, de krævede en Ændring af Justitsminister.

Klagen over Harald Petersen var fremsat tidligere, men man fik dem tilfredsstillet ved, at en Mand fra Politiet blev ansat i Justitsministeriet.

Efter Samtale med Justits- og Udenrigsministeriet er der fra Gesandten Renthe Fink ønsket, at Rigspolitichef Thune Jacobsen blev Justitsminister og Eivind Larsen ansat som Leder af et Departement med Politiets Sager.

Justitsministeren har meddelt, at han forstod godt, at denne Uro ikke kunde fortsætte. Kongen havde meget beklaget dette, og Statsministeren havde meddelt denne, at han gik til Samarbejdsudvalget.

Men det haster meget. Hr. Renthe Fink har været hos Udenrigsministeren 2 Gange siden i Lørdags. Statsministeren oplyste, at Spørgsmaalet ikke havde været til Behandling i Ministeriet, men at der kun var talt med Justitsministeren.

Alsing Andersen: Der er ikke bestemte Klager, men kun hvad der kan siges om de 11 af de 12 Ministre. Det er overordentligt beklageligt.

Har der været for lidt Politi paa Fodboldbanen, er det Politidirektørens Fejl, men Hr. Stamm er der mærkelig nok ikke klaget over.

Han var paa Forhaand indstillet paa ikke at give efter.

Elgaard: Selvfølgelig er det beklageligt, hvad der skete paa Fodboldbanen, men det var berettet ham, at de tyske Soldater havde provokeret Tilskuerne. Ogsaa andet Sted var klaget over Soldaterne.

Han var enig med Alsing Andersen i ikke at give efter.

Kraft gav Alsing Andersen og Elgaard Tilslutning. Fejlen maatte være Hr. Stamms. Er der kommen tysk Politi?

Hans principielle Indstilling var at sætte sig imod Ministerskifte og iøvrigt vilde han have Klarhed over de Ændringer i Stillingen, som det medførte.

A. M. Hansen vilde gerne, om man kan undgaa et Skifte.

Statsministeren: Hvis det hele var saa let, som man her mente, saa var han ikke kommen til Udvalget. Fodboldkampens Optrin var ikke selve Klagen.

Der er i denne Sag fra tysk Side anlagt en rent saglig Betragtning. Navnene er fremkommet paa Foranledning af Direktør Mohr i Udenrigsministeriet og de beroligede Statsministeren.

Der er talt om en Omplacering af Hr. Stamm. Statsministeren kender ikke noget til, at der var kommen tysk Politi.

Elgaard var betænkelig ved, at man brugte Trusler om tysk Politi som Tommelskruer.

Tyskerne forstaar meget godt et Nej og vil vel ogsaa bøje sig for det.

Lange: Justitsministerens Afskedigelse vil give Ministeriet Skylden for det, som er sket.

Vi straffer, men Tyskerne provokerer.

Alsing Andersen: Vi maa jo nu vente og høre, hvad Ministeriet mener.

P. Munch: Dette er i høj Grad beklageligt og betænkeligt, men Regeringen vil bedre kunne se, hvad der kan ske -- om der er Fare for tysk Retspleje, hvilket er meget betænkeligt.

Man kan ikke regne med, at Befolkningen tager tysk Krigsret roligt. Han forstod, at Statsministeren mente, vi burde gaa ind paa disse Ændringer.

Statsministeren: Det vil vist være rigtigt ogsaa at høre Udenrigsministeren, som anser en Løsning med en Departementschef for udelukket.

Dette er, hævdede Statsministeren, bitter Alvor, og vi er nu en Gang besat. Forhandlinger af almindelig menneskelig Art er udelukket. Det gælder om at faa Tiden til at gaa.

Ole Bjørn Kraft: Faar vi tysk Politi, saa er det i Strid med alle Løfter, og Regeringen kan ikke blive siddende — og det maa bevirke Kongens Indgriben.

Oluf Pedersen: Enig i, at man ikke uden det er tvingende nødvendig skal bøje af — men er det virkelig Alvor, da foretrækker jeg, at der skiftes Justitsminister, naar den nye da ellers er god nok — men Hr. Stamm burde fjernes.

Nyt Møde aftaltes til 13,30 med Stats- og Udenrigsminister.

Oluf Pedersen.

94) Møde afholdtes den 11. Juni 1941 Kl. 13,30.

Alle Medlemmer samt Stats- og Udenrigsminister var mødt.

Udenrigsminister Scavenius oplyste, at dette var en gammel Sag, og den gælder dels det personlige, dels det organisatoriske.

Tysk Utilfredshed med Justitsministeren stammer fra Forhandlinger om Ophævelse af Mødeforbudet.

Tyskerne er vrede over den Uvilje, der vises. De klager mest over København. Jeg betragter det som livsvigtigt for Danmark, at et godt Forhold bevares.

Vi vinder selv noget ved at være paa Forhandlingsfod, og denne Gang er der en virkelig saglig Begrundelse og ingen politiske Hensigter.

Man har fra tysk Side henvist til at tage sig selv til rette og bringe Personer, der tages, for Krigsret, og det maatte ske ved, at de selv sikres ved Politi fra Tyskland.

Det er vanskeligt at være Regering, naar andre har Magten, men hvis ogsaa Politimagten overgaar til Tyskland, da er det vanskeligt at være Regering.

Ole Bjørn Kraft: Naar det er rent sagligt, maatte en Ændring i Administrationen med en større Myndighed til Rigspolitichefen og ny Politidirektør i København være tilstrækkelig.

Alsing Andersen: Et Skifte skaber Uvilje i Befolkningen.

Udenrigsministeren: Ved ikke politisk forstaas rent sagligt. Dette kan siges at være en Ydmygelse, men Justitsministeren er ikke Politiker, han bliver et Offer for manglende Organisation.

A. M. Hansen: Tyskerne har to Krav, væk med Justitsministeren og en bedre Organisation.

H. P. Hansen: Det er rigtigt, at Truslen om tysk Politi og Krigsret er alvorlig, men det er jo ogsaa galt, om Justitsministeren underlægges Tyskerne. Der bliver jo skredet ind, naar der sker noget fra danske Statsborgeres Side, men hvad med Værnemagten?

Udenrigsministeren: Saa kan man jo ogsaa betragte mig som tysk Repræsentant.

Alsing Andersen: Tænker Tyskerne ikke paa, at dette forværrer Forholdet?

Udenrigsministeren: Man maa ogsaa tænke paa Stemningen hos de bevæbnede.

Oluf Pedersen: I Vinter krævede man Harald Petersen bort — og nævnte Rytter i Stedet og ikke en Politiminister.

Udenrigsministeren: Thune Jacobsen er kendt som stærk Modstander af Stamm. Dette er en Beskyttelsesforanstaltning for os selv. Og de Personer, der er nævnt, kan vi have fuld Tillid til. Tyskerne siger om Eivind Larsen, at han ikke er dem venligt sindet, men de anerkender hans Saglighed.

Nyt Møde aftaltes til Kl. 16,00 efter et Ministermøde.

Oluf Pedersen.

95) Møde afholdtes Onsdag den 11. Juni 1941 Kl. 16,15.

Alle Medlemmer samt Stats-, Udenrigs- og Justitsministeren var mødt.

Statsministeren: Der var ved Ministermødet intet Ønske om Ændring, men Justitsministeren selv har ønsket at fratræde.

Justitsministeren: Jeg ser saaledes paa det, at det her ikke gælder Personen. Sætter vi os paa den høje Hest, vil min Stilling i Fremtiden være umuligt, da jeg daglig skal samarbejde med Tyskerne.

Vi har allerede faaet nogle Sager overført til tysk Krigsret, og der kan ventes tysk Politi til Bevogtning af Værnemagten.

Jeg er glad for de Opfordringer, jeg fra alle Sider har faaet om at blive, men det vil være katastrofalt.

Jeg kan ikke paa dette Grundlag føre mit Arbejde videre og vil henstille til Udvalget at forstaa dette Standpunkt.

Alsing Andersen: Jeg vil sige, at vi beklager denne Situation. Vi har været glade ved Samarbejdet med Justitsministeren.

Tak for Samarbejdet. (Medlemmerne rejste sig).

Oluf Pedersen: Kan det ikke ordnes, saa Eivind Larsen blev Justitsminister og Thune Jacobsen blev som Rigspolitichef, medens Hr. Stamm blev afskediget, han er aabenbart saglig umulig.

Statsministeren troede, at Tanken om Hr. Stamms Afskedigelse ikke kan gennemføres nu — noget andet er, hvad man kan gøre bagefter.

Eivind Larsen kan naturligvis godt blive Justitsminister, men han er ønsket til særligt at tage sig af Politiets Sager.

H. P. Hansen forstod godt Justitsministerens Stilling, men det er farligt, at en Minister gaar, fordi Tyskerne ønsker det.

Ole Bjørn Kraft gav H. P. Hansen Tilslutning, men naar Ministeren vil gaa, er der jo intet at gøre. Det konservative Parti var enige i Ønsket om, at Ministeren blev — og i Ønsket om Hr. Stamms Fjernelse.

Justitsminister Harald Petersen: Jeg er ikke en Mand, der løber, men en Ordning er umulig uden min Afgang.

Elgaard: Man maa ikke overse, at det kan have Indflydelse paa Befolkningens Stilling, hvis den tror, at Regeringen gør unødvendige Indrømmelser — Tvang forstaar man, at vi maa bøje os for.

Oluf Pedersen.

96) Møde afholdtes den 12. Juni 1941 Kl. 13,30.

Alle Medlemmer var mødt. Desuden var mødt Ministeren for offentlige Arbejder, Generaldirektør Knutzen og Trafikchef Terkelsen.

Generaldirektøren redegjorde for Forslaget om Nedlæggelse af Persontrafik paa Himmerlandsbanerne. D. S. B. tør ikke tage Ansvaret for en Katastrofe og Bilkørsel vil give en bedre Køreplan og hurtigere Rejse. Nu er Forslaget ikke motiveret med Underskuddet, men Faren for en Ulykke.

Elgaard fandt Tidspunktet uheldigt.

Der førtes en Debat om Betimeligheden og Forslaget til Behandling i Grupperne.

Justitsministeren redegjorde for Straf i Forseelser imod Værnemagten. Det er klart, at det er farligt at forulempe d'Herrer, som er trængt ind her i Landet.

Beretning indgaar for alle Klager over Værnemagten til Justitsministeriet og oversendes til Udenrigsministeriet og Kongen.

Tyskerne opfører sig mange Steder som Landsknægte.

Paa Spørgsmaal om Frits Clausens Bilkørsel oplyste Ministeren, at den var efter speciel tysk Tilladelse, ligeledes Hr. Bryld fra Odense, der drev en Slags politisk Spionage.

Alsing Andersen forespurgte om Erstatning for Sammenstød med Værnemagtens Biler. De har en Konto her til Afgørelse.

Justitsministeren oplyste, at der var rejst Krav om Udvidelse af spærret Zone, baade særlige Zoner og strengere Spærring og Forbud imod Færdsel fra 21—5 og Færdsel fra en Zone til en anden samt Evakuering af Kvarterer med Udsigt til Havne.

Der var krævet en Zone om Esbjerg, een omfattende Vendsyssel, een omkring Aarhus og een om Karup.

Der var ingen Mulighed for Ændring heri. Foreløbigt skulde de nye Regler gælde 8—14 Dage, men eventuelt forlænget. Om Ikrafttræden var intet meddelt.

Udvalget drøftede forskellige Spørgsmaal.

Alsing Andersen omtalte en Klage fra Trafikministeren over en Artikel af Hr. Rager om Lovforslaget angaaende Elektricitet. Der var Enighed om at beklage dette overfor Hr. Rager, men Udvalget vilde ikke have Bebrejdelse, da der var givet Adgang til at føre det frem i Grupperne.

Alsing Andersen beklagede, at Venstre ved Beslutning havde standset et Forslag angaaende Brandværn.

Stensballe: Ja, det er meget uheldigt.

Ole Bjørn Kraft spurgte, om der fra Venstre var afgivet en Protest imod Harald Petersens Afgang — og som lagde Ansvaret paa Udenrigs- og Statsminister.

Alsing Andersen: Ja, det er rigtigt. Statsministeren beklagede det.

Elgaard: Der var ingen Beskyldning i Brevet. Udvalget havde jo i øvrigt været enig, indtil Justitsministerens egen Stilling afgjorde Sagen.

Han havde udtrykkelig sagt, at Sagen nu gik til Grupperne, og disse skulde give Statsministeren Besked om deres Stilling.

Ole Bjørn Kraft beklagede, at Venstre havde skrevet dette Brev. Det var ikke loyalt. Vi havde jo alle samme Stilling.

P. Munch: Vilde Venstre have ændret Stillingen, burde Sagen være taget op igen. Vi maa ikke svække Tilliden til Regeringen, hverken overfor Befolkningen eller over Tyskerne.

Elgaard: I min Gruppe var der ikke faa, som mente, vi skulde have prøvet, hvor langt Tyskerne vilde gaa, men vi accepterede under Beklagelse.

H. P. Hansen: Ja, det blev sagt, at vi skulde gaa til Partierne, men selve Afgørelsen accepterede vi alle.

Vi bør oftest tage Stilling uden at gaa til Grupperne. Vi skal ikke være Bydreng.

Ole Bjørn Kraft var enig i Venstres Stilling til Sagen, men saa var det urigtigt at give det Udseende af, at de havde taget en Særstilling.

Elgaard: Det er forbudt at omtale vort Brev i Pressen.

Alsing Andersen: Men til Møderne?

Ole Bjørn Kraft: Jeg har mødt den Paastand, at Venstre havde en Særstilling til Kauffmannsagen.

Alsing Andersen: Det er uheldigt.

Man drøftede Justitsministerens Oplysninger, og det blev beklaget, at man i Ministeriet ikke kendte det hele i den samlede Regering, men at dette maatte ordnes af Ministeriet selv.

Et evt. nyt Møde aftaltes med Stats- og Udenrigsministeren senere paa Dagen, men aflystes senere.

Næste Møde Tirsdag Kl. 11.

Oluf Pedersen.

97) Møde afholdtes 17. Juni 1941 Kl. 11.

Alle Medlemmer undt. H. P. Hansen var mødt.

Justitsminister Harald Petersen udtalte angaaende Frits Clausen Partiets Demonstration ved Røde Kro, at han kun kendte Sagen fra Dagspressen.

Om de spærrede Zoner blev det indskærpet, at for Overtrædelse af Diskretion om disse Planer vil der blive krævet livsvarigt Fængsel.

Udenrigsministeren mente derfor ikke, at den egnede sig til et Ministermøde, for D.S.B. var den oprindelig kun forelagt Knutzen og ikke Minister Gunnar Larsen, men i øvrigt var det saadan fra Nordkap til Pyrenæerne.

Ministeren troede personlig ikke, at det vilde blive aktuelt.

Alsing Andersen var gaaet til Statsministeren, der intet vidste, og til Udenrigsministeren, der var dybt rystet og fandt en Drøftelse i Nimandsudvalget af denne Sag ganske uforsvarlig.

Elgaard ønskede Randers uden for Afspærringen. Samtlige Sogneraadsformænd har faaet Krav om Indberetning af hvert eneste Lokale, der egnede sig til Militærbelægning.

Ole Bjørn Kraft: Der er utvivlsomt sket Lovovertrædelse ved Røde Kro. Hvad vil der ske?

Justitsministeren: Det maa først drøftes i et Ministermøde.

Om Begivenhederne i Hillerød oplyste Ministeren, at det fra tysk Side angaves som et hændeligt Uheld, at en ung dansk Mand var dræbt. Det undersøges nærmere.

Handelsminister Halfdan Hendriksen forelagde et Forslag om Udbyttebegrænsning. Der skal gives Svar Tirsdag.

Handelsministeren oplyste, at der i Maj ingen Benzin var kommen og kommer intet i Juli, da vi skal ned til at have til 2 Maaneders Forbrug.

Helst skulde alle Lastbiler holdes i Gang for ikke at blive rekvireret. Krav om 1 000 til Tyskland var nægtet.

Det gik bedre med Brændselsolie, og der var leveret godt med Kul, saa han regnede med sidst i Juni at sætte de nye Brændselsmærker i Kraft med 10 hl til hver. Det kræver 350 000 t og de næste Mærker ca. 200 000 t, saa der naas 15 à 20 hl pr. Lejlighed — og mere faas der næppe.

Kaffen var fordelt bedst muligt til de Handlende uden Prisstigning.

Elgaard: Det siges, at Tyskerne tager Generatorbrænde og Brunkul.

Handelsministeren: Der er ikke sendt noget ud af Landet, men Værnemagten tog en Del — de har dog lovet at være selvforsynende.

Der tørres nu 55 000 Rm. mdl. og nok til Forbruget. Vi faar for 1½ Mill. fra Finland, men det stiger fra 4,40 til 6 à 6½ Kr.

Ole Bjørn Kraft: Hvad med Brugsforeningskaffen?

Handelsministeren: Alle Ministrene var enige om, at Brugsforeningerne maatte have Kaffe stillet til Raadighed — dog uden sædvanlig Fortjeneste.

Oluf Pedersen.

98) I et nyt Møde samme Dag Kl. 14,00

behandledes det politiske Samarbejde. Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen var til Stede.

Alsing Andersen fandt, at der ved Tillægsbevillingen næppe var Grund til politisk Debat.

Elgaard ønskede ikke Debat i stor Stil, men nogen saglig finansiel Debat var ikke skadelig.

A. M. Hansen ønskede ikke Kritik af Finansministeren i Folketinget.

Elgaard: Vi besvimer ikke ved en Debat om Bevillingerne og Tallene for Indtægter. Men det drøftes nok i Finansudvalget. Hvad med Hassing Jørgensen?

A. M. Hansen: Han har frit Slag, da hans Opfattelse ikke er Gruppens. Uheldigt med Pinstrups Tale om Stemmekøbspolitik.

Elgaard: Vi skal ikke være Ja- og Ammenmænd. Jeg vil ikke lægge Bidslen paa nogen eller selv tage det paa.

Alsing Andersen: Jeg føler mig ikke fristet til Særbemærkninger.

Lange: Naar Hassing Jørgensen siger, hvad vi mener, er det uheldigt, at vi intet maa sige.

Elgaard: En Boble i et Hav har ingen Betydning.

A. M. Hansen: Hvad skal det nytte?

Elgaard troede heller ikke, at det nyttede.

Ole Bjørn Kraft: Under almindelige Forhold har Elgaard Ret, men i Øjeblikket er det farligt; vi maa regne med, at det yderste Sammenhold er nødvendigt. Han foretrak, at man undgik Diskussion.

Alsing Andersen: Dette synes at være den overvejende Opfattelse, og vi maa paavirke Finansudvalget og Partierne.

Elgaard: Jeg synes, at Samarbejdet er sundt, men vil ikke binde os; derfor intet Løfte i Dag.

Ole Bjørn Kraft: Vi har hidtil aftalt Debatten. Naar Himmelstrup lægger op til finansiel Debat, kan den paavirkes af, at han er Modstander af Samarbejdet.

Elgaard: En Kritik af Budgettet kan ikke give Vanskeligheder.

Oluf Pedersen: Naar man kritiserer Overskridelser paa Indtægt, skal det ikke glemmes, at der er en Milliard i ekstra Udgift, og om den kan der ikke tales rent ud.

P. Munch: Alle Ministrene er jo ansvarlige for den enkelte Minister.

Ole Bjørn Kraft fandt det naturligt, at man fik tilkendegivet, at Situationen var alvorlig og maaske ogsaa godt igen at faa nogle store Møder, hvis vi kan finde en Form, saa alle er med til dem.

Det vil ogsaa være rigtigt, at hvert Parti henvendte sig til deres Tillidsmænd, særligt i Kommunalbestyrelserne. Og baade hos Venstre og Socialdemokraterne og i den konservative Presse var der forkerte Artikler.

Elgaard: Vi skal ikke bruge Kræfterne til at passe paa hinanden. Vi maa i Fællesskab finde den Form for Samarbejde, der styrker Landet. For mig betyder det intet, hvad Nazisterne skriver, men kan de ikke finde noget at kritisere, saa lyver de.

A. M. Hansen var enig med Kraft i, at man ude i Befolkningen ikke altid var klar over Situationens Alvor.

Alsing Andersen: Hovedvægten maa lægges paa det positive. Vi forsvarer i vort Parti Samarbejdet til det yderste.

Var enig med Kraft i, at en Meddelelse af fælles Karakter til Partiledelserne var nødvendig.

P. Munch fandt, at en Vejledning nu ved Samlingens Afslutning var nødvendig. Der kan strides om Planøkonomi, Militær- og Sociallovgivning. Det var skadeligt, om den Tro fæstnede sig, at Regeringen ikke var fast over for Tyskerne.

Kan vi prøve paa at forme en fælles Henvendelse til paa Tirsdag?

Elgaard: Hvad vi laver i Fællesskab, har vi alle Ansvaret for.

Oluf Pedersen: Dette kan ikke gælde Socialministerens Cirkulære angaaende Landbrugets Arbejdskraft, som han mente var ulovligt og urimeligt.

En fælles offentlig Henvendelse den 2. Juli paa Aarsdagen for det nationale Samarbejde vil være naturlig.

Der var Enighed om, at Formanden laver et Udkast til en Henvendelse.

Oluf Pedersen.

99) Møde afholdtes Tirsdag den 24. Juni 1941.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen og Stensballe var mødt. Stats-, Udenrigs- og Justitsministeren var til Stede.

Statsministeren: Lørdag Nat blev Direktøren i Udenrigsministeriet tilkaldt til den tyske Gesandt og fik Oplysning om Krigen mellem Rusland og Tyskland.

Der blev stillet Fordring om Internering af kommunistiske Ledere, deriblandt de tre Rigsdagsmænd, og der var ikke andet at gøre end gøre det. Det er ikke Anholdelse eller Arrestation, men blot Internering, og der er nogen Villighed til at forhandle sig til rette.

Justitsministeren: Der blev forlangt Internering af de tre Rigsdagsmænd og alle Lederne samt de kommunistiske Emigranter. Desuden Politiafspærring af det russiske Gesandtskab.

Af de to Rigsdagsmænd rendte den ene (Alfred Jensen), medens Aksel Larsen var paa Ferie. Det var aabenbart ventet, og Partiet vil, om det forbydes, fortsættes illegalt. I alt er i København ca. 120 interneret, og det samme Antal antagelig i Provinsen. Med Hensyn til Grundloven erklærede Justitsministeren, at ligesom med Mødeforbud og Trykkefrihed maa i en Nødsituation alle Love vige.

Ministeriet var enig i *ikke* at søge opnaaet Lovhjemmel af — egen Drift — til dette og Grundloven kan vi jo alligevel ikke ændre.

Alsing Andersen: Er der omtalt Spionage?

Justitsministeren: Nej, der er ikke Bevis for noget, og jeg tror, alle i den øverste Spids ikke er indblandet i noget saadant.

Ole Bjørn Kraft: Hvad er Motiveringen?

Justitsministeren: Efter Paabud af Værnemagten, over for hvem de var en Fare.

Ole Bjørn Kraft: Kan det ikke ordnes frivilligt som med Vilfred Pedersen?

Justitsministeren: Jo, maaske.

Ole Bjørn Kraft: Det hele bør overvejes ogsaa rent juridisk og angaaende et eventuelt Forbud imod det kommunistiske Parti.

Alsing Andersen: Vil det sige, at Tyskerne kan forlange enhver Mand sat fast?

Justitsministeren: Jeg tror ikke, dette kommer til at foreligge.

Alsing Andersen: Siges der ikke noget, ser det ud til, at vi har godkendt Arrestationerne.

Justitsministeren: Det hele ligger i den ideologiske Kamp. I Tyskland er der megen illegal Virksomhed.

Ole Bjørn Kraft: Det er vigtigt for Ro og Orden, at det fastslaas, at det er sket af militære Grunde. Er Udenrigsministeren ikke enig med mig i, at vi er forpligtet i Henhold til Overenskomsten?

Alsing Andersen: Vil det ikke være rigtigt, at manifestere sin Stilling?

Udenrigsministeren: Man manifesterer kun sin Frygt. Vi kan godt overveje en Form, men heri ligger ingen Beskyttelse.

Ole Bjørn Kraft: Nej. Men overfor det danske Folk er det rart at have Sagen i Orden.

Lange: Det er uheldigt, at vi i og for sig ikke er imod at forbyde Kommunister.

Efter at Justitsministeren var gaaet, forelagde Udenrigsministeren Spørgsmaal angaaende den russiske Gesandt og vor Gesandt i Rusland samt en eventuel Erklæring.

Tyskerne regner — sagde Udenrigsministeren — dette for et Korstog og mener, at det har Betydning for os. Regeringen har overvejet en Erklæring om, at vi ikke tog Del i Krigen, men at Rusland var en truende Magt og der var fælles europæisk Interesse i denne Kamp. Nu da Finland *ikke* er i Krig, er Regeringserklæringen dog ikke aktuel.

Elgaard ønskede Erklæringen behandlet i det udenrigspolitiske Nævn.

Ole Bjørn Kraft ønskede Ændring i Erklæringen.

Oluf Pedersen fandt, at en saadan Erklæring fra et besat Land saa mærkelig ud. Den vilde svække Regeringen indadtil. Jeg regner den for unødvendig.

Alsing Andersen: Den har næppe større Betydning. Alle kan se, at den er os aftvunget.

A. M. Hansen: Hvis vi ikke kan give den Adresse til Finland, er den helt umulig.

Udenrigsministeren: En saadan Erklæring kan være billig.

Elgaard: Er hele Regeringen enig i Erklæringen — ogsaa Kongen?

Statsministeren: Ikke med Ordlyden.

Oluf Pedersen: Jeg er ikke sikker paa, at Erklæringen ikke bliver dyr.

Udenrigsministeren: Ja, det er Modsætningen med os, der vil lempe os igennem.

Oluf Pedersen: Jeg vil ogsaa lempe mig igennem, men ikke kysse Riset.

Udenrigsministeren: Lad saa være at betragte det som et Ris.

Man drøftede, hvad der skulde i Partierne og var enig i, at Erklæringen og Gesandtspørgsmaalet ikke skulde forelægges i Partierne, men nok Arrestationerne.

Udenrigsministeren oplyste, at der ikke havde været andre Henvendelser.

Arbejds- og Socialministeren forelagde Ændringer til Arbejdsløshedsloven. De blev stærkt anbefalet af Alsing Andersen og gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

100) Møde afholdtes 24. Juni Kl. 15,00.

Mødt var alle undtagen H. P. Hansen og Stensballe.

Finansministeren forelagde Lovforslag om Udmøntning af Zink.

Regeringen var enig.

Lovforslaget blev tiltraadt.

Selve Udvalget drøftede derefter den omtalte Regeringserklæring, som oplæstes af Alsing Andersen.

Ole Bjørn Kraft var afgjort Modstander, men den er jo vedtaget af Regeringen, og vi fik den kun til Efterretning.

Elgaard ønskede det udenrigspolitiske Nævn indkaldt.

A. M. Hansen lovede dette til i Morgen. Ogsaa han saa helst ingen Erklæring.

Alsing Andersen mente ogsaa, det var bedst at undgaa denne Erklæring. Faren er, at vi ogsaa skal hjælpe, naar vi er saa velvillige.

Ole Bjørn Kraft oplyste, at Statsministeren i Ministeriet havde afvist Ønske om Henvisning til Samarbejdsudvalget. Enig med Alsing Andersen i Faren for Krav om Hjælp. Krafts Betænkeligheder gjaldt ogsaa manglende Besked om, hvor stærk Baggrunden for Ønsket var, ligesom han fandt, man var for svag i Modkrav.

P. Munch var glad over, at der nu blev Tid til nærmere Overvejelse, da Finland ikke er gaaet med i Krigen. Erklæringen er dog vist saa afdæmpet som mulig.

Alsing Andersen: Skal vi henstille at afvente Finlands Deltagelse.

P. Munch: Hvis Finland ikke gaar med, har Udenrigsministeren lovet ikke at udsende Erklæringen.

Oluf Pedersen.

101) Møde afholdtes den 25. Juni 1941 Kl. 11,00.

Mødt var Alsing Andersen, Elgaard, Stensballe, Ole Bjørn Kraft, Lange, A. M. Hansen, P. Munch og Oluf Pedersen — fraværende H. P. Hansen.

Alsing Andersen foreslog, at Dansk Folkepartis Forslag til Beslutning behandledes normalt.

Dette blev tiltraadt.

Ole Bjørn Kraft ønskede nærmere Oplysning fra Justitsministeren angaaende S S „Nordland"s Hvervning. Vi maa have Klarhed. Det er urimeligt, at Frits Clausen opfører sig, som om han regerede — og overtræder Landets Love.

Dette tiltraadtes.

Alsing Andersen omtalte et officielt Krav om Fjernelse af Hasager fra „Politiken", fordi en Medarbejder paa hans Anbefaling holdt Ferie i Sverrig og derfra rejste til England.

Herom forhandles nærmere.

Endvidere Krav om, at H. P. Sørensen fjernes fra „Social-Demokraten", fordi han havde kasseret nogle Artikler af Bergstedt. Disse var senere optaget, men man havde fra Meissners Side krævet — og indsendt skriftlig Klage imod H. P. Sørensen — hans Afgang.

Ole Bjørn Kraft forstod, at der ikke blev Debat ved Tillægsbevillingslovens 3. Behandling.

Elgaard: Bliver vi ikke provokeret, saa siger vi ikke noget.

A. M. Hansen lovede at henstille til Hassing Jørgensen om ikke at foranledige Debat.

Elgaard meddelte, at Venstre var gaaet imod Nedlæggelse af Persontrafik paa Himmerlandsbanerne.

Oluf Pedersen.

102) Møde afholdtes den 26. [Juni] Kl. 13,15.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard var mødt — Kraft noget forsinket.

Der drøftes Udkast til Cirkulære til Foreningerne. Sagen udsattes.

Derefter drøftedes Erklæringen fra Regeringen og det meddeltes, at det udenrigspolitiske Nævn var gaaet imod en Skærpelse.

Ole Bjørn Kraft oplyste, at han ikke vilde gaa med til en Skærpelse som foreslaaet af Udenrigsministeren — hvorom det oplystes, at man tilføjede, at Danmark nu havde kaldt sin Gesandt tilbage og stillede sig moralsk bag Tyskland.

Det var et groft Forsøg paa at snyde Tyskerne, at sige dette ikke vilde faa Konsekvenser.

Alsing Andersen: Vi gik imod Tilføjelsen.

Oluf Pedersen var imod Erklæringen og ogsaa imod en saadan Tilføjelse.

A. M. Hansen: Alle i de udenrigspolitiske Nævn var imod Tilføjelsen.

Alsing Andersen oplyste, at ogsaa Socialdemokratiet gik imod Nedlæggelse af Himmerlandsbanerne.

Ole Bjørn Kraft: Vi vil heller ikke forpligte os.

A. M. Hansen: Vi kan ikke tage Ansvar for at gaa imod. — Ministeren maa nu selv afgøre, om han vil komme igen.

Der drøftedes Hvervning og oplystes, at Finland *ikke* ønskede Frivillige.

Oluf Pedersen.

103) Møde afholdtes den 26. Juni 1941 Kl. 16,45.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Stats- og Udenrigsminister var kommen til Stede.

Alsing Andersen: Statsministeren har anmodet om dette Møde.

Statsministeren: Man har i Ministeriet forhandlet, og der var som meddelt Enighed om et foreliggende Udkast. Men senere er fra tysk Side ønsket visse Betragtninger indføjet.

Da der har vist sig Vanskeligheder om Enighed herom i Ministeriet, blev det foreslaaet at konferere med Nimandsudvalget.

Udenrigsministeren oplæste Erklæringen, der omtalte den Stat, som truede Norden — og Følelser sammen med de andre europæiske Lande. Nu som tidligere deltager Danmark ikke, men vi kan — hed det — ikke være ligegyldige Tilskuere og dette har vi vist ved, at Gesandten er kaldt tilbage, og at vi er gaaet med i et europæisk Samarbejde.

Statsministeren ønskede, at der i det nye stod, „at vi forstaar Nødvendigheden af europæisk Samarbejde".

Udenrigsministeren: Dette svækker Erklæringen uden at gavne. Det svarer heller ikke til de faktiske Forhold.

H. P. Hansen: Naar man hører Erklæringen, faar man det Indtryk, at man fra tysk Side vil sige, at naar man er enig, maa man ogsaa være Deltager.

Udenrigsministeren: Overfor de firs Mill., er vi jo ingen Ting.

H. P. Hansen: Hvorfor denne moralske Erklæring.

Udenrigsministeren: Den gør saa godt hjemme i Tyskland.

Alsing Andersen: Det er kedeligt, at vi skulde have Erklæringen igen. Statsministerens Tilføjelse er en Forbedring af Udenrigsministerens. Naar vi laver denne Erklæring, er der saa ikke Fare for Ønske om at tiltræde de forskellige Pagter?

Det kan jeg ikke se er paakrævet, og jeg er betænkelig ved Udenrigsministerens Tilføjelse.

Tyskerne maa ogsaa forstaa, at den paatvunget ikke skaber Forstaaelse og det maa jeg fraraade.

Elgaard: Sagen blev forelagt os til Efterretning, og Udenrigsministeren sagde, at den vilde ikke blive ændret.

Vi maa gaa ud fra, at den tidligere Erklæring var accepteret, men at den nye ikke er accepteret i Regeringen.

Skal vi enten sige Nej eller Ja, saa kan det fra mig *ikke* blive et Ja. Danmark er besat og Tyskerne er eneraadende, da vi har bøjet os for denne Magt og vi har været korrekte.

En Udtalelse fra det besatte Land — som intet har med det udenrigspolitiske at gøre — maa forekomme mig mærkelig.

Ole Bjørn Kraft: Den tidligere Erklæring toges til Efterretning, selv om jeg var betænkelig, men Tilføjelsen kan jeg ikke give Tilslutning. Den bør kun sige, at Forbindelsen med Rusland er afbrudt.

Alsing Andersen: Kan man heller ikke tage Statsministerens Udformning.

Ole Bjørn Kraft og Elgaard: Nej.

A. M. Hansen gav Elgaard og Kraft Tilslutning. Jeg kan ikke se Nytten med Skaden, men en mildere Form vil jeg forhandle om.

Oluf Pedersen: Vi er jo alle imod Erklæringen, men den var accepteret af Regeringen. Ordene, at vi ikke kan være ligegyldig Tilskuer, bør ændres til ligegyldig — uden „Tilskuer", da dette kan tyde paa Deltagelse.

P. Munch: Dette vil modvirke Misforstaaelser.

H. P. Hansen: At udtrykke Solidaritet er i Strid med Løftet om vor Selvstændighed.

Udenrigsministeren: Tyskerne advarer imod Passivitet. Den er til internt Brug.

Ole Bjørn Kraft: En frivillig Erklæring er mere værd end en paatvunget.

Udenrigsministeren svarede paa Munchs Spørgsmaal om, hvad der vilde ske, om Erklæringen ikke kom — at da var hans Mission udløbet, og et Parti har jo givet Ordre til sine Ministre om at gaa, hvis Tilføjelsen medtages.

P. Munch: Det vil være en fordærvelig Situation og urimelig, naar Uenigheden er begrænset til det foreliggende.

Vil Regeringen da kunne fortsætte?

Elgaard: Har Situationen været forelagt Kongen?

Statsministeren: Ja, og den er oplæst. Et Ministerskifte vil give store Vanskeligheder og være opløsende.

P. Munch: Saa har dette stor Rækkevidde.

Elgaard: Skal vi personlig erklære os for eller imod?

Statsministeren: Det her fremkomne antager jeg, at Regeringen tiltræder.

Elgaard: Det kan ikke være saadan, at man gaar til Ministermødet og siger, at det har Repræsentanterne her tiltraadt.

Alsing Andersen: Vi foretrækker Erklæringen uden Tilføjelser, men har nu drøftet forskellige Formuleringer og det gaar med i *Regeringens* fortsatte Forhandlinger.

Elgaard fandt det utilstedeligt, at Medlemmerne ikke havde Eksemplarer af Erklæringen og nedlagde bestemt Protest.

Udenrigsministeren: Det skyldes den stærke Fart.

Oluf Pedersen: Hvis der efter Regeringens nye Resultater bliver politiske Konsekvenser, bliver vi vel først indkaldt igen.

Dette blev lovet og Medlemmerne fik Besked om at forblive i Rigsdagsbygningen, til Ministeriet havde afsluttet deres Forhandlinger.

Efter at Ministrene var gaaet, beklagede *Ole Bjørn Kraft*, at Erklæringen havde været forelagt i Venstres Partimøde trods det, at dette var blevet forbudt.

Elgaard udtalte hertil, at den var almindelig bekendt bl. a. af Journalisterne, og derfor maatte han give en vis Oplysning.

Ole Bjørn Kraft: Læst den op. Dette burde være meddelt os andre, særlig da der havde været Tale om, den skulde være oplæst i Folketinget Kl. 16,30.

A. M. Hansen: Vi skylder at give hinanden Meddelelse.

Elgaard: Allerede i Mandags vidste Journalisterne, at der var holdt Ministermøde om en Erklæring fra Regeringen.

I et Møde i Samtaleværelset gav Undervisningsministeren (Jørgen Jørgensen) senere Besked om de i Ministeriet afsluttede Forhandlinger og Resultatet.

Oluf Pedersen.

104) Møde afholdtes Fredag den 27. Juni 1941 Kl. 16,00.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Lange.

Justitsministeren var kommen til Stede.

Justitsministeren (Harald Petersen) oplyste, at den finske Minister ikke ønskede Frivillige, og Ministeriet troede, at Tilgang til Regiment „Nordland" vilde blive ringe.

Der var talt om anden Hjælp til Finland, saaledes Nedsættelse af Smørrationen med 50 g.

Ole Bjørn Kraft; „Det frie Nord" har forfattet en Henvendelse med Oplysning om, at frivillige ikke ønskes, den er standset af Udenrigsministeriet.

Ole Bjørn Kraft spurgte, hvad der blev gjort overfor de Mord, der fandt Sted paa mange danske af tyske Soldater.

Justitsministeren: Vi overgiver Sagen til Tyskerne.

H. P. Hansen: Hvor kan man saa fra Regeringen sige, at de tyske Soldater optræder korrekt?

Justitsministeren: General Lüdke har lovet at tage haardt fat.

Derefter drøftedes Overtrædelse af Uniformsloven fra Frits Clausens Side, og det bestemtes at søge en Forhandling ogsaa med Justitsministeren.

Justitsministeren oplyste, at ca. 250 var arresteret, men ingen prominente, bortset fra Andersen Nexø.

Martin Nielsen (M. F.) havde protesteret over for Folketingets Formand, men vi vil foreholde ham, om han ønsker, at vi beholder ham, eller at Tyskerne overtager ham.

Derefter drøftedes Cirkulæret til Organisationerne.

Elgaard vilde gerne være med, men indenfor de givne Rammer, men ikke de samme Ord.

Ole Bjørn Kraft: Det bør siges, at det er efter Drøftelse i Nimandsudvalget.

P. Munch ønskede fastslaaet, at Afgørelsen var den samlede Regerings.

Elgaard: Saalænge Partierne er enige om Regeringen, maa Striden føres her indenfor.

Ole Bjørn Kraft var ikke imod, at det blev sagt, vi var fælles om Ansvaret.

A. M. Hansen: Selv om vi er uenige med Udenrigsministeren, nytter det ikke at skille ham ud fra de andre.

Elgaard: Ja, saalænge vi beholder Scavenius — støtter en Regering, han er Medlem af, staar vi Last og Brast.

P. Munch forstod, at Elgaard betragter det som en Selvfølge. Foreslog at der indsattes: „det maa huskes, at vigtige Beslutninger ogsaa godkendes af den samlede Regering".

Elgaard: Der er Sider ved Scavenius, jeg godt kan lide, Men Tvivl gælder, om han i Forhold til tysk Minister søger Forbindelse der, førend med de øvrige Ministre.

Næste Møde Torsdag Kl. 11.

Oluf Pedersen.

105) Udvalget holdt Møde den 1. Juli 1941 Kl. 11.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen og Lange var mødt.

Alsing Andersen: Venstre skal nu have Formanden.

Elgaard: Det kan vente til næste Gang.

Alsing Andersen oplyste, at Udenrigsministeren havde oplyst, at Hvervningsspørgsmaalet endnu ikke var modent til Drøftelse i Udvalget.

Det har jeg erklæret mig uenig i, men Ministersekretæren havde iaftes meddelt, at Ministeren *ikke* kom i Dag.

Der var, oplyste Alsing Andersen, Uenighed i Ministeriet, og det hele laa broget, idet der foruden Regiment „Nordland" var dannet et Frikorps „Danmark" kun for de, der havde været danske Soldater.

Formanden for Foreningen af Finlandsfrivillige — *Rantzou* — havde oplyst, at kun faa meldte sig, idet Finlands Gesandt havde oplyst, at Finland ikke ønskede frivillige. Trafikminister Gunnar Larsen har luftet Tanken om et Korps af andre end Nazister, og har herom henvist sig til Skjoldager, der var Stabschef under Tretow Loof.

Gunnar Larsen oplyste, at Finlands Gesandt havde skiftet Standpunkt, men dette er dog ikke proklameret og Skjoldager mente, at det var uden Interesse, og der er megen Modvilje imod, at en dansk Minister er med i dette, idet man nemt kom i et forkert Lys.

Ministeriet har givet Udenrigsministeren Tilslutning til, at det var for tidligt at komme til Nimandsudvalget.

Ole Bjørn Kraft: En lang Række af Ministre er gaaet imod Gunnar Larsens Initiativ — dog ikke Stats-, Udenrigs- og Finansminister. (Dette er senere overfor mig bestridt af Finansministeren. O. P.).

Jeg selv oprindelig vaklende.

Radioavisen har efter Ordre fra Udenrigsministeren agiteret for Hvervning.

Hr. Kraft var efter Overvejelse afgjort imod, ogsaa efter at det er oplyst, at Officerskorpset er imod.

Kraft oplyste, at Knud Kristensen var stærkt imod.

Gunnar Larsen har været hos Foreningen „Det frie Nord" og tilbudt, at hans Firma stillede 1 Mill. Kr. til Raadighed og der skal fra Højgaard m. m. være stillet andre Midler, saa der naas 4 Mill. Kr.

„Det frie Nord" har svaret Nej, men hvis den samlede Regering gaar ind for Planen, kan den vel skifte Standpunkt.

Jeg er uforstaaende overfor, at dette ikke kommer os ved.

Udenrigsministeren siger, at vi var fire Regeringer.

1. Den engelske Radio.
2. Værnemagt.
3. Nimandsudvalget og
4. Ministeriets egen Komsammen.

Hvis det Standpunkt at det ikke kommer os ved, skal hævdes, maa vort Udvalg ophæves.

Den Slags Spørgsmaal er ikke Rigsdagen uvedkommende i et folkestyret Land og Udvalget her sidder som Rigsdagens Garant.

Alsing Andersen oplyste, at Kongen i Statsraadet havde klaget over Radioudsendelsen.

Det antages, at Finnerne kun vil gaa til den gamle Grænse, men den vil antagelig naas, inden danske frivillige naar frem.

Alsing Andersen oplyste, at ogsaa Grosserer Daell er imod.

Oluf Pedersen var enig med Kraft i, at Udvalget ikke kan lade sig sætte udenfor. Det var, efter Radioudsendelse efter Ordre fra Udenrigsministeren, et Spørgsmaal, om denne burde bevares i Ministeriet.

A. M. Hansen var enig med Kraft og Alsing Andersen i, at Udvalget skal holdes orienteret og det maa vi kræve af Statsministeren.

Man taler om at krydse Nazisternes Planer, men Regiment „Nordland"s Hverning var mislykket.

Alsing Andersen: Ogsaa Udenrigsministeren har sine Betænkeligheder ved Gunnar Larsens Plan, fordi han troede, det blev en Fiasko.

Elgaard rettede en Tak til Alsing Andersen og Kraft for de givne Oplysninger.

I Jylland har Radioudsendelsen om Hvervningen vakt Bestyrtelse, og man spurgte, om Tyskerne havde overtaget Regeringen.

Der er spyttet meget Skidt i den danske Radio, siden Rigsdagen blev hjemsendt.

Har Regeringen ikke Mod til at stoppe Hvervningen? Det hele var tragisk.

Alsing Andersen: Det er sagt, at Ophævelsen af Uniformsforbudet blev Thune Jacobsens første Opgave, men Statsministeren har meddelt, at det ikke vilde ske.

Ole Bjørn Kraft: Jeg foreslaar, at Udvalgets Formand meddeler Statsministeren, at vi *eenstemmigt* gaar imod, at Regeringen støtter Dannelsen af Frikorps til Finland og meddeler, at Udvalget med Modvilje har hørt Radioudsendelsen om Hvervning.

Dette blev tiltraadt.

Ole Bjørn Kraft spurgte, om det ikke under de givne Forhold, naar Rigsdagen ikke var inde, var praktisk, at han skiftede med Elgaard, saa denne overtager Hvervet som Formand til 1. Oktober og Kraft Hvervet i Juli Kvartal. — Der blev givet Kraft Tilslutning til, at det var bedst, om Formanden var nær ved Haanden, og det besluttedes, at Alsing Andersen skal fortsætte i Juli Kvartal.

Oluf Pedersen.

106) Møde afholdtes den 1. Juli 1941 Kl. 14,15.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen og Lange var mødt.

Udenrigsministeren var kommen til Stede.

Angaaende Hvervning.

Udenrigsministeren redegjorde for den nye Udvikling med Sympati for Finland og Kampen imod Bolchevismen.

Der var nu dels Regiment „Nordland" og et Regiment „Danmark", men der har været visse Vanskeligheder, idet de Kræfter, som tidligere interesserede sig for finske Frivillige, ikke vil være med paa samme Maader, ligesom der ikke er samme Ønsker fra Finland.

Det ser ikke ud til, at der bliver anden Hvervning end den, der er sat i Gang fra tysk Side.

Angaaende Uniformsforbud.

Herom udtalte Ministeren, at det var isolerede Overtrædelser, der var sket, men det var rimeligt at tale med Tyskerne herom.

Alsing Andersen: Staar Tyskerne bag Hvervningen?

Udenrigsministeren: Ja absolut. Og det var fra tysk Side, man ønskede Radioudsendelsen.

Ole Bjørn Kraft: Hvervningen er jo blevet nazistisk.

Udenrigsministeren: Værre om de direkte havde krævet Mandskab.

Elgaard: Jeg forstaar, at Hvervningen bliver begrænset til, hvad Nazi kan præstere. Kan det ikke tænkes, at de Frivillige først kommer til Finland, naar deres Krig er ophørt?

Man spørger i Befolkningen, om den danske Regering er skudt til Side.

Oluf Pedersen: Hvervningen er jo i Strid med dansk Lov. Kan det tænkes, at der gribes ind imod den, der ikke vil medvirke ved denne Lovovertrædelse.

Jeg gaar ud fra, at et Krav om Udskrivning vil faa et klart Nej.

Udenrigsministeren: Jeg ønsker kun at svare, at der bestaar Situationen fra 9. April.

Alsing Andersen: Vi er alle klar over, at den er ulovlig, men der maa være et vist Spillerum.

Elgaard: Er vi færdig med Agitationen i Radio?

Udenrigsministeren: Det kan jeg ikke sige noget til.

Udenrigsministeren redegjorde for sin Opfattelse, der var den, at Tyskerne appellerede til vor Medvirkning ved en Nyordning, men Modsætningerne er skærpet og det forstaar jeg ikke, at man kan glæde sig over.

Der kan ved den nuværende Hvervning vel naas et Par Hundrede, og det viser, hvor afvisende man stiller sig.

Ole Bjørn Kraft: Det at man startede med „Nordland" betød, at man lukkede for større Tilgang.

Elgaard: Jeg har ikke rettet Kritik imod Udenrigsministerens Bedømmelse, men det vækker til Oprør, naar en Stormagt vil udnytte Besættelsen til at øve aandelig Tvang.

Det er Danmarks Udenrigsministers Pligt at gøre opmærksom paa, at en Gestus fra vor Side ikke kan udlægges som Tilslutning til Tyskernes politiske System.

Udenrigsministeren: Tyskerne har deres egen Metode og de tilsigter ikke aandelig Tvang imod os.

Det ser ud til ikke at være muligt at nærme de to Nationer til hinanden.

Tyskerne regner med en Ledelse fra oven. I Norge er det blevet til Borgerkrig, fordi Tyskerne bandt sig til et lille Parti, og en saadan Ulykke vil jeg gerne bevare det danske Folk for.

Havde vi forbudt Hvervning, var det i Strid med, at vi erklærede ikke at være ligegyldig.

Elgaard: Det burde være muligt at gøre Tyskerne klart, at der er en Vej til Forstaaelse. Man er tilfreds med, at de trænger Russerne tilbage. Men man rejser Tvivl om, at de vil forlade Danmark og frygter, at de vil benytte Besættelsestiden til at vinde en vis Procentdel og med den som Baggrund beholde Magten.

Udenrigsministeren: Tyskerne fremhæver, at Samarbejde kræver en vis fælles Grundopfattelse. De kan ikke forlade Landet før den endelige Fred. Man har sluppet Propagandaen løs og Resultatet er, at Befolkningen er blevet antitysk.

Alsing Andersen: Elgaard har sikkert Ret. Ingen tror, vi kan være os selv nok. Uniformslovens Overtrædelse er Provokation.

Ole Bjørn Kraft: Ja, det er Meningen at faa mange Overtrædelser.

Efter at Udenrigsministeren var gaaet, oplyste *Alsing Andersen*, at Statsministeren havde meddelt, at Hvervningen — udover den bestaaende — var afblæst.

Alsing Andersen omtalte Henvendelsen angaaende Himmerlandsbanens Nedlæggelse.

107) Møde afholdtes den 8. Juli 1941 Kl. 14,00.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard og Lange var mødt.

Udenrigsministeren var kommen til Stede.

Alsing Andersen bød Udenrigsministeren Velkommen til at fortælle om Hvervningen, herunder hvordan Aviserne blev tvunget til visse Meddelelser.

Udenrigsministeren: Baggrunden er Tysklands Ønske om Førerskab for hele Europa imod Bolchevismen. Derfor ønskede man et Frikorps „Danmark" af Folk med militær Uddannelse og at dette ikke fra dansk Side blev modvirket, men at man optog Annoncerne, og dette var efter hele vor Stilling uundgaaeligt.

Ministeren oplæste et tysk Memorandum, hvori udtaltes tysk Tilfredshed med Frikorpsets Dannelse. Dernæst anmodedes om, at de [der] meldte sig fik Lov til at indtræde, og at dansk Militær ikke modvirkede. Der mentes, at der var mange Officerer — og derfor Tilfredshed med denne Mulighed.

Den politiske Ledelse maatte træffe Foranstaltninger, som muliggjorde Korpsets Dannelse.

Krigsministeriet ønskede *ikke at give Orlov* — derfor skulde de træde udenfor Nummer, idet man ikke samtidig kunde staa i Frikorpset og den danske Hær.

Dernæst var man fra Krigsministeriets Side imod, at der blev optaget Folk som aftjente Værnepligten.

Man havde fra Krigsministeriet til tjenstlig Brug udsendt en Skrivelse til Hærens Afdelinger om, at Regeringen havde givet Tilladelse til at melde sig til Frikorpset.

Adgang har enhver, dog ikke det indkaldte Mandskab — de traadte uden for Nummer, men *med Adgang* til igen at genindtræde i Hæren.

Det siges i Skrivelsen, at der ikke maa arbejdes imod, og dette skyldes, at de højere Officerer alle har vendt sig imod Frikorpsets Dannelse.

Alsing Andersen: Er Kryssings Udtalelse med Angreb paa Regeringen forlangt optaget i Pressen.

Udenrigsministeren: Ja. Naar Tyskerne vil have det paa den Maade, maa de selv bære Følgerne. Det faar nemlig den modsatte Virkning, men det er ikke vor Sag.

Ole Bjørn Kraft: Pressen blev kaldt op i Udenrigsministeriet og bedt om at optage Meddelelser — og saa blev det brugt til Angreb. At Regeringen tvinger Bladene til dette, er et Svaghedstegn.

Udenrigsministeren: Efter det, Kryssing har præsteret, er det bekræftet, at han er ejendommelig.

H. P. Hansen: Hvem skal betale Lønningerne?

Udenrigsministeren: Tyskland.

H. P. Hansen: Hvad med Enkerne?

Ole Bjørn Kraft: De sejler delvis under falsk Flag. De indmelder sig *ogsaa* til Regiment „Nordland" og forpligter sig i to Aar. De, der indmelder sig i „Nordland", har en særlig Opgave, de skal senere vende tilbage som Forkæmpere for Storgermanien. Og det skal den danske Regering finde sig i.

Kryssing har sagt, at det ikke blev til Finland, Frikorpset blev sendt. Man burde have sikret sig imod dette.

A. M. Hansen: Naar man positiv gaar ind for Hvervning — er det næste saa ikke, naar ingen melder sig, at man tvinges til at stille med Mandskab?

Oluf Pedersen: Det ser mærkeligt ud, at de, der melder sig, kan genindtræde i Hæren, naar de er forpligtet til at kæmpe ogsaa imod Danmark.

Regeringen har svækket sin Stilling ved denne Sag ude i den danske Befolkning.

Ole Bjørn Kraft: Har Regeringen tiltraadt?

Udenrigsministeren: Ja, de der var til Stede. Regeringen skal ikke være populær.

A. M. Hansen: Man maa ikke gaa med til det, som svækker den folkelige Kraft.

Ole Bjørn Kraft: Fører det ikke til Krigsdeltagelse fra dansk Side?

Udenrigsministeren: Hvis Nazisterne sejrer, maa man se med Bekymring paa Fremtiden. Vi burde være gaaet ind paa den Vej, han havde foreslaaet.

Alsing Andersen: Ministerens Opfattelse deles ikke af Nimandsudvalgets Medlemmer. Det er farligt at springe, saa snart Tyskerne pifter — deres Apparat vokser stadig.

Udenrigsministeren: Alt det, Tyskerne har gjort, er blevet til ingenting. I Stedet for at svare Nej, kan man lade det strande paa de virkelige Forhold.

Man maa ønske, at alle gode Folk melder sig til Frikorpset.

Oluf Pedersen: Hvis man skal være enten tyskfjendtlig eller tyskvenlig, bliver det svært, og jeg beklager, at der er vokset en tyskfjendtlig Stemning frem.

Jeg synes ikke, at Regeringen har klaret det godt i den senere Tid.

Udenrigsministeren: Det kan man se forskelligt paa.

A. M. Hansen: Vi skal være rolige og værdige.

Udenrigsministeren oplæste Regeringserklæringen. Hvervningen er en direkte Følge heraf.

Alsing Andersen: Man kan vel ikke slippe for Hvervningen, men at vi skal være glade for den, er urimeligt.

Oluf Pedersen: Svag Deltagelse i Hvervningen modvirker tyske Krav om Deltagelse — værre havde det været, om Regeringen var gaaet imod — saa havde Tyskerne Grundlag for Klager over Regeringen.

Ole Bjørn Kraft spurgte til Uniformsforbudets Overholdelse.

Udenrigsministeren: Svenningsen har talt med Kanstein, som var enig i, at det burde overholdes og det forhandles der nu om.

Ole Bjørn Kraft: Det er farligt at forhandle med Tyskerne om, at vi skal haandhæve Loven.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har hørt om en Drøftelse af alle Problemer i Ministeriet?

Udenrigsministeren: Ja, der er nogle, som ikke kan taale Brødlugten.

Ole Bjørn Kraft: Det er Udenrigsministeren paa egen Haand, der har tvunget Pressen.

A. M. Hansen: Ja, og nu skal Kryssing i Radio.

Ole Bjørn Kraft: Det maa kræves, at der tales sandt.

Ole Bjørn Kraft: Hvad siger Udenrigsministeren til USA-Besættelsen af Island?

Udenrigsministeren: De har vist Grund til at beklage, de sagde sig fra Danmark.

Ole Bjørn Kraft: Vi skal altsaa ikke betale dette Frikorps?

Udenrigsministeren: Maaske til Hvervningen. Det gælder vel ogsaa Frits Clausens Bil.

Derefter drøftedes Situationen og Ministermødet den følgende Dag.

Det aftaltes at holde Møde Torsdag Kl. 13½.

Alsing Andersen oplæste sit afvisende Svar angaaende Mælkeplan i København.

Udvalget tiltraadte Svaret.

Det oplystes, at de to kommunistiske Rigsdagsmænd ikke var fundet.

Oluf Pedersen.

108) Møde afholdtes den 15. Juli 1941 Kl. 13,30.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Lange og A. M. Hansen.

Justitsminister Thune Jacobsen var mødt.

Justitsministeren omtalte Fængslingen af den ene kommunistiske Folketingsmand og den paatænkte af de to andre efter tysk Ønske.

Nu er der kommen Klager og Fængslingen er da ogsaa grundlovsstridig, men Nødsituationen gør den nødvendig og berettiget.

Ministeren mente, at Folketinget maatte være interesseret i, at Rigsdagen anerkendte denne Nødsituation og at man burde forbyde det kommunistiske Parti, saa vi hurtigst muligt fik det hele ind under lovlige Former.

Ministeren vilde søge Støtte hos Højesteret og Universitetet, han følte sig lidt ensom.

Alsing Andersen: Ministeren er sikkert klar over, at vi ikke kan være begejstret, bortset fra at det kommunistiske Partis Metoder er os imod.

Hvilken juridisk Formulering kan det gives?

Justitsministeren: Forslaget maa først udarbejdes. Han vilde nødigt stille et Forslag, som afvistes af Rigsdagen.

Elgaard spurgte, om Politiet ansaa det for muligt at fange Aksel Larsen og Alfred Jensen, og om der var tysk Krav om Forbud af det kommunistiske Parti.

Hvis det blev oplyst, at dette Parti var støttet og dirigeret fra fremmed Sted, var det af retslig Værdi.

Han frygtede, at hvis Rigsdagen var villig, saa udleverede den Vaaben imod sig selv, saa man vilde sige, at den hyttede sig selv.

Har Regeringen Mening om, at man vil se saadan paa det, saa hellere gaa ned med hejst Fane.

H. P. Hansen gav Elgaard Tilslutning og vilde vide, hvad der var sket, siden vi fik Redegørelse fra den tidligere Justitsminister.

Justitsministeren: Politiet tror, at alle tre er her i Landet, og Tyskerne er klar over, at naar de ikke er fanget, skyldes det et Uheld og ikke Sabotage.

Ministeren oplyste, at et Par Hundrede var sat fast, men at mange af dem ikke var „ægte rødt".

Tyskerne havde forbeholdt at bestemme, hvornaar de kom fri igen, men naar det sikkerhedsmæssigt var i Orden, skal de have bedre Behandling end Varetægtsfanger.

Han saa hellere en Lov, hvori Rigsdagen var med, end at Ministeren handlede ud fra Nødretsgrundsætningen, det vilde holde paa vor Selvstændighed.

Loven, der skal til, maa ikke stride imod Grundloven.

P. Munch var enig med Ministeren i, at det var magtpaaliggende at have Rigsdagens Tilslutning, men det kan ske gennem Nimandsudvalget.

Han tvivlede om, det var til at faa fast Grund, men vi er nødt til at anvende Nødretsgrundsætningen.

Tilladelse til Fængslingen kan Rigsdagen give — det er blot et hensigtsmæssigt Spørgsmaal og vil blive udnyttet af Uropartierne.

En Lov, der forbyder det kommunistiske Parti, er sværere. Det bør overvejes grundigt.

Ved Ministeren, hvordan Svenskerne ser paa det?

Ole Bjørn Kraft takkede Ministeren for de indledende Bemærkninger og var enig med Ministeren, at Rigsdagsmænd kun bør holdes fængslet med Rigsdagens Tilslutning — men kan de saa straffes.

Det havde i sin Tid været mulig ikke at anerkende det kommunistiske Parti, fordi de ikke tog Løftet om at overholde Grundloven alvorligt, men nu er Tiden forpasset.

Justitsministeren oplyste, at der var intet tysk Krav om Forbud imod det kommunistiske Parti. Han havde ikke paalidelige Oplysninger fra Sverrig.

Ministeren omtalte Muligheden af et Erstatningskrav, idet Nødretsregler kun gjaldt, indtil Regeringen havde Mulighed for en Lov.

Ministeren oplyste, at han havde advaret Aksel Larsen imod Sabotage og Spionage og det var ikke drevet.

Martin Nielsen er meget stejl og vil hellere i tysk end i dansk Vold.

Ole Bjørn Kraft: Saa er Folketingets Tilladelse nødvendig.

Alsing Andersen: Der er blandt de, som er sat fast, en Del, der ikke er egentlig Kommunister, men blot Oppositionsfolk.

Har man tænkt paa, at der efter Grundloven straks skulde anlægges Sag?

Oluf Pedersen mente, at en Lov maatte vende sig imod Metoderne — ogsaa de af DNSAP anvendte. Ingen har skadet Forholdet til Tyskerne mer end Frits Clausens Parti — de var værre end Kommunisterne.

H. P. Hansen: Vi skal ikke selv lægge Haand til for en saadan Lov, men saavidt mulig undgaa den.

Justitsministeren: Ministeren bliver efter dette en meget mægtig Mand.

P. Munch: Dette kan afdæmpes ved, at Ministeren forhandler her i Udvalget med Rigsdagens Repræsentanter.

Elgaard: Ministeren skal ikke ængstes for Ansvar, der behandles her og faar Gruppernes Tilslutning, thi det dækker enhver Foranstaltning, ogsaa overfor Befolkningen. Vi er indstillet paa at hjælpe, hvor det er muligt.

Justitsministeren ønskede at fremsætte et Par Bemærkninger om det danske Naziparti.

Det vakte i Politiet stor Beklagelse, da der gaves Amnesti for Optøjerne i Haderslev, men det er ligesom man fra tysk Side holder Haanden over disse Folk, fordi de siges at være af samme Tro.

Dette var Ministeren ikke meget beroliget ved, thi de har opført sig værre end Kommunisterne.

Jeg har i en Samtale sagt Hr. Kanstein min Mening rentud. Han er en hæderlig Mand.

Vi har, sagde jeg til denne — begge Pligt til at støtte vor Regering, men De maa ogsaa informere den.

Frits Clausen er, sagde jeg, en meget pæn Mand, men ikke større Politiker og de, der omgiver ham, er Folk, der findes i mit Kartotek.

Skal der fortsat regnes med mit Samarbejde, sagde jeg til ham, maa De ikke fortsat holde paa Nationalsocialisterne, de var et Middel, ikke et Maal.

Ole Bjørn Kraft: Hvad med Uniformsloven?

Justitsministeren: Gesandten sagde i sin Tid, at Loven skulde naturligvis holdes, men vi vil nødig lade Revolverne tale.

Ministeren omtalte Himmlers Besøg, „Kamptegnet" og fandt i øvrigt en personlig Kontakt med Tyskerne for meget værdifuld.

Alsing Andersen takkede Ministeren for Redegørelsen. Derefter omtalte han den Ide at sende noget ud til Partierne i de kommunale Raad i Tilslutning til Arbejdsministerens Cirkulære.

Oluf Pedersen.

109) Møde afholdtes den 23. Juli 1941 Kl. 11,00.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Lange og A. M. Hansen.

Handelsministeren redegjorde for Tilførslerne.

Af *Brændsel* var der kommen som ventet, men F-Mærkets Ikrafttræden var udsat til August paa Grund af Transportforhold og Hensyn til Tørveproduktionen.

En lille Prisstigning paa 20—30 Øre pr. hl kan ventes paa Grund af en forventet Stigning i Sømændenes Tillæg.

Gummi laa daarligt — kun i Aar, men muligvis Bytte eller ogsaa de smaa Transportbiler.

Textilvarer var der Lager af til eet Aars Forbrug foruden Tilførsler og en Rationering var fraraadet.

Benzin laa daarligt, men vi var lovet nye Tilførsler i August.

Af *Kobber* var her mere end beregnet.

Tobak var der Mulighed for at købe dyrt og daarligt, men da det gik over Clearing vilde Bevilling blive givet.

Af *Jern* var der noget større Tilførsler.

Finnerne har bedt om Spegepølse, Ost og Kunsthonning.

Sukker var solgt til saa gode Priser, at Ministeren ansaa en Prisstigning herhjemme for unødvendig, selv uden at ophæve eller nedsætte Afgiftem.

Derefter drøftede Udvalget forskellige Spørgsmaal, herunder en Klage over Hedtoft Hansen og H. C. Hansen, Landmænd til Ukraine, Frikorps „Danmark" og Forbud imod et Skrift af Kaj Munk.

Det oplystes at 420 Mand var afrejst til Frikorps og „Nordland", deraf 7 Officerer, de fem af Reserven.

Nyt Møde Torsdag, kun hvis der indkaldes.

Oluf Pedersen.

110) Møde afholdtes Onsdag den 6. August 1941 Kl. 11.

Til Stede var alle undtagen Lange. Elgaard var forsinket.

Landbrugsministeren oplyste, at man fra tysk Side havde ønsket at ansætte danske Landmænd paa Gaarde i Ukraine.

Herom var nedsat et dansk Udvalg fra Tolvmandsf., Landbrugsr. og Husmandsorganisationer, og det sorterer under Udvandringskontoret. Udvalget, der bestod af de tre Sekretærer, vilde dog ikke anbefale Sagen og Ministeriet vilde ikke propagandere for den. Det maatte være frivilligt og paa eget Ansvar.

Landbrugsministeren omtalte tre Forslag:

1. Ændring til Grundforbedringsloven.
2. Vilkaar for Overdragelse af Landejendom med 10 pCt. Afgift af „Ikke Landbrugere" og ældre Landbrugere.
3. Jord til Udstykning ved visse Salg.

Lovforslagene var ikke udarbejdet til Udvalget og skal nærmere drøftes.

Justitsministeren forelagde et Forslag om Forbud imod Kommunistpartiet. Det var stærkt anbefalet af Højesterets Præsident og var i Overensstemmelse med Grundloven og godkendt af Ministeriet.

H. P. Hansen fandt, at alt det, der var sket overfor Kommunisterne, var i Strid med Grundloven, og det vil man nu have Rigsdagens Hjælp til at faa gjort lovligt.

Man vil efter § 2 gribe ind imod Kommunister — og derefter kom Marxister og Demokratiet.

Justitsministeren: Jeg mener modsat.

Alsing Andersen var betænkelig ved at sige, at Kommunistpartiet *havde* begaaet grove Lovovertrædelser.

Oluf Pedersen vilde mene, at der burde gives Regler i Lovgivningen, men eventuelt Forbud maatte være Domstolenes Sag.

Justitsministeren: Rettes det kun imod Virksomheden, bliver det ogsaa imod Nazister.

Der var Enighed i Regeringen, og det var meget vigtigt, at det skete ved en Lov, blev legaliseret.

Drøftelserne udsattes til et senere Møde.

111) Møde afholdtes den 7. August Kl. 9.

Alle Medlemmer undtagen Lange (syg) var mødt.

Justitsministeren var til Stede og Emnet var Lovforslaget imod Kommunisterne.

Alsing Andersen: Vi har i vor Gruppe Betænkeligheder og maa meget henstille, at det faar konkret Sigte imod Kommunisterne. Motiveringen i § 1 maa ændres og § 2 bør affattes anderledes.

Justitsministeren: Min Opfattelse var i den Retning som ønsket, men [Forslaget] er ændret i det samlede Ministerium.

Elgaard: Vi har kaldt vor Gruppe ind til i Aften.

Jeg er betænkelig for, hvad den Lov kan bruges til, og er bange for, at vi alle er „farlige for Statens Sikkerhed". Det ser underligt ud at forbyde et Parti, som tidligere har været mere revolutionært end nu. Min Bestyrelse er enig med mig i, at der bør svares Nej til dette Krav.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa have en Drøftelse i Partiet, inden jeg kan svare.

Og det maa klares, hvordan det skal forholde sig med de tre kommunistiske Mandater. Det er en Fordel at faa fastslaaet, at et Parti kun kan forbydes ved Lov.

P. Munch: I vor Bestyrelse var der stærk Modstand, men det bestaaende Forhold maa ordnes, saa der *skal* findes en Løsning.

Forholdet til Grundloven maa klares og det synes jeg ikke, at det gør.

Det gælder § 1, som maaske kan ændres til ikke at være rettet imod Partiet, men imod Sammenslutninger og Foreninger.

Bestemmelserne i § 2 er uforenelige med Grundlovens § 78. Den er sat ind imod vilkaarlige Anholdelser.

Den eneste mulige Begrundelse er Nødtilstanden ved de tyske Soldaters Tilstedeværelse her i Landet.

Det hele er uforeneligt med Grundloven, men uundgaaeligt.

Jeg vil henstille til Ministeren at overveje, om det ikke kan klares ved en kongelig Anordning, som vi billigede.

Derved undgaar man en Forhandling i Tinget og en stor Proklamation fra Hr. Frits Clausen, saa Loven bliver forhadt i Befolkningen.

Vi bør søge at undgaa Forhold som i Norge — og undgaa at skabe Stemninger.

Alle Forsøg paa at bevise Overensstemmelse med Grundloven bør undgaas.

H. P. Hansen: Jeg er paa Linie med Elgaard i denne Sag og vi bør intet gennemføre, før der foreligger en Note med Krav derom. I alt Fald bør Lovforslaget ændres.

Ole Bjørn Kraft: Gør det nogen Forandring, at det bliver ved Anordningen fremfor Lov.

P. Munch: Ja, man maa handle imod Grundloven udfra Nødretsreglen.

Ole Bjørn Kraft: Saa staar Rigsdagen ikke bag!

P. Munch: Jo, naar Partierne staar bag og det siges i Statsraadet.

Stensballe: De, der gik ind for Forslaget, havde de samme Betænkeligheder, som her er fremkommet.

Oluf Pedersen: Der kan kun handles ud fra Nødretsreglen. Er i det store og hele enig med Munch.

Justitsministeren: Det er ikke tiltalende for mig at sætte Navn under dette Forslag, men vi maa søge at opretholde et dansk Politi. Kommunisterne adskiller sig jo fra de andre Partier.

(*H. P. Hansen:* Ikke i Tyskernes Øjne.)

Det kan vi tilkendegive ved en Lov. Vi har søgt Oplysninger i Sverrig, som er [i] en pinlig Situation og endnu staar tvivlende overfor, hvad de skal gøre.

Jeg synes, det mest ærlige er en Lov, og Højesterets Præsident mener, at Rigsdagen er berettiget til at give en Lov.

Dette Problem skal jeg tænke over.

A. M. Hansen ønskede, at der intet skulde foretages, før der forelaa en Note. En Anordning er ligesaa ærlig som en Lov.

Ole Bjørn Kraft: Er det ikke betænkeligt at komme ind paa at lovgive ved Anordninger selv i denne Situation.

Skal de kommunistiske Rigsdagsmænd efter det have Gage? Vi bør klare alle Vanskelighederne paa een Gang.

P. Munch: Mine Betænkeligheder blev forøget ved [at] læse Fortolkningen fra Højesterets Præsident, thi ingen kan være i Tvivl om, at dette strider imod Grundloven.

Spørgsmaalet Anordning eller Lov er en hensigtsmæssigt Spørgsmaal — det bliver i begge Tilfælde uforeneligt med Grundloven.

Mandaterne kan kun bortfalde ved Dom.

Elgaard: Naar Loven er givet, faar det danske Politi en svær Opgave. Kan det ikke bevirke, at vi faar tysk Politikorps?

Justitsministeren: Det er vi truet med, men de er klar over, at de kan ikke bedre end os selv.

Alsing Andersen: Kan det ikke siges i Loven, at Mandaterne bortfalder?

Nyt Møde med Justitsministeren aftaltes til Tirsdag.

Efter at Justitsministeren var gaaet, meddelte

Alsing Andersen, at Hedtoft Hansen- og H. C. Hansen-Sagen var blevet prekær.

Vi har drøftet det tyske Krav i Bestyrelsen og er enige om, at vi *ikke* vil bøje os, men har tilbudt direkte Forhandling.

Elgaard: Dette bekræfter, at Tyskerne vil pille Rigsdagen fra hinanden.

Ole Bjørn Kraft: Er enig i, at der gøres al mulig Modtand. Ved Christmas Møllers Afgang blev det klart fastslaaet, at han gik frivillig efter Henstilling fra Stats- og Udenrigsminister.

P. Munch: Selv om det trækker mere sammen, bør Rigsdagen dog opretholdes.

Elgaard: Tror nogen, at vi kan klare den igennem?

Oluf Pedersen syntes ikke, at det blev værre og værre. Forhaabentlig tager Venstre ikke en Særstilling. Det var værre for et Aar siden.

Ole Bjørn Kraft: Kommunisternes Sag egner sig ikke til et Brud.

P. Munch var enig i, at et Brud ikke maa ske paa en Sag, der deler Befolkningen.

Mit Indtryk er, at der i det tyske Parti er en Tendens til at søge Parlamentarismen afskaffet i Danmark, men at det *ikke* er et tysk Regeringsønske.

Alsing Andersen: Vi maa være rede til at tage visse Ydmygelser, men enhver Situation maa vi drøfte i Fællesskab.

Elgaard: Vi vil være fuldt loyale overfor Samarbejdet.

Alsing Andersen oplyste, at han holdt en Slags Ferie og at Ole Bjørn Kraft havde lovet at fungere som Formand i den Tid.

Oluf Pedersen.

112) Møde 12. August 1941 Kl. 1.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om Ændring af Krigsforsikringen, saa ogsaa Bygninger til Krigsmateriel kom med.

Forslaget tiltraadtes.

Elgaard spurgte Indenrigsministeren, om Kommunisterne havde underskrevet samme Erklæring om Overholdelse af Grundloven som vi andre.

Indenrigsministeren kendte intet dertil.

Ole Bjørn Kraft spurgte om Mandaterne.

Indenrigsministeren oplyste, at Ministeriet i et Responsum havde udtalt, at disse ikke bortfaldt, selv om Partiet blev forbudt, hvilket iøvrigt ikke skete efter det ændrede Forslag.

Ole Bjørn Kraft: Kan de oppebære Gage?

Ministeren: Ja.

Justitsministeren forelagde et ændret Forslag (af 12. August 1941) om Forbud imod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed.

Hvis Forbudet ikke gennemførtes, vilde der, efter hvad Udenrigsministeren havde oplyst, foreligge Krav fra tysk Side herom, det var uden for al Tvivl.

Spørgsmaalet om at ordne det ved kgl. Anordning var undersøgt, men det var efter Regeringens Opfattelse ikke muligt, da denne kun henvendte sig til Forvaltningsmyndighederne.

Regeringen mener ikke, at Mandaterne ophører, men at de kan optræde som Løsgængere.

Alsing Andersen: Vi har først Møde i Dag i Partiet, men Forslaget er meget forbedret.

Elgaard: Vi kan næppe undgaa en saadan Lov, og mit Parti har holdt Møde, og det vil ikke nægte at medvirke.

Er Meddelelsen til et Udvalg efter § 2 kun til Underretning?

Justitsministeren: Ja, men der kan eventuelt være Tale om Dokumentation.

Oluf Pedersen: Det maa klares, om Udlevering skal ske, ellers er de beskyttet af Grundloven.

H. P. Hansen: Forslaget er forbedret, men det er fremdeles vidtgaaende og § 2 er frygtelig. Det er beklageligt, at man ikke vil afvente tysk Krav, saa det blev klart, at det er en Nødvendighed.

Ole Bjørn Kraft fandt, at Forslaget var forbedret og troede paa Tilslutning i Gruppen.

Det maa klares med Mandaterne ellers risikeres det, at vi skal vende tilbage til Sagen.

Det vil være en stor Fordel med Domsafgørelse efter § 2.

H. P. Hansen var enig heri. Hvad med Formuen?

P. Munch takkede for det Hensyn, der var taget til hans Indvendinger og forstod nok de juridiske Indvendinger imod at klare Problemet ved kgl. Anordning.

Tænker man sig, at den, der sættes fast, ikke skal for en Dommer?

Fandt at Bemærkningerne endnu ikke var helt heldige.

Behandlingen i Rigsdagen kan give Anledning til nationalsocialistiske Triumfraab, som var uheldige.

Var enig med Regeringen angaaende Mandaterne.

Justitsministeren: Det var rart at faa klaret Spørgsmaalet om Samtykke til Fængslingen, men de bliver alligevel siddende efter Nødretsgrundsætningen.

H. P. Hansen: Vi har ikke faaet dette Spørgsmaal forelagt og har følgelig ikke taget Stilling.

A. M. Hansen: Om Udlevering og Fortabelse af Mandaterne kan der næppe opnaas Enighed.

Ole Bjørn Kraft: Kan vi liste os fra Spørgsmaalet, er det det bedste, men frygter, at Tyskerne kommer igen.

Oluf Pedersen fandt, at der burde være Domsafgørelse, før nogen blev taget i Forvaring.

Skal Udvalget efter § 2 ikke godkende?

P. Munch troede ikke paa en ny tysk Henvendelse med Hensyn til Diæterne.

Oluf Pedersen: Tyskerne maa være tilfreds med Lovforslaget. Rejser Frits Clausen Spørgsmaalet om Diæterne, kan Rigsdagen undlade at følge ham.

Justitsministeren mente, at Dom vilde blive en formel Akt. Formuerne blev kun taget i Forvaring.

H. P. Hansen fandt det meget værdifuldt, om Domstolene fik Afgørelsen ogsaa for de nu siddende, saa blev det hele lovligt.

Stensballe: Ogsaa i vort Parti er Stemning for dette.

Det oplystes, at Venstre og Radikale Venstre havde givet Tilslutning, de andre Partiet skal svare.

Alsing Andersen oplyste, at der i Gaar havde været en Forhandling mellem tre for Socialdemokratiet og den tyske Gesandt og Kanstein.

De lovede at overveje vort Forslag om ikke, at Hedtoft Hansen og H. C. Hansen skulde træde ud af Rigsdagen, idet vi lovede, at der ikke skulde blive Grund til Klage. Det hele forløb fordrageligt.

Oluf Pedersen.

113) Møde afholdtes den 18. August Kl. 11.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Justitsministeren redegjorde for Ændringer i Forslaget angaaende kommunistisk Virksomhed, hvorved bl. a. som ønsket her i Udvalget Domstolenes Medvirkning sikredes.

Forelæggelsestalen vilde blive fremsendt til de fem Partiers Ordførere.

Ministeren takkede Udvalget for dets nyttige Medvirkning til en god Udformning, hvilket han var meget glad ved.

Ole Bjørn Kraft spurgte, om Rigsdagens Medvirkning vilde blive søgt til Forvaringen af de kommunistiske Rigsdagsmænd.

Justitsministeren gik ud fra, at Forslag om Ophævelse af disses Immunitet vilde komme.

Oluf Pedersen fandt, at dette burde ske, man burde ikke have sat Rigsdagsmænd fast uden Tilladelse og det maatte fastslaa, at den udkræves.

Justitsministeren advarede Socialdemokratiet imod en vis kommunistvenlig Agitation.

Alsing Andersen udtalte, at Socialdemokratiet havde forbudt, at Kommunister optoges i Partiet.

H. P. Hansen, der erkendte, at Lovforslaget var forbedret, havde stadig Ubehag imod Forslaget, og frygtede dets Følger overfor andre Partier.

Oluf Pedersen fandt ikke, at denne Fare blev forøget ved denne Lov — den var rettet imod et i Rusland impliceret Parti.

Elgaard: Det afhænger af, om vi holder Linien, som vi selv havde lagt, og dette mente han, var muligt.

Derefter drøftedes Forslagets Behandling i Tinget — nærmere Drøftelse skal ske efter Modtagelse af Ministerens Forelæggelsestale.

Landbrugsministeren omtalte de tre tidligere nævnte Lovforslag, hvor det, der angik Afgift paa Landejendomme ved Salg, var tiltraadt af Husmandsforeningerne, men ikke færdigbehandlet af Landbrugsraadet, hvorfor Fremsættelsen var udsat.

De to Forslag om Ændring i Grundforbedringslov og Udstykningslov blev tiltraadt, idet dog Enkeltheder kan drøftes i Udvalg.

Oluf Pedersen beklagede, at Afgiftsforslaget ikke kom nu, det var uholdbart alene med Prioritetsbegrænsningen og Løsningen vist den bedste, naar man ikke vilde gaa til en effektiv Grundskyld.

Ole Bjørn Kraft forelagde et Forslag fra Handelsministeren om Skibsregistrering.

Det tiltraadtes.

Indenrigsministeren oplyste, at Handelsorganisationerne ikke havde tiltraadt Ændring i Krigsforsikring.

Forslagets Fremsættelse blev tiltraadt.

Indenrigsministeren fremsatte Forslag om Overførelse af Kreditforeningslaan til Serie med lavere Rente.

Elgaard fandt, at visse Bestemmelser kun var nødvendige i særlige Tilfælde, naar Efterpanthaverne, trods at det var fordelagtigt for dem, ikke vilde tiltræde.

Tilslutning til Fremsættelse gaves uden Tilslutning til alle Enkeltheder.

Nyt Møde aftaltes til Kl. 14,00.

Oluf Pedersen.

114) Møde afholdtes den 18. August 1941 Kl. 14,00.

Ministerens Tale forelaa, og nyt Møde aftaltes til Onsdag 11,45.

Oluf Pedersen.

115) Møde afholdtes den 19. August 1941 Kl. 11,45.

Ordførertalerne drøftedes.

Elgaard ønskede helst ingen Deltagelse fra Ordførerne og fik Tilslutning fra A. M. Hansen og Oluf Pedersen. Alsing Andersen og Kraft ønskede Deltagelse.

116) Møde afholdtes Onsdag den 19. August Kl. 13,45.

Alle Medlemmer var mødt. Stensballe og Lange noget forsinket.

Forsvarsministeren (Brorsen) oplyste, at der for tre Uger siden var kommen en Henvendelse fra den tyske Overkommando om vor Stilling ved eventuelle Sabotagehandlinger, f. Eks. af Faldskærmssoldater i de Byer, hvor vi havde Garnisoner.

Regeringen svarede, at vi i saadanne Tilfælde vilde tage Affære ved Politi og eventuelt ogsaa ved Militær, hvor der var dansk Garnison.

Dette Standpunkt deltes ikke af den kommanderende General, Prior, som bad om sin Afsked, der bevilgedes.

Der finder mellem vore Forbindelsesofficerer og Tyskerne Forhandlinger Sted med Mellemrum angaaende de Styrker, vi maatte have inde, og her var med Prior og Gørtz forhandlet om næsten normal Styrke — uden om Ministeriet —, men Tyskerne havde nægtet Ønsket.

Men nu har Tyskerne tilbudt at vise Imødekommenhed, imod at vi sendte et Regiment (5 000 Mand) til Finland. Tidligere Forbindelsesofficer Gørtz og nuværende Ramsing erklærede ikke at kunne udtale sig, men de havde dog forberedt Tyskerne paa Nej.*)

*) Daværende Forsvarsminister Søren Brorsen ønsker Sætningens sidste Led korrigeret som følger: „efter at de havde orienteret sig hos Forsvarsministeren".

Man har fra tysk Side spurgt, om man ikke kunde anbefale et nyt Frikorps — og sørge for dets Udrustning.

Jeg bad vor Forbindelsesofficer, Møller, meddele, at vi har Regiment „Nordland" og Frikorps „Danmark", foruden at der er Adgang til at melde sig frivilligt til den finske Hær, og dette maatte være nok.

Forsvarsministeren oplyste — selv om det vel laa uden for Udvalgets Opgave at blande sig heri — at den nyudnævnte Kontreadmiral (Kommandørkaptajn Vedel) skulde være øverste Chef for Søværnskommandoen. Det var et Springavancement, men der var Uro i Flaaden, og til den øverste Ledelse maatte vælges den bedste.

Ministeren oplyste, at General Gørtz skulde afløse Prior.

H. P. Hansen beklagede, at nogle Officerer havde tilladt sig at føre de nævnte Forhandlinger udenom Ministeriet. Han var tilfreds med den skete Afvisning — og dette blev tiltraadt af Udvalget.

Alsing Andersen omtalte Spørgsmaalet om Medlemsantal i Forslaget imod Kommunister, men det vedtoges ikke at søge Lovforslaget ændret.

Ole Bjørn Kraft fandt det beklageligt, at vi skal have en Erklæring i Rigsdagen fra Statsministeren. Det var urimeligt. Skal vi ikke her i Udvalget have den forelagt?

Elgaard: Det er en Gentagelse af det tragiske. Erklæringen er lavet af Udenrigsministeren sammen med Tyskerne og først derefter forelagt i Ministeriet. — Der var i Udvalget Enighed om, at dette var beklageligt.

Ole Bjørn Kraft: I mit Parti beklager man Statsministerens Udtalelser til det svenske »Aftonbladet«.

Oluf Pedersen.

117) Møde afholdtes 20. August Kl. 14,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Statsministeren var til Stede.

Statsministeren: Da Island blev besat, sagde de tyske Myndigheder, at vi maatte protestere, hvilket vi ikke vilde, da Island er en selvstændig Stat.

Der er senere forhandlet mellem Hr. Svenningsen og Tyskerne, og det er Hensigten i Morgen at fremsætte en Udtalelse i Rigsdagen. Statsministeren oplæste Udtalelsen og tilføjede, at der var ingen Vej udenom.

Alsing Andersen: Behagelig er Erklæringen ikke.

Elgaard: Kan man ikke gøre Tyskerne begribeligt, at det er en Parodi, naar vi er besat. Hvordan ser dansk-islandsk Nævn paa det?

Ole Bjørn Kraft fandt det ogsaa urimeligt. Hvad vil det sige, at det er „nødvendigt". Og kan man ikke sige danske i Stedet for „europæiske" Synspunkter.

Skal den frem i Rigsdagen?

A. M. Hansen: Enig med Elgaard og Kraft i, at det er beklageligt med en saadan Erklæring.

Oluf Pedersen fandt det urimeligt, at vi udtalte os paa et andet selvstændigt Lands Vegne.

Det synes mig at være malplaceret, og jeg synes ikke, Erklæringen bør fremsættes. Vi har Ret til at være neutrale.

Alsing Andersen fandt det beklageligt, at Tyskerne har deltaget i Udarbejdelsen. Det burde ikke ske, førend Ministeriet var enig.

Statsministeren: Der er handlet efter gammel Praksis. Vi har en Forbundsoverenskomst og er moralsk berettiget til at udtale os. Bag Ordet „nødvendigt" siger man, at der ligger, at ellers bliver der en „Krise".

Udenrigsministeren har sagt, at den skal frem i Rigsdagen, og der er spurgt efter den fra tysk Side. Der er ingen fornærmende Udtalelse i den. Nævnet tror, at den gør et daarligt Indtryk paa Island.

Ole Bjørn Kraft: Jeg tror, Scavenius har handlet ud fra bedre Mening, men andre Ministre har en anden, og det er urimeligt, at han binder sig, inden der forhandles i Regeringen.

Sagen kan ikke begrunde en Sprængning, men der skal være Mulighed for frit at træffe en Beslutning. Det vil jeg indtrængende sige til Statsministeren.

H. P. Hansen forstod, at Sagen var afgjort.

Det er i Strid med Vedtagelsen paa det fælles Bestyrelsesmøde.

Alsing Andersen: Da var denne Sag i Gang.

H. P. Hansen: Jeg deler Beklagelsen.

Statsministeren var principielt enig med Kraft, men Udenrigsministeren maa dog handle selvstændigt, og da vi ikke kan finde en anden Udenrigsminister, saa maa vi beholde ham.

Elgaard: Det burde være muligt at tage Stilling, naar Sagen forebringes.

P. Munch: Jeg forstaar, at man ikke kan ændre i Ordlyden, men det kan blive ubehageligt baade for os og Tyskerne, om Island svarer.

Der er paa nogle Punkter en vis Modsigelse.

Statsministeren: Udenrigsministeren har bestemt modsat sig yderligere Ændringer.

Oluf Pedersen: Burde Munchs Synspunkter om Islands Protest ikke blive forstaaet af Tyskerne?

Statsministeren: Det nytter ikke.

Alsing Andersen: Vi maa tage det til Efterretning.

Ole Bjørn Kraft: Vi kan ikke blive ved.

Alsing Andersen: Dette vil Statsministeren sikkert lægge sig — og Udenrigsministeren — paa Sinde.

P. Munch ønskede en Forhandling om Priser og Beskæftigelse.

Dette fik Tilslutning.

Oluf Pedersen.

118) Møde afholdtes Tirsdag den 2. September 1941 Kl. 14,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Ministeriets Beskæftigelsesudvalgs 8 Ministre var til Stede.

Alsing Andersen: Anledningen til Mødet er Ønske om at høre angaaende Beskæftigelsesplanerne, der dog senere er offentliggjort. Ogsaa det økonomiske Spørgsmaal er dukket op. Hvordan f. Eks. med Bosættelseslaan?

Ole Bjørn Kraft ønskede en Redegørelse for Landvindingsplanerne.

Landbrugsministeren oplyste, at der var bevilget 7—8 Mill. Kr. og desuden Planer til Overvejelse ved Odense og Limfjorden.

Indenrigsministeren oplyste, at man havde overvejet Bosættelseslaan, men Kontrollen var vanskelig.

Elgaard mente, at enhver Bestræbelse for Beskæftigelse blev mødt med Forstaaelse.

Vilde gerne høre om Prisforholdene bl. a. for Fisk og Kartofler, som var dyre København.

Naar der var Prisstop for Arbejderløn og Tjenester, maa der ogsaa være Grænse for Priserne.

Indenrigsministeren tilføjede, at de svenske Bosættelseslaan var begrundet i Ønsket om Formerelse.

H. P. Hansen ønskede Sikkerhed imod Prisstigning ved Byggeri.

Handelsministeren havde holdt Møde med Priskontrolraadet, og der var Enighed om at holde Priserne nede paa Landbrugsvarer, Gartneriprodukter og Fisk, ligeledes var der Enighed, bortset fra Lindberg, om at Loven ikke skulde ændres. Lindberg ønskede ogsaa Kontrol med *offentlige* Virksomheders Priser. Man var inde paa Rabatordningernes Afløsning af Tilskud som indvirkede paa Pristal. Man arbejdede med Priser paa Standardtøj. Omtalte Arbejdet for at holde Priser nede paa Sukker, Koks m. v.

Oluf Pedersen fandt det urimeligt, at man ikke tog Hensyn til Rabatkort ved Pristalsberegningen, ligesom det var urimeligt at regne med Skat af Løn, der ikke var opnaaet.

Hvordan med Afgift paa Salg af Ejendom og Formueafgift til Afløsning af Omsætningsskat.

Det var vanskeligt at sætte Priser paa Frugt.

H. P. Hansen advarede imod Prisforhøjelse paa Industrikartofler, der hæver Kartoffelprisen over det hele.

Finansministeren oplyste, at man ønskede et supplerende Pristal.

Omsætningsskatten maa inddækkes paa anden Vis, om den skal bort. Der arbejdes med at udvide Tøjkortenes Værdi. Indtægterne svigter, saaledes Tobaksskat for 8 til 4½ Mill. mdl.

Indenrigsministeren: Kan der gøres noget imod den dyre Transport?

Handelsministeren: Der er indklaget Overtrædelse af de fastsatte Priser.

Ole Bjørn Kraft: Er Resultatet af Landvindingslovene ikke en Skuffelse?

Landbrugsministeren: Det er de almindelige Grundforbedringsarbejder, som giver mest Beskæftigelse.

Landbrugsministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Hvedemelsafgiften.

Tilslutning til Forelæggelse gaves.

Ministeren for offentlige Arbejder forelagde Forslag om Havneanlæg ved Frederikshavn og Skagen.

Oluf Pedersen syntes, det var dyrt.

Det gik til Partierne. Svar i Morgen inden Kl. 14.

Alsing Andersen oplyste, at Hedtoft Hansen—H. C. Hansen-Sagen var bragt til Afslutning og Spørgsmaalet om Afgivelse af Rigsdagsmandaterne bortfaldet. Der var fremkommet Ønske om Forvaringstagen af Kommunisterne i Tinget.

Oluf Pedersen: Det er beklageligt, men nødvendigt.

Ole Bjørn Kraft lykønskede til Resultatet i Sagen Hedtoft Hansen—H. C. Hansen, efter at den var opgivet af Udenrigsministeren.

H. P. Hansen: Scavenius havde tilraadet Forhandlingen.

Alsing Andersen: Ja, Scavenius har gjort, hvad han kunde.

P. Munch: Der er sikkert ofte Muligheder ved Forhandling — Tyskerne tror, de skal vinde Sympati.

Elgaard: Ja, de opdager ogsaa, at Politikerne er paa Linie med Folket.

Oluf Pedersen.

119) Møde afholdtes den 3. September 1941 Kl. 14,50.

Mødt var Alsing Andersen, Elgaard, Stensballe, Kraft, A. M. Hansen, P. Munch og Oluf Pedersen.

Arbejds- og Socialministeren (Kjærbøl) forelagde et Forslag om Forhøjelse af personlig Hjælp til Alders- og Invaliderentenydere.

Det var eenstemmigt i Regeringen.

Det tiltraadtes fra alle Sider, idet dog Kraft beklagede den hovedkulse Fremsættelse.

Arbejdsministeren undskyldte sig med, at den skyldtes Ønske om at komme en Resolution fra Alders- og Invaliderentenyderforeningen i Forkøbet.

Alsing Andersen omtalte Forelæggelse af Lovforslaget om Forlængelse af Sommertiden.

Elgaard oplyste, at der i Venstre var Uvilje imod at sluge Anlægget af Havnene uden videre — og han havde henstillet til Regeringen at se Tiden an.

Alsing Andersen oplyste, at de havde givet Tilslutning.

A. M. Hansen: De Radikale havde givet Tilslutning til Fremsættelsen til nærmere Behandling.

Ole Bjørn Kraft: Vi forbeholder os vor Stilling, men er ikke imod Fremsættelsen.

Oluf Pedersen: Jeg har ikke villet give Tilslutning uden videre.

Ole Bjørn Kraft: I mit Parti hævdes det at være urimeligt at binde sig til et bestemt sagligt Grundlag. Eventuelt maa der nedsættes Udvalg til en Undersøgelse før Fremsættelsen.

Finansudvalget har jo modsat sig Forslaget.

P. Munch: Det maa være de *politiske* Vanskeligheder, der begrunder Tilslutning forud, men vi kan ikke være sagkyndige.

Elgaard advarede imod at skabe et nyt Udvalg.

Alsing Andersen vilde nu give Ministeren Besked om, at der ikke var fri Bane.

Oluf Pedersen.

120) Møde afholdtes den 16. September 1941 Kl. 13,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Lov om Støtte til Bygningsistandsættelse og Varmeisolering.

Forslaget tiltraadtes.

Arbejds- og Socialministeren forelagde Forslag om Ændring i Refusionsordningen for Kommune- og Fattighjælp, som var udarbejdet i Udvalget angaaende Ændring i den sociale Lovgivning og tiltraadt eenstemmigt af Regeringen.

Elgaard ønskede det i Gruppen.

H. P. Hansen fandt, at det var et Straffeforslag og ønskede det ikke blot i Grupperne, men en grundig Udvalgsbehandling.

Det gik til Grupperne.

Landbrugsministeren forelagde Lovforslag til Præmiering af Helaarsfæste i Landbruget.

Ole Bjørn Kraft: Mig forekommer Forslaget helt bagvendt, men det er jo tiltraadt af Regeringen.

Oluf Pedersen vilde ikke give Forslaget Tilslutning. Det var urimeligt at udskrive Skat til Betaling af Løn.

Alsing Andersen: Er der Garanti for, hvem der faar Tilskudet?

Landbrugsministeren: Det vil vel nok give et lille Tryk paa Lønnen, som er høj.

Elgaard og *A. M. Hansen* ønskede ogsaa Udsættelse af Svar.

Oluf Pedersen: Karlene er godt stillet, og jeg vil forbeholde mig baade at tale og stemme imod.

Forslaget gik til Grupperne.

A. M. Hansen spurgte om Prisforhold paa Frihandelskorn. Der var givet 46 Kr. pr. Td.

Landbrugsministeren: Ingen kan sælge, før Afleveringen er opfyldt. Det er af Betydning, at de med den bedste Besætning kan købe.

H. P. Hansen: Hvad vil man gøre for at opretholde Svinebesætningerne?

Lange: Landmændene har ikke taget Forbehold og faar den 1. August højere Pris.

Oluf Pedersen: Er der Eksport til Norge?

Alsing Andersen: Vil det ikke give højere Smør- og Flæskepris?

Landbrugsministeren: Det er vi inden for Regeringen enige om ikke skal ske. Vor Svinebestand er dobbelt af, hvad vi har Foder til og skal bruge selv.

Da Tilførslen af Flæsk er ulige, bliver en Rationering maaske nødvendig.

Vor Smørproduktion vil kun dække Rationeringen, som er godkendt af Tyskerne, men de vil nok gøre Indsigelse, naar de hører, der intet bliver til Tyskerne.

Kartoffelprisen bør være 15—16 Kr. pr. Td.

P. Munch: Jeg forstaar, at de Forhandlinger, der nu skal optages med Tyskerne, bliver Grundlaget for vor Ernæring. Kan Ministeren give os Oplysning, inden de afsluttes?

Landbrugsministeren lovede dette. Vi kan blive tvunget til at nedsætte Rationeringen for at sikre Eksport til tredie Land og dermed vigtig Import.

Der var leveret Halvdelen af 68 000 Tdr. Korn til Norge — og det skal vi have igen.

P. Munch: Tyskerne maa ogsaa være forpligtet for det, de har faaet.

H. P. Hansen oplyste, at der i et fortroligt Cirkulære til Kommunalbestyrelserne fra Krigsministeriet var ønsket Oplysning om mulig Indkvartering i stort Omfang.

Det henstilles eventuelt at faa Oplysning fra Forsvarsministeren.

Oluf Pedersen.

121) Møde afholdtes Torsdag den 18. September Kl. 17,30.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen og Lange var mødt.

Finansministeren gav Meddelelse om Optagelse af 250 Mill. Kr. i Statslaan.

Der var stillet 600 Mill. Kr. til Raadighed for Beskæftigelsesforanstaltninger, hvoraf 380 Mill. Kr. skal dækkes af Fonden, og de 250 Mill. Kr. ønskes dækket nu.

De 180 Mill. udbydes paa $5^1/_2$ Aar til $2^1/_2$ pCt., de afskrives med $^1/_{10}$ aarligt og forlænges i de næste fem Aar. De 70 Mill. ønskes paa 25 Aar til 4 pCt. Rente og Kurs $97^3/_4$.

Der skulde agiteres fra Film og Radio for Tegningen.

A. M. Hansen: Hvad om de langvarige Laan overtegnes?

Finansministeren: Ja, saa forhøjes det nok.

Oluf Pedersen foretrak det billige omend kortvarige Laan.

Alsing Andersen oplyste, at Indkvarteringsspørgsmaalet ikke havde aktuel Interesse.

Der var bleven Haardknude baade om Refusionsordningens Ændring og Præmie for Helaarsfæste.

A. M. Hansen: Hvad med Ændring fra Venstre?

Elgaard: Vi ønsker det hele, der spares paa Refusionen af Understøttelser, brugt til Beskæftigelse.

Oluf Pedersen: Det er jo mit Forslag fra Udvalget ang. den sociale Forsorg.

Næste Møde aftaltes til Torsdag den 25. September.

122) Møde afholdtes Torsdag den 25. [September] Kl. 11,00.

Alle Medlemmer undtagen Lange og Elgaard var mødt.

Landbrugsministeren gav Oplysning om Forhandling med Tyskland angaaende Leveringerne i Oktober Kvartal og forelagde Beregning over Produktion, Hjemmeforbrug og Eksportmulighed. Ministeren omtalte et tysk Ønske om at faa de Kreaturer, som var kasseret ved Tuberkulinprøven og som brugtes til Foderkager, omdannet til Daasemad til de russiske Krigsfanger.

Desuden omtaltes Ønske om 500 000 Par voksne og 100 000 Par Børnefodtøj maanedlig. Fra dansk Side var tilbudt 100 000 Par Børnefodtøj een Gang, naar Materialerne leveres forud.

P. Munch: Der er aabenbart et stort Spring mellem danske og tyske Beregninger.

Landbrugsministeren troede paa de danske Beregninger med Hensyn til Smør og Flæsk. Der forhandles om Rationeringen. Maaske skal Fedt indgaa i Smørrationen.

Alsing Andersen spurgte om Fiskeeksporten.

Landbrugsministeren oplyste, at der til Fiskemel betaltes mere end til Eksport.

Alsing Andersen: Er der Kontrol med Eksport af Fisk.

Landbrugsministeren: Ja, bortset fra Værnemagten.

Ole Bjørn Kraft: Kan det tænkes, at der opkøbes til denne?

Landbrugsministeren: Vi kan ikke kontrollere dette.

Handelsministeren oplyste, at det laa daarligt for Tilførsel af Benzin, men de sædvanlige Kort uddeles, men maaske maa de udstrækkes til November Maaned og ikke blot Oktober.

Der køres 11— 12 000 Lastbiler med Generatorbrændsel og 170 paa Naturgas.

Der var Petroleum til 3 Mdr. Det kniber med Brændselsolie, særlig til Fiskerne. For Kul og Koks ligger det godt. Vi faar i Sept. mere end nogen tidligere Maaned under Besættelsen.

Gaskul har Provinsen nok af til hele Vinteren og her i København til ca. 1 Maaned. Gummi kniber det med, men vi har faaet 500 Dæk af de lovede 2 000 i Stedet for de 500 overtagne Lastbiler.

Tobak er der nok til hele 1942, naar det købte kommer. Der ventes ogsaa Cigartobak. For at faa denne maa vi forpligte os til Køb ogsaa i 3—4 Aar efter Krigen.

Der arbejdes med Standardtøj. Vi kan faa alt det Kunstsilke, der ønskes.

Om Priser oplyste Ministeren, at der var ført Forhandlinger om Prisen paa Landbrugsvarer, Fisk og Gartneriprodukter.

Der var antaget 5 Priskontrollører og kom yderligere fem. De anmelder straks Overtrædelser til det stedlige Politi.

Man havde forhandlet i Justitsministeriet om strengere Overholdelse og Ministeren ønskede offentlig Rettergang.

Generatorbrændeordningen havde vist sig at være udmærket.

Ole Bjørn Kraft fandt Priserne for Manchetskjorter op til 32 Kr. urimelig.

123) Møde afholdtes Torsdag den 25. [September] Kl. 13,30.

Mødt var Alsing Andersen, H. P. Hansen, Kraft, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Ministeren for offentlige Arbejder meddelte, at der fra tysk Side ønskedes Videreførelse af Autostradaen helt til Helsingør.

Fra dansk Side var der ført Forhandlinger mellem Teknisk Central og Amtsvejinspektøren i Københavns Amt om Videreførelse af Hørsholmvejen som en Ringvej omkring København.

Ministeren ønskede Tilslutning til at foreslaa Tyskerne dette.

Det aftaltes, at nærmere Oplysning gives Udvalgets Medlemmer, og at der saa afgives Svar.

Oluf Pedersen.

124) Møde afholdtes den 3. Oktober 1941 Kl. 11.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Elgaard ledede Mødet.

Finansministeren gav Oplysninger angaaende Finanslovforslag, Regnskab m. v., herunder Regeringens Planer om Lempelse i Omsætningsskat, Dækning for Lønskat ved Forhøjelse af Indkomst- og Formueskat med 10 pCt., stækket Pristal.

Spørgsmaalene gaar nu til Partierne.

Elgaard takkede for Oplysningerne.

125) Møde afholdtes den 3. Oktober Kl. 14,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Landbrugsministeren redegjorde for Forhandlingerne med Tyskland. Det stod paa Udførslen til tredie Land. Fastholdes dette, maa Rationerne nedsættes, om vi vil have til Eksport.

P. Munch: Er der i de 80 Mill. til tredie Land iberegnet Sukker?

Landbrugsministeren: Det er uden Sukker.

Ole Bjørn Kraft: Er Ministeren ikke ængstelig for Forsyningen med Flæsk?

Landbrugsministeren: Nej, det beherskes af Slagterierne.

Elgaard: Frygter Ministeren ikke, at Svineproduktionen forsvinder?

Landbrugsministeren: Nej, vi har for mange.

Elgaard: Sælges de ikke som Polte?

Landbrugsministeren: Landmændene selv slagter vist en Masse Polte.

Alsing Andersen oplyste, at der var svaret Nej til Bevæbning af Handelsskibe.

Blinkenberg vidste intet at fortælle fra USA.

Der forhandles stadigt med „Kristeligt Dagblad" om Helweg Larsen.

Om „Slesvigske Kammeratskab" var vist heller intet at meddele.

Oluf Pedersen.

126) Møde afholdtes 8. Oktober Kl. 17,00.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen var mødt.

Elgaard: Vi maa drøfte Vejspørgsmaalet og Stillingen til Grupperne. Var ikke tilbøjelig til at svare paa eget Ansvar.

Stensballe: Den i Skrivelsen fra Ministeren for offentlige Arbejder foreslaaede Finansiering forudsætter en ny Lov.

Ole Bjørn Kraft: Ringvejen om Københvan har et nyttigt Formaal.

Stensballe: Men efter Forslaget skal det være en Hærvej.

Elgaard: Til Gennemførelse som Statsvej skal der en Ekspropriationslov. Hvis Tyskerne skal tilfredsstilles, maa det blive en Autostrada. Det foreslaaede har ikke meget med Ring at gøre.

A. M. Hansen: Da Tyskerne har ønsket at fortsætte fra Vordingborg, har Ministeren ønsket at afværge dette ved den foreslaaede Vej omkring København.

Oluf Pedersen: Den Vej, Tyskerne ønsker, koster dobbelt Pris, og skal der være Mening i det, forudsætter den det mellemliggende Stykke. Var ikke imod at fortsætte Hørsholmvejen, men ikke som Luksusvej.

Elgaard: Ministeren har to Grunde, dels Nytten, dels Beskæftigelsen. Vi faar næppe Fred ret længe, men fremskynder Kravet. Vil gerne bede Ministeren om at komme igen og søge at faa Mulighed for at forelægge Spørgsmaalet i Partierne, ligesom Justitsministeren har lovet at redegøre for S K.

Elgaard rejste Spørgsmaalet om Rigsdagsudvalg vedrørende Kommunistloven og om dette skal være Nimandsudvalget.

Alsing Andersen: H. P. Hansen ønskede sig fritaget, og vi har valgt Sørensen og mig.

Der var Enighed om 9 Medlemmer, nemlig 2 fra hvert af de store Partier og et Medlem fra Retsforbundet.

Om det skal være Nimandsudvalget, kan drøftes i Grupperne og forhandles nærmere mellem disse.

Elgaard: Hvordan ser man paa Finanslovdebatten. Skal Ordførerne helst holde en lille Tale?

Ole Bjørn Kraft: Jeg er Tilhænger af Debat, saa det hele faar et normalt Forløb

Dette tiltraadtes fra alle Sider.

Ole Bjørn Kraft: Formandspladserne i de staaende Udvalg bliver vel som i Fjor?

Dette fik Tilslutning.

Oluf Pedersen.

127) Møde afholdtes Onsdag den 15. Oktober 1941 Kl. 11.

Alle Medlemmer var mødt.

Justitsministeren redegjorde for S K (Slesvigske Kammeratskab) det tyske nationalsocialistiske Parti i Sønderjylland.

Dette havde i Foraar 1941 begyndt at marchere, og Overløjtnant Larsen og Jens Møller havde udtalt, at det skulde virke for Grænseflytning og Beskyttelse af Hjemmefronten. Der var optraadt i Uniform. Da Ministeren nødigt saa Komplikationer, var der søgt Forhandling med det tyske Gesandtskab, og den 25. August afholdtes et Møde mellem Svenningsen for Udenrigsministeren — Eivind Larsen, Justitsministeren og Hr. Kanstein fra Gesandtskabet. Denne erklærede, at Udtalelsen fra Jens Møller ikke betød noget. Han mente, at Retten til at gaa i Uniform hørte med til den aandelige og kulturelle Frihed, som var sikret Mindretallet. Man ønskede fra tysk Side Uniformsforbudet ophævet, men det afvistes fra dansk Side. Der blev fra Gesandten Renthe Fink foreslaaet at blive dispenseret om Søndagen, men ogsaa dette afvistes fra dansk Side. Man havde indvilliget i en særlig Paaklædning ved Øvelser, og der blev senere aftalt lange Støvler, mørke Ridebenklæder og mørk Skihue, men ikke Læderbælte og Skraarem, ligesom de ikke skulde gaa til Møder i Kolonner.

Man regner med Støtte fra Gesandtskabet, hvis Ordningen ikke overholdes.

Frits Clausen havde indbudt til Møde i Rødekro med 400 spadebevæbnede, men det var meddelt ham, at det ikke vilde blive tilladt.

Der mangler en Erklæring fra tysk Side om, at der ikke tilsigtes en Grænseregulering.

Om denne Erklæring førtes en Forhandling, men der var delte Meninger om dens Nytte, og Justitsministeren henstillede, at forhandle dette Spørgsmaal med Udenrigsministeren.

Det blev fra Justitsministeren nævnt, at visse S.A. (7—8) havde faaet Dispensation og herom ønskedes senere nærmere Oplysninger.

Finansministeren forelagde et Lovforslag om Forlængelsen af Importafgift og Omsætningsskat.

Efter Henstilling fra tysk Side nedsattes Importafgift med 13—14 Mill. Kr.

Der foreslaas Købekort paa 20 evt. 25 Kr. for *alle* Børn under 15 Aar.

Tobaksbeskatningen foreslaas forhøjet med 35—37 Mill. Kr., Vinskatten med ca. 14 Mill., ligesom Frugtvinsafgiften forhøjes, i alt ca. 50—55 Mill. Kr., medens Importafgiftens Nedsættelse og Tøjkortene giver ca. 15—20 Mill. mindre Indtægt.

Forslaget ønskes færdigbehandlet i Partierne i Løbet af Ugen.

Oluf Pedersen: Hvad giver Tøjskatten? Var det ikke muligt at ophæve denne?

Finansministeren: Den er ikke specificeret, men Manufakturskatten giver ca. 65 Mill. Kr.

Ole Bjørn Kraft rejste Spørgsmaalet angaaende en Klage fra Martin Nielsen. Derom søges Forhandling med Justitsministeren.

Oluf Pedersen.

128) Møde afholdtes den 15. Oktober 1941 Kl. 15,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Ministeren for offentlige Arbejder var mødt.

Elgaard stillede følgende Spørgsmaal til Ministeren angaaende Projektet om Ringvej:

1. Maa vi forelægge Spørgsmaalet i Grupperne.
2. Er der ikke allerede Projekter om Ringvej om København og
3. Vil det foreslaaede Projekt blive et Led i den allerede paabegyndte Motorvej fra Lolland.
4. Er der Tale om en Statsvej.

Ministeren var selvfølgelig ikke glad for at faa Spørgsmaalet i Grupperne, fordi det let kom ud, men var rede til at møde de Vanskeligheder, det vilde give.

Der forelaa en Række Planer om Ringveje omkring København fra Nr. B I til B IV. Dette Forslag vil i nogen Grad træde i Stedet for disse.

Det kildne var Forbindelsen med Lollandsvejen, og han kunde ikke benægte denne.

Tyskerne kom i sin Tid med Projektet fra Rødby til København, som vi har søgt at hale ud, men en Maaneds Tid før det berømte Spadestik kom det frem igen. Regeringen bestemte, at Ministeren skulde være henholdende, men ikke afvisende, og at søge den foreslaaede Ringvej.

Todt var tiltraadt Tanken om Ringvej, men de tænkte sig ved Hedehusene og nordpaa.

Det foreslaaede var man fra tysk Side ikke begejstret for, og Tyskerne rykker nu for Svar. Det foreslaaede *kan* staa selvstændigt. Ministeren mente, at Vejen skulde være Statsvej bl. a. af Hensyn til Tilkørsler fra andre Veje.

Ole Bjørn Kraft: Jeg forstod, at dette skulde i Grupperne, og min Gruppe var *ikke* velvillig. Der var ingen Stemning for at give Tilslutning. Det kan ikke være en dansk Opgave at bygge Hærvej. Uafklaret er ogsaa Spørgsmaalet om Storstrømsbroens Bredde og Øresundsbroens Beliggenhed. Vi kan derfor ikke paa nuværende Tidspunkt give Tilslutning.

Stensballe ønskede Oplysning om Udgifternes Fordeling og spurgte, om der skulde en Ekspropriationslov.

Ministeren: Ja.

Stensballe: Skal vi tvinges til at bygge, foretrækker jeg det foreslaaede fremfor Lollandsvejens Fortsættelse.

Elgaard: Sætter vi dette langsomt i Gang, kan der saa lukkes af?

Ministeren: Det vil jeg ikke garantere.

Oluf Pedersen: Kan man ikke bygge en Ringvej paa almindelig Vis og derved spare de halve Penge.

Ministeren: Saa meget kan ikke spares.

Oluf Pedersen: Skal Hørsholmvejen ikke gøres dyrere.

Ministeren: Jo, væsentlig dyrere.

Ole Bjørn Kraft: Under hvilken Form har Henvendelsen fundet Sted?

Ministeren: Tyskerne har spurgt.

Ole Bjørn Kraft: Det har ikke været et tysk Krav?

Ministeren: Nej, men en Henstilling.

Elgaard: Vi har saa Tilladelse til at gaa i Partierne.

Ministeren: Ja.

Arbejds- og Socialministeren fremlagde Forslag til Forlængelse og Ændring af Lov om Arbejdsforhold. Det hele var tiltraadt af Organisationerne, Formandsskab og Regering. Tilslutning gaves.

Elgaard indskærpede, at Forbrugsafgifterne ikke maatte bringes frem for Offentligheden — særlig til Pressen.

A. M. Hansen ønskede en Forhandling med Udenrigsministeren.

Handelsministeren oplyste, at vi nu fik *Tobak* indtil April 1943, svarende til 100 pCt. for Cigaret, 45 pCt. for Cigar og Cigarillos og 90 pCt. af Røgtobak i 1939, saa alle de 6 500 til 7 000 Tobaksarbejdere faar Beskæftigelse.

Vi har i Sept. faaet *225 000 t Kul og 82 000 t Koks*, og Tilførslen i Oktober er betydelig, antagelig 300 000 t.

Det samme er lovet i November og December, men senere er meddelt, at de skal have 5 000 Arbejdere til Brydningen.

Man ønskede fra tysk Side et Nødprogram for vort Brændselsforbrug, men det er afvist. Dette er saa frafaldet og ligeledes de 5 000 Mand, idet vi lovede at stille os velvillige overfor frivilligt Mandskab.

Da Kularbejderne betales ringere, ønskede man Betaling fra Staten. Vi sagde Nej.

Men de har nu lovet at sætte Kulprisen ned og ogsaa begrænse Betalingen til de tyske Kulimportører. Vi vil derved faa nogle Mill. Kr. til at betale Arbejderne af Udligningskassen. Indtil disse Forhandlinger er slut, vil vi faa det sædvanlige. Det er Meningen, at de danske Arbejdere skal klare Arbejdet over Jorden — og jeg sagde, at vi absolut ikke vilde gaa til Udskrivning. Der vil af Prisnedsættelse og Avancebegrænsningen ogsaa blive til at holde Kulprisen nede, og Staten vil til sin Tid ikke faa Tab, idet Prisen kan afkappes.

Det laa mørkt for *Benzin*, men vi har rigeligt Generatorbrændsel. Vi kan faa mere fra Finland, men det er dobbelt dyrt.

Gummisituationen har vendt sig til det bedre, idet vi har faaet kunstigt Gummi til Hjælp.

Handelsministeren forelagde Forslag til Lov om Priser. Det var Meningen at faa et Forretningsudvafg paa fire Mand, Sindballe, Lindgren, Cohn og Dahlgaard.

Ministeren fandt ikke, at Sindballe stod svagere som Formand for Bestyrelsen i Handelsbanken end om han midlertidigt opgav sit Hverv.

Ole Bjørn Kraft var enig med Ministeren heri. Han beklagede Indiskretionerne i „Politiken".

H. P. Hansen: Sindballe er et vanskeligt Spørgsmaal, men han vilde sikkert være god nok og ikke tage Hensyn.

Stensballe var enig i, at Sindballe var uafhængig.
Lange forstod heller ikke den i „Kristeligt Dagblad" fremførte Kritik.
Besked fra Grupperne i Morgen.

Oluf Pedersen.

129) Møde afholdtes den 16. Oktober 1941 Kl. 15,30.

Alle Medlemmer undtagen A. M. Hansen var mødt.

Udenrigsministeren oplyste, at der fra tysk Side var taget Afstand fra Larsen og Jens Møllers Udtalelser. Der var ikke forhandlet om en Udtalelse angaaende Grænseflytning, men kun om en Form for at slaa fast, at Udformninger i Lempelser angaaende Uniformsforbudet var noget, man fra *begge* Sider havde tiltraadt og stod bag ved.

Ole Bjørn Kraft var glad ved, at det laa saaledes.

Udenrigsministeren udtrykte sin Glæde over, at den trufne Afgørelse fik Tilslutning fra dansk Side.

Ole Bjørn Kraft spurgte Udenrigsministeren om hans Opfattelse af den politiske Stilling.

Udenrigsministeren: Fra tysk Side har den Opfattelse, at den militære Krig nærmer sig sin Afslutning, og at man bør gaa over til at organisere det nye Europa. Forholdene hos os er rolige. Man er fra tysk Side klar over Stemningen og er ængstelig for, at den skal give sig Udslag.

Ole Bjørn Kraft: Naar det er Situationen, kan man ikke saa vente, at Tropperne trækkes bort.

Udenrigsministeren: Sikkerheden er jo ikke opnaaet.

130) Møde afholdtes Fredag den 17. Oktober Kl. 14,00.

Alle Medlemmer var mødt.
Finansminister Buhl var til Stede.

A. M. Hansen: Fra mit Partis Side er der Modstand imod Skat paa Manufakturvarer. Købekortene vil jo ophæve en Del af dens Udbytte, og de virker uheldigt, da mange, som er daarligt stillet, intet faar.

Vi vil gerne være med til at skaffe Dækning.

Finansministeren hævdede, at en Deling af Manufaktur var umulig. Enten alt eller intet. Der maatte skaffes Dækning for ca. 30 Mill. Kr. eller 10 pCt. Forhøjelse af Indkomst- og Formueskatten.

Oluf Pedersen erklærede, at Retsforbundet havde stemt imod, men sidst undladt at stemme, og det havde de ogsaa tænkt paa denne Gang, selv om han helst stemte imod. Hvis Manufakturskatten udgaar, og Bestemmelsen om Forlængelse af de midlertidige Toldskatter udover 31. Oktober 1942 udgaar, vilde Retsforbundet tiltræde Lovforslaget.

Man havde ikke vist megen Vilje til Samarbejde med Retsforbundet, og det vilde højne Rigsdagens Anseelse, om Tøjskatten blev ophævet.

Finansministeren stod ved, at blev der politisk Enighed om Forhøjelsen af Indkomst- og Formueskatten, var han personlig ikke imod at forlade Tøjskatten.

H. P. Hansen var enig i, at der var Brug for Pengene, syntes at det var udmærket [at] faa Dækning gennem Indkomst- og Formueskatten.

Ole Bjørn Kraft: Tøjskatten er ingen Tilhænger af. Den skyldes, at Riget fattes Penge.

Vilde intet Tilsagn give om Forhøjelse af Indkomst- og Formueskatten. Der var jo ogsaa talt om 10 pCt. til Dækning for Lønskat, og 20 pCt. Forhøjelse vilde vække Storm ude i Landet.

A. M. Hansen var utilfreds med Svarene. Det var ikke tiltalende at bruge den mest ildesete Skat til social Foranstaltning.

Ole Bjørn Kraft: Foretrækker de tre Partier Indkomst- og Formueskat, er jeg rede til at gaa til mit Parti.

Oluf Pedersen: Er vor Stilling ligegyldig, maa vi stemme imod.

A. M. Hansen spurgte, om man ikke kunde nøjes med at forlænge Tøjskatten til 1. April?

Elgaard: Tøjskattens Bortfald vil vække Tilfredshed, men Regeringen maa gøre det første Skridt.

H. P. Hansen: Vel er det Regeringens Forslag, men vil Venstre gaa med til Indkomst- og Formueskat til Dækning?

Elgaard var villig til at forelægge det i Gruppen. Personlig var han betænkelig ved at forhøje Indkomst- og Formueskat i en Tid, hvor der ønskedes mere Arbejde.

A. M. Hansen: Jeg kan ikke tilsige mit Partis Støtte til det foreliggende Lovforslag. Kan vi blive frit stillet i Udvalg?

Alsing Andersen: Et enkelt Parti kan ikke tage Særstandpunkt.

Oluf Pedersen: Det er urimeligt at gennemføre Loven uændret, naar Retsforbundet, de Radikale, Socialdemokratiet, Dele, ja maaske Flertal i Venstre og Dele af de Konservative foretrækker Indkomst- og Formueskat fremfor Manufaktur.

Finansministeren: Regeringen maa fastholde, at alle de fire samarbejdende Partier gaar med. Retsforbundet har jo i denne Sag en Særstilling til at undlade at stemme.

A. M. Hansen: Der er ikke taget ringeste Hensyn til mit Parti. Det er uklogt at forlange Svar i Dag.

P. Munch: Mit Parti har søgt denne Forhandling, inden det tog Stilling.

Det bestemtes, at Spørgsmaalet paany behandles i Partierne, og at Forelæggelsen udskydes til Onsdag.

131) Møde afholdtes Torsdag den 23. Oktober Kl. 10.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Landbrugsministeren forelagde et Forslag til Smørordning, hvorefter der i Vinterhalvaaret (5 Maaneder) gaves 24 Mill. i Tilskud til Smørproducenterne, heraf dækkes 3,6 Mill. ved Afgift paa de Næringsdrivendes Smør og 5,9 Mill. paa deres Sukker, Resten, 15,2 Mill., af Stat.

Handelsministeren havde ikke givet Tilslutning.

Stensballe ønskede Sukkeret op til Eksportprisen.

Oluf Pedersen fandt det uheldigt at give Statstilskud til Landbruget, thi det er ikke ramt af Krigsforholdene.

A. M. Hansen syntes, Forslaget var rimeligt. Var imod en højere Sukkerpris til de Erhvervsdrivende. De smaa Landbrug er daarligt stillet, og Produktionen maa opretholdes.

Alsing Andersen: Maaske er det et uheldigt Tidspunkt, der er ogsaa Fare for Beskæftigelsen.

Ole Bjørn Kraft: Dette er en bedre Ordning end med Rabatkort, men den er dog betænkelig, og den vil vække en Storm af Uvilje. Det er Tilskud fra Industri til Landbrug. Ønskede større Klarhed over Nødvendigheden. Det maatte i Partierne.

Oluf Pedersen: Forslaget vil ikke give større Produktion af den Avl, vi har.

Elgaard: Det afgørende er Produktionens Opretholdelse.

H. P. Hansen: Var det ikke muligt at tage en Afgift af Frihandelskorn?

Stensballe: Afgiften rammer ikke Livsfornødenheder.

Ole Bjørn Kraft: Livet skal ogsaa have lidt Kulør.

Landbrugsministeren: Forslaget er ikke fremsat for at støtte Landbruget, men fordi der er Fare for Omlægning af Produktionen til Kød — ikke til Flæsk. Vore Rationer af Fedevarer er kun $^2/_3$ af det normale Forbrug.

Forslaget gik til Partierne.

Arbejdsministeren fremsatte Forslag til Lov om et „skrællet Pristal".

Elgaard: Er Regeringen enig?

Ministeren: Kun om at gaa til Partierne.

Gik til Grupperne. Svar i Ugens Løb.

Elgaard oplyste, at han havde modtaget en Skrivelse fra Præsidiet med en Klage fra Martin Nielsen.

Forhandling søges med Justitsministeren.

Elgaard: Vi har opretholdt vor Modstand imod Ringmotorvejen.

Ole Bjørn Kraft: Ogsaa de Konservative er imod.

H. P. Hansen: Vi havde Betænkeligheder, men tiltraadte.

A. M. Hansen: Ogsaa vi.

132 a) Møde afholdtes den 23. Oktober Kl. 17.

Alle Medlemmer undtagen Alsing Andersen var mødt.

Stats-, Udenrigs- og Trafikminister var til Stede.

Statsministeren: Jeg forstaar, at der er Tvivl om Planen om Ringvejen. Der foreligger ingen Fordring, men blot et Forsøg paa at afvise en anden videregaaende Plan. Den foreslaaede Vej skal vi have alligevel, den gøres blot mere moderne.

Udenrigsministeren havde faaet en skriftlig Henvendelse. Man havde fra tysk Side stor Interesse i en Forbindelse til Sverrig og Norge. Mente at det var klogt at gaa med for at faa dansk Indflydelse paa Sagen.

Elgaard: Det overraskende er, at Spørgsmaalet allerede nu er rejst. Hvis der ikke vindes Tid, er intet naaet. Jeg forstaar, det er Forespørgsel og ikke som Lollandsvejen et Krav.

Trafikministeren: Tyskerne ønskede hele Vejen fra Rødby til København. Der var to svage Led i Forbindelsen nordpaa. Det ene var Lolland, det andet Vejen omkring København. Vi kan dog ikke garantere, at der ikke kommer Krav om mere.

Oluf Pedersen var ikke med til Lollandsvejen og imod en Autostrada, men ikke en Forlængelse af Hørsholmvejen som almindelig Vej.

Trafikministeren: Det er haabløst at foreslaa det. Det vil ikke blive taget alvorligt.

Udenrigsministeren: Et Ønske fra Tyskerne er en Ordre. Kravet kommer saa sikkert som Amen i Kirken. En Afvisning efter Lollandsvejen vil se ud som Chikane.

Lange: Er det ikke helt urimeligt, at Tyskerne blander sig i vore indre Veje og hvilken Konsekvens kan det faa, at vi anlægger en Militærvej for Tyskerne?

Udenrigsministeren: Vi har accepteret at være et Led i Helheden og at vi ikke er en isoleret Ø. Jeg anbefaler, at det skal udvikle sig under behagelige Former.

Ole Bjørn Kraft: Er Forslaget hele Regeringens?

Statsministeren: Ja.

Lange: Er Tyskernes Interesse militær?

Udenrigsministeren: For dem er der ikke Forskel paa civil og militær.

A. M. Hansen: Vi gik med til Lollandsvejen, men der er Utryghed bl. a. forstaar man ikke, at der skal ny Bro over Guldborgsund.

Trafikministeren: Tyskerne regner med en ny Storstrømsbro efter Krigen. Han havde ikke oplyst Tyskerne om, at der var politisk Modstand.

Elgaard: Naar der siges, at dette Led mangler, vil det saa sige, at vi kan trække Vejret nogle Maaneder?

Trafikministeren: Det tror jeg, men kan intet garantere.

Udenrigsministeren: Det hele tager Tid, der regnes med 3—4 Aars Byggetid.

Efter at Ministrene var gaaet, førtes en Forhandling i Udvalget, og Sagen gaar igen til Partierne.

132 b) Møde afholdtes Onsdag den 12. November 1941 Kl. 10.

Alle Medlemmer var mødt. — Lange og H. P. Hansen forsinket.

Landbrugsministeren: Efter at det er meddelt, at de Konservative ikke vilde tiltræde en højere Smørpris for de Velhavende, er udarbejdet et nyt Forslag med Afregningspris 4,34, senere 4,45, og Hjemmemarkedspris 3,89. Ministeren ønskede Svar snarest, da Mejerierne ikke havde Raad til Henlagring til Sikring af Forbruget.

Ole Bjørn Kraft: Det er rigtigt, at vi gik imod, men ikke, at vi ikke vilde lade de Velhavende betale.

Landbrugsministeren: I Regeringen vilde man ikke tiltræde. Man er i Regeringen enige om, der skal skaffes Dækning og ikke laanes til Smørordningen.

Oluf Pedersen: Kan der ventes at komme Forslag om Dækning ved Salgsafgift paa fast Ejendom.

Landbrugsministeren: Dette er en Tanke, som Finansministeren omgaas, og en Sikring af Smørprisen vil jo i alt Fald ikke paavirke Landejendomspriser i nedadgaaende Retning.

A. M. Hansen: Jeg ser, at Hr. Overgaard truer med at eksportere det oplagrede.

Landbrugsministeren: Ja, Mejerierne har ingen Forpligtelser.

Elgaard: Den langvarige Behandling har skadet. Nu truer L.S. med at gaa til Forhandling om højere Eksportpris.

Oluf Pedersen: Svaret, jeg fik, var jo imødekommende, men det burde være en Aftale.

Landbrugsministeren: Jeg skal nok vogte mig for at afgive Løfte.

Det gik til Partierne.

Arbejdsministeren forelagde Forslag om Ændring i Lov om Arbejdsforhold med et særligt Pristal til Vejledning for Nævnets Formandsskab.

Alsing Andersen ønskede Kager og Wienerbrød ud.

Oluf Pedersen saa det ogsaa gerne.

Forslaget gik i Partierne.

Finansministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Ændring i Regler for Indkomst- og Formueskat. Der var Enighed i Regeringen.

Ole Bjørn Kraft ønsker det i Partierne.

Lange: Der maa vel være Mulighed for at ændre Enkeltheder.

Finansministeren: Det er vi fuldtud villige til.

Gik i Grupperne.

Oluf Pedersen.

133) Møde afholdtes 13. November 1941 Kl. 15,00.

Alle Medlemmer undtagen A. M. Hansen var mødt.

Udenrigsministeren redegjorde for Forholdet til U.S.A. Der var intet nyt, men det laa klarere.

Kauffmann foretrak en Ordning med U.S.A. fremfor Besættelse af Kanada og ligeledes en højtidelig Overenskomst.

Overenskomsten blev vel modtaget i U.S.A., men nogle Blade hævdede dog, at den var ugyldig — den er jo kun en privat Overenskomst.

I U.S.A. regner man med, at Kauffmann repræsenterer Danmark *dèr* — men her er U.S.A. repræsenteret ved deres Gesandt, og Tilsagn over for Danmark foreligger ikke blot i Fantasioverenskomsten, men ogsaa i Note til den danske Regering.

Kauffmann er etableret som en udenfor Danmark siddende Regering, dette er folkeretligt umuligt, men det var hensigtsmæssigt for U.S.A. ved Besættelsen af Grønland uden Krig.

U.S.A. giver Forsikringer, men forbeholder sig at holde Grønland besat, saa længe de selv finder det nødvendigt.

Ole Bjørn Kraft takkede for Redegørelsen. Kan der faas Forbindelse med de grønlandske Landsraad?

Udenrigsministeren: Kauffmann er af U.S.A. overdraget det hele, saa det kan ikke lade sig gøre.

P. Munch: U.S.A.s Teorier er udenfor al Rimelighed, men det er snart alt.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Bøger, der beslaglægges?

Udenrigsministeren: Der er ikke Censur.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan kan de da beslaglægges?

Udenrigsministeren: Efter Nødparagraffen. Det sker efter Kendelse ved Retten efter Krav fra tysk Side.

Landbrugsministeren forelagde Forslag til Støtte til Fiskeri og Ændring i Loven, saa Rensning af Aaer m. v. kan ske ved Landvindingsudvalgene, saa det gik lettere.

Dette Forslag gik til Partierne — uden at der dog fordres Løfte om Gennemførelse af det sidstnævnte Forslag.

Oluf Pedersen.

Udvalgsledelse, hvor Ministre er udenfor Partierne.

	Formand	Sekretær	Ordfører
1. Rødby—Femern ..	Friis Skotte (S)	Grønning (K)	A. M. Hansen (R)
2. Motorvej	Christiani (V)	Clausager (R)	Boeck Hansen (K)
3. Tjenestemænd, Politi	Hasle (K)	N. P. Nielsen (S)	A. M. Hansen (R)
4. Radioforstyrrelser .	Rager (R)	Chr. Christiansen (S)	Steen (R)
5. Havne, Fr.havn ...	Fr. Andersen (S)	Clausager (R)	

PROTOKOL

FOR

SAMARBEJDSUDVALGET

AF 2. JULI 1940

FRA 23. NOVEMBER 1941 TIL 3. NOVEMBER 1942

PROTOKOLLEN ER FØRT AF OLUF PEDERSEN

REFERATERNE ER IKKE GODKENDT
AF MEDLEMMERNE I ØVRIGT

Udvalgets Medlemmer er pr. 23. November 1941:

For Socialdemokratiet:

Alsing Andersen, fhv. Forsvarsminister, M. F.; *H. P. Hansen* (Slagelse), fhv. Finansminister, M. F.

For Venstre:

Elgaard, Redaktør, M. F.; *Stensballe,* fhv. Minister for off. Arbejder, M. L.

For Det konservative Folkeparti:

Ole Bjørn Kraft, Redaktør, M. F.; *Axel B. Lange,* Købmand, M. L.

For Det radikale Venstre:

A. M. Hansen, Statsrevisor, M. F.; *Peter Munch,* fhv. Minister, M. F.

For Danmarks Retsforbund:

Oluf Pedersen, M. F.

Formand i Oktober Kvartal 1941:

Elgaard.

Sekretær:

Oluf Pedersen.

Udvalgets **134.** Møde afholdtes Fredag den 14. November 1941 Kl. 14.

Alle Medlemmer undtagen Alsing Andersen var mødt.

Handelsministeren (Halfdan Hendriksen) redegjorde for Brændselsforsyningen, der vedvarende var god.

Der søges 5 000 danske Arbejdere til Brunkulslejer i Tyskland, og de skal have 300 Kr. ekstra, som betales af Kuludligningskassen, som dækkes ved, at Importørerne afstaar foreløbig 275 000 mdl. af deres Fortjeneste. De faar ialt $2^1/_2$ Mill. om Maaneden til Fortjeneste og Dækning af Udgifter.

Ministeren omtalte Mulighed af yderligere 5 hl til hver Husstand foruden F- og G-Mærker. Dette var en fortrolig Oplysning.

Der var kommet 2 Skibe med Benzin og vi er lovet Olie og Petroleum.

Buna (Gummi) var endnu ikke ankommet.

A. M. Hansen: Er Benzinen sat 10 pCt. op?

Handelsministeren: Ja, det kræves med tilbagevirkende Kraft, men dette var foreløbig afvist.

Det er rumænsk Benzin med dyrere Transport.

Handelsministeren redegjorde for Clearingen.

Den viste 1. Januar 388 og i 10 Mdr. steg den til 720 og vil pr. Nytaar antagelig være ca. 800 Mill. eller en Stigning paa ca. 400 Mill. Kr.

Udførselen var 668.

Importen 707, antagelig altsaa ca. 50—60 Mill. større.

Der er følgelig ca. 400 + ca. 50, som skal forklares.

Hovedparten er fra *Vareomkostninger.*

»frit ombord« er for Eksporten ca. 90—100 Mill.
for Importen af cif Prisen ..... ca. 100 Mill.
ialt ca. *200* Mill.

Der er ca. *40* Mill. i Fortjeneste for danske Arbejdere, hvis Antal af Arbejds- og Socialministeriet opgives til ca. 31 000 — af Tyskerne til 50—60 000.

For Leje af Automobiler svares ca. *15* Mill. Kr.

Reparationer i Danmark for tysk Regning ca. *70—80* Mill. Kr.

Forskud paa Reparation af tyske Skibe ca. *65* Mill. Kr.

Desuden DSB ca. *30* Mill., ialt ca. 225 Mill.

Disse Tal var dog nok for smaa.

Dertil kommer foruden Clearing ca. 800 Mill. fra Værnemagten, som antageligt vil vokse til 900 Mill. Kr. inden Aarets Udgang.

Ole Bjørn Kraft: Stilles der fri Valuta til Raadighed for Tyskerne?

Handelsministeren: Nej ikke mere.

Oluf Pedersen: Gaar »Fædrelandet« over Clearing.

Handelsministeren: Det kan jeg ikke svare paa.

Handelsministeren redegjorde for Metalsituationen, hvor en Indsamling vil blive forsøgt — til Brug her i Landet.

A. M. Hansen: Der ankes over, at der ikke kan byttes.

Handelsministeren: Vi maa have Haand i Hanke med alt Forbruget.

Stensballe: Der er Usikkerhed efter 8. Sept.

Handelsministeren: Produkthandlerne betalte over Maximalpris og sagsøger nu mig.

Elgaard meddelte, at Ministeren for offentlige Arbejder meddelte, at hvis Udvalget ønskede det, var han rede til at give Oplysning om sin Tysklandsrejse.

Det aftaltes, at Møde med Ministeren finder Sted, naar denne har ønsket det.

Ole Bjørn Kraft: Skal vi saa ogsaa høre om Christiani?

Elgaard: Christiani har været i Tyskland og udvekslet Tanker bl. a. om Bygning af en Storebæltsbro, naar Krigen er slut for det de skylder os.

Jeg sagde til ham, at han var mere naiv end jeg troede et Menneske kunde være.

Ole Bjørn Kraft var glad over, at Elgaard havde taget saaledes paa Sagen.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **135.** Møde afholdtes Tirsdag den 18. November 1941 Kl. 11.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard, A. M. Hansen, Lange og Kraft var mødt.

Stensballe meddelte, at Hr. Elgaard var syg.

Ministeren for offentlige Arbejder (Gunnar Larsen) gav Meddelelse om sit Indtryk fra en Rejse i Tyskland.

Der var en organiseret Venlighed overfor Danmark, som intet manglede i Hjertelighed.

Ernæringsforholdene var ikke gode, men Folk sulter ikke. Der findes kun rationerede Varer — end ikke en Kniv eller Kam kan faas uden særlig Grund, saa stor er Varemanglen.

Der var ingen Glæde ved Krigen, men Vilje til at føre den igennem.

Af Bombardement faa Resultater og ingen Vaklen i Geleddet. Sammenbrud i en overskuelig Tid ved Omvæltning *fra neden* vil ikke ske, fra oven ved man intet.

Man var inde paa, at Vejen over DNSAP kun vil føre til Ulykke. Det indrømmer Draeger, de havde holdt paa en gal Hest. Den Chance, Nazisterne *havde* faaet i Danmark, var ikke udnyttet, ja misbrugt.

Til Gengæld venter man, at vi fra dansk Side stiller noget andet, saa Kredse, der er indstillet paa Samarbejde med Tyskland, træder stærkere frem med den fornødne politiske Støtte.

Ministeren havde talt med Todt om Ringvejen og havde erklæret, at vi var parat — dog for en smallere Vej, nemlig 24 m. Og det er accepteret fra tysk Side. Ligeledes har man lovet Brændstoffer.

Der var Skuffelse over Ruslandskrigens Varighed og Tabet, men dette betragtes som en Bekræftelse paa dens Nødvendighed — Krigens Stemning mest trykkende for Kvinderne, men de anser Ofret for nødvendigt.

Produktionen var i fuldt Sving og Transportvæsenet fungerede perfekt. Der var kun smaa Skader i Berlin og en Del i Ruhr.

Persontrafikken er ringe. Det regnes for næsten forbryderisk at rejse uden særlig Grund — selv om Rejser ikke er rationeret, saa er andre Rationeringskort kun gyldige i hvert Distrikt.

Der var Dannebrogsflag paa Stationerne og paa hvert Bord til Spisning.

H. P. Hansen: Hvad tænker man paa med andre Folk frem?

Ministeren: Det er underligt taaget. Det man hæfter sig ved, er den antityske Stemning.

H. P. Hansen: Hvad med Brændstofferne?

Ministeren: Ogsaa til Hørsholmvejen.

H. P. Hansen: Bare vi faar det. Der er ydet Forskud paa Jern til Værnemagten.

Ministeren: Todt har Førerens særlige Bevaagenhed.

Alsing Andersen: Nævnede Minister Frits Clausen og hans Rejser?

Ministeren: Ja, men det sagde de, at det skal ikke tillægges politisk Betydning. Dette skal dog ikke være nogen Garanti.

Da ikke flere ønskede at rette Spørgsmaal, takkede Stensballe Ministeren.

Oluf Pedersen: Det skal næppe tillægges Betydning med »de andre«.

Oluf Pedersen.

136) Møde afholdtes den 21. November 1941 Kl. 15,30.

Mødt var H. P. Hansen, Alsing Andersen, Stensballe, A. M. Hansen, P. Munch og Oluf Pedersen.

Statsministeren og Udenrigsministeren var til Stede.

Elgaard spurgte, om *Kirkeministeren* maatte overvære Mødet, da de to konservative Medlemmer ikke kunde være til Stede med det korte Varsel. Dette fik Tilslutning.

Udenrigsministeren: Der er mellem Tyskland og Japan afsluttet en Antikomintern-Pagt, senere tiltraadt af Italien og den udløber nu og i den Anledning har det tyske Udenrigsministerium spurgt om Tilslutning fra Rumænien, Ungarn, Finland og Danmark, hvilket skal falde sammen med vor Erklæring i Sommer og Opløsningen af det kommunistiske Parti.

Ministeren oplæste Erklæringen af 15. November 1936 om Pagten, der i Anledning af Truslen fra Kommunismen gav Udtryk for Enighed om Bekæmpelsen — samt Tillægserklæringen fra Italien samt senere den spanske af 27. Marts 1937.

Vi modtog i Gaar en Henvendelse herom og det blev drøftet i Ministermøde.

Derefter havde Udenrigsministeren gjort den tyske Gesandt opmærksom paa Betænkeligheder, bl. a. Frygt for at blive Deltager i Krigen.

Gesandten mente dog, at der var Grund nok i Forvejen og hævdede, at det var nødvendigt for Samarbejdet med Tyskland.

Vilde man ikke fra dansk Side gaa med til denne tekniske Aftale, betragtedes det, som om vi gik ind i en anden Politik og det vilde være skæbnesvangert.

Udenrigsministeren havde i Dag faaet to Breve fra Gesandten, hvori denne hævdede, at det kun tog Sigte paa at afværge Kommunismen og han tilraadede at følge Opfordringen.

Der ønskedes Svar i Løbet af Dagen. Pagten udløber jo den 25. ds.

Ved Forhandling igen i Dag fornyet Betænkelighed i Ministeriet, som Udenrigsministeren syntes, at man blæste op til mere end den var.

Man havde herunder hævdet, at man ikke skulde være eensidig og derved miste Tilslutningen i Befolkningen. Dette var den almindelige Opfattelse i Ministeriet, men man var dog enige om at gaa til Samarbejdsudvalget.

Udenrigsministeren mente, at der var størst Risiko ved at svare Nej.

Dette vilde give Tyskland et Paaskud til at paastaa, at der nu førtes en anden Politik.

Man skal drøfte det videre i Ministeriet efter Forhandlingen her.

Jeg vil gerne ønske, at man her skal forstaa, hvori der er den største Risiko og at man ikke vilde tilraade Ministeriet at kaste os ud i et Eventyr.

Udenrigsministeren rettede denne Appel, at man ikke pustede denne Traktat op til mere end den var. Der var Fare, hvis vi ikke fortsat bevarede det fornuftige Tyskland paa vor Side.

Udenrigsministeren vilde tilraade, at man saa sig vel for. Det var farligere at svare Nej end den Reaktion, som kan ventes her i Landet. Man vilde være klar over, at Regeringen var tvunget. Man bør ikke paa det Grundlag tage den kolossale Risiko.

Statsministeren oplyste, at Sagen var behandlet baade i Gaar og i Dag. Fra alle politiske Sider var der udtalt Betænkelighed, idet man frygter, at Pagten vil drage os ind i Krigen mod Rusland paa det ene eller andet Tidspunkt.

Man havde vekslet nogle Ord om at tiltræde en Tillægsoverenskomst, der sagde, at det ikke var militært, og at vi vilde bekæmpe Kommunisme her i Landet.

Udenrigsministeren — og een til — var ikke enige i en Afvisning.

H. P. Hansen: Hvilken Garanti har man for, at vi ikke senere blev tvunget ind i Krigen? Tyskland havde jo lovet os Selvstændighed.

Udenrigsministeren: Et Tilsagn er afgivet om, at det ikke faar militære Følger.

Alsing Andersen var taknemmelig over Forelæggelsen, selv om det var ekspres. Det kan næppe undre Udenrigsministeren, at der er Betænkelighed.

Jeg kan ikke undlade at være betænkelig ved en Tiltrædelse. Der kan frygtes, at Tysklands Fjender betragter os som indtraadt i Krigen, nu ser man, at Rusland vil tvinge England til at erklære Finland Krig.

Vi fremførte Betænkeligheder i Sommer og skal tage det i smaa Dosis. Jeg kan ikke tilraade Regeringen at tage anden Stilling end som den har.

Oluf Pedersen: Vi skal ikke være Parthavere i Krigen. Det hele er til indre Brug i Tyskland, men farligt til anden Side. Han kunde ikke tilraade at tage anden Stilling end Flertallet i Regeringen.

A. M. Hansen: Jeg kan ikke overse Virkningen, men nærer samme Betænkelighed, som der er givet Udtryk for — vi kan nemt blive Krigsskueplads. Paa den anden Side yderst betænkelige ved Situationen. Han beklagede, at en Del af Medlemmerne ikke var til Stede. Maaske et Fællesmøde med Regeringen?

Stensballe turde ikke tilraade at tiltræde. Men man maa naturligvis være ængstelige ved, hvad der kan ske?

H. P. Hansen: Stillingen er jo meget alvorlig, naar Udenrigsministeren vil træde tilbage, om Pagten ikke tiltrædes. Det lader sig ikke bestride, at den vil give England og USA Begrundelse for at sige, at vi er gaaet sammen med Tyskland.

Hvis *hele* Regeringen stod sammen, var det tvivlsomt, om Tyskland gik videre, men svigter Udenrigsministeren, er vor Stilling svækket.

Alsing Andersen: Var det ikke muligt at afgive en Erklæring, som vil blive forstaaet af Tyskland.

Statsministeren: Det har vi været inde paa, men Udenrigsministeren mente ikke, det vilde tilfredsstille Tyskerne.

Oluf Pedersen: Overfor Angreb paa Udenrigsministeren har jeg fremhævet, at han var et Aktiv for os, men dette Aktiv bør ikke gaa tabt, netop naar vi har Brug for det.

P. Munch: Det er i alle Tilfælde nødvendigt med en Fælleserklæring og kan et Fællesmøde bidrage hertil, var det rigtigt. Gik Regeringen med, blev der Spørgsmaal om dens Samklang med Rigsdagen. Derfor rigtigt med en indbyrdes Løsning.

En Deling af Ministeriet vil gøre det meget vanskeligt.

Det aftaltes, at Udvalget forblev i Rigsdagen, indtil der hørtes nærmere fra Statsministeren.

P. Munch: Er det forelagt Kongen?

Statsministeren: Ja — men han var ikke begejstret.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **137.** Møde afholdtes Lørdag den 22. November 1941 Kl. 16.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard (syg) var mødt.

Desuden var alle Ministeriets Medlemmer til Stede.

Stensballe bød Ministrene Velkommen.

Statsministeren: Spørgsmaalet om Tilslutning til en Antikomintern-Pagt er drøftet videre i Ministerium og Statsraad, uden at der er taget endelig Standpunkt — heller ikke af Kongen.

Derefter igen Ministermøde og drøftet Muligheden af at naa frem gennem en Udtalelse om, at man principielt sluttede sig til Pagtens Indhold og henholdt sig til sin Erklæring af 26. Juni — det var fremsat af et Regeringsmedlem som et Forligsforslag.

En anden Plan er at tiltræde og søge Tilsagn om en Modifikation ved en Tillægsprotokol om Meddelelse angaaende Foranstaltningerne for os kun kan blive politimæssige og kun indenfor Landets Grænser, men denne fik ikke Tilslutning fra Ministeriets Flertal.

Man har drøftet Mulighed af at indkalde Partierne til i Morgen Aften.

Situationen er forholdsvis alvorlig og vi kan ikke se bort fra at man ved at nægte stiller sig i et Forhold, der vil give Ulemper. Vi har jo bestandig søgt at lempe os igennem. Bryder vi dette, frygter nogle af os Ulykker, som vi kender fra Norge.

Den tyske Gesandt har sat sin Stilling ind paa, at der opnaas en Ordning, og selv om dette maaske ikke kommer os ved, øger det Faren for mere eller mindre norske Tilstande.

Derfor mener vi fra en Side i Ministeriet at maatte søge en Ordning og da Kongen staar sammen med Rigsdagen, maa han have Kendskab til Stillingen.

Det kan ikke skjules, at Sagen indebærer politiske Konsekvenser, det gælder Udenrigsministeren og maaske flere Medlemmer.

Der kan komme Krav og Situationer senere, der gør Afbrydelsen umulig, men jeg finder ikke, at dette er et umuligt Grundlag.

Kan det ikke være andet, mener jeg, at vi maa give Tilslutning og ved en Protokoltilførsel sikre os imod at sende Tropper til Rusland.

Jeg forstaar, om Udvalget ikke vil tage Standpunkt, men søge Partierne indkaldt.

Udenrigsministeren: Jeg har haft en Forhandling med Gesandten. Et Forslag om, at vi sluttede os til Principperne, men ikke til en Pagt mellem krigsførende Lande, hvilket vilde svare til Bestemmelserne i Traktaten mellem Tyskland og Japan, er forelagt Gesandten.

Gesandten erklærede, hvilket ikke kom mig uventet — at det laa helt udenfor hans Instruktioner og var nytteløst. Det var for dem kun en »Ekspeditionssag«.

Derefter har vi talt om Mulighed for en Protokol til at berolige Stemningen her i Landet, men det mentes snarere, at et Brev blev tilføjet og bekræftet af Gesandten.

Dette skulde fastslaa:

1. At Pagten udelukkende drejede sig om Afværgeforanstaltninger, som var rent politimæssige.
2. Dette skulde fortolkes til at dreje sig om Statens Sikkerhed og Politiforanstaltninger for denne.
3. Forpligtelsen skulde kun gælde dansk Territorium.
4. Der var intet sket i Danmarks Status som ikke-krigsførende.

Disse fire Punkter skulde saa offentliggøres for at berolige Stemningen her i Landet.

Alsing Andersen: Har dette været drøftet i Ministermøde?

Statsministeren: Nej.

Jørgen Jørgensen: Det gør ingen større Forandring. Vi bliver placeret paa den ene Side.

H. P. Hansen: Statsministeren henstillede til os ikke at tage letsindigt paa dette. Vi er alle klar over, at det er dybt alvorligt.

Naar man henviser til Fare for Forhold som i Norge, spørger jeg: Har man da helt opgivet Overenskomsten af 9. April? I Gaar stod hele Ministeriet ÷ de to — samlet. Naar der nu siges politiske Konsekvenser gælder det da Hr. Gesandt Renthe-Fink eller os?

For os er det Udenrigsministeren, som vil gaa, men hvis flere end de to vil gaa, hvorledes da med det politiske Samarbejde?

Jeg ser saaledes paa det, at enten vi tiltræder eller svarer Nej, faar vi Ministerkrise, men jeg savner Klarhed derover.

Tiltræder vi og angribes derefter af England, er vi saa forpligtet til at gaa i Krig?

Der er maaske Vanskelighed ved at sige Nej, men ogsaa ved at svare Ja.

Statsministeren: Overenskomster har nu mere Værdi, naar de sluttes end senere, og det gælder ogsaa den af 9. April.

Magthaverne her er Tyskerne og det kan vi ikke se bort fra. Han var imod at tage det Standpunkt, som en Nægtelse vilde være, men for Tilslutning med en Tillægsprotokol. Det er en Videreførelse af vort Tilsagn fra i Sommer. Brevet fra Renthe-Fink vil betyde noget.

Indenrigsministeren: Jeg for min Del vægrer mig ved en Manifestation af, at vi er opmarcheret ved Siden af visse Magter.

Jeg frygter disse Konsekvenser og det vil være meget mere skæbnesvangert end om vi i kort Tid fik visse Ulemper.

Hvis man stod sammen om at sige Nej, tvivler jeg forøvrigt paa, at det fik Konsekvenser.

Det egentlige er ikke Bekæmpelsen af Kommunismen, men det at vi vil blive placeret.

Det er et Samvittighedsspørgsmaal og jeg henstiller til Mindretallet at overveje, hvad de vil gavne Landet, om vi staar sammen.

Kirkeministeren: Det er beklageligt, at Ministeriet ikke er enigt. Vi har ikke ønsket at forpligte os udover Besættelsestiden og det gør man her.

Jeg kan ikke begribe, at man ikke kan nøjes med, at vi giver Udtryk for, hvad vi har gjort imod Kommunismen.

Finansministeren: Der er fra det Flertal, som er imod, sagt, hvad der ligger bag denne Modstand. Det er ikke Spørgsmaalet om at bekæmpe Kommunismen, men en symbolsk Tilkendegivelse.

Pagten er en autoritær Pagt. Gik man med til Underskriften, vilde man fjerne sig fra den neutrale Stilling, som hidtil er opretholdt og ikke paa afgørende Maade forladt. Tilslutning vil være skæbnesvanger.

Mulig vil en Nægtelse medføre en tysk Reaktion, men saa vilde den være kommen alligevel. Det er et Spørgsmaal, om vi skal sælge vor Sjæl.

Jeg er af den Opfattelse, at man skal undlade at gaa til Undertegnelse af Pagten. Det er umuligt at forelægge Sagen for Rigsdagen.

Forsvarsministeren: Jeg tror ikke, at et Kompromis er muligt. Der var Mulighed om Enighed for det Forslag, som Udenrigsministeren har været til Renthe-Fink med.

Vi er en parlamentarisk Regering og hvad Rigsdagen bliver enig om, tænker jeg, at vi alle kan tiltræde.

Det er af den største Betydning, at det danske Folk staar sammen — vi skal svare venskabeligt, men ikke undertegne Pagten.

Statsministeren: Forudsætningen for en Drøftelse er at forsøge Opnaaelse af Enighed. Naar der siges, at det vil give Konsekvenser, da afhænger det af, hvordan det lægges til rette. Det danske Folk vil kunne forstaa det.

Vi har tidligere afsluttet Overenskomst med Tyskland udover Besættelsestiden. Dette er ikke nogen ny Handling, men blot en Forlængelse af tidligere. Den er symbolsk, men uden Realitetsværdi.

Det er en kraftig tysk Reaktion, jeg vil søge at undgaa. Kan vi ikke opnaa Enighed, maa vi tage det med. Jeg vil ikke tage Ansvar for den Reaktion, der kan ventes fra tysk Side.

Alsing Andersen: Vi kan ikke se bort fra de ubehagelige Konsekvenser ved at tiltræde og jeg har fortsat mine Betænkeligheder.

Jeg er ked af Udtalelsen om politiske Konsekvenser. Vi har bøjet os for Udenrigsministeren i meget, selv om det var os imod. Jeg henstiller, at det overvejes yderligere.

Vi har ved Dokumentet af 9. April faaet en Særstilling.

Ole Bjørn Kraft: Jeg vil give min Tilslutning til Betænkelighederne.

Det væsentlige er, at det vil være et Brud med Neutraliteten og at det vil blive vurderet som en Manifestation af, at vi slutter op bag disse Nationer. Dette vil det danske Folk ikke forstaa.

Det er rigtigt, at Rigsdagen indkaldes og forinden bør ingen erklære, at de vil træde tilbage.

Det er vigtigt at være klar over, hvordan hele denne Sag ligger.

Oluf Pedersen: Jeg forstaar udmærket Tyskernes Interesse i at faa vor Tilslutning og at de bruger Trusler for at faa den, men jeg tror ikke paa Truslerne.

Vi har bøjet os, naar der var militære Hensyn i Henhold til Overenskomsten af 9. April eller hvor der ogsaa var danske Interesser, men det er der ikke her.

Dette er Nazismen og Fascismen imod Kommunismen.

Vi har Ret til at være neutrale — ikke blot ikke-krigsførende.

Regeringen bør rette sig efter Rigsdagen som gode danske Mænd — og alle er enige om, at Tiltrædelse er uheldig. Det vil være et Brud paa selve Samarbejdets Grundlag om Bevarelse af Danmarks Selvstændighed.

A. M. Hansen: Jeg er i det væsentlige enige med Alsing Andersen, Kraft og Oluf Pedersen. Det er ikke nemt at overse Konsekvenserne, men for Danmarks Skyld maa der udvises et ubrødeligt Sammenhold, kun dette kan hindre Ulykker.

Udenrigsministeren: Dette at ikke kunne tage selvstændig Stilling, er Faren ved Demokrati og har altid været disses Ulykke.

Ingen kan forlange, at man skal holde sammen om det, der er forkert.

Han havde en Særstilling og kunde ikke se bort fra Landets reale Stilling.

Det er meningsløst at tale om Neutralitet som Forholdene ligger.

Ministeren omtalte Mineudlægning i 1914 og at Churchill havde afskrevet Danmark.

Siger man Pas her, er der ikke Rimelighed for en dansk Udenrigspolitik.

Man taler her om Sammenhold, men han var ikke Politiker, men stod udenfor.

Hvorfor vil man vove sig ud i dette Eventyr i en Tid, hvor man er afhængig af Tyskland. Det er helt ubegribeligt, netop hvis man tror, at Tyskland ikke kan gennemføre sin Kamp. Kravet om Sammenhold er ikke Politik, men Følelse — det er ikke Udenrigspolitik.

Statsministeren: Jeg ser med Bekymring, om Samarbejdet det skulde brydes, jeg har jo selv indledt det og det er gaaet godt, bortset fra den sidste Tids Taler.

Man bør forstaa, at en Holdning, der faar Danmark ud i Eventyr, ikke kan indtages, uden at det faar politiske Konsekvenser — endnu videre end Udenrigsministerens Afgang.

Det er rigtigt at gøre opmærksom derpaa.

Stensballe: Jeg har de samme Betænkeligheder som de andre Medlemmer af Udvalget.

P. Munch: Jeg har det Indtryk, at dette er en trist Forhandling og selv om man vil indkalde Partierne, bør Anstrengelserne ikke opgives i Mellemtiden.

Det er sagt fra Statsministeren og Udenrigsministeren, at det giver Konsekvenser — jeg ved ikke, om det gælder andre, men denne Regering kan ikke rekonstrueres.

Kan Mindretallet da forsøge?

Jeg synes, vi skal overveje Mulighed for en Forstaaelse. Kender man Finlands Stilling? Hvordan med Japan?

Skal det gaa galt, da bedst om vi staar sammen.

Stensballe: Er alle enige om, at Partierne skal ind. — Ja.

Bording: Er der Mulighed for en selvstændig Traktat?

Udenrigsministeren: Indholdet er saa uskyldigt, som det kan være.

Gaar man ikke med til den Tekst, der er, antager jeg, at man ligesom ved Told- og Møntunionen vil lade det hele falde.

Men vi har Brug for lidt Tyskvenlighed.

Oluf Pedersen: Vi er ikke tyskfjendtlige, men kan kun blive enige om at være neutrale — og et realpolitisk Samarbejde med Tyskland.

Udenrigsministeren: Tyskerne er villige til at respektere, at vi ikke skal føres med i Krigen.

Nægter man at gaa med, vil det give Tyskerne Tro paa den fjendtlige Stemning.

Udenrigsministeren maa have den nødvendige Taktik — eller gaa.

Indenrigsministeren: Jeg holder meget paa Samarbejdet og vil ikke udtale mig om Konsekvensen ved at gaa med, hvis dette faar Rigsdagens Tilslutning.

Oluf Pedersen: Jeg er enig med Udenrigsministeren i, at nægter vi, vil Tyskerne lade Sagen falde — og det er netop, hvad vi ønsker.

Udenrigsministeren: Ja, det er antitysk.

Oluf Pedersen: Nej.

Undervisningsministeren: Naar Udenrigsministeren siger, at det er gaaet godt, fordi han fik sin Vilje — kan man med større Ret sige, fordi han ikke fik den.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **138.** Møde afholdtes den 23. November Kl. 14,30.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard og H. P. Hansen var mødt.

Hele Ministeriet var til Stede.

Statsministeren: Der er indtruffet noget Nyt, idet den tyske Gesandt i Nat efter Samtale med den tyske Rigsudenrigsminister Rippentrop havde Ordre til at gøre Stats- og Udenrigsministeren begribeligt, at Rigsregeringen ønskede en hurtig og positiv Afslutning.

Gesandten havde afleveret et Communiqué med Forventning om positivt Svar.

Man gør opmærksom paa Faren, som Danmark løber ved at stille sig paa Linje med Bolchevikerne og deres Venner.

Svaret kræves i Løbet af i Eftermiddag.

Punkterne fra i Gaar har faaet den tyske Udenrigsministers Tilslutning.

Hvis ikke det positive Svar kommer, vil Tyskland ikke føle sig forpligtet af Overenskomsten af 9. April.

Udenrigsministeren: Det er udelukket, at der bliver Krig med England og der kommer intet Krav om Deltagelse paa tysk Side i Krigen.

Statsministeren: Der kan ikke ventes paa Rigsdagen.

Oluf Pedersen: Det, der her er sket, havde jeg ventet. Jeg skal ikke gøre Ophævelse, men jeg maa bebude at ville forhandle med mit Parti om at udtræde af Samarbejdet, da en Forudsætning er brudt.

Alsing Andersen: Jeg beder om, at dette bliver overvejet. Der er ingen Tvivl om, at det er Tvang og jeg tør ikke fraraade at tiltræde.

Halfdan Hendriksen: Jeg er ikke i Stand til at tiltræde, at Pagten tiltrædes.

Det vil være et Kompagniskab til Ulykke for Landet. Det betyder, at vi udelukkes fra Modsigelse af tyske Krav. Jeg vil træde ud af Regeringen, om Tiltrædelse sker.

Finansministeren: Jeg har ikke ændret Opfattelse, men vi maa holde Hovedet klart;

dels at Tilsagnet af 9. April vil blive trukket tilbage,

dernæst Konsekvenserne og

den tyske Erkendelse af, at det ikke medfører krigsmæssige Forpligtelser.

Ved Tilslutningen maa opnaas, hvad der kan. Det nytter ikke enkeltvis at fastholde et Standpunkt, der maa opgives, saa vi sprænger det Samarbejde, der er. Vi bør staa sammen. Det skylder vi Landet.

Statsministeren: Jeg synes, man glemmer, at det drejer sig om en Undsigelse af Kommunismen.

Talen om, at vi herefter skal opfylde alle Krav, er urimelig. Var det Krav om at tiltræde Tremagtspagten, maatte vi sige Nej. Jeg kan ikke tage Ansvar for at nægte.

Udenrigsministeren: Jeg tror, det er den europæiske Solidaritet, det drejer sig om. Den tyske Gesandt har hentydet til, at alle Forhold mellem Tyskland og Danmark vil paavirkes af en Nægtelse. Det med at vi saa er udleveret, lyder agitatorisk. Overenskomsten er samtidig et klart Tilsagn.

Undervisningsministeren: Det er en politisk Afgørelse af langt større Rækkevidde, og det vil nok blive opdaget, naar Udenrigsministeren i Morgen kommer til Berlin. Det bør overvejes, om han skal rejse — og ikke er omstyrtet forinden som i Serbien. Jeg frygter stor Skade.

Jeg mener, at vi er nødt til at sige Ja og allesammen ellers vente til i Aften.

A. M. Hansen: Det kan ikke nægtes, at Situationens Skærpelse medfører nye Overvejelser.

Jeg tror ikke, at det er muligt at sige Nej, og vi maa tage det i Fællesskab. Enig med Statsministeren i, at det kan være nødvendigt at sige Nej, men endnu har Udenrigsministeren ikke sagt Nej til noget.

Oluf Pedersen: Jeg mener, at det danske Folk er imod. Kan vi ikke faa Udenrigsministeren til at trække sig tilbage. Jeg nærer ingen Tillid til ham.

Udenrigsministeren: Ikke vanskeligt at faa mig til at gaa, naar der ikke er Brug for mig. Den Dag, jeg kan, kvitterer jeg med Glæde.

Jeg behøver ikke at forsvare mig overfor et Medlem, der vil gaa.

Min Opgave er at vinde Tid. Vil man over paa den anden Side, maa man afvente det rette Tidspunkt.

Indenrigsministeren: Spørgsmaalet er, om Lejlighed bliver givet. Jeg siger ikke over paa den anden Side. Spørgsmaalet er videre end Kommunismen. Henstillede, at Mødet blev afbrudt og genoptaget.

Ole Bjørn Kraft: Det har hele Tiden været min Opfattelse, at Samarbejdet skulde holde og ikke være Uenighed om Beslutningen, men jeg er skuffet over Statsministerens og Udenrigsministerens Holdning.

Vi kan ikke tage Standpunkt for Rigsdagen og vi kan ikke bøje os for dette Krav.

Udenrigsministeren: Naar Englænderne ikke er i Stand til selv at gøre noget, kan de intet bebrejde os.

Vi kan ikke gøre andet end at søge at komme bedst igennem.

Forsvarsministeren: I Gaar betydeligt Flertal for at gaa imod. Jeg mener, at det er rigtigt at overveje inden Standpunkt tages. Det vil ikke være morsomt for Udenrigsministeren at deltage i Berlin med Aksemagterne.

Vi staar paa Afgrundens Rand og det er afgørende at gøre det rigtige.

Mødet udsattes.

139) I et nyt Møde Kl. 16,40 — hvori ogsaa *Hr. Krag* deltog, meddeltes det, at Samarbejdsudvalget uberegnet Hr. Krag i Stedet for Elgaard, der er syg, sammen med de Ministre, som har været imod Deltagelsen, var enige om at anbefale Tiltrædelse i Partierne og Afgivelse af Svar inden Kl. 11.

Justitsministeren gav Oplysning om, at alt Politi var dansk og hans Frygt for Gestapo og deres Metoder var afgørende for, at han ikke turde sige Nej.

Ole Bjørn Kraft ønskede at afvente Rigsdagen og at dette meddeltes Tyskland.

Oluf Pedersen: Man har berørt Tremagtspagten og Deltagelsen i Krig, og Statsministeren har erklæret, at der overfor Krav herom skal svares Nej — gælder dette ogsaa for Udenrigsministeren?

Udenrigsministeren: Det erklæres udtrykkelig, at det ikke er Hensigten at drage Danmark ind i Krigen.

Der drøftedes en Pressemeddelelse til paa Tirsdag, som var aftalt med Tyskerne, men som der blev gjort mange Indvendinger imod.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **140.** Møde afholdtes Tirsdag den 25. November Kl. 11,00.

Alle undtagen Alsing Andersen og Lange var mødt.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om Ændring i Lov om Støtte til Bygningsistandsættelse og Varmeisolering.

Beløbet forhøjes med 14 Mill. i Tilskud og 1 Mill. i Laan og udvides til Butiksinventar.

Gik til Partierne.

Ole Bjørn Kraft: Der har ikke i Aviserne staaet noget om de fire Punkter. Herom har der i Ministeriet været Enighed angaaende en Erklæring til Presse og Radio, som skulde været ud i Aftes, men den er ikke offentliggjort.

Der har været forhandlet i Berlin og man har hævdet, at det var en Misforstaaelse, naar Renthe-Fink havde troet at have det tyske Udenrigsministeriums Tilslutning.

Kraft henstillede ved en Samtale til Statsministeren, at Udenrigsministeren *ikke* underskrev, førend dette var i Orden.

I velorienterede Kredse frygter man Krav om at underskrive Tremagtspagten, men har erklæret, at Scavenius vilde nægte at skrive under og svare Nej til *dette* Krav.

Mødet udsattes og Formanden satte sig i Forbindelse med Statsministeren, der ankom Kl. 11,55.

Statsministeren havde lige faaet Besked, der havde været en Række Telefonsamtaler, og Kl. 1½ vilde en Tekst, man var enige om, blive offentliggjort.

Statsministeren oplyste, at der havde været Aftale mellem Scavenius og Hr. Renthe Fink om Offentliggørelse, men at Gesandtskabet først maatte tale med Berlin.

Det viste sig da, at der var traadt i Spinaten, idet han havde indrømmet mere end Tyskland vilde staa ved.

Statsministeren oplæste Meddelelsen, som var godkendt.

Ole Bjørn Kraft: Dette er en forholdsvis lykkelig Udgang. Ved Statsministeren noget om de Samtaler, der skal føres i de tre Døgn i Berlin.

Statsministeren: Det ved jeg intet om.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **141.** Møde afholdtes Onsdag den 3. December 1941 Kl. 15.

Alle Medlemmer undtagen Lange og H. P. Hansen var mødt.

Udenrigsministeren meddelte, at Mødet i Berlin var gaaet programmæssigt, og at der ikke var rejst noget politisk Spørgsmaal.

Der havde været Besvær med Formuleringen, dels Formen af eet af de fire Punkter, dels Offentliggørelsen.

Gesandtskabet i København havde ikke rigtig opfattet, at Tyskland alene ikke kunde forpligte de andre Parter i Pagten til at godkende et dansk Forbehold.

Tyskerne mente overfor Punkt 2, at der kunne være Tale om andet end politimæssige Foranstaltninger, men Udenrigsministeren kunde ikke nøjes med de tre andre Punkter, naar der var aftalt 4.

Punkt 2 havde faaet en anden Ordlyd, idet man ikke kunde undgaa en Ændring, men man indrømmede, at den danske Opfattelse var rigtig og dækkende Indholdet.

Udenrigsministeren var modtaget af Hitler, Ribbentrop og Goering. — Hitler holdt Foredrag og han var en Kraft. Der var en kolossal Sejrssikkerhed og de afviste Hjælp fra andre bl. a. Tilbud om flere italienske Soldater.

Ribbentrop var meget optaget af de danske Demonstrationer. Udenrigsministeren havde forklaret, at Danmark havde en hævdvunden Neutralitetspolitik og at vi ikke kunde træffe Beslutninger under Besættelsen.

Vi var ført ind i Pagten for at lette Finlands Tiltræden.

Der er jo ved enhver Sag to Sider, dels Realiteten, dels Virkningerne. Pagten var ikke rettet imod Rusland, men imod Kommunismen indenfor de deltagende Lande selv.

Det var, mente Udenrigsministeren, en Beroligelse, at Antikominternpagten var valgt fremfor en egentlig Aksepagt, hvortil heller ikke Spanien vilde slutte sig.

Netop fordi det slaas op til en Demonstration, reagerer Modparten, og vi har mistet vor Legation i England.

Udenrigsministeren oplæste den engelske Radiomeddelelse herom. Det saa ud til, at Landene nu vilde dele vore Diplomater imellem sig. Naar det hævdes, at et Skridt som Reventlows og Kauffmanns skal skabe Sympati og have Betydning ved Fredsslutningen, var det blaaøjet, og det skabte store Vanskeligheder, særligt for Kongen.

Reventlow har sikkert været under stærkt Pres fra danske Forretningsfolk og fordrevne Journalister, men det er ogsaa Udtryk for et ændret Syn af den britiske Regering.

Vi maa være klar over, at Modsætningerne skærpes.

Alsing Andersen spurgte, om Jødespørgsmaalet var rejst overfor Udenrigsministeren i Berlin.

Udenrigsministeren: Det er ikke nævnt hverken af Rigskansleren og Rigsudenrigsministeren, men af andre Folk dernede, idet disse andre mente, at der maatte være en fælles Jødepolitik, disse fremstilles som Folk bag Kommunismen, og som »europafjendtlige«, men noget Forslag var ikke stillet.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan vil det gaa med Reventlow — skal hans Formue beslaglægges. Det vil vække Uvilje.

Udenrigsministeren: Ja, men det er der ikke noget at gøre ved.

Alsing Andersen: Har Sverrig haft Føler om Deltagelse i Pagten?

Udenrigsministeren: Nej — Kommunismen er jo stadig lovlig i Sverrig.

P. Munch: Der er jo ikke af Reventlow som af Kauffmann optraadt aggressivt.

Alsing Andersen: Spørgsmaalet om Jøderne er rejst i min Gruppe. Det vil skabe en helt anden Situation og maa bremses i første Instans.

Udenrigsministeren: Jeg har altid hævdet, at Jødespørgsmaalet eksisterer ikke i Danmark.

Ole Bjørn Kraft: Jødespørgsmaalet maa afvises.

Udenrigsministeren: Man er forbavset over nogle Udnævnelser. Goering siger, at man ikke behøver at følge den tyske Form, men Jøderne er farlige.

Ole Bjørn Kraft: Det var uheldigt med Rygterne om Tropper.

Udenrigsministeren: Af Hensyn til de andre var Offentliggørelse ikke mulig før.

Elgaard takkede Udenrigsministeren.

Ole Bjørn Kraft: I Anledning af den Erklæring, som Udvalgets Sekretær har udsendt, vil jeg gerne fremføre, at jeg ikke har meget at sige til dens faktiske Indhold, men jeg vil advare imod det Princip, at nogen her fra Udvalget udtaler sig paa egen Haand.

Jeg ved, at Oluf Pedersen vil svare, at han havde Statsministeren bag sig og at han ikke talte paa Udvalgets Vegne, men jeg vil ikke sidde i et Udvalg uden at vide Besked.

Jeg siger ikke dette for at bebrejde Oluf Pedersen noget — det skete er sket — men af Hensyn til Fremtiden.

Alsing Andersen vilde give Kraft Tilslutning, men det virkede rigtigt. Begivenhedernes Udvikling har givet Oluf Pedersen Ret.

Ideen var rigtig — en lykkelig Ide.

A. M. Hansen: Ogsaa paa mig virkede det som noget, man var blevet enige om. Det er faldet godt ud.

Stensballe: Jeg talte med Oluf Pedersen vistnok lige før Udsendelsen og syntes det var godt.

Oluf Pedersen: Det var et Tilbud til Regeringen, som jeg gav og det blev modtaget.

Jeg beklager, at nogle Blade slog det op som Samarbejdsudvalgets Udtalelse.

Elgaard: Det er bedst, vi holder os indenfor Rammerne. Der er ingen Skade sket.

Oluf Pedersen: Ja, jeg har ogsaa faaet Bebrejdelser indenfor mit Parti — og hvis Ønsket om Tilslutning fra alle Sider skulde være opfyldt, var der ikke blevet nogen Erklæring — iøvrigt var han enig i de fremsatte Udtalelser.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **142.** Møde afholdtes 10. December 1941 Kl. 16,00.
Alle Medlemmer undtagen Elgaard var mødt.

Arbejds- og Socialministeren forelagde:

I. Lov om Fritagelse for Kontingentbetaling for Arbejdere i Tyskland.
Tiltraadtes.

II. Forslag om Juleunderstøttelse til de Arbejdere, som var paa Arbejdsfordeling.
Gik til Partierne.

III. Lov om Hjælp til Indkøb af Levnedsmidler.
Stensballe: Ikke imod det, bortset fra at Forlængelsen er 5/4 Aar.

Arbejds- og Socialministeren: Dette er rationelt, men kan evt. ændres i Udvalg.

Landbrugsministeren forelagde:

I. Forslag om Støtte til Bekæmpelse af Kvægtuberkulosen.
Tilslutning gaves.

II. Lov om Fortrinsret i Høsten.
Lange: Jeg rejste i Fjor Spørgsmaalet om at gøre Loven permanent.
Oluf Pedersen: Og jeg har rejst dette i flere Aar.

Landbrugsministeren: Jeg er enig i, at denne Lov bør være permanent og hvis Rigsdagen kan blive enig herom gerne med dertil.
Tilslutning gaves.

III. Forslag til Støtte til Fiskefartøjers Nybygning.
Tilslutning gaves.

Derefter drøftedes en Aflysning af kommunale Valg — nærmere Forhandling med Indenrigsministeren.

Finansministeren forelagde Forslag om Fornyelse af et Statslaan paa 30 Mill. Dollars, som forfalder 1. Januar i Aar.
Dette tiltraadtes.

Udvalgets **143.** Møde afholdtes den 11. December Kl. 14,00.
Alle Medlemmer var mødt.

Ministeren for offentlige Arbejder forelagde Forslag til Lov om Motorvej Vest om København samt Udbygning af Hørsholmvejen.

Ole Bjørn Kraft: Bliver der en ordentlig Udvalgsbehandling, f. Eks. indtil Udgang af Januar.

Ministeren: Ja, blot det ikke ser ud som Obstruktion.

Elgaard meddelte, at en Journalist havde henvendt sig til ham angaaende et Interview i Radio for Udvalget.

Jeg ønsker ikke at repræsentere Udvalget, men efter Nytaar er Kraft Formand og det maa da blive ham.
Dette tiltraadtes.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **144.** Møde afholdtes den 11. December 1941.
Alle Medlemmer undtagen A. M. Hansen var mødt.
Indenrigsministeren var til Stede.

Elgaard: Vi har ønsket at vide, om der kan afholdes kommunale Valg til Foraaret.

Indenrigsministeren: Spørgsmaalet er to Gange drøftet i Regeringen. Man mente ikke, at det var forsvarligt at aflyse nu, men at der maatte tages Stilling efter Nytaar.

Min personlige Stilling er, at vi hellere maa aflyse, selv om det ikke er krævet som i Fjor, men ud fra hvad der da skete.

Alsing Andersen: Kommunerne maa jo nu udarbejde Valglister til Fremlæggelse i Januar.

H. P. Hansen: Der er vist intet foretaget i Kommunerne. Forstod ikke, at man ikke allerede nu aflyste.

Indenrigsministeren: Ja, jeg er enig heri, men mit Standpunkt kunde ikke føres gennem Ministeriet.

Oluf Pedersen: Jeg synes, at man ligesaa godt kan aflyse, men der maa findes en Vej til Supplering.

Ole Bjørn Kraft: Ja, dette bliver ganske nødvendig.

P. Munch: Har man følt sig for hos Tyskerne? Maaske er det ikke heldigt.

Indenrigsministeren: I Regeringen mente man ikke, at dette skulde prøves.

H. P. Hansen: Ja, vi maa selv afgøre det.

Elgaard: Kan vi slutte med at bede Indenrigsministeren rejse Spørgsmaalet igen i Regeringen og at bede overvejet en Afgørelse saa hurtigt som muligt.

Dette tiltraadtes.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **145.** Møde afholdtes Onsdag den 17. December Kl. 10½.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard var mødt.

Landbrugsministeren forelagde Forslag til Lov om Bekæmpelse af Tuberkulose hos Kvæg, Svin og Fjerkræ.

Det skal fremsættes i Morgen. Der var Enighed i Regeringen.

Forslaget gik til Partierne med Svar inden 13½ i Dag.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **146.** Møde afholdtes Torsdag den 18. December 1941 Kl. 11.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Elgaard.

Stensballe oplyste, at Mødet var foranlediget paa Grund af en Henvendelse fra en ny Organisation fra Fyn, som gav Udtryk for, at hvis Regering og Rigsdag svarede Nej, saa var Befolkningen rede til at bære de deraf følgende Byrder.

Alsing Andersen: Det er velment, men noget uheldigt. Vi maa gennem Partierne advare derimod.

P. Munch: Maaske bør vi en Dag drøfte, hvad der maa komme ud. Man er gaaet for meget i Detailler.

Oluf Pedersen: I Sagen Antikomintern har man netop ønsket at give Besked.

Stensballe meddelte, at Elgaard var syg og udbad sig Tilladelse til i Partiet at faa Tilslutning til, at Krag indtraadte midlertidigt i Stedet for Elgaard.

Dette fik Tilslutning.

Derefter drøftedes Frits Clausens Forespørgsel. Der var ingen Interesse for Deltagelse i Debatten, men evt. maa de fem Partier stille en Dagsorden, der tager Statsministerens Udtalelse til Efterretning.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **147.** Møde afholdtes Tirsdag den 13. Januar 1942.
Alle Medlemmer var mødt.

Formanden, Ole Bjørn Kraft bød Velkommen og udtalte Haab om, at Samarbejdet i det nye Aar maatte fortsætte og udbygges.

Statsministeren: Venstre har i Finansudvalget foreslaaet Regeringens Pressebureau ophævet samt Nedlæggelse af Teknisk Central.

Dette er ikke blot teoretiske Spørgsmaal, og hvis Partierne hver for sig stiller Ændringsforslag, vil det skade Samarbejdet.

Elgaard var i dette principielt enig med Statsministeren. Det er nu halvandet Aar siden Venstre henstillede at afvikle Presseudvalget, men det er tværtimod vokset.

Jeg skal gerne forelægge det i min Gruppe.

Den tekniske Central er man enig om at bese og Finansudvalget skal der Torsdag.

Jeg frygter, at det bliver en Institution, som vi anser for overflødig.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa se at naa frem til Enighed. Ministeren for offentlige Arbejder kommer her.

Alsing Andersen: Naar de andre fire Partier er enige om Presseudvalget, maa Venstre tage det op til nøje Overvejelse.

Ole Bjørn Kraft: Det maa nu drøftes i Finansudvalget og Partierne samt om nødvendigt igen her.

Undervisningsministeren forelagde Forslag om Ændring i Amtsskolekonsulenternes Stilling.

Ole Bjørn Kraft ønskede samtidig andre Spørgsmaal vedrørende Skoletilsyn drøftet.

Undervisningsministeren mente ikke, at dette vilde støde paa større Vanskeligheder.

Elgaard: Forholdet med Embedsboligerne er uheldigt, men i Randers Amt er det vist ordnet.

A. M. Hansen vilde ikke tilsige sit Partis Stilling til de konservatives Ønsker.

Olaf Pedersen fandt den nuværende Ordning helt urimelig imod Skolekredsene, hvis Lærer udnævnes.

Gik til Partierne.

Landbrugsministeren forelagde Forslag om Udførsel af Landbrugsprodukter,

Forslag om Tillæg til Lov om Handel med Smør,

om Forhandling og Udførsel af Æg,

Kontrol med Tilvirkning af Ost.

Efter at Ministeren havde erklæret sig rede til eventuelt at standse Lovforslag, hvorom Enighed ikke kunde opnaas, blev Tilslutning til deres Fremsættelse givet til alle fire Forslag.

Finansministeren: Det er meddelt mig, at man fra en enkelt Side ønsker Adgang til at føre Finansudvalgets Samraad ned i Salen. Det drejer sig om cirkulerende Mønts Opførelse som Gæld. Der er opført Halvdelen som Reserve af Hensyn til, at man næppe kan fortsætte med det nuværende billige Metal.

Elgaard: Det er Himmelstrup, som ønsker en Forhandling afsluttet.

Finansministeren: Ja, Himmelstrup stiller sig paa Hassing Jørgensens Standpunkt imod mig.

Elgaard: Jeg skal forelægge det i min Gruppe.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om at udskyde de kommunale Valg.

Der er rejst Spørgsmaal om »Skattevalg« i København, men det kan rejses i Udvalget.

Tilslutning gaves.

Ligeledes fik *Indenrigsministeren* Tilslutning til at udskyde Fastsættelse at Havnetaksten eet Aar.

Derefter forelagde *Indenrigsministeren* Forslag til Lov om Bosættelseslaan.

Ole Bjørn Kraft: Vi er glade for denne Lov, idet dog Enkeltheder maa drøftes.

H. P. Hansen var imod kommunal Garanti.

Oluf Pedersen var ikke begejstret for Loven, men den gaar vel i Partierne.

Elgaard: Jeg er ikke sikker paa ubetinget Tilslutning i Venstre.

A. M. Hansen: Jeg ser ogsaa gerne, at den gaar til Grupperne.

Dette bestemtes.

Udenrigsministeren: Ved Antikominternpagten fik vi et fornyet Tilsagn om at forblive ikke-krigsførende, og da Kauffmann afgav sin Erklæring, maatte vi derfor redegøre for Forholdet. Derved er vor neutrale Stilling opretholdt.

Grev Reventlows Stilling er meget uklar, thi medens Kauffmann ser sin Chance, har Reventlow ingen Lyst og for ikke at udlevere ham til Kauffmann har vi prøvet paa at faa ham til selv at søge sin Afsked eller faa ham tilbagekaldt, saa vi undgaar at afskedige ham.

Reventlow hævder, at hans Opgave paa Stedet er umulig, medens Kauffmann mener at skabe os en Goodwill.

Ole Bjørn Kraft: Er der ikke en Række andre?

Udenrigsministeren: Af Missionschefer kun Finn Poulsen i Argentina, der i sin Tid afgav Loyalitetserklæring.

Den argentinske Regering har tilbudt, at vi sendte en anden, men det kniber dog med Indrejsetilladelse.

Det er selvmodsigende for et neutralt Land at gaa med til et Brud.

Oluf Pedersen: U. S. A. var dog neutralt, da Kauffmann brød.

Udenrigsministeren: Kun formelt.

Elgaard: Er Erklæringen afgivet uden Berøring med de fremmede?

Udenrigsministeren: Ja, men det tænktes, at den vilde gøre et godt Indtryk.

Elgaard fandt, at Erklæringens første Del var for polemisk i Stedet for kun at fastslaa Kendsgerninger.

Ole Bjørn Kraft: Vil Udenrigsministeren bekræfte, at der intet er om Krav om Jødelovgivning.

Alsing Andersen: En Føler.

Udenrigsministeren: Nej. Goering har dog omtalt Jøderne som Fjender.

Alsing Andersen: Har der ikke været en Samtale mellem Renthe-Fink og Gunnar Larsen?

Udenrigsministeren: Jeg har altid sagt, at der ikke var noget Jødespørgsmaal, men ser helst, om vi blot kan lade det ligge.

Oluf Pedersen: Kan der ikke sættes ind overfor »Kamptegnet«.

Udenrigsministeren: Det Blad er til Skade for, hvad det vil.

Alsing Andersen: Hvordan med Bevæbningen af Skibene?

Udenrigsministeren: Det har mødt dansk Modstand.

Oluf Pedersen: Er den amerikanske Gesandt rejst?

Udenrigsministeren: Ja, ligesom i sin Tid den franske og engelske. U. S. A. havde selv beordret det.

H. P. Hansen: Kan Skibene ikke faa Lov til ubevæbnet at sejle gennem Kielerkanalen?

Udenrigsministeren: Man hævder, at et ubevæbnet Skib i en Konvoj betyder Fare for alle, men det maa saa ogsaa gælde svenske Skibe.

Ole Bjørn Kraft: Har der ogsaa været Henvendelse til Sverrig?

Udenrigsministeren: Ja, fra begge Sider, men afvist.

Ole Bjørn Kraft: Er der ikke svaret afvisende fra dansk Side?

Udenrigsministeren: Der forhandles stadig. Jeg ser som andre en stor Fare ved Bevæbning. Vi samler Argumenter imod. Enig i, at det bør søges undgaaet.

Ole Bjørn Kraft: Til dette maa vi ønske Udenrigsministeren Held.

Trafikministeren oplyste, at der fra Venstres Side var stillet Forslag om at ophæve Teknisk Central.

Denne er indgaaet i Aftaler med Tyskland. Jeg ser det som en Demonstration imod mig.

Elgaard: Det er ikke en Demonstration imod Ministeren personlig.

Denne Institution kan om ikke øjeblikkelig ophæves, saa afvikles.

Trafikministeren: Jeg maa mene, at den er nødvendig, særligt til de tyskprægede Arbejder.

Oluf Pedersen: Er den ikke voksel ud over alle Grænser. Vel maa paatagne Opgaver fuldføres, men det maa kunne gøres uden Teknisk Central.

Trafikministeren: Det er umuligt for andre at løse disse Opgaver. Den kan ikke beskæftige sig selv.

A. M. Hansen: Naar Centralen er besigtiget, maa der jo tages Stilling.

Ole Bjørn Kraft: Det er vist godt, at Ministeren erklærer, det ikke skal være en permanent Institution. Man har en Følelse af, at den svulmer.

Trafikministeren: Teknisk Central skal være en Harmonika efter Opgavernes Størrelse.

Oluf Pedersen: Deri ligger Faren. Naar Ministeren siger, at den er nødvendig for Vejen, maa man svare, at det havde været heldigt, om den ikke havde været der.

Elgaard: Hvad med Guldborgsundbroen?

Trafikministeren: Den er efter Loven og vi er bagefter i Forhold til Tyskland.

Stensballe: Skal den være 33 m?

Trafikministeren: Den er beregnet til 26 m, men bliver 33 efter dansk Krav.

Oluf Pedersen: Er det ikke os, der bygger i Tyskland?

Trafikministeren: Kun een dansk Entreprenør, men mange danske Arbejdere.

Ole Bjørn Kraf: Havde man ikke ventet at blive fri for Broen?

Trafikministeren: Den skal først begyndes om 6 Mdr. og meget kan ske inden den Tid.

H. P. Hansen: Naar vore Arbejdere bygger i Tyskland og vi betaler, har de ikke noget at prale af.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa nu se, hvad Resultat Finansudvalget kommer til og eventuelt maa vi igen se paa Sagen.

Alsing Andersen omtalte nye Demonstrationer imod at imødekomme tyske Krav. Kan vi ikke undgaa den Slags i Stilhed?

P. Munch: Skal vi ikke tage en Behandling i Udvalget af Stillingen i Befolkningen.

Ole Bjørn Kraft: Kan vi mødes Fredag Fmd. Kl. $10^1/_2$?

Oluf Pedersen.

Udvalgets **148.** Møde afholdtes Fredag den 16. Januar Kl. 10,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Ole Bjørn Kraft: Mødet er aftalt for at drøfte interne Spørgsmaal.

P. Munch omtalte Meddelelser fra Udvalget med mere eller mindre forkerte Referater, der endog var givet skriftlig i Udsendelsen.

Det var vigtigt at beholde Taget i Befolkningen, det vilde i en given Situation være afgørende for vort Land, om Folket beholdt Selvbeherskelsen.

Samarbejdet var godt i Regeringen, bortset fra hvor man var uenige, og bedre endnu i Udvalget her, men vist mindre godt i Kommunalbestyrelserne.

Foreslog fælles Bestyrelsesmøder ude i Landet.

Man skal der give Oplysning om Karakteren af Spørgsmaalet, men mindst muligt om Detailler.

Ole Bjørn Kraft: Vi holder dels Tillidsmandsmøder med udførlige Oplysninger og Medlemsmøder, der er mere begrænset med Oplysninger.

Vi maa naa til en Aftale om de faste Udsendelser. Omtalte Udsendelser fra Venstre og de Radikale.

Elgaard: Vi har for et halvt Aar siden standset enhver Udsendelse fra Gruppen til Medlemmerne.

Hvad der udsendes til Redaktørerne, kender jeg ikke. Der er intet i Vejen med Folkets Mentalitet. Det danske Folk rejser sig ikke imod dets Regering. Jeg skal tale med vort Pressebureaus Sekretær og fraraade, at han giver Oplysninger som omtalt.

Alsing Andersen var paa Linie med de Konservative. Om Pagten en skriftlig Redegørelse i Gruppen og Møder over hele Landet.

A. M. Hansen: Gruppen er udenfor Forbindelse med vort Pressebureau.

Det var urimeligt med et Referat, der lagde det hele paa Scavenius. Troede ikke paa fælles Bestyrelsesmøder.

H. P. Hansen: Der er Ro, fordi Folk har faaet Besked. Syntes at Samarbejdet i Kommunerne gik godt.

Ole Bjørn Kraft: Dette er en første Behandling.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **149.** Møde afholdtes Onsdag den 21. Januar 1942, Kl. 10,30.

Alle Medlemmer undtagen Lange og Elgaard var mødt.

Ole Bjørn Kraft oplyste, at han havde modtaget et Brev fra Ministeren for offentlige Arbejder om, at han i Brev til Udvalget angaaende Ringvejen havde meddelt, at han overfor den tyske Gesandt havde lovet Forslaget gennemført inden 1. Februar.

Stensballe: Lovforslaget var daarligt forberedt. Det var ganske uforsvarligt af Ministeren at afgive Løftet til den tyske Gesandt. Rigsdagen kan ikke være bundet og han henholdt sig til Referat fra Mødet af 12. November, som Oluf Pedersen havde oplæst.

Alsing Andersen: Vi kan ikke forpligtige Rigsdagen, men det er ikke urigtigt, at Vejen var lovet færdig.

H. P. Hansen syntes ogsaa, at Ministerens Skrivelse var mærkelig. Han burde have talt med Udvalgets Formand.

Ole Bjørn Kraft: Vi har lovet ikke at sabotere Vejen og det maa siges til Partierne, at de ikke kan trække Vedtagelsen ud i lang Tid.

Stensballe: Det har vi sagt til Krag, der er Formand i Udvalget.

H. P. Hansen: Vi vil ikke sabotere, men Loven er uklar baade angaaende Midlernes Tilvejebringelse og Vejens Afslutning, da den ender blindt.

Kraft skal sige et Par Ord til Ministeren om, at vi vil søge Sagen fremmet, men intet skriftligt Tilsagn.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Bosættelseslaanet?

Alsing Andersen: Vi har givet Tilslutning.

Ole Bjørn Kraft: Vi giver principiel Tilslutning.

A. M. Hansen ønsker ny Forhandling i Udvalget. Der er kun til 3000, men man venter 15 à 20 000 Ansøgninger. Vi vil faa en Bunke Misundelse.

Oluf Pedersen havde været imod og var blevet mere imod. Det var en meget uheldig Lov — efter tysk Mønster, men uden dens Formaal.

Ole Bjørn Kraft: Det nazistiske Forslag vilde koste ca. 22 Mill. Kr. om Aaret, men det virkede bedre. Uheldigt, at »Politiken« havde haft det.

Oluf Pedersen: Det er vist, fordi Bladet kom bagefter med at bryde Fortroligheder fra det sociale Udvalg.

P. Munch: Vi maa ikke vove os ud i noget uigennemførligt. Der maa være en Regel for Udlodningen.

H. P. Hansen: Det er de kommunale Myndigheder, som maa fordele.

Enig i, at det var en skidt Lov.

Stensballe: Det kan jeg ogsaa være enig i.

Venstre skal behandle den igen og jeg ser gerne, vi faar den endnu en Gang.

A. M. Hansen: Mit Ønske om ny Forhandling er ikke Udtryk for Ønske om noget, der haster.

Alsing Andersen: Loven er helt igennem efter svensk Mønster.

Ole Bjørn Kraft: Uheldigt, at standse Loven, efter at den har været ude i Pressen og vi har nægtet at behandle det nazistiske Forslag.

Oluf Pedersen: Syntes godt, man kan lade Forslaget falde efter nærmere Forhandling. Der vil blive meget Utilfredshed ved Tilbagebetalingen.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa saa have en ny Forhandling.

Tilsynsloven har vi tiltraadt med en Henstilling om, at visse andre Spørgsmaal rejses.

A. M. Hansen: Da Kirkeministeren var imod kvindelige Præster, lod vi andre dette falde, vilde fraraade at rejse andre Spørgsmaal.

Ole Bjørn Kraft: Ogsaa om dette maa vi have Samraad.

Stensballe: Der maa ikke gerne rejses andre Spørgsmaal.

A. M. Hansen: Det er urigtigt at knytte Betingelser til Gennemførelsen.

Ole Bjørn Kraft: Vi har ikke været med før og vil have nogle mindre Ændringer, naar vi skal give Tilslutning nu. Vi har lavet Ændringsforslag, som skal blive omdelt.

A. M. Hansen: De smaa Ting, Kraft omtaler, er drøftet tidligere og afvist.

Ole Bjørn Kraft: Dog i en anden stærkere Form.

Oluf Pedersen: Jeg ønsker Ændringerne gennemført som der foreslaas og synes, de Konservatives maa være uafhængigt heraf.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Teknisk Central?

A. M. Hansen: Det er vist ikke drøftet efter Besøget.

Ole Bjørn Kraft: Vi kan ikke tage Bevillingen, men begrænse den.

Stensballe: De Folk i Teknisk Central kender intet til danske Forhold, men stiller urimeligt dyre Krav, saa Entreprenørerne tager sig til Hovedet.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **150.** Møde afholdtes 22. Januar 1942, Kl. 15,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Handels-, Landbrugs-, Indenrigs-, Undervisnings- og Handelsministeren var til Stede.

Ole Bjørn Kraft bød Ministrene velkommen.

Handelsministeren: Der har siden sidst i forrige Uge været forhandlet mellem Bramsnæs og Wassard — fra dansk Side — og Direktør Walther m. fl. fra tysk Side og det er resulteret i en Ordning, der er tiltraadt af Regeringen, som Kongen fandt udmærket. Den gaar ud paa, at Kronen opskrives med 8,3 pCt. i Morgen.

Paa Landbrugsvarer bliver samme Priser i Kroner som tidligere.

Levnedsmiddelpriserne forbliver uforandret og det indvirker kun paa Importvarer saavel overfor Tyskland som Sverrig og andre Lande.

Man kan ikke regne med, at Prisniveauet falder 8,3 pCt., det vil næppe give sig Udslag i Prisnedsættelse, men kun til Imødegaaelse af Deflationstendensen.

Det er Tyskerne, der kommer til at betale Omkostningerne med 25—30 Mill. Reichsmark.

Vore Tilgodehavender i Tyskland nedsættes med 8,3 pCt. eller 140—150 Mill. Kr. paa Værnemagts- og Clearingconto.

Det vi har til gode i Mark, forbliver uændret. Man har forpligtet sig til at sælge til samme Markpris som nu.

For Kul og Koks er Priserne jo nedsatte ved Statsgaranti og de maa ellers forhøjes med 7 Kr. pr. Ton eller 40 Øre pr. hl.

Benzin, Petroleum og Olie falder de 8,3 pCt., men da Halvdelen er Fragt, bliver Nedgangen kun ca. 4 pCt.

Vor Statsgæld bliver mindsket med den nævnte pCt.

Da Sagen maa afgøres straks, vil den træde i Kraft i Morgen tidlig, hvis den godkendes af Samarbejdsudvalget.

Angaaende Punkt 1.

Handelsministeren oplæste Overenskomsten, der var fortrolig — ikke maatte offentliggøres, men omdeltes til Medlemmerne.

Der var en Nedgang i Smørprisen paa 20 Øre pr. kg fra Maj Maaned.

Indenrigsministeren: Det er Eksportprisen, men Hjemmemarkedsprisen bliver uændret.

Handelsministeren: Ja. Det bliver derfor kun 5 pr. kg.

Landbrugsministeren: Ja. 440 i Stedet for 445. Tyskerne har forlangt, at det tages paa Smørret.

Oluf Pedersen: Det er vel et tysk Krav.

Handelsministeren: Ja. Tyskerne vilde ikke gaa med til uforandrede Landbrugspriser.

A. M. Hansen: Landbruget skal vel ikke sikres samme Pris.

Landbrugsministeren: Nej 440 i Stedet for 445, idet Eksportprisen falder fra 510 til 490. Det er mit Indtryk, at det ogsaa vil blive gennemført til Foraaret, men næppe opretholdes, naar vi naar Efteraaret.

Angaaende Punkt 2.

Handelsministeren: Kan et Firma oplyse, at de bliver ruinerede eller ikke kan holde Virksomheden i Gang, skal der ydes Hjælp fra den danske Stat.

Der er et Krav paa 12—14 Mill. Kr., som Eksportører har til gode, men det modsvares fra tysk Side. Man ved ikke, hvor meget, men det siges at dreje sig om Mill.

Lange: Danske Eksportører udenfor Landbruget vil blive vanskeligere stillet. Ligeledes Vanskeligheder for Importører af Kunstgødning.

Landbrugsministeren: Al denne er til Foraaret købt til den høje Pris.

Oluf Pedersen: Kan der købes Kunstgødning til den nye Pris i Foraaret?

Landbrugsministeren: Nej, det bliver til gammel Pris.

P. Munch: Vil Svenskerne ikke gøre Modtræk?

Handelsministeren: Jo, maaske.

Lange: Vil man ikke gøre rigtigt i ikke at søge Prisen til Sverrig, Norge og Finland forhøjet?

Landbrugsministeren: Det vil Tyskland næppe anerkende, thi saa er det Sænkning af Marken.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Meddelelse herom:

Handelsministeren: Gennem Ministeriernes Pressesekretariat. Vi kan dog ikke meddele, at vi laver en Kronestigning, som Tyskland betaler.

Angaaende Punkt 3.

Handelsministeren: Importafgiften skal bortfalde 1. April.

Finansministeren: Vi ændrede jo i Efteraaret, saa Afgiften ændredes til dobbelt Told. Det kan omtvistes om dette er Importafgift. Det vil næppe være en Fordel at bevare Afgiften til 1. April. Vi maa se paa anden Maade at faa Dækning.

Angaaende Punkt 4.

Elgaard: Hvis de 5 Mill. bliver til Ingenting, hvad da?

Landbrugsministeren: Et Held.

Elgaard: Jeg blev forbløffet ved i Eftermiddag at blive ringet op fra Randers om, at det forlød dèr, at Kronen skulde skrives op med 8 pCt., og at Regeringen var færdig med sine Overvejelser.

Jeg maa indrømme, at der ikke er meget at indvende imod Ordningen, men Rigsdagens Medlemmer, som er herinde, ved intet, medens Journalisterne ved Besked.

Nu har vi kun at godkende det, men Regeringen bør være forsigtig med den Fremgangsmaade.

Handelsministeren: Jeg fik først Besked i Gaar Morges. Kl. 10,30 var der et Møde, hvori jeg og Landbrugsministeren deltog — og der var Ministermøde i Aftes.

Hvis der var blevet givet Adgang til Debat, var det hele blevet Kaos.

Undervisningsministeren: Det er altid kedeligt at træffe Beslutning udenom Partierne, men der er jo tidligere ført Forhandlinger og nu er det gennemført paa en Maade, alle kan være tilfreds med.

Ole Bjørn Kraft: Det er ubehageligt, at andre vidste det. Hvordan kan det være sket?

A. M. Hansen: »Nationaltidende« en Artikel derom.

Oluf Pedersen: Det er uheldigt, om man har bundet sig til den nuværende Prislov.

Handelsministeren: Jeg beklager, at andre vidste det. Det var umuligt at komme her før.

Vi havde det i Regeringen i Aftes. Derefter nye Forhandlinger og Aftalen forelaa Kl. 1. Ministermøde Kl. 2 og her Kl. 3.

P. Munch: Endnu vigtigere er, hvad der maa siges.

Handelsministeren: Jeg mener ikke, at vi er bundet til Prisloven, men erkender, at det er en utidig Indblanding. Værre dog, om vi havde faaet en »Ekspert« til Vejledning i Prisforhold.

Landbrugsministeren: Tyskerne gaar ind for, at Prisniveauet i Danmark maa holdes, og dette er vigtigt.

Oluf Pedersen: Det er uheldigt, at man skriver »bestaaende« Omkostninger og Avancebestemmelser.

Indenrigsministeren: Jeg mener ikke, at Forhandlingerne er afsluttet, men har kun lovet at anbefale Ordningen.

Landbrugsministeren: Gaar Nimandsudvalget imod, bliver det ingenting til.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa tage Ansvaret. Det kan ikke diskuteres i Partierne. Jeg synes, det er et godt Forslag.

Elgaard: Det lyder behageligt, at vi kan gaa imod, men naar den samlede Regering er enig, kan vi ikke gaa imod.

Undervisningsministeren: Vi regnede ikke med, at Nimandsudvalget vilde gaa imod. Regeringen var stillet som Udvalget.

Elgaard: Det kommer som en Bombe.

H. P. Hansen: Det var bedre, om vi havde haft det før.

Ole Bjørn Kraft: Her maa vi handle for Partierne paa deres Vegne.

Vi takker Regeringen og billiger Bestemmelserne og hvis ingen protesterer, er vor Tilslutning givet.

Denne blev givet.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **151.** Møde afholdtes Fredag den 23. Januar Kl. 14,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Handelsministeren oplyste, at der var mere Brændsel end tidligere Aar og nok til Vinteren. Det var værre med Gas, men dog til 8.—10. Marts i København og gennemsnitlig til 2 Maaneder i Provinsen.

Det kniber med Petroleum, men Løfte om hurtig Afsendelse var afgivet af den tyske Gesandt efter en kraftig Henstilling.

Der byttes med Persondæk og Lastbildæk og Personbilerne søges omdannet til Generatordrift.

»Jernløfterne« er ikke opfyldt, men vi skal have svensk Jern, Staal og Træ for Smørret til Finland.

Der forhandles om større Samhandel med Sverrig, ialt ca. 42 Mill. Kr. foruden de 13 fra Finland. Vi leverer Sukker for ca. 22 Mill., Kaffesurrogater 7—8, Kunsthonning 2—3 og Frugt, Grøntsager, Æg m. m. for ca. 10 Mill. Kr. Tyskerne køber Ski og Skistøvler her, men vi søger at hindre det.

Oluf Pedersen: Skal vi have Tøjkort?

Handelsministeren: Nej, det er for besværligt.

Lange: Hvor kan Frits Clausen reklamere med Afsendelse af Uldtøj?

Handelsministeren: Vi nægtede en Agitationsudsendelse, men der var næppe noget at gøre. Vi er jo et besat Land.

Oluf Pedersen: Tyskerne siger, at vi er et »beskyttet« Land — ikke et besat.

Ole Bjørn Kraft: Hvad med de ledige Penge?

Handelsministeren: Jeg har forhandlet med Nationalbankdirektøren, men endnu havde denne intet at foreslaa. En svensk Undersøgelse viste, at det var et vanskeligt Problem.

Foreløbig er de neutraliserede. Staten kan naturligvis optage et Statslaan og give det til Nationalbanken som Garanti og derved binde Pengene.

P. Munch: Risikoen ligger i Kontoen, der stadig vokser, man risikerer, at Folk siger, det maa ende galt. Der er jo en betydelig Stigning paa Landbrugsejendom. Er det under Overvejelse?

Handelsministeren: Ja, det er et vanskeligt Spørgsmaal, men med i vore Betragtninger.

Stensballe: Et Statslaan vil hjælpe.

Ole Bjørn Kraft: Hvis man kan lukke andre Kanaler.

P. Munch: Bliver der Panik, gaar det galt.

Ole Bjørn Kraft: Er Venstre færdig med Bosættelseslaanet.

Elgaard: Ministeren har ikke haft Tid at deltage endnu.

Næste Møde Onsdag 10,30.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **152.** Møde afholdtes Onsdag den 28. Januar 1942 Kl. 14,30.

Alle undtagen Socialdemokraterne var mødt.

Indenrigsministeren redegjorde for Indberetninger fra Amtmændene om visse Gnidninger, der var bilagt og omtalte Udvidelse af Aalborg Flyveplads og Ubaadsbasis ved Esbjerg. Der var dog intet at gøre herved.

Ole Bjørn Kraft: Er der truffet Overenskomst med Amtmænd om en Ordning i Tilfælde af, at Landsdelene blev afspærret?

Hvordan med Kontrol ved Salg til Tyskerne?

Indenrigsministeren: Afstaaelser skal godkendes af saavel den danske som tyske Stat, men maaske træffes der Aftaler udenom.

Det andet Spørgsmaal var Ministeren overrasket over og var ikke berettiget til at udtale sig.

P. Munch: Anlægsarbejderne drejer sig ikke blot om Penge, men er ogsaa politiske Spørgsmaal, derfor af Værdi at skaffe sig Overblik over deres Omfang.

Ole Bjørn Kraft: Jeg mener, at vi her har rejst det Spørgsmaal, Ministeren ikke kunde svare paa.

Indenrigsministeren: Jeg har personligt intet imod at svare, men maa have Tilladelse, da det er en dyb Hemmelighed, kun kendt af en Del af Ministeriet.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har forstaaet, at vort Land ikke maatte bruges som Angrebsbasis.

Indenrigsministeren: Der er ikke indberettet, hvor omfattende Befæstningerne er. I sin Tid Besked om Bornholm, men vel ogsaa Hanstholm og Hundested, men farligt at tale derom. I Esbjerg en høj Mur udenom — og endda Tale om Evakuering af visse Byer.

Oluf Pedersen: Der maa kunde protesteres imod Ubaadsbasis ved Esbjerg ud fra Tilsagnet af 9. April.

P. Munch: Det blev i sin Tid sagt ikke til Angreb paa England — men jo til Norge.

Vi kan næppe med Udbytte gøre Indvendinger, men bør vide Besked.

Indenrigsministeren: Der er intet indberettet. Kun naar det drejer sig om privat Ejendom, faar vi noget at vide. Jeg mener, at der forhandles om Nedbringning af Værnemagtsudgifterne.

P. Munch: De faar jo 30—40 Mill. aarligt til Indkøb.

Ole Bjørn Kraft: Spørgsmaalet om Bosættelseslaan jo ikke behandlet i Venstre.

Indenrigsministeren: Har de andre Partier taget Stilling?

A. M. Hansen: Vi har ønsket ny Forhandling og kan ikke tiltræde uændret.

Elgaard: Vi behandler det i Morgen.

Ole Bjørn Kraft: Fra konservativ Side ønsker vi en Ændring i Tilsynsloven, Biskopperne faar Adgang til at overvære Religionsundervisningen i Skoler og at København faar en dertil udpeget Præst til Forhandlinger om Religionsundervisningen.

Vi har ønsket mere, men formet det beskedent og vil være taknemmelig om det imødekommes.

Undervisningsministeren: Jeg er betænkelig ved, at der rejses andre Spørgsmaal end Forslagets. Det drejer sig om et sagligt Spørgsmaal, som alle erkender maa løses.

Nu er der Ro og jeg kan ikke tænke mig, at nogen vil nægte en Biskop at overvære Undervisningen. Rent sagligt maaske en Løsning i København mulig, men urigtigt er det at rejse det.

Ole Bjørn Kraft: Mon man ikke glemmer, at det drejer sig om en Lov, vi ikke er tilfreds med. Mit Parti er ikke begejstret for de foreslaaede Ændringer, og det vil være svært at faa det igennem og jeg kan ikke give Tilsagn, men skal forelægge det igen, det er jo ikke paatrængende.

Oluf Pedersen: Jeg synes en Løsning er paatrængende. Ogsaa Forældrene maa jo være interesseret i en god Religionsundervisning, ikke alene Præsterne.

A. M. Hansen: Jeg er ked af, at dette Spørgsmaal rejses af de Konservative. Han henstillede, at man enedes om det foreslaaede.

Undervisningsministeren: Det var ikke af Hensyn til Skolekonsulenterne, at de Konservative var imod.

Elgaard: Jeg har ikke afgivet Besked, men vi har behandlet Sagen ud fra, at det *alene* drejede sig om Amtsskolekonsulenternes Stilling. Der er mange i Gruppen, som ikke er Venner.

Oluf Pedersen: Det drejer sig om en Ændring, der tiltrænges, men jeg er ikke Tilhænger af Ordningen, idet jeg havde tænkt mig Konsulenten som Lærerens Vejleder — ikke til saa meget andet — og forsaavidt enig med Venstre i dets Synspunkter.

Undervisningsministeren: Oprindelig Lærere til Vejledere i smaa Kredse, men det blev ændret til større uden at Rammen ændredes.

Jeg henstiller meget, at de Konservative giver Afkald.

Ole Bjørn Kraft: Jeg maa tale med Kirkeministeren derom, han har vel taget Forbehold?

Undervisningsministeren: Kirkeministeren har ikke taget andet Forbehold, end at Spørgsmaalet blev rejst i Nimandsudvalget.

Landbrugsministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Loven om Istandsættelse af Landbrugsbygninger og Landvinding. Laan og Tilskud til Istandsættelse er dog nedsat.

Oluf Pedersen vilde henstille, at man ikke i § 2 gav Fortrinsret for Familieforsørgere, hvorfor maa unge Murere og Tømrere dog ikke faa Arbejde.

Landbrugsministeren vilde ikke gerne tage det ud, men det kan jo rejses i Rigsdagen.

A. M. Hansen: Det skal vel frem i Morgen, men kan eventuelt ændres i Rigsdagen.

Lange: Bestemmelsen om de unge er uden praktisk Betydning.

Elgaard: Ja, der har endog manglet Arbejdskraft.

Tilslutning gaves.

Ole Bjørn Kraft: Skal vi behandle det fra Justitsministeren fremsatte Forslag?

Oluf Pedersen saa gerne, at Bestemmelsen om, at Emigranterne ikke maa arbejde, gled ud.

Det bestemtes at drøfte Forslaget med Justitsministeren.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **153.** Møde afholdtes den 4. Februar 1942 Kl. 10,30.

Alle Medlemmer undtagen Lange var til Stede.

Justitsministeren redegjorde for Tillæg til Straffeloven og Ændringen om Straf ogsaa for Udrejse, hvilket kan føre til mildere Straf end nu, hvor der efter Straffeloven gives 1 Aars Fængsel.

Ole Bjørn Kraft: Er det tysk Krav? Og Enighed i Regeringen?

Justitsministeren: Nej. Der er Enighed i Regeringen, men dog nogen Betænkelighed ved § 2, Stk. 2, hvor en Tilføjelse var omtalt.

Alsing Andersen mente, at denne burde tages.

Oluf Pedersen var imod, at det forbydes at arbejde — uden særlig Tilladelse. Det var en umenneskelig Bestemmelse.

Justitsministeren havde ikke ventet dette Spørgsmaal igen.

Ole Bjørn Kraft mente heller ikke, at det var nødvendigt at rejse dette Forslag igen.

H. P. Hansen: Skal Folk, der melder sig til Frikorps Danmark, ikke have Udrejsetilladelse, men kan nøjes med Daabsattest som f. Eks. Greve Knuth?

Justitsministeren: Ja, Tyskerne kan under de givne Forhold ignorere vore Krav.

Der er endda kommet Folk her, som vi havde udvist.

Elgaard: Kan der ved Værnemagten komme Folk ind, der opfører sig saaledes, at vi tvinges til at være strengere?

Justitsministeren: En Mand var nægtet at indrejse med Vaaben, men fik det ind ved en tysk Officer, men det blev dog frataget. Han havde ikke i sin Tid tilladt nogen Jøder at rejse ind for ikke at rejse Problemet.

Tyskerne havde forbudt et Radioforedrag om Georg Brandes.

Ole Bjørn Kraft: »Kamptegnet« er en Skamplet.

Justitsministeren var enig heri.

Alsing Andersen: Det er Pornografi.

A. M. Hansen troede, at det var godt at forbyde Bladet.

Justitsministeren fandt, at Tyskernes Behandling af Jøderne var en Skamplet.

H. P. Hansen: Naar vi hævder, at her ikke er et Jødeproblem, kan vi ikke tillade »Kamptegnet« og »Fædrelandet«s Skriverier.

Oluf Pedersen beklagede, at det ikke var muligt at ændre § 6 og maatte forbeholde sig sin Stilling, da han sidst havde stemt imod af Hensyn til § 6.

Derefter førtes en Forhandling om Politiet og omtaltes »Fædrelandet«s Trusel om Vold imod en Dommer.

Elgaard: Hvor meget Politi er der i Dag?

Justitsministeren: Ca. 4000 Mand.

Elgaard: Og Udgifterne?

Justitsministeren: Ca. 38 Mill. Kr.

Alsing Andersen: Hvordan med Demonstrationer i Anledning af Antikominternpagten?

Justitsministeren: De fik betingede Straffedomme paa op til 5 Maaneder.

Alsing Andersen: Hvordan med Forbudet imod svenske Blade?

Justitsministeren: Det er gaaet over Udenrigsministeriet.

Ole Bjørn Kraft: Det maa være muligt at gribe ind, naar »Fædrelandet« overskrider Ytringsfriheden.

Justitsministeren: Enig heri og vil drøfte det i Ministeriet.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **154.** Møde afholdtes den 4. Februar 1942 Kl. 13,00.

Alle undtagen Lange var til Stede.

Trafikministeren omtalte det fremsendte Vejforslag. Der var i Kommissionen Flertals og Mindretalsindstilling.

V. og K. var med i Flertallet, S. i Mindretallet. Under Behandling i Ministeriet har man talt om at underkaste Forslaget en ny Udvalgsbehandling ved Repræsentanter for Partierne inden Forelæggelsen.

De fleste i Ministeriet var for dette, dog ikke Indenrigs- og Undervisningsministeren, der ønskede en 1ste Behandling uden for skarpe Udtalelser og saa et Folketingsudvalg.

Selvfølgelig maa alle staa frit, ogsaa efter Forslagets Fremsættelse.

Ole Bjørn Kraft: Forslaget kan ikke gennemføres, om man fra nogen Side er imod.

Stensballe: Trafikkommissionen nedsættes i sin Tid paa Foranledning af Retsforbundet til Drøftelse af Rutebilspørgsmaal.

Forslaget her kan udmærket drøftes paa normal Vis i et Folketingsudvalg.

A. M. Hansen var for et særligt Udvalg, men betænkelig ved Undervisningsministerens Stilling og maatte tale med denne.

Ole Bjørn Kraft: Det er ikke mit Indtryk, at Modsætningen er saa stor, at Enighed ikke kan opnaas.

H. P. Hansen: Det er ikke rigtigt, at Partierne har taget Stilling, thi det var ikke Partirepræsentanter. De fem i Mindretallet overfor 11 i Flertallet er stærke, naar de 11 analyseres.

Det er ikke Mindretallets Skyld, at Enighed ikke er opnaaet, men selv i det mest urimelige har Ministeren fulgt Flertallet. Skal Forslaget gennemføres omtrent i den Skikkelse, det har, vil det ikke faa min Stemme, koste hvad det vil.

Om et Udvalg kan nytte, vil afhænge af Ledelsen.

Hvilken Vej man vil gaa, kan behandles i Partierne.

Trafikministeren havde med Vilje ikke pillet ved Flertalsforslaget, men havde ikke ønsket at tilsidesætte Mindretallet. Ministeriet ønskede, at Udvalget her bestemte Forhandlingsmaaden.

Stensballe foretrak et Folketingsudvalg.

H. P. Hansen: Man ved intet om de fremtidige Indtægter.

Ole Bjørn Kraft: Nedsættes der ikke et særligt Udvalg, fremsætter Regeringen et Forslag, hvorom vi ikke er enige, heller ikke i Regeringen. Det kommer til at svæve frit i Luften.

Elgaard var stemt for, at Forslaget fremsattes, men vi maa først til Partierne.

Oluf Pedersen syntes ikke, at Tiden var heldig, da der intet vides om Autokørselen og det økonomiske.

Trafikministeren fandt, at der paa mange Maader var en daarlig Administration og vilde nødigt undlade Fremsættelse, hvis der var Mulighed for Enighed.

H. P. Hansen: Naar end ikke et sagligt Udvalg kan blive enige, kommer den ikke paa Rigsdagen.

Spørgsmaalet om Behandlingsmaaden gik i Partierne.

Handelsministeren forelagde en Oversigt over Clearingaftalerne i ni Eksemplarer. Den maa ikke offentliggøres, men Tallene bruges med Forsigtighed. Omtalte dernæst Cykledæk, hvoraf der i 1941 var fremstillet $1^1/_2$ Mill.

Forelagde Forslag til *Lukkelov.*

Ole Bjørn Kraft: Det er vel til fri Drøftelse?

Handelsministeren: Ja.

Tilslutning til Fremsættelse gaves.

Handelsministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Statens Materialprøveraad i tre Aar.

Tilslutning gaves.

Handelsministeren forelagde Forslag til Ændring i Næringslov med Hensyn til Ejendomsmæglere.

Der var Enighed i Regeringen.

Elgaard: Det er jo et Monopol og maa vist i Partierne.

Oluf Pedersen var ikke stærkt Tilhænger af at give Monopol.

Gik til Partierne.

Handelsministeren oplyste, at Krisekabinettet havde drøftet et Forslag ang. Burmeister & Wain. Det havde endnu ikke været i Regeringen.

Der beskæftiges ca. 8 000 Mand og mangler likvid Kapital. Desuden opkøber Tyskerne Aktier uden dog endnu at have Flertal.

Det vil blive foreslaaet, at Staten faar Præferenceaktier for sit Tilgodehavende og Ejerne af Stamaktier vil blive tilbudt en Opskrivning. Skal gerne behandles i Løbet af et Par Uger. Hovedgrunden er at hindre, at Hugo Stinnes faar Magten over vort største industrielle Foretagende.

Statens Kapital vil blive udløst.

Stensballe syntes, at det ikke var saa godt, naar Statens Midler udløses.

P. Munch: Bliver der ikke Vrøvl med Tyskerne?

Handelsministeren: Det tror Udenrigsministeren ikke. Det er privat tysk Kapital, en Slags Kapitalflugt.

Ole Bjørn Kraft: Det maa holdes meget fortroligt. Bliver Regeringen enig, kan vi nok tilslutte os.

Landbrugsministeren forelagde en Sag fra Finansudvalget der ikke havde faaet den nødvendige eenstemmige Tilslutning.

Det drejede sig om Kornagenterne, og Dahlgaard og Rager havde taget Særstandpunkt. De vilde ikke være med. Han vidste ikke, om de vilde gaa imod.

Det var drøftet i Ministeriet, der var enige om, at han skal forelægge det i Nimandsudvalget.

Forslaget gaar ud paa at opretholde Kornagenterne. Alle Organisationer, som er med i Handelen er gaaet med til at ofre 2½ Øre af den Fortjeneste paa 1 Kr., som de har paa hver Tdr.

Vi har opkrævet Afgiften, men der er enkelte genstridige.

Bliver der for meget, gaar det tilbage. Der er nedsat et Udvalg til at godkende Fordelingsplanen.

Det er en Slags Arbejdsløshedskasse. Ingen i Ministeriet var imod.

Ole Bjørn Kraft: Det er jo først og fremmest et Spørgsmaal til A. M. Hansen.

A. M. Hansen: Der er i mit Parti et overvejende Flertal for at gaa imod, men jeg skal forelægge det i Partiet, men er betænkelig ved Konsekvenserne.

Oluf Pedersen: Ja, Konsekvensen er den, at Ministeriet kan opkræve Afgift uden Lovhjemmel.

A. M. Hansen: Jeg beklager, at de andre Partier er gaaet med. Der er nogle Agenter, som skal have op til en halv Snes Tusinde i Statsunderstøttelse.

Landbrugsministeren takkede.

A. M. Hansen: Det volder i mit Parti Besvær, at man i Diskussioner fra anden Side fremdrager Militærspørgsmaalet. Jeg siger intet til, at General With taler og ligesaa Oberst Halvor Jessen, men naar det optrykkes i de store konservative Blade, giver det Besvær.

Kan der ikke gøres en Henstilling til disse Blade?

Ole Bjørn Kraft havde ogsaa været betænkelig ved Withs Tale om et nordisk Forsvarsforbund, fordi vi ikke kan alene.

Det er ikke let at hindre et Referat og der er ikke Basis for at gribe ind.

H. P. Hansen: Kan man ikke henstille til Partierne ikke at lade den Slags Taler referere. Jeg var bestyrtet ved at læse den. En Militærdebat er umulig at føre i Dag.

Elgaard: Det er haabløst at lægge Danmarks militære Linie i Øjeblikket.

Ole Bjørn Kraft: I »Folk og Værn« er intet af det, Withs og Jessens Tale gaar ud paa, der drives ikke Agitation for mere Militær.

A. M. Hansen: Lad os ikke lege Blindebuk. Man taler om 9. April som en Skamplet.

Ole Bjørn Kraft: Ja, det har jeg ogsaa gjort.

Oluf Pedersen: Ja, det er den ogsaa — men for Tyskland. Withs Tale er imod et frit selvstændigt Danmark og Halvor Jessens Tale var saarende.

Ser helst, at der ikke rejses Agitation, men ogsaa mit Parti maa ellers forbeholde sig at svare.

Ole Bjørn Kraft: Den konservative Generalkorrespondance har taget Afstand. Vi har ogsaa vore Besværligheder, men har holdt den trufne Aftale om ikke at rejse dette Spørgsmaal.

P. Munch: Jeg tror ikke paa, at det, der siges, faar Betydning for Fremtiden og der maa være en vis Adgang til at faa Luft.

Det var dog udmærket, om man dæmpede denne Diskussion lidt.

Heller ikke for Gørtz var det lykkedes at holde sig indenfor Rammen.

Maaske burde vi indprente Befolkningen, at en saadan Diskussion er ørkesløs. Maaske burde Udvalget udtale sig.

Ole Bjørn Kraft: Havde Withs og Jessens Tale udviklet sig, havde der maaske været Grund, men det er heldigvis ikke sket.

P. Munch: Man skal ikke undervurdere de Vanskeligheder, Gørtz' Tale skaber — nu faar vi rimeligvis store Vanskeligheder vedrørende Norge.

H. P. Hansen: Det var en Forudsætning, at der ved Gørtz' Virksomhed ikke taltes om Militærordning.

Ole Bjørn Kraft oplyste, at Generalkorrespondenter vilde mødes og tale om deres Udsendelser og give ham Besked derom.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **155.** Møde afholdtes den 11. Februar 1942 Kl. 14,15.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Indenrigsministeren var til Stede.

Ole Bjørn Kraft: Vi skulde drøfte Bosættelseslaanene. Vi venter jo Svar fra Venstre.

Elgaard: Vi vil foretrække, at der ikke kommer et saadant Lovforslag.

Indenrigsministeren havde ikke deltaget i Venstres Møde, men forstaaet, at der ogsaa i andre Partier var Modstand.

Ole Bjørn Kraft: Det er rigtigt, at de Radikale var betænkelige. Jeg vil meget beklage, om Forslaget ikke kommer, ogsaa fordi der foreligger et Forslag fra Nazisterne, det vil være for god Agitation at give dem.

Oluf Pedersen: Jeg har meddelt Ministeren, at Retsforbundet var imod. Jeg tror, at netop Gennemførelsen vil give Grundlag for Nazisternes Agitation, da de jo har budt mere. Jeg har ingen Tilhænger for Forslaget truffet og mener, at det er et umuligt Forslag.

Alsing Andersen vilde meget henstille, at Forslaget gennemførtes, det vil skabe Beskæftigelse paa et Felt, hvor det kniber.

A. M. Hansen: Der var i mit Parti store Betænkeligheder, større end Lysten til Gennemførelsen.

Ole Bjørn Kraft ønskede blot at forhandle videre. Er der Mulighed for, at Venstre vil eller afviser de ligesom Retsforbundet?

A. M. Hansen: Naar Venstre helst ser, at der intet kommer og Rf. er imod og vi betænkelige, er det vist klogest at stille det i Bero.

Indenrigsministeren omtalte Forslagets Indhold.

Ole Bjørn Kraft: Ministerens Tale var jo et varmt Forsvar og den kan jeg slutte mig til. Der er skabt Forventninger. Vil Venstre paany overveje?

Elgaard: Jeg mener, at det er bedst at lade Sagen falde.

Indenrigsministeren: Efter Venstres Afvisning har jeg drøftet med Kolleger, om det skulde tages op igen og det mente de ikke.

Elgaard: Naar vi henstiller, at Forslaget henlægges, synes jeg ikke, at der er Grund til mere.

Ole Bjørn Kraft: Naar Ministeren ikke er ivrig for at tage Sagen op i Partiet, er der vel intet at gøre.

Elgaard: Venstre ønsker ikke Forslaget.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa saa slutte med den Bestemmelse.

Justitsministeren var til Stede.

Ole Bjørn Kraft: Ministeren har lovet at give en Redegørelse om Frits Clausens Dagsbefaling om, at de tog deres Sikkerhed i egen Haand og paafølgende Overtrædelse af Uniformsforbudet.

Justitsministeren omtalte, at DNSAP i lang Tid har følt dem snydt og narret og nu har ønsket at fremstille sig som forfulgt og mishandlet. De har en vis tysk Forbindelse bl. a. med Himmler. Stillingen for Ministeren var vanskelig, da de mente, at han var et godt Objekt og jo før med Held en Minister var tvunget bort.

I Aalborg var man mødt med Spader, men Politimesteren fik Besked om at gribe ind.

Dernæst klagede de over Dommeren i Thisted, der havde henstillet at hæve en af Frits Clausen anlagt Injuriesag. Endelig havde Mellerup kaldt dem for Landsforrædere og sagt, at han nok skulde finde Plads til dem.

Mellerup benægtede dette.

Saa havde de stor Glæde af et Bombeattentat i en Snedrive, og i Randers var deres Kontor ødelagt. Jeg fik Lørdag Aften Besked om, at der var givet Ordre til at udstille 6 Vagtposter i Uniform.

Jeg vilde afsætte disse, men Eivind Larsen ønskede at forhandle med Kanstein.*)

Kl. 11,30 var Renthe-Fink i Telefonen til Udenrigsministeren og sagde, at det ikke maatte komme til Sammenstød, da det vilde faa forfærdelige Konsekvenser.

Man anmodede saa Gesandten om at søge Vagtposterne inddraget og det lovede Kanstein at sørge for, saa de blev erstattet af civile.

Gesandten har ogsaa ønsket en Forhandling om de frivilliges Behandling og Georg Brandesfesten i Studenterforeningen.

Jeg hævdede, at Frits Clausens Selvtægt maatte afblæses og at hans Angreb paa dansk Retsvæsen maatte standses.

Svenningsen har overfor Tyskerne henvist til, at Nazisterne skadede et godt dansk-tysk Forhold og Ministeren havde sagt til Gesandten, at de var vore fælles Fjender. Resultatet blev, at Angrebet standsedes og Vagtposten blev civil.

»Fædrelandet« havde overtraadt et Forbud imod at bringe et Telegram fra Berlin, det oplystes af Gesandten, at Nazisterne havde andre Ting for, men at Gesandten med Besvær havde afværget det. Nu er Sagen bragt til Afslutning.

Ole Bjørn Kraft takkede Ministeren for Redegørelsen.

Justitsministeren omtalte Georg Brandesfesten i Studentersamfundet med kommunistiske Talere. Gesandten var overrasket over dette og spurgte, hvorfor Folk som Per Knutzon, Lulu Ziegler, Døssing, Gelsted, Kjeld Abell og Bredsdorff ikke var interneret, men dette afvistes af Justitsministeren med, at det kun var Salonkommunister.

Ministeren syntes, at Hartvig Frisch burde have holdt sig tilbage.

Tyskerne havde beklaget de Frivilliges Behandling. Saaledes havde en Banefunktionær opsat et Skilt »Hundekupé«. Justitsministeren havde overfor dette sagt, at vi var ked af at se danske i tysk Uniform — og det havde man meddelt fra Hr. Johannsen ikke vilde ske mere.

Det var et kildent Spørgsmaal med de Frivilliges Behandling.

Ole Bjørn Kraft: Der maa være lige Vilkaar ogsaa for Nazisterne.

Oluf Pedersen.

*) jfr. her Korrektion af daværende Justitsminister E. Thune Jacobsen foran S. 501.

Udvalgets **156.** Møde afholdtes 18. Februar 1942 Kl. 10,30.
Alle Medlemmer var mødt. — A. M. Hansen og H. P. Hansen lidt forsinket.

Handelsministeren forelagde Forslag om

1. Forlængelse af Lov Nr. 406 om erhvervsøkonomiske Foranstaltninger.
2. Fragtnævnet.
3. Udbetaling af Indlaan [i] Banker og Sparekasser.
4. Forsikring af Varer imod Krigsfare. Der var 21 Mill. i Overskud i Øjeblikket og det kan evt. anvendes til Dækning for Risiko for Kul- og Kokspriser; naar de nuværende Lagre er opbrugt, maa Prisen ned. Der var Lagre til Gas- og Elektricitetsværker til 15. Marts eller 1. April.

Lange: Det er vel Meningen, at evt. Overskud i Krigsforsikringen kan bruges til Dækning af tidligere Krigsforsikring.

Handelsministeren: Antagelig, men det var før min Tid.

5. Ændring i Lov om Patenter m. v.
6. Foranstaltning til Fremme af danske Erhvervsinteresser.
7. Tilskud til Istandsættelse af Skibe.

Om alle var der Enighed i Ministeriet.
Udvalget gav Tilslutning til Fremsættelse.

Ministeren spurgte om Stillingen til Næringsloven (Ejendomsmæglerne).

Ole Bjørn Kraft: Vi har ikke taget Stilling endnu.

Elgaard: Nogle jeg har talt med er ikke begejstret.

Alsing Andersen: Ogsaa i min Gruppe vises Betænkeligheder for at faa et Laug.

A. M. Hansen: Ogsaa hos os Betænkeligheder.

Handelsministeren: Det er afgjort intet Monopol. Der er 500 og kan blive 5 000. Loven er nødvendig, for at der kan blive Mulighed for at gribe ind.
Besked inden Fredag.

Ole Bjørn Kraft: Uniformsloven udløber nu og Ministeren vil gerne have Tilslutning til Fremsættelse uændret og helst igennem uden Omtale. Det henstilles, ikke at omtale dette i Partierne for ikke at give Anledning til nazistisk Agitation. Og hvorledes med Fremmedloven?

— Det oplystes, at den havde faaet Tilslutning.

Ole Bjørn Kraft oplæste en Skrivelse fra Venstres Pressebureau om Forhandlinger mellem Partierne om Formen og der var Enighed om Formerne.
Skrivelsen vedlægges Protokollen.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **157.** Møde afholdtes Torsdag 19. Februar 1942 Kl. 10,00.
Alle Medlemmer var mødt.

Finansministeren forelagde Forslag til Lov om Statsforsikringsfond. Han ønskede det i Statsraad Fredag Formiddag.

Ole Bjørn Kraft: Dette kan næppe lade sig gøre.

Elgaard ønskede ogsaa Forslaget i Partiet.

A. M. Hansen og *Alsing Andersen* var tiltalt af Forslaget.
Det gik til Partierne.

Det oplystes, at Forslaget om Ejendomsmæglernes Autorisation var tiltraadt af Socialdemokratiet; Radikale havde ikke taget Stilling. Venstre var imod og Konservative for.

Landbrugsministeren meddelte, at Direktør Walther kom hertil i Dag. Tyskerne ønskede flere store Svin og gav gerne 24 Øre mere for kg for Svin over 90 kg.

Ministeren var betænkelig. Der var givet Lov til 15 000 ugentlig her i Landet, men blev de mindre var det for lidt. Desuden gik mere Foder til Tilvækst og der blev Mangel paa Korn. Sidst var Kravet rejst, men afvist.

Desuden referede Wassard i Udenrigsministeriet, at der var talt om andre Ting bl. a. Smørrationens Nedsættelse fra 350 til 300 gr. Og de vilde vide noget om vort Fedtforbrug, ligeledes ønskede Tyskerne Klarhed om vort Forbrug af Kød og Flæsk pr. Person.

Regnes det hele med, naar vi op over, hvad de faar i det sultende Europa.

Dernæst ønskedes flere Heste og gerne gav de højere Pris. De har endog talt om Udskrivning.

Højere Priser vilde tyde paa, at vor Kronestigning var Svindel.

Ministermødet var enigt i, at vi maatte værge os bedst muligt. Eventuelt afgive de 15 g Smør og forhøje Hesteprisen indtil 2 100 Kr.

Ole Bjørn Kraft takkede Ministeren for, at han var kommet. Vi er sikkert enige om ikke at hæve Priserne.

Gaar Flæskemængden ned, bliver Rationering nødvendig.

Landbrugsministeren haabede, at hvis vi skal ned paa 300 gr. Smør, kan det gaa til Norge.

Lange: Hvordan med Rugen til Norge, er den efterleveret?

Landbrugsministeren: Ikke lovet før Marts, kommer det ikke, en Katastrofe. De paastaar vi nok skal faa det.

Alsing Andersen: Hvordan Forespørgsel fra Bondepartiet i Morgen.

Landbrugsministeren: Der forhandles om Flæskeprisens Udligning.

Det drøftedes at undgaa Mødet i Morgen og derfor først Forespørgsel i næste Uge.

Ole Bjørn Kraft oplyste, at de Konservative vilde gaa imod Ambys Forslag angaaende Harald Nielsen.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **158.** Møde 19. Februar 1942 Kl. 14,30.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen var mødt.

Indenrigsministeren fremsatte:

1. Forslag om Støtte til Byggeri.
2. Ændring i Lov om Sygeplejersker.
3. Ændring i Lov om Foranstaltninger mod smitsomme Sygdomme med tvungen Aflusning.
4. Ændring i Lov om Apotekerafgift, og
5. Forlængelse af midlertidig Lov om Værnepligt.

Tilslutning gives til Fremsættelse, dog forudsat for Sygeplejersker deres Organisationers Tilslutning, hvilket Ministeren ikke vidste, om der var.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **159.** Møde afholdtes den 25. Februar 1942 Kl. 14,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Handelsministeren gav Meddelelse om Priserne paa Kul og Koks. Der var i Regeringen Enighed om, at Kronehævningen burde føre til Nedsættelse af Koksprisen med ca. 60 Øre pr. hl. Det er 10 pCt. Nedsættelse, medens selve Kronehævningens Indflydelse paa Koksprisen kun er 3 à $3^1/_2$ pCt. Nu bliver der ingen Nedsættelse paa Kul, men det hele paa Koks.

Det vil i Dag blive meddelt Pressen og forud ønskede Ministeren at meddele det i Samarbejdsudvalget.

Endvidere meddelte Handelsministeren, at det var fremført overfor ham, at der blandt Rigsdagens Medlemmer var Utilfredshed med, at han rejste rundt og gav Oplysninger, som disse end ikke kendte. Dette var dog ikke rigtigt.

Alsing Andersen kendte ikke til nogen Forargelse.

Elgaard havde intet hørt, men var tilfreds.

H. P. Hansen troede, at Ministeren skulde fortsætte med sine Møder.

A. M. Hansen var enig her.

Handelsministeren gav Oplysning om Gasværkernes Forsyning til 1. April eller 15. April, men ikke længere. Derefter drøftedes Ministerens Forslag om Ændring i Næringsloven angaaende Ejendomskommissionærer. Hvis det ikke muligt at gennemføre det uændret, kunde han tænke sig den alene for Byerne.

Ole Bjørn Kraft tvivlede om, at det var heldigt.

Alsing Andersen mente, at Betænkeligheden faldt bort, naar det ikke var Monopol — og alle der har drevet det i fem Aar faar Prøve.

Elgaard: Hovedindvendingen hos os var, at der er Slubberter og det Forhold ændres ikke ved, at de faar Statsautorisation.

A. M. Hansen: Modstanderne hos os synes, det er Monopol.

Justitsministeren gav en Redegørelse for Sagen la Cour, der efter Ministerens Opfattelse var tysk Regres overfor Udtalelser, der ikke passer dem.

Midt i April 1940 havde der i Udenrigsministeriet været et Møde, hvor Tyskerne ønskede at overtage Sagerne vedrørende Spionage og hertil medbragte deres eget Politi.

Overfor dette havde Thune Jacobsen hævdet, at dette bedst klaredes af det danske Politi — og hertil gav Tyskerne principiel Tilslutning.

Det er ogsaa gaaet udmærket; i et Par Sager har dog Tyskerne været utilfredse, dels med Kaptajn Ørum Sagen, dels da et ungt Menneske stjal et tysk Maskingevær.

Naar Tyskerne dømte deres egne, blev der indkaldt danske Vidner for tysk Krigsret.

Fredag Eft. havde Hall Koch meddelt, at der var indkaldt 3 fra Ungdomssamvirket, det var sket gennem dansk Politi, men uden at det var meddelt, at det drejede sig om la Cour.

Vi fik bagefter Vidnerne ind paa Politigaarden og den Behandling, de havde faaet i Krigsretten, svarede ikke til dansk Retsopfattelse, bl. a. var de truet med fem Aars Tugthus, hvis de ikke talte Sandhed.

Ogsaa Kommunelærer Rasmussen var indkaldt.

Det blev overfor Kjalke indrømmet, at det havde drejet sig om en dansk Mand, la Cour, men de nægtede denne Adgang til at overvære Afhøringen.

Man spurgte senere, om vi vilde bringe la Cour til Stede, men dette blev efter Ministerens Ordre nægtet, selv om de saa vilde hente ham selv.

Departementschef Eivind Larsen havde overfor Tyskerne beklaget, at der var rejst Sag imod la Cour for tysk Krigsret for Sabotage.

Der var Lørdag Eft. et Møde mellem Kjalke og Johannsen fra tysk Krigsret og her sagde Johannsen, at Generalen havde forbeholdt sig at afgøre, hvem der skulde behandle Sagen. Fra dansk Side hævdedes, at den blot kunde behandles ved dansk Domstol. Dette kunde man fra tysk Side ikke tage Stilling til her, men man overgav en tysk Oversættelse af la Cours Tale.

Det blev afslaaet fra dansk Side at anholde la Cour, inden man havde sat sig ind i Sagen.

Justitsministeren havde saa haft en Sammenkomst med Gesandten, der beklagede, at det danske Politi havde nægtet at anholde la Cour. Naar det var en saa vigtig Sag, maatte man forbeholde sig at sætte tysk Krigsret i Gang.

Justitsministeren havde hævdet, at det stred mod Aftalerne og beklagede, at man havde stukket Vidneindkaldelserne til denne Sag ind i Bunken uden at gøre opmærksom paa, hvad det drejede sig om.

Gesandten hævdede, at der var Sager, hvis Behandling Tyskerne var utilfredse med.

Justitsministeren havde ikke faaet nogen Klage.

Gesandten beklagede, at man paa Læsø havde forgrebet sig paa en tysk Flyvemaskine, idet nogle unge Mennesker havde stjaalet Lanterner. Dette var dog beklaget af Sogneraadet, der havde takket for den tyske Hjælp.

Gesandten beklagede la Cours Optræden og at denne var tilladt.

Man enedes om, at vi skulde have Materialet og forelægge det for en dansk Dommer, medens de forbeholdt sig at stille la Cour for tysk Krigsret, idet dog Kjalke skulde være til Stede fra dansk Side.

Men dette kan vi ikke blive staaende ved. Dels vil det omfatte alle og dels maa det klares, hvem der skal dømme.

Justitsministeren saa paa Sagen med megen Alvor, men naar dette var sagt, saa maatte Ministeren ogsaa vende sig stærkt imod la Cour. Baade denne og Kaj Munk optraadte landsskadeligt. Den danske Befolkning var tilstrækkelig opagiteret. La Cour havde ved tidligere Lejlighed sagt, at nu kom der snart engelsk Landgang og vi maatte da tage Spaderne frem og hjælpe Englænderne.

Kaj Munk havde udtalt, at der var to Personer, han vidste, hvor man havde, den ene var Vorherre, der aldrig gjorde noget urigtigt, den anden Hitler, der aldrig gjorde noget rigtigt.

Spørgsmaalet er, om vi skal have tysk Krigsret eller dansk, men skal det sidste opnaas, maa vi faa disse Folk til at holde op. Kan Uro ikke undgaas, kan dansk Retshævdelse ikke bevares.

Ole Bjørn Kraft takkede Ministeren og var enig med denne i, at det var et alvorligt Spørgsmaal. Glider Retsplejen fra os, er vor Mission mislykket.

Er det ikke rigtigt, at la Cour sidder i den tyske Afdeling af Vestre Fængsel.

Han var ikke uenig i Bedømmelse af Kaj Munks Udtalelser, de var som la Cours barnagtige, men vi kan ikke tale, som det passer Tyskerne.

Han var overrasket over, at Udenrigsministeren stillede sig paa det Standpunkt, at Regeringen ikke kunde faa fuld Oplysning.

P. Munch: I de første Dage efter 9. April blev flere danske taget og endda ført ud af Landet og det var først gradvis, vi fik det hele igen. Forstod, at Mini-

steren for at faa Grundlag for en acceptabel Ordning, maa sikre, at Agitationen standses.

Alsing Andersen: Vi kan ikke have enkelte Personer til at sætte det hele til for os.

Elgaard vil slutte sig til de faldne Udtalelser. Jeg er enig i Ministerens Fordømmelse af den Slags Taler i den nuværende Situation. Der er næppe Vej frem uden Garanti for, at den Slags Tale forstummer i Fremtiden.

Da Ministeren skulde til 1. Behandling af Uniformsloven i Folketinget, sluttede Mødet.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **160.** Møde afholdtes Fredag den 27. Februar 1942.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Undervisningsministeren forelagde en Række Lovforslag vedrørende Undervisning, som han gerne vilde have gennemført i Vinter, det var ikke sikkert, at der senere kunne blive saa stærk Samling om Gennemførelsen.

Forslaget bygger paa Ungdomsudvalgets Betænkning, der er dog ændret særligt i Forslaget om den ufaglærte Ungdom, som var ændret principielt.

Ministeriet har givet eenstemmig Tilslutning til, at Forslaget fremsættes, men ikke bundet til Enkeltheder, dog gik han ud fra, at selv om frit, at man vilde medvirke til Gennemførelsen.

I. Forslag om Højskoler.

Der var rejst Krav om Højskoleraadets Udpegning af andre end Ministeren, men det var han betænkelig ved, men de forskellige Retninger vilde blive repræsenteret. Der skal være en Statskonsulent iflg. Normeringsloven, men den rette Mand var ikke ledig. Moltesen var faktisk gaaet af for et Aar siden.

Der gives større Tilskud til Lærerløn fra Førstelærerløn til Seminarielærerløn + et yderligere Alderstillæg af 3 × 600 Kr.

Der er beregnet 1 Mill. i Ekstraudgift og 1,1 Mill. i Understøttelse til Elever, men Ministeren regnede med Forhøjelse.

Medlemmer af Arbejdsløshedskasser havde faaet betalt det hele og endda Lommepenge, men skal nu udrede et overkommeligt Beløb selv.

Vi anser det for et Gode med *selvejende* Skoler og derfor kan der ydes Statslaan som til tekniske Skoler.

H. P. Hansen: Hvilken Udgiftsforøgelse for Kommuner?

Undervisningsministeren: Kun mere til ufaglærte Aftenskoler.

H. P. Hansen: Vil de forhøjede Lærerlønninger ikke faa Konsekvenser?

Undervisningsministeren: De sidestilles med Seminarielærerne.

H. P. Hansen: Disse har dog en helt anden Uddannelse.

Undervisningsministeren: Der maa gives bedre Løn for at beholde de bedste Lærere.

Elgaard: Man ændrer Højskolens Situation, gør dem fasttømrede i Stedet for, at de nu hviler paa Idealet. Man flytter fra det frivillige Grundlag over paa det statssikrede.

A. M. Hansen var helt uenig med Elgaard. Er Timetallet ikke for lavt.

Forslaget tænkte han forelagt til helt fri Forhandling.

Undervisningsministeren: Der røres ikke ved Højskolens Frihed, men gives blot højere Tilskud.

Mange Højskolelærere har elendige Kaar.

Elgaard: Højskolen af i Dag er ikke vokset op i Ly af den sikre Økonomi.

Undervisningsministeren: Skolens Økonomi er ikke sikret, blot noget mere til Lærerne.

II. Ungdomsskoler for den ufaglærte Ungdom.

Dette er noget nyt. Det er gjort frivilligt, men med Pligt til Oprettelse.

Ole Bjørn Kraft: Dette er det mest centrale, der burde her gives en Adgang til at give alle Borgere Besked om, hvad de som Borger opnaar. Skal det Ønske opfyldes, maa den være obligatorisk.

Alsing Andersen: Vi havde hellerere set den obligatoriske.

Undervisningsministeren: De 14—18aarige egner sig ikke for Samfundslære. En saadan maa være frivillig ellers mangler Gnisten.

Elgaard: Jeg tør sige, at Ministeren ikke faar Vrøvl fra os, fordi det er frivilligt.

Alle erkender, at der for de Unge maa gøres noget. Hvis der gives Tilslutning til Fremsættelsen, maa man se at komme igennem.

Ole Bjørn Kraft: Jeg tror ikke, man har løst Spørgsmaalet selv med dette.

Jørgen Jørgensen, Undervisningsministeren: Det værste er, om man vil presse de Unge til en Undervisning, de ikke bryder sig om.

Stensballe: Man er glad for det i Odense.

III. Efterskolen.

Er efter Betænkningen, dog blot lidt større Tilskud.

IV. Aftenskoleloven.

Forbedrer Tilskudene. Der har været 120 000 Elever og kostede 3 Mill. Kr.

V. Husholdningsskoleloven.

Som tidligere forelagt, dog uden Aftenskoler.

Ole Bjørn Kraft: Har man givet Tilslutning til Fremsættelse, tiltræder man, at det skal være frivilligt og til at det, bortset fra Enkeltheder, gennemføres.

— Svar i Løbet af næste Uge, senest Fredag.

Skal holdes hemmeligt.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **161.** Møde afholdtes Onsdag den 4. Marts 1942.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard (syg) var mødt.

Indenrigsministeren oplyste, at Organisationen *ikke* var spurgt om Ændringen vedrørende Sygeplejerskerne.

Det gik til ny Behandling i Partierne.

Alsing Andersen oplyste, at Socialdemokratiet ikke var for Deling af Ejendomsmæglerloven for Land og By.

Ole Bjørn Kraft gav Oplysninger om Bombevirkningerne fra Vejle og Odense — og at Justitsministeren havde begrundet Haab om at faa la Cour for dansk Ret.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **162.** Møde afholdtes den 5. Marts 1942 Kl. 10.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Elgaard (syg), H. P. Hansen og Lange.

Indenrigsministeren forelagde Ændring i Lov om Leje, der bl. a. flyttede Flyttedagen i særlige Tilfælde og angik Fortsættelse af Lejemaal.

Oluf Pedersen ønskede evt., at man optog en Ændring med Hensyn til Lejeforhøjelse, hvor den af særlige Grunde tidligere var nedsat.

Tilslutning til Fremsættelse gaves.

Handelsministeren oplyste, der var Sikkerhed for B. og W. Lovens Gennemførelse, fra Generalforsamlingen 93 000 Stemmer imod, 23 000 hos Christensen — der vist vilde undlade at stemme og 56 000 hos Tyskerne. Ialt var det kun ca. Halvdelen — men ca. 80 000 laa paa engelske Hænder.

Handelsministeren havde ønsket Samraad om Smørrabatkort til enligtstillede eller en Udvidelse fra 1,8 til 1,9 Mill. Det kostede 4 Kr. pr. Kvartal eller 16 Kr. × 800 000, ialt 12,8 Mill. Kr.

Venstre var i Finansudvalget gaaet imod.

Ministeren vilde ikke gennemføre det, naar eet Parti gik imod.

Herom var der Enighed og

Stensballe lovede at forelægge det i Partiet, efter at det var oplyst, at det ikke medførte en Forhøjelse af Indkomst- og Formueskatten paa Grund af det gode Ligningsresultat.

Handelsministeren oplyste, at det laa strængt med Ændring i Loven om Ejendomsmæglere, idet Socialdemokratiet og Kons. var imod Delingen mellem Mæglere i Land og By.

Stensballe: Vi kan drøfte det igen, naar Elgaard kommer.

Oluf Pedersen var betænkelig ved Forslaget, men mest for et Forslag, der ikke omfattede alle.

A. M. Hansen haabede paa, at man gik tilbage til det oprindelige.

Ole Bjørn Kraft var ogsaa imod Delingen.

— Gik til ny Overvejelse i Venstre.

Ole Bjørn Kraft forelagde for Arbejds- og Socialministeren Forslag angaaende Bagerivirksomheder, ændret Refusion og Arbejdskraft til Landkommuner, fremsendt fra samme var Forbud imod Overarbejde og Fordeling og Regulering af Arbejde.

— Det henstilledes, at Arbejds- og Socialministeren kom til Stede.

Ole Bjørn Kraft meddelte, at la Cour vilde komme for dansk Ret.

Det oplystes, at Schoch ved »Nationaltidende« var krævet fjernet fra Bladet — og ligeledes at der var rejst Krav overfor »Vendsyssel Tidende«.

Man ønskede nærmere Oplysning fra Justitsministeren.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **163.** Møde afholdtes Torsdag 5. Marts Kl. 14,45.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Elgaard (syg) og H. P. Hansen.

Finansministeren fremsatte Forslag om Forlængelse og Ændring i Lov om Kreditfond.

Tilslutning til Fremsættelse gaves.

Finansministeren oplyste, at der var tegnet 83 af Genforeningslaanet og antageligt naaedes 85 Mill. Kr.

Finansministeren oplyste, at der var tilbudt Tjenestemændene $1^1/_2$ Portion og der skal forhandles herom i Aften.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **164.** Møde afholdtes Fredag den 6. Marts 1942 Kl. 10,30.

Mødt var Kraft, Stensballe, Munch, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Undervisningsministeren var til Stede.

Det oplystes, at Partierne havde givet Tilslutning til Fremsættelse af Skoleforslagene og til Gennemførelse under Forudsætning af Tilslutning fra alle Sider.

Oluf Pedersen tog Forbehold overfor Godkendelse af Høj- og Efterskoler.

Undervisningsministeren udtalte, at han havde overvejet og villig til at tage Afgørelsen af Beliggenhed ud. Det var ikke Meningen at give Monopol.

Undervisningsministeren forelagde:

Forslag om Adgang til Ekspropriation af Grund til off. højere Almenskoler og

Forlængelse af Lov om Aarhus Universitet.

Der var Enighed i Ministeriet.

Tilslutning gaves.

Arbejds- og Socialministeren forelagde

Forslag angaaende Bagerier m. v.

Gik til Partierne.

Besked Onsdag.

Forslag om Ændring i Refusionsordning.

Fra det sociale Udvalg.

Tilslutning til Fremsættelse gaves.

Arbejdsfordelingsloven.

Til Partierne.

Besked Onsdag.

Overarbejdsloven.

Tiltraadtes.

Formidling af Arbejdskraft til Landbrug.

Regeringen ikke tiltraadt i Enkeltheder.

Stensballe: Hos os Indvending imod § 5, sidste Stykke — ikke mere end sædvanlig og normalt.

Arbejdsministeren vilde meget nødig ændre.

Stensballe: Overenskomster, bortset fra Maribooverenskomsten, kan være ensidige.

Arbejds- og Socialministeren: Saa er det Tarif og den gælder ikke som Overenskomst.

Stensballe: Er det ikke for tidligt med Udløbet den 31. August.

Arbejds- og Socialministeren: Det er for at gøre det hele saa kortvarigt som muligt.

Oluf Pedersen: Ved Cirkulære har Ministeren ikke holdt sig til Loven. Der er handlet urimeligt.

Arbejds- og Socialministeren: Efter denne nye Lov Ret til at handle som sket efter Cirkulæret.

Gik til Partierne.

Svar Onsdag.

Ministeren vil i Morgen sende Udvalget Betænkning til Ændring i Social Forsorg m. v. og til Rigsdagens Medlemmer Onsdag.

Ole Bjørn Kraft: La Cour er nu overført til danske Afdeling og vil blive dømt ved dansk Domstol. Skal vi høre Justitsministerens Redegørelse. Dette fik Tilslutning.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **165.** Møde afholdtes 10. Marts 1942 Kl. 14,00.

Mødt var Stensballe, Kraft, Lange, A. M. Hansen, Munch og Oluf Pedersen.

Finansministeren forelagde Reguleringstillæg og et statsministerielt Forslag om samme. Tjenestemændene havde ikke tiltraadt, men vilde ikke foretage sig yderligere.

Enighed i Regeringen.

Tiltraadtes.

Ministeren for offentlige Arbejder forelagde Forslag om midlertidig Ordning med Hensyn til Dækning af Underskud for vanskeligt stillede private Baners Underskud.

Gik i Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **166.** Møde afholdtes Onsdag den 11. Marts 1942 Kl. 11.

Alle Medlemmer var mødt.

Trafikministeren var til Stede.

Ole Bjørn Kraft: Fra Socialdemokratiet er ønsket et internt Udvalg om Vejlovene førend Fremsættelsen — medens Venstre ønsker dem fremsat uændret i Tinget.

Alsing Andersen: Det er kedeligt, om Rigsdagen ikke kan blive enige, efter at de er forelagt. Helst saa han, at Sagen hvilede. Kan Ministeren ikke invitere nogle fra Partierne til en Forhandling?

Stensballe tvivlede paa, at det vilde hjælpe og saa helst Forslaget gik direkte i Udvalg.

Ministeren havde tænkt en Del over Sagen. En Rigsdagskommission havde tiltalt ham, men nu saa han helst, at den gik direkte i Udvalg eller at man lod Sagen falde.

A. M. Hansen: Vi kan gaa med baade til Fremsættelse og til Udvalg forinden, hvis der er Stemning herfor. Personlig var han imod at faa Sagen frem, som den laa. Den trænger til en Korrigering. Det maa være saa, en Minister kan gaa ind for det, han forelægger.

H. P. Hansen: Der er intet Hensyn taget til Mindretallet. Lad Sagen hvile et Aar eller to.

Ole Bjørn Kraft: Kan vi ikke tage en 1. Behandling og lade det gaa i Udvalg, saa Ministeren kan stille et ændret Forslag til Efteraaret.

H. P. Hansen: Det er ikke tiltalende.

Oluf Pedersen: Det hele er saa uklart, særlig det økonomiske. Bør det ikke vente?

Stensballe: Vi trænger til en ny Vejordning.

H. P. Hansen: Vore Veje er gode.

Elgaard: Vi ønsker Sagen forelagt.

Ole Bjørn Kraft: Vil Socialdemokratiet modsætte sig Fremsættelse.

Alsing Andersen: Vi kan drøfte det i Gruppen.

Alsing Andersen afgav følgende Erklæring til Potokollen:

»I Anledning af at Blade af forskellig Farve har hævdet, at de paatænkte Ændringer i Sociallovgivningen er tiltraadt af alle Partier, ønsker vi overfor Samarbejdsudvalget at erklære, at den socialdemokratiske Rigsdagsgruppe ikke paa noget Stadium har faaet noget Referat af Forhandlingerne, idet disse baade af Socialministeren og af vore Repræsentanter i Udvalget er behandlet som absolut fortrolige. Vor Gruppe har altsaa hverken tiltraadt Resultatet eller haft Anledning til at udtale sig om noget af de behandlede Spørgsmaal. Vi maa derfor forbeholde vor Gruppe Ret til i de kommende Dage at tage Stilling til Lovforslagenes Enkeltheder.

Alsing Andersen. H. P. Hansen.«

Oluf Pedersen.

Udvalgets **167.** Møde afholdtes Onsdag 11. Marts 1942 Kl. 15,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Arbejds- og Socialministeren var til Stede.

Ole Bjørn Kraft: Hvorledes med Forslaget om Statstilskud af Frikontingenter til Arbejdsløshedskasser.

Stensballe: Det kan ikke fremsættes.

Oluf Pedersen: Kan det ikke fremsættes og gennemføres *sammen* med Ændringen i Sociallovgivningen.

Stensballe: Ikke efter den Protest, der er fremsat.

Elgaard: Jeg synes, det skal vente, til vi ser, hvad vi kan blive enige om. Har i Dag talt med en Deputation fra Murerarbejdsmændene, der synes, at Venstres var det værste — ud fra hvad de havde læst i Bladene om Ændringerne.

Alsing Andersen: Indiskretionerne var meget uheldige.

Arbejds- og Socialministeren: Jeg beklager dem meget, — ogsaa i Dag har »Nationaltidende« 2½ Spalte herom. Og »Fædrelandet« bringer min Tale for Udvalget — man har været uforsigtig.

Ole Bjørn Kraft: Jeg beklager Indiskretionerne i de kons. Blade.

Kan Forslaget ikke fremsættes?

Oluf Pedersen: Det vil da komme frem samtidig med Betænkningen.

Elgaard: Jeg skal gaa i Partiet herom.

Forbud imod Overarbejde og

Fordeling og Regulering af Arbejde.

Begge Forslag tiltraadtes.

Ole Bjørn Kraft: De Konservative er imod Bageriforslaget, der forbyder den enkelte Bager at arbejde, naar han vil i egen Virksomhed.

Arbejdsministeren: Ja, det er drastisk, men affødt af Henvendelser fra Fabrikstilsynet. Kan man ikke tage Forslaget, som det er, saa maa vi falde tilbage til det gamle, da jeg ikke vil forlænge de midlertidige Ændringer, som skyldes særlige Vanskeligheder, der nu er overvundet.

Stensballe: Vi er enige med de Konservative.

A. B. Lange: Jeg forstaar ikke, at Vanskelighederne er overvundet. At nogle overtræder, kan ikke begrunde Indgreb imod andre.

Alsing Andersen: Baade Mestre og Svende har tiltraadt Lovforslaget.

Ole Bjørn Kraft: Ja, men disse repræsenterer de store Bagerier — og de foretrækker det fremfor at falde tilbage paa den gamle Lov.

A. M. Hansen: Vi synes ogsaa, det er drastisk, men er ikke færdig med vore Overvejelser.

Arbejdsministeren: Naar Bagermestre og Svende er enige, maa vi ogsaa kunne tiltræde — ellers maa det falde.

Ole Bjørn Kraft: Jeg kan ikke se det gode ved at vende tilbage, fremfor at forny den midlertidige Ordning.

Arbejdsministeren: Ja, men det ønsker Svendene.

A. M. Hansen: Mit Synspunkt er dikteret af rent menneskelige Interesser.

Alsing Andersen: Vanskeligheden er Kontrollen, derfor ønsker Fabrikstilsynet Ændring.

Arbejdsministeren: Man kan ikke forlange, at jeg skal gaa imod rent faglige Synspunkter fra Fabrikstilsynet.

Ole Bjørn Kraft: Ja, men der er tre Partier imod.

Oluf Pedersen: Ja, ogsaa jeg giver Tilslutning til, at den midlertidige Ordning fortsættes.

Ole Bjørn Kraft: Det vil Ministeren ikke tiltræde?

Arbejdsministeren: Nej.

Ole Bjørn Kraft: Refusionsordningen.

Alsing Andersen: Vi er betænkelige.

Forslaget fremsættes.

Ole Bjørn Kraft: Landbrugets Arbejdskraft.

Stensballe: Vi har Betænkeligheder ved visse Bestemmelser, saaledes om at der ikke maa anvises mere end normal Arbejdskraft og om Maribooverenskomsten.

Arbejdsministeren: Saa kan jeg ikke faa det igennem.

Alsing Andersen: Ingen af os er begejstret og selv Petersen Dalum har talt imod i Radio. Kan vi undvære den?

Oluf Pedersen: Vi er principielt imod, men erkender, at den maaske kan være nødvendig overfor de unge Karle, men jeg finder den urimelig overfor de ældre og de gifte. De trænger til højere Løn, og de store Gaarde har Raad til at betale.

Ole Bjørn Kraft: Vi er enige om, at denne Lovgivning fortsættes, da den er nødvendig.

Arbejdsministeren: Med en maaske tvivlsom Hjemmel tog vi i Fjor de gifte og de ældre fra anden Virksomhed over til Landbruget, og det bliver i Aar endnu mere nødvendigt, derfor kan vi ikke klare os med de unge alene.

Naar Venstre gaar imod, maa vi lade den ligge. Jeg maa absolut holde paa »Maribooverenskomsten«.

Elgaard: Vi har ikke bebrejdet Ministeren hans Administration og ønsker at medvirke til Loven som i Fjor med de Ændringer, der er foreslaaet om de ældre og de gifte.

Arbejdsministeren: Der er Tale om at faa Orden i det hele — den maa saa foreløbig ligge.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **168.** Møde afholdtes 12. Marts 1942 Kl. 14,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Landbrugsministeren forelagde Forslag til Kornlov for Høstaaret 1942—43. Forslaget var tiltraadt af Landbof., Husmandsf. og Tolvmandsforeningerne. Ministeren havde ønsket større Udskrivning.

H. P. Hansen: Der er megen Utilfredshed med Frihandelskorn.

Ministeren: Husmandsforeningerne vilde ogsaa udskrive mere, men baade Landbrugsraadet og Tolvmandsforeningerne ønskede Korn i fri Handel.

Lange var enig med H. P. Hansen i det uheldige med høj Pris paa Frihandelskorn, men der var ingen Vej udenom, man kan kun sætte Maximalpris ved Rationering.

A. M. Hansen var ogsaa betænkelig ved Frihandelskornet.

Kan der ikke gives Fritagelse for en Mand til Areal med Tørvebelægning.

Landbrugsministeren: Hvis det lejes ud til en ikke-Landmand, kan der fradrages for Læggeplads.

Oluf Pedersen fandt det uheldigt, at den med særlig god Høst fik den forholdsvis høje Pris; der burde tages Hensyn til Høstudbyttet.

Landbrugsministeren: Teoretisk kan det være rigtigt, men uigennemførligt.

Ole Bjørn Kraft: Det maa jo fremsættes.

Landbrugsministeren ønskede Tilslutning til, at Kartofler faldt ind under Lov om Høstpantebreve. Tanken er fremført overfor Tyskerne, der jo gerne ser udvidet Kartoffelavl. Vi har ønsket at blive fri for Præmieringen af for store Svin ved højere Pris. Endnu ved vi ikke, hvordan det gaar.

Ministeren fremsatte Forslag om Fiskeriraadets Forlængelse.

Ole Bjørn Kraft: Indenrigsministeren ønskede at forlænge Folkebespisningen.

Tilslutning gaves.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **169.** Møde afholdtes Onsdag den 18. Marts 1942.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard var mødt.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har bedt Justitsministeren redegøre for la Cour-Sagen.

Justitsministeren: Jeg kom sidst til, hvor Tyskerne opgav la Cour og overgav ham til os for Overtrædelse af § 3 i Straffelovsændringerne. Vi har undersøgt det videre, men er kommet til det Resultat, at der ikke kan rejses Sag efter § 3, men efter Cirkulæret, hvorefter der kun kan dømmes til nogle Maaneders Fængsel, medens Tyskerne ventede mindst eet Aars Fængsel.

Tyskerne ønsker den strenge Straf af generalpræventive Hensyn, og Kanstein har talt om Mulighed af, at la Cour tog Ophold som fri Mand i Tyskland. Idømmes der kun tre Mdr. Fængsel, er der Risiko for, at Tyskerne bagefter tager la Cour til Tyskland.

Tyskerne siger, at denne Sag kan føre til vidtgaaende Indgreb.

Fra dansk Side er anført, at la Cour ikke er nogen Folkefører, men Tyskerne vil gribe ind imod den Hetz, der drives imod dem.

Vi maa arbejde for en Løsning, hvor vi selv beholder Sagen, men der kan ikke lægges Tryk paa Dommeren og vi kan ikke sende la Cour til Tyskland.

Der*) var, mente Ministeren, kun to Udveje enten en ny strængere Lov, saa den Slags Personer hensættes, hvilket var betænkeligt, eller at udvide Anklagematerialet, der tidligere har sagt noget endnu værre.

Dette er usædvanligt, men i det Godes Tjeneste, og man kan lempe Fængselsreglementet. Til Bjørn Kraft vil jeg sige, og selv om vi ikke vil bøje os, kan vi blive nødt til det. Vi maa, som Estrup sagde ved given Lejlighed, slaa paa Sværdet — men det er et Træsværd.

Ole Bjørn Kraft: Jeg tror, vi alle rent principielt er enig med Ministeren og der synes kun at være tilbage Udvidelse af Anklagen.

En Lov med tilbagevirkende Kraft strider imod dansk Ret.

Tyskerne kan næppe ønske andre Forhold her i Landet. Det vil skabe stærk Bevægelse i Befolkningen, om Tyskerne igen faar la Cour.

Der maa være en Grænse for, hvad vi selv kan lægge Navn til. Hvordan blev la Cour fjernet fra dansk Fængsel?

Justitsministeren: Det gjorde Tyskerne ved Krav.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med cand. polit. Aage Petersen?

Justitsministeren: Der er Sag imod ham og Sarrum, der har arbejdet for Tyskerne og bl. a. rejst Klage om det danske Politi. Vi har bedt om at faa alle den Slags Klager forelagt. Disse Folk er i tysk Fængsel.

Frits Clausen siger, at jeg er en meget farlig Person — derfor de daglige Angreb i »Fædrelandet«.

A. M. Hansen: Enig med Kraft i, at det vil skabe Uro, om Tyskerne igen tager la Cour, og uheldigt med en ny Lov med tilbagevirkende Kraft. Tilbage er da at udvide Anklagen, det er en god eller rettere sagt fremkommelig Vej.

Det er beklageligt, om vi paa Grund af la Cour og andre grovmundede faar en Strid, thi de har selv stor Skyld.

Alsing Andersen: Jeg haaber ogsaa, at vi kan finde en Form. La Cour har optraadt ukorrekt. Hvis Tyskerne tager la Cour, kan det saa ikke lade sig gøre imod den danske Regerings Protest?

Lange: Jeg synes ikke, at Sagen drejer sig om la Cour, men om dansk Retshævdelse.

Stensballe: Tyskerne vil Hetzkampagnen til Livs, og de har sikkert Ret i, at la Cour har udtalt sig udæskende. Det rigtige er at udvide Anklagen.

Justitsministeren: Man maa være misfornøjet med la Cour og andre, der selv vil tage deres Lands Skæbne i deres Haand. Vi har selv ligesom understøttet disse Folk. Naar der er taget det Parti at holde Kæft, maa det overholdes.

Dette er ikke alene en la Cour Sag, men Spørgsmaal om dansk Ret.

Hvordan det vil gaa, om Tyskerne tager la Cour tilbage, er ikke drøftet i Regeringen.

Der har tidligere været Klage om la Cour efter Indberetning af Amtmand Refslund Thomsen og Sagen blev den Gang overdraget Undervisningsministeren, der talte med ham, uden at det har virket.

H. P. Hansen havde ikke Spor af Sympati for la Cour, men naar Nazisterne faar Lov til det Sprog, de fører, er det ikke uforklarligt, at Folk er glade for la Cour og hans Slags.

*) jfr. her Korrigering af daværende Justitsminister E. Thune Jacobsen foran S. 501.

At afgive la Cour igen, vil gøre os retsløse.

Jeg synes, Sagen maa gaa sin Gang og ser gerne en haard Straf.

P. Munch: Forhandlingerne om disse Problemer endte i sin Tid blindt. Der var i det udenrigspolitiske Nævn en Vilje til at standse la Cours Agitation f. Eks. ved et Tilhold, kan den Udvej ikke prøves?

Ole Bjørn Kraft: Jeg beundrer ikke la Cours Virksomhed, men det er Retssynspunktet, det brister paa. Var betænkelig ved at give Regeringen Ret til at give Tilhold.

Oluf Pedersen var i Hovedsagen enig med A. M. Hansen. Vi maa standse Virksomhed som la Cours, men det er vigtigt at beholde dansk Retshævdelse, saa hellere en strengere Lov.

A. M. Hansen: Vi skal nødigt tage en Strid paa Sagen la Cour — for ham maa der tages Afstand fra.

Lange: Befolkningen er imod la Cours skarpe Udtalelser — men naar Tyskerne tager ham, er den opbragt.

Ole Bjørn Kraft: Jeg mener, at hvis Tyskerne tager la Cour, maa Regeringen træde tilbage.

Derefter forelagde *Kirkeministeren* et Forslag om Salg af Gravsteder paa Holmens og Garnisons Kirkegaard endnu i halvtreds Aar.

Ministeriet var enig, men i Københavns Budgetudvalg Uenighed, uden at der dog endnu er afgivet Svar.

Gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **170.** Møde afholdtes 18. Marts 1942 Kl. 16,00.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard, H. P. Hansen og Munch var mødt.

Indenrigsministeren forelagde *Lov om Udøvelse af Tandlægevirksomhed.* Den giver Adgang til Udstedelse af visse Recepter.

Tilslutning gaves.

Forslag om Forlængelse af Husholdningsraad.

Tilslutning gaves.

Udskydelse af Revision af Embedslægeordning. Samtidig Forhøjelse af visse Takster.

Det vil koste Staten 30 000 om Aaret.

Gik til Partierne.

Svar i Morgen.

Ændring og Forlængelse af midlertidig Huslejelov.

Heri bl. a. Ændring efter Ønske fra Oluf Pedersen. Smaa Ejendomme kan falde ind under Loven.

Gik til Grupperne. Der gives Besked om almindelig Modstand, ellers forelægges det Fredag.

Derefter drøftedes Møderne i Folketinget og Muligheden af Møder Tirsdag for at fremme Arbejdet.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **171.** Møde afholdtes den 19. Marts Kl. 14,30.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard og H. P. Hansen var mødt.

Arbejds- og Socialministeren forelagde

Forslag til Lov om Tilskud til fælleskommunale Arbejder.

Regering enig. Tilslutning gaves. Besked fra Venstre inden 5,30 Eft.

Forslag til Lov om Forhøjelse af Dagpenge.

Oluf Pedersen fandt, at Forskellen mellem Gifte 1 Kr. og Ugifte 80 Øre ikke svarede til Ændringerne i Sociallovgivningen.

Ministeren mener ikke at kunne tage Hensyn hertil.

Tilslutning gaves — Venstres Svar inden 5,30.

Forslag til Lov om Ændring i Ulykkesforsikringen, indtil ny Lov er udarbejdet.

Tilslutning gaves.

Forslag til Lov om Mødrehjælpsinstitutioner.

Tilskud ogsaa til Børnetøj.

Tilslutning gaves.

Forslag til Lov om Skolebespisning.

Til Partierne.

Finansministeren forelagde Forslag til Ændring af Revisionsordning for Kongeriget Danmarks Hypotekbank.

Herom var talt med Elgaard. Tiltraadt af Regeringen. Blev tiltraadt af Udvalget, dog med Forbehold af Venstres Partimøde.

Ministeren forstod, at der var Betænkeligheder ved den tidligere foreslaaede Ændring af Brandforsikringen, men ønskede Tilslutning til en Tekstanmærkning om Krigsulykkesforsikringen for Tjenestemænd.

Tilslutning gaves med Forbehold af Venstres Partimøde.

Undervisningsministeren mødte for Landbrugsministeren med

Forslag om Forlængelse af Smørordning.

Tilslutning, hvis der ikke høres fra Venstre.

Og Forlængelse af Lov om Saasæd.

Renten nedsættes fra 5 til $4^1/_2$ pCt.

Lange var ikke imod Loven, men fandt den overflødig.

Tilslutning gaves.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **172.** Møde afholdtes Tirsdag den 24. Marts 1942 Kl. 10,30.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Finansministeren forelagde Forslag til Lov om midlertidig *Ændring i Told- og Forbrugsafgifter.*

Importafgiften ophæves. Papir ansættes til en indenlandsk Afgift, der skal give ca. 4 Mill. imod nu 5,7 Mill. Kr.

Told bortfalder for en Række Varer, saaledes Sanitetsvarer, Jernvarer. Tilbage bliver Galanteri og Tobak, hvor Importafgiften ændres til en midlertidig Told.

Piber og Cigarer faar en Forhøjelse, saa nuværende Afgift bevares, men ikke Forhøjelse i Forhold til nu.

Told paa Raafilm nedsættes til $^1/_3$. Afgift paa Omsætning af stærke Drikke forhøjes fra $13^1/_2$ til 19 pCt. eller 3 Øre pr. Bajer. Der er jo Mangel af Korn til Øl. Der var fuld Enighed i Regeringen.

A. M. Hansen: Regnes der med mere end Dækning?

Finansministeren: Ja.

Ole Bjørn Kraft var betænkelig ved Forhøjelse af Spiritus, man skal ikke tage alle Glæder fra Folk. Det vil blive en Skuffelse. Kunde ikke forstaa, at der var givet Tilslutning i Regeringen.

Finansministeren: Vi har jo kvittet Arbejdsfordelingsskatten.

Oluf Pedersen: Er det ikke i Hovedsagen en Omlægning fra Importafgift til midlertidig Told for visse Varer — medens Afgift paa andre er faldet bort og uden Forhøjelse, bortset fra Afgift paa stærke Drikke.

Finansministeren: Jo.

Til Partierne.

Ole Bjørn Kraft omdelte et Forslag til Forlængelse af Sukkerordning uændret.

Gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **173.** Møde afholdtes Tirsdag den 24. Marts Kl. 16,00.

Mødt var Stensballe, Elgaard, Kraft, A. M. Hansen, Munch, Oluf Pedersen.

Ministeren for offentlige Arbejder forelagde *Lovforslag om Overtagelse af Odense—Svendborg Jernbane.*

Overtagelsen sker for 5 Mill. Kr. indenfor en 7-aarig Periode, i hvilken Tid Pensionsfond og evt. 25 pCt. til Aktionærerne skal klares.

Ole Bjørn Kraft: Jeg forstaar, at der ønskes Svar i Dag.

Oluf Pedersen: Lokkes Staten ikke ind i Risiko?

Stensballe: Aktierne skal betales efter Notering paa Københavns Børs, hvor de endnu ikke er noteret — for de 5 Mill. vil man ikke sælge.

Elgaard: Er Staten Liebhaver til andre Baner?

Ministeren: Nej.

A. M. Hansen: Hvorfor saa overtage denne?

Ministeren: Fordi Kontrakten udløber og Staten har Nyborg—Faaborg, der drives af samme Selskab.

Naar Overtagelsen udskydes, er det for at beholde Privatbanetakster og derved faa Midler til en Afvikling.

Ole Bjørn Kraft: Haster det med Loven?

Ministeren: Ja, gerne til Kongen i Morgen, men det kan saa falde, om det møder Modstand.

Elgaard: Der er intet overraskende i Forslaget og vist ingen Vej udenom. Endelig Besked gives i Morgen.

Høres intet, gaar Loven videre.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **174.** Møde afholdtes den 26. Marts 1942 Kl. 14.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen deltog — Stensballe noget forsinket.

Udenrigsministeren: Vi nærmer os 9. April og der er maaske Anledning til at foretage sig noget til at dæmpe eller berolige ligesom i Fjor, der var saaledes i Udenrigsministeriet kommet et Kædebrev — som Ministeren oplæste — om fem Minutters Pavse og borte fra alle Forlystelser.

I Fjor blev der udsendt Cirkulære fra Justitsministeren mod offentlige Møder, Henstilling til Chefredaktører om at modvirke Demonstrationer, Vejledning var givet for Artikler i Bladene og det var henstillet ikke at afholde lukkede Møder — dette burde vist gentages. Der var advaret imod Demonstration ved Flagning og udsendt et Opraab fra Regeringen, dette overvejes igen i Aar.

Ole Bjørn Kraft: Der er intet oplyst om Demonstrationer.

A. M. Hansen: Er det ikke nok med en Henstilling i Grupperne.

Dette mentes at være tilstrækkelig.

Ole Bjørn Kraft: H. P. Hansen har meddelt mig, at der indkaldes til Møder ude i Politikredsene, hvilket Formaal har det?

Udenrigsministeren: Det skyldes Klager over Behandling af Frivillige og deres Paarørende.

Ole Bjørn Kraft: Der fortælles, at Lederen af de Frivillige, Oberstløjtnant Kryssing er fratraadt, fordi Korpset var blevet et Frits Clausens Frikorps, beregnet til at hjælpe denne til Magten.

Udenrigsministeren: Vi har hørt, at Kryssing midlertidigt er fratraadt. Rygterne om særlige Opgaver er ren Fantasi. Frikorps Danmark er Frits Clausens eneste Aktiv overfor Tyskerne, derfor er han deres Hjertebarn.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med la Cour Sagen?

Udenrigsministeren: Denne maa ikke ses som en Skærpelse, den skyldes Militæret, der ikke er helt tilfreds, ellers fredeligt i Øjeblikket?

Ole Bjørn Kraft: De Frivillige er ofte selv ude om Vanskelighederne. Er der ikke Aftale om, at de ikke skal optræde i Uniform?

Udenrigsministeren: Det er fra tysk Side indrømmet, at det vilde være rigtigt.

Efter at Ministeren var gaaet behandledes:

Ole Bjørn Kraft: I Anledning af den Særbetænkning, Oluf Pedersen afgav i Gaar, ønskede han at sige, at der maatte være særlige Grunde for en saadan, idet andre Partier jo ikke maatte afgive Særbetænkning.

Alsing Andersen: Jeg har ogsaa faaet Paalæg om at beklage dette her i Udvalget. Alle vi andre kunde med samme Adgang afgive Særbetænkning.

Elgaard: Jeg er enig i de Betragtninger, der er fremført. Vi maa tage det sure med det søde. Er der Sager, hvortil der ikke kan medvirkes, maa Rf. bede sig fritaget for Udvalgsplads.

Oluf Pedersen: Finansministeren oplyste her i Udvalget, at der ikke var Toldforhøjelser, og vi havde vedtaget at medvirke. Da jeg fik Oplysninger fra Finansministeren kort før Mødet, saa jeg, at dette ikke var rigtigt, og meddelte Ministeren, at vi ikke vilde medvirke til Forhøjelser.

Jeg gik ind i Udvalget for at faa Forhøjelserne ud, og da dette ikke var muligt, maatte vi undlade at stemme — og meddelte det i Betænkningen.

Ole Bjørn Kraft: Oluf Pedersen har Ret i, at Toldforhøjelsen skulde svare til Importafgiften.

Alsing Andersen: Ja, saa ligger Sagen jo anderledes.

P. Munch: Vi er ikke tilfreds, blot Rf. ikke er med i Udvalg, hvis de i Salen taler imod.

Vi burde søge Forhandlingerne ført til Ende her i Udvalget, her er Rf. jo repræsenteret.

Ole Bjørn Kraft henstillede til Oluf Pedersen at overveje en Særstilling meget nøje.

Oluf Pedersen: Ja, det har vi altid gjort, men vi kan jo ikke hindre et Lovforslags Fremsættelse.

Elgaard fremdrog, at der i en trykt Betænkning fra Udvalget om Støtte til Privatbaner var indsat, at Ministeren var indforstaaet med, at Støtte ikke skulde gives til Baner, hvor Funktionærerne deltog i Underskuddet. Dette vil vort Parti ikke være med til og det kommer ikke Loven ved.

P. Munch: Hermed ogsaa Besvær hos os.

Alsing Andersen syntes, at det var rimeligt.

Elgaard: Det kommer i alt Fald ikke Udvalget ved og maa tages ud.

Gik til Overvejelse i nævnte Udvalg.

Alsing Andersen: Nogle af vore jyske Medlemmer synes, at det koster dem for meget. Man har talt om ved Tekstanmærkning paa Finansloven at faa et forhøjet Vederlag paa ca. 100 Kr. mdl., antageligt maa det ogsaa gælde Fynboer.

Ole Bjørn Kraft: Jeg mener, at Rigsdagsmændenes Gager er for smaa, og fandt Forslaget rimeligt.

Elgaard: Vi var jo i sin Tid paa Vej med en Gageændring, og selv Bondepartiet havde tiltraadt. Der var vældig Modstand hos Sjællænderne. Jeg er ikke imod.

Oluf Pedersen: Jeg vil godt være med, men det maa være under Forbehold af, at Medlemmerne er til Stede. Det er galt med, at man skifter hver anden Uge.

Elgaard: Jeg vil forlange, at Medlemmerne skal være her. Det er utilladeligt, at Medlemmerne ikke er til Stede.

Lange: Jeg synes ikke, man kan gaa for rigoristisk frem. Ofte er Dagsordenen saa tynd, at et Medlem ikke kan forsvare at forsømme sin egen Forretning.

A. M. Hansen: Jeg vil ogsaa gaa til Gruppen og forlange, at de skal møde. Og saa maa Bestemmelsen om hver anden Uge falde bort.

Der var almindelig Tilslutning til et Tillæg paa 100 Kr. mdl. fra 1. April til Medlemmer vest for Storebælt.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **175.** Møde afholdtes 15. April 1942 Kl. 10,30.

Til Stede var A. M. Hansen (Formand), P. Munch, Elgaard, Stensballe, Kraft, Lange, Alsing Andersen, H. P. Hansen og Oluf Pedersen.

Kirkeministeren forelagde et ændret Forslag ang. Gravsteder paa Holmens og Garnisons Kirkegaard, der udskydes i 12 Aar.

Tiltraadtes.

Handelsministeren forelagde Forslag til Lov om Ændring i Lov om Udbyttedeling.

Tiltraadtes.

Handelsministeren henstillede, at man tiltraadte Ændringen i Næringsloven vedrørende Ejendomsmæglerne, som Radikale og Venstre var gaaet imod.

A. M. Hansen: Vi maa jo prøve igen.

Elgaard: Ogsaa jeg kan tiltræde Forsøget.

Handelsministeren redegjorde for Rationeringen, der over hele Europa er nedsat.

Tyskerne siger, at vore Rationer er for store og Walther krævede dem ned fra 315 Smør til 200 Smør og Fedt. Det blev dog hævet til 280 og antydet 300 gr i April og 280 gr i Juli Kvartal pr. Uge. Senere til 300 gr ogsaa efter 1. Juli, men Ministeren havde sagt Nej. Tyskerne faar paa Papiret selv 280 gr.

Vi er det Land, der har nedsat Rationerne mest fra 30 til 18 kg Smør + Margarine pr. Md. eller med 12 kg. Tyskland har uforandret 15 kg pr. Md.

Det var uheldigt at ændre midt i Perioden, som det skete med Smørret og det skulde nødigt gentages.

Handelsministeren omtalte Brændselet. Vi har nu faaet 6 Skibe, der laa i Isen i Havn, et af dem dog beskadiget. 15 000 t Kul og nogle Koks er kommet, men af Beredskabslageret paa 77 000 t Kul var kun 12 000 t tilbage og alle Briketter brugt.

Handelsministeren redegjorde for Brødkornet.

De 30 000 t Rug, vi har laant til Norge, skal leveres fra Tyskland med 13 000 t fra 20. April—30. April og Skibene er afsendt herfra. De øvrige 17 000, der [er] blevet til 20 000 efter Laan af 3000 t til Finland, skal leveres med 15 000 i Maj og Resten i Juni.

For at faa dette i Orden maatte vi yderligere laane Norge 10 000 t. Da Tyskerne havde meddelt, at de ikke vilde levere det til os igen, havde Ministeren standset Leveringerne.

Vi er ialt ude med 43 000 t. Vi skal have Halvdelen af det sidste Laan i Maj.

Forsvarsministeren: Der er paa Tillægsbevillingen optaget 70 000 for 7 Mdr. fra September til April paa Forsvarsministeriets Foredragsudvalg. Dette er tiltraadt af hele Udvalget undtagen Gregersen.

Vi har haft Udvalget i mange Aar, og efter en Forhandling i Ministeriet var Bevillingen i Efteraaret blevet øget. Der er Plan for Film m. m., og meget blev slaaet i Stykker og Bevillingen blev ikke ydet.

Ved denne har vi modvirket Tilgang til Frikorps. Han henstillede til Nimandsudvalget at give fuld Tilslutning.

A. M. Hansen undrede sig over, at alle de fire Partier havde givet Tilslutning, thi det vidste han ikke af. Er Pengene brugt?

Forsvarsministeren: Ja det er de!

A. M. Hansen: Vi er ikke imod et godt Forhold mellem Folk og Værn, men man er gaaet videre til en Agitation for mere Militær.

Der er i Udvalget kun Repræsentanter for de tre Partier, ikke for Radikale og Retsforbund, heller ikke til Møder var hans Parti indbudt til at tale. Denne Sag er ikke grebet heldigt an. Jeg maa tage det Forbehold at drøfte det i Partiet.

Forsvarsministeren: Jeg finder det rigtigt, at de Radikale repræsenteres i Udvalget, og har intet imod, at ogsaa Retsforbundet faar en Repræsentant.

Der er Enighed om ikke at agitere for en bestemt Forsvarsordning.

Vilde meget beklage, om Bevilling ikke gives.

Ole Bjørn Kraft: Formaalet er at skaffe et godt Samarbejde mellem Folk og Værn. Der agiteres ikke for en bestemt Forsvarsordning, heller ikke i Bladet »Folk og Værn«.

Retsforbundet har tidligere indtaget en Særstilling.

P. Munch: Pengene er brugt, siges der. Skal der saa ikke en ny Bevilling?

Forsvarsministeren: Det er Meningen at søge bevilget ca. 10 000 Kr. om Maaneden, men dog prøve at faa det noget ned.

P. Munch var enig i, at det havde modvirket visse Officersstemninger, og et godt Forhold mellem Officerer og Mandskab er nyttigt. Man agiterer ikke for en bestemt Ordning, men for en positiv Ordning. Det er svært at trække Grænsen. Ved et Møde, [hvor] General Gørtz havde talt, spurgtes det, om vi skulde være Tysklands Nordfront. Og Gørtz gav derefter en Begrundelse for tysk Besættelse af Danmark.

Skal en almindelig Diskussion undgaas, maa det hele lægges noget anderledes an.

Jeg tror, Minister og Udvalg skal søge at undgaa Vanskelighederne. Vi har givet vor Tilslutning under visse Forudsætninger.

Oluf Pedersen fandt det underligt at spørge Retsforbundet, naar Pengene allerede var brugt.

Han var ikke imod et godt Forhold mellem Befolkning og Værn, men imod Agitation for mere Militær.

Udvalget har bidraget til at rejse den Diskussion, som vi her var enige om burde undgaas.

Retsforbundet har den Særstilling, at man gennemfører Love, som vi ikke vil være med til.

Ole Bjørn Kraft: Naar Pengene er brugt, maa Bevilling gives, og det maa Rf. ogsaa være med til.

Alsing Andersen: Vi har givet Tilslutning og vil opfordre Rf. til ogsaa at give den. Der var private Kredse ved at starte Blad, og det vilde have faaet en anden Karakter.

Ogsaa enkelte Steder hos os er man irriteret.

Oluf Pedersen: Jeg synes ikke, der er Baggrund for Agitation. Det er, som man vil hævde, at det var forkert, hvad vi gjorde 9. April.

Det er hensynsløst at bruge Pengene uden først at spørge os.

H. P. Hansen: Arbejdet maa fortsættes efter de Linier, Ministeren har stillet op. Den Kritik af Fortiden, der har været oppe, maa stoppes. Alle fem Partier maa repræsenteres.

Det er beklageligt, at Pengene er brugt, inden de er bevilget. Man bør dog se stort paa dette, men i Fremtiden maa de bevilges først.

Ole Bjørn Kraft: Det er klart, at naar et Arbejde af den Karakter paabegyndes, maa der være Vanskeligheder. Jeg foretrækker en Agitation indenfor visse Rammer, men den kan ikke undgaas.

A. M. Hansen: Jeg tror ikke at være uenig med Munch, thi vi har taget to Forbehold, Repræsentation og at en militærpolitisk Agitation undgaas.

Oluf Pedersen: Skal der ikke netop drives Agitation?

Forsvarsministeren: Pengene er brugt. Der har været en Bevilling, men Efterspørgselen efter Talere blev større.

Oluf Pedersen: Det er underligt, at man kræver af os Velsignelse til en Agitation, vi er imod, naar det tilmed er overflødigt. Til Agitation vil vi ikke være med.

A. M. Hansen: Vi maa senere drøfte, om et Parti kan tage Særstilling og undgaa de Byrder, Samarbejdet paalægger andre.

Ole Bjørn Kraft: Forudsætningen maa være, at de 2 Partier, hvis de skal i Udvalget, maa gaa ind paa det Grundlag, Folk og Værn arbejder paa.

Jeg finder det ikke rimeligt, at Rf. repræsenteres i Udvalget.

Oluf Pedersen: Der har ikke fra vor Side været fremsat Ønske herom.

Indenrigsministeren fremsatte et Lovforslag til Lov om Levnedsmidler.

Forslaget ønskes fremsat til fri Drøftelse.

Gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **176.** Møde afholdtes den 16. April 1942 Kl. 10,30.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen var mødt.

Alsing Andersen oplyste, at der paa Arbejdspladser for Tyskerne var krævet Medlemsskab af Dansk Arbejdsfront.

Baade Arbejdsgivere og Fagforbund har meddelt Medlemmer, at Kravet ikke maa opfyldes, og dette Standpunkt støttes af Udenrigsministeren.

Elgaard: Vi talte i sin Tid om højere Honorar til jyske og fynske Medlemmer. Det er tiltraadt af Venstre og Finansministeren velvillig til Forslag om Ikrafttræden fra Samlingens Begyndelse.

Det oplyses, at Radikale og Socialdemokrater havde tiltraadt og de Konservative tager Stilling i Dag. Dette skal de meddele Finansministeren til Opførelse paa Tillægsbevillingsloven.

Stensballe: Det er oplyst overfor mig, at der er en ret udbredt kommunistisk Bevægelse.

Alsing Andersen: Ja, de har en Maanedsavis, og Aksel Larsens Pen kan spores. De angriber Socialreformen haardt, og det var bedre at have dem ovenpaa Jorden. Kalder man dem Kommunister, spørger de straks, om det er Meningen at overgive dem paa Politiet.

Elgaard: Resolutionen er dog vist lavet af Axel Olsen, og Kjærbøls Tale bærer Ved til Baalet.

Alsing Andersen: Tværtimod. Desværre har vi ogsaa Axel Olsen at slaas med. Vi skal nok tage Tørnen.

Lange: Det er dog en mærkelig Maade at tage den paa. Det maa være daarligt Kammeratskab at misbruge.

Alsing Andersen: Der er visse Punkter, bl. a. de Unge, Retsvirkningerne og Karenstiden. Det er uheldigt, at Spørgsmaalet er rejst i denne Situation.

Ole Bjørn Kraft: Socialdemokraterne maa selvfølgelig selv vælge deres Taktik, men for udenforstaaende er den underlig, thi det er jo ikke gennemtrumfet fra anden Side.

Oluf Pedersen forstod ikke den socialdemokratiske Taktik, thi der er jo ikke Forringelse som Helhed.

Elgaard: Ved Samlingsregeringens Dannelse blev Ændringernes Nødvendighed omtalt, uden at Kjærbøl tog Afstand.

A. M. Hansen syntes, at »Socialdemokraten«s Anmeldelse var uheldig.

Alsing Andersen: Ja, jeg indrømmer, den var vel skarp.

Ole Bjørn Kraft: Forudsætningerne er brudt, naar det gøres til en Tvang. Naar der nu skal rejses Kritik fra anden Side, er det tvivlsomt, om det er heldigt at gennemføre Ændringerne.

A. M. Hansen: En Standsning vilde se ynkelig ud.

Alsing Andersen: Det var Hensigten at sætte dem paa Dagsordenen første Dag i næste Uge. Det har jo holdt haardt at blive enige om Ændringerne.

Derefter drøftedes Udvalgene og der var Stemning for to Udvalg, det ene om Forsorgsloven.

Rigsdagens Møder i de kommende Uger drøftedes, men der var delte Meninger.

Elgaard: Hvordan med Lov om Landbrugets Arbejdskraft.

Alsing Andersen: Det er jo Venstres Tilslutning, der mangler.

Ole Bjørn Kraft oplyste, at Politiet havde arresteret to Studenter fra Grundtvigs Studenterkreds, fordi de lidt firkantet havde afvist et tysk Ønske om Samarbejde. Det skal være paa dansk Udenrigsministeriums Initiativ.

De havde siddet til Lørdag og Fremgangsmaaden var urimelig.

Han og Fibiger havde henvendt sig til Justitsministeren, der intet kendte til det, men Eivind Larsen havde været med i det.

A. M. Hansen: Udenrigsministeriet havde aldrig tænkt paa Arrestation, men det var for at faa opklaret nogle Kædebreve.

P. Munch: Der er for ringe Samarbejde i Ministerierne og mellem Ministrene.

Oluf Pedersen: Skal vi ikke have Justitsministerens Forklaring.

A. M. Hansen: Vi kan protestere gennem vore Ministre.

A. M. Hansen: Jeg synes, det er nødvendigt at faa Rf. Tilslutning til Bevillingen til Forsvarsministeriets Foredragsudvalg og at der sættes den Klausul, at der ikke maa drives Agitation for Pengene og at Partierne alle repræsenteres.

Rf. har som lille Parti haft en Fortrinsstilling.

Elgaard: Jeg synes, vi trænger til at mindes, hvordan vi først tog paa Samarbejdet, da vi begyndte. Rf. maa tage det fælles Ansvar.

Oluf Pedersen: Bevillingen er optaget paa Tillægsbevillingen, og Gruppen vil ikke stille Ændringsforslag, og vi vil stemme for Tillægsbevillingen. Derimod maa det i Finansudvalgets Protokol anføres, at vi er gaaet imod.

A. M. Hansen syntes ikke, dette var tilfredsstillende, og vi maa tales nærmere ved i senere Møde.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **177.** Møde afholdtes den 28. April 1942 Kl. 10,30.

Alle Medlemmer undtagen Lange var til Stede.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om Forlængelse af begrænset Tinglysning paa fast Ejendom.

Tilslutning gaves til Fremsættelse.

Indenrigsministeren forelagde og gennemgik Forslag til Lov om Statens Bygningsvæsen. Forslaget gik til Partierne, Svar i Overmorgen. Der kan forhandles frit i Rigsdagen.

Arbejdsministeren forelagde Forslag til Lov om Landbrugets Arbejdskraft i ny Affattelse med Angivelse af Timeløn efter Maribo-Overenskomstens Satser i Stedet for at henvise til selve Overenskomsten.

Regeringen havde ikke tiltraadt, men givet ham Lov til at gaa til Udvalget.

Elgaard: Er der forhandlet med Personer, repræsenterende Landbrugserhvervet?

I Nordjylland bygger Tyskerne Startpladser og skal beskæftige 7—10 000 Mand og disse rømmer fra deres Pladser, idet der bydes 150 tit 200 Kr. ugentlig.

Under disse Forhold vil Loven der være værdiløs. Man er rent ud sagt fortvivlet, men Regeringen uden Indflydelse paa, hvad Tyskerne betaler danske Arbejdere.

Ministeren: Jeg er klar over dette og har tilskrevet Udenrigsministeren om at forhandle med Værnemagten. Tyskerne skal ikke betale mere end andre. Jeg har talt med Hauch om Forslaget og ikke hørt nærmere og gaar ud fra, at han tiltræder det.

Elgaard takkede for Udtalelsen angaaende det, Tyskerne skal betale.

Jeg mener ikke, at Lovforslaget er blevet bedre.

H. P. Hansen: Handelsministeren har jo oplyst, at der var Kontrol med Tyskernes Betaling.

Ole Bjørn Kraft: Ikke med militære Anlæg.

Elgaard: Der er Fare for Produktionen.

Ministeren troede, der blev Arbejdskraft nok.

Oluf Pedersen saa gerne, om man havde begrænset Loven til de Unge som i Fjor. Det er urimeligt lav Løn, der betales i Forhold til Prisen paa Landbrugets Produkter som Korn og Kartofler.

Landbrugets Ulykke er de lave Lønninger. Derfor mangler de Arbejdskraft og [han] vilde være meget ked af at medvirke til en Lov, der holdt de alt for lave Lønninger nede.

H. P. Hansen var enig med Oluf Pedersen, men vi erkender, at Loven kan være nødvendig.

Stensballe: Forholdene er forværret fra i Fjor.

Ministeren kunde godt erklære sig enig med Oluf Pedersen. Det er nødvendigt med en Lønopgivelse, men der betales mere.

Ole Bjørn Kraft vilde meget henstille hurtigt at faa Loven igennem.

Alsing Andersen: Det er jo Venstre, der har haft Betænkeligheder.

Elgaard: Landbrugets Rentabilitet er ikke lystelig.

P. Munch: Kan man ikke slutte et Forlig om at godkende Lønnen og forlænge Lovens Gyldighedstid en Maaned?

Oluf Pedersen: Produkternes Højde betinger en højere Løn.

A. M. Hansen: En Diskussion herom er næppe nødvendig.

Ministeren skal have Svar til Kl. 1, idet han gik ind paa en Md. Forlængelse af Gyldighedstiden.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **178.** Møde afholdtes den 29. April 1942 Kl. 10,30.

Alle Medlemer var mødt.

A. M. Hansen: Vi har ønsket en Redegørelse om visse Demonstrationer.

Justitsministeren: Jeg har det Indtryk, at vi gaar ind i en urolig og vanskelig Periode, idet Tilstanden i Tyskland ogsaa kan antages at berøre de besatte Lande.

De danske Frivillige anses for Vaabenfæller med den tyske Værnemagt, og det benytter DNSAP sig af ved at lægge sig nær op ad Frikorps Danmark.

I Søndags optraadte Frikorpset ved DNSAP's Møde i K.B.-Hallen, og det var billiget af Generalen, men det medførte Forhold, som Justitsministeren ikke vilde finde sig i.

De mødte i tyske Uniformer og marcherede fra Rosenvængets Alle, men da Befolkningen nok taaler Værnemagten, men ikke Frikorpset, blev der Demonstrationer.

Jeg kunde ikke forbyde Marchen, men lagde det hele i Københavns Politis Haand, og *alt* Politi var til Raadighed.

Efter Mødet havde DNSAP aabenbart ønsket Slagsmaal. Der skulde være 30 Mand af Frikorpset, men ind imellem gik et Par Hundrede DNSAP, som man forgæves fra Politiets Side søgte at skille ud. Der var ogsaa Vogne med Nazister.

Det hele var meget farligt og kan ikke gentages. Der vil blive søgt Protest nedlagt gennem Udenrigsministeriet.

Man havde i Anledning af, at der var stukket med Kniv imod en S/S-Mand, blevet brudt ind og anholdt en Mulat, og han var blevet ført til deres Kvarter. Herimod har vi nedlagt Protest i Dagmarhus, man regner fra tysk Side at forsvare dette.

Den 26. Kl. 10,30 var 800 Tyskere forsamlet [i] Gardehusarkasernen. De var opdelt i Grupper, og Gesandten Renthe-Fink talte. Bagefter talte en tysk Militær, og der blev dannet en frivillig Hær, der aflagde Ed til Hitler og skal sættes ind imod engelske Faldskærmssoldater, da Danskerne ikke vilde optræde. Dette var næppe vendt mod Danskerne og det meddeltes i dyb Fortrolighed og undersøges nu nærmere.

Elgaard: Var der Slagsmaal, hvor mange anholdtes?

Justitsministeren: 31.

Ole Bjørn Kraft: Jeg vil gerne give Ministeren Tilslutning, man bør holde fast og det er rigtigt at protestere gennem Udenrigsministeren.

Alsing Andersen: Jeg vil ogsaa give Tilslutning. Har man tænkt paa Protest imod Schalburgs Udtalelser.

Ole Bjørn Kraft: Schalburg har truet med at skyde alle Jøder og Frimurere, det sidste er af særlig Betydning, da Kongen er højeste Frimurer her i Landet.

Justitsministeren redegjorde for Mødet af KU., men han var her ikke helt tilfreds. Der var 300 à 350 Deltagere og talt om Nazister og bl. a. sagt, at det jo var forbudt at kalde Frits Clausen for en Landsforræder.

Her er intet at blande det tyske Gesandtskab ind i.

Ole Bjørn Kraft: Det hele var en tilrettelagt Demonstration. Kan offentlige Møder ikke holdes, er vi langt ude. Denne Sag bør forfølges.

Oluf Pedersen var enig med Ministeren i, at denne Sag ikke vedkom det tyske Gesandtskab, men var iøvrigt enig i, at der maa sættes ind.

Justitsministeren: Jeg maa fordre, at det hele opklares. Jeg vil søge at faa S/S skilt ud og sige til Kongen om at gøre et Forsøg gennem Generalen.

Der maa mere Politi til. Vi har rigeligt til Fredens Forhold, men nu meget let for lidt.

Elgaard: Kan man ikke faa Befolkningen til at holde sig borte.

Justitsministeren: Det var tiltalende, men ikke let at praktisere.

A. M. Hansen: Naar der kun maatte være 30 Mand, maatte de andre afskæres.

Justitsministeren: Det blev forsøgt, men var ikke muligt.

Elgaard: Faren er, at Frits Clausen vil skabe Baggrund for Provokation.

Bør Formaningen til Befolkningen ikke gentages. Folk stod i Timevis og ventede, de burde være jaget væk.

Ole Bjørn Kraft: Man bør tale til Tyskerne om ikke at støtte Nazisternes Provokation.

Justitsministeren: Jeg haaber, at Lüdke vil forstaa dette, men ønsker Tyskerne Bal i Haven, kan vi ikke hindre det. Jeg har modsat mig, at der blev grebet ind til Fordel for Nazisterne. Alle maa være lige for Loven.

Alsing Andersen: »Fædrelandet« siger, at de erobrede Gaden og at det ikke skal være sidste Gang.

Justitsministeren: Ja, Forholdene er ganske uholdbare.

P. Munch: Jeg forstaar, det er Meningen med en samlet Protest gennem Udenrigsministeriet. Dette er vist nødvendigt, om det ikke skal gaa som i Holland og Norge. Det er vel sandsynligt, at DNSAP vil udnytte Situationen.

Skal Politiet forøges, maa der vel findes en midlertidig Form.

Oluf Pedersen: Kan Militæret ikke anvendes.

Justitsministeren: Det er svært at være Ordenspoliti.

P. Munch: Det er farligt at bruge Militær.

Ole Bjørn Kraft: Det maa dog anvendes imod et Kup.

Thune Jacobsen: Til Anvendelse skal Tilladelse af Værnemagten.

P. Munch: Vi havde i den første Tid Militær i Beredskab imod Kup paa Rigsdagen.

Justitsministeren redegjorde for la Cour Sagen, der var en meget ulykkelig Sag, som ikke havde fundet sin Afslutning. Berlin — og Himmler personlig — vil ikke have Hetz i Danmark og ønsker, at der sættes ind imod alle Hetzmagere — la Cour, Kaj Munk og Hal Koch.

De hævder, at dette angaar Værnemagten og ogsaa la Cour-Sagen er nu skærpet, idet ingen maa føre Krig mod Føreren.*)

Man kan vurdere Sagen forskellig — og sige, at la Cour har bragt Landet i Fare, men ser man paa selve Udtalelserne, da er de kun til 3—4 Mdr. Dommen falder først Mandag, og bliver den kun 3 Mdr., maa der ventes tysk Indgreb.

Der er to Maader til at undgaa dette.

Dels en Lov, saa de dømte yderligere kan tages i Forvaring, men det stod for Ministeren som bedre at overgive la Cour til tysk Militær, dette var dog rent personlig Opfattelse.

Dels en frivillig Internering og Behandling uden Hensyn til Reglementet — foreslaaet af Familien. Dette syntes Forsvareren, Højesteretssagfører Gamborg, var det rette og la Cour selv var gaaet med til at modtage en Lejlighed for sig og hans Familie i en Funktionærbolig i Vestre Fængsel, dette forhandles der nu med Tyskerne om.

H. P. Hansen: Internering efter Straf er meget uheldig, og han foretrak, at Tyskerne tog la Cour fremfor en ny Lov.

Ole Bjørn Kraft: Jeg tør sige, at de Konservative gaar ikke med til en ny Lov med Internering.

Mente ikke, at Regeringen kan fortsætte, om Tyskerne tager la Cour.

Justitsministeren: Jeg vil af Tyskerne have Ret til at sige, at Interneringen er frivillig.

Ole Bjørn Kraft: Der vil blive demonstreret imod, at Tyskerne tager la Cour.

Alsing Andersen: Maa vi omtale alt det i Gruppen.

Justitsministeren: Ikke gerne.

*) Daværende Justitsminister E. Thune Jacobsen ønsker her den Korrigering foretaget: Ordene: »idet ingen maa føre Krig mod Føreren« ændres til: »at la Cours Angreb betragtes som en Fornærmelse mod Føreren.«

P. Munch: Der var bedre Mulighed for at give la Cour et Tilhold.
Justitsministeren: Tyskerne tror ikke paa Folks Ord.

Oluf Pedersen.

Udvalget var indkaldt til Møde Mandag den 4. Maj 1942 Kl. 17, dette blev udsat til 19, senere til 20, men først Kl. 21,15 begyndte Udvalgets **179.** Møde.

Til Stede var: Alsing Andersen og H. P. Hansen, Stensballe og som Suppleant for Elgaard Krag, Ole Bjørn Kraft — Lange var sygemeldt. A. M. Hansen og Munch, Oluf Pedersen samt alle 11 Ministre.

Formanden, A. M. Hansen holdt en smuk Mindetale over Statsminister Stauning (Alle rejste sig).

Formanden tilsagde den kommende Statsminister (Buhl) Udvalgets Støtte, saa Samarbejdet kan blive endnu bedre udbygget.

konst. Statsminister Buhl takkede.

Statsministeren: Efter Staunings Død samledes Ministeriet i Gaar Eftermiddag og traf foreløbige Afgørelser om det, der vil være at gøre.

Vi overvejede, om Regeringen burde demissionere eller blive staaende med en ny Statsminister, og valgte det sidste.

Dernæst rejstes Spørgsmaalet om den nye Statsminister og det blev besluttet at meddele Kongen, at hele Regeringen havde den Opfattelse, at jeg burde udnævnes og dette tiltraadte Kongen.

Vi maatte derefter tage Stilling til den Erklæring, som det vil være naturligt og nødvendigt at udsende og dette er resulteret i et Udkast, som forelagdes.

Ole Bjørn Kraft: Er det til Efterretning eller skal det diskuteres her.

Statsministeren: Efter Forhandlingerne kan det diskuteres her. Ministeriet har bemyndiget mig at forelægge det for Udvalget.

Elgaard: Der er ikke faa Sætninger i Forbindelse med tidligere Erklæringer, er det nødvendigt?

Ole Bjørn Kraft: Det kan synes rimeligt at udsende en Erklæring ved den ny Statsministers Tiltræden, men det maa være nok at henvise til tidligere Erklæringer.

Der er Ting heri, jeg synes upaakrævet.

Alsing Andersen: Jeg synes ogsaa, at Erklæringen er for lang.

A. M. Hansen ønskede ogsaa en Begrænsning.

Oluf Pedersen ønskede, at enkelte Punkter udgik. Det er urimeligt at indføje ikke ligegyldige »Tilskuere«, thi det Ord er tidligere gaaet ud af en Erklæring. Det maa være nok at understrege, vi ikke gør Oprør.

Statsministeren: En begrænset Erklæring mentes det ikke, at man fra tysk Side var tilfreds med. Der staar intet i Erklæringen, som vi ikke maa staa ved, bortset fra det økonomiske, der tidligere er udtalt af Stauning.

Det er vigtigt gennem Udtalelser at bestyrke, at vi vil fastholde den Politik, vi er gaaet ind i. Hvis vi vil opnaa det, der tilsigtes overfor Tyskland, vil det fra anden Side blive ilde hørt.

H. P. Hansen var enig med Talerne fra Samarbejdsudvalget, men forstod, at det var et Krav. Ønskede, at »Tilskuere« gled ud.

A. M. Hansen: Det er en uheldig Sætning: »Tyskland indtager her Pladsen som den centrale Magt«. Er den paakrævet?

Ole Bjørn Kraft: Har der foreligget Udkast fra tysk Side.

Udenrigsministeren: Der er ikke udtalt noget saadant Ønske eller Krav.

Der maa ikke viges tilbage fra Staunings Stilling. Som Følge af hvad der skete ved Tiltrædelse af Antikominternpagten, er den nye Statsminister vanskeligt stillet, og dette særlige Forhold maa der tages Hensyn til. Vil man ikke citere, tager man Afstand. Min Erklæring er ikke accepteret med andet end Ord. Jeg har i 1940 talt om Tysklands Førerskab. Naar nu en af d' Herrer, som har været imod den førte Politik, overtager Ledelsen, maa der tages Hensyn dertil. Tyskerne blander sig ikke i Personspørgsmaalet. Jeg kan ikke modtage Ændringer.

Brorsen (Forsvarsministeren): Jeg er enig i de Betænkeligheder, der er fremsat her. Det hele er for ensidigt. Tyskland har jo ikke vundet Krigen.

Udenrigsministeren: De har vundet den her i Landet.

Forsvarsministeren: Den omtalte Sætning bør udgaa.

Udenrigsministeren: Skal vi lufte vore Hensigter her?

A. M. Hansen: Der er ingen Grundlag for Udenrigsministerens Udtalelse. Sætningen bør udgaa.

Udenrigsministeren: I Forhold til 1940 vil det være en Tilbagetrækning. Det er farligt at sige, hvad Brorsen sagde.

Forsvarsministeren: Jeg har ikke proklameret Englands Sejr, men der maa være en Grænse for Imødekommenhed.

A. M. Hansen: Kan Udenrigsministeren da ikke efter Udvalgets Ønske lade Sætningen udgaa. Jeg henstiller dette paa Udvalgets Vegne.

Udenrigsministeren: Det er umuligt at være Udenrigsminister. Ministeriet er jo ikke dannet endnu. Jeg kan ikke lade Sætningen udgaa. Det er en Underkendelse af Udenrigsministeren.

P. Munch: Jeg anser en Erklæring i Aften for en Nødvendighed. Regeringens Styrke stiger ved Enighed.

Bør der intet siges om de indre Forhold.

Statsministeren: En halv Snes Linier vil se saa ringe ud.

P. Munch: Det kan jo sættes ind som Slutning.

Udenrigsministeren: Det vil afsvække.

P. Munch: Det synes jeg ikke.

Krag: Maa jeg som Gæst sige et Par Ord.

Erklæringen har tredobbelt Formaal:

at tilfredsstille tysk Indstilling,

at styrke Tillid til den nye Statsminister og

at fremme Ro og Orden.

De to første Maal naas, men jeg er overbevist om, at det sidste ikke opnaas.

Det er i unødig Grad et Knæfald for Tyskerne, og vil det ikke andetsteds udløse Kræfter imod vor Interesse?

Udenrigsministeren burde efter Stemningen her lade Sætningen udgaa.

Alsing Andersen: Skal Udvalget tage Ansvaret. Det vil hjælpe med Munchs Ændringer.

A. M. Hansen: Skal vi godkende, maa der ogsaa tages et vist Hensyn. Ellers kun til Efterretning.

Udenrigsministeren: Der er altid Utilfredshed med de nævnte Punkter.

Alsing Andersen: Der er ingen Grund for en saadan Afvisning. Det er der jo altsammen.

Udenrigsministeren: Man underkender min Politik.

P. Munch: Mit Formaal er ikke at svække Udenrigsministerens Politik, men at glatte paa Modsætningerne uden at afsvække Virkningerne overfor Tyskland.

Alsing Andersen opfordrede Udenrigsministeren til at tage Munchs Ændringer.

Udenrigsministeren: Hvis D' Herrer skønner bedre, saa maa de tage en anden Udenrigsminister.

A. M. Hansen: Jeg henstiller, at det overvejes at ændre.

Udenrigsministeren: Vi har meget nøje overvejet det i Udenrigsministeriet.

Oluf Pedersen: Vi har jo ikke godkendt tidligere Erklæringer. Man bør ogsaa overveje, hvordan det virker indadtil. Kan de foreslaaede Ændringer opnaas, vil jeg give Tilslutning.

Statsministeren: Vi kan ikke gaa ind i det nye uden Udvalgets Tilslutning.

Erklæringen er i Regeringen undergaaet mange Ændringer. Vi var betænkelig ved den nævnte Sætning, men Udenrigsministeren lagde stor Vægt derpaa og derfor gik vi med til at forelægge den her.

Kan det ikke ændres, maa Udvalget tage Ansvaret, og jeg henstiller, at den godkendes med enkelte mindre Ændringer.

Vil Udenrigsministeren ikke fravige, maa Udvalget give det uændrede Forslag Tilslutning.

Elgaard: Jeg mener, det er haabløst at give flere Raad til Udenrigsministeren.

Naar Statsministeren siger, at hvis Udenrigsministeren ikke vil ændre, maa vi alligevel give Tilslutning, saa er det ulige Kaar. Vi har jo ikke ændret Hovedformaalet, men kun nogle Sætninger.

Jeg vil betænke mig for Godkendelse. Til det hele, undtagen Sætningen, kan jeg under Pres gaa med.

Indenrigsministeren: Jeg forstod, at det stod aabent.

Landbrugsministeren: Ja, jeg foreslog, at vi gik til Udvalget for at faa det løst. Det er nødvendigt at faa Samarbejdsudvalget med. Det er ikke sagt stærkere i Erklæringen end tidligere.

Alsing Andersen: Statsministeren har givet Udtryk for Tillid, og vi kan ikke sætte ham i den Situation, at dette Spørgsmaal ikke kan løses.

A. M. Hansen: Skal Udvalget give Tilslutning, er det i en Tvangssituation — og det er Udenrigsministerens Skyld.

Hvis ingen gør Indsigelse imod, giver vi i den givne Situation Tilslutning.

Elgaard: Hvis de andre bøjer sig, maa vi ogsaa.

Krag: Dette er raa Tvang.

Alsing Andersen: Vi maa være med.

Ole Bjørn Kraft foreslog, at Sætningen ændredes til: Tyskland indtager den centrale Stilling.

Det oplystes, at Udenrigsministeren godkendte dette, ligesom at »Tilskuere« gled ud.

Derefter saa Udtalelsen saaledes ud:

»Det er Regeringens Agt paa Grundlag af det bestaaende politiske Samarbejde at fortsætte den hidtil af Ministeriet Stauning førte Politik. Denne Politik har fundet Udtryk først og fremmest i Kongens og Regeringens Opraab til det danske Folk af 9. April 1940, og dernæst i forskellige senere Tilkendegivelser og Beslutninger, saaledes Udenrigsministerens Erklæring af 8. Juli 1940 samt Regeringens Udtalelser af 26. Juni 1941 og 25. November 1941.

Det vil derfor stadig være Regeringens første Opgave at sikre Opretholdelse af Ro og Orden i Landet og at virke for Befolkningens korrekte, værdige og loyale

Optræden over for alle, som har en Myndighed at udøve. En heldig Gennemførelse af denne Opgave er af fundamental og afgørende Betydning for, at det skal kunne lykkes at føre Danmark frelst gennem disse Ufredstider og bevare vore nationale Værdier.

Men dette kan kun opnaas ved et godt og nabovenligt Forhold til den tyske Nation. At fremme og udvikle Samarbejdet til gensidig Gavn og Nytte vil vedblivende være den danske Regering magtpaaliggende.

Ønsket om at holde Danmark uden for de store Staters Kampe har gennem Menneskealdre været bestemmende for vor Politik. Denne vor traditionelle Politik lykkedes det os at gennemføre under Verdenskrigen 1914—18, og heller ikke i det nuværende store Vaabenopgør staar vi som Deltager. Vi kan dog ikke *) forholde os ligegyldige over for dette, thi i Kampen mod Kommunismen drejer det sig om en fælles europæisk Interesse, der berører alle Lande paa Kontinentet. For saa vidt angaar Forholdsregler mod Kommunisme paa vort eget Territorium er den politiske Linje fastlagt ved Loven af 22. August 1941 og Danmarks Tiltræden af Anti-Kominternpagten. Denne Linje vil fortsat blive fulgt.

Paa det økonomiske Omraade er det positive Maal for den Udvikling, Europas Lande nu er inde i, at opnaa en fornuftig Samvirken mellem Landene under Hensyn til de enkelte Staters økonomiske Forhold. **) Tyskland indtager her den centrale Stilling. Danmark har vist sin Villighed til at medvirke til Løsning af de praktiske Opgaver, der her melder sig, og er fremdeles rede til at deltage i et loyalt og positivt Samarbejde paa dette Omraade.

Takket være dels Besættelsesmagtens hensynsfulde Optræden, dels Befolkningens Besindighed og Forstaaelse af Tidens Vanskeligheder er det hidtil lykkedes at gennemføre denne Linje, som blev lagt fast den 9. April 1940, og at komme igennem de to Aar under Forhold, der har været gunstigere, end det paa Forhaand var at vente. Og selv om Vanskelighederne i den kommende Tid skærpes, er vi berettigede til i Tillid til det tyske Riges Løfter om Bevarelse af Danmarks Integritet og politiske Uafhængighed at nære Haabet om en for vort Fædreland fortsat lykkelig Udgang.«

A. M. Hansen: Jeg vil bede Statsministeren om ikke at tage til Indtægt de Vanskeligheder, der har været her, de er til anden Side.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **180.** Møde afholdtes Torsdag den 7. Maj Kl. 13,00.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Justitsministeren (Thune Jacobsen) omtalte, at der efter Optøjerne efter Frits Clausens Møde var protesteret overfor General Lüdke, der havde lovet at tage sig af Sagen og senere beklaget og talt med Schalburg herom og til dette sagt, at sligt ikke kunde passere her i Landet. Schalburg havde ogsaa opsøgt Ministeren og beklaget det, da Nationalsocialisterne ikke i Ly af Frikorps Danmark skulde drive Agitation — han vilde heller ikke tolerere Sammenblandinger.

Ole Bjørn Kraft var glad over dette Forløb, der viste, hvad der kan opnaas ved en fast Optræden, men der kunde ikke tros paa Schalburg.

Oluf Pedersen: Naar denne har ændret Stilling, viser det, at han har faaet en Omgang af Generalen.

*) I Udkastet: »være ligegyldige Tilskuere til dette, thi . . . .«

**) I Udkastet: »Tyskland indtager i Dag Pladsen som den centrale Magt.«

Justitsministeren: Ja, Generalen har sikkert haft ham stærkt i Skole.

Justitsministeren omtalte la Cour Sagen.

Værnemagten hævder Ret til Sager om Spionage, Sabotage og Ophidselse, og den vil have ham bragt til Tavshed. Den havde troet, at Regeringen efter at la Cour havde været dømt til 6 Uger tidligere, havde grebet ind, og man undrede sig over, at han var uden for Statstjenesten og brugte den Tid til Agitation, ligesom han i sin Tid blev fejret ved Løsladelsen.

Tyskerne synes ikke, at denne danske Regering forstaar at behandle la Cour og de overlod ham til os under den Forudsætning, at han fik mindst eet Aar; sker det ikke, venter man Indgreb fra Berlin.

Da la Cour staar til 4—5 Mdr., kan Indgreb ventes. Derfor var en frivillig Ordning søgt, og to af la Cours Venner, Holger Andersen og fhv. Minister Høst. havde talt med denne, og Resultatet var, at han kunde tænke sig frivillig Internering i Vestre Fængsel.

Dette havde Ministeren talt med Tyskerne om. Dommen ventes paa Torsdag. Men Tyskerne ønsker en Straffedom, og pricipielt syntes man ikke om en Internering, der hvilede paa la Cours Tilslutning.

De vilde først senere forhandle. Man vilde ikke garantere, der ikke omgaaende blev handlet, dog næppe overfor la Cour, men at de tog den Slags Sager i Fremtiden.

For at afvende dette, forelagde Ministeren et Lovforslag, der dels forhøjede Straffen, dels tillod Appel direkte fra Underret til Højesteret.

Højesterets Præsident var fuldt enig i Lovforslaget. Fik la Cour kun 3—4 Mdr., blev Dommen appelleret af Ministeren. Lovforslaget havde ikke tilbagevirkende Kraft om Strafudmaalingen, men for de processuelle Regler, og det var man heller ikke tidligere veget tilbage for.

Ole Bjørn Kraft gik ud fra, at Skærpelsen ikke ramte la Cour.

Justitsministeren bekræftede dette.

Ole Bjørn Kraft gik ud fra, at la Cour ikke blev udleveret, førend der var forhandlet i Ministeriet.

Der er fra dansk Side ingen Grund til at afvige fra, at dansk Ret behandler disse Sager — derfor fik vi jo den skærpede Lov. Er det ikke ved at flove lidt af?

Justitsministeren: Det tør jeg ikke sige, men vi gør alt.

Ole Bjørn Kraft: Jeg tror ikke paa en Interneringslov.

Alsing Andersen: Jeg heller ikke.

Justitsministeren: Betingelsen maatte være, at det kun blev af de dømte.

Alsing Andersen forstod, at Ministeren var enig med os. Vi skal beholde disse Sager, og det var Aftalen, det andet var noget, Tyskerne senere har fundet paa. Loven her er til at tage.

Oluf Pedersen: Jeg kan ikke se, at Loven her er slem. Det siges i engelsk Radio, at der sidder 620 i Horserød, kan de virkelige Tal ikke meddeles Offentligheden?

P. Munch: Tyskerne siger, at i et besat Land gælder Krigsretten. Vi hævder, at dette ikke er et erobret Land, og det maa vedblivende hævdes. Loven er ikke af de mest betænkelige. Skal den i Partierne?

Med Hensyn til Internering mange Betænkeligheder, maaske var der Mulighed for at give et Tilhold og evt. Bemyndigelse til Internering, om dette ikke overholdtes.

Dette var nok betænkeligt, men ikke saa slemt.

Elgaard: Jeg synes Ministerens Begrundelse er fornuftig, og vi kan give Tilslutning.

Ole Bjørn Kraft vilde gerne have den i Partiet.

Justitsministeren vilde gerne have den paa i Morgen.

Elgaard (der fungerede som Formand, efter at A. M. Hansen var gaaet til et andet Møde): Vi er enig om, at Ministeren kan gaa videre — og at vi anbefaler i Partierne.

Elgaard: Hvordan med Programmet paa Søndag? Der er talt om en fra hver af de samarbejdende Partier, men jeg synes, at Listen paa Talere er saa lang, at Tanken bør opgives.

Ole Bjørn Kraft var enig heri.

Oluf Pedersen syntes, at en kort Hilsen fra Partierne var en Understregning af Samarbejde og tiltalende.

Alsing Andersen var enig heri, men at det blev for langt, men maaske en Repræsentant for Udvalget derfor var nok.

Elgaard havde intet imod, at Formanden for Udvalget holdt en kort Mindetale for Udvalget, men det var A. M. Hansen vist ked af.

Ole Bjørn Kraft: Maaske Dr. Munch.

P. Munch: Vi kan nok bevæge A. M. Hansen til det. Ellers let en Understregning af den gamle Alliance.

Elgaard: Vi er saa enige om at opfordre A. M. Hansen til at tale paa Udvalgets Vegne.

Dette tiltraadtes.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **181.** Møde afholdtes den 19. Maj Kl. 10,30.

Alle Medlemmer undtagen Stensballe og Lange var mødt.

Landbrugsministeren forelagde Lovforslag om Fremskaffelse af indenlandsk Tømmer gennem Tvangshugst.

Oluf Pedersen: Det kan vel ikke bruges af Tyskerne.

Ministeren: Vi holder igen.

Ole Bjørn Kraft: Der hugges haardt.

Ministeren: Særligt Brændselet.

Der blev givet Tilslutning.

Landbrugsministeren forelagde Forslag om Laan til tørkeramte Landmænd.

Alsing Andersen: Vil Ministeren oplyse, at det særligt gælder det mindre Landbrug?

Elgaard: Er det tiltraadt af Landboorganisationerne.

Ministeren: Disse har henledt Opmærksomheden paa Spørgsmaalet.

Svar i Morgen — ogsaa paa det foregaaende Forslag.

Landbrugsministeren oplyste, at der skal svares 6 pCt. af de, der har konjunkturbestemt Rente. Man forhandler med Statistisk Departement og Landøkonomisk Driftsbureau om at fremskynde Beregningerne.

Oluf Pedersen: Dette er ikke et særligt Problem af i Dag. Man burde svare et a conto Beløb.

Ole Bjørn Kraft: Ogsaa Byerne maa betale høje Skatter i de daarlige Aar.

H. P. Hansen: Det vilde altid være en stor Fordel at betale straks — men det er jo til Overvejelse i Skattekommissionen.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **182.** Møde afholdtes 20. Maj Kl. 15,45.

Alle Medlemmer var til Stede.

A. M. Hansen: Ministeren for offentlige Arbejder vil give en Beretning for Rejser til Baltikum.

Ministeren for offentlige Arbejder oplyste, at Rejsen skete efter Indbydelse fra Rosenberg. Han beskrev Landskabet, Rationeringen og Krigsulykkerne.

Befolkningen foretrak alt andet fremfor russisk. Der var i Berlin vist Interesse for dansk Indsats i Baltikum, i særlig Grad Igangsættelse af danske Virksomheder, bl. a. forventedes en Ordning ang. Oliemøller og Cementfabrikation, ligesom Tilbagevenden af de danske Forpagtere til Litauen.

Det kan *ikke* gaa over dansk tysk Clearing. Omtalte Gips og Kirtler til Insulin.

Oluf Pedersen: Landet er jo ikke tysk og disse var ikke velset før Krigen. Aftaler maa dog træffes med Estlænderne selv.

Ministeren: Man betragter Tyskerne med Velvilje fremfor Russerne.

Alsing Andersen: Var de lokale med?

Ministeren: Ja.

Elgaard synes, at Ministerens 1. Del var Propaganda.

Var det en privat Rejse?

Er der dansk Interesse for en saadan Indsats?

Vil tidligere Forpagtere kunne vende tilbage og hvor mange er det?

Kan disse Lande selv betale?

Ministeren mente, at hans Beskrivelse var rigtig.

Rejsen var efter officiel Indbydelse og Beretning afgivet til Regeringen.

Antallet af Forpagtere kendte han ikke. Det, der fra disse Lande kan leveres i Øjeblikket, er lidt.

Lange: En Indsats vil kræve stor Kapital og Risiko.

Ministeren: Det drejer sig særligt om visse Eksperter.

Oluf Pedersen: Befolkningen har altid været velvillig imod Danskerne. Jeg har faaet det Indtryk, at Rejsen særligt var Propaganda *for Tyskerne.*

Ministeren: Det er der vist ingen Tvivl om. Esterne betragter Tyskerne som Befriere.

Oluf Pedersen: Ja, de er overfaldet af Russerne som andre Lande af Tyskerne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **183.** Møde afholdtes den 21. Maj 1942 Kl. 10.

Alle Medlemmer undtagen P. Munch var mødt.

Arbejdsministeren havde haabet at forelægge en Ændring til Landbrugets Arbejdskraft, saa den omfattede Storentreprenører, men det er ikke lykkedes at faa Tyskernes Tilslutning af Hensyn til deres Interesse i »Arbejdsfronten«.

Vi har klaget over de meningsløse Aflønningsforhold.

Elgaard takkede. Der er dog nu mindre Mandskab, og de er begyndt i Aalborg at afskedige unge Arbejdere.

Saa helst det hele ordnet administrativt, men var ikke imod en Lov for at faa ordnede Arbejdsforhold fremfor Arbejdsfrontens Ødelæggelse af sunde Vilkaar.

Oluf Pedersen: Hvem financierer Arbejdsfronten. Det siges, at en dansk Ministers Firma har stillet 30 000 Kr. til Raadighed.

Ministeren kendte intet dertil. Hele Systemet i Aalborg er korrupt, høj Betaling, lidt Arbejde.

Elgaard: Ja, det hele er forfærdeligt skadende.

Derefter drøftedes Frits Clausens ventede Forespørgsel, den forelaa dog endnu ikke.

Møde aftaltes til 27. Maj Kl. 11.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **184.** Møde afholdtes den 27. Maj 1942 Kl. 11.

Alle Medlemmer var mødt.

Handelsministeren gav Beretning om Forsyningerne.

For *Kul* alvorlig. Gasværkerne kun til en Maaned og en Gasrationering overvejes. Det synes dog at gaa lidt bedre bl. a. Kul via Østersøen, men Reservelageret er ogsaa brugt i Vinter. Gl. Mærker ud af Kraft 16. August. Juni — Prisnedsættelse ca. 60 Øre pr. hl. samtidig.

Med Hensyn til den indenlandske Produktion er indledet Samarbejde mellem DSB og Skipperne.

For *Rug* laa det godt — alt var kommet som aftalt, bortset fra en Last paa 1700 Tdr. var gaaet ned. Af de 43 000 var de 33 200 t leveret, der mangler 9800 t.

Cykledæk vil nu blive fabrikeret, da Strækklærred er kommet.

Benzinsituationen er uforandret til ca. 2 Mdr. Forbrug med gældende Rationering.

Petroleum til ca. 1 Md.

Brændselsolie er det smaat med, men det plejer at komme, da der ellers ikke fiskes.

Det kniber paa alle Omraader. Derfor Metalindsamling. Vi faar 200 t Kobber fra Finland, og Talen om at pille Taget af Christiansborg er forstummet.

Justitsministeren: Det jeg i Dag vil fortælle lyder nærmest som Røverhistorier.

Da *Christmas Møller* var draget bort, søgte vi at klare, hvorledes det var sket — og vi maatte udsende en Regeringserklæring. Jeg havde ønsket Misbilligelsen stærkere.

I Berlin var Tyskerne meget interesseret, og Erklæringen fra det kons. Folkeparti var ikke tilfredsstillende. Det kunde have været skarpere, da det er et Lovbrud og selv om man i Hjertet ønskede Lykke paa Rejsen.

Ellers stærkere Krav om at undersøge Partiets Stilling, og man krævede forskellige indenfor Partiet fængslet.

Foss havde Fuldmagt til at melde Christmas Møller ud, men dette modtoges med stor Mistro, og man krævede fra tysk Side Politiets Indskriden, men dette blev nægtet af Politiet ifl. dansk Lov.

Ministeren redegjorde for Christmas Møllers Afrejse med Bil fra Middelfart til Aggersund og med Skipper Smith fra Kolding, Skib til Sverige.

Undersøgt af Tyskerne ved Hals Barre, men der var en Hule i Moleret. Skipperen var i Aftes kommet her til Byen. Hans Forklaring ikke saa god.

Det er pinligt, at Christmas Møller har gjort dette og enhver Besøgstilladelse — bortset fra Forretning og Sygdomstilfælde — er nu ophævet paa Initiativ af Ministeren.

Politiet har haft nogle uhyggelige Dage, men i Øjeblikket er Faren vist afværget.

Alsing Andersen: Blev der paa et vist Tidspunkt stillet Krav om Fængsling eller Internering?

Justitsministeren: Ja.

Ole Bjørn Kraft: Hvem var det?

Justitsministeren: Det kan jeg ikke sige.

Ole Bjørn Kraft: Der forelaa til Foss Adgang til at udmelde Christmas Møller. Han havde selv ønsket det tidligere for at stille Partiet og sig selv friere.

I September 1941 var han, Kone og John udmeldt af K. U. Christmas Møller har næppe talt til nogen om dette — i alt Fald ikke til mig — dette var typisk for ham.

Jeg forstaar godt de politimæssige Synspunkter, men det vil være forstaaeligt, at vi ikke gik videre end Regeringen. Vi har alene for vor Erklæring faaet adskillige Udmeldelser, da man synes, at vi har svigtet ham.

Jeg skal ikke sige noget til Afhøringerne, men det er et stort Materiale at stille til Raadighed for Tyskerne.

Justitsministeren: Da jeg helst ser, at det gaar ud over dem, der laver noget og ikke andre, ønskede jeg en skarpere Misbilligelse fra de Kons., hvis Barn CM. var.

Jo mere vi gør, jo lettere at holde Tyskerne tilbage.

Lange: Justitsministeren siger, at det er nødvendigt, at de Konservative er i Regeringen, men saa maa vi ogsaa have Vælgerne med os.

Mange synes, at Christmas Møller har gjort en stor Bedrift.

Justitsministeren: Vi skal klare Opgaven og ikke vælte paa den.

Justitsministeren redegjorde for Aalborgsagen imod 11 unge Mennesker, der havde begaaet Tyveri, Sabotage og Brandstiftelse overfor Værnemagten.

Vi har her sat stort ind. De Unge har vel meget leget Røvere og Soldater, medens Tyskerne ser det som et Komplot.

Rektor har været uheldig.

De Unge staar til 6—8 Aar, men da de ikke egner sig for Nyborg, vil jeg søge en særlig Lejr oprettet. Man mener, at Rektor maa fjernes.

Justitsministeren vilde omtale en meget alvorlig Sag for Kommunisterne.

En lettisk Kommunist har tilstaaet overfor Gestapo, at han var her i 1936. En anden lettisk Kommunist blev anset for »Stikker«, og ham lokkede man ud i et Sommerhus, hvor det endte med Strangulering og Begravelse.

Dimitrof fik Beretning og krævede Liget fjernet. Det blev gravet op og behandlet med Natron.

Der er foretaget en Undersøgelse og fundet Badekar og Natron. Det er et Mord. Et Par er arresteret foruden Dr. Kern, yngste Søn af Overlæge Kern, en ældre Søn er interneret for kommunistisk Virksomhed.

At danske Kommunister er med i dette, maa give et Chock. Der er ingen Tvivl om, at her foreligger et Mord, og at disse Folk har været med.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Aksel Larsen?

Justitsministeren: Vi søger efter ham — men Politiet tror, at han er imod Sabotage.

Ole Bjørn Kraft: Der drives meget kommunistisk Agitation.

Justitsministeren: Ja. Hvis Krigen ender og Tyskerne forlader os, maa vi være belavet paa det værste. Derfor maa vi have Politi nok.

Alsing Andersen: Er der rejst Sag imod »Kamptegnet«?

Justitsministeren: Nej. Kun Plakaterne skal godkendes — at de ikke foranger.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **185.** Møde afholdtes 27. Maj Kl. 14,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Justitsministeren forelagde et tilsendt Forslag om juridisk Bistand.

Elgaard: Vi har ikke drøftet det i Partiet, men jeg gaar ud fra, at vi er velvillige.

A. M. Hansen: Det kan vel behandles paa ordinær Vis.

Justitsministeren: Ja.

Svar efter at 1ste Partimøde er afholdt.

A. M. Hansen: Vi har i det radikale Venstre nogle Gange i Løbet af Vinteren drøftet Muligheden af at faa Udstykningen i Gang og Munch vil forelægge det her i Udvalget.

P. Munch: Vi har talt om den uheldige Jordfordeling herhjemme. Skal alle beskæftiges, maa Antallet ved Landbruget forøges. Det er svært for de Unge at faa Arbejde ved Jorden, en Del sælges til Byfolk og Priserne er steget stærkt — særlig er Besætning steget.

De Planer, der er om de ledige Penge, kan maaske drive Prisen yderligere op for at faa Rente og for at faa Rente af den forhøjede Pris større Priser paa Landbrugsvarer og Husleje.

Samtidig er den jævne Udstykning gaaet i Staa.

Vi har særlig drøftet Niels Frederiksens Plan om at paalægge ikke-Familiesalg 10 pCt. Afgift eller afgive 20 pCt. af Arealet til en Pris ikke over 20 pCt. over Vurderingen.

Hvor Ejendom ikke egnede sig til Udstykning, nedsættes Afgiften 5 pCt.

Pengene skulde bruges til rentefri Laan for den forhøjede Byggepris, Resten tilvejebringes af Jordfond.

Nogle af Pengene skulde anvendes til Deling af Ejendommene. Endelig er der en Del off. Jord, ogsaa her kan Pengene sættes ind.

En anden Side er de meget smaa Ejendomme. Fra Husmandsforeningernes Side er ønsket Udvalg i hver Kommune, men Forslaget har mødt Modstand hos det større Landbrug.

Man vil ogsaa komme til at kontrollere Købene. Enten man foretrækker det ene eller andet, var det godt med en samlet Drøftelse mellem Partierne og Ministeriet.

Elgaard: Man maa være klar over, at Spørgsmaalet har mange Sider. Det er snart ikke muligt at faa Byggematerialer, og dette maa forbeholdes nye Brug og Boligbyggeriet. Naar de nye Ejendomme kommer paa 40 à 50 000 Kr., er det mere, end de kan forrente. Vi har Begrænsning i Pantsætning, men det hindrer ikke de pengestærke i at købe. Jeg tror ikke, at 10 pCt. Afgift løser nogen Opgave, idet den gale kommer til at betale.

Jeg vil fraraade, at man lader alle smaa Brug gøre større. Der er mange Ting, som det er næsten umuligt at løse, men selve Spørgsmaalet kan ikke afvises til Undersøgelse af en fremkommelig Vej.

Alsing Andersen: Jeg skal ikke gaa ind paa Diskussion af Enkeltheder. men det kan være interessant at faa det hele drøftet igennem mellem de mere sagkyndige og se, om der muligvis kan lægges en Linie.

Ole Bjørn Kraft: Det er et stort, men vanskeligt Spørgsmaal. Det betyder meget, at vi kan brødføde os selv. Vi har advaret mod de smaa Brug. Er det ikke rigtigt, at vi nævner Sagen i Partierne, men jeg tager Forbehold, om der *skal* naas et Resultat. Udvalget bør være internt og uofficielt.

Oluf Pedersen: Det bør vist nedsættes som det sociale Udvalg af Ministeren, eventuelt ogsaa med Repræsentanter for Regeringen. Der kræves i Dag et ekstraordinært Tilskud til Dækning af Prisstigningen.

Selv om der er meget forskelligt Syn paa Spørgsmaalet, vil en saglig Drøftelse være rimelig for at se, om vi kan blive enige.

P. Munch: Jeg lægger ikke Vægt paa, om det bliver mere eller mindre officielt.

Jorden er mindre delt her end andre Steder. Bekymringen for Brødforsyningen er der ikke Baggrund for, da de smaa Brug har den største Høst — og ogsaa giver mere Arbejde.

Problemet bør klares samtidig med de ledige Penge. Man undrer sig over det meget offentlige Byggeri med det Materiale, der er. De nye Brug forholdsvis godt med indenlandsk Materiale.

Det er vel naturligt at drøfte det i Partierne og med Ministeriet.

Ole Bjørn Kraft: Interessant at høre Landbrugsministeren.

P. Munch: Ja, og hele »Kriseministeriet«.

A. M. Hansen: Jeg forstaar, at det skal drøftes i Partierne og med Ministeriet.

Ole Bjørn Kraft: Maaske et større Møde med nogle af vore Sagkyndige og Kriseministeriet.

Alsing Andersen meddelte, at Socialdemokratiet havde fraraadet Fremsættelse af Vejforslaget, førend det var ændret i Ministeriet. Vort Parti kan ikke give Tilslutning.

A. M. Hansen: Det er vist den almindelige Mening.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **186.** Møde afholdtes 10. Juni 1942 Kl. 16,15.

Alle Medlemmer undtagen Munch (syg) var mødt.

Stats- (og Finansministeren) forelagde Forslag om Forlængelse af den midlertidige Toldlov af 14. December 1940 med Ændring af Lov af 29. Marts 1924 — uændret indtil Udgang af Juni 1944.

Ministeren oplyste, at Prisen for Manufaktur fra Tyskland havde været for Import af Celluld

1939.....	2,8	Mill. kg.	Værdi	31,3 Mill.	= 11,3 pr. kg.
1941.....	6,5	— -	—	90,3 —	= 13,9 - -

en moderat Stigning. Uld og Bomuld var steget langt mere:

1939.....	36,5	Mill. kg.	174	Mill.	Forh. 100
1941.....	15,9	— -	214,5	—	— 281

Tiltraadt i Ministeriet. Svar i Morgen.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Forummødet?

Statsministeren: Dette var først tilladt af Politiet, selv om Dansk Ungdomssamvirke er meget omspændende og nærmest offentligt.

Men Politiet blev bekendt med, at Underforeninger vilde drage derud pr. Cykle i Procession bl. a. fra Bispebjerg og det ansaa man for at være i Strid med gældende Regler og derfor forbød man det.

Man kunde vist have afblæst Processionerne.

Ole Bjørn Kraft: Det var vist sket!

Statsministeren: Det blev angivet som Grund til Forbudet. Samtidig var der tysk Henstilling om Forum, men intet Krav om, at Mødet ikke afholdtes.

Ole Bjørn Kraft: Det var vist særlig Studenterne, der vilde drage derind i Flok. Maaske var det rigtigt at forbyde, men det er uheldigt, at det skete efter Krav i »Fædrelandet«.

Det ser ud til, at man vil forbyde alle Friluftsmøder — selv hvor Indenrigsministeren og H. P. Hansen skulde tale ved et Byjubilæum.

Var ikke glad ved, at det blev efter Justitsministerens Skøn.

Statsministeren: Vi var enige i Ministeriet om ikke at holde offentligt Møde i Aalborg den 15. Juni og ikke gerne Møde i Dagene deromkring.

Handelsministeren: Loven om de ledige Penge, som jeg havde ventet at forelægge her i Dag, kan ikke forelægges for Udvalget før i Morgen.

Der er opnaaet Enighed mellem Nationalbank og de private Banker samt Handels- og Finansminister (Statsminister).

Man spærrer det foreslaaede Beløb, men med andre Midler. Det bliver en midlertidig Lov om Tillæg til Lov om Banker.

Forslaget er ikke endelig godkendt i Ministeriet. Dette er kun en foreløbig Meddelelse.

Ministeren havde i Dag forelagt 3 Lovforslag, som ikke havde været i Udvalget, men Rigsdagen manglede Arbejdsstof.

A. M. Hansen: Meddelelsen var vel fortrolig?

Ministeren: Ja, endnu ikke til Partierne.

Handelsministeren oplyste, at de 43 000 t Rug nu var kommet, bortset fra en Dampers Undergang, og ny Rug var tilbudt i Stedet for.

Rugens Kvalitet var for de 30 000 t god, saa den ikke skal eftertørres. Skibsforliset havde kostet os 900 000 Kr., da den var forsikret hos os — selv om Tyskerne betalte Præmien.

Om Brændselet er det mørkt — uden dog at være saa mørkt som i Aviserne, hvilket Ministeren dog var glad ved, da Tyskerne var blevet rædde og havde erklæret, at vi skulde have til Industrien og særligt til Befolkningen; de vilde nu gøre, hvad der var muligt. Derfor har vi ikke sat Gasrationeringen i Kraft.

Vi har i Maj faaet 203 000 t Kul og 99 000 t Koks, medens $^1/_{12}$ af Koksforbruget var 205 000 og 90 000 t.

Da alle Lagre var opbrugt i Isperioden, er der Vanskeligheder, dog lige efter kun Gaskul i Kbhvn. til 8 Dage imod nu Lager til 3 Uger.

Der kommer særlige Kul til Cementfabrikkerne til Fabrikation af Cement til Norge.

Alle Krav efter Mærker var opfyldt. De nye Mærker antagelig i Kraft til August.

Lange havde hørt Klager over Mangel til Opfyldelse af Mærkerne.

Handelsministeren: Der er ingen Klager kommet til mig.

Lange: Er der gaaet 3 Kuldampere ned?

Handelsministeren: Den sidste var »Finsen«, der gik ned for 3 Uger siden.

Undervisningsministeren forelagde Forslag om en Ydelse fra Biblioteker til Forfatterne.

A. M. Hansen: Kan Ikrafttræden ikke udskydes?

H. P. Hansen havde intet imod Ydelsen til Forfatterne, men det var uheldigt at reducere Statsbidraget.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er heller ikke imponeret, det vi yder Forfatterne er meget beskedent.

Han vilde tage Forbehold om Fordelingen.

Ministeren: Bibliotekerne har erkendt, at Forfatterne har et rimeligt Krav paa dem, og der var ikke Mulighed for at faa Beløbet paa anden Maade.

H. P. Hansen: Bibliotekerne vil saa komme til Kommunerne.

Ministeren: De giver faktisk blot en højere Pris for de Bøger, de køber. Selve Fordelingen har jeg ikke villet haft.

A. M. Hansen: Jeg kan ikke se bedre Fordelingsgrundlag.

Elgaard vilde ikke presse Ministeren til at sætte Beløbet op.

Til Partierne. Besked i Morgen.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **187.** Møde afholdtes Fredag den 12. Juni Kl. 14.

Mødt var Alsing Andersen, Stensballe, Kraft, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Justitsministeren forelagde Lovforslag om Tillæg til Lov om Retsforholdet mellem Husbond og Medhjælper.

Alsing Andersen var enig i, at Aftaler skal holdes, men vilde gerne have Forslaget i Partiet, da ogsaa andre Forhold f. Eks. Karlekamrene har Betydning.

Oluf Pedersen: Det er galt, naar man ikke møder i Plads eller render, fordi der er noget bedre, men var betænkelig ved, at der ikke kan fratrædes, fordi Pladsen er daarlig, uden Bødestraf.

A. M. Hansen var ogsaa bange for, at man gav de daarlige Pladser et Rygstød ellers ingen Betænkelighed.

Justitsministeren: Erstatningen ligger nu tungere paa Husbonden.

Jeg synes, at med Hensyn til Bøder er der noget i de fremsatte Betragtninger, men hvor en Fratræden er forstaaelig, kan der ske Frikendelse.

Alsing Andersen: Det er kedeligt, om disse Medborgere faar ringere Forhold end andre, der bryder en Kontrakt.

Ole Bjørn Kraft: Erfaringerne viser, at det nu er nytteløst.

Gik til Partierne.

Oluf Pedersen: Er der 6 Kommunister undveget fra Horserød, hvoraf de fem er fanget?

Justitsministeren: Seks er rendt og fire fanget. Ib Nørlund og Eigil Lassen er fri. Martin Nielsen var ude, men blev taget. Der er godt Hundrede derude — nu er de alle overført til Vestre Fængsel. Det hele er pinligt og modvirker Lempelse.

A. M. Hansen: Er der faldet Dom i Aalborg?

Justitsministeren: Ja, fra $1^1/_2$ Aar til fem Aar.

Ole Bjørn Kraft: Er der intet om, at Tyskerne selv vilde overtage nogle af dem?

Justitsministeren: Nej. Vi har hele Tiden haft dem selv.

Justitsministeren gav nogle fortrolige Oplysninger om Evakuering i farlige Zoner. Nærmere senere.

Oluf Pedersen.

Udvalgets 188. Møde afholdtes den 18. Juni 1942 Kl. 14.

Alle Medlemmer undtagen Munch og H. P. Hansen var mødt.

Statsministeren og Indenrigsministeren var til Stede.

Statsministeren meddelte, at man var blevet betænkelig ved at give et Tillæg til Rigsdagsmændene vest for Storebælt paa Tillægsbevillingsloven, det rigtige var at indsætte det i Valgloven.

Indenrigsministeren forelagde Lovforslag herom.

Elgaard: Vi er, som Sagen har udviklet sig, enig heri og har accepteret.

Ole Bjørn Kraft: Vi er ikke imod.

Alsing Andersen: Heller ikke vi.

A. M. Hansen: Jeg er ikke paa nogen Maade imod, men maa have det i Partiet.

Dette vedtoges. Besked i Morgen.

Alsing Andersen ønskede Oplysninger vedrørende tyske Krav om, hvem der maa faa Indfødsret.

Indenrigsministeren: Det er visse Borgere, som Tyskerne ikke vil løse fra deres tyske Indfødsret. Borgere, der virkelig er danske, men født Syd for tidligere Grænse, nord for nuværende og ikke har opholdt sig der i den Tid, de automatisk gik over til dansk Indfødsret. Ialt drejer det sig om 30—40 i den værnepligtige Alder. Der er ført Forhandlinger, men Tyskerne mener ikke, at de kan gives fri, men maa kæmpe for den europæiske Interesse. En har aftjent dansk Værnepligt.

Alsing Andersen: Drejer det sig kun om denne Kategori og ikke f. Eks. om Jøder?

Indenrigsministeren: Nej. Det er gode danske, som tilfældigvis ikke har opholdt sig i Sønderjylland i de to Aar, det drejede sig om.

A. M. Hansen: Beklageligt, at det ikke er berigtiget for længe siden.

Indenrigsministeren: Ingen har tænkt derpaa.

Ole Bjørn Kraft: Der er en Organisation »Dansk Studiering«. Som det hele ligger, er der vist Fare ved de politiske Partiers Tilknytning dertil.

Statsministeren: Det er drøftet mellem de 8 politiske Ministre, og man var enige om, at det var betænkeligt. Der er med Folketingsmand Aksel Møller (Kons.), Redaktør Christiansen (Radikal), Landstingsmand Thisted Knudsen (Venstre) og Otto V. Nielsen, der er socialdemokratisk Borgerrepræsentant og Svend Johansen, Typografforbundet.

De skulde knytte Forbindelser med Partifolk, men ogsaa andre. Havde talt med Foreningens primus motor Erik Møller, der havde bekræftet, at Opgaven var at vedligeholde Forbindelse med Befolkningen, bidrage til Ro og Orden, men ogsaa give Besked f. Eks. om Forholdene i Norge.

Det hele er som sagt betænkeligt, det er paa sin Vis en illegal Organisation.

Oplysninger skal de have fra Rigsdag og der er fra Udenrigsministeren klaget over Brud paa Fortroligheden. Da der er en vis Spænding efter Christmas

Møllers Flugt og Frygt for »Strandhugst« i Jylland, har vi henstillet, at de politiske Repræsentanter træder tilbage.

Dette fik Tilslutning i Udvalget. Framelding var vist i øvrigt allerede sket.

Ole Bjørn Kraft rejste Spørgsmaalet om den Skrivemaade, der anvendes i »Fædrelandet« med at udpege enkelte og provokere til Attentater som det, der var foretaget imod Hal Kochs Villa. En Mand som Hal Koch maa være retsbeskyttet og sligt Skriveri maa paatales.

Har Statsministeren den Opfattelse, at enkelte Personers Gøren og Laden følges?

Faar Tyskerne Lister over de, der rejser over Store Bælt, eller hvor ved de fra, at jeg og min Kone om nogen Tid skal til Jylland.

Statsministeren vidste intet om Listerne. Om enkelte skygges, ved jeg ikke. Jeg skal nævne det over for Justitsministeren.

»Fædrelandet« er et Spørgsmaal, der ofte er fremdraget. Vi har sagt til Scavenius, at det er en Fare for Ro og Orden herhjemme, men Tyskerne siger, at det har de ingen Indflydelse paa — og de herværende er aabenbart bange for at blande sig i den Sag.

Oluf Pedersen: Det er jo urimeligt, at der skabes Uro ved, at dette Blads »Spisesedler« slaas op paa alle Kiosker. Selve Bladet læses næppe.

Statsministeren: Det er et Spørgsmaal, om »Fædrelandet« ikke ligefrem ophidser?

Ole Bjørn Kraft: Ja, det angriber Justitsministeren, der har Ansvar for Ro og Orden.

Ole Bjørn Kraft: Maa jeg spørge om Hal Koch? Jeg forstaar, at han ikke vil opgive sine lukkede Møder. Her skal passes paa, og selv om jeg forstaar, det var nødvendigt, var Deltagelse i Schalburgs Bisættelse uheldigt virkende.

Statsministeren: Scavenius vil, at Hal Koch ikke skal holde Møde. Det er gaaet som med Christmas Møller, at hans Tilstedeværelse er nok uden Hensyn til, hvad han siger. Det vil være heldigt, om han pauserer lidt.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **189.** Møde afholdtes Fredag den 19. Juni 1942 Kl. 15.

Lange, Munch og H. P. Hansen var fraværende. Kraft var kun til Stede i første Del.

Alsing Andersen fremdrog Socialdemokratiets Betænkeligheder over for Ændring i Medhjælperloven, særligt overfor Bøder. Vi ønsker en reel Ligestilling.

Oluf Pedersen mente, at hvor det kan omtvistes, om det er lovligt, burde ikke gives Bøde.

Elgaard fandt, at Socialdemokratiet tog for tungt paa dette. Det haster, men maa jo i Socialdemokratiet igen.

A. M. Hansen: Vi har givet Tilslutning.

Ole Bjørn Kraft: Vi har ogsaa givet Tilslutning. Der er en vis Løshed, vi maa bort fra. Uden Bøde bliver det ikke effektivt.

Stensballe: Ja, uden Bødestraf falder Politiets Medvirkning bort og det bliver intet værd.

Alsing Andersen: Kan Loven gives midlertidigt, er meget vundet.

Justitsministeren forstod Socialdemokratiets Vanskeligheder. Bøden fastsættes efter Evne og Dommeren kan undlade at give Bøde eller afgøre det med Advarsel.

Oplæste sin Forelæggelsestale, som Medlemmerne vil faa til Partierne.

Alsing Andersen var glad herover.

Oluf Pedersen ønskede »ubestrideligt« — ulovligt indsat.

Justitsministeren: Dette er unødvendigt.

Udsattes til efter Gruppemøder.

Undervisningsministeren oplyste, at de Kons. havde givet Tilslutning, naar Fordelingsreglerne kan drøftes.

De andre Partier undtagen Socialdemokratiet gav Tilslutning.

Besked gives Tirsdag.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **190.** Møde afholdtes 23. Juni 1942 Kl. 14.

Fraværende var Munch og Elgaard. I Stedet for Munch deltog Dahlgaard. Statsminister (Finansminister) og Handelsminister var mødt.

Handelsministeren forelagde Forslag til Lov om Tillæg til Banklov. Der baandlægges ved Forslaget 303 + 222 + 42 beregnet efter ultimo April ialt 567, i Dag vokset til ca. 600 Mill.

Forslaget var oprindelig tænkt gældende $3^1/_2$ Aar, men er nu foreslaaet til 2 Aar, men der er Enighed i Regeringen om at forlænge Loven, om det er nødvendigt. Den kan suspenderes ved kgl. Anordning.

Stensballe: Det er stor Myndighed, der lægges i Nationalbankens Haand.

Handelsministeren: De private Banker har givet Tilslutning, men er betænkelig ved de 5 pCt. af Indskud eller 42 Mill. Kr.

Gik til Partierne. Besked i Morgen.

Statsministeren forelagde Lovforslag om Udstedelse af Statsgældsbeviser. Skatkammerbeviser og Statsspareobligationer. Det største Beløb vilde nok blive de 6 Mill. til $^3/_4$ pCt. Rente.

Statsspareobligationerne vil virke psykologisk, men næppe spille nogen Rolle for Bindingen.

Stensballe: Hvorfor maa Banker og Sparekasser ikke købe Statsgældsbeviser?

Finansministeren (Statsministeren): Det er for at binde selve Kontohaveren.

Dahlgaard: Skal Kontoen efter § 4 forrentes (Nej). Det vil altsaa koste op til en halv Snes Mill. aarligt for Staten. Det er Tilskud til Renten, men nødvendigt, ellers vil Sparekasserne komme til at nedsætte Renten.

Finansministeren: Vi har nu 160 Mill. Kr., hvoraf vi ikke faar Rente. Staten har en Rentepræmie efter dette paa ca. 10 Mill. Kr. for at binde Pengene.

Oluf Pedersen: Er det alt, hvad vi kan vente om de ledige Penge.

Stats- og Finansministeren: Vi beskæftiger os med en Form for at indvirke paa Ejendomshandlerne, men er ikke naaet saa langt frem, at vi har faaet Lovforslag. Der sælges nu Ejendomme op til 3 Gange Vurderingen.

Oluf Pedersen: Jeg kan ikke se, det er en Statsopgave at holde Renten oppe.

Finansministeren: Det har ikke hævet Renten, at Forslaget er fremkommet.

Oluf Pedersen: Saa kan jeg ikke se, hvad vi faar for de 10 Mill. Kr.

Finansministeren: Det skal hindre Uro.

Lange: Det er et Spørgsmaal, om vi skal naa højere end til Pari med 4 pCt. Obligationer.

Dahlgaard: Jeg er bange for at faa en saa lav Rente, at der senere bliver stærk Stigning. Det, der holder Renten oppe, er de store Beløb, der af Bankerne maa henstaa, uden at de faar Rente.

Jeg mener ogsaa, vi maa sætte ind overfor Ejendomspriserne.

Mødet hævet.

191. Møde den 23. Juni Kl. 16,30.

Mødt var H. P. Hansen, Kraft, A. M. Hansen, Dahlgaard og Oluf Pedersen.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Lov om Ændring i Luftbeskyttelse, saa Melding blev borgerligt Ombud.

H. P. Hansen: Skal der udpeges et bestemt Antal?

Indenrigsministeren: Ja.

H. P. Hansen: Hvor mange regnes der med?

Indenrigsministeren: Det ved jeg ikke. Antageligt Distrikter paa Størrelse med Provinsby.

Ole Bjørn Kraft: Kan det ikke ordnes ved CB.-Betjente eller Spejdernes Hjælpekorps?

Indenrigsministeren: Spejderne kender jeg ikke til. C.B. har en anden Opgave.

Dahlgaard: Der bygges paa, at Melding ikke kan ske telefonisk. Dette virker livsfjernt. Man har arbejdet sig ind i et Kompleks om en hel Bydels Ødelæggelse, men man maa regne med en isoleret Del.

H. P. Hansen: Det er snart meget, der paalægges lidt efter lidt, naar vel nu hveranden skal have sin Nattesøvn ødelagt.

Gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **192.** Møde afholdtes den 24. Juni 1942 Kl. 12,45.

Mødt var H. P. Hansen, Alsing Andersen, Kraft, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Statsministeren forelagde Forslag om Udskydelse af Vurdering til Ejendoms- og Grundskyld samt Ændring i Beskikkelse af Vurderingsmænd.

Oluf Pedersen fandt det urimeligt at udskyde fortsat, man burde have aarlig Vurdering.

Gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **193.** Møde afholdtes den 25. Juni Kl. 10.

Mødt var Alsing Andersen, H. P. Hansen, Kraft, Elgaard og Stensballe, Dahlgaard og A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Justitsministeren og Statsministeren var til Stede.

Statsministeren oplyste, at Regeringen var enig om, at Justitsministeren besvarede Forespørgsel fra Frits Clausen om Kauffmann.

Justitsministeren oplyste, at Tyskerne i sin Tid var inde paa, at der burde kunne rejses Sag imod fraværende, men fra dansk Side var indvendt, at det stred imod dansk Retsopfattelse, men at man havde Mulighed for ad anden Vej bl. a. Beslaglæggelse af Formue at udtrykke sin Opfattelse.

Der var fra tysk Side rejst Krav om Frakendelse af Statsborgerret for Kauffmann, men det var afvist. Derimod var der udstedt Anholdelsesdekret og beslaglagt ca. 75 000 Kr.

Stasministeren: Naturligvis er det betænkeligt at besvare den Slags Forespørgsler.

Elgaard, Kraft og *Oluf Pedersen* var enige i, den besvaredes.

Justitsministeren: Jeg vil tale med Udenrigsministeren om Besvarelse.

A. M. Hansen vil ogsaa med.

Ole Bjørn Kraft: Vil Sagen mod Christmas Møller blive behandlet paa samme Maade?

Justitsministeren: Ja.

Undervisningsministeren kom til Stede.

Alsing Andersen oplyste, at man ikke var glad ved at beskære Bibliotekernes Tilskud og helst saa Sagen udsat til Efteraaret og Drøftelse mellem Partierne i Mellemtiden.

Undervisningsministeren var ked af, om det hele gik i Staa. Det er rejst af de Konservative og jeg besvarede det efter Aftale med Finansministeren. Det er Bibliotekerne og Forfatterne, der kom til mig med Forslaget.

H. P. Hansen: Bibliotekerne er nok gaaet med, men nødigt, og Forfatterne er jo ogsaa utilfredse. Lad os udsætte Sagen.

Ole Bjørn Kraft: Vi vil nødig standse Sagen, men nærer Betænkeligheder. Vores Hovedindvending er Fordelingen, der er aldeles urimelig med lidet til de unge lidt læste og meget til de, der ikke trænger. Vilde foretrække et Udvalg.

Undervisningsministeren beklager dette.

Oplyste, at man var tvunget til at afskedige la Cour inden endelig Dom ved Højesteret, men til Gengæld havde frataget Olga Eggers Understøttelsen — indtil videre og endelig Dom.

Oluf Pedersen fandt, at Forslaget begrundedes i Læsning paa Biblioteker — gik man over til Krafts Synspunkter om meget til de lidet læste, blev der ingen Mening i Forslaget.

Forhandling senere om Forslaget.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **194.** Møde afholdtes 26. Juni 1942 Kl. 11.

Til Stede var alle undtagen de Konservative.

Landbrugsministeren forelagde Ændring i Lov om Æg.

Dahlgaard: Hvorledes ligger det med Æg i Forhold til Tyskland?

Landbrugsministeren: Vi har efterhaanden faaet anerkendt, at vi beholder vort sædvanlige Forbrug.

Elgaard: Der siges, at Vandglas duer ikke.

H. P. Hansen: Det er en forsinket Udsendelse fra Statens Husholdningsraad.

Oluf Pedersen: Enhver kan vel blive autoriseret. Der er intet Monopol?

Landbrugsministeren: Nej. Enhver kan autoriseres, naar han opfylder Betingelserne.

Den gik til Partierne.

A. M. Hansen spurgte angaaende Nedsættelse af et Udvalg paa tre Mand i hver Kommune — een fra Landbof., een fra Husmandsf. og een fra Sogneraad til Undersøgelse og Beretning om Trang til Tillægsjord, om Landbrugsraadet var gaaet imod.

Landbrugsministeren havde faaet Ja fra Husmandsorganisationerne, men endnu efter flere Maaneders Forløb intet Svar fra Landbrugsraadet.

A. M. Hansen: Vi maa vende tilbage til Spørgsmaalet.

Alsing Andersen: Der hævdes fra vore Udvalgsmedlemmer angaaende Indfødsret i Landstinget, at der er oplæst en Skrivelse paa tysk, der modsætter sig, at Jøder faar Indfødsret. Kan vi ikke i Nimandsudvalget faa Skrivelsen i dansk Oversættelse?

A. M. Hansen: Det skal jeg forsøge.

Stensballe: Det siges, at Tyskerne kræver Kystbevogtningen yderligere udvidet.

A. M. Hansen: Der kan vist være Grund til at se noget nærmere paa det, særligt om de skal ansættes fast.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **195.** Møde afholdtes den 1. Juli 1942 Kl. 10,30.

Til Stede var Alsing Andersen, H. P. Hansen, Elgaard, Kraft, Lange, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Statsministeren og Udenrigsministeren var til Stede.

A. M. Hansen: Vi har bedt Ministrene om at give os Oplysning om Situationen vedrørende Besættelsesmagten, hvor der maaske er Nervøsitet.

Ole Bjørn Kraft: Der er Spørgsmaal om Afskedigelsen af Cohen fra »Nationaltidende«. Vil Udenrigsministeren meddele os Baggrunden?

Alsing Andersen: Der siges, at Læger og Sygeplejersker har faaet Kort til Jylland med Besked om Afrejse med kort Varsel.

Det siges, at Soldater er med til C.B.-Tjeneste.

Udenrigsministeren (Scavenius): Der forudsættes en Situation i Jylland, hvor hele Magten gaar over til Besættelsesmyndighederne paa Grund af eventuel engelsk Indsats omend maaske af mindre Omfang.

Direktør Cohen har Tyskerne ønsket fjernet og nu gav han dem Lejligheden ved at nægte en Annonce ang. Schalburg. Han valgte at gaa efter Krav overfor ham personlig.

Ole Bjørn Kraft: Udenrigsministeren er vel enig i Beklagelsen af, at man sætter ind snart overfor een snart en anden. Det havde sikkert været klogt at tage Annoncen, men det at man tilkendegav, at hvis han ikke fratraadte, vilde [han] blive ført til Tyskland maa modtages med Bekymring. Den Ret har de jo ikke. Og Meddelelsen blev viderebragt af Udenrigsministeriet.

A. M. Hansen: Vi har drøftet »Fædrelandet«s Skriverier. Kan man ikke gøre Tyskerne begribeligt, at det øger Spændingen.

Ole Bjørn Kraft: Ja, Attentatet imod Hal Koch var en Følge af disse Skriverier.

Oluf Pedersen: Naar »Fædrelandet« skriver, at Rigsdagen slutter op bag Christmas Møller, maa det være imod Tyskernes Ønsker om at misbillige ham.

Udenrigsministeren: Tyskerne har i visse Situationer skredet ind imod »Fædrelandet«, men de benægter at have Indflydelse paa dens Redaktion. Baggrunden for Bladet er ikke de herværende Tyskere. Naar der nævnes Christmas Møller, har vi jo desværre selv givet Anledning og Tyskerne tror ikke, at de Konservative intet vidste om hans Afrejse. De københavnske Blades Nægtelse af at tage Afstand fra ham har skabt en Situation, der kan skade Landet. Derfor ogsaa den taabelige Forespørgsel fra Frits Clausen. Vi ved intet om, at der er interneret Sømænd i England, som er danske.

Tyskerne anerkender ikke, at en politisk Foreteelse skal undergives en retslig Begrundelse, og Tyskerne har jo Magt til at tage sig til Rette, men det er uheldigt, om de gør det.

Alsing Andersen: Kan der ventes tysk Reaktion over Dommen over la Cour?

Udenrigsministeren: Den har de affundet sig med, men vil næppe tillade hans Virksomhed.

Med Hensyn til den almindelige Situation, da er der en antitysk Stemning og det ved de, og de synes, at der fra ledende dansk Side gøres for lidt.

Det nazistiske Parti søger at ophidse, men saa længe det ikke fører til Handlinger, vil man fra tysk Side ikke optræde imod. Baggrunden for det hele er det nye Europa, der skal opstaa. Jo mere afvisende man er for deres Propaganda, jo større Fare for andre Midler, selv om dette ikke er aktuelt.

Jeg mener, Pressen kunde være optraadt anderledes og selv om der ikke er noget akut, ligger Faren og venter. Kan det ventes, at Forhandlingernes Vej ikke er farbar, kan det ventes, at de sætter Trumf paa?

Elgaard: Det nævnes fra Berlin, at de venter Oprør i de besatte Lande; gælder dette ogsaa Danmark?

Udenrigsministeren: Ikke i Øjeblikket. I de andre Lande er Forholdet anderledes skarpt og vi kan stadig holde Tyskland til Aftalen af 9. April under Hensyn til Krigens Krav.

Ole Bjørn Kraft: Det er uheldigt, at »Fædrelandet« deltog i Mødet, hvor man opfordrede Pressen til at fordømme Christmas Møller. Man udleverede den paa denne Maade.

Og det er uheldigt, at Udenrigsministeriets Embedsmænd nægtede at deltage i Pressens Fællesmøde.

Udenrigsministeren: Det var, fordi man havde taget Afstand fra Fordømmelsen ved Stein, der var helt igennem hysterisk. Jeg fandt, at Hovedstadspressen var optraadt uforsvarlig og derfor vilde man ikke deltage.

Ole Bjørn Kraft: Alle Partifarver var repræsenteret og ogsaa Provinspressen.

Vi kan ikke tolerere det med Cohen. Hele den danske Regering maa være afhængig heraf. Vi kan ikke lægge Navn til.

Udenrigsministeren: Det var ikke en ny Retstilstand, men dens Ophør naar Tyskerne de tog sig selv til Rette. Det var et stort Resultat, om disse Overnationale kunde styrte den danske Regering.

Ole Bjørn Kraft: Efter danske Synspunkter maa det ske ad lovmæssig Vej.

Udenrigsministeren: Det er ikke os, der bestemmer Farten. Der er en særlig Lovgivning for Handlingssabotører, men ikke for de aandelige. Vi maa sørge

for, at de hensættes i Uvirksomhed. Enten en saadan Lovgivning eller de siger, at vi ikke modarbejder denne Virksomhed.

Ole Bjørn Kraft: Folk, der hævder et alment dansk Synspnkt, kan vi ikke straffe. Den danske Regering og det danske Folk maa hævde sin Ret.

Udenrigsministeren: Det nytter ikke at hævde Retsforholdet.

Oluf Pedersen: Jeg er enig med Udenrigsministeren i, at vi ikke kan lade visse Personer drive en Agitation, der vælter det hele for os andre.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har erkendt, at vi har grebet ind.

Udenrigsministeren: Tyskerne er kommet med disse Personer og har talt om dem.

Elgaard: Hal Koch sendte Afbud til Venstres Ungdom, var det efter Ordre?

Udenrigsministeren: Vi har opfordret Hal Koch til ikke at tale. Vi maa søge at dæmme ned, som en Sønderjyde sagde — mærkeligt nok at det danske Folk ikke har lært, at man kan vise sin Styrke ved at tie.

Ole Bjørn Kraft: Jeg synes ikke, at Hal Koch har talt anderledes end forsvarligt.

Oluf Pedersen: Medens der er andre som Folk forstod talte som det ikke kunde tolereres, gælder dette ikke Hal Koch.

Elgaard: Hal Koch har intet ondt Ord til Tyskerne.

Oluf Pedersen: Kun god national Tale.

Ole Bjørn Kraft: Hvorledes vil Forholdene i Jylland blive ved et Angreb?

Udenrigsministeren: De tænker sig Undtagelsestilstand, hvor der bliver Krigstilstand. Dernæst dansk Styre paa selve Stedet i andre Omraader.

Elgaard: Har man tænkt paa Problemet til Foraaret, naar Rigsdagsmandaterne udløber?

A. M. Hansen: Det er vel for tidligt endnu.

Ole Bjørn Kraft: Man er vel klar over, at der ikke kan stilles Krav om aktiv dansk Indsats.

Udenrigsministeren: Ja.

Indenrigsministeren redegjorde for Forhandlinger angaaende Indfødsret og oplæste den tyske Skrivelse.

A. M. Hansen: Hvordan med Udstykningen, som Dr. Munch har rejst.

Venstre og Konservative havde ikke drøftet det.

A. M. Hansen: Og Medhjælperloven.

Alsing Andersen afgav følgende Erklæring:

»Socialdemokratiets Rigsdagsgruppe er villig til at medvirke til, at stedfindende Uregelmæssigheder forhindres og indgaaede Aftaler respekteres. Gruppen mener imidlertid, at det foreliggende Lovudkast ikke løser Spørgsmaalet paa tilfredsstillende Maade, bl. a. fordi her kun er Tale om Revision af et enkelt Omraade af Loven.

Idet Gruppen henviser til, at der allerede for mere end 2 Aar siden er afgivet en Kommissionsbetænkning om Medhjælperlovens Revision, henstiller Gruppen til Ministeriet, at det foreliggende Spørgsmaal tages op i Forbindelse med en samlet Revision af Medhjælperloven, saaledes at Lovforslag herom kan forelægges ved den ordinære Rigsdagssamlings Begyndelse i Oktober 1942.«

Konservative, Venstre og Radikale havde givet Tilslutning. Retsforbundet var ogsaa betænkelig.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **196.** Møde afholdtes den 18. August 1942 Kl. 11.

Mødt var H. P. Hansen (Alsing Andersen er blevet Finansminister), Stensballe, Kraft, Lange, A. M. Hansen, Dahlgaard (for Munch, der er syg) og Oluf Pedersen.

H. P. Hansen bød Velkommen.

Kirkeministeren forelagde Forslag om Udskydelse af Menighedsraadsvalg. Til Partierne. Svar i Dag.

Landbrugsministeren forelagde Forslag om Afgift paa Hvede og om Statsgaranti mod Tab ved Saaning af Hvede.

Gik til Partierne.

Justitsministeren (Statsministeren var til Stede) gav Oplysning om dansk Politis Indsats imod Sabotage.

Der var Fare for tysk Indgreb med eget Politi, om de ikke opklares.

Man undersøger ikke blot kommunistiske Kredse, men ogsaa andre, bl. a. var der jo de unge i Aalborg og nogle K.U. i Odense. Ialt var der 16 Brande.

Man havde undersøgt K.U.-Kartotek. Jeg haaber, at der intet er at bebrejde dem, men sikker er jeg ikke.

Ole Bjørn Kraft syntes, det var betænkeligt, at man uden Retskendelse havde sikret sig Medlemskartoteket. Der er ingen Forbindelse mellem K.U.s Landslejr og Brandene.

Justitsministeren: Der er ikke traadt uden for dansk Ret. Naar det drejer sig om Sabotage og lign., kan Værnemagten overtage Sagen, hidtil har dansk Politi — med en enkelt Undtagelse — haft Sagerne.

Ole Bjørn Kraft: K. U. vil selvfølgelig give alle nødvendige Oplysninger.

Justitsministeren: Det, der er sket, er, at man har faaet Kartoteket. Jeg kræver, at det skal være sket paa høflig Maade.

Ole Bjørn Kraft: Jeg mener ikke, Politiet har Ret til at kræve Medlemslisterne, det vil svække Tilgangen.

Dahlgaard: Er man ogsaa opmærksom paa Værnemagtens egne Kredse?

Justitsministeren: Det er inden for Mulighederne, ligesom Provokation fra D. N. S. A. P. Den 9. April mødte en D. N. S. A. P. op paa Raadhuspladsen med Bombe i Lommen.

Der er ved de 16 Brande anvendt Bomber af samme Kaliber.

Dahlgaard: I Jylland mener man, at der fra Værnemagten sker Tilførsel til den sorte Børs.

Justitsministeren: Jeg tror, Statsministeren er enig med mig i, at Baggrunden er alvorlig.

Statsministeren: Ja, meget alvorlig.

Nyt Møde aftaltes til 1,30 med Stats- og Justitsministeren.

Indenrigsministesren forelagde Forslag til Lov om 5 Mill. til Byggeri og Ændring af Overførsel ved Konvertering af Husmandskreditforening af ikke dobbeltmøntede Serier.

Gik til Partierne.

197. Møde afholdtes den 18. August Kl. 13,30.

Alle Medlemmer undtagen Elgaard og Alsing Andersen var mødt. Dahlgaard for Munch.

Statsministeren: Der er fra tysk Side overfor Udenrigsministeriet rejst Spørgsmaal om, hvordan man skulde gaa frem ved engelsk Indfald f. Eks. i Jylland.

Der kan jo ske Afspærring af visse Partier, det kræver tysk Indsats for Ro og Orden, men fra tysk Side ønsker man, at der skal opretholdes dansk Styrelse. Dette kræver en Lovgivning med særlige Beføjelser og Udnævnelse af en Mand med almindelig Fuldmagt — en Generaladministrator, udnævnt af Kongen.

Der er i Justitsministeriet udarbejdet et Udkast til en saadan Lovgivning, som vi vil gøre Udvalget bekendt med, inden det forelægges for Tyskerne.

Vi har drøftet, om en saadan Lovgivning burde gennemføres nu, idet man forudsætter, at Rigsdagen ikke bliver talstærk nok til Vedtagelsen.

Det kan ogsaa ske efter særlig Lov, naar Rigsdagen først er hjemsendt, dette kan ske samme Dag.

Dette maa blive strængt fortroligt, maa ikke omtales i Partierne, der maa være absolut Tavshedspligt baade om, at det paatænkes og hvad det gaar ud paa.

Justitsministeren omdelte Forslag til Lov om Undtagelsestilstand (— der blev afleveret igen ved Mødets Afslutning).

Man venter fra tysk Side ikke Invasion i Danmark.

Forslaget gik ud paa, at der kunde etableres Undtagelsestilstand i hele Landet eller Dele af Landet. Enhver var pligtig at efterkomme Forbud og Paabud, der eventuelt gennemtvinges ved Politiets Magt. Overtrædelse straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

Al Straf fordobles og betinget Straf kun til Unge under 21 Aar, der aabent tilstaar og ikke er straffet.

Det bliver forbudt at udgive Skrifter, der kan ophidse Befolkningen.

Der kan af Kongen beskikkes en Generaladministrator, der overdrages Justitsministerens Beføjelser og Regeringens Forvaltning.

Loven kan ophæves ved kgl. Anordning.

Det fastsættes, at Breve kan aabnes. Generaladministratoren skal kunne forhandle med Tyskerne. Formaalet er at bevare Forvaltningen selv.

Statsministeren understregede dette. Alt maa forberedes, selv om Loven ikke gennemføres nu. Der var Enighed i Regeringen.

H. P. Hansen: Jeg forstaar, at Loven skal gennemføres provisorisk.

Oluf Pedersen: Kan det ikke klares ved en kgl. Anordning i Stedet for en Lov, der strider imod Grundloven?

Statsministeren: Det er rigtigt med en Lov. Maaske Rigsdagen kan være inde.

Dahlgaard: Det mest eklatante Grundlovsbrud vil være en kgl. Anordning.

Jeg synes, der maa kunne udstedes en provisorisk Lov uden at hjemsende Rigsdagen.

Hvem skal være Administrator?

Ole Bjørn Kraft: Jeg tror, der er god Enighed om at faa en Lov. Men skal der være fuld Tillid, maa Rigsdagen næppe hjemsendes. Det vil se ud, som om Regeringen har kapituleret overfor Tyskerne.

Hvorledes forholder det sig til Grundloven?

Statsministeren: Vi har ogsaa haft for Øje, at andre fik Magten og vil ikke lave en Lov, de kan støtte sig til og som den parlamentariske Regering har gennemført.

Man kan overveje, om Loven kan gennemføres, selv om Rigsdagen er inde, eller ogsaa straks indkalde Rigsdagen igen.

Det har været overvejet, at Eivind Larsen drog til Jylland, det politimæssige kommer i første Række.

Justitsministeren: Loven begrundes med Nødstilstanden.

A. M. Hansen: Maa Problemet ikke omtales?
Statsministeren: Nej.
H. P. Hansen: Vi er enige om, at en Lov kan blive nødvendig.
Ole Bjørn Kraft: Skal Gerlevmødet forbydes?
Justitsministeren: Nej. Men jeg vil opfordre til Forsigtighed.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **198.** Møde afholdtes den 19. August 1942 Kl. 11,00.

Mødt var H. P. Hansen, Elgaard, Stensballe, Lange, Kraft, A. M. Hansen, Dahlgaard og Oluf Pedersen.

Stats- og Justitsministrene var til Stede.

Justitsministeren: Kraft var i Gaar utilfreds med Politiets Afkrævning af K. U.s Kartotek. Det ligger saaledes, at Brandsagerne er meget alvorlige, men der gaas frem efter Retsplejelovens Regler, og det er ikke Meningen at samle disse Navne til Brug senere eller for andre.

Statsministeren: Man kan sige, at Situationen overfor de fremmede har en foruroligende Karakter.

Vi havde store Vanskeligheder efter Christmas Møllers Flugt og Borch Johansens Forsvinden, men var kommet til en rolig Indstilling, men dette har forandret sig særlig efter Sabotagehandlingerne og den Agitation, der drives fra kommunistisk Side.

Fra tysk Side er man utilfreds med at Uviljen imod tysk breder sig og mener ikke, at der fra ansvarlig Side gøres det nødvendige, ja, man beklager sig ogsaa over, at Forhandlingerne med Nimandsudvalget kommer frem til Offentligheden.

Man er ogsaa utilfreds med, at Aksel Larsen gaar løs.

Vi valgte ved Besættelsen en Linie og den maa fastholdes. Vi maa holde Ro i Landet.

Kommunisterne gør, hvad de kan for at ødelægge Sagen for os. Det, de gør, er ligesaa farligt som Christmas Møllers. Det er beklageligt med den Hilsen, han har sendt Studenterne. (Justitsministeren fremlagde Flyvebladet).

Statsministeren: Det er klart, at Christmas Møller er gaaet i den engelske Propaganda og det rejser Problemet om hans Forbindelse med konservative Kredse.

Der maa manes til den yderste Forsigtighed. Ingen ved, om det kan holde, der kan komme Krav, vi ikke kan gaa med til, men det skal ikke smuldre for os.

Der har været nogle Forhaandstilkendegivelser, men Forhandlingerne er ikke afsluttet. Der er ingen Grund til Medfølelse med Kommunisterne, de er gaaet i russisk Tjeneste som Christmas Møller i engelsk — det er ikke vor Sag, de arbejder for.

Vi kommer nok senere tilbage til Forhandlingerne.

Elgaard: Jeg er enig med Statsministeren i, at skal vi holde Linien, maa der sættes haardt ind.

Bortset fra Kommunisterne er de urolige Danskere dem, der er paavirket af la Cour og Arne Sørensen.

Vi dør af Velvære, siger de, disse nationalt hysteriske er vanskelige at tale til.

Justitsministeren omtalte nærmere en Adresse i Frederikssund til Fordel for Kommunisten Bjørner og med 700 Underskrifter. Det ser grelt ud.

Dahlgaard: Bladet fra Christmas Møller er en Dolk i Ryggen. Det er forfærdeligt, da det jo er sandt det meste.

Det er urimeligt, at han betegner Tyskland som Arvefjenden. Det burde vist imødegaas fra konservativ Side.

Ole Bjørn Kraft: Jeg vil takke Justitsministeren for de klare Udtalelser, han indledte med.

Det er klart, at K. U. er blandt de mest kritiske og faar de Følelsen af ikke at have Regeringens Støtte, bliver det vanskeligt.

Jeg er enig i, at Sabotagehandlinger skal forfølges paa det strængeste, paa dansk Lovs Grund.

Vi skal holde Ro og Orden, men ogsaa forsvare danske Interesser og dansk Frihed.

Der maa være Grænse for Indrømmelserne. Jeg synes, at Regeringens Udtalelser om Christmas Møller, som vi tiltraadte, er nok. Der er ingen Forbindelse mellem Partiet og ham. Vilde vi foretage en Demonstration imod ham, vilde blot mange springe fra.

Jeg tror ikke, det er muligt at optræde direkte.

A. M. Hansen: Jeg forstaar, det er svært for de Konservative at foretage noget imod Christmas Møller, men en Henstilling fra Kraft vilde have sin Betydning.

Dahlgaard: Jeg er enig med Kraft i, at Regeringen ogsaa skal bevare Befolkningens Tillid — men Danskerne kan ogsaa modtage en Ordre.

Ole Bjørn Kraft: En direkte Afstand vilde virke modsat, men jeg mener ikke, at vi skal give op.

H. P. Hansen: Vi kan vist slutte denne Debat.

(Statsministeren forlod Mødet).

Justitsministeren: Der har været tyske Observatører heroppe. Jeg skal tale med dem i Morgen.

Ole Bjørn Kraft: Hvorfor er Statsadvokat Kjalke traadt tilbage?

Justitsministeren omtalte tyske Henstillinger, der førte til hans Forfremmelse til Politimester.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Overfald paa K. U.?

Justitsministeren: Jeg blander mig aldrig i bebudede Retssager.

H. P. Hansen: Vi kan være enige i, at det var rart at faa Sagen fremmet.

Dahlgaard: Hvordan med Elith Jensen-Sagen?

Justitsministeren: Den gaar sin almindelige Gang.

Oluf Pedersen.

Udvalgets Møde Nr. **199** afholdtes den 20. August 1942 Kl. 10,00.

Alle Medlemmer var mødt undtagen P. Munch — for hvem Dahlgaard var mødt. For Socialdemokratiet kun H. P. Hansen.

Statsministeren: Efter Drøftelserne i Gaar har vi i Ministeriet talt om et Møde mellem Ministeriet, Nimandsudvalget og Bestyrelsen for de fem Partier for at skaffe den bedst mulige Forstaaelse.

Det var Meningen at afholde Møde i Løbet af Dagen og at Partiministrene deltog.

Elgaard: Bare det kan nytte, synes jeg, det er prisværdigt.

Mødet bestemtes til Kl. 14 og blev afholdt i Værelse Nr. 2.

Udvalgets **200.** Møde afholdtes Onsdag den 9. September 1942 Kl. 10,30.

Til Stede var:
H. P. Hansen og Chr. Christiansen,
Elgaard og Stensballe,
Ole Bjørn Kraft og A. B. Lange,
A. M. Hansen og P. Munch
samt Oluf Pedersen.
Desuden Statsminister og Justitsminister.

H. P. Hansen: Mødet er aabnet. Alsing Andersen er udtraadt og i hans Sted valgt Forretningsfører Chr. Christiansen, som bydes velkommen.

Efter Ønske af et Par Medlemmer har jeg indvarslet til Mødet og bedt Stats- og Justitsministrene om Redegørelse for en Sag vedrørende Nazisterne og Drabet paa Betjenten.

Justitsministeren vilde ikke skjule, at Vanskelighederne var øget ved farlige Modsætninger mellem Værnemagten og den tyske Gesandt.

Ministeren oplæste en Skrivelse fra »De frie Danskes Hovedkvarter i Danmark« til Statsministeren og hvori de truede med at gribe til Vaaben. Vi har ogsaa set, at Christmas Møller har opfordret til at ødelægge Transportmidler herhjemme og i to Tilfælde har man løsnet Skinnerne.

Vi har forpligtet os til Ro og Orden og det maa overholdes, ellers truer Tyskerne med at gribe ind.

Den tyske Gesandt har til Berlin fremført Klager over det danske Politi og en særlig Udsending er kommet hertil.

Dette har været uberettiget, thi [der] var 2 Kommissioner om Brandsagerne og 150 Kriminalbetjente foruden Ordenspolitiet til Beskyttelse af Virksomheder, hvor der arbejdes for Tyskerne.

Ministeren omtalte Frits Clausens aabne Brev til Kraft om Provokatører. I dette Spørgsmaal forholdt det sig saaledes, at der foruden de 16 Brande var en halv Snes andre Tilfælde, hvor man mistænkte unge D. N. S. A. P. Denne Mistanke var bekræftet ved en Opringning til D. N. S. A. P.s Kontor om, at alt var klart en Nat, da der var foretaget Forbrydelser.

Derefter Møde med Stats- og Udenrigsministrene, da Tyskerne har holdt Haand over D. N. S. A. P.

Man forelagde det saa for Generalen og Kanstein, der meddelte, at denne Sag skulde for tysk Krigsret og bad om dansk Medvirkning til Anholdelsen.

De sad nogle Dage, men efter fire—fem Dages Forløb blev de løsladt — og samme Morgen en Artikel i »Fædrelandet« der tydede paa Forhaandsviden.

Jeg er lovet en Afskrift af Forhøret og faar det i Dag.

Det kan siges, at det er farligt at lade Tyskerne tage disse Sager og det er rigtigt. Der skal nu føres Forhandlinger med Kanstein.

Tyskerne har i nogen Tid foretaget Undersøgelse, idet de mente, at der var Sendere her i Landet. De havde opdaget en og søgte den indkredset. De bad om Assistance og 150 Betjente deltog i en Husundersøgelse efter Dommerkendelse. I en Blok med 60 Lejligheder blev Østergaard Nielsen lukket ind af Viceværten og saa en Mand med Sender. Han lukkede op igen og blev da skudt. Manden hævdede, at Østergaard Nielsen havde skudt først — og han havde fyret. Manden tog Gift og døde. Noget taler for, at det er en Faldskærmsjæger. Den Mand i hvis Lejlighed han var (Krebs) er ogsaa anholdt, men siger, at han intet kender til hverken Mand eller Sender. Det kan frygtes, at Tyskerne griber ind.

Elgaard: Jeg var til Møde ved Buhls Tale og da Statsministeren havde talt, var alle enige om, at den Linie burde holdes, om vi skal klare os igennem.

De frie Danske i Danmark har jeg hørt om før. La Cours Folk, der mener, at det danske Folk skal ind under Lidelser, er næppe farlige.

Men det aldeles afgørende er, at man ikke fra tysk Side forlanger, at Regeringen skal sikre Ro og Orden og samtidig behandle danske Statsborgere forskelligt.

Holder Tyskerne Haanden over dette, da bliver Regeringens Opgave umulig. Det maa gøres Tyskerne begribeligt, at danske Statsborgere skal behandles ens.

Ole Bjørn Kraft: Jeg manede K. U. til Ro og advarede imod Provokatører, idet jeg anførte, at »Fædrelandet« medvirkede til Uro.

Kan Ministeren give Oplysning om de Folk, der har uddelt »De frie Danskes« Blad.

Justitsministeren: Dette regner Tyskerne for en alvorlig Sag. Der blev fundet 10 Blade paa een af dem. Ialt var der forlangt fem anholdt.

I Sagen imod nogle Nazister var de højeste i Ledelsen betænkelige ved Sagen.

H. P. Hansen: Det virker betænkeligt, at man lader D. N. S. A. P.er gaa og anholder fem »Frie Danske«, uden at man ved, hvad det drejer sig om.

Statsministeren: De Synspunkter, der er fremhævet her, deles ogsaa af Regeringen.

Det maa ikke blive Skik, at Tyskerne tager Retsplejen, og Retten maa være ens for Nazister og andre.

De kræver fra tysk Side Ro og Orden, men holder Haand over en Agitation, der virker modsat.

Elgaard: Jeg tror ikke, at Stillingen er fortvivlet, om der tales et Alvorsord med Tyskerne.

P. Munch: Det var betydningsfuldt, om man fik mere Viden ud til Befolkningen, f. Eks. gennem Partiernes Tillidsmænd.

Oluf Pedersen: De, der blev sat fast til Tyskerne og frigivet, maa vi jo selv kunde tage. Der maa være Ligeret. D. N. S. A. P. kan ikke være fredhellig, hvis vi skal bevare Befolkningen i Ro.

A. M. Hansen: Jeg kan ikke tro, at Tyskerne tager Hensyn til Ønsket om Ligeret. Det er en Fejl, at Uniformsloven ikke kræves overholdt.

Justitsministeren: Ved Modtagelsen havde man ønsket at møde i Uniform, men det blev nægtet. Det blev i et mindre Antal tilladt at møde enkeltvis, med Overfrakke uden Kasket og uden at deltage i Marchen gennem Byen.

Statsministeren: Munchs Forslag skal jeg forelægge i Regeringen.

Elgaard: Vil Justitsministeren svare Frits Clausen offentligt?

Justitsministeren: Det maa Statsministeren afgøre. Dom over nogle D. N. S. A. P. er ikke offentliggjort.

Oluf Pedersen: Ja, men det kan jo saa ske.

Lange: Lejligheden burde benyttes.

Justitsministeren: Vi maa jo forhandle med Udenrigsministeren.

H. P. Hansen: Tak for Redegørelsen. Hele Udvalget er enigt i, at der maa hævdes Ligeret for alle og det danske Politi ikke tilsidesættes.

Det er ikke let at være Justitsminister og vi har ofte takket ham for hans Indsats.

H. P. Hansen bød Velkommen til Handelsministeren.

Handelsministeren gav Oplysning om Brændsel, hvoraf vi fik alt for lidt, samt om Gummi.

Oluf Pedersen: Jeg har faaet en Henstilling om at forbeholde Hør til Arbejdstøj.

Handelsministeren: Der er forhandlet om Standard til Bleer — og til Arbejdstøj.

P. Munch: Hvor meget Kul til Cement?

Handelsministeren: Ca. 100 000 t aarligt eller nu kun 80 000 og indenlandsk Brændsel. Jeg tror, vi snart kan klare det — og det er jo en Nøgleindustri.

P. Munch: Det kan vel ikke være Værnemagten.

Handelsministeren: Nej, den fik kun 100 000 t og leverede selv 20 000 t Kul. Da Cementen ikke var brugt, vilde vi laane den, men fik Nej.

H. P. Hansen: Stensballe har ønsket Møde om Tirsdagen.

Elgaard: Gerne et Møde i Morgen med Justitsministeren.

A. M. Hansen: Skal Rigsdagen ind i September?

H. P. Hansen: Jeg haaber, det kan undgaas.

Ole Bjørn Kraft vilde støtte Tanken om Møde hver Tirsdag i September.

H. P. Hansen: Der bliver saa Møde hver Tirsdag i September.

Oluf Pedersen.

201) Møde afholdtes Tirsdag den 15. September 1942 Kl. 11.

Alle Medlemmer var mødt.

Statsminister og Justitsminister var til Stede.

H. P. Hansen: Der er for Udvalget ønsket Oplysning dels om de fem-seks dømte unge Nazister, dels de af Tyskerne tagne »frie danske« og dels »Fædrelandet«s Udnyttelse af Justitsministerens Erklæring overfor Frits Clausens aabne Brev til Kraft.

Justitsministeren oplyste, at han ikke endnu kunde give Oplysning om de Nazister, Tyskerne havde faaet udleveret og frigivet. Bevismaterialet er vistnok ikke stærkt nok. De fem »frie danske« sidder Tyskerne paa. Vi skal nu — sidst i denne Uge — til at forhandle med Tyskerne om Problemet, idet vi mener, at en Særstilling for Nazister ikke kan tolereres.

De fem unge Nazister har dels haft Dolk, dels lavet Bomber, som skulde have været kastet, om der havde været mange Mennesker paa Raadhuspladsen den 9. April. De fik Dom paa indtil 5 Md., men den har Tyskerne ikke ønsket offentliggjort.

Med Hensyn til Erklæringen havde Ministeren sagt til Tyskerne, at det var sidste Gang.

Det første Udkast havde Tyskerne ikke villet tage. Naar der ikke er Bevis, vil det sige, at den ikke [er] bevist, men ikke Frifindelse. Der er forhandlet med Kraft. Men Udenrigsministeren har udelukket enhver Diskussion.

H. P. Hansen: Artiklen i »Fædrelandet« er falsk.

Justitsministeren: Ja, men det er jo det meste, som der staar i det Blad. Tyskerne havde forelagt et Udkast, men det var afvist af Ministeren.

Udenrigsministeren var ikke tilfreds med Erklæringen, men Justitsministeren havde afvist Ændringer, ellers fik de ingen Erklæring.

Elgaard: Der gaar vilde Rygter om K. B.-Hallens Kammeratskabsaften. Vi kan ikke have det saadan, at Mund og Pen bindes paa Regering og Rigsdag, medens Nazister har frit Slag. Derfor stiger Feberspændingen i det danske Folk.

Skal vi gennem en Skærsild, maa Regering og Rigsdag være paa det danske Folks Side.

Vi maa staa oprejst.

Ole Bjørn Kraft havde til Erklæringen ønsket at føje, at han tog den til Efterretning, da den ikke drejede sig om, hvad han havde sagt.

»Fædrelandet«s Kommentarer er helt løgnagtige ogsaa om det personlige. Han maatte vist indkalde en kompetent Forsamling.

Baade jeg og mit Parti forsvarer Regeringen i sin Helhed, men naar Mænd, der støtter Regeringen faar deres Udtalelser forvansket og nægtes at svare, medens »Fædrelandet« fylder sine Spalter, bliver det uholdbart.

Oluf Pedersen: Justitsministerens Erklæring er sat paa Skruer og Kommentarer bør frigives.

Nazisterne kan ikke ene have frit Slag. Jo mere medgørlig og underdanig vi er, jo værre bliver Tyskerne, vi maa hævde os. Det er urimeligt, at Tyskerne faar udleveret danske Statsborgere til Straf — eller Frigivelse. Jeg regner Redaktør Rées Frigivelse for en stor Sejr, men saa er ogsaa det, der nu er sket, et knusende Nederlag. Frikorps »Danmark«s Optræden kan det danske Folk næsten ikke tage.

Som det hele gaar nu, kan det ikke fortsætte, men jeg tror ikke, at hverken Tyskerne ønsker eller at vi er tjent med, at det hele bliver et Helvede.

Justitsministeren: Jeg er betænkelig ved hele Udviklingen. Havde man fordret en urigtig Erklæring, var jeg gaaet af.

Tyskerne vil selv — hævder de — gribe ind overfor Sabotage, naar det passer dem. Det hele er vanskeliggjort ved Christmas Møllers Opfordring til Sabotage.

Frikorps »Danmark« *er* tyske Soldater og har Ret til at gaa i Uniform.

Der var fra den tyske Gesandt givet strenge Ordre om deres Opførsel.

Ministeren oplæste en Beretning om Frikorpsets Optræden, Begyndelsen af deres Hjemkomst var ikke heldig. Paa Ringsted Banegaard skød de paa Personalet.

Omtalte forskellige Episoder, bl. a. B. & W., som de havde truet med at besætte, det klaredes dog efter Ordre af Martinsen.

Der blev i K. B.-Hallen affyret to Skræmmeskud. I Forhold til Forventningerne var det hele dog endnu gaaet godt.

A. M. Hansen: Det er alvorligt, at man begynder at røre ved de ædlere Dele af det danske Folks Rettigheder.

Myndighederne har været for eftergivende. Kan godt give Oluf Pedersen Tilslutning, thi Retsplejen er det afgørende.

Ole Bjørn Kraft: Jeg vil ogsaa underskrive dette. Det er uforsvarligt, at jeg ikke kan svare paa Anklagen for at hidse det danske Folk op imod det tyske.

Jeg er ikke tryg ved Udenrigsministeren.

P. Munch: Stats- og Justitsministrene har aabenbart haft en anden Opfattelse end Udenrigsministeren.

Det var naturligt at forhandle med denne om Retsplejen, *inden* der forhandles med Tyskerne.

I et erobret Land falder Sabotage ind under den besættende Magt, men ikke her hos os. Det har Tyskerne vel ikke anerkendt, men dog accepteret. Jeg gaar ud fra, at Udenrigsministeren vil hævde det Synspunkt, man blev enige om.

Justitsministeren: Ja, Udenrigsministeren har en afvigende Opfattelse.

P. Munch: Ja, men dog vel ikke om Retsplejen?

H. P. Hansen: Det er uholdbart, at »Fædrelandet« kan æreskænde, hvad det vil.

Naar Udenrigsministeren ved Pressemødet i Aftes hævdede, at der var intet at gøre overfor »Fædrelandet«, saa er det haabløst at faa ham herover.

Statsministeren: Først maa vi nu forhandle i Ministeriet, selv om Udenrigsministeren siger, at der intet er at stille op med »Fædrelandet«.

Krafts Udtalelser var maaske for eensidige til Situationen.

Oluf Pedersen: Kraft maa vel kunde svare gennem Ritzau — og godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau maaske kombineret med en Afstand fra ogsaa Christmas Møllers Opfordring til Sabotage, saa det forstaas, at han ikke hetzer Folket op.

H. P. Hansen: Det hele er nu uholdbart.

Oluf Pedersen.

202) Udvalget afholdt Møde Onsdag den 16. September Kl. 10.

Alle undtagen Munch og Lange var mødt.

Handelsministeren vilde til Underretning forelægge en Sag om 7 Skibe, der laa i Frankrig under fransk Flag og 1 under engelsk med Dødvægt paa 25 000 t og Værdi af 20—25 Mill. Kr.

Disse ønsker Tyskerne udleveret. De er beslaglagt af Franskmændene — imod Folkeretten, men nu er de rede til at aflevere dem, naar de sejler under dansk Flag. De skal sejle paa Sortehavet og ikke med Krigsmateriel.

Rederne har ikke turdet gøre dette, da de frygter Repressalier bl. a. Overtagelse af Tilgodehavender og Skibe i England og USA til Værdi 265 Mill. Kr. De kræver Statsgaranti for disse og tabte Skibe, ialt 350 Mill. Kr.

Udenrigsministeren hævder, at det er tvingende nødvendigt, men Rederne har altsaa svaret Nej.

De seks Redere, det drejer sig om, har Skibe og Værdier for 235 Mill. Kr.

Lederen af tysk Skibsfart, Kaufmann, kom i Gaar og krævede Sagen afgjort i Gaar Eftermiddag. Det skete dog ikke.

Ministeren havde foreslaaet, at Skibene overgik til tysk Flag, men det nægter Franskmændene at gaa med til, da det vil være uvenligt mod USA og England og de frygter Repressalier.

Udenrigsministeren kræver, at det rejste Krav efterfølges, ellers kan han ikke tage Ansvaret for dansk Udenrigspolitik.

Vi kan ikke komme udenom. Vi kan ekspropriere Skibene, men det er endnu værre.

Havde nu forhandlet med Kørbing, D. F. D. S., der ikke har nogle Skibe med — Skibene omfatter bl. a. A. P. Møllers — om en Garanti for første Krigsforsikring, som Rederne tidligere har krævet.

Kørbing mener, at det kan komme igennem, hvis Statsministeren meddelte, at Udenrigsministeriet udtaler:

1) at det ikke er i Strid med Folkeretten, naar de sejler med Handelsskibsfart i Sortehavet for tysk Regning,
2) at Kravets Opfyldelse er tvingende nødvendigt og
3) at der ikke kan ventes Repressalier og at Regeringen — uden Forbindelse med denne Sag — vil se med Velvilje paa Kravet af Oktober 1941 angaaende Krigsforsikringen om Garanti.

Der er 110 Mill. i Krigsforsikring (60 for Staten, 40 for Rederne og 10 for Forsikringsselskabet).

Hvis vi ikke bøjer os, tror jeg, at de tager Flaaden fra os.

H. P. Hansen: Er Stillingen i Tyskland saa fortvivlet, at alt afhænger af dette?

Handelsministeren: Ja.

Ole Bjørn Kraft: Men maa vi ikke regne med, at det vil være en kolossal Hjælp til Tyskerne og at der kan ventes en kolossal Reaktion fra anden Side.

Elgaard: Hvordan er Stillingen indenfor Regeringen?

Ole Bjørn Kraft: Jeg synes, det var en god Ide at lade dem sejle andetsteds end i Sortehavet.

Handelsministeren: Ministrene har ikke udtalt sig.

A. M. Hansen: Hvad er det for en Garanti, Staten skal give?

Handelsministeren: Velvilje paa Kravet fra Rederne af Oktober 1941.

Elgaard: Ministeren siger, at det er brændende og til hurtig Afgørelse, det maa da blive af Regering og Nimandsudvalg.

H. P. Hansen: Jeg forstod, at vi kun fik det til Efterretning.

Stensballe: Vi kommer til at staa bag Regeringen.

Elgaard: Hvad vil det næste Skridt blive? Ogsaa Aflevering af den Flaade, vi har herhjemme?

Stensballe: Er der ikke en vis Rimelighed i, at Staten garanterer Rederne.

A. M. Hansen: Jeg kan ikke være med til en Erklæring der dækker Rederne.

Oluf Pedersen: Her har vi for en Gangs Skyld en Magtstilling og jeg tvivler paa, om vi skal opfylde Kravet om at hjælpe Tyskerne.

Elgaard: Er det meget værre, at vi siger Nej end Franskmændene?

Handelsministeren: Det mener Udenrigsministeren.

Elgaard: Udvalget skal være til Raadighed til Møde senere.

H. P. Hansen: Ja til Møde i Eftermiddag.

Handelsministeren: Jeg kan vel konkludere dette i, at Spørgsmaalet er alvorligt?

H. P. Hansen: Ja, vi ser helst, at man afviser det hele.

Oluf Pedersen.

203) Udvalget afholdt Møde den 18. September Kl. 14.

Alle Medlemmer var mødt.

Statsminister og Handelsminister var til Stede.

Handelsministeren: Efter Pres er Rederne gaaet med til at sejle med de 8 Skibe, mod at Regeringen forholdt dem for eventuelle Følger, bl. a. Krigsforsikringen af Skibe for 460 Mill. Kr. i engelsk og amerikansk Fart. Herimod dog 110 Mill. i Forsikringen foruden Krav for sænkede Skibe m. v.

Rederne er gaaet med til at overtage og sejle med Skibene under dansk Flag under Forudsætning af to Skrivelser, een fra Handelsministeriet, een fra Statsministeren.

Skrivelsen fra Handelsministeriet omdeltes. Det tilsiger en velvillig Behandling af Dækning for Risiko udover de 60 Mill., Staten har i Krigsforsikringen paa 110 Mill. Kr.

Det er kun, hvad Staten i alle Tilfælde er nødt til. Skrivelsen fra Statsministeren forelagdes ogsaa Udvalgets Medlemmer.

Elgaard: Er det rigtigt at sige baade — ikke nogen Mulighed for — og tvingende nødvendigt?

Handelsministeren: Det er Rederne, der kræver det, og jeg vil meget fraraade en Ændring.

Oluf Pedersen: Er der ikke Grund til at frygte Repressalier?

Handelsministeren: I sin Tid gik Rederne ind paa at stille Skibe til Raadighed for Sejlads paa England til Frankrig. Det var direkte vendt imod Tyskland og det maa gaa op imod hinanden. En Risiko er der, men vi er *ikke* gaaet ind paa at dække den.

Lange: Det maa være disse Repressalier, der dækkes, det sker ved Statsministeriets Henvisning til Folkeretten.

Statsministeren: Det maa fastholdes, at den økonomiske Garanti er udtømt med Handelsministerens Skrivelse. Det andet er mere en moralsk Støtte.

Handelsministeren: Langes Betragtning kunde være rigtig, hvis der ikke var en sideløbende Skrivelse fra Handelsministeren. Rederne har ikke været helt saa kloge, som de burde være.

Lange: Jeg synes, Staten maa være interesseret i, at Flaaden kommer i Fart igen. Man bør ikke søge at komme væk fra, at Staten tager den hele Garanti.

Statsministeren: Staten har ikke paataget sig større økonomisk Garanti end efter Handelsministeriets Skrivelse. De har ønsket en positiv Garanti, men den har vi ikke villet give og det er sagt til Rederne.

Lange: Saa er Skrivelsen fra Statsministeriet jo helt overflødig.

Statsministeren: Nej, de maatte have en Skrivelse, der siger, at det er tvingende nødvendigt og ikke i Strid med Folkeretten.

Ole Bjørn Kraft: Det er vanskeligt i Udvalget at tage Stilling til, om det er tvingende nødvendigt, det kan kun Regeringen.

Udenrigsministeren siger bare, at det er det, men han er uvillig til at sige, hvordan Tingene ligger.

Med Hensyn til Forpligtelsen overfor Rederne synes jeg, at Formen kan tiltrædes.

P. Munch: Repressalierne vil blive overfor den danske Stat.

H. P. Hansen: Kraft har Ret i, at vi ikke godt kan tage Stilling. Vi saa helst, at det hele afvistes, men Regeringen anser det for nødvendigt.

Kan vi tiltræde Skrivelse om eventuelle Erstatninger?

Statsministeren: Jeg er klar over, at Udtalelsen om, at det er tvingende nødvendigt og om Folkeretten staar for Regeringens Regning.

Vi maa kræve, at Udvalget er indforstaaet med, at dette sker uden direkte at give Tilslutning.

Handelsministeren: Min Skrivelse kræver direkte Tilslutning.

H. P. Hansen: Kan vi alle give Tilslutning til Handelsministeren?

Tilslutning gaves.

Og er vi indforstaaet med Statsministerens Skrivelse?

Ole Bjørn Kraft: Der foreligger for os ingen Kendsgerninger.

Statsministeren: Vi maa gaa ind for, at der ikke foreligger nogen Divergens mellem Udvalget og Regeringen ved Tilkendegivelse, uden at Udvalget dog direkte hæfter.

Ole Bjørn Kraft: Det faar naturligvis ikke politiske Konsekvenser.

Vi faar ikke ordentlig Besked.

Handelsministeren: Alle Forhandlinger er ført af Udenrigsministeren. Skrivelsen maa opbevares omhyggeligt.

H. P. Hansen: Det maa vel ikke refereres i Partierne?

Handelsministeren: Nej.

H. P. Hansen: Jeg maa forstaa Kraft saaledes, at han helst ser, at ikke Udenrigsministeren alene fører disse Forhandlinger.

Chr. Christiansen: Jeg føler mig tilfredsstillet ved Statsministerens Udtalelser, men vi savner en Redegørelse for Sagens Opstaaen og de Krav, der er fremsat.

Handelsministeren: Vi har ikke villet gaa i direkte Forhandlinger med Tyskerne.

Oluf Pedersen: Det er vanskeligt at tage Stilling, men der er jo et vist Fortilfælde.

Elgaard: Med Hensyn til Fortroligheden, da kender Journalister i Vandrehallen til Sagen.

Handelsministeren: Vi sagde oprindeligt Nej, men har maattet gaa med.

Statsministeren: Det, der gjorde det vanskeligt, var, at Tyskerne ikke selv kunde tage Skibene.

Stensballe: Som det ligger nu, er det en Nødvendighed.

Statsministeren: Ja, det er det.

Handelsministeren: Ja, det er det.

Ole Bjørn Kraft rejste Spørgsmaalet om Behandling og Afspærring af de »frie danske«, som Tyskerne havde faaet udleveret.

De skyldige maa straffes, men det danske Politi maa dog overvære Forhørene.

Statsministeren: Jeg skal bringe det videre til Justitsministeren.

H. P. Hansen: Her er vi helt enige med Kraft. Skal det fortsættes, ender vi i det rene Anarki.

Statsministeren: Der maa skelnes mellem Undersøgelse og Domfældelse. Det er uheldigt med Undersøgelse, men dog værre, om Tyskerne ogsaa domfældte.

Elgaard: Jeg vil henstille, at man tager Sagen i sin Haand og ikke bare sidder og venter. Frikorps »Danmark«s Optræden er stik imod Aftalen og imod, hvad de tyske Soldater gør.

Ingen skal udleveres til 5. Grads Forhør.

Ole Bjørn Kraft: Man anvender her de tyske Metoder.

Kan Regeringen ikke beskytte Befolkningen imod dette, mister den Tilliden.

Statsministeren: Jeg er enig med Kraft. Der samles Materiale.

P. Munch: Jeg forstaar, at Udenrigsministeren og Justitsministeren ikke er helt enige. Hvis man paa Forhaand var enig med Udenrigsministeren, vil han føre det stærkere frem.

Elgaard: Vi holdes ikke underrettet. Det var jo en tysk Hovmester, der kom med Flyvemaskine, som begik Selvmord.

Statsministeren: Ja. Der er arresteret flere og Tyskerne har fundet »Koden«.

Det er næppe godt altsammen.

Ole Bjørn Kraft: Man maa kræve, at den danske Regering staar paa det Standpunkt, at vi selv skal have Sagerne.

P. Munch: I et erobret Land er det de besættende, men det er Danmark ikke. I Praksis er det ogsaa anerkendt.

Statsministeren: Det afgørende er, at hvis Tyskerne vil have Ro og Orden, saa maa de begrænse sig.

Ole Bjørn Kraft: Ja, og Udenrigsministeren maa forsvare det Standpunkt, der er vort, men det mener jeg ikke, han gør.

Oluf Pedersen: Naar Udenrigsministeren paa Pressemødet hævdede, at Tyskerne ikke var bundet af Overenskomsten, saa er det ubegribeligt, thi det maa være hans Pligt at varetage vort Lands Interesser.

Oluf Pedersen.

204) Møde afholdtes den 24. September 1942.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Elgaard og Kraft.

Statsministeren redegjorde for Forholdet til Island og forelagde et Svar til Stats- og Udenrigsminister Olafur Thors.

P. Munch: Er det ikke tvivlsomt at spille fornærmet.

Oluf Pedersen synes heller ikke, at det lød godt.

Statsministeren: Det kan næppe ændres.

H. P. Hansen: Kan vi tiltræde?

Skrivelsen tiltraadtes.

Oluf Pedersen.

205) Møde afholdtes 2. Oktober 1942 Kl. 10.

Alle Medlemmer var til Stede.

Statsminister — Justitsminister — Udenrigsminister og Handelsminister var mødt.

H. P. Hansen havde talt med Statsministeren om et Møde, dels ang. tidligere Forhold, dels om Frikorps »Danmark« og dels de sidste Dages Forhold.

Udenrigsministeren: Det er rigtigt som Rygterne siger, at vort Forhold til Tyskland er indtraadt i en Krise.

Den tyske Gesandt havde overbragt en Meddelelse om, at da den tyske Fører som Svar paa sin Lykønskning til Kongen kun havde faaet en Bekræftelse, var Føreren i højeste Grad utilfreds. Dette var noget, som man skulde finde Midler til ikke gentog sig. Gesandten, Rente Fink, var kaldt til Berlin og vor Gesandt Mohr sendt hjem.

Der var omgaaende svaret, at denne Misstemning havde bedrøvet Hans Majestæt, idet denne ønskede et godt Naboforhold og en god Plads i det nye Europa. Det havde ligget fjernt at udtrykke Kølighed, det var den gennem 30 Aar fulgte Form. Da Kongen havde været syg, kunde han ikke godt modtage Føreren,

men det vilde være denne kært, om Kronprinsen vilde blive modtaget i Førerhovedkvarteret.

Vi har selv ikke sørget for at holde Kongen udenfor, hans Person var ført stærkt frem.

Bag det tyske Telegram skal ligge Ønsket om at give Danmark en anden Status, dette dog kun en Formodning. Det maa haabes, at der kun sigtes paa Ændring af visse Forhold her i Landet.

Ole Bjørn Kraft: Er intet Svar kommet?

Udenrigsministeren: Jeg venter intet. Det, der skulde ske, var jo, at Gesandterne igen indtog deres Pladser. Først rejste Renthe Fink, men senere Besked om, at Fruen ogsaa skulde rejse.

P. Munch: Hvordan var Ordlyden af Telegrammet?

Udenrigsministeren: Som i Fjor, dog uden »hjerteligt«. Det var køligt, men kan dog kun være en Anledning.

P. Munch: Er det ikke gaaet gennem Udenrigsministeren?

Udenrigsministeren: Nej, i Danmark er Kongen udenfor.

Ole Bjørn Kraft: Er General Lüdke ombyttet?

Udenrigsministeren: Ja, men det er en gammel Bestemmelse.

Elgaard: I Jylland er Manøvrene afbrudt en Dag før Tiden.

Udenrigsministeren: Militæret er ikke klar over deres passive Stilling og tror, de skal spille en Rolle.

P. Munch: Det maa ligge i Overkommandoen.

Ole Bjørn Kraft: Militæret staar i et særligt Forhold til Kongen. Venter Ministeren ikke en vis Afspænding?

Udenrigsministeren: Haaber paa det.

Ole Bjørn Kraft: Politidirektør Stamm gav en Redegørelse for hele Korpset, medens Rigsdagen ikke vidste Besked.

Udenrigsministeren: En Ting er at vide Besked, noget andet at drage Konsekvenser. Man kan rasle med en Træsabel, men Styrkeforholdet er saa det bliver en Demonstration.

Ole Bjørn Kraft: Militæret vil ogsaa finde værdige Former.

Udenrigsministeren: Er det værdigt at uddele Haandgranater?

P. Munch: Det er udenfor alt i et velordnet Samfund.

Statsministeren: Forsvarsministeren var ubekendt med de af Militæret trufne Foranstaltninger. Særligt her i København langt ude, men ikke godkendt af den kommanderende General.

Elgaard: Regeringen bør have alle sine Funktioner i fast Haand.

H. P. Hansen: Det vil vel nu blive undersøgt?

Ole Bjørn Kraft: Ved Udenrigsministeren noget om, hvad den nye Trusel gaar ud paa?

Udenrigsministeren: To Ting staar fast. Det ene er den personlige Karakter. Hvad Midler og Udveje angaar, da vil der i bedste Tilfælde vel blive Forhandlinger om Midler.

Jeg haaber, at man ikke er inde paa, at Udviklingen i Danmark ikke er foreneligt med den Udvikling, Krigen har faaet.

Det er farligt, at samtidig med, at vi er mere og mere afhængige af Tyskland, er der, særligt i Overklassen, kommet en antitysk Holdning.

Elgaard: Det gælder vist alle Kredse, men det skyldes, at man vil, at Danmark skal være uindskrænket i sit Indre Forhold.

Vi arbejder for Tyskland og yder mere end noget andet Land, det maa vel være mere Værd end en Stemning. Denne Præstation kan ikke ydes, naar der øves Vold imod Danmark.

Udenrigsministeren: Jeg vil haabe, at det kan spille en Rolle, de Folk, der tager imod Pengene, taler som andre, man havde fra tysk Side troet at gøre Bønder og Industri venlige ved at yde en højere Pris. I de andre Lande har man plyndret og tvunget Folk til at arbejde. Her er for os meget at tabe. Hvis der i Tyskland falder et Førerord, er det afgørende.

Tyskerne hæfter sig ved Forfølgelse af de tyskvenlige. Gesandten vilde give en Liste med over 100 Navne, men jeg fik den dog ikke.

Ogsaa det danske Militærs Indstilling er meget skadelig og her tror man, at Kongen staar bag. Det gælder ogsaa de Frivillige.

Det har været min Opgave gennem Antikominternpagtens Tiltræden og Oprettelse af de Frivillige at faa en Beskyttelse.

Er det hele kun en Stemning, kan det vel komme i Orden, men ønsker man fra krigsmæssig Side at ændre Danmarks Status, saa kan dette ikke ske. Man kan ikke være neutral. Hvis Krigen varer mange Aar og vender sig imod Vest, kan den tyske Ledelse komme ind i andre Forestillinger.

Ole Bjørn Kraft: Hvis der rejses Krav om Kongens Afgang til Fordel for Kronprinsen, saa maa der siges Nej.

Statsministeren: Det ligger ikke for.

Handelsministeren oplyste, at der for $^5/_4$ Aar siden var rejst Krav om danske Skibes Bevæbning. Det er rejst 3—4 Gange siden og nu for 14 Dage siden med stor Styrke, i alt Fald for et vist Antal.

Vi har henstillet til Kaptajnerne at vente paa en Konvoj, hvor Bevæbning ikke kræves.

Et Skib har ligget i Rotterdam siden 14. August. Resultatet er blevet, at vi fra dansk Side er villige til at overføre et vist Antal Skibe til tysk Flag — der sejler 8—10 Skibe der.

Da Mohr kom tilbage til Berlin, fik han Besked om, at der ikke for ham var Mulighed til Forhandling.

Justitsministeren havde ikke givet Stamm Besked.

Det var gaaet nogenlunde med Frikorps »Danmark«s Hjemkomst, men senere nogen Uro.

Man havde rejst Protest overfor Generalen, bl. a. fordi der var skudt og det var lovet, at Pistolerne blev frataget Frikorpset.

Nu var Forhandlingerne jo afbrudt.

Det var Meningen, at Korpset skulde rejse 12. Oktober.

Ministeren omtalte »Frie Danske«, hvoraf en Del havde været krævet og blevet udleveret.

I Justitsministeriet er man kommet til det samme Resultat som Udenrigsministeren, at de har Krav paa disse Sager. Vi kan kun faa dem ved Velvilje. Faldskærmsjægerne betragtes som meget farlige og der er danske, som hjælper dem. Det er næsten umuligt at sige, det ikke hører under tysk Krigsret.

Ole Bjørn Kraft: Jeg hører, at Justitsministeren er enig med Udenrigsministeren, men gaar ud fra, at man i Praksis vil forsøge at bevare disse Sager paa danske Hænder.

Jeg ser godt, at Faldskærmsjægerne er et daarligt Princip, men det er galt, om danske udleveres til Tyskerne og helt afspærres endog for dansk Politi.

Udenrigsministeren: Det vil blive uholdbart, om Folk som Kraft ikke forstaar deres Stilling. Hvad der er farligt for de tyske Tropper, maa de straks skride ind imod. Saadan er Krigen. Man mener ikke, at vort Retsvæsen er tilstrækkeligt, naar vi ikke har Dødsstraf, fremfor alt gaar Militærets Krav.

Vi har nu Christmas Møller i England til at opfordre til Sabotage og inden han rejste, var der truffet Aftale om Optagelse af Faldskærmsjægere.

Ole Bjørn Kraft: Jeg forstaar godt Situationen, men det bliver vanskeligt for Regeringen, hvis man udleverer ikke blot de, der hjælper Faldskærmsjægerne, men ogsaa de, der taler.

Justitsministeren: Vi havde oplevet Sagen la Cour, han sidder nu fængslet og kræves interneret.

Nu og da det samme med Peter de Hemmer Gudme. Vi har tidligere haft Sag imod ham, men nu har han været der igen. Vi kan ikke redde dem, der selv springer ud.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er enig i, at disse Talere er farlige, men vi maa fastholde disse Sager selv.

Udenrigsministeren: Vi maa uskadeliggøre dem.

Finansministeren forelagde Forslag om at indkalde 50-Ørerne, om Ændring i Revision og Regnskabsvæsen og om Indkomst- og Formueskat. Det vilde gaa i Udvalg.

Det tiltraadtes.

Socialministeren forelagde Forslag om Invalide- og Aldersrentenydere og Ændring i Arbejdsforholds Forlængelse og om Dagpengenes Maximumsbeløb samt om Formidling af Arbejdskraft.

Alle tiltraadtes.

Landbrugsministeren forelagde Forslag til Smørordning.

Den gik til Partierne, og om Ændring i Tuberkuloseloven samt Brug af Huse paa Landet.

Disse tiltraadtes.

H. P. Hansen: Jeg havde bedt Ministeren for off. Arbejder om Forelæggelse af Lov ang. Tyborøn, men han er ikke kommet.

Ministeren havde henvendt sig om Valg af fem Medlemmer vedrørende en Havnekommission efter § 45.

Det var dog vist rigtigst at henvende sig til de fire Partier.

Oluf Pedersen: Skal det være til Partierne, maa det blive fem.

Det tiltraadtes, at man henstillede til Ministeren at henvende sig til Samarbejdspartierne.

Ole Bjørn Kraft: Jeg vil meget henstille, at vi holdes i Kontakt med Regeringen.

Oluf Pedersen.

206) Møde afholdtes den 8. Oktober 1942 Kl. 10.

Alle Medlemmer var mødt.

P. Munch indledte en Forhandling om de Oplysninger, Pressebureauerne giver til Redaktørerne, han fandt dem uforsvarlige.

Herom var der almindelig Enighed og en Forhandling skal søges med Stats- og Udenrigsministrene samt en fra hvert Parti.

A. M. Hansen efterlyste Svar angaaende Udvalg om Udstykning.

Venstre og Konservative havde endnu ikke drøftet det.

Elgaard vil søge nærmere Oplysning fra Justitsministeren angaaende Aalborg.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **207.** Møde afholdtes den 9. Oktober 1942 Kl. 15.

Alle Medlemmer var mødt.

Stats-, Udenrigs-, Justits-, Finans-, Undervisnings-, Kirke- og Indenrigsminister var mødt.

Elgaard bød Velkommen. Formaalet var at faa fastere Former for Informationer, bl. a. saa fortrolige Meddelelser ikke kommer til en videre Kreds.

P. Munch: Bedst var, om Pressefolkene gav en eenslydende Meddelelse til deres Redaktører.

Statsministeren glædede sig over, at Udvalget ønskede Fortroligheden overholdt.

Der var almindelig Enighed og aftaltes et Møde med Lederne af Pressebureauer sammen med Udvalget samt Stats- og Udenrigsminister.

Udenrigsministeren oplyste, at Frikorps »Danmark« paa Grund af Trafikforhold først skulde afrejse Tirsdag.

Ole Bjørn Kraft: Kan Udenrigsministeren sige noget om Situationen?

Udenrigsministeren: Det er sagt fra tysk Side, at den er meget farlig. Maaske en Frist til selv at foreslaa noget.

Ole Bjørn Kraft: Det vilde se ud, som om vi havde en daarlig Samvittighed. Og Udenrigsministeren ønsker vel heller ikke, at vi skal gøre noget.

Udenrigsministeren: Nej, vi maa først have det hele mere klart.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **208.** Møde afholdtes 15. Oktober 1942 Kl. 14,45.

Mødt var Elgaard, Chr. Christiansen, Stensballe, Kraft og A. M. Hansen samt Oluf Pedersen.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Forlængelse af Lov om Laanefond for kortfristede Prioritetslaan og Forlængelse af Gældsbegrænsningsloven fra Udgang af Oktober til Udgang af Juni næste Aar.

Ønskede man en kortere Frist, var Ministeren rede. Der var udarbejdet et Forslag til Afløsning, men dette var dog ikke færdig til Forelæggelse.

Forslagene tiltraadtes.

Udvalgets **209.** Møde afholdtes den 15. Oktober 1942 Kl. 15.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Lange.

Statsministeren og Udenrigsministeren samt Lederne af de fire Partiers Pressebureauer, d'Herrer Jakobsen, H. Hansen, Herdahl og Lund.

Elgaard oplyste om Forhandlingerne i Udvalget, der var resulteret i Ønsket om en sikrere Form for Information baade angaaende Omfanget og hvem det udsendtes til.

Redaktør H. Hansen takkede Udvalget og oplyste, at de stod fast paa deres Erklæring. Vi anser det for nødvendigt at underrette Redaktørerne. Meddelelserne er skrevet, saa der sker intet, selv om de gaar i meget urette Hænder.

Der drives ingen Konkurrence, men man vilde gerne forhandle indbyrdes.

Vore Meddelelser faar vi ved Opklaringen af det, vi har andetsteds fra, ved Møder i Udenrigsministeriet.

Elgaard: Ofte er der ligefrem refereret. Det syntes han, burde undlades.

P. Munch: Vi har rejst Sagen, fordi der er refereret, hvilket kan være uheldigt, man bør ikke referere, hvad den eller den Fremmede har sagt.

Kan der ikke opnaas eenslydende Meddelelse, burde der dog tales indbyrdes om Retningslinierne.

Det er oplyst, at Meddelelserne er maskinskrevne fra Redaktionskontorerne til videre Udsendelse.

A. M. Hansen har et Referat fra Pressemødet fra en ikke deltagende Journalist.

Ole Bjørn Kraft: Ordningen, der træffes, burde ogsaa omfatte Specialkorrespondenterne.

Dernæst maa Videreudsendelsen standses og endelig burde der ikke refereres, da Udtalelser derved kan se anderledes ud end som de er fremsat.

Chr. Christiansen var enig i, at Udsendelserne var nyttige, men undertiden lanceres Rygter.

Jakobsen: De fortrolige Breve er efter 9. April udsendt paa Udenrigsministeriets Foranledning. Det, der har bragt os i Miskredit, skyldes Forveksling med illegale Blade. Vi har aldrig lavet noget sensationelt. Vilde gerne begrænse Stoffet, men eenslydende var uheldigt og upraktisk. Det referatmæssige maa vi bort fra, her har vi vist hver især begaaet Synd.

H. Hansen: Ogsaa jeg tror, vi kan undgaa det referatmæssige. Fra Pressemødet maatte vi referere af Hensyn til de Redaktører, der var forhindret i at deltage. Ellers kan Referat vist undgaas. Havde aldrig refereret fra Nimandsudvalget.

Møderne i Udenrigsministeriet er det Meningen, vi *skal* bringe videre.

Vi vilde gerne fra Regeringen eller Udvalget have en Opfordring til Diskretion.

Herdahl: Vi ved, der er Kolleger, der driver Virksomhed med mere udførlige Breve. Vi kan maaske gøre gældende overfor Bladene, at det er farligt at entrere med disse.

Statsministeren: Vi anser i Regeringen Spørgsmaalet for alvorligt og at det er rigtigt, der sker en Sikring. Der maa findes Former, saa dette nyttige Arbejde kan fortsættes.

P. Munch: Vi er alle enige om det nyttige — og nu om at Redaktørerne ikke maa sprede det videre ud — og at der ikke maa gives Referater. Specialkorrespondenterne er jeg ikke klar over.

Lund: Der er en halv Snes.

P. Munch: Kan Bureauchefernes ikke forhandle med disse? Hvorledes med Aage Schmidt?

Herdahl: Vi møder hos Udenrigsministeriet i tre Grupper:

1. Bureauchefernes,
2. Specialkorrespondenterne og
3. Aage Schmidt.

P. Munch: Kan de to første ikke møde sammen?

Hansen: Det vil være upraktisk.

Jeg har set en Specialkorrespondents Beretning og kan der siges noget imod vor, saa er den anden helt gal.

Jeg tænker paa Redaktør Søndergaard. Martinsen har en særlig Udsendelse, mest det handelsmæssige, men den godkendes vist af Udenrigsministeriet.

Lund: Vi vil rette os efter Henstillingen. Det vanskelige er Specialkorrespondenterne.

Elgaard: Kontorchef Eskelund maa have dette i sin Haand. Den ene Mand — Aage Schmidt — maa der lukkes for. Vil Statsminister og Udenrigsminister forme en saadan Henstilling.

Statsministeren: Vi vil overveje det.

Udenrigsministeren: Jeg burde haft Eskelund med.

Elgaard: Jeg haaber, at vi kan naa et Resultat.

Ved en Drøftelse mellem Medlemmerne lovede Formanden (Hr. Elgaard) at udforme, hvad vi er blevet enige om.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **210.** Møde afholdtes den 21. Oktober Kl. 10,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Finansministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Benzinafgift og Børsskat.

Tilslutning gaves.

Finansministeren oplyste, at Tjenestemændene havde fremsat kraftige Ønsker om Dyrtidstillæg for de unge under 40 Aar, som var ugifte.

Der var en Forskel paa op til 1100 Kr. fra de gifte.

Ministeriet vilde ikke give den samme Dyrtidstillæg, men $^2/_3$ af Tillægget af Stigningen *efter* 1939.

Det drejede sig om 276—320 Kr., ialt ca. 2,8 Mill. Kr.

Forslaget var tiltraadt af Organisationerne, idet disse dog ikke fragik deres Protest imod Beskæringen af Dyrtidstillægget.

Dette tiltraadtes.

Finansministeren omtalte Forbrugsafgifterne. Der forhandles med Dr. Krüger vedrørende Importafgifterne.

Det oplystes, at den tyske General havde givet de Handlende Ordre til at sælge til tyske Soldater i Modsætning til de trufne Aftaler.

Om Tøjkortene oplyste Ministeren, at de nok faar ændret Løbetid.

Elgaard meddelte, at Undervisningsministeren paatænkte at forlænge Fristen for Skolebyggeri udover April 1943.

Dette fik Tilslutning.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **211.** Møde afholdtes den 21. Oktober Kl. 15.

Alle Medlemmer var mødt.

Indenrigsministeren meddelte, at Spørgsmaalet om Handelen med fast Ejendom var drøftet i Regering og man var enige om at foreslaa et Udvalg fra Partierne til at drøfte Spørgsmaalet.

Man havde talt om en vis Begrænsning af Ejendomskøb.

Er man enig med Regeringen om et saadant Udvalg?

H. P. Hansen: Omfatter det Ejendomme baade paa Land og i By?

Oluf Pedersen: I Sverrig har et sagkyndigt Udvalg af Embedsmænd og fra alle Partier eenstemmigt stillet Forslag om en Afgift paa 2 pCt. af Værdistigningen af alle Ejendomme over 15 000 Kr., vurderet i 1944.

Man var enige om et Udvalg med et Medlem fra Rf., to fra hvert af de store Partier og fire fra Regeringen.

Partierne spørges og de vælger samtidig Repræsentanter.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **212.** Møde afholdtes den 22. Oktober 1942 Kl. 9,30.

Alle Medlemmer var mødt undtagen Munch.

Forsvarsministeren oplyste, at den nye tyske General ikke hilste meget paa Folk, men en Samtale med General Gørtz var foruroligende, idet han havde uddybet den senere ved at erklære Danmark for Operationsomraade efter Bestemmelse af Føreren.

Det blev krævet, at de 132 Familier, der boede paa de af Tyskerne besatte Kaserner, straks skulde flytte og man havde nu søgt at skaffe disse anden Bolig.

Efter Rejse omkring i Danmark havde Generalen til den danske Forbindelsesofficer ved en Skrivelse krævet:

> »at da den stærkere Belægning af Jylland som Operationsbasis gør det nødvendigt, maa Jylland med Als rømmes af danske Soldater inden 15. November og ingen Soldat i Uniform maa derefter betræde disse Omraader.«

Der var Enighed i Regeringen om ikke at sende Styrken hjem, vi maa efter Overenskomst aarligt indkalde 3200 Mand og det kan have Værdi ved Krigens Afslutning. Forbindelsesofficeren havde ved Samtale af 17. Oktober erklæret, at dette berørte os smerteligt.

Generalen havde spurgt: »Hvad agter Danmark at gøre?«

Officeren, Hr. Rolsted, havde svaret, at det tilkom ikke ham at svare, men at vi vel ønskede et godt Naboforhold.

Generalen havde da angrebet den danske Regering, sagt at ingen kunde være neutrale og at den danske Hær havde sin Plads Side om Side med Tyskerne paa Østfronten.

Ved saarede tyske Soldaters Ankomst til Aalborg havde danske Tilskuere raabt Leve England. Havde det været ham, der var Øverstkommanderende, da straks Undtagelsestilstand.

Regeringen havde ønsket visse Lempelser, saaledes Tiden udskudt til 30. November — men det kunde kun opnaas i særlige Tilfælde. Man havde ønsket, at det jyske Arsenal fortsatte, men faaet Nej.

Der var 4—500 Befalingsmænd og 4—500 Mand, der skulde flyttes.

Man var i Regeringen enige om i det væsentlige at gaa ind paa Kravene. Der undersøges nu Lokaleforholdene paa Fyn. Det hele vil søges ordnet saa praktisk og økonomisk som muligt.

Ministeren oplyste, at Geværerne maatte blive i Jylland, ligesom Uniformerne, og vil Tyskerne tage disse, kan det jo ogsaa lige saa let ske i Odense som der.

Stensballe: Kan ikke Fyns Forum bruges?

Ole Bjørn Kraft: Har Udenrigsministeren givet Beretning om Forholdet til Folkeretten og Overenskomsten af 9. April.

Det er muligt, de kan disponere militært, men vi skal staa til Ansvar og kan ikke klare os blot med, at det er tyske Krav.

Denne Regering skal varetage vor Suverænitet, hvad jeg ikke mener, at den gør i nævneværdig Grad.

Jeg mener ikke, at vi skal true med Magt, men vi maa klare vor Stilling og at tage Uniformerne er rent og skært Tyveri. Befolkningen har taget det med Ro, men det gør et kolossalt Indtryk. Jeg har sjældent mødt saa mørk en Stemning som i Sønderjylland nu.

Befalingsmændene maa ikke faa økonomisk Tab.

Forsvarsministeren: Jeg er enig med Kraft i, at Situationen er mørk. Det strider imod min Opfattelse, at Danmark skal være Operationsbasis.

Men Udenrigsministeren mener, at her er for spinkelt et Grundlag til at rejse Sag.

Jeg synes, vi maa overveje, hvad vi kan lade os byde.

Lange: En Enke har lidt stort Tab ved at skulde fraflytte Kastellet, men det siges at ligge udenfor.

Forsvarsministeren: Det skal blive undersøgt, vi vil handle humant.

Ole Bjørn Kraft: Jeg takker for Udtalelsen, men jeg fastslaar, at Regeringen har truffet Beslutning uden at vide, om det hører ind under Overenskomsten af 9. April.

Oluf Pedersen var enig i, at Situationen var skærpet, men mente ikke, at vi skulde give op. Det militære ligger vel udenfor 9. April Overenskomsten. Udtalelsen om Operationsbasis maa vel være en Fejltagelse. Efter det, der skete med det danske Militær efter Telegrammet, kan vel det nu skete forstaas, selv om dette ikke angives som Paaskud.

H. P. Hansen: Maaske skulde der protesteres. Det vil være rigtigt at tale med Udenrigsministeren.

Ole Bjørn Kraft: Det, jeg har ønsket, er, at vi gør os Stillingen klar. Jeg forstaar, at naar Tropperne kræves væk, saa skal de væk, men vi har tidligere saaledes med Torpedobaadene protesteret, selv om det ikke kunde forhindres.

Er det et Overgreb, maa der protesteres.

Forsvarsministeren: Udenrigsministeren mente, at en Samtale med Forbindelsesofficeren var for spinkelt et Grundlag for officiel Protest. Man hævder, at Faldskærmsjægerne er i danske Uniformer.

A. M. Hansen: Det var rigtigt at tale med Stats- og Udenrigsministrene. Er den mundtlige Samtale for spinkel, saa sker jo hele Flytningen paa for spinkelt et Grundlag.

Jeg vil ikke rejse Opposition, men kræve en nærmere Forklaring.

At vi uden videre skal erkende, at vi ikke har Ret til at flytte Depoter, synes jeg, er forkert.

Chr. Christiansen: Jeg finder det nyttigt, at faa hele Problemet klaret. Det er forkert stiltiende at lade en Nyordning sætte sig fast.

Vi har ingen Forhandlingsmulighed i Øjeblikket og saa undervurderes det hele. Kan der ikke ved vort Initiativ etableres en Forbindelse?

Forsvarsministeren: Hele Regeringen var enig om Flytningen; er der Tvivl her i Udvalget, maa der omgaaende gives Besked.

Det ene er Forlægningen af militære Grunde — det andet det folkeretlige om Operationsbasis og det kan drøftes.

H. P. Hansen: Det er skarpt, at vi straks skal sige til, vi har lige faaet Besked.

Det, at vi ikke kan flytte hele Arsenalet, maa klares.

Forsvarsministeren: Jeg gik ud fra, Sagen var refereret i Partierne af Ministrene.

Ole Bjørn Kraft: Jeg kan ikke sige, at vi vil gaa imod Beslutning om Flytningen, men vi vil vide, hvordan Udenrigsministeren ser paa det rent principielle, saaledes Flytning af vort Arsenal.

Man bør ikke stille lade os gaa alt paa.

Elgaard: Ingen vil vist mene, at vi ikke skal flytte Militæret.

Oluf Pedersen: Jeg synes ogsaa, at vi skal have Problemerne klaret, det skal eventuelt ikke glide uden Protest.

Elgaard: Ja, vi er enige om Flytningen, men ønsker nærmere Forhandling.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **213.** Møde afholdtes den 22. Oktober 1942 Kl. 11,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Justitsministeren omtalte, at da Krisen var opstaaet, havde han søgt at afbøde eventuelle Slag imod vort Retsvæsen.

Alt var gaaet i Staa. Baade i Politi og Militær var Tonen blevet Ordre.

Desværre havde danske heller ikke altid opført sig korrekt. Ved Modtagelsen af saarede tyske Soldater havde de raabt Leve England i Aalborg.

Ole Bjørn Kraft: Er det konstateret?

Justitsministeren: Ja, desværre.

Generalen ser foreløbig Tiden lidt an, men det hele er skærpet. Der er forskellige Grupper Sager.

Faldskærmsjægerne er de værste. Tyskerne vilde helst skyde dem og ser ligesaa paa dem, der beskytter dem.

Vi har selv en Sag, hvor 17 har været anholdt og 6 sidder fast. Vi haaber, Sagen maa blive her og mener, Dommen bliver haard, hvilket dog ikke spiller større Rolle, hvad ogsaa Tyskerne ved.

Dernæst »De frie Danske«. Her har Tyskerne ikke Tillid til Politiet. Sagerne imod »frie danske« og Faldskærmsjægerne løber sammen.

Af »De frie Danske« er der 17, hvoraf 8 er tilbage og sidder i tysk Afdeling.

Vi skulde gerne have dem over til os.

For Charsetto [= Ophidselse] sidder kun een i Glumsø.

Dernæst har vi en Kommunistsag, hvori dog ogsaa er 2 unge K.U.

Af »De frie Danske« er to Politimænd. Jeg kan oplyse, at ingen Konservative i Ledelsen er impliceret.

Der var lagt 75 Politimænd til Aalborg.

Jeg venter, at det hele skærpes. Kanstein havde talt om, at sætte flere Kommunister ind. Tyskerne har protesteret imod den milde Behandling, disse faar, saaledes Bordlamper, Besøgende og Brevvekslingen.

Det værste var det manglende Samkvem med Konerne, men det vil Tyskerne aldrig tillade.

Karmark Rønsted havde i Borgerrepræsentationen efter Svartelegram fra Kongen sagt: »Jeg haaber, vi kan takke ham derfor!«

Dette var at haane Føreren. Udenrigsministeren mente, at vi burde rejse Sag og han stod til en ikke helt ringe Fængselsstraf, men efter Forhandling med Kanstein er den henlagt.

Ministeren oplyste, at Kommunisterne sad i Vestre Fængsel.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er beroliget ved, at Justitsministeren er blevet klar over, at ingen Konservative var indblandet. Det har jeg hele Tiden været klar over. Sker der mere i Aalborg Sagen, skal de tyske Soldater og Frikorps gaa fri.

Justitsministeren: Det var Terror fra tyske Soldater, Frikorps Danmark og Nazisterne i Aalborg.

Tilstanden var forfærdelig.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har hørt, at Behandlingen af Ørum er skærpet.

Justitsministeren: Ja, Generalen har krævet det.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan kan han forlange det?

Justitsministeren: Af Sikkerhedsgrunde.

H. P. Hansen: Hvor mange Frikorpsmænd er der tilbage?

Justitsministeren: Man siger 70.

H. P. Hansen: Hvad sker der med de, der imod Aftale har Revolvere?

Justitsministeren: Intet ved jeg.

Elgaard: Der er vel ikke paa Retsomraadet sket videregaaende Ændringer.

Justitsministeren: Nej, jeg tror heller ikke, at Regeringen gaar med til mere. Jeg gør det ikke og det sagde jeg til Kanstein.

Oluf Pedersen: Ligesom vi i sin Tid fik Oplysning om Tyskeren, der myrdede Manden i Korsør, maa vi vel ogsaa faa Besked om de andres Straf.

Udvalgets **214.** Møde afholdtes den 23. Oktober Kl. 11,15.

Alle Medlemmer undtagen Munch var mødt.

Finansministeren oplyste, at man endnu ikke var helt klar over Forbrugsafgifterne. Sidst var der ændret i Importafgiften og man troede, Tyskerne var tilfreds hermed, men det viste sig, at de mente, det var en Omgaaelse af Aftalerne vedrørende Kronestigningen.

Man var nu enige om en Række Nedsættelser af Tolden, men der skal forhandles nærmere og det var henstillet at forlænge det uændret en Maaned.

Man paatænker fra Regeringen at udelade Toldafsnittet og evt. sætte det ind ved Ændringsforslag under Behandlingen i Rigsdagen, der eventuelt kan faa det paa Tirsdag, hvis Udvalget ønsker det.

Der var i Forbrugsafgifterne ingen Skærpelse, men en enkelt Nedsættelse paa Haarvand.

Regeringen var enig i, at Loven var nødvendig og at Købekortene bør fortsættes og de første helst udstedes snarest af Hensyn til tyske Opkøb.

Elgaard: Har man talt om at skære de store Indkomster fra?

Finansministeren: Sættes Grænsen ved 6000 Kr., spares der kun $^3/_4$ Mill. Kr.

Oluf Pedersen: Kan Tolden ikke helt undværes? Naar den nedsættes fra 5 til 2—3, maa dette Beløb ikke være afgørende.

Finansministeren troede ikke, det var heldigt, da Tolden omfatter udprægede Luksusvarer.

H. P. Hansen og *Ole Bjørn Kraft* ønskede gerne en Maaneds Forlængelse uforandret.

A. M. Hansen: Ogsaa jeg tænkte herpaa.

Finansministeren troede ikke, det var heldigt, men der kan jo tales om det i Grupperne.

Med Hensyn til Rigsdagsmøder var der Stemning for at vente til Onsdag.

Udvalgets **215.** Møde afholdtes den 23. Oktober Kl. 15.

Til Stede var alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen og Stensballe.

Forsvarsministeren forelagde en Sag om 2 Klasser paa Officersskolen, hvoraf vil følge 20—40 Premierløjtnanter mere i de følgende Aar. Det er dette, man fra Regeringens Side ønskede Tilslutning til. Det var et indtrængende Ønske fra General Gørtz.

Besked ønskes paa Onsdag.

Ole Bjørn Kraft vilde gerne støtte.

Chr. Christensen troede, at Gørtz var en god Mand.

A. M. Hansen: Det motiveres med, at Gørtz er en god Mand og gerne vil have det. Spørgsmaalet var ikke stort. Han vilde forelægge det for Partiet. Vi sidder jo for at enes, men der savnes den saglige Begrundelse.

Forsvarsministeren: Der er almindelig Enighed om, at Rammerne er for svage.

Oluf Pedersen skulde ogsaa nok forelægge det i Partiet, men da man fandt, vi i Forvejen havde rigeligt af Militær, vilde han ikke forvente Tilslutning til at forpligte sig til en Udvidelse af et Par Aar.

P. Munch: Ogsaa næste Aar skal jo saa 40 anbringes?

Chr. Christiansen betragtede det ikke som Tilslutning til, hvad der senere skal ske.

Oluf Pedersen: Jeg synes, det netop er Tilslutning til noget, der skal ske senere.

Oluf Pedersen.

Udvalget **216.** Møde afholdtes den 30. Oktober 1942 Kl. 10.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Statsministeren redegjorde efter Anmodning fra Udvalget om Situationen i de sidste tre Uger.

Det laa fremdeles saaledes, at der ikke foreligger nogen Løsning, men jo længere, der gaar, jo mindre Sandsynlighed for en samlet Buket.

Der var ingen Tvivl om, at forskellige Kræfter gjorde sig gældende. Nogle i Berlin vil fastholde den hidtidige Kurs, andre vil have den stærkere.

Hidtil er Tonen ændret hos Militæret. Statsministeren troede, at ogsaa Udenrigsministeren troede paa en Forbindelse mellem det skete og Kongens Telegram, der havde virket personligt paa Føreren.

Generalen ønskede at bo i Harald Simonsens Palæ, det lille Amalienborg, der koster $^3/_4$ Mill. og skal forsynes med Indbo — og Leje bliver jo ikke betalt. Der er ikke andre at forhandle med om Generalens Ønsker.

I Jylland stærke Befæstningsanlæg, hertil er krævet 2000 t Jern, der ellers vilde blive beslaglagt. De har lovet hurtigst muligt at erstatte det — altsaa et Laan.

Man har afslaaet kategorisk at forhandle angaaende Militærets Overflytning og Generalen har slaaet Streg over Aftalen angaaende Soldaternes Køb her i Landet. Et Sted havde en Soldat krævet en hel Rulle Tøj. Herom dette Spørgsmaal forhandles dog nu, men overalt den haarde Haand. Generalen havde heller ikke meldt sig hos Kongen.

Regeringen mener ikke, at vi skal stille Tingene paa Højkant for ikke at give Argumenter til de i Berlin, som ønsker en stærkere Kurs.

Meget tyder paa, at Situationen vil tilspidse sig til en ændret Status, men naturligvis maa der protesteres imod, hvad der gaar ud over, hvad vi kan bære, men endnu var ikke sket andet end den stærkere Bevæbning, man mente aabenbart den tyske Generalstab at være for lidt sikret imod Angreb fra Vest.

H. P. Hansen: Det er sagt, at der er givet Ordre til de Handlende om at sælge.

Dernæst siges det, at 3—400 Kommunister skal interneres efter tysk Krav.

Ole Bjørn Kraft: Generalen optræder, som om den danske Regering ikke eksisterede. Dette gælder baade angaaende Rømningen og Salg til den tyske Soldat. Og saaledes ogsaa angaaende Radioen, hvor Svend Carstensen krævedes afskediget og hvor engelske og amerikanske Synspunkter ikke maa behandles, i alt Fald kun imod.

Jeg er enig med Statsministeren i, at det er groft. Da de ikke kan komme af med Regeringen, handler de udenom og den sidder kompromiteret tilbage.

Jeg vil dog lægge et godt Ord ind for, at man har sine Papirer i Orden.

Naar saaledes Soldater flytter, maa ogsaa Depoterne med eller ogsaa maa der protesteres.

Jeg tror, at Udenrigsministeren ikke nedlægger fornøden Protest og det maa vi alle bøde for. Han vil jo af Princip gaa stille med Dørene.

Vilde godt give Tilslutning til at se Tiden noget an.

Er det rigtigt, at Amerikanere skal arresteres?

Statsministeren: Det er rigtigt, at der fra tysk Side er rejst Krav om yderligere Internering af Kommunister — ogsaa om at udvide Kredsen, men der forhandles herom, en Del ny er dog sat fast. Her maa regnes med en Forstærkning.

Amerikanerne er sendt til Tyskland for at have nogle at bytte med med Tyskere i U.S.A.

Der var i Regeringen ikke Stemning for formel Protest angaaende Depoterne.

Var i al Almindelighed ikke uenig med Kraft i, at vi ikke skal sætte os udenfor Indflydelse, men mener dog, at vi skal afvente Repræsentation.

H. P. Hansen: Det er en køn Meddelelse angaaende Kommunister og Amerikanere. Hvem har stillet Kravet?

Ole Bjørn Kraft: Jeg vil henstille til Embedsmændene og ogsaa enkelte Ministre, at der ikke gaas for let. Der maa være Sikkerhed for, at det virkelig er Kommunister. Jeg har hørt, at det er sagt af tyske Militære, at det var kedeligt, der var saa nær Forbindelse mellem Konservative og Kommunister. Det gælder ogsaa Socialister.

Jeg gaar ud fra, at der ikke afviges fra Kommunistloven.

Hvordan gaar det med Handelsforhandlingerne. Er Walther rejst?

Oluf Pedersen: Der forhandles nu igen med Radiofonien og Kravet om Kommunisterne er jo rejst af Kanstein.

Statsministeren bekræftede dette. Man har rejst Kravet for at sikre sig imod Sabotage. Jeg har talt med Justitsministeren om, at individuel Undersøgelse altid maa ske. Kommunisterne driver en stærk Agitation og det vil Tyskerne ikke finde sig i.

Og jeg har ikke megen Sympati for de Kredse, der modvirker Ro og Orden.

Handelsforhandlingerne foregaar denne Gang i Berlin, men her vil nok foregaa en Stramning. Der er kommet et Varsko om de tyske Troppers Forsyning, hidtil fra Tyskland, men nu fra Danmark. Det drejer sig om ca. 32 Mill. Kr., hidtil er købt for 16 + 4 altsaa en Forøgelse paa 12, dels Foder, Halm og Hø, dels Marmelade og Frugt. Dette Køb skulde ske over Clearing og ikke over Værnemagtskonto.

H. P. Hansen: Jeg er selvfølgelig ikke uenig med Statsministeren om de Kommunister, der laver Sabotage, men ingen kan jo sættes fast paa Mistanke. Der maa foreligge et virkeligt Grundlag.

Chr. Christiansen var enig med Statsministeren i at se Tiden lidt an, men det rummer en Fare, om det varer for længe, tolereres det længe, saa er Status ændret.

Hvordan ser Ministeriet paa den Aktion, Nationalsocialisterne har for paa Søndag?

Ole Bjørn Kraft: Der er en urimelig Kommunisturolighed, men Loven skal følges. Der kan ikke interneres for Sabotage efter Kommunistloven. Blev de tyske Forestillinger ført frem for Kongen?

Oluf Pedersen ønskede at give Udtryk for sin Tillid til Regeringen, selv om enkelte Ministre skal passes paa. Efter Loven skal Kommunister for Domstolen, men den har desværre ikke meget at sige efter de Afgørelser, der er faldet.

A. M. Hansen: De høje Tal for Tyskere, der skal her op, er vist teoretiske Beregninger.

Elgaard: Justitsministeren har jo redegjort for Kommunistforholdet og vil vi have mere Besked, maa vi have ham igen — og ikke Statsministeren.

Vi gaar ud [fra], at der handles paa Lovens Grund.

Tallene for tyske Tropper er det rene Pladder. Hvad der har direkte med Krigens Følelse at gøre nytter det ikke at protestere imod. Vi maa blot søge at lempe den danske Befolknings Forhold.

Statsministeren: Jeg gaar ud fra, at Politiet er forberedt den 1. November.

Hvad Kongens Telegram angaar, da var det vist nærmest en privat Tilkendegivelse, da Tyskerne sidst var utilfredse og der skete ingen Henvendelse fra Scavenius til Kabinetssekretæren eller Kongen.

Ole Bjørn Kraft: Selv om der er Enighed om at se Tiden lidt an, saa maa man sikre sig, at der er Enighed mellem os og Regeringen.

Det var utroligt, at Generalen satte vort Cirkulære, der var udstedt efter Forhandling med Tyskerne, ud af Kraft.

P. Munch: Jeg tror, vi alle er enige med Regeringen i, at der ikke skal afgives Protest, det vilde være en Protest imod Føreren og fremkalde noget ubehageligt.

Men jeg er enig med Kraft i, at der skal passes paa i Mellemtiden.

Ole Bjørn Kraft: Heller ikke en almindelig Protest, men blot imod, at Depoterne ikke maa flyttes.

P. Munch: Depotspørgsmaalet er vanskeligt.

Statsministeren: Ja, jeg forstod, at Militæret regnede det for vanskeligt, de har jo med, hvad de skal bruge. De bevogtes af dansk Mandskab — uden Uniform.

A. M. Hansen: Forsvarsministeren pegede ogsaa paa Faren ved at pege paa Depoterne.

Udvalgets **217.** Møde afholdtes den 30. Oktober 1942 Kl. 12,00.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Handelsministeren: Værnemagtens Opkøb grundes paa et Cirkulære, aftalt med General Lüdke og Gesandten, der udsendtes 11. December 1940. Efter dette maa kun købes det nødvendigste til eget Brug og ikke for over 200 Kr. uden ministeriel Tilladelse. De kunde saaledes ikke købe Damestrømper. Der er faldet 6—800 Domme for Overtrædelse.

For nogle Dage siden blev jeg ringet op og meddelt, at de lokale Kommandanter havde sagt, at man ikke skulde bryde sig om Bekendtgørelsen. Man truede med det værste overfor dem, der ikke vilde sælge.

Vi gav saa »Lov« til at sælge imod at skrive op, hvad og til hvem.

Gesandtskabet var ogsaa overrasket over Generalens Ordre.

Svenningsen fra Udenrigsministeriet ønskede, at en ny Bekendtgørelse gav Tilladelse til Køb, men den nægtede Handelsministeren at udsende.

Krisekabinettet blev indkaldt og det blev bemyndiget Ministeren at udstede den efter Forhandling med Udenrigsministeren.

Der skete saa en Vending, idet Udenrigsministeriet henstillede *ikke* at udsende den. Generalen havde misforstaaet Førerens Ordre, der kun angik Levnedsmidler, men ikke Manufakturvarer m. v. Siden er der intet sket officielt. Men i Roskilde vilde en Soldat købe en Rulle Klæde, da det blev nægtet, tilkaldte han en Del Soldater, der i blandt Officerer og de tog Klædet, men lagde Penge derfor.

I Thisted vilde man købe en Lysekrone, det blev nægtet. Derefter henvendte Tyskerne sig til Politimesteren, der blev tilsagt paa Tyskernes Kontor — men mødte ikke.

H. P. Hansen: Kan Vinduesudstilling ikke undlades?

Ministeren: Jo, vi arbejder paa at begrænse den.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Forsyninger?

Handelsministeren: Vi har faaet i Sept. 140 000 t Kul og 49 000 t Koks. I Okt. 150 000 t Kul og 53 000 t Koks indtil den 26.

Da vi kun er stillet lidt i Udsigt i Jan.—Marts, maa vi have Reserver.

Der arbejdes med Tørvecement, som dog var beregnet til Dobbeltpris, men antagelig blev noget billigere.

Der var ført Forhandlinger angaaende et *Skibsbygnings*program.

De har til Gengæld lovet os Materialer til 14 danske Skibe.

Tyskerne har tilbudt Hansaprogrammet, hvorefter de Skibe, vi har i Gang — og hvortil Kølen ikke for alle er lagt — skal gøres færdige og derefter i 1943—44 189 000 t imod vi skal have 45 pCt. Det er Standardskibe, nemlig vore 8 à 6 000 t, 16 à 5 000 og 2 à 3 000 t. De skal leveres skiftevis.

Spørgsmaalet er, om den danske Regering kan give sin Tilslutning paa Betingelse af, at Tyskland leverer Materialer, ca. $^1/_3$ af Bygningsomkostningerne, der ansloges til 180 à 200 Mill. Kr., hvilket dog vist er for højt.

Det vil give ca. 100 Mill. Kr. til Tyskerne, hvoraf dog 33 Mill. gaar fra for deres Skibe og 27 fra vore, saa 40 Mill. belastes Clearingen.

Der var Enighed i Regeringen, dog at det forelagdes for Samarbejdsudvalget.

Rederne vilde ikke købe Skibene, da de ikke passede dem. Man var ogsaa betænkelig ved at bygge Dampskibe, saa der maa dannes et særligt Selskab, hvori Staten bliver Aktionær.

Ministeren troede ikke, at Prisen vilde gaa ned efter Krigen. Tyskerne skal have Forkøbsret, hvis de sælges til andre Lande.

De har givet Tilsagn om, at hvis det drejer sig om en Fart, hvor der kræves Bevæbning, da under tysk Flag og Besætning, saaledes at Danmark ikke kommer i Vanskeligheder overfor tredie Land.

Oluf Pedersen: Kan de ikke bygges til Olie?

Handelsministeren: Nej — efter et bestemt Program.

Chr. Christiansen: Kan de ikke senere laves om?

Handelsministeren: Jo, men det er dyrt.

Elgaard: Skal vi være enige om at give Tilslutning?

Ole Bjørn Kraft: Næppe Glæde i England.

Handelsministeren: Det forstaar jeg ikke. Jeg er saa glad over denne Ordning.

Ole Bjørn Kraft: Selv om det næppe formelig er en daarlig Ordning, saa er det et Led i den tyske Byggeplan ved Regeringens Indsats og ikke Redernes.

Det vil gøre et daarligt Indtryk.

Handelsministeren: Om Rederne er med, gør ikke megen Forskel, naar Staten dog betaler.

P. Munch: Kraft mener Stemningen og det er en af de Vanskeligheder, der skal overvindes.

Ole Bjørn Kraft: Kunde dette ikke være benyttet til andre Indrømmelser?

Handelsministeren: Nej, kun forhandlet med Skibsfartens Folk.

P. Munch: I selve Sagen er store Indrømmelser. Det vil være værdifuldt at give en Retledning.

Handelsministeren: Det maa næppe omtales — det drøftedes, om det maatte meddeles i Gruppen og da det kun er faste Rammer, mentes det ikke, at der var noget galt heri.

Det oplystes, at danske Handelsskibe *ikke* er blevet bevæbnet.

Udvalgets **218.** Møde afholdtes den 3. November Kl. 22,45.

Alle Medlemmer var mødt.

Alle Ministeriets Medlemmer var til Stede.

Elgaard bød Velkommen til Ministeriets Medlemmer.

Udenrigsministeren: Ved mit Besøg i Berlin viste det sig, at man paa højeste Sted ikke mente, det kunde fortsætte, som det gik her i Landet. Samtalen med Rigsudenrigsministeren varede 3 Timer.

Føreren havde fulgt Udviklingen og var utilfreds. Hr. Ribbentrop havde stillet et Mæglingsforslag, hvis Minimum var:

Dannelsen af en ny Regering og med staaende

Fuldmagt til at regere ved Dekreter.

Nærmere kan forhandles med en Befuldmægtiget, der kommer hertil 5. November.

Man havde Tillid til Scavenius som Statsminister — hvilket han havde gjort Indsigelse imod.

Regeringen maatte dog ogsaa være acceptabel for det danske Folk — f. Eks. Folk, der stod det nationalsocialistiske Parti nær.

Fagforeningerne ønskedes direkte repræsenteret.

Mandag den 9. skal den Befuldmægtigede aflægge Beretning.

Man vilde ikke give det skriftligt, da det vilde se ud som et Ultimatum, men skete det ikke, maatte man vente en tysk Reaktion. Det var, som om det danske Folk ikke forstod den Situation, det var i.

Statsministeren: Vi har drøftet Situationen i et Ministermøde, men vil fortsætte i Morgen. Det fremtrædende er Ønsket om en ny Regering af mere upolitisk Karakter.

Der ønskedes Samarbejde med Rigsdagen ved, at denne gav den nye Regering Fuldmagten. Det maatte dog ogsaa have Kongens Tilslutning, hvilket er vanskeligt i Øjeblikket og det maatte da være Kronprinsen.

De politiske Ministre havde ingen Tiltro til en saadan Ordning. Den vilde ikke skabe Ro og Orden som forudsat. Spørgsmaalet staar paa Rigsdagen, om de Grupper, der danner Regeringens Grundlag, vil medvirke til en saadan Løsning.

Elgaard: Er Anledningen til Rejsen givet fra Berlin?

Udenrigsministeren: Naturligvis.

Elgaard: Jeg finder det rimeligt, at naar Forhandlinger i Ministeriet skal fortsætte i Morgen, at vi ogsaa faar Lejlighed til en Forhandling Udvalget alene.

Han forstod ikke, at vi skulde gøre det foreslaaede for at komme tilbage til Tiden før 29. September, thi de tyske Tropper befinder sig i Sikkerhed her i Landet. Her er jo ikke sket en Ændring.

H. P. Hansen: Gaar Kravet ud paa, at alle de gamle Ministre gaar af?

Udenrigsministeren: Fra vor Side er der ingen Forandring.

Statsministeren: Enkelte Ministres Forbliven kan ikke blive afgørende.

Ole Bjørn Kraft: Der har jo tidligere været tyske Henstillinger, men den Gang afvistes fra alle Sider Tanken om at skifte Statsminister. Hvis en Mand, der ikke er knyttet til det politiske Liv, blev Statsminister, da er det er Systemskifte, der er det danske Folk imod.

Oluf Pedersen: Jeg har tidligere givet Udtryk for, at det danske Folk skal styre Danmark.

Den nuværende Regering er mere tyskvenlig end Befolkningen og et Skifte vil ikke være til Fordel for nogen, heller ikke for Tyskland. Det maa være et dansk Paafund.

Udenrigsministeren: Det foreslaaede er et Mæglingsforslag, for at der ikke skal ske noget drastisk. — Det nytter ikke at sige til Tyskerne, at de bør være tilfredse.

Hvordan de vil sikre sig, ved vi andetsteds fra. Spørgsmaalet er stadigt, om at holde det hen.

Ole Bjørn Kraft: Blev der nævnt Navne som Statsminister?

Udenrigsministeren: Kun et enkelt, som jeg fandt uegnet.

A. M. Hansen: Det afgørende er at beholde vor Statsminister. Det er næsten en Vittighed at kalde det foreslaaede et Mæglingsforslag. Skal det være en Regering nærmere Tyskerne eller endog nationalsocialistisk da Forvirring.

H. P. Hansen: Jeg forstaar, det skal være en halvnazistisk Regering, udstyret med Fuldmagter og som vil være nødt til at bøje sig for alt fra tysk Side. Det vil da gaa som i Norge. Det opnaar man ikke meget ved.

Elgaard: Der mangler paa et Omraade Klarhed, idet man siger, der skal genoprettes et Tillidsforhold, men det er jo ikke brudt. Sker der en fundamental Ændring, da tror jeg ikke paa Mulighed for at danne Regering.

P. Munch: Spørgsmaalet er, hvilken Karakter skal en Regering have, for at Tyskerne ikke vil indføre Rigskommissær, og hvilke Fuldmagter skal den gives?

Udenrigsministeren: En upolitisk Regering, men med Forbindelse til Rigsdagen. Det maa overvejes, hvilke Emner der kræver Fuldmagt.

Ole Bjørn Kraft: Vil Udenrigsministeren opgive det Navn, der blev nævnt?

Udenrigsministeren: Jeg tror ikke, det var meget modent.

Ole Bjørn Kraft vilde gerne have det lidt fyldigere fra Udenrigsministeren.

Udenrigsministeren: Jeg opfatter Situationen saaledes at man har haft Planer om at bringe Danmark ind under samme Forhold som andre besatte Lande, men er endt med at vilde tilbage til Situationen før 29. September.

Tyskerne ser ikke, at det er en principiel Ændring. De opfatter dette som et Tilbud til os.

Landbrugsministeren: Det er af Vigtighed at være klar over Kravet — en upolitisk Ledelse, der skal være den overvejende.

Statsministeren: Der forudsættes et saadant Forhold til Rigsdagen, at denne vil støtte Regeringen, selv om den ikke er udgaaet af Rigsdagen.

P. Munch: Tillid baade i Tyskland, Rigsdag og Befolkning.

Statsministeren: Ja og de politiske Ministre tror ikke paa den foreslaaede Ordning.

Elgaard: Ja, det der forelægges er en Regering med disse tre Egenskaber.

Oluf Pedersen forstaar ikke, hvad der ligger bag og hvad der vil blive opnaaet, ej heller for Tyskland.

Udenrigsministeren: F. Eks. Christmas Møller-Sagen.

Lange: Betyder det de konservative Ministre ud?

Udenrigsministeren: Maaske een af dem.

Ole Bjørn Kraft: Vil Udenrigsministeren ikke nævne Navne?

Udenrigsministeren: Der er ingen nævnt.

Undervisningsministeren: Tyskerne ønsker, at der skal ske noget.

P. Munch: Hvor længe kan vi overveje?

Udenrigsministeren: Den befuldmægtigede kommer Torsdag og skal til Rigskansleren Mandag.

P. Munch: Har han Anseelse?

Udenrigsministeren: Ja, og er et hurtigt Hoved. Det er en SS-Mand.

Mødet fortsattes derefter uden Ministrene.

Oluf Pedersen.

Udvalgsledelse ved Udvalg ang. Lovforslag fra Ministre udenfor Partierne.

	Formand	Sekretær	Ordfører
1. Rødby—Femern Banen	Friis Skotte (S)	Grønning (K)	A. M. Hansen (R)
2. Motorvejen	Christiani (V)	Clausager (R)	Boeck-Hansen (K)
3. Politiets Tjenestemænd	Hasle (K)	N. P. Nielsen (S)	A. M. Hansen (R)
4. Radioforstyrrelser	Rager (R)	Chr. Christiansen (S)	Steen (R)
5. Nordjyske Havne	Fr. Andersen (S)	Clausager (R)	
6. Motorringvej ved København	Krag (V)	Clausager (R)	

PROTOKOL

FOR

SAMARBEJDSUDVALGET

AF 2. JULI 1940

FRA 3. NOVEMBER 1942 TIL 28. AUGUST 1943

PROTOKOLLEN ER FØRT AF OLUF PEDERSEN

REFERATERNE ER IKKE GODKENDT
AF MEDLEMMERNE I ØVRIGT

Udvalgets Medlemmer pr. 3. November 1942.

For Socialdemokratiet:
H. P. Hansen (Sorø Amts 3.), *Chr. Christiansen.*

For Venstre:
Elgaard, Stensballe.

For Det konservative Folkeparti:
Ole Bjørn Kraft, Axel B. Lange.

For Det radikale Venstre:
A. M. Hansen, P. Munch.

For Danmarks Retsforbund:
Oluf Pedersen.

Formand i Oktober Kvartal 1941:
Elgaard.

Sekretær:
Oluf Pedersen.

Møder afholdtes paa Udvalgets Værelse Nr. 8.

Udvalgets **219.** Møde, efter Mødet med Ministeriets Medlemmer den 3. November 1942.

Alle Medlemmer til Stede.

Elgaard: Denne Spekulation kan opgives med det samme. Her staar vi ved en Situation, hvor der kun gives et Svar: Nej.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har samme Opfattelse. Statsministeren kan ikke træde tilbage. En Fuldmagt til en Regering, hvis Flertal er upolitisk er umulig.

Det vil være at prisgive Befolkningen. Vil Socialdemokratiet ikke orientere sig hos Fagforeningerne, saa Ringen er sluttet.

H. P. Hansen: Enig med d'Herrer. Gives denne Fuldmagt, da er Rigsdagen færdig. Fagforeningerne vil sikkert som sidst ønske Repræsentanter, der er politisk indstillet.

A. M. Hansen: Ja, det staar og falder med Statsministeren.

Oluf Pedersen: Rigsdagen kan ikke svigte Befolkningen ved at give Magten fra sig.

Beklageligt at støtte en Regering, hvoraf Gunnar Larsen er Medlem.

Elgaard: Tyskland har skabt Situationen, og vi kan ikke hjælpe dem ud.

Oluf Pedersen.

220) Møde den 4. November 1942 Kl. 14,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Ole Bjørn Kraft rejste Ønsket om at forbyde Bureauerne Udsendelser i denne Situation.

Dette fik Tilslutning.

Elgaard: Jeg kan ikke se, at man kan indlade sig paa et modificeret Nej, da der ikke er Baggrund for en Regering, som baade tilfredsstiller Tyskerne, har Rigsdagens Tillid og kan accepteres af Befolkningen, derfor kun se en Mulighed, et Nej.

Gaar man ind i Spekulation over Ministerlisten, da ikke til at vide, hvor vi ender. Et Nej vil, som Statsministeren antydede, føre meget med sig.

H. P. Hansen: Der er megen Uklarhed om Fuldmagterne. Vi har ikke faaet god Besked af Udenrigsministeren. Inden en Drøftelse, maa vi have bedre Besked.

Ole Bjørn Kraft: Jeg synes ogsaa, at Sagen er daarlig oplyst overfor os.

Nogle mener, at Meningen er, at man skal ud af Telegramaffæren, andre at det drejer sig om en Politik, de ønsker ført, skal sikres. Jeg tror, det ikke er Politik alene, men en Realitet og Rigsdagen bør i denne Sag holde sine Rettigheder klart.

Der er tre Spørgsmaal: 1) Statsministeren, 2) Flertallet og 3) Fuldmagterne.

A. M. Hansen: Enig med Kraft i, at Rigsdagen skal holde paa sine Rettigheder.

Vi maa have Statsministeren, ikke saa afgørende med Flertallet. Kan vi faa Statsministeren, saa kan vi ikke svare blankt Nej, da der ikke foreligger et konkret Forslag. Vi maa komme med et Forslag.

Oluf Pedersen: Det foreliggende kan ikke accepteres, men det drejer sig ikke blot om Flertal og Statsministeren, afhænger mere af, hvilke Personer det er.

P. Munch: Følgerne af en Afbrydelse vil nok dækkes af, at Danmark og Norge er to eens Lande.

Vi fik nok hurtigt baade Jødeforfølgelserne og Arrestationer, maaske ogsaa Indlemmelse af Sønderjylland. Maaske skal vi tage Bruddet, for en Regering uden Autoritet vil give Episoder med mulig Indskriden.

Det vil være rigtigt at sige til Best, at naar der ønskes en rolig Udvikling, er det rigtigt at bevare den nuværende Statsminister. Men dels er der Referaterne fra Forhandlingen om Antikomintern, dels at Tyskerne er ude efter en Fjer i Hatten.

Spørgsmaalet Flertal er ikke afgørende, derimod bør man søge at slippe for Fuldmagterne.

Vi har jo ogsaa dette Udvalg som Instrument for Rigsdagen.

Ole Bjørn Kraft: Fuldmagten er en frygtelig Fare.

Vi skal være varsom, thi Tilliden til Regering og Rigsdag er i Forvejen svag ude i Befolkningen.

H. P. Hansen: Det har jeg ikke oplevet. Enig i, at det er farligt med Fuldmagten.

Ole Bjørn Kraft: Det er maaske ogsaa mere Frygt, der er i Befolkningen.

H. P. Hansen: Jeg synes, vi skal beholde nuværende Statsminister, have Flertal af politiske Ministre og ingen Fuldmagter.

A. M. Hansen: Tilslutning til Nationalsocialisterne kan vi ikke tage, naar Statsministeren skal have Tilslutning i Rigsdagen.

Ogsaa et Ansvar ved at give et blankt Nej, der vil føre Befolkningen ud i Ulykker.

Elgaard: Der er ingen Baggrund for en Bod. Gaar vi ind paa at udskifte f. Eks. 4 Ministre, da er det ikke os der bestemmer Grænsen og da er intet Tilbagetog muligt.

Mærkeligt at vi skulde mikse noget sammen og ændre paa de tyske Krav, uden at der fra disse er fremført en Begrundelse.

Det er rigtigt, at det, der her er sagt, skal siges til Ministrene, men det maa vedkommende selv sige, da jeg ikke er Tilhænger af det. Grænsen maa være Statsministeren og Flertal af Ministrene.

Chr. Christiansen syntes ikke, at vi kunde standse med et blankt Nej. Jeg tror, det er bedst med et Modforslag, men Tilstande, der ændrer Systemet kan ikke accepteres.

Ole Bjørn Kraft: Vi har jo været enige.

Oluf Pedersen: Formandens Slutbemærkninger viste jo Enighed. Skal Ministre vige, maa der fremføres begrundet Klage. De ikke politiske Ministre staar langt svagere, da de ikke skal ud til Befolkningen bagefter.

Lange: Det maa kunne siges, at for at bevare Rigsdagens Tillid maa Politikere være i Flertallet.

221) Møde den 4. November 1942 Kl. 16,00.

Alle Medlemmer af Samarbejdsudvalget og Ministrene var til Stede.

Statsministeren: Vi har fortsat Drøftelser i Ministeriet og naaet til Klarhed over, at Tyskernes Krav er:

1. En upolitisk Ledelse.
2. Politikerne ikke i Flertal.
3. Mænd, der staar Nationalsocialisterne nær for at knytte Bevægelsen til Regeringen.
4. Mænd fra Fagforeningerne.
5. Forbindelse med Rigsdagen ved en Bemyndigelseslov, saa at Sager, der vedrører Værnemagten ikke gaar i Rigsdagen, det drejer sig om Ro og Orden.

I Regeringen var den overvejende Stemning hos de politiske Ministre ikke at give et Afslag, men søge en Forhandling om en vis Ændring, men fremdeles en politisk Ledelse og de politiske Repræsentanter i Flertal, idet der dog rejses Indvendinger fra tysk Side imod de enkelte Personer, men man afviser Mænd, der staar Nationalsocialisterne nær; der maatte kræves Vilje til et loyalt Samarbejde med Rigsdagen.

En Bemyndigelseslov kunde ikke accepteres. Derimod ikke Modstand imod, at Fagforeningerne blev repræsenteret.

Om der er Mulighed for herved at komme igennem, vil afhænge af, om Tyskerne er ude efter et Systemskifte som Indledning til andre Krav.

Udenrigsministeren mente, at de tyske Krav nærmest var et Minimum, der skulde tages til Efterretning, og at Dr. Best kun skulde høre, om der var Villighed.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har i Udvalget talt imod at udskifte Statsministeren.

H. P. Hansen var kommet til samme Resultat som fremhævet af Statsministeren. Fagforeningerne er jo repræsenteret.

A. M. Hansen var enig i, at der søges en Forhandling. Flertallet var ikke det afgørende, men helst de politiske i Flertal.

Oluf Pedersen var enig med Statsministeren, dog maatte der gives Begrundelse for et Ministerskifte.

Elgaard: Der er i Udvalget Stemning for politisk Flertal.

P. Munch: Sprænges Forhandlingerne, vil Situationen skifte paa faa Dage.

En Forhandling bør ikke afvises, men den maa føre til en Ordning, der kan holde og ikke fremkalder Uro i Befolkningen.

Det væsentlige for Tyskerne er vel nok en Manifestation til Afbødning af Kongetelegrammet.

Folk, der skal nære Sympati for Nationalsocialisterne, vil næppe give Grundlag for et tilfredsstillende Samarbejde.

Indenrigsministeren: Jeg melder mig som dem, der ikke er enige med Statsministeren. Jeg er betænkelig ved at tilbyde en Forhandling, thi derved accepterer vi Forslaget som et Forhandlingsgrundlag, hvad det ikke er.

Det er Begyndelsen til, at Tyskerne bestemmer, hvem der skal repræsentere Danmark i Forhandlinger med dem og det er farligt. Vi maa selv vælge, hvem der skal forhandle paa vore Vegne.

Naar det danske Folk ikke føler sig repræsenteret ved de Folk, der taler paa deres Vegne, vil de selv protestere paa Gadehjørnerne.

Ole Bjørn Kraft: Det er umuligt at redegøre for vore Synspunkter overfor Tyskerne. Blev der ikke i Fjor gjort tyske Indvendinger imod Kongetelegrammet?

Udenrigsministeren: Efter at Telegrammet i Fjor var afsendt, bemærkede den herværende tyske Repræsentant, at Formen ikke var god og dette gik videre til Kabinetssekretæren. Havde jeg ønsket Kontrol, var det sikkert afvist som utidig Indblanding, men jeg har begaaet den Fejl ikke at føre denne Kontrol.

Dr. Munch synes at være klar over Følgerne af en Afvisning, men jeg forstaar, at man har vedtaget et Afslag, og det vil faa øjeblikkelige drastige Udslag.

Derfor henstiller jeg til Partierne at overveje, om Befolkningen ønsker at blive bragt i denne Tilstand.

Det her foreslaaede er uigennemførligt, der maa forhandles indenfor Rammerne.

Jeg minder om Forhandlingerne ved Antikominternpagten, der dog har tjent os eet Aar. D'Herrer maa vide, hvad de gør.

Elgaard: Men jeg forstaar Udenrigsministeren saaledes, at der ikke bliver Tale om en Forhandling.

Udenrigsministeren: Dette her er jo et Nej.

Oluf Pedersen: Det er dog et baade begrænset Nej, og det er begrundet med, at et blankt Ja ikke kan holde. Tyskerne ønsker jo selv Tillid fra Rigsdagen og Acception af den danske Befolkning.

Der er Fare baade for et blankt Ja og et blankt Nej, ikke mindst det første.

Brorsen: Det er beklageligt, at Kongen ikke kan deltage. Ønskede at Statsministeren deltog i Forhandlingerne med Dr. Best. Jeg mener ikke, vi kan afvise at deltage i en Forhandling.

P. Munch: Kan vi ikke opfordre Udenrigsministeren til at gaa ind for de Udtalelser, der her er fremsat.

Ole Bjørn Kraft: Vi skal have Gruppemøde i Aften.

Oluf Pedersen: Spørgsmaalet om Flertal afhænger af Personvalget. Jeg lægger Vægt paa Kravet om Loyalitet.

Udenrigsministeren: Den tyske Befuldmægtigede kan ikke føre fri Forhandling. Kan jeg sige, at Princippet antages, da er der Mulighed for Forhandling. Jeg tror, at Ministeriets Ledelse og Fuldmagtsloven er det fundamentale. Vi maa se Tingene i Øjnene, hvad vi kan gennemføre og ligesaa godt straks gøre det, saa vi faar lidt Kredit. Mistilliden til Regeringen ligger i Stillingen til Antikominternpagten — det gælder ogsaa den nuværende Statsminister.

Ingen tør jo tage Ansvaret for at gennemføre de norske Tilstande.

Landbrugsministeren: Jeg synes, at det foreslaaede er et positivt Standpunkt og Tyskerne ønsker jo ikke det, der følger af et Afslag.

Udenrigsministeren: Naar det siges, at vi allerede har givet Fuldmagt, hvorfor da sige Nej.

Oluf Pedersen: Skal en Fuldmagt gives, kan den da ikke gøres afhængig af Tilslutning af et Rigsdagsudvalg. Nimandsudvalget kan jo orientere sig hos Grupperne.

Udenrigsministeren: De Folk, Tyskerne tror paa, har større Muligheder. Det kan man se af min Virksomhed. Jo bedre man gaar ind paa de tyske Krav, er bedst stillet, se til Slovakiet.

Man kan se til Kamæleonerne, der skifter Farve med Aarstiden. Vi maa lære af Biologien.

Indenrigsministeren: Havde Udenrigsministeren været det danske Folks eneste Repræsentation, havde det ikke holdt sig i Ro.

222) Møde den 4. November 1942 Kl. 19.

Alle Medlemmer til Stede.

Alle Ministre undtagen Scavenius, Gunnar Larsen og Thune Jacobsen.

Elgaard: Udenrigsministerens Udtalelse om, at det foreslaaede var et Afslag giver ikke godt Grundlag for Forhandlinger. Jeg vil redegøre i Gruppen uden Tendens.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa i Gruppen skabe Grundlag for Mødet i Morgen.

Statsministeren: Man maa have klaret Spørgsmaalet om Statsministeren og det er næppe muligt, at jeg bliver, dernæst Mulighed for et Medlem af Rigsdagen eller en til denne knyttet Person.

Med Hensyn til Bemyndigelsen nævner jeg den af Oluf Pedersen udkastede Tanke om Tilslutning for et Rigsdagsudvalg.

Ole Bjørn Kraft: Meget beklageligt med et Statsministerskifte. Det vil jeg ikke anbefale i min Gruppe.

Statsministeren: Jeg kan ikke tænke mig Scavenius, men andre kan tænkes.

Handelsministeren: Er det Bramsnæs, De tænker paa?

H. P. Hansen: Vi maa ikke opgive at beholde Statsministeren.

Undervisningsministeren: Vi maa ikke føre Tanken om en anden Statsminister frem.

Buhl maa i alt Fald fortsætte i Ministeriet.

Landbrugsministeren er ked af at drøfte Muligheden af, at Buhl ikke kan fortsætte. Skal vi have Bemyndigelseslov, da med Tilslutning fra et Rigsdagsudvalg. En Regering Scavenius er ikke mulig, ej heller Nazister i Regeringen.

Handelsministeren troede, at mindre Ændringer end det, Scavenius fremhævede, vil kunne accepteres. Troede ikke, Tyskerne ønskede norske Tilstande.

Ole Bjørn Kraft: Der er Vanskeligheder ved en Bemyndigelseslov, selv om det skal godkendes af Nimandsudvalget.

Oluf Pedersen: Jeg tror ikke, vi skal tale om at skifte Statsminister, men Tanken om Bramsnæs bør undersøges. Nimandsudvalget kan altid gaa til Partierne. Vi faar da en Rigsdag uden Bondeparti og Nazister.

Udvalgets **223.** Møde den 5. November Kl. 13,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Ministeriets Medlemmer undtagen Scavenius, Thune Jacobsen og Gunnar Larsen.

Elgaard: Efter Ønske af Statsministeren var kun de politiske Ministre til Stede.

Statsministeren: I et Ministerraad er der givet Tilslutning fra Grupperne. Den var almindelig fra Socialdemokratiet, for at Forhandling burde søges, idet den politiske Ledelse blev fastholdt og Bemyndigelsen fik en betryggende Ordning.

Fra De samvirkende Fagforbund blev udtalt, at Bevægelsen stod helt og fuldt paa Linie med Partiet, der kunde handle ogsaa paa dennes Vegne.

Jeg sagde endvidere til Udenrigsministeren, at han ikke maatte tro, at dette kun var en Forpostfægtning, og at man til sidst faldt til.

Man forstod Situationen, men en blank Attest var der ingen Mulighed for.

Fra Venstre ogsaa Tilslutning, men noget skarpere og større Betænkeligheder mod overhovedet at gaa til en Forhandling.

Dette førte til, at Udenrigsministeren eksploderede, idet han sagde, at han ikke vilde gaa til Dr. Best efter det, der var sket, men betragtede sig som fratraadt.

Det blev sagt til ham, at saaledes kunde han ikke tage Situationen, men han havde Pligt til at holde Forbindelsen vedlige. Ogsaa Trafikministeren sagde, at man maatte holde sammen som hidtil.

Det, Udenrigsministeren siger, at han ikke vil gaa til Best med Krav om, er, at Statsministeren skal bibeholdes, ej heller at denne skal være politisk.

Han blev efterhaanden noget roligere og han erklærede sig villig til at komme herover.

Ogsaa Gunnar Larsen søgte at berolige, eventuelt søge Forhaandssamtale med Kanstein.

Det viste sig ved denne Samtale, at Kanstein havde haft en ubehagelig Samtale med Direktør Svenningsen om, at alle Foranstaltninger var draget, og at det var overdraget ham at udføre det.

Jeg sagde til Scavenius, at han ikke kunde vente at blive accepteret som Statsminister, og spurgte, hvordan han vilde stille sig, hvis man opfordrede Bramsnæs.

Dertil svarede han: Ja, det kan man være bekendt.

Om Bramsnæs vil, ved jeg ikke, men det staar for mig saaledes, at hvis der er en Mulighed, kan man ikke lade det springe paa det.

Det, jeg ønsker, er jo, at Ledelsen overdrages til en Mand, der føler sit fulde Ansvar overfor Rigsdagen, og ham har ingen den ringeste Grund til at tvivle paa.

Det er maaske ikke udelukket, at jeg kunde blive siddende, i alt Fald er jeg villig dertil.

Det ligger altsaa saaledes, at man sikkert ikke kan faa Scavenius til at tage den Forhandling, hvis det fastholdes, at jeg forbliver, og det Ansvar tør jeg ikke paatage mig, hvis vi kan faa en iøvrigt betryggende Ordning.

Jeg har været hos Kronprinsen, der uafhængigt af mig sagde, om ikke der var en Mulighed med Bramsnæs.

Kongen har endnu ikke kunnet faa Besked, men det forsøges igen i Dag gennem Dronningen.

Tager vi en Afvisning, da maa Kongen først have Besked.

Han siger, at han staar sammen med Rigsdagen. Vi maa holde sammen og vi kan ikke lægge Situationen op, saa det hele er forbi, uden at han ved noget om det.

Hvis man er parat fra tysk Side til at slaa til, saa betyder det ikke blot, at Rigsdagen lukkes og hvad dertil hører, men dermed besegles ogsaa Kongens Skæbne.

Elgaard: Det fremgaar heraf, at Situationen er skærpet. Man skylder Kongen at søge det hele skudt ud.

Statsministeren: Jeg har sagt dette til Scavenius, men han mener, at da vi har en Regent, vil det næppe være muligt at trænge igennem med den Opfattelse.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er som Indenrigsministeren principielt imod at ofre nuværende Statsminister og kan ikke give Tilslutning.

Vi kan heller ikke give Tilslutning til Fuldmagt.

Gives der Tilbud om Bramsnæs, er der da Mulighed for et Stop.

Vi maa være klar over, om det hele kan klares.

Statsministeren: Jeg tror, Udenrigsministeren vil vide, om Rigsdagspartierne har Villighed til acceptere Bramsnæs. Denne vil naturligvis stille sine Betingelser.

Landbrugsministeren: Trods alt ser jeg godt, at den nuværende Statsminister ikke kan fastholdes. Accepterer vi Bramsnæs, da behøver vi ikke at give Tilslutning paa de andre Punkter.

Statsministeren: Mine Udtalelser maa ikke forstaas saaledes, at jeg ønsker at lægge mere Pres paa, end Situationen giver.

Forsvarsministeren: Fra Venstres Side er der megen Betænkelighed, men vi maa gøre os Følgerne klare.

Indenrigsministeren: Enig i, at Kongen maa underrettes, naar vi selv ved, hvad vi vil. For mig er Buhls Personlighed ikke det afgørende, men at Tyskerne vil bestemme, hvem vi vil have til Ministre.

H. P. Hansen: Det er forfærdeligt, at Tyskerne blander sig i dette, men vi staar ikke frit. Det nytter ikke at holde Princippet højt i Dag, naar det hele falder i Morgen.

Selv om vi accepterer Bramsnæs, giver vi ikke Tilslutning til en Bemyndigelseslov, der giver Rigsdagen Ansvar for, hvad der er den imod.

P. Munch: Enig med Stats-, Landbrugsministeren og H. P. Hansen.

Har Scavenius meddelt Tyskerne, at han gaar, da bliver der næppe Lejlighed til at tage Stilling til den øvrige Regerings Forbliven.

Oluf Pedersen: Jeg var jo i sin Tid imod Antikominternpagten, men det gik bedre end ventet. Derfor er jeg nu mere forsigtig med et blankt Nej, men vil ej heller give et blankt Ja.

Jeg vil acceptere det af Statsministren givne Grundlag, og hvis Bramsnæs vil, kan min lille Gruppe give Tilslutning.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa give Udenrigsministeren klar Besked. Vi kan ikke gaa ind paa at forhandle paa det af Tyskerne givne Grundlag.

Landbrugsministeren: Der er to Spørgsmaal, det ene er at bemyndige Scavenius til at forhandle paa Grundlag af en anden Statsminister, det andet er paa det foreliggende Grundlag og det sidste kan vi ikke.

Vi maa have Klarhed først. Han gaar desværre ikke uden een af Delene.

A. M. Hansen syntes, det var farligt at nævne Navnet.

P. Munch: Ribbentrop har jo ønsket, at det hele blev givet som en Henstilling.

Elgaard var enig i, at Scavenius kunde søge nærmere Oplysning og sige, at et eventuelt Statsministerskifte kan ske. Men ikke paa Forhaand give Tilslutning.

Indenrigsministeren: Jeg tager Forbehold.

Ole Bjørn Kraft: Ogsaa jeg.

Statsministeren: Ved Staunings Død var Bramsnæs' Navn fremme.

Indenrigsministeren: Da Stauning skulde skiftes ud, meddelte jeg, at han kunde regne med vor Støtte til hans Forbliven.

Noget andet er en ny Statsminister. Den Gang vi fik Buhl, vilde de ikke blande sig i det. Nu vil de netop det.

Udvalgets **224.** Møde den 5. November 1942 Kl. 15,30.

Alle Medlemmer og hele Ministeriet var til Stede.

Statsministeren: Som det laa, havde vi ønsket en Forhandling mellem de politiske Ministre og Udvalget. Der var her under de givne Forhold og Udenrigs-

ministerens Stilling almindelig Enighed om at forsøge med Bramsnæs. De Konservative og Venstre har senere holdt Møder.

Tanken var at henstille til Udenrigsministeren foreløbigt at tage en Forhandling og dernæst give Oplysning om, at Regering og Repræsentanter for Rigsdagen var indforstaaet med, at jeg traadte tilbage imod en ny Statsminister, som Regering og Rigsdag havde Tillid til.

En Forudsætning er, at man saa kan komme igennem med de øvrige Punkter til en Ordning, og at Statsministeren var til Stede ved disse Forhandlinger.

Hvis der kom en Situation med Brud, maatte Kongen først underrettes. Der maa ikke træffes Beslutning uden om ham.

Elgaard: Vi har haft Forhandlingsmøde i Partiet og Situationen blev forelagt, og da vi lægger megen Vægt paa, at denne ulykkelige Hændelse har tilspidset sig i en Tid, hvor Kongen ikke er til Stede, saa maa alle Muligheder prøves og intet afgørende ske.

Der var stadig den Bedømmelse, at en nærmere Orientering maatte udredes ved Forhandling med den nye tyske Befuldmægtigede og hvori Udenrigsminister og Statsminister deltog.

Saaledes at man ikke standsede en Forhandling, men heller ikke accepterede.

Der er stadig indenfor Gruppen megen Betænkelighed, og nogle har taget Forbehold, men vi mener, at vi skal optræde enigt, og derfor bøjer vi os, saaledes at Udenrigsministeren dog har noget positivt.

Ole Bjørn Kraft: Vi har ogsaa haft Partimøde og det ligger paa Linie hermed.

Vi vil ikke være forpligtet paa andre Punkter og det sker under Forudsætning af, at det hele iøvrigt bringes i Orden.

Justitsministeren: Vi har en vis Bemyndigelse allerede.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er imod en Bemyndigelseslov og den ligger ikke for i Dag.

Statsministeren: Det er dog saaledes, at Spørgsmaalet om Bemyndigelseslov ikke kan betragtes som afvist.

Udenrigsministeren: Naar jeg kan meddele, at Statsministeren vil træde tilbage, er der dog et Grundlag. Heldigt at nævne Bramsnæs' Navn, ellers tror Dr. Best, at det er mig, der skal afløse.

Ole Bjørn Kraft: Det maa være det hele paa en Gang.

Udenrigsministeren: Heri er ingen Uoverensstemmelse med Tyskerne.

Alsing Andersen: Tyskerne maa ikke tro, at vi har tiltraadt en Fuldmagtslov og bagefter løber.

Elgaard: Vi maa først vide, hvad den omfatter.

Udenrigsministeren: Saa vil jeg sige, at vi mangler Klarhed.

Det oplystes, at de andre 3 Partier tidligere havde tiltraadt.

225) Møde den 5. November Kl. 21,10.

Alle Medlemmer og hele Ministeriet til Stede.

Udenrigsministeren: Jeg tog altsaa ud til den nye Befuldmægtigede.

Han spurgte til Situationen.

Jeg sagde, Buhl vilde træde tilbage.

Han sagde: »Saa vil De danne Regering?«

Jeg: »Nej« og anførte de i Berlin fremførte Grunde.

Han: »Hvem da?«

Jeg: »Henvendelse til Bramsnæs«.

Han: »Ham kender jeg ikke.«

Jeg: »Nationalbankdirektør, godt kendt i Rigsbanken.«

Han: »Jeg forbeholder mig at søge Oplysning.« »Det maa være en Dansk Regering, vi har Tillid til.«

Besked i Løbet af Aftenen eller i Morgen. Og nu skal Bramsnæs som Følge af en Samtale med Rigsudenrigsministeren møde Dr. Best i Morgen Kl. 10.

Bramsnæs vil indfinde sig, men har ikke erklæret sig villig.

Om Personerne udtalte Dr. Best: Nogle, vi kan have Tillid til, om de er Politikere eller ikke Politikere, er ikke afgørende. Det drejer sig kun om, at de skal accepteres.

Nationalsocialisterne er vore Venner — erklærede Dr. Best — men vi er ikke bundet deraf, og det er min Opgave at søge at faa ogsaa andre Venner.

Om Bemyndigelseslov. Nødvendig af Hensyn til Værnemagt.

Dertil svarede jeg: Er det ikke noget, Justitsministeren og Kanstein kan klare. Hertil svarede Dr. Best: Ja, det er sikkert det mest praktiske.

Elgaard: Hvordan med de Samtaler, der skal føres?

Udenrigsministeren: Ikke med Buhl, men gerne med den nye Statsminister. Og det sker nu.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa ikke lade Ministeriets Sammensætning glide ud af vor Haand.

Statsministeren: Det maa Bramsnæs klare, hvis han gaar til Opgaven.

P. Munch: Er der talt med Bramsnæs?

Statsministeren: Ikke talt med ham før fem. Senere talt med ham en halv Time. Han reagerede stærkt. Ogsaa inde og tale med Udenrigs- og Landbrugsministeren. Senere var han mindre betænkelig og rede til at tage Samtalen i Morgen. Han gaar altsaa uforberedt.

Jeg har meddelt, at alle de samarbejdende Partier var rede til at samle sig om hans Person.

Chr. Christiansen: Selv om dette gaar i Orden, er vel noget tilbage.

Udenrigsministeren: Spørgsmaalet om Mohr maa afgøres i Berlin, siger Best.

Ole Bjørn Kraft: Med dette skulde man tro, at Spændingen er udløst.

Udenrigsministeren: Ja, mellem Folkene, men den mellem Statsoverhovederne bestaar.

Ole Bjørn Kraft: Dette maa indgaa i Behandling af Situationen.

Udenrigsministeren: Jeg har udtrykkeligt spurgt og Svaret var, det afgøres i Berlin.

Ole Bjørn Kraft: Det maa da løses.

Elgaard: Man maa da vel tro, at Ministrene (i Berlin og København) kom igen.

Udenrigsministeren: Ja.

Chr. Christiansen: Var det omtalt i Berlin?

Udenrigsministeren: Nej.

P. Munch: Dette viser, hvor dybt Telegrammet er gaaet.

Udenrigsministeren: Ja.

Ole Bjørn Kraft: Det maa dog interessere ogsaa Udenrigsministeren, naar vi har givet alt fra os.

Udenrigsministeren: Vi har intet givet fra os.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa dog have Sikkerhed for en Række nye Krav.

Undervisningsministeren: Ja, det maa klares i Morgen.

Elgaard: Vi maa saa afvente Klaring.

Indenrigsministeren: Ikke klar over Betænkelighederne, Bramsnæs har over for Rigsdagen.

226) Udvalgets Møde den 6. November Kl. 15,05.

Alle Medlemmer og hele Ministeriet var til Stede.

Statsministeren: Det er gaaet saaledes, at Bramsnæs *ikke* har villet paatage sig Opgaven.

Han har talt med Best. Men han har erklæret ikke at kunne, bl. a. rent fysisk. Vi ser saaledes paa det, at det ikke nytter at trænge stærkere ind paa ham.

Under Samtalen havde Dr. Best erklæret, at man var rede til at acceptere ham.

Bramsnæs havde fremført sine Betænkeligheder overfor Dr. Best, der havde erklæret, at man saa hurtigt maatte finde en anden.

Bramsnæs havde spurgt, om Buhl i Regeringen, men Best sagt, det var vanskeligt.

Det maatte være de danskes Sag. Han havde bemærket, at der var et Ønske fra tysk Side om en Mand med Føling med Nationalsocialisterne.

Bramsnæs havde overfor Ministeren villet pege paa andre Muligheder, f. Eks. Professor Sindballe, senere havde Landstingsmand Hauch været paa Tale. Ogsaa Knutzen var nævnt, men han maatte udgaa, ligeledes Overpræsident Bülow.

Ogsaa Overborgmester Viggo Christensen var nævnt og endelig først og fremmest H. P. Hansen.

Brorsen: Vi maatte kapitulere og *) opgive Buhl.

Fremfor en Regering med Nationalsocialister i, hellere helt upolitiske, ogsaa da Indenrigsministeren ikke vilde være med. Det andet kan ikke holde, saa hellere en upolitisk Regering af gode danske Mænd.*)

Undervisningsministeren: Efter at man fra tysk Side har accepteret Bramsnæs, vilde det være helt forkert, som Brorsen ser paa det. Vi maa samle os om en Mand som Hauch. Helt uenig med Brorsen.

Vi har ogsaa talt om H. P. Hansen. Jeg har ikke faaet den Opfattelse, at det var helt kategorisk med Nationalsocialister i Regeringen.

Oluf Pedersen: Enig med Undervisningsministeren i, at Brorsens Tanke var helt forkert. Det vil ogsaa give Fare for Uro i Landet. Foretrak H. P. Hansen, som jeg kender bedst, men ellers Hauch.

Statsministeren: Ja, det vil være helt forkert, som Brorsen vil. Det vil, som Oluf Pedersen siger, give Fare for Uro i Landet, idet den vil mangle Myndighed overfor det danske Folk.

Der maa være meget snævre Grænser, og vi maa og skal finde en Løsning paa den Linie, vi var inde i med Bramsnæs.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er helt enig med de Udtalelser, Statsministeren har fremsat.

Det er muligt, vi ikke faar en Overenskomst, men det maa ikke strande

*) Daværende Forsvarsminister Søren Brorsen ønsker følgende Korrigeringer foretaget:
Ordene: »kapitulere og« udgaar.
Ordene: »ogsaa da Indenrigsministeren ikke vilde være med. Det andet kan ikke holde, saa hellere en upolitisk Regering og gode danske Mænd.« udgaar.

paa os. Det maa være en Pligt for den, der fysisk kan, at paatage sig Opgaven, hvor slem den end kan være.

Helst saa jeg H. P. Hansen, men ellers samle os om Hauch.

Ulykkeligt, at Bramsnæs ikke vil, men der kan jo være Grunde.

Statsministeren: Jeg er gjort bekendt med et Udkast til Bemyndigelseslov, og det er krævet af Tyskerne.

Det maa være muligt at forelægge et rent departementalt — ikke som et Regeringsforslag.

Det foreliggende var Forslag til midlertidig Lov, der gav Regeringen Ret til at udfærdige Bestemmelser angaaende Ro og Orden og til den, der ophidser imod den tyske Værnemagt.

H. P. Hansen: Beklageligt, at Bramsnæs ikke vil. Vi maa have en politisk Regering. Mit Navn maa man ikke spilde Tid med.

Om Fuldmagten.

Undervisningsministeren: Man maa kunde undgaa at tale om Ro og Orden, det har vi Lov om.

Vi skal være meget varsom.

Finansministeren: Loven maa være, saa der kan handles efter den, men den maa ikke være, saa man f. Eks. uden videre kan internere Hal Koch.

Ole Bjørn Kraft: Vi burde først klare, hvem der skal være Statsminister, om han vil gaa ind for Loven.

Det er farligt at binde os — om saa det hele brister.

Ellers tilfreds med Udkastet, men det maa være klart, at det ikke omfatter Internering, det har vi jo Kommunistloven om.

Vi kan ikke give Tilslutning, hvorved vi bindes.

Elgaard havde forskellige Betænkeligheder, vi maa senere behandle det.

P. Munch: Ro og Orden som strafferetligt Begreb er meget farligt.

Justitsministeren: Vi maa vist ogsaa lade det omfatte Ro og Orden. § 1 giver ikke Adgang til Internering, men kun Straf.

Der kan indføres en Bestemmelse om, at et Rigsdagsudvalg skal have Begrundelsen.

Landbrugsministeren: Det er nødvendigt at se, hvilken Regering det bliver.

Oluf Pedersen: Der er ingen Grund til at lade det omfatte andet end Sikkerhed for Værnemagten.

Undervisningsministeren: Ja, saa lidt som muligt.

Kirkeministeren siger det samme.

Elgaard: Kan Justitsministeren paa Baggrund af dette gaa til Forhandling?

Justitsministeren: Ja, naturligvis paa et mindre Grundlag.

Udenrigsministeren: Vi kan ikke repræsentere Urostifterne.

Ole Bjørn Kraft: Ministeren misforstaar det fuldstændigt.

Elgaard: Justitsministeren kan saa paa Grundlag af dette føre en uforbindende Samtale.

Jeg vilde gerne se H. P. Hansen og naturligvis lige saa gerne Hauch som Statsminister.

Mødet udsattes, til der var talt med Hauch.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **227.** Møde afholdtes den 6. November Kl. 21.
Hele Ministeriet og hele Udvalget.

Elgaard bød Velkommen.

Statsministeren: Hauch har meddelt, at han er rede til at danne Regering, hvis alle de fem Partier vil give Tilslutning.

Tilslutning gaves.

Hauch kom derefter til Stede.

Elgaard bød ham Velkommen og meddelte, at Tilslutning var givet.

Hauch: Jeg siger Tak, men maa vide, hvad min Gruppe siger.

Statsministeren: Ministeriets Sammensætning maa jo overlades til den nye Statsminister, men jeg gaar ud fra, at Hr. Hauch vil søge Samarbejde med Partierne.

Hauch: Jeg kan, som Situationen ligger, ikke nævne Navne, men den Liste, jeg laver, skal den tyske Befuldmægtigede ikke flænge.

Naar jeg er klar, skal jeg gerne meddele det her.

H. P. Hansen: Vi er gaaet med og staar alle bag Hauch, selv om vi helst havde set, at nuværende Statsminister fortsatte.

Hauch: Jeg tager helst alle de, der sidder i nuværende Regering med.

Oluf Pedersen: Der er et særligt Forhold. Henstillingen om Nazister eller nazivenlige.

Ole Bjørn Kraft: Er der akkrediteret en Gesandt.

Hauch: Jeg kan ikke tænke mig en Nazist eller en, som jeg frygter refererer andetsteds.

Ole Bjørn Kraft frygter en Revne mellem Konge og Befolkning.

Hauch: Den tyske Befuldmægtigede har afvist dette Spørgsmaal. Jeg er enig med Kraft i, at en Adskillelse ikke maa ske, men frygter ikke, at det vil.

Naar der bliver Ro, kan Gesandtspørgsmaalet rejses.

Oluf Pedersen frygtede en Mand, som var rede til at svigte os, efter at han havde faaet vor Anerkendelse — og handlede udenom Rigsdagen.

228. Møde den 7. November 1942 Kl. 16.
Alle Medlemmer af Udvalget og de politiske Ministre.

Statsministeren: Der var afgørende Hindringer for Hauch. Derefter ventilerede Udenrigsministeren Viggo Christensen og Koefod, men det blev kategorisk afvist.

Dr. Best havde derefter overfor Udenrigsministeren udtalt: Nu maa De klare den.

Denne havde udtalt, at der da maatte bevares de flest mulige af Ministrene.

Ogsaa Buhl var nævnt, men afvist. Der var nævnt C. O. Jørgensen, men Udenrigsministeren har oplyst, at han var Nazist. Ogsaa Knud Bach og Th. Juncker samt Professor Wanscher, men om ham var det sagt, at han var helt forvirret.

Det var oplyst, at der gerne maatte være Repræsentanter for Partierne, men baade de nuværende og de nye maatte der ses nærmere paa.

Udenrigsministeren havde sagt, at det var en Misforstaaelse og derefter var meddelt, at Buhl, Fibiger og Alsing Andersen maatte udskiftes. De øvrige seks blive.

De nye maatte være venligt indstillet overfor Tyskerne og der ønskedes et særligt Socialministerium under Laurits Hansen. Nazistkravet var ændret til indstillet for et Samarbejde. De nye maatte ligge inden for Typen Gunnar Larsen.

Endelig føjedes til, at Jørgen Jørgensen maatte flyttes fra Undervisningsministeriet — men ikke til Kirkeministeriet.

I Ministeriet var holdt et Møde, men Stillingtagen ikke sket. Nyt Ministermøde Kl. 5.

Sagen er nu lagt op til Spørgsmaalet: Scavenius egen Person.

Nægtes blankt, underkender vi hans Udenrigspolitik.

Vi maa kende Scavenius' Stilling til Jødespørgsmaal og Dødsstraf for at faa en vis Sikkerhed, han har jo ønsket at gaa længere, end vi er gaaet.

Skulde det bære hen imod et Brud, maa der søges Forbindelse med Kongemagten.

Ole Bjørn Kraft: Kl. fem ved man ikke i Ministeriet, hvordan Gruppen stiller sig.

Statsministeren: Det skal blot vides, om Gruppen accepterer, at der arbejdes videre.

Elgaard: Typen Gunnar Larsen lader sig ikke bestemme. Hvis vore nuværende Repræsentanter vil fratræde, vil det medføre, at ingen andre vil overtage deres Plads.

Forsvarsministeren: Jeg kan ikke tænke mig at være med. Jeg tror ikke, det kan holde.

Jeg omtalte i Gaar et Forretningsministerium med Scavenius og være loyalt overfor et saadant Ministerium.*)

Indenrigsministeren: Personlig den samme Indstilling. Der er Ting, der ikke kan accepteres, f. Eks. Tilslutning til Aksemagterne, men vi faar næppe Scavenius til at tage Afstand.

Statsministeren: Man maa ogsaa være forberedt paa den Erklæring, der skal udstedes.

Ole Bjørn Kraft: Meget er uklart, men Hovedsagen er, at vi skal acceptere et Ministerium Scavenius. Det vendte man sig imod, fordi der ikke var fornøden Garanti.

Jeg forstaar, at Brorsen, Knud Kristensen og heller ikke Halfdan Hendriksen vilde medvirke.

P. Munch: Scavenius vil næppe danne et Forretningsministerium. Derfor bliver det Valg mellem Ministeriet Scavenius eller Afslutning af det hele.

Det er et stort Ansvar paa dette at tage et Brud med alle forfatningsmæssige Tilstande her i Landet.

Det maa siges, hvad den nye Stats- og Udenrigsminister vil gaa med til.

Naar dette er klaret, kan man afgøre, om der skal gaas videre.

En eller to for hvert Parti maa da fuldføre de Forhandlinger, der skal til.

Landbrugsministeren: Jeg er enig med Munch, at Valget staar mellem dette og det endelige Opgør.

Det er en Falliterklæring at lave Forretningsministerium og saa give dem en Bemyndigelseslov.

Kirkeministeren: Nødigt kan vi tage et Brud paa Scavenius, efter at han har været Udenrigsminister, og vi har godkendt hans Proklamationer. Det kan ikke sprænges paa dette.

---

*) Daværende Forsvarsminister Søren Brorsen ønsker følgende Korrektion foretaget: Ordene: »med Scavenius og være loyalt overfor et saadant Ministerium.« udgaar.

H. P. Hansen: Først skuffede Bramsnæs, og Hauch blev ikke godkendt. Det er ikke let at anbefale et Ministerium Scavenius, men Nød bryder alle Love.

Ogsaa for et Forretningsministerium faar Rigsdagen Ansvaret. Enten denne Vej ud eller ud i det uvisse. Var enig med Munch.

A. M. Hansen: Ogsaa enig heri.

Finansministeren: Vi kan ikke lade det sprænges.

Indenrigsministeren: Scavenius har udtalt, at vi skulde gaa til Aksemagterne, om Krav blev stillet.

Statsministeren: Det er han senere gaaet fra.

Indenrigsministeren: Vi føler alle det fulde Ansvar, selv om det fører til en forskellig Stilling.

Dette vil ikke vare over 14 Dage.

Oluf Pedersen: Det, at Tyskerne accepterede Bramsnæs, viser Viljen til en Løsning. Vi fik det forkludret ved hans Nej, det stillede os i et daarligt Lys.

Efter dette er min Stilling til et Ministerium Scavenius ændret. Jeg ser det som den eneste Mulighed. Man kan sige, at det er kortsynet, men jeg mener modsat, for vi skal nødigt have Blod mellem det danske og det tyske Folk. Jeg giver derfor min Tilslutning til et Ministerium Scavenius, men der maa være Sikkerhed baade om Personer og visse Spørgsmaal.

Ved at gaa med til ham, har man ikke godkendt hverken Tilslutning til Aksemagterne eller en Jødelovgivning.

Vi kan ikke lade det sprænges paa et Ministerium Scavenius.

Undervisningsministeren: Ethvert Ministerium vil møde Vanskeligheder. Jeg anser det for betænkeligt paa et Ministerium Scavenius at tage et Brud.

Ole Bjørn Kraft: Jeg synes, at man tillægger Fejlen med Bramsnæs for stor Betydning.

Billiger Knud Kristensens Udtalelser.

Tiltræder vi, bliver det paa vort Ansvar, vi maa ikke lægge Haand derfil.

P. Munch: Der er Ansvar baade ved Ja og Nej. Jeg har altid forstaaet, at Scavenius var imod Tilslutning til Aksemagterne og Inddragen i Krigen.

Maaske det vil vare længere end 2—3 Uger, men et Brud maa ske paa afgørende Punkter, hvorom vi staar sammen.

Ole Bjørn Kraft: Jeg vil ikke anbefale et Ministerium Scavenius i mit Parti, efter at vore egne Kandidater er afvist.

Landbrugsministeren: Der maa skaffes nærmere Klarhed. Selv om der kun gik 14 Dage, var det en Gevinst.

Ole Bjørn Kraft: Hvad skal vi gaa til Partierne med?

Chr. Christiansen: Vi maa vide, hvad det drejer sig om. Vi kan ikke sige Nej alene til Scavenius.

Oluf Pedersen: Der maa gives Bemyndigelse til en Forhandling og derefter tages Stilling.

Ole Bjørn Kraft: Deri ikke Tilslutning.

Statsministeren: Deri den Opgave at finde en Løsning.

H. P. Hansen: Er der Partier, som gaar imod en Drøftelse?

Elgaard: Ikke endelig Stilling. Der maa klares Stilling til Aksemagter, Jødelovgivning og Personer samt eventuel Erklæring.

Gaar Venstres to Ministre, hvilken Situation kommer vi da ikke ind i. Jeg skal ikke i min Gruppe foregribe noget.

229. Møde den 7. November 1942 Kl. 19,40.

Hele Regeringen, alle Udvalgets Medlemmer.

Statsministeren: Vi har haft et Møde om de fire Punkter.

Udenrigsministeren troede ikke paa Tilslutning til Tremagtspagten.

Man ved ikke, om Jødespørgsmaalet kommer, men jeg har advaret i Berlin, da den vil være uforstaaende i det danske Folk.

Regeringserklæringen maa være paa Linien med min Tiltrædelseserklæring af 8. Juli 1940.

Vilde gerne i et mindre Udvalg gøre Rede for Personerne.

Elgaard: Situationen er vanskelig. Vi har alle arbejdet for, at der ikke blev Had til Tyskland.

Jeg frygter, at illegal Virksomhed vil tiltage, og at det fører til skærpede Foranstaltninger fra tysk Side.

Oluf Pedersen: Jeg har rent principielt givet Tilslutning til et Ministerium Scavenius, men vi maa kende Regeringserklæringen. Vi har nok fulgt Udenrigsministerens Linie, men med nedsat Fart. Hastigheden maa ikke sættes op.

Scavenius: Den Politik, der er ført, er ført under Hensyn til tyske Krav. Der er sket det, der maatte ske. Det er nødvendigt at fortsætte som hidtil.

Oluf Pedersen: Jeg gaar ud fra, at der er Vilje til at samarbejde med Rigsdag og Udvalg.

Statsministeren: Opnaas der ikke Enighed, maa der tales med Kronprinsen.

230. Møde den 7. November Kl. 22.

Alle Medlemmer og hele Ministeriet undtagen Knud Kristensen.

Elgaard: Vi har haft Forhandling, men ikke stemt, men jeg tvivler ikke om, at et Flertal er imod. Jeg ved ikke, om der er nogen Vej, men der er jo talt om at gaa til Kronprinsen.

H. P. Hansen: Vi har faaet Bemyndigelse til at forhandle videre, hvis alle Partier gik med.

Ole Bjørn Kraft: Hos os betydeligt Flertal imod.

A. M. Hansen: Hos os for.

Statsministeren: Kronprinsen ønskede at tale med Partiformændene. Efter Reglerne maa det blive Formænd i Landsting og Folketing for de Grupper, der deltager i Regeringen.

231. Møde den 8. November Kl. 0,50.

Elgaard bød Velkommen. Jeg kan meddele, at der i Venstre er Flertal for Bemyndigelse til at tiltræde Dannelsen af et Ministerium Scavenius.

Ole Bjørn Kraft: Efter at vi har modtaget Kronens Henstilling, har vi overvejet Sagen og givet Bemyndigelse til at føre Sagen til Afslutning. Vi vil gerne; om den nye Statsminister opgiver Navne paa de Personer, han vil have i sit Ministerium og Oplysning om Bemyndigelsesloven.

Udenrigsministeren: Jeg aner ikke, hvem det vil lykkes at faa til at indtræde, men tilbyder at tale med Repræsentanter f. Eks. for Partierne i Ministeriet.

Oluf Pedersen: Vi kan vel ogsaa faa det at vide.

Udenrigsministeren: Ja.

Elgaard: Det har for Venstre og Konservative været vanskeligt at komme igennem, men jeg vil bede den nye Statsminister gøre det bedst muligt for Befolkningen.

Ole Bjørn Kraft: Jeg henstiller til den nye Statsminister at opretholde det gode Samarbejde med Udvalget.

Udenrigsministeren: Det betragter jeg som en Selvfølge. Har der været Divergenser, da skyldes det kun en forskellig Opfattelse af, hvad Trykket udefra betød.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **232.** Møde afholdtes den 10. November 1942 Kl. 14,30.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen, der var repræsenteret ved Alsing Andersen, og hele det nye Ministerium Scavenius var til Stede.

Elgaard bød Velkommen.

Statsministeren: Alle er kommen her for at faa Lejlighed til at træde i Forbindelse med Samarbejdsudvalget. Det, vi skal, er at imødegaa tysk Mistillid.

Oplæste en af Regeringen udarbejdet Erklæring.

Justitsministeren forelagde Forslag til Bemyndigelseslov. Der kan ikke ifølge denne genindføres Dødsstraf, og Anordningen kan ej heller tvinge til Internering.

Oluf Pedersen: Erklæringen er vel kun til Efterretning?

Statsministeren: Ja.

Udvalgets **233.** Møde afholdtes den 12. November Kl. 10,30.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt. Fra Venstre mødte kun Stensballe, da nyt Medlem for Elgaard ikke var valgt.

Trafikministeren (Elgaard) forelagde for Landbrugsministeren Forslag om Forlængelse af Støtte til Fiskeri.

Tilslutning gaves.

Det aftaltes at søge Finanslovdebatten udsat.

Udvalgets **234.** Møde afholdtes den 12. November 1942 Kl. 14,30.

Alle Medlemmer var mødt undtagen Lange. I Stedet for Christiansen var Buhl indtraadt i Udvalget.

Handelsministeren gav Oplysning om Brændsel. Der var i Oktober kommet 261 000 t Kul og Koks eller 1000 t mere end aftalt og der var lovet 265 000 t i November og December, men mindre i Januar og Februar. Tyskerne ønskede Tørv og Brunkul rationeret.

Handelsministeren forelagde endvidere Forslag om Krigsulykkesforsikring. Der var Enighed i Regeringen.

Gik til Partierne.

Forslag til Prislov var forsinket paa Grund af Ministerkrisen. Ministeren havde tænkt paa et Forretningsudvalg paa 5 Medlemmer, men de tre Partier holdt paa fire som nu.

Oluf Pedersen fandt, at Loven var streng imod de mindre handlende.

Gik til Partierne.

Udvalgets **235.** Møde afholdtes den 18. November 1942 Kl. 11,30.

Til Stede var Stensballe, H. P. Hansen, Munch, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Finansministeren var til Stede.

Finansministeren forelagde Forslag om Oprettelse af en Departementschefpost under Arbejdsministeriet.

Gik til Partierne.

Finansministeren meddelte, at han ventede at møde med en ny Toldlov, hvor de fem Mill. Kr. nedsattes til 2.

Man var enig med Grosserer-Societetet og Tyskerne.

Udvalgets **236.** Møde afholdtes den 18. November 1942 Kl. 15,15.

Alle Medlemmer undtagen Buhl og Munch, dog kun Stensballe fra Venstre, var mødt.

Finansministeren forelagde Toldloven. Der var Enighed i Ministeriet.

Gik til Partierne.

Landbrugsministeren: Dr. Walther kom i Torsdags, og der er ført Forhandlinger.

Af Hensyn til Eksport til Norge og Finland maa Sukkerrationerne nedsættes.

For Flæsk ønskedes saa meget, at vor Andel falder med $^1/_3$.

Det vægrede vi os ved og meddelte, at Rationering blev nødvendig. Det ønskede de ikke af Hensyn til den nye Regering og derfor blev det udsat.

Værnemagten skal have mere til eget Forbrug, og de ønskede en Centralisering af Opkøbet af Kreaturer.

Det forhandles der om med Repræsentanter fra begge Sider.

Lange: Er begge Sider tysk-dansk?

Landbrugsministeren: Nej, det er Kødbranchen og Kød- og Kvægeksportudvalget.

Oluf Pedersen: Er Flæskeleveringen herhjemme ikke gaaet ned i Forvejen?

Landbrugsministeren: Der kommer ikke det Antal, der skulde være.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **237.** Møde afholdtes den 24. November Kl. 14.

Alle Udvalgets Medlemmer — kun Stensballe for Venstre var mødt.

Alle Ministeriets 13 Medlemmer var til Stede.

Stensballe bød Velkommen.

Statsministeren (Scavenius): Der er sket det, at General Hanneken i Torsdags overfor vor Forbindelsesofficer, General Rolsted, har rejst Krav om, at alt udover, hvad den lille Styrke kræver, skal afleveres.

Jeg har fremhævet, hvad dette ogsaa følelsesmæssigt betyder.

Han hævdede, at de ikke kunde give Afkald paa noget, som der var til Raadighed.

Jeg mente ikke, at vi frivilligt kan afgive.

Han svarede, at de da var rede til at lægge Beslag paa det.

Jeg fremhævede de politiske Vanskeligheder. Det vilde være en slet Praksis. Vi plejede at forhandle. Under disse Forhold maatte vi søge at finde en Vej frem, og der var saaledes talt om at stille en Del til Raadighed — saa vi beholdt fornødne Reserver. Kan Udvalget tiltræde, hvad den samlede Regering er enedes om?

Forsvarsministeren (Brorsen) oplyste, at der var krævet Kanoner, Uldtæpper, Ammunition, Heste, Motorkøretøjer og Uniformer. De vilde sætte Pris paa et Tilbud, men ellers øjeblikkeligt Krav.

Generalen havde meddelt mundtligt, at de vilde købe det. Vi kan selv bestemme Prisen.

Et Afslag vilde, sagde han, skærpe Forholdet mellem de to Lande, som i Forvejen var spændt.

Rolsted havde fremhævet, at Kravet for ham som Soldat var utilstedeligt, og at det stred imod Neutralitet og Overenskomsten af 9. April. Det maatte være uden Værdi for den tyske Hær. Rolsted mente, udtalte Ministeren, at man fra tysk Side tillagde Afvæbningen af den danske Hær Værdi.

Forsvarsministeren mente, at vi maatte give et Tilbud under Tvang. *)

Af Gevær 1889 ca. 110 000 tilbydes et Laan paa 42—43 000.

Af Rekylgeværer ca. 3 500 tilbydes 1 200.

Maskingeværer 1 700 tilbydes 600.

Af 20 mm Kanon 240, deraf har Tyskerne faaet 64 og tilbydes 20.

Af Luftværnskanoner 36 har de faaet 24. Tilsvarende af Ammunition. Det er, hvad der ligger i Jylland.

Der blev i Maj 1940 afgivet 40 000 Patroner. Af Heste har vi 3 220, deraf til Tjeneste 1 250 og udstationeret ca. 2 000. Deraf tilbydes 2 000.

Af Hjælme har vi ca. 100 000, deraf tilbydes 33 000.

Af Uniformer 95 000, deraf tilbydes 30 000 Sæt.

Af 100 000 Par Fodtøj tilbydes 30 000.

Af 80 000 Tæpper har de laant 21 000 ved Overtagelsen af Kaserner. Her vil jeg ikke nævne noget Tal.

Dette maa være et kulant Tilbud. Det var ikke et Principspørgsmaal, da vi jo har afleveret.

Regeringen maa tage Ansvaret. Det var behandlet i Gaar og der var fuld Enighed.

*) Daværende Forsvarsminister Søren Brorsen ønsker her følgende Korrigering foretaget: Linje 17—32 affattes som følger:

»Forsvarsministeren mente, at vi maatte forhandle under Tvang.
Af Gevær 1889 ca. 110 000 tilbydes et Laan paa 42—43 000.
Af Rekylgeværer ca. 3 500: 1 200.
Maskingeværer 1 700: 200.
Af 20 mm Kanon 240 (deraf har Tyskerne faaet 64): 20.
Af Luftværnskanoner 36 har de faaet 24. Tilsvarende af Ammunition. Det er, hvad der ligger i Jylland.
Der blev i Maj 1940 afgivet 40 000 Patroner. Af Heste har vi 3 220, deraf til Tjeneste 1 250 og udstationeret ca. 2 000. Forhandling om ca. 1 000.
Af Hjælme har vi ca. 100 000, deraf 33 000, hvorom der kan forhandles.
Af Uniformer 95 000: 30 000 Sæt.
Af 100 000 Par Fodtøj: 30 000.
Af 80 000 Tæpper har de laant 21 000 ved Overtagelsen af Kaserner.
Det var ikke et Principspørgsmaal, da vi jo har afleveret.«

Jeg gik med til den sidste Regeringsomdannelse for at bevare Sammenholdet mellem de fem Partier, vort eneste Aktiv.

Dr. Best har ved en Samtale sagt: Ved Fraser kan man ikke overbevise og ved Krav vindes ikke Venskab, men Generalen har sikkert andre Fuldmagter end den tidligere.

Jeg vil ikke under nogen Omstændighed gaa ind paa det tyske Krav, det vil være Afvæbning.

Vi holder ikke af at komme med et saadant Forslag, men ellers tager de det hele og det vil faa politiske Konsekvenser.

Stensballe: Skal det forelægges Partierne?

Statsministeren: Hvorfor sidder dette Udvalg her?

Indenrigsministeren (Jørgensen): Udvalget skal gerne være enigt først.

Ole Bjørn Kraft forstod, at Regeringen eenstemmigt var gaaet imod det tyske Krav.

Hvorledes stiller det sig principielt. Vil Regeringen gaa med, om der kræves Halvdelen?

Man kan efter min personlige Mening ikke gaa med uden Protest, men naar den er afgivet, give et Tilbud.

Hvis der kræves mere, gaar jeg ud fra, at Regeringen staar samlet om, at Tilbudet er Maximum.

H. P. Hansen: Det er en meget ubehagelig Sag, efter at vi lige har omdannet Regeringen. Vi maa hilse med Tilfredshed, at Regeringen har afvist det tyske Krav.

Naar Regeringen staar samlet om at tilbyde $^1/_3$, synes jeg, vi maa acceptere.

Stensballe vilde godt gaa til Partiet.

A. M. Hansen: Der er vist ingen Vej udenom.

Oluf Pedersen: Hvis Rolsted har Ret i, at der kræves Afvæbning, vil Tilbudet næppe blive accepteret.

For Flaaden skete Afleveringen under Protest, det maa ogsaa ske nu. — Havde vi bare intet haft.

Vil Tyskerne gaa i danske Uniformer?

Statsministeren: Fra Flaaden ønskes næppe mere. Afvæbningen har jo allerede fundet Sted. Hæren er allerede uskadeliggjort.

De mener, at vi har noget, de kan bruge.

Ved Torpedobaadene skete det i to Tempo, først Protest. Her foreligger Kravet allerede og Protesten maa indeholdes i selve Tilbudet.

Snævre Grænser er aldrig heldig for en Forhandling og vi er ude for at redde noget.

Udefra vil de vist betragte os som dygtige, om vi kan slippe med at aflevere en Del, selv om de i Propagandaen siger noget andet.

Medens de andre Lande er helt plyndret, har vi dog reddet en Del og det maa komme os til gode. Man vil beundre os, fordi vi har været saa kloge.

Det lykkedes at faa en Regering uden Nazister, idet Tyskerne gav efter.

Hvis vi tvinger Tyskerne til Vold, vil de mene, at alt er som før den nye Regering.

Baade praktiske og politiske Hensyn tvinger os til at faa det bedste ud af noget daarligt.

Ole Bjørn Kraft: Det kan ikke indsnævres, saa der ikke kan forhandles, men der maa ikke ske væsentlige Afvigelser, ellers bliver min Stilling ændret.

Jeg opfatter Udenrigsministeren saaledes, at der i selve Tilbudet bliver protesteret.

Om vi skal udlaane eller sælge, ved jeg ikke.

P. Munch: En Del er afleveret, men det stemte ikke med vor Opfattelse.

Vi foreslog den Gang »Laan«.

Ole Bjørn Kraft: Det tidligere var til Brug her i Landet. Hvordan med Aftalen?

P. Munch: De 13 Punkter ligger i Udenrigsministeriet.

Forsvarsministeren: Jeg mener, at det tilbudte maa være Rammen. Det er mig imod at sælge.

Indenrigsministeren (Jørgen Jørgensen): Det er Tyskernes Krav, vi reducerer. Vi kan ikke tage Penge for disse Ting.

Vi bøjer os kun, for at de har Magten til at tage det hele. Om lidt mere eller mindre maa der forhandles.

H. P. Hansen: Vi er enige om det mindst mulige, men kan ikke bindes paa et Par Procent. Hvorledes med Materiel til nye Torpedobaade.

Forsvarsministeren: Der er næsten ingenting kommet.

Handelsministeren: Enig i, at der ikke kan sælges, men ikke i, at Procenten er ligegyldig.

Bliver det 50 pCt., maa nok mit Parti springe fra.

Landbrugsministeren: Det afgørende er, hvad vi kan undvære.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er enig i at laane, men fra militær Side er nævnt en Handel gennem Rekylsyndikatet.

Gaar man udenfor, hvad vi kan undvære, maa der siges Nej.

Vi maa redde det væsentlige, saa dan danske Hær ikke afvæbnes.

Jeg er ked af, at man ikke vil afgive det Svar, at Flaaden ikke maa afgive mere.

Udenrigsministeren: Dette er komisk. Man kan ikke sige noget. Det maa vides, hvad der staar paa Spil.

Ole Bjørn Kraft: Min principielle Stilling er, at der helst skulde siges Nej.

Udenrigsministeren: Ja, hvorfor ikke spille Banco med det hele. Det kan Regeringen ikke.

Ole Bjørn Kraft: Nej, men dog mit Parti.

Forsvarsministeren: Jeg tror ikke paa flere tyske Krav paa Flaaden.

Stensballe: Jeg forstaar, at vi er villige til at gaa til Partierne og anbefale.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er villig til at forelægge det — men ikke bundet.

Stensballe: Vil ogsaa anbefale.

Ole Bjørn Kraft: Det vil jeg ikke forpligte mig til.

Svar i Morgen Formiddag.

Udvalgets **238.** Møde afholdtes den 24. November Kl. 13,40.

Alle Udvalgets Medlemmer — dog kun Stensballe fra Venstre var mødt.

Arbejdsministeren forelagde Forslag om Frikontingent. Heri var intet Nyt. Gik til Partierne.

Finansministeren forelagde Forslag om Afgift paa Lotterigevinst.

Det var tiltraadt af Partierne i Skattekommissionen.

Oluf Pedersen saa hellere, at det var gjort skattefrit, man kan sætte Gevinsten derefter.

Gik til Partierne.

Justitsministeren havde til i Morgen et Forslag om Beskyttelse af Erhvervsvirksomheder.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har faaet meddelt, at Aksel Larsens Kone er udleveret. Dette er alvorligt. Det er sagt, at Kommunisterne var Gidsler, medens vi hævdede, at det var en Beskyttelse.

Naar vi har interneret, følger, at de ikke kan udleveres.

H. P. Hansen: Foreligger der nyt om Tjener Christensen, der blev indsat i tysk Arrest, og som ikke ved, hvorfor han sidder.

A. M. Hansen: Er Bankdirektør Dam taget? Nogle unge Mennesker, der spiste i samme Pensionat som Aksel Larsen, skal være arresteret af Tyskerne.

Justitsministeren: I Søndags Aftes var jeg i Selskab med Dr. Best og Kanstein. Jeg beklagede mig over den Behandling, vi har faaet indenfor vort Retsvæsen.

Vi har nu faaet to Toppe — Generalen og Dr. Best, det er noget uheldigt, om den ene kommer med Fordringer og den anden vil samarbejde.

Den Tilstand, vi lever under, er uholdbar. Der var 7 Domfældelser ved tysk Krigsret.

Endog udenom os er foretaget Anholdelser, saaledes i Korsør en ung Pige, der var sat i dansk Arrest.

Krigsassessor Johannsen har vist sig ganske uegnet.

Kanstein svarede, at han var enig med mig og Best enig med ham, de vilde søge Johanssen entlediget.

I Aalborg havde Johannsen endda afhørt Dommer og Politimester. Det stammer fra en Dommer Prytz, der er væmmelig Nazist.

Tyskerne synes at savne Dødsstraffen. Nogle unge Mennesker i Aalborg havde øvet Sabotage — de brød ud og øvede det paany.

De staar til 10 eller 15 Aar.

Lange: Var nogle af de 7 Dødsstraf?

Justitsministeren: Nej.

Ole Bjørn Kraft: Straffen afsones her i Landet?

Justitsministeren: Ja. Faren er, at Tyskerne selv tager Sagerne og fuldbyrder Dødsstraf. Indførte vi det selv, da kun under visse Omstændigheder og vi er mere sikre paa de danske Domstole og nogle færre Dødsdomme. *)

H. P. Hansen: Jeg forstaar ikke, at Tyskerne har fældet Domme. Det strider imod tidligere Oplysninger.

Justitsministeren: Tyskerne fastholder deres Ret og de faar Medhold af Udenrigsministeren, Justitsministeren og Højesterets Præsident.

Hvad Aksel Larsens Kone angaar, da hører Interneringen ikke under Tyskerne, men har de drevet Sabotage og Spionage, da har vi Spørgsmaalet.

Ole Bjørn Kraft: Hvad med Hr. Aksel Larsen Kone-Sagen?

Justitsministeren: Jeg har ikke taget Stilling. Hvis den tyske Krigsret sigter hende, da har de Ret til at tage hende.

Stensballe: Ved Dødsstrafs Indførelse maatte vi have det hele.

Justitsministeren: Tyskerne har evig Ret i, at de ikke kan forlige sig med Sabotagen. *)

H. P. Hansen var ikke enig med Justitsministeren. En SS-Mand i Slagelse førte Kontrol med Socialkontoret, kan det være rigtigt, at Politiet ikke kan fjerne ham?

*) jfr. her Korrektion af daværende Justitsminister E. Thune Jacobsen foran S. 501.

Justitsministeren: Imod en SS kan kun Feltgendarmeriet tage Affære. Vi maa ikke lægge Haand paa en SS, han er tysk Soldat, selv om han er dansk.

Oluf Pedersen: Retstilstanden er blevet udflydende og det er meget uheldigt og ganske urimeligt, da vi selv dømmer haardt.

Justitsministeren: oplyste, at Peter de Gudme efter Dom vilde blive behandlet som la Cour.

A. M. Hansen: Jeg troede, vi selv dømte.

Justitsministeren: Det er ikke nemt at hindre.

Derefter drøftedes Finanslovdebatten, der var Enighed om at søge udsat.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **239.** Møde afholdtes 26. November Kl. 11.

Alle Udvalgets Medlemmer, for Venstre Knud Kristensen og Stensballe var mødt.

Hele Ministeriet var til Stede.

Stensballe bød velkommen til Ministeriet og Knud Kristensen, efter Aftale med denne fungerede han Perioden ud som Formand.

Vi skulde her høre Partiernes Stilling.

Buhl: Vi har bemyndiget Regering og Samarbejdsudvalg til at forhandle.

Knud Kristensen: Ogsaa i vor Gruppe. Vi vil tilraade Regeringen, at hvad man end maa aflevere, da under Protest og ikke sælge eller udlaane.

Ole Bjørn Kraft: For de Konservative at se foreligger der ikke tyske Krav, men et tysk Ønske om et dansk Tilbud og et saadant kan vi ikke give Tilslutning til.

A. M. Hansen: Vi er rede til at bemyndige Regering og Udvalg til at søge en Ordning.

Oluf Pedersen: Vi mener, at skal der afleveres, da det mindst mulige.

Statsministeren: Hidtil har vi udlaant. Der foreligger et tysk Krav. Det, det kommer an paa, er, at vi ikke blottes for alle Vaaben og dette støttes af den tyske politiske Ledelse, hvorefter der er Haab om en tilfredsstillende Løsning.

Forsvarsministeren: Efter General Rolsteds Udtalelser Besked Onsdag, men da Generalen er rejst, kan vi vente til Mandag, men jeg mener, vi maa afgøre det i Dag.

Vi har foretaget en Opgørelse, men min Stilling betinges af enstemmig Tilslutning.

Nu mener jeg, at Rolsted maa meddele paa Mandag, at vi har intet Tilbud at give og anføre, hvad vi af vore smaa Midler har afgivet, men at vi ikke som dansk Regering tør tage Ansvaret for, at Landet afvæbnes.

Efter Udtalelsen af Venstre og Konservative synes der ikke at være anden Vej.

Ole Bjørn Kraft: Vel ligger der bag det hele et tysk Krav, men ikke formelt og Formaliteter er ogsaa af Værdi.

Man har ønsket et Tilbud, ellers vil man fra tysk Side fremsætte Krav.

Nyt for mig er, at den tyske politiske Ledelse er interesseret.

Vi kan tiltræde et Svar paa Linie med Forsvarsministerens.

Knud Kristensen: Er et Krav overfor Forbindelsesofficeren et Krav overfor den danske Regering?

Jeg synes ikke, at Salg eller Laan er foreneligt med en Protest.

Statsministeren: Situationen er ganske enkel. Tyskerne maa være klar over,

hvor langt vi vil gaa. Nu har den befuldmægtigede taget Ledelsen og venter at høre, hvor langt vil gaa.

Forsvarsministeren: Den Ramme, vi har lavet, kan ikke udleveres paa Mandag.

Oluf Pedersen: Vi troede, at der forelaa et tysk Krav og stod overfor at faa dette nedsat, og det mener jeg, at Partierne alle har givet Tilslutning til.

Statsministeren: Tyskerne maa vide, om vi vil forhandle. Jeg kan godt demissionere.

Indenrigsministeren: Ministeriet maa nu finde sin Stilling.

Jeg kan ikke se, at Partiernes Svar afviger i Hovedsagen.

Det kan ikke fastholdes, at Rammen ikke maa udleveres, ellers tager de det hele.

Forsvarsministeren: Regeringen var enige om at protestere. Efter de to Partiers Stilling kan der ikke forhandles, før der foreligger et reelt Krav.

Statsministeren: Hvad er det for noget? Der er alt det Krav, som kan ønskes.

P. Munch: Der synes at være Uklarhed om Partiernes Svar. Jeg tvivlede ikke om, at der forelaa et Krav efter Forsvarsministerens Redegørelse.

Forhandlingerne føres i Udenrigsministeriet, ikke af Forbindelsesofficeren.

Hverken Venstre eller Konservative har afvist — alle er enig om, at nøjes med det mindst mulige.

Statsministeren: Jeg refererede, at Kravet var rejst overfor mig af Generalen og tiltraadt af den befuldmægtigede.

Den sidste interesserer sig nu for ikke at tage det hele.

Lange: Vi forstod, at Tyskerne ønskede et Tilbud for at vise en venlig Indstilling overfor den tyske Regering.

Knud Kristensen: Hvis den udenrigspolitiske Ledelse mener, at det er et Krav, har jeg intet Ønske om, at Kravet gentages.

Landbrugsministeren: Vi er alle enige i Hovedsagen. Vi kan ikke give et Tilbud, men hvis man fra tysk Side vil beslaglægge og ikke kan hindre dette, maa vi være rede til at forhandle for ikke at blive afvæbnet.

Ole Bjørn Kraft: Der skal ikke være Tvivl om vort Standpunkt.

Hovedsagen er intet Tilbud fra vor Side.

Kommer der derefter en Forhandling, maa vi gaa med ind i den.

H. P. Hansen: Venstre og Konservatives Standpunkt er mig uklart. Jeg forstaar ikke, at man ikke kan se, der foreligger et Krav. Det har vi taget Stilling ud fra og har bøjet os, om de andre gaar med.

Ole Bjørn Kraft: Har jeg ikke med Rette forstaaet, at der ønskedes et Tilbud.

Handelsministeren: Jeg havde den Opfattelse, at der forelaa et Krav, men senere, at der vist ønskedes et Tilbud.

Oluf Pedersen: Alle Partier er enige om ikke at give et Tilbud, og ogsaa om at søge et Krav nedsat.

Statsministeren: Kravet er fremsat overfor mig personlig.

Ole Bjørn Kraft: Afventer den tyske General ikke et Tilbud — og at der ellers fremsættes Krav.

Der maa intet tilbydes af den danske Hærs og protesteres til Bunds.

P. Munch: Herom er der Enighed.

Ole Bjørn Kraft: Foreligger der et diplomatisk Krav om, at vi skal aflevere det hele?

Statsministeren: Ja, det har jeg sagt 4—5 Gange og skal gerne gøre det en Gang til.

Stensballe: Er vi saa enige?

Ole Bjørn Kraft: Jeg er tilfreds med, at Udenrigsministeren siger, at der foreligger et Krav.

Der var nogen Uklarhed. I Lørdags Krav om alle Tæpperne.

Forsvarsministeren: Jeg har det Indtryk, at Kraft er tilfredsstillet ved, at der foreligger et Krav.

Oluf Pedersen.

Samarbejdsudvalgets **240.** Møde afholdtes den 26. November 1942 Kl. 12,15.

Mødt var Buhl, medens H. P. Hansen var fraværende,

Stensballe — Knud Kristensen var fraværende,

Ole Bjørn Kraft og Lange,

A. M. Hansen og Munch,

samt Oluf Pedersen.

Justitsministeren forelagde Forslag om Sikkerhedsforanstaltninger indenfor Erhvervsvirksomheder, som han gerne vilde have frem hurtigt, da der var sket et Jernbaneattentat ved Charlottenlund.

Efter Attentatet ved Snekkersten havde Tyskerne ønsket Udskrivning af Befolkningen, det afvistes som uhjemlet i dansk Lovgivning.

I Justitsministeriets Forslag havde staaet, at Bevogtningen var borgerligt Ombud, men det var ændret i Ministermødet. Det er opgivet, men kan blive nødvendigt at tage det op efter Bemyndiglsesloven.

Oluf Pedersen: Jeg kan ikke ved at tilræde denne Lov binde mig til at gøre Bevogtningen til borgerligt Ombud. Det er jeg principielt imod.

Lange: Omkostningerne kan blive store.

Justitsministeren: Det danske Politi gaar ikke længere end absolut nødvendigt.

Ole Bjørn Kraft: Kan Loven ikke tidsbegrænses?

Justitsministeren: Jo. Den er ikke forelagt Tyskerne. Besked til Justitsministeren.

Stensballe: Socialministeren meddelte, at han ønskede at forelægge et Forslag om at udskyde Revision af Funktionærloven.

Der gaves Tilslutning til, at denne ved Ministermødets Tilslutning forelægges i Rigsdagen.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **241.** Møde afholdtes 1. December 1942 Kl. 11,00.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Ministeren for offentlige Arbejder ønskede at kende Partiernes Stilling til Thyborønforslaget.

H. P. Hansen: Vi har drøftet Sagen. Der var Stemning imod at lukke.

Stensballe: Venstre er imod, at Forslaget fremsættes.

Ole Bjørn Kraft vil ikke modsætte sig Fremsættelsen til fri Forhandling.

A. M. Hansen: Den altovervejende Del i mit Parti imod en Lukning, men jeg har ikke Mandat til Tilsagn om Fremsættelsen

Oluf Pedersen havde intet imod Fremsættelsen, vilde først tage Stilling efter Behandling i Tinget.

H. P. Hansen: Uheldigt, at Forslaget fremsættes, naar der er Uenighed, men vil ikke gaa imod Fremsættelse, naar de andre Partier ønsker det.

Tilslutning til Fremsættelse gaves fra de fire Partier; Radikale Venstre skal give Besked til Ministeren.

Finansministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Rentelettelsen til Sønderjyllands Landbrugere og Fiskere.

Oluf Pedersen syntes ikke, at denne var nødvendig.

Tilslutning gaves — dog at Oluf Pedersen forbeholdt sig Retsforbundets Stilling.

Den aktuelle Situation drøftedes og en Forhandling med Justits- og Statsministeren ønskedes.

Landbrugsministeren forelagde Forslag om Foranstaltninger til Bekæmpelse af Kvægtuberkulose. Svar til Ministeren.

A. M. Hansen spurgte til Afgivelsen af de militære Beholdninger.

P. Munch mente, at Forklaring om, hvad vi om nødvendigt kan tænke os at aflevere, om det kræves, var givet.

Stensballe rejste Spørgsmaalet om faste Mødedage, og hver Onsdag Kl. 11,00 aftaltes.

Ole Bjørn Kraft oplyste, at Nr. af KU havde en Leder om Propaganda og Løgn. Heri citeres Goebbels, at »den bedste Propaganda er Sandheden«, men Artiklen kan desværre misforstaas og Udenrigsministeriets Pressebureau har truet med at opløse KU-Organisationen, hvad det ikke har Magt til efter gældende Lov.

Men der vil blive anlagt Sag og er foretaget Ransagning.

Selv om jeg ikke vil forsvare Artiklen, der er ret harmløs, men lidt uforsigtig, er det hele noget voldsomt.

H. P. Hansen var ringet op af Statsministeren, der ønskede en Samtale med Ordførerne til Finanslovdebatten.

Vi maatte ogsaa selv have en Samtale indbyrdes.

Møde mellem Ordførerne aftaltes efter Mødet i Folketinget.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **242.** Møde afholdtes den 2. December Kl. 11.

Alle Medlemmer var mødt.

Justitsministeren og senere ogsaa Statsministeren til Stede.

Justitsministeren omtalte den Undergravning af vore Retstilstande, der gjorde en Ændring paakrævet. Det var den tyske General, der satte sin Auditør i Aktivitet.

Der skulde nu begyndes Forhandlinger med Tyskerne.

Folkeretlig havde disse efter Udtalelse fra Justits- og Udenrigsministerierne Krav paa at etablere Krigsret overfor Sabotage, Spionage og Charsetto.

Ministeren oplæste en Beretning fra Statsadvokaten, hvorefter der i Juni 1942 ingen danske sad i tyske Afdelinger af danske Fængsler, men nu 80, hvoraf 9 var dømt og yderligere 17 var krævet overført.

I de første $2^1/_3$ Aar var kun een Mand dømt og sat i dansk Fængsel. Han var senere benaadet af General Lüdke. Der var sket et Brud paa de tidligere

Tilstande ved Krav om Anholdelse til tysk Fængsel og direkte tysk Anholdelse af den lille Norma Hansen i Korsør.

Statsadvokaten anser det for nødvendigt, at der sker en Ændring. Ministeren omtalte de enkelte Sager.

En Del af de anholdtes Sager ved man intet om og Statsadvokaten anser det for pligtstridigt at medvirke i Fremtiden.

Det, at man ikke giver Besked, gør Samarbejdet utaaleligt, men værre er dog Overførelser til tysk Fængsel. Der maa findes en Form, som ikke kompromitterer Politiet og forrykker vor Stilling som Retsstat.

Disse Domme krænker Retsbevidstheden og skaber Stemning imod Besættelsesmagten.

Svensk Politi har under Hensyn til Etableringen af tysk Krigsret i Danmark nægtet Afhøring af danske Statsborgere i Helsingborg.

Ministeren sluttede.

Jeg vil ikke skjule, at de højere Politimænd, at dansk Politi, der handler med disse Sager, er meget betænkelige. — Det er Generalen, der driver sit Spil og Dr. Best og Kanstein har lovet at tage sig af det og faa en anden Krigsretsleder.

Udvalgets **243.** Møde den 2. December Kl. 15,00.

Alle Medlemmer samt Statsministeren og Justitsministeren var til Stede.

P. Munch: Jeg har aldrig bestridt, at i et krigsbesat Land er det den besættende Magt, som har hele Administrationen.

Men i Danmark er vi ikke besat af en fjendtlig Magt og her er en særlig Tilstand i Henhold til tyske Erklæringer.

Derfor gik Renthe-Fink efter Ordre fra Føreren ind paa, at Krigsretsreglen ikke skulde gælde i Danmark.

Man drøftede den Gang ogsaa Dødsstraf, hvad man fra dansk Side gik stærkt imod.

Statsministeren: Det er rigtigt, at vi er »fredsbesat«, men drages der Analogi fra krigsbesatte, har Justitsministeren, Udenrigsministeren og Højesteretspræsident Ret i deres Opfattelse af Tyskernes Adgang til at etablere Krigsret.

Tyskernes Inddragning under Krigsret skyldes Frygt for deres Troppers Sikkerhed. Det vil være bedst at føre Sagen paa det hensigtsmæssige og Statsadvokatens Betragtninger vil nok gøre et stærkt Indtryk.

Skal der være Tale om Dødsstraf, maa den være stærkt begrænset.

Justitsministeren havde været betænkelig ved Dødsstraf.

Buhl: Redegørelsen er meget foruroligende, Tilstanden er usikker og Perspektiverne endnu værre, og det kan ikke fortsættes.

Vil meget anbefale, at denne Sag lægges op i et højere Plan, og at vinde det tabte tilbage, hvoraf følger, at ogsaa Udenrigsministeriet maa med i Forhandlingerne.

Jeg mener, at man bør afstaa fra at indføre Dødsstraf her i Landet, da Rammen, den vil faa, alligevel ikke vil tilfredsstille.

Ole Bjørn Kraft var glad over Stats- og Justitsministerens Tilslutning til Munchs Udtalelser og enig med Buhl.

Statsministeren: De gode Argumenter, som Statsadvokaten har tilvejebragt, kan vel berolige Tyskerne.

Oluf Pedersen beklagede, at Justits- og Udenrigsministeren samt Højesteretspræsident havde afgivet et Responsum ud fra en fejlagtig Vurdering af Grundlaget.

De nuværende Tilstande er uholdbare. Det er længe siden, vi begyndte denne Sag, men endnu er det blevet ved Snak, medens Tilstanden forværres.

Der maa ske en Ændring, om Ro og Orden skal bevares. Regeringen er dog ikke blot et Administrationsraad. Dødsstraf vil være helt urimelig, efter at Tyskerne selv har taget en Del af Sagerne, og fortsætter det, kan dansk Politi ikke medvirke.

Statsministeren: Det er ikke vor Retshaandhævdelse i Almindelighed, der angribes, men kun, hvad der menes nødvendigt til Troppernes Sikkerhed.

Tilstanden er ikke uholdbar, det kan den aldrig blive.

H. P. Hansen: Det fremgaar af en Række Tilfælde.

Statsministeren: Tyskerne maa have Sikkerhed.

Oluf Pedersen: Jeg ansaa Redaktør Rées Frigivelse for en stor Sejr, men derfor berører det mig smerteligt, hvad der nu sker.

Vi vil gerne medvirke imod Sabotage, men ved dansk Ret. Vi kan ikke have det saaledes, at baade Tyskerne og vort Politi medvirker. Man føler sig usikker.

Statsministeren: Ja, hvor de udbreder den Slags Skrifter.

Oluf Pedersen: Ogsaa uden.

Statsministeren: Kan Tyskerne ikke anerkende vort Politis Arbejde, maa de heller ikke underkende Politiet, men de maa føle sig sikre.

Justitsministeren vendte sig imod Oluf Pedersens Udtalelser om, at det blev til Snak. Vi skal nu have disse Forhandlinger med Dr. Best, der har faaet sat sig ind i Forholdene.

Maaske vi kan tilbyde Tyskerne at gøre Besiddelse af »Frit Danmark« strafbart og en Skærpelse af Fængselsreglementet, dernæst maaske ogsaa iværksætte en Propaganda imod Sabotage m. v.

Statsministeren oplyste paa Forespørgsel, at Tyskerne ved Forhandling om de militære Depoter paa visse Punkter krævede mindre, paa andre mere end vi havde talt om.

Ministeren for offentlige Arbejder forelagde en Række Vejlove. Tilslutning til Fremsættelse til fri Forhandling gaves.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **244.** Møde afholdtes 9. December 1942 Kl. 11,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Forsvarsministeren (Brorsen) redegjorde for det tyske Krav om Aflevering af, hvad der ikke benyttedes af vor egen Styrke.

Der blev, efter at man eenstemmigt havde givet Tilslutning til Forhandling i Ministerierne og Samarbejdsudvalg affattet en Note, hvori der henvistes til Aftalen om, at den danske Hær skulde beholde sine Vaaben, men at vi i Henhold til de fremsatte Krav var rede til at forhandle, bl. a. fordi vi ikke burde gøres værgeløse.

Noten blev af General Rolsted afleveret til den tyske General Hanneken, der ikke var tilfreds med den. Han skulde nok sørge for Ro og Orden — og det var et Tilbud, han ønskede, endelig var det ham en Pestilens at forhandle med civile — ved Deltagelsen fra Udenrigsministeriet.

Der blev nedsat et Udvalg, tre fra hver Side, fra dansk Side: Rolsted, Johnsen og Møller.

I dette Udvalg gav Rolsted Udtryk for, at vi intet kunde tilbyde, og det, der afleveredes, skulde ikke betales eller dækkes ved Varer, men Stykke for Stykke leveres tilbage.

Han fastslog, at der ikke var Tale om frivillig Afgivelse.

Tyskerne udtalte, at vi havde meget mere end nødvendigt, og intet burde ligge ubenyttet hen.

De krævede alt det, der laa under tysk Bevogtning, saaledes 83 000 Gevær 89 af 117 000 i alt. 53 af 60 Mill. Granater.

De havde ventet $^2/_3$, men var kun tilbudt $^1/_3$. Det var efter Overenskomsten kun de tjenstgørende, der skulde beholde deres Vaaben.

Ministeren redegjorde for de videre Forhandlinger om at reducere Kravet og Tyskerne frafaldt Artilleri, Heste, Automobiler og Uniformer. Rekylgeværer nedsattes fra 1 600 til 1 000, senere til 943 af gl. Model.

Feltkanoner udgik af Kravet.

I Stedet for Uniformer afleveres kun 15 000 Kapper.

Vi har tilbage 60 000 Geværer og 32 Mill. Patroner, 2 813 Rekylgeværer og 194 Maskingeværer, 75 000 Par Støvler og 54 000 Tæpper eller til en Sikringsstyrke paa ca. 60 000 Mand. Alle Uniformer blev jo tilbage.

Endelig blev det fastslaaet, at vi selv skal overvaage, hvad vi har tilbage.

Ole Bjørn Kraft: Med Hensyn til det rent praktiske var vel alle tilfreds, men om selve Formen var der Uklarhed. Det fremtræder som noget, begge Parter har tiltraadt, og Protesten er ikke ført til Bunds.

Udenrigsministerens Stilling havde været uklar, jeg er ikke tilfreds.

P. Munch: Hvad med Noten?

Har Tyskerne en Del af Vaabnene paa Øerne under Bevogtning?

Forsvarsministeren: Ja, ca. 40 000 Geværer.

P. Munch: En Del af dem faar vi saa fri?

Forsvarsministeren: Man kender vist min Stilling, intet uden *alles* Tilslutning. I Frankrig tog de alt, endog Jagtgeværer.

Noten er deponeret i Udenrigsministeriet. Det siges heri, at man maa gaa imod Afleveringen, som strider imod Aftalerne, men tvunget af Omstændighederne maatte man bøje sig.

A. M. Hansen: I Noten gøres jo Indsigelse. Jeg forstaar ikke, hvad Kraft mener med, at Udenrigsministerens Stilling ikke er tilfredsstillende, han har jo draget Best og Kanstein ind og derved reduceret Kravet. Hvad mener Kraft?

H. P. Hansen: Det spørger jeg ogsaa om.

Forsvarsministeren: Vi har forstærket Protesten fra vor Side. Dr. Best og Kanstein ønskede ikke Konflikt.

A. M. Hansen: Og det var efter Indsats fra Udenrigsministerens Side, at de droges ind i Forhandlingerne. I denne Sag syntes jeg ikke, der er noget at bebrejde Udenrigministeren.

Ole Bjørn Kraft: Min Utilfredshed stammer fra det oprindelige. Det vår rigtigt, om man, som jeg ønskede, havde sagt Nej. Der forelaa jo intet tysk Krav. Jeg tror ikke, den Maade Udenrigsministeren tog denne Sag paa, var god.

H. P. Hansen: Jeg synes ikke, man kan sige, at der ikke var et Krav. Og det maa siges, at vi er sluppet saa billigt, som det var muligt.

Landbrugsministeren oplyste, at Tyskerne ønskede mere Flæsk. Nu ca. 135 000 Oksekød, deraf Hjemmeforbrug ca. 95 000 og 40 000 til Eksport.

Af Flæsk 110 000, hvoraf de 70 000 til Hjemmeforbrug og 40 000 til Eksport.

Tyskerne vil have 60 000 Svin og det fastholder de. Saa kun 700 gr. af Kød ugentlig imod nu 1 000 til Hjemmeforbrug pr. Indbygger. Der forsøges med Kunderationering ellers Rationeringskort, men der kan da højst regnes med 350 gr. ugentlig som højst i Tyskland.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **245.** Møde den 10. December 1942 Kl. 16,00.

Mødt var H. P. Hansen, Buhl, Stensballe, Kraft, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Socialministeren (Laurits Hansen) forelagde Forslag om Hjælp til mindre bemidlede til Indkøb af Levertran. Prisen er i Forvejen nedsat til Halvdelen.

Svar i Morgen.

Derefter drøftedes Formandspladsen i Udvalgene og der var Enighed om, at dette skulde gaa paa Omgang for de upolitiske Ministre — Laurits Hansen regnes for tilhørende Socialdemokratiet, i hvis Gruppemøder han deltager.

Rækkefølgen: Socialdemokratiet — Venstre, Konservative — og Radikale Venstre og det efterfølgende Parti Ordfører. Der kan dispenseres.

Sekretærvalget blev frit af Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **246.** Møde afholdtes den 11. December Kl. 10,00.

Mødt var alle Medlemmer undtagen Lange og Munch.

Finansministeren forelagde Forslag om Optagelse af 120 Mill. Kr. Statslaan, 60 à 4 pCt. til 30 Aar og 60 2½ pCt. i fem Aar.

Af Spareobligationer 88 + 243 + 15 à 16 Mill. i Sparebeviser, i alt 346 og 742 paa Spærrekonto, deraf 191 paa Folio, i alt var spærret 1 088 Mill. Kr.

Formaalet først og fremmest pengepolitisk, men der blev Brug for Midler fra Staten i den kommende Tid.

Knud Kristensen fandt, at der var en vis Svaghed ved at have disse Penge, naar de ikke blev lagt hen.

Buhl: Store Bevillinger er givet. Der maa laanes, naar det er gunstigt. Troede ikke, disse Penge burde bindes.

Knud Kristensen var enig i, at Laan bør optages, naar det er gunstigt, men var betænkelig ved at optage Laan, der gik ind i Kassen.

Oluf Pedersen saa paa Laan som pengepolitisk farligt og var mere end enig med Knud Kristensen.

Jeg synes ikke om det.

Finansministeren: Maaske har jeg lagt lidt stor Vægt paa det pengepolitiske. Der var kun 83 Mill. i Kassen imod ca. 150 for kort Tid siden.

Vilde være ked af at binde dem.

Knud Kristensen: Jeg tror ikke, vi gør Indvendinger.

Buhl: Pengene kan ikke bruges paa Driftsregnskabet.

Knud Kristensen: Jo, de kan bruges til alt muligt.

Ole Bjørn Kraft: Det var hele Tiden vor Mening ikke at laane til Driften. Tilslutning gives, hvis der ikke svares inden 12½ — dog ikke fra Retsforbundet.

Stensballe omdelte Forslag til Lov om Fortrinsret i Høsten.

Gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **247.** Møde afholdtes den 15. December 1942.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Justitsministeren oplyste, at han i de sidste Dage havde været noget bitter over mødt Kritik, endog i denne Forsamling havde man sagt Snak.

Ministeren redegjorde for sine Bekendtskaber med 2 nu meget højtstaaende tyske Embedsmænd.

Kanstein kom med Anbefalingsskrivelse fra disse og har været mig til stor Hjælp, selv om han er bundet af Førerens Ønsker og det tyske Udenrigsministerium.

Ministeren omtalte, at det i to Aar var lykkedes at bevare dansk Politi uden tysk Indblanding i det væsentlige. Ogsaa Jødespørgsmaalet har vi klaret, og Nationalsocialisterne havde han givet Tyskerne Oplysninger om for at holde dem nede.

Omtalte S. K., hvor Uniformerne blev undgaaet.

Det gælder om at undgaa en Jødelovgivning, at ingen af vore Folk kommer til Fronten, og at Tilslutning til Tremagtspagten undgaas.

Han havde været loyal og aldrig snydt Tyskerne og været nødt til privat at omgaas dem, ligesom han paa Udenrigsministerens Opfordring var gaaet ind i dansk-tysk Forening.

Han havde modvirket, at Tyskerne tog vore Depoter, og søgt at faa De frie Danske over under dansk Politi.

Kan man finde et Emne, der bedre var i Stand til at forsvare danske Interesser, saa kom endelig med ham. Han havde ikke haft et ledigt Minut siden Sept. 1939.

Hvis mit Arbejde ikke finder Tilslutning, saa lad mig slippe ud af dette Helvede.

Der var fra Føreren givet Ordre om, at Faldskærmsjægerne skulde føres til Tyskland og skydes.

Næstsidste Fredag var 3 paagrebet i Høje Skodsborg — alle forsynet med 32 Skuds Maskinpistoler. Alle var danske og blev ført til dansk Arrest, og de blev forlangt udleveret til Skydning. Overfor dette havde man fra dansk Side anført, at det stred imod Overenskomsten — og det blev sagt, at man saa ikke kan regne med det danske Politis Medvirkning.

Departementschef Eivind Larsen havde overfor Tyskerne erklæret, at han, hvis de blev udleveret, vilde søge sin Afsked.

Kanstein maatte efter Ordre kræve dem udleveret og bad om, at det ikke maatte komme til Kamp med det danske Politi om Udleveringen.

Jeg spurgte, om man da ikke kunde stole paa en truffen Aftale.

Der svaredes, at Føreren havde talt, og ham kunde man ikke sætte sig op imod.

Spørgsmaalet var nu gaaet til Udenrigsministeriet.

Skydes disse tre Mænd og Eivind Larsen gik, var Ministeren i en meget vanskelig Stilling.

Der er Tegn i Sol og Maane paa en stigende Frygt i Politiet for, at hvis Krigen ender, som de venter, bliver de skudt ud i det yderste Mørke.

Buhl: Er det saaledes, at Aftalen gik ud paa, at Tyskerne kun dømte de udleverede Faldskærmsjægere til Fængsel?

Justitsministeren oplæste Aftalen om, at civile danske Faldskærmsjægere ikke blev skudt, men fik en alvorlig Fængselsstraf.

Egentlig hører de Tyskerne til, og de er en voldsom Fare — nu skal vi have et Korps paa 4—5 000 til Bevogtning, der koster os 20 Mill. Kr. aarlig for disses Skyld.

Ministeren oplyste, at der var sket en Strømændring, saa 13 Frie Danske var overgaaet til dansk Fængsel, og det gælder ogsaa om Kommunisterne. Ved den sidste Anholdelse var der fra tysk Side leveret Anklagemateriale forud, og nu faar vi ogsaa disse store Kanoner selv.

Ole Bjørn Kraft: Ogsaa Aksel Larsen?

Justitsministeren: Ja. Han har her angivet andre, bl. a. Professor Chievitz m. m.

Ministeren oplyste, at Tyskerne ikke brugte Vold imod de anholdte.

Professor Chievitz havde holdt Forsamling for Frit Danmark — en rent kommunistisk Organisation, heri havde deltaget Prytz — Ole Kiilerich — Christoffersen — Døssing — Neukirk — Godsejer Jarl. Det var Christmas Møller, der havde faaet Professoren til det. Ved Møder hos ham havde Christmas Møller og Aksel Larsen deltaget. Foruden i tre Møder hos ham selv, havde han deltaget i et fjerde hos en ikke angiven Person. Chievitz havde nu givet Tilsagn om at afholde sig fra Politik og holde sig til sit Arbejde.

Ogsaa Hal Koch havde været med til et saadant Møde med Aksel Larsen — men afslog positivt at samarbejde med dem.

Om Frk. Nordentoft udtalte Ministeren, at hun overfor ham var betegnet som uselvisk — et prægtigt Menneske, men siden April havde hun huset en farlig bevæbnet svensk Kommunist, der havde rejst som Kurer mellem Sverige og Danmark.

Mogens Fog havde ogsaa deltaget — han var Kommunist siden 1928. Hans Kone var krævet anholdt, men det havde han modsat sig, og hun blev kun afhørt.

Buhl: Vil det sige, at Tyskerne efterhaanden tømmer deres Arrest?

Justitsministeren: Ja, antagelig lidt efter lidt, de kommer alle tilbage, maaske vil de dog i et eller andet stort Tilfælde tage et Særstandpunkt.

Ole Bjørn Kraft: I den udsendte Erklæring siges, at de har modarbejdet Regeringen — men det er jo ikke strafbart — og det siges, at Professor Chievitz har begaaet en Overtrædelse — men han er jo kun anklaget.

Oluf Pedersen: Min Udtalelse om Snak var ikke Udtryk for Mistillid, men Ønske om at gøre Ministeren gal i Hovedet og var glad over, at det havde virket.

Buhl: Hvad med Burmeister og Wain?

Justitsministeren: Man havde dér nedlagt Arbejdet i Anledning af tysk Bevogtning af Skibene. Nu blev denne overtaget af den nye Bevogtning af Arbejdere fra Værftet.

Tyskerne har en vis Respekt for det store Værft. Den Sag er i Orden.

Ministeren oplyste, at da Kern skulde afhøres, blev der Uro i Horserødlejren, og Reservepolitiet maatte tilkaldes — og Urostifterne »bæres« til deres

Værelser. Alle 140 minus 10, der ikke deltog, var nu indsat i Vestre Fængsel og næste Hold sendt til Horserød; blev det ogsaa galt med dem, maatte man bruge Lejren til Afsoning for Fangerne.

Skal vi beholde Kommunisterne selv, maa der passes godt paa dem.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **248.** Møde afholdtes den 26. December 1942 Kl. 10,45.

Alle Medlemmer undtagen Knud Kristensen og Lange var mødt.

Handelsministeren forelagde Forslag til Tillæg til Lov Nr. 183 af 4. Maj 1939 om danske Skibes Forsikring imod Krigsfare.

Gik til Partierne.

Handelsministeren redegjorde for Forsyningerne.

I November var kommen de aftalte 265 000 t Brændsel, og i December gaar det planmæssigt. Vi var nu oppe paa 195 000 t i Reserve, men i Fjor var der 3—400 000 t.

Benzinsituationen laa alvorligt.

Trafikministeren oplyste, at der ikke var sket Indskrænkning i Soldaters Orlov, men at Rejser til nedsat Pris var bortfaldet. Denne gjaldt ogsaa for den tyske Værnemagt og kan ikke genindføres i Øjeblikket.

Ole Bjørn Kraft syntes, der burde gøres noget.

Oluf Pedersen: Kan der ikke gennemføres en vis Rationering, f. Eks. ved udvidet Orlov.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **249.** Møde afholdtes den 12. Januar 1943 Kl. 11.

Alle Medlemmer undtagen Knud Kristensen var mødt. Kraft er Formand. Statsminister og Justitsminister var til Stede.

Ole Bjørn Kraft bød velkommen og ønskede et godt Nytaar.

Justitsministeren havde den 21. December faaet en Henvendelse fra 364 Læger ved københavnske Hospitaler om Frigivelse af deres Kolleger, der var indsat i tysk Fængsel, og fra Journalistforbundet var der tidligere kommet en Henvendelse, der beklagede, at man unddrog danske Borgere dansk Jurisdiktion.

Ministeren redegjorde udførligt for hele dette Problems Udvikling. Der var nu opnaaet noget, og dette var godkendt af Regeringen og forelagdes nu Udvalget.

Ministeren omtalte, at dansk Politi i særlige »politiske« Sager stod uden Hjælp, og at Tyskerne ved deres Metoder bedre kunde skaffe Bevismateriale.

Krigsassessor Johannsen var man fra dansk Side utilfreds med, og han var entlediget. Politimesteren og Dommeren i Aalborg — som blev afhørt af tysk Politi — har faaet Oprejsning.

Tyskerne forbeholder sig at tage en eller anden Sag, men danske Domstole skal dømme.

Vi har faaet 57 tilbage fra tysk Afdeling og flere kommer. Chievitz er overført, men ikke Døssing, Prytz, Neukirk og Petersen Odense.

Der er ikke i tysk Afdeling anvendt hverken Vold eller Trusler, bortset fra, at man, naar de ikke har villet udtale sig, har truet med Overførsel til Tyskland.

Aksel Larsen har aabent og frit givet alle ønskede Oplysninger.

Faldskærmsjægerne var støttet af Christmas Møller, otte blev af Borch Johansen hentet i Jyderup, og Logi var aftalt bl. a. med Frøken Ammundsen.

Det er ikke underligt, at de har taget dem og ikke noget at sige til, om de alle iberegnet Frk. Ammundsen blev skudt.*)

Vi ved ikke, hvor slemt det bliver — ikke oplevet Bod — Undtagelsestilstand — Dødsstraf og Gidselsystemet. I Norge sidder efter tysk Opgivelse 30 000 norske Borgere i Koncentration.

Vi har altsaa opnaaet at faa de flest mulige, men kan ikke afdiskutere Tyskerne Ret til at tage Krigsret og Afhøringer af visse Personer.

Dette er tiltraadt af Regeringen.

Statsministeren: Justitsministeren føler sig krænket over Henvendelsen fra Lægerne, der har det Hovmod, som følger med Stillingen. Mere beklageligt er Henvendelsen fra Journalisterne, der maa kende Forholdene. Der ligger heri en Vildledning af Befolkningen, idet der ikke er Basis for deres Krav.

Samtlige Medlemmer af Regeringen har tiltraadt, at vi fortsætter ad den betraadte Vej.

Vi har opnaaet meget, men Værnemagten beskytter sig selv. Og en Kritik maa rettes imod den samlede Regering — ikke Justitsministeren.

Derfor søgte denne Oplysning, om alle Ministre billigede det og nu ogsaa om Udvalgets Stilling, idet jeg beder D'Herrer om at udtale sig om den brugte Taktik.

Justitsministeren: Det er paafaldende saa mange, der hylder Kommunisterne. De repræsenterer en Fare. Nogle frygter dem, andre mener, at de gør et godt Stykke Arbejde. Frygt maa ikke kendes af Regeringen.

H. P. Hansen: Det var en mørk Skildring, Justitsministeren gav, og et stærkere Forsvar, end der plejer, for Tyskerne, det var, som om han gav op.

At Aksel Larsen har angivet, overrasker mig ikke.

Jeg tror ikke, Justitsministeren skal give op, det er muligt, vi kan komme længere.

Statsministeren: Justitsministeren indrømmer ikke overfor Tyskerne, at vi ikke kan selv.

H. P. Hansen: Hvad er det for otte, der efter tysk Krigsretsdom er overført til Tyskland?

Justitsministeren oplæste Navnene, dels fra Frederikssund for Omdeling af kommunistiske Skrifter paa tysk, dels de fra Aalborg som fra Fængsel begyndte ny Sabotage og endelig Brandstiftere paa tysk Klæde, Aarhus. Maaske kan vi faa dem tilbage til Afsoning.

Stensballe: Det er en stor Ting, at vi har faaet dem igen, og jeg forstaar, at det er kun Undtagelsestilfælde, Tyskerne selv tager. Jeg tror, det er den rigtige Vej, man er gaaet.

Ole Bjørn Kraft: Jeg synes som H. P. Hansen, at Justitsministeren gik for langt i Forsvar for Tyskernes Synspunkter. Forholdene hviler paa Aftalen af 9. April, og den danske Regering har Ansvaret.

Statsministeren: Gennem Dem hører man alt det, der er ude i Befolkningen.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er ganske lamslaaet. Vi maa se at faa de flest mulige Sager, om ikke andet er muligt. Jeg er klar over, at Tyskerne har Magten.

A. M. Hansen: Det var et mørkt Billede, Justitsministeren stillede op, men

*) jfr. Korrigering af daværende Justitsminister E. Thune Jacobsen foran S. 501.

jeg forstaar, at Tyskerne er paa Tilbagetog, og at en juridisk Diskussion ikke har Udsigt til Resultat, saa der er vist ikke andet end at fortsætte.

Jeg beklager det skarpe Ordskifte og kan ikke se, at Krafts Udtalelse gav Anledning til at fare op, men det maa vel ses paa Baggrund af en vis Stemning ude i Landet. Tror, at Statsministeren er enig med os andre i at bevare mest muligt paa danske Hænder.

Oluf Pedersen: Jeg har ønsket klare Linier, selv om det medførte strengere danske Strafferetspleje, men er klar over, at Tyskerne maa have Sikkerhed, enten maa vi give dem den, eller de maa sikre sig selv. Kan tiltræde ud fra samme Synspunkt som H. P. Hansen.

Justitsministeren mente ikke, at hans Billede var mørkt. Af de 80 er kun 25 tilbage hos Tyskerne og Haab om at faa dem alle, naar de har faaet talt ud til Tyskerne.

Min Frygt er, om der sker Afspærring eller lignende, og hvad der da vil ske.

Jeg synes, at de opnaaede Resultater er straalende. Det, jeg har sagt her, siger jeg ikke til Tyskerne.

De har Meddelere, som aldrig vilde komme til os.

H. P. Hansen: Jeg anerkender det Arbejde, der er gjort. Det, som Kraft sagde, var, hvad jeg havde talt. Kraft har Ret i, at Befolkningen ikke forstaar det. Krafts Udtalelser kan ikke svække Samarbejdet.

Buhl: Justitsministeren har i Dag peget paa Vanskelighederne. Jeg synes kun, at man kan beklage Henvendelsen baade fra Lægerne og Journalisterne, der var Udtryk for manglende Forstaaelse af Situationen.

Hvordan er det med de tre fra Skodsborg?

Justitsministeren: Der er intet Svar kommet?

P. Munch: Folkeretlig er intet klart, det er ikke let at tale om »Folkeret« under denne Krig.

Det væsentlige er, at Regeringen har godkendt Justitsministerens Tilslutning, og at vi alle herfra er enige i det Synspunkt, men naturligvis at føre mest muligt ind under dansk Retspleje. En klar Afgørelse er jo ikke at foretrække, naar man er klar over, at den vil være skadelig.

Statsministeren beklagede, at han havde taget Sagen noget voldsomt, men hvis den Støtte, der her gives, er mere tilsyneladende end reel, da brister det for en. Har jeg sagt noget voldsomt, da beklager jeg det.

Ole Bjørn Kraft: Statsministeren skal ikke tvivle om, at vi vil give Støtte i denne Sag.

Indenrigsministeren omtalte Problemet Valg, hvor forskellige Overvejelser var i Gang.

Derefter forelagde Ministeren Forslag til Lov om Bygningsistandsættelse, der vilde modvirke Kravet om Huslejeforhøjelse.

Dette og Forslag om Statsgaranti for sønderjysk Kreditforening gik til Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **250.** Møde afholdtes den 13. Januar 1943 Kl. 16.

Alle Medlemmer undtagen Lange og H. P. Hansen var mødt.

Landbrugsministeren og Indenrigsministeren var til Stede.

Knud Kristensen oplyste, at hans Parti mente, at hvis der var Penge til Reparationer, maatte først opfyldes de Forventninger, der var til Loven om Landbrugets Reparationer efter allerede indgivne Andragender.

Landbrugsministeren oplyste, at man fra denne Lovs Ansøgere havde skaaret væk Stuehuse, Ovne og Centralvarmeanlæg, og derefter var kun 5,6 Mill. uopfyldt, og det vilde man søge bevilget senere.

Det oplystes, at Tyskerne modsatte sig Beskæftigelsesforanstaltninger — de manglede Arbejdskraft, og det henstilledes til Venstre at se paa det igen.

Indenrigsministeren ønskede et Møde mellem Regeringen og Udvalget angaaende Valg. Det aftaltes til evt. Fredag Kl. 15.

Efter at Ministrene var gaaet, oplyste *Knud Kristensen*, at han var ringet op fra Universitetet, hvorfra en Række Studerende havde underskrevet en Adresse til Forelæggelse for Udvalget.

Knud Kristensen oplæste Adressen, der havde følgende Ordlyd og havde, efter hvad Knud Kristensen oplyste, godt 2 000 Underskrifter. Adresserne overlodes til Sekretæren.

»Til Rigsdagens Samarbejdsudvalg.

Vi undertegnede Studenter ved Københavns Universitet og de højere Læreanstalter ønsker overfor Samarbejdsudvalget at tilkendegive, at vi med den dybeste Bekymring har fulgt den Udvikling i vort Lands Forhold til Besættelsesmagten, som blev fremskyndet ved Regeringsskiftet i November og i de seneste Dage har medført, at Regeringen har lagt Navn til Fængslingen af en Række af Danskhedens mest uforfærdede Forkæmpere. Vi tør ikke afvise Muligheden af, at disse Mænd kan have foretaget Handlinger, som kan henføres under den ekstraordinære Lovgivning, men vi er aldeles overbeviste om, at Love, der kan anvendes til at fjerne de Mænd, som Danmark i den herskende Situation daarligt kan undvære, er i Modstrid med vort Lands virkelige Interesser.

Vi ved, at denne Opfattelse breder sig i stadig større Kredse af den danske Befolkning og undergraver den Tillid, som tidligere har raadet i Forholdet mellem Folk og Rigsdag. Der er heller ikke for os nogen Tvivl om, at Sammenholdet og Enigheden i det danske Folk er af langt større Vigtighed end noget andet politisk Hensyn.

Vi opfordrer derfor — saa indtrængende som det overhovedet er os muligt — Samarbejdsudvalget til

at fastholde Kravet om, at danske Borgere kun kan udsættes for dansk Retsforfølgning,

at sætte alt ind paa, at dette Krav ogsaa i den foreliggende Situation gennemføres til Bunds og

at modsætte sig ethvert tysk Krav, der gaar ud over de Løfter, der fra tysk Side blev givet den 9. April 1940.

Vi vil tilføje, at den Loyalitet overfor vort Lands Øvrighed, som fra gammel Tid forekommer os saa naturlig, staar og falder med vor Tillid til, at Danmarks Sag hos Regering og Rigsdag er i de rette Hænder.

A. Findahl, stud. med. *Tage Jørgensen*, stud. merc.«

Oluf Pedersen.

Udvalgets **251.** Møde afholdtes den 15. Januar 1943 Kl. 16.

Alle Udvalgets Medlemmer, hele Ministeriet var til Stede.

Ole Bjørn Kraft bød Velkommen. Mødet drejer sig om Afholdelse af Valg.

Statsministeren: Jeg gaar ud fra, at alle ønsker Valg afholdt, og at det vil ske, om ikke der bliver Forhindringer for det.

Ole Bjørn Kraft: Naturligt at meddele Besættelsesmagten dette og give dem Garantier angaaende Møder med Ro og Orden.

Knud Kristensen: Dog ikke Garantier ud over, hvad vi kan opfylde.

Ole Bjørn Kraft: Ja, kun vedrørende vore egne Organisationer.

Indenrigsministeren: Jeg har i Ministeriet redegjort for Forhandlingen med Partierne, og vi maa se i Øjnene, at Valg ikke kan afholdes, idet Tyskerne nok er bange for Resultatet.

Der har før under Krig været Fredsvalg, og jeg har ladet undersøge, om dette kan lade sig gøre, f. Eks. ved Fordeling af Tillægsmandater efter sidste Valgs Stemmetal, Amtskredse som nu.

Det kan lade sig gøre, men jeg vil ikke anbefale det.

Handelsministeren: Hvad med Andersen og Sv. E. Johansen?

Indenrigsministeren: Da de sidder paa andres Stemmer, maa der udpeges andre.

Ole Bjørn Kraft: Det omtalte kan næppe kaldes et Valg. Der bør søges afholdt et normalt Valg.

Knud Kristensen: Det er en Lovændring, men intet Valg.

H. P. Hansen: Forstaar, at Ministeren ikke vil anbefale.

Trafikministeren: Valg kan udskrives med kort Frist. Vi har dog holdt Kommunevalg.

Oluf Pedersen: Jeg tror ikke, nogen venter Valg. Valget maa være frit, men det er jo ikke muligt, saa der bliver næppe andet end at udskyde. Et proforma Valg er af liden Værdi.

Landbrugsministeren: Vælges der mellem Indenrigsministerens eller Intet, da er hans ikke i Strid med Grundloven.

P. Munch: Enighed er der om at faa det klaret. Et Valg uden Kommunister er i Strid med Grundloven, men den Afvigelse er jo nødvendig.

Spørgsmaalet er, om et Valg ikke vil foranledige en Demonstration, og skal Listen evt. forbydes, da ikke bedre end intet Valg.

Forsvarsministeren: Selv om det store Flertal er med os, er der dog mange misfornøjede. Der bør, om det forbydes, være en Noteudveksling.

H. P. Hansen: Der tales om kommunalt Valg 9. Marts?

Statsministeren: Fra tysk Side vil man sikkert kræve, at man maa garantere, at Kommunister ikke opstilles, at de tyskvenlige Partier ikke ødelægges, og at der ingen Uro bliver.

Indenrigsministeren: Jeg har sagt, at man maa regne med, at Valget til Kommunen holdes.

Justitsministeren saa ikke med Glæde, om der blev afholdt Valg.

Oluf Pedersen: Det kan ikke hindres, at nogen opstilles. Meget mere ubehageligt at lave Kunster end at udskyde Valget.

Knud Kristensen: Man kan kun undlade, naar de, der ikke er bundet af Grundloven, forbyder Valget.

P. Munch troede ikke paa, at en Noteudveksling var heldig.

Man maa klare, hvad der kan stilles Tyskerne i Udsigt.

Udelukkende af Partier kan kun forsvares som Nødret.

Landbrugsministeren: Statsministeren har Krav paa at faa Besked, om man vil gaa med til et Valg paa de af ham nævnte Vilkaar. Der er med de fem Partier og Bondepartiet samt Nationalsocialister nok at vælge imellem.

Buhl: Der mangler dog et Parti, som mange tror paa. Et Valg uden en tyskfjendtlig Karakter er ikke muligt, og han var betænkelig ved at tilkendegive, at et Fredsvalg var muligt — at det kan blive nødvendigt er noget andet.

Et Valg, der ikke er et reelt Valg, nytter ikke, vi maa se at faa Tyskerne med til et frit Valg.

Trafikministeren: Vil man ikke gaa den klare koncise Vej, intet at gaa til Tyskerne om.

Statsministeren: Man maa spørge, og det er i Befolkningens Interesse at faa et Valg.

Justitsministeren: Et Valg kan ikke blive frit.

Knud Kristensen: Vi maa være klar over, hvad der skal tilstræbes. Jeg synes, vi skal sige, at Grundloven kræver Valg, og se hvilken Reaktion, der kommer.

Buhl: Jeg tror paa, at et Valg vil give en magtfuld Demonstration for Regeringen, men Tyskerne er ogsaa interesseret i mere isolerede Tilkendegivelser. Mange vil dog gerne demonstrere, og har man underbundet Vælgerne, er lidet vundet.

Knud Kristensen: Jeg er for et Valg, men man maa ikke love Tyskerne mere, end vi kan holde.

Landbrugsministeren var ikke betænkelig ved et Valg og havde intet imod at tilbyde ingen nye Partier. Det maa være Tyskernes Sag at sige, om de ikke tror, Nationalsocialisterne kan klare sig. Men jeg tror ikke paa et Valg alligevel.

P. Munch troede paa et stort Flertal for de samarbejdende Partier. Bondepartiet vil næppe faa nogen valgt, men maaske en eller to Nationalsocialister.

Ole Bjørn Kraft: Det vil ikke være let at lave nye Partier, naar Valg udskrives med kort Varsel. Er vi enige om at sige til Statsministeren:

Ingen Valgkamp, Ro og Orden, men ikke garantere imod Forskydninger.

Indenrigsministeren: Mit Forslag er kun til indre Brug.

Ministeren for offentlige Arbejder: Diskussionen er ikke ufarlig, om Tyskerne faar Referat.

Landbrugsministeren: Ingen nye Partier.

Ole Bjørn Kraft: Vi er enige om at søge Valg afholdt.

Oluf Pedersen: Jeg maa dog bemærke, at det maa være et frit Valg, et bundet Valg er mere stridende imod Demokratiets Idé end en Udskydelse.

Statsministeren: Jeg gaar nu til Dr. Best og beder ham sætte sig ind i Sagen — og derefter give Udtryk for tysk Synspunkt — uden at jeg siger noget.

Oluf Pedersen.

Møde Nr. **251** 15. Januar 1943 Kl. 16.

Alle Medlemmer til Stede.

Landbrugsministeren oplyste, at Landbrugsforhandlingen med Tyskland nu var afsluttet, og at der sker en Nedsættelse for Hjemmemarkedet paa 20 pCt. af Kød og Flæsk, men at Værnemagtens Forbrug fradrages Eksporten.

Om der skal være Værdirationering eller Kunderationering vides ikke. Levering af de 100 000 t Flæsk og Kød vil de ikke afvige.

Vi har drøftet Melet, hvor der er 15—20 000 t Hvedemel, som vil blive givet som ekstra Tillæg.

Hestenes Maksimalpris maa ikke forhøjes fra de ca. 2 200, vi nu er oppe paa.

P. Munch: Hvad beregnes de 20 pCt. af?

Landbrugsministeren: Efter Hjemmemarkedet i 1939. Landmændene maa selv vælge, om de vil være selvforsynende.

Knud Kristensen: Vi har et vist Antal pr. Uge.

Landbrugsministeren: Ja og en vis Vægt.

Udvalgets **253.** Møde afholdtes den 19. Januar 1943 Kl. 14,00.

Alle Medlemmer var til Stede. Statsministeren og Handelsministeren var til Stede.

Handelsministeren oplyste, at vi for nogle Maaneder siden fik tysk Krav om Udlevering af nogle oplagte Skibe. Vi henviste til, at det var Passagerskibe som Reserve.

Dr. Best har nu paany rejst Krav om »A. P. Bernstorff«, »Alexander«, »Roar« og »Melchior« til Norge og »Frederikshavn« til Sassnitz-Trelleborg. Hertil svaredes, at »Roar« og »Alexander« gik i dansk Fart. De tre andre krævedes derefter udleveret. Den Luksus at have oplagte Skibe i Reserve kunde man efter tysk Opfattelse ikke tillade sig.

Det blev afvist af Regeringen, og Direktørerne i D. F. D. S. hævdede, at »A. P. Bernstorff« ikke kunde bruges til Formaalet — Biograf og Klinik m. v. »Melchior« var man rede til at udlevere, erklærede D. F. D. S.

Fra dansk Side hævdedes det, at det var urimeligt med dansk Ledsagerskib paa en tysk-svensk Rute.

Efter at Tyskerne havde fundet de to andre Skibe egnet, erklærede D.F.D.S., at de ikke uden Paabud fra Regeringen vilde udlevere Skibene — eventuelt med Lovhjemmel.

Tyskerne anerkender Rederiets Grunde med Forstaaelse, men ikke at det kan lade sig gøre, og Udenrigsministeriet hævder, at Kravet maa imødekommes, saa »A. P. Bernstorff« gaar til Norge og »Frederikshavn« til Sassnitz-Trelleborg.

Tyskerne lover om nødvendigt at tilbagelevere Skibene, men Glæde vil man vist ikke faa deraf, naar det er omdannet til Biograf.

Paa Ministermødet var der almindelig Enighed om ikke at modsætte sig det tyske Ønske. Regeringen har gjort alt muligt for at hindre Udleveringen.

Kan Samarbejdsudvalget give Tilslutning til Udleveringen?

Ole Bjørn Kraft: Er alle i Regeringen enige?

Handelsministeren: Ja, det, der siges at være Minimum.

Udenrigsministeren: Det er klart, at vi ikke kan have Reserveskibe liggende.

Rederne mener, at de skal være dækket, derfor kræver de Tvang. U. S. A. og England har jo taget alt indenfor deres Omraade, hvad Tyskerne end ikke har gjort.

Knud Kristensen: Ydes der fra Tyskerne noget til Gengæld?

Statsministeren: Ikke direkte. Men det vil se mærkeligt ud at nægte dem disse Skibe, som vi ikke selv bruger.

En Lov er vist ikke nødvendig.

H. P. Hansen: Hvad med Skibene i Frankrig?

Handelsministeren: De er taget af Tyskerne efter Landgangen i Nordafrika, de sejler med tysk Flag og tysk Besætning.

Knud Kristensen: D. F. D. S. har altsaa ikke givet en principiel Begrundelse?

Statsministeren: Afleveringen er en Regeringsbeslutning.

Oluf Pedersen: Saa er vor Medvirkning jo ikke nødvendig, der skal altsaa ingen Lov.

Statsministeren: Jo, men naar Regeringen kræver det, maa det gennemføres eller Regeringen gaa.

Ole Bjørn Kraft: Vi kan dog vel tale om det.

Stensballe: Det vil sige, vi faar det til Efterretning.

Handelsministeren: Ja, dog saaledes, at der evt. kan søges Lovhjemmel.

Knud Kristensen: Vi kan jo tage Stilling, efterhaanden som det foreligger.

Handelsministeren: Jeg vil ikke gaa ind for det, uden at Samarbejdsudvalget giver Tilslutning ved en evt. Lov, hvis denne skal være nødvendig.

Knud Kristensen: Er D. F. D. S.'s Stilling ikke taget for at staa frit bagefter.

Handelsministeren: Ja, jeg forstaar ikke, at de vil holde paa de Kulslugere.

Ole Bjørn Kraft: Nu da Brændsel nævnes. Kan Tyskerne ikke give os mere?

Statsministeren: De har lovet Svenskerne for meget.

Handelsministeren: Vi er lovet 165 000 t i Januar og til 10. Januar faaet 100 000, det er forholdsvis meget. Endvidere er vi lovet en Del Brunkulsbriketter, heraf er kommet 18 000 t i Januar.

Bortset fra Porcelænsindustrien er ingen standset og den bruger meget Brændsel og vi har Kopper nok.

Buhl: Jeg vil henstille, at vi drøfter vor Stilling til Afleveringen — om det skal være Beslutning eller til Efterretning — alene i Udvalget.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa saa forhandle det i Udvalget.

Udvalget uden Ministre.

Buhl: Jeg synes, vi skal tage positivt Standpunkt og ikke blot modtage en Meddelelse.

Lange: Der er ikke megen Forskel.

Oluf Pedersen: Det er uheldigt, at der kan vælges, om det skal være til Beslutning eller Efterretning, som det passer Regeringen, efter den Stilling vi tager.

P. Munch synes, at Tilslutning er bedst.

H. P. Hansen: Det er yderst uheldigt, at Statsministeren ved enhver Lejlighed siger, at han gaar.

Ole Bjørn Kraft: Handelsministeren ønsker Tilslutning.

Knud Kristensen: Vi kan ikke principielt afskære Regeringen fra at give os en Sag til Efterretning, men det skal ikke gerne være alt for tit.

Oluf Pedersen: Regeringen skal jo ikke have en Lov — den var jeg betænkelig ved.

Buhl: Vi maa fastholde Beslutning i Almindelighed.

Oluf Pedersen: Ja, ogsaa en Sag til Efterretning affinder man sig med.

Ole Bjørn Kraft: Jeg siger saa til Handelsministeren, at da han helst vil have Tilslutning, saa giver vi den.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **254.** Møde afholdtes den 11. Januar 1943 Kl. 14,00

Alle Medlemmer var mødt.

Handelsministeren oplyste, at der pr. 19. Januar var kommet i denne Maaned 88 000 t Kul og 14 000 t Koks foruden 20 000 t Brunkulsbriketter.

Af Benzin var der lovet 1 000 t (1¼ Mill. l), der vil give til en ny Tildeling.

Der var pr. 1. Oktober 1942 26 100 t Hvede, hvoraf 2 000 t gaar til Folk med svage Maver, de 24 000 t er til Disposition og der vil blive 6 pCt. Iblanding af Sigtemel for at faa bedre Brød, det er 10 000 t. De 24 000 t vil blive fordelt med 800 gr. lig 4 000 t nu, og det er Hensigten at gentage dette i April og Juli, om Hveden i Aar klarer Vinteren.

Oluf Pedersen: Er der ikke som »Fædrelandet« skriver gaaet Mider i Hvedemelet?

Handelsministeren: Kun fire Klager indkommet. Det er kun en Bagatel og det skyldes, at Tyskerne forsinkede Meluddelingen til Jul — selve Hveden angribes ikke.

Flæsk vil det nok blive nødvendigt at regulere. Tyskerne har krævet forlods, men det har vi modsat os.

Vi skal ned med 20 pCt. til 800 gr., men en egentlig Rationering paa 800 gr. har Tyskerne nægtet os, da kun 350 gr.

Derfor er vi inde paa en Kunderationering eller med Værdimærker, men den sidste er Tyskerne nu imod.

Stensballe: Hvordan med Tørvecement?

Handelsministeren: V. og S. gik med, K. R. og Rf. gik imod. Det var ogsaa betænkeligt.

Stensballe: Hvordan med Raajærn.

Handelsministeren: Det er gaaet i Staa.

Stensballe: Det er uheldigt.

Handelsministeren: Ja, jeg ved det godt.

H. P. Hansen: Hvordan med Brændselsmærkerne?

Handelsministeren: De 95 pCt. er indløst i København. Der er fuld Dækning, men man vil ikke aftage de danske Koks, men udenlandske.

Det er Meningen at sætte et Ringmærke paa 5 hl i Gang i Februar i Stedet for et L-Mærke, der kræver det dobbelte og giver mere til de større Lejligheder. Jeg haaber, at Udvalget vil være enig heri.

Lange: Der er ikke større Chance for Brændsel til de, der har store Lejligheder?

Buhl: Kommer der særlig Forsyning til Skibsværfter?

Handelsministeren: Ja, men Hansa-Programmet er ikke i Gang endnu.

Arbejdsministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Arbejdsdeling og Arbejdsloven. Den skulde gerne hurtigt og stille igennem, da Tyskerne er paa Færde.

Der var i November 41 22 121 paa Arbejdsdeling, i November 42 kun 16 741.

Tiltraadtes, hvis der ikke hørtes fra V. i Eftermiddag. De andre Partier tiltraadte straks.

Statsministeren omtalte, at der var en Fejl i Naturfredningsloven med Hensyn til Strandfredningen, hvorfor et Lovtillæg ønskedes.

Oluf Pedersen: Det siges fra Nordsjælland, at Fredningen af de grønne Omraader er blevet til visse Taabeligheder.

Knud Kristensen: Nogle mener, at Fredningsnævnene er alt for ensidige.
Statsministeren: Efter dette er blot Afgørelsen lagt ud til Nævnene.
Statsministeren lovede at oversende selve Lovforslaget.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **255.** Møde afholdtes 26. Januar 1943.

Stensballe, Knud Kristensen, Buhl, A. M. Hansen og Oluf Pedersen var mødt

Indenrigsministeren forelagde Forlængelse af Loven om Folkebespisning.
Tiltraadtes.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om Indlemmelse af Ringkøbing Landdistrikt i Velling Kommune.
Tiltraadtes til fri Forhandling.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **256.** Møde afholdtes den 3. Februar 1943 Kl. 11,00.

Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Landbrugsministeren forelagde Forslag til Lov om mindre Landbrug og om Arbejderboliger paa Landet.

Der var hos Finans- og Handelsministeren Betænkelighed ang. Udstykning i Tiden.

Derimod i Ministeriet Enighed om Arbejderboliger.

Knud Kristensen: Der var vel Enighed om at gaa til Nimandsudvalget?

Ole Bjørn Kraft: Handelsministeren har blot ikke ønsket at tage Stilling.

P. Munch: Vi saa gerne mere endnu. Kan der blive fri Forhandling?

Oluf Pedersen vilde efter foreløbigt Kendskab til Forslaget mene, det var mærkeligt halvere Renten for Laan til Jordkøb i Stedet for at gøre dem afhængige af Konjunkturerne.

Landbrugsministeren gik gerne til fri Forhandling.

Ole Bjørn Kraft: Gives der Tilslutning til Forhandling, maa man i alt Fald være rede til at gaa med til disse Forslag.

P. Munch: Vi havde jo en Gang Drøftelse af Udvalg, men det blev intet til.

Oluf Pedersen: Kan det ikke drøftes at yde flere Penge til Udstykning fremfor til Arbejderboliger?

Landbrugsministeren: Der er vist Penge nok til Udstykning i Forhold til Efterspørgslen.

H. P. Hansen saa gerne Beløbet til Arbejderboliger opretholdt.

A. M. Hansen: Ved Arbejderboliger skaffes ikke mere Arbejde modsat Udstykning.

Knud Kristensen: Tilskud kan jo hæve Jordprisen. Det maa vel Jordlovsudvalget passe paa ikke sker.

H. P. Hansen: Skal Landbruget sikres fornøden Arbejdskraft, maa der bygges flere Arbejderboliger.

Til Partierne.

Socialministeren forelagde en Sag om Køb af Annebjerggaard til Optagelseshjem for unge Piger.

Ministeren havde faaet Finansudvalgets Tilslutning til Overtagelse af fem Ungdomslejre, men kun een af dem egnede sig for Piger.

Der var 800 i Overbelægning paa Ungdomshjemmene.

Annebjerggaard kan købes for 150 000 Kr. Ejendomsskylden er 66 500 og Grundværdi 9 500. Vurderet til Ø-Kreditf. til 125 000 foruden 21 000 Grundværdi. Brandf. 232 000 Kr.

Finansministeren er gaaet med. Den er paa Haanden til i Morgen.

De tre Partier Rad., Kons. og Soci. har givet Tilslutning i Finansudvalget, dog til en lavere Pris. Venstre ønskede nærmere Forhandling.

Prisen er trykket 5 000 Kr.

Omforandringen vil, oplyste Ministeren, koste ca. 70 000 Kr.

Gik til Overvejelse i Venstre.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **257.** Møde afholdtes den 10. Februar 1943 Kl. 11.

Alle Medlemmer var mødt.

Justits-, Stats- og Indenrigsministeren var til Stede.

Justitsministeren oplyste, at Kanstein havde været syg og det havde præget Forhandlingerne.

Det er lovet os, at Domfældelse skal ske ved dansk Ret *undtagen* i meget slemme Tilfælde f. Eks. ved Togattentat.

For 8 Dage siden havde et Blad »stud. merk.« for Handelshøjskolens Elever en Artikel for at drille Tyskerne om Love, man burde have sin Opmærksomhed henvendt paa, herunder om smitsomme Sygdommes Indførelse i Riget ved Rotter og andre skadevoldende Dyr.

Tyskerne krævede øjeblikkelig Anholdelse af Redaktørerne og Overførsel til tysk Arrest og Dom ved tysk Ret.

Ministeren syntes, at vi selv burde tage os af den Sag og vilde gerne give Tyskerne en Advarsel.

Statsadvokat Hoff meddelte Tyskerne, at vi var imod, men Dr. Best fastholdt Kravet og Hoff forstod, at Tyskerne selv vilde tage dem.

Jeg meddelte saa Tyskerne, at hvis det skete, vilde jeg ikke blive siddende som Justitsminister.

Det endte med, at vi anholdt tre af disse unge Mennesker.

De blev senere krævet udleveret, men det afvistes.

Det endte med et Forlig om, at de kom op til Tyskerne i en Timestid til Afhøring — de blev pænt behandlet.

Dommen falder paa Torsdag. Jeg venter, at de to bliver fri.

Ole Bjørn Kraft: Hvornaar faar vi alle tilbage?

Justitsministeren: Der sidder ca. 40 tilbage, mest Kommunister. En Mand var anholdt og ved en Fejl sendt til Tyskland for en ringe Forseelse. Vi har nu faaet ham tilbage.

H. P. Hansen: Er en Mejerist Sørensen anholdt i Sept. uden at have været i Forhør.

Justitsministeren: Ja, det kan godt ske, at de sidder en hel Maaned uden Forhør.

H. P. Hansen: Kan der ikke faas nogen Besked?

Justitsministeren: Jeg kan gerne gaa.

Statsministeren: Det er jo Lovovertrædere.

H. P. Hansen: Vi maa dog kunne rejse Spørgsmaalet.

Justitsministeren: Vi mangler disse Oplysninger.

Ole Bjørn Kraft: At spørge er dog ikke Udtryk for Forbrydervenlighed.

Justitsministeren: Den Dag, Krigen ender, er det uoprettelige ikke sket, men vi, der sidder i Øjeblikket, maa finde os i at komme ud i Ørkenen.

Statsministeren: Jeg støttede Justitsministeren i Sagen ang. »stud. merk«. Vi maatte jo vide, om Tyskerne havde en ny Justitsminister rede, inden de jog ham, vi havde, væk.

Tyskerne tager kun, hvor der er Grund. Se nu til Hal Kochs sidste Leder.

Knud Kristensen: Hvordan med de, der blev anholdt i Skodsborg?

Justitsministeren: Sagen er endnu ikke afgjort.

Vi maa i det hele regne med, at Tyskerne i særlige Sager kræver tysk Krigsret.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Valget!

Statsministeren: Vi havde ventet Besked i næste Uge.

Tyskerne har spurgt, hvor mange Dage, der skal til, og hvornaar det er sidste Frist.

Vi har svaret senest 3. April og ikke senere end 22. Marts. Første giver 14 Dage, Landstinget endda 16 Dage. Tyskerne siger jo tidligere Valg og jo længere Frist jo vanskeligere.

Indenrigsministeren: Faar vi ikke Besked i denne Uge, maa vi udsætte Kommunevalgene.

Knud Kristensen: Hvordan med Afstemningen af de i Udlandet værende.

Indenrigsministeren: Vi maa søge at give alle Adgang til at stemme.

Oluf Pedersen: Den korteste Frist og seneste Udskrivning stemmer ikke overens. Jeg saa helst, man kom udenom Valget, og mine Folk er enige i det under disse Forhold.

Ole Bjørn Kraft: Vi er vel enige om at holde de politiske Valg først.

Indenrigsministeren: Vi har henstillet til Kommunerne om at lave Lister til Landstingsvalget.

Knud Kristensen: Jeg mener ikke, at vi kan undlade at afholde Valg, men vil ikke sige, at jeg ønsker Valget, — og mener ikke, at vi skal lempe for meget for at faa det.

Oluf Pedersen: Der bør være Tid, saa den *lovlige* Rigsdag kan samles og vedtage det fornødne, hvis Valget i sidste Øjeblik forbydes.

Buhl: Har der været talt om evt. nye Partier?

Statsministeren: Nej, men talt om, at de, der var i Udlandet, burde have Adgang til at stemme.

Buhl: Jeg er enig med Knud Kristensen i, at vi ikke skal afvige for at faa et Valg.

Indenrigsministeren: Vi maa tage et Valg, om det ikke forbydes, og vi kan ikke nægte det uden reelle Indvendinger f. Eks. Fristens Overholdelse.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **258.** Møde afholdtes 16. Februar 1943 Kl. 14,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Undervisningsministeren forelagde Forslag til Lov om Særregler for Aften- og Ungdomsskoler i Sønderjylland.

Gik til Partierne.

Arbejdsministeren forelagde Forslag om Brændselshjælp til de arbejdsløshedsforsikrede og arbejdsfordelte.

Gik til Partierne.

Ole Bjørn Kraft: Hvor mange Arbejdere er der i Tyskland?

Ministeren: Der er udrejst 105—110 000 og der regnes med 40 000, hvoraf 10 000 er forsikrede.

Tyskerne regner med 60—70 000.

Ole Bjørn Kraft: Hvor mange unge?

Ministeren: Der er næppe over de fra anden Side omtalte 14—15 000 Vælgere, men det er et Skøn. Vi har søgt at begrænse Antallet af Kvinder, da disse for en stor Del drives ind i ganske uholdbare Tilstande.

For Landbrugsministeren forelagde Arbejdsministeren et Forslag om Ændring i Tilskudsloven.

Tiltraadtes.

Finansministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Henføring af Beskæftigelsesforanstaltninger til Beskæftigelsesfonden indtil Udgang af 1943—44.

Tiltraadtes.

Oluf Pedersen: Jeg ser i Pressen, at der skal nedsættes en Kommission om Lønninger, hvori de fire Partier skal repræsenteres. Skal Retsforbundet ikke være med?

Finansministeren: Rf. er ikke repræsenteret i Skattekommissionen, men han havde ikke tænkt paa det. Der var ikke Tale om en Forbigaaelse.

Oluf Pedersen: Vi har været repræsenteret i alle de hidtil nedsatte Kommissioner under Samarbejdet. Fra vor Side er ønsket Repræsentation i Skattekommissionen.

Finansministeren: Den ønskede Kommission skulde have været lille, og skal Rf. med, bliver den i alt Fald ikke mindre. Men det er et politisk Spørgsmaal, som Regeringen maa tage Stilling til.

Ole Bjørn Kraft: Skal vi søge at faa et Møde med Statsministeren eventuelt ogsaa Justitsministeren angaaende, at Ministeriet har nægtet Grosserer Daell Ret til offentligt at meddele, at han er renset for ærerørige Beskyldninger i »Kamptegnet«.

Dette fik Tilslutning.

Derefter drøftedes Muligheden for Valgene.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **259.** Møde afholdtes 17. Februar 1943 Kl. 15,00.

Alle Medlemmer var mødt. Statsministeren var til Stede under 1ste Del af Mødet.

H. P. Hansen: Foreligger der noget om Valget?

Statsministeren: Nej.

Oluf Pedersen: Kan der ikke være Mulighed for et Forlængelsesvalg?

Statsministeren: Foreløbigt kun alm. Valg, ellers kan den anden Mulighed overvejes, men det kan ikke bringes ind i Forhandlingen nu.

Ole Bjørn Kraft: Fra flere Sider er klaget over, at Grosserer Daell ikke fik Lejlighed til at rense sig overfor Offentligheden.

Statsministeren oplæste en Redegørelse fra Kontorchef Eskelund, hvoraf fremgik, at der blev Lejlighed efter Højesteretsdommen.

Ole Bjørn Kraft: Uheldigt at der gaar saa lang Tid.

Oluf Pedersen: Naar det i engelsk Radio siges, at »Fædrelandet« og Frits Clausen financieres af Nationalbanken, kan man vel sige, det er Løgn?

Statsministeren: Om man kan sige, de ikke financieres over Clearing, vides ikke.

Oluf Pedersen: Det er jo helt urimeligt, om det sker.

Indenrigsministeren forelagde Forslag

om Ændring i Københavns Kommunes Indkomstskat,
om Ændring i fælleskommunal Udligningsskat,
om personlig Skat til Kommunen,
der alle tiltraadtes.

Om Forbud imod Sammenlægning af Lejligheder. Svar i Morgen.

Indenrigsministeren forelagde Forslag om Udskydelse af de kommunale Valg.

Til Partierne. Svar i Morgen.

Man ventede Svar fra Tyskland hver Time om Valgs Afholdelse. De politiske Valg skal i alt Fald afholdes først.

Buhl: I min Gruppe mener man, at det var tidligt at vedtage Udskydelse.

Knud Kristensen: Vi har talt om det Mand og Mand imellem, men modsat.

Indenrigsministeren: Jeg overvejer Valglisternes Udarbejdelse, om det skal være de gamle eller nye Valglister, der skal danne Grundlag. Skal det være nye, da Ændring i Valglov.

Oluf Pedersen: Man bør da ogsaa overveje Problemet Opstilling, støttende og i Tilslutning til Parti, f. Eks. saa Mandat kun faas ved Stemmer nok til et Mandat i Storkreds eller Amtskreds.

Ministeren: Der skal gaa ca. en Maaned til Valg, efter at Besked er givet.

Handelsministeren gav en Redegørelse for at have fremsat et Forslag om Tilskud til Skibsreparationer, der tiltraadtes.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **260.** Møde afholdtes den 19. Februar 1943 Kl. 15,00.

Alle Medlemmer var til Stede.

Justitsministeren redegjorde for Situationen.

Der havde i 1943 været 26 Sabotagesager og nogle af dem havde sat Tyskerne i stor Bevægelse, bl. a. Sabotagen mod »Atlas«.

Kanstein og Stalmann havde den 16. Februar henvendt sig fra Best og Generalen, idet disse overvejede Krigsret med fuldbyrdet Dødsstraf og Bod til Byerne.

Jeg redegjorde for vor Indsats og mener, at det kun drejer sig om 4—5 kommunistisk indstillede Personer.

Der var givet Ordre til Fabriksværn — straks — og da »Atlas« fik Brandstiftelse 5—6 Dage efter den givne Ordre uden at der havde været foretaget noget, blev der rejst Sag.

Jeg sagde til d'Herrer, at Terror vilde skabe ny Terror.

Jernbanebevogtningen træder i Kraft i Morgen i fuldt Omfang.

Eivind Larsen forhandlede med Generalen, hvad vi havde sat ind. Vi har Vanskeligheder med Vaaben, de maa være bevæbnet, men Forsvarsministeren vil ikke gerne rykke ud med noget. Jeg købte i sin Tid en Del i Belgien.

Generalen havde efter dette holdt sig afventende. Sager, der var lagt op i højeste Plan, er derfor *foreløbigt* henlagt.

Vi bliver nødt til at stramme visse Regler, bl. a. om Oplagring af Aerolit.

Eventuelt maa vi udover de 18 000 Pistoler fra Belgien laane de 5 0000, der er oplagret hos Politiet. Herom da en Lov, som kommer her i Udvalget.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har hørt, at der i F. L. Smidth er ved at opstaa Strejke, fordi de kræver Løn for Vagten.

Justitsministeren: Det kender jeg ikke.

Ole Bjørn Kraft: Jernebanebevogtningen skulde nødigt udvikle sig til almindeligt Skyderi, hvordan forholder Mandskabet sig under evt. Bombardement? Vi er sikkert alle tilfreds med, at den tyske Plan blev standset.

H. P. Hansen: Det sidste kan jeg slutte mig til.

Justitsministeren oplyste, at Jernbanebevogtningen kostede 8 Mill. Kr.

En Dag kan vi faa Brug for dette Politi.

Det er udtrykkelig anført til Mandskabet, at de ikke kan forvente fast Ansættelse.

Jeg vil aldrig give Tilladelse til, at de skyder paa fremmede, det er helt uden for deres Opgave.

H. P. Hansen: En af de, der er overflyttet fra tysk til dansk Arrest klager over, at Besøg er gjort sværere.

Justitsministeren: Ja, vi har nogle, der synes, at de behandles bedre i tysk Arrest; naar de taler frit ud, faar de bedre Vilkaar, men vi bestikker ikke Folk til at sige noget. Vi har Plads til 600 i Vestre Fængsel, men der er 1 200.

Stensballe oplyste, at han gennem Jefsen Christensen havde faaet en Adresse fra 295 Medlemmer ved 55 Høj- og Landbrugsskoler om at søge dansk Retspleje bevaret.

Den overgik til Sekretæren.

Oluf Pedersen.

Privat.

Der har i den senere Tid fundet Fængslinger Sted af danske Statsborgere, uden at det er meddelt Offentligheden, hvem der er fængslet og hvorfor, eller hvorvidt man ved Retsforfølgningen er i Overensstemmelse med dansk Retspraksis. Det kan ikke undgaas, at nævnte Forhold giver Anledning til foruroligende Rygter og skaber i vide Kredse en forstaaelig Ængstelse for, at Retsgrundlaget for vort Folks Liv skal smuldre, og dermed den Tryghed forsvinde, som den enkelte lovlydige Borger uanset Religion og Oprindelse har Krav paa.

I den Anledning vil vi undertegnede Mænd og Kvinder, som arbejder i den danske Folkehøjskole gerne gennem det politiske Samarbejdsudvalg henvende os til den danske Regering og Rigsdag med en indtrængende Anmodning om at sætte alt ind paa, at den Klarhed og Tryghed i dansk Retspleje, som vi alle anser for saa dyrt et Eje, maatte blive bevaret.

*

Nedennævnte har paa Forhaand tiltraadt Udtalelsen og anbefaler vore Kollegaer at underskrive den og derefter snarest tilbagesende Listen til Askov Højskoles Kontor.

Hj. Gammelgaard, Roskilde. M. Gravsholt, Krabbesholm. Uffe Grosen, Vallekilde. Holger Kjær, Askov. J. C. Overgaard, Ladelund. Frede Terkelsen, Danebod. H. Thorlø, Haslev.

*

Undertegnede giver ovenstaaende Henvendelse vor Tilslutning.

Beder Gartnerskole, den 20. Februar 1943.

Navn	Stilling
Niels Klougart	Forstander for Beder Gartnerskole.
Erik Klougart	Havebrugslærer.
Gerda (ulæseligt Navn)	do.
Bent Klougart	
Peder Bonderup	Lærer ved Beder Gartnerskole.«

Udvalgets **261.** Møde afholdtes den 24. Februar 1943 Kl. 11,00.

Alle Medlemmer var mødt.

Arbejdsministeren forelagde Forslag til Lov om Pris- og Lønkontrol med visse Arbejder paa udenlandsk Regning.

Forslaget havde Tilslutning fra Arbejder- og Arbejdsgiverorganisationer og havde været forelagt Tyskerne.

Svar til i Eftermiddag.

Handelsministeren oplyste, at der hidtil i Februar kun var kommen 95 000 t Kul af de lovede 260 000, men at der ventedes forholdsvis mere i Resten af Md.

Vi har 62 000 t Gasværkskoks til Dækning for et nyt Mærke, der ventes sat i Kraft en af de nærmeste Dage.

Senere maaske ogsaa et N-Mærke — antagelig til April.

Ny Petroleum 1 000 t = $1^1/_4$ Mill. l er kommen. Vi har 17—18 000 Generatorbiler i Drift, heraf kun godt 1 000 Personbiler.

Der gaar kun 14 000 Biler ved Benzin.

Handelsministeren forelagde Forslag til Lov om erhvervsmæssige Foranstaltninger og Vareforsyning m. v.

Forslag til Lov om Patenter m. v.,

Forslag til Lov om Indskud i Banker og Sparekasser,

Forslag til Lov om ekstraordinære Foranstaltning vedrørende Skibsfart.

Handelsministeren oplyste, at Søforsikring for Skibe havde $12^1/_2$ Mill. Kr. og for Varer — der helt er Statens — 25 Mill. Kr. i Overskud, men nu oparbejdes ikke mere.

Oluf Pedersen: Hvem skal have de 25 Mill. Kr.?

Handelsministeren: Der er talt om Forsikringstagerne, men noget Løfte har jeg ikke givet.

Lange: Der er givet et Løfte.

Handelsministeren: Det var før min Tid og meget uklart.

Lange: Kan Kødordning ventes 1. Marts.

Handelsministeren: Nej. Det er teknisk næsten umuligt at gennemføre. Den kan ikke blive færdig til 1. Marts.

Lange: Hvad med Cykel- og Bildæk?

Handelsministeren: Der produceres 60 000 Cykeldæk hver Maaned. Vi har til dem brugt en særlig Slags Bomuld. Med Bildæk er det helt haabløst.

Tyskerne vilde have *alle* de Lastbiler, vi ikke selv brugte og ogsaa vore Personbiler.

Kravet paa 10 000 Lastbiler blev sat ned til 350 opklodsede, men Folk er opskræmte.

Ole Bjørn Kraft: Folk burde have det hele at vide.

Handelsministeren: Ja, ogsaa om Sabotage — saaledes er vor nye Isbryder ødelagt.

Folk er ikke klar over, hvor farligt det er. Paa Godsbanen lagdes der en Bombe under en Kran.

Ole Bjørn Kraft: Er der intet nyt om Valget?

Handelsministeren: Statsministeren har ved en Frokost for den tyske Gesandt, der skal til Stockholm, hørt, at vi nok vilde faa Lov til at holde Valget. Best ønsker ingen Betingelser, men at bevare Jens Møller eller paa anden Maade skabe Forbindelse med det tysksindede Mindretal i Sønderjylland. Dette er en fortrolig Meddelelse.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **262.** Møde afholdtes den 25. Februar Kl. 14.

Alle Medlemmer var mødt.

Statsministeren forelagde Forslag til Lov om Oprettelse af et teknisk-videnskabeligt Forskningsraad.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er varm Tilhænger af Tanken, men Handelsministeren ønsker, at de tre Medlemmer for Handel, Søfart og Pengevæsen udnævnes af ham.

Oluf Pedersen troede ikke meget paa Værdien af et saadant Raad — uden det staar vi højt i Dag.

Vi har ogsaa Udgifter nok og en Gang skal der spares.

Stensballe havde den stik modsatte Opfattelse. Hvorfor dog ikke Repræsentanter for Landbrug og Fiskeri.

Til Partierne.

Ole Bjørn Kraft: Vi er stadig spændt paa Valget.

Statsministeren: Dr. Best er ogsaa ked af, at han ikke har kunnet give Besked, men Gesandt Thomsen paa Rejsen fra Berlin til Stockholm havde givet ham det Indtryk, at det gik som ønsket.

Dr. Best haabede, at faa Tilladelsen uden nogen Betingelser.

Knud Kristensen: Har det tyske Mindretal gjort noget imod Valget.

Statsministeren: De har vedtaget *ikke* at stille op, men der kan maaske findes en Form. Dr. Best har anmeldt Jens Møllers Besøg hos mig.

Ole Bjørn Kraft: Der er meddelt noget om Bondepartiet, men hvem ved, hvordan det ligger?

Knud Kristensen: De har været hos Elgaard, der meddelte, at det ikke vedkom Venstre alene eller Statsministeren, men hele Samarbejdsudvalget.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **263.** Møde afholdtes den 26. Februar 1943 Kl. 10,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Indenrigsministeren forelagde Lovforslag om, at Ændring af personlig Skat til Færø udsattes.

Tiltraadtes.

Indenrigsministeren forelagde Lov om øget Støtte til Byggeriet.

Tiltraadtes.

Indenrigsministeren omtalte Stillingen for det tysksindede Mindretal efter et Valg, hvori det ikke deltog. Vi ønsker jo en Gruppe paa lige Fod med andre. En Deling med et særligt Kontor næppe godt.

P. Munch: Der er Enighed om, at det er farligt med et særligt Kontor. De kan jo henvende sig til Statsministeren.

— Nærmere Drøftelse senere.

Undervisningsministeren forelagde Forslag om Skolelæger, der for Tiden var særligt nødvendige.

H. P. Hansen hilste Forslaget med Glæde, men det maa vel blive til fri Forhandling.

Gik til Partierne, forelægges til fri Forhandling, men dog, at man skal være enige i Princippet.

Landbrugsministeren forelagde Forslag om Støtte til Nybygning af Fiskefartøjer. Beløbet var nedsat fra 3 til 2 Mill. Kr., og der tages Hensyn til Ansøgerens Økonomi. Endvidere forelagde Ministeren Lovforslag om Ind- og Udførsel af Fisk med en Afgift for Udførsel til tredie Land, der gaar dels til Dækning for førstnævnte Forslag, dels til Nedsættelse for samtlige Fiskere.

Forslaget var tiltraadt af begge Fiskeorganisationer og Fiskehandlerne.

Knud Kristensen: Dette med Afgift maa jo ikke være noget, man opretholder efter Krigen, men kun til Udligning af Forskelpriserne.

Gik til Partierne.

Knud Kristensen meddelte, at han havde faaet endnu fem Henvendelser fra Skoler — overlades eet til hver af de fire Partier og afleveres til Sekretæren.

Trafikministeren forelagde det aarlige Forslag om Ekspropriation til Statsbaner, herunder Udvidelse af Maskindepot Helgoland.

Knud Kristensen: Dette er kun selve Ekspropriationen, men *ikke* Bevillingen?

Trafikministeren: Ja.

Tiltraadtes.

Socialministeren forelagde Forslag til Lov om Ændring i Ulykkesforsikringen, Krigsulykkesforsikringen ikke falder ind under den almindelige Forsikring.

Tiltraadtes.

Socialministeren forelagde Forslag til Ændring i den sønderjydske Krigsinvalideforsikring.

Til Partierne.

Lange: Hvordan med denne Krigs Invalider?

Socialministeren: Det kan jeg intet sige om.

Socialministeren forelagde Forslag til Lov om Udvidelse af Skolebespisningen fra 1 til 1,3 Mill. Kr.

Til Partierne.

Oluf Pedersen.

Udvalget holdt sit **264.** Møde den 4. Marts 1943 Kl. 14,30.

Alle Medlemmer, undtagen Munch og Buhl var mødt.

Indenrigsministeren: Under Debat i Tinget rejste de Konservative Spørgsmaalet om Brugsforeningsskat og jeg lovede i Udvalget, der nedsattes, at gaa til Samarbejdsudvalget.

Jeg vil gerne, at der vælges 2 fra hvert Parti — jeg ved ikke, om der skal een fra Rf.

Dette skal saa forsøge, om det er muligt at opnaa Enighed.

Knud Kristensen: Var der Enighed i Udvalget herom.

Indenrigsministeren: Ja, om at gaa her til Udvalget.

Oluf Pedersen: Vi fik i sin Tid Løfte om, at dette Spørgsmaal ikke rejstes igen under Samarbejdet. Jeg synes, det er i Strid med Aftalen, at det rejstes i Folketinget.

Knud Kristensen: Jeg mente, at det ikke skulde rejses foreløbigt.

H. P. Hansen: Der kan ikke ske noget ved at gaa med.

A. M. Hansen: Vi maa have det i Partiet.

Ole Bjørn Kraft: Løftet fra de Konservative var, at det ikke rejstes næste Gang Statsskatteloven kom til Revision. Vi vil blot have Balance mellem Stats- og Kommuneskatten.

Oluf Pedersen: Der maa saa ogsaa være Mulighed for at faa Balance ved en Ændring i Statsskatten.

Knud Kristensen: Jeg er betænkelig ved et Udvalg om en faktisk Forøgelse af Brugsforeningsskatten.

Indenrigsministeren: Man kan jo drøfte, om der kan opnaas Enighed.

Gik til Partierne.

Indenrigsministeren: Socialdemokraterne vil helst forlænge Jens Møllers Mandat.

Knud Kristensen: Vi har drøftet det og mener, at der bør gøres et energisk Forsøg paa at undgaa Indrømmelsen, men ellers er vi for Indenrigsministerens Forslag.

Ole Bjørn Kraft: Vi har faaet Bemyndigelse.

H. P. Hansen: Enkelte hos os var imod Forlængelse, men mere betænkelige er vi ved det andet.

Knud Kristensen: Brorsen mente jo ikke, at det var et Krav.

Oluf Pedersen: Vi kan sige Nej til Forlængelse af Mandatet — men ikke til det andet, som frygtes mere fra sønderjydsk Side — og som kan undgaas ved Forlængelsen.

Det gik til Partiernes Drøftelse.

Ole Bjørn Kraft: Radioraadets Formand har ønsket en Drøftelse af Valgagitation, Valgtaler er næppe heldigt.

Oluf Pedersen: Det kan jeg ikke se Ulykker ved, men eventuelt kan Finanslovsdebatten optages paa Voksplader og et af Taleren valgt Afsnit udsendes.

Ole Bjørn Kraft: Ja, det var vist en god Ide.

Udvalgets **265.** Møde afholdtes den 5. Marts 1943.
Alle Medlemmer var mødt.

Arbejdsministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Tilskud til fælleskommunal Udligning til mindre kommunale Arbejder.

Tiltraadtes.

Undervisningsministeren forelagde Forslag om Vederlag til Forfatterne gennem en Reduktion af Bibliotekstilskuddet og et tilsvarende Beløb i Statstilskud.

Forslaget var af 6. Juni 1942 og tidligere behandlet.

Efter at H. P. Hansen havde udtalt sig imod — A. M. Hansen for, blev det foreløbigt udsat efter Forslag af Kraft.

Undervisningsministeren: Hvordan med Forslaget om Skolelæger. Det oplystes at nogle Partier havde tiltraadt, men Venstre ønskede det udsat.

Dette bestemtes.

Ole Bjørn Kraft: Medlemmerne maa holde sig rede til et senere Møde i Dag.

Udvalgets **266.** Møde afholdtes Lørdag den 6. Marts 1943.
Sekretæren var ikke til Stede.

. . . . . .

Udvalgets **267.** Møde afholdtes 8. Marts 1943.
Alle Medlemmer var til Stede.

En Række Lovforslag forelagdes:

Landbrugsministeren forelagde
Kornordning,
Tillæg til Lov om Landbrugets Gæld,
Laan til tørkeramte Landmænd,
Lov om indenlandsk Brændsel.
Alle tiltraadtes.

Socialministeren forelagde
Ændring i Ulykkesforsikring,
Normalbidrag til Børns Forsorg,
Hjælp til Indkøb af Levnedsmidler,
Ændring i Folkeforsikring.
Alle tiltraadtes.

Handelsministeren forelagde Sukkerordning.
Tiltraadtes.

Finansministeren forelagde Reguleringstillæg.

A. M. Hansen havde Betænkeligheder ved at give Børnetillæg frem i Tiden.

Oluf Pedersen mente, at Lønnen alene burde være Vederlag for Arbejde.

Honorar til Rigsdagsmænd var ca. $4^1/_2$ pCt.

Det vedtoges, at hvis det ikke blev fulde fem Procent, vilde man blive ved 4 pCt.

Tilslutning gaves.

Finansministeren forelagde

Udskydelse af Vurdering og Udskydelse af Revision af Grundstigningsskyld.

Den var ønsket taget op af Oluf Pedersen og Ministeren havde henvendt sig til Skattekommissionen, men den var ikke færdig.

Oluf Pedersen: Det er urimeligt at bibeholde det Hastværksarbejde.

Lange spurgte, om det ikke var muligt at forhøje Ministerlønnen.

Finansministeren: Jeg skal forelægge det for Regeringen.

Arbejdsministeren forelagde Regulering af Dagpenge.

Tilslutning.

Indenrigsministeren forelagde

Luftværnsordning,
Ændring i Værnepligtsloven.

Oluf Pedersen: Begge disse Love indeholder Bestemmelser, vi ikke har stemt for og aldrig kan medvirke til.

Indenrigsministeren forelagde endvidere:

Lov om Sundhedsplejersker,
Vitaminreklame,
Støtte til Byggeri.
Alle tiltraadtes.
Ligeledes forelagdes Lov om Overførelse af Kreditforeningslaan.
Tiltraadtes.

Alle Lovforslag kan gaa i Udvalg, om det ønskes.

Derefter drøftedes Pressens Stilling under Valgkampen.

Indenrigsministeren mente, at det først og fremmest maatte anbefales at støtte — ikke Angreb paa andre Opfattelser.

Buhl: Gælder det ogsaa Nationalsocialister.

Indenrigsministeren: Ja.

Der aftaltes en Forhandling med Radioledelsen.

Udvalgets **268.** Møde afholdtes den 9. Marts 1943 Kl. 15.

Til Stede var Kraft, Knud Kristensen, H. P. Hansen, Buhl, Munch, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Ministeren for offentlige Arbejder rejste Spørgsmaalet om Beskatning af Generatorbiler.

Man enedes om at forlænge den gældende Ordning ½ Aar.

Udvalgets **269.** Møde afholdtes den 9. Marts Kl. 15,30.

Alle Medlemmer var til Stede.

Radioraadet var repræsenteret af Bomholt, Jensen og Rosenkjær.

Bomholt omtalte tidligere Udsendelser. Der var i Raadet divergerende Anskuelser om Valgtaler og hvis ikke hvad da?

Nødigt saa man en tavs Radio. Maaske visse Personligheder som Biskop Rosendahl, Professor Engelund og Departementschef Graae og Aarhus Rektor.

Oluf Pedersen ønskede Transmission af Finanslovdebatten, eventuelt efter Optagelse paa Voksplader.

De højtstaaende Borgere er underligt ved et Valg.

Ole Bjørn Kraft syntes ogsaa, dette gav et akademisk Præg — lidt administrativt.

Knud Kristensen havde en anden Opfattelse.

H. P. Hansen saa hellere en Taler fra hvert Parti.

Ole Bjørn Kraft: Det er uheldigt, at Arne Sørensen ikke kommer med.

Rosenkjær: Der kan være Tale en 12—13 Minutter og to Talere pr. Aften.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **270.** Møde afholdtes den 12. Marts 1943.

Alle Medlemmer undtagen Lange.

Justits- og Indenrigsministeren.

Det oplystes, at der afgaar en Skrivelse til Politimestrene om, at Møder for Partimedlemmer og Personer med Adgangskort regnes ikke for offentlige Møder.

Opslagning af Plakater bliver forbudt og Uddeling paa offentlige Steder — dog Valgopraab paa selve Opraab.

Justitsministeren meddelte, at 85—90 i tyske Fængsler var reduceret til 16. Og der var truffet Aftale om, at de ni i Tyskland nu kom hjem.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **271.** Møde afholdtes 26. Marts 1943 Kl. 18.30.

Alle Medlemmer var mødt (Knud Kristensen noget forsinket).

Statsministeren og Indenrigsministeren til Stede.

Statsministeren: Der er to Problemer: Kommunevalg og Sabotage.

Det Slesvigske Parti vil ikke deltage i Valget og ønsker sig repræsenteret ved Observatører.

Jeg synes, det var en daarlig Ide og foreslog Jens Møller en Slags »Fredsvalg«.

Er der Mulighed for det?

Indenrigsministeren: Vi maa finde en Løsning enten Fredsvalg eller Forlængelse af de tyske Mandater og et mindre Antal valgt.

H. P. Hansen: Kan vi ikke faa normale Valg saa Forlængelse.

Stensballe: Bedst at forlænge.

Ole Bjørn Kraft: Bedst med Fredsvalg.

A. M. Hansen: Bedst at forlænge.

Oluf Pedersen: Bedst at forlænge det tyske Partis Mandater.

— Nyt Møde med Deltagelse af de sønderjydske Rigsdagsmænd aftaltes til Mandag.

Statsministeren: Sabotagerne har snart taget Form af Partisankrig. Vi er inde paa, at Oplysning maa gives, og det er Dr. Best nu ogsaa klar over. Derefter maaske Ord fra Kongen eller Rigsdagen.

Situationen er utaalelig for vor Industri og det udvides maaske ogsaa til Landbruget.

Tyskerne kræver Erstatning hos os. Der er i Ministeriet Enighed om at søge sat Stopper for denne Virksomhed.

Ole Bjørn Kraft: Enig med Statsministeren i at her er en stor Fare. Det er vist Faldskærmsfolk og overfor dem nytter det ikke, hvad der skrives.

Statsministeriet: Nej, men Politiet kan faa Medvirkning, naar det fastslaas, at det er os selv, det gaar ud over.

Lange: Folk nærer Frygt for, at den, der gribes, udleveres til det tyske Politi.

Stensballe: Det er kedeligt, at Befolkningen i København mener, at Sabotage er bedre end Bomber.

Indenrigsministeren: Næsten hver Nat bindes Vagter og der sættes Bomber til.

P. Munch: Samarbejdsudvalget maa eventuelt optræde for Rigsdagen, men vi maa først have alle Oplysninger.

Knud Kristensen: Skal en Udtalelse hjælpe, maa det være overfor de paavirkelige, det kan vel hjælpe Politiet.

Indenrigsministeren: Meget nyttigt med en Udtalelse fra Nimandsudvalget.

Knud Kristensen: Skal det være fra den nye Rigsdag, maa den først være samlet.

Oluf Pedersen: Vist nyttigt med en Udtalelse, den kan maaske ogsaa modvirke engelsk Invasion.

Ole Bjørn Kraft: Den kommer alene som en militær Nødvendighed.

Der aftaltes Møde mellem Pressen og Nimandsudvalget, efter at dette har faaet Oplysningerne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **272.** Møde afholdtes den 29. Marts Kl. 11.

Alle Medlemmer var mødt, H. P. Hansen dog ved Alsing Andersen.

Statsminister og Indenrigsminister.

Olle Bjørn Kraft: I Aarhus er der blevet erklæret Undtagelsestilstand, efter hvilken Lov er det sket? Der tales om 2 Aar for at færdes.

Statsministeren: Har vi en Lov derom?

Indenrigsministeren: Den erklæres af Tyskerne.

Statsministeren: Der skal være brændt 600 Sengepladser.

Ole Bjørn Kraft: Der er idømt strenge Straffe for Drengestreger, virker det ikke modsat?

Indenrigsministeren: Skal Pressen hjælpe, maa Udvalget mødes med den.

Ole Bjørn Kraft: Saa maa vi først mødes med Justitsministeren.

Møde aftaltes til Onsdag.

(De sønderjydske Rigsdagsmænd, 12 ialt).

Ole Bjørn Kraft bød de sønderjydske Rigsdagsmænd velkommen.

Indenrigsministeren redegjorde for Sagen.

Svensson: Vi er enige om at søge Valget for hele Landet udskudt.

Indenrigsministeren: Det kan vi ikke, naar der er Mulighed for Valg.

Vi har drøftet

1) enten Forlængelse af Mandater for det tyske Parti,
2) Fredsvalg med samme forholdsmæssige Repræsentation
3) eller at undlade Valg i de sønderjydske Landsdele.

Ingen af disse Ordninger er ønskelige, men det er ikke muligt at komme udenom.

Svensson: Anser de politiske Partier det for umuligt at udskyde Valget?

Buhl: Vi mener ikke, at en Udskydelse er forsvarlig.

Knud Kristensen: Er det klart, at Valg ikke kan afholdes uden en Særordning.

Indenrigsministeren: Ja.

Knud Kristensen: Det var kedeligt ikke at afholde Valg. Er det galt med Observatører?

Ole Bjørn Kraft: Hvis Valg ikke afholdes, vil det føre til en Skærpelse.

A. M. Hansen: Uheldigt ikke at holde Valg.

Oluf Pedersen: Enten Fredsvalg eller en Forlængelse af Mandaterne, i det øvrige Land normalt Valg.

Svensson: Skal Tyskerne kun repræsenteres, hvor de er det nu?

Statsministeren: Ja. Er der ikke fra dansk Side Interesse i et Valg?

Svensson: Vi havde foretrukket Repræsentation i Folketinget som hidtil fremfor et tysk Kontor.

Vi ønsker en god Mindretalsordning, men synes, det er Afpresning.

Jefsen Christensen: Er der givet Tyskerne Tilsagn?

Statsministeren: Valgene opfattes som samhørende. Vi kan ikke nøjes med det, hvori vi havde mest Interesse. Det vil skærpe, om vi afviser.

— Nyt Møde Kl. 13,30.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **273.** Møde 29. Marts 1943 Kl. 13,30.

Hele Udvalget.

Statsminister og Indenrigsminister.

De sønderjydske Rigsdagsmænd.

Svensson: Vi fastholder, at vi helst saa, at hele Valget blev udsat, men da Ministerium og Samarbejdsudvalg er imod Udskydelsen, ser vi ikke andet, end at udskyde Valget i Sønderjylland.

Man er fra Borgmestrenes Side imod at forlænge de tyske Mandater, da de kan sætte ind paa anden Vej og derved faar dobbelt Stemmeret.

Indenrigsministeren: Vil man tilslutte sig dette. Valget kan da først blive i Maj.

Oluf Pedersen: Der kan vel ikke gennemføres et Fredsvalg i Sønderjylland?

Svensson: Det er man betænkelig ved.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa saa blive staaende ved dette og Statsministeren tale med Tyskerne derom.

J. P. Nielsen: De er ude om en Dobbeltforfatning.

Statsministeren: Vi maa sige, at Forlængelse af Mandaterne og Observatører strider imod vor Forfatning og at Fredsvalg ikke kan garanteres. Derfor blot ikke Valg i de sønderjydske Landsdele.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **274.** Møde afholdtes den 30. Marts 1943.

Alle Medlemmer undtagen Buhl var mødt.

Stats-, Justits- og Indenrigsministre var til Stede.

Justitsministeren udtalte, at Buen spændtes og der var Fare for Dødsstraf og Bod, om Sabotagen ikke stoppedes. Vi gør, hvad der er muligt.

Gunnar Larsen havde oplyst, at over 50 pCt. af Arbejderne saa med Velvilje paa Sabotagen.

Forbindelse mellem Christmas Møller, Professor Chievitz og Kommunisterne var meget farlig. Kommunisterne vil efter Krigen søge at tilrive sig Magten ved Vold.

Statsministeren: Generalen kræver Erstatning for sket Skade i Naturalier. Der maa fra Befolkningens Side modvirkes Uro. Havde talt med Kronprinsen om Udtalelse, men han vilde helst slippe, men det gjorde Indtryk, at der var Tale om en Udtalelse fra Nimandsudvalget, og han vilde medvirke.

Indenrigsministeren: Det eneste, der kan nytte, er at rejse en offentlige Mening.

Justitsministeren: Det er ulykkeligt, at et af Partiernes Førstemænd har stillet sig, som han har gjort.

Lange: De vil vel ikke lægge Skylden for Sabotagen over paa os.

Justitsministeren: Nej, men Christmas Møller har været for velvillig.

Lange: Det kan vi ikke have Ansvaret for.

Statsministeren: De har aldrig villet lægge Christmas Møller fra dem.

Ole Bjørn Kraft: Vi har taget skarp Afstand gennem Vælgerforeningerne fra al Form for Sabotage.

Lange: Der er visse Kredse, som mener, at der er gjort Christmas Møller Uret. Skal vi tage Hovedansvar, kan vi ikke være med.

Indenrigsministeren: Det maa være hele Udvalget.

Statsministeren: Christmas Møller trængte sig selv ud, det var umuligt at holde ham.

Lange: Jeg har ikke taget Christmas Møller i Forsvar, men man kan ikke lægge Ansvar for ham over paa os.

Statsministeren: Det har været umuligt at faa de Konservative til offentligt at tage Afstand.

H. P. Hansen: Skal der herfra udgaa en Erklæring, der vender sig imod Christmas Møller, maa det være tilstrækkeligt.

Oluf Pedersen: Udtalelsen maa vende sig imod Sabotage paa dansk Ejendom, ikke udspringe af Frygt for Tyskernes eventuelle Modforanstaltninger.

Ole Bjørn Kraft: Den maa fremhæve Ønsket om at bevare dansk Retshaandhævelse.

Ved man, at det ikke er Faldskærmsfolk, der øver den?

Justitsministeren: Det er Kommunisterne.

Knud Kristensen: I alle Tilfælde maa vi faa Befolkningen til at stille sig velvillig til en Opklaring.

A. M. Hansen: Retsordningens Bevarelse paa danske Hænder maa nævnes.

Ole Bjørn Kraft: Befolkningen maa ligefrem opfordres til at bistaa Politiet.

Justitsministeren: Det hjælper ikke, hvis man ikke tror paa den kommunistiske Fare.

Oluf Pedersen: Den overdrives vist af Justitsministeren, men Politiet maa støttes.

P. Munch: Sabotagen er en Fare, jeg forstaar, der ønskes en Udtalelse fra Samarbejdsudvalg, Regering og Kongemagt.

Statsministeren oplæste et tidligere Udkast til Kronprinsen.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med de kommunale Valg?

Statsministeren: Jens Møller er indforstaaet.

Justitsministeren: Regeringen maa have Tillid i Befolkningen. De upolitiske Ministre har en daarlig Stilling.

Indenrigsministeren: Det er naturligt, at de maa have noget Rygstød. Rigsdagen anerkender Justitsministerens Arbejde.

Ole Bjørn Kraft: Det er vist ingen uenig i. Vi har fremholdt at have Tillid til Regeringen, selv om vi var Modstandere af Ordningen.

A. M. Hansen: Den er tiltraadt fra alle Sider.

Statsministeren: Det er jo Lov i Politik, at der findes ikke Taknemmelighed, ellers et andet Syn paa de upolitiske Ministre, der har trukket Rigsdagen igennem.

Man tager en vis Afstand og det er vel politisk klogt, i alt Fald gav den jo et straalende Resultat, men det maatte gaa ud over disse Personer.

Justitsministeren: Man siger om Justitsministeren — den forbandede Nazist.

Ole Bjørn Kraft oplæste et Brev fra A. P. Møller om Retstilstandene. Skal jeg svare?

A. M. Hansen: Jeg synes, Formanden kan skrive, men ikke paa Udvalgets Vegne.

Knud Kristensen: Vi har ikke paa disse Omraader gjort nogen Indrømmelse til Tyskerne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **275.** Møde afholdtes 2. April 1943.

Alle Medlemmer undtagen Buhl var mødt.

A. M. Hansen ledede Mødet.

Indenrigsministeren omtalte Spørgsmaalet om Suppleanter i Sønderjylland, hvor disse ikke var valgt. Det maatte da overlades til Stillerne paa den Liste, hvor de manglede at udpege de fornødne sammen med tilbageværende Gruppemedlemmer — samt hvor der ikke var fem Stillere tilbage, da eventuelt Partiet og den opstillende Gruppe for det udtrædende Medlem.

Dette tiltraadtes.

Udvalget Møde alene.

Ole Bjørn Kraft oplæste et Forslag til Udtalelse, som efter Ønske var udarbejdet.

Oluf Pedersen oplæste et Forslag, han havde udarbejdet.

Krafts Forslag vedtoges med enkelte Ændringer, idet dog Oluf Pedersen gav Udtryk for Betænkeligheder.

Statsministeren og Justitsministeren kom til Stede. Det drøftedes om Navnene skulde under, dette var Statsministeren stærkt for.

A. M. Hansen: Kan vi overlade til Statsministeren at udsende det, hvis Kronprinsen tiltræder? Eller kan det vente, til Rigsdagen kommer ind?

Statsministeren: Jeg vil nu søge Forbindelse med Kronprinsen og derefter igen med Udvalget.

Knud Kristensen: Hvis nu Kronprinsen ikke vil?

Statsministeren: Kronprinsen var inde paa, at han skulde være sidste Reserve.

Ole Bjørn Kraft: Det bedste var samtidigt.

Knud Kristensen: Skal der gives en Udtalelse fra Statsministeren, naar Rigsdagen mødes?

Statsministeren: Jeg har tænkt paa blot at opfordre Rigsdagen til at konstituere sig.

Knud Kristensen: Saa skal Partiordførerne ikke sige noget.

Det aftaltes, at hvis Kronprinsen kom samtidig, da skulde Udtalelsen ud, inden Rigsdagen kom ind.

Indenfor Udvalget aftaltes, at Navnene *ikke* skulde med.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **276.** Møde afholdtes 3. April 1943 Kl. 15.

Alle Medlemmer undtagen Buhl og Stensballe var mødt.

Statsminister og Indenrigsminister var til Stede.

Statsministeren meddelte, at Kronprinsen fastholdt, at det var for tidligt, at Kongemagten traadte frem, men paa min Forespørgsel, om han vilde modtage Repræsentanter for Rigsdagen, erklærede han sig rede til i Eftermiddag, men det ændrer næppe hans Stilling.

Ole Bjørn Kraft: Jeg tror, man bør vente, til Rigsdagen kommer ind, og vil det ikke se ud som en Bekræftelse af svenske Udtalelser om tysk Trusel, om Overtagelse af dansk Civiladministration. Det vil se ud som et tysk Krav.

H. P. Hansen syntes, Udtalelsen burde frem nu.

Oluf Pedersen var enig heri, men betænkelig ved selve Ordlyden, det er betænkeligt at fastslaa, at Sabotagen strider imod vore Forpligtelser, vi skal *søge at hævde Ro og Orden*, og gør vi det, *da* er vore Forpligtelser overholdt. Jeg ønsker, at det bør siges, at Sabotagen strider imod dansk Lov — og at vi ønsker Opklaring og Afstraffelse efter dansk Lov.

A. M. Hansen: Jeg advarer imod at forsøge at ændre Udtalelsen, det fører næppe til noget.

Indenrigsministeren ønskede Udtalelsen nu.

Ole Bjørn Kraft: Udvalget kan godt optræde, selv om Rigsdagen er inde.

Knud Kristensen: Det var en Styrke, om det var den nye Rigsdag, der udtalte sig.

A. M. Hansen: Der er Risiko ved at vente.

Statsministeren: Alt taler (for) at udsende Udtalelsen saa hurtigt som muligt. Tyskerne stiller sig afventende, men vi ved, hvad der vil ske. Den svenske Presse har skadet os og ført antitysk Ophidselse.

Knud Kristensen: Den virker bedre, naar Rigsdagen er inde.

Ole Bjørn Kraft var ikke enig med Statsministeren om svensk Presse.

Oluf Pedersen: Det er vanskeligt for mig, at jeg nok ønsker Udtalelsen nu, men i ændret Form.

Jeg beklager Formandens Afvisning. — Omdelte et nyt Udkast.

P. Munch: Om Indholdet er vi enig, men paa et Punkt synes jeg, Oluf Pedersen har Ret, bedst at sige — efter dansk Lov — og ikke sige, at vi er forpligtet til, at Sabotage undgaas —.

— Dette blev ændret.

A. M. Hansen: Er Oluf Pedersen saa tilfreds?

Oluf Pedersen: Ja.

Statsministeren: Udtalelsen bør ud i Morgen.

Knud Kristensen: Vil gerne være med nu, syntes blot, det var bedre at vente, til Rigsdagen var inde.

Statsministeren: Skal Navnene ikke med?
A. M. Hansen: Nej, det ønsker Udvalget ikke.
Ole Bjørn Kraft vilde ikke modsætte sig, Udtalelsen udsendtes nu.
A. M. Hansen: Saa foretager Statsministeren sig det fornødne.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **277.** Møde afholdtes 8. April 1943.
Alle Medlemmer undtagen Lange var mødt.

Indenrigsministeren omtalte, at een af de valgte Nazister havde faaet standset en Sag imod ham under Henvisning til, at han som SS var tysk Statsborger og det var underligt at være dansk Lovgiver uden at være undergivet dansk Ret. Rent juridisk kan der intet indvendes imod hans Valg, men saa maa Sagen genoptages og hans Udlevering ske af Tinget efter sædvanlig Fremgangsmaade.

Det oplystes, at andre SS havde stemt ved Valget.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Valglov, som udskød Valget i Sønderjylland.

Ole Bjørn Kraft havde faaet en Række Henvendelser med Protest imod at trække Kongeaagrænsen op. Kunde man ikke blot udskyde Valget i de Kommuner, der havde Repræsentanter fra tysk Folkegruppe.

H. P. Hansen: Ja, det er selvfølgelig ingen ideel Løsning, Lovforslaget giver. Vore Folk har ogsaa protesteret.

Mange er fraflyttet, kan de ikke stemme, hvor de kom fra?

Knud Kristensen: Jeg har lovet at fremsætte de samme Betænkeligheder som Kraft.

Oluf Pedersen: De, der er fraflyttet en Kommune, kan dog ikke stemme til en Styrelse, der ikke mere vedkommer dem, saa maa de da hellere have Stemmeret i den nye Kommune.

P. Munch havde hele Tiden haft Betænkeligheder og havde hellere set en Forlængelse af Mandaterne eller kun Udsættelse i Kommuner med Mindretalsrepræsentanter, men det foreslaaede er jo det, som de sønderjyske Rigsdagsmænd gik ind for.

Indenrigsministeren: Ja, de sønderjydske gik jo ind for det foreslaaede; om Valg fra hele Landet ikke blev udsat. Det foreslaaede er ikke ønskeligt, men det bedst mulige.

De, der virkelig er fraflyttet, kan man ikke lade stemme, men de midlertidigt bortrejste.

H. P. Hansen: De, der fraflytter kan jo opføres paa en Tillægsliste.

Indenrigsministeren: Der maa være Mulighed for en Indsigelse.

Oluf Pedersen: Den var der jo i den Kommune, hvorfra de kom.

Indenrigsministeren: De nye har jo ingen Betingelser for at sætte sig ind i Kommunens Forhold.

Knud Kristensen: Man skal dog være i et Samfund for at stemme, der maa være en vis Tilknytning til Kommunen.

Indenrigsministeren: Jeg skal se paa, hvad der er muligt.

A. M. Hansen: Det maa være det foreliggende Lovforslag, der fremsættes.

Knud Kristensen: Jeg skal til Møde paa Lørdag og kan ikke undlade at imødegaa en konservativ Valgagitation.

Ole Bjørn Kraft: Hvad drejer det sig om?

Knud Kristensen: Det er bl. a. »skal Danmark bestaa«. De tog til Indtægt for sig selv, hvad vi er fælles om, baade Sammenhold og Værnevilje. Det kan vi ikke lade Folk tro.

Ole Bjørn Kraft: Ja, det maa De jo selv om.

Oluf Pedersen: »Vestkysten« skrev, at D — betød dansk. Det var ikke pænt imod os andre.

Ole Bjørn Kraft: Ja, »Roskilde Dagblad« skrev, at man stemte ikke paa Scavenius ved at stemme paa Knud Kristensens Parti. Det gjorde man heller ikke ved at stemme konservativt.

H. P. Hansen: Det var et godt Valg og det tjener intet at drage frem, hvad der er sagt. De fem Partier holdt sig fra Angreb paa hinanden.

A. M. Hansen: Denne lille Diskussion siger, at der er noget at sige hinanden, men jeg tier stille *udenfor* om Illoyalitet.

De konservative kan jo kippe med Flaget, men jeg er enig med H. P. Hansen, at der ikke er meget tjent ved dette, og jeg henstiller, at vi lader det ligge af Hensyn til Samarbejdet.

P. Munch: I det store og hele gik det godt, men skal vi ikke formane til Kommunevalget.

Oluf Pedersen: Hvordan med Besættelse af staaende Udvalg, bliver det som tidligere? Der er fra Socialdemokratiet fremsat Betænkeligheder ved at give os en Plads i Finansudvalget.

H. P. Hansen: Det maa jo være de andres Tur.

Ole Bjørn Kraft: Det er jo fordelt mellem Partierne. Socialdemokraterne har jo een Gang afgivet til Finansudvalget. Og de er jo de rigeste.

H. P. Hansen: Jeg kan ikke svare nu, men vi skal drøfte det i Gruppen.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **278.** Møde afholdtes 9. April Kl. 13,45.

Mødt var Buhl, Knud Kristensen, Stensballe, Kraft, A. M. Hansen og Oluf Pedersen.

Finansministeren forelagde Forslag om Forlængelse af Skattefritagelse for Bygninger.

Tiltraadtes.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **279.** Møde afholdtes Mandag den 12. April 1943.

Sekretæren var ikke til Stede.

Der behandledes Lovforslag til Forelæggelse i Folketinget.

Udvalgets **280.** Møde afholdtes 16. April 1943 Kl. 9,30.

Alle Medlemmer undtagen Buhl var til Stede.

Fibiger var nyvalgt i Stedet for Lange.

A. M. Hansen bød Fibiger Velkommen.

Arbejdsministeren forelagde Forslag om Landbrugets Arbejdskraft.

Tyskerne, der beskæftigede 18 000 Mand, hvoraf Halvdelen landsbrugskyndige, vilde *ikke* give Affald paa disse, men dog ophørt fra i Fredags med at antage nye, der er landbrugskyndige.

Først i Gaar var Ønsker fremkommet fra Venstre og Konservative om en saadan Lovgivning. Lovforslaget svarer til i Fjor, dog med enkelte Ændringer, bl. a. om 20 pCt. højere Løn til de, der tages fra bedre betalt Arbejde.

A. M. Hansen: Det er urimeligt, at Tyskerne ikke retter sig efter Lønaftaler, men betaler op til 6 Kr. i Timen.

Knud Kristensen var betænkelig ved de 20 pCt. Tillæg. Loven var nødvendig.

Fibiger: Ogsaa imod de 20 pCt.

H. P. Hansen: Loven virker saa urimelig, saa der maa et Tillæg.

Ole Bjørn Kraft: Tillægget kan give Anledning til Strid.

Oluf Pedersen syntes ikke om den Lov, og den halter, naar Tyskerne er udenfor. Ved Loven driver vi Arbejderne over til Tyskerne.

Var ikke afvisende overfor de 20 pCt. Kan vi ikke undgaa, at den omfatter de gifte. I det lange Løb virker Loven ganske imod sin Hensigt. Jeg maa tage Forbehold.

Stensballe: Hvor mange blev overført?

Arbejdsministeren: 5 600.

Ole Bjørn Kraft: Kan der ikke sættes ind overfor Tyskerne. De maa dog være interesseret i, at vor Jord dyrkes.

Knud Kristensen: De 20 pCt. vil bevirke Omgaaelse.

P. Munch: Vil de 350 til Værnemagten i April Kvartal ikke ødelægge alle andre Arbejder.

A. M. Hansen: De 20 pCt. vil ødelægge Bestræbelserne for Helaarsfæste, men Loven er vel nødvendig?

Arbejdsministeren: Jeg anser Loven for ganske nødvendig, men de 20 pCt. er en Betingelse for vort Parti.

Der aftaltes nyt Møde Kl. 14.

Finansministeren redegjorde for den finansielle Udvikling og forelagde Forslag om Krigskonjunkturskat, der var beregnet til 50 imod nu 20 — de 30 skal gaa i en Opsparingsfond.

P. Munch: Skal vi ikke have en Drøftelse inden nærmere Udarbejdelse af Forslag imod Inflation.

Svar paa Lovforslaget efter Paaske.

Oluf Pedersen: Har Eksperterne ikke kædet Merindkomstskatten til en ekstra Grundskyld?

Finansministeren: Jo.

Justitsministeren omtalte sin efterhaanden vanskelige Stilling; der manglede i Befolkningen den fornødne Tillid. Der skrives i »Frie danske«, at jeg her i Udvalget har sagt, at Frk. Ammundsen burde skydes — og at Tyskerne saa mildere paa det end jeg.

Jeg har kun Interesse i at gavne Landet, men er blevet pessimistisk indstillet, tror ikke, det gaar længere.

Naar enhver kan skrive, hvad han vil, og Sabotagen florerer, og Befolkningen synes, det er godt, saa maa man næsten tabe Humøret.

Omtalte Udviklingen i Aalborg med flere nye Anholdelser af Drenge.

Den 16. Februar meddelte Tyskerne, at der vilde blive fældet Dødsdom, men vi fik det afværget.

I Kolding en ung Mand anholdt for Overfaldet paa de tyske Piger, men det danske Politi fandt ikke Grundlag for Tiltale. Tyskerne havde nu krævet ham

overført, og det skete under Protest. Man frygter den tyske Krigsrets Domme, men de har hidtil ikke været daarlige — det man frygter er deres Metoder.

I den sidste Sag, jeg skal omtale, er der fældet Dødsdom, den kan dog ikke fuldbyrdes uden Dr. Best.

Jeg skal gerne, om det ønskes, gaa imod og sætte min Stilling ind. Hans Pedersen er dømt til Døden, to andre til livsvarigt Tugthus for Sabotage. Vi har sendt Sagen til Udenrigsministeriet.

Bliver der fældet Dødsdom, vil det danske Politi ikke kunne medvirke.*)

H. P. Hansen: Vi kan redegøre i vore Grupper. Hvad med Døssing?

Justitsministeren: Efter min Mening er Dommen over Prytz og Døssing for mild.*) Tyskerne blev rasende over denne »Æresstraf« og vilde have dem sat fast, dog ikke Professor Chievitz, ham ønskede de benaadet.

Der bliver antagelig med Døssing en Ordning à la la Cour paa hans Villa, og den Ferie passer vist ogsaa ham selv.

Med Prytz var det værre, han er ikke Kommunist, og vi maatte straks tage ham til Afsoning af Resten af Straffen.

Knud Kristensen: Jeg forstaar, at Justitsministeren er trykket af Situationen. Jeg sagde under Valgkampen, at der fra dansk Side blev gjort, hvad der kunde gøres. Er man sikker paa Nationalsocialisterne?

Justitsministeren: Kanstein udtalte den 9. April overfor mig, at Nationalsocialisterne var afviklet.

Ole Bjørn Kraft: Spørgsmaalet om Dødsstraf er det alvorligste, vi har været ude for. Jeg vil henstille, at man faar hele Ministeriet til at staa bagved. Der dømmes vist ved mange ved Krigsret.

Justitsministeren: Ja, her maa tages Stilling, Argumentationen høre op.

A. M. Hansen: Jeg takker Justitsministeren for Redegørelsen og for det Arbejde, der gøres i disse alvorlige Spørgsmaal. Vi maa gaa Forhandlingens Vej.

Ole Bjørn Kraft: Jeg vil ikke, at vi skal gaa Forhandlingens Vej med Hensyn til den Dom, der er fældet.

Oluf Pedersen: Der kan være Tilfælde, hvor alting ikke kan sættes ind, for at en Dødsdom ikke fuldbyrdes.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er ikke enig med Oluf Pedersen.

Knud Kristensen: Kommer den Situation til at foreligge, maa det behandles i Regeringen og her i Udvalget.

Udvalgets **281.** Møde afholdtes den 16. April 1943 Kl. 14.

Alle Medlemmer undtagen Buhl var mødt.

A. M. Hansen: Vi skulde høre om Stillingen til Lovforslaget om Landbrugets Arbejdskraft.

Fibiger: Vi var interesseret i Forslaget om de 20 pCt. Tillæg, men kan ikke gaa med, vi har Fuldmagt til at forhandle.

Knud Kristensen: Vi ønsker Klarhed om § 4 i Udvalget, der nedsættes om Lovforslaget, de 20 pCt. er vi af mange Grunde imod.

A. M. Hansen: Vi mener ogsaa, at de 20 pCt. er urimeligt. Vi vil gerne være med til at forbyde de unge under 25 Aar Arbejde i Mosen og til at standse offentlige Arbejder.

H. P. Hansen: Vi havde taget Standpunkt og kræver de 20 pCt. opretholdt.

*) jfr. her Korrigering af daværende Justitsminister E. Thune Jacobsen foran S. 502.

Arbejdsministeren: Den Tanke at nøjes med de unge under 25 Aar kan ikke praktiseres.

A. M. Hansen: Jeg begriber ikke, at Socialdemokrater tør tage de 20 pCt. med forskellig Lønsats.

H. P. Hansen: Saa kan vi give det over hele Linien.

Fibiger: Naar der er Enighed mellem de tre Partier, kan det fjerde vel bøje sig.

Oluf Pedersen: Forslaget om at nøjes med de Unge og standse visse Virksomheder, synes jeg, er acceptabelt.

Arbejdsministeren: Vi har høstet vore Erfaringer.

A. M. Hansen: Der er ikke det Pres paa Landbrugsarbejdet i Aar.

Oluf Pedersen: Man har tidligere endog taget Arbejdere fra Tørvemoser og standset Arbejdet der — men Landmanden lod dem gaa tilbage, da han syntes, at Mosearbejdet var vigtigere end hans.

Arbejdsministeren: Mange er rejst til Tyskland.

Oluf Pedersen: I det lange Løb gør man Forholdene vanskeligere ved denne Lov.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa en Vej ud og have denne Lov.

H. P. Hansen: Vi kan ikke bringe alle Ofre.

Ole Bjørn Kraft: Kan Staten ikke stille Midler til Raadighed.

Arbejdsministeren: Det har været forsøgt, men Ministeriet var imod.

H. P. Hansen: Det er en Tanke, som vi kan tiltræde.

P. Munch: Kan Ministeriet ikke finde en Udvej?

Arbejdsministeren: Ministeriet er rede til det, som Partierne kan enes om.

A. M. Hansen: Kan vi ikke komme udenom, da ligesaa godt bestemme os i Dag.

Knud Kristensen: Et Standpunkt maa tages i Dag.

Udvalgets **281 b.** Møde den 16. April 1943 Kl. 15,30.

Alle Medlemmer undtagen Knud Kristensen, Buhl og Kraft.

H. P. Hansen: Vi fastholder vort Forslag om de 20 pCt. og henstiller til de andre Partier at tage dette eller et ekstra Tilskud.

Stensballe: Vi staar fast.

Fibiger: Har man ikke drøftet de unge.

Arbejdsministeren: Det kan jeg ikke tage.

A. M. Hansen: I mit Parti var man meget imod Tanken om Statstilskud.

Fibiger: Jeg forstaar ikke Socialdemokraternes Afvisning af en Forlængelse med visse Forbedringer.

A. M. Hansen: Vor Stilling har intet med Karrighed overfor Arbejderne at gøre, men det virker uheldigt med de 20 pCt.

H. P. Hansen: Det er jeg klar over. Naar der fæstes Karle til 15—1 700 Kr., er Lønnen med de 20 pCt. ikke for høj.

Oluf Pedersen: Ja, men saa er det ogsaa urimeligt, at de, der har sikret sig selv, skal betale, medens de andre maaske med Statstilskud skal have billigere Arbejdskraft. Jeg er tilfreds med, at der ikke bliver nogen Lov, thi denne virker i det lange Løb meget uheldigt.

Arbejdsministeren: Jeg kan se, der intet er at gøre ved det.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **282.** Møde afholdtes 11. Maj 1943 Kl. 11,30.

Til Stede var alle Medlemmer, undtagen Knud Kristensen, der ikke kunde komme med det korte Varsel, og Oluf Pedersen, som ikke havde faaet Indbydelse ved en Fejl i Bureauet.

Der forelagdes Huslejelov, en Række Ændringer i Krigsforsikringerne, Skolelægelov, Biblioteksloy og Lov om Udbyttebegrænsning. Skolelæger og Biblioteker gik til Partierne, de andre tiltraadtes.

Udvalgets **283.** Møde afholdtes 11. Maj 1943 Kl. 13,30.

Alle Medlemmer undtagen Knud Kristensen var til Stede.

Finansministeren forelagde Forslag til:

1. Krigskonjunkturskat (af 8. Maj).
   Regeringen var enig i at forelægge den for Udvalget, men ikke om Skalaer eller om § 4, der ikke lader Skatten bringes til Fradrag det følgende Aar.
   Et særligt Udvalg fra Erhvervene havde ønsket, at Henlæggelsesordningen blev mulig at anvende endnu.
2. Stempelafgift af Obligationer.
3. 400 Mill. Kr. Statsobligationer af 2 og $2^1/_2$ pCt.
4. Afgift paa stærke Drikke og Tobak.

Handelsministeren forelagde Tillæg til Lov om Banker og Tillæg til Lov om Sparekasser.

Bankerne var først gaaet med, men Sparekasser gik imod alt.

H. P. Hansen: Er der flere Forslag?

Ministeren: Nej.

Buhl ønskede et Udvalg med 2 fra hvert af de fire Partier, een fra Retsforbundet til sammen med Ministeren at drøfte samlet Problemet om de ledige Penge.

Vi havde ikke faaet alt. Saaledes ikke noget om Aktieselskaber og ej heller om faste Ejendomme, der var foreslaaet af »Professorudvalget«.

Udvalgets Forslag her var ret drastiske, men det var ikke mindre end en Skændsel, om man ikke tog Brodden af Spekulationen i Ejendomme.

Ole Bjørn Kraft var ked af den Maade, disse Forslag blev behandlet paa — da Krigskonjunkturskatten kom ud til Offentligheden, kom der intet ud af den.

Vi maa tilbage til den Form for Samarbejde, at dette er fortroligt.

Jeg er enig med Buhl i, at der maa gribes effektivt ind imod de ledige Penge. Vi benægter ikke Muligheden af en rimelig Krigskonjunkturskat.

A. M. Hansen syntes godt om Buhls Forslag, men det maa da være, inden det gives i Partierne. Udvalget maa vel blive Nimandsudvalget med fire Ministre foruden Finansministeren.

P. Munch saa gerne en samlet Forhandling, bedst i selve Samarbejdsudvalget.

Foregaar Prisstigningen paa Landejendomme uhemmet, da er Ulykken sket.

Statsgælden er steget med 3—4 Milliarder, men værre i andre Lande.

Buhl: Et Problem er Statsgælden, et andet de ledige Penge.

Finansministeren saa gerne et saadant Udvalg.

Der var i Princippet Enighed om en Lov vedrørende Aktieselskaber, men endnu ikke naaet at faa det færdigt.

Der tænkes paa en Afgift af brugte Biler. Med Hensyn til Ejendomme er der jo et Udvalg.

Buhl: Det er der ikke mere.

Finansministeren: Der er rejst Indvendinger baade imod 10 pCt. Forhøjelse af Indkomst og Grundskyldsforhøjelser indenfor Ministeriet.

Handelsministeren saa gerne det omtalte Udvalg.

Stensballe vilde ogsaa gerne være med til Forhandling med Regeringen.

Oluf Pedersen spurgte, om ikke det var muligt at begrænse Værnemagtens Udgifter (Finansministeren: Nej). Der er Problem, om Statslaan og Skatter giver Tyskerne Mulighed for at bruge mere. Jeg mener, at der er en Fare ved Statslaan, med Hensyn til Købekraft er Skat bedre. Og det bedste er en Grundskyld, der binder stærkere, fordi man kapitaliserer denne Afgift. Jeg haaber derfor ikke, at Regeringens Afvisning er endelig. Gik gerne med til en Forhandling i Udvalg.

A. M. Hansen: Vi kan vel saa holde et Møde med Repræsentanter for Regeringen Torsdag Kl. 14.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **284.** Møde afholdtes den 13. Maj 1943 Kl. 14.

Alle Medlemmer var mødt.

Fra Ministeriet Landbrugsminister, Trafikminister, Indenrigsminister, Handelsminister og Finansminister.

Formanden efterlyste Stillingen til Forslag til Lov om Forskningsraad, og der blev givet Tilslutning til, at det fremsattes paa Rigsdagen til fri Forhandling.

Ole Bjørn Kraft havde med største Forbavselse set, at de fortrolige Forslag var offentliggjort i »Socialdemokraten«. Foreslog en Henvendelse til Bladene om at undlade enhver Reportage om disse Forslag.

H. P. Hansen var enig heri.

P. Munch foreslog en mundtlig Forhandling.

Dette fik Tilslutning.

Finansministeren oplyste, at Forslag om Aktieselskaber var under Udarbejdelse, og Omsætningsskat paa Motorkøretøjer blev forberedt.

Oluf Pedersen: Kan vi ikke faa forelagt Finansministerens Forslag om Grundskyld paa Landejendomme som foreslaaet af »Professorudvalget«.

Finansministeren: Det er jeg ikke bemyndiget til.

Finansministeren redegjorde for de foreliggende Forslag:

1. Krigskonjunkturskat.
2. Omsætningsskat paa Obligationer.
3. 400 Mill. i Statsobligationer.
4. Oversigt over Skat paa Tobak og Spiritus.
5. Afgift paa stærke Drikke.
6. Dernæst de nævnte Forslag under Udarbejdelse.
7. Dernæst er nævnt Buhls Forslag om Handel med Ejendomme.

Handelsministeren: Mine Forslag er en Binding i Banker og Sparekasser.

Oluf Pedersen: Fra Hr. Buhls Side er ogsaa nævnt Grundskylden fra Professorudvalget, og jeg gik ud fra, at Regeringens Afvisning ikke var endelig og udenfor Udvalgets Drøftelse, da det er det mest effektive Forslag.

Indenrigsministeren omtalte sit Forslag om Handel med Ejendomme, der i sin Tid var afvist af Partierne.

Det var ønskeligt at tage det med.

Fibiger: Kan der ikke sættes ind imod Værnemagtens høje Lønninger?

Oluf Pedersen: Jeg tillægger ikke Indenrigsministerens Forslag større Betydning, nu foreligger der et langt bedre Forslag fra de sagkyndige. Det maa vi have her.

Knud Kristensen troede ikke, at det forelagte havde væsentlig Betydning for Inflationen; der maa sættes ind over for Prisstigningen paa Varer direkte.

Tager vi de forelagte Skatteforslag, da tror jeg mere paa disse, thi vi har faaet mange Forpligtelser, baade Værnemagtskonto, Clearing og offentlige Arbejder.

Var interesseret i Henlæggelser, som kun kan bruges ved Lov.

Finansministeren: Vi kan ikke faa Loven om Lønninger til Værnemagten overholdt.

Det staar ethvert Medlem frit at møde med Forslag, og beder Oluf Pedersen mig om at udarbejde Forslag, da skal jeg gerne lade det gøre, men det er da ikke Regeringens, den har forelagt sine. Var glad over Knud Kristensens Udtalelse om Henlæggelser.

P. Munch kunde tænke sig Afgift af Ejendomme ved Salg eller Udstykning, saa enhver kan vælge.

Handelsministeren vilde kende Finansministerens Stilling til Tvangsopsparing.

Buhl: Vi er oppe paa 3 Milliarder i Forpligtelser og naar maaske 4 eller 5. Vi kan under disse Forhold kun føre en henholdende Politik.

Man kan stille sig tvivlende overfor, at Regeringen helt har droppet det, de bedre stillede kan købe som Landejendomme, man tager derved Kraften af Betænkningen.

Det var forkert yderligere at beskære Krigskonjunkturskatten, alle Merindtægter burde med, om det skal virke.

Handelsministeren: En Del er kommet ved Salg af Varelager, de maa være disponible.

Oluf Pedersen: Ja, der ligger Faren. Naar Folk kræver deres Penge igen, kan det tvinge Seddelpressen i Sving, og vi har Inflationen, hvis ikke vi tager en Formueafgift.

Knud Kristensen vilde betragte Grundskyld som en Driftsudgift, der gav højere Priser.

Udvalgets **285**. Møde afholdtes den 14. Maj 1943 Kl. 14.

Alle Udvalgets Medlemmer var mødt.

Indbudt var Repræsentanter for Hovedstads- og Provinsblade.

A. M. Hansen bød velkommen og

Kraft erindrede om de Vanskeligheder, der havde været ved Etableringen af Samarbejdet, men alle havde vist Forstaaelse.

Det var nødvendigt, at en Sag ikke kommer frem offentligt, medens den var under Forberedelse, ja maaske end ikke færdig i Regeringen, saaledes som det er sket i Forslag imod Inflationen.

Vi vil henstille, at Forslagene ikke gøres til Genstand for Reportage, før de er fremsat.

Vi kommer sikkert ind i en Periode med store Vanskeligheder baade økonomisk og Sabotage, og her gælder det om, at Befolkningen har Tillid til Samarbejdet. Vi vil gerne høre Pressens Synspunkter.

A. M. Hansen: Vil Pressen holde Nyhederne tilbage, saa længe de er fortrolige?

Hasager (»Politiken«) forstod ikke, at der skete Skade ved, at disse Ting kom frem.

Ole Bjørn Kraft: Det er klart, at Lovkompleksets Gennemførelse er vanskelig, men Vanskeligheden øges, naar Skitsen kommer offentligt frem og bagefter maaske slet intet bliver til.

Dernæst er det galt, naar der i »Lederne« tages Stilling, før de fem Anskuelser har naaet frem til et fælles Synspunkt.

Saa længe en Sag behandles, maa den være fortrolig.

H. P. Hansen: Jeg mener, at det fremkomne har skadet den videre Forhandling.

Hasager: Der er næppe Tvivl om, at Pressen vil bekræfte Samarbejdet, og jeg tror, Pressen fortsat vil støtte Udvalgets Arbejde.

Ole Bjørn Kraft: Man ved intet om Resultatet, da Nyhederne fremsættes. Jeg takker Hasager og gaar ud fra, at der vises det Hensyn, at vore Forhandlinger i Udvalget forbliver fortrolige.

Hansen (»Venstres Pressebureau«). Hvor langt gælder Henstillingen, er det kun den direkte Reportage eller ogsaa en Drøftelse af Problemer.

Ole Bjørn Kraft: Ingen i Udvalget er imod en Drøftelse af Problemerne.

H. P. Hansen: Dog ikke en Drøftelse paa Grundlag af de fremkomne Meddelelser.

A. M. Hansen: Vi valgte Drøftelse med Repræsentanter for Pressen og vil gerne have Lov til, naar vi føler Trang, at indbyde igen.

Vi har jo den samme Opgave.

Hasager: Paa Pressens Side kommer vi gerne igen.

Udvalgets **286.** Møde afholdtes den 14. Maj 1943 Kl. 15.

Alle Medlemmer var mødt. Finans-, Indenrigs-, Trafik-, Handels- og Landbrugsminister deltog.

Det aftaltes, at Lovforslag om Skolelæger fremsattes til fri Forhandling i Rigsdagen.

Finansministeren omtalte en fremsendt Henvendelse fra Nationalbanken til Støtte for Professorudvalgets Forslag.

Paa Værnemagtskontoen er brugt 90 Mill. i April Maaned. Der var aftalt i Kvartalet 250 i Stedet for det forlangte 348.

Der drøftedes:

Forslag til Lov om Banker og Sparekasser.

Stensballe var betænkelig.

Udstedelse af Statsobligationer.

Oluf Pedersen tvivlede om Formaalets Opfyldelse og forbeholdt sig sin Stilling.

Stempelafgift af Obligationer.

Blev liggende foreløbig.

Tobak og Spiritus.

Oluf Pedersen: Normalt er jeg ikke mod en Afgift, naar den begrænser disse Forbrug, men her blot en Forøgelse og mindre til andre Varer.

Buhl, Kraft og *A. M. Hansen* tog ogsaa Forbehold.

Ole Bjørn Kraft var Tilhænger af Tanken om Tvangsopsparing.

Næste Møde Tirsdag.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **287.** Møde afholdtes den 18. Maj 1943 Kl. 14.

Alle Medlemmer undtagen Buhl var mødt.

De fem Ministre om ledige Penge deltog.

Først behandledes Forslag til Lov om Erhvervelse af fast Ejendom. Det forelagdes af *Indenrigsministeren.*

Knud Kristensen vilde personlig gerne være med.

P. Munch: Det farligste er Prisstigningen paa Landbrugsejendomme.

Fibiger troede, det foreslaaede kunde tages.

Oluf Pedersen tillagde ikke Forslaget synderlig Betydning.

Finansministeren ønskede Forbud imod Ikke-Landbrugeres Køb af Landejendom.

Indenrigsministeren vilde gerne have det udvidet. — Der drøftedes Lønstop og Prisstop.

A. M. Hansen fandt, det var et lille Forslag, man burde forhøje 2 Aar til 5 Aar.

Fibiger: Vi kan vist enes om 3 Aar.

Knud Kristensen saa gerne et Forbud imod Ikke-Landbrugeres Køb.

Oluf Pedersen forelagde Forslag til Lov om ekstraordinær Grundskyld af Landejendomme af Jordværdi over 6 000 Kr. paa 3 pCt. i Overensstemmelse med Finansministeriets Udvalgs Forslag, dog med Mulighed for at unge Landbrugere, der havde købt, fritoges. Dette vilde bøde paa Krigstidens alt for høje Kornpris og inddrage en ufortjent Formuestigning samt lette Adgang til Ejendom.

Forslaget vil inddrage en væsentlig Del af en Krigsgevinst, og det vil være uforsvarligt at undlade denne Del af »Professorudvalget«s Indstilling, der er anbefalet af Nationalbanken.

Droppede man dette, maatte han forbeholde sig sin Stilling til hele Lovkomplekset.

Knud Kristensen fandt, at en Lov af den Karakter var stik modsat af, hvad der tiltrængtes. Det vilde faa Driftsudgifterne til at stige.

H. P. Hansen: Hvis ikke Gennemførelsen begrundede en Prisstigning var der ellers god Mening i Forslaget.

Fibiger var helt enig med Knud Kristensen.

Landbrugsministeren: Det vil være vanskeligt at holde Kornprisen, hvis Loven gennemføres.

Oluf Pedersen: Det er jo Sagkundskabens Forslag, og det drejer sig om en ufortjent Formuestigning.

A. M. Hansen var ikke helt enig med Knud Kristensen i, at det ikke vilde gavne Slægten.

Finansministeren: Kan Knud Kristensen tænke sig en Afgift ved Salg af Ejendom?

Indenrigsministeren troede ikke, at man kunde gennemføre en Afgift ud fra Landejendommens Pris. En Afgift af Stigning ved Salg var han ikke imod.

Knud Kristensen: Oluf Pedersen kan kun se Grundskylden. Det vil være uretfærdigt at beskatte uden Realisation, men han var ikke imod en Afgift ved Salg.

Landbrugsministeren: Ud fra Synspunktet at fordele alt ligeligt var han ikke imod. Vil Sukkerprisen ikke stige?

Fibiger troede ikke paa en Afgift ved Salg.

Handelsministeren troede ikke, det vilde være muligt at sige Nej til en Stigning i Sukkerroeprisen.

Oluf Pedersen: Disse faar jo ikke en Særafgift.

Jeg har i sin Tid foreslaaet Afgift ved Salg, det blev ikke til noget. Sagkundskaben har foreslaaet begge Dele, men det er droppet af Regeringen.

— Nyt Møde Onsdag.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **288.** Møde afholdtes 19. Maj Kl. 14.

Alle Medlemmer undtagen Fibiger.

De fem Ministre som i tidligere Møde.

Handelsministeren forelagde Forslag om Omsætning af Motorkøretøjer.

P. Munch vendte sig imod, at det ogsaa omfattede nye *Biler*.

Oluf Pedersen sluttede sig dertil.

Handelsministeren omtalte tvungen Opsparing af A/S.

H. P. Hansen: Kommer der ogsaa Skat paa A/S?

Handelsministeren vilde finde denne urimelig.

Buhl: Det er svært at finde Linien i dette.

Det var alene de store Indkomster, som truede Pengene.

Ole Bjørn Kraft ansaa tvungen Opsparing for det væsentlige.

Handelsministeren: Min Tanke er helt at droppe Krigskonjunkturskatten og faa tvungen Opsparing i Stedet for.

Indenrigsministeren: Vi maa samle os om det foreliggende.

H. P. Hansen: Vi har ønsket samtlige Forslag fra Ministeriets Udvalg.

Hvorfor ikke Lempelser i Sukkerafgift?

Landbrugsministeren: Tager man kun de indirekte Skatter og tvungen Opsparing vil det virke helt urimeligt.

Oluf Pedersen: Af det foreslaaede har jeg Interesse i Krigskonjunkturskatten for private og A/S-Selskaber — og af en Afgift ogsaa paa krigskonjunkturskabt Formue ved en Grundskyld.

Ole Bjørn Kraft var den første, der var gaaet imod de indirekte Skatter.

Det er givet, der paa et vist Tidspunkt maa komme en drastisk Formuebeskatning — og da godt at have en Del Penge baandlagt. Vi skal naa til et Resultat, men vi har ikke tilsigtet, det skulde gaa ud over den lille Mand.

Buhl: Beskatning binder bedre end Opsparing.

Knud Kristensen gik ikke med Glæde med til Skatter, men vi har paataget os visse Forpligtelser, som vi ikke kan skyde over paa Efterkommerne.

P. Munch: Det ser noget trøstesløst ud, maaske skal vi nedsætte et Udvalg.

Omtalte de forskellige Synspunkter.

Finansministeren: Maaske et Udvalg fra de fire Partier og Finansministeren.

Ole Bjørn Kraft: Der maa gøres noget for at hindre Tyskerne i at ruinere Landet. Andelsselskaberne maa ikke holdes udenfor.

Oluf Pedersen: Jeg er ikke tilfreds med, at man tilsidesætter Professorudvalgets saglige Forslag.

Finansministeren: Jeg tror, Statsministeren er rede til at redegøre for Forhandlinger med Tyskerne. Vi afviste de 348 Mill. Kr.

Knud Kristensen havde intet imod at tage Brugsforeningsskatten op til Overvejelse, men de kan ikke beskattes bare fordi der er nogle, som ikke kan lide dem.

Vi har ikke drøftet disse Spørgsmaal i vort Parti.

Oluf Pedersen forstod, at alt vedrørende fast Ejendom var opgivet.

— Nej

Stensballe troede, Grænsen for Skat paa A/S var opgivet, men vi maa jo se paa det, naar Forslag foreligger.

A. M. Hansen: Vi maa vist nedsætte et Udvalg.

H. P. Hansen: En fra hvert Parti og Ministrene tilkaldes.

Buhl: Ingen af os gaar til det med bundet Mandat.

Ole Bjørn Kraft: Det kan kun blive om Retningslinierne.

Valgt blev Buhl, Knud Kristensen, Ole Bjørn Kraft, een af de tre Radikale og Oluf Pedersen.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **289.** Møde afholdtes den 24. Maj 1943 Kl. 19,00.

Alle Udvalgets Medlemmer undtagen Fibiger og H. P. Hansen var til Stede. De fem Ministre — undtagen Indenrigsministeren.

Finansministeren redegjorde for Arbejdet i Underudvalget, hvor man, bortset fra Oluf Pedersen, var naaet til Enighed om følgende:

Stempelafgift paa Obligationer udgaar. Derefter følgende Forslag.

1. *Statslaan.* Ingen Ændring bortset fra, at der kun kan disponeres efter Lov.
2. Afgift paa Motorkøretøjer.
3. Indirekte Afgifter, hvor Ølskat er opgivet og Omsætningsafgift paa Restaurationer forhøjes fra 10 til 25 pCt.
4. Salg af Landejendomme begrænses som foreslaaet af Indenrigsministeren, desuden at Omvurdering sker ved Salg og den nye Ejer bortset fra unge Landmænd svarer da efter ny Vurdering ud fra gældende Lov.
5. Tillæg til Lov om Banker.
6. Tillæg til Lov om Sparekasser.

   Her har Venstre taget Forbehold fra § 1 om, at Nyoprettelse kræver Ministerens Tilladelse.
7. Krigskonjunkturskat og tvungen Opsparing, herunder ogsaa Brugsforeninger, hvor de Ks. havde taget Forbehold angaaende de 4 pCt. som Beregningsrundlag.

H. M. Hansen: Hvad med Regeringen?

Finansministeren: Den staar principielt bag.

Oluf Pedersen havde fra første Færd erklæret, at han ansaa Bestemmelsen angaaende Prisstigningen paa fast Ejendom for det vigtigste. Han ønskede Krigsgevinst inddraget baade Indkomst og Formuestigningen, der skyldes Stigning af fast Ejendom.

Han havde gaaet ind for Eksperternes Forslag om ekstraordinær Grundskyld, da det blev afvist, stillet sit eget Forslag om Prisstop for Jorden ved en Grundstigningsskyld men begge Dele blev afvist fra enkelte Sider. Han maatte derefter tage Forbehold over for *alle* de stillede Forslag.

Det eneste er nu en ny Vurdering og Skat efter denne, men da min Indsigelse netop gælder, at Stigningen ikke maa vinde Hævd, var han betænkelig.

Min Stilling til hele Lovkomplekset var naturligvis paavirket af Afvisningen. Jeg anser Stigningen af Ejendomme med Hundrede af Mill. Kr. aarlig for en Ulykke for Landbruget. Vi har aabenbart intet lært af sidste Krig.

Dette er simpelthen en Landsulykke. Nu har jeg i en Menneskealder kæmpet for at inddrage Grundværdien til Fællesskabet og saa stiger de i en Tid, hvor jeg støtter den siddende Regering. Det kan jeg ikke forsvare hverken overfor mig selv, mit Parti eller det danske Folk.

Knud Kristensen: Vi er alle ked af Prisstigningen, men det foreslaaede vil virke nogenlunde ligesaa kraftigt som en Afgift af Jorden alene og den blev rent skønsmæssig.

Fremhævede Eksperternes Henstilling om at ændre i Prisloven.

A. M. Hansen vilde sige til Oluf Pedersen, at nu, efter at have haft Samling siden 1940, burde han ikke bryde ud, fordi han ikke fik sin Vilje, selv om jeg ikke er uenig med ham. Han maatte vide, der var stærk Modstand imod hans Ideer.

Vilde henstille, at han ikke af den Grund gik imod alt.

Ole Bjørn Kraft vilde henstille, at der blev brygget mere Øl. Hvad der kan gøres for at mindske Tyskernes Krav, maa gøres.

Skal Forslagene i et 21 Mands Udvalg? Vilde gaa ind for Forslagene, men kendte ikke Partiets Stilling, men der maa naas et Resultat.

Landbrugsministeren: Oluf Pedersen ved, at jeg har advaret imod Prisstigningen paa fast Ejendom, det vigtigste er Prisbegrænsningen.

Elgaard: Der gøres mod Tyskerne, hvad gøres kan for at bevare den danske Mønts Værdi. Han var tiltalt af Tvangsopsparingen. Han støttede Forslaget.

Finansministeren vilde give en skriftlig Redegørelse om Forhandlingerne med Tyskerne.

Buhl: Jeg kan forstaa Oluf Pedersens Bekymringer, men jeg synes, han maa betænke sig om hele sin Stilling. Oluf Pedersen hæfter sig ved Investeringen.

Oluf Pedersen: Jeg skal drøfte min Stilling med mit Parti, men disse Forslag er uretfærdige imod den jævne Mand ved at begunstige visse Borgere.

Jeg skal til de enkelte Forslag tage sagligt Hensyn, men vi er altid gaaet imod Statslaan, er imod indirekte Skat, imod Told paa Biler og betænkelig ved Tvangsopsparing.

Hvis § 1, som ogsaa Venstre ønsker, udgaar i Banker og Sparekasser, vil vi stemme for.

Knud Kristensen: Hvis mit Parti hellere vil have Forbud imod Salg til Ikke-Landbrugere end Omvurderinger, vil det saa ikke være lige saa effektivt.

Bording: Oluf Pedersen undervurderer det foreslaaede.

Buhl: Jeg gaar ud fra, at vi ikke forhøjer Prioritetsgrænsen.

Oluf Pedersen: Saavidt jeg kan se, virker det foreslaaede ulige. Det bliver antageligt Køberen, der kommer til at betale og Sælgeren stryger Gevinsten, ganske ufortjent.

Jeg vil ikke undlade at bemærke, at de sagkyndige har betegnet det foreslaaede som ganske utilstrækkeligt.

A. M. Hansen: Det gaar nu til Partierne.

Finansministeren: Gerne Svar Torsdag og i Statsraad paa Fredag.

— Næste Møde Torsdag ogsaa sammen med de fem Ministre.

290) Møde den 27. Maj 1943 Kl. 10,00.

Alle Medlemmer var mødt.

De fem Ministre undtagen Landbrugsministeren.

Der blev givet Tilslutning til et Forslag fra Justitsministeren om Ændring i Lov om Gældsbreve.

Handelsministeren forelagde Forslag om Ejendomskommissionærer. Gik til Partierne.

Finansministeren ønskede at fremsætte Forslag om Forlængelse af Lov om Arveafgift.

Tiltraadtes.

Handelsministeren oplyste, at han paany vilde fremsætte Lov om Patenter, Varemærker m. v.

Ingen Indvendinger.

A. M. Hansen: Vi gaar saa til de 7 Lovforslag. Jeg beklager, de er fremme i Pressen, særligt i den konservative.

H. P. Hansen: Socialdemokratiet kan tiltræde.

Ole Bjørn Kraft: Enkelte Ting vil vi gerne have ændret. Vi er betænkelig ved det om Landejendomme. Ønsker Dispensation ang. Opsparing for Folk, der bekoster deres Børns Uddannelse. Beklager, at Brugsforeningsskatten ikke er stærkere.

Knud Kristensen: Vi kan give Tilslutning, men ikke til alle Enkeltheder, som ønskedes til fri Forhandling.

Der er særlig fire Punkter:

1. § 1 i Banker og Sparekasser.
2. § 8 i Krigskonjunkturskatten med Underetning om Skatteyderens Forhold.
3. Om Sparekasser i det hele skal med og
4. om Ejendomshandelen. Vi gik ud fra, det om Omvurdering bortfaldt.

A. M. Hansen: Vi kan tiltræde, men ønsker Spørgsmaalet Tøjskat rejst snarest.

Oluf Pedersen: Vi er enige i, at en Lovgivning imod de saakaldte ledige Penge er nødvendig og beklager, at der mangler Lovforslag svarende til de sagkyndiges Indstilling. Dette er en Undladelsessynd, men det giver os ikke Anledning til at rejse Opposition imod Lovforslagene, dog kan vi ikke medvirke til alle Forslagenes Vedtagelse.

Det Forslag, der interesserer os mest, er det, som angaar fast Ejendom, men det er ikke kraftigt nok og det vil virke uligeligt. Vi gaar ud fra, at man ikke paa Forhaand afviser en bedre Udformning, saa al Jordværdistigning faar en ligelig Salgsafgift, svarende til det, der ved Omvurdering vilde blive paalagt Landejendommene gennemsnitlig.

Ole Bjørn Kraft: Renter ved Statslaan bør sættes højere for at de kan tegnes.

Stensballe var enig heri.

Finansministeren: Jeg kan tænke mig, at Renten forhøjes under Behandlingen i Rigsdagen.

Ændring i § 8 vil jeg ikke modsætte mig, selv om det ikke binder i andre Forhold.

Knud Kristensen: Ud maa det.

H. P. Hansen: Men Loven skal dog overholdes.

Handelsministeren var rede til at lade § 1 i Banker og Sparekasser udgaa. Administrationen kan nu forbyde nye Banker.

Knud Kristensen: Vi vil dog ikke bindes til en bestemt Administration.

Oluf Pedersen: § 1 er min eneste Indvending imod Lov om Banker og Sparekasser.

A. M. Hansen: Ja, den forsvinder.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Lov om Erhvervelse af fast Ejendom. Embedsmændene ansaa det, man var enige om, for umuligt at praktisere, bl. a. naar det gjaldt Grundstigningsskyld. Jeg har derfor foreslaaet en Afgift ved Salg efter Vurdering for at lægge en Dæmper paa Ejendomshandelen, bortset fra unge Landmænd. Dette vil nok interessere Oluf Pedersen.

Knud Kristensen: Det maa være til fri Forhandling.

Ole Bjørn Kraft: Ogsaa jeg ønsker fri Forhandling.

Oluf Pedersen: Jeg kan tiltræde Princippet.

Buhl: Vi maa have det med.

Indenrigsministeren: Jeg vil gerne have Omvurderingen med.

Ole Bjørn Kraft: Den Lov maa fremsættes for sig selv.

Knud Kristensen: Saa tror jeg ikke, det kan føres igennem.

Ole Bjørn Kraft: Vi maa saa have det med i Komplekset.

Stensballe: Uden Tilføjelser.

A. M. Hansen: Det kan vi dog ikke finde os i.

Ole Bjørn Kraft: Intet imod, at det gaar ind, men saaledes at Paragraffen kan stemmes ud.

Indenrigsministeren: Jeg vil gerne under Forelæggelsen fremføre Ønsket om Afgift.

Knud Kristensen: Og sige, der er stærk Stemning derfor.

A. M. Hansen: Skal det saa i eet Udvalg?

Ole Bjørn Kraft: De indirekte Skatter gerne i et for sig selv.

Dette tiltraadtes.

Forsvarsministeren oplyste, at der stadig er Forhandlinger mellem Forbindelsesofficerer og General Hanneken. Man er fra tysk Side utilfreds med, at der melder sig saa faa Officerer frivilligt.

Dr. Best har nu taget Sagen og det er Meningen, at jeg sender en Skrivelse ud om, at den danske Regering giver Tilladelse til frivillig at tjene i den finske eller tyske Hær, sættes udenfor Nummer og denne Tid medregnes ved Avancement og Lønberegning. Det kræver til sin Tid en Lovændring og jeg vil ikke stille den [i] Udsigt uden Tilslutning fra Udvalget.

Ole Bjørn Kraft var ikke enig med Forsvarsministeren. Det er et ulykkeligt Tidspunkt at komme.

Indenrigsministeren: Vi er under et mægtigt Pres og Formaalet er at afbøde dette Tryk, men at Officererne dog staar frit. Det vil næppe faa politisk Betydning.

Vi har gjort det samme overfor Finland. Linien er den samme.

Trafikministeren: Der er ikke Tale om aktiv Tjeneste.

(Protester).

Forhandlingen udsættes.

Nyt Møde Kl. 15,00.

Udvalgets **291.** Møde afholdtes den 27. April 1943 Kl. 15,00.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen var mødt.

Forsvarsministeren redegjorde nærmere for Baggrund for det Forslag til Skrivelse, der var affattet.

Det hed heri, at Ministeriet vilde se bort fra, at der efter at have staaet uden for Tjeneste i tre Aar først kan forfremmes efter eet Aar.

Dette kræver til Efteraaret en Lovændring.

Buhl: Vi maa have Oplysning til Partierne.

Jeg har hørt, at Scavenius straks var villig til at droppe Frivilligheden, men gaar ud fra, at han ogsaa holder paa den.

Det hele er betænkeligt som en Slags Tilskyndelse.

Ole Bjørn Kraft: Det er ikke muligt nu at foretage, hvad vi vilde i Krigens Begyndelse. Der kan dispenseres, men ikke ligefrem opfordres.

Jeg kan ikke give Tilslutning. Det maa staa for Regeringens egen Regning.

Knud Kristensen: Jeg er ogsaa betænkelig. Med en saadan Skrivelse er det allerede gjort.

Oluf Pedersen: Man svækker Officerernes Modstand og det skal vi ikke. Der hverves frivillige danske i Tyskland.

A. M. Hansen: Der maa gives Besked i Partierne. Vi maa drøfte det med Stats-og Udenrigsministeren. Dette er et Grænsetilfælde, der ser ud som et Pres.

Forsvarsministeren: Vi har ikke ment, der var store Betænkeligheder.*) Det er min Opgave at neutralisere de tyske Krav. Kravet om Frivillighed bliver opretholdt.

Hanneken er utilfreds med, at kun 10—16 Officerer af Linien er gaaet frivilligt med, der burde være mindst 100, siger han.

Der er talt om, at de skal gøre Etapetjeneste i Generalguvernementet.*)

Derefter har vi ment at kunne gaa med.*)

Buhl: Er det den samlede Regerings Stilling?

Forsvarsministeren: Statsministeren har redegjort for Sagen.

Buhl: Er Rolsted erstattet med Ramm efter en Konflikt?

Forsvarsministeren: Ja.

Ole Bjørn Kraft: Jeg forstaar, at den samlede Regering ikke har givet Tilslutning til Skrivelsen. Man kan ikke forud love Løn og Avancement.

Forsvarsministeren: Det hele er paa Linie med den Politik, der er ført siden 1940.

Oluf Pedersen: Jeg har forstaaet Forsvarsministeren, at han er tilfreds med, at vi tager det til Efterretning. Vi skal ikke selv lave Konflikt.

Ole Bjørn Kraft: Det er ikke nok.

Fibiger: Jeg er betænkelig ved en Lovændring.

Forsvarsministeren: Jeg har ønsket at give Besked inden Skrivelsen sendes ud.

P. Munch: Det er jo ikke aktuelt.

A. M. Hansen: Det kedelige er, at der ligger en Opfordring i Skrivelsen.

Ole Bjørn Kraft: Vi skal ikke krybe i Skjul. Forsvarsministeren maa have Besked og jeg synes ikke, at Skrivelsen kan sendes ud.

Forsvarsministeren: Dr. Best har bedt om et Udkast, derfor gik jeg herover.

*) Daværende Forsvarsminister Søren Brorsen ønsker følgende Korrigering foretaget: De paagældende Sætninger udgaar.

Udenrigsministeren har givet Dr. Best Besked, men ikke selve Skrivelsen til Afdelingerne.

Fibiger: Jeg er ikke uenig med Kraft i, at vi ikke skal krybe i Skjul, men kan det ikke gøres *uden* at ændre Loven.

Buhl: Lovhjemmel er ikke nødvendig.

Ole Bjørn Kraft: Jeg er desværre ikke enig med Fibiger. Det vil føles som en Opfordring til tysk Krigstjeneste, om Skrivelsen sendes ud.

Knud Kristensen: Det er selve Skrivelsen, det drejer sig om.

P. Munch: Den er en Opmuntring.

Forsvarsministeren: Den har næppe Betydning. Der var Tale om at sende nogle Officerer der ned paa Studierejse, men det maa være frivillig.

Ole Bjørn Kraft var ikke enig med Forsvarsministeren heri. Det giver for den, der melder sig, et odiøst Skær.

Nærmere Forhandling med Statsministeren.

Knud Kristensen ønskede ogsaa en Redegørelse angaaende en Afskedigelse ved Pressesekretariatet.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **292.** Møde afholdtes den 28. Maj 1943 Kl. 15,30.

Alle Medlemmer var mødt.

Til Stede var Statsministeren, Handels-, Arbejds-, Indenrigs- og Forsvarsministrene.

Statsministeren var forbavset over denne Sag, som kun vedkom Administrationen.

Jeg fik en Note fra den tyske Befuldmægtigede om den danske Hærs fjendtlige Holdning, den Holdning havde vakt Bekymring og Værnemagten maatte sikre sig.

Blev der konstateret fjendtlige Handlinger, vilde den danske Hærs Rester blive opløst — overfor dette ønskede man en Ordning, saa de, der gik i tysk eller finsk Tjeneste ikke tabte ved det. Sker dette ikke, bliver Resten af vor Hær demobiliseret.

Og i Regeringen var Tilslutning til at søge dette undgaaet og efter Aftale mellem Udenrigsministeren og Forsvarsministeren skrev jeg til Dr. Best, at der var givet Orlov ikke blot til Frikorps Danmarks, men ogsaa til tysk og finsk Tjeneste i ubegrænset Omfang, dog med Forbehold, overfor, at vi selv havde tilstrækkelig.

Der redegjordes i Skrivelsen for, at den, der træder udenfor Nummer, bl. a. vilde blive ligestillet i Løn bagefter, og at man til velvillig Overtagelse vilde optage en Ændring, saa den, der stod udenfor Nummer i tre Aar — ogsaa inden, at et Aar var gaaet, eventuelt kunde bliver forfremmet.

Herpaa fik jeg Svar fra Dr. Best, at der saa var aabnet Mulighed for uden formel Ændring — at de, der gik i tysk og finsk Tjeneste, ikke blev stillet ringere.

Oluf Pedersen: I Gaar hed det i Skrivelsen fra Forsvarsministeren til Officererne, at der gaves Løfte — her kun til velvillig Overvejelse — og det synes jeg ikke, der kan siges meget imod.

Forsvarsministeren syntes ikke, man var gaaet for langt, men der maa til Efteraaret en Lovændring.

Oplæste Udkast til en Skrivelse, der omtalte, hvad man kunde gøre admini-

strativt og hvori det hed: desuden at Regeringen til velvillig Behandling vil optage »visse Ændringer.«

Jeg er forbavset over den Forhandling, der førtes i Gaar.

Ole Bjørn Kraft: Naar Forsvarsministeren kom her, var det, fordi Rigsdagen skulde blandes ind og derfor maatte vi tage Stilling. Vi vilde ikke give Tilslutning til et saadant Lovforslag. Det er nævnt i mit Parti og alle er gaaet imod.

Statsministeren: Efter dette er min Stilling ændret. Det er en Sprængning. Man meddeler fra konservativ Side, *at det mindste, som vi kan komme igennem med*, vil de ikke være med til.

Det foreslaaede stred ikke imod Neutraliteten. Efter dette er min Rolle slut. Det er naturligt, at jeg træder tilbage og at Rigsdagen faar en Statsminister af sin egen Midte.

Jeg maa nu kræve Tilslutning paa Forhaand til en Lovændring.

Enten maa de konservative vedtage noget andet eller en anden Regering.

Ole Bjørn Kraft: Dette overrasker mig, det er jo sagt, at der ikke kræves nogen Lovændring. Vi har ikke noget imod at Officererne faar, hvad de kan tilkomme efter at have været i tysk Krigstjeneste, men vi kan ikke være med til en Lovændring, der letter eller opfordrer til at gaa i tysk Tjeneste — og intet af Partierne ønskede en saadan Lovgivning.

Det er beklageligt, at vi intet har hørt om, at der forelaa en tysk Note. Vi rejser kun Protest imod en Lovændring.

Indenrigsministeren: Vi var jo enige i Regeringen, men var ikke klar over, at der krævedes en Lovændring.

Handelsministeren: Denne Sag er behandlet i Regeringen 6. Maj og i Dag. Der var i Regeringen Enighed om Dispensation, men ikke talt om Lovændring og jeg forstaar Statsministeren, at den heller ikke er nødvendig.

A. M. Hansen: I Gaar fik man det Indtryk, at Statsministeren *udenom* de andre Ministre havde givet Løfte til Dr. Best.

Forsvarsministeren havde ikke været klar over, at Skrivelsen var afgaaet, men ellers var der Enighed.

Jeg kan ikke undgaa til Efteraaret at foreslaa en Lovændring — til § 92 i Hærlov.

Kommer der en Konflikt, vil ikke blot Hæren blive hjemsendt, men de tager alt vor Materiel.

Buhl: Dr. Best siger i sin Skrivelse, at man gaar ud fra, at der ikke skal ske en formel Ændring. Saavidt jeg kan se, har Forsvarsministeren omredigeret sin Skrivelse fra i Gaar. Det hele maa klares ved en Tekstanmærkning.

Vi er ikke glade ved at give ligesom en Opmuntring. Det er beklageligt, at Statsministerens Svarnote blev afgivet, inden den var behandlet her i Nimandsudvalget, naar man paa et givet Tidspunkt ønsker Rigsdagens Medvirkning.

P. Munch: Vi maa jo igennem Problemerne. Vi kan ikke give mindre end sagt i Statsministerens Skrivelse, men der er heller ingen Grund til mere, som det sker i Skrivelsen til Afdelingerne.

Ole Bjørn Kraft: Sagen kom kun her, fordi der blev krævet en Lovændring.

Forsvarsministeren: Officererne maa have Besked, naar de spørger, hvordan er min Stilling.

Oluf Pedersen: Jeg synes, at en Skrivelse svarende til den til Dr. Best maa være nok til Officererne, naar den er nok til Tyskerne, den afgives jo for Tyskernes Skyld.

Statsministeren: Jeg maa efter dette forbeholde mig min Stilling, efter det her siges, har vi ingen Regering — eller en Dobbeltregering.

Jeg maa have en udtrykkelig Tilkendegivelse af, at man er enig i Skrivelsen.

Tyskerne frygter Kamphandlinger her i Landet og dansk Militærs Medvirkning og da maa de have flere Tropper her end ellers. Vi kan ikke skaffe et andet Sindelag hos Officererne, men stille dem frit.

Det maa klares, om man er enig i det, der er sket — og at Rigsdagen om nødvendigt er rede til at medvirke.

H. P. Hansen: Naar vi tiltræder, har Statsministeren jo faaet den Tilkendegivelse, han ønsker.

Knud Kristensen: Vi er villig til rent praktisk at holde de skadesløse, som gaar i finsk eller tysk Tjeneste.

Ole Bjørn Kraft: Vi plejer at staa bag vore Ministre, men vi kan ikke gaa med til en Ændring af Hærloven.

H. P. Hansen: Hvis den er nødvendig, maa den gennemføres.

Forsvarsministeren: Jeg maa have klar Besked. Jeg tvivler ikke om, at d'Herrer altid gaar med Dolken i Ærmet.*)

H. P. Hansen: Det forstaar jeg ikke. Opgaven er at blive klar over Stillingen. De konservative har begaaet en Fejl ved at gaa til deres Parti. Vi gaar ind for Skrivelsen til Dr. Best — selv om vi gerne havde set den først.

P. Munch: Om Skrivelsen er ingen Uenighed, vi maa alle staa bagved.

— Skrivelsen tiltraadtes.

Ole Bjørn Kraft: Heri er ingen Forpligtelse.

Buhl: Ja, men det skal klares.

Knud Kristensen: Hvordan ligger det med Ændring i Ministeriernes Pressesekretariat.

Statsministeren: Der skete det beklagelige, at Lederen af Pressebureauet i hans Blad startede et Angreb paa Handelsministeren, tilsmudsede ham ved at give det Udseende af, at det var private Interesser.

Man sagde til ham: Kan Du fralægge dig det? Hvis der skal være Tillid og Samarbejde, maatte han fralægge sig Ansvar.

I en Skrivelse til Melchior Hansen fra Statsministeriet, tiltraadt ogsaa af Handelsministeren, blev der spurgt, om han kunde fralægge sig Ansvar. Dertil svarede han, at Aftalen ikke var indskrænket Handlefrihed, men blot ikke Brug af fortrolige Oplysninger — han henviste til Redaktør Rée.

Dette var en Tilstaaelse, om man vil, han vilde ikke fralægge sig Ansvar og blev sagt op.

Knud Kristensen: Er Sagen drøftet i Ministeriet — og har han benyttet Oplysninger, han ikke var berettiget til?

Statsministeren: Der er talt om det.

Handelsministeren: Der var ikke brugt Oplysninger, men skrevet direkte imod, hvad han vidste var rigtigt.

Knud Kristensen: Jeg forstaar, at der ikke er brugt Oplysninger.

Handelsministeren: Men en Mand er æresfornærmet.

Oluf Pedersen: Med hvilken Ret hævder Handelsministeren, at en Medarbejder ved et Blad æresfornærmer Ministeren, naar det Blad, han er ansat ved, angriber Ministeren?

*) Daværende Forsvarsminister Søren Brorsen ønsker den Korrigering foretaget, at Sætningen: »Jeg tvivler ikke om, at d'Herrer altid gaar med Dolken i Ærmet« udgaar.

Statsministeren: Han kan fralægge sig Ansvar.

Oluf Pedersen: Nej.

Statsministeren: Han maa svare for sin Stilling.

Handelsministeren: Jeg er ked af de Udtalelser, der er fremsat af Knud Kristensen og Oluf Pedersen. Melchior Hansen er »Vestkysten«s Hovedstadsmedarbejder.

H. P. Hansen: Man kan ikke forsvare et personligt Angreb.

Knud Kristensen: Jeg ved ikke, hvem der har skrevet Aritklerne, men han maa jo tage sit Ansvar. Det er farligt, at den ene Part opkaster sig til Dommer.

Statsministeren: Vi har givet Manden en Chance for selv at tage Afsked, men han ønskede Konflikt.

Ole Bjørn Kraft: Det er jo et Tillidshverv, og der forudsættes en uhyre Tillid.

Knud Kristensen: Der er en Fare i det. Jeg ved ikke, om han har Tab.

Statsministeren: 4 000 Kr. mister han.

Oluf Pedersen: Det er ikke hævdet, at han har misbrugt sin Stilling. Melchior Hansen kan ikke udlevere sin Redaktion.

H. P. Hansen: Han kan saa skrive, hvad han vil.

Knud Kristensen: Det er noget helt andet. Her er det ikke private Penge.

A. M. Hansen: Naar de, der har antaget en Mand, skønner, at han ikke er sin Stilling voksen, har de Ret til at afskedige.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **293.** Møde afholdtes 1. Juni 1943.

Alle Medlemmer var mødt.

A. M. Hansen: Socialdemokraterne har ønsket en Forhandling om Gennemførelse af Forbrugsafgifter før de andre.

Buhl: Vi er jo enige om, at det hele er en Helhed og var dog gaaet med paa at anbefale, at Forbrugsafgiften gennemførtes først — men efter Kampagnen i de konservative Blade frygter vi de psykologiske Virkninger hos vore Folk.

Ole Bjørn Kraft: Vi har intet Ansvar for disse Blade og staar ved vort Ord.

H. P. Hansen: Vor Gruppe er stemt for, at alle Forslag skal følges ad.

A. M. Hansen: Det er ikke let at tage Ansvar for en Udskydelse.

Stensballe: Og det er mærkeligt, da Landstinget er indkaldt til i Morgen.

H. P. Hansen: Vi gik ogsaa ind for det, men Buhl og jeg blev overstemt.

Fibiger: Kan Socialdemokratiet ikke behandle det igen?

H. P. Hansen: Vi skal forsøge i et nyt Møde.

A. M. Hansen: Hvem skal være Formand i 21 Mands Udvalget?

H. P. Hansen: Det er jo en ny Turnus — derfor valgte vi Oluf Pedersen ind i Udvalget— og det maa saa være os, der vælger Formand.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **294.** Møde afholdtes 15. Juni 1943 Kl. 14.

Mødt var A. M. Hansen, Munch, Kraft, Fibiger, Stensballe og Oluf Pedersen.

Fraværende Buhl, H. P. Hansen og Buhl.

Indenrigsministeren var til Stede.

Ole Bjørn Kraft omtalte en Henvendelse, han havde faaet fra Danske Selskab om Adgang til at fotografere Udvalget.

Tilslutning gaves.

Indenrigsministeren forelagde Indfødsretslov.

Tyskerne havde sinket Sagen, idet de var meget interesseret i at have Mulighed for at internere amerikanske Statsborgere — det lykkedes dog at faa 53 med — bortset herfra var Lovforslaget omfattende Folk, der normalt kom med. Vi kan af Tyskerne ikke faa de, der er i Værnepligtsalderen, og vi har ogsaa maattet lade nogle Nordmænd falde foreløbig. — Af Hensyn til Amerikanerne maa Loven igennem inden 1. Juli.

Ole Bjøn Kraft omtalte et Adoptivbarn, født i Flensborg og indmeldt i Lægdsrullen, som Tyskerne nu udskrev.

Indenrigsministeren: Ja, endda danske Embedsmænd har de udskrevet. Folk har levet i Tro paa, at det hele *var* i Orden, men nu er der intet at gøre.

Tilslutning gaves.

Indenrigsministeren forelagde Gældssaneringsloven.

Tilslutning gaves.

Endelig forelagde *Indenrigsministeren* Forslag om Forlængelse — paa ubestemt Tid — af Tillæget til jydske Rigsdagsmænd.

Oluf Pedersen var betænkelig ved, at Loven ikke var tidsbegrænset.

Samtidig rejste *Indenrigsministeren* paa hele Ministeriets Vegne Ønske om Dyrtidstillæg til Ministre.

Han oplyste, at i 1855 fik Ministrene 12 000, Departementschefer 5 000; nu 18 000, Departementschefer ca. 16 000.

Gik nu til Grupperne.

Tilslutning til Rigsdagsdiæter gaves dog straks.

P. Munch: Hvad med Dahls Foredrag?

Indenrigsministeren: Det var drøftet, men blev forbudt af Tyskerne.

Justitsministeren forelagde Lovforslag om Pligt til at stille Vaaben og Motorkøretøjer til Raadighed.

Politiet var vokset fra 3 000 til 8—9 000 Mand.

Vi er i stor Nød.

Der var opmagasineret for Private ca. 25 800 Revolvere, 63 200 Rifler til Værdi 4 Mill. Udtaget af Politiet ca. 3 000 til Værdi 190 000 Kr.

Oluf Pedersen: Kan man ikke undgaa denne Lov?

Justitsministeren: Vi har laant dem.

Besked i Morgen Eftermiddag.

Justitsministeren omtalte et Ønske fra Lillebiler om, at der sattes Takster ved en Ændring af § 36 i Motorloven, en almindelig Revision var ikke tilsigtet.

Ingen gik imod.

Justitsministeren omtalte et Brev, han havde sendt Kanstein (han havde ikke talt med Statsministeren derom), hvori han klagede over Disciplinen i Hæren, Bevæbningen af »Frikorps Danmark« og ny Stigning i Antallet af danske i tysk Fængsel. Hvis det ikke ændredes, havde Ministeren bebudet sin Tilbagetræden.

Dansk Samlings Lovforslag om Ophævelse af Bemyndigelsesloven omtaltes — men Fremgangsmaaden ønskedes nærmere behandlet.

Justitsministeren oplyste, at yderligere 50 — udover de 50 Kommunister i sidste Maaned — var frigivet.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **295.** Møde afholdtes 23. Juni Kl. 16,30.

Mødt var Buhl, Kraft, Fibiger, Knud Kristensen, Stensballe, Munch og Oluf Pedersen.

Forsvarsministeren oplyste, at der kom en Forespørgsel fra Dansk Sam-

ling angaaende Skrivelsen til Hærens Afdelinger. I Ministeriet var Enighed om at nægte den Fremme og stillede Forslag herom til Udvalget — og videre til Partierne.

Buhl, Kraft, Knud Kristensen, Munch og Oluf Pedersen gav Tilslutning.

Gik til Partierne.

Udvalgets **296.** Møde afholdtes 25. Juni 1943 Kl. 15.

Til Stede var Buhl, Fibiger, Stensballe, A. M. Hansen, Munch og Oluf Pedersen.

Endvidere Handels-, Landbrugs- og Indenrigsministrene.

Indenrigsministeren ønskede Lov om kortfristede Laan forlænget, da det nye Forslag ikke var færdigt fra Landstinget.

Indenrigsministeren forelagde Forslag til Lov om Indkvartering, naar Hensynet til Danmarks Forhold til Udlandet kræver det.

Forslaget er foranlediget af, at »Lodberg« har svaret Nej. Vi kan uden Lov forvente, at Tyskerne tager selv uden at forhandle med os.

Buhl beklagede Loven, men Tyskerne skal nødigt gaa paa egen Haand.

Oluf Pedersen forstod ikke, at en Lov i den Form var nødvendig.

Indenrigsministeren: Tyskerne kræver mere og mere. I Holstebro har de 3 Skoler af de fire. De krævede et Alderdomshjem, men vi sagde Nej.

Ole Bjørn Kraft frygtede, at naar Loven var der, vilde Tyskerne kræve endnu mere. Jeg ved ikke, om det er mere besværligt at tage Besværlighederne.

Landbrugsministeren: Statsministeren siger, at Tyskerne ikke kan vente.

Knud Kristensen: Kan det ikke gives en anden Form, f. Eks. hvor Staten kræver det.

Indenrigsministeren: Det skal jeg overveje, nyt Forslag skal blive sendt Grupperne.

Gik til Partierne.

En Redegørelse fra Landbrugs- og Handelsministeren udgik paa Grund af Møder i 21 Mands Udvalget.

Udvalgets **297.** Møde den 29. Juni 1943.

Til Stede var H. P. Hansen, Kraft, Knud Kristensen, A. M. Hansen, Munch og O. P.

Indenrigsministeren var til Stede.

Lovforslaget om Indkvartering m. v. drøftedes. Retsforbundet var betænkeligt, Socialdemokraterne ønskede nærmere Forhandling, og de Konservative var helt imod.

Det aftaltes, at Indenrigsministeren ændrer Forslaget endnu en Gang, evt. søger gennemført en Ændring i Justitsministerens Forslag om Vaaben, saa den særlige Lov kan undgaas.

Oluf Pedersen.

298. Møde den 30. Juni 1943 Kl. 13,45.

Til Stede var H. P. Hansen, Buhl, Kraft, Knud Kristensen, A. M. Hansen, Munch og Oluf Pedersen.

A. M. Hansen: De Konservative har meddelt, at de ikke kan gaa med til den foreslaaede Ændring i Indkvarteringsloven.

Ole Bjørn Kraft: Vi frygter, at Ministeriet vil staa svagere, naar den Lov er der, og at Kommunerne faar mindre Indflydelse.

Paa hvilken Basis er der eksproprieret til Befæstninger?

Hvordan er det gaaet hidtil, naar nu en Ændring er nødvendig?

Indenrigsministeren: Sagerne vil gaa sin Gang ganske som de plejer. Vi har hidtil paaberaabt os den gældende Indkvarteringslov og Nødretsgrundsætningen.

Tyskerne har hele Tiden regnet med, at vi havde nødvendig Lovhjemmel, men da nu Politi og Retsvæsen ikke vil medvirke, er Lovændring nødvendig, ellers vil ingen afgive Ejendom, nu de ved, at de kan nægte — og Tyskerne vil da tage, hvad der passer dem uden at spørge.

Vi fik afværget, at de tog hele Dagmarhus — og kun fra Saxild, der havde udlejet til dem oprindelig uden at spørge os.

Derefter krævede de Nordisk Kollegium for at have det hele samlet — ogsaa det fik vi afværget.

H. P. Hansen: Vi har tiltraadt.

Oluf Pedersen: Vi kan tiltræde i den nye Form.

Knud Kristensen og *A. M. Hansen* meddelte, at de ogsaa havde tiltraadt.

Ole Bjørn Kraft: Mange i min Gruppe saa hellere, at Tyskerne tog selv. Kan Anlæg ikke gaa ud?

Indenrigsministeren: Det kan det godt.

Knud Kristensen: Det er ingen Realitetsændring i det bestaaende.

Oluf Pedersen: Vi kan dog ikke, naar fire Partier gaar med, lade eet Parti føre os ud i noget, vi mener er ringere.

Indenrigsministeren: Rigsdagen kan ikke komme hjem, før det er klaret.

Ole Bjørn Kraft: Jeg skal nu prøve igen.

H. P. Hansen redegjorde for en Sag, hvor 2 Kriminalbetjente havde afhørt fhv. Folketingsmand P. Andersen om hans Afstamning — Arier og ikke Jøde. Det viste sig, at Politimesteren havde svaret Nej, men en underordnet bøjet sig ved fornyet Henvendelse.

Nærmere Forhandling med Justitsministeren.

Udvalgets **299.** Møde den 30. Juni 1943 Kl. 15.

De samme Medlemmer til Stede.

Justitsministeren oplyste, at Dansk Arbejdsfællesskab havde klaget over en Tryksags Beslaglæggelse. Det skyldes, at der stod en Bemærkning af Thøgersen om Kongehuset.

Kan Samarbejdsudvalget ikke tiltræde?

Justitsministeren omtalte derefter Frits Clausens Forespørgsel om Sabotage og det aftaltes, at den afvises, hvis Regeringen ønsker det om Partierne giver deres Tilslutning.

Justitsministeren omtalte Sagen om P. Andersens Afstamning. Det drejer sig om Udrejsetilladelse for hans Datter Nina Andersen.

Vi har meddelt, at den Slags Oplysninger *ikke* kan gives bortset fra Undtagelser, hvor Tyskerne opgiver Grunden til Forespørgslen og Vedkommende er villig til at besvare.

Knud Kristensen spurgte, om Døssing ikke kunde blive stillet bedre, er han Kommunist og er der Grund til at sætte ham fra Bestillingen?

Justitsministeren: Døssings Straf gik lige op med Varetægt. Han fik Lov til at tage Sæde paa sit Landsted og oppebar fuld Gage.

— Det henstilledes, at Justitsministeren tog denne Sag op igen.

A. M. Hansen: Sidder der mon Danske i tysk Varetægtsarrest?

Justitsministeren: Ja.

Buhl: Sidder Sabotører hos Tyskerne?
Justitsministeren: Nogle af dem.
Tallet gik ned fra 85 til 11, men er gaaet noget op igen.
A. M. Hansen: Det hævdes af »Dansk Arbejdsfællesskab« at det er K. U.
Justitsministeren: Nogle K. U. er der.

Udvalgets **300.** Møde afholdtes 1. Juli 1943 Kl. 13,30.

Til Stede var Buhl, H. P. Hansen, Kraft (÷ Fibiger), Knud Kristensen (÷Stensballe), A. M. Hansen, Munch og Oluf Pedersen.

Buhl indtog Formandspladsen.

Ole Bjørn Kraft redegjorde for en Samtale, han og Fibiger havde haft med Dr. Best i Svenningsens Hjem.

— Nærmere skriftligt til Protokollen.

P. Munch: Redegør De i Partiet herom?

Ole Bjørn Kraft: Ja.

P. Munch: Kan vi ogsaa gøre det?

Ole Bjørn Kraft: Ja. Anledning til, at vi tog denne Samtale, var det norske Problem.

— Derefter drøftedes den ringe Viden, danske Myndigheder har om, hvad der sker.

Oluf Pedersen: Det er forfærdeligt med de tyske Soldaters Forhold til de Unge — ofte mindreaarige Piger, der faar deres Liv ødelagt. Her maa dog være Mulighed for at sætte Stop.

Landbrugsministeren og Handelsministeren kom til Stede.

Handelsministeren oplyste, at Regeringen ønskede Frits Clausens Forespørgsel afvist. Dette fandt Tilslutning.

Buhl: Der ønskes Oplysning om Forsyningerne.

Landbrugsministeren: Vi mangler 40 pCt. af Smør + Margarine.

Tidligere 15 000 Svin ugentlig, 6 000 til Storkøbenhavn og 6 000 til Provinsen.

Det blev 10. Maj skaaret ned med 10 pCt.

Af Kreaturer 6 000 voksne og 5 000 Fedekalve pr. Uge — fra 10. Maj skaaret ned med 20 pCt. Der er forhandlet om Kød og Flæsk.

Fra 20. Maj til 12. Juni pr. Uge aftalt 1 115 t Svin og 1 671 t Oksekød, pr. Uge 2 786 ÷ 20 pCt. eller 1 170 t Svin 1 461 t Oksekød.

I Gennemsnit fik vi 1 671 t Svinekød
1 165 t Oksekød
pr. Uge eller 40 kg af Kød og Flæsk pr. Indbygger om Aaret.

Om Æggene gælder, at Hjemmemarkedet forsynes først — her er ingen Eksport i Øjeblikket, men her køber Tyskerne op.

Handelsministeren oplyste, at der skal træffes en Ordning med Restauratørerne og der samles Materiale hertil, antagelig vil de faa en Ordning med 20 pCt. Nedskæring fra 1. August og baade Kød og Flæsk.

Landbrugsministeren: Paa lovlig Vis kan intet gaa til Tyskerne.

Men det kniber, da vi mangler Slagteriaffaldet fra de Svin, der gik til England. Det er vanskeligt uden en Kunderationering.

H. P. Hansen: Hvad betyder Kødkortene?

Landbrugsministeren: Kun at Tyskerne ikke kan købe.

Handelsministeren: Tyskernes Køb var 5 à 600 t pr. Uge af vort Kvota.
P. Munch: Kan vi faa en skriftlig Redegørelse. —
Landbrugsministeren: Ja, »fortroligt« kan det ske.
Handelsministeren redegjorde for Brændselet.

Vi fik i Marts 280 000 t
April 200 000 t
Maj 205 000 t,

men saa kom Oversvømmelse og Bombardement i Ruhr og kun 101 000 t Kul i Maj, dog nu lovet 105 000 t + 15 000 foruden Sudeterbrunkulstøv, der kan bruges af Elektricitetsværker og Sukkerfabrikker.

Vi har i Juni angrebet Statsbanernes Reserver.

I Juni indtil 29 (Statistikken er dog 3 Dage gammel)
85 000 t Kul
42 000 t Koks
45 000 t Brunkul.

En Damper var gaaet ned med Kul og en med Brunkul. De eneste Forlis i lang Tid.

A. M. Hansen: Saa faar vi ikke Koks til Vinter?
Handelsministeren: Jeg venter det første Brændselsmærke (10 hl) pr. sidst i August.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **301.** Møde afholdtes 2. Juli 1943 Kl. 15.
Til Stede var alle Medlemmer undtagen Stensballe og Fibiger.
Landbrugs- og Handelsministeren var til Stede.

Buhl: Vi har ønsket dette Møde efter Drøftelse i Partiet.
H. P. Hansen: Det gælder Kødordningen, som vi er utilfreds med og gerne ønsker en »Kunderationering« og kun Køb eet Sted.
Handelsministeren gav Tilsagn — og hvis det var uoverkommeligt at komme tilbage til Sagen.
Buhl: Og vi ønsker et Cirkulære imod Tyskernes ulovlige Indkøb.
— Der gaves Tilslutning til en Henvendelse til Justitsministeren.
A. M. Hansen spurgte om Landbrugsministerens Tilsagn til Husmandsforeningerne. Ønsker om en Kommission.
— Denne vilde eventuelt komme med Ønsket om denne.
Det drøftedes med et ugentlig Møde — og Formanden bebudede et Møde sidst i Juli.
Knud Kristensen: Hvad med Turnusen i Ledelsen?
— Det bestemtes at fortsætte som hidtil med Venstre efter Socialdemokratiet.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **302.** Møde afholdtes 9. August 1943 Kl. 14.
Alle Medlemmer undtagen Stensballe var mødt.

Buhl: Jeg har indkaldt i Anledning af, at der til Regeringen fra Dr. Best er rettet en Henvendelse om, at faa offentliggjort Domme paa indtil 15 Aars Tugthus og samtidig meddelt, at Tugthus fra 8 Aar afsones i tysk Tugthus.

Dette var ønsket til Onsdag Aften, men er udsat i Aften.

Nu oplyses det, at Sagen er løst, idet Ministeriet har modsat sig, at Sagen fremmes.

Der er tre Muligheder:

1. Offentliggørelse af den danske Regering eller
2. fra tysk Side eller ogsaa
3. at Tyskerne simpelthen tog de paagældende,

men alle tre Fremgangsmaader var Regeringen enig om at modsætte sig. Og det skal Dr. Best have Besked om i Aften. Ministermøde afholdes igen i Morgen om en anden Sag.

Det er glædeligt, at Regeringen, ogsaa Scavenius, har taget denne Stilling, man har iøvrigt talt om at rejse Krav om en egentlig parlamentarisk Regering. Det har længe været Scavenius Stilling.

H. P. Hansen: Glædeligt at hele Ministeriet er gaaet imod.

Efter Rapporterne, vi faar, arbejdes der meget for Værnemagten. Er det nødvendigt i den Udstrækning? Kan der ikke siges Nej? Og hvor faar de Materialer fra?

Buhl: Der er ikke Tvivl om, at det gaar ud over vore hjemlige Beholdninger.

Der er ogsaa et Spørgsmaal om Værnemagtens Opkøb.

P. Munch var enig i, at vi ikke havde Pligt til dette Arbejde, som ikke omfattes af den Overenskomst, vi fik dikteret den 9. April.

Som Følge af Afbrydelsen med England gik man ud fra, at Landbrugseksporten vilde gaa til Tyskland og drøftede Finansieringen af den. Landbrugets Mænd gik ind paa, at der oparbejdedes en Reservefond ved delvis Tilbageholdelse, men Industrien krævede alt udbetalt og derved brast det.

— Forhandlingerne blev afbrudt og Arbejdsministeren fik Foretræde.

Arbejdsministeren ønskede flere Penge til Beskæftigelsen. Venstres Repræsentanter i Finansudvalget havde modsat sig en Bevilling paa 20 Mill. Kr.

Knud Kristensen: 20 Mill. er mange Penge og der er Mangel paa Arbejdskraft.

Og vel er Timelønnen sat noget lavere, men Akkordsatsen sættes efter, hvad der er bestilt i den første Tid, naar der arbejdes paa Timeløn. Vi er betænkelige.

Arbejdsministeren: Manglen paa Arbejdskraft er et Sæsonspørgsmaal og det drejer sig om Beskæftigelsen, naar Arbejdet ebber ud. Vi tager ikke nødvendig Arbejdskraft. I Hjørring, Thisted og Ringkøbing Amt er alle Beskæftigelsesforanstaltninger standset.

Fibiger: Det var en Fejl, at de blev standset paa een Gang — saa gik de alle over til Tyskerne.

Arbejdsministeren: Det var ikke min Skyld, men efter Ønske i Regeringen af Hensyn til Storlandbruget.

Knud Kristensen: Vi har nedsat et Udvalg om denne Sag.

Buhl: Jeg foreslaar, at Knud Kristensen foranlediger Forhandlinger mellem dette Udvalg og Ministeren og at de andre fire Partier opfordrer Venstre dertil.

— Tilbage til første Sag.

Fibiger: Der er mange, der tjener store Penge, men naar de er inde med Tyskerne, siger de, at de ikke kan komme ud igen.

De tyske Soldater faar Kødkort.

Oluf Pedersen: Og at undgaa det, var jo Formaalet med Kødkortet, saa det lyder mærkeligt.

Knud Kristensen: Det eneste effektive vil være at begrænse Pengebeløbet.

H. P. Hansen: Nu er nogle bange for, at de ikke faar det sidste Beløb og vil gerne have Statsgaranti, men det er ganske urimeligt.

Buhl: Der er kommet en Redegørelse fra Justitsministeren ang. hans Forhandlinger med Kanstein.

A. M. Hansen, der havde modtaget denne, redegjorde for den.

Nyt Møde evt. i Morgen. Men ellers Kl. 14 Torsdag med Landbrugs- og Handelsministeren.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **303.** Møde afholdtes 11. August Kl. 14.

Alle Medlemmer var mødt.

Statsministeren og Justitsministeren var til Stede.

Statsministeren omtalte den stigende Sabotage. Tyskerne har stadig ønsket at overtage Sabotørerne og vi har modsat os det.

Medens jeg var i Jylland, ønskede Tyskerne andre mere afskrækkende Metoder, saaledes offentliggjort, at alle Sabotører idømt 8 Aar eller derover blev ført til Tugthus i Tyskland, fortrinsvis til Hamborg.

Vi henviste til, at dette vil øge Sympatien for Sabotørerne og betød en farlig Udvikling, fremhævede at det vilde virke uheldigt og at vi dog nu i tre Aar havde undgaaet den Slags Voldsomheder, og jeg fremhævede, at satte man Skaden ved Sabotagen i Forhold til, hvad Værnemagten ejede, saa var det stadig en lille Del, der var ødelagt.

Og jeg henviste til Uroen indenfor Arbejderne med Strejker, der ikke alene var af faglig Art — og dette sidste bøjede Dr. Best sig for og gav Udsættelse, men vilde saa ogsaa have gjort en Indsats imod Strejkerne. Der blev herom aftalt et Møde mellem Arbejds- og Socialministrene og de større Organisationer, som holdes i Eftermiddag.

I Esbjerg var Strejkerne en Protest imod Undtagelsestilstanden, baade Strejker og Undtagelsestilstand er nu ophørt.

Jeg fandt hele den Situation, da jeg kom tilbage og denne skærpede Situation opfordrede mig til en Ændring i Regeringen, som jeg hele Tiden har været Tilhænger af, og jeg føler mig frit stillet efter den Stilling, man tog ved Valget, da man fralagde sig Statsministeren. Derfor saa jeg gerne en Ændring med en Rigsdagsmand som Statsminister. Dette drøftede vi i Ministeriet og forelagde det derefter for Dr. Best.

Dr. Best svarede straks, at Tanken var uigennemførlig overfor Berlin. Han henviste til, at han havde gennemført Likvidationen af D.N.S.A.P. og Valget. Han troede ej heller, det blev en stærkere Regering, det vilde mødes med Forventning om noget andet og der vilde være Fare for tysk Militærdiktatur her i Landet, og under disse Forhold vilde jeg ikke forsvare at trække mig tilbage, thi det har været mit Formaal at undgaa denne Strid.

Jeg har villet meddele dette. Der er jo nu en vis Afspænding, men den kan snart skærpes.

Blandt de illegale Blade har Kommunisterne nu begyndt for dem selv og opfordrer til Kamp for Verdensrevolutionen.

Statsministeren oplyste, at Hasle havde henvendt sig til Justitsministeren om en Række Oplysninger, men det kan ikke gives den enkelte Rigsdagsmand, man maa gennem Udvalget.

Rent folkeretlig har Besættelsesmagten Ret til at holde Justits og tror Tyskerne, at de kan bedst, sker det uden Debat, at de overtager det hele.

Buhl takkede for Oplysningerne. Jeg tror hele Udvalget anerkender Regeringens Stilling med Hensyn til Strafafsoning i Tyskland, det vilde have megen Uro til Følge. Hvad Spørgsmaalet Statsministerskifte angaar, da er det med Tilfredshed, vi hører om det tagne Initiativ, og det er næppe umuligt, at Tiden ændrer sig.

Om det næste Spørgsmaal, da er det næppe Opfattelsen i Nimandsudvalget, at det folkeretlig ligger, saa Tyskerne selv kan overtage Justitsen, da her foreligger en særlig Situation, men det afgørende er det rent praktiske.

Knud Kristensen: Jeg kan ikke for mit Vedkommende anerkende noget Initiativ til en anden Regering og Tyskernes Indblanding heri.

Ole Bjørn Kraft: Om en ny Regering da var det en Beslutning, Regeringen traf og det vil styrke Regeringen ved en nøjere Overensstemmelse med Rigsdagen.

Jeg nærer Frygt for Udviklingen, der maa en stærkere Regering og Formen kan vel drøftes.

Med Hensyn til Hasles Forespørgsel, da kan den jo rejses her.

Buhl: Kan Justitsministeren give Oplysning om Sabotagen?

Justitsministeren oplyser, at indtil 1942 var 10 dømt ved tysk Krigsret, senere er 25 dømt, en enkelt Dødsstraf.

De ni dømte var ført til Tyskland, men ved Forhandling er de otte ført tilbage, Nr. ni er dømt for Uddeling af kommunistiske Skrifter til de tyske Soldater.

Senere er tre overført og der sidder altsaa nu fire. Jeg havde ventet disse tilbage.

Sabotagetilfælde var 11 i Januar, 12 i Februar, 34 i Marts, 42 i April, 37 i Maj, 37 (eller 51) i Juni, 73 i Juli og de første otte Dage af August 27.

Der var som sigtet anholdt 3 i Januar, 20 i Februar, 23 i Marts, 33 i April, 30 i Maj, 9 i Juni, 30 i Juli og 7 i de første otte Dage af August.

Politiet har ingen Støtte hos Befolkningen, den ser med Velvilje paa disse Forbrydelser, da den tror derved undgaas Bomber.

I tysk Fængsel her i Landet var den 1. August 11 danske Statsborgere, derunder Aksel Larsen.

Den 5. Februar sad der 370 Kommunister interneret, nu er der 249, der er løsladt 189 og der forhandles om Løsladelse af et større Antal.

Forholdene i Horserød er forbedret og der er givet Adgang til intim Omgang med Hustruerne.

Frk. Ammundsen blev løsladt den 11. August. Døssing havde Justitsministeren ingen Medlidenhed med, han er »interneret« i sin Villa.

Justitsministeren havde søgt Forfatteren Kirk, Arkitekt Heiberg frigivet.

Hvis Krigen snart hører op, skal der vel en Undtagelseslovgivning, et Udkast er udarbejdet, for at ikke en lille Skare skal sætte sig i Besiddelse af Magten. Vil Demokratiet sit eget Vel, maa der Magt bag Retten, Taler er ikke nok.

Statsministeren: Gaar man ud fra et Sammenbrud i Tyskland, er Situationen meget farlig, thi der har man ikke Socialdemokratiet, men Kommunisterne og der er jo ikke større Forskel mellem Kommunister og Nationalsocialister.

Og Bombningen betyder en Proletarisering.

Ole Bjørn Kraft: Der gaar Rygter om Ændring i Tyskland?

Statsministeren: Ja, det oplystes, at Enevælden skulde afløses af indskrænket Monarki, hvor Hitler fortsatte som Føreren.

Ole Bjørn Kraft: Hvordan med Henriksen og Jørgensen.

Statsministeren: Naar Partiet skulde likvideres, maatte vi ophøre med at forfølge dem.

Ole Bjørn Kraft: Det er vanskeligt med Henriksen, der er dømt.

Statsministeren: Han kan vel benaades.

Knud Kristensen: Justitsministeren siger, at han ikke har Medlidenhed med Døssing, men dennes Straf er jo udstaaet.

Justitsministeren: Vi maatte tage ham og andre under Beskyttelse ellers tog Tyskerne dem. Jeg gør, hvad jeg kan for at faa danske fri i »Grænseomraadet«, vil noget Parti sige sig fri, da maa det sige til.

Statsministeren: Det er mærkeligt, at vi sidder i timevis og drøfter de Folk, der blot vil ødelægge det hele.

Buhl: Er Vaabnene taget fra »Frikorps Danmark«?

Justitsministeren: De har faaet stærke Direktiver og skal lyde det danske Politi. Det kniber med Schalburgfolkene.

De Frikorpsfolk, der forser sig, sendes tilbage til Østeuropa.

Ole Bjørn Kraft: Der blev i sin Tid lovet Besked om idømte Straffe til de danske Myndigheder.

Justitsministeren: Jeg har krævet Besked afgivet.

Strejken i Esbjerg blev gennemført af *alle,* saa enigt er en Strejke vist aldrig gennemført.

— Efter at Ministeren havde forladt Mødet.

Knud Kristensen: Jeg er naturligvis ikke betænkelig ved en parlamentarisk Regering, men en saadan kan ikke blive til ved Forhandling med Tyskerne, det er et indre dansk Anliggende.

Fibiger: Scavenius maa vel meddele Tyskerne, at han traadte tilbage, men derefter er disse uden Indflydelse paa Sammensætningen.

P. Munch: Henvendelsen var af en vis Interesse for Ministeriet og Scavenius selv, men noget Resultat var ikke at vente.

Fibiger: Er Nimandsudvalget ikke enigt i, at Tiden for en parlamentarisk Regering ikke maa forpasses?

Buhl: Det er ogsaa farligt at komme for tidligt.

Ole Bjørn Kraft: Ogsaa farligt at komme for sent.

P. Munch: Det hele bliver meget farligt.

Buhl: En ny Regering maa have større Bevægelsesfrihed.

Ole Bjørn Kraft: Vi kan risikere, at Statsministeren gaar længere end vi ønsker og det giver Splittelse.

P. Munch: Dette er det vigtigste.

Knud Kristensen: Jeg vil mene, at vi dannede Regering selv.

P. Munch: Scavenius gik ind i Regeringen efter stærkt Pres fra Kongen — han gjorde nogle Bevægelser, vi ikke syntes om.

Knud Kristensen: Jeg vil ikke løbe fra noget, men det laa, saa det ikke var til at afvise en Udenrigsministers Forslag.

P. Munch: Scavenius læste det op for mig og jeg gjorde nogle Bemærkninger, men de, mente han, ikke var rigtige — han læste det op i Regeringen og Stauning sagde: »Det kan vi vel slutte os til«.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **304.** Møde afholdtes den 18. August 1943 Kl. 14.

Alle Udvalgets Medlemmer undtagen H. P. Hansen var mødt. Hele Ministeriet var til Stede.

Statsministeren: Siden vor Samtale i sidste Uge har Forholdene forværret sig og jeg har bedt om dette Møde for at afværge den Fare, vi driver ind i.

Det ser ud til, at Christmas Møllers Politik, om at Landet skal lide, er ved at stadfæstes. Jeg tror, det er noget fordømt Sludder og jeg tror heller ikke, at Folket er ude efter at lide, men at det har en forkert Forestilling om, hvad det kan tillade sig.

Den provokerende Virksomhed drives paa tre Linier:

1. at Regeringen ikke støttes af Rigsdagen — Statsministeren oplæste Blytgen-Petersens Tale i engelsk Radio og anførte, at der i denne var givet et Referat af Mødet i Udvalget som direkte Rapport til London.

   Paa denne Baggrund ventede han blot et Vink for at gaa.
2. det andet var Sabotagen, bl. a. de 64 Sprængladninger paa Jernbaner ved Aarhus.
3. Og for det tredie Fremkaldelse af Gadeuroligheder, hvortil Tyskerne havde medvirket. I Odense havde de tyske Soldaters Ledelse nægtet at drage disse ind eller at lade deres Gendarmer medvirke.

Det er ikke alene Danskerne, der vil lege med og Tyskerne er de bedst bevæbnede.

Vi maa faa Tyskerne til at holde deres Soldater inde, men hvad kan vi gøre fra dansk Side?

Vi har drøftet det i Regeringen og talt om en Proklamation til Befolkningen udsendt af Regeringen og tiltraadt af Rigsdagen. Derfor er denne Samtale foranlediget og vi vil nu høre, hvad Udvalget mener.

Buhl: Forudsætningen er, at vi maa have Rigsdagen ind.

Forsvarsministeren: Det er den farligste Situation siden 9. April og jeg tror, det er nødvendigt at foretage sig noget imod den Sympati, der er for Sabotagehandlinger.

Er der ikke nu Solidaritet mellem Regering og Rigsdag, er alt haabløst.

Forsvarsministeren stillede en Forespørgsel til Ole Bjørn Kraft om Meningen med hans Tale i Ollerup, hvori han sagde »at skiftende Tider stillede vekslende Krav og at Befolkningen nu ventede paa den Ledelse, den havde Krav paa«.

Jeg ser intet hellere end en parlamentarisk Regering og hvis denne Anskuelse raadede i Nimandsudvalget, maa det klares. Regeringen er dannet med Tilslutning hos Grupperne, men der er jo gaaet nogen Tid og vi kan ikke have en Regering, hvis Stilling er undergravet.

Vil man beholde Regeringen eller forsøge at faa en anden?

Buhl: Jeg kan ikke se, at der er noget, der tyder paa en Ændring i Regeringens Stilling overfor Nimandsudvalget og Rigsdagen. Den politiske Regering er forsøgt, men afvist og der er ingen, som ønsker tysk Militærdiktatur.

Statsministeren siger, at der behøves kun et Vink, men der er ingen, som vil give dette Vink.

Statsministeren: Maaske var det en Fejl af mig ikke at forlange en Klaring umiddelbart efter Valget, men nu maa det ske. Vi maa vide, hvilke Kræfter der staar bag Christmas Møllers Selvmordsbetragtning. Oplæste Christmas Møllers Tale om Henvisning til »Aktivisterne«, det vilde jo sige Terrorbanderne.

Meget havde set anderledes ud, om de Konservative havde taget Afstand fra Christmas Møller.

Hvis der i politiske Kredse er Sympati for Sabotagen, maa der tages Hensyn dertil.

Indenrigsministeren: Der er overfor Sabotagen en vis Sympati, som Politiet ikke kan efterspore, der er ingen offentlig Mening imod dem. Vi burde rejse denne Mening, ellers fører det til den sikre Ødelæggelse for os.

Tager Tyskerne Magten, vil det, naar de forlader Landet, være en ubodelig Ulykke, at vi ingen Regering har.

Det er helt nødvendigt, at Rigsdagen giver til Kende, at den staar bag Regering og Nimandsudvalg.

Ole Bjørn Kraft: Min Tale skal forstaas, som den er holdt, direkte. Jeg har villet understrege, at Tingene ikke er afgjort een Gang for alle. Det er af Rigsdagen, man venter den nationale Ledelse. Jeg havde ogsaa i min Tanke, om Tiden ikke var inde til en egentlig parlamentarisk Regering.

Det er min Opfattelse, at Tilliden til Regeringen er stadigt dalende, det skyldes ikke dens Handlinger, men Maaden, hvorpaa den blev til.

Hvis det er muligt, burde vi forsøge en Omdannelse. Den Tanke har Statsministeren jo selv taget op.

Havde vi ikke faaet den nuværende Regering da mere Ro. Jeg har den Opfattelse, at den nuværende Regering ikke har den fornødne Kredit i Befolkningen, og at vi derfor bør søge en Ændring.

Sluttede sig til Ønsket om, at Gruppen kom med. Det er klart, at vi ikke har Forbindelse med Christmas Møller, og Statsministeren har ikke Ret i, at vi ikke har taget Afstand, det skete ved Tilslutning til Regeringserklæringen.

Statsministeren: Hvis Tilhørerne ikke troede, de var til filosofisk Forelæsning, maatte de af Krafts Tale tro, at Tiden var til Handling. Talen var ophidsende.

Fejlen er, at Befolkningen ikke har Støtte fra Rigsdagen. Befolkningen er uskyldig, men ikke den, der holder den Slags Taler.

Knud Kristensen: Samtlige Partier er gaaet imod Sabotagen, og jeg tror ikke, der er nogen, som ikke vil vedstaa det. Jeg har tilsagt Regeringen min Gruppes Støtte, og den har næppe ændret Stilling.

Ole Bjørn Kraft: Jeg har sagt, at det er Folkerepræsentationen og ikke, at det er Befolkningen, der skal tage fat.

Trafikministeren gav Oplysning om Virkningen af ændret Trafik mellem Sverrig og Tyskland. Jeg bedømmer det saaledes, at der maa affattes en Erklæring, der peger paa de Vanskeligheder, der f. Eks. kan opstaa i Befolkningens Forsyning ved Sabotage paa Banerne — og underskrevet af Ministeriet og Nimandsudvalgets Medlemmer.

A. M. Hansen saa gerne en anden Regering, men det er jo ikke muligt for Tiden.

Kraft siger, at ingen her har Forbindelse med Christmas Møller, men gælder det alle »ansvarlige« i hans Parti.

Befolkningen ved ikke, hvilken Fare vi er i, og der maa udstedes en Erklæring.

Oluf Pedersen: Regeringen afviste tysk Krav om Udlevering af Sabotører til tysk Tugthus med den Begrundelse, at det gav øget Sabotage — men det svækker jo ogsaa, at ikke alle dømmes ved dansk Ret. Derved vil ingen udlevere Sabotører. Kan der ikke heri ske en Ændring? Jeg nærer, som Forholdene ligger, ikke

i Øjeblikket Ønske om en ændret Regering, men det rigtige er, at det danske Folk utvivlsomt gør Statsministeren Uret, og det vil være af Værdi at faa fastslaaet, at Regeringen fortsat er parlamentarisk.

Det burde være sket efter Valget, saa det blev klart, at det ikke er Christmas Møller, der repræsenterer det danske Folks Opfattelse.

Justitsministeren: Det maa gøres klart overfor Tyskerne, at ogsaa Værnemagten maa træffe de fornødne Foranstaltninger.

Regeringen har ikke faaet fornøden Støtte hos Rigsdagen, og mange Konservative saa med nogen Velvilje paa Sabotagen.

Ole Bjørn Kraft: Jeg kan sige til A. M. Hansen, at jeg ikke ved noget om andres Samarbejde med Christmas Møller. Jeg mener ikke, at en Erklæring er meget nyttig.

Landbrugsministeren: Da det ikke er muligt at faa en anden Regering, enten maa det hele opgives, og vi har ingen Regering, eller maa der gives Udtryk for Tilslutning. Efter Udtalelserne i Dag er en saadan Udtalelse nødvendig, uanset om den ellers nytter noget.

Fibiger havde ikke megen Tro paa en Erklærings Værdi, men gik ikke imod et Udvalg.

Handelsministeren: Affattelsen er det afgørende.

P. Munch: Alle er klar over, at Situationen er farlig. Valgets Stemning var at faa en Regering og Rigsdag til at føre det danske Folk usprængt ud af Krigen. Den Udvikling, vi nu er inde i, har opløst mange Lande.

— Til at udforme et Udkast til en Erklæring nedsattes et Udvalg bestaaende af Statsministeren, Justitsministeren samt Indenrigs-, Trafik-, Handels- og Landbrugsministrene foruden fra Udvalget Buhl, Kraft, Knud Kristensen, Munch og Oluf Pedersen.

Det bestemtes at kalde Grupperne ind til Møde Fredag Kl. 12.

Udvalgets **305.** Møde afholdtes Kl. 16,20.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen var til Stede.

Buhl: Vi maa komme til en Klaring og berolige Regeringen.

Knud Kristensen: Jeg har intet imod en Udtalelse, men vil gerne, at vi ikke skal beskæftige os med selve Regeringen, men alene imod Sabotagen.

Buhl: Jeg tror, at en egentlig Tilslutning vil være et Svaghedstegn.

Ole Bjørn Kraft: Jeg vil gerne være med til at søge nogle Retningslinier udarbejdet, men vil overlade det til Gruppen, om den vil have en Erklæring, vil de andre Grupper, gaar vi dog næppe imod.

Vi vil ikke give Regeringen mere Tilslutning end ved dens Dannelse.

Buhl: Jeg tror, en Erklæring er nødvendig. Vi maa, som det ligger, beholde den nuværende Regering.

P. Munch: Heller ikke Kraft vil vel tvinge den nuværende Regering bort.

Ole Bjørn Kraft: Der er Krav, man ikke vil gaa med til.

Buhl: Vi er saa enige om at tiltræde Tanken.

Knud Kristensen: En Tillidserklæring er jo ikke nødvendig.

Oluf Pedersen: Det vil være værdifuldt, om vi kan faa alle Sabotagehandlinger for dansk Ret.

Ole Bjørn Kraft: Man kan foreholde Befolkningen, hvad en Fortsættelse af Sabotagen fører til.

Stensballe: Det maa være en Appel til Befolkningen.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **306.** Møde afholdtes den 19. August Kl. 19,30.
Hele Udvalget og alle Ministre var mødt.

Buhl: Vi har holdt Møder i Underudvalget, uden at det lykkedes at naa til Enighed, idet der fra konservativ Side er Betænkelighed. Der foreligger tre Udkast:
et fra Statsministeren,
et fra Oluf Pedersen og
et fra mig paa fleres Vegne.
Udkastene blev oplæst. Vi skal gerne blive enige om et Grundlag for Diskussionen i Partierne.

Statsministeren oplyste, at Dr. Best for at bidrage til at opretholde Ro og Orden havde sendt sit eget Korps til Odense for Afløsning af de tyske Soldater.

Trafikministeren oplyste, at de tyske Soldater var trukket bort fra Odense Station, der nu var bevogtet af Politiet.

Arbejdsministeren oplyste, at der var Ro i Odense, men Folk maatte kun gaa enkeltvis og ikke tale sammen.

Der var rejst Tillidsmænd fra Fagforeningerne derover, og Borgmester Werner vil søge i Morgen Aften at faa afblæst Konflikten.

Trafikministeren: Der skal ogsaa, efter hvad der er rapporteret mig, være Uro i Svendborg og dræbt en tysk Soldat.

Justitsministeren: Herom foreligger intet for mig.

Knud Kristensen: Det blev sagt i Gaar, at tysk Militær havde skudt, det blev dementeret i Gaar, men hvad er rigtigt.

Justitsministeren: Den første Meddelelse.

Statsministeren oplyste, at det tyske Militær vil blive holdt inde, men det maa hævde sin Stilling, man kan ikke ved Strejker drive Tyskerne ud af Landet.

Ole Bjørn Kraft oplyste, at der, efter hvad han havde faaet meddelt, ikke var Ro i Odense.

Buhl: Vi kan vel saa vende tilbage til Sagen og de foreliggende Udkast?

Indenrigsministeren: Skal vi ikke tage Drøftelserne i Partierne først og derefter et Udvalg.

Buhl: Det maa vel blive Medlemmer af Nimandsudvalget?

Ole Bjørn Kraft: Vi vil ikke komme med noget, vi er bundet til, og har nu faaet Retningslinierne. Jeg vil nære Ængstelse ved at forcere Udtalelsen, som jeg iøvrigt er betænkelig ved, saa det ser ud som en Reprimande til Befolkningen i Odense.

Buhl: Man kan ogsaa sige, at hvis det ikke er i Orden i Odense, saa er Udtalelsen særlig tiltrængt.

Møde aftaltes til Fredag Kl. 15 mellem Ministrene og Nimandsudvalget.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **307.** Møde afholdtes den 20. August 1943 Kl. 20.
Alle Medlemmer var mødt.

Hele Ministeriet til Stede. Desuden Jørgen Jørgensen (Ullerup), Dahlgaard og Alsing Andersen.

Buhl: Aftalen var et Møde Kl. 15, men det er blevet udsat paa Grund af Forhandlinger mellem Partierne.

Jeg kan fra Socialdemokratiet sige, at vi vil medvirke til en Erklæring efter de angivne Hovedlinier.

Ole Bjørn Kraft: Da Uroligheder i Odense skyldes tysk Provokation, maa vi bede Statsministeren give Tilsagn om en Henstilling til Værnemagten om at bidrage til Ro og Orden, og vi mener, at det maa siges til Indledning, at saadanne Forhandlinger føres.

Knud Kristensen: Vi er villige til at gaa med til en Erklæring, der fordømmer Sabotage og Uro i det væsentlige efter de Linier, der er nedskrevet i den sidste Formular. Vi henstiller, om det er muligt at formaa Kongen til at udsende en Erklæring, saa det blev hele Regeringsmagten.

Dernæst vilde vi gerne, om det udformes, saa det udlægges som en Indsats for at modvirke Provokation.

A. M. Hansen: Vi er villige til at medvirke.

Oluf Pedersen: Vi kan medvirke efter de angivne Retningslinier og foretrækker Nr. 2.

Statsministeren: Uroligheder opstod fra dansk Side i Odense, og næste Dag sendte Tyskerne Soldater ud paa Gaden, hvilket er beklageligt. Faren ved en Indrømmelse er, at den misbruges, det er sket tidligere. Det maa ikke for vor egen Skyld se ud, som om der ved Strejkerne var naaet noget.

Kongens Medvirken vil give forøget Styrke, men vi maa jo spørge hans Majestæt.

Knud Kristensen takkede for dette Tilsagn, det er ikke Meningen at lægge Skylden paa Tyskerne, men er der ikke en vis Hensyntagen, kan det virke uretfærdigt.

Ole Bjørn Kraft: Det konservative Parti er rede til at medvirke til mere Politi og strengere Straf imod Sabotage.

Lægges Skylden alene paa Befolkningen, øges Afstand mellem Rigsdag og Befolkning.

Reaktion skyldes, at de tyske Soldater sendtes ud paa Gaden for at give den danske Befolkning en »Lektion«.

Vi vil gerne have et Tilsagn om, at hele Spørgsmaalet tages op.

Buhl: Vi vil ogsaa gerne have en beroligende Vending.

Statsministeren: Jeg maa sikre mig imod at være aftvunget et Tilsagn, da det vil svække Regeringens Autoritet.

Ole Bjørn Kraft: Vi vil ikke afpresse noget, men det er af Betydning for os at faa dette Tilsagn.

Oluf Pedersen: Jeg synes, at det er givet ved de Forhandlinger, der allerede er ført med Tyskerne.

Buhl: Jeg forstaar, at man ønsker drøftet igennem, at Ro og Orden skal være gensidigt.

Statsministeren: Der kan ikke faas et Tilsagn, der ser ud, som om noget er naaet ved Strejker og Uroligheder.

Ole Bjørn Kraft: Statsministeren vil vel ikke benægte, at for at opretholde Ro og Orden kræves, at Begivenheder, som de, der har fundet Sted, fra Værnemagtens Side ikke sker?

Indenrigsministeren forstaar ikke helt de konservatives Ønsker. Der skal vel ikke ventes, til at nye Forhandlinger med Tyskerne er ført.

Ole Bjørn Kraft: Et Tilsagn om, at Forhandlinger vil blive optaget.

Oluf Pedersen: Man kan vel sige, at der som tidligere vil blive forhandlet.

Ministeren for offentlige Arbejder: Kan det ikke klares af et Redaktionsudvalg.

Buhl: Vi har jo et Udvalg og det kan evt. nedsætte et Underudvalg.

Ole Bjørn Kraft: Resultatet kan ikke naas i Nat.

Oluf Pedersen: Det bør naas i Nat, om saa de Konservative skal blive inde hele Natten. De har ikke bedre fortjent.

Indenrigsministeren: Vi maa have Klarhed i Aften.

Der nedsættes et Udvalg bestaaende af Buhl, Kraft, Knud Kristensen, Munch, Oluf Pedersen sammen med Statsministeren.

Udvalgets **308.** Møde afholdtes den 20. August Kl. 23,45.

Buhl: Der er nu omdelt et Udkast. Skal det affattes som i Stykke 1, maa det forelægges Dr. Best, da Besættelsestropperne nævnes.

H. P. Hansen var ikke imod Udtalelsen, men ved Forelæggelse for Dr. Best saa hellere gaa ud.

Skal det forelægges Kongen?

Buhl: Vi har talt om Forelæggelse i et Statsraad og den tiltrædes af Kongen.

Handelsministeren ønskede det sidste Stykke af Stk. 1 bevaret. Kan det gaa uden Forelæggelse for Tyskerne, tror jeg, det kan gaa gennem det konservative Parti.

Statsministeren: En Forelæggelse af det Stykke kan ikke undgaas.

Ole Bjørn Kraft var enig med Handelsministeren og gaar Dr. Best saa imod det, kan intet udsendes. Man kan spørge Dr. Best, men ikke diskutere Indholdet.

H. P. Hansen: Da kan Sagen blive forværret.

Elgaard: Det er en mild Form.

Buhl: Det afgørende er jo ikke, hvordan vi vurderer det.

Ole Bjørn Kraft: Tror Statsministeren ikke, det kan undgaas?

Statsministeren: Muligheden er, at det ikke accepteres. Jeg synes, vi skal holde os paa vort egen Terrain.

Nyt Møde aftaltes Kl. 13,00.

Udvalgets **309.** Møde afholdtes den 21. August Kl. 14,30.

Til Stede var alle Medlemmer undtagen Munch.

Stats-, Finans-, Justits-, Trafik, Kirke-, Undervisnings-, Social- og Handelsministrene samt Ministeren for offentlige Arbejder samt Jørgen Jørgensen (Ullerup) og Alsing Andersen.

Ole Bjørn Kraft: Udtalelsen kan i det store og hele accepteres. Vi beder dog om nogle Ændringer. Oplæste disse.

Statsministeren: Det kan ikke forlanges, at Regeringen skal modtage dem.

Ole Bjørn Kraft: De er jo ikke svækkende.

Statsministeren: Hvorfor da disse Ændringer?

Ole Bjørn Kraft: Jeg havde ikke ventet denne Modstand.

Oluf Pedersen: Jeg kan ikke se saglig Begrundelse for de foreslaaede Ændringer.

Ole Bjørn Kraft: Man maa tage dette Hensyn til de Konservative.

Statsministeren: Som det udvikler sig, maa vi kræve en Tillidserklæring.

Buhl: Vi kan ikke lægge Diskussionen om, men Statsministeren kan nægte at modtage Ændringerne.

Statsministeren: Vor Opgave er at formane og kan ikke acceptere, at selve Christmas Møllers Politik sættes ind i Erklæringen.

Handelsministeren: Det er en Misforstaaelse.

Buhl: Vi har stræbt efter en Formulering, der tilfredsstillede de Konservative Synspunkter uden at være forskellig fra vore.

H. P. Hansen: Det er jo ikke to Parter, der skal give hinanden Indrømmelser.

A. M. Hansen: Det nytter ikke at blive ved at diskutere. Man kan ikke have Samarbejde baade med Christmas Møller og med andre.

Fibiger: Der er intet om, at vi vil følge Christmas Møller. Han henstillede at tage en af Alsing Andersen foreslaaet Ændring til Stk. 1. Denne accepteredes.

Disse Ændringer accepteredes og ligeledes en af Indenrigsministeren foreslaaet Ændring til sidste Stk.

Buhl: Saa accepterer vi Erklæringen i denne Form.

Ole Bjørn Kraft: Ritzau har udsendt en Meddelelse om, at en Erklæring kan ventes.

Statsministeren: Det er meget uheldigt.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **310.** Møde afholdtes den 23. August Kl. 20,00.

Alle Medlemmer undtagen H. P. Hansen var mødt (Alsing Andersen i Stedet for).

Landbrugs-, Indenrigs-, Handels-, Trafik- og Forsvarsministrene deltog.

Buhl: Mødet er sammenkaldt dels for at drøfte Situationen, dels for at gøre Udvalget bekendt med en Aktion fra Arbejderorganisationerne for at holde København i Ro.

Der er udspredt Løbesedler med Opfordring til Strejke, men dog indkaldt til et Møde i Morgen for at hindre den Katastrofe, at man gik i Strejke. Ogsaa Erhvervsorganisationerne maa tage de fornødne Skridt. Jeg har meddelt Statsministeren, at vi holder dette Møde.

Bording: Kjærbøl er i Odense og Laurits Hansen i Terndrup, derfor er de ikke til Stede.

Handelsministeren var enig i, at der maa sættes ind med Drøftelse med Erhvervslivets Folk. Der er »Knaster« i Skibsfarten, hvor vi er lovet 205 000 t Kul, deraf de 15 000 *skal* tages fra Rotterdam.

Alsing Andersen: I Helsingør arbejdes der af »Den illegale Presses Samarbejdsudvalg«.

Ole Bjørn Kraft: Vi har tilskrevet K. U.-Organet, at vi ingen Forbindelse har med denne Aktion. Strejken i Odense var baade Arbejder og Arbejdsgivers.

Jeg vil sige, at jeg ikke tror, vi med Ministeriet Scavenius faar Magt over denne Situation. Vi maa have en Regering, som Folket har Tillid til.

Buhl: Jeg synes ikke, vi skal fordybe os i dette, da det ikke er aktuelt, det er en fuldstændig urimelig Tanke, da Tyskerne ikke vil gaa med.

Knud Kristensen var enig i, at der skal gøres, hvad der kan. Der er ingen Mulighed for en ændret Regering, enten den vi har eller tysk Militærdiktatur. Kraft talte om en Undersøgelse, men jeg er imod at spørge Tyskerne.

Ole Bjørn Kraft: Det vil jeg ikke, vi skal.

Stensballe: Jeg forstaar slet ikke Krafts Udtalelse. Det er Gadens Folk og de overnationale, der laver Ulykker.

Indenrigsministeren troede, at en Henvendelse var rigtig. Der bør ikke lefles for Urostifterne.

Var ikke uenig med Kraft i, at Scavenius snarest muligt maa udskilles, men det ligger ikke for.

Trafikministeren: Postvæsenet i Odense har nu genoptaget Virksomheden. Det er meget uheldigt i Aalborg, hvor Tyskerne havde overtaget Politivirksomheden. Hele Situationen er tragisk.

Ole Bjørn Kraft var enig i, at Faren er, at de overnationale løber med det hele, men der maa være Gensidighed.

Oluf Pedersen havde ikke ønsket at afpresse Scavenius noget for Erklæringen, men saa gerne, at han satte stærkt ind overfor Værnemagten. Vil han det, synes jeg ikke, han er en Fare, tværtimod.

Det er ikke paa Grund af Scavenius, der strejkes, men paa Grund af Christmas Møller og de tyske Overgreb. Det er i den givne Situation Rigsdagens Støtte til Regeringen, der er nødvendig. Jeg tror ikke, det gavnede med et Ministerskifte i Øjeblikket.

Landbrugsministeren: Da Statsministeren ikke kan optræde med Vægt, maa Nimandsudvalget gøre det. Scavenius gør, hvad han kan og har god Medarbejder i Dr. Best. Vi skal ikke give op.

Alsing Andersen: Det er vigtigt, at det, der skete i Odense, ikke alene var Udtryk for fælles Optræden, men ogsaa for Gadeterror, hvortil tilrejsende Kommunister har medvirket. Mod dette maa der sættes ind.

Mødet i Morgen er fortroligt.

A. M. Hansen var tilfreds med det Initiativ, der var taget. Vi maa ikke glemme, at Odense er Christmas Møllers By. Det har kun lidet at betyde, hvad vi siger til Tyskerne, vi maa indvirke paa vore egne, selvom Tyskerne til syvende og sidst har hele Skylden, fordi de er her.

Forsvarsministeren: Vi kan ikke i den givne Situation opfordre det danske Politi til at skyde paa den danske Befolkning.

Fibiger var enig heri. Vilde henstille, at man ikke opgav Tanken om at udskifte Scavenius. Hellere en Regering, der blev smidt væk af Tyskerne end at Befolkningen tog Affære selv.

Oluf Pedersen var enig i, at det var uheldigt, at Befolkningen ingen Tro havde til Statsministeren, men vi har jo Nimandsudvalget og Formanden Buhl nyder almindelig Agtelse, jeg tror, en Radiotale af ham vilde faa stor Betydning.

Indenrigsministeren: Vi kan ikke have, at dansk Politi og Tyskerne optræder i Fællesskab. Rykker Tyskerne frem, maa Politiet trækkes tilbage og den Parole er givet fra Regeringen.

Men Politiet maa optræde med Myndighed, vel var det taabeligt at skyde paa Demonstranter, men der maa ikke taales Vold imod danske Personer eller Indbrud.

Landbrugsministeren oplyste, at Kjærbøl lige havde meddelt, at det gik godt i Odense, han mente, det var godt, at Buhl talte nu lige efter Erklæringen.

Buhl: Jeg har sagt til Scavenius, at vi holdt dette Møde og vil meddele ham, hvori det er resulteret. Jeg opfatter Mødet saaledes, at det er enig i Henvendelsen baade fra os til Arbejderorganisationerne og fra Handelsministeren til Erhvervenes Folk.

Oluf Pedersen.

Udvalgets **311.** Møde afholdtes den 28. August 1943 Kl. 10,30 og var indkaldt med kort Varsel.

Oluf Pedersen var taget med Tog fra Roskilde inden Indkaldelsen, kom derved for sent. I Mødet deltog Ministeriets Medlemmer.

Udvalgets **312.** Møde afholdtes den 28. August 1943 Kl. 13,30.

Alle Medlemmer og hele Ministeriet var til Stede.

Buhl: Socialdemokratiet har haft en Forsamling, der eenstemmigt fastslaar, at ingen dansk Regering kan imødekomme de fra den tyske Rigsregering stillede Krav.

Ole Bjørn Kraft: Der er hos de Konservative givet eenstemmig Tilslutning til Afvisning.

Knud Kristensen: Vi var enige om at være nødt til at sige Nej.

A. M. Hansen: Vi er enige med de andre.

Oluf Pedersen: I sin Helhed kan ingen antage de stillede Krav, men en Del er jo opfyldt.

Buhl: Det er et Ultimatum.

Statsministeren: Det er min Tanke at gøre et Forsøg paa at faa opgivet Kravet om Gidsler. I Parentes er tilføjet med Blyant: (og Dødsstraf).

Buhl: Enten maa Kravene opfyldes eller intet.

Statsministeren (Scavenius) oplæste derefter et Svar som eenstemmigt blev tiltraadt af alle de deltagende — Regering og Samarbejdsudvalg.

Udvalgets **313.** Møde afholdtes samme Dag, efter at Buhl, Kraft, Knud Kristensen, A. M. Hansen og Oluf Pedersen havde været hos Kongen paa Amalienborg.

Buhl: Ved Besøget hos Hans Majestæt talte Kongen bevæget om at staa sammen. Det vilde baade udadtil og indadtil have største Betydning.

Det havde hidtil gaaet godt og der var jo nok kun den mindste Tid tilbage.

Han takkede os og bad os bringe denne Tak videre.

Jeg udtalte, at jeg forstod Kongens Bevægelse og bragte ham vor Tak paa hele det danske Folks Vegne.

314) Udvalgets Medlemmer samledes Kl. 4,30 for at høre, om der forelaa noget efter Svaret paa det tyske Ultimatum, der udløb Kl. 16 og som var afvist.

Det meddeltes, at man fra tysk Side først ventede nærmere Ordre fra Berlin.

Oluf Pedersen.

STENOGRAFISKE REFERATER

STENOGRAFISKE REFERATER

Side

Mødet Onsdag den 14. August 1946 Kl. 14[30]:

Fhv. Stats- og Udenrigsminister *Erik Scavenius* 5

Mødet Tirsdag den 20. August 1946 Kl. 14[30]:

Fhv. Udenrigsminister, *Dr. phil. P. Munch* 45, 141

Mødet Onsdag den 11. September 1946 Kl. 14:

Fhv. Justitsminister, Civildommer *Harald Petersen* 65, 145

Mødet Onsdag den 11. September 1946 Kl. 19:

Fhv. Justitsminister *Eigil Thune Jacobsen* 71

Mødet Torsdag den 19. September 1946 Kl. 10:

Departementschef i Justitsministeriet *Aage Svendsen* 149

Mødet Onsdag den 6. November 1946 Kl. 10:

Fhv. Chef for Udenrigsministeriets politiske Afdeling, senere Direktør for Udenrigsministeriet, Kgl. Gesandt *Nils Svenningsen* 73

Mødet Onsdag den 18. December 1946 Kl. 10:

Fhv. Justitsminister *Eigil Thune Jacobsen* 151

Mødet Onsdag den 14. Maj 1947 Kl. 10:

Fhv. Justitsminister *Eigil Thune Jacobsen* 153

Mødet Torsdag den 12. Juni 1947 Kl. 10:

Fhv. Minister for off. Arbejder *Gunnar Larsen* 77

Mødet Tirsdag den 10. Juni 1947 Kl. 14, Onsdag den 11. s. M. Kl. 10 og Torsdag den 12. s. M. Kl. 14[15]:

Fhv. Stats- og Udenrigsminister *Erik Scavenius* 91

Mødet Tirsdag den 24. Juni 1947 Kl. 14:

Fhv. Minister, Folketingsmand *Christmas Møller* 123

Mødet Onsdag den 25. Juni 1947 Kl. 14:

Fhv. Stats- og Udenrigsminister *Erik Scavenius* 135

Mødet Fredag den 15. August 1947 Kl. 14:

Fhv. Minister *Laurits Hansen* 139

Onsdag den 14. August 1946 Kl. 14[30].

For Kommissionen mødte fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius.

Formanden: Hr. Scavenius, De var jo Danmarks Udenrigsminister i Tiden fra 8. Juli 1940, og fra 9. November 1942 og indtil 29. August 1943 tillige Danmarks Statsminister. Om hvad der er passeret i dette vanskelige Tidsrum, har De til Kommissionen afgivet udførlige Redegørelser. Der er imidlertid forskellige Ting, som Kommissionen kunde ønske at spørge Dem om, og derfor har vi bedt Dem komme til Stede her i Dag.

Jeg behøver ikke at opholde mig yderligere ved det, som jeg ellers maa gøre de mødte bekendt med, i denne Forbindelse er det tilstrækkeligt at sige til Dem, at Møderne foregaar for lukkede Døre.

Derefter kan vi vist godt gaa over til Sagen, og jeg vil da allerførst bede Dem om at give Kommissionen en Redegørelse for den Henvendelse, der i sin Tid blev rettet til Dem om at overtage Udenrigsministerposten her i Landet, altsaa en nærmere Fremstilling af, hvordan og af hvem der rettedes Henvendelse til Dem.

Erik Scavenius: Det var den daværende Statsminister *Stauning*.

Formanden: Var der ikke andre?

Erik Scavenius: Jeg havde adskillige Samtaler med Udenrigsminister *Munch*, som det var Tanken jeg skulde afløse. Jeg havde ogsaa Samtaler med Kongen.

Formanden: Var De villig til at overtage Posten?

Erik Scavenius: Jeg havde store Betænkeligheder. Jeg var for det første ikke nogen Tilhænger af, at *Munch* trak sig tilbage som Udenrigsminister, det fandt jeg var forkert, navnlig naar det fik den Karakter, at han skulde forlade Ministeriet som et Slags Sonoffer for den 9. April, det var ligesom en Underkendelse af eller en Træden tilbage fra den Handling, man dog maatte erkende var Landets Redning; det vilde vanskeliggøre Fremtiden, hvis man paa dette Grundlag skiftede Udenrigsminister, derfor var jeg meget imod det. Jeg havde lange Samtaler med Dr. *Munch* om det og modsatte mig stadig at overtage Udenrigsministeriet. Desuden var jeg ikke blind for den Udvikling, der kom, thi der maatte opstaa noget lignende, maaske i værre Form, som forrige Gang, da vi havde Flensborg- og Dannevirke-Bevægelsen; der maatte uvilkaarlig, navnlig under Besættelsen, opstaa Forhold, som vilde gøre det meget vanskeligt for Regeringen, og det kunde være nok een Gang i sit Liv at have saadanne Vanskeligheder, hvor det er uundgaaeligt at blive lagt for Had over for Befolkningen, da man ikke, hvis man føler Ansvarsfølelse, kan rette sig efter Stemningen i Folket, men maa se, hvilke Virkninger det maa faa for Land og Folk. Der var Ting, som fik stor Betydning bagefter, men som man ikke kunde være klar over i Øjeblikket. Jeg maa ærlig sige, at hvis jeg havde været klar over det, staar jeg tvivlende over for, om det var lykkedes *Munch* og *Stauning* at overtale mig. Man kan ikke komme fra, at en Samlingsregering har en noget anden Karakter end en Partiregering, og det og muligvis andre Grunde medførte det. Det viste sig meget hurtigt, at *Stauning* ikke havde den Autoritet i Ministeriet, som jeg havde troet, og i Samtaler, før jeg paatog mig Hvervet, var vi kommet til Klarhed over, at vi maatte foretage os noget over for Tyskerne, men det var, ligesom om man i Ministeriet ikke rigtig paa samme Maade havde faaet den Opfattelse, og dèr laa altsaa Spiren til senere Vanskeligheder.

Formanden: Jeg forstod, at det, som det var naturligt, var *Th. Stauning*, der rettede Henvendelsen, og at der desuden ogsaa kom Henvendelse fra *Munch*, men maa jeg spørge: Var De ogsaa under Pres fra anden Side?

Erik Scavenius: Fra anden Side? Hvad tænker De paa?

Formanden: Det forlyder, at De har været under Pres fra anden Side med Hensyn til at overtage Udenrigsministeriet.

Erik Scavenius: Hvad mener De med »anden Side«?

Formanden: Andre Personer end *Stauning* og *Munch*.

Erik Scavenius: Nej, jeg ved ikke, hvad man grunder det paa.

Rasmus Hansen: Vi har her i Kom-

missionen et Aktstykke fra Christmas Møller, dateret den 21. Maj 1946, det er en Redegørelse for, hvad han mener at kunne erindre om det Ministerium, som blev til den 8. Juli 1940*). Han siger i denne Redegørelse bl. a., at det i Ministeriet er blevet refereret, at Kongen skal have lagt et meget stærkt Pres paa Dem for at faa Dem til at overtage Udenrigsministerposten. Han anfører, at De den 5. Juli skal have haft flere Samtaler med Kongen, og det skal være i Løbet af disse Samtaler, at der fra Kongens Side er lagt et meget stærkt Pres paa Dem for at faa Dem til at overtage Udenrigsministerposten. Jeg ved ikke, om denne Fremstilling er rigtig, men den findes blandt Kommissionens Aktstykker. Det vilde være rigtigt, om vi fra Deres Side kunde faa Vidnesbyrd om, hvordan det forholder sig.

Erik Scavenius: Jeg har nævnt, at jeg, som det var naturligt, har haft Samtaler med Kongen, inden dette skete, men jeg synes ikke, jeg vil anvende det Udtryk, at Kongen havde »lagt stærk Pres paa« mig, jeg synes ikke, det stemmer rigtig med Kongens Natur, man kan ikke give det den Karakter, at han havde lagt Pres paa mig.

Rasmus Hansen: Det er maaske heller ikke rigtigt, at jeg benytter Vendingen »lagt Pres paa«, men Christmas Møller siger i Redegørelsen saaledes:

> »Vi vidste i Ministeriet, at indflydelsesrige Kredse ønskede Scavenius til Udenrigsminister, og at han i Løbet af Fredagen den 5. Juli adskillige Gange var hos Kongen, som, saa vidt vi fik det at vide, vist ligefrem bad Scavenius om at overtage Posten, hvilket denne nægtede.«

Det er for saa vidt min Fortolkning, naar jeg bruger Udtrykket »lagt Pres paa«, men naar det fremstilles saaledes, maa man have Grund til at gaa ud fra, at Kongen har benyttet en ikke helt almindelig Fremgangsmaade over for Dem.

Erik Scavenius: Det kan jeg ikke rigtig anerkende, jeg synes ikke, der foreligger noget, som er usædvanligt, navnlig under den Situation. For mig var det i hvert Fald ganske afgørende ikke Samtalerne med Kongen, men Samtalerne med *Stauning* og *Munch*, der blev bestemmende, navnlig Samtalerne med *Munch*. Jeg havde først en Samtale med *Stauning*, som jeg afsluttede med at sige:

*) jfr. Aktstykke Nr. 33.

Nu maa jeg tale med *Munch*. Saa gik jeg over til *Munch* i Udenrigsministeriet, som gav en saadan Fremstilling af Forholdene, at jeg sagde, at nu maatte jeg gaa tilbage til *Stauning* og sige: Det kan jeg ikke paatage mig; men *Munch* insisterede paa, at jeg ikke maatte svigte, og jeg vendte saa tilbage til *Stauning* og accepterede endelig. Skal man bruge det Udtryk, at der var lagt Pres paa mig, er det i disse Samtaler.

Rasmus Hansen: Der er en anden Ting. De nævnte de alvorlige Begivenheder, da De blev opfordret til at overtage Udenrigsministerposten, og De henviste under Samtalerne om Overtagelsen af Udenrigsministerposten til den Skæbne, De kunde komme ud for, naar Krigen sluttede. Vil det sige, at De paa det Tidspunkt, da Samtalerne fandt Sted, altsaa i Juli 1940, i høj Grad regnede med den Mulighed, at Tyskland tabte Krigen?

Erik Scavenius: Nej, det Spørgsmaal, hvordan Krigen skulde ende, var slet ikke det, jeg tænkte paa. Det, jeg tænkte paa, var, at det kunde være nok een Gang i en Mands Liv at blive lagt for Had over for sit eget Folk; som Stillingen var, maatte det uvægerlig blive Følgen, enten Krigen endte paa den ene eller den anden Maade, ligesom under forrige Krig. Der var et langt Tidsrum, hvor Tyskerne var almægtige her i Landet, det var det, jeg tænkte paa. Jeg har overhovedet aldrig indladt mig paa at spekulere over, hvad Enderesultatet skulde blive. Selve den Gerning, man havde fra Dag til Dag, var nok, og den Trusel man havde over Hovedet hver Dag, var i og for sig tilstrækkelig til at bestemme ens Holdning.

Rasmus Hansen: Ja, Tak.

Formanden: Saa vil jeg gerne spørge Dem, Hr. *Scavenius:* Var De blandt dem, der gav Kongen det Raad at forlange Ikke-Politikere optaget i Samlingsregeringen af 8. Juli 1940?

Erik Scavenius: Det kan jeg ikke tænke mig. Jeg har overhovedet ikke blandet mig i Ministeriets Sammensætning, det maatte blive *Staunings* Sag, det var ikke min Sag at blande mig i hans Dispositioner. Det var først, da jeg endelig havde accepteret, at jeg siger til *Stauning*: Saa kunde det interessere mig at vide, hvem der bliver mine Kolleger. Saa at jeg skulde have tilraadet Kongen — det kan jeg ikke tænke mig. Derimod er det meget rimeligt, at jeg, hvis der fra

anden Side har været nævnt noget om, hvad jeg mente om den Mulighed, har sagt: Det var maaske hensigtsmæssigt.

Formanden: Vi berørte før Spørgsmaalet om Vurderingen af Tysklands Stilling; om Tyskland vilde vinde eller tabe Krigen. Jeg vil gerne spørge: Var De den 8. Juli 1940, da De blev Udenrigsminister, af den Mening, at Tyskland havde vundet Krigen?

Erik Scavenius: Tyskland havde vundet i første Runde. Stillingen var den — jeg formoder, at det ogsaa var derfor, der var saa megen Uro, og at man overhovedet mente det nødvendigt at foretage en Ændring —, at Sejren over Frankrig fik Tysklands Overmod til at svulme saa meget og gjorde, at Tyskerne blev saa meget mere aggressive, end de havde været før. Og Forholdet paa det Tidspunkt var, at England stod alene, Rusland og De forenede Stater var endnu ikke indtraadt i Krigen, saa i den Omgang havde de jo sejret.

Formanden: Gjorde De den Opfattelse til Rettesnor for Deres Standpunkter som Udenrigsminister, altsaa at Tyskland i alt Fald paa det Tidspunkt havde sejret?

Erik Scavenius: Jeg tror, jeg nævnte, at i vor Situation kunde det slet ikke være af nogen større Betydning, hvordan det vilde ende. Det, vi skulde gøre, var at klare os over for det Pres, vi var under, og det, der laa i overhovedet at være under Besættelse, og dèr kunde det ikke faa megen Indflydelse med Hensyn til at klare disse daglige Problemer og Forholdene under Besættelsen, hvad man mente eller ikke mente om, hvordan den store Holmgang skulde ende.

Formanden: Har De paa noget Tidspunkt, efter at De var blevet Udenrigsminister den 8. Juli 1940, ført Samtaler med det Formaal at undersøge Mulighederne for en Regering uden Socialdemokrater?

Erik Scavenius: Det var en mærkelig Idé, hvor skriver den sig fra?

Formanden: Det kan jeg ikke oplyse. Det er et Spørgsmaal, der er kommet til Kommissionen, som Medlemmerne har bedt mig om at forelægge Dem.

Erik Scavenius: Dèr kan jeg sige afgjort nej.

Formanden: Har De paa noget Tidspunkt, efter at De var blevet Udenrigsminister den 8. Juli 1940, ført Samtaler med det Formaal at undersøge Mulighederne for en Regering med Repræsentanter for Bondepartiet?

Erik Scavenius: Nej.

Formanden: Har De paa noget Tidspunkt, efter at De var blevet Udenrigsminister den 8. Juli 1940, ført Samtaler med det Formaal at undersøge Mulighederne for en Regering med Dem som Udenrigsminister og med Ministre, der repræsenterede det af *Frits Clausen* ledede nazistiske Parti?

Erik Scavenius: Hele min Virksomhed under min Embedstid gik ud paa at advare Tyskerne mod den Plan med danske Nationalsocialister som Regering og modarbejde den, hvor jeg kunde, og da jeg kom i den Tvangssituation at skulle være Statsminister, gennemførte jeg ogsaa et Ministerium, som var ganske frit for enhver Tendens i den Retning. Naar dette lykkedes — jeg tror ikke, det vilde være lykkedes for nogen anden —, var det, fordi Tyskerne fik den Idé, at de ikke kunde komme ud over de Vanskeligheder, hvis jeg ikke overtog Statsministeriet. Hele mit Arbejde i 3 Aar er altsaa tværtimod gaaet ud paa at hindre, at Nationalsocialisterne enten, som de kalder det, overtog Magten eller kom ind i Ministeriet, blev repræsenteret i Ministeriet. Dèr havde vi netop i Begyndelsen de store Vanskeligheder, idet det stadig fra tysk Side blev fremhævet: I en Samlingsregering er de forskellige Partier repræsenteret, hvorfor skal Nationalsocialisterne saa udelukkes? Dem maa man i hvert Fald ogsaa give Adgang til Ministeriet. Det var stadig Omkvædet dengang.

Formanden: Vi gaar saa over til Erklæringen af 8. Juli 1940. I Deres Redegørelse vedrørende Erklæringen*) siger De bl. a., at den tyske Gesandt *von Renthe-Fink* havde advaret Dem imod at indtræde i Samlingsregeringen. Er det ikke rigtigt? Der staar:

> »hvortil kom, at den tyske Gesandt *von Renthe-Fink* havde advaret mig imod at indtræde i Ministeriet«.

Jeg vil i denne Forbindelse gerne spørge: Havde den tyske Gesandt ladet Dem forstaa, at Tyskland vilde foranledige den parlamentariske Statsform afskaffet i Danmark?

Erik Scavenius: Hans stadige Omkvæd var, at vi kunde ikke vente — han sagde ikke, at de allerede havde bestemt

*) jfr. Aktstykke Nr. 40.

sig i Berlin til at foretage sig noget — vi kunde ikke vente, at et Styre som det tyske Nazistyre, et totalitært Styre, i Længden skulde føle Tillid til en Regering, der var baseret paa Partistyre og var »partibundet«, som de kaldte det. Det var deres stadige Omkvæd.

Formanden: De siger, at *Renthe-Fink* havde advaret Dem imod at indtræde i Ministeriet?

Erik Scavenius: Ja, og denne Advarsel maatte snarere have den modsatte Virkning, thi *Renthe-Fink* maatte vente, at jeg vilde gøre en Anstrengelse for, at det blev vanskeligere for Tyskerne at sætte den danske Regering til Side. Tyskerne klagede stadig over Passiviteten, man skulde ind paa en anden, mere aktiv Forhandlingstaktik. Naar han i Forventning om, at jeg vilde gaa ind i Ministeriet, advarede mig imod det, ja, saa maatte det for mig snarest virke omvendt, for det viste sig, at der var Opgaver, han ikke ønskede jeg skulde tage op.

Aksel Møller: I Anledning af det Svar, vi nu har faaet paa dette Spørgsmaal, vil jeg gerne spørge, om der er Dem, Minister *Scavenius*, noget bekendt om, hvad Aarsagen skulde være til, at man fra tysk Side mente, at De var særlig egnet til at forhindre tyske Planer om at komme bort fra Partistyret?

Erik Scavenius: Hvis der kom en Regering, der stillede sig saaledes, at man i hvert Fald fra moderat tysk Side maatte anerkende, at den gjorde, hvad der var menneskeligt muligt, for at faa det til at glide, og som gjorde det meget vanskeligere for de outrerede at komme en saadan Regering til Livs, vilde det ikke passe dem. *Renthe-Fink* kan have haft den Tanke, at denne Regering kunde alligevel ikke vare længe, den vilde Tyskerne snart afsætte. Det var ogsaa en yderligere Opfordring til at gaa ind i Ministeriet. Lad os se, hvordan det kunde udvikle sig. Det kunde udvikle sig saaledes, at Tyskerne paa et senere Tidspunkt afsatte den bestaaende Regering med Udsigt til enten en ny dansk Regering, baseret paa Nationalsocialismen — saa var Stillingen klar — eller et Forsøg paa en Samlingsregering. Man kunde saa til den Tid komme i en meget vanskelig Situation, thi Trykket for at deltage i Regeringsdannelsen, for at redde, hvad reddes kunde, vilde komme ikke saa meget fra tysk Side som fra dansk Side. Hvordan man end saa paa den Advarsel, maatte man mene, at hvis man overhovedet skulde gøre en Indsats, maatte Øjeblikket være inde nu. Hvis man holdt sig tilbage nu, kunde Situationen blive endnu mere kompliceret, endnu haardere. Her var der en Mulighed for at gøre en Anstrengelse.

Aksel Møller: Jeg forstaar paa dette, at Tyskerne, altsaa ogsaa det Tyskland, som eksisterede paa det Tidspunkt, vi her taler om, fra gammel Tid havde en saadan Opfattelse, at de mente i Dem at finde en Mand, som vilde have en vis Tillid ogsaa i det tyske Regime, og at det derfor var uheldigt, hvis De indtraadte i Regeringen paa det Tidspunkt.

Erik Scavenius: Nazisterne kendte ikke mig, og jeg kendte ikke Nazisterne, men *Renthe-Fink*, som jeg havde kendt i mange Aar, kunde som gammel Diplomat godt have Kendskab til den Rolle, jeg spillede under forrige Krig her i Landet.

Aksel Møller: De mener, at det er derfra det Omdømme stammede?

Erik Scavenius: Ja, det er meget muligt.

Aksel Møller: De var i sin Tid Formand for Dagbladet »Politiken«s Bestyrelse. Dèr fik man det Indtryk — saaledes lød det i alt Fald ude omkring i Byen, og det vil jeg gerne have bekræftet eller afkræftet —, at De paavirkede »Politiken« til at indtage en mere stilfærdig Holdning over for det nye Tyskland.

Erik Scavenius: Ja, det er højst sandsynligt. Jeg ansaa de Folk dernede for meget farlige, og man maatte passe paa ikke at udfordre dem.

Aksel Møller: Ogsaa derfra kan det Omdømme altsaa stamme.

Erik Scavenius: Det er muligt.

Mogens Fog: Jeg vil gerne tage mit Udgangspunkt i Deres Udtalelse til os om, at *Renthe-Fink* advarede Dem imod at træde ind i Ministeriet, og spørge: Var det under en personlig Samtale, at den Advarsel fandt Sted?

Erik Scavenius: Ja.

Mogens Fog: Erindrer De noget om, hvornaar den Samtale fandt Sted? — det maa altsaa have været efter, at *Stauning* opfordrede Dem til at indtræde i Ministeriet.

Erik Scavenius: Ja, *Stauning* havde allerede nogen Tid i Forvejen opfordret mig, saa var der et Mellemrum, men jeg formoder, at alle Folk her i Byen hørte Rygter om det, det kom straks ud, saa *Renthe-Fink* var ganske klar over de Planer, der var.

Mogens Fog: Havde De i Tidsrummet mellem 9. April og Deres Indtræden

i Ministeriet haft Lejlighed til flere Gange at træffe *Renthe-Fink*?

Erik Scavenius: Ja, ja.

Mogens Fog: Havde De Omgang med ham?

Erik Scavenius: Vi havde ikke nogen Omgang i den Forstand, men var der et eller andet, som han vilde høre min Mening om, ringede han til mig og spurgte, om vi ikke kunde ses paa Kastelsvej. Det gjorde jeg.

Mogens Fog: Det vil sige, at Initiativet til den Samtale, hvori han fremsatte sin Advarsel, kom fra hans Side?

Erik Scavenius: Ja, Initiativet var altid fra hans Side.

Mogens Fog: Med Hensyn til Erklæringen af 8. Juli 1940, der, som det ofte er hævdet, kom frem, ikke alene fordi man ansaa det for klogt i Forhold til Tyskerne, men ogsaa under et vist Pres, vil jeg gerne spørge, om De, Minister *Scavenius*, havde nogen Samtaler om dens Udformning med *Renthe-Fink*, før den blev udformet.

Erik Scavenius: Nej.

Mogens Fog: Har det Pres givet sig Udtryk i, at *Renthe-Fink* i en Samtale med Dem udtalte Ønsket om en særlig farvet Erklæring fra den nye Regerings Side?

Erik Scavenius: Nej.

Mogens Fog: Det vil sige, at Initiativet til den Erklæring laa ganske hos Dem.

Erik Scavenius: Ja.

Mogens Fog: Jeg vil gerne spørge videre. Da dette Erklæringsudkast blev forelagt i Regeringen første Gang — det er en Situation, som sikkert staar meget tydeligt for Dem. . .

Erik Scavenius: Det er længe siden.

Mogens Fog: Ja, men det er en afgørende Situation — var det da Deres Indtryk, at De maatte lægge stærkt Pres paa de øvrige Medlemmer af Regeringen for at faa dem med til denne Erklæring i den forelagte Form?

Erik Scavenius: Nej.

Mogens Fog: Det vil sige, at der var ikke videre Diskussion om denne Erklæring?

Erik Scavenius: Ikke det jeg erindrer.

Mogens Fog: Ikke saa vidt De erindrer?

Erik Scavenius: Nej.

Mogens Fog: Erindrer De, om den endelige Form er undergaaet Rettelser, formelle eller reelle, i Forhold til det Udkast, De havde forelagt?

Erik Scavenius: Jeg tror ikke, der blev rettet noget.

Mogens Fog: Ja,. Tak.

Kristen Amby: Hr. Minister, De sagde før, at Advarslen fra *Renthe-Fink* mod, at De traadte ind i Regeringen, skulde skyldes dette, at man mente, at saa vilde man ikke saa let kunne komme det Regimente, vi havde, eller vor egen Regering til Livs, men der er noget, jeg ikke forstaar i det, fordi det er da den almindelige Opfattelse, at *Renthe-Fink* selv hørte til de moderate.

Erik Scavenius: Ja, ja.

Kristen Amby: Men under den Forudsætning synes jeg slet ikke, der var nogen Mening i det, for saa maatte han jo netop ønske, at der skulde føres en moderat Kurs, og saa meget maatte han dog vide om Forholdene, at saa maatte det være med en Regering, det danske Folk stod bagved, og det vil sige en Regering udgaaet af Rigsdagen, som repræsenterer Befolkningen. Derfor maatte det dog være i hans Interesse, hvis han mente, at De kunde bedre Forholdet til Tyskland, hvis De sad som Udenrigsminister, at De netop kom ind i en saadan Regering. Derfor synes jeg, at det havde stemt bedre med de Forudsætninger, De selv har talt om her, om han i Stedet for at advare Dem mod det havde tilskyndet Dem til at indtræde i Regeringen.

Erik Scavenius: Nej, *Renthe-Fink* var jo alt for svag en Mand. Han var ikke alene en personlig svag Mand, men han var meget svagt stillet i Forhold til Nazistpartiet som alle de Mænd, der sent havde sluttet sig til, saa man helt kunde have Tillid til dem fra Partiet som virkelig overbeviste. Han var alt for svag til at have nogen selvstændig Politik og har paa det Tidspunkt alene rettet sig efter, hvad man ønskede. Mit Indtryk var under alle Omstændigheder det, at det skulde drive derhen, at der kunde blive Paaskud til at skubbe den danske Regering til Side.

Kristen Amby: Ja, det er jeg klar over, at nogle Kredse ønskede, formentlig disse yngre tyske Nazister, der var her samtidig paa forskellige Poster, men *Renthe-Fink* havde jo først og fremmest Rapport til det tyske Udenrigsministerium, og vel ved vi, at Udenrigsministeren hørte til de rabiate, men man paa-

staar i hvert Fald, at en Del af Embedsmændene, der sad i det tyske Udenrigsministerium, hørte til de mere moderate, og man maa dog gaa ud fra, at paa det Tidspunkt i hvert Fald havde *Renthe-Fink* mere at holde sig til, hvad Udenrigsministeriet gav Udtryk for, end hvad man fra nazistiske Kredse her i Landet, altsaa tyske nazistiske Kredse, gav Udtryk for.

Erik Scavenius: Ja, det er naturligvis vanskeligt at granske Hjerte og Nyrer. Jeg kan ikke have nogen Mening om, hvad der laa bag i *Renthe-Finks* Tankegang, men han var meget bange for Partiet.

Rasmus Hansen: I et Værk, som udgives under Redaktion af forhenværende Statsminister *Buhl, Hans Hedtoft, Ejler Jensen* og *Hartvig Frisch,* siges der paa Side 85 og 86 følgende, som jeg gerne vil have Lov til at citere for Dem:

»Den egentlige Fare for Landets indre Uafhængighed truede os ikke fra Besættelsestropperne, men fra Gesandtskabet i Kraft af dettes nære Forbindelse med alle de danske antiparlamentariske Kræfter. Saaledes kunde en dansk Rigsdagsmand efter et Aftenselskab hos *v. Renthe-Fink* i Slutningen af Juni*), hvortil han i Kraft af sin Stilling havde været nødt til at møde, give vigtige Oplysninger om de Tanker, de nazistiske tyske Kredse gjorde sig.«

Erik Scavenius: Var det Juni 1940?

Rasmus Hansen: Ja, det er Juni 1940. —

»Først udtalte Gesandten om Norge, at det Land vilde Tyskland aldrig give Slip paa; det var erobret med Krigens Ret og vilde fortsat være Protektorat. Derimod vilde Tyskland respektere den danske Kongemagt og de danske Værn, der i Fremtiden skulde samarbejde med det tyske Rigsværn; ogsaa Danmarks Økonomi vilde Tyskland tage Hensyn til, selv om der naturligvis maatte ske en Omformning under Hensyn til det nye Europa. Da Rigsdagsmanden hertil gjorde en Bemærkning om Rigsdagen, svarede Gesandten venligt: »Rigsdagen behøver vi slet ikke!« Samtalen fandt Sted i Gesandtskabets Have, hvor Frits Clausen og andre danske Nazister befandt sig.«

Saa vidt jeg personlig kan erindre, er den Rigsdagsmand, der her er Tale om, et Medlem af Kommissionen, Kommandør Westermann. — I det omtalte Værk findes der ogsaa følgende Bemærkning paa Side 139, som jeg ligeledes gerne vil have Lov til at citere for Dem:

»Og af de spredte Antydninger af Samtaler ført af den danske Marineattaché i Berlin med ledende Tyskere kan man forstaa, at Tanken om et Samarbejde med Tyskerne har været drøftet i visse danske Officerskredse i Efteraaret 1940.«

Og saa hedder det videre i det samme Værk paa Side 96:

»Et mærkeligt Udslag af den ulmende Misfornøjelse var en Skrivelse fra General Prior, som Forsvarsministeren den 1. August forelagde Ministeriet. Heri beklagede Generalen sig over, at Hæren og Flaaden ikke havde været med til Planlæggelsen af Landets Militærpolitik, og stillede desuden forskellige Forslag bl. a. om Indledelse af Forhandlinger med Tyskland. Det vedtoges, at Statsministeren skulde deltage i en Samtale med Generalen.«

Og saa føjes der til:

»Det besynderlige i denne Henvendelse faar maaske en vis Forklaring ved den Kendsgerning, at Gunnar Larsen i Begyndelsen af August bl. a. førte Samtaler med Militærattaché Kjølsen vedrørende Danmarks fremtidige Stilling til Militærspørgsmaalet.«

Og saa føjes der endelig til:

»Man bør her erindre sig den tyske Gesandts ovenfor refererede Udtalelser til en dansk Rigsdagsmand.«

Idet jeg henviser til disse Oplysninger i det omtalte Værk, vil jeg gerne spørge Dem, Minister *Scavenius:* Kan det tænkes, at de Planer, som efter denne Skildring at dømme har været under Overvejelse inden for det tyske Gesandtskab og i danske Kredse, som for egen Regning etablerede Forbindelse med Gesandtskabet, har foranlediget Minister *Renthe-Fink* til den Advarsel, som han gav Dem mod at gaa ind i den paatænkte Samlingsregering? Kunde det tænkes, at han vilde finde det besværligt for Gennemførelsen af disse Planer, hvis De var der, idet De jo i Deres Redegørelse har

*) I det anførte Værk staar: Juli.

tilkendegivet, at De betragtede det som Deres væsentlige Opgave at redde Rigsdagen? Ja, det var, hvad jeg vilde spørge Dem om.

Erik Scavenius: Ja, men det kan jeg ikke vide. Jeg maa vende tilbage til det, jeg sagde før, og sige, at hvad der egentlig er foregaaet i *Renthe-Finks* Hjerne ved den Lejlighed, kan jeg kun have Formodning om. Hvad der har paavirket ham og hvor meget af disse Ting, der dèr har været Spørgsmaal om, det kan jeg ikke have nogen Mening om.

Rasmus Hansen: De kunde jo paa anden Maade være i Besiddelse af Oplysninger, som gav Dem Mulighed for at danne Dem et Skøn over, hvorvidt det var de Ting her, der kunde have medført Advarslen.

Erik Scavenius: Det tør jeg ikke udtale noget om.

Aksel Møller: Jeg vil gerne i Forlængelse af det Spørgsmaal, Hr. *Mogens Fog* stillede Dem, spørge Dem, om De havde haft Lejlighed til at forhandle 8. Juli-Erklæringen med Statsministeren, før den blev forelagt i Ministermødet?

Erik Scavenius: Det har vi vel talt om.

Aksel Møller: Blev Betimeligheden af en saadan Erklæring drøftet, da De svarede Statsministeren paa hans Opfordring om at indtræde i Regeringen?

Erik Scavenius: Ja, jeg er ikke rigtig klar over, om jeg havde den færdig den Dag, men det, vi var enige om, var dette, at over for den tyske Anklage om for stor Passivitet maatte vi stille noget paa Benene, som kunde give Udtryk for større Aktivitet, og det formulerede jeg altsaa i Starten i denne Erklæring, som blev tiltraadt først af *Stauning* og bagefter af de øvrige Kolleger.

Aksel Møller: Først af *Stauning*. Og det er ikke saaledes, at De ligefrem har betinget Dem en saadan Erklærings Udsendelse for at indtræde i Regeringen?

Erik Scavenius: Nej, nej. For mig var det Udførelsen af det, vi skulde forsøge.

Steen: Forud for Ministerskiftet i Juli 1940 blev der jo fra Det konservative Folkepartis Side udfoldet stærke Bestræbelser for, at Dr. *Munch* burde træde tilbage som Udenrigsminister. Partiet paavirkede stærkt den daværende Statsminister i den paagældende Retning, og det er jo klart, at naar man saa stærkt ønskede, at den daværende Udenrigsminister maatte træde tilbage, saa følger logisk, at en anden maatte træde til. Nu blev der, mig bekendt, paa det Tidspunkt ikke i Diskussionen nævnt andre Navne, andre Udenrigsministeremner end Dem, Hr. *Scavenius*, og saa vil jeg gerne spørge Dem, om dette, at de Konservative saa stærkt ønskede *Munch* fjernet fra denne Post, var Dem bekendt, og om det har spillet ind i Deres Overvejelser, da De tog Deres endelige Stilling?

Erik Scavenius: Ja, det spillede ind i mine Overvejelser, da jeg gjorde Vanskeligheder ved at overtage Posten, for jeg syntes, det var forkert, at *Stauning* tog Hensyn til saadanne Forsøg, thi det var en Underkendelse af Ministeriets Politik den 9. April, og jeg kunde ikke se noget gavnligt ved, hverken indadtil eller udadtil, at man paa den Tid fornægtede, hvad man lige havde gjort.

Steen: Nej, men den konservative Stilling til den daværende Udenrigsminister var Dem bekendt.

Martin Nielsen: I en Erklæring, som *Christmas Møller* har tilstillet Kommissionen angaaende 8. Juli-Erklæringens Tilblivelse, siger *Christmas Møller:**)

> »Der kunde ikke være nogen som helst Tvivl hverken hos Statsministeren eller Udenrigsministeren om, at i hvert Fald de 8 politiske Ministre var imod Erklæringen, og jeg tør i hvert Fald for mit eget Vedkommende bestemt hævde, at naar jeg gik med til Erklæringens Udstedelse, hvilket jeg ikke har noget som helst imod, at man anser for en grov, maaske strafværdig Fejl, var Aarsagen dertil den, at jeg følte mig fuldstændig overbevist om, at der kun var et af to at gøre i denne Situation: enten acceptere Erklæringen eller at demissionere.«

Det kan man, synes jeg, kun forstaa paa den Maade, at i hvert Fald Hr. *Christmas Møller* har opfattet Stillingen i Regeringen paa en saadan Maade, at her var et saadant Tryk, at der kun var et Enten — Eller, og jeg vil i denne Forbindelse gerne spørge Dem: Kan det opfattes paa en saadan Maade, at for saa vidt Erklæringen ikke var blevet accepteret af Regeringen, havde det betydet, at Udenrigsministeren var gaaet?

Erik Scavenius: Det vilde jo være en højst ejendommelig Situation, hvis det var sket, thi saa vilde det sige, at den

*) jfr. Aktstykke Nr. 33.

Politik, som man vilde forsøge, og som jeg paa det Tidspunkt maatte tro havde hele Ministeriets Tilslutning, strandede allerede i selve Starten, og saa maatte det dog vel føre til, at man sagde: Saa er det ikke noget at forsøge. Det er jo saa længe efter, og at sige, hvad der vilde være sket i bestemte Situationer, er vanskeligt, men det forekommer mig, at hvis det havde været saaledes, at man lige i Starten standsede et Forsøg, som jeg skulde være Udtryk for, saa havde der egentlig ikke været meget at fortsætte med.

Martin Nielsen: Det vil altsaa sige, at for saa vidt Regeringen ikke havde accepteret Deres Udkast til 8. Juli-Erklæringen, havde De anset Deres Opgave for paa Forhaand at være haabløs og var gaaet Deres Vej?

Erik Scavenius: Ja, det maatte jo afhænge af, hvorledes det formede sig. Der kunde blive Tale om en anden Formulering, som man kunde diskutere, men hvis selve Forsøget standsedes i samme Øjeblik, det skulde gøres, havde jeg jo ingen Opgave dèr.

Kristen Amby: Nu kan jeg ikke støtte mit første Spørgsmaal, Hr. Minister, i et Aktstykke, det er noget, der ligger i min Erindring, men det kan jo være forkert. Det er dette, at en af de Grunde, der vejede til for, at man ikke gav sig til at tage en virkelig Kamp paa Erklæringen, var den, at Erklæringens Ordlyd allerede, inden den blev forelagt for Ministeriets Medlemmer, skulde være afgaaet til tysk Presse.

Erik Scavenius: Decideret forkert.

Kristen Amby: Det er decideret forkert. Tak. Det andet Spørgsmaal, jeg gerne vil stille Dem, Hr. Minister, er i Anledning af nogle Bemærkninger, *Steen* kom med om, at der ikke var andre Navne bragt i Forslag som mulige Udenrigsministeremner end Deres, naar *Munch* afgik. I Erklæringen til Kommissionen fra Hr. *Christmas Møller* hedder det:

> »Lørdag den 6. Juli om Formiddagen gjorde jeg et sidste fortvivlet Forsøg paa at undgaa *Erik Scavenius*, idet jeg meget anmodede *Stauning* om, at han tog Udenrigsministeriets Direktør, *Møhr*, i Stedet.«

Saadan som Ordene er formet, maa det i hvert Fald betyde, at der har været adskillige Forsøg før, og derfor

spørger jeg Dem: Er De bekendt med, at der har været saadanne Overvejelser?

Erik Scavenius: Nej. Det maa være rigtigt, naar *Christmas Møller* siger det, men det forbavser mig noget, for der hændte jo det — det maa have været i Slutningen af Juni —, at jeg efter Indbydelse kom til Stede ved en privat Middag, som var arrangeret paa Opfordring af *Stauning*, og hvor var til Stede *Christmas Møller*, *Gunnar Larsen* og jeg, og hvor *Staunings* Mening, som kom frem i Samtalen, var at sikre sig, at vi tre vilde deltage i hans nye Ministerium, og dèr formede Samtalen efter min Erindring sig saaledes, at de to Herrer, jeg har nævnt, ikke var uvillige, medens jeg over for *Stauning* fremhævede mine gamle Grunde til ikke paa ny at ville være Udenrigsminister. Jeg havde ikke Indtryk af, at jeg skulde være en Anstødssten for *Christmas Møller*, men det kan jo have ændret sig, det kan jeg ikke have nogen Mening om; der kan være sket noget i hans Parti, som kan have gjort det.

Kristen Amby: Nej, angaaende hvad der skete i vort Parti — det kender jeg i hvert Fald, for jeg sad der dengang — var det det, at *Christmas Møller* til det sidste i sit Parti kæmpede for at beholde *Munch*, fordi han sagde: Jeg maa vurdere det saaledes, at vi desværre faar *Erik Scavenius*, hvis *Munch* gaar. Det er givet, at saadan laa det i Partiet. Men man vilde af med *Munch* og sagde saa: Hvorfor skulde vi saa have *Erik Scavenius*, der er da andre Diplomater, og der kan *Mohrs* Navn være nævnt, og foranlediget ved dette er *Christmas Møller* saa formentlig gaaet til Stauning og har presset paa.

Erik Scavenius: Javel, javel.

Mogens Fog: Som citeret før, skriver *Christmas Møller* til Kommissionen, at der ikke kunde herske nogen Tvivl hverken hos Statsministeren eller Udenrigsministeren om, at i hvert Fald de 8 politiske Ministre var imod Erklæringen. Jeg vil gerne spørge for det første, om De, hos hvem Tvivl altsaa ikke skulde herske, kan tiltræde, at det forholdt sig saaledes, og for det andet vil jeg spørge, om det i Samtalen mellem Dem og Statsminister *Stauning*, da De forelagde ham Erklæringen i Udkast, kom paa Tale mellem Dem, at der ikke kunde være Tvivl om, at de 8 politiske Ministre vilde være med?

Erik Scavenius: Nej, decideret ikke.

Mogens Fog: Det var ikke saaledes, at De følte Dem overbevist om, at de 8 politiske Ministre ikke vilde være med?

Erik Scavenius: Nej.

Mogens Fog: Og virkelig Modstand — det er for saa vidt en Gentagelse af noget, vi før har slaaet fast — virkelig Modstand mod Erklæringen i den Form, den var foreslaaet, kom altsaa ikke til Orde?

Erik Scavenius: Ja, der kan godt være gjort nogle Bemærkninger, det er højst sandsynligt, at der er gjort Bemærkninger, men en samlet kompakt Modstand, det havde jeg ikke Indtryk af.

Rasmus Hansen: I Erklæringen af 8. Juli siges bl. a.:

> »Ved de store tyske Sejre, der har slaaet Verden med Forbavselse og Beundring, er en ny Tid oprundet i Europa, der vil medføre en Nyordning i politisk og økonomisk Henseende under Tysklands Førerskab. Det vil være Danmarks Opgave herunder at finde sin Plads i et nødvendigt og gensidigt aktivt Samarbejde med Stortyskland.«

Nu siger De, Hr. Minister *Scavenius*, at De ikke har nogen Erindring om, at der har været nogen videre Modstand fra de politiske Ministres Side over for Erklæringen af 8. Juli, men maa jeg spørge Dem: Var det, da De forlangte det her citerede Afsnit godkendt af Samlingsregeringen af 8. Juli 1940, Deres Indtryk, at det var i Strid med, hvad de paa Rigsdagen samarbejdende Partier ønskede sagt i en Erklæring fra den danske Regering paa det daværende Tidspunkt?

Erik Scavenius: Nej. De ønskede vel ikke sagt noget.

Arnth Jensen: Hr. *Scavenius* nævnte, at der kunde godt være gjort Bemærkninger angaaende 8. Juli-Erklæringen fra de andre Ministre. Hr. *Scavenius* erindrer slet ikke, hvilken Modstand der kom til Orde, hvis der var Modstand?

Erik Scavenius: Nej, jeg havde ikke Indtryk af nogen videre Modstand. Hvis jeg skulde karakterisere det, skulde det snarere være som en Slags Overraskelse, og det tyder ogsaa paa, at *Stauning* ikke har forberedt dem.

Arnth Jensen: Maa jeg spørge Dem — jeg støtter mig heller ikke til noget Aktstykke, men det er noget, som staar i min Erindring —: Var det ikke saadan, at denne Erklæring blev overleveret til den tyske Regering eller den tyske Gesandt, og er det ikke noget ekstraordinært?

Erik Scavenius: Ja, men det var ikke noget ekstraordinært med Hensyn til det Formaal, vi havde. Jeg tror, jeg har gjort Rede for det i mit Svar i Fjor. Forholdet var jo det, at Tyskerne lavede en lille Gemenhed, da de fik Erklæringen, idet de, da de trykte den i deres Blade, strøg Slutningen om Danmarks Selvstændighed, hvorved hele Erklæringen jo fik en anden Karakter, og derfor fandt jeg det nødvendigt, at den blev direkte overgivet til den tyske Regering, saa der ikke kunde være Tvivl om Ordlyden.

Arnth Jensen: Det var af den Grund den blev overleveret til den tyske Gesandt?

Erik Scavenius: Det var en yderligere Grund. Det var ikke Gesandten. Jeg sendte Direktøren i Ministeriet til Berlin med den. For øvrigt, hvis vi skulde have noget ud af dette Forsøg, maatte vi sætte det lidt op. Men jeg var stærkt under Indflydelse af, at den oven i Købet var optaget i de tyske Blade i forvansket Skikkelse.

Arnth Jensen: Laa det ikke, da De sendte denne Erklæring til den tyske Regering, bag ved i Deres Tanke, at Tyskland nu skulde vide, at den danske Regering gik ind i en anden Kurs?

Erik Scavenius: Ja—a, en anden Kurs. Min Tanke med det var at sige: At ændre Forholdene her i Landet er overflødigt, I opnaar ingenting, I opnaar kun at ødelægge en Masse Ting, og I kan lige saa godt faa et Samarbejde med den siddende danske Regering. Det var Tanken. Det var netop for at faa den danske Regering anerkendt, om jeg saa maa sige, idet de sagde: Vi kan jo ikke anerkende en Regering, der hviler paa parlamentarisk Basis, det er imod vort Princip. Saa var det netop et Forsøg paa at faa denne Regering anerkendt.

Arnth Jensen: Laa der ikke bagved at forberede det, som senere skete, i hvert Fald noget i den Retning, at forberede et nøjere Samarbejde med den tyske Regering, saaledes som det jo gav sig Udslag i Forslaget om en Told- og Møntunion?

Erik Scavenius: Samarbejdet var jo saa nært, som det kunde være; det gjaldt egentlig blot om at faa nogen politisk Kredit ud af det. Under de foreliggende Forhold, hvor vi var afspærret

fra andre Lande, afspærret imod Vest, og hvor kun Tyskland havde Leveringsmuligheder og ogsaa omtrent var vor eneste Aftager, var Samarbejdet økonomisk saa stærkt, at dette her mere var et Forsøg paa at udnytte dette Samarbejde saaledes, at en dansk Regering kunde bestaa under det.

Arnth Jensen: De ønskede det altsaa i fastere Former.

Erik Scavenius: Jeg ønskede, at den tyske Regering skulde anerkende den danske Regering.

Formanden: Det er oplyst, at Erklæringen af 8. Juli 1940 den 17. Juli gav Anledning til et voldsomt Sammenstød i Det udenrigspolitiske Nævn mellem Dem og Landstingsmand *Jefsen Christensen*. Det er endvidere oplyst, at *Jefsen Christensen* efter Mødet vilde udsende en Udtalelse*) om, at Erklæringen ikke havde været forelagt Det udenrigspolitiske Nævn, men Udtalelsens Offentliggørelse blev hindret af Udenrigsministeriets Pressebureau. Saa spørges der: Var det Dem, der gav Ordre til Standsningen?

Erik Scavenius: Det kan jeg ikke huske noget om. Jeg kan huske, at *Jefsen Christensen* var meget vred paa mig, men jeg kan ikke huske, at det var særlig i den Anledning. Men det er jo selvsagt, at en saadan Erklæring vilde blive standset under de Forhold, thi hvis der var Modsætninger inden for de politiske Kredse, var det ikke noget at udsende til Offentligheden og tilkalde Tyskerne som Vidner til det. Under alle Omstændigheder vilde man være af den Anskuelse, at det var ikke noget, der egnede sig til Offentliggørelse. Jeg kan tilføje, at jeg maatte i saa Tilfælde have svaret, og saa havde vi faaet en Debat, og det kunde kun være meget uhensigtsmæssigt.

Arnth Jensen: Da nu Det udenrigspolitiske Nævn bliver nævnt, vil jeg gerne spørge Hr. *Scavenius*, om De var bekendt med den Kritik, der fremkom i Det udenrigspolitiske Nævn, at man ikke syntes, man blev holdt à jour? Var det med Overlæg, at De ikke indkaldte Det udenrigspolitiske Nævn tiere?

Erik Scavenius: Det var ganske simpelt ugørligt. Alting gik med en saadan Fart, at det ganske simpelt var umuligt at forelægge disse Ting for Det udenrigspolitiske Nævn; med den Organisationsform, Det udenrigspolitiske Nævn havde, og de Arbejdsformer, der var, kunde man ikke tilfredsstille det under

*) jfr. Aktstykke Nr. 41.

de Forhold, vi kom til at leve under. Desuden vilde det ogsaa være blevet en dobbelt Behandling, da vi havde Samarbejdsudvalget til at drøfte politiske Spørgsmaal med Regeringen.

Arnth Jensen: Men Samarbejdsudvalget var jo ikke til Afløsning af Det udenrigspolitiske Nævn. Man havde Loven om Det udenrigspolitiske Nævn, og man kunde jo ogsaa nok faa Det udenrigspolitiske Nævn samlet; der var dog flere Gange, hvor man forhandlede et Par Dage eller tre.

Erik Scavenius: Ja, ja, det blev jo ogsaa samlet, men det var saa vanskeligt praktisk talt at komme igennem med det, at det endte med, at jeg aftalte med Formanden, at han skulde tilkalde mig, hvis der var noget, man interesserede sig for.

Arnth Jensen: Hvilke Vanskeligheder ved at faa det sammenkaldt tænker De paa?

Erik Scavenius: Det var slet ikke til at overkomme. Desuden vilde man i de fleste Tilfælde kun komme og fortælle om Ting, der *var* sket. Forudgaaende Drøftelser med Det udenrigspolitiske Nævn var ikke til at gennemføre.

Arnth Jensen: Selv om Medlemmerne af Det udenrigspolitiske Nævn ikke kunde komme, har man dog Suppleanterne, og gennem Bureauet maatte de kunne samles ret hurtigt.

Erik Scavenius: Ja, bevares, men Ministeren havde noget at passe, og det var ikke praktisk muligt at overkomme det. Det lod sig ikke gøre.

Aksel Møller: Minister *Scavenius* har jo mangeaarigt Kendskab til Udenrigsministeriet og dets Forbindelse med Det udenrigspolitiske Nævn. Var det Deres Indtryk, at man heller ikke under andre Udenrigsministre kunde sammenkalde Det udenrigspolitiske Nævn til de større Afgørelser? For det Indtryk, som man paa anden Maade har, f. Eks. fra Deres Forgænger, Dr. *Munchs* Tid, er, at Det udenrigspolitiske Nævn meget hyppigt blev sammenkaldt til Afgørelser.

Erik Scavenius: Det kan jeg ikke have nogen Mening om.

Rasmus Hansen: Men, Minister *Scavenius*, det kan ikke være Dem ubekendt, at der var megen Uvilje inden for de politiske Partier, fordi De ikke sammenkaldte Det udenrigspolitiske Nævn til Drøftelse af de Forhold, som det var muligt at give Det udenrigspolitiske Nævn Lejlighed til at tage Stilling til. Denne Misfornøjelse kom jo meget stærkt til

Orde i en Tale, som blev holdt af afdøde Dr. Krag*) fra Folketingets Talerstol. Det, jeg gerne vilde have Klarhed over, var, om De vil benægte, at De var bekendt med, at der i politiske Kredse, inden for de politiske Partier, var megen Misfornøjelse med, at De ikke sammenkaldte Det udenrigspolitiske Nævn? Vil De gøre gældende, at De har været uden Indtryk af, at man inden for de politiske Partier var af den Opfattelse, at det i mange Tilfælde udmærket havde kunnet lade sig gøre at sammenkalde Det udenrigspolitiske Nævn til en Drøftelse af de Anliggender, De havde til Behandling i Deres Ministerium?

Erik Scavenius: Det var altsaa efter min Mening praktisk talt uoverkommeligt at have et saadant yderligere Nævn under de Omstændigheder, vi levede under.

Jørgen Gram: Jeg kan ikke forstaa, at man kan tilfredsstilles med dette, for vi maa huske paa, at Det udenrigspolitiske Nævn var et Organ, som var valgt efter Loven, og som skulde staa i Forbindelse med Udenrigsministeren, ikke blot om de Ting, der skulde afgøres, men ogsaa om de Ting, der var truffet Afgørelse om, men som man ikke kunde drøfte offentligt i Rigsdagen. Og naar nu der gaar Maaned efter Maaned, er det da ganske givet, at der til enhver Tid har været nogle Timer, hvor man kunde have sammenkaldt Det udenrigspolitiske Nævn, drøftet, hvad der var sket, efter Forelæggelse af Udenrigsministeren, og hørt, om Det udenrigspolitiske Nævn var paa Linie med de Afgørelser, der var truffet. Jeg vil gerne spørge, om Ministeren ikke mener, at det efter den Orden, der var lagt, vilde have været en Pligt for Ministeren at faa dette Organs Tilslutning, naar man ikke kunde faa Tilslutningen i Rigsdagen offentligt paa Grund af Sagernes prekære Karakter?

Erik Scavenius: Nej, jeg mente, at i den Retning maatte Samarbejdsudvalget træde i Stedet.

Jørgen Gram: Det var intet lovligt Organ.

Erik Scavenius: Men det var dog et af Rigsdagen etableret Organ, netop med dette Formaal.

Arnth Jensen: Hr. *Scavenius* nævner, at der var truffet den Aftale med Det udenrigspolitiske Nævn, at Formanden skulde meddele, naar der var et eller andet. Jeg vil gerne spørge: Er det ikke i Det udenrigspolitiske Nævn fra Medlemmernes Side bebrejdet Udenrigsministeren, at Udenrigsministeren ikke har indkaldt det tiere?

*) jfr. Aktstykke Nr. 45.

Erik Scavenius: Hvilket?

Arnth Jensen: Er det ikke fra Medlemmer i Nævnet bebrejdet Udenrigsministeren, altsaa i selve Nævnets Møder, at de ikke er blevet indkaldt tiere?

Erik Scavenius: Det husker jeg ikke noget om.

Kristen Amby: Naar man nu taler om Det udenrigspolitiske Nævn, er det i Forbindelse med Deres Erklæring, Hr. Minister. De sagde før, at Meningen med denne Erklæring — det forstaar jeg saa vel — var den, at Danmark skulde faa en politisk Kredit udadtil af det nødtvungne Samarbejde, vi var i, og De sagde i øvrigt, saa vidt jeg husker, at naar De gik ind i Regeringen, var det, fordi man maatte tage Sagerne fra Dag til Dag og se at klare Tingene igennem. Saa spørger jeg i den Anledning: Laa det da slet ikke inden for Deres Tanke — det maa det da vel have gjort —, at i samme Grad som vi fik politisk Kredit hos Tyskland ved en saadan Erklæring, maatte vi faa Miskredit andet Steds? Selv om ingen dengang kunde vide, hvad Udfaldet af den store Kamp vilde blive, spørger jeg Dem netop som Udenrigsminister, for hvem det i Virkeligheden er Landets fremtidige Stilling, det drejer sig om, og ikke bare Dagen i Dag: Tænkte De da ikke over, hvilken Skade det kunde have voldt Landet andet Steds end i Tyskland, hvis man i Regeringen, i Rigsdagen, i Folket, baade i Bogstav og i Aand havde fulgt de Linier, der laa i denne Erklæring?

Erik Scavenius: Det tror jeg ikke. Landet var besat af tyske Tropper; det vil sige, Tyskerne kunde gøre hvad som helst her i Landet. Udefra vilde man sikkert opfatte det saaledes, at det var et Afværgningsforsøg.

Kristen Amby: Ja, men dèr er Maaden nu ikke uvæsentlig. At man var i et Samarbejde med Tyskland, var et Faktum, som hele Folket kendte, men hvordan det formede sig, og hvilken Holdning man indtager, bestemmes ogsaa af den Maade, hvorpaa det gøres, og Raseriet i Befolkningen over Erklæringens Indhold skyldtes, at man ikke syntes, den var værdig, fordi den gav Udtryk for noget, som Folket slet ikke følte. Altsaa, man kan for saa vidt godt indtage den Stilling, at man har et Samarbejde, for det er man tvunget til i vor Situation,

men man behøver jo ikke at krybe for Sejrherren — nu bruger jeg dette Udtryk; det skal ikke være vendt mod Dem personlig. Det var saadanne Tanker, man gjorde sig, og at der ligger mere i Erklæringens Indhold, netop med det Ordvalg, end blot et nødtvungent Samarbejde, synes jeg en ganske umiddelbar Læsning af Erklæringen maa sige, ikke blot en Vilje til Samarbejde for Dagen, som vi var nødt til, men en Vilje til at gaa ind paa alt det, som Tyskerne vilde gennemføre.

Erik Scavenius: Det var jo netop det, de skulde have Indtryk af. Det var netop det, der skulde stoppe dem i deres Forsøg paa at lave Forholdene her i Landet om. Jeg forstaar meget godt, at man ude omkring, hvor man ikke kunde følge disse Forhold og bedømme dem, ikke syntes om Erklæringen, men den opfyldte utvivlsomt sit Formaal.

Kristen Amby: Ja, ud fra den Forudsætning, at Udenrigsministerens Gerning væsentlig er en Gerning for Dagen og Vejen. Men der er jo ogsaa et andet Formaal for Udenrigspolitik, nemlig ikke at stille Landet saaledes, at det i givet Fald, under en anden Eventualitet, vilde være vanskeligt for Landet at opretholde sin selvstændige Stilling.

Erik Scavenius: Ja, jeg ved ikke, hvad det betyder. Faktisk opnaaede vi, at Tyskerne holdt sig i Ro og lod den danske Regering i Fred og først afsatte den 3 Aar efter.

Kristen Amby: Det var altsaa det egentlige Formaal med Erklæringen?

Erik Scavenius: Ja, selvfølgelig. Det var det, der truede; derfor sagde jeg: Dagen og Vejen, for det var det, der truede i Juni 1940.

Mogens Fog: Der staar i Erklæringen af 8. Juli en Passus, som jeg gerne vil opholde mig ved et Øjeblik. Der staar:

> »Det har været den lille Stats Opgave at føre en Politik, der holdt Landet uden for de store Staters Kamp. Opgaven maatte nærmere forstaas saaledes, at Danmark under ingen Omstændigheder maatte komme i Strid med sin store Nabo mod Syd.«

Nu vil jeg gerne spørge, om denne Passus i Erklæringen, der, som vi nu har hørt, blev vedtaget eller i hvert Fald tiltraadt af Regeringens øvrige Medlemmer uden nogen stærkt udtalt Opposition, blot var en Talemaade eller skulde forstaas i sin fulde Konsekvens, saaledes

at Danmark under ingen Omstændigheder maatte komme i Strid med sin store Nabo mod Syd, saaledes at man her vedtager at ville bøje sig for ethvert tysk Krav, hvis Tilbagevisning satte dette gode Naboskab i Fare?

Erik Scavenius: Nej, nej, Hensigten var tværtimod at faa en Basis, hvorpaa vi kunde forsvare os. Vi kunde jo ikke forsvare os, hvis vi blev sat fra.

Mogens Fog: Men det staar jo saaledes, at Danmark under ingen Omstændigheder maatte komme i Strid med sin store Nabo mod Syd. Mit Spørgsmaal lød: Var det blot en Talemaade, noget, som man sagde, fordi man vilde berolige, eller var det noget, man opfattede i sin fulde Konsekvens, og blev det bestemmende for Udenrigsministerens Holdning over for senere tyske Krav?

Erik Scavenius: Nej, det handler jo om det militære. Naar vi siger: komme i Strid, vil det sige, at vi ikke maa komme i Krig med dem.

Mogens Fog: Plejer man at kalde det Politik i den vide Forstand, som Ordet Politik her synes at omfatte? Det er jo Politik i mere begrænset Forstand som Militærpolitik, men her er det et besat Land, der udtaler sin, Landets, Politik over for Besættelsesmagten. Det militære Spørgsmaal *var* jo løst.

Erik Scavenius: Ja, det var løst, men det er jo Fortiden, der tales om.

Mogens Fog: Jeg forstaar, at Udenrigsministeren mener, at denne Passus tager Henblik paa den tidligere Politik og ikke paa den kommende.

Erik Scavenius: Ja, ja.

Aksel Møller: Minister *Scavenius* sagde, at med Erklæringen af 8. Juli naaede man i og for sig det Maal, Ministeren havde stillet sig, nemlig . . .

Erik Scavenius: Langsomt, først efterhaanden.

Aksel Møller: nemlig at Tyskerne lod den danske Regering i Fred.

Erik Scavenius: Ja.

Aksel Møller: Men paa den anden Side maa jo det, der skete umiddelbart efter, nemlig Ambassadør *Ritters* Henvendelse i København om Oprettelse af en Told- og Møntunion, ses i Forbindelse med Erklæringens Udstedelse. Hvis jeg lige maa skitsere det, var Gangen i det den, at Erklæringen gennem Hr. *Mohr* blev afleveret i Berlin, i det tyske Udenrigsministerium, og dèr spurgte man — det var vist *Ritter*, der var til Stede ved den Lejlighed —, om man var parat til

at føre Samtaler i Danmark om de tysk-danske økonomiske Forhold. Den 30. Juli kommer *Ritter* til København, og den Plan, han møder med, kender Ministeren jo meget bedre end jeg, der læser mig til det her. Her vil jeg gerne spørge: Kunde Minister *Scavenius* ikke have frygtet for, at 8. Juli-Erklæringen kunde være en Udtalelse, der maatte staa uigenkaldelig, saa snart tyske Forslag kom, og forhindre et Tilbagetog fra dansk Side?

Erik Scavenius: Forhindre et Tilbagetog fra hvad?

Aksel Møller: Naar man havde givet Tyskland alle de Forventninger, man gav Tyskland i 8. Juli-Erklæringen om den danske Regerings Holdning, vilde det jo være uhyre vanskeligt at foretage et Tilbagetog, naar Tyskerne, lokket frem af denne Erklæring, stillede Forslag.

Erik Scavenius: Ja, men jeg vilde jo netop i Forhandling med dem, for at de ikke skulde foretage egenmægtige Handlinger her i Landet. Det var det, man maatte frygte. Naar det blev under Form af dette Forslag om en Toldunion — som det viste sig bagefter at de slet ikke havde gennemtænkt Følgerne af, og det faldt jo ogsaa i Virkeligheden paa, at der var saa stærk en Opposition imod det dernede, at de mistede Interessen for det —, er det formodentlig sket, fordi de over for Holland havde slettet Toldgrænsen og derfor havde faaet den Idé, at det kunde se pænt ud, hvis de fik Danmark til frivilligt at gaa ind paa en saadan Overenskomst. Dette var et meget vidtgaaende Forslag og meget mere, end man kunde have ventet, for det, man maatte ønske at faa Forhandling om, var den foreliggende Situation. Men der skete ingen Skade ved det, thi netop derved kom vi ind i Forhandlingsperioden.

Jørgen Gram: De Udtalelser, der nu er faldet fra Minister *Scavenius*, f. Eks. denne, at i vor Situation kunde det ikke have nogen Betydning, hvordan Krigen vilde ende . . .

Erik Scavenius: Nej, Betragtninger over, hvordan Krigen kunde ende, kunde ikke have nogen Betydning. Det er noget andet.

Jørgen Gram: Jo, Betragtninger kunde i høj Grad have Betydning for, hvordan vi skulde opføre os. Men naar man nu sammenholder disse Udtalelser med det, der staar i Erklæringen om de »store tyske Sejre, der har slaaet Verden med Forbavselse og Beundring«, ligger deri jo en vis Anerkendelse og Ikke-Afstandtagen fra, at hvis de Sejre fortsætter, vil det ikke være til vor Skade, og jeg forstod hele Ministerens Udtalelse saaledes, at uanset hvad den danske Befolkning end maatte mene om en saadan Erklæring, uanset om den var imod Befolkningens hele Indstilling, laa den i hvert Fald ikke fjernt fra Ministerens egen Indstilling, og hvis det gik saadan, at Sejrene fortsatte, vilde man udmærket i det danske Folk kunne finde sin Plads og være tilfreds med at finde sin Plads under Tysklands Førerskab. Saadan maa man ved at betragte det hele faa Indtryk af at Ministerens Stilling var og er.

Erik Scavenius: Ja, hvis de tyske Sejre havde fortsat, havde de jo beholdt Herredømmet her i Landet.

Jørgen Gram: Ja, men derfor kunde man jo godt give Udtryk for, at den Udgang vilde vi meget nødig se.

Erik Scavenius: Ja, men alting har jo sin Pris, og naar vi vilde arbejde for rolige, lempelige Forhold her i Landet under Besættelsen, kunde vi ikke samtidig — hvad skal jeg sige: drille dem.

Jørgen Gram: Nej, men der er ogsaa et Stykke fra at drille og til at ligge paa Knæ for dem og forud være alt for ængstelig for, at de kunde finde paa at gøre dette eller hint, som de maaske slet ikke vilde have gjort.

Erik Scavenius: Ja, ja, nu er det hele jo overstaaet, saa nu kan vi se bort fra den Fare, der var. Men de, der levede i 1940, kunde nu ikke se bort fra den.

Jørgen Gram: Ja, selv om Udenrigsministeren var paa den allerforreste Plads, var vi andre længere tilbage i Rækkerne ogsaa med til at tale med om, hvad der skulde ske, og tage Ansvaret, og der var adskillige, der var rede til at tage en anden Stilling og ogsaa tage Ansvaret for en anden Stilling end den, Udenrigsministeren tog. Og i hvert Fald, Begyndelsen til, at den store Modstand mod Tyskerne gav sig til Kende, var denne Udtalelse om Beundringen for de tyske Sejre. Det kan man ikke komme bort fra.

Aksel Møller: Jeg har siddet og sundet mig en Del paa det Svar, Ministeren gav mig for et Øjeblik siden om Hensigten med 8. Juli-Erklæringen og den Glæde, Ministeren maatte føle ved, at Erklæringen straks gav det Resultat, at man kom i Forhandling med Tyskerne, altsaa om Temaet Told- og Møntunion; det kunde i og for sig have været om en

lang Række andre Emner, men Maalet var naaet: at komme i denne Forhandling. Derfor vil jeg gerne spørge: Var det Deres Opfattelse, at der ved Deres Tiltræden som Udenrigsminister forelaa en Situation af en saadan Karakter, at der ingen Forhandling var løbende mellem Danske og Tyske? Var det virkelig Deres Mening, at der skulde denne ekstraordinære Placering til, som Erklæringen gav os, for at komme paa Talefod med Tyskerne?

Erik Scavenius: For at faa nogen politisk Kredit ud af det. Der var stadig Forhandlinger, selvfølgelig, Forholdene medførte stadig Forhandlinger, men Regeringen fik ingen Gavn af dem. *Renthe-Finks* stadige Omkvæd var denne Passivitet: der er jo ingen, jeg kan tale med, siger han.

Aksel Møller: Kommissionen burde vel alligevel have gennemarbejdet Perioden for 8. Juli før dette Tidspunkt.

Formanden: Ja, men vi kan jo komme tilbage til Spørgsmaalet.

Starcke: Kan man for at præcisere Ministerens Opfattelse af Det udenrigspolitiske Nævns Stilling — ud over altsaa, at Ministeren selvfølgelig har været ganske overordentlig travlt optaget i de Tider — formulere det saaledes: at Forudsætningen for Det udenrigspolitiske Nævns Virksomhed maatte siges at være nogenlunde normale Tilstande, og at det, at Tyskerne ligesom havde tilrevet sig Suveræniteten i Danmark, gjorde Det udenrigspolitiske Nævns Funktioner mindre betydningsfulde? Og dernæst vil jeg gerne spørge Ministeren: 8. Juli-Erklæringen blev vistnok ikke forhandlet i Samarbejdsudvalget, saa vidt jeg husker?

Erik Scavenius: Nej, det tror jeg heller ikke.

Starcke: Og saa vidt jeg forstaar Ministeren, var Hensigten med denne Erklæring uden at sige noget realpolitisk alligevel at opnaa en anden Indstilling hos Tyskland — ligesom i Retning af at sige: god lille Hund, eller saadan noget lignende.

Formanden: Jeg ved ikke, hvad De siger til det, Hr. *Scavenius?*

Erik Scavenius: Har jeg noget at sige til det?

Starcke: Der var for det første Spørgsmaalet om Det udenrigspolitiske Nævn, idet Ministerens Stilling til dette formelt har været forkert, men reelt laa Forholdene jo anderledes, end de var forudsat, dengang Det udenrigspolitiske Nævn i 1923 blev lovfæstet.

Erik Scavenius: Jeg ved slet ikke, hvad jeg skal svare paa.

Formanden: Jeg tror, at man gennemgaaende stiller disse Spørgsmaal for sammensat; det er meget bedre at stille eet Spørgsmaal ad Gangen og faa Svar paa det.

Starcke: Det var for at prøve at faa en klar Formulering af Ministerens Stilling til Det udenrigspolitiske Nævn. Faktisk herskede der jo stor Utilfredshed i Det udenrigspolitiske Nævn, og det var for at finde en Formulering, som kunde forklare Ministerens Stilling, at jeg spurgte om for det første det mere tidsmæssige og for det andet dette, at Det udenrigspolitiske Nævn ikke skønnedes at have den samme Betydning, som det vilde have under normale Forhold.

Erik Scavenius: Nej, det var meget naturligt; Forholdene var jo ganske ekstraordinære.

Starcke: Men dette Forhold har ikke været nævnt tidligere her under Diskussionen. Det var for at faa det udtømmende klarlagt, at jeg spurgte. Og dernæst var der dette, at 8. Juli-Udtalelsen vist ikke har været forhandlet i Samarbejdsudvalget.

Erik Scavenius: Det tror jeg heller ikke.

Harald Nielsen: Det var i og for sig det samme, jeg vilde spørge om, om den havde været forelagt i Samarbejdsudvalget, for jeg forstaar Minister *Scavenius* saaledes, at De betragtede Samarbejdsudvalget som trædende i Stedet for Det udenrigspolitiske Nævn. Det har vi altsaa faaet Svar paa; Erklæringen har ikke været forelagt det. Men naar jeg nu har Ordet, kan jeg spørge om en anden Ting. De sagde før, at Told- og Møntunionen strandede paa Modstand dernede. Herhjemme har vi haft den Opfattelse, at den især strandede paa Modstand herhjemme. Er det Deres Opfattelse, at det var Modstanden dernede, der bevirkede, at der ikke kom mere ud af det?

Erik Scavenius: Ja, jeg tror ikke, man havde standset en tysk Magtfremfærd, hvis der ikke havde været saadanne Grunde, som jeg nu har nævnt. Som Svar fik Ambassadør *Ritter* et Memorandum med, hvori vi erklærede os principielt villige til at optage Forhandling, men samtidig stipulerede en Række Betingelser; og disse Betingelser accepte-

rede *Ritter*, men det viste sig, at han ikke kunde gennemføre dem dernede. Disse Betingelser gav Danmark en saadan Favørstilling efter tysk Opfattelse, at de sikkert har aktiviseret den Modstand, der af andre Grunde kunde være imod det: at det var Ribbentrop, der havde forsøgt dette, og andre syntes ikke, der var Grund til det, og hvad der ellers kunde være af personlige Grunde. Og saa var der yderligere det, at naar man stillede Danmark dette i Udsigt, var det ikke behageligt for dem at slæbe paa saadanne Løfter. Derfor tabte de Interessen for det, og det viste sig ogsaa deri, at da vor Forhandlingsdelegation kom til Berlin, var det Grundlag, som var aftalt med *Ritter*, helt forsvundet, og man kom med et andet, hvortil de danske Forhandlere maatte sige: Det er ikke et Forhandlingsgrundlag, vi maa holde os til det, der er aftalt i København. Her var allerede Spiren til, at det maatte ende negativt. Men den Modsætning, der var inden for Ministeriet, drejede sig ikke om selve Spørgsmaalet, thi vi havde fra Begyndelsen været enige om, at vi ikke kunde afslaa at tage en Forhandling. Det, det drejede sig om, var Forhandlingernes yderligere Forløb. Jeg var imod, at de blev afbrudt fra dansk Side, thi jeg mente, at ganske af sig selv vilde de strande, og vi havde en gunstigere Stilling, hvis vi ligesom lod det staa paa Tyskerne. Saa kunde altsaa *Ritter* ikke have afsluttet Forhandlingerne med at konstatere, at vi afbrød Forhandlingen. Det var en Risiko, og denne Risiko vilde jeg ikke tage. Det var egentlig det, der var sket dengang, men det fik ingen Følger, for Modstanden dernede var saa stor, at det hele bortfaldt.

Mogens Fog: Men Initiativet, Planen om en Mønt- og Toldunion, opstod først og fremmest i danske Kredse herhjemme?

Erik Scavenius: Nej, nej, slet ikke; det kom som en Bombe for os alle sammen, da *Ritter* kom rejsende med dette Forslag.

Mogens Fog: Der var altsaa ikke fra dansk Side paa Forhaand talt med *Renthe-Fink* om Muligheden af det?

Erik Scavenius: Ikke paa nogen Maade. Saa vidt jeg husker, var det en lige saa stor Overraskelse for Minister *Mohr*, som lige havde været dernede.

Formanden: Vi skal ikke drøfte Mønt- og Toldunionen nu; det kommer senere.

Paul Holt: Jeg ønsker bare at formulere to Spørgsmaal for at faa det ganske klart præciseret. Har Ministeren haft nogen Fornemmelse af, at den i 8. Juli-Erklæringen proklamerede Politik ikke skulde være i Overensstemmelse med den Udenrigspolitik, som Rigsdagen ønskede at føre?

Erik Scavenius: Jeg ansaa det jo for et taktisk Spørgsmaal.

Paul Holt: Altsaa, Ministeren har anset det for at være i fuld Overensstemmelse med den Udenrigspolitik, Rigsdagen ønskede ført?

Erik Scavenius: Ja, jeg maatte antage, at naar den 9. April gik, som den gik, var det Meningen, at man ikke vilde have Landet ødelagt af Tyskerne, og at denne Linie skulde følges. Og naar man taler om »Udenrigspolitik«, ved jeg knap, om man kan kalde dette en Udenrigspolitik. Man stod alene over for Tyskerne, men man ønskede saa vidt muligt at undgaa, at Tyskerne ødelagde hele Landet, og da dette var et Led i disse Bestræbelser, saa jeg det ikke som noget nyt, men tværtimod som en Udførelse af denne Politik.

Paul Holt: Det vil altsaa sige, at Forhandlingerne i Regeringen heller ikke paa nogen Maade har givet Indtryk af, at der var en Uoverensstemmelse til Stede inden for Regeringen om den Politik, der skulde følges, den, som altsaa fik sit Udtryk i denne Erklæring?

Erik Scavenius: Ikke ved den Lejlighed, men senere. Senere udviklede der sig det, at der opstod noget, som spillede en stor Rolle, nemlig Stemningen, og Kollegerne henviste til denne Stemning som en Magtfaktor, man maatte regne med, hvortil jeg maatte sige: Ja, men min Opgave er at komme igennem med Tyskerne. Stemningen alene var jo ikke nogen politisk Rettesnor; den sagde heller ikke, hvad Befolkningen i Virkeligheden ønskede sig, thi naar en fri Debat ikke kan finde Sted og Sagerne ikke oplyses, men man alene baserer sig paa Rygter, mere eller mindre fantastiske, kan der ikke være noget virkelig sagligt Hold i Stemningen.

Paul Holt: Det vil altsaa sige, at selve den 8. Juli blev der ikke inden for Regeringen henvist til saadanne Stemninger?

Erik Scavenius: Nej, nej, det kom først bagefter.

Rasmus Hansen: Jeg spurgte Dem før Hr. Holt, om det var Deres Indtryk, Minister *Scavenius*, at Erklæringen af 8.

Juli var i Overensstemmelse med, hvad de Partier, der stod bag Samlingsregeringen, ønskede sagt, og De svarede mig, at det var Deres Indtryk, at Partierne overhovedet ikke ønskede noget sagt ved den Lejlighed.

Erik Scavenius: Jeg siger: formodentlig ikke ønskede noget sagt.

Rasmus Hansen: Ja, vel, men det Svar, De dèr gav mig, er ikke helt i Overensstemmelse med, hvad De nu svarede paa Hr. Holts Spørgsmaal.

Erik Scavenius: Jeg ser ikke nogen Uoverensstemmelse.

Rasmus Hansen: Jo, Uoverensstemmelsen bestaar i, at De nu siger som Svar paa Holts Spørgsmaal, at det er Deres Opfattelse, at Erklæringen af 8. Juli dækkede, hvad de samarbejdende Partier paa Rigsdagen ønskede at faa sagt ved den paagældende Lejlighed.

Erik Scavenius: Nej, nej, det har jeg ikke sagt; ikke hvad de ønskede der skulde siges, men at selve den Bestræbelse maatte ses som et Led i den Politik, der allerede var indledet den 9. April.

Rasmus Hansen: Ja, vel, det, som de samarbejdende Partier i Juli 1940 ønskede, var at faa gennemført en Politik, som sikrede, at der skete den mindst mulige Skade ved den tyske Besættelse, at en dansk Regering kunde opretholdes, en Regering, som var ansvarlig over for den danske Rigsdag. Men deraf følger naturligvis ikke, at Rigsdagens Partier netop ønskede de Vendinger brugt, som findes i det Afsnit, jeg tidligere paa Dagen har refereret.

Erik Scavenius: Nej, selvfølgelig ikke.

Formanden: Det næste af Medlemmerne indleverede Spørgsmaal lyder: Regnede De med, da De den 8. Juli overtog Udenrigsministerportefeuillen, at Deres Synspunkter og de Fremgangsmaader, De vilde anvende ved Behandlingen af dansk-tyske Anliggender, hurtigt kunde bringe Dem i Modsætning til Ministre, der repræsenterede Rigsdagens samarbejdende Partier?

Erik Scavenius: Nej. Jeg troede oprigtig talt, at Ministeriet stod enigt bag ved Stauning. Det var først efterhaanden, jeg opdagede, at dette ikke var Tilfældet.

Formanden: Det Synspunkt er blevet gjort gældende, at Erklæringen af 8. Juli var et Brud med den Linie, der var fulgt ved Behandlingen af dansk-tyske Anliggender, medens *P. Munch* var Udenrigsminister, fra 9. April til 8. Juli 1940. Var De af den Mening, da De udarbejdede Erklæringen, at den var et Brud med denne Linie?

Erik Scavenius: Nej, nej, det var en anden Taktik.

Rasmus Hansen: Men en anden Taktik er i og for sig ogsaa et Brud med den tidligere Linie.

Jørgen Gram: Jeg synes, vi er ved noget ret vigtigt her, for naar Hr. Holt spørger og Ministeren svarer, at saaledes som Ministeren fastlagde sin fremtidige Politik ved Erklæringen her, var den helt i Overensstemmelse med Rigsdagen og Regeringen, saa staar deroverfor jo dette, at Christmas Møller siger, at 8 Ministre var ganske sikkert imod, og det vidste Minister *Scavenius* og Statsministeren i hvert Fald. Det staar her, altsaa at 8 Ministre sikkert var imod Tendensen, den ny Politik, der ligger i Erklæringen af 8. Juli, og der kom jo ogsaa dengang en meget stærk Stemning imod en alt for forhandlingsvillig Politik. Jeg synes, at dette skal slaas fast.

Erik Scavenius: Ja, det er det med Stemningen, jeg talte om før.

Jørgen Gram: Det er jo ogsaa Meningen inden for Rigsdagen og hos de 8 Ministre.

Erik Scavenius: Nej, det kom først efterhaanden klart frem, som Følge af Stemningen.

Jørgen Gram: Ja, saa snart vi kom ind her paa Rigsdagen og fik denne Erklæring forelagt — den var færdig —, har jeg nu det Indtryk, at der overalt i samtlige Partier inden for Rigsdagen var ikke saa lidt Uvilje, for ikke at sige Modstand mod den Formulering, Erklæringen havde faaet.

Erik Scavenius: Ja, ja, det er jo rimeligt nok.

Jørgen Gram: Det var ikke kommet udefra, men det var Rigsdagen her.

Erik Scavenius: Ja, højst sandsynligt. Hvis jeg ikke selv havde lavet den, havde jeg ogsaa kritiseret den.

Formanden: Der er sagt om den Politik, der blev forsøgt gennemført, medens *P. Munch* var Udenrigsminister, altsaa fra 9. April til 8. Juli, at den havde som Forudsætning den Fiktion, at Danmark trods den tyske Besættelse fremdeles var en neutral Stat, medens De, Hr. *Scavenius*, ansaa det for værdiløst og umuligt at behandle dansk-tyske Anliggender med

en saadan Fiktion som Rettesnor. Kan De godkende denne Opfattelse?

Erik Scavenius: Ja, men jeg synes egentlig, De selv giver Svaret, naar de kalder det en Fiktion.

Formanden: Nej, der er altsaa sagt, at det var en Fiktion, og at *P. Munch* byggede paa denne Fiktion.

Erik Scavenius: Hvis det var en Fiktion, kunde man ikke komme ret langt med den.

Formanden: Det kunde jo give en vis Trøst.

Erik Scavenius: Ja, men lad os nu se paa Neutraliteten. Neutraliteten maa jo være en praktisk Politik som al anden Politik og altsaa rette sig efter Omstændighederne; vi kan bare se paa Sveriges Politik under den nu afsluttede Krig. Naar jeg under den forrige Krig blev angrebet for at føre en uneutral Politik — det var der jo ogsaa dengang megen Tale om —, svarede jeg altid: Ja, men Kendetegnet paa, om et lille Land fører en neutral Politik, er, at dets Politik vinder Anerkendelse fra begge Sider; og det fik vor saakaldte uneutrale Politik under forrige Krig. Denne Gang er det udelukket, idet Landet er besat; selv om vi skulde have den Fiktion, som De siger, at vi førte en neutral Politik, var det udelukket, at den kunde accepteres af Tysklands Modstandere, idet disse alene holder sig til, at Landet er besat, og hvad der kommer til Udtryk fra Landets Regering, er ikke uafhængigt, og altsaa kan man ikke regne den for neutral i den Forstand. Hvad bliver der saa tilbage? Der er ikke Rum længere for — hvad skal jeg sige, den historiske, traditionelle Neutralitetspolitik; man kan sige, at Forholdene er saa forandrede, at Ordet i sig selv maaske virker lidt ejendommeligt; men det, man kan indsætte sine Anstrengelser paa, saaledes som vi gjorde det under hele Krigen, er at holde Landet som ikke-deltagende i Krigen. Det er dog det væsentlige for den neutrale Stat, at den ikke er Krigsdeltager, og det lykkedes det os at gennemføre.

Kristen Amby: Selv om det ikke tidsmæssigt staar i Forbindelse med dette, vil jeg gerne spørge: Saa De ikke Faren, da De senere, saa vidt jeg ved, gav efter for det tyske Krav om, at vi skulde bevæbne de danske Handelsskibe? Hvis disse Skibe var blevet bevæbnet, kunde det, som mange af os befrygtede, komme til at betyde, at de kom til at beskyde engelske Flyvere, og derved kunde vi af

Modparten blive opfattet som Deltagere i Krigen.

Erik Scavenius: Nej, Eksperterne i Udenrigsministeriet afgav den Erklæring, at det ikke stred mod Neutraliteten at bevæbne sine Handelsskibe. Mange neutrale Lande har bevæbnet sine Handelsskibe.

Kristen Amby: Men saa har De slaaet Dem selv paa Munden, for De sagde lige nu, at Neutralitet i den Betydning, man ellers lægger i Ordet, var der ikke Tale om, naar vi var besat, idet dette vil sige, at vore Handlinger er undergivet en anden Magt. Hvis vi derfor, skønt vi er neutrale og ikke kan varetage vore Neutralitetsforpligtelser militært, heller ikke for Søterritoriets Vedkommende, siger ja til et Magtkrav — Tyskerne havde jo Magt til at gøre det —, hvis vi siger ja til det og bliver siddende som Regering, saa har vi dermed ogsaa sagt ja til Uneutraliteten.

Erik Scavenius: Nej.

Kristen Amby: Det synes jeg er lige for.

Erik Scavenius: Nej. Vi havde beholdt en Militærmagt her. Saa skulde vi ogsaa selv have ønsket, at vor Militærmagt var blevet nedlagt ved den tyske Besættelse, og dog gik alle vore Bestræbelser ud paa at opretholde den.

Kristen Amby: Men der er da ingen — jeg formoder heller ikke De — der formener, at denne Militærmagt af Danmark skulde være brugt, hvis der var sket en Landgang af allierede Tropper i Danmark.

Erik Scavenius: Det var Forudsætningen for dens Bestaaen.

Kristen Amby: Det har jeg aldrig hørt noget om.

Erik Scavenius: Det er da givet. Hvis Tyskerne havde ment, at denne Styrke — de fik efterhaanden den Opfattelse, og derfor benyttede de ogsaa Lejligheden i 1943 til at nedlægge den, men Tyskerne gik til at begynde med ud fra, at naar her var et Militær, vilde det forsvare sit eget Land.

Kristen Amby: Ja, Tyskerne fik den Opfattelse i 1943, at hvis der skete en allieret Landgang i Jylland, kunde de befrygte — og det havde de Ret i —, at vore militære Styrker gik sammen med de Allierede. Det vil sige, man kan aldrig have haft den Fiktion fra tysk Side, heller ikke fra dansk, at vore militære Magtmidler vilde være blevet brugt mod de Allierede, hvis de kom her til Landet. Det

vilde føles som ganske unaturligt, da vi var blevet overfaldet af Tyskland, og derfor siger jeg, i Analogi med dette, at det vilde ogsaa *de facto* være en uneutral Handling, om vi havde bøjet os for det tyske Krav om at bevæbne vore Handelsskibe, og vi vilde være blevet Krigsdeltagere ved at skyde Flyvemaskiner ned.

Erik Scavenius: Et neutralt Land bliver ikke Krigsdeltager ved at forsvare sit Territorium.

Kristen Amby: Her er ikke Tale om Territorium, men om rum Sø.

Erik Scavenius: Men et Skib er en Del af Territoriet.

Kristen Amby: Men det ene Øjeblik hævder Ministeren, at Neutraliteten eksisterer ikke: den var en ren Fiktion, og De vilde ikke anlægge vor Politik paa den Fiktion, som *Munch* dog anlagde den paa, efter hvad der her er hævdet; De vilde netop have det klart udtrykt, at denne Neutralitet er Nul und nix, i det Øjeblik vi er besat af et fremmed Land, og det forstaar jeg, jeg synes i og for sig, De har Ret i det Synspunkt. Men saa kan man ikke samtidig paaberaabe sig Neutraliteten i et andet Forhold.

Erik Scavenius: Jo, hvis det falder inden for de internationale Regler, maa man have Lov til det.

Kristen Amby: Men saa var det jo ingen Fiktion; saa var det en Realitet. Saa synes jeg, Deres Opfattelse maatte føre til, at man sagde: Ja, men vi er virkelig neutrale, og at det ogsaa skulde have givet sig Udtryk over for Verden, skønt vi var et besat Land. Ellers har vi da ingen Mulighed for efter internationale Regler som selvstændig Stat, naar vi er besat af en anden, at hævde det Synspunkt.

Mogens Fog: Jeg fæstner mig ved den Bemærkning angaaende Bevarelsen af vort Militær, som Ministeren fremsatte, at det var en Forudsætning, at Tyskerne regnede med, i hvert Tilfælde i 1940, at vi vilde sætte Militæret ind paa tysk Side for at forsvare os over for en eventuel allieret Invasion.

Erik Scavenius: Det har de sikkert regnet med.

Mogens Fog: Ja, det var Ministeren, der sagde det. Men var denne Forudsætning kommet til Orde i Samtaler med tyske Myndigheder?

Erik Scavenius: Nej, nej.

Mogens Fog: Har denne Forudsætning været diskuteret mellem danske Politikere?

Erik Scavenius: Nej.

Mogens Fog: Det er altsaa en Vurdering, som Ministeren selv anlægger?

Erik Scavenius: Ja, man maa spørge sig selv, naar Tyskerne kommer ind i Landet, besætter Landet og tager den militære Magt i Landet: Hvad bevæger dem til at lade en Del af den danske Styrke bestaa? Det er i og for sig selvmodsigende, at de ikke afvæbner hele Styrken. Det kan kun være under den Forudsætning fra tysk Side.

Mogens Fog: Men denne Naivitet, kan vi maaske kalde det, fra Tyskernes Side ...

Erik Scavenius: Ja, maaske mere.

Mogens Fog: Hvorledes skal jeg forstaa det?

Erik Scavenius: Ja, de kunde tænke sig maaske derved at tvinge os over paa deres Side.

Mogens Fog: Ja, men denne Opfattelse fra Tyskernes Side, at vi, naar vi fik Lov at bevare vort Militær, ogsaa vilde være rede til at sætte det ind Side om Side med tyske Tropper — det var saaledes, det blev sagt, at det maatte Tyskerne regne med ...

Erik Scavenius: Side om Side er maaske ikke det rigtige Udtryk, men at de vilde forsvare sig, dèr hvor de var, hvis de blev angrebet.

Mogens Fog: Ja, vel, det bliver i Krigsførelsen i Realiteten det samme, da vi havde Garnisoner paa det Tidspunkt over hele Landet. Men denne Opfattelse, naiv, som man kan kalde den, eller ikke naiv, kan dog ikke svæve i Luften. Den maa dog have begrundet sig paa hele Stemningen imellem de danske politiske Myndigheder og Tyskerne, og jeg finder det i og for sig ejendommeligt efter den haardhændede Kurs, Tyskerne overalt har ført, at de ikke nogen Sinde har givet Udtryk for, at Forudsætningen for, at vi kunde bevare vort Militær, maatte være, at dette Militær var beredt til at forsvare sig imod allierede Tropper.

Erik Scavenius: Nej, det blev altsaa gjort som en smuk Gestus over for Landets Selvstændighed. Det var en Gestus; vi skulde føle, at vi havde bevaret vor Selvstændighed, ved at vi stadig havde noget Militær.

Mogens Fog: Det var altsaa Tyskernes Gentleman-Kompleks, der hindrede dem i at udtale direkte Ønske eller Forventning om de danske militære Styrkers Holdning, og det førte til, at de

aldrig direkte sagde det; det var de for fine til.

Erik Scavenius: Det kom altsaa ikke til at foreligge.

Mogens Fog: Men jeg mener alligevel at maatte fastslaa, at denne Forventning, denne Opfattelse kan Tyskerne kun have haft i Tillid til den danske Regering.

Erik Scavenius: Ja, og da de fik det Indtryk, at de ikke længere kunde have den Tillid, nedlagde de straks Militæret.

Aksel Møller: Det var vel egentlig ikke Gentleman-Komplekset hos Tyskerne; det var vel snarere et Slags Kattepote-Kompleks, der gjorde sig gældende. Men jeg vil gerne paa dette Tidspunkt — vi kommer senere til det mere indgaaende — have bekræftet hos Minister *Scavenius*, at hvad De nu har udtalt om den tyske Opfattelse af det danske Militærs Tilstedeværelse, ingen Forbindelse har med, at der ved en senere Lejlighed blev rejst Krav fra tysk Side om, at det danske Militær skulde kunne sættes ind over for Faldskærmsjægere. Det var, saa vidt jeg ved, paa et senere Tidspunkt af Besættelsesperioden, at et saadant Krav blev rejst.

Erik Scavenius: Jeg husker slet ikke noget om, hvornaar dette Krav blev rejst.

Martin Nielsen: I Forbindelse med General Priors Afgang.

Aksel Møller: Jeg siger det blot, for at Deres Ord, naar man nu læser det stenografiske Referat igennem, kan staa som en Benægtelse af, at Kravet er rejst paa det Tidspunkt, vi diskuterer, ved selve Besættelsen. Men at det senere kom, er vist uimodsigeligt.

Paul Holt: I Tilslutning til denne Drøftelse af Spørgsmaalet Neutralitet vil jeg tillade mig at stille et Spørgsmaal. Mener Ministeren, at det danske Politis Virksomhed kan have bibragt Tyskerne den Tro, at det danske Militær i givet Tilfælde kunde tænkes at forsvare sig imod en Invasion? Jeg tænker herved paa det danske Politis særdeles aktive Optræden i Kampen mod den begyndende Sabotage, mod Faldskærmsfolk og lignende, hvor dansk Politi virkelig aktivt bekæmpede allierede Interesser. En saadan Optræden fra Politiets Side har maaske været medvirkende til, at man fra tysk Side kunde tænke sig en saadan Medvirkning ogsaa fra Militæret.

Erik Scavenius: Det ved jeg ikke, men Politiet har ment, at det skulde opretholde Ro og Orden dengang; jeg tror ikke, det har været i nogen Forbindelse med Militæret.

Paul Holt: Altsaa, Ministeren mener ikke, at Tyskernes Opfattelse af Situationen har været noget i Retning af en Analogislutning ud fra Politiets Holdning til Militærets Holdning?

Erik Scavenius: Nej, det tror jeg ikke.

Martin Nielsen: Hr. Aksel Møller har faktisk gjort opmærksom paa det, jeg vilde sige, at paa et lidt senere Tidspunkt i Udviklingen blev Regeringen stillet over for et konkret formuleret Krav om, at den danske Hær i bestemte Tilfælde skulde sættes ind, og Regeringen accepterede gennem sin daværende Forsvarsminister, Brorsen, dette Krav, hvilket medførte General Priors Afgang.

Kristen Amby: Maa jeg i Tilslutning til det, vi før var inde paa, spørge Dem: Uanset om nu vore Folkeretseksperter mente at kunde hævde — man kan jo hævde saa meget —, at det ikke var stridende mod Neutraliteten, om vore Handelsskibe bevæbnede havde beskudt allierede Tropper eller Flyvemaskiner, havde De det saa ikke inden for Deres Tanke — for det var jo et Krav, der blev rejst baade tidligt, men ogsaa ret sent, i hvert Fald paa et Tidspunkt, hvor man som Udenrigspolitiker ogsaa maatte regne med en anden Udgang, end man maaske regnede med til at begynde med —, at de Allierede i alt Fald vilde opfatte det som en uneutral Handling over for dem, opfatte os som Krigsdeltagere?

Erik Scavenius: Det tror jeg ikke de vilde have gjort.

Kristen Amby: Ja, i Udenrigspolitik er det ikke blot et Spørgsmaal om at tro. Hvis man tænker sig et analogt Tilfælde med et andet besat Land, at man dèr er med til ved den ordinære Magt enten paa Sø eller paa Land at hjælpe Fjenden, som har besat Landet, vilde dette da altid blive opfattet som en Krigshandling mod en anden Magt.

Erik Scavenius: Jeg tror, de Allierede vilde have betragtet det som noget, Tyskerne havde fremtvunget.

Kristen Amby: Der er jo visse Ting, man ikke kan fremtvinge, og de kunde jo heller ikke fremtvinge dette, Hr. Minister. Det viste sig jo, at da man sagde nej og blev ved at sige nej, blev det ikke fremtvunget.

Erik Scavenius: Ja, men de kunde

have lagt et forfærdeligt Tryk paa os, f. Eks. alene ved at standse al Fart paa Ruhrhavnene, saa vi slet ingen Brændselsstoffer havde faaet fra Ruhr. Det havde været en meget vanskelig Situation.

Kristen Amby: Det er givet. Men De sagde selv før, og det synes jeg det er meget vigtigt at fastholde, at Deres Formaal og Danmarks Formaal maatte være ikke at blive Krigsdeltager. Det Argument, De nu anvender, at De ikke mener, man vilde betragte det som Krigsdeltagelse, kunde anvendes ogsaa over for en regulær Krigsdeltagelse: at hvis I ikke deltager, bliver I sultet ud. Jeg synes ikke, det Argument er relevant. Hvis man virkelig mener, at der er Fare for — og det var der Fare for —, at de Allierede vilde betragte det, og jeg mener med Rette, som Krigsdeltagelse imod dem, at vi var med til at beskyde dem, saa kan en Trusel om et eller andet maaske ikke blot ubehageligt, men i høj Grad skæbnesvangert, ikke være afgørende, for den Trusel kan altid anvendes; saa kan man tvinge et Land til, hvad det skal være.

Erik Scavenius: Det er jo kun en Bagatel.

Kristen Amby: Nej, det er ikke en Bagatel, hvis danske Skibe havde været bevæbnede og havde beskudt engelske Flyvere.

Starcke: Engelske Flyvere, som angriber.

Kristen Amby: Ja, men de havde da Ret til at angribe danske Skibe, som gik eventuelt med Krigsladninger; der var jo Skibe, som gik med Malm fra Norge til tyske Havne, altsaa med klart Krigsmateriel.

Aksel Møller: Maa jeg lige spørge Kommissionens Formand: Eksisterer der ikke et Bilag vedrørende Omstændighederne ved Generalløjtnant Priors Afgang? (*Formanden:* Jo!). Var det ikke muligt, at vi paa dette Tidspunkt, af Hensyn til det stenografiske Referat, kunde faa det frem og stille Spørgsmaal til Minister Scavenius?

Formanden: Jeg vil lige spørge: Er der andre, der ønsker at stille Spørgsmaal vedrørende 8. Juli-Erklæringen? Ellers vil jeg betragte dette Punkt som uddebatteret for i Dag og afbryde Afhøringen.

Afhøringen sluttede Kl. 16.30.

Tirsdag den 20. August 1946 Kl. 14^{30}.

For Kommissionen mødte fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch.

Formanden: Hr. Dr. Munch! De har til Kommissionen indsendt en Redegørelse for Tiden fra 10. April til 7. Juli 1940,*) hvortil slutter sig en Redegørelse, De senere hen har tilstillet Kommissionen, en Redegørelse af 12. April 1946 vedrørende Dannelsen af Samlingsregeringen af 10. April 1940,**) og Dannelsen af Samlingsregeringen den 8. Juli 1940.**) Der er udtalt Ønske om, at De skulde komme til Stede her i Dag og eventuelt supplere enkelte af de Punkter, De har nævnt i Deres Redegørelser.

Forinden vi gaar over til at stille Spørgsmaal, vil jeg blot lige berøre — jeg tror for Resten, De er klar over det i Forvejen —, at Møderne foregaar for lukkede Døre, saaledes at et Referat af, hvad der foregaar her, ikke kan ske uden Kommissionens Samtykke.

Jeg tror, det er rigtigt, at vi gaar Beretningen igennem i den Rækkefølge, hvori den nævner Begivenhederne. Ønsker nogen at stille Spørgsmaal vedrørende Begyndelsen af Beretningen? (Ophold). Da det ikke synes at være Tilfældet, vil jeg gerne selv komme med et Spørgsmaal.

. . . . . .

Martin Nielsen: *Erik Scavenius* har under Afhøringen her givet Udtryk for, at han for sin Overtagelse af Udenrigsministerposten har haft Samtaler med Dem. Han har endvidere givet Udtryk for, at De var meget ivrig for, at han skulde overtage Posten, og har endogsaa i den Forbindelse anvendt Udtrykket, at De pressede ham til det, at han var under Pres fra Deres Side. Er det rigtigt?

Munch: Det er rigtigt, at første Gang Spørgsmaalet kom frem, blev der nogen Forhandling om det; det var, da Kongen rejste Spørgsmaalet den 3. Juli over for Statsministeren, og Statsministeren derefter sagde det til mig. Statsministeren og jeg aftalte da, at vi skulde tale med *Scavenius*, og Statsministeren bad mig om at begynde Samtalen med ham; Forholdet var altsaa det, at jeg gik ud fra, at det nu var Statsministerens Ønske, og at dette Ønske hang sammen med den Opfordring, som han havde faaet under Samtalen med Kongen. Jeg ansaa det for rigtigt i Overensstemmelse dermed at opfordre *Scavenius* til at træde til, jeg ansaa det for min Opgave at gøre, hvad jeg kunde, for at faa Sagen til at gaa i Orden. Jeg har ikke paa det Tidspunkt hørt nogen anden Mulighed end netop *Scavenius* som min Efterfølger, det var ham, der var blevet nævnt under Samtalen mellem Kongen og Statsministeren. Ved tidligere Lejlighed, ogsaa naar jeg flygtigt berørte et eller andet Spørgsmaal over for *Scavenius*, tror jeg nok, jeg har brugt den Vending, at der kunde komme en Situation, hvor han kunde blive nødt til at træde til. Det har dog ikke været som en Forhandling om Spørgsmaalet, men det har været saaledes, at vi berørte de Muligheder, der overhovedet fandtes, og Spørgsmaalet laa dengang ikke for. Men altsaa, jeg har opfordret ham til det den 3. Juli, og *Scavenius* sagde nej den 3. Juli. Dette blev den 4. Juli meddelt Kongen af Statsministeren, og derefter dannede man jo i en vis Forstand imellem Partierne her i Rigsdagen et Ministerium den 4. Juli om Aftenen. Da Statsministeren kom til Kongen med dette Ministerium, gjorde Kongen Indvendinger og vendte tilbage til Spørgsmaalet om *Scavenius*; derefter talte Statsministeren og jeg igen med *Scavenius*, og dèr har jeg altsaa ogsaa opfordret ham til at gaa ind i Ministeriet.

Martin Nielsen: Jeg formoder, at under disse Forhandlinger mellem Dr. Munch og *Scavenius* om Overtagelse af Udenrigsministerposten har man ikke blot beskæftiget sig med det formelle: et Udenrigsministerskifte, men ogsaa med det reelle: den Stilling, Danmark var i. Jeg vil derfor gerne spørge, om *Scavenius* over for Dr. Munch under disse Forhandlinger har givet Udtryk for, at det efter hans Opfattelse var nødvendigt at . . . hvordan skal jeg udtrykke mig . . .

*) jfr. Aktstykke Nr. 26.
**) jfr. Aktstykke Nr. 30.

at ændre, som *Scavenius* selv siger det, den taktiske Linie gennem den Udenrigspolitik, der var ført fra 9. April indtil da, altsaa den nye Taktik, der, som Dr. Munch selv har omtalt, fandt Udtryk i en mere varm Tilslutning til Tyskernes Synspunkter officielt. Altsaa, om *Scavenius* har givet Udtryk for disse Synspunkter under Forhandlingerne med Dr. Munch.

Munch: Han har ikke under disse Forhandlinger stillet det op saaledes, idet han, saa længe vi talte sammen om det, vægrede sig ved overhovedet at gaa med, saa han er ikke kommet ind paa det. Jeg vidste i Almindelighed, at *Scavenius* ansaa den Politik, der blev ført, for at være for passiv, altsaa for lidet virksom; i al Almindelighed vidste jeg det, men noget Ønske om en forandret Politik har vi ikke drøftet, og der var heller ikke noget Grundlag derfor; for naar vi talte om det, afviste *Scavenius* saa ganske Tanken om at gaa ind i Ministeriet indtil den allersidste Dag. Den første Gang, vi har talt om de Tanker, der førte til 8. Juli-Erklæringen, var, da *Scavenius* efter Ministeriets Dannelse kom tilbage fra Amalienborg til Udenrigsministeriet og ligesom fik Udenrigsministeriet overleveret af mig, altsaa paa det Tidspunkt, da det nye Ministerium var dannet, og derfra gik han saa til Ministermøde, men da var jeg klar over, at han havde Ønske om at udtale sig paa den Maade, som det siden skete.

Martin Nielsen: Det vil altsaa sige, at 8. Juli Erklæringen ikke kom som en Overraskelse for Dem?

Munch: For saa vidt som jeg havde hørt den umiddelbart, før han gik over og forelagde den i Ministeriet.

Martin Nielsen: Og han havde delvis under de Forhandlinger, De havde haft med ham, givet Udtryk for, at en mere aktiv Politik var nødvendig?

Munch: I Almindelighed en mere aktiv Politik, man kan ikke sige »under Forhandlingerne«, men overhovedet. Jeg har den Opfattelse, at han ønskede en mere aktiv Politik end den, der hidtil var ført, men det var et rent Skønsspørgsmaal. I det hele taget tror jeg ikke, man kan sætte det op saaledes, at nogle af os paa det Tidspunkt var klar over, at der forelaa en Forskel mellem to politiske Standpunkter til Spørgsmaalet — vi var inde paa det før —, det kom først efterhaanden frem paa den Maade, og det

var sikkert ogsaa Tilfældet for *Scavenius'* Vedkommende. *Scavenius* opfattede det kun som en anden Taktik med det samme Formaal.

Martin Nielsen: De fandt altsaa ikke, at *Scavenius*'s Tanker om en mere aktiv Politik kunde gøre det betænkeligt, at han blev Udenrigsminister?

Munch: Ja, der er ikke noget traadt frem dèr, som har gjort, at jeg vilde anse det for betænkeligt, at *Scavenius* overtog Udenrigsministeriet.

Steen: Under de Begivenheder, der udviklede sig i de første Dage af Juni 1940, og som efterhaanden førte til Beslutningen om at træde tilbage, var der da andre Emner fremme som Deres eventuelle Afløser end *Scavenius*?

Munch: Der var ikke fra deres Side, som ønskede et Ministerskifte, nævnt nogen anden. Paa et Tidspunkt, hvor man ansaa det for givet, at *Scavenius* ikke vilde, tror jeg, at jeg for nogle af de andre Ministre, maaske alle Ministre — jeg ved ikke, om det var i Ministermødet om Aftenen den 8. — nævnte, at en Mand, der altid kunde blive Tale om, var daværende Direktør i Udenrigsministeriet *Mohr*, men det blev ikke ført videre. Om Lørdagen var det, at *Scavenius* gik ind paa det i en Samtale med Statsministeren.

Steen: Jeg maa forstaa det saadan, Dr. Munch, at *Mohr* kun blev nævnt i den Situation, da man maatte forudse, at *Scavenius* ikke vilde; under Forudsætning af, at han vilde, var der ikke Tale om *Mohr*.

Munch: Maa jeg lige sige, at de Konservative for saa vidt satte en Gruppe Forhandlinger i Gang herom den 29. Juni, da de om Eftermiddagen henvendte sig til Statsministeren. I en Pavse under Forhandlingerne om Eftermiddagen svarede Statsministeren, at han afviste Tanken, men føjede til, at den eneste, der kunde være Tale om, var forøvrigt *Erik Scavenius*.

Rasmus Hansen: Den 4. Juli var der udarbejdet Forslag til et nyt Ministerium. *Stauning* gik, har jeg forstaaet, til Kongen med en Indstilling i Overensstemmelse med det Forslag. Fandtes De, Dr. Munch, som Udenrigsminister i det Forslag til Ministerium?

Munch: Ja, i Forslaget fra 4. Juli om Aftenen. Ja, det var den Liste, der blev aftalt mellem Repræsentanter for de 4 Partier, og dèr var Tanken den, at jeg skulde være Udenrigsminister, og

Dr. *Krag* skulde være knyttet til Udenrigsministeriet paa samme Maade, som han havde været i den foregaaende Periode, og det var med disse Navne, Listen blev forelagt for Kongen. Jeg kender ikke selv denne Forhandling med Kongen undtagen gennem Statsministerens Meddelelse til mig, men det er ogsaa et godt Grundlag. Det, han meddelte mig derom, var, at Kongen havde sagt, at han havde et Ministerium, og det var han villig til at beholde, men hvis der skulde ske Forandringer, maatte man tage Hensyn til de Stemninger, som var oppe. Der var i de Dage meget stærke Udtryk for Stemninger, som gik ud paa at faa Folk udefra ind i Ministeriet, og der havde den 2. Juli været et Møde hos Ingeniør *Højgaard*. Bladene havde skrevet om dette Ønske om at faa Folk udefra ind, og det var aabenbart disse Stemninger, som Kongen over for Statsministeren mente man burde tage Hensyn til — saaledes har jeg i hvert Fald forstaaet hans Meddelelse til mig.

Rasmus Hansen: De siger i Deres Redegørelse til Kommissionen om de Begivenheder, som gik forud for Samlingsregeringen den 8. Juli 1940, bl. a. følgende*):

> »Den 3. Juli var Statsministeren som sædvanlig om Onsdagen hos Kongen. Han sagde mig bagefter, at Kongen havde talt om, at der i nogle Kredse var Ønske om et Udenrigsministerskifte med *Scavenius* som Efterfølger paa denne Post.«

De refererer endvidere i Deres Redegørelse, at der under Forhandlingerne i Slutningen af Juni om det nye Ministeriums Sammensætning fra konservativ Side blev rettet Henvendelse til *Stauning* om at foranledige, at der blev skiftet Udenrigsminister. Alligevel fandtes De som Udenrigsminister i Indstillingen af 4. Juli. Er det Udtryk for, at *Stauning* over for Dem havde tilkendegivet, at han ikke ønskede at tage Hensyn til Henstillingerne om at fjerne Dem som Udenrigsminister og erstatte Dem med en anden, eventuelt *Scavenius*?

Munch: Da *Stauning* refererede for mig Samtalen med konservative Repræsentanter den 29. Juni, sagde han, at han havde afvist Tanken og nævnt dette, at ellers kunde der kun være Tale om *Erik Scavenius*. Siden har han sagt mig, at han vedblivende var af den Opfattelse, at Tanken maatte afvises. Men saa skete jo dette, at *Christmas Møller* den 2. Juli paa Det konservative Folkepartis Vegne meddelte, at Partiet havde opgivet sit Ønske. Andre ved bedre, hvilke Forhandlinger der har været i Partiet, end jeg ved det, men i hvert Tilfælde blev det meddelt os den 2. Juli — den 2. Juli var den sidste Dag, Tanken var fremme fra konservativ Side. Den 3. Juli kommer den paa ny frem fra Kongens Side, og Statsministeren tager den saa igen op, og han og jeg har en Samtale om det. Min Opfattelse var, at *Scavenius* mente, jeg i det hele taget var for passiv i alle Forhold, lod det udvikle sig noget for meget i Stedet for at gribe ind i, hvad der foregik, men det var ikke af en saadan Karakter, at det hos mig vakte nogen Betænkelighed ved, at *Scavenius* skulde være min Afløser, og det var vanskeligt at tænke sig nogen anden Afløser, der kunde bidrage til at løse den Opgave at opretholde hele Maskineriet, hele Forfatningslivet og Samfundslivet i Danmark, som vi alle var enige i skulde opretholdes.

Rasmus Hansen: Altsaa den 2. Juli frafalder Det konservative Folkeparti Ønsket om at faa Dem fjernet som Udenrigsminister.

Munch: Ja.

Rasmus Hansen: Den 3. Juli henstiller Kongen til *Stauning*, at De alligevel fjernes. Det er vel sandsynligt, at Statsministeren under Samtalen med Kongen har underrettet Kongen om, at det konservative Parti havde frafaldet Ønsket om, at De skulde gaa af som Udenrigsminister, men den 4. Juli kommer *Stauning* til Kongen med en Ministerliste, hvori De findes som Udenrigsminister. Kongen mener ikke at kunne godkende Listen, og derfor optager *Stauning* nye Forhandlinger. Den 5. Juli er *Stauning* ifølge Deres Redegørelse til Kommissionen paa ny hos Kongen, og da *Stauning* kommer tilbage derfra, refererer han over for Dem, at Kongen igen havde spurgt om *Scavenius*. Jeg har af disse Oplysninger faaet det Indtryk, at Kongen og Kredse uden for de samarbejdende Partier paa Rigsdagen ønskede, imod *Staunings* Ønske og imod de samarbejdende Partiers Ønske, at faa Dem fjernet som Udenrigsminister og erstattet med *Scavenius*. Maa jeg spørge Dem,

*) A. 67.

Dr. Munch: Er det Indtryk, jeg har faaet af disse Oplysninger, i Overensstemmelse med Deres?

Munch: Ja, det er vanskeligt for mig at sige noget sikkert om, hvad Kongens Ønske egentlig har været. *Staunings* Meddelelse til Forelæggelse for Kongen om Ministerlisten, som blev lavet nede i Folketingets Ministerværelse den 4. Juli om Aftenen, er først den 5. I Mellemtiden havde *Stauning* om Torsdagen sagt til Kongen, at *Scavenius* ikke ønskede, ikke vilde være Udenrigsminister. Den 5. om Formiddagen forelægger *Stauning* Kongen den nye Liste, der for øvrigt var offentliggjort i Bladene. Mit Indtryk dengang var, at Kongen over for *Stauning* fremholdt ikke det specielle Spørgsmaal — men ogsaa det —, men i første Række Ønsket om at imødekomme den Stemning, som gik ud paa, at der skulde Kræfter udefra ind i Ministeriet; der var i de Dage en overmaade stærk Agitation, som jeg antager enhver af Dem har mødt under den ene eller den anden Form.

Saaledes har jeg forstaaet det, men jeg tør jo ikke sige noget sikkert om Kongens Stemning, da jeg ikke talte med ham i de Dage, men jeg har forstaaet det saadan, at hans Mening var, at man skulde imødekomme den Opinion, der her var dannet, og som antagelig har faaet det ene og det andet Udtryk i Henvendelser til ham.

Rasmus Hansen: Jeg forstaar det saaledes, at Kongen under Forhandlingerne med Statsministeren har givet Udtryk for, at det efter hans Mening vilde være hensigtsmæssigt, at der i Regeringen blev Ministre, som ikke tilhørte de samarbejdende Partier, og blandt de Poster, hvorpaa han ønskede en Minister, som ikke tilhørte, ikke kunde siges i egentlig Forstand at være Repræsentant for de samarbejdende Partier, var Udenrigsministerposten. Er det ikke det, der fremgaar af Deres Forklaringer?

Munch: Ja, der er jo forskellige Samtaler mellem Kongen og Statsministeren, men den 5., da Statsministeren forelægger Listen, er *Stauning* gaaet ud fra, at *Scavenius* ikke vilde, hvilket *Stauning* havde sagt Kongen den foregaaende Dag. Men saa møder han igen hos Kongen Ønsket om, at der skal udenforstaaende med, det havde der været Tale om Dagen i Forvejen. *Stauning* havde foreslaaet det ved et Møde af Partierne den 4., men Tanken derom var strandet paa en fuldstændig kategorisk Modstand fra Venstres Side, som ganske afgjort erklærede, at de ønskede ikke og vilde ikke være med til Deltagelse af udenforstaaende i Regeringen. Paa Grundlag af dette Standpunkt er det, Beslutningen bliver taget den 4. Juli om Aftenen, det var sent ud paa Aftenen, og den næste Morgen bringer *Stauning* den Beslutning til Kongen, og da møder han Modstand. Efter Samtalen med Kongen er det, han giver mig den Besked, jeg nævnte før, men det er altid svært at fastholde disse Datoer og Klokkeslæt, hvis man ikke ligefrem prenter det paa Papiret i en Tabel. Jeg tror næsten, det fremgaar nogenlunde skarpt af den lille Oversigt, jeg har givet.

Rasmus Hansen: Det fremgaar særdeles tydeligt af Deres Redegørelse, at der er foregaaet baade det ene og det andet i Dagene omkring den 8. Juli. Naar jeg har stillet Dem de Spørgsmaal, som jeg har her i Dag, er det for, om jeg saa maa sige, at faa supplerende Oplysninger til Deres i øvrigt klare Redegørelse.

De siger, Dr. Munch, et Sted i denne Redegørelse, at under Forhandlingerne med Repræsentanter for det konservative Parti om at faa Dem skiftet ud og erstattet med *Scavenius*, har De taget en Samtale med nogle af Deres ledende Partifæller. De nævner i Redegørelsen, at De har talt med *Bertel Dahlgaard*, *Jørgen Jørgensen* og *Oluf Steen* derom, og saa siger De, at de var alle stærkt imod og sagde desuden, at *Scavenius* ikke ved Ministeriets Sammensætning kunde regnes med i Antallet af Repræsentanter for det radikale Parti. Jeg formoder — men jeg vil gerne have Deres Mening derom —, at dette Synspunkt paa et eller andet Tidspunkt er blevet refereret for *Stauning*. Jeg formoder endvidere — men vil ogsaa gerne derom have Deres Mening —, at *Stauning* under Forhandlingerne med Kongen om Ministeriets Sammensætning har gjort opmærksom paa, at et saadant Synspunkt med Hensyn til *Erik Scavenius* var der givet Udtryk for fra Det radikale Venstre.

Munch: Ja, jeg har sagt det til Statsministeren umiddelbart derefter. Vor Samtale fandt Sted herovre i Rigsdagen i en Pause. Der var Møder hele den Dag mellem Partiformændene og de 4 af Ministrene, som var udset til at forhandle med dem. Det var i en af de Pauser, at jeg herovre i Rigsdagen talte med de 3 nævnte Herrer, og jeg sagde det umid-

delbart derefter til *Stauning*, som blot sagde: Ja, men det afviser vi jo. Mere gjorde han ikke. Om *Stauning* derefter har forelagt det for Kongen og talt med Kongen om det — jeg er mest tilbøjelig til at tro, at de ikke er kommet ind paa den Slags Enkeltheder, dette foregik jo Slag i Slag, og hver af Tingene, vil jeg tro, blev ikke paa den Maade gennemdrøftet med Kongen ved *Staunings* Samtaler med ham. Den endelige Beslutning om Lørdagen mellem Kongen og Statsministeren blev truffet paa Grundlag af det, der var naaet paa Ministermødet Fredag Aften, man havde sagt til Statsministeren: ja, nu maa De jo ordne det, som De kan. Alle Partiers Repræsentanter i Ministeriet var enige om at give *Stauning*, om jeg saa maa sige, blank Bemyndigelse. Man maa huske, at det var en meget urolig Aften, den var stopfyldt med Rygter og Henvendelser og Planer og Forhaabninger, som fandtes i den Kreds, der arbejdede sammen med *Sehested* og forskellige andre; der var en lang Række Rygter, som gjorde stærkt Indtryk paa adskillige af Ministrene, ikke lige stærkt paa os alle, jeg var altid ked af den stærke Opmærksomhed, der vistes de forskellige Rygter, som kom fra de Kredse; det skabte hele den Stemning, paa Baggrund af hvilken man kortelig sagde: nu maa Statsministeren ordne det, som han kan og vil.

Arnth Jensen: Det er gentagne Gange nævnt, at *Stauning* har svaret, at skulde der ske et Udenrigsministerskifte, kunde der kun være Tale om *Erik Scavenius*. Jeg synes ogsaa, det fremgaar af de forskellige Aktstykker og Udtalelser, der er kommet fra Dr. Munch, at De er af samme Mening, at hvis der skulde finde et Udenrigsministerskifte Sted, kunde der kun være Tale om *Erik Scavenius*. Nu vil jeg gerne spørge rent ud: Var det, fordi man mente, at *Scavenius* vilde blive bedst modtaget af Tyskerne, eller hvilke andre Grunde havde man til kun at tænke paa ham?

Munch: Dertil kan jeg svare, at baade *Stauning* og jeg havde jo været sammen med *Scavenius* i Ministerium under den forrige Verdenskrig. Vi var begge, ligesom ogsaa Folk fra modsat Side, indtil Stridighederne om Sønderjylland kom op, overbevist om, at han havde bidraget overordentlig meget til at holde Danmark uden for Krigen; Indtrykket af *Scavenius's* Virksomhed i Krigen 1914—18 staar maaske ikke saa overmaade klart for de yngre, men for os, der dengang oplevede det, stod det meget stærkt og fast, og jeg kunde citere stærke Vidnesbyrd om, at det stod saaledes, ikke blot inden for Ministeriets Kreds. Derfor gik vi ud fra, at han vilde have overordentlig store Evner og Forudsætninger for at kunne det. Dertil kom ganske vist ogsaa dette, at vi regnede med, at foregik der et Udenrigsministerskifte, som formentlig for manges Bevidsthed fremkaldtes som et Resultat af den Agitation, der knyttede sig til den 9. April, vilde det være farligt, hvis man ikke fik en Efterfølger, som man fra tysk Side syntes at kunne modtage med rimelig Tillid, og det mente man, man vilde kunne gøre Regning paa i det Øjeblik, *Scavenius* traadte til. Det var jo dengang Forudsætningen for alle, at man vilde opretholde det bestaaende politiske System i Danmark og ikke fremkalde, at Tyskerne greb ind og skabte det Ministerium *Frits Clausen*, eller hvad det kunde være blevet, hvorom alle talte fra Morgen til Aften i den Periode.

Arnth Jensen: Det vil altsaa sige, at baade De og *Stauning* gik ud fra, at *Scavenius* i det givne Øjeblik var den Mand, som havde størst Goodwill hos Tyskerne som Udenrigsminister?

Munch: Største Tillid, ja — ja, af dem, der kunde være Tale om, og som kunde accepteres fra dansk Side. Der kunde vel være mange andre, Tyskerne vilde have været meget glade ved, men som vi overhovedet ikke kunde tænke os Muligheden af.

Arnth Jensen: Ja, »dem der kunde være Tale om«, siger Dr. Munch, men der var ikke andre, det er netop det, der fremgaar af det hele, at man overhovedet ikke havde andre fremme.

Munch: Ja.

Arnth Jensen: Og det er det, der forekommer mig mærkeligt, at der ikke var Tale om andre Navne.

Munch: Det var *Scavenius*, der var nævnt af Kongen, og det er jo Grundlaget for Forhandlingen mellem *Stauning* og mig, men jeg ved heller ikke rigtig nu bagefter, hvilke andre der kunde have været paa Tale i den Situation.

Arnth Jensen: Ja, det kan jeg selvfølgelig heller ikke pege paa.

Munch: Der var ingen, der var paa Tale.

Kristen Amby: Jeg forstaar ikke rigtig det sidste, hverken fra Hr. Arnth Jensen eller fra Dr. Munch. Dr. Munch har

her i Kommissionen i Dag nævnt, at Dr. Munch selv har fremført et Navn, som ogsaa kunde godkendes fra tysk Side, nemlig Direktør i Udenrigsministeriet *Mohr*. Nu er det sagt saa stærkt ved de forskellige Replikskifter, der har fundet Sted, at i det Øjeblik man havde ønsket — det havde Det konservative Folkeparti, det fremgaar ogsaa af Dr. Munchs egen Redegørelse —, at der skulde finde et Udenrigsministerskifte Sted, maatte man være overbevist om, at saa maatte det blive *Scavenius*. Dr. Munch nævner i sin Redegørelse, at de Konservative ikke havde udtalt sig herom. Men der foreligger for Kommissionen et Aktstykke fra en senere Udenrigsminister, *Christmas Møller*, hvori denne siger følgende:*)

»Lørdag den 6. Juli om Formiddagen«

— altsaa 2 Dage før, Dagen efter, at *Stauning* havde haft den Samtale med Kongen —

»gjorde jeg et sidste fortvivlet Forsøg paa at undgaa *Erik Scavenius*, idet jeg meget anmodede *Stauning* om, at han tog Udenrigsministeriets Direktør, *Mohr*, i Stedet.«

Heraf fremgaar formentlig klart nok, at en af de Figurer, som dog spillede en Hovedrolle i Forhandlinger, Det konservative Folkepartis Leder, som Repræsentant for sit Parti over for *Stauning* havde givet Udtryk for, at man ønskede et Udenrigsministerskifte, og ogsaa selv har udtrykt, at han, hvis Valget stod imellem *Scavenius* og *Munch*, forlangte, at Munch skulde blive — det giver sig ogsaa klart Udtryk i Listen af 4. Juli —, men at han, da det bliver klart, at nu skal Skiftet finde Sted efter Samtalen med Kongen, gør et sidste fortvivlet Forsøg paa at undgaa *Scavenius* og faa *Mohr* i Stedet. I den Anledning vil jeg gerne spørge Dr. Munch, om det maatte antages ogsaa at have nogen Betydning for Deres Bedømmelse, at den Mand, der skulde være Deres Efterfølger, havde Tillid i et af de Partier, han skulde arbejde sammen med; og naar nu det konservative Partis Leder her henholder sig til et Navn, der er nævnt af Dem selv, nemlig Direktør *Mohr* fra Udenrigsministeriet, i øvrigt Deres nære Medarbejder igennem Aar — ikke blot nævner ham, men vedbliver at fremhæve det Navn —, hvad kan det saa skyldes, at man ikke alvorligt har overvejet ogsaa over for Hans Majestæt at bringe det Navn frem? — det plejer ikke at være Forfatningsskik, at Kongen siger, hvem der skal være Ministre, Kongen godkender de Ministre, Statsministeren kommer med. (*Fr. Dalgaard:* Ikke i Juli 1940). Det er det, jeg gerne vil have Klarhed over: Er Navnet *Mohr* forebragt Hans Majestæt som Udenrigsminister?

*) jfr. Aktstykke Nr. 33.

Munch: Derpaa maa jeg svare: Det ved jeg ikke og kan ikke vide noget om. Fredag den 5. om Aftenen — jeg havde efter Ministeriets Opfordring været ude for at telefonere med *Scavenius* om, hvad han havde sagt til Kongen, og havde faaet at vide, at han afviste igen — vender jeg tilbage til Ministeriet med den Besked, at *Scavenius* havde afvist Kongens Ønske. Da jeg gør dette, føjer jeg til, at jeg i hvert Fald ikke kunde være nogen Hindring for, at det nu kom i Orden, og jeg kunde tænke mig den Mulighed, at der kunde blive Tale om *Mohr* — jeg antager det er derfra, *Christmas Møller* har Tanken, i hvert Fald har jeg ikke hørt den nævnt paa anden Maade. Og dèr fik jeg det Svar i Ministeriet: vi har talt om det nu, og vi er enige om, at vi ikke vil skifte — det er altsaa Fredag Aften. Men efter dette beslutter man at give *Stauning* fuldstændig frie Hænder. Han gaar derpaa om Lørdagen til Kongen. Jeg kan ikke udtale noget om, hvad han har talt med Kongen om ved den Lejlighed, og ved ikke noget om, hvorvidt Spørgsmaalet om *Mohr* er blevet forelagt Kongen. Jeg vidste slet ikke dengang, og har først lang Tid senere hørt det, at *Christmas Møller* foretog en Henvendelse til *Stauning* Lørdag den 6. I det hele taget har jeg ikke efter Fredag Aften deltaget i disse Forhandlinger ud over, at *Stauning* meddelte mig, at han vilde henvende sig igen til *Scavenius*, og at han var i Gang med at skaffe to udenforstaaende. Jeg maa nærmest gætte, at han, da han atter kom til Kongen og mødte det samme Ønske om udenforstaaende som tidligere, har sat sine Bestræbelser i Gang derfor, men det hørte jeg ikke noget om, derfor kan jeg for saa vidt ikke svare paa Deres Spørgsmaal om, hvorvidt Statsministeren dengang har nævnt *Mohr* eller har anset

det for haabløst at komme ind paa andre Tanker og er kommet til det Resultat sammen med Kongen, at man nu maatte fastholde Forsøget med *Scavenius*.

Kristen Amby: Det kunde altsaa tyde paa, at skønt De havde nævnt dette Navn *Mohr* — hvad de gør ud fra det Motiv, at De paa det givne Tidspunkt har den Viden, at *Scavenius* ikke vil — og De selv siger, at De ikke vil være Hindring for en Ordning, har Statsminister *Stauning* ikke nævnt Navnet over for Kongen. Efter hvad vi har hørt, er det ikke vel tænkeligt, at han har nævnt det.

Munch: Det ved jeg ikke noget om. Jeg har ikke dengang faaet noget Referat af Statsministerens nye Samtale med Kongen og har heller ikke faaet det siden, saa jeg ved ikke, om det Navn er ført frem over for Kongen.

Kristen Amby: Maa jeg gøre et bestemt Spørgsmaal: Har De det Indtryk, Dr. Munch, at Kongen fornemmelig ønskede *Scavenius* som Udenrigsminister, eller ønskede Kongen fornemmelig, at De skulde gaa som Udenrigsminister?

Munch: Det er uhyre svært for mig ...

Kristen Amby: Ja, jeg ønsker ikke at bringe Kongens Navn ind, men det er blevet bragt ind Gang paa Gang i denne Debat, hvad Kongen ønskede, og hvad Kongen ikke ønskede; derfor er det naturligt, at man spørger.

Munch: Ja, det er uhyre svært for mig at svare paa, for Kongen har ikke talt med mig om Spørgsmaalet, hverken dengang eller senere, og de Stemninger, der blev fremført over for Kongen, var jo dem, som jeg har nævnt, ikke sandt, som gik Mand og Mand imellem, og som daglig fik Udtryk i Pressen. Hvad der har været stærkest af dette: enten Ønsket om at komme af med mig eller at faa *Scavenius*, tør jeg ikke sige. Jeg kan ikke have nogen virkelig Mening derom.

Kristen Amby: Det fremgaar med al Tydelighed af Afhøringerne og af Aktstykkerne, at der er et Ønske hos Kongen om at faa Folk udefra; det er der ingen Tvivl om. Det var jo det, Ingeniør *Højgaard* ønskede, det var jo netop sammenfaldende med de Ønsker, som de paagældende Kredse, som jeg ikke hørte til, gav Udtryk for, at man ønskede Fagfolk, som det saa smukt hed. Og man kunde da ikke tænke sig nogen Fagmand i den givne Situation mere egnet end Direktøren for Udenrigsministeriet. Men jeg forstaar altsaa nu, Dr. Munch, at det er umuligt for Dem at sige, hvad Kongen i øvrigt har givet Udtryk for; De har blot at henholde Dem til, hvad den tidligere Statsminister har refereret derom over for Dem?

Munch: Ja.

Kristen Amby: Tak.

Holt: Jeg vil bare stille et Spørgsmaal vedrørende Dr. Munchs Udtalelser om disse Kredse, hvori der var et Ønske om et Udenrigsministerskifte med *Scavenius* som Dr. Munchs Efterfølger. Kan Dr. Munch meddele noget yderligere ud over, hvad Dr. Munch allerede har nævnt? Der var en saadan Kreds omkring Ingeniør *Højgaard*. Var der andre? Dr. Munch nævner »nogle Kredse«.

Munch: Ja, »nogle Kredse«, dermed mener jeg jo ikke flere Kredse, men nogle Grupper af Mennesker; det vidste jeg for øvrigt ikke meget om dengang. Men det er jo senere oplyst, at de paagældende havde Møde hos Ingeniør *Højgaard* den 2. Juli, jeg tror efter en Indkaldelse fra den 22. Juni, saa der maa jo sikkert have været mange Samtaler i Mellemtiden, men hvor meget de har været i Forbindelse med Kongen, ved jeg for min Del ikke noget om. Altsaa, Kongens Ønske fremkom den 3. Juli, altsaa efter dette Møde, og det var, mig bekendt, første Gang det fremkom over for Statsministeren; men jeg var ikke underrettet om det.

I det hele taget maa jeg erkende, at jeg ikke i saa høj Grad blev underrettet om, hvilken Iver der i nogle Kredse var for at komme af med mig dengang. Jeg har nu bagefter det Indtryk, at man i den konservative Kreds, altsaa Rigsdagsmændene, havde haft Forhandlinger om det i temmelig lang Tid, men det vidste jeg dengang heller ikke noget om. Jeg vidste selvfølgelig, at der var Misfornøjelse med min tidligere Militærpolitik og meget af den Karakter, men de Forhandlinger her har jeg først faaet Besked om senere og ikke før den Henvendelse, der blev rettet til Statsministeren den 29. Juni.

Men De forstaar let, at naar man stod i den Stilling, som jeg stod i dengang, og altsaa følte, at der var Ønsker hos Kongen, i adskillige Kredse i Pressen og Grupper af Mennesker, som talte om Sagerne, i Det konservative Folkeparti og muligvis ogsaa andre Steder, kunde jeg da ikke ønske at bevare en

Virksomhed og en Stilling, som jeg for min Del maa sige om, at det var den pinagtigste Virksomhed, jeg nogen Sinde har haft: at sidde og skulle tage et væsentligt — man vil vel ikke sige det største, men vel et af de største Ansvar for, hvad der foregik, og samtidig være en fremmed Magts Diktat underkastet. Det var jo en saa pinagtig Stilling, som et Menneske overhovedet kunde komme ud for. Derfor var jeg klar over, at jeg selv i hvert Fald ingen som helst Vanskeligheder vilde gøre ved at gaa af; jeg havde jo udtalt Ønske derom allerede den 9. April om Morgenen. Og dertil føjer jeg dette, at naar det var Tilfældet, maatte jeg føle mig forpligtet til det yderste til at hjælpe Statsministeren med at faa Sagerne ordnet, og Statsministeren mente jo, og vel ikke helt uden Grund, at i Kraft af min gamle personlige Forbindelse fra tidligere Tid med *Scavenius* var det ikke unaturligt, at jeg kunde tale med ham derom og ligesom bane Vejen for Statsministerens Samtaler med ham. Jeg har ikke regnet med, at der var en saadan Modsætning i vor Opfattelse, at det paa nogen Maade kunde betyde, at jeg skulde bekæmpe, at *Scavenius* traadte ind i Ministeriet. Jeg maatte anse ham for den, der — af dem, der kunde være Tale om — i højeste Grad kunde betrygge den rolige Fortsættelse af vor Politik paa det Tidspunkt. De Modsætninger, som siden traadte tydeligt frem, da man saa 8. Juli-Erklæringen, eller rettere sagt, de senere Stridigheder, der om denne opstod i Ministeriet og i Partierne, var jo aldeles ikke fremme for Bevidstheden dengang. Jeg tror, at Hr. Martin Nielsen før netop tænkte paa disse Modsætninger, men de bestod jo ikke for vor Bevidsthed dengang. Der kunde være en Nuance-Forskel med Hensyn til, om man skulde foretage sig mere eller mindre, men en Modsætning som den, man i vide Kredse senere har faaet Indtryk af, fandtes ikke. Det tror jeg ogsaa stemmer med mit Forsøg paa at forklare det, man kalder Forskellen mellem Politikken før og efter den 8. Juli.

Arnth Jensen: Maa jeg for Tydelighedens Skyld spørge, om ikke De var klar over, og om ikke De mener, at ogsaa *Stauning* var klar over, at det ikke blot var i Det konservative Folkeparti, men i hvert Fald ogsaa hos Venstre, og som det fremgaar af Aktstykket fra Dem selv jo ogsaa i Deres eget Parti, at der var en udbredt Uvilje og Modvilje imod, at det virkelig blev *Scavenius*, der skulde være Deres Efterfølger?

Munch: Nej, det har jeg ikke paa noget Tidspunkt hørt noget om. Dengang Spørgsmaalet om *Scavenius* kom frem, blev der ikke fra Venstres Ministre gjort Indvendinger derimod.

Arnth Jensen: Heller ikke fra Dr. *Krag?*

Munch: Ikke fra Dr. *Krag*. Men jeg tror ikke, at Dr. *Krag* var til Stede ved den Forhandling i sidste Øjeblik. Dr. *Krags* Standpunkt var jo meget decideret imod et Ministerskifte.

Arnth Jensen: Ja, ogsaa imod *Scavenius*.

Munch: Ikke imod *Scavenius*. Men han vilde beholde det, vi havde, han var ganske overordentlig bestemt imod hele den Tanke om Folk udefra.

Nu var Forholdet jo dette, at Dr. *Krag* gentagne Gange under de afgørende Forhandlinger var syg og ikke kunde komme herind, men naar Ministerlisten blev lavet den 4. Juli om Aftenen, skyldtes det jo i høj Grad hans Standpunkt; han var herinde den Aften og deltog i de Forhandlinger, men det traadte ikke frem som en Modsætning til *Scavenius*, det traadte frem saaledes, at han ønskede, at jeg skulde blive ved.

Da de Konservative sidste Gang fremførte Ønsket om, at jeg skulde bort, nemlig den 2. Juli, var Dr. *Krag* ikke til Stede, men da afgav Hr. *Hauch* en Erklæring paa Venstres Vegne om, at de ikke delte Ønsket, og det havde Venstre naturlig Grund til, fordi da blev Forslaget fra konservativ Side fremført under den Form, at man skulde fordele de afgørende Poster i Ministeriet efter Partiernes Størrelse, saadan at Statsministeren skulde være Socialdemokrat, og Udenrigsministeren skulde være Venstremand, og dèr erklærede Hr. *Hauch*, at Venstre delte ikke det Ønske, og det stemte jo altsaa med Dr. *Krags* hele Opfattelse meget nøje. Men rettet imod *Scavenius* har jeg ikke truffet denne Opfattelse.

Arnth Jensen: De var altsaa ikke vidende om, at Stillingen var saadan inden for Venstre?

Munch: Nej, det var jeg ikke vidende om. At Stillingen var den i mit Parti, maa jeg indrømme jeg opfattede som et Ønske om at beholde mig og et Ønske om ikke at blive, om jeg saa maa sige, mere eller mindre ansvarlig for en anden ...

Arnth Jensen: Ja, særlig *Scavenius*.

Munch: . . ., der maaske ikke følte sig i samme Grad som udpræget Partimand, hvad man jo heller ikke kunde sige *Scavenius* var. Men det tror jeg, at Hr. Oluf Steen bedst ved, det var Dem, der gav det Udtryk dengang.

Arnth Jensen: Ja, de vilde dog alligevel frigøre sig for Ansvaret for, at *Scavenius* skulde blive Udenrigsminister.

Munch: Ja, for de ønskede i mit Parti meget stærkt at beholde mig. Det er ikke for at rose mig deraf, men naar man saadan skal prøve paa at trænge ind i den personlige Forklaring — og vi gaar jo meget langt i denne Diskussion derom her i Dag —, kommer jeg til at sige det.

Arnth Jensen: Ja, Venstre ønskede jo ogsaa, at den Ordning skulde vedblive. Men det undrer mig, at De ikke ved, at Venstre netop frygtede for, at vi skulde faa *Scavenius*.

Munch: Det har jeg ikke dengang hørt noget om. Jeg ved jo, at Dr. *Krag* bagefter var meget misfornøjet med ham, og at fremtrædende Venstremænd var i høj Grad misfornøjede med 8. Juli-Erklæringen, men under disse Forhandlinger dèr har jeg ikke hørt noget om det.

Kristen Amby: De sagde før, Dr. Munch, at man paa det paagældende Tidspunkt, da man skiftede Udenrigsminister, ikke kunde tænke sig denne Forskel i Holdningen, som senere blev klar paa Grund af Uoverensstemmelserne om 8. Juli-Erklæringen og Befolkningens Stemning. Men jeg mener at erindre, at De her har sagt — og det fremgaar jo ogsaa af selve Deres Virke i de 3 Maaneder —, at for Dem var det afgørende at faa sagt til Tyskerne, at der var Bitterhed i den danske Befolkning, og vedblivende var det, over det, der var sket, medens derimod *Scavenius*, der bebrejdede eller i hvert Fald ikke var enig med Dem i Deres passive Holdning — og den passive Holdning betød jo netop, at De stod paa det danske Folks Side og for saa vidt ogsaa selv delte den Bitterhed —, mente, at man skulde være mere aktiv. Og selv om De først, umiddelbart inden Erklæringen blev afgivet, dog fik Kendskab til dens Indhold, betød det da ikke for Dem, at dermed maatte man tro, at en helt anden Politik vilde blive indledet? Nu ved jeg godt, at man distingverer saa fint imellem en Udenrigspolitik og en Taktik, men der er jo virkelig en Forskel, politisk, paa den ene Holdning og den anden Holdning, og i øvrigt er Spørgsmaalet om Folkestemningen jo heller ikke uvæsentligt, hvis Formaalet skal naas: at det hele skal gaa. Jeg synes derfor, at det ud fra de Forudsætninger, som De selv har klarlagt her i Kommissionen, da ikke var utænkeligt, at De tænkte ved Dem selv: det Formaal, som dansk Udenrigspolitik skal have i denne Tid, staar i Fare for at gaa i Stykker, hvis man skal indtage en anden Holdning, der kan saare Folkets Følelser og er imod Folkets Stemning. Derfor forstaar jeg egentlig ikke, at De ikke ogsaa i saa Henseende var angst for at faa *Scavenius* som Deres Efterfølger, medens derimod, skal vi sige, en mere farveløs Mand som netop en Embedsmand ikke kunde tænkes at ville føre en saadan aktiv Politik.

Munch: Ja, jeg har ikke følt mig kaldet til i de Dage at træde frem som den, der skulde bestemme, hvem der skulde være min Efterfølger. Jeg ansaa Scavenius, efter min Erfaring fra den forrige Krig, for udmærket egnet dertil. At han var af den Opfattelse, at jeg var noget for passiv, var jeg paa det rene med. Der kom jo den ene og den anden Fordring og alt saadant noget, og i saadanne Tilfælde var jeg sammen med det øvrige Ministerium af den Opfattelse, at vi skulde holde os rolige, indtil det var nødvendigt at gøre noget, hvorimod han altid har været tilbøjelig til nogenlunde hurtig Handling. Det var den Forskel, der var.

Saa kan De sige, at mit Indtryk af Modsætning kunde jeg have faaet dengang, da jeg hørte 8. Juli-Erklæringen, ikke sandt, jeg forstod, at det var det, der var Deres Tanke?

Kristen Amby: Ja.

Munch: Og det er for saa vidt rigtigt, at noget Indtryk deraf fik jeg dengang af en Forskel i Taktik, i Fremgangsmaade, men jeg fik først dette paa det Tidspunkt, da Ministerskiftet havde fundet Sted og *Scavenius* var paa Vej til Ministermødet med denne Erklæring. Jeg gjorde mine Indvendinger imod den. Han mente, at den var nødvendig. Da han kom over til Ministrene, mødte han ikke saa stærke Indvendinger eller saadanne Indvendinger, som han egentlig havde regnet med, og fik det samlede Ministeriums Tilslutning til den. Saa saa jeg jo, da den blev offentliggjort, og dèr stod jeg jo overhovedet over for en meget stærk Reaktion i Befolkningens Stemnin-

ger og hos adskillige Politikere, men det forekom mig dog givet, at man ikke pludselig nu kunde gaa over til, efter at dette var besluttet af det samlede Ministerium, at tage, om jeg saa maa sige, noget Brud. Jeg var jo paa det Tidspunkt paa enhver Maade udelukket fra at gøre noget som helst Forsøg paa at øve nogen Indflydelse paa, hvad der nu skete.

Kristen Amby: De sagde, at De følte det som Deres Pligt at medvirke til, naar det nu var kommet til disse Forhandlinger, at det kunde komme til gaa saa godt som muligt, men det fremgaar, at det stadig væk var *Scavenius'* Navn, skønt De i hvert Fald var vidende om, at mit Parti ikke ønskede *Scavenius*, og at det har givet Udtryk for det, og *Christmas Møller* har jo altsaa ogsaa holdt paa den Tanke, De selv har fremkastet. Derfor undrer det mig, at De, naar De selv havde en Forpligtelse til at medvirke til, at det skulde gaa saa godt som muligt, saa ikke sagde: ja, ja, bortset fra, hvad man rent sagligt kan mene om *Scavenius* som den bedst egnede til at forhandle med Tyskerne, er det heller ikke uvigtigt, at den nye Udenrigsminister har absolut Tillid hos de Mennesker, der skal samarbejde med ham, og at De derfor ikke stærkere over for *Stauning*, som jo lyttede meget efter Deres Raad — det ved vi jo, at han gjorde i den Slags Spørgsmaal —, fremførte *Mohr*.

Munch: *Mohr* har jeg overhovedet kun nævnt den sidste Aften, da der i Ministeriet herskede en ualmindelig desperat Stemning, tror jeg nok, man kan sige, under Indtryk af alle mulige Rygter, som var foraarsaget af Usikkerheden om, hvad *Stauning* kunde blive enig med Kongen om, og alt, hvad dermed stod i Forbindelse. Nu bagefter er det, at der

er Diskussion om dette Spørgsmaal med *Mohr* som en Mulighed, og maaske navnlig, fordi det er kommet frem, at *Christmas Møller* dengang har henvendt sig til *Stauning* om det. Men dengang var det et Navn, som nævntes, og som øjeblikkelig forsvandt igen, og vi kom overhovedet ikke til at føre nogen Forhandlinger om det her. Efter at *Christmas Møller* havde taget Tanken op, har jeg for det første ikke faaet at vide, at han havde gjort det, og for det andet heller ikke deltaget i nogen som helst Diskussion om, hvem der nu skulde, lige ud over, at jeg har faaet Meddelelse fra Statsministeren om, at nu regnede han med, at *Scavenius* gik med til det, og derefter fik nærmere Besked om dette af *Scavenius* selv. Saa det har jeg overhovedet ikke blandet mig i og ikke kunnet blande mig i. Jeg tror nok, at jeg kan sige, at Statsministeren og jeg talte meget sammen ved mange Lejligheder om mange Ting, men naar De nu ligesom gør det til, at jeg dikterede ham, hvad der skulde ske — det er maaske lidt stærkt sat paa Spidsen af mig her —, var det jo ikke Tilfældet.

Men jeg ved ikke — hvis det, det drejer sig om for Dem, er egentligt, om jeg saa maa sige, at give mig en Slags Ansvar for, at *Scavenius* blev Udenrigsminister, vil jeg ikke paa nogen som helst Maade afvise saadant et Ansvar. Jeg ansaa ham for den, der i den givne Situation bedst vilde kunne klare den Opgave, der var, og den Modsætning, der siden kom op, havde jeg for min Del ikke regnet med vilde blive saa skarp, som den blev. Jeg skal ikke sige, hvem der har haft Ret i de forskellige enkelte Tilfælde, men det er jo klart, at den Modsætning, der kom mellem *Scavenius* og Ministeriets Flertal, i den senere Tids Politik blev en Svækkelse for Regeringen.

Onsdag den 11. September 1946 Kl. 14.

For Kommissionen mødte fhv. Justitsminister, Civildommer Harald Petersen,

Af Afhøringen hidsættes følgende, som vedrører *Harald Petersens* Afgang som Justitsminister.

. . . . . .

Robert Mikkelsen: Og med Hensyn til Formen for den ønskede Internering svarede De — igen efter Referat —, at der skulde havde været dette Krav om, at Kommunisterne skulde isoleres.

Harald Petersen: Ja.

Robert Mikkelsen: Men derudover er der intet Dem bekendt om Krav med Hensyn til Formen?

Harald Petersen: Nej, og Spørgsmaalet blev jo hurtigt taget op til Behandling, fordi man fandt det urimeligt, at de skulde behandles paa den Maade; jeg bad straks *Eivind Larsen* og dem, der førte Forhandlingerne med Tyskerne, altsaa Udenrigsministeriet, om at gaa i Gang med at faa saa lempelige Forhold som muligt.

Robert Mikkelsen: Maa man forstaa Deres Stilling til det, der dengang foregik — det kan jo lyde lidt mærkeligt, det ser De vel ogsaa selv, at Landets Justitsminister siger: Det vil jeg ikke blande mig i, det kender jeg ikke noget til, det maa *Eivind Larsen* tage sig af — maa man forstaa det som en Slags Videreførelse af den Stilling, De nu selv siger, De havde dengang, at De betragtedes som en halvdød Mand, som ingen rigtig gav Underretning om noget, og som heller ikke mere havde Indflydelse paa noget?

Harald Petersen: Det vil jeg ikke helt acceptere. Men hele Aktionen, kan De nok forstaa, var mig meget stærkt imod, det var ikke med min gode Vilje, den blev foretaget.

Robert Mikkelsen: Det er naturligvis et Standpunkt. Men jeg synes ikke, en Minister kommer ud af den Vanskelighed ved at lade underordnede Embedsmænd ...

Harald Petersen: Man maa huske paa, at den 22. Juni tiltraadte *Eivind Larsen* sin nye Stilling i Justitsministeriet som Departementschef, og han skulde have *Thune Jacobsen* til sin overordnede. Det var de Herrer, der senere skulde administrere hele dette Forhold, og derfor ansaa jeg det for naturligt, at det blev de Herrer, der, mere end jeg, kom til at faa Indflydelse paa, hvad der skete den 22. Juni. Men kan sige nu, det var dumt, saadan som Tingene har udviklet sig siden dengang, at jeg — for at demonstrere over for Tyskerne, der jo havde forlangt min Afgang, fordi man ikke ansaa mig for at være tilstrækkelig fyldestgørende — ikke gik med det samme, at jeg demonstrerede ved at sige: Ja, jeg vil gaa, men jeg vil selv bestemme min Afgang. Var jeg gaaet dengang, havde jeg ikke oplevet den 22. Juni. Men jeg blev altsaa siddende for dog at hævde Danmark en lille bitte Smule, og derved kom jeg til at sidde til 8. Juli, som jeg satte som Dagen for min Fratræden. Jeg kunde naturligvis den 22. Juni helt have slaaet bak og have sagt: Nu gaar jeg — men det vilde jeg anse for at være en Fejghed og ikke loyalt over for den øvrige Regering og over for det danske Folk, specielt over for Rigsdagen, som jeg havde haft et glimrende Forhold til, medens vi havde arbejdet sammen i det forløbne Aar.

Robert Mikkelsen: Man maa vel altsaa alligevel forstaa det saadan, at det var under et vist Indtryk af Deres forventede snarlige Afgang, at De i saa høj Grad overlod det til *Eivind Larsen* og *Thune Jacobsen* at bestemme?

Harald Petersen: Ja.

. . . . . .

Mogens Fog: Jeg vil blot spørge om en enkelt Ting: Under hvilken Form og af hvem blev Kravet om Deres Afgang fremsat fra tysk Side, og over for hvem?

Harald Petersen: Det er utvivlsomt fremsat over for Udenrigsministeren og Statsministeren. Jeg faar første Gang at vide af Statsministeren i Maj Maaned, at det var galt fat med mig, og sidste Gang jeg hørte om det, var altsaa i Juni; da kom saavel Statsministeren som Udenrigsministeren til mig og lagde stærkt Pres paa mig for at faa mig til at gaa, idet det ikke skal være nogen

Hemmelighed, at der fra Rigsdagens Side blev lagt lige saa stærkt Pres paa mig for at faa mig til at blive; men jeg vil tro, at jeg vilde have gjort Rigsdagen og den øvrige Regering en Bjørnetjeneste ved at blive, for min Stilling over for Tyskerne vilde have været fuldstændig uholdbar. Det havde jeg prøvet tidligere; naar jeg havde haft Kontroverser med dem, saa nægtede de pure at forhandle med mig, og det hele kørte i Staa. Det vilde ogsaa være blevet Resultatet, hvis jeg havde sagt til Statsministeren og Udenrigsministeren, at jeg efter Rigsdagens Henstilling vilde blive. Det vilde sikkert kun være blevet en stakket Frist, det hele vilde være kørt i Stykker i Løbet af ganske kort Tid.

Nørskov: Hvad var Tyskerne særlig utilfredse med med Hensyn til Deres Embedsførelse?

Harald Petersen: Det har jeg aldrig hørt motiveret, men jeg tænker mig, det var de brave danske Nationalsocialister, der stod bagved, for dem havde jeg i hele min Ministertid ført en uforsonlig Kamp imod, og jeg havde til Stadighed indskærpet Anklagemyndigheden, at enhver Overtrædelse af alle de forskellige Love, Uniformsloven og hvad der ellers var, Mødeforbud og den Slags Ting, skulde paatales paa det skarpeste og skulde straffes. Jeg tænker mig, at det til Dels var dem, der stod bagved.

Saa havde jeg jo ogsaa krænket Tyskerne meget groft i Efteraaret 1940 ved at spille dem et Puds med Hensyn til Mødeforbudet. Mødeforbudet var som bekendt det første Indgreb, der skete i vor Grundlov, og Indgrebet er motiveret paa samme Maade som de andre Indgreb. Forhenværende Justitsminister *Unmack Larsen* har for øvrigt over for enten Nimandsudvalget eller Rigsdagen givet en ganske udmærket Redegørelse, som findes i Justitsministeriet, for, hvorledes man kunde begrunde Mødeforbudet. Som jeg sagde før i anden Anledning, var Tyskerne meget fornærmede over Mødeforbudet, fordi man havde den naive Anskuelse, at det var hele Anstødsstenen for Nationalsocialismens Udvikling i Danmark. Mødeforbudet var specielt og udelukkende rettet mod Nationalsocialismen. *Kanstein* troede vistnok i sin Naivitet — uden at han dog har sagt det til mig —, og jeg gaar ud fra, at Renthe-Fink nærede samme Anskuelse, at kunde man blot faa ophævet Mødeforbudet og Frits Clausen og hans Folk kunde faa Lov at rejse Landet rundt og tale om den Lyksalighed, de vilde bringe, saa vilde Folket i Løbet af ganske kort Tid være Nationalsocialister. Som Følge deraf vilde de have dette Mødeforbud hævet og kom til mig i Efteraaret, ja, allerede sent hen paa Sommeren i 1940, og vilde have det hævet. Jeg sagde: Nej, ikke Tale om — men de kom igen flere Gange. Og saa til sidst sker der det, at jeg samtidig faar Henvendelse fra forskellige af de politiske Partier, specielt Ungdomsorganisationerne; jeg kan huske, at Sundhedsstyrelsens Formand, Dr. *Frandsen*, der specielt var interesseret i Venstreorganisationerne, kom til mig, og *Jørgen Jørgensen* kom til mig som Repræsentant for de Radikale, og de sagde: Det er egentlig galt med dette Mødeforbud, vi maa se at faa det lempet paa en eller anden Maade, for vi er ikke tjent med her i Danmark, at det politiske Liv gaar fuldstændig i Staa. Det gav jeg dem ogsaa Ret i, og som Følge deraf tænkte jeg: Vi maa se at finde en eller anden Maade, hvorpaa vi kan lempe det og samtidig kan give Tyskerne — lad mig kalde det — Blaar i Øjnene, idet de tror at have opnaaet noget, men i Virkeligheden ingenting har faaet.

Saa blev Mødeforbudet lempet — jeg tror, det var midt i September, Bekendtgørelsen herom blev udstedt —, og det blev ordnet saaledes, at Foreningsorganisationer kunde slutte sig sammen og holde Møder; paa den Maade blev med andre Ord de store Partier i Stand til at afholde politiske Diskussioner og Kampe, hvorimod det var ganske givet, at der ikke var nogen, der vilde holde Møder med Nationalsocialisterne, og saaledes var disse altsaa daarligt hjulpet. Saa sagde jeg til *Kanstein:* Nu kan De se, nu er Forbudet lempet. Han gennemskuede det dog temmelig hurtigt, og saa tænkte jeg: Nu skal de Herrer have en Middag, saa glider det — det var saadan paa et vist Tidspunkt, at naar Tyskerne fik lidt Afspisning, var de til at tale med. Jeg fik dem ogsaa inviteret, og de takkede for Invitationen, men da de saa havde tygget lidt paa det, gik det hele op for dem, og saa fik jeg Afbud fra alle de Herrer; de beklagede, at de paa Grund af vigtige Embedsforretninger var ude af Stand til at deltage i denne lille Festlighed. De var rent ud sagt rasende. *Renthe-Fink* gik til Udenrigsministeren, og *Kanstein* nægtede at

forhandle med mig, det hele saa nærmest ud, som om jeg var blevet kvalt paa det Tidspunkt. Saa kom der imidlertid nogle Forhandlinger i Gang med dem alligevel; jeg tror, det var *Thune Jacobsen*, jeg fik til at gaa til *Kanstein* og spørge om, hvad egentlig Meningen med det hele var; saa fik vi et Møde i Stand; dèr lykkedes det os at tale os til Rette, og saa fik vi disse Lempelser i Mødeforbudet, som var af en saadan Art, at de i Realiteten intet betød, men Tyskerne erklærede sig for tilfredse, og senere hørte man ikke noget om den Sag.

Det var den første Kontrovers, jeg havde med de Herrer, og Resultatet blev bl. a. — og det var kun godt for mig —, at de nægtede, efter Henstilling fra *Renthe-Fink*, for Fremtiden at forhandle direkte med mig, alle Forhandlinger skulde fremtidig gaa gennem Udenrigsministeriet. Saa kommer senere den Demonstration med »Ørum-Loven«, hvor jeg ikke vilde give dem Kommentarer eller Bemærkninger, som det hedder; det var de ogsaa meget fornærmede over. Og saa kom Historien med Haderslevoptøjerne. For det første var jeg Skyld i, at der ikke kom en Ordning paa den Sag; jeg tror, det trak ud til Marts Maaned paa Grund af min Modstand, og da saa endelig Tiltale blev frafaldet, lod jeg de Betjente, der havde deltaget, blive dekoreret eller faa Belønninger. Det smagte heller ikke de Herrer, men de kunde jo ikke gaa løs paa mig lige med det samme, for der var sket en *Befriedigung;* jeg tror, der gik en lille Maaned, før de kom med ders Krav om, at jeg skulde forsvinde. Det var som sagt i Begyndelsen af Maj, de første Gang kom.

Arnth Jensen: Var det ikke særlig Udenrigsministeren, der lagde stærkt Pres paa Dem i den Anledning?

Harald Petersen: Jo, men det var ret naturligt, for det var ham, der førte Forhandlingerne med Tyskerne og vidste, hvordan Tyskerne saa paa det, og hvor langt der kunde gaas. Det er rigtigt nok, at det var ham. Han har haft fat i mig flere Gange. Jeg husker bl. a. engang, det var efter Nytaar 1941, vi var til Taffel paa Amalienborg; da trak han mig hen i et Hjørne og sagde: Nu maa De tage Dem sammen og se at faa en Ordning, for ellers forlanger Tyskerne Deres Afgang. Jeg svarede: Det beklager jeg ikke, det ser jeg kun paa med Glæde; jeg kan ikke se, at vi skal pakke den Sag sammen. Bagefter kom ogsaa Statsministeren hen til mig, og til sidst blev det hele forhandlet i et Ministermøde, og hele Ministeriet undtagen jeg stakkels Mand var enigt om, at der var ikke andet at gøre, og saa maatte jeg bøje mig. Mit Standpunkt var, at man kunde ikke gaa frivilligt, man maatte lade sig smide ud.

Arnth Jensen: Men de politiske Partier opfordrede Dem Gang paa Gang til at blive, saa vidt jeg ved?

Harald Petersen: Ja, det gjorde de.

Arnth Jensen: Saa vidt jeg ved, var Statsministeren ogsaa paa et vist Tidspunkt tilbøjelig til ikke at ville bøje sig, men Udenrigsministeren blev ved. Er det ikke rigtigt?

Harald Petersen: Udenrigsministeren blev ved og sagde, at der var ingen Vej udenom, vi maatte se at opnaa det, som Tyskerne kaldte *Befriedigung;* det kunde Tyskerne ikke give uden at faa noget til Gengæld, og saa vilde de have, at hele denne Haderslev-Affære skulde pakkes sammen.

Arnth Jensen: Maa jeg spørge: Var den Situation opstaaet under disse Forhandlinger, at Udenrigsministeren sagde, at enten maatte han eller ogsaa De gaa?

Harald Petersen: Det mindes jeg ikke.

Formanden: Da ikke flere ønsker at stille Spørgsmaal, vil jeg gerne paa Kommissionens Vegne takke Dem, Hr. Civildommer, fordi De er kommet til Stede her i Dag.

Afhøringen sluttede Kl. 15.

Onsdag den 11. September 1946 Kl. 19.

For Kommissionen mødte dernæst Rigspolitichef, fhv. Justitsminister Eigil Thune Jacobsen.

Af Afhøringen hidsættes følgende, som vedrører Omstændighederne i Forbindelse med *Harald Petersens* Fratræden som Justitsminister.

. . . . . .

Robert Mikkelsen: Sagen er den, at vi har i Formiddags talt med fhv. Justitsminister *Harald Petersen*, og af hans Forklaring fik i hvert Fald jeg det Indtryk, at Harald Petersen i den senere Tid af sin Ministerperiode ligesom havde følt sig lidt uden for det hele, idet Tyskerne havde ønsket hans Afgang og denne maatte betragtes som mer eller mindre nær forestaaende. Han udtalte bl. a., at Rigspolitichefen ofte, eller i hvert Fald let, kunde tænkes at have afgivet Beretninger for Statsministeren eller Udenrigsministeren, uden at han, Harald Petersen, kendte noget dertil. Jeg vil gerne spørge Dem, om dette er rigtigt, eller hvordan Forholdet ligger efter Deres Erindring.

Thune Jacobsen: Jeg oplevede selv paa nært Hold de Vanskeligheder, som *Harald Petersen* havde i Forholdet til Tyskerne, og gjorde fra min Side alt hvad jeg kunde for at bringe Forholdet imellem Gesandtskabet og Harald Petersen i Orden. Jeg erindrer saaledes, at Harald Petersen paa et eller andet Tidspunkt havde inviteret *Kanstein* og *Stahlmann* til Middag, og pludselig sendte de Afbud. Jeg talte med Harald Petersen derom og sagde til ham, at der maatte være sket noget i Forholdet mellem ham og Tyskerne, for ellers vilde de ikke pludselig melde Forfald. Harald Petersen bad mig om at undersøge Forholdet, og jeg tog straks til Kannstein og spurgte, hvad Grunden var til, at de ikke kunde møde, samme Aften var det endda. Kanstein svarede, at Gesandten havde været i Audiens hos Hans Majestæt Kongen, og ved den Lejlighed havde Hans Majestæt givet Oplysninger til den tyske Gesandt, som ikke stemte overens med, hvad der virkelig var passeret, altsaa ikke usandfærdige Oplysninger, naturligvis, men blot urigtige, og Gesandten mente da, at Hans Majestæt havde bygget paa Oplysninger fra Harald Petersen, Oplysninger, som altsaa skulde være urigtige. Det viste sig, at det blot var Hans Majestæts Hukommelse, der havde slaaet fejl, og dette forklarede jeg Kanstein, der af Gesandten havde modtaget Ordre til ikke at give Møde hos Harald Petersen. Nu var Tidspunktet for Middagen forpasset, men derved gik den Uoverensstemmelse mellem dem forbi. Jeg søgte ved enhver Lejlighed at være Formidler mellem Gesandtskabet og Harald Petersen og holdt naturligvis aldeles ikke Harald Petersen ude fra noget som helst.

. . . . . .

Onsdag den 6. November 1946 Kl. 10.

Fhv. Chef for Udenrigsministeriets politiske Afdeling, senere Direktør for Udenrigsministeriet, kgl. Gesandt Nils Svenningsen.

Af Afhøringen hidsættes følgende vedrørende tyske Krav om Justitsminister *Thune Jacobsens* Afgang som Justitsminister.

. . . . . .

Formanden: Jeg tror, vi kan slutte denne Diskussion og gaa over til det næste Spørgsmaal. Det, jeg nu gerne vilde spørge om, idet jeg henviser til daværende Justisminister *Thune Jacobsens* her afgivne Forklaring, er: Har De noget Kendskab til, Hr. Minister, at Tyskerne i Efteraaret 1942 ønskede, at *Thune Jacobsen* skulde gaa af som Justitsminister?

Svenningsen: Ja, det har jeg.

Formanden: Der har aabenbart været nogle Vanskeligheder dengang?

Svenningsen: Jeg kan sige følgende om dette Punkt. Den 3. November 1942, altsaa under den saakaldte Telegramkrise, før den var løst, paa et Tidspunkt, da Udenrigsminister *Scavenius* var kaldt til Berlin til Forhandling med *Ribbentrop*, meldte Hr. *Kanstein* sig hos mig og sagde, at han vilde gerne komme og fortælle lidt om Situationen og om Udsigterne for Krisens Løsning; han var nemlig selv Dagen i Forvejen kommet tilbage fra et Besøg i Berlin. Han gav først lidt mere personlige Oplysninger om Dr. *Best*, og saa kom han ind paa Regeringens Omdannelse og sagde dèr først, at det, det kom an paa for Tyskerne, var at faa Folk i Regeringen, som ikke følte sig bundet af Partierne. Han nævnte ogsaa, at man gerne vilde have *Scavenius* som Statsminister, uden at jeg dog fik Indtryk af, at det var noget absolut kategorisk Krav paa det Tidspunkt.

Derefter kom han ind paa Justitsministerposten og sagde først nogle anerkendende Ord om *Thune Jacobsen*, idet han fremhævede, at de fra tysk Side satte Pris paa den daværende Justitsminister, men de var alligevel lidt usikre. *Kanstein*, maa jeg maaske indskyde, var ofte meget, meget vag i sin Udtryksform, men han sagde i hvert Fald: En Justitsminister maa være ganske ligeglad med sin egen Popularitet, og det er jeg bange for, at man ikke kan sige om *Thune Jacobsen*, han har tværtimod efter vor Formening — og saa brugte han et Udtryk, som jeg har noteret mig —, han har »Popularitätsbedürfnis«; de havde ikke noget imod *Thune Jacobsen*, men netop deres Frygt for hans, som de kaldte det, »Popularitätsbedürfnis« gav Udtryk for, at de ikke rigtig stolede paa ham, og for saa vidt kan man jo sige, at det var noget, der set fra dansk Side maa være anerkendende over for *Thune Jacobsen:* at han i givet Fald heller vilde lade sig lede af den almindelige danske Mening end af de tyske Hensyn. De vilde dog ikke fjerne *Thune Jacobsen* fra Regeringen, men *Kanstein* sagde, om han ikke kunde faa en anden Post, f. Eks. Indenrigsministeriet. Jeg tror aldrig Indenrigsministeriets Opgave gik helt op for Tyskerne; de havde en Fornemmelse af, at det var et for dem ret ligegyldigt Ministerium, og sagde: kan *Thune Jacobsen* ikke f. Eks. blive Indenrigsminister?

Som Afløser for *Thune Jacobsen* paa Justitsministerposten vilde de gerne have Hr. *Popp-Madsen*, sagde han. Det var jo noget, som fra dansk Side vilde være fuldstændig ugørligt, af mange Grunde; han var kendt som Nazist, og det var først og fremmest afgørende for, at han ikke kunde komme i Betragtning. Jeg afviste naturligvis Muligheden *Popp-Madsen*, men man maatte jo lægge sin Argumentering over for Tyskerne saaledes, at man saa vidt muligt ikke fornærmede dem. Jeg kunde ikke sige til *Kanstein*, det var i hvert Fald ikke praktisk at sige til ham: han er en arg Na-

zist, og derfor vil vi ikke have ham, men jeg prøvede at ramme *Popp-Madsen* med de samme Indvendinger, som *Kanstein* havde haft mod *Thune Jacobsen*, og sagde: hvis der gælder dette med »Popularitätsbedürfnis« om *Thune Jacobsen*, gælder det endnu mere *Popp-Madsen;* efter min Mening er *Popp-Madsen* en meget forfængelig Mand, saa jeg tror, Deres egne Argumenter mod *Thune Jacobsen* ogsaa rammer *Popp-Madsen*. Jeg tror, de allerede derefter var færdige med *Popp-Madsen* som Emne som Justitsminister, men saa vilde de gerne have ham til Departementschef i Justitsministeriet som Afløser af *Aage Svendsen*, og det strittede vi naturligvis ogsaa imod lige fra første Færd. I Løbet

af den Tid, Forhandlingerne om Regeringsdannelsen stod paa i Efteraaret, og ogsaa ved senere Lejligheder, er man fra tysk Side kommet ind paa *Popp-Madsens* Kandidatur. Vi har hele Tiden afvist den som noget, vi fandt fuldstændig taabeligt og ikke vilde have med at gøre.

Det er, hvad jeg kan forklare herom. I øvrigt maa jeg maaske henvise til, at jeg tror, dette allerede foreligger i Kommissionens Akter, idet jeg sidste Sommer skrev en lille Redegørelse for Telegramkrisen, og dèr som Bilag medsendte en Del Dokumenter, bl. a. ogsaa Referat af denne Samtale med *Kanstein*. Jeg ved ikke, om det er delt om, men det er i alt Fald sendt til Kommissionen.

. . . . . .

Torsdag den 12. Juni 1947 Kl. 10.

For Kommissionen mødte fhv. Minister for offentlige Arbejder, Civilingeniør Gunnar Larsen.

Af Afhøringen hidsættes følgende af fhv. Minister *Gunnar Larsens* over for Kommissionen afgivne kronologiske Redegørelse.

. . . . . .

Gunnar Larsen: Henimod Slutningen af Juni Maaned fremkom der forskellige Rygter om en Regeringsdannelse, og omtrent samtidig fremkom der Rygter om forskellige Kandidater til de forskellige Ministerposter. I denne Forbindelse blev ogsaa mit Navn nævnt. Til at begynde med slog jeg dette hen som noget mig ganske uvedkommende, bl. a. ogsaa fordi hele Forhandlingspolitikken var mig følelsesmæssig imod.

Henimod Slutningen af Juni Maaned henvendte afdøde Statsminister Stauning sig første Gang til mig og antydede, at der eventuelt kunde være Tale om, at man vilde tilbyde mig en Ministerpost.

Paa dette Tidspunkt havde jeg fra de før nævnte Kilder faaet Oplysning om, at Situationen nu trak saaledes sammen, at den maatte siges at være yderst alvorlig. Dette fik mig ved afdøde Minister Staunings Henvendelse til at tænke paa, om jeg i den givne Situation havde Lov til fuldstændig at afslaa at medvirke, hvis Landets øverste Myndighed paakaldte min Hjælp.

Den første Henvendelse blev imidlertid til at begynde med ikke fulgt op, hvorefter jeg fortsatte mit Efterretningsarbejde, men jeg blev samtidig fra de før nævnte Kilder gjort opmærksom paa, at Situationen var saa vanskelig, at det i høj Grad var et Spørgsmaal, om man havde Lov til at afslaa at hjælpe, naar man blev anmodet derom.

Rasmus Hansen: Hvad er det for Kilder, De sigter til?

Gunnar Larsen: Det er dem, jeg nævnte før, Direktør Sthyr og Vilh. Nielsen.

Omtrent ved dette Tidspunkt havde jeg ogsaa en eller to Samtaler med forhenværende Udenrigsminister Scavenius, hvorigennem jeg ogsaa fik Situationens Alvor bekræftet.

Alt dette bevirkede, at jeg efterhaanden kom til den Opfattelse, at jeg muligvis vilde kunne gøre Landet større Gavn ved at medvirke til en Gennemførelse af en henholdende Politik eller en Forhandlingspolitik for derved at forhindre tyske og danske landsforræderiske Angreb, d. v. s. Dannelse af en nazistisk Regering.

Det kom ogsaa til at staa mig klart, at det var Tyskernes Hensigt at gribe ind i selve den danske Regeringsform og Administration og presse Frits Clausen og Sehested-Grupperne frem til Magten.

Rasmus Hansen: Hvor vidste De det fra?

Gunnar Larsen: De Oplysninger, jeg havde, var væsentlig fra Direktør Sthyr og Vilh. Nielsen, bortset fra det Forhold, jeg skal komme til lige om et Øjeblik. Det var i øvrigt en Anskuelse, som vel nok deltes af mange Kredse paa det daværende Tidspunkt. Saa fik jeg ogsaa en mere direkte Kilde. En Nevø af den tyske Udenrigsminister von Ribbentrop, han hed Hans Schwarzmann, var kommet til Danmark kort efter den 9. April som Sekretær i det tyske Gesandtskab, hvor det var Meningen, at han skulde have nogen Uddannelse. Saaledes som man kunde forstaa den Gang, var det kun en midlertidig Affære; han var indsat i Udenrigsministeriet paa Grund af sit Familieskab med von Ribbentrop. Jeg havde et særdeles godt Kendskab til den paagældende Schwarzmann fra tidligere Tid, idet han i adskillige Aar før Krigen havde været ansat som Sekretær i det internationale Cementkartel i Paris, og der var han i øvrigt kommet ind, ikke gennem den tyske Cementindustri, men derved, at Formanden for den største engelske Cementkoncern, Sir Malcolm Stewart, havde anbefalet ham som Sekretær, idet han havde personligt Kendskab til ham fra Schwarzmanns og hans Kones tidligere Ophold i England.

Netop paa Grund af, at Schwarzmann var kommet ind som Sekretær i Cementkartellet paa Anbefaling af den

engelske Cementindustri, havde Kontakten mellem Schwarzmann og flere af os andre været mere intim, end den vilde have været, hvis han var kommet ind gennem den tyske Cementindustri, hvor vi stod relativt skarpt over for hinanden.

Da Schwarzmann kom her nogen Tid efter den 9. April 1940, opsøgte han baade Direktør Sthyr og mig, idet han kendte os fra tidligere Tid, og vi genoptog Forbindelsen med ham. Hr. Schwarzmann gav til Kende, at han regnede med at faa en Karrière i den internationale Cementindustri, saaledes at forstaa, at dette Intermezzo i Udenrigsministeriets Tjeneste kun var et Springbræt for senere at vende tilbage til Cementindustrien.

Jeg fik derfor den Opfattelse, at naar han var villig til at give os saa mange Oplysninger, som Tilfældet blev, skyldtes det, at han regnede med at gøre Brug af den Goodwill, han fik hos os, til eventuelt at fremme sine Planer om en Karrière inden for den internationale Cementindustri efter Krigen. Schwarzmann kendte meget vel mine Forbindelser inden for den engelske Cementindustri. Jeg havde endvidere Grund til at mene, at han paa Grund af sine Familieforbindelser vilde være i Stand til at give Underhaandsoplysninger af Værdi med Hensyn til Tysklands politiske og økonomiske Arbejde.

I de Samtaler, jeg havde med Hr. Schwarzmann, lagde han ingenlunde Skjul paa, at Tyskerne havde Planer om en Nazificeringskampagne i Danmark, ligesom han heller ikke lagde Skjul paa, at det var de tyske Myndigheders Agt ved Anvendelse af de til Raadighed staaende Midler at gennemtvinge en Regeringsomdannelse i hel- eller halvnazistisk Retning ved en Tilsidesættelse, eventuelt en Opløsning af Rigsdagen.

Han lagde heller ikke Skjul paa, at man nærede stor Sympati for Frits Clausens Person, ligesom han udtrykte, at man fra tysk Side nærede visse moralske Forpligtelser over for Frits Clausen, idet denne havde været Bærer af den tyske Ideologi i Danmark i mange Aar imod en haard Opposition.

Paa den anden Side var man fra tysk Side klar over i alle Tilfælde nogle Svagheder ved Frits Clausens Person, men man regnede med paa en eller anden Maade at kunne skaffe ham tilstrækkelig Støtte fra anden Side, i hvilken Forbindelse ogsaa Hofjægermester Jørgen Sehested blev nævnt.

I de forskellige Samtaler, jeg førte

med Hr. Schwarzmann, lagde han ingenlunde Skjul paa, at jeg inden for en Række tyske Kredse ikke blev set paa med helt blide Øjne, idet jeg blev betragtet som værende Englændernes Mand. Jeg vil gerne her henvise til Bilag 1.

Som jeg har anført andetsteds, gav dette mig meget at tænke paa, idet jeg paa det daværende Tidspunkt allerede havde paataget mig en Række forskellige Opgaver for det engelske Efteretningsvæsen og agtede at udbygge dette videre, men paa Baggrund af alle de Oplysninger, som jeg lige har redegjort for, indsaa jeg, at der maaske laa en stor Opgave i at krydse de tyske Planer og D. N. S. A. P.'s Planer, som i Realiteten gik ud paa at bryde det danske Folkestyre, en Opgave, som jeg paa Baggrund af de forskellige Oplysninger maatte anse for at være af væsentlig større Betydning for Danmark end det Arbejde, jeg kunde udrette for det engelske Efteretningsvæsen.

Jeg besluttede derfor uanset mine Følelser ved den endelige Henvendelse fra Stauning at sige ja, idet jeg samtidig var fuldstændig klar over, at min Opgave vilde blive baade vanskelig og ubehagelig.

Rasmus Hansen: Nævnte Schwarzmann under de Samtaler, De havde med ham, for Dem Tanken om at faa Ikke-Politikere ind i den nye Regering, som han havde meddelt, man ønskede fra tysk Side?

Gunnar Larsen: Ja, det kan man for saa vidt godt sige. Hvis jeg maa have Lov til at gaa en lille Smule videre frem, er der nogle Referater af Samtaler et Par Dage senere mellem Hr. Schwarzmann og mig, og deraf tror jeg, det Spørgsmaal, De dèr stiller, vil blive besvaret. Hvis jeg maa have Lov til at gaa videre ....

Rasmus Hansen: Værsaagod.

Gunnar Larsen: Da de første Rygter fremkom om, at jeg var en af Kandidaterne til en Ministerpost, meldte Hr. Schwarzmann sig paa ny og meddelte, at Rygtet var kommet Gesandtskabet for Øre.

Hr. Schwarzmann gjorde mig paa ny opmærksom paa, at jeg fra forskellige tyske Kredse, navnlig de Kredse, der stod de danske National-Socialister nær, ikke blev betragtet med Sympati, ligesom han meddelte mig, at Gesandtskabet havde modtaget en Række Breve, som danske Nazister havde afsendt, hvori man gjorde opmærksom paa, hvor en-

gelsk-orienteret jeg var, baade politisk og økonomisk.

Den 6. Juli 1940 fik jeg paa ny en Henvendelse fra afdøde Statsminister Stauning, idet han ringede til mig i Aalborg og anmodede mig om aldeles omgaaende at komme til København, da det var af den allerstørste Vigtighed, at han omgaaende fik en Samtale med mig i en for Landet vigtig Sag.

Jeg fik Samtalen med afdøde Statsminister Stauning tidligt samme Aften, den 6. Juli. Han orienterede mig her om Situationens Alvor, ligesom han orienterede mig om, hvem Regeringen i øvrigt kom til at bestaa af.

Jeg spurgte afdøde Statsminister Stauning, hvad den ny Regerings Politik vilde blive, og hvad Grundlaget var til, at man ønskede min Medvirken. Afdøde Statsminister Stauning udtalte heroverfor, at Regeringens Politik var givet gennem Erklæringen af 9. April, men at man var indstillet paa en ny Taktik, og at denne fremgik af, at man havde anmodet forhenværende Udenrigsminister Scavenius om at indtræde paa ny som Udenrigsminister, d. v. s., at man vilde søge at klare de til enhver Tid opstaaende vanskelige Situationer over for Tyskerne bedst muligt gennem en aktiv Forhandlingspolitik.

H. C. Hansen: Maa jeg have Lov til at spørge: Brugte Stauning Udtrykket, at man vilde indlede en ny Taktik, eller er det Deres eget Udtryk?

Gunnar Larsen: Ja, det er jo nok mit eget Udtryk. Det er jo saa mange Aar siden.

H. C. Hansen: Det vilde ligne Stauning meget lidt at anvende et saadant Udtryk.

Gunnar Larsen: Jeg kan heller ikke 7 Aar efter gengive den nøjagtige Ordlyd. Det, jeg gengiver her, det er mit eget Indtryk af Samtalen. Ordlyden kan jeg ikke gengive.

Rasmus Hansen: Maa jeg stille Dem et Spørgsmaal: havde Stauning før denne Samtale med Dem den 6. Juli gjort Dem opmærksom paa, at der paa et tidligere Tidspunkt var gjort Forsøg paa en Omdannelse af Regeringen, og at dette Forsøg var strandet?

Gunnar Larsen: Ja, om det blev sagt lige i den Form, tør jeg ikke sige, men han meddelte mig, at der havde været betydelige Vanskeligheder ved Regeringsomdannelsen.

Rasmus Hansen: Han meddelte Dem ikke, at der havde foreligget en af de samarbejdende Partier godkendt Ministerliste?

Gunnar Larsen: Ja, det havde jeg set i Aviserne. Det var fremkommet i Aviserne.

Rasmus Hansen: Ja, men gav det Dem saa ikke Anledning til at stille visse Spørgsmaal om, hvad der nu foranledigede, at Landets Statsminister forhandlede med Dem om at træde ind i Regeringen?

Gunnar Larsen: Jo, jeg spurgte hvorfor. Det var et naturligt Spørgsmaal for mig at stille, hvorfor han netop kom til mig.

Et Medlem: Havde været der!

Gunnar Larsen: Havde været i Forvejen, men de tidligere Henvendelser var, om jeg saa maa sige, mere Antydninger end egentlig konkret Anmodning.

Rasmus Hansen: Der havde ikke paa noget tidligere Tidspunkt foreligget en direkte Anmodning om at træde ind i Regeringen?

Gunnar Larsen: Ja, Anmodning kan jeg ikke sige, der havde foreligget. Man havde antydet, at en saadan Situation eventuelt kunde komme til at foreligge.

Rasmus Hansen: Var Stillingen ikke den, at han havde spurgt Dem, om De, hvis Spørgsmaalet kom paa Tale, saa vilde være villig til at indtræde i en af ham ledet Regering?

Gunnar Larsen: Ja, mener De ved de tidligere Henvendelser?

Rasmus Hansen: Ja.

Gunnar Larsen: Ja, saadan vil jeg nærmest sige det.

Rasmus Hansen: Javel.

Fr. Dalgaard: Maa jeg lige spørge: Disse Forhandlinger, var det ikke i høj Grad med Vilhelm Nielsen? Jeg forstod før, at De havde brugt ham som Kilde til mange Ting. Har De ogsaa drøftet det dèr med ham, om De eventuelt ....

Gunnar Larsen: Ja.

Fr. Dalgaard: Om Deres eventuelle ....

Gunnar Larsen: Efter at jeg havde faaet Antydningen fra Stauning.

Fr. Dalgaard: Naa, efter.

Gunnar Larsen: Ja.

Fr. Dalgaard: Jeg tænkte, om det kunde ligge saadan, at det var Vilhelm Nielsen, der havde været Mellemmand mellem Stauning og Dem og havde givet Stauning Ideen efter Samtalen mellem Dem og Vilhelm Nielsen.

Gunnar Larsen: Ja, det kan jeg ikke sige, men det er rigtigt, at jeg havde drøftet det med Vilhelm Nielsen, men først efter at jeg havde faaet denne før-

ste Forespørgsel, om jeg eventuelt kunde tænke mig saadan noget lignende i en given Situation.

Maa jeg fortsætte?

Formanden: Værsaagod.

Gunnar Larsen: Jeg fik altsaa det Indtryk og fik den Besked fra Stauning, at naar man henvendte sig til mig, saa var det, fordi man skulde have nye Folk ind, og man vilde specielt henvende sig til mig, ikke alene fordi jeg maaske paa den ene eller den anden Maade kunde være egnet i Forhold til Tyskland, men specielt fordi det var Planen at gøre en stor Indsats inden for det beskæftigelsesmæssige Omraade, og paa dette Punkt mente man særlig at kunne benytte sig af mine Kvalifikationer.

Fr. Dalgaard: Maa jeg lige spørge: Hvis De troede, man mente, at De kunde gøre noget særligt i Forhold til Tyskland, tror De saa, det var paa Grund af Deres Forbindelse med Hr. Schwarzmann?

Gunnar Larsen: Nej, det tror jeg ikke, for det kendte Stauning intet til paa det Tidspunkt.

Fr. Dalgaard: Hvad skulde saa være Grunden til, at Stauning efter Deres tidligere Fremstilling var saa stærkt ....

Gunnar Larsen: Nej, ikke andet, end at jeg fik det Indtryk, at Landet laa saaledes, at man havde Fornemmelsen af, at Tyskerne ønskede, at der kom Fagfolk ude fra ind.

Fr. Dalgaard: Det var som Fagmand, De mente, at De kunde gøre noget?

Gunnar Larsen: Ja.

Fr. Dalgaard: I Forhold til Tyskerne?

Gunnar Larsen: Ja.

Rasmus Hansen: Med Fagfolk mener De Ikke-Politikere?

Gunnar Larsen: Ikke-Politikere i dette Forhold.

Rasmus Hansen: Men havde De under de Samtaler, De havde med Hr. Schwarzmann, faaet det Indtryk, at man i tyske Kredse var indstillet paa, at det ved den Regeringsomdannelse, som Tyskerne meget stærkt ønskede, skulde saa vidt muligt gennemtvinges, at Ikke-Politikere kom ind i Regeringen?

Gunnar Larsen: Ja, man havde jo nærmest Indtryk af, at det, man ønskede at gennemtvinge, det var, skal vi sige, nazivenlige ....

Rasmus Hansen: Ja, ja.

Gunnar Larsen: Jeg udtalte i Samtalens Løb over for afdøde Statsminister Stauning, at jeg ad forskellige Veje var klar over Situationens Alvor, og at jeg, uanset at det for mig vilde være yderst ubehageligt, alligevel, paa Trods af de store engelske og amerikanske Interesser, jeg havde, vilde acceptere hans Anmodning og gaa ind i Regeringen, uanset at det naturligvis vilde blive et stort økonomisk Offer for mig.

Stauning gjorde opmærksom paa, at i den Situation, Landet befandt sig, syntes han ikke, man kunde sige nej til en saadan Anmodning, og han meddelte mig, at han netop paa dette Punkt havde haft store Vanskeligheder, idet han havde henvendt sig bl. a. vedrørende Justitsministerposten til forskellige fremtrædende Personer, som han havde været meget ked af havde undslaaet sig.

Jeg meddelte, som sagt, afdøde Statsminister Stauning, at jeg vilde acceptere, vel vidende de Vanskeligheder, der forestod, og vel vidende, at jeg nødvendigvis maatte slaa en Kolbøtte udadtil for at klare Situationen over for Tyskerne. Efter min Samtale med afdøde Statsminister Stauning, som fandt Sted i Klampenborg, tog jeg ind til Direktør Sthyr og meddelte denne, at jeg principielt havde indvilget. Direktør Sthyr meddelte mig da, at han kort forinden havde haft Besøg af Hr. Schwarzmann, som jeg omtalte før, og at denne havde meddelt ham, at man fra tysk Side vilde presse paa for at faa Nationalsocialisterne ind i den nye Regering, som skulde dannes. Han meddelte yderligere, at hvis en Regering skulde dannes uden danske Nationalsocialister, saa vilde denne Regering kun faa en meget kort Levetid, idet man fra Berlins Side var indstillet paa at ville gennemtvinge, at Nationalsocialisterne og Personer, der havde en venlig Indstilling over for Nationalsocialismen, kom ind i Regeringen.

Hr. Schwarzmann, der havde hørt, at forhenværende Statsminister Scavenius og jeg skulde indtræde i den nye Regering, udtalte sin Betænkelighed herover, idet han var af den Opfattelse, at Regeringen kun vilde faa en kort Levetid og vilde blive væltet ved et Tryk fra Berlin, hvorfor han personlig meget vilde fraraade, at forhenværende Statsminister Scavenius og jeg gik ind i Regeringen.

Heroverfor havde Direktør Sthyr udtalt, at saa vidt han forstod, havde forhenværende Statsminister Scavenius og jeg allerede givet Tilsagn om at ville indtræde.

Hr. Schwarzmann havde beklaget dette og spurgt, om der endnu ikke var Mulighed for, at det kunde ændres. Her-

udover refererede Hr. Schwarzmann til de stadige Angreb, der over for Gesandtskabet fandt Sted baade paa Direktør Sthyr og mig fra de danske Nationalsocialisters Side. Han referede specielt til Angrebene i »Fædrelandet«, som han mente vilde fremkomme, saafremt jeg blev Minister, hvilket vilde volde store Vanskeligheder i Berlin. Herr Schwarzmann henstillede derfor, at man fandt Veje og Midler til at faa disse Angreb standset. Hvis Forholdene laa saaledes, at forhenværende Statsminister Scavenius og min Indtræden i Regeringen var uigenkaldelig, vilde han meget tilraade, at man fandt Veje og Midler til at faa Kampagnen i »Fædrelandet« afblæst. Ligeledes udtalte han, at hvis jeg tiltraadte, var det absolut nødvendigt, at der fremkom en eller anden Erklæring fra min Side, som skulde anvendes af det tyske Gesandtskab til at berolige Forespørgsler fra Berlin vedrørende min Indstilling. Jeg vil her referere til Bilag Nr. 12 og 13*).

. . . . . .

Jeg udtalte over for Direktør Sthyr, at naar Forholdet laa saaledes, at man fra tysk Side vilde søge at presse Nationalsocialister ind i den danske Regering, saa jeg en endnu større Opgave i at gaa ind i Regeringen for at medvirke til, at noget saadant kunde blive forhindret og for derigennem at krydse de tyske Planer. Paa den anden Side stod det mig klart, at naar Situationen laa saa vanskeligt, som den gjorde, maatte der ret drastiske Midler til.

Direktør Sthyr og jeg diskuterede lidt Spørgsmaalet om, hvad man i den givne Situation burde foretage sig, og vi enedes da om, at det nok var bedst, at jeg selv fik et personligt Indtryk af Schwarzmanns Stilling og Udtalelser, hvorfor han blev tilkaldt til en Samtale, hvori ogsaa Direktør Sthyr deltog. Denne Samtale fandt altsaa Sted den 6. Juni, men sent om Aftenen, jeg tror ved 11—12 Tiden, paa Palace Hotellet.

Hr. Schwarzmann gentog herunder de Advarsler, han havde givet Direktør Sthyr, og forsøgte paany at overtale mig til at springe fra. Jeg udtalte over for Hr. Schwarzmann, at jeg havde givet mit endelige Tilsagn, og at denne Sag derfor ikke yderligere kunde diskuteres. Hr. Schwarzmann gentog nu ogsaa over for mig sine Advarsler imod den Kampagne, som han var vidende om vilde blive rejst i »Fædrelandet« imod mig, og han gjorde her i særlig Grad opmærksom paa, at han jo var vel vidende om gennem sit Arbejde i det internationale Cementkartel, at det var uhyre nemt at dokumentere, hvor store angelsaksiske Interesser jeg i Virkeligheden havde. Det var derfor for at skabe Ro af den største Vigtighed, at Kampagnen i »Fædrelandet« blev afblæst, og det maatte der kunne findes Veje og Midler til paa en eller anden Maade.

Hr. Schwarzmann gjorde ogsaa over for mig gældende, at det var absolut nødvendigt, at der fremkom en eller anden Udtalelse fra mig, som kunde anvendes af Gesandtskabet over for de Angreb, der maatte fremkomme.

Jeg udtalte, at jeg skulde tænke over Spørgsmaalet, og hermed sluttede Mødet sent paa Natten. Direktør Sthyr og jeg var enige om, at det nu var blevet saa sent, at vi hellere maatte sove paa Samtalen og tænke nærmere over Spørgsmaalet.

Den næste Dag gjorde jeg mig mange Overvejelser vedrørende Hr. Schwarzmanns Udtalelser og Advarsler og anstillede Betragtninger over, hvad der eventuelt kunde gøres, ligesom jeg ogsaa talte med Direktør Sthyr om Sagen. Det stod mig klart, at hvis man fra dansk Side skulde bringe »Fædrelandet« til Tavshed, var det eneste Middel antageligvis en eller anden Form for Bestikkelse. Det forekom mig, at det var saa uhyre vigtigt, at skabe Ro for den nye Regering i den første Tid, saaledes at den kunde blive i Stand til at faa sig selv etableret, idet jeg maatte betragte det som den største Ulykke, der kunde ramme Danmark, hvis man paa det daværende Tidspunkt vilde komme i en Situation, hvor man fra tysk Side vilde gennemtvinge en nationalsocialistisk præget Regering.

I mine Overvejelser spillede det naturligvis ogsaa en meget stor Rolle, at jeg vidste, at jeg fra visse tyske Kredses Side maatte staa paa den sorte Liste, og desuden spillede det naturligvis for mig en afgørende Rolle, at jeg ikke havde rene Papirer over for Tyskerne paa Grund af de Tjenester, jeg allerede paa daværende Tidspunkt havde ydet Englænderne.

Jeg kom derfor ved mine Overvejelser til det Resultat, at det var nødvendigt at søge at faa »Fædrelandet« bragt til

*) jfr. Aktstk. Nr. 34 og 36.

Tavshed foreløbig, og at det ligeledes var nødvendigt for mig udadtil at slaa en stor Kolbøtte.

Resultatet heraf blev, at jeg satte mig i Forbindelse med en af mine bekendte, som jeg vidste paa en eller anden Maade havde en vis Kontakt med nationalsocialistiske Kredse, og forelagde denne Problemet. Samtalen med den paagældende resulterede i, at han udtalte over for mig, at han ganske rigtigt havde visse Bekandtskaber, der stod de paagældende Kredsee nær, og at han ansaa det for sandsynligt, at man ved Betaling af en mindre Pengesum kunde faa Bladet til at holde sig i Ro.

Rasmus Hansen: Maa jeg stille Dem et Spørgsmaal: Hvem er den Mand, De dèr sigter til?

Gunnar Larsen: Manden er død, og naar jeg ikke har nævnt hans Navn, saa er det, fordi det ved Undersøgelsen i Retten blev henstillet, da Manden var død og ikke kunde klare for sig selv, at hans Navn saa ikke skulde anføres.

Med Hensyn til det andet Spørgsmaal: Udarbejdelsen af en Erklæring, saa udarbejdede jeg et Udkast til en saadan, som kunde synes at være egnet til Beroligelse over for Angreb paa min Indstilling over for Tyskland, og denne Erklæring forelagde jeg Direktør Sthyr og afdøde Statsminister Stauning i Løbet af Søndagen den 7. Juli 1940, og afdøde Statsminister Stauning godkendte uforbeholdent Erklæringen, naturligvis med Forbehold af, at den ikke maatte udsendes før den officielle Regeringserklæring. Udsendelsen af de to Erklæringer skete, som det vil være bekendt, den følgende Dag, efter at den nye Regering første Gang var traadt sammen.

Enten den samme Dag, altsaa Søndag den 7., eller tidligt om Morgenen Mandag den 8., bragte jeg i Erfaring, at min førnævnte bekendt havde haft Forbindelse med Personer inden for D. N. S. A. P., og at han havde lovet at betale et Par Tusinde Kroner til »Fædrelandet«. Han var af den Formening, at Bladet herefter vilde holde sig i Ro, hvilket imidlertid senere viste sig ikke at blive Tilfældet, idet der en halv Snes Dage efter fremkom et Angreb i »Fædrelandet« rettet imod mig og lidt senere paabegyndtes en Kampagne mod Minister Yde, og det syntes heraf at fremgaa, at man nu alligevel var inde i det, som Hr. Schwarzmann havde advaret imod, nemlig saadanne Angreb, som kunde volde Vanskeligheder, da de lod sig anvende i de Kredse i det tyske Udenrigsministerium, som var særlig aggressivt indstillet.

Maa jeg sige, at her er jeg i Realiteten ved den 8. Juli.

Formanden: Ja, Tak.

Aksel Møller: Jeg vil blot spørge om en eneste Ting: Kendte De Udenrigsminister Scavenius' Erklæring før Ministermødet?

Gunnar Larsen: Nej, den saa jeg først, da vi kom til Ministermødet.

Harald Nielsen: Gjorde De Statsminister Stauning bekendt med alle de Samtaler, De førte med Schwarzmann?

Gunnar Larsen: Jeg gjorde Stauning bekendt med, at jeg fra forskellige Kredse var informeret om, hvordan Situationen laa, og at jeg ogsaa havde Forbindelse med tyske Kredse. Om jeg har nævnt hans Navn, tør jeg ikke sige.

Formanden: Vi er saa naaet til det Punkt, vi skulde naa, og jeg gaar saa ud fra, at De vil aflevere Resten af Deres Fremstilling. Men vi har endnu nogle enkelte Spørgsmaal. Vi talte om 8. Juli Erklæringen. Jeg vil gerne spørge: maatte der lægges Pres paa de øvrige Medlemmer af Regeringen for at faa dem til at tiltræde 8. Juli Erklæringen?

Gunnar Larsen: Ja Pres og Pres? Det kommer jo an paa, hvad man lægger i det Ord. Der var jo nogen Diskussion om det, vel ogsaa nok nogen Forbavselse over Formen i alle Tilfælde, og i hvert Fald fra en enkelt Side, fra Christmas Møllers Side, blev der protesteret kraftigt. Fra anden Side blev der, saavidt jeg husker, nævnt, om man ikke kunde ændre lidt i Ordlyden. Der var altsaa nogen Diskussion frem og tilbage, men det endte med, at Udenrigsministeren, saavidt jeg erindrer, udtalte, at det, der her forelaa som et Udkast, var det, han ansaa for nødvendigt i den givne Situation, og Slutresultatet blev, at Stauning sagde: Ja, det maa vi jo tage, som det foreligger. Og dermed blev det vedtaget, med denne eneste egentlig skarpe Protest efter min Erindring, Christmas Møllers.

Formanden: Hvordan er Deres egen Vurdering eller var Deres egen Vurdering af Erklæringen?

Gunnar Larsen: I Belysning af de Samtaler, jeg lige har refereret, maa jeg sige, at den kom ikke overraskende. Jeg havde ikke set den før, og havde ikke hørt noget om den før, men jeg ventede naturligvis, at der kom en Erklæring. Men jeg maa sige, jeg saa Erklæringen netop paa Baggrund af de Oplysninger,

jeg havde faaet bl. a. fra Schwarzmann: at det var noget, Udenrigsministeren mente man maatte aflevere for derigennem at skabe Ro, skabe Arbejdsfred og skabe en vis Goodwill for den nye Regering.

. . . . . .

Karl Olsen: Kan man af Deres Fremstilling her i Dag, Hr. Gunnar Larsen, drage den Konklusion, at De i Ministeriet fra Deres Indtræden med det samme var fuldt og helt indstillet paa det, man populært kalder Scavenius Linien?

Gunnar Larsen: Ja, det kan man godt.

Karl Olsen: Det var altsaa et Standpunkt med det samme? Naar jeg spørger om det, er det, fordi man for saa vidt kan sige, at det Standpunkt, De indtog, stod noget i Modstrid med den Fremstilling, De har givet af Deres Holdning inden Deres Indtræden.

Gunnar Larsen: Ja, jeg blev afbrudt, netop hvor de Overvejelser finder Sted og de Konklusioner blev draget, som De efterforsker. Det fremgaar umiddelbart af det følgende.

Karl Olsen: Nu fik vi Deres Fremstilling af det Ministermøde, hvor man drøftede 8. Juli Erklæringen. Man skulde ellers mene, at med den Indstilling, De havde i Forvejen, havde De maaske visse Betænkeligheder ved at være med til den.

Gunnar Larsen: Ja, men dem overvandt jeg altsaa, i det Øjeblik jeg gik ind.

Karl Olsen: Og De har ikke paa nogen Maade i Ministermødet forsøgt at afsvække Erklæringen?

Gunnar Larsen: Nej, det har jeg ikke gjort. Det blev forsøgt fra anden Side, men ikke fra min.

Karl Olsen: Og de Argumenter, som De siger blev fremført og fremført skarpt af Christmas Møller, gjorde altsaa ikke Indtryk paa Dem?

Gunnar Larsen: Jo, det gjorde de nok, men i den givne Situation var jeg enig med Scavenius i den Politik, der skulde føres. Jeg havde ønsket en blidere Erklæring, det havde vi vel allesammen, men principielt var vi enige.

Karl Olsen: De erindrer ikke, paa hvilke Linier Argumentationen blev ført mod Erklæringen?

Karl Olsen: De erindrer ikke, paa hvilke Linier Argumentationen blev ført Sejre, som vel nok er det, der stødte mest, blev diskuteret, og det blev fremdraget, om det var nødvendigt; om det var Christmas Møller, der fremdrog det, eller det var fra en af de andre Sider, tør jeg ikke sige.

Karl Olsen: Hvordan med Tanken om at gaa ind i det nye Europa under det store tyske Førerskab? Blev det ikke drøftet?

Gunnar Larsen: Jo, det blev drøftet ved den Lejlighed og i øvrigt mange Gange senere, for det var jo en Frase, som gik igen mange Gange. Det er ogsaa blevet paatalt eller angrebet, som man nu vil, dengang, men hvem der fremkom med det, tør jeg ikke sige i Dag.

Karl Olsen: Men De ansaa det altsaa for en Nødvendighed i Situationen?

Gunnar Larsen: Jeg ansaa det i den givne Situation for den nødvendige Camouflering, der skulde til.

Aksel Møller: Jeg forstaar Deres Svar til Hr. Karl Olsen saaledes, at det havde De gjort op, inden De gik ind, og det er det, De har ment, naar De gentagne Gange har brugt Udtrykket: Nødvendigheden af, at De foretog en Kolbøtte?

Gunnar Larsen: Ja.

Formanden: Er der flere Spørgsmaal? Da det ikke synes at være Tilfældet, takker jeg Dem paa Kommissionens Vegne, Hr. Ingeniør Gunnar Larsen, fordi De kom til Stede og afgav Forklaring. Men dermed er jo ikke sagt, at vi er færdige. Det er muligt, at den skriftlige Del af Redegørelsen giver Anledning til yderligere Spørgsmaal.

Afhøringen sluttede Kl. 12.15.

Tirsdag den 10. Juni 1947 Kl. 14.

For Kommissionen mødte paa ny fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius.

Formanden: Hr. Minister! Kommissionen beskæftiger sig for Tiden med Udenrigsministeriets Forhold i Tidsrummet fra den 8. Juli 1940 til den 29. August 1943. Til Brug for Kommissionen ved denne Undersøgelse foreligger en Række udførlige Redegørelser, som Kommissionen har afæsket Dem. Endvidere har Kommissionen modtaget de Graabøger, som foreligger, om Afslutning af Told- og Møntunion, om Tyskernes Krav om Kroneopskrivning, om Tiltrædelse af Antikomintern-Pagten, og jeg kan vist ogsaa godt i den Forbindelse nævne Graabogen om den militære Undtagelsestilstand i Tiden fra den 29. August til den 1. Okbober 1943.

Saa bør jeg vel ogsaa nævne her, at vi fra Sagen imod Gunnar Larsen har det stenografiske Referat af Forundersøgelsesforhørene. I denne Sag har Ministeren jo afgivet Forklaring. . .

Scavenius: Ja, i Byretten.

Formanden: Det Materiale vil vi selvfølgelig ogsaa lægge til Grund for Kommissionens Beretning til sin Tid, men jeg gaar ud fra, at da disse Forklaringer er afgivet i Retten, altsaa under retligt Ansvar, er der ikke Grund for Kommissionen til her paa ny at afhøre om de Emner, som er undersøgt ved Byretten.

I Mødet den 14. August 1946 har Kommissionen derhos til Uddybning og Supplering af foreliggende Materiale faaet Deres Besvarelse af nogle Spørgsmaal. Der vil nu i dette og eventuelt følgende Møde eller Møder blive rettet yderligere Spørgsmaal til Dem i samme Hensigt, men endvidere nogle Spørgsmaal til Klarlæggelse af enkelte Punkter, som Kommissionen har hæftet sig ved under Afhøringerne af fhv. Justitsminister *Thune Jacobsen* m. fl. I August Maaned 1946 drejede Spørgsmaalene sig i det væsentlige om 8. Juli Erklæringen, men vi var ogsaa inde paa Deres Vurdering af *Det udenrigspolitiske Nævn.* Det kom imidlertid ikke rigtig frem i Mødet, og jeg vil derfor spørge Dem i Dag: Tog De den af *Dr. Krag* i Folketinget den 20. November 1942 rejste Kritik af Deres Forhold til Nævnet til Efterretning? De ved, der var nogen Kritik over, at De ikke indkaldte Det udenrigspolitiske Nævn. Det var den 20. November 1942.

Scavenius: Ja, det husker jeg ikke, men Forholdet med Hensyn til Det udenrigspolitiske Nævn var jo dette, at det syntes ikke paakrævet, naar vi havde Samarbejdsudvalget, det tog lang Tid. . .

Formanden: Ja, det har vi Deres Oplysninger om og Deres Vurdering af, men som sagt, det gav Anledning til denne Kritik, der rejstes i Folketinget, og jeg vil altsaa gerne have besvaret det Spørgsmaal: Om der, efter at denne Kritik var rejst, skete nogen Ændring i Deres Vurdering af eller Deres Fremgangsmaade over for Nævnet? Det var maaske den samme, som De angav i sin Tid, der ogsaa kom til at gælde efter Kritikken i Folketinget, nemlig at De mente, det var delvis overflødigt og vanskeligt at arbejde med?

Scavenius: Ja, jeg traf den Aftale med Udvalgets Formand, at han, naar Medlemmerne ønskede det, skulde kalde paa mig, og saa skulde jeg altid komme til Stede; Arbejdsforholdene var dog ikke saadan, navnlig ikke med det Tempo, Tyskerne holdt, at det var muligt at faa Sagerne forelagt forinden, men jeg var til enhver Tid rede til at komme til Stede og fortælle, hvordan det laa — altsaa noget lignende som det, der faktisk skete i Samarbejdsudvalget, hvor foruden ogsaa Spørgsmaalet blev forelagt.

Formanden: Saa var der endnu et Spørgsmaal vedrørende 8. Juli Erklæringen, nemlig Spørgsmaalet om, hvorvidt denne Erklæring blev forelagt Kongen.

Scavenius: Det tror jeg ikke.

Formanden: Jeg skal i denne Forbindelse nævne, at der lige i disse Dage er udkommet en Bog af Kaptajn, Hærarkivar *Axel Pontoppidan.* Af Anmeldelserne i hvert Fald — jeg har ikke læst Bogen endnu — synes det at fremgaa, at Erklæringen har været forelagt Kongen, og at Kongen udtrykte sit Mishag med Erklæringens Indhold.

Scavenius: Nej, det er ikke rigtigt.

Formanden: Det er positivt forkert?

Scavenius: Ja, det er positivt forkert.

Formanden: Og han skulde have sagt noget om, at De gavnede ikke Danmark med den Slags Erklæringer?

Scavenius: Ren Opfindelse.

Formanden: Det er Opfindelse?

Scavenius: Ja.

. . . . . .

Formanden: Det næste Punkt er en Redegørelse fra Dem for Forhold og Beslutninger, fremkaldt ved *Gesandt von Renthe-Finks Démarche omkring Julen 1940.* Herom har vi ogsaa *Renthe-Finks* egen Forklaring i det tidligere nævnte Aktstykke Nr. 50.

Inden vi gaar over til det, vil jeg imidlertid gerne spørge: Havde Ministeren ikke ventet — det er jo et ganske personligt Indtryk selvfølgelig —, at den kraftige 8. Juli-Erklæring skulde have virket lidt længere over for Tyskerne?

Scavenius: Det havde jeg haabet, men jeg maa erkende, at i første Omgang tog de ikke megen Notits af den — ja, det vil sige, vi blev jo siddende, ellers havde man ikke Indtryk af, at de var meget bevægede af den.

Formanden: Var det ikke overraskende at konstatere en betydelig Utilfredshed hos Besættelsesmagten allerede i September-Oktober 1940?

Scavenius: Da jeg traadte til, havde jeg det Indtryk, at skønt Tyskerne ikke kunde have noget som helst reelt at beklage sig over, saaledes som de havde indrettet sig her i Landet, var de ikke desto mindre optaget af, at der skulde være en anden Regering her i Landet. Det drejede sig altid om, at de ikke kunde samarbejde med en Regering, der havde en Marxist, som de kaldte det, som Chef. De fandt det ogsaa helt urimeligt, at deres Meningsfæller, Nationalsocialisterne, ikke var repræsenteret. De har aldrig over for mig sagt, at det skulde være en nationalsocialistisk Regering, men disse to Punkter var Anstødsstenen. Saa længe der var en Marxist, som de sagde, som Statsminister, kunde de ikke have Tillid til et Samarbejde med Regeringen, og dernæst var der Forholdet med Nazisterne. Det var det, de stadig varierede, vi maatte kunne bøje os og optage nogle Nationalsocialister. Det var egentlig det, det drejede sig om i Begyndelsen. De Raad, man fik underhaanden, var: I maa forstaa, at hvis I vil blive ved, maa Nazisterne være repræsenteret. Det

var først senere, ved Juletid, at det kom frem, at der ogsaa maatte indsættes en anden Statsminister. Her ser jeg af *Renthe-Finks* Fremstilling, at der har været nogle Forhandlinger. Jeg kender ikke den Samtale, han omtaler, med *Stauning,* at Stauning kom ud paa Gesandtskabet, og han forklarer det Udtryk, jeg har nævnt. . .

Formanden: »Gaar han, eller gaar han ikke?«

Scavenius: Han kom ind til mig og siger, lidt uforstaaeligt: Gaar han, eller gaar han ikke? Men det har sin Begrundelse i den Samtale, han havde med *Stauning.* Det var mig ikke bekendt.

Formanden: Men nu kommer altsaa Forklaringen.

Scavenius: Ja.

Fomanden: Blandt de Spørgsmaal, De stillede til *Renthe-Fink* i Samtalen kort før Jul og ifølge et Referat ikke fik besvaret, har jeg lagt Mærke til et, som jeg gerne vil fremhæve her. Spørgsmaalet lyder: Kunde den tyske Regering eventuelt tænke sig at gentage 9. April-Tilsagnet? Hvad mente De, der kunde opnaas derved?

Scavenius: Man havde Indtryk af, at det var gaaet lidt i Glemme.

Formanden: Det havde man Lov til at tro dengang.

Scavenius: Der skete i hvert Fald Ting, man ikke syntes skulde være sket, hvis man virkelig respekterede det, og hvis man vilde gentage det, vilde det være ligesom vanskeligere; det vilde blive opfrisket.

Aksel Møller: Havde Tyskerne paa det Tidspunkt eller før det Tidspunkt i Deres Embedstid truet med, at Tilsagnet den 9. April 1940 kunde blive annulleret?

Scavenius: Nej.

Aksel Møller: Det begyndte de først med senere?

Scavenius: Det fremkom først i Nervøsiteten med at faa os til Berlin, til Antikominternpagten, saa var det, den Trusel fremkom, men den er ikke fremført før.

Aksel Møller: Ministeren mente alligevel, der var Fare for, at noget saadant kunde ske, siden De paa det Tidspunkt. . .

Scavenius: Jeg mener den Fare, der ligger ved, at *usus* slider, og vi efterhaanden fik en anden Praksis, som vi ikke kunde erkende faldt sammen med Tilsagnet, og det kunde blive hemmet, hvis det blev gentaget.

Aksel Møller: Var der ikke Risiko for ved at rejse Spørgsmaalet om Gen-

tagelse paa et Tidspunkt, hvor Tyskerne ikke formelt havde rejst nogen Indsigelse eller truet med at annullere Tilsagnet fra den 9. April, at svække disse Tilsagns Værdi?

Scavenius: Jeg vil snarere mene, at der laa en Kritik deri af, hvad de foretog sig.

Aksel Møller: Hvis man beder dem gentage et Løfte, de har givet, kunde der deri ogsaa ligge en Ængstelse for, at Løftet ikke eksisterede længere.

Scavenius: En Ængstelse for, at det ikke blev respekteret, og det var fuldt berettiget.

Mogens Fog: Jeg forstaar, at De allerede paa det Tidspunkt mente, at Tyskerne ikke holdt deres Side af Aftalen?

Scavenius: Ja, jeg tænker, de selv mente, de holdt den, thi de vilde altid forklare, at hvis der skete noget, vi mente ikke var i Overensstemmelse med Tilsagnet, var det, hvad der fulgte af selve Besættelsens Karakter og Nødvendigheden af at forsvare Tropperne, forhindre, at de blev udsat for Angreb og alt det, der faldt ind under de tre Punkter, som de altid fremhævede, man fra Besættelsesmagtens Side maatte værge sig imod: Spionage, Sabotage og Ophidselse.

Mogens Fog: Deres personlige Synspunkt var, at Aftalen ikke var opretholdt fuldt ud?

Scavenius: Min Indstilling var ogsaa, at de passende kunde have taget mere overlegent paa disse Ting og ikke plaget mig med alle de Bagateller, de kom løbende med.

Mogens Fog: Men i det senere Forløb, som vi kommer til, blev det tydeligt fra Deres Standpunkt, at Tyskerne ikke overholdt de Aftaler, der var truffet?

Scavenius: Det kan man ikke sige. Det første Aar hengaar med stadige Bestræbelser fra tysk Side, navnlig om Regeringsomdannelse, som vi maatte mene var stridende mod Tilsagnet og absolut en uberettiget Indblanding i vore indre Forhold, men efter at den Periode var overstaaet, forefaldt der ikke noget, som ikke havde en konkret Oprindelse.

Mogens Fog: Heller ikke ved Ministerskiftet i Efteraaret 1942?

Scavenius: Det havde en konkret Oprindelse. Tyskerne etablerede en Krise, det var ikke noget, der kom af de løbende Forhold. Jeg ser i *Renthe-Finks* Fremstilling en Bekræftelse af, at Meningen var, at nu skulde en anden Tilstand indtræde.

Mogens Fog: Nu var Aftalen ikke længere gældende?

Scavenius: Saa vilde Aftalen bortfalde.

Mogens Fog: De mener, at Aftalen den 9. April i Realiteten maa siges at være ophævet med Ministerkrisen i Efteraaret 1942?

Scavenius: Det kan man ikke sige. Vi vendte tværtimod efter Krisens Løsning tilbage til den tidligere Tilstand.

Mogens Fog: Ja, ved at Tyskerne brød Aftalen, idet de blandede sig i de indre Forhold.

Scavenius: Javel, men da det var overstaaet og Regeringen retableret, gik det videre som før.

Hjermind: Mener Ministeren ikke, at der faktisk lige fra den 9.—10. April i Tyskernes Krav om Indgreb paa Retsplejens Omraade var et Brud paa Løftet fra 9. April, som fortsattes i hele Perioden og forstærkedes?

Scavenius: Det tror jeg ikke, man kan sige. Naar Tyskerne afstod fra at indføre den Tilstand, der egentlig er den naturlige for en besættende Magt, at de tager til sig alle Sager, som vedrører Besættelsesmagten, tror jeg ikke, de nogen Sinde har ment, det var noget, de havde givet fra sig, og de har ikke ment, at de ved Tilsagnet om ikke at blande sig i indre Forhold havde givet noget fra sig med Hensyn til at varetage Besættelsesmagtens Interesser; det vilde de ikke betragte som indre Forhold, netop da det drejede sig om Danske, der kom i Relation til Soldaterne, eller overhovedet deres Stilling her. Det vilde de ikke sige var indre Forhold, det er netop et Forhold, der berører os. Det var deres teoretiske Opfattelse. Nu er det det, vi har kaldt en Fredsbesættelse, det findes der ingen folkeretlige Normer for. Og jeg vil antage, at der ikke har været noget, som hindrede Tyskerne i at proklamere som Norm Haagerkonventionen om Landkrig vedrørende en Ufredsbesættelse. Naar de ikke gjorde det, antager jeg, der var to Aarsager: For det første, at de mente, deres egen Krigsordning var fuldkommen tilstrækkelig, den førte de med sig, og den Krigsordning behøvede ikke international Sanktion. For det andet vilde de ikke føle sig bundne. Efter 29. August 1943 følte de sig ikke bundne. De sagde ganske vist, Haagerkonventionen blev sat i Kraft, men ikke paa anden Maade, end de kaldte »im Sinne«, altsaa ikke selve Overenskomsten, men som Ledetraad, »im Sinne«, i Henhold til . . .

Hjermind: I Analogi med . . .

Scavenius: Ja, og det viste sig ogsaa, at de ikke respekterede den. Efter Haagerkonventionen skulde jeg tro, det havde været umuligt baade at tage Gidsler og deportere danske Statsborgere til Tyskland.

Hjermind: Jeg har dog alligevel faaet den Opfattelse ved at gennemlæse den Redegørelse, vi har faaet fra Udenrigsministeriet, og det folkeretlige Responsum og det Referat, der er givet, at man mener, Tyskernes Krav den 10.—12. April 1940 paa Retsplejens Omraade var mere vidtgaaende, end man vilde anse for rimeligt ud fra en almindelig folkeretlig Opfattelse.

Scavenius: Ja, det var naturligt, men netop fordi vi ikke havde noget folkeretligt Grundlag, kunde det ikke blive mere end en Paastand.

Mogens Fog: Vil De ikke give mig Ret i, at efter den Skildring af Aftalernes Forvaltning fra tysk Side var Aftalerne i Virkeligheden illusoriske?

Scavenius: Ja, hvordan er Aftaler mellem en Magthaver og en magtesløs? Man kan kalde dem illusoriske, men det viste sig dog, at man kunde holde dem til dem.

Mogens Fog: Dog ikke paa nogen afgørende Maade, naar de endog blandede sig i, hvem der skulde regere Landet.

Scavenius: Nej, men det blev heller ikke til noget.

Mogens Fog: Det gjorde det dog.

Scavenius: Ja, for saa vidt, men vi opretholdt dog den danske Regering i den Form og den Karakter, den havde, lige indtil den 29. August.

Arnth Jensen: Jeg sidder her med Referaterne fra Samarbejdsudvalget . . .

Formanden: Maa jeg lige sige, vi skal have det Forbehold knyttet til, at de ikke er godkendt.

Arnth Jensen: Ja, ja. Jeg vil dog alligevel gerne stille Ministeren et Spørgsmaal. Det hedder der: »Udenrigsministeren oplyste . . .«

Scavenius: Hvor er det?

Arnth Jensen: Det er i Protokollen for Samarbejdsudvalget af 2. Juli 1940, Side 534. Der staar:

> »Udenrigsministeren oplyste, at det var et Memorandum til Kongens personlige Underretning.
>
> Man fremsatte fra tysk Side til Overvejelse Tanken om en Regering uafhængig af Partierne, og hvis Medlemmer ikke var belastet over for Tyskland. Det var intet Ultimatum.
>
> Ministeren mente, at ligesom man ikke tog Kampen den 9. April, maatte man i Fortsættelse af, hvad der skete 8. Juli, bøje af.«

Og senere siger Udenrigsministeren — det staar Side 535:

> »Vi kan ikke tale om Tilsagn af 9. April, da det hele er forandret og Tysklands Magt øget.«

Jeg ved ikke, om Ministeren vil godkende det Referat fra Samarbejdsudvalgets Protokol?

Scavenius: Jeg kan ikke godkende det tekstmæssigt; det er saa lang Tid efter, at man ikke kan erindre, om Udtalelserne virkelig er faldet saaledes, men man kan have nogen Idé om Tankegangen, og Tankegangen er den, at Kammen er svulmet hos Tyskerne ved Sejren over Frankrig, derved er Situationen forandret, man kan ikke vente, at de vil være saa nemme at have med at gøre efter Sejren over Frankrig, som de var den 9. April, da de endnu ikke havde vundet den store Sejr. Det er Tankegangen.

Arnth Jensen: Det var altsaa Ministerens Raad, at man bøjede sig for Tyskerne?

Scavenius: Naar jeg siger:

> »Ministeren mente, at ligesom man ikke tog Kampen den 9. April, maatte man i Fortsættelse af, hvad der skete 8. Juli, bøje af,«

tænker jeg paa Personspørgsmaal. Det var *Stauning* og jeg enige om. *Stauning* havde megen Lyst til at gaa sin Vej. Vi kunde ikke faa det hele omstyrtet ved at hævde, det skulde være en bestemt Person. Saa længe Regeringen har den Karakter, at man kan sige, det er en virkelig dansk Regering, støttende sig til Rigsdagen, er det det væsentlige. Det tager sikkert Sigte paa det personlige Spørgsmaal.

Arnth Jensen: Men det var Ministerens Opfattelse, at man egentlig skulde bøje sig for Tyskernes Krav?

Scavenius: Hvis de sætter det paa Spidsen, at Ministeriet kan fortsætte, men ikke med den Chef, det nu har, maa man kunne finde ud af at faa en anden Chef.

Arnth Jensen: Ja, det er rigtigt, men man ser ogsaa, at *Oluf Pedersen* har

nævnt, at hvis dette Krav opfyldes, bliver det ikke det danske Folk, der styrer:

> »Dette er Krav om, at det danske Folk ikke skal styre Danmark ved egne Repræsentanter, men da vi ikke forskertsede vor Ret den 9. April, maa vi ikke underkaste os«,

siger *Oluf Pedersen*, og herpaa giver Ministeren et meget kraftigt Svar, som jeg ikke skal gengive.

Scavenius: Det er muligt, det er blevet sagt, det kan man ikke huske saa længe efter.

Formanden: Hvis ikke der er andre Spørgsmaal, kan vi maaske gaa over til det næste Punkt: *Daværende Handelsminister Christmas Møllers Afgang som Minister og senere som Medlem af Rigsdagen.* Der foreligger om denne Begivenhed i Aktstk. 54—73 en Gengivelse af en Række Fotokopier af Originalskrivelser med Notater, saa Sagen kan vel betragtes som tilstrækkeligt oplyst.

Aksel Møller: Den Sag, vi netop har forladt for at gaa over til Spørgsmaalet om *Christmas Møllers* Udtræden af det politiske Liv, hænger for saa vidt sammen med dette, som de Krav, den tyske Gesandt stillede den 2. Januar 1941, som Ministeren noterede ned efter hans Diktat, indeholder en Række politiske Krav, vi allerede har nævnt, og Kravet om Udelukkelse af *Christmas Møller* fra Politik, baade Afskedigelse fra hans politiske Embeder, i Pressen, og Nedlæggelse af Rigsdagsmandatet. Det var det eneste, der kom ud af den tyske Henvendelse ved Nytaarstid 1941?

Scavenius: Ja, det var det.

Aksel Møller: Der var ikke noget andet Punkt, som blev opfyldt, end netop dette ene?

Scavenius: Nej, det hele løb ud i Sandet.

Aksel Møller: Nej, det hele løb for saa vidt ikke ud i Sandet, som de fik deres Vilje med Hensyn til Udelukkelse af *Christmas Møller.*

Scavenius: Ja, men det var ikke almindelig politisk Begrundelse, det begrundede sig paa Hr. *Christmas Møllers* Optræden.

Aksel Møller: Javel, han havde vel givet en Anledning til, at de ønskede ham udelukket, det kan jeg meget vel forstaa, men Grunden til, at jeg spørger, er den, at det forekommer mig, at man ligesom giver efter for det, man i Situationen har anset for mindre væsentligt, til Fordel for det, man ansaa for mere væsentligt.

Scavenius: Det kan man godt sige, Ministeriets Bevarelse og Bevarelsen af Administrationen paa danske Hænder var vigtigere end Enkeltpersoner.

Aksel Møller: Jeg kan se af Ministerens skriftlige Svar til Kommissionen, at De gjorde Forestillinger med Hensyn til Kravet om, at *Christmas Møller* skulde nedlægge sit Mandat, ud fra forfatningsmæssige Synspunkter.

Scavenius: Ja, jeg søgte jo at standse det, men det lykkedes ikke.

Aksel Møller: Men der har ikke, hverken hos Dem eller i Regeringen i øvrigt, været ført Drøftelse om, hvorvidt man simpelthen skulde svare nej til Kravet?

Scavenius: Det tror jeg ikke. Jeg tror, der var en almindelig Følelse blandt Kollegerne af, at *Christmas Møller* havde været, som man kaldte det, uforsigtig og selv havde givet Anledning til det.

Formanden: Ministeren skriver selv Side 31, at han var optraadt personligt udfordrende.

Scavenius: Det tror jeg var den almindelige Opfattelse.

Aksel Møller: Det er første Gang her, man staar over for, at vi fra dansk Side indrømmede, at det var en tysk Krænkelse af vor Forfatning. Det kommer igen, naar vi skal tale om den 22. Juni 1941, den tysk-russiske Krigs Udbrud.

Scavenius: Men der er den store Forskel, at dèr blev der slet ikke nogen Forhandling.

Aksel Møller: Det indrømmer jeg er en meget væsentlig Forskel, men det er ikke en Forskel, der for saa vidt tilfredsstiller mig, fordi her, hvor der er Tale om en Forhandling, har man ikke forhandlet om, hvorvidt man overhovedet skulde sige nej, første Gang man stod over for et Krav, som man selv maatte kalde en Krænkelse af Forfatningen.

Scavenius: Ja.

Aksel Møller: Det har man altsaa ikke.

Scavenius: Det har man ikke. Jeg tror, det var den almindelige Opfattelse blandt Kollegerne, at det Standpunkt kunde man ikke staa paa.

Aksel Møller: For der foreligger, saa vidt jeg ved, dette, at Statsminister *Stauning* og Ministeren skrev til *Christmas Møller* eller skriftligt opfordrede *Christmas Møller* til at udtræde.

Scavenius: Ja, ja, det var vist et Fællesbrev.

Formanden: Saa kan vi maaske forlade dette Punkt. Jeg vil blot føje til, at

efter det foreliggende synes De at have stridt saa meget imod *Christmas Møllers* Afgang som muligt.

Scavenius: Ja, man gjorde jo, hvad man kunde, men naar man blev stillet over for farlige Konsekvenser, maatte man afveje det over for hinanden.

Busch-Jensen: Det staar for mig ifølge min Erindring saaledes, at den Stilling, *Christmas Møller* selv tog, ogsaa kom til at spille ind.

Scavenius: Ja, ja.

Busch-Jensen: Hr. *Christmas Møller* tog det Standpunkt, at han ikke vilde være ...

Scavenius: Han vilde ikke skabe Vanskeligheder.

Busch-Jensen: Han gik for saa vidt i Formen frivilligt, er det ikke rigtigt?

Scavenius: Jo, det er rigtigt.

Mogens Fog: Blot for Klarheds Skyld, med Henvisning til nogle Bemærkninger, der faldt før, vil jeg spørge, om det skal opfattes saaledes, at De, Hr. Scavenius, og flere andre Ministre i og for sig var enige med Tyskerne i, at *Christmas Møllers* Optræden gjorde, at han ikke var egnet til at sidde i Regeringen

Scavenius: Enig kunde man ikke være, naar man stod som Modpart, men man havde Følelsen af, at Skibet var overlastet, og man maatte have Følelsen af, at det var foranlediget af, at han, om jeg saa maa sige, om Formiddagen sad i Ministeriet og regerede i Henhold til Situationen, men om Aftenen gik ud og fortalte, at det var helt galt.

. . . . . .

Kristen Amby: I Aktstykke 51, Side 102, staar der:

> »Kpt. erklærer, at *Christmas Møller* ikke ønskedes fjernet, fordi man fra tysk Side havde noget at indvende mod hans indenrigske politiske Linie, men fordi man mistænkte ham for at øve erhvervsøkonomisk Sabotage i Forhold til Tyskland.«

Kan De erindre, om noget saadant blev fremført?

Scavenius: Det var vist udelukkende af Hensyn til, at han var Handelsminister.

Kristen Amby: .... at man bruger dette mærkelige Udtryk »erhvervsøkonomisk Sabotage«. Det kunde vi have imødegaaet, hvis de havde fremført det. Jeg husker, at i Sommeren dèr var det Mælkeordningen og Flødeordningen, han som Handelsminister skulde gennemføre og gennemførte.

Scavenius: Grundlaget var de Taler, han holdt paa de saakaldte lukkede Møder, men som blev refereret.

Kristen Amby: Men det, her staar, er ikke rigtigt?

Scavenius: Det har aldrig været anført den Gang.

. . . . . .

Formanden: Jeg ved ikke, om der er andre Spørgsmaal? (Ophold). Vi kommer saa til Deres Redegørelse for *de tyske Krav i Vinteren 1941 om Folketingsmændene Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Fjernelse* fra deres Poster som Tillidsmænd inden for det socialdemokratiske Parti og det tyske Krav om, at de skulde nedlægge deres Folketingsmandater. Det er Aktstykke 77.

Der er vel ikke noget at føje til her?

Scavenius: Nej, det tror jeg ikke.

. . . . . .

Arnth Jensen: Det er ved den Tid — det fremgaar af forskellige Skrivelser, vi har; jeg husker ikke, hvor det staar —, at Hr. Scavenius var absolut af den Mening, at man maatte imødekomme Tyskernes Krav om, at *Harald Petersen* skulde udskiftes. Er det rigtigt?

Scavenius: Ja, det havde det længe trukket op til.

Arnth Jensen: Ja, men jeg spørger bare: Er det rigtigt, at De i Regeringen og paa Møderne gav den Mening til Kende, at vi absolut maatte imødekomme det Krav?

Scavenius: Ja, men jeg tror, *Harald Petersen* har selv forklaret, hvordan Situationen havde udviklet sig, saa han selv erkendte, at det var ikke muligt for ham at fortsætte.

Arnth Jensen: Ja, det er rigtigt, men det kunde ogsaa fremgaa af *Harald Petersens* Forklaring, at han netop ikke følte den Støtte, som der eventuelt kunde være Tale om, bl. a. ogsaa fra Udenrigsministerens Side.

Scavenius: Saah?

Arnth Jensen: Derfor spørger jeg: Var det Deres absolutte Mening, at han maatte gaa; der var ikke andet at gøre?

Scavenius: Der var ikke andet at gøre paa det Tidspunkt.

Arnth Jensen: Det var Deres Mening?

Scavenius: Ja.

. . . . . .

Mødet Onsdag den 11. Juni Kl. 10.

. . . . . .

Formanden: Kan vi saa gaa over til det næste Punkt: *Christmas Møllers Afrejse til England i Slutningen af April 1942?* Ønsker Medlemmerne at stille Spørgsmaal? (Ophold). Jeg vil ogsaa her bemærke, at der foreligger jo et saa udførligt Materiale, at der næppe er Grund til at fordybe sig yderligere i Sagen.

Saa gaar vi over til *Regeringskrisen i September-November 1942.* Spørgsmaalet til Dem lød: Har den daværende Udenrigsminister direkte eller indirekte foranlediget *von Ribbentrops* Indbydelse til Forhandlingerne i Berlin den 2. November 1942? Endvidere ønskes en Redegørelse for den daværende Udenrigsministers Deltagelse i Forhandlingerne om Regeringsomdannelsen i November 1942, først saavel i Berlin som herhjemme. Det Spørgsmaal, der ligger i det første Led, er jo besvaret med nej.

Scavenius: Ja.

Formanden: Hvad var efter Deres Mening Grunden til, at *Buhl, Alsing Andersen* og *Fibiger* ikke vilde indtræde i Ministeriet?

Scavenius: Ja, for *Buhls* Vedkommende tror jeg, det egentlig saadan var en Formalitet. Altsaa, naar de havde trængt Buhl-Ministeriet bort, saa kunde de ikke acceptere, at han igen fungerede. For *Fibiger* var det den paastaaede Forbindelse med *Christmas Møller.* M. H. t. *Alsing Andersen* ved jeg opriglig talt ikke, hvis der da ikke . . . men *Alsing Andersen* havde vist ikke haft med Matteotti-Fonden at gøre, det var, saa vidt jeg ved, kun *Hedtoft.* Saa jeg ved ikke, hvad der kan have foreligget i det Tilfælde.

Formanden: Og *Dr. Munch* vilde ikke være Minister uden Portefeuille?

Scavenius: Ja, det ved jeg ikke, om han ikke vilde have været, men Tyskerne nægtede det, de modsatte sig det. *Jørgen Jørgensen* talte med mig om det, og jeg gik altsaa ud fra, at jeg ikke behøvede nøjere at undersøge det, men at de Herrer havde talt sammen, men da jeg fremførte det over for Tyskerne, blev det afslaaet; det kunde de ikke gaa med til.

Formanden: Vi har angaaende det Spørgsmaal en udførlig Redegørelse fra Udenrigsministeriet, som Ministeren maaske ikke er bekendt med, men for at faa det saa nøjagtigt som muligt kunde vi maaske ogsaa her træffe den Afgørelse, at Ministeren faar Lejlighed til at læse den igennem, og vi faar Deres Erklæring om den i Løbet af en 8 Dages Tid.

Scavenius: I Løbet af en 8 Dages Tid — javel.

Formanden: Jeg vil ogsaa her henlede Opmærksomheden paa *Renthe-Finks* Forklaring i Aktstykke Nr. 51, Side 106, det er omtrent midt paa Siden. Det refererer sig til Gesandtens Tilbagekaldelse. Er der noget at bemærke om hans Fremstilling vedrørende det Punkt?

Scavenius: Om den formelle Anledning til, at *Renthe-Fink* blev kaldt tilbage — altsaa Telegramkrisen? Ikke andet end den rent formelle Bemærkning, at Lüdke allerede var fjernet tidligere. *Renthe-Fink* siger: »Lüdke blev tilbagekaldt samtidig«. Han var allerede fjernet, jeg kan ikke huske hvor mange Uger forinden. Jeg syntes dengang, det var en Maaned. Han var allerede fjernet.

Formanden: Men ellers er der maaske ikke noget at bemærke.

Scavenius: Det er nyt for mig, det blev ikke fremført over for mig dengang, naar han siger: »Ved *Hannekens* Udnævnelse til *Lüdkes* Efterfølger, havde *Hitler* udtalt, at *Hanneken* ogsaa skulde være Chef for den civile Administration.« Det er et nyt Punkt for mig.

. . . . . .

Formanden: Saa gaar vi over til *Begivenhederne omkring den 29. August 1943.* Jeg vil gøre opmærksom paa, at ogsaa her foreligger en Del Dokumenter fra Udenrigsministeriet, som endnu ikke er blevet trykt og omdelt til Medlemmerne. Mon ikke det vilde være rigtigst, at ogsaa Ministeren fik Lejlighed til at gennemlæse Materialet — det er en hel Række Fotokopier —, saa vi ogsaa kan faa Deres Erklæring, hvis de maatte give Anledning til nogle Tilføjelser.

Scavenius: Javel.

Hjermind: Det kan ogsaa for Medlemmerne give Anledning til Spørgsmaal, naar vi har haft Lejlighed til at gøre os bekendt med det. Det Punkt er jo meget vigtigt.

Formanden: Ja, men de har ligget til Eftersyn for Medlemmerne heroppe gennem længere Tid.

Hjermind: Ja ja.

Formanden: Dèr har vi jo Deres Redegørelse, det er i de første Aktstykker, som er nævnt saa tit, A. Nr. 92, og vi har endvidere en Graabog. Jeg ved ikke, om Ministeren finder Anledning til at fremkomme med Tilføjelser?

Scavenius: Nej, det tror jeg ikke.

Formanden: Der skete jo meget i disse bevægede Uger og da navnlig den 29. August. Jeg vil gerne i denne Forbindelse stille Dem et Spørgsmaal: Har De i Ministermødet eller i Samtaler med den daværende Justitsminister *Thune Jacobsen* drøftet Spørgsmaalet om at sætte de i Horserødlejrens internerede Kommunister paa fri Fod i Tilfælde af tysk Overtagelse af det danske Rets- og Politivæsen?

Scavenius: Nej.

Hjermind: Har De nogen Erindring om, Hr. Scavenius, at dette Spørgsmaal, saaledes som det er forklaret af forhenværende Justitsminister *Thune Jacobsen*, ved Slutningen af Ministermødet, maaske dengang Mødet var i Opbrud, har været nævnt af ham, er blevet rejst? Jeg vil gerne spørge, om Ministeren har nogen Erindring om, at *Thune Jacobsen* ved en saadan Lejlighed kunde have nævnt Spørgsmaalet?

Scavenius: Han forklarede jo selv, jeg kender kun hans Fremstilling, at det var en Bemærkning, han fremførte, og som kun kunde høres af de nærmest siddende, og det kunde ikke høres ved den anden Ende af Bordet, hvor jeg formodentlig har siddet. Paa den Maade kom det altsaa ikke frem, og der blev heller ingen Forhandling om det.

Formanden: Hvis Spørgsmaalet var blevet rejst i Ministermødet den 28. August, kunde De da have stemt for paa officiel Maade at ophæve Bevogtningen af de i Horserødlejren internerede Kommunister, hvis Forhandlingerne til tysk Side sprængtes?

Scavenius: Hvis Forhandlingerne til tysk Side sprængtes?

Formanden: Altsaa, det væsentlige er her, om De kunde gaa ind paa officielle Forhandlinger i Ministermødet om det Spørgsmaal.

Scavenius: Jeg tror, at hvis Spørgsmaalet var blevet rejst saa . . .

Formanden: Officielt.

Scavenius: Ja, hvis *Thune Jacobsen* altsaa havde forelagt Spørgsmaalet, ikke blot nævnt det til de nærmest siddende, men virkelig forlangt det ført frem, saa tror jeg, at det havde været den almindelige Opfattelse — det havde i hvert Fald været min Opfattelse —, at det var en større Risiko, end man kunde paatage sig. Hvis det skulde finde Sted, maatte det finde Sted lokalt. Det maatte være saaledes, at Tyskerne ikke vilde være i Stand til at efterspore, at det var sket som en Virksomhed udgaaende fra det afsatte Ministerium. Dette vilde efter min Mening have bragt hele Departementschefstyret i Fare.

Hjermind: Men Departementschefstyret vidste man vel i og for sig ikke meget om den 28. August?

Scavenius: Det vidste man da saa meget om, at vi samme Dag vedtog en Henvendelse til Embedsmændene, og deriblandt ogsaa Departementscheferne, om at fortsætte.

Hjermind: Men det maatte være senere paa Dagen.

Scavenius: Nej, var det senere paa Dagen? I hvert Fald, det var i Forbindelse med det, vi arbejdede paa, at der ikke skulde gaa for meget i Stykker. Alle Bestræbelser var jo koncentreret derom.

Formanden: Nu blev jeg afbrudt af Hr. Hjermind; ellers vilde jeg have stillet et Spørgsmaal til i denne Forbindelse. I benægtende Fald, vil De, af Hensyn til Faren for, at Tyskerne blev bekendt med Forhandlingsgenstandene paa dette Møde, have anset det for mindre heldigt, at der paa Mødet blev fremsat Forslag om eller aabnet Diskussion om en saadan Ophævelse, selv om den ikke vedtoges?

Scavenius: Det er et Spørgsmaal om, hvor megen Diskretion man kan regne med, men jeg tror, at det kunde vi dog have snakket om, hvis nogen havde ført det frem. Jeg tror ikke, det kunde have ført til et positivt Resultat, det tror jeg ikke; jeg tror, Resultatet var blevet, at Mødet var klar over, at det vilde være for farlig en Ting at sætte i Gang. Naturligvis, man kan sige, at der er altid naar to eller flere taler sammen, en Risiko for, at det kommer ud, men det vilde dog gøre en stor Forskel, om det kom til Tyskerne bare som et Spørgsmaal, der havde været omtalt, eller om der var taget en Beslutning.

Hjermind: Nu er vi ved Formandens Spørgsmaal kommet ind paa, om jeg saa maa sige, en mere teoretisk Betragtning om, hvorledes Ministeren vilde have stillet sig. Det er vel i og for sig meget vanskeligt og maaske heller ikke særlig værdifuldt at drøfte det, men det foranlediger mig, da vi alligevel er inde paa en saadan Betragtning, til at sige, i Anledning af, at Hr. Scavenius nævner, at man maaske lokalt kunde have ordnet det: vilde der i og for sig have været noget i Vejen for, at man kunde have drøftet det og tilkendegivet Justitsministeren lokalt at lade Sagen ordne?

Scavenius: Men det var jo netop det farlige, at der udgik nogen Ordre paa det

Tidspunkt fra Centralen til Horserød. Det vilde jeg betragte som meget risikabelt. Det maatte de finde ud af deroppe.

Formanden: Jeg vil kun bemærke, at der i mit Spørgsmaal laa det, at det kunde have sin Betydning at faa Ministerens personlige Vurdering af netop de Forhold, som vi nævnte i Spørgsmaalet, selv om det var af hypotetisk Karakter.

Scavenius: Ja, men har jeg ikke givet den?

Formanden: Jo jo, det er kun en Tilføjelse til det, Hr. Hjermind sagde. Derfor var det ikke uden Værdi at faa Ministerens Svar paa det. I den Forbindelse vil jeg ogsaa gerne anføre Direktør *Svenningsens* Redegørelse for Forhandlingerne i September 1943 om Ordningen af Danmarks Statsadministration efter den 29. August 1943. Hr. Hjermind var inde paa det ved at tale om Departementschefstyret. Det hænger naturligt sammen med den 29. August i Kraft af hele Systemets Udvikling. Direktør *Svenningsen* siger jo ogsaa, at det var noget, der først efterhaanden blev til; den 29. August var man slet ikke klar over, hvordan man skulde gribe det an.

Scavenius: Nej, naturligvis.

Formanden: Derfor synes jeg alligevel, jeg vil komme med den Bemærkning. Det hører naturligt sammen.

Arnth Jensen: Jeg har et enkelt Spørgsmaal, jeg gerne vil stille; det er om den 29. August, hvor jo Svaret fra Ministeriet blev et Nej. Jeg vil gerne spørge: ønskede De, at der skulde være ført videre Forhandlinger paa det Grundlag, Tyskerne havde stillet op?

Scavenius: Jeg kunde have ønsket det, men det var udelukket. Da jeg kom tilbage til Ministeriet, og Ministrene uden nærmere Forhandling i Ministeriet gik direkte over i Samarbejdsudvalget, kom jeg lige fra *Dr. Best*, og jeg havde fundet ham som en slagen Mand. Alt dette her var sket imod alt, hvad han havde bestræbt sig for. Han havde været modtaget i Hovedkvarteret dernede; han havde holdt et Foredrag paa en Time om Forholdene her og havde fraraadet alle drastiske Foranstaltninger og udtalt den Formening, at vi nok kom igennem; og det var forresten ogsaa det Resultat, vi var kommet til ved en Forhandling, umiddelbart inden han rejste til Hovedkvarteret. Men deri var han blevet skuffet. Han sagde: jeg gav denne Fremstilling og troede egentlig, den havde gjort Indtryk, men saa blev jeg dimitteret, og uden at jeg havde Adgang til yderligere, fik jeg at vide, at det var forkastet. Og som Følge af det Indtryk, jeg havde af *Dr. Best*, var det ganske klart, at han var sat ud af Spillet, i det Øjeblik i hvert Fald. Vi var paa en Maade vendt tilbage til Situationen, inden *Dr. Best* kom herop, idet *Hanneken* i Virkeligheden nu var blevet den tyske Repræsentant. Det vil altsaa sige, at hvis der skulde have været ført en Forhandling, skulde den have været ført med Generalen, og en saadan maatte jeg anse for fuldstændig udsigtsløs.

Arnth Jensen; Jeg har et Spørgsmaal til; jeg beder undskylde, det ligger lidt længere tilbage, men jeg tror ikke, det er besvaret. Det er om Krisen i 1942 i Anledning af dette Lykønskningstelegram. Vi har faaet at vide, at Kongen havde tilbudt, at Kronprinsen kunde rejse til Berlin. Jeg vil gerne spørge: var det Kongens eget Initiativ, eller var det efter Ordre fra Udenrigsministeren eller Statsministeren?

Scavenius: Da vi fik denne Lynstraale, maatte man jo straks overveje, hvad vi kunde foretage os, der kunde afbøde og pacificere, og det førte til, at jeg — ja, Statsministeren maa vel have været med, men det tør jeg ikke sige bestemt, om jeg var alene, da jeg tog til Amalienborg og forelagde Kongen og Kronprinsen — nej, hvordan var det? Var Kongen allerede syg dengang?

Rasmus Hansen: Han var syg, Kronprinsen var Regent.

Scavenius: Saa har jeg kun kunnet forelægge det for Kronprinsregenten, og det maa af Kronprinsregenten være forelagt Kongen. Men jeg tog altsaa ud til Kronprinsregenten og fremstillede, at jeg havde overvejet Situationen og tænkt over, om der overhovedet fra dansk Side kunde gøres noget, og jeg var kommet til det Resultat, at man kunde give det Tilbud. Og det blev meget favorabelt modtaget, det var man straks villig til — ja, jeg maa dog ogsaa have truffet Kongen, for det blev afgjort lige med det samme; jeg var i Stand til endnu samme Dag at lade Ordren gaa til Berlin, saa at vor Repræsentant kunde fremstille dette enten allerede samme Aften eller i hvert Fald næste Dag. Og jeg maa sige, jeg tror det Tilbud havde en meget betydelig Virkning. Altsaa, den gode *Hitler* nedlod sig ikke til at besvare det, men det har været der, og det har sikkert støttet den tyske Udenrigsminister i hans Bestræbelser for at dæmpe ned, saa der ikke skulde ske noget.

Arnth Jensen: Det var altsaa paa Deres Raad og Tilskyndelse?

Scavenius: Det var det.

Rasmus Hansen: Det er en Samtale, De har haft med Kronprinsen og formentlig ogsaa med Kongen. Har De refereret den for det samlede Ministerium, inden De foretog yderligere?

Scavenius: Ja ja, bevares vel.

Rasmus Hansen: Og den har været tiltraadt af det samlede Ministerium?

Scavenius: Ja bevares vel; det var jo et meget vigtigt Skridt.

Rasmus Hansen: Det vil altsaa sige, at det samlede Ministerium har været indforstaaet med Tilbudet om, at Kronprinsen skulde rejse til Berlin.

Scavenius: Ja, ja.

Hjermind: Jeg forstod ikke af Svaret til Hr. Rasmus Hansen, om det havde været forelagt Ministeriet, inden Hr. Scavenius talte med Kronprinsen og Kongen, eller det var efter.

Scavenius: Ja, nu har man ikke en Timetabel fra Dagen, men jeg maa gaa ud fra, at Kollegerne først har talt sammen, inden vi tog til Amalienborg.

Hjermind: Maatte jeg have Lov til at vende tilbage til Spørgsmaalet om den Drøftelse, der altsaa, saa vidt jeg forstaar, ikke har fundet Sted den 28. August om Løsladelserne, hvor Hr. Scavenius siger, at det forekom Dem for risikabelt.

Scavenius: Der var slet ingen, der fremførte det over for mig.

Hjermind: Men er det en Betragtning, De nu anfører, eller var det Overvejelser, som De dengang gjorde Dem, at det vilde være risikabelt at nævne det og risikabelt at træffe en saadan Beslutning? Er det i og for sig en Betragtning, som De nu anfører, eller tænkte man overhovedet paa Sagen? Man kunde jo i og for sig ogsaa sige, at det var ogsaa risikabelt for de Mennesker, der sad derude.

Scavenius: Selvfølgelig. Det tror jeg ikke; det har slet ikke foreligget.

Hjermind: Man har slet ikke tænkt paa det?

Scavenius: Jeg tror oprigtig talt, at der var slet ingen, der tænkte paa det. Man var altfor optaget af det, der foregik, og naar jeg nu siger, at jeg vilde have fundet det for risikabelt, fremkommer det paa den Maade, at dengang *Thune Jacobsen* skrev sin Bog og kom ind paa dette, henvendte han sig til mig for at faa min Mening, og jeg maatte sige: ja, jeg kan kun være enig med Dem i, at det vilde have været for risikabelt. Det er altsaa ikke alene i dette Øjeblik, jeg siger det, men jeg ytrede det over for *Thune Jacobsen*, dengang han vilde udsende sin Bog.

Karl Olsen: Dengang man internerede Kommunisterne og altsaa erkendte, at det skete, fordi det var en Nødvendighed, var det saa ikke en Forudsætning, at de ikke, saafremt Tyskerne overtog Magten her i Landet, maatte falde i Tyskernes Hænder?

Scavenius: Ja en Forudsætning —?

Karl Olsen: Havde man regnet med, at de skulde sidde, ogsaa hvis Tyskerne overtog Magten?

Scavenius: Jeg tør slet ikke sige, om man overhovedet havde tænkt sig noget. Det, man var optaget af, var, at Tyskerne ikke skulde tage dem.

Karl Olsen: Men man har ikke i Perioden fra de blev taget og fremefter tænkt paa den Situation?

Scavenius: Nej, det tror jeg ikke.

Karl Olsen: For den Situation havde vi dog hængende over Hovedet i længere Tid.

Scavenius: Ja, men naar man er optaget af en saadan Situation og arbejder paa at løse den, har man ligefrem ikke Tid eller Tanker til at beskæftige sig med, hvordan det vilde se ud, hvis noget sker. Det, alle var optaget af dengang i August, var at undgaa det Resultat, der kom. Det var man i den Grad optaget af, at jeg tror, det er meget forklarligt, at det Spørgsmaal slet ikke er dukket op fra nogen Side.

Karl Olsen: Har man ikke i Ministeriet haft den Tanke fremme, at man i en given Situation, hvor man var klar over, at nu brød det sammen, nu overtog Tyskerne Magten, maatte søge at gøre det Overgreb godt, som man dog havde begaaet ved Arrestationen?

Scavenius: Nej, det har slet ikke foreligget, og det hænger sikkert sammen med, at man havde jo i og for sig en Forventning om, at det skulde lykkes at faa Krisen afværget.

Karl Olsen: Ogsaa den 28. August?

Scavenius: Nej, der er det jeg siger, at den 28. August er man i den Grad optaget af det foreliggende, at ikke alene fra Ministrene, men ogsaa fra dem, der ellers kunde være interesserede, hørte man ikke en Lyd.

Formanden: Kommissionen har fra Udenrigsministeriet modtaget en *Redegørelse vedrørende Retsgrundlaget for*

Besættelsen.) Vi har i forrige Møde, saa vidt jeg husker, ganske kort berørt denne Redegørelse, idet vi var inde paa at drøfte Spørgsmaalet fredelig eller krigerisk Besættelse. Da Ministeren formentlig ikke har haft Lejlighed til at se denne Redegørelse, vil jeg foreslaa, at vi ogsaa forelægger den til Ministerens Erklæring paa samme Maade som de andre.

. . . . . .

Arnth Jensen: Ja, nu vil jeg gerne stille det direkte Spørgsmaal til Ministeren: Det fremgaar af det Referat, vi har fra Nimandsudvalget ...

Formanden: Som ikke er godkendt.

Arnth Jensen: Nej, det er ikke godkendt, derfor spørger jeg ogsaa Ministeren. Det er Side 608, der siger Ministeren: »Fra tysk Side har man den Opfattelse, at den militære Krig nærmer sig sin Afslutning, og at man bør gaa over til at organisere det nye Europa.« Det er allerede i 1941. Jeg vil gerne spørge Ministeren, om De ogsaa havde den Opfattelse? For det forklarer jo meget af den Politik.

Scavenius: Nej, aldeles ikke. Det var ikke afgørende, hvilken Opfattelse jeg havde eller ikke havde. Det afgørende var for mig: Hvad er det, Tyskerne har i Sinde, og hvad kan vi vente af dem?

Arnth Jensen: Ja, men var det ikke afgørende for Dem, at De vurderede Forholdene, hvorledes det skulde ende?

Scavenius: Nej, aldeles ikke. Dette her varede altsaa 5 Aar, hver Dag i de 5 Aar kunde Tyskerne have ødelagt os, og hvad kunde det saa nytte, at man sagde, eller kunde man forsvare at sige — ja, det kunde en privat Udenrigspolitiker gøre, men ikke den ansvarlige Regering —: Ja, men vi tror alligevel paa, at Tyskerne til sidst bukker under. Det var en mager Trøst, hvis vi i Mellemtiden var blevet ødelagt, hvis det var gaaet os som Hollænderne f. Eks. Jeg tror ikke, vi havde faaet Anerkendelse hos den danske Befolkning bagefter, hvis vi havde ladet Landet ødelægge ud fra den Opfattelse, at de andre sejrede til sidst. Desuden havde de andre vel ikke erstattet den Skade, der var sket.

Arnth Jensen: Havde Ministeren aldrig Indtryk af, at den Politik, som fra Ministerens Side blev ført, vakte stærk Modstand i det danske Folk?

Scavenius: Jo, det gjorde den, men da det ikke var det danske Folk, der afgjorde Krigens Udfald, maatte man tage det med. Jeg sagde ved en Lejlighed: Hvis en Regering venter og arbejder paa at blive populær, saa kan den overhovedet ikke styre under disse Forhold. Det var dog for meget at lægge paa Folket, som ikke har Kendskab til, hvad der foregaar, ikke har Kendskab til Situationen; der kunde oven i Købet ingen Diskussion finde Sted. Man kunde ligefrem ikke forsvare at lægge det over paa Befolkningen. Jeg husker meget vel en politisk Bemærkning, der faldt til mig engang under Krisen i 1942, hvor det endte med, at jeg maatte paatage mig Posten som Statsminister, og den forklarer maaske lige saa meget som saa meget andet. Vedkommende sagde nemlig til mig: Ja, hvis vi nu i Grupperne havde vedtaget, at vi ikke vilde støtte et Ministerium, som De stod som Statsminister for, saa havde der i Folket — hvis man maa bruge det Udtryk — saa havde der i det danske Folk været stor Tilfredshed: nu havde det endelig vist sig, at det var tapre Mænd, der sad ved Styret. Men naar de saa — tilføjede vedkommende — en Uge eller maaske 14 Dage efter fik Virkningerne at føle ved den tyske Optræden, saa vilde de ikke længere være saa begejstrede.

Arnth Jensen: Det vil sige, at Ministeren egentlig ikke følte sig som Folkets Tjener, men som den, der absolut selv ene bestemte, hvad der var det rigtige?

Scavenius: Hvad er det for noget? Det var jo ikke mig, der fremførte den Betragtning; det var en Betragtning, der blev fremført over for mig, og den viser bedst, hvad Politikerne tænkte paa. De var bange for Stemningen, men de frygtede at den ikke vilde holde, hvis man virkelig kom ud for Vanskeligheder.

Karl Olsen: Hvis dette Ræsonnement skal føres ud i sin Konsekvens, saa skulde altsaa d. 29. August ikke have fundet Sted, efter Deres Opfattelse?

Scavenius: Nej.

Karl Olsen: For da skulde Befolkningen ogsaa have reageret en Uge eller 14 Dage efter, men det viste sig altsaa, at Befolkningen tog det paa den Maade, som den gjorde.

Scavenius: Der ser De Forskellen mellem 1942 og 1943 — eller hvis De vil tage 1940—1941—1942 og 1943. Ved Krigsudviklingen, og efterhaanden som den drejer mod Tyskerne, bliver Stemningen en anden. Men jeg nævner denne

*) jfr. A. Nr. 94.

Bemærkning som Begrundelse for, hvorfor Grupperne dèr tilslutter sig mit Krav om Støtte. Forklaringen var den, at det modsatte kunde Folket ikke bære.

Karl Olsen: Deri er jeg enig. Men deraf følger saa ogsaa, at saa maa Ministeren være enig i den politiske Betragtning, Bruddet d. 28. August.

Scavenius: Jeg maa nu sige, at jeg mente, man skulde søge at trække det ud, men det kunde man altsaa ikke — det har jeg forklaret tidligere — saadan som Stillingen var hos Tyskerne. Men jeg vilde have arbejdet paa — hvis der havde været nogen Mulighed — at trække det længere ud. Man maa huske paa, at naar Folket tog det dengang, var det i Forventning om — det hørte jeg fra mange Sider —, at Tyskerne klappede nok sammen i Løbet af 3 Maaneder. De burde ogsaa være klappet sammen i Løbet af 3 Maaneder, for jeg mener, *Hitlers* største Forbrydelse over for det tyske Folk er den, at han fortsatte Krigen til den bitre Ende, efter at det havde vist sig, at den faktisk var tabt. Men det varede altsaa ikke 3 Maaneder, men 1 Aar og 8 Maaneder.

Karl Olsen: Ja, men Befolkningen tog det.

Scavenius: Ja, hvorfor? For der skete ikke noget ud over den lille Krig, der foregik mellem Gestapo og den danske Modstandsbevægelse; der skete ikke noget paa andre Omraader. Tyskerne havde faaet Anledning til at sende Politi herop, med alle de uhyggelige Følger heraf, men derudover skete der ikke noget.

Karl Olsen: Det samme vilde have været Tilfældet i 1942.

Scavenius: Ja, men det mente man ikke i 1942.

Karl Olsen: Det mente jeg.

Scavenius: Ja, det mente De maaske, men det blev udtrykkelig begrundet med — og det er en meget forstaaelig Betragtning — at det dristede man sig ikke til i 1942. Og jeg siger, at hvis det havde staaet saaledes for det danske Folk i 1943, at dette skulde vare ikke 3 Maaneder, men 1 Aar og 8 Maaneder, saa havde mange været mere betænkelige, end de var dengang, da de sagde: Nu er det snart slut.

Arnth Jensen: Ja, det er Deres Opfattelse, men vi andre kan have en anden Opfattelse.

Scavenius: Ja, enhver har Lov at have sin Opfattelse.

Arnth Jensen: Men De maatte dog føle — jeg kan ikke tænke mig andet — ogsaa som Minister, at det store, store Flertal af den danske Befolkning ønskede Handling, en anden Kurs.

Scavenius: Saa var det jo meget lykkeligt, at det ikke skete, hvis de virkelig har ønsket det.

Arnth Jensen: Det kan man ogsaa diskutere, om det var lykkeligt eller ej.

Scavenius: I hvert Fald har jeg set fremhævet Gang paa Gang som en lykkelig Omstændighed, at vort Produktionsapparat praktisk talt var ubeskadiget, da det kom til Krigens Afslutning. Og det havde vel ogsaa været en haard Byrde, hvis vi skulde have haft, ikke nogle Tusind, men Hundredtusinder af Mennesker ødelagt; efter hvad der foreligger oplyst, mistede 200 000 Hollændere Livet.

Arnth Jensen: Ja, det maatte Befolkningen have taget, men jeg hævder bare dette, at De maa have følt — havde De ikke Følelsen af, at det var imod Flertallet af den danske Befolkning, at De Gang paa Gang gennemtrumfede bestemte Beslutninger?

Scavenius: Gennemtrumfede? Hvad vil det sige? Man bøjede sig til sidst for mine Argumenter. Hvad vil det sige, at jeg gennemtrumfede? Man tildeler mig en Rolle, som jeg slet ikke havde. Hvad Magt havde jeg?

Arnth Jensen: Er De ikke klar over, at De havde den Magt, at i de Situationer, hvor De sagde: Nu gaar jeg, var det ganske umuligt for en dansk Regering at tage Bruddet?

Scavenius: Ja, for de turde ikke. De modbeviser Dem selv. Hvis det havde været saaledes, som De siger, at man i den danske Befolkning ønskede en anden Kurs, ogsaa Resultaterne deraf, saa kunde man nemt have skiftet, saa var der Anledning til at skifte. Men hvorfor gjorde man det ikke? Man kan ikke have alting gratis i denne Verden, man kan ikke baade have Fordelene og samtidig sige, at man vil noget andet. Der er den eneste Prøve: Skete det, eller skete det ikke? Og disse Fortællinger om, at det skete ikke, fordi jeg gennemtvang o. s. v. .... Hvad skulde jeg gennemtvinge med? Nej, det skete ganske simpelt, fordi man veg tilbage for Brud.

Arnth Jensen: Fordi De Gang paa bragte os i en Tvangssituation.

Scavenius: Aldeles ikke. Gud Fader bevares — er det mig, der har styret den tyske Politik? Nej, det hele beror paa, at de, der sidder bagved og ikke kommer i direkte Kontakt med Tyskerne, kunde forestille sig meget og kunde være saa tap-

re. Men jeg har aldrig mærket nogen Modstand, naar man mødte Tyskerne.

Starcke: Jeg vil gerne spørge Ministeren, om man ikke kunde sige f. Eks., at det teknisk i høj Grad vilde have været muligt for Tyskerne at deportere praktisk hele den danske Befolkning til Østpreussen eller til et andet fjerntliggende Land, og at en saadan Evakuering vilde have betydet en Decimering af forfærdelig Art. Og med Hensyn til Spørgsmaalet om Sympatier og Popularitet i den danske Befolkning: Er det ikke saadan, at Privatfolk og underordnede Medlemmer inden for Regering og Administration og Politik noget lettere kan tillade private Sympatier at komme frem end en Statsmand, som staar med det centrale Ansvar, kan. Kan man ikke sammenfatte Situationsbilledet i dette, at naar man er spærret inde i Bur sammen med en Tiger, er det et urimeligt Forlangende, at man skal bevæge sig med samme naturlige Utvungethed som til daglig? Danmark var faktisk spærret inde i et Bur med en Tiger, og man var nødt til at afmaale sine Bevægelser.

Scavenius: Det var min Mening.

Starcke: Det er ogsaa min.

Steen: Jeg synes nok, denne Drøftelse efterhaanden faar en teoretisk Karakter, men det er en Kendsgerning, at Folkerepræsentanterne i Danmark med fuldt Kendskab til den Indstilling, Hr. Scavenius havde, fra Gruppernes Side bad Hr. Scavenius om at overtage Statsministerposten. Saaledes bedømte vi Situationen, og derved paatog vi os et Ansvar, vi naturligvis maa dele, og som jeg ikke føler nogen Trang til at fralægge mig min Part af.

Formanden: Jeg skal her afbryde Mødet. Vi fortsætter i Morgen Eftermiddag Kl. 14.15. Jeg haaber, Ministeren kan komme til Stede i Morgen.

Scavenius: Ja.

Formanden: Tak.

Mødet afbrudt Kl. 12.20.

Mødet Torsdag d. 12. Juni 1947 Kl. 14.15.

Arnth Jensen: Hr. Formand, maa jeg have Lov til at fremkomme med en Bemærkning til Referatet af sidste Møde?

Formanden: Inden vi fortsætter med det nye? Ja, vær saa god.

Arnth Jensen: I Slutningen af sidste Møde, da Hr. Scavenius var til Stede, udtalte Hr. Steen, at det var en Kendsgerning,at Folkerepræsentanterne i Danmark med fuldt Kendskab til den Indstilling, Hr. Scavenius havde, fra Gruppernes Side bad Hr. Scavenius overtage Statsministerposten. Dette vil jeg ikke bestride, men for at undgaa Misforstaaelser ønsker jeg tilføjet Referatet, at det i hvert Fald ved Finanslovens første Behandling klart blev tilkendegivet, at der var ikke saa faa af Folkerepræsentanterne, som ikke ønskede denne Regering.

Formanden: Vi kan jo spørge Hr. Scavenius, der formentlig har hørt Hr. Arnth Jensens Bemærkning, om De har noget at føje til.

Scavenius: Nej .

. . . . . .

Nørskov: Maa jeg have Lov til at stille et Spørgsmaal til Ministeren. Det gaar ud paa følgende: Har De støttet *en Anmodning fra Statsminister Stauning til Thune Jacobsen om at indtræde som Justitsminister? Thune Jacobsen* siger nemlig under Afhøringerne: »To Gange har jeg afslaaet Statsminister *Staunings* Opfordring om at overtage Posten« som Justitsminister.

Scavenius: Om jeg har ....

Nørskov: Spørgsmaalet gaar ud paa, om De har støttet en Anmodning fra Statsministeren til *Thune Jacobsen* om at indtræde som Justitsminister?

Scavenius: Ja, det har jeg. Da vi mistede *Harald Petersen* paa den Maade, som er bekendt, forelaa Spørgsmaalet: Hvordan faar vi en ny Justitsminister, og det var slet ikke nemt. I første Omgang, da *Stauning* og jeg talte om det, kom vi til at tænke paa *Thune Jacobsen*, og der skete Henvendelse til ham, men han sagde nej, og det medførte en Mellemepisode, hvor en anden, en af Justitsministeriets Embedsmænd, blev bragt i Forslag. Saa vidt jeg erindrer, var det for Resten *Harald Petersen*, der havde Tanken, men vi kendte for øvrigt ogsaa i Udenrigsministeriet den paagældende, da vi havde haft ikke saa lidt Samarbejde med ham. Det viste sig imidlertid umuligt at formaa ham til det. Han forklarede, at han var Embedsmand, udelukkende Embedsmand, og umuligt kunde tænke sig at tage en saadan Post. Det maatte man bøje sig for. Saa stod vi helt blanke, og det medførte altsaa en fornyet Henvendelse til *Thune Jacobsen* og et meget stærkt Tryk paa ham, hvorefter han endelig accepterede.

Nørskov: Javel. Maa jeg stille et Spørgsmaal til: Ansaa De det for paa-

krævet, at den tidligere Justitsminister *Harald Petersen* afgik, og i bekræftende Fald, hvorfor afgik han? Der gaar jo nemlig Rygter om, at det var Minister Scavenius, der fremskyndede hans Afgang.

Scavenius: Nej. slet ikke.

Formanden: Vi var inde paa Spørgsmaalet i Gaar, men efter den sidste Tilføjelse forstaar jeg godt, det kommer frem i Dag.

Scavenius: Nej, ved de Samtaler, jeg havde med afdøde Statsminister *Stauning*, da Ministeriet blev dannet den 8. Juli, fortalte han mig jo lidt om de Kolleger, jeg skulde have, da jeg omsider havde accepteret at træde ind, og han sagde om *Harald Petersen:* Jeg har formaaet *Harald Petersen* til at overtage Justitsministeriet, og jeg tror, han vil være meget velegnet til det, thi han har haft denne Stilling som Statsadvokat for særlige Anliggender og har vist sig at være en god Forhandler med de tyske Politimyndigheder. Men det udviklede sig ikke saadan, som *Stauning* aabenbart havde tænkt sig. Det, der førte til, at *Harald Petersen* maatte træde tilbage, var, at Repræsentanten for de tyske Politiinteresser, Præsident *Kanstein*, som for Resten var en af de forstandigste Tyskere, vi har haft heroppe, beklagede sig over, at hans Forhold til *Harald Petersen* ikke var, som det kunde ønskes, at han kunde ikke saa let komme i Forbindelse med ham, som han ønskede. Han blev henvist til Embedsmændene, og det passede ham ikke. Han mente, at de Sager, der forelaa, skulde Ministeren selv tage sig af, naar han ønskede det. Det var kort sagt denne Misfornøjelse hos *Kanstein*, som saa Gesandten tog op, og som førte til, at det maatte erkendes og ogsaa erkendes af *Harald Petersen* selv, at Situationen havde udviklet sig paa en uønskelig Maade, der maatte medføre et Skifte, men der var egentlig ikke nogen Fjendtlighed, for jeg husker f. Eks., at da der var Tale om den endelige Fratræden og det blev anført, at det vilde have Interesse for *Harald Petersen* at blive siddende, indtil et Aar var forløbet — jeg ved ikke, om det hang sammen med Spørgsmaalet om Ventepenge eller noget andet, men det havde altsaa Interesse for ham —, saa gik Tyskerne med til det. Da jeg sagde til *Renthe-Fink*, at jeg forstod altsaa, at vi maatte se at finde en anden Justitsminister, men De kan jo umuligt have noget imod, at det sker saaledes, at det passer den fratrædende, sagde han: Nej, selvfølgelig, og dermed blev *Harald Petersen* siddende Aaret ud.

Arnth Jensen: Maa jeg stille et Spørgsmaal i Tilknytning til dette her: Var det Dem ikke bekendt, at alle de politiske Partier udfoldede stærke Bestræbelser for at beholde *Harald Petersen?*

Scavenius: Ja, det er muligt.

Arnth Jensen: Ja, men jeg spørger: Var det ikke Dem bekendt under denne Krise?

Scavenius: Nej. Derimod havde jeg Indtryk af, at *Harald Petersen* var blevet en populær Minister.

Arnth Jensen: Ja, men det forekommer mig, at det blev behandlet mange Gange i Nimandsudvalget, og at man fra alle Sider, fra alle politiske Partiers Side, stærkt opfordrede *Harald Petersen* til at blive, og jeg kan ikke begribe, at De som Udenrigsminister ikke har faaet det at vide.

Scavenius: Hvis jeg har været til Stede i de Møder, har jeg jo hørt det.

Arnth Jensen: Jeg erindrer ikke helt ud Nimandsudvalgets Protokol nu, men det forekommer mig, at Udenrigsministeren har været til Stede i de Møder ogsaa, selv om jeg ikke tør paastaa det med Sikkerhed.

Kristen Amby: Jeg mener at erindre, at det i alt Fald blev sat i Forbindelse med den Episode, der fandt Sted i Idrætsparken i *Harald Petersens* Justitsministertid; nogle Tyskere var blevet overfaldet, og det blev benyttet som Paaskud.

Scavenius: Ja, det blev benyttet. Tyskerne sagde om *Harald Petersen*, at han var inaktiv, han tog sig ikke af Sagerne; det var egentlig det, de klagede over, foruden at det var vanskeligt med personligt at træffe hinanden, at faa Forhandling o. s. v. Det blev fremført som et særligt Eksempel — det er meget rigtigt — det med Idrætsparken, de mente, at Justitsministeren skulde have interesseret sig for dette paa Forhaand, saa man bedre havde været i Stand til at undgaa den Slags Optrin.

Nørskov: Jeg mener, det er rigtigt, hvad Hr. Arnth Jensen siger, at der var stærk Modstand fra de forskellige Partier imod det, men jeg forstaar paa Ministeren, at De alligevel fandt det nødvendigt at bøje sig for Tyskernes Krav.

Scavenius: Ja, og *Harald Petersen* fandt det ogsaa selv nødvendigt.

Nørskov: Og et Spørgsmaal til sidst: Kan De, Hr. Minister, oplyse noget om

Grunden til Justitsminister *Unmack Larsens* Afgang?

Scavenius: Nej, for det, jeg skulde oplyse, det ved de Herrer formentlig bedre. Jeg har ikke hørt det anderledes end som en Fortælling, som jeg ikke finder nogen Grund til at gentage.

H. C. Hansen: Det sker ogsaa paa et Tidspunkt, hvor De ikke er i Ministeriet, i Forbindelse med 8. Juli-Rekonstruktionen.

Scavenius: Ja, jeg har ganske vist faaet meddelt, hvad Grunden var, hvorledes det udviklede sig, men jeg har ikke selv haft noget positivt Kendskab dertil.

Nørskov: Kan Ministeren slet ikke give Oplysning derom?

Scavenius: Jeg synes ikke, det tilkommer mig at gentage en saadan Fortælling, selv om den maaske er rigtig.

Formanden: Jeg synes nu i og for sig — jeg nærer nemlig ingen Tvivl om, at Ministerens Referat er rigtigt —, at det kunde have nogen Interesse, naar Spørgsmaalet er stillet her, da at faa det besvaret.

H. C. Hansen: Jeg synes, at man med Rette kan stille Spørgsmaal til Minister Scavenius, som vedrører hans Anliggender og hans Embedsperiode; men at stille ham et Spørgsmaal som dette, der vedrører en politisk Rekonstruktion, hvor der er Tale om, hvor mange Repræsentanter de forskellige Partier skal have, og hvilke de skal have, det forekommer mig at ligge en lille Smule uden for det, der her drøftes.

Kristen Amby: Jeg kender slet ikke noget til disse Historier, jeg mener ogsaa, det er irrelevant, men jeg mener at huske, at der samtidig med Rekonstruktionen gik en Pressekampagne fra visse Sider gaaende ud paa, at der skulde Folk udefra ind i Ministeriet, og dèr pegede man bl. a. paa, at et af de naturlige Felter i saa Henseende var, at en Embedsmand i Justitsministeriet, som ikke var Politiker, blev Minister — det var jo ikke ligegyldigt, hvor de blev anbragt. Jeg har ikke hørt andet.

Scavenius: Jeg skal i denne Henseende kun anføre — for det kan man sige vedrører min Tid, og jeg nævnede det før — den Forklaring, *Stauning* gav mig, nemlig at han maatte mene, at *Harald Petersen* vilde være en velegnet Justitsminister, fordi han i den Stilling, han beklædte som Statsadvokat for særlige Anliggender, havde særligt at gøre med Tyskerne og dèr havde vist en Forhandlingsevne, som han, *Stauning*, mente kunde blive til Gavn for Ministeriet. Deraf kunde maaske udledes, at *Stauning* havde faaet den Opfattelse, at Justitsministerposten under de foreliggende Omstændigheder var bedst besat med en Fagmand. Mere kan jeg ikke sige.

Kristen Amby: Men hvis der skulde tages Hensyn til dette Forlangende eller i hvert Fald denne Pressehenstilling om saadanne Folk udefra ....

H. C. Hansen: Unmack Larsen var jo Fagmand.

Kristen Amby: Men han var Politiker tillige. Det var blot dette, at man skelnede dengang — taabeligt — mellem Folk udefra og Politikere.

Formanden: Kan vi ikke forlade dette Spørgsmaal?

Arnth Jensen: Jeg vil gerne oplyse Ministeren om, at i et Møde i Nimandsudvalget den 11. Juni 1941 Kl. 13.30 — det staar Side 574 i disse Referater, der ikke er godkendt — har den daværende Udenrigsminister oplyst, at det var en gammel Sag, der var tysk Utilfredshed med Justitsministeren, og det stammede fra Forhandlingerne om Ophævelse af Mødeforbudet; der er fra Partirepræsentanternes Side givet et naturligt Udtryk for, at man mener, det er uheldigt, at Justitsministeren skal gaa, men Udenrigsministeren svarer, at Justitsministeren er ikke Politiker, han bliver et Offer for manglende Organisation. Det vil i Virkeligheden sige, at Udenrigsministeren har ønsket, at den daværende Justitsminister skulde trække sig tilbage, og Udenrigsministeren har altsaa vidst, at der fra de politiske Partirepræsentanters Side var et Ønske om, at han skulde blive.

Scavenius: Ja, og hvad vil De saa udlede deraf?

H. C. Hansen: Maa jeg ikke konkretisere det Spørgsmaal? Har De, Hr. Minister, haft noget som helst at gøre med Spørgsmaalet *Unmack Larsens* Forbliven eller ikke Forbliven i Ministeriet?

Scavenius: Aldeles ikke.

Formanden: Kan vi ikke forlade *Unmack Larsen?* Det synes jeg. Er der andre Spørgsmaal?

Arnth Jensen: Vi er i Besiddelse af en Kopi af et Brev*), som Hr. Scavenius har skrevet til *Gunnar Larsen* den 8. Januar 1945. Jeg ved ikke, om Hr. Scavenius erindrer det?

Scavenius: Jo.

*) jfr. Aktstk. Nr. 84.

Arnth Jensen: Der staar til Slut: »Det synes ganske klart, at for at bevare Regeringsmagten paa danske Hænder var det nødvendigt at oparbejde en vis Tillid hos Tyskerne til Regeringen, herunder ogsaa at opnaa en vis personlig Kontakt med de retningsgivende og formidlende tyske Personligheder. Herom var der ogsaa ganske Enighed i Regeringen, og medens de politiske Ministre mente at maatte spille et Dobbeltspil af Hensyn til Vælgerstemningen, var De ikke bundet af saadanne Hensyn.« Jeg vil gerne spørge, Hr. Scavenius, om De ikke føler Trang til nøjere at forklare, hvori det Dobbeltspil bestod?

Scavenius: Det behøver jeg vist ikke at forklare Dem.

Arnth Jensen: Jeg synes jo, det var rart nok at vide det. Ellers maa jeg tro, at Ministeren mener, at de politiske Ministre har taget Lære af det, som De ved en anden Lejlighed har udtrykt paa den Maade, at det gjaldt om, at vi kunde lære af Kamæleonen og ligesom Kamæleonen skifte Farve med Aarstiden. Det maa jo betyde, at De mener, at disse Ministre paa en Maade har skiftet Farve, efter som de var i Ministeriet eller ikke var i Ministeriet?

Scavenius: I nogen Grad maaske.

Arnth Jensen: De ønsker altsaa ikke at kommentere det videre?

Scavenius: Nej, for jeg synes ikke, det fører til noget, at vi debatterer det.

Harald Nielsen: Naar vi nu er inde paa de almindelige Synspunkter med Hensyn til, hvordan man burde optræde over for Tyskerne, vil jeg gerne lige nævne, at De i Gaar, Hr. Minister, da vi talte om Østrumforhandlingerne, sagde, at det var saadan noget, man foretog sig, som skulde se ud af noget, men som i Virkeligheden ingenting var. Deraf drog jeg den Slutning, at De havde den Opfattelse, at det var hensigtsmæssigt en Gang imellem over for Tyskerne uopfordret at vise en Imødekommenhed for derigennem muligvis at afværge mere vidtgaaende Krav.

Scavenius: Hvad Østrumudvalget angik, var det netop saadan, at det saa ud som et dansk Initiativ, men Initiativet var jo fremkommet ved, at det var tydeligt annonceret dernedefra, hvilke Tanker de havde; for saa vidt muligt at faa det begrænset tog vi noget, der lignede et Initiativ, og det lykkedes jo at gennemføre det. Vi fik det jo faktisk begrænset til ingenting.

Harald Nielsen: Men det var ikke Ministerens Opfattelse, at man saadan ved en uopfodret Imødekommenhed kunde afværge ....

Scavenius: Ja, den var jo ikke helt uopfordret, og jeg vilde heller ikke have foretaget mig noget, hvis man ikke havde haft de meget tydelige Udtalelser dernedefra.

Formanden: Saa takker jeg Ministeren for disse Møder, vi har haft, og for den Beredvillighed, Ministeren har vist til at besvare alle de mange Spørgsmaal. Jeg gaar ud fra, at vi herefter kan betragte det Forhold, som Kommissionen undersøger i Øjeblikket vedrørende Ministeren, som afsluttet. Men det kan jo være, der senere hen dukker et enkelt Spørgsmaal op, som vi kommer til at forelægge Ministeren.

Scavenius: Jeg er altid til Tjeneste.

Formanden: Mange Tak!

Afhøringen sluttede Kl. 16.15.

Tirsdag den 24. Juni 1947 Kl. 14.

For Kommissionen mødte fhv. Minister, Folketingsmand Christmas Møller.

. . . . . .

Rasmus Hansen: De nævnte, Hr. Christmas Møller, at der i Begyndelsen af Juli, vistnok den 4. Juli, var sammensat en Ministerliste, der havde Dr. *Munch* som Udenrigsminister, og som var godkendt af de samarbejdende Partier.

Christmas Møller: Ja.

Rasmus Hansen: Ved De, hvem det var, der foranledigede Kongen til at forkaste den Ministerliste?

Christmas Møller: Nej.

Rasmus Hansen: De ved ikke, om det var Folk fra Højgaardgruppen, der havde rettet Henvendelse til Kongen?

Christmas Møller: Med Hensyn til dette Spørgsmaal kan jeg for saa vidt give en meget lang Forklaring, men ikke paa det, som Hr. Rasmus Hansen direkte spørger om. Der var jo Utilfredshed i det konservative Parti med det store Ministerium. Det var det ene, at man vilde have et mindre og, som man sagde, mere handledygtigt Ministerium, have de 18 Mand sat ned til 12, og at Venstres og de Konservatives Repræsentanter ogsaa skulde have Portefeuiller. Venstre havde ikke, i hvert Fald ikke paa det Tidspunkt, den samme Betragtning. Dernæst var der, kan jeg sige, uden at jeg vel behøver at nævne Navne — men hvis man ønsker det, kan jeg gøre det —, i det konservative Parti megen Iver for at faa *Munch* udskiftet som Udenrigsminister. Det er en af de Ting, jeg kan huske nøjagtigt — og man vil i den konservative Partiprotokols Referater af Møderne kunne se —, at jeg straks, da disse Ting kom frem, meget voldsomt gik derimod og holdt paa Dr. *Munch*, og at jeg paa et tidligt Tidspunkt sagde, at enhver kunde sige sig selv, at hvis *Munch* blev udskiftet, saa blev det *Scavenius*, og om man troede, åt det var bedre ud fra en konservativ Betragtning. Det er, om jeg saa maa sige, den ene Linie. Den anden var den sædvanlige taabelige Betragtning om at faa Erhvervsrepræsentanter til. Den var jo ogsaa fremme, og hvis man vil gennemgaa »Berlingske Tidende«s ledende Artikler fra den Tid, saa vil man kunne se, at »Berlingske Tidende« ret stærkt plæderede for det. Ogsaa det var Det konservative Folkeparti stemt for og gav Udtryk for i Skrivelser, som maa kunne findes, til *Stauning* om, at man mente, det var formaalstjenligt at gøre noget saadant. Det var Venstre imod saavel som Radikale og Socialdemokrater, og Tiden — Juni og Begyndelsen af Juli — gik med alle disse Forhandlinger. Det resulterede i Nedsættelsen af Samarbejdsudvalget. Ind i dette greb saa ogsaa *Frits Clausens* Paastande — dem har man sikkert ogsaa haft fremme — om den 28. Juni, altsaa Versaillesdagen, hvor han foregav, at Tyskerne vilde ophæve den sidste Versaillesgrænse. Der var altsaa en ikke ringe Nervøsitet, og de forskellige Forhandlinger resulterede til Slut i, at man Torsdag Aften den 4. Juli blev enig om en Regering med 5 Socialdemokrater, *Stauning*, *Buhl*, *Bording*, *Kjærbøl* og *Unmack Larsen*, Venstremændene *Krag*, *Brorsen* og *Knud Kristensen*, de Radikale *Munch* og *Jørgen Jørgensen* og de Konservative *Fibiger* og jeg. Vi havde faaet — eller jeg havde faaet, for jeg førte vist alle Forhandlingerne — Fuldmagt til at slutte, og paa et eller andet Tidspunkt sent paa Aftenen — Forhandlingerne blev ført i Folketingets Ministerværelse — var vi enige. *Krag* skulde være Viceudenrigsminister uden Portefeuille, medens *Stauning* skulde have en Portefeuille, og denne Ministerliste mødte Statsminister *Stauning* med hos Kongen, jeg tør ikke sige paa hvilket Tidspunkt, Fredag den 5. Juli. Jeg maa formode, at det ikke har været om Formiddagen, men har været efteer Kl. 12½, for der indtraf jo det Uheld, at Ministerlisten var i Radioen Kl. 12½, hvilket Kongen var meget utilfreds med; han holdt ikke af den Slags Ting, og han sagde nej, man skulde have nogle Folk udefra. Hvem der har foraarsaget det direkte, kan jeg ikke udtale mig om, men man havde altsaa denne Pressehistorie, som jeg har nævnt, og man maatte naturligvis paa det daværende Tidspunkt tro, at det var Kredse fra Erhvervsside, som havde været paa den samme Linie og havde givet Udtryk for

det over for Kongen paa en eller anden Maade, men nogen direkte Viden om, hvorfra det var, har jeg ikke.

Dertil kommer saa, hvad jeg maaske for Fuldstændigheds Skyld maa tilføje, at mit samlede Indtryk af Forhandlingerne Fredag den 5. Juli 1940 var, at det var kommet *Stauning* som en meget stor Overraskelse og berørte ham ganske overordentligt stærkt, at man fra Kongemagtens Side af Grunde, som jeg ikke har nogen Vished om og ikke kan sige noget om, mente, at *Scavenius* skulde være Udenrigsminister. Kommissionen maa vel ogsaa vide, at *Scavenius* den paagældende Fredag den 5. Juli adskillige Gange var paa Amalienborg, men om denne Kreds via den ene eller den anden har øvet Paavirkning, det havde jeg ingen Viden om dengang og kan ikke sige noget om. Jeg kan kun sige dette yderligere, at man kunde se i »Berlingske Tidende«, og man vidste, at der var saadanne Bevægelser.

Rasmus Hansen: Det var altsaa Deres bestemte Indtryk, at det var Kongen, der krævede, at *Scavenius* skulde være Udenrigsminister i den nye Regering?

Christmas Møller: Ja, det var Kongens Ønske, det kan der for mig ikke være nogen Tvivl om.

Hjermind: De sagde, Hr. Christmas Møller, at Stillingen efter Deres Opfattelse var den, at hvis man ikke beholdt *Munch*, saa fik man nok *Scavenius*.

Christmas Møller: Ikke »nok«.

Hjermind: Saa *fik* man *Scavenius*.

Christmas Møller: Ja.

Hjermind: Jeg vil spørge Dem, om De erindrer den Erklæring, De har afgivet til Kommissionen ....

Christmas Møller: Ja.

Hjermind: .... om Dannelsen af Regeringen, hvor De bl. a. skriver:

»Lørdag den 6. Juli om Formiddagen gjorde jeg et sidste fortvivlet Forsøg paa at undgaa *Erik Scavenius*, idet jeg meget anmodede *Stauning* om, at han tog Udenrigsministeriets Direktør, *Mohr*, i Stedet.«

Christmas Møller: Ja, jeg har jo været i adskillige fortvivlede Situationer, hvor jeg har gjort Forsøg, der ikke lykkedes. Det var jeg altsaa ogsaa paa det Tidspunkt. Man kunde sige sig selv, at det maatte gaa paa den Maade ogsaa med de Tanker og Ønsker, der var fremme, og den Politik der, men derfor kunde man godt gøre endnu et Forsøg paa at undgaa det. Der var jo ikke saa forfærdelig mange Mennesker, der kunde være Tale om paa det Tidspunkt at gøre til Udenrigsminister. Man kunde fortsætte med *Munch*, fordi han havde været det den 9. April, det kunde Tyskerne ikke have noget at sige til; *Scavenius* havde sin bestemte Position efter den første Verdenskrig, og saa var der altsaa Udenrigsministeriets Direktør, som ved *Munchs* Side havde participeret, om jeg saa maa sige, i hele Politikken den 9. April. Derfor var det en naturlig Ting, naar man gerne vilde undgaa *Scavenius*, at sige: Men saa tag dog *Mohr*.

Hjermind: Forholdet er det, at man har forelagt *Scavenius* den Fremstilling, De har givet der, og det har tilsyneladende efter Hr. Scavenius' Forklaring indeholdt nogen Overraskelse for ham, idet han henviser til, at han i Slutningen af Juni Maaned har været til Stede ved en privat Middag paa Opfordring af *Stauning*, hvor ogsaa De og *Gunnar Larsen* var til Stede, og hvorom han til Kommissionen udtaler:

»Jeg havde ikke Indtryk af, at jeg skulde være en Anstødssten for *Christmas Møller*, men det kan jo have ændret sig« o. s. v.

Christmas Møller: Jeg kan udmærket godt huske denne Middag. Det var en Middag i Direktør *Vilhelm Nielsens* Hjem. *Vilhelm Nielsen* var Medlem af »Politiken«s Bestyrelse, som *Scavenius* paa det Tidspunkt var Formand for, og af Kabelfabrikkernes Bestyrelse, som *Gunnar Larsen*, hvis jeg ikke husker fejl, paa det Tidspunkt var Formand for. *Gunnar Larsen* kom til mig — det var altsaa, inden han var blevet Minister, naturligvis, og jeg havde jo haft meget med *Gunnar Larsen* at gøre og satte i visse Henseender før Krigen og ogsaa i Begyndelsen af Krigen, i Tiden fra 1. September 1939, Pris paa ham — og spurgte, om jeg vilde deltage i en saadan Middag — det var altsaa ikke *Stauning*, der opfordrede mig, men det var *Gunnar Larsen* — i *Vilhelm Nielsens* Hjem, hvor kun til Stede var *Vilhelm Nielsen* og naturligvis hans Kone, *Stauning*, *Scavenius* og saa *Gunnar Larsen*. Jeg husker egentlig ikke saa forfærdelig meget fra denne Middag ud over to Ting. Det ene er, at det første, jeg sagde til *Scavenius*, var, at det var en Fejl, at vi ikke havde kæmpet den 9. April, hvortil *Scavenius* sagde: Saa er De altsaa ogsaa Idiot — og det passer jo meget godt ind i hele Billedet. Det andet er, at han gik tidligt. Man talte om Situationen, om den Poli-

tik, der skulde føres. Om *Gunnar Larsen* og eventuelt *Stauning* har haft en Tanke med Hensyn til, at jeg skulde høre *Scavenius'* Synspunkter, fordi jeg jo vel repræsenterede Partiet mere end nogen anden, tør jeg naturligvis ikke sige noget om, men der var ved den Lejlighed ikke nogen Tale om Udenrigsministerposten eller lignende, og jeg maa gaa ud fra, at *Stauning* paa det Tidspunkt — nu kan jeg ikke huske nøjagtigt, hvornaar Middagen var, men det var altsaa engang i Juni Maaned — var af den Opfattelse, at han ønskede at bevare *Munch*, hvilket jo ogsaa Forhandlingerne Torsdag den 4. Juli tyder paa.

Kristen Amby: Der er to Spørgsmaal, jeg gerne vil stille. Det ene er dette: Var De bekendt med, at *Scavenius* havde afslaaet *Staunings* Opfordring vistnok to Gange, inden han endelig indvilgede i at blive Minister?

Christmas Møller: Jeg tror, at Stillingen var den — men det maa Kommissionen kunne faa at vide hos Dr. *Munch* —, at Dr. *Munch* efterhaanden følte sin Stilling — svækket er maaske et for stærkt Udtryk, men var svag eller ilde tilpas ved al den Omtale af den 9. April o. s. v. og derfor egentlig selv havde Lyst til at gaa, og at Dr. *Munch* mente, at hvis han maatte trække sig tilbage — hvilket jeg ikke er helt sikker paa, at han mente var forstandigt, men han kunde godt derfor have en vis personlig Lyst til det paa Grund af Angrebene paa ham og hele den Stemning, som raadede i Landet —, saa var der egentlig ikke andre end *Scavenius*. Min Erindring — nu faar jeg jo lige stillet Spørgsmaalet — vil være, at *Scavenius* og *Munch* egentlig talte en hel Del sammen i hele denne Periode, ligesom jeg har et Indtryk af, at *Scavenius* og *Munch* ogsaa inden den 9. April talte sammen, fordi det var to Mænd, der havde meget stor Tillid til hinanden, og jeg vil tro, at *Munch* først havde ventileret *Scavenius*. Der er ingen Tvivl om, at det blev fremstillet for os, der havde saa meget med de Ting at gøre i de Julidage, at *Scavenius* ikke vilde, og min Erindring er — men jeg siger udtrykkeligt, at det kun er min Erindring, for det kan være, at de facts, jeg fik, er forkerte — min Erindring er, at vi i 18 Mands Regeringen Fredag den 5. Juli, da *Stauning* kom tilbage fra Kongen med Afslaget — vi sad i Virkeligheden sammen næsten hele Tiden, maaske afbrudt af nogle Partimøder, fordi vi skulde se at klare denne

Krise, og det endte jo med, at *Stauning*, jeg tror paa mit Forslag, fik Bemyndigelse til at danne Regering som han vilde, for man skulde jo ud af det — fik vi at vide, at *Scavenius* havde været tre Gange paa Slottet i Løbet af Fredagen den 5. Juli. Om det kun har været to Gange eller kun en Gang, ved jeg ikke, men vi fik altsaa at vide, at ved Siden af Statsministerens Forhandlinger med Kongen og med Regeringen ovre i Statsministeriet havde *Scavenius* været adskillige — efter min Erindring tre — Gange paa Slottet.

Kristen Amby: Ja, det stemmer ogsaa med den Forklaring, *Scavenius* har givet Kommissionen, men det leder saa til mit andet Spørgsmaal. Naar det er Tilfældet, som vi nu har hørt, og som alt tyder paa ogsaa objektivt er rigtigt, og passer, saa er det vel forstaaeligt, at naar Debatten har fundet Sted om et Udenrigsministerskifte, saa har man sagt: Ja, saa maa det blive *Scavenius*. Det, jeg vil spørge om, er, om De erindrer noget om, hvornaar, om De selv har argumenteret stærkt for dette og derfor meget heftigt holdt paa *Munch*. Det maa dog formentlig være, før man har faaet endelig Sikkerhed for, at Kongen ikke vil have andre end *Scavenius*.

Christmas Møller: Maa jeg for det første sige, at jeg har ikke sagt, og mine Ord kan ikke udlægges paa den Maade, at Kongen ikke vilde have andre end *Scavenius*. Efter det, jeg har sagt, tror jeg ogsaa, at Kongen vilde have *Scavenius*. Jeg har ikke sagt, at han ikke vilde have andre. Om selve Sagen maa man kunne se, som jeg siger, i den konservative Partiprotokol fra vore fælles Gruppemøder. Min Erindring her vil være — hvis Protokollen ikke er tilstrækkelig udførlig ført —, at vi i det konservative Parti næsten hele Juni Maaned kæmpede om det Spørgsmaal, og at der altsaa fra visse Sider var en saadan Vrede mod *Munch* paa Grund af den 9. April — man husker jo, at man gav ham Ansvaret mere end nogen anden for Afrustningen o. s. v.; nu taler jeg rent objektivt om det og ikke, om det var med Rette eller Urette —, der var en saadan Utilfredshed med *Munch*, at ham vilde man af med, og at jeg paa et meget tidligt Tidspunkt, jeg tror, det maa have været i Begyndelsen af Juni, skarpt sagde, at dette skulde man lade være med, fordi der var kun én Løsning, naar *Munch* blev afskediget. Naar jeg siger, at der kun var én Løsning, mener jeg ikke, at

der ikke kunde være andre, det viser jo det med *Mohr*, men saa mener jeg, at saa vilde selve Situationen føre til *Scavenius*.

Kristen Amby: Ja, den Erindring er ogsaa min, men i fhv. Stats- og Udenrigsminister *Scavenius'* Forklaring for Kommissionen angaaende dette Punkt kom han ind paa dette, og der blev af mig fremført, at jeg kendte, hvad der foregik i vort Parti, og den Gang kæmpede Christmas Møller til det sidste for at beholde *Munch*, idet han sagde: Jeg maa vurdere det saaledes, at vi desværre faar *Erik Scavenius*, men at en anden Opfattelse var den: Hvorfor var vi i den Situation, at man nu havde Valget mellem disse to? Dèr kan *Mohrs* Navn være kommet op, det har jeg ikke nogen Erindring om, men det var da tænkeligt, naar det senere dukker op.

Christmas Møller: Hvis jeg maa have Lov til at sige det, saa tror jeg kun, jeg kan besvare det paa den Maade, at det er Forskellen mellem at have politisk Begreb og ikke have det. Enhver, der havde politisk Begreb, kunde sige sig selv, at det maatte blive *Scavenius*.

Kristen Amby: Ja, men det, jeg vil spørge om, er blot dette, om De erindrer, at *Mohrs* Navn dèr blev nævnt?

Christmas Møller: I Det konservative Folkeparti?

Kristen Amby: Ja.

Christmas Møller: Nej, men paa det Tidspunkt var der jo ingen Grund til at bringe mere Forvirring ind, end der var i Forvejen. Det, det gjaldt om, var at holde paa *Munch* og forklare, at det var simpelthen en Nødvendighed at holde paa ham. Det vilde jo ogsaa, mener jeg, altid ligge noget vanskeligt med en Embedsmand. Jeg tør altsaa ikke sige, paa hvilket Tidspunkt Navnet *Mohr* kom frem. At jeg nævnte det den 6. Juli til *Stauning*, er allerede blevet sagt, men om man har været inde paa det tidligere, tør jeg ikke sige.

Kristen Amby: Nej, men Hr. Hjerminds Citat før gik ud paa, at det var det sidste fortvivlede Forsøg paa at faa *Mohr* i Stedet for.

Christmas Møller: Ja, jeg havde jo ogsaa sejret med *Munch* den 4. Juli.

Kristen Amby: Ja.

Arnth Jensen: Var det egentlig ikke Meningen, da Nimandsudvalget blev dannet, at saa behøvede man ikke at gaa til en Rekonstruktion af Ministeriet *Stauning*?

Christmas Møller: Det synes jeg ikke helt, man kan sige. Hele Situationen var den, at det gjaldt om at faa saa megen Fasthed og Samarbejde som muligt mellem de fire eller fem Partier — det femte var altsaa Retsstaten — paa det Tidspunkt, og der opstod vistnok flere Steder den Tankegang, at naar man skulde have dette 8 eller 9 Mands Udvalg — 4 Gange 2 plus en fra Retsstaten — og Stillingen saa yderligere var den, at de Konservative stod ret ene med deres Betragtninger om at lave Regeringen om fra en 18 Mands til en 12 Mands Regering, vilde vi ikke have undladt at medvirke ogsaa i Fortsættelsen i Nimandsudvalget og i 18 Mands Regeringen, men Kravene om, at Venstre og Konservative skulde være Ministre og med den Ligestilling, som fulgte af, at man havde et Ressortministerium, var altsaa saa stærke, at de brød ud i den kommende Tid. Men hvis Hr. Arnth Jensen spørger mig, om det egentlig ikke laa saaledes, at hvis der paa anden Maade havde været Ro, saa vilde man have standset et Stykke Tid længere end i de 6 Dage, fra Samarbejdsudvalget blev dannet — det var vist den 2. Juli —, vil jeg sige, at jeg tror ikke, det var blevet mere end et Par Maaneder maaske. I og for sig har Hr. Arnth Jensen Ret i, at det vel laa saaledes, at vi vilde ikke have lavet mere Vrøvl, eller hvad Udtryk man skal bruge, for at faa det, men da var Kravene andetsteds og Bevægelser, jeg ikke kender, dels med Hensyn til *Munch*, dels med Hensyn til at faa Folk udefra, altsaa kommet saa stærkt frem, at man alligevel mente, at man maatte gaa til Rekonstruktionen.

Arnth Jensen: Ja, men naar jeg først spurgte om det, saa var det for at stille et andet Spørgsmaal. Det er det: Da man fra de virkelige Politikeres Side, som havde en Anelse, om jeg saa maa sige, eller politisk Begreb, som Hr. Christmas Møller nævnte, opdagede, at en Rekonstruktion af Ministeriet uvægerligt vil føre til, at man faar *Scavenius* til Udenrigsminister, var den Tanke saa ikke fremme den 5. Juli f. Eks., om man ikke skulde vente med denne Rekonstruktion og altsaa køre videre med den Regering, man havde, endnu et Stykke Tid? Var den Tanke slet ikke fremme i hvert Fald hos nogen af dem, der frygtede for at faa *Scavenius*?

Christmas Møller: Vi havde jo foreslaaet en ny 12 Mands Regering, som altsaa ikke blev til noget, den 4. Juli. Saa kommer *Stauning* den 5. tilbage fra Kongen og siger, at Kongen er ikke til-

freds med den. Jeg tør ikke sige, om der saa i Løbet af Fredag Eftermiddag den 5. har været Tanke om at blive kørende et Stykke Tid med 18 Mands Regeringen, men jeg tror, at den almindelige Tanke var denne, at nu var man kommet saa langt frem, at det ikke lod sig gøre, og jeg tror — det kan jeg maaske undersøge —, at Dr. *Munch* egentlig selv mente, at han ikke nu havde Tag paa Situationen, og at det var rimeligt, at han trak sig tilbage. Det vil nærmest være min Erindring.

Arnth Jensen: Ja, for jeg kunde tænke mig, at det havde været en naturlig Tanke i det Øjeblik, man mente, at nu vilde der ske det. Jeg husker f. Eks., at afdøde Dr. *Krag* var meget inde paa, at *Scavenius* vilde komme til, og det betragtede han som en Ulykke.

Christmas Møller: Men jeg tror, jeg maa sige — og det vil ogsaa være min Erindring —, at det med *Scavenius* fik vi maaske ikke saa meget at vide om, for det fik vi andre meget lidt at vide om i Løbet af Fredag den 5.; men dette Krav om Erhvervsfolk og Folk udefra havde jo Tilslutning ogsaa uden for de egentlige Politikeres Kreds i stor Udstrækning.

Formanden: Er der andre Spørgsmaal? Hvis det ikke er Tilfældet, vil jeg mene, Kommissionen bør benytte Lejligheden, nu da Hr. Christmas Møller er til Stede, til at spørge, om det Materiale, der ligger hos Kommissionen, giver Anledning til nogle Bemærkninger fra Hr. Christmas Møllers Side, idet Kommissionen nu stiler efter en Afslutning. Jeg ved naturligvis ikke, om det giver Anledning til Tilføjelser eller Bemærkninger, men jeg synes, det vil være rigtigt, at Hr. Christmas Møller bliver gjort bekendt med, hvad der nu foreligger vedrørende Forhold, der angaar Dem.

Der er først fhv. Udenrigsminister *Scavenius'* »Redegørelse for Forhold og Beslutninger, fremkaldt ved Gesandt *von Renthe-Finks* Démarche omkring Julen 1940« — det er Kommissionens Aktstykke Nr. 46. Blandt de Krav, som fra tysk Side den 2. Januar 1941 fremsattes — jeg tager det nu her, fordi det vel danner en Indledning til, hvad der skete senere hen, for at faa det samlet — var Udelukkelse af Hr. Christmas Møller fra Politik, d. v. s. 1) Afskedigelse fra hans partipolitiske Embeder, inklusive Pressen, og 2) Nedlæggelse af hans Rigsdagsmandat. Herom har vi S. 121 en kort Redegørelse fra *Erik Scavenius*. Jeg finder rigtigst, at Hr. Christmas Møller faar Lejlighed til at læse disse Redegørelser fra *Scavenius* igennem. (Aktstykkerne overrækkes Hr. Christmas Møller).

Christmas Møller (efter Gennemlæsning): Ja, det har jeg egentlig ikke noget at sige til ud over, at de Forhandlinger, der dèr førtes, foregik paa den Maade, at man kan maaske ikke helt sige, at jeg blev tvunget til at gaa som Minister. Men den 2. Oktober — det var vist en Tirsdag den 1. Oktober 1940 — var man klar over, at der vilde komme et Krav; *Renthe-Fink* var ikke med til Rigsdagens Aabning i 1940, han var i Berlin. I hvert Fald sagde *Stauning* til mig, at der vilde komme et Krav om, at jeg skulde gaa af som Minister, og et saadant Krav vilde jo være meget ubehagligt. For ikke at faa dette Krav rejst, saaledes at man skulde forhandle om det, blev *Stauning* og jeg enige om, at jeg med en fjollet Motivering selv skulde trække mig tilbage, og den Motivering, jeg gav, var, at jeg ikke kunde passe mit Embede som Minister og mit Hverv indèn for det konservative Parti. Derfor gik jeg saa af Torsdag den 3. Oktober.

Hvad angaar min Afgang fra Rigsdagen og Nedlæggelsen af min Stilling som Forretningsfører, er min Erindring den, at *Fibiger*, og senere *Fibiger* og *Halfdan Hendriksen*, altsaa henholdsvis Kirkeministeren og Handelsministeren, kom til mig et Par Dage inden den 10. Januar 1941 — det var vist den 10. Januar, jeg nedlagde — og sagde, at dette Krav var fremme, saaledes som det altsaa er nævnt S. 121 her i Aktstykket. Det blev drøftet vistnok baade i Samarbejdsudvalget, hvor man ikke saadan kunde tage Stilling til det, og ogsaa inden for den konservative Rigsdagsgruppe, og for at man ikke skulde staa over for den store Vanskelighed, som det vilde være, at man skulde stemme om, hvorvidt man skulde henstille det ene eller det andet, syntes jeg, det var bedre, man gjorde det paa den Maade, at jeg nedlagde af egen Drift.

Der er i øvrigt to Skrivelser fra den Lejlighed, en Skrivelse fra mig til Statsministeren og Udenrigsministeren og en fra dem til mig, fra Januar 1941; jeg ved ikke, om de er fremlagt?

Kristen Amby: Jo, de findes.

Christmas Møller: To Skrivelser, hvori det, om jeg saa maa sige, paa de indre Linier er angivet, hvorledes man gjorde det. Men for at intet af Partierne

skulde komme ud for Vanskeligheden med at træffe Bestemmelse om noget saadant — der var i øvrigt forskellige Anskuelser i Partierne om, hvad man skulde gøre —, blev der altsaa skaaret igennem paa den Maade, at jeg for saa vidt gik af egen Drift, hvis man kan kalde det saa.

Formanden: Er der flere Spørgsmaal, som Medlemmerne ønsker at stille, inden vi slutter? Vi har jo Hr. Christmas Møllers egen Redegørelse; den behøver vi vel ikke at komme ind paa, gaar jeg ud fra. Hvis ingen af Medlemmerne ønsker Ordet, vil jeg spørge Dem, Hr. Christmas Møller, om De ud over det, vi nu har behandlet, har Ønsker at fremkomme med, en afsluttende Bemærkning?

Christmas Møller: Det er klart, at naar man genopfrisker de Betænkninger, som allerede er afgivet, og engang faar set alt dette Materiale i sin Helhed, er det ikke udelukket, at der kan være Bemærkninger, man kunde ønske at gøre — det Forbehold maa for saa vidt enhver Politiker tage, der har været med i den Tid. Men jeg ved ikke noget særligt, jeg i Øjeblikket skulde have at bemærke.

Arnth Jensen: De har ikke noget særligt at fremføre?

Christmas Møller: Om hvad?

Arnth Jensen: Ja, om et eller andet.

Christmas Møller: Ja, jeg kan have meget at fremføre, naturligvis, om den Tid, men det er jo ikke noget Foredrag om den Tid, jeg her skal holde. Men jeg maa naturligvis sige, at hvis man kommer konkret ind paa et eller andet og siger, at det er fremlagt paa den og den Maade, kan det godt være, at mine Notater — ogsaa i den Tid, jeg var udenfor — vil vise noget andet. Enhver, der har haft med den Tid at gøre, maa forbeholde sig Ret til at kommentere Kommissionens Redegørelse paa de enkelte Punkter. Men jeg synes snarere, jeg maa spørge Kommissionen, om ikke den har noget at spørge om med Hensyn til andre Forhold, hvor mit Navn er indblandet, og hvor man synes der kan være Ting, som det er rimeligt at spørge om. Jeg ved jo oven i Købet ikke — det kan være, der ligger en eller anden graverende Sigtelse paa et eller andet Punkt?

Formanden: Da der ikke synes at være flere Spørgsmaal, vil jeg paa Kommissionens Vegne takke Dem, Hr. Christmas Møller, fordi De er kommet til Stede og har afgivet Forklaring.

Afhøringen sluttet Kl. 15.10.

Onsdag den 25. Juni 1947 Kl. 14.

For Kommissionen mødte paa ny fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius.

Afhøringens første Afsnit vil blive optrykt under Afsnittet vedrørende Krigs- og Marineministeriet.

. . . . . .

Formanden: Er der andre Spørgsmaal vedrørende denne Rapport? (Ophold). Saa vil jeg gaa tilbage til en Skrivelse, som i et tidligere Møde blev forevist Ministeren, det er en Skrivelse af 8. Januar 1945 til *Gunnar Larsen**). Det, der giver mig Anledning til at komme frem med den, er Indledningen til Skrivelsen. Skrivelsen giver en Fremstilling eller er rettere sagt nærmest et Forsvarsskrift for *Gunnar Larsen* for hans Stilling til de forskellige Problemer, som var dukket op i Besættelsestiden, medens han var Minister. I Begyndelsen findes en Antydning, der lader formode, at Ministeren har udarbejdet en Redegørelse i Foraaret 1944. Der staar: »Ved en fornyet Gennemlæsning af de Betragtninger om Krigen og Stemningen, som jeg udarbejdede i Foraaret 1944, og i hvilke jeg fremsatte mit Syn paa en Række af Besættelsesaarenes politiske Begivenheder« o. s. v.. Det, jeg vil spørge om, er, om der foreligger en saadan Redegørelse eller Fremstilling fra Ministerens Haand?

Scavenius: Jeg skrev dengang noget ned for at støtte min Hukommelse for Fremtiden, men jeg kan ikke sige, det foreligger i en Form. . .

Formanden: Det ser ud, som om *Gunnar Larsen* er blevet gjort bekendt med det.

Scavenius: Han har faaet Lov til at læse det den Gang.

Formanden: Er det ikke noget, som kunde have Interesse for Kommissionen? Det mener Ministeren maaske ikke?

Scavenius: Nej, saa maatte det i hvert Mald udarbejdes bedre end disse Notitser til min egen Efterretning. Jeg kunde egentlig ikke give det fra mig i den rent foreløbige og slet ikke udarbejdede Form, der nu foreligger.

Formanden: Men er det ikke noget, der vilde kunne danne et Supplement til den Fremstilling af Forholdene i Besættelsestiden, som vi her i Kommissionen bestræber os for at fremskaffe?

Scavenius: Jeg tror det ikke i den Form det foreligger. Saa maatte jeg udarbejde det bedre. Jeg kan egentlig ikke godt give det fra mig.

Formanden: Jeg ved ikke, om Ministeren husker, at jeg vistnok gennem Bureauchefen har spurgt, om der forelaa saadanne Dokumenter.

Scavenius: Ja, det er rigtigt nok.

Formanden: Det drejer sig jo om at faa disse Forhold belyst saa grundig som muligt. Nu kan det nemlig lade sig gøre. Om nogle Aar kan det maaske ikke.

Scavenius: Ja, det er fuldkommen rigtigt, men skulde jeg udarbejde noget, saa maatte jeg gøre noget mere ud af det. Det vilde ogsaa være utilfredsstillende for Læserne i den Form, i hvilken det foreligger.

Formanden: Vi kan ikke vurdere det helt, før den Dag kommer — men den Dag nærmer sig nu med stærke Skridt —, da Kommissionen skal afslutte sit Arbejde. Vi har en lignende Redegørelse fra to af Datidens Ministre. Jeg vil tro, det kunde have nogen Betydning for Offentlighedens Vurdering af Forholdene.

Scavenius: Ja, men som sagt, saa maatte jeg udarbejde det bedre, sætte det mere i Form, og det kan jo ikke gøres saa hurtigt; det maa jeg have nogen Tid til.

Formanden: Vi har ikke talt om det inden for Kommissionen, saa jeg vil gerne spørge, om der i Kommissionen er Ønske om at anmode Hr. Scavenius om at fremkomme med saadan en Redegørelse.

Kristen Amby: Det vil jeg virkelig ikke være med til at anmode Dem om, Hr. Scavenius. Jeg synes ikke, man kan paalægge Dem det. Jeg haaber, Deres Erindringer kommer engang, og jeg haaber, de er skrevet uden ført Pen, at De altsaa siger Deres Hjertens Mening om Personer og Begivenheder, men det er det objektive, vi maa spørge om her, det er vor Sag. Deres personlige Vurdering vil have megen Interesse for mig at læse, i høj Grad, men en Anmodning til den tidligere Stats- og Udenrigsminister om at fremskynde et Arbejde, der ikke er i

*) jfr. Aktstk. Nr. 84.

en saadan Form, at De mener, De kan give det fra Dem, vil jeg ikke være med til.

Formanden: Det kan formentlig kun blive en Støtte for en senere Selvbiografi. Det kan jo kun blive en Oversigt, som Kommissionen kommer i Besiddelse af.

Kristen Amby: Hvad er den saa værd?

Rasmus Hansen: Det er ikke vor Opgave her at fabrikere Selvbiografier.

Kristen Amby: Nej.

Formanden: Vi er ved at komme lidt paa Afveje. Der staar: »Ved en fornyet Gennemlæsning af de Betragtninger om Krigen og Stemningen, som jeg udarbejdede....«. Saa faar man uvilkaarligt det Indtryk, at der foreligger noget, som kunde have Interesse.

Scavenius: Ja, det er en meget for positiv Udtalelse.

Formanden: Det er jo i Anledning af den, jeg spørger Ministeren.

Scavenius: Jeg takker.

Formanden: Men som Ministeren hørte, er der, bortset fra en enkelt Side, tilsyneladende Interesse for en saadan Redegørelse.

Starcke: Jeg vil sige, at jeg støtter Hr. Ambys Opfattelse.

Kristen Amby: Dermed er ikke sagt, at jeg ikke har meget stor personlig Interesse i engang at blive bekendt med den tidligere Statsministers Vurdering, det har jeg i høj Grad, men jeg synes slet ikke det er relevant, hvad jeg har Interesse af. Spørgsmaalet er, om Kommissionen kan opfordre til at udarbejde noget saadant, og det kan jeg ikke se. Vi har spurgt den tidligere Stats- og Udenrigsminister om visse Ting vedrørende Embedsførelsen, og vi har haft Lov til at spørge om, hvad vi vilde; vi har faaet Svar, og Hr. Scavenius har været til Raadighed hver Gang, vi har spurgt om det, men saa, fordi vi i en Bibemærkning faar at vide, at De har et litterært Arbejde, at henstille til Dem at udarbejde det til vor Brug, det synes jeg ikke vi kan.

Formanden: Jeg har som sagt, ikke opfattet det som noget i den Retning af det, Hr. Amby er inde paa. Jeg har forstaaet af det, der danner Indledningen til denne Skrivelse til *Gunnar Larsen*, at det var noget, der kunde have Interesse. Men jeg skal heller ikke insistere. Jeg kom kun frem med det, fordi vi, som jeg sagde før, jo nu kan faa Oplysninger fra første Haand. Det er jo en rent menneskelig Betragtning, jeg gør gældende, naar jeg siger, at om nogle Aar er vi udelukket fra det.

Kristen Amby: Erindringerne kommer saamænd nok.

Formanden: Men jeg vil gerne spørge Kommissionen, om det er et Ønske, at vi skal overlade det til Minister Scavenius selv? (Ophold). Saa er det ganske overladt til Dem, om De mener, det har nogen Interesse for Kommissionen.

Scavenius: Ja vel.

Formanden: *Gunnar Larsen* har i en skriftlig Redegørelse, som han afgav i Tilslutning til den mundtlige Redegørelse i det Møde, jeg nævnte, omhandlet Forhold, hvor Ministerens Navn var ret stærkt fremme, men det drejer sig om et længere Afsnit, som Ministeren ikke er gjort bekendt med, og jeg vil derfor foreslaa, at Ministeren faar Lejlighed til at læse det igennem og saa meddele os, hvilke Betragtninger eller supplerende Bemærkninger *Gunnar Larsens* Forklaringer kan give Anledning til. Det er over en halv Snes Sider, saa jeg vil anse dette for at være den rigtigste Fremgangsmaade.

Scavenius: Ja vel.

Formanden: Men det kommer an paa Kommissionen. Jeg ved ikke, hvad Kommissionen siger til, at vi gør det paa den Maade. Det har vi jo gjort før. Er man enig om det? (Ophold). Ja. Saa har jeg ikke mere i Dag. Jeg ved ikke, om Medlemmerne har noget.

Scavenius: Saa er der ikke Brug for mig mere?

Formanden: Nej, men saa vil jeg atter takke Ministeren for Forklaringen. Tak.

Afhøringen sluttet Kl. 14.30.

Fredag den 15. August 1947 Kl. 14.

For Kommissionen mødte fhv. Minister Laur. Hansen.

Formanden: Naar Kommissionen har anmodet Dem, Hr. Laur. Hansen, om at komme til Stede, er Grunden den, at De allerede for nogen Tid siden under den forrige Kommission, saa vidt jeg husker, har fremsendt Anmodning om at faa Lov at give Møde her for Kommissionen og redegøre for Deres Forhold under den tyske Besættelse, der har givet Anledning til nogen Kritik.

Forinden vi gaar videre, er der imidlertid Grund til at præcisere, at De var Socialminister i Ministeriet *Scavenius* fra 9. November 1942 til 29. August 1943. . . . .

Laur. Hansen: Ja.

Formanden: Valgt efter tysk Ønske som Repræsentant for Fagforbundene.

Laur. Hansen: Ja, vist ikke specielt, der var navngivet to Personer, afdøde *Axel Olsen* og jeg.

Formanden: Men det blev Dem.

Laur. Hansen: Men det var vist ikke den daværende Regering, der var Skyld i det.

Formanden: Men De blev valgt mellem de to Repræsentanter for Fagforbundene.

Laur. Hansen: Ja.

Formanden: I Tilknytning hertil vil det vel være naturligt at spørge Dem, hvilken Stilling De indtog, forinden De indtraadte i Ministeriet.

Laur. Hansen: Jeg var Formand for De samvirkende Fagforbund.

. . . . . .

Resten af det stenografiske Referat vedrørende Afhøringen af fhv. Socialminister Laur. Hansen vil følge i et senere Bind.

Tirsdag den 20. August 1946 Kl. 14[30].

For Kommissionen mødte fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch.

Formanden: Hr. Dr. Munch! De har til Kommissionen indsendt en Redegørelse for Tiden fra 10. April til 7. Juli 1940,*) hvortil slutter sig en Redegørelse, De senere hen har tilstillet Kommissionen, en Redegørelse af 12. April 1946 vedrørende Dannelsen af Samlingsregeringen af 10. April 1940,**) og Dannelsen af Samlingsregeringen den 8. Juli 1940.***) Der er udtalt Ønske om, at De skulde komme til Stede her i Dag og eventuelt supplere enkelte af de Punkter, De har nævnt i Deres Redegørelser.

Forinden vi gaar over til at stille Spørgsmaal, vil jeg blot lige berøre — jeg tror for Resten, De er klar over det i Forvejen —, at Møderne foregaar for lukkede Døre, saaledes at et Referat af, hvad der foregaar her, ikke kan ske uden Kommissionens Samtykke.

Jeg tror, det er rigtigt, at vi gaar Beretningen igennem i den Rækkefølge, hvori den nævner Begivenhederne. Ønsker nogen at stille Spørgsmaal vedrørende Begyndelsen af Beretningen? (Ophold). Da det ikke synes at være Tilfældet, vil jeg gerne selv komme med et Spørgsmaal.

Det er Deres Beretning vedrørende Tidsrummet 10. April til 7. Juli 1940, Side 44, hvor De omtaler Forhandlingsformen, eller rettere sagt Rettesnoren for vort Forhold til Tyskerne, de 13 Punkter. Jeg kan forstaa paa Fremstillingen, at De er ræd for Ordet »Overenskomst« i den Forbindelse — er det ikke rigtigt?

Munch: Jo, jeg har ikke ment, at Ordet »Overenskomst« var det rette Udtryk. Det er jo brugt i en af vore Love siden, men det beroede aabenbart paa, at man under Forhandlinger med Tyskerne ikke kunde finde noget andet Udtryk. Jeg kan huske, det var i en Periode, hvor jeg var fraværende, jeg var bortrejst, saa jeg fik ikke Lejlighed til at tage Stilling til det i Nimandsudvalget. Men jeg mener ikke, at »Overenskomst« svarede til det, der foregik den 9. April. Vi blev stillet over for en Kendsgerning, hvortil der var knyttet visse Tilsagn; vi protesterede imod det og fandt os i Kendsgerningen, men sluttede ingen Aftale om, at saadan skulde Forholdet være mellem Danmark og Tyskland.

Formanden: De mener altsaa ikke, man kan sige, at man i Virkeligheden »kom overens« med Tyskerne?

Munch: Jeg synes, der ligger noget andet i Ordet »Overenskomst«, jeg synes, at der i Ordet »Overenskomst« ligger et mer eller mindre udpræget Moment af Frivillighed, altsaa naar man forhandler med en vis Mulighed for at gøre en Opfattelse gældende fra begge Sider og saa kommer til et Resultat. Men det er naturligvis i ret høj Grad et sprogligt Spørgsmaal. Det var Udtryk for vor afgjorte Uvilje og Protest dengang, at vi ikke vilde bruge Ordet »Overenskomst«.

Formanden: Saa forstaar jeg bedre, at man undgaar Ordet »Overenskomst«. Men naar jeg har draget Spørgsmaalet frem, er det, fordi den paagældende Lov, der blev udarbejdet gennem Justitsministeriet, netop som De selv nævnte det, udtrykkelig bruger Ordet »Overenskomst«. Endvidere har jeg lagt Mærke til, at *Thune Jacobsen* i sin Bog »Paa en Uriaspost«, hvor han gør Rede for en Del af Besættelsestidens Forhold, bruger Udtrykket: Aftalen den 9. April, eller saadan noget lignende. Jeg synes, vi skulde have dette fremhævet lidt mere, for den almindelige Mening var vel nok alligevel, at det var en Slags Overenskomst. Det er derfor, jeg gerne vil have det mere klart præciseret, hvad Grunden var til det, og nu har vi endvidere faaet Forklaringen paa, hvordan Ordet »Overenskomst« er kommet ind i den nævnte Lov.

Robert Mikkelsen: Jeg vil i denne Forbindelse gerne spørge, om Anvendelsen eller Ikke-Anvendelsen af Ordet »Overenskomst« eventuelt har været drøftet i Ministeriet.

*) jfr. Aktstykke Nr. 26.
**) jfr. Aktstykke Nr. 1.
***) jfr. Aktstykke Nr. 30.

Munch: Jeg tør ikke sige, at vi har haft saadan en egentlig Drøftelse derom. Jeg ved, at *Christmas Møller* delte min Opfattelse dengang, men i det samlede Ministerium tvivler jeg om, at vi har haft en Diskussion om det. Naar Udtrykket kom frem dengang, i 1941 — det var jo i Forbindelse med den saakaldte Ørum-Lov — var det, fordi man i Justitsministeriets Udkast havde brugt nogle Vendinger, som Tyskerne ikke var tilfredse med; saa sad de og trak Tov om, hvilket Udtryk der skulde bruges, og saa standsede man ved dette.

Robert Mikkelsen: Jeg har fundet Udtrykket anvendt paa et noget tidligere Tidspunkt, nemlig under Finanslovdebatten den 4. Juli 1940, hvor Folketingsmand *Hartvig Frisch* udtaler, at vi loyalt vil overholde den Overenskomst med den fremmede Magt, som vi er gaaet ind paa. Jeg vil gerne spørge, om nu De, Dr. Munch, har fæstet Dem ved den Udtalelse dengang, om det har givet Anledning til nogen Bemærkning, eller om De mente, det var en Udtalelse, der ikke stemte med det, der faktisk var foregaaet.

Munch: Jeg har ikke lagt Mærke til Udtalelsen dengang, og i og for sig er det forstaaeligt, at en, der ikke har været direkte med i Forhandlingerne, kan bruge en saadan Vending. Dette Spørgsmaal, om det er en Overenskomst eller ikke, er jo ikke noget, som Folk i al Almindelighed tænker over. De bruger den Vending, som falder dem lettest paa Tungen, og det tror jeg, Hr. *Frisch* har gjort ved den Lejlighed.

Robert Mikkelsen: Jeg forstod Deres Udtalelse før saadan, at det, man gjorde, var, at man bøjede sig under Protest for Kendsgerninger, og jeg er ganske enig med Dem i, at naar der ikke foreligger Muligheder for begge Parter for at gøre en Opfattelse gældende, kan man ikke tale om en Overenskomst. Men nu synes jeg, at Deres sidste Bemærkning om, at enhver kan jo have sin Mening, at enhver kunde kalde det, hvad han vilde, ligesom forflygtiger det. Er det ikke Deres Opfattelse, at dette ikke var nogen Overenskomst?

Munch: Jo, efter min Mening var det ikke, men jeg mener, at for at blive klar derover skal man ligesom tænke Ordet igennem, og det var det naturligt for mig at gøre, som stod i de Forhandlinger, hvorimod jeg ikke kunde forlange, at den ene og den anden, som i øvrigt hørte om det, skulde gaa saa dybt ind i Spørgsmaalet, om det var en Overenskomst eller ikke. Det er noget, man ligesom kommer til at tænke paa, nu bagefter det er kommet op.

. . . . . .

Onsdag den 11. September 1946 Kl. 14.

For Kommissionen mødte Civildommer, fhv. Justitsminister Harald Petersen.

. . . . . .

Formanden: De var Justitsminister i Tidsrummet den 8. Juli 1940 til den 9. Juli 1941.

Harald Petersen: Ja.

Formanden: Angaaende denne Deres Embedstid har De tidligere efter Kommissionens Anmodning skriftligt besvaret enkelte Spørgsmaal, det er Aktstykke 74. Jeg vil gerne nu have Lov til at stille Dem nogle yderligere Spørgsmaal. Det første lyder:

Hvilke Forhandlinger gik forud for Forelæggelsen af »Ørum-Loven«?

Harald Petersen: For »Ørum-Loven«? Ja, jeg blev først bekendt med Forholdet paa et Ministermøde, idet, saa vidt jeg mindes, disse forskellige Forhandlinger gik gennem Udenrigsministeriet, saa at jeg personlig i hvert Fald først blev bekendt med det paa et Ministermøde, hvor jeg fik at vide, at saaledes laa Forholdene, og at man af Hensyn til *Ørum*, hvis Liv man mente var i Fare, hurtigst muligt maatte gaa i Gang med et Udkast til en Lov, som kunde bevirke, at *Ørum* kunde faa sin Sag behandlet her i Landet. Og det maatte jeg naturligvis tage til Efterretning. Derefter satte jeg mig saa selv i Forbindelse med Statsadvokatens særlige Afdeling, og dèr tænker jeg, at jeg har faaet Oplysningerne om, hvorledes Sagen stod, og saa vidt jeg kunde skønne, mente man dèr det samme, som man mente i Udenrigsministeriet, at der var en alvorlig Fare paa Færde, saa at det var nødvendigt, at denne Lov snarest kom.

Formanden: Hvad var Grunden til, at der i denne Lov omtales en »Overenskomst« med Hensyn til fremmede Troppers Ophold her i Landet? Ordet »Overenskomst« bruges jo i Loven.

Harald Petersen: Det er, saa vidt jeg mindes, Resultatet af et temmelig indgaaende Tovtrækkeri mellem de danske og de tyske Synspunkter, idet Tyskerne vilde benytte Lejligheden til ligefrem at fremhæve, at det var de tyske Interesser, der skulde beskyttes, eller noget i den Retning, og som en endelig Kompromisløsning kom man til det Udtryk, som findes i Loven. Jeg har ikke selv personlig ført disse Forhandlinger med Tyskerne, de blev, saa vidt jeg husker, ført af Kontorchef *Herfelt* paa Justitsministeriets Vegne og af Direktør *Svenningsen*, tror jeg nok, paa Udenrigsministeriets Vegne; det er de Herrer, der har ført Forhandlingerne og altsaa aflagt Rapport om de Resultater, der var opnaaelige, og de Udtryk, man har benyttet i Loven, var dem, man ansaa for at være de mest gunstige, for at vi ikke helt skulde blotte os; for Tyskerne var langt mere vidtgaaende i deres Krav. Jeg har for øvrigt en fuldstændig Udredning angaaende dette Spørgsmaal, som jeg imidlertid ikke har med, idet jeg jo ikke vidste, hvad der vilde blive spurgt om i Dag; men den kan jeg tilstille Kommissionen; den er skrevet paa Grundlag af de Oplysninger, jeg senere har faaet fra Kontorchef *Herfelt*.

Formanden: Ja Tak, den tror jeg vi vil have.

Harald Petersen: Ja, det kan jeg langt bedre gøre, end jeg kan sidde her og mundtligt redegøre for dette, for man maa jo huske paa, at der dog er forløbet 6 Aar siden da, saa det er næsten umuligt at have disse Detailler fra den Gang præsente.

Robert Mikkelsen: Jeg vilde gerne spørge, om der paa Ministermødet har været drøftet, at man efter Forhandlinger med Tyskerne mente sig nødsaget til at anvende Udtrykket »Overenskomst«?

Harald Petersen: Selve Lovforslaget er forelagt paa et Ministermøde, saaledes som man altid gør med den Slags Love, der er jo ingen Lov, der bliver fremsat, uden at den har været behandlet paa et Ministermøde, saa at alle Ministrene har haft Lejlighed til at udtale sig om den, og dèr redegør man jo ogsaa kort for de Forhandlinger, som er gaaet forud. Dèr har alle Ministre haft Lejlighed til at tage Stilling, og det Udtryk har utvivlsomt været drøftet. Men som sagt, efter 6 Aars Forløb er det næsten umuligt at huske en saadan Detaille, som hvad der just har været behandlet paa dette en-

kelte Ministermøde angaaende denne Lov.

Robert Mikkelsen: Det er, saa vidt vi ved, første Gang, der officielt her i Danmark anvendes det Udtryk, at tyske Tropper befinder sig her i Landet efter »Overenskomst« med den danske Regering, og man kunde derfor vente, naar det Udtryk fæstnes i en Lov, at det giver Anledning til Bemærkninger i Ministeriet og til Overvejelser over, hvorvidt det er nødvendigt eller heldigt, at et saadant Udtryk bliver optaget i Loven.

Harald Petersen: Ja, det har det utvivlsomt været. Loven har for øvrigt ogsaa været behandlet i Nimandsudvalget, hvor man ligeledes har haft Lejlighed til at tage Stilling til Lovens Udtryk.

Robert Mikkelsen: Men De erindrer altsaa ikke nærmere om, hvilke Drøftelser der har været i Ministeriet?

Harald Petersen: Nej, jeg erindrer ikke, hvilke Drøftelser der har været paa Ministermødet om dette Udtryk. Det eneste, jeg kan sige, er, at saa vidt jeg mindes, blev det Udtryk valgt dengang for at undgaa noget, der var endnu voldsommere.

Robert Mikkelsen: I Nimandsudvalgets Protokol Side 539 staar der, at De ved denne Lejlighed har udtalt: Lovforslaget maa være færdigt i denne Uge og kan ikke diskuteres paa sædvanlig Maade. Man nærede Betænkeligheder, men der var vel ingen Vej udenom. Er det enstemmigt i Ministeriet, spørges der. Og saa staar der: »Justitsministeren: Ja.«

Harald Petersen: Ja, jeg mindes heller ikke, at der har været nogen Opposition imod det i Ministeriet. Jeg kan tilføje om denne Lov, at det var en Lov, der var mig i allerhøjeste Grad imod, og det er vist den første Lov i Danmark, der er fremkommet til Rigsdagen uden Bemærkninger, hvilket jeg bagefter fik meget stærke Bebrejdelser for af Tyskerne, idet man ansaa det for at være en Demonstration. Og det var det ogsaa, for jeg vilde ikke kommentere den Lov; den maatte frem paa en Maade, saa enhver kunde se, hvor Kilden var.

. . . . . .

Torsdag den 19. September 1946 Kl. 10.

For Kommissionen mødte Departementschef i Justitsministeriet Aage Svendsen.

. . . . . .

Robert Mikkelsen: Vi har hørt vedrørende Ørum-Loven, at det var Kontorchef *Herfelt*, som bearbejdede Spørgsmaalet. Dèr vil jeg gerne spørge, om det er et Omraade, der paa det daværende Tidspunkt faldt ind under Deres Departement?

Aage Svendsen: Ja.

Robert Mikkelsen: Det er det. Og dèr er det maaske rimeligt, forinden man spørger Kontorchefen, at høre, hvad Departementschefen har at bemærke. Der foreligger her en Udtalelse af Hr. *Harald Petersen*, Sp. 145. Det drejer sig om en Formulering i den saakaldte Ørum-Lov, hvor der i § 1 kom til at staa noget om fremmede Tropper, som efter *Overenskomst* med Regeringen befinder sig her i Landet. Hr. *Harald Petersen* har sagt:

> »Det er, saa vidt jeg mindes, Resultatet af et temmelig indgaaende Tovtrækkeri mellem de danske og de tyske Synspunkter, idet Tyskerne vilde benytte Lejligheden til ligefrem at fremhæve, at det var de tyske Interesser, der skulde beskyttes, eller noget i den Retning, og som en endelig Kompromisløsning kom man til det Udtryk, som findes i Loven . . . .«

Og tidligere Udenrigsminister *Munch* har udtalt sig i samme Retning, at naar man dengang fik det Udtryk ind i Loven, var det ikke, fordi man fra dansk Side ønskede det, men som et Kompromis for at undgaa endnu mere uheldige Formuleringer. Jeg vil gerne spørge, hvad Departementschefen erindrer om dette Forhold.

Aage Svendsen: Jeg erindrer ikke meget om det, det var Kontorchef *Herfelt*, der udarbejdede Loven, men jeg vil tro, at det er rigtigt, at det har været et saadant Kompromis. Men det er jo muligt, at man i Ministeriets Akter kunde finde noget om det.

Robert Mikkelsen: Javel. Saa er det naturligvis rimeligt at tale med Kontorchef *Herfelt*, men jeg syntes, det var rigtigt at faa oplyst, om Departementschefen havde ydet nogen selvstændig Medvirken.

Aage Svendsen: Ikke saa forfærdelig meget, men jeg har været med ved Udarbejdelsen. Men det vil være rimeligt, om man ser efter i Ministeriets Akter, om der skulde findes noget om, hvor det Udtryk kommer fra.

. . . . . .

Onsdag den 18. December 1946 Kl. 10.

For Kommissionen mødte paa ny Rigspolitichef, fhv. Justitsminister Eigil Thune Jacobsen.

. . . . . .

Thune Jacobsen: Undskyld, man kunde maaske spørge om ....

Robert Mikkelsen: Skal vi ikke nøjes med det, der bliver spurgt om?

Formanden: Jo, det var jo rimeligt, men nu begyndte Rigspolitichefen paa en Udvikling, saa synes jeg, vi skal tage den med. Rigspolitichefen sagde: Man kunde jo spørge — saa ved jeg ikke, hvad der kommer mere. Hvad var det, Rigspolitichefen var inde paa?

Thune Jacobsen: Om det ikke var rimeligt, at den Maade, hvorpaa Besættelsen havde fundet Sted, med den Frivillighedens Karakter, den i nogen Grad havde, kunde bevirke, at Forholdet maatte ligge anderledes, og at man, støttende sig paa dette, kunde have krævet at have Retsplejen i sin Haand ....

Formanden: Som et Led i Aftalen?

Thune Jacobsen: Ja, man kunde altsaa fra dansk Side gøre gældende, at der her var Tale om ikke en Besættelse i almindelig Forstand, men mere en frivillig Overenskomst, og at saa skulde man være gunstigere stillet, naar det gjaldt Retsplejen. Dette Argument er fremført fra dansk Side over for Tyskerne, men rokkede ikke ved deres Paastand om, at disse Sager egentlig tilhørte dem selv.

Hjermind: Det vil altsaa sige, at Tyskerne allerede den 12. April i og for sig begyndte at bryde Tilsagnet fra den 9. April, hvor det udtrykkeligt hed, at man hverken nu eller i Fremtiden vilde antaste den politiske Uafhængighed. Derunder maa da ogsaa falde, at de normale forfatningsmæssige Organer kan fungere.

Thune Jacobsen: Jeg er ikke sikker paa, at dette er helt rigtigt.

Hjermind: Jeg vil dog nok mene, at dette ogsaa laa i dette Tilsagn om den politiske Uafhængighed; hvis ikke dette ogsaa angik Retsplejen, saa vil jeg dog tvivle paa, om det var blevet accepteret i April 1940.

Thune Jacobsen: Den Opfattelse, Tyskerne har, stemmer i og for sig med dansk militær Straffelovgivning.

Hjermind: Ja, ja, det er jeg klar over, men jeg mener bare ikke, det stemmer med Tilsagnet, det positive Tilsagn, den 9. April.

Thune Jacobsen: Det er vel vanskeligt at sige. Tyskerne har sikkert fra første Færd tænkt sig, at dette lille Omraade hørte under dem, idet de altsaa efter deres egen militære Straffelovgivning skulde have Ret dertil og mente, det var forankret i Folkeretten.

Rasmus Hansen: De sagde, Hr. Rigspolitichef, at under Forhandlingerne om denne Aftale mellem den danske Regering og den tyske Besættelsesmagt havde man fra dansk Side paaberaabt sig, at Besættelsen havde Karakter af Frivillighed. Jeg vil gerne spørge: Hvem har fra dansk Side anvendt en saadan Argumentation?

Thune Jacobsen: Ja, Udenrigsministeriet førte jo Forhandlingerne sammen med Justitsministeriet, saa jeg gaar ud fra, at det har fundet Udtryk i den Korrespondance, som man førte med Tyskerne om dette Spørgsmaal.

Rasmus Hansen: Det kan det ikke have faaet i Korrespondancen fra Udenrigsministeriet, fordi der fra den danske Regerings Side jo øjeblikkelig blev formet en meget skarp Protest mod Besættelsen. Man accepterede, hvad der var sket, men at man blot i mindste Maade skulde have brugt det til at sige, at Besættelsen havde Karakter af Frivillighed, derom foreligger der i hvert Fald ikke til dette Øjeblik noget for Kommissionen, og derfor vilde jeg, da De nu nævner det, bede Dem om, medmindre det beror paa en fuldkommen Fejltagelse, at stadfæste, hvornaar og af hvem en Argumentation som den, der her er henvist til, skulde være anvendt fra dansk Side?

Thune Jacobsen: Dette Spørgsmaal maa jeg altsaa undersøge og give skriftligt Svar paa.

Rasmus Hansen: Tak.

. . . . . .

Onsdag den 14. Maj 1947 Kl. 10.

For Kommissionen mødte paa ny Rigspolitichef, fhv. Justitsminister Eigil Thune Jacobsen.

Formanden: Hr. *Thune Jacobsen.* Det første Punkt, Afhøringen skal beskæftige sig med i Dag, refererer sig til en af Deres tidligere Forklaringer, nemlig i Mødet den 18. December 1946, det stenografiske Referat Sp. 151—152. Det er Spørgsmaalet om, hvorvidt der er ført Argumentation for, at Besættelsen havde en frivillig Karakter.

Jeg ved ikke, hvad De siger til det? De kan sikkert erindre, at man — jeg tror, det var Hr. *Rasmus Hansen* — var inde paa det Problem.

Thune Jacobsen: Hvis jeg ikke erindrer forkert, laa Forholdet saaledes, at der var Tale om Retsplejen i Danmark indtil 1943, og jeg gjorde opmærksom paa, at Tyskerne mente, de havde Ret til selv at behandle Sager angaaende Sabotage, Spionage og »Zersetzung« baade ud fra Folkeretten og ud fra den tyske militære Straffelovgivning og den tyske militære Strafferetspleje, altsaa at Tyskerne havde Ret til selv at lade disse Sager paakende ved tysk Krigsret, men at man heroverfor fra dansk Side gjorde gældende, at da Besættelsen havde en frivillig, en fredelig Karakter, burde der gælde andre Regler; saa burde vi selv have Paadømmelsen i vor Haand. Saa vidt jeg erindrer, laa Forholdet saaledes, og jeg har til Kommissionen her indgivet en længere Redegørelse for Retsplejen under Besættelsen og netop for de Forhandlinger, der blev ført mellem Tyske og Danske om, hvorvidt Folkeretten hjemlede det ene eller det andet. Det er et Værk paa 7 Sider; det er indleveret forleden Dag til Kommissionen.

Formanden: Ja, og det er omdelt til Medlemmerne.

Thune Jacobsen: I øvrigt vil jeg om Spørgsmaalet blot bemærke, at det er maaske et juridisk Spørgsmaal, men at man i Loven af 18. Januar 1941 taler udtrykkeligt om Tropper, der er til Stede her i Landet efter Overenskomst med den danske Regering. Men jeg kan i øvrigt henvise til det Dokument, som jeg altsaa forleden Dag har sendt Kommissionen, og hvori jeg omtaler, hvad der skete i Møder med den tyske Gesandt den 12. og den 17. April 1940.

Til Mødet den 17. April havde det tyske Gesandtskab sendt den danske Udenrigsminister en Skrivelse, hvoraf jeg har fremlagt en Afskrift. Skrivelsen forelaa i det Møde, som fandt Sted i Udenrigsministeriet den 17. April, og hvori var til Stede Udenrigsministeriets Direktør *Mohr,* Departementschef *Svendsen,* Rigspolitichefen, Departementschef *Winther* fra Udenrigsministeriet, samt de Herrer *Hoffmeyer* og *Svenningsen,* og fra tysk Side den tyske Gesandt og *Kanstein.* Her bemærker jeg, at efter hvad der fremgaar af Justitsministeriets Akter, synes det, formentlig første Gang, fra Udenrigsministeriets Side at være gjort gældende over for Tyskerne, at den tyske Besættelse ikke var en krigerisk Besættelse, og at dette maatte faa den Følge, at ogsaa Sager angaaende Sabotage, Spionage og »Zersetzung« over for Besættelsesmagten skulde paadømmes af danske Domstole. I det Referat, som Udenrigsministeriet har givet af dette Møde, staar der følgende . . .

Formanden: Det staar vist i Rigspolitichefens Redegørelse, ikke sandt?

Thune Jacobsen: Jo.

Formanden: Saa er der formentlig ikke Grund til at læse det op.

Thune Jacobsen: Da det ikke drejer sig om en krigerisk Besættelsē af Landet, maatte man fra dansk Side holde paa, at kun Forbrydelser begaaet af den tyske Værnemagts Medlemmer kunde paadømmes ved tysk Domstol efter den tyske Straffelov. Dette Standpunkt skulde være i Overensstemmelse med det Tilsagn, som var givet med Hensyn til Landets politiske Uafhængighed, men fra tysk Side indtog man et derfra afvigende Standpunkt, som fremgaar af Noten af 17. April 1940.

Hvis man ser paa Nimandsudvalgets Forhandlinger, har dette Spørgsmaal om Folkeretten ogsaa været drøftet. Jeg har gjort Rede for, hvorledes man lod Udenrigsministeriet, Justitsministeriet og

Højesterets Præsident undersøge dette Spørgsmaal, og de kom til det Resultat, at det ikke stred imod Folkeretten, at disse Sager behandledes af Tyskerne selv.

Jeg kan se, at Dr. *Munch* flere Gange har hævdet det Standpunkt, at der var Tale om en fredelig Besættelse, og derfor maatte man selv have disse Forseelser eller Forbrydelser i sin Haand. I Samarbejdsudvalgets Aktstykker S. 761 siger *P. Munch* dog:

> »Folkeretlig er intet klart, det er ikke let at tale om »Folkeret« under denne Krig.
>
> Det væsentlige er, at Regeringen har godkendt Justitsministerens Tilslutning, og at vi alle herfra er enige i det Synspunkt, men naturligvis at føre mest muligt ind under dansk Retspleje. En klar Afgørelse er jo ikke at foretrække, naar man er klar over, at den vil være skadelig.«

Det er efter en forudgaaende Forhandling, hvor Nimandsudvalget er gjort bekendt med, at man fra Regeringens Side er gaaet ind for, at vi fortsætter ad den Linie med vor Retspleje, som vi stadig havde fulgt, og søger at drage alle de Sager, vi kan, over til os selv, men at der i øvrigt ikke kan rejses Krav over for Tyskerne om, at disse Sager egentlig tilhører os.

Men selve Spørgsmaalet er, som jeg siger, af juridisk Art og kan næppe drøftes her i denne Forsamling.

Formanden: Jeg tror heller ikke, det er nødvendigt, at vi forsøger paa det. idet der til Kommissionens Medlemmer vil blive omdelt et Eksemplar af den Redegørelse, Kommissionen efter Anmodning har modtaget fra Udenrigsministeriet, en meget fyldig Redegørelse for Danmarks folkeretlige Stilling under den tyske Besættelse.

Hjermind: Ja, det vil naturligvis ogsaa høre med ind under Kommissionen.

Formanden: Jeg vil kun gøre opmærksom paa, at man i denne Redegørelse sondrer mellem krigerisk og fredelig Besættelse og i Virkeligheden uddrager forskellige Regler for de to Former for Besættelse, idet man samtidig knytter de Oplysninger til, at man ikke har saa forfærdelig mange Eksempler paa en saadan fredelig Besættelse, og at Forholdet derfor ligger usikkert ....

Thune Jacobsen: Ubestemt, ja.

Formanden: Det skyldes kun de nuværende Forhold, at denne Redegørelse ikke forlængst er udsendt til Medlemmerne, men det vil ske, naar den engang kan mangfoldiggøres.

Jeg ved ikke, om nogen af Medlemmerne ønsker til dette Punkt at fremkomme med supplerende Spørgsmaal?

Rasmus Hansen: Af et Aktstykke, som er blevet tilgængeligt nu, kan det ses, at *Adolf Hitler* har udstedt en Forholdsordre til de Tropper, som besatte Danmark den 9. April. I denne Forholdsordre hedder det:

> »Føreren har befalet, at Danmark skal besættes. I Følge Divisionens Befaling skal Major *Glein* føres til København, dèr tiltvinge sig Landgang og besætte Kastellet, for at den tyske Gesandts Krav kan faa særligt Eftertryk. Dansk Modstand skal brydes med alle Midler. I Tilfælde af Modstand vil en Kampeskadrille, som vil overflyve København en halv til en hel Time efter Landsætningen, paa Ordre knuse enhver Modstand med overlegen Kraft.«

Efter at den tyske Gesandt havde overrakt den bekendte Note til den danske Udenrigsminister den 9. April om Morgenen, svarede den daværende Udenrigsminister paa den danske Regerings Vegne følgende:

> »Hr. Gesandt,
>
> Den kgl. danske Regering har gjort sig bekendt med Indholdet af de Dokumenter, De overrakte mig i Dag.
>
> Den har bemærket sig, at de tyske Troppers Betrædelse af dansk Jord ikke er sket i fjendtligt Sindelag, samt at den tyske Rigsregering ikke gennem sine Forholdsregler har den Hensigt nu eller i Fremtiden at antaste Kongerigets territoriale Integritet eller politiske Uafhængighed.
>
> Efter Modtagelsen af denne Meddelelse har den danske Regering i den givne Situation besluttet sig til at regulere Forholdene her i Landet under Hensyntagen til den skete Besættelse. Den fremsætter dog sin alvorlige Protest mod denne Krænkelse af Danmarks Neutralitet.«

Det plejer ikke at være saaledes — hvad enten man nu kalder det et juridisk Problem eller noget andet —, at man, dersom man indlader sig frivilligt paa noget, starter med at nedlægge sin alvorlige Protest.

Jeg vil gerne i Anledning af den Redegørelse, vi nu har faaet fra Dem, Hr.

Rigspolitichef, gøre Dem opmærksom paa disse Aktstykker. Det er selvfølgelig rigtigt — det fremgaar jo ogsaa af det første Aktstykke, der foreligger til den tyske Regering efter den tyske Besættelse af Danmark —, at man i den givne Situation, men under Protest, erklærer sig villig til at regulere Forholdene her i Landet, og under Hensyn dertil er der naturligvis — og det ved vi alle; det fremgaar ikke mindst af de Oplysninger, Kommissionen har faaet under sit Arbejde — truffet en Række Aftaler, hvor man har manøvreret og paaberaabt sig Formler, der naturligvis maatte være præget af, at Danmark ikke var et frit stillet Land, men besat af tyske Tropper.

Jeg vil gerne føje dette til den Redegørelse, vi nu har faaet. Jeg ved ikke, om det giver Rigspolitichefen Anledning til Bemærkninger ud over den Redegørelse, vi nu har modtaget?

Thune Jacobsen: Da jeg ikke var Minister paa det Tidspunkt, Besættelsen fandt Sted, og denne Regulering af Forholdene er truffet af den første Regering efter Besættelsen, finder jeg ikke Anledning til at fremkomme med yderligere Bemærkninger. Jeg vil dog gerne spørge det ærede Medlem Hr. Rasmus Hansen, hvorvidt han efter dette, som han har fremdraget, mener, at der altsaa i Virkeligheden er Tale om en krigerisk Besættelse og ikke en fredelig Besættelse?

Rasmus Hansen: Det er ikke min Opgave som Medlem af Kommissionen at tilkendegive Meninger om dette eller hint; det er min Opgave at skaffe Oplysninger om, hvad der er foregaaet, og jeg ser mig under disse Omstændigheder ikke i Stand til at besvare det Spørgsmaal, De stiller til mig.

Thune Jacobsen: Naar jeg spørger om dette, skyldes det blot, at hvis man betragter det som en krigerisk Besættelse, saa vilde de Bestemmelser efter Folkeretten jo være utvivlsomme. Man har netop fra dansk Side spillet paa, at det var en fredelig Besættelse, for at kunne hævde, at der maatte gælde særlige Regler for vort Retsvæsen her i Danmark, naar det drejede sig om Sabotage, Spionage og »Zersetzung.«

Rasmus Hansen: Ja, men det fremgaar af en lang Række af de Oplysninger, vi har modtaget her i Kommissionen, at man fra Regeringens Side Gang paa Gang har anvendt Formler, Fortolkninger, som udelukkende havde til Formaal at polemisere med den tyske Regering med det Formaal at opnaa saa lette Vilkaar for den danske Befolkning som muligt under Besættelsen. Det kan formentlig ikke være Rigspolitichefens Mening, at De her vil hævde, at en Række af de Formler og Fortolkninger, der blev anvendt, skal tages altfor højtideligt? Jeg gaar ud fra, at De selv har opfattet dem Gang paa Gang som en Form for Spilfægteri, der blev anvendt fra den danske Regerings og andre Myndigheders Side for at naa det Maal, man havde for Øje, nemlig at den tyske Besættelsesmagt skulde hindres i at tilføje den danske Befolkning større Skade end absolut paakrævet.

Thune Jacobsen: Jeg har som sagt intet at bemærke til de Oplysninger, der er fremkommet fra det ærede Medlem.

Hjermind: Et er jo, Hr. Politichef, at man fra Udenrigsministeriets og andre Sider anvender den Terminologi, at det er en fredelig Besættelse. Noget andet er, synes jeg i og for sig, den Udtalelse, som Rigspolitichefen fremsatte sidst, at Besættelsen havde en frivillig Karakter. Jeg synes, der er en Forskel — og det forstod jeg ogsaa Rigspolitichefen mente — mellem disse to Begreber, og det, vi ikke har faaet slaaet fast ved Hr. Rasmus Hansens Spørgsmaal, men som det alligevel var af Interesse at faa klaret, er: har man fra dansk Side ført Argumentationen paa den Basis, at Besættelsen var frivillig, eller har man ført den paa den Basis, at det ikke var en fredelig Besættelse?

Thune Jacobsen: Det ærede Medlem hørte maske ikke før, at jeg nævnte, hvad der var passeret i Mødet den 17. April?

Hjermind: Jo, jeg er ganske bekendt med, hvad der er sket.

Thune Jacobsen: For der staar jo i Udenrigsministeriets Referat af Mødet: »Da det ikke drejede sig om en krigerisk Besættelse af Landet, maatte man fra dansk Side holde paa ....«. Udtrykket, at det ikke drejede sig om en krigerisk Besættelse, er anvendt af Udenrigsministeriet og jeg tror saagar af Dr. *Munch* selv.

Hjermind: Men der staar ikke deri fra dansk Side Udtryk for, at Besættelsen havde en frivillig Karakter.

Thune Jacobsen: Nej, men det er Modstykket til det.

Hjermind: Naa, det mener De — altsaa et Modstykke til en krigerisk Besættelse?

Thune Jacobsen: Ja, fredelig, frivillig, hvilket Ord der er brugt om det.

. . . . . .